

ALEF

Biblioteka časopisa **Gradac**

Urednik **Branko Kukić**

16. knjiga

Gnostički tekstovi

Izabrao,
predovor i komentare
sastavio

Dušan Đorđević Mileusnić

Izvorne tekstove
sa engleskog preveo

Novica Petrović

Zaštitni znak Biblioteke je
alhemijski simbol za **Sublimaciju**

GRADAC
1992.

Sadržaj

Šta je Gnosis?	/5
Apokalipsa po Adamu	/8
Hipostaza Arhonata	/16
Apokrif Jovanov	/23
Pismo Eugnostovo	/37
Tumačenje duše	/44
Jevanđelje istine	/51
Rasprava o vaskrsenju	/63
Jevanđelje po Filipu	/67
Jevanđelje po Tomi	/89
Knjiga Tomina	/102

Gnostički tekstovi

Izvori

Werner Foerster, **Gnosis**, A Selection of Gnosis Texts, vol. I — **Patristic Evidence**, Oxford, 1972; vol. II — **Coptic and Mandaic Sources**, Oxford, 1974.

A. Guillaumont et al., ed., **The Gospel According to Thomas**, New York, 1959.

Oprema **Mile Grozdanić**

Izdavač **Dom kulture Čačak**

Štampa **Litopapir Čačak**

Šta je Gnosis?

Qui legat, sciet; qui ne-sciat,
neve leget.

Gnosis je Znanje. Znanje je ono što pripada isključivo Čoveku. **Šta** ovoga znanja i **Kako** ovoga znanja jeste Bog, kao skrivenost, objava i spas, kao Početak i Kraj. [Za razliku od znanja filozofije (nauke), koje za predmet ima neki racionalni objekt, koje se postiže racionalnim i logičkim metodama i koje se prenosi drugom na isti takav način, tako da se ono može ili prihvatiti ili odbaciti, naravno, opet sa argumentima iste vrste, znanje Gnosisa je potpuno drugačije vrste, ono nema nikakve veze sa racionalnim mišljenjem. Znanje Gnosisa ima naglašeno religijsko i natprirodno značenje i odnosi se na objekte za koje se pre može reći da su objekti vere nego objekti razuma. Sa objektima ove vrste, Znanje, kao mentalni akt, potpuno je različito od saznavanja filozofije. (Ni mudrost ne dospeva do tačke Znanja.) Gnosis nije filozofija. Međutim, gnosis nije ni misticizam. Mistička vizija i gnostičko znanje, odnoseći se prema Onostranom, imaju nešto zajedničko: konstituente odnosa (Bog, Smrt — Čovek, Ja), ali je način odnosa bitno različit. Kod mistika to je neposredno iskustvo, kod gnostika (neposredno) znanje. U Gnosisu se ne radi o iskustvu, nego o saznavanju. Znanje Gnosisa je Jedno, postiže se u Jednom aktu, u Jednom trenutku. **Istina je da, u onim naukama koje su najuobičajenije, onaj koji nije (na)učio ne poseduje znanje, ali u slučaju Gnosisa čovek je naučio čim je čuo.** Za znanje Gnosisa dovoljna je ako se razume, ili, bolje, ako se čuje, **jedna rečenica, jedna reč.**] Proces (sa)znanja ne počinje od čoveka, nego od Boga. On započinje zôvom, odnosno pozivom. **Probudi se i ustani iz svog sna... Seti se da si kraljev sin; Ustaj, ustaj, Adame, odbaci svoje smrdljivo telo, svoju odeću od gline, okove i lance...** [Poziv ne dospeva do čoveka niti putem racionalnog mišljenja niti putem iskustva koje isključuje mišljenje. Čovek u sebi, u svome Ja, ima posebno »čulo«, poseban način primanja ovog poziva. Čovek se oseća oslovljenim i on odgovara na poziv. Čovek oseća da se susreće sa nečim što je već u njemu, ali što je prekriveno, sahranjeno. Sâm poziv ponovo otkriva, podseća čoveka, na to nešto, koje nije ništa novo, nepoznato, nego staro i dobro poznato, samo zatvoreno, zagub-

ljeno. Poziv je poput udaljenog tona koji u čoveku izaziva akord.] Ono što poziva i ono što je pozvano, što prima poziv, pneuma, duh u čoveku, iste je vrste. [Poziv je svetlost Svetlosti (upućen) svetlosti (u čoveku), koja osvetljava (počinje da zna). Sebe, svet, Boga.] 'Ja' čoveka, 'sopstvo' (i to je ono što se prvo zna), nalazi se, ipak, u svetu, u telu, u materiji. Poput 'zlata u blatu'. [Blato je ovaj svet. Najpre, blato je telo Čovekovo, koje svojim čulnim željama razara čoveka i njegovo 'Ja' drži u ropstvu. **Moraš uništiti odeću koju nosiš, tkaninu neznanja, osnovu poročnosti, okove kvarljivosti, crni zid, živuću smrt, vidljivi leš, grob koji nosiš sa sobom, razbojnika koji je u tebi.**] Svetom vladaju zle sile, **ceo svet leži u poroku**, svet je zao. [Poročnost sveta ogleda se pre svega u prolaznom karakteru svega što je u njemu. Smrt, nužnost umiranja, bez izgleda za bolji život, spas, svojstvenost je sveta. Ponovno rođenje poseban je uzrok za strah i užasnutost. Vreme koje protiče, nepostojanost svega što je na zemlji, uzrok je za uzbunu. Razdvojenost čovečanstva na muškarca i ženu pripada ovom svetu: radi se o tome da se ona prevaziđe. Cilj je nepromenljivost, mir. **Više se ne rađati; ... Tvoje je vreme došlo, tvoja je mera puna, da odeš iz ovog sveta.**] 'Ja', pneuma, sopstvo, jeste nešto potpuno različito, drugo, od sveta. Ovo različito, drugo, suprotno, jeste Bog. [Bog je iza, s one strane onoga što čovek može (za)misliti, (u)videti svojim očima ili, uopšteno, opaziti čulima. Bog je 'dubina', 'bezdan', 'nepoznati Otac', 'nepoznati Bog', on je 'neizgovoriv', 'neopisiv', 'ne-postojeći'.] Znanje Boga je znanje nečega što je po prirodi nesaznatljivo. [Ali, ono je tu, ono je poput udara munje, Grom.] Bog je odvojen od sveta i apsolutno suprotan svetu. [Bog ne sudeluje i nije ni u kakvoj vezi sa fizičkim univerzumom. Bog je prekosvetski, i stoga Nepoznat, apsolutno Drugo. Svet nije stvorio Bog. Svet je nastao zahvaljujući 'Padu': grešci, neznanju, gluposti, zavisti božanskih emanacija. Svet je stvorio Gospodar, Stvoritelj, Demijurg, Perverzija Božanskog, koji deluje slepo, bez znanja, koji je stvorio svet iz ne-znanja i strasti, iz nagona za vladanjem, iz volje za moći. Zakoni koji deluju u univerzumu u skladu su s tim. Da bi se umanjila tragedija, ispravila greška, prikrija sramota, u svetu se pojavljuje posrednik, iskupitelj, spasitelj, svetlonoša, koga je 'ne-postojeći' Bog poslao kao pomoć, i po pomoć, da privuče i prikupi iskre svet-

losti rasute i zatamljene u glibu ovog sveta.] Suština sveta je ne-znanje (**agnosia**). [Čovek, kao onaj u kome je božanska iskra svetlosti — zlato je nekvarljivo, nepromenljivo; zlato ostaje zlato i u blatu — jeste onaj koji jedini, usred neznanja, ima znanje o neznanju, o svom bivanju u ne-znanju, ali ujedno ima i znanje o svom znanju ne-znanja. Dakle, samo-saznanje.] Suština čoveka je Znanje (**gnosis**). [Znanje znanja. Znanje je znanje znanja znanjem. Samosaznanje je samospasenje. **Spas onome koji samog sebe razume. Čovek koji sam sebe razume nema ništa sebi ravno u svetu. . . Svako tako pazi na samog sebe. Spas onome koji samog sebe zna.**] Saznanje je spasenje. Proces spasenja ne započinje od Boga, nego od čoveka; on započinje u odzivu. [Odziv, međutim, sam po sebi, nije dovoljan, jer čovek je zaslužnjen u telo. 'Ja', 'seme', 'iskra', pneuma, deluje kao kvasac time što ujedinjuje ono što (izgleda da) je razdvojeno, duh i telo. Stvarno oslobođenje od tela koje se događa u Smrti omogućuje 'sopstvu' da bude slobodno za sferu svetlosti. Smrt je poslednja sigurnost spasa za one koji ne čuju poziv. Smrt je smrt smrti smrću.] Spasenje, spasenje saznanjem, međutim, nije samo spasenje čoveka. (Sa)Znanjem se razlaže svet. Samo je kraj sveta definitivno spasenje. [Spasenje, čiji je glavni akter Čovek, jeste oruđe ponovnog uspostavljanja narušene celovitosti božanstva.] Saznanjem, spasenje je, samosaznanjem Čoveka, spasenje i samospasenje Boga. Čovek je spasitelj Boga.

I neka ovoliko bude dovoljno. I sve to što vam saopštih iskazah tako da može da dopre do ušiju vaših, sve dok ono čemu vas ne mogu naučiti ne otkrijete u sebi. I to će vas ispuniti ushićenjem i čistim saznanjem.

Dušan Đorđević Mileusnić

Apokalipsa po Adamu

Otkrivenje koje je Adam u sedamstotoj godini saopštio svome sinu Setu rekavši: Počuj moje reči, sine Sete! Kada me je Gospod stvorio od zemlje zajedno sa tvojom majkom Evom, hodao sam sa njom u blaženstvu koje je videla u eonu (ili: kroz eon) iz koga smo potekli. Saopštila mi je reč saznanja večitog Boga. I nas dvoje bili smo poput uzvišenih večitih anđela. Jer, bili smo uzvišeniji od Gospoda koji nas je stvorio i od sila koje behu sa njim, koga nismo znali. Tada nas Gospod, arhont eona i sila, razdvoji u gnevu svome. Postadosmo dva eona, a blaženstvo koje beše u našim srcima napusti nas, mene i tvoju majku Evu, kao i prvo saznanje što se rodi u nama. I tako nas ono (blaženstvo) napusti i pređe u velike [eo]ne [i] anđele. Ali saznanje koje nije [poteklo] iz ovog eona, u kome smo nastali ja i tvoja majka Eva, prešlo je u potomstvo velikih eona. Zato sam ti dao ime toga čoveka — to je potomstvo velike rase, ili (potiče) od nje. Posle tih dana, večito saznanje Boga istine beše daleko od mene i tvoje majke Eve. Od tog vremena, primali smo nauk o mrtvim stvarima kao ljudi. Tada smo spoznali Boga koji nas je stvorio, jer nam ne behu nepoznate njegove moći. I služimo mu u strahu i sužanjstvu. Ali, potom tama ispunila naša srca. Ali, misao moga srca beše usnula. Jer, videh pred sobom tri čoveka čije likove ne mogah prepoznati, pošto oni ne behu od sila Gospoda što [nas stvorio, jer prirodnom svojom] behu iznad [onih koje sam] ranije video. [Došli su] i [prikazali mi se] govoreći: »Probudi se, Adame, iz sna smrtnog. I počuj o eonu i potomstvu čoveka kome je došao život, koji je potekao od tebe i Eve, družbenice tvoje.« Kada začuh ove reči od tih velikih ljudi što stajahu kraj mene, zavapismo, ja i Eva, u srcima našim. A Gospod Bog koji nas je stvorio stade pred nas i reče nam: »Adame, zašto vapite u srcima vašim? Zar ne znate da sam ja Bog koji vas stvorio? I ja sam taj koji je udahnuo život vašim dušama.« Tada se na naše oči spusti tama. Potom Bog koji nas je stvorio stvorio [...] iz sebe, [te reče]: »Ja sam [Gospod Bog i drugoga nema. Ali vi ste zemlja i] bićete [ponovo zemlja], ti i [tvoja žena Eva].« [U] mislima [i u] s[rcu svom] osetih slatku želju za tvojom majkom. Tada cvet

našeg večnog saznanja uvenu u nama. I obuze nas slabost. I stoga nam ostade malo dana da poživimo. Jer, spoznah da sam pao u sužanjstvo smrti.

Ali, sada ću ti, sine Sete, otkriti šta su mi saopštili oni ljudi što se preda mnom ranije prikazahu: kada mojim danima i [ovoj generaciji] dođe kraj, tada [će doći No]je, sluga [Gospoda Boga koji nas stvorio. I nastaće potop]. Jer, prvo će sve mogući [Bog] poslati velike kiše [da bi] satro sve ljude na zemlji u potopu, i [one] koji su potomstvo čoveka što je prvi spoznao [otkrivenje] poteklo od tvoje majke Eve. Jer, [oni] za njega (Boga) nisu znali.

Zatim će se pojaviti veliki anđeli u oblacima na nebu. Oni će primiti ove ljude tamo gde je duh [večnog] života [nedostaje oko četiri reda]. [Biće im preneto blaženstvo tih eona...] će se [spustiti] sa neba na zemlju [i] čitavo [mnogstvo] ljudi progutaće [voda]. Tada će se gnev Gospoda stišati, i on će svoju moć ka vodi upraviti. I [biće] spasi No[je] i sinovi njegovi i žene njihove u barci, zajedno sa životinjama što mu drage behu i pticama iz vazduha što ih pozva. Poveo ih je do kopna. I reći će Gospod Noju, koga će generacije zvati »Deukalion«: »Gle, spasao sam te u barci sa ženom tvojom i sinovima i ženama, zajedno sa stokom njihovom i pticama [nebeskim] što ih ti pozva« [nedostaje oko četiri reda]. »Zato ću ti predati zemlju, tebi i sinovima tvojim. Ti ćeš vrhovnu vlast imati, ti i tvoji sinovi. I svi će ljudi ostati bez potomstva koji me ne budu poštovali. Tada će oni postati nalik oblacima velike svetlosti.« Doći će ljudi koji bejahu odvojeni saznanjem velikih eona i anđela. Staće pred Noja i eone. I Gospod će reći Noju: »Zašto nisi postupio kao što sam ti rekao? Stvorio si novu generaciju da bi nipodaštavao moju moć.« Tada će Noje odgovoriti: »Posvedočiću pred tvojom moći da ova generacija nije potekla [od mene] niti [od moje dece, već od večitog Boga istine i od saznanja].« I [on] će [osloboditi] te ljude i odvesti ih u njihovu zemlju, prikladnu za njih, i tamo će im sagraditi sveto boravište. Biće nazvani tim imenom, i poživće tamo 600 godina znajući samo za besmrtnost. A sa njima će biti anđeli velike svetlosti. Ništa sramotno neće ući u njihova srca, samo saznanje Boga. Tada će Noje podeliti čitavu zemlju svojim sinovima Hamu, Jafetu i Semu. Reći će im: »Počujte moje reči, sinovi moji! Gle, podelio sam zemlju vama trojici. Obradujte je u

strahu i sužanjstvu čitavog života. Ne dopustite da se vaše potomstvo okrene od svemogućeg Gospoda, [jer] ja i vaš [brat Še]m [služimo mu. On je Bog koji nas je stvorio].« [Tada će Šem], sin Nojev [reći]: »[Moji] će potomci živeti u sreći i zadovoljstvu pod tvojom vladavinom. Vladaj čvrstom rukom i ulij im strahopoštovanje; jer, čitavo moje potomstvo neće se okrenuti od tebe i svemogućeg Boga, već će ponizno služiti u strahu od tog saznanja.« Onda će doći i drugi, potomstvo Hama i Jafeta. Rodiče se 400 000 ljudi, i otići će u drugu zemlju i tamo živeti sa ljudima koji su potekli od uzvišenog večnog saznanja; jer, senka njihove moći sačuvaće ih od svakog zla i svih poročnih želja.

Tada će potomci Hama i Jafeta osnovati dvanaest carstava. I preći će u [zemlju] drugih ljudi [nedostaje oko dva reda]... [dela] koja su mrtva, nasuprot [njihovom] velikom besmrtnom eonu. I poći će svome bogu Saklasu. Prići će silama, optužujući velike ljude koji su u njihovom blaženstvu. Reći će Saklasu: »Kakva je moć ovih ljudi što pred tobom stoje, koji su uzeti iz potomstva Hama i Jafeta — biće ih 400[000] ljudi; odvedeni su u drugi eon iz eona odakle su potekli, i izopačili su sve blaženstvo tvoje moći i tvoju vlast; jer, potomstvo Nojevo je preko njegovog sina preuzelo u celosti tvoju vlast sa svim silama u eonima kojima vladaš. I ti ljudi, zajedno sa onima što borave u blaženstvu njihovom, nisu činili po tvojoj volji već su čitavo to mnoštvo otuđili od tebe.« Tada će Gospod eona podariti onima koji ga služe [tako što] slede vatreni teret. Oni će stići do zemlje u kojoj su veliki ljudi što ne ukaljahu sebe niti će se ukaljati bilo kakvim željama; jer dušu njihovu nije stvorila ukaljana ruka, već je ona postala uzvišenom zapovešću jednog večnog anđela. Tada će se na njih sručiti vatra, sumpor i katran, a vatra i tama prekriće te eone, i oči sila Iluminatora pomračiće se. I eoni ih tada neće videti. I spustiće se veliki oblaci svetlosti, a drugi oblaci svetlosti doći će za njima od velikih eona. Abraksas i Sablo i Gamalijel sići će i izbaviti te ljude iz vatre i od gneva, i odvešće ih daleko iznad anđela i domašaja sila, i [oslobodiće] ih i [podariti im večno blaženstvo] života, [i oni] će primiti [moć] eona. [Besmrtni eon je prebivalište tih velikih svetlosti] i svetih anđela i eona. Ljudi će biti nalik tim anđelima, jer oni im nisu nepoznati, već delaju među besmrtnim potomstvom:

Tada će ponovo Iluminator saznanja proći po treći put u velikom blaženstvu da bi sačuvaao deo potomstva Nojevog i sinova Hama i Jafeta, da bi ostavio sebi drveće što rađa plodove. I on će izbaviti njihove duše od smrti, jer će sve što beše sazdan od mrtve zemlje biti pod vlašću smrti. Ali oni koji misle na saznanje većitog Boga u svojim srcima neće propasti, jer nisu primili duh iz tog istog carstva već od jednog večnog anđela. [I] Iluminator [saznanja smesta će sići na] mrtvu [zemlju i žigosati je] imenom Setovim (ili: u ime Seta), i stvaraće znamenja i čuda da bi posramio njihove sile i arhonte. Tada će se Bog silâ uznemiriti i reći: »Kakva je moć tog čoveka koji je uzvišeniji od nas?« Tada će podstaći veliki gnev protiv tog čoveka. I blaženstvo će proći i prebivati u svetim kućama koje je sebi odabralo, a sile ga neće videti svojim očima, niti će videti Iluminatora. Tada će kazniti telo čoveka na koga je prešao Sveti Duh. Potom će anđeli i sve generacije silâ to ime smatrati lažnim, i govoriće: »Odakle dolazi ta prevara, odakle su te pritvorne reči, što nijedna sila nije otkrila?«

Prvo carstvo tada [reče o njemu: »Potekao je od Boga, jednog svetog uzvišenog carstva]. Jedan duh [ga je uzneo] do neba. Odgajan je na nebesima, primio je blaženstvo i moć njihovu. Došao je na grudima svoje majke, i tako je prispeo idući po vodi.«

Ali, drugo carstvo o njemu kaže: »Potekao je od jednog velikog proroka. I dođe jedna ptica (i) uze novorođenče (i) odnese ga na jednu visoku planinu. Odgajila ga je ta ptica nebeska. Jedan anđeo dođe tamo i reče [mu]: 'Ustani! Bog ti je podario blaženstvo!' Pirmio je blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

Treće carstvo kaže o njemu: »Potekao je iz devičanske utrobe; bio je isteran iz svoga grada, zajedno sa svojom majkom, i odveden je na jedno mesto u pustinji. Tu je živio sam. Došao je, primio blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

[Četvrto] carstvo kaže [o njemu]: »Potekao je od [deviče. Začela ga je u potaji. S]olo[mon ju je progonio], on i Fersalis i Sajel i njegove vojske koje su slali za njom. Ali Solomon posla svoju vojsku demona u potragu za devicom. I ne nađoše onu koju su tražili, već dovedoše devicu koja im bi predata. Solomon je uze. Devica je začela. Tu je rodila dete. Odgajala ga je u jednom klanu u pu-

stinji. Kada je odrastao, primio je blaženstvo i snagu od semena kojim je začet, i tako je došao idući po vodi.«

Peto carstvo kaže o njemu: »Potekao je od kapi sa nebesa. Bačen je u more. Morske dubine ga uzeše k sebi. More ga začu i uznese do neba. Primio je blaženstvo i snagu, i tako je [došao] idući [po vodi].«

Šesto [carstvo kaže o njemu: »Potekao je] od jednog [eona] koji je dole, da bi mogao [brati] cveće. Od želje cveća eon je začeo. Rođen je tamo. Odgajili su ga anđeli Anteona. Tu je primio blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

Sedmo carstvo kaže o njemu: »On je kap. Sišao je sa neba na zemlju, odgajan je u pećinama zmajeva, postao je dete. Jedan duh naiđe na njega (i) uznese ga u visine, do mesta sa koga je potekla kap. Tu je primio blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

Osmo carstvo kaže o njemu: »Jedan oblak spusti se na zemlju. Prekrio je jednu stenu. On je potekao od nje. [Anđ]eli što prebivaju iz[nad] oblaka odgajišu ga. [Primio je] bl[aženstvo i snagu] tamo, i tako je] došao [idući po vodi].«

Deveto carstvo kaže o njemu: »Jedna od devet Pierida (Muza) odvoji se od ostalih. Došla je do jedne visoke planine. Provela je neko vreme sedeći tamo. Poželela je sebe samu, i da postane dvo-polna. Ispunila je sebi želju; od te želje je začela i on se rodio. [An]đeli koji behu iznad te želje odgajišu ga. Tu je primio blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

Deseto carstvo kaže o njemu: »Njegov Gospod voleo je jedan oblak želje. Začeo ga je u svojoj ruci, i bacio kap na oblak koji beše daleko od njega, i on bi rođen. Tu je primio blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

Jedanaesto carstvo kaže: »Otac požele svoju [sopstvenu] kći. Ona začu [od] svoga oca. Ostavila je [svoje dete] u jednoj pećini u pustinji. Tamo ga je odgajio jedan anđeo. I tako je došao idući po vodi.«

Dvanaesto carstvo kaže o njemu: »Potekao je od dva iluminatora. Tamo je bio odgajan. Primio je blaženstvo i snagu, i tako je došao idući po vodi.«

Trinaesto carstvo kaže o njemu: »Svako rođenje njihovog arhonta [je] logos. I ovaj logos tamo izdade zapovest. Primio je blaženstvo i snagu, i ta-

ko je došao idući po vodi da bi želji tih sila bilo udovoljeno.«

Generacija bez kralja kaže: »Gospod ga je izabrao među svim eonima. Učinio je da se kroz njega stvori saznanje onih koji su neokaljane istine. Ono reče: »[Veliki] Illuminator došao je iz dalekih sfera, [iz jednog] velikog eona. [Učinio je da g]ener[acija] tih ljudi prosvetli one što je on odabrao, tako da ovi prosvetle čitav eon.«

Tada će se pomtomstvo sukobiti sa ovom silom, oni koji će primiti njegovo ime na vodi i od svih njih. I oblak tame spustiće se na njih. Tada će narodi glasno povikati: »Blažena je duša tih ljudi, jer oni su uistinu spoznali Boga. Oni će živeti zauvek, jer ih nije uništila njihova želja niti želja anđela, niti su izvršili delo silâ. Stajali su pred njim u saznanju Boga nalik svetlosti što izvire iz vatre i krvi. Ali, mi smo sve učinili u bezumnosti silâ. Ponosili smo se bezakonjem naših dela [...] protiv [...]. Njegova su dela [istinska] a [njegov eon] je večit. Ali to su utvare. Jer, sada smo shvatili da će naše duše sigurno umreti.« Tada do njih dopre jedan glas i reče: »Miševu, Mišare i Mnezinuse, vi koji ste iznad svetog krštenja i žive vode, zašto dozivate živog Boga glasovima što se ne pokoravaju zakonu i jezicima kojima nikakav zakon nije dat, i dušama što su pune krvi i prljavih [dela]? Jer, puni ste dela što ne pripadaju istini, ali se vazda veselite i slavite. Ukaljali ste vodu života, i uveli je unutar volje silâ, u čije ste ruke predati da im služite. I vaša misao nije nalik misli onih ljudi koje pro[goni]te [zato što nisu slušali vaše] želje [i te sile i anđele] [nedostaje oko dva reda]. Njihovi plodovi neće uvenuti, već će se za njih znati sve do velikih eona: reči Boga eona, koje su sačuvane, nisu zapisane u knjizi niti su zabeležene, ali doneće ih (anđeoska) bića koja sve generacije ljudi neće znati. Jer, oni će biti na visokoj planini, na steni istine. Zato će ih nazvati 'reči besmrtnosti [i] istine' oni što poznaju večnog Boga mudroču saznanja i kroz učenje anđela zauvek; jer, on zna sve stvari.«

To je otkrivenje koje je Adam saopštio svome sinu Setu, a njegov sin ga je preneo svome potomstvu. To je tajno znanje Adamovo koje je podario Setu — što je sveto krštenje onih koji spoznaju večno saznanje — preko onih što su od logosa ro-

deni i neuništivih iluminatora što potiču od svetog potomstva [J]eseusa, [Maz]areu[sa, Jese]deku[sa. . .], koji [su sveti].

Ap[okali]psa po A[damu].

Apokalipsa po Adamu je otkrivenje koje su Adamu predala tri nebeska posetioca i koje on prenosi svom sinu Setu. On objašnjava kako su on i Eva izgubili iz svog poseda blaženo znanje, kako je ono preneto Setu i njegovim potomcima, kako je, uprkos pokušajima Boga-Stvoritelja da uništi čovečanstvo potopom ili vatrom, sačuvano sve do dolaska spasitelja — Iluminatora. Njega proganjaju moći sveta, arhonti, ali će on konačno trijumfovati nad njima. Posle pominjanja njegovog dolaska u tekstu se pojavljuje dugi himnički pasaż u kojem je trinaest lažnih objašnjenja o njegovom poreklu suprotstavljeno jedino pravom koje zastupa »generacija bez kralja«, tj. gnostici.

U pogledu literarne forme spis uključuje čitav niz tradicionalnih oblika. Prvo, otkrivenje Adamu dolazi kao snoviđenje, vizija; zatim je tu oblik tajne predaje oca sinu; treće, reči nisu zapisane ni u kakvoj knjizi, nego su skrivene na planini, pod kamenom istine; četvrto, spis ima i formu testamenta, jer Adam prenosi Setu ovo otkrivenje neposredno pred svoju smrt.

Iako je očito da sadržaj **Apokalipse** umnogome zavisi od sadržaja Knjige Postanja u **Starom zavetu**, ovaj spis (nasuprot drugim gnostičkim raspravama, npr. **Hipostaza Arhonata** i **Apokrif Jovanov**), ne drži se striktno teksta Prve knjige Mojsijeve.

Jedna od najzanimljivijih odlika ovog teksta jeste odsustvo nekog izričitog preuzimanja iz hrišćanske tradicije. Mada postoje pokušaji tumačenja u ovom smislu, izgleda da bi bilo teško poistovetiti figuru Iluminatora sa figurom Hrista (i mit o Isusu Hristu samo je jedna od varijanti starijeg i šireg mita o Spasitelju), stoga je verovatnije da je Iluminator samostalna figura, koja, međutim, svakako nije nastala u prehrišćansko doba. Ovo bi moglo da vodi zaključku da ovaj spis pripada nehrišćanskom gnosticizmu koji bi sam po sebi

već sadržavao mit o Spasitelju. S druge strane, spis bi mogao da, zahvaljujući velikoj zavisnosti od jevrejske apokaliptičke tradicije, predstavlja nekakav prelazni stupanj u razvoju od jevrejske do gnostičke apokaliptike (recimo, na način gnostičkog pretumačivanja izvornog apokaliptičkog spisa). Ako bi ovo bilo tačno, spis je mogao nastati u I ili najkasnije u II veku naše ere, ali nema nekih jasnih potvrda za to.

Hipostaza Arhonata

O hipostazi sila. U duhu Oca Istine. Veliki apostol reče nam o silama tame: »Mi se ne borimo protiv [krvi] i mesa, već protiv sila ovog sveta i zlih duhova«. [Vi ne znate] to, budući da pitate o hipostazi sila. Ali, njihov je vođa slep. [U svojoj] snazi i svome neznanju i [svojoj] oholosti, obznani on svojim [glasom]: »Ja sam Bog, nikoga nema [osim mene]«. Rekavši to, zgrešio je pred Svima. I reči njegove dospeše do Neporočnosti. Ali gle, od Neporočnosti stiže glas koji govoraše: »Grešiš, Samaele«; to je slepi bog. Njegove misli behu slepe. Izlio je svoju snagu, bogohulne behu njegove reči, i pođe za njom u kaos i ponor, majku njegovu koju stvori Pistis, Sofija. A ona vaspostavi njegove sinove, svakog prema njegovoj snazi spram modela cona koji je gore, jer među stvarima skrivenim behu pronađene stvari otkrivene. Neporočnost pogleda odozgo na vodeno prostranstvo. Njen se lik pojavi u vodi, i sile tame behu njime očarane. Ali, ne mogoše dosegnuti taj lik koji im se prikaza u vodi zbog slabosti svoje, jer psihici neće moći da dosegnu pneumatike pošto su oni dole, a on (= lik) je odozgo. Stoga je Neporočnost posmatrala donja prostranstva, da bi sjedinila Sve i svetlost po volji Očevoj. Arhonti održaše veće. Rekoše: »Hajde, načinimo čoveka od praha zemaljskog«. Uobličiš svoga [stvara] tako da je bio sasvim zemaljski čovek. Ali, Arhonti imaju žensko telo, [ali] životinjsko lice. Uzeše [prah] zemaljski, stvoriše čoveka prema telu svome i prema [liku] Božijem koji [im] se prikazao u vodi. Rekoše: »[Hajde], uzdignimo se do njega u našem stvoru [da bi] on video sebi srodan lik [i pristupio mu], tako da bismo ga u našem stvoru mogli spoznati«. U nemoći svojoj nisu poznavali moć Boga. On mu dahnu u lice, i čovek postade psihik, te je mnogo dana proživio na zemlji. Sada ga nisu mogli uzdići zbog svoje nemoći. Uporno poput vihora, tragali su za likom koji im se beše prikazao u vodi. Ali, nisu znali kakva je njegova snaga. Ali, sve se ovo desilo prema volji Oca Sviju. Potom duh ugleda čoveka-psihika na zemlji. I duh izađe iz tvrde zemlje. Sišao je i prebivao u njemu. Taj je čovek postao živa duša. Nadenuo mu je ime Adam, jer našao ga je dok je hodao po zemlji. Od Neporočnosti

stiže glas Adamu u pomoć. I Arhonti skupiše sve životinje zemaljske i sve ptice nebeske. Dovedoše ih Adamu da bi videli kako će ih Adam nazvati, da bi mogao nadenuti ime svakoj ptici i svakoj životinji. Uzeli su Adama (i) smestili ga u Raj da bi [ga] radio i čuvao ga. I Arhonti mu zapovediše, rekavši: »Sa [svakog] rajskog drveta ješćeš plodove. Ali, plodove drveta saznanja [dobra] i zla ne jedite i ne [dotičite], jer onoga dana kada [ih] okusite, sigurno ćete umreti.« Oni [mu govore] ovo, (ali) ne razumeju šta znači to što [su rekli], ali prema volji Očevoj govorili su tako, da bi on jeo i da bi ih Adam video, jer on je u potpunosti hilik. Arhonti se posavetovalaše među sobom (i) rekoše: »Hajde, donesimo zaborav Adamu«. I on zaspao. Ali, zaborav je neznanje koje su mu doneli, i on zaspao. Oni otvoriše rebro njegovo poput žive žene. I stvoriše njegovo rebro od mesa umesto nje. I Adam postade u potpunosti psihik. I dođe mu žena-pneumatik (i) progovori mu. Reče mu: »Ustani, Adame«. A kada je ugleda, on reče: »Ti si mi podarila život. Zvaćeš se 'majka živih'. Jer, ona je moja majka, ona je isceliteljka i žena i ona koja je rodila«.

Ali, sile dođoše svome Adamu. I kada ugledaše njegov srodni lik kako razgovara sa njim, veoma se uzbuđiše i zavoleše je (i) rekoše jedan drugome: »Hajde, bacimo naše seme na nju«. Progornili su je i ona im se rugala zbog ludosti njihove i slepila njihovog. I ona se pored njih pretvori u drvo.¹ Ostavi im svoju senku koja joj je nalik, i oni je pogano obeščastiše. Uprljali su beleg njenog glasa da bi osudili sebe u svojem stvoru [i svojem] liku. Ali, žena-pneumatik uđe [u] zmiju, učiteljicu. I ona (= zmijsa) [ga pouči], rekavši: »Šta vam je on rekao: 'Jedi plodove svakog drveta [u Raju], [ali plodove drveta] saznanja dobra i zla nemoj'?« Telesna žena reče: »Ne samo da je rekao 'ne jedi', već i 'ne dotiči ih, jer onoga dana kada ih pojedete sigurno ćete umreti'«. I zmijsa, učiteljica, reče: »Vi sigurno nećete umreti, jer on vam je to rekao iz zavisti. Vaše će se oči, naprotiv, otvoriti i postaćete nalik bogovima, jer znaćete dobro i zlo«. I učiteljica izađe iz zmijsa. I ostavi je kao zemaljskog stvara. I telesna žena ubra plod sa drveta. Okusila ga je i dala mužu svome. Okusili

¹ Ugleda da im je pomoću ove metamorfoze pobjegla. P. Nagel (*Das Wesen der Archonten*) skreće pažnju na priču o Dafne (Lukijan, *Verae Historiae*).

su psihici, i njihovo se zlo pokazalo u njihovom neznanju. I spazili su da su ogoljeni, bez duhovnog. Uzeli su smokvino lišće (i) prekrili njime svoje slabine. Tada dođe veliki Arhont i reče: »Adame, gde si?« Jer, on nije znao šta se desilo. I Adam reče: »Čuo sam tvoj glas. Uplašio sam se jer bejah nag, te sam se sakrio«. Arhont reče: »Zašto si se skrivao ukoliko nisi jeo plodove drveta za koje ti zapovedih 'Samo sa njega ne smeš'?« Adam reče: »Žena koju si mi podario [dala] mi je (i) okusio sam«. I samovoljni Arhont prokleo je ženu. Žena reče: »[Zmija] me je prevarila (i) okusila sam«. [Otišli su] zmiji. Prokleli su njenu senku [tako da je] bila nemoćna, jer nisu znali da je ona [njihov] stvor. Od toga dana, zmija živi prokleta od sila sve dok ne dođe savršeni čovek. Prokletstvo pade na zmiju. Okrenuše se svome Adamu. Uzeli su ga i isterali ga iz Raja sa ženom. Nema ni u njima blaženstva, jer i na njih je palo prokletstvo. Ali, oni su bacili ljude u velike muke i nevolje u životu, da bi se njihovi ljudi vezali za život i da ne bi imali slobodnog vremena da se posvete Svetom Duhu.

Ali, posle ona rodi njemu sina Kaina. I Kain je obrađivao zemlju. On ponovo pozna svoju ženu. Ona ponovo zatrudne (i) rodi Avelja. Ali, Avelj je bio stočar, pastir. I Kain prinese (kao žrtvu) plodove sa svoje njive. Ali, Avelj prinese kao žrtvu svoju jagnjad. Bog je pogledao Aveljove ponude. Ali, nije primio Kainove ponude. I telesni je Kain progonio brata svoga Avelja. I Bog se obrati Kainu: »Gde je brat tvoj Avelj?« On odgovori (i) reče: »Zar sam ja čuvar brata svoga?« Bog reče Kainu: »Gle, glas krvi brata tvoga priziva me sa zemlje. Ti si [zgrešio]. Tvoja će se usta protiv tebe okrenuti. Ko god ubije Kaina, [sedmostruka] odmazda će ga snaći. Ali, ti ćeš uzdisati i drhtati na zemlji«. Ali, Adam [pozna] srodni mu lik. Eva zatrudne. Rodi Adamu [Seta] i reče: »Rodila sam Bogu [drugog] sina umesto [Avelja]«. Ponovo Eva zatrudne i rodi [Noreju], te reče: »On mi je začeo [de]vicu kao pomoć pokoljenjima i pokoljenjima ljudi«. To je devica koju sile nisu obeščastile. Tada ljudi počеше da se množe i postaju brojni.²

Arhonti se posavetovali među sobom (i) rekoše: »Hajde, napravimo (svojim) rukama potop i uništimo sve što je telesno, i ljude i zverinje«. Ali,

² Doslovno: »postaju bolji«.

kada je Arhont silâ saznao za njihovu odluku, on reče Noju: »Načini sebi kovčeg od drveta koje ne truli i skloni se unutra sa decom svojom, životinjama i pticama nebeskim od najmanjih do najvećih, i postavi ga na goru Seir«. Ali, dođe mu [N]oreja i htela da uđe u kovčeg, a on joj ne dade. Ona dunu na kovčeg (i) spali ga. Po drugi put je napravio kovčeg. Presreli su je Arhonti želeći da je zavedu. Glavni među njima reče joj: »Došla nam je tvoja majka Eva«. Ali, Noreja se okrete njima i reče im: »Vi ste Arhonti tame. Vi ste prokleti, i niste poznali moju majku, već ste poznali vama srodan lik. Jer, ja nisam od vas, već dolazim odzgo«. Samovoljni Arhont prizva svoju snagu. [I] lice mu postade kao crna [vatra]. On joj smelo priđe (i) [reče] joj: »Neophodno je da služiš nama [kao] što je činila i tvoja majka Eva«. Jer, oni dadoše ovo (ili: meni) [. . .]. Ali, Noreja prizva snagu [Boga. Ona] glasno viknu [i obrati se] Svetom Bogu, Gospodaru Svega: »Pomozi mi da se odbranim od bezbožnih Arhona i izbavi me iz njihovih ruku«. Smesta sa neba siđe jedan anđeo (i) reče joj: »Zašto prizivaš Boga? Zašto smelo prilaziš Svetom Duhu?« Noreja reče: »Ko si ti?« Bezbožni Arhonti behu otišli od nje. On reče: »Ja sam Elelet, mudrost, veliki anđeo koji stoji pred Svetim Duhom. Poslat sam da govorim sa tobom i da te izbavim iz ruku bezbožnih. I poučiću te o tvome koren«.

Ali, ja snagu ovog anđela neću biti u stanju da opišem. Lik beše kao čisto zlato, a odora njegova kao sneg. Moja usta ne mogu opisati njegovu snagu i njegov lik. Elelet, veliki anđeo, reče mi: »Ja sam razumevanje. Ja sam jedan od četiri lučonoše što stoje pred velikim nevidljivim duhom. Ti misliš da ovi Arhonti imaju moć nad tobom. Ni jedan od njih ne može nadvladati koren istine. Jer, zbog toga se on pokazao kada dođeš poslednja vremena. I oni će vladati nad tim silama. I te sile neće moći obeščastiti tebe i to pokoljenje. Jer, vaše je prebivalište Neporočnost, mesto gde je devičanski duh, koje je iznad sila haosa i njihovog sveta«. Ali, ja [rekoh]: »Gospodaru, pouči me o [snazi] tih sila, [kako] su postale, i od koje hipostaze [i] iz kakve materije, i ko je stvorio njih i njihovu moć«. I veliki anđeo Elelet, razumevanje, reče mi: »U beskrajinim eonima nalazi se Neporočnost. Sofija, koja se zove Pistis, želela je da učini jedno delo sama, bez svoga družbenika. I njeno de-

lo postade lik nebeski. Postoji zavesa između onih gore i eona koji su dole. I ispod zavese bi stvorena jedna senka. I ta senka postade materija. I ta senka bi bačena u jedan predeo i njeno obličje pretvori se u materiju, kao neka nakaza. Obličje je primila od senke. Postala je samovoljna zver nalik lavu, (i) androgina je. Kao što već rekoh, potekla je od materije. Otvorila je oči. Ugledala je ogromnu beskrajnu materiju, i postala je ohola, govoreći: 'Ja sam Bog, i nikoga nema osim mene.' Rekavši to, zgrešio je pred Svima. Ali, sa visina apsolutne vlasti dopre glas, govoreći: 'Grešiš, Samaele', to je slepi bog.³ I on reče: 'Ako postoji neko drugi preda mnom, neka mi se otkrije.' I Sofija smesta ispruži prst. Unela je svetlost u materiju, i poslala je za njom dole u predele haosa. I vratila se [gore] svojoj svetlosti. Ponovo tama [...] sa materijom. Arhont, pošto je andro[gin], stvori sebi jedan veliki eon, beskrajno velik. I htede sebi da stvori sinove. Stvorio je sebi sedam sinova koji behu androgini kao i njihov otac.⁴ I reče on svojim sinovima: 'Ja sam Bog Svega'. I Zoe, kći Pistis Sofije, povika (i) reče mu: 'Grešiš, Saklase' — što znači Jaldabaot. Dahnula mu je u lice, i njen dah postade vatreni anđeo. I taj anđeo zarobi Jaldabaota. Bacio ga je u Tartaros, na dno ponora. Ali, kada njegov sin Sabaot vide moć anđela, on se pokaja. Pokudio je svoga oca i svoju majku, materiju. Prezreo ju je. Ali, uzdizao je Sofiju i njenu kći Zoe. I Sofija i Zoe uzeše ga sebi (i) smestiše ga iznad sedmog neba, ispod zavese koja je između onoga što je gore i onoga što je dole. I nazvaše ga 'bog sila, Sabaot', jer on je iznad sila haosa, pošto ga je Sofija tamo postavila.⁵ Zbog toga je sebi načinio veliku Heruvim-kočiju, sa četiri lica, sa bezbrojnim anđelima da mu služe, sa harfama i citrama. I Sofija uze svoju kći Zoe. Posadi je desno od njega da ga pouči o onima koji su [u] Ogdoadu. A anđela gneva posadi sa njegove leve strane. [Od] toga dana [njegova desna ruka] zove se Zivot (Zoe), a leva ruka postala je jedna vrsta bezbožnosti samovolje onoga što je gore, što je nastalo pre njih. Ali, kada ga Jaldabaot ugleda u tom velikom blaženstvu i uzvišenosti, on mu pozavide. I ta zavist postade androgino delo, a ono postade začetak zavisti. A zavist je začela smrt. Ali, smrt

³ Ili: »bog slepih«.

⁴ Doslovno: »sedam Androginih sinova sa njihovim ocem«.

⁵ Ovde mora da je izostavljen barem jedan red.

je začela njegove sinove. On smesti svakog od njih iznad svoga neba. Sva neba haosa behu njima ispunjena. Ali, sve se to zbilo prema volji Oca Sviju, prema vrsti svih onih odozgo, da bi se kaos mogao ispuniti. Gle, poučih te o vrsti Arhonata i o materiji iz koje je potekla, i o njihovom ocu i njihovom svetu«.

Ali, ja rekoh: »Gospodaru, pripadam li i ja njihovoj materiji?« [On mi reče]: »Ti sa svojom decom pripadaš Ocu koji je od početka. Vaše (ili: Njihove) duše došle su odozgo, iz neporočne svetlosti. Zato sile neće moći da im priđu, pošto u njima prebiva duh istine. Ali, svi koji su ovo spoznali besmrtni su među smrtnim ljudima. Ali, to seme neće sada biti otkriveno, već posle tri generacije. On ih je oslobodio okova zablude silâ«.

Ali, ja rekoh: »Gospodaru, dokle?«

On mi reče: »Kada se istinski čovek pokaže u jednom stvoru. [Duh] istine koji [im] je Otac poslao poučiće ih o svemu. I on će ih pomazati pomazanjem večnog života, što ga dobi od pokoljenja koje je bez kralja. Onda će oni odbaciti od sebe slepu misao i pregaziće smrt sila. I uspeće se do beskrajne svetlosti gde to seme prebiva. Tada će sile napustiti svoja vremena. I njihovi će anđeli oplakivati njihovu propast, a njihovi demoni oplakivaće njihovu smrt. Tada će sva deca svetlosti zaista spoznati istinu i svoj koren, i Oca Sviju i Sveti Duh. Reći će svi u jedan glas: 'Pravedna je istina Očeva, i Sin je iznad svega i kroz sve zauvek. Oni su sveti, sveti, sveti. Amin'«.

Hipostaza Arhonata.

Hipostaza Arhonata predstavlja ezoteričku interpretaciju prvih šest poglavlja **Knjige Postanja** (Prve knjige Mojsijeve). Kako je taj sadržaj opšte poznat, odnosno načelno dostupan, kratak sadržaj ovog spisa neće biti izložen.

Izgleda da se sama rasprava sastoji iz dva dela, možda, čak, iz dva zasebna spisa. U prve dve trećine spisa, približno, priča se vodi u trećem licu, a u poslednjoj trećini u prvom licu jednine. Prvi deo je bezličan i bezimen, ne zna se, naime, ni ko postavlja pitanja (koja se tiču hipostaze moći), ni ko daje odgovore. Drugi deo ima formu jasnog dijaloga: između Noreje, Evi-ne ćerke, koja postavlja pitanja, i Eleleta, anđela, koji odgovara. Prva priča je kombinovana sa drugom najverovatnije zato što se završava rođenjem Noreje. Ona počinje navođenjem jednog mesta iz **Novog zaveta**, na kojem se pominju moći sveta, (Ef. 6:12; »Jer naš rat nije s krvlju i s tijelom, nego s poglavarima i vlastima i s upraviteljima tame ovoga svijeta, s duhovima pakosti ispod neba«). Smisao ovog navođenja verovatno je bilo to da se pokaže da je ta tema bila predmet razmišljanja apostola Pavla, i da je stoga to tema kojom bi trebalo da se bave i hrišćani. Zanimljivo je da do kraja ovog prvog dela nema više niti jednog navoda iz **NZ**, a ni bilo kakvih upućivanja, makar i u prenosnom smislu. Međutim, u opisu porekla sveta i čoveka vrlo često se, kao što je rečeno, navode ili, pak, parafraziraju mesta iz **SZ**.

Prva priča umnogome se poklapa sa onim što je dato u **AJ**.

Njene glavne ličnosti su Samael, slepi i zavidni arhont, takođe zvan i Sakla ili Saklas (= »budala«) odnosno Jaldabaot; duhovna Žena, ona koja budi Adama i nadmudruje arhonte; Zmija, Podučavateljica, koja savetuje muškarca i ženu da uzmu i jednu plodove sa onog drveta koje su arhonti zabranili; i na kraju, Noreja, nevinna i uzvišena u znanju. Noreja i Elelet su glavne ličnosti, uostalom i jedine, onoga što je nazvano drugim delom, drugom pričom ovog spisa. Nekakva malo čvršća indikacija za ovu predloženu podelu jeste to što se u gnostičkom spisu **O poreklu sveta**, koji, u Kodeksu II Biblioteke Nadž Hamadi, sledi odmah iza **HA**, pominje **Knjiga Norejina** ili **Knjige Norejine**. Uzgred, i Epifanije (biskup sa Kipra, hereziolog iz IV veka) upućuje na nju.

U **HA** se tvrdi postojanje arhontskih vladalaca, oni nisu fiktivni, oni stvarno postoje. Za gnostike je to užasna stvarnost, a njihova je duhovna priroda suprotna i protivna ovim vladajućim i porobljavajućim vlastodršcima. Kao što ovaj spis i obećava, gnostici se mogu nadati nebeskoj slavi, jer će njihova duhovna priroda biti trajnija od samih arhonata. Na kraju, arhonti će nestati, a gnostici, deca Svetlosti, spoznaće Oca i večno živeti.

Više mesta u **HA** (npr. opis arhonata sa životinjskim glavama) sugerišu da je spis najverovatnije nastao u Egiptu. Spis se datira relativno kasno, otprilike u III vek naše ere, ali ne kasnije, jer se sama Biblioteka **NH** datira u IV vek.

Apokrif Jovanov

Jednoga dana, kada Jovan, brat Jakovljevi — to su sinovi Zevedejevi — dođe do Hrama, tamo ga susrete jedan farisej po imenu A[ri]manijas i upita ga: »Gde je gospodar tvoj koga si sledio?« On mu odgovori: »Vratio se tamo odakle je došao«. Farisej mu reče: »Taj Nazarećanin vas je prevarom skrenuo sa pravog puta [i on je...] i zatvorio je [vaša srca i] odvojio vas od predanja vaših očeva«. Kada čuh ovo, pođoh od hrama ka gori, ka nekom samotnom mestu, veoma tužna srca, i rekoh: »Kako je imenovan Spasitelj? I zašto ga je njegov Otac poslao u ovaj svet? I ko je njegov Otac? I kakav je taj eonkuda ćemo otići? On nam je rekao: 'Ovaj je eon preuzeo obličje onog večitog eona', a nije nas uputio u to kakve je prirode taj eon«. Čim ovo pomislih, nebesa se rastvoriše i čitav svet bi obasjan svetlošću koja [dođe sa] neba, i [čitav] svet [se zatrese]. Uplaših se i [padoh ničice]. I gle, jedno dete [pojavi se] preda mnom. Ali, [ja videh] to obličje kao starca u kome je svetlost. [Osmotrih] ga, (ali) nisam [shvatao] ovo čudo, kako je moguće da to bude [jedno] iako su njegova spoljašnja obličja [u] svetlosti mnogostruka. Njegova spoljašnja obličja [prikazala su se] naizmenično. Ako je to jedno, kako (onda) ima tri pojavna obličja? On mi reče: »Jovane, zašto sumnjaš? Dokaži se, jer [ova pojava uistinu ni] je [ti] nepoznata. Ne budi malodušan, [jer] ja sam uvek uz tebe. Ja sam [Otac], ja sam Mati, ja [sam] Sin. Ja sam onaj što postoji večito, sa kojim se ne može opštiti, [jer nema takvoga ko] sa njim opšti. [Sada sam došao] da ti obznanim [ono što] postoji, ono što je postalo i ono što će biti, e da bi poznao nevidljive i vidljive stvari, kao i da [te poučim] o savršenom čoveku. Ali, sada ustani, dođi i počuj i [znaj ono što ću] ti reći danas, [e da] bi to mogao obznaniti srodnim dušama koje se ne kolebaju — o savršenom čoveku«. A [ja rekoh: »Govori, da bih i ja] saznao«. On mi reče: »Nad jednim, pošto je to carstvo, niko ne vlada. [Istinski] Bog, Otac Sviju, Duh Sveti, nevidljivi, koji je iznad Sviju, koji postoji večito, jer on je [u] čistoj svetlosti koju nijedno oko ne može videti. O njemu, Duhu, nije prikladno misliti kao o Bogu, niti da je on išta takvo; jer, on je uzvišeniji od bogova: on

je carstvo nad kojim niko ne vlada. Jer, nikoga pre njega nema, niti mu iko treba; njemu čak ni život ne treba, jer on je večit. Njemu ne treba ništa, jer on se ne može usavršiti budući da mu ne treba ništa da ga učini savršenim, on je uvek u potpunosti savršen. On je svetlost. On je bezgraničan, jer nema pre njega nikoga ko bi ga ograničio; o njemu se ne može suditi, jer nema pre njega nikoga ko bi o njemu sudio; bezmeran je, jer nikoga nije bilo pre njega da ga izmeri: nevidljiv je, jer niko ga nije video; večan je, postoji zauvek; neopisiv je, jer niko ga nije spoznao da bi ga mogao opisati. (On je) onaj čije se ime ne može izreći, jer nikoga nije bilo pre njega da bi mu mogao nadenuti ime. To je bezmerna svetlost, sušta sveta čistota, neopisiva, savršena, večna. On nije savršenstvo, blaženstvo niti božanstvo, već nešto daleko uzvišenije nego sve to. On nije ni beskrajn, niti je ikada bio ograničen, već je nešto uzvišenije od toga. On nije ni telesan ni bestelesan, ni veliki ni mali; on nije merljiva veličina, niti je stvorenje, niti išta što neko može zamisliti. On uopšte nije nešto što postoji, već nešto uzvišenije od toga. Ne radi se o tome da je on uzvišen (sam po sebi); budući da je samosvojan, on nije bio deo nijednog eona. Vreme nije njegovo svojstvo; jer, onoga ko je deo nekog eona drugi su stvorili. I njemu vreme nije dato, budući da ništa nije primio od nekoga ko daje. I njemu nije potrebno ništa. Niko ne postoji pre njega. Onaj ko žudi za sobom u savršenstvu svetlosti poznaje nepomućenu svetlost. Neizmerna velična, večnost, davalac večnosti, svetlost, davalac svetlosti, život, davalac života, blažen, davalac blaženstva, saznanje, davalac saznanja, uvek je dobar, daruje dobro, čini dobro; ne prema onome što ima, već prema onome što daje; saosećajna samilost, milost koja daruje milost, bezmerna svetlost. Šta da ti kažem o njemu, Nezamislivom? On je lik Svetlosti. Koliko ja budem u stanju da ga spoznam — jer, ko će njega ikada spoznati? — koliko budem bio u stanju da ti saopštim, [saopštiću]. Njegov je eon večan, on je u spokojstvu, počiva u tišini, on koji postoji pre Sviju (= svih stvari). Ali, on je glava svih eona, ako kraj njega postoji ma kakva stvar. Jer, niko od nas nije poznavao nemerljivo izuzev onoga ko je prebivao u njemu. On je taj koji nam je sve ovo rekao. Onaj ko sebe vidi u sopstvenoj svetlosti koja ga okružuje — on je izvor vode života, svetlost puna čistote. Izvor duha

potekao je od žive vode života, i on je ispunio sve eone i svetove. Poznao je svoj lik kada ga je ugledao u čistoj vodi života koja ga okružuje. A njegova je misao stvorila delo, otkrila se, pokazala se pred njim iz uzvišenosti Svetlosti — to je moć koja postoji pre Sviju, koja se otkrila, to je savršena Pronoja Sviju, svetlost, lik svetlosti, lik nevidljivog. Ona je savršena moć, Barbelo, savršeni eon uzvišenosti. Ona ga je slavila jer se kroz njega pokazala, i ona ga je spoznala. Ona je prva Enoja, njegov lik. Ona je postala prvi Čovek, koji je devičanski duh, trostruko muško, onaj sa tri moći, tri imena, tri začeca, eon koji ne stari, dvopolan, koji je postao od njegove Pronoje. I Barbelo traži od njega da joj podari Prvu Spoznaju. On joj je dade. Kada je dade, Prva Spoznaja bi obznanjena. Ona i Enoja (Misao) — koja je Pronoja — stadoše slaviti Nevidljivog i savršenu moć Barbelo, jer su njihovim posredstvom stvorene. Zatim ova moć traži da joj se podari Neporočnost. I on joj dade. Kada je dade, Neporočnost bi obznanjena. Ona stade uz Misao i Prvu Spoznaju slaveći Nevidljivog i Barbelo, jer stvorena je zbog nje. Ona traži da joj bude podaren Večni Život. On joj ga dade. Kada ga dade, Večni Život bi obznanjen. I oni stadoše slaviti njega i Barbelo, jer postali su zbog nje, otkrivenjem nevidljivog duha. To je pet eona Očevih, to će reći Prvi Čovek, lik Nevidljivog, koji je Barbelo, Misao, Prva Spoznaja, Neporočnost i Večni Život. Ovih je pet eona dvopolno, što čini deset eona, što je Otac nezačetog Oca. Barbelo je netremice zurila u njega, čistotu svetlosti. Okrenula se njemu i rodila jednu blaženu iskru svetlosti, ali ova ne beše ravna njenoj uzvišenosti. To je Jedino-začeti, koji je rođen Ocu, samorodni Bog, prvorođeni Sin Sviju, Duha, čiste Svetlosti. Nevidljivi duh veselio se zbog svetlosti koja beše stvorena, koja prvo bi pokazana u prvoj moći — koja je njegova Pronoja, Barbelo. I on ju je miropomazao svojom dobrotom tako da je postala savršena; nije u njoj bilo nikakvih nedostataka (i ona je postala) Hristos, jer on ga je miropomazao svojom dobrotom u ime nevidljivog duha. On mu se pokazao i primio miropomazanje preko devičanskog duha. Stao je pred njega slaveći nevidljivi duh i savršenu Pronoju, njega u kome je prebivao. I on traži da mu se podari jedna stvar, Nous. Nevidljivi duh mu je dade. Nous se pojavi pred njim (i) stade uz Hrista slaveći njega i Barbelo.

Ali, svi su oni stvoreni u tišini i promišljanju. Nevidljivi duh želeo je da učini neko delo. Njegova volja bi otelotvorena (i) obznanjena, te stade uz Nous i svetlost, slaveći ga. Reč je sledila volju, jer kroz reč je Hristos stvorio sve stvari, samorodnog Boga, Večni Život i volju. Ali, Nous i Prva Spoznaja stadoše slaviti nevidljivi duh i [Barbelo], jer zbog nje behu stvoreni. [On je bio usavršen] posredstvom duha, večiti samorodni Bog, sin Barbelo, jer on je došao k njemu, večnom devičanskom nevidljivom duhu. Samorodni Bog, Hristos, beše taj koji mu je podario veliku čast, jer on je potekao od njegove prve misli, on koga je nevidljivi duh stvorio kao Boga iznad Sviju. Istinski Bog dao mu je svu moć i učinio je da istina koja je u njemu bude njemu podređena, tako da bi mogao znati Sve, on čije će ime biti saopšteno onima koji toga budu vredni. Ali, iz svetlosti — koja je Hristos — i Neporočnosti, na podsticaj Boga [duha], njegove četiri velike svetlosti izašle su iz samorodnog Boga da bi stale uz njega i (?) ovo troje: Volju, Misao i [Večni] Život. Njegove četiri su, pak, Milost, Oštroumlje, Opažanje i Razboritost. Milost je u prvom svetlu, Harmozelu, koji je anđeo svetlosti u prvom eonu, u kome su tri eona: Milost, Istina, Forma. Druga svetlost, Oroajel, koju je postavio iznad drugog eona, ima uz sebe tri eona: Pronoju, Opažanje, Pamćenje. Treća svetlost, Davite, koju je postavio iznad trećeg eona, ima uz sebe tri eona: Oštroumlje, Ljubav [i Ideju]. A Elelet, svetlost koju je postavio iznad četvrtog eona, ima uz sebe tri eona: Savršenstvo, Mir i Mudrost. To su četiri svetlosti koje stoje uz samorodnog Boga, dvanaest eona koji stoje uz dete, velikog samostvoritelja Hristosa, voljom Boga, nevidljivog duha. Dvanaest eona pripadaju Sinu, samorodnome. Sve su stvari postale voljom Duha Svetog, posredstvom Samorodnoga. Međutim, od Prve Spoznaje i savršenog Nousa, posredstvom Boga i voljom velikog nevidljivog duha i voljom Samostvorenog, (postao je) savršeni istinski Čovek, prva manifestacija. Nazvao ga je Adam. Postavio ga je iznad prvog eona sa velikim Bogom, Samorodnim, Hristosom, u prvom eonu Harmozela, a njegove moći su sa njim. I nevidljivi duh dade mu neodoljivu duhovnu moć. On reče: 'Ja slavim tebe i veličam nevidljivi duh, jer zbog tebe su sve stvari stvorene, i sve su stvari u tebi. Ali, ja slavim tebe i Samorodnog i eone, to troje, Oca, Majku i Sina, savršenu moć'. I on postavi svoga

sina Seta iznad drugog [eona u drugoj] svetlosti, Oroajelu. A u trećem beše smešteno seme Setovo, duše svetih, koje su zauvek u trećoj svetlosti, Davite. U četvrtom eonu behu smeštene duše koje su spoznale svoje savršenstvo, i nisu se namah pokajale, već su istrajale izvesno vreme, ali ipak su se na kraju pokajale. One će ostati uz četvrtu svetlost, Elelet, koja ih je vezala uz sebe dok one slave nevidljivi duh.

A naša sestra Sofija, koja je jedan eon, pomislila je misao o sebi. I kroz tu misao o duhu i o Prvoj Spoznaji želela je da iz sebe iznedri lik, premda se duh nije saglasio niti to dopustio, niti se s tim saglasio njen družbenik, muški devičanski duh. Stoga nije našla nikoga ko bi bio u saglasju s njom kada je nameravala da to obznanjati bez saglasnosti duha i bez znanja njenog družbenika, kada je ispuстила iz sebe (?) zbog strasti koja beše u njoj. Njena misao nije mogla da miruje, i pojavi se njeno delo, nedovršeno (i) odvratnog izgleda, jer stvorila ga je bez njenog družbenika. A ono ne beše nalik Majci, budući da je bilo drugačijeg oblička. Ali, ona ga je gledala razmišljajući o tome kako je njegov izgled drugačiji, budući da je imalo izgled zmijske i lava. Njegove [oči] plamtele su vatrom. Ona ga otera od sebe, odatle, tako da ga niko od besmrtnika ne bi mogao videti, jer rodila ga je u neznanju. Obavila ga je oblakom svetlosti. Postavila je presto sred oblaka tako da ga niko ne vidi osim Svetog Duha — koga zovu Zoe (Život), Majka sviju. I dala mu je ime Jaldabaot. To je prvi arhont, koji je uzeo veliku moć od majke. Odvojio se od nje. Okrenuo se od mesta gde beše rođen. Uzeo je za sebe jedno drugo mesto. Stvorio je sebi jedan eon koji je plamteo od bljeska vatre, u kome sada prebiva. I udružio se sa Nerazboritošću koja je s njim. Stvorio je moći koje su njemu podređene, dvanaest anđela, sve za njegov eon, po uzoru na neporočne eone. A za svakoga od njih stvorio je sedam anđela, i za svakog anđela po tri moći, tako da svi koji su pod njim čine 360 anđeoskih bića i njegovu treću moć, u skladu sa prvim uzorom, koji beše pre njega. Kada se pojaviše moći potekle od Prvog Začetnika, prvog arhonta tame, nastale iz neznanja onoga ko ih je začeo, nosile su ova imena: prva je Jaot, druga je Hermas — što je oko vatre, treća je Galila, četvrta je Jobel, peta je Adonajos, šesta je Sabaot, sedma je Kainan i Kae, koja se zove Kain — što je sunce, osma je Abiresin, deveta je

Jobel, deseta je Harmupiel, jedanaesta je Adonin, dvanaesta je Belias. Ali, sve one imaju i druga imena, od želje i od gneva. Sve one, takođe, imaju druga, dvostruka imena koja su im data. Ona su im data nebeskom uzvišenošću, ali ona su u saglasju sa istinom, koja otkriva njihovu prirodu. A Saklas ih je nazvao ovim imenima u skladu sa izgledom i njihovom moći. Vremenom slabe i povlače se, ali pomoću njih (ponovo) stižu moć i narastaju. I on zapovedi da će sedam kraljeva vladati nebom, a pet haosom podzemnog sveta. Uzvišena imena onih koji su iznad sedam nebesa su sledeća: prvi je Jaot, sa licem lava; drugi je Eloajos, sa licem margarca; treći je Astafajos, sa licem hijene; četvrti je Jao, sa licem sedmoglave zmije; peti je Adonajos, sa licem zmaya; šesti je Adoni, sa licem majmuna; sedmi je Sabatajos, sa licem od plamteće vatre. Ovo su sedam dana u nedelji. Oni su ti koji upravljaju svetom. Ali, Jaldabaot — Saklas — koji ima mnogo obličja, tako da se prikazuje u svakom obličju kako mu je volja, dodelio im je deo vatre koja mu pripada i svoju moć. Međutim, nije im dao ništa od čiste svetlosti moći koju beše uzeo od Majke. Otuda je vladao njima, zahvaljujući [uzvišenosti koja] beše u njemu zbog moći [svetlosti] Majčine. Zbog ovoga je zapovedio da ga zovu Bogom, ne pokoravajući se supstanci iz koje je stvoren. I spojio je sedam moći sa vladaocima. Stvorio ih je svojom rečju. Dao im je imena (i) postavio vladaoce. Počeo je odozgo. Prva je, dakle, Pronoja, sa prvim, Jaotom; druga je Božanstvenost, sa drugim, Eloajosom; treća je Dobrota, sa trećim, Astafajosom; četvrta je Vatra, sa četvrtim, Joanom; peta je Carstvo, sa petim, Sabaotom; šesta je [Oštroumlje], sa šestim, A[donijem]; sedma je Mudrost, sa sedmim, Sabatajosom. Oni imaju jedan svod u svakom nebu i jedan eon nalik eonima koji postoje od početka među neporočnima. Ali, on vide svoje delo koje beše pod njim, i mnoštvo anđela pod njim, koji behu potekli od njega, i reče im: 'Ja sam ljubomorni Bog, pored mene nema drugoga', čime je već anđelima koji behu pod njim ukazao da postoji drugi Bog; jer, ako drugog ne bi bilo, na koga bi bio ljubomorani?

Majka se tada uskomeša, znajući svoj nedostatak, pošto se njen družbenik ne beše saglasio sa njom kada je bila unižena i izgubila svoje savršenstvo«.

Ali, ja rekoh: »Hristose, šta znači 'uskomeša se'?« On se nasmeši i reče: »Misliš li da je to, kako reče Mojsije, 'nad vodom'? Ne, ali je uvidela bezbožništvo i otpadništvo koji će biti pripisivani njenom sinu. Pokajala se, i dok je tumarala u tami neznanja, postidela se i nije se usuđivala da se vrati, već je hodala tamo-amo. Njeno tumaranje je 'komešanje'. Ali, kada je Samovoljno primio moć od Majke, on nije znao za mnoštvo koje je iznad njegove majke. Jer, on je mislio da samo njegova majka postoji. Video je veliko mnoštvo anđela koje beše stvorio i uzvisio se nad njima. Ali, kada je Majka videla da neuspela tvorevina tame nije savršena, budući da se njen družbenik nije saglasio sa njom, pokajala se (i) gorko zaplakala. On je čuo molitvu njenog pokajanja, i braća su se molila za nju. Sveti nevidljivi duh se smilovao. Kada se nevidljivi duh smilovao, izlio je na nju duh iz savršenstva. Njen je družbenik sišao k njoj da otkloni njen nedostatak. On je odlučio da njen nedostatak otkloni posredstvom Pronoje, i ona ne beše uznetta do njenog sopstvenog eona, već će zbog velikog neznanja koje se u njoj ispoljilo ostati u nonadi dok ne otkloni svoj nedostatak. Jedan glas dopre do nje: 'Čovek postoji, i Sin čovekov.' Prvi arhont, Jaldabaot, čuo ga je (i) pomislio je da je taj glas [došao od njegove majke]. Sveti savršeni Otac, prvi čovek, [poučio] ga je u obličju čoveka. Blaženi im je otkrio svoje lice. I svi arhonti sedam moći složiše se. U vodi su videli takav lik. Rekli su jedan drugome: 'Hajde da stvorimo čoveka po božijem obličju.' Stvarali su od sebe i svih njihovih moći. Od sebe su oblikovali jednog stvora, a svaka je [moć stvorila od svoje] moći [dušu]. Stvorili su ga prema liku koji su videli, podržavajući onoga koji postoji od početka, savršenog Čoveka. Rekli su: 'Nazovimo ga Adam, da bi njegovo ime i njegova moć za nas bili svetlost.' A moći su počele odozdo. Prva je Božanstvenost, duša-kost; druga je Gospodarstvo, duša-mišić; treća je vatra, duša-telo; četvrta je Pronoja, duša-koštana srž, i celokupna struktura tela; peta je Carstvo, duša [krv]; šesta je Oštroumlje, duša-koža; sedma je Mudrost, duša-kosa. I one su ukrasile čitavo telo. A njihovi su anđeli stajali kraj njih. [Stvorili su iz dušâ], koje su prvo pripremile moći, supstancu duše i rasporedili su udove i zglobove. I stvorili su čitavo telo koje je sastavilo mnoštvo anđela koje sam već spomenuo.

I ono je dugo vremena ležalo nepokretno, budući da sedam moći nisu bile u stanju da ga podignu, niti su to mogli 360 anđela koji su sastavili [zglobove. Majka je želela da povрати] moć koju je u nastupu želje podarila arhontu. Došla je u nevinosti i molila Oca Sviju, čija je milost velika, i Boga svetlosti. On posla, svetom zapovešću, Samorodnog i četiri svetlosti u obličju anđela prvog arhonta. Oni ga posavetovaše, kako bi mogli od nje ga uzeti moć Majke. Oni mu rekoše: 'Udahni mu u lice nešto od duha koji je u tebi, i taj će stvor ustati'. I on mu udahnu svoga duha — koji je moć Majčina — u telo, i ono se pokrenu [istog časa. I] smesta [ostale] moći postaje ljubomorne, jer on je postao od svih njih, i one su čoveku dale moći koje potiču od njih; i on je nosio duše sedam moći i njihove sposobnosti. Njegova je moć razumevanja postala mnogo veća od svih njih, (veća) od prvog arhonta. Ali, one uvideše da je on oslobođen bezbožnosti, budući da je bio umniji od njih i da je ušao u svetlost. One ga uzeše i spustiše u prostranstva ispod svake materije. Ali, blaženi Otac je milostivi dobročinitelj. On se sažalio na moć [Majke] koja beše uzeta od [prvog arhonta], tako da bi mogla nadvladati telo. Poslao je dobri duh i njegovu veliku milost kao ispomoć prvome koji beše sišao, koji se zvao Adam, (to će reći) Epinoju svetlosti, koju je on nazvao Zoe (Život). Ali, ona je ta koja obdelava čitavo to stvorenje, trudi se oko nje ga, postavlja ga u svoj savršeni hram, prosvetljava ga u pogledu njegove nedostatnosti i pokazuje mu put naviše. I Epinoja svetlosti beše skrivena u njemu, da ne bi znali arhonti, ali da bi naša sestra, koja [je poput] nas mogla otkloniti svoj nedostatak uz pomoć Epinoje svetlosti. I čovek je zasjao zbog senke svetlosti koja je u njemu, i njegova se misao uzvisi iznad onih koji ga behu stvorili. I oni pogledaše naviše. Ugledaše čoveka. Beše se uzvisio daleko iznad njih. Doneli su odluku zajedno sa čitavom anđeoskom družinom arhonata i ostalim njihovim silama. Zatim su pomešali vatru i zemlju sa vodom i plamenom. Povezali su ih pomoću četiri vetra, udahnuvši vatru, spajajući jedno sa drugim, i stvorili su [veliku] pometnju. [Uveli su ga] u senku smrti. Načinili su još jedno stvorenje, ali od zemlje i vode, vatre i vetra, to jest, od materije, tame, želje i antagonističkog duha — to je okov, to je grobnica stvaranja tela, koja je stavljena na čoveka kao okov od materije. To je prvi

koji se spustio, i njegov prvi raskol. Ali, Enoja prve svetlosti je u njemu, i oživljava njegovu misao. Prvi arhont ga je i postavio u Raj, za koji je rekao da mu predstavlja užitak, što znači da će ga zavarati; jer, njihov je užitak gorak a njihova lepota nedolična. Njihov je užitak varka, a njihovo je drvo bilo neprijatelj. Njihov plod bio je otrov od koga nema leka, a njihovo je obećanje bilo za nje ga smrt. Ali, njihovo drvo koje su postavili je drvo života.

Saopštiću ti tajnu njihovog života, koja je u njihovom lažnom duhu koji izvire iz njih da bi ga mogao odvraititi, kako ne bi prepoznao svoje savršenstvo. To je drvo ovakve prirode: koren mu je gorak, grane su senke smrti, lišće je mržnja i varka, sok mu je melem bezbožnosti, a plod je želja za smrću. Njegovo seme upija one koji ga okuse, njihovo je prebivalište podzemni svet. Ali, drvo koje je, kako oni kažu, 'saznanje dobra i zla', to je Epinoja svetlosti; zato su zapovedili da se ne kuša, to jest da se ne sluša, jer zapovest je uperena protiv njega, da ne bi pogledao naviše, ka svojoj savršenosti, i uvideo da je lišen savršenosti. Ali, ja sam ih podigao, da ih navedem da jedu«.

Ja mu rekoh: »Hristose, nije li ih zmija poučila da jedu?« On se nasmeši i reče: »Zmija ih je naučila da zaseju seme želje za skrnavljenjem i pokvarenošću, jer od njih ima koristi. A znala je da ga ona neće slušati, budući da je mnogo umnija od njega. Želela je da uzme moć koju mu on beše dao. I on baci zaborav na Adama«.

Ja mu rekoh: »Hristose, šta je zaborav?« A on reče: »Ne kako je Mojsije rekao, 'Učinio je da ga savlada san', već je njegovo opažanje prekrilo velom, pritisnuo ga je obamrlošću. Jer, uistinu je rekao kroz usta proroka: 'Učiniću da otežaju uši njihovog srca, da ne mogu da razumeju i da vide'. Tada se Epinoja svetlosti sakrila u njemu (Adamu). A on (Jaldabaot) svojom voljom odlučio je da je izvadi iz rebra. Ali ona, Epinoja svetlosti, nedostizna je. Kada ju je progonila tama, nije je mogla doći. Odlučio je da uzme moć iz njega, da ponovo načini stvorenje u ženskom obličju. I učinio je da ona ustane pred njim. Ne kako je Mojsije rekao: 'Uzeo je rebro, načinio ženu, [i ostavio je] kraj njega'. Smesta se otrezno od opijenosti tamom. Ona, Epinoja svetlosti, uklonila je veo koji je prekrivao njegov um. Odmah, čim je spoznao svoju supstancu, on reče: 'Ovo je sada kost moje kosti, i

telo moga tela. Zato će čovek ostaviti svoga oca i majku, i prionuće uz svoju ženu, te će njih dvoje postati jedno telo', jer oni će poslati družbenika Majčinog i uzdići je. Zbog ovoga ju je Adam nazvao 'majkom svih živih'. Posredstvom moći uzvišenosti i putem otkrivenja, Epinoja ga je poučila o saznanju. Pomoću drveta u obličju orla, poučila ga je da se založi saznanjem kako bi upamtio svoju savršenost; jer, nedostatak oboje beše neznanje.

Jaldabaot uvide da su se oni udaljili od nje-ga. Prokleo ih je, ali je dodao i ovo, da muškarac treba da bude ženin gospodar, budući da on ne zna tajnu koja je nastala na zapovest svete uzvišenosti. Ali, oni se ne usudiše da ga prokunu i razotkriju njegovo neznanje. Svi njegovi anđeli isteraše ih iz Raja. On ga je obavio neprozirnom tamom. Tada Jaldabaot spazi devojku koja je stajala kraj Adama. Ispuni ga glupost, jer zaželeo je da podigne njeno seme. Obeščastio ju je i začeo prvog sina, a zatim i drugog: Javea, sa licem medveda, i Elohima, sa licem mačke. Jedan je uistinu pravedan, ali drugi je bezbožan. Elohim je pravedan, Jave je bezbožan. Pravednog je postavio iznad vatre i vetra, bezbožnog je postavio iznad vode i zemlje. Oni su ti koje su sve generacije ljudi zvale Kain i Avelj do dana današnjeg. Bračni odnos nastao je posredstvom prvog arhonta. On je usadio Adamu želju za semenom, i to je ono što pomoću bračnog odnosa rađa lik iz njihovog lažnog [duha]. Ali, on je dva arhonta postavio iznad carstva, da bi vladali nad grobom. Znao je svoju supstancu, koja je nalik njemu. Adam je začeo Seta. I kao kod rase koja je na nebu među eonima, tako je Majka poslala [duh] koji joj pripada. Duh je sišao k njoj, da bi pokrenuo supstancu koja je nalik njemu, po uzoru na savršenstvo, da ih otrgne iz zaborava i bezbožnosti groba. I tako je ostao neko vreme (i) radio je za seme kako bi ih duh, kada dođe iz svetih eona, mogao uzdići iz nedostatnosti do visine eona, da bi on mogao postati sveto savršenstvo, da bi mogao biti bez mane«.

Ali, ja rekoah: »Hristose, hoće li duše svijtu biti spasene u čistoj svetlosti?«¹ On mi reče: »Došao si do razmišljanja o velikim stvarima koje je teško otkriti drugima, izuzev onima koji pripadaju

¹ Ova rečenica preuzeta je iz druge verzije Kodeksa III iz Nag Hamadija. Na ovom mestu u Berlinskom papirusu stoji: »Hriste, hoće li duše svijtu živeti duže od čistote svetlosti?«, što je verovatno pogrešno.

rasi koja se ne koleba. Oni kojima dođe odozgo duh svetlosti i koji su se sjedinili sa moći biće spaseni, postaće savršeni i zaslužiće da se uzvinu do velikih svetlosti; jer, oni će zaslužiti da se pomoću njih pročiste od sve bezbožnosti i svih zavođenja zla, budući da žude isključivo za večitim saborom i obuzeti su njime, bez gneva, zavisti, straha, želje i zaštićenosti. Ništa od ovoga ne utiče na njih, ništa sem tela kojim se koriste dok iščekuju (čas) kada će ih Primaoci izneti iz njega i poneti do uzvišenosti večnog života i poziva; oni trpe sve i podnose sve kako bi mogli okončati borbu i naslediti večiti život«.

Ja rekoah: »Hristose, ako tako ne čine, šta da rade duše u koje moć i duh života uđe kako bi i one bile spasene?« On mi odgovori: »Oni kojima taj duh dođe će u svakom slučaju živeti, i oni izlaze iz bezbožnosti; jer, moć ulazi u svakog čoveka, budući da bez nje ne bi mogli opstati. Ali, posle njenog rođenja, prinosi joj se duh života. I ako snažni božanski duh dođe k životu, on osnažuje moć — koja je duša — te ona ne zastranjuje u zlo. Ali, kod onih u koje uđe lažni duh, ona biva zavedena od njega i zastranjuje«.

Ali, ja rekoah: »Hristose, kada njihove duše izađu iz tela, kuda će otići?« Ali, on se nasmeši i reče: »Do mesta za dušu, koja je moć što beše daleko viša od lažnog duha. Ona je snažna; ona izbegava delovanje bezbožnosti i zahvaljujući večitom nadzoru biva oslobođena i uzneta do prebivališta eona«.

Ali, ja rekoah: »Hristose, oni koji nisu spoznali ništa — šta su njihove duše, ili kuda će oni otići?« On mi reče: »Njima je ovladao lažni duh dok su posrtali. I on pritiska njihovu dušu i navodi je na bezbožna dela, te joj na taj način donosi zaborav. Pošto ona (duša) svuče sve sa sebe, on (lažni duh) predaje je moćima koje su stvorene pod arhontom. Ponovo ih bacaju u lance i povlače unokolo sve dok ne budu oslobođene od zaborava, te ona prima saznanje i tako postaje savršena i biva spasena.«

Ali, ja rekoah: »Hristose, kako to duša uvene i ponovo se vrati u prirodu Majčinu ili Čovekovu?« Ali, on se razveseli kada ga to upitah i odgovori: »Ti si blagosloven razumevanjem. Zbog ovoga se predaju onom drugom, u kome je duh života, radi pokornosti njemu. I ako kroz njega čuje, ona je spasena. Međutim, ona ne prelazi u drugo telo«.

Ja mu rekoh: »Hristose, ali oni koji su znali i okrenuli se na drugu stranu — šta su njihove duše?« On mi reče: »Oni će otići do mesta gde će se povući anđeli siromaštva, kojima nikakvo pokajanje nije dato. Tamo će biti zadržani sve do dana kada budu kažnjeni. Svako ko je govorio protiv Svetog Duha biće kažnjen večnim mukama«.

Ali, ja rekoh: »Hristose, odakle je došao lažni duh?« On mi odgovori: »Kada su Majka, čija je milost velika, i Sveti Duh, samilosni, koji se iscrpeo zbog nas — on je Epinoja svetlosti — i seme koje je probudio u misli ljudi koji su od rase savršenog večnog čoveka svetlosti (**na ovom mestu tekst nije autentičan**), tada je prvi arhont uvideo da su ga oni svojom mudrošću nadvisili. Zaželeo je da prisvoji njihovu moć mišljenja. Pošto je neuk, nije znao da su oni domišljatiji od njega. Doneo je odluku sa svojim moćima. Oni stvorise Heimarmenc. I sputali su pomoću međe, vremena i doba bogove nebeske, anđele, demone i ljude, tako da svi oni budu u njenim (misli se na Heimarmene, tj. Sudbinu) okovima i da ona vlada njima — opak i zao plan. I on se pokajao zbog svega što je nastalo njegovim delovanjem. Odlučio je da pošalje potop na svekoliku oholost ljudsku. A velika Pronoja — koja je Epinoja svetlosti — saopšti ovo Noju. On to obznani ljudima, a oni mu ne poverovaše. Ne kako je Mojsije rekao: 'Skrio se u jednom kovčegu', već je našao sebi utočište na jednom mestu. Ne samo Noje, već i (nekoliko) ljudi od rase koja se ne koleba odoše do jednog mesta (i) pokriše se oblakom svetlosti. I znao je dokle seže njegov posed, kao i oni koji behu s njim u svetlosti što je sjala za njih; jer, na sve na zemlji bi izlivena tama. Doneo je odluku sa svojim anđelima. Poslali su svoje anđele kćerima ljudi da bi podigli seme njihovo radi svoga užitka. I isprva nisu imali uspeha. I došli su, pošto su svi odlučili da stvore lažni duh, sećajući se duha koji beše došao odozgo. I anđeli promeniše svoje obličje, postajući nalik njihovim muževima, (i) ispuniše ih duhom, koji ih je mučio u tami. Iz zlobe su im donosili zlato, srebro, poklone i metale, bakar i gvožđe i svakovrsne druge. Navodili su ih u iskušenje, da ne bi mislili na njihovu Pronoju, koja se ne koleba. I uzeli su ih i začeli decu iz tame, iz njihovog lažnog duha. Zatvorili su njihova srca. Otvrdla su zbog okorelosti lažnog duha i ostala takva do dana današnjeg. Blagosloveni — to će reći, Otac-Majka — či-

ja je milost velika, uobličio se u njihovom semenu. Prvo sam se ja uzvinuo do savršenog eona. Ali, ja ti ovo govorim da bi ti to mogao zapisati i preneti srodnim dušama u potaji. Jer, ova tajna pripada rasi koja se ne koleba.

Ali, Majka još jednom dođe pred mene. Ovo su stvari koje je učinila na svetu: podigla je svoje seme. Obznaniću ti šta će se dogoditi; jer, uistinu ti saopštih ovo da bi bilo zapisano, i to mora biti sklonjeno na sigurno mesto«.

Tada mi reče: »Proklet je svako ko ovo dà u zamenu za neki dar, hranu, piće ili odeću, ili za bilo šta slično«.

Predao je njemu (Jovanu) tajnu, (i) smesta postao za njega nevidljiv. I on (Jovan) dođe k drugim učenicima. Poče da im prenosi ono što mu beše rekao Spasitelj.

Tajna knjiga Jovanova.

Apokrif Jovanov jedan je od najvažnijih gnostičkih dokumenata, a to se posebno odnosi na ono što se naziva mitološkom gnozom. Da bi ispričao svoju priču, nepoznati autor koristi formu otkrivenja, u kojoj Isus, posle svog uskrsnuća, predaje tajno učenje Jovanu, sinu Zevedejevom, na planini, verovatno Maslinovoj Gori, zahtevajući uz to da ga Jovan zapiše i prosledi gnosticima, ali, u tajnosti.

Ovaj traktat pruža veoma jasan prikaz stvaranja, pada i spasenja čovečanstva. Mit u veoma velikoj mери sledi sadržaj i način prvih nekoliko poglavlja **Knjige Postanka** iz **SZ**, mada se uglavnom izvode zaključci koji su suprotni ili barem različiti od onoga što je dato u biblijskom tekstu; stoga se u spisu često može naići na iskaz: »ne kako je Mojsije rekao«.

Po strukturi **AJ** je klasično gnostičko jevanđelje, koje se sastoji iz dva dela: prvi je izveštaj o viziji, u kojem su uočljiva uvodna priča, opis najvišeg božanstva (koje se može opisati samo u negativnim terminima), kosmogonija i prikaz pada Sofijinog; a drugi je dijalog, koji se sastoji od deset pitanja, koja postavlja

Jovan, Hristovih odgovora, i zaključne priče. Stiče se utisak da je drugi deo, dijalog, sastavljen, opet, iz dva dela: u pitanjima-odgovorima 1—3 i delu 10. pitanja, parafrazira se **Prva knjiga Mojsijeva** (1—7), a u 4—9 i delu 10, iznosi se učenje o duši i njenoj sudbini posle čovekove smrti.

Ovaj spis daje odgovore na dva fundamentalna pitanja: Šta je poreklo zla? i Kako se može istupiti iz ovog zlog sveta i vratiti se nebeskom domu?

Najviše božanstvo definiše se pomoću apstraktnog grčkog pojma savršenstva, savršenstva koje isključuje bilo kakav antropomorfizam i bilo kakvu upletenost u svet. Iz ovog najvišeg božanstva emaniraju svetlosna bića, uključujući Hristosa i Sofiju, glavne ličnosti priče. Po **AJ**, pad se dešava kada Sofija želi da stvori, odnosno rodi biće, ali bez znanja i odobrenja velikog Duha. Ona proizvodi monstrozno boga-stvoritelja Jaldababota, koji, međutim, još uvek poseduje moć svetlosti svoje majke. Jaldababot stvara anđele pomoću kojih vlada svetom, a stvara i čoveka. Čovek je stvoren po savršenoj slici Oca, koja je bila odraz u vodi. Čovek oživljava kada je Jaldababot na prevaru udahnuo u njega svetlosnu moć. Započinje borba između sila svetlosti i sila mraka oko poseda nad onim božanskim u čoveku. Zle sile stavljaju čoveka u materijalno telo, da bi ga držale zasuznjenog, a stvaraju, takođe, i ženu i polnu želju, kako bi se ono božansko raspršilo u mnoštvu i kako bi se izbavljenje otežalo. Konačno, Hristos biva poslan da spase čovečanstvo podsećajući ljude na njihovo nebesko poreklo. Samo oni koji poseduju ovo znanje i koji su živeli asketski mogu se vratiti u carstvo svetlosti; ostali se ponovo rađaju sve dok nekako ne dođu do spasonosnog znanja.

Crkveni oci, između ostalih, i Irenej, pominju **AJ**, te se može zaključiti da je traktat nastao najkasnije u II veku naše ere, svakako pre 185. godine, kada je Irenej napisao knjigu **Protiv Jeresi**. Ovaj spis je korišćen u Mesopotamiji kao sveta knjiga, sve do VIII veka naše ere.

Ovde je, od postojeća dva, data kraća verzija ovog spisa.

Pismo Eugnostovo

Blaženi Eugnost poručuje svojim: Veselite se tome što znate da su svi ljudi koji su začeti od nastanka sveta do danas postali prah nastojeći da otkriju šta je Bog i kakav je on. Nisu to otkrili. Najmudriji među njima pokušavali su da dopru do istine na osnovu ustrojstva ovoga sveta. I ta razmišljanja nisu otkrila istinu; jer, u pogledu toga ustrojstva svi filozofi iznose tri tvrdnje. Otuda ne mogu da se usaglase. Jer, neki među njima kažu da ovaj svet sam sobom upravlja, neki da je on providenje, a neki, pak, da je on nešto što je predodređeno da se desi. A svet nije ništa od toga. Nijedna od ove tri tvrdnje koje pomenuh ne odgovara istini. Jer, ono što potiče od sebe samoga egzistira u praznom. Providenje je glupost, a ono što sledi nepoznato nam je. Onaj, dakle, koji je u stanju da dopre do rešenja ove tri tvrdnje koje sam pomenuo, da dopre do njega pomoću neke nove tvrdnje i otkrije Boga istine, te da usaglasi sve stvari koje se na njega odnose, taj je čovek besmrtnan premda je okružen onima koji će umreti. Njega koji je neopisiv nijedna sila nije spoznala, nijedna vlast niti oni koji su potčinjeni, niti bilo koji stvor od nastanka sveta, izuzev njega samog. Jer, on je besmrtnan, večan i nezačet. Jer, svako ko je začet mora nestati. On je nezačet i nema početka. Jer, svako ko ima početak ima i kraj. Niko njemu ne zapoveda, on je bezimen. Jer, onoga ko ima ime stvorio je neko drugi. On je bezimen, nema nikakvo ljudsko obličje. Jer, onoga ko ima ljudsko obličje stvorio je neko drugi. Njegov je lik samo njegov, nije kao lik koji je nama dodeljen ili koji smo videli; taj je lik drugačiji i daleko iznad svih stvari, uzvišeniji je od svega što postoji. On gleda na sve strane, a vidi jedino sebe samoga. On je beskrajn, neshvatljiv, besmrtn, i nema nikoga ko bi mu bio nalik. On je vazda dobar, bez mana, on traje. Nepojmljivo je blažen onaj ko poznaje sebe samoga. Nemerljiv je, nedokučiv, savršen, budući da nema nedostataka. Njegovo je blaženstvo besmrtno. Zovu ga »Otac Sviju«. Pre nego što se bilo koja vidljiva stvar pojavila, uzvišenost i moći behu u njemu; on vlada svim što postoji, a niko ne vlada njime. Jer, on je svekoliki Um, Misao, Promišljanje, Mudrost, Razum i Moć. Sve su to sile

jednake među sobom, izvori svega što postoji, i čitava rasa sve do samog kraja egzistira u prvom saznanju nezačetog. Jer, kada još nijedna od njih nije bila stvorena, postojala je razlika među besmrtnim eonima. Posmatrajmo to ovako: sve što je nastalo iz uništenja će nestati, jer stvoreno je iz uništenja. Ono što je nastalo iz neuništivosti neće nestati, već će biti neuništivo pošto je stvoreno iz neuništivosti. I tako je mnoštvo ljudi skrenulo sa pravog puta, budući da nisu znali za tu razliku, to će reći, umrli su. Neka za sada dovoljno bude dovoljno, jer niko ne može odoleti prirodi reči koje sam izgovorio o blaženom, besmrtnom Bogu istine. Ako postoji neko ko je spreman da poveruje u navedene reči, neka prouči sve, počev od skrivenih stvari pa do završetka ovog otkrivenja. I ova će ga misao poučiti kako je vera u ono što nije obznanjeno pronađena u onome što jeste obznanjeno.

Početak saznanja je ovo. Gospodar svijetu se uistinu ne zove »Otac« već »Praotac«; jer Otac je početak onoga što je obznanjeno. Jer on, Praotac bez početka, vidi sebe u sebi samome kao u ogledalu kada se prikazao u obličju Autopatora — što znači Autogenetora — i kao Antopos u prisustvu nezačetog Pre-egzistirajućeg. On je uistinu po starosti ravan onome koji mu prethodi, ali mu nije ravan po moći. Učinio je da se posle njega pojavi mnoštvo antoposa, samorodnih i ravnih međusobno po starosti i moći, uzvišenih i bezbrojnih, koji su nazvani »rasom nad kojom niko ne vlada među carstvima postojećim«. Ali, čitavo to mnoštvo nad kojim niko ne vlada zove se »deca nezačetog Oca«. On, pak, nedokučivi [ostaje] uvek besmrtn [u] neizrecivom blaženstvu. Svi oni prebivaju u njemu, neprestano se veseleći u neizrecivom ushićenju nad nepromenljivim blaženstvom i neizrecivom radošću, kakvi nikada nisu bili viđeni, niti se za njih čulo, među svim eonima i njihovim svetovima. I neka za sada dovoljno bude dovoljno, da ne možemo proći kroz nešto što je bez granica.

Drugi početak saznanja je ovo. Preko nezačetog, prvog, koji je postojao u beskraju pre Svijetu — on je samorodni, samostvoreni Otac, savršen u svetlosti što neizrecivim sjajem sija — on¹ je spazio Arhe, tako da je njegov lik stekao veliku moć. Arhe te svetlosti namah otkri jednog besmrtnog dvopolnog čoveka. Njegovo muško ime glasi »Sa-

¹ Ovdje se konstrukcija prekida.

vršeni [Um]«, a žensko »Pansofos Sofija, Majka«. Za nju se, takođe, kaže da je nalik svome bratu i svome družbeniku, što je istina koja se ne može osporiti; jer, što se istine nižeg reda tiče, zabluda koja je u njoj sadržana osporava njenu valjanost. Sa besmrtnim čovekom prvi put se javlja naziv »božanstvo i gospodar«. Jer Otac, koji se naziva samo-Otac (Autopator), učinio je da se on pojavi. Stvorio je za njega (ili: za sebe) veliki Eon, prikladan njegovoj uzvišenosti. Podario mu je veliku moć. Vladao je nad svim stvorenjima. Stvorio je sebi bogove, arhanđele, anđele, i bezbrojno mnoštvo da mu služe. Sa tim je čovekom, dakle, nastalo božansko i gospodarsko. Zato se on zove Bog Nad Bogovima, Kralj Nad Kraljevima. Prvi čovek je Pistis za one koji nastanu posle njega. On u sebi sadrži sopstveni Um, misao, upravo kao što je on istovremeno i promišljanje, mudrost, razum i moć. Sva bića koja postoje su savršena i besmrtna. U pogledu besmrtnosti su uistinu sva jednaka, ali se u pogledu moći razlikuju kao otac od sina, sin od misli, a misao od svega ostalog. Kako već rekoh, među onima što su začeti monada je prva. Zatim slede dijada, trijada, pa sve do dekada. Ali, dekade vladaju nad stotinama, a stotine vladaju nad hiljadama, a hiljade nad deset-hiljadama. Takve je prirode [...] među besmrtnima. Ali, monada i misao pripadaju čoveku ili mišljenju [...] dekadi. Stotine, međutim, [...] hiljade [...] [Ali], deset-hiljade [su] sile koje [...] potiču [od ...] postoje sa [...] Um [i] Poče[tak] a misli [...] misli [...] savete od [...] sile. Posle svih [njih], pojavio se on u svojoj moći, on koga su [obznanili] sasvim. I pojavio se iz onoga što [su] stvorili, on koga [su] stvorili. I on kome podariše obličje pojavi se iz onoga čemu [dadoše obličje]. On kome nadenuše ime pojavi se iz onoga čemu podariše obličje. Različitost spram onih koji su ih stvorili² izade na videlo u njemu, kome nadenuše ime od početka njegovog do kraja, u skladu sa moći svih eona. Ali, besmrtni Čovek pun je svekolikog večnog blaženstva i neizrecivog ushićenja; čitavo njegovo carstvo veseli se u večnom ushićenju. Ove stvari za koje se nikada nije čulo, niti se za njih znalo u svim eonima [koji su] nastali posle [njega ...].

² Ova konstatacija mogla bi značiti i »onih koje su stvorili« ili »oni koji behu stvoreni«.

Posle njega [...] postao je od besmrtnog čoveka [...], koji se zove Sin [Čoveka] [*nedostaje četiri reda*]. [Njegovo muško ime] je »[...] prvo-rođeni«, a žensko [ime je »prvo]rođena Sofija, [Majka Sviju]«, a neki je zovu Agape. [On], prvorođeni, poseduje moć [svoga oca]. Stvorio je [sebi] bezbrojne anđele da mu služe. Čitavo to mnoštvo anđela zove se »Crkva svetaca svetlosti bez senke«. Kada se oni međusobno ljube, njihov se poljubac pretvara u anđele koji su nalik njima. Otac-Protogenetor zove se »Adam, čovek od svetlosti«. Carstvo Sina Čoveka prepuno je neizrecivog užitka i večne radosti. Oni su stalno neizrecivo ushićeni svojim večitim blaženstvom, za koje nisu nikada čuli niti su ga ikada videli svi eoni koji postoje i njihovi svetovi. Sin Čoveka dogovorio se sa svojom družbenicom Sofijom. Stvorio je veliko dvopolno svetlo. Njegovo muško ime je »Spasitelj, stvoritelj svih stvari«, a žensko ime je »Sofija Pangeneteira (stvoriteljica svega)«. Neki je zovu »Pistis«. Spasitelj se dogovorio sa svojom družbenicom Pistis Sofijom. Stvorio je šest dvopolnih duhovnih (bića) po uzoru na ona stvorena pre njega. Njihova muška imena su: prvo je »nezačeti«, drugo »samozačeti«, treće »začetnik«, četvrto »prvozačetnik«, peto »začetnik sviju«, šesto »glavni začetnik«. Ženska imena su: prvo je Pansofos Sofija, drugo Panmetor Sofija, treće Pangeneteira Sofija, četvrto Protogeneteira Sofija, peto Agape Sofija, šesto Pistis Sofija. Iz dogovora koje sam spomenuo nastajali su eoni koji su nazvani misli; iz misli promišljanja, iz promišljanja mudrosti, iz mudrosti razumi, iz razuma odluke, iz odluka reči. Stvoreno je trideset šest muških i trideset šest ženskih (bića), što čini sedamdeset dve sile. Svaka od njih stvorila je pet duhovnih (bića), što čini 360 sila. Sve one zajedno čine volju.

Besmrtni Čovek postao je jedna vrsta [...] eona, a vreme je postalo jedna vrsta prvozačetnika. Njegov sin, [začetnik sviju], postao je jedna vrsta [...]. Dvanaest meseci postala su jedna vrsta dvanaest sila. 360 dana u godini postalo je jedna vrsta 360 sila što ih stvori Spasitelj. Iz ovih nastadoše anđeli kojima se broja ne zna. Pretvorili su se u sate i njihove trenutke.

Kada su svi koje pomenuh stvoreni, Začetnik sviju, njihov prvi otac, stvori za njih dvanaest eona sa anđelima da im služe. U svakom eonu bilo ih je po šest, tako da je bilo sedamdeset dva neba od

sedamdeset dve sile što ih on stvori. Svako nebo imalo je pet svodova, tako da ih je ukupno bilo 360. Od svodova je stvoreno 360 sila. Kada je njihovo stvaranje završeno, nazvane su 360 nebesa, po nebu koje im je prethodilo. I sva su nebesa savršena i dobra. I tako se pojavi pomanjkanje ženskosti.

Prvi eon pripada besmrtnom Čoveku, drugi eon pripada Sinu Čoveka, koga zovu »prvozačetnikom«, koga zovu »Spasiteljem«. Nad njima vlada eon iznad kojeg nema nikakve vlasti, večan, božanski i beskrajn, eon nad eonima, eon besmrtnika što u njemu prebivaju, gornji deo Ogdoada što bi stvoren iz haosa. Ali on, besmrtni Čovek, stvorio je eone, sile i carstva. Svima koje je stvorio dao je moć da stvaraju šta žele, uključujući i dane [sic] što su iznad haosa; jer, ovi su se dogovorili međusobno. Učinili su da se pojave sve krasote i da iz duha nastane bezbrojno mnoštvo veličanstvenih svetlosti, i to su u početku nazvali prvi, središnji i savršeni, to će reći, prvi eon, drugi i treći. Prvi su nazvali »jedinstvo« i »spokoj«, svaki od njih imao je svoje ime, jer crkvu u trećem eonu su zvali »mnoštvo iz mnoštva, koje je mnoštvo stvorilo iz jednog«. Zato se mnoštvo okuplja i sjedinjuje. Zovu ga »crkva« po crkvi koja nadilazi nebo. Zato je crkva Ogdoada stvorena kao dvopolna. Jednim delom se zove muška a drugim ženska. Muški deo se zove »crkva« a ženski »život«, da bi bilo jasno kako od žene potiče život svih eona pod svim imenima koja su im davana od početka. Iz njegove dobre volje i misli stvorene su sile koje zovu »bogovima«. Bogovi su iz svojih mudrosti stvarali bogove.³ I Bogovi su iz svojih mudrosti stvarali gospodare. Gospodari gospodara su iz svojih reči stvarali gospodare. Gospodari su svojim moćima stvarali arhandele. Arhandeli su (iz svojih reči) stvarali anđele. Iz ovoga je stvorena ideja i [obličje i forma] da se nadenu imena [svim] eonima [i] svim njihovim besmrtnim svetovima što ih spomenuh. Svi su oni za to dobili dozvolu besmrtnog Čoveka i njegove družbenice Sofije, koju zovu »Ćutanje«. Zovu je »Ćutanje« zato što je svoju besmrtnu uzvišenost stvorila bez reči, promišljanjem. Pošto su imali dozvolu, svaki je od njih stvorio sebi velika carstva u svim besmrtnim nebesima i njihovim svodovima, prestolima i hramovima, prikladna njihovoj

³ Ovde se možda radi o nehotičnom ponavljanju.

uzvišenosti; neki su, uistinu, stvorili prebivališta i kočije toliko neizrecivo uzvišene da se ne daju opisati. Stvorili su sebi bezbrojne vojske anđela da im služe veličajući ih, kao i neopisive devičanske duhove svetlosti. Među njima nema patnje i slabosti, dovoljno je da nešto požele (i) to se namah ostvari. Tako su stvoreni eoni i njihova nebesa i svodovi blaženstva besmrtnog Čoveka i njegove družbenice Sofije, mesto gde svi eoni i njihovi svetovi i ono što dolazi posle njih [*nedostaje glagol*], da bi mogli stvoriti razna obličja toga mesta, njihove slike u nebesima haosa i njihovih svetova. Ali, čitava priroda (koja izvire) iz besmrtnog, od nezačetog, do otkrivenja haosa u svetlosti što sija bez senke u neizrecivom ushićenju i radosti, svi su se veselili nad svojim većitim blaženstvom i beskrajnim spokojstvom što se ne dâ opisati, niti se može zamisliti u svim eonima što postoje, sa njihovim silama.

I neka ovoliko bude dovoljno. I sve to što vam saopštih iskazah tako da može da dopre do ušiju vaših, sve dok ono čemu vas ne mogu naučiti ne otkrijete u sebi. I to će vas ispuniti ushićenjem i čistim saznanjem.

Blaženi Eugnost

Osnovna namera ovog teksta (odnosno autora ovog teksta, tj. onog koji **najbolje zna**, jer to, naime, znači Eugnost; stoga je to, verovatno, pseudonim), jeste da utvrdi i pokaže postojanje nevidljivog, nadnebeskog područja, koje je izvan opažljivog sveta, i u kojem prebiva Bog Istine.

Odmah na početku, odbačene su tri teorije koje se tiču ustrojstva sveta; onako kako su opisane, one podsećaju na teorije stoika, epikurejaca i vavilonskih astrologa.

U suštini, ovaj tekst predstavlja kosmogoniju i ona se, u opreci prema tri pomenute teorije, izlaže pozitivnim terminima. Ovim izvansvetskim područjem vlada pet osnovnih božanskih bića; prvi je u toj petodelnoj

hijerarhiji istiniti Bog (u kome sva ostala bića imaju svoje poreklo), koji se, međutim, jedini i jedino može predstaviti negativnim terminima: on je neopisiv, nepoznatljiv, nesmrtnan, bezimen, itd; on je nezačeti Otac, Otac svega, Praotac. Drugi član hijerarhije je odraz (kao u ogledalu) Praoca, i on se naziva Samo-otac (**Auto-pator**), on je, u stvari, po svemu jednak Praocu, jedina je razlika u nivou moći (hijerarhija moći važi uostalom za sve članove ovog vertikalnog sistema); zatim sledi hipostazirana moć Samooca, Besmrtni Čovek, koji je androgini; potom androgini sin Besmrtnog Čoveka, nazvan Sin Čoveka, i potom, njegov, takođe androgini, sin, dakle, Sin Sina Čovekovog, Spasitelj. Imena ženskih aspekata poslednja tri člana hijerarhije uključuju termin Sofija. (Uz neka manja, nebitna izostavljanja i jedno veće, tekst **PE** upotrebio je neki hrišćanski gnostik pri sastavljanju spisa **Sofija Isusa Hristosa**. Forma ovog spisa je otkrivenje koje Hristos, posle uspenja, saopštava svojim učenicima, kao odgovore na njihova pitanja. Običaj je da se ova dva spisa daju zajedno, kako bi se, između ostalog, videlo, na primer, kako teče proces modifikovanja i transformisanja jedne nehrišćanske rasprave u hrišćansku gnostičku raspravu. Ali, kako ovde **SIH** nije uključena, napomene o značaju pojma Sofija u okviru gnoze, biće ipak isključene.) Svako od ovih božanskih bića ima sopstvenu sferu, odnosno eon u kome prebiva bezbroj nižih i potčinjenih bića (bogova, arhandela, anđela, itd.). Sledi druga grupa od šest božanskih bića koja potiče iz prvih pet. Kao i tamo, i ovde vladaju neopisiva radost i ushićenje. Spis završava dodatkom u kome se govori o oblasti Besmrtnog Čoveka, koji je, u stvari, naš eon.

Izgleda da se pojam tri božanska čoveka u nebeskoj hijerarhiji zasniva na onome što je izloženo na početku **SZ**, u **Postanju** 1—3: Besmrtni Čovek = Bog; Sin Čovekov = Adam; Sin Sina Čovekovog = Spasitelj.

Kako postoje sličnosti između slike nadnebeske oblasti koja se pojavljuje u ovoj raspravi, i one koju zagovara egipatska religijska misao, moglo bi se zaključiti da je verovatno mesto nastanka **PE** Egipat. Vreme nastanka je verovatno I vek p. n. e.

Tumačenje duše

Tumačenje duše. Mudri koji behu pre nas dali su duši žensko ime. Uistinu, ona je — čak i po svojoj prirodi — žena. Ona ima i matericu. Sve dok je sama sa Ocem, ona je devica i dvopolna je. Ali, kada je pala u telo i dospela u ovaj život, tada je pala u ruke mnogim razbojnicima. I drznici su je bacali jedan drugome i [obeščastili] je. Neki su je iskoristili nasilno, drugi su je privoleli nekim pritvornim poklonom. Ukratko, obeščastili su je. [Izgubila] je devičanstvo, i bludničila je svojim telom i podavala se svakome. I onoga uz koga je ona smatra svojim mužem. Kad god se podavala drskim, nevernim preljubnicima da bi je iskoristili, duboko je uzdisala i kajala se. A kada se okrene od tih ljubavnika, ona trči drugima, i oni je primoravaju da bude sa njima i da ih služi kao gospodare na krevetima njihovim. Ali, ona se od sramote više ne usuđuje da ih napusti. Ali, oni je dugo vremena zavaravaju (ponašajući se) kao istinski i pravi muževi, kao da je veoma poštuju, a posle svega toga, napuštaju je i odlaze. A ona postaje sirota napuštena udovica bez ikakve pomoći — i niko ne čuje njenu patnju; jer, ona od njih nema nikakve koristi, oni su je samo obeščastili opšteći s njom. A porod tih preljubnika gluv je, slep i bolešljiv, njihova su srca zbunjena (=razum im je poremećen). Ali, kada je poseti Otac koji je na nebu i kada vidi kako uzdiše zbog svoje strasti i nedoličnosti, i kaje se zbog bludničenja, kada ona počne da doziva njegovo [i]me tražeći od nje ga pomoć, [uzdišući] svim srcem i govoreći: »Izbavi me, oče moj. Jer gle, prepustiću se [tvome] sudu pošto sam napustila svoju kuću i pobjegla iz devičanske ložnice. Ponovo se obraćam tebi« — kada on vidi da joj je takva narav, tada će odlučiti da je učini vrednom svoga sažaljenja, jer veliki je bol pretrpela napustivši kuću. Sveti Duh na više mesta propoveda o bludničenju duše. On veli kod proroka Jeremije: »Kada muž napusti svoju ženu i ona ode te uzme drugoga, hoće li se posle njemu vratiti? Zar nije ta žena obeščastila sebe? A ti si bludničila sa mnogim pastirima i vratila se meni, kaže Gospod. Podigni oči ka visinama i vidi gde si sve bludničila! Zar nisi sedela na putevima i skrnivila zemlju svojim preljubama i zloćom, i

zar nisi mnoge pastire navela na greh? Bila si bes tidna sa svakim. Nisi prizivala mene kao srodnika ili kao oca, ili kao tvorca svoga devičanstva«. Kod proroka Josije, opet, piše: »Hajde, dođi pred sud božiji sa svojom majkom, jer ona mi neće biti žena, a ja joj neću biti muž. Ukloniću njeno bludničenje od sebe, i uzeću preljubu sa dojki njenih. Svući ću je голу kao što beše na dan kada se rodila, i učiniću je jalovom poput zemlje bez [v]ode, učiniću da bude jalova od [žeđi], neću se smilovati njenoj deci, jer začeta su u bludu pošto je njihova majka bila bludnica i nanela je [sramotu svojoj deci] rekavši: 'Bludničiću sa onima koji me vole; oni su mi dali hleb i vodu i odeću i vino i ulje i sve što mi je od koristi.' Gle, stoga ću je zatvoriti da ne bi mogla trčati za preljubnicima. I kada ih bude tražila i ne bude mogla naći, ona će reći: 'Vratiću se svome prvom mužu, jer tada mi beše bolje nego sad'«. Kod Jezekilja, opet, piše: »Posle mnogih gadosti, reče Gospod, sagradila si kuću bluda i načinila sebi mesto lepote na ulicama. I sagradila si kuće bluda u svakoj ulici, uništila si svoju lepotu, razmicala si noge na svakom putu i još više bludničila. Bludničila si sa sinovima Egipta, koji su tvoji susedi, koji su veoma puteni«. Ali, ko su sinovi Egipta, koji su veoma puteni, ako ne putene i čulne stvari zemaljske koje dušu skrnave kada ona od njih primi hleb, kada primi vino, kada primi ulje, kada primi odeću i spoljašnje ukrase koji obavijaju telo — što ona sve smatra korisnim za sebe? Ovo bludničenje osudili su apostoli Spasiteljevi: »Čuvajte ga se, očištite se od njega!« Oni ne govore samo o telesnom bludničenju, već još i više o bludničenju duše. Stoga apostoli pišu: »[...] Bog koji [...] postade u [tome]«. ¹ Ali, taj veliki [sukob] dešava se zbog bludničenja duše. Iz njega proističe i telesno bludničenje. Zato je Pavle, pišući Korinćanima, rekao: »Napisao sam vam: 'Ne mešajte se sa preljubnicima, nipošto sa preljubnicima ovoga sveta ili sa pohlepnicima, pljačkašima i idolopoklonicima, jer biste inače morali izaći iz sveta'«. Ovako on govori u duhu: »Mi se ne borimo protiv krvi i mesa, već protiv vladalaca sveta tame i zlih duhova«. Sve dok duša srlja na sve strane, spaja se sa svakim koga sretno (i) obeščaćuje sebe, ona trpi patnje od onih koje je primorana da primi. Ali, kada uvidi

¹ Ovaj citat nije bilo moguće identifikovati.

svoju bedu, zaplače i pokaje se pred Ocem, tada će se Otac sažaliti na nju i preokrenuti njenu matericu; spolja će je preokrenuti unutra, i duša će primiti svoju individualnost (ili: naličje). Jer, one nisu kao u žena: telesne materice su unutar tela, kao i utroba, ali materica duše okreće se napolje, poput muških odlika (= polnih organa) koje su spolja. Ako se materica duše voljom Očevom okreće unutra, tada uroni (ili: biva krštena) i smesta biva pročišćena od spoljašnje prljavštine (ili, u aktivu: smesta se čisti od spoljašnje prljavštine) koja joj je bila nametnuta, upravo kao što se prljava [odeća] obično stavlja [radi pranja u vodu] koja je okruži sve dok prljavština ne izađe [iz nje] i ona ne postane čista. Ali, pročišćavanje duše služi da bi ona poprimila svoju [čistotu], svoje prvobitno stanje, i ona se ponovo obrće, što predstavlja njeno krštenje. Tada će se početi ljutiti na sebe, upravo kao što se oni što rađaju smesta po rođenju deteta ljutito okrenu protiv sebe. Ali, pošto je ona žena i ne može sama roditi dete, Otac joj je poslao sa neba muža, koji je njen brat, prvorođeni. Tada je ženik sišao k nevesti. Okanula se svog nekadašnjeg bludničenja, očistila se od prljavštine preljubnika. Ponovo je stekla nevestinsku čistotu. Pročistila se u bračnoj ložnici. Ispunila ju je miomirisom; sedela je u njoj iščekujući svoga istinskog ženika. Ne obilazi više tržnicu, i ne spaja se s kim god zaželi. Umesto toga, nastavila je da iščekuje dan kada će on doći, i plašila ga se, jer nije znala kako on izgleda. Ne seća se više, od vremena kada je pala iz kuće Očeve. Ali, sanjala ga je, prema volji Očevoj, poput žena koje vole svoje muževe. Zatim je ženik, prema volji Očevoj, sišao k njoj u bračnu ložnicu koja beše pripremljena. Doveo je bračnu ložnicu u red. Jer, taj brak nije poput telesnog braka, u kome supružnici obavljaju snošaj i zadovoljavaju se opšteći tako. I poput teškog tereta, ostavljaju za sobom patnje želje i [služe] jedno drugo. Ali, ovaj brak nije od te [vrste]; kada [ostvare] sjedinjenje, oni postaju jedan život. Zato je prorok o prvom čoveku i prvoj ženi rekao: »Oni će biti jedno telo«. Jer, oni prvo behu spojeni u prisustvu oca, pre nego što je žena otišla od muškarca, koji je njen brat. Ovaj brak ih je sada ponovo sjedinio, i duša se spojila sa svojim voljenim, svojim prirodnim gospodarem, kao što je zapisano: »Jer, gospodar ženin je njen muž«. Ali, ona ga je postepeno upoznala i ponovo

se veselila, plačući pred njim kada bi se prisetila nedoličnosti svoga nekadašnjeg udovištva. I još se više ukrašavala da bi mu udovoljila i zadržala ga kraj sebe. Ali, prorok je u Psalmima rekao: »Počuj, kćeri moja, pogledaj i upravi k meni uho svoje, zaboravi narod svoj i kuću oca svoga, jer kralj je poželeo tvoju lepotu, jer on je tvoj gospodar«. Jer, on ju je smatrao toliko vrednom da treba da napusti narod svoj i mnoštvo ljubavnika svojih, među kojima je nekada bila. Slušala je samo svoga kralja, svoga prirodnog gospodara, i zaboravila je kuću zemaļskog oca u kojoj joj je bilo loše, te se ponovo setila svoga Oca koji je na nebu. Tako je i Abrahamu rečeno: »Idi iz zemlje svoje, i od roda svoga, i iz kuće oca svoga«. Tako je duša, kada se [ukrasila] u svojoj lepoti, sreća svoga voljenog. I on je nju voleo. I kada se spojila s njim, primila je od njega seme — što je duh koji udahnuje život — tako da mu je rodila decu koja behu dobra i othranila ih. Jer, ovo je veliko savršeno čudesno rođenje, tako da je brak ispunjen po volji Očevoj. Jer, duša treba (ponovo) sebe da rodi, i da bude ista kao što je bila u početku. Sada se duša pokreće. I primila je božansko od oca da bi ponovo stekla čistotu, kako bi mogla ponovo biti primljena tamo gde je bila u početku. Ovo je vaskrsenje iz mrtvih. To je izbavljenje iz sužanjstva. To je uspeće na nebo. To je put naviše ka Ocu. Stoga je prorok rekao: »Dušo moja, slavi Gospoda i sve što je u meni sveto ime njegovo. Dušo moja, blagosiljaj Boga koji ti je oprostio sve tvoje grehe, koji je izlećio sve tvoje bolesti, koji je izbavio tvoj život od smrti, koji te je krunisao milošću, koji dobrim ispunjava tvoje želje. Tvoja mladost obnoviće se kao u orla«. Ako se ona tada obnovi, uspeće se na nebo slaveći Oca i braću svoju, čijim je posredstvom spasena. Tako će duša biti spasena putem obnavljanja. Ali, to se ne dešava pomoću asketskih reći, umeća ili pisanog predanja, već je to milost [Božija] bolje reći, to je [Božiji] poklon [ljudima]. Jer, to je [...] Stoga je Spasitelj uzviknuo: »Niko mi neće moći prići osim onoga koga moj Otac privuče i dovede k meni, a ja ću ga uzdići poslednjeg dana«. Valja nam, dakle, moliti se Ocu i prizivati ga svom dušom. Ne usnama koje su spolja, već u duhu koji je unutra, koji je došao iz dubine, dok vapimo i kajemo se zbog života koji smo vodili, dok ispovedamo naše grehe (i) uviđamo prazninu zablude u kojoj smo živeli i prazninu zanosa, dok

plaćemo, jer smo živeli u tami i među talasima, dok oplakujemo sebe da bi se on smilovao na nas i mrzimo sebe kakvi smo sada. I opet je Spasitelj rekao: »Blaženi su oni što oplakuju, jer biće im data milost. Blaženi su oni što gladuju, jer biće nashranjeni«. I još je rekao: »Onaj ko ne mrzi svoju dušu neće moći da me prati«. Jer, početak spasenja j ekanje. Zato je Jovan došao pre pojave Hristosa (Parusije) i propovedao krštenje pokajanja. Krštenje pokajanja odigrava se u tuzi i bolu srca. Ali, Otac je dobar prijatelj čovekov, i on čuje dušu koja ga priziva, i šalje joj svetlo izbavljenja. Stoga je rekao posredstvom duha prorokovog: »Reci deci moga naroda: 'Ako vaši gresi sežu od [zemlje do] neba, i ako su skrletno [crveni] i crnji od platna za vreću, okrenite se meni svom dušom i recite »Oče moj«, i saslušaću vas kao sveti narod'. A na drugom mestu: »Ovako veli Gospod, svetac Izrailja: 'Kada se okrenete i zavapite, tada ćete biti spaseni i znaćete gde ste bili dok ste verovali u ono što je prazno'. Drugde je, pak, rekao: »Jerusalim je gorko plakao: 'Smiluj mi se'. On će se smilovati vašem plaču. A kada je video, čuo vas je. I Gospod će vam dati hleb muke i vodu gorčine. Od sada vam neće prići oni koji vas skreću s pravog puta. Vaše će oči videti one koji zavode«. Zato se valja moliti Bogu noću i danju, pružiti mu ruke kao što čine oni koji se sred uzburkanog mora mole Bogu svim svojim srcem; ne licemerno, jer oni koji se mole licemerno zavaravaju sebe, jer Bog gleda slabine i iskušava srce kako bi mogao znati ko zavređuje da bude spasen. Jer, niko nije vredan spasenja ko još uvek voli mesto zablude. Stoga je pesnik zapisao: »Odisej je sedeo na ostrvu plaćući. Bio je uznemiren, i okrenuo je lice od Kalipsinih reči i njenih obmana, i poželeo je da vidi svoj grad i dim koji se uzdizao nad njim, a nad [dimom] pomoć sa neba [...]«. [I duša], pak, kaže: »Pošto se [moj muž] okrenuo od mene, neću se vratiti svojoj kući«. Zavapila je i rekla: »Afrodita me je prevarila. Odvela me je iz moga grada. Napustila sam svoje prvorodjenče i svoga dobrog, mudrog i lepog muža«. Jer, kada duša napusti svog savršenog muža zbog toga što ju je obmanula Afrodita, koja ovde vlada, ona zbog toga pati. Ali, ako zavapi i pokaje se, biće vraćena svojoj kući; jer, uistinu, ni Izraelu nije bilo moguće prići i izbaviti ga iz zemlje egipatske, iz sužanjstva, sve dok nije zavapio pred Bogom. Oplakivao je

svoje sužanjstvo. U Psalmima je zapisano: »Bejah u velikoj žalosti. Svake ću noći zaliti postelju svoju suzama. Ostareh među svim svojim neprijateljima. Odlazite od mene svi koji nepravdu činite, jer gle, Gospod je čuo moj plač i uslišio je moju molitvu«. Ako se istinski pokajemo, Gospod će nas čuti; veliki su strpljenje njegovo i milost njegova, i slava za sva vremena. Amen.

Tumačenje duše.

U ovom spisu predstavljeno je, inače dosta rašireno, učenje o padu duše i njenom oslobođenju. Ova ideja je, po mišljenju onoga ko je sastavio ovaj spis, već potvrđena u biblijskoj literaturi i otuda preobilje navoda iz **SZ** i **NZ**, koji zauzimaju skoro trećinu teksta. Takođe se navode i delovi iz Homera. Tekst koji se navodi reinterpretiran je, naravno, u gnostičkom smislu. Od naročitog su značaja pretumačenja krštenja, uskrsnuća iz mrtvih, uspenja na nebo, ponovnog rođenja, svadbene ložnice. Posebno ovaj poslednji sakrament ima važnu ulogu u oslobođenju duše, tj. čoveka (uporediti o ovome naročito **Jevanđelje po Filipu**).

Kratak sadržaj gnostičkog mita o padu duše u svet i njenom povratku na nebo, kako je predstavljen u ovom spisu, jeste sledeći.

Duša, čija je priroda ženska (ona, čak, ima i matericu), sve dok se nalazi sama sa svojim Ocem na nebu, jeste devičanska i androgina, ali kada padne u svet i u telo (pri padu u telo vrši se podela na muški i ženski deo, a samo je ovaj poslednji onaj koji zaista pada i gubi devičanstvo), ona se onečišćuje mnogim ljubavnicima. Ovi ljubavnici su razbojnici i banditi i prema duši se ponašaju kao prema kurvi, a onda je napuštaju. U patnji, ona iznova traga za novim ljubavnicima, koji je iznova onečišćuju svojim semenom, luta od trga do trga, živi u javnoj kući, ona je rob polnog uživanja muškaraca, njen je porod gluv, slep, bolestan, malouman. Duša ostaje u ovom polnom i psihičkom sužanjstvu sve dok se ne osvesti, dok se ne probudi, dok ne postane svesna svoje situacije i dok se ne pokaje. Ona se obraća Ocu za pomoć, on je milostiv i preuzima dve stvari: prvo, preokreće njenu matericu unutra, jer ona

je tada bila napolju, poput muških genitalija, i tako bila veoma pogodna i podložna onečišćavanju, a sada je uronjena unutra (ovo je analogija krštenju), očišćena je i više ne može biti isprljana; drugo, otac šalje duši mladoženju sa neba, prvorodenog sina iz svoje kuće, njenog brata. Sjedinjenje se odigrava u svadbenoj ložnici, ali to nije neko ovozemaljsko venčanje, nego duhovno i večno; duša ponovo dolazi u stanje u kome je bila pre pada, obnovljena je (ovo predstavlja uskrsnuće iz mrtvih); ona je oslobođena sužanjstva, ovoga sveta; uspije se na nebo. Potomstvo koje nastaje posle ove svadbe, dobro je i lepo.

U osnovi, priča koja je izložena u **TD**, sledi mit o Sofiji, poslednjem eonu koji napušta Pleromu u potrazi za novim horizontima; »put« duše uveliko podseća na putovanje Sofije (uporediti **AJ**).

Kako je već rečeno, autor ovog teksta ilustruje priču o duši i stupnjevima njenog putovanja (prostituciji, pokajanju, povratku Ocu), navodima iz **Biblije** i **Homera** (dva puta). Međutim, sudeći po nekim tragovima koji se mogu naći kod nekih hrišćanskih autora iz Aleksandrije, kao što su Klement, Didima, Origen, koji se odnose na postojanje, u to doba uobičajenih, antologija i florilegijuma, može se zaključiti da autor spisa **TD** nije sâm sakupio navode iz **SZ** i **NZ**, nego da ih je izvadio upravo iz jedne od takvih antologija. Ovo ukazuje na moguću milje autora, kao i na moguća bliža određenja u pogledu mesta i vremena na i u kome je autor živeo i sastavio ovaj spis. Moglo bi se, dakle, pretpostaviti da je ovaj gnostik bio deo obrazovanog, sinkretističkog kruga u kome su jevrejski i grčki spisi bili dobro poznati, štaviše, da su za njega imali određenu, možda čak istu, profetsku vrednost. Prema tome, mesto je verovatno Aleksandrija, a vreme verovatno početak III veka naše ere.

Jevanđelje istine

Jevanđelje istine je radost za one kojima se smilovao Otac Istine i dao im da ga spoznaju posredstvom moći Logosa koji je potekao iz Plerome, i koji beše u mislima i umu Očevom — njega zovu »Spasitelj«, jer on će doneti spas onima koji ne poznaju Oca. Naziv jevanđelja predstavlja objavu nade, jer za one koji ga traže to je otkrivenje.

Sada se Svi okretoše njemu od koga su potekli. I Svi behu u njemu, neshvatljivom, nedokučivom, koji je dragoceniji od ma koje misli, a nepoznavanje Oca donosilo je patnju i strah. I patnja se zgusnu poput magle, tako da niko ne beše u stanju da vidi. Otuda je Plane (Zabluda) stekla snagu. Uzaludno je radila na svome poslu, jer nije znala istinu. Postala je u jednom stvorenju dok je sa žarom (i) u krasoti pripremala zamenu za istinu.

Ali, ovo ne beše poniženje za njega, nepojmljivog, nedokučivog, jer su patnja, zaborav, i to stvorenje privida bili ništavni, a večna istina je nepromenljiva, stalna, i njoj se nema šta dodati.

Zato valja prezirati Plane. Ovo je (njen) opis: ona nema korena. U odnosu na Oca, stvorena je u magli, i dok postoji, stvara zaborav i strah da bi pomoću njih začarala one u »središtu« i zarobila ih. Njen zaborav nije bio vidljiv. To nije [...]¹ vezano za Oca. Zaborav nije potekao od Oca, premda je nastao zbog njega. Ali ono što postaje u njemu jeste saznanje. Postade jasno da treba ukloniti zaborav i spoznati Oca. Pošto je zaborav nastao u odsustvu spoznaje Oca, on više neće postojati od trenutka kada Otac bude spoznat.

Ovo je jevanđelje onoga koga traže, koje je on obznanio savršenima milošću Očevom, skrivena tajna Isusa Hristosa, preko koga je podario saznanje onima koji zbog zaborava behu u tami. Podario im je saznanje (i) dao im put. Ali, put koji im je saopštio je istina. Zato se Plane naljutila na njega (i) progonila ga. Bila je ugrožena zbog njega, (i) bi uništena. On je prikovan za drvo. Postao je plod saznanja Očevog.

On nije nestao zato što je pojeden. Ali onima koji su ga jeli podario je užitek otkrića. Jer, on

¹ Ova praznina različito se rekonstruiše: »misao« (Šenke, Hart), »nešto« (Feht).

ih je otkrio u sebi samome, a oni su u njima samima otkrili njega, nepojmljivog, nedokučivog, savršenog Oca koji je stvorio Sve, u kome Svi prebivaju, i koji Svima nedostaje, jer je u sebi zadržao njihovo savršenstvo, koje nije podario Svima.

Otac nije osećao zavist. Jer, kakvu bi zavist mogao osećati prema svojim udovima? Jer, da su eoni [...] svoje [...],² ne bi bili u stanju da priđu Ocu, koji u sebi sadrži njihovo savršenstvo, koji im ga daruje da bi se vratili njemu i saznanju koje je u svome savršenstvu izuzetno. On je stvorio Sve, i Svi behu u njemu, i Svima je nedostajao. I pošto onaj koga neki ne znaju želi da ga spoznaju i vole — jer, šta je Svima nedostajalo sem saznanja Oca? — postao je vodič, u miru i spokojstvu. Pojavio se među učenicima (i) izgovorio reč, jer je bio učitelj. Oni koji su samo u svojim srcima mudri iskušavahu ga. Ali, on ih prekori zbog taštine. Omrzoše ga, jer ne behu uistinu mudri.

Posle svih njih, dođe i oni mali, čije je saznanje Oca. Kada su ojačali, naučili su sve o obličjima Očevim. Spoznali su i bili spoznati. Primi-li su i dali blaženstvo.

U njihovim srcima bi napisana knjiga živih stvorenja, koja je nastala u misli i umu Očevom, i koja je od stvaranja Sviju bila nedostupna — ta (knjiga) do koje niko ne može doći, jer zapisano je da će onaj koji je uzme u ruke biti pogubljen. Niko od onih koji verovahu u spasenje nije se mogao pojaviti dok ta knjiga nije dospela među njih (dok nije bila spoznata). Zato je milostivi, odani Isus strpljivo podnosio muke dok nije uzeo tu knjigu, jer znao je da je njegova smrt za mnoge život.

Kao što je pre otvaranja testamenta skriveno zaveštanje preminulog gospodara kuće, tako je bilo i sa Svima, jer Otac Sviju beše nevidljiv, pošto je on jedan, potekao od sebe samoga, iz koga svi prostori izviru. Stoga se Isus pojavio. Uzeo je tu knjigu k sebi. Bio je prikovan za drvo. Obznanio je volju Očevu na krstu. O, kako uzvišeno to učenje beše, jer on se ponizio smrću, iako beše odeven u ruho večnog života. Odbacivši pokidano ruho, odenuo se besmrtnošću koju mu niko ne može uzeti. Dospevši u prazne prostore straha, prošao je kraj onih koji behu oslobođeni zaborava, pošto je

² Postoje različite verzije ove praznine: po Senkeu, »uzeli svoje savršenstvo«; po Tilu »stvorili savršenstvo« (izostavlja »svoje«).

on saznanje i savršenstvo, i obznanio ono što je u [Ocu da bi...]³ poučila one koji žele da prime nauk. Ali, oni koji žele da prime nauk jesu živi koji su zapisani u knjizi živih stvorenja, oni koji primaju nauk o sebi. Njih prima Otac kada mu se još jednom vrata. Pošto savršenstvo Sviju prebiva u Ocu, neophodno je da se Svi uzdignu k njemu. Tada svako kada stekne saznanje primi ono što je njegovo i uzima to k sebi. Jer, onaj ko je bez saznanja nepotpun je, a to što mu nedostaje veliko je, jer nedostaje mu ono što će ga učiniti savršenim. Pošto je savršenstvo Sviju sadržano u Ocu, neophodno je da se Svi uzdignu do njega i da svako primi što je njegovo. Pripremio je i ispisao ih sve unapred, da bi darivao one što potekoše od njega. Oni čije je ime znao unapred behu pozvani na kraju, tako da je onaj koji zna taj čije je ime Otac objavio. Jer, onaj čije ime nije spomenuto je bez saznanja. Ili, kako može čuti neko čije ime nije objavljeno? Jer, onaj ko do kraja ostane bez saznanja jeste stvorenje zaborava, i to će ga uništiti. Inače, zašto su ti ubogi stvorovi bezimeni, (zašto) nisu nikako nazvani? Dakle, ako neko zna, on potiče odzgo. Ako je pozvan, on čuje, odgovara, okreće se onome koji ga zove, uzdiže se k njemu, i saznaje kako se zove. Saznajući, izvršava volju onoga koji ga je nazvao. On želi da mu ugodi (i) nađe spokojstvo. Ime jedinog postaje njegovo. Onaj koji ovako dođe do saznanja uviđa odakle dolazi i kuda ide. Uviđa nalik nekome ko se otrezno posle pijanstva. Okrenuvši se sebi, razjasnio je šta je njegovo. Mnoge je odvratio od Plane. Poveo ih je ka prostranstvima koja su napustili kada su primili Plane, zbog dubine onoga koji obuhvata sve prostore dok njegova samog ne obuhvata niko. Veliko je čudo što su bili u Ocu ne znajući za njega, i što su bili u stanju da sami izađu pošto nisu bili u stanju da prime i saznaju njega u kome prebivahu; jer, on ne beše obznanio svoju volju. Jer, on je otkrio sebe kao saznanje, i sve su njegove emanacije bile u skladu (ili: mešale su se) sa njim — on je na kraju objavio saznanje knjige živih stvorenja eonima kao svojim [slovima],⁴ a da nije otkrio sebe, jer oni nisu zvučna slova (samoglasnici) niti su slova bez zvuka (suglasnici), da bi ih neko mogao čitati i pomisliti na nešto što je tašto, već predstavljaju slova istine.

³ Prema Senkeu i Hartu, ova praznina treba da glasi »njegova reč«.

⁴ Senke i Hart ovde daju »svojim stvorenjima«.

Kada (ih) izgovore, oni saznaju sebe. Svako je slovo savršena istina (ili: misao) nalik savršenoj knjizi, jer to su slova. Napisao ih je jedini, Otac ih je napisao da bi eoni saznali Oca pomoću njegovog pisma.

Dok je njegova mudrost meditirala o reči, i kada ju je u svome nauku izgovorio, njegovo je saznanje objavljeno. Njegova je uzdržanost (?)⁵ poput krune na njemu; njegovo je ushićenje sjedinjeno s njim; njegovo blaženstvo ga uznosi; njegovo obličje ga je otkrilo; njegovo spokojstvo ga je primilo k sebi; njegova ljubav je u njemu rođena; njegova vera ga je prihvatila. Tako reč Očeva izlazi iz Sviju,⁶ budući da je ona plod njegovog srca i jedno obličje njegove volje. Ali, ona je potpora Sviju, ona ih odabira, i preuzima obličje Sviju. Ona ih pročišćava i vraća ih Ocu, majci — neizmerno blagi Isus.

Otac otkriva svoje grudi. A njegove su grudi Sveti Duh koji otkriva svoju tajnu. Njegova je tajna njegov Sin, koga eoni mogu spoznati milošću Očevom, te ne moraju više mučiti sebe tražeći Oca, budući da spokojno prebivaju u njemu, znajući da im je tu utočište.

Ispunivši prazninu, uništio je spoljašnje obličje. Njegovo je spoljašnje obličje svet u kome je služio. Jer, priznao je mesto gde ima zavisti i sukoba. Ali, mesto koje je jedno savršeno je. Pošto je praznina nastala zato što nisu znali Oca, praznine više neće biti od trenutka kada spoznaju Oca. Kao što nečije neznanje nestaje samo po sebi u trenutku saznanja, to će reći, njegovo neznanje povlači se kao tama pred svetlošću, tako i praznina nestaje u savršenstvu. Spoljašnje obličje potom više nije vidljivo, već nestaje sjedinivši se sa jednim, jer sada su njihova dela jednaka kada će jedno učiniti prostranstvo savršenim. Svako će preko jednoga primiti sebe. U saznanju će očistiti sebe od raznolikosti i pretvoriti se u jedno, proždirući u sebi materiju poput ognja, kao što tama nestaje u svetlosti, smrt u životu.

Ako se, dakle, ovo desilo svakome od nas, valja nam, pre svega, imati u vidu da će kuća biti sveta i tiha zbog jednog. Ljudi koji su se selili imali su običaj da oštećeno posuđe razbijaju; međutim,

⁵ Ne zna se pouzdano značenje koptske reči. Hart je prevodio kao »časť«.

⁶ Tako koptski tekst. Nameravani smisao je verovatno »odlazi Svima«.

za gospodara kuće to nije gubitak, on se zapravo veseli, jer umesto oštećenog posuđa ima čitavog posuđa koje treba dovršiti. Jer, to je presuda koja je došla odozgo, i koja je svakome presudila. To je isukani mač sa dve oštrice koji seče na obe strane.

Kada se reč, koja je u srcima onih koji je izgovaraju, pojavila među njima — nije bila samo glas, već je rođena — među suđem nastade velika pometnja, jer neke se posude isprazniše, neke napuniše, neke behu donete, a neke prevrnutе. Neke behu očišćene, a neke razbijene na komade. Sva su se prostranstva tresla i bi pometnja, jer nije bilo čvrstine i stalnosti. Plane je uznemirena, jer ne zna šta da čini. Tužna je, oplakuje i muči sebe (?), jer ništa ne zna. Pošto joj se približilo saznanje — koje je propast za nju i sve njene emanacije — Plane je prazna, jer u njoj ničega nema.

Istina dođe među njih. Sve su je njene emanacije znale. Poklonili su se Ocu u istini i savršenoj moći koja ih je sjedinila sa Ocem; jer, svako voli istinu pošto su usta Očeva istina. Njegov jezik je Sveti Duh koji ga sjedinjuje sa istinom, spajajući ga sa ustima Očevim pomoću jezika kada treba da primi Sveti Duh. Ovo je otkrivenje Očeva i njegova objava eonima. Otkrio je svoju tajnu (i) protumačio je. Jer, ko još postoji osim Oca? Sva su prostranstva njegove emanacije. Spoznali su ga, jer potekli su od njega kao deca od savršenog čoveka. Spoznali su ga, jer nisu još primili obličje, niti ime što Otac svakome daje. Tada od njega primaju obličje saznanja, jer iako su u njemu, ne poznaju ga. Ali, Otac je savršen, on poznaje sva prostranstva u sebi. Ako poželi, on stvori koga god mu je volja, i daje mu obličje i ime. Daje mu ime i postanje. Oni koji nisu još postali ne znaju onog koji ih je stvorio. Ne kažem time da oni koji još nisu postali nisu ništa, već da prebivaju u onome po čijoj će volji jednom nastati. Pre nego što bilo koja stvar nastane, on zna šta će stvoriti. Ali, plod koji još nije iznikao ništa ne zna, niti išta čini. Tako svako prostranstvo koje čini deo Oca potiče od njega koji jeste, ali, on ga je stvorio od onog što nije; jer, on koji je bez korena nema ni ploda, ali on pomisli u sebi: »Postao sam [...]«.⁷ On će ga uništiti. Dakle, ono što nije ni postojalo neće ni postati. Šta li onda on želi kada o sebi misli: »Nastao sam poput senki i prikaza noći«? Kada svet-

⁷ Ovu prazninu rekonstruiše samo Šenke: »da bih ponovo nestao«.

lo obasja užas koji je osetio, on zna da to nije ništa. Stoga oni nisu znali za Oca, budući da ga nisu videli.

Pošto to (neznanje) beše užas, pometnja, nestalnost, sumnja i razjedinjenost, odatle nastadoše mnoge zablude i priviđenja; kao da su zaspali i sanjali nemirne snove: negde beže, ili su onemoćali pošto su nekoga progonili, ili su učesnici kakvog okršaja, ili primaju udarce, ili su pali sa velikih visina, ili lete kroz vazduh iako krila nemaju. U drugim, pak, prilikama, izgleda kao da neko njih ubija iako ih niko ne progoni, ili kao da oni ubijaju svoje susede, jer su njihovom krvlju uprljani. Sve do trenutka kada se oni koji su kroz sve ove pometnje prošli ne probude, oni ne vide ništa, jer takve su stvari ništavne. Slično je sa onima koji odbaciše od sebe neznanje što je poput sna koji ništavnim smatraju. Oni njegove tvorevine ne smatraju stvarnim, već ih ostavljaju poput sna u noći. Saznanje Oca za njih je kao svetlost. Stoga su svi u neznanju svome postupali kao u snu, te kada dođoše do saznanja, to bi upravo kao da su se probudili. I dobro je za čoveka da dođe sebi i da se probudi. I blažen je onaj koji otvori oči slepima. I Duh pohita za njim kada ga je podigao. Kada je pružio ruku onome što je na zemlji ležao, podigao ga je na noge, jer on uistinu ne beše još ustao.

Saznanje Oca i otkrivenje sina njegovog omogućuje im da progledaju. Jer, kada su ga videli i čuli, dopustio im je da ga kušaju i omirišu, i da dotaknu voljenog sina pošto ih je ovaj poučio o nepojamnome Ocu. Pošto je udahnuo u njih ono što je u misli, ispunjavajući volju njegovu, i pošto su mnogi primili svetlost, oni se okretoše njemu, jer oni (koji behu od) materije nisu (za njega) znali, nisu videli njegov lik i ne beše im poznat, jer on se pojavio u ljudskom obličju, i niko mu ne prepreči put, jer besmrtnost ne zna za prepreke. Progovorivši ponovo, govoreći o onome što je u srcu Očevom, obznanio je bezgrešnu reč. Kroz usta njegova progovori svetlost, i njegov glas stvori život. Podario im je misao, mudrost, milost, spasenje i duh moći iz beskrajnog Očevog i blagosti. Okončao je kazne i pokore, jer one su skrenule sa pravog puta neke kojima je bila potrebna milost u Zabludi i okovima. Uništio ih je i posramio ih sa znanjem. Postao je put za one koji sa njega skrenuše, saznanje za one što u neznanju živehu, otkri-

će za one što traže, potpora za kolebljive, neporočnost za one što ukaljani behu.

On je pastir što ostavi za sobom devedeset devet ovaca koje sa puta ne skrenuše. Došao je da potraži onu što beše skrenula. Veselio se kada ju je pronašao; jer, devedeset devet je broj koji je obuhvaćen levom rukom. Ali, u trenutku kada ona jedna bude pronađena, čitav zbir se premešta u desnu ruku. Tako ono kome jedna nedostaje — što je cela desna ruka — prikuplja ono što je nedostajalo i premešta ga sa leve strane na desnu, i tako zbir postaje stotinu.

Smisao onoga o čemu govore jeste Otac. Ovaj je čak i na sabbat spasavao ovcu koju je pronašao pošto beše pala u jamu. Spasao joj je život izvidivši je iz jame da biste vi, deca puna razumevanja, uvideli šta znači sabbat, tokom koga nije prikladno ne pružiti kome pomoć, i da biste govorili o danu na nebu što je bez noći, i o svetlosti koja ne zalazi, budući da je savršena.

Progovorite, stoga, iz srca, da ste vi savršeni dan i da u vama prebiva svetlost što ne gasne. Govorite o istini sa onima koji je traže, o saznanju onima koji su zgrešili u zabludi svojoj. Pritecite u pomoć onima koji posrnuše i pružite ruke bolesnima. Nahranite gladne i dajte odmora umornima, podignite one što žele da ustanu i probudite one što spavaju. Jer, vi ste mudrost (spremna) da dela; ako snaga tako čini, postaje još veća. Gledajte sebe, ne druge, to jest one koje ste oterali od sebe. Nemojte jesti ono što ste povratili. Ne dajte da vas izjedu moljci. Ne dajte da vas izjedu crvi, jer već ste to odbacili. Ne pružajte utočište đavolu, jer već ste ga uništili. Ne podupirite prepreke što padaju na vašem putu, jer će vam se ponovo isprečiti. Bezbožnik je ništarija, jer on sebi čini više štete nego dobra, budući da on svoja dela čini iz bezbožništva. Ali, onaj koji je pravedan čini drugima. Postupite, stoga, po volji Očevoj, jer od njega ste potekli. Jer, Otac je milostiv, i dobro je ono što je volja njegova. On je vaš dela primio na znanje, a vi ste u njima našli spokoj. Jer, dela vaša se po plodovima poznaju. Jer, deca Očeva su njegov miris, budući da ih krasi lepota njegovog lika. Stoga Otac voli svoj miris i svuda ga širi. A kada se on pomeša sa materijom, tada svoj miris daruje svetlosti i čini da ona svojom tišinom nadilazi svaki oblik i zvuk. Jer, taj se miris ne prima uhom, taj je miris duh koji ima čulo mirisa. I on

ga upija i biva preplavljen mirisom Očevim. Ovaj ga tada nosi do luke, a odatle do mesta odakle je potekao, od prvobitnog mirisa koji se ohladio. Taj je miris psihičke forme, nalik hladnoj vodi, koji [...],⁸ on je od zemlje koja nije čvrsta, za koju oni što je vide veruju da je zemlja. Potom se ponovo raspada. Ako se udahne, postaje topao. Mirisi koji su hladni potekli su od razdvojenosti. Zato dođe Bog (?) (ili: vera). Ukinuo je razdvojenost i doneo toplu Pleromu ljubavi, da se hladnoća više ne vrati, i da bude samo jedinstvo savršene misli. Ovo je dobra vest o dolasku Plerome za one koji čekaju spasenje odozgo. Oni čekaju i nadaju se onome što je nalik svetlosti koja nema senke. Ako se Pleroma tada pojavi, to ne znači da je nije bilo zbog beskranjosti Oca koji se pojavljuje kada nje nema, premda niko nije mogao reći da će se Besmrtni pojaviti na ovaj način. Ali, Očeva se dubina uvećala, i nije ga pohodila pomisao o Plane. To je slabašna (?) stvar koja se lako ispravlja kada se pronađe onaj koji mu je došao i koga će on vratiti. Jer, to se vraćanje zove pokajanje. Stoga se pojavljuje Besmrtnost. Sledila je onoga koji je zgrešio da bi mogao naći spokoj. Jer, oproštaj je ono što ostaje svetlosti u pomanjkanju, reč Plerome. Jer, lekar žuri ka mestu gde je bolesnik zato što je takva volja u njemu. Onaj, dakle, kome nešto nedostaje to ne skriva, zato što on ima ono što mu nedostaje. Tako Pleroma, kojoj ništa ne nedostaje, ispunjava prazninu koja je iz njega potekla, da mu podari ono što mu nedostaje kako bi mogao primiti milost, jer dok toga nema, ni milosti nema. Zato tamo gde nema milosti vlada niskost. Kada je ta mala stvar koja mu je nedostajala primljena, učinio je da izgleda kao Pleroma — to je otkrivenje svetlosti istine koja ga je obasjala, jer ona je nepromenljiva. Stoga se obratiše Hristu koji beše među njima da bi oni koji behu uznemireni dobili odgovor, i da bi im on dao pomast.

Pomazanje je milost Očeva kojom im se smilovao. Ali, ti koje je pomazao su oni koji su dovedeni do savršenstva. Jer, premazuje se posude koje je završeno. Ali, kada se premaz istroši, posuda počinje da ispušta tečnost. Oštećena je na mestu gde je otpao premaz. Jer, odatle ga odnosi dah, što je u moći onoga ko je sa njim. Ali, sa posude koja je čitava ništa ne otpada, niti iz nje ističe teč-

⁸ Značenje koptskog glagola *ôte* ne zna se sa izvesnošću.

nost, već Otac dosipa ono što nedostaje da bi se ponovo napunila.

On (Otac) je dobar. On zna šta je posejao, jer on je taj koji je to posejao u raj u svome. A raj je mesto njegovog počinka.

Ovo je savršenstvo stvoreno iz misli Očeve, i ovo su reči njegovog promišljanja. Svaka njegova reč delo je volje što je samo njegova u otkrivanju njegove Reči. Dok su još bile u dubinama njegove misli, Reč, koja se pojavi prva, obznanila je i njih i um koji govori. Reč je jedna u nemom blagoslovu. Nazvan je »misao«, pošto su reči prebivale u njoj pre nego što su obznanjene. I tako se pojavio prvi put kada je bilo po volji njegovoj. Ali, to je volja u kojoj Otac prebiva i koja ga zadovoljava. Ništa ne nastaje bez njega, i ništa ne nastaje bez volje Očeve. Ali, njegova je volja nedokučiva. Volja je trag njegovih stopala i niko je neće uočiti, niti ona postoji da bi se pažnja usmerila na nju i ona bila shvaćena. Ali, kada on poželi, to što poželi je tu, makar njima to ne bilo po volji. Oni su ništavni pred Bogom i voljom njegovom. Jer, Otac zna početak i kraj svih njih. Jer, na kraju će ih pitati šta su činili. I kraj znači primanje saznanja o onome što je skriveno. A to je Otac, od koga vodi početak, kome će se vratiti svi što su od njega potekli. Ali, oni su postali u slavu i na radost njegovog imena. Ali, ime Oca glasi Sin. On je taj koji je dao ime onome što je potekao od njega, budući da je to bio on sam, i stvorio ga je kao sina. Dao mu je svoje ime, jer to je on sam, Otac, u kome sve stvari prebivaju. On ima ime, on ima Sina. Moguće je videti ga, ali ime je nevidljivo, jer samo je ono tajna nevidljivog, što dolazi do ušiju koje su ga pune, jer ime Očevo se ne izgovara. Ali, otkriva se u Sinu. Zato je to ime uzvišeno. Ko će onda biti u stanju da izgovori njegovo ime, uzvišeno ime, izuzev njega samog, koji ime i nosi, i sinova toga imena, u kojima ime Očevo prebiva, a oni sami prebivaju u njegovom imenu?

Pošto je Otac nestvoren, on sam je taj koji ga je stvorio za sebe kao ime, pre nego što je poređao eone, tako da ime Oca kao gospodara bude nad njima, što je uistinu njegovo ime, sigurno u vlasti njegovoj i savršenoj moći. Jer, to ime nije od reči (niti) se njime zove, već je nevidljivo. On (Otac) dade ime samo njemu (Sinu), jer samo on (Sin) njega (Oca) vidi. Samo je on (Otac) taj koji je u stanju da njemu (Sinu) dâ ime, jer onaj koji ne

postoji bez imena je. Jer, kakvo ime dati onome koji ne postoji? Ali, onaj ko postoji, postoji sa imenom svojim, i samo on (Sin) njega (Oca) zna; i (na) Ocu je da samo njemu (Sinu) dâ ime. Sin je njegovo (Očevo) ime. On (Otac) nije ga, dakle, sakrio u materiji, već je ono (ime) postojalo. On je samo Sinu dao ime. Ime je, dakle, Očevo, upravo kao što je ime Očevo Sin, samilost. Jer, gde on da nađe ime osim u Ocu? Ali, neko će svakako reći svoje prijatelju: »Ko će dati ime onome što je postojao prvi, pre njega?« Kao da, uistinu, potomci ne dobijaju imena onih od kojih su potekli.

Prvo nam, dakle, valja to shvatiti; šta je ime, da je to uistinu ime. To je, dakle, ime Očevo, jer on je gospodar imena (ili: to je pravo ime). On (Sin), dakle, nije primio ime poput drugih, kao pozajmicu. Ali, ovo je gospodar imena (ili: pravo ime). Nema nikoga drugog ko mu ga je dao; zapravo, on je bezimen, neizreciv, sve dok ga on sam, savršeni, ne izgovori. A on (Sin) je taj koji je u stanju da izgovori njegovo (Očevo) ime i da ga vidi. Kada je, dakle, njemu (Ocu) bilo po volji, čije je ime njegov Sin, on (Otac) koji je došao iz dubine dao mu je ime, a on (Sin) je progovorio o stvarima skrivenim, znajući da je Otac bez zla.

Zato ga (Sina) je uistinu i stvorio, da govori o njegovom (Očevom) prebivalištu, odakle je on (Sin) potekao, i da blagosilja Pleromu i uzvišeno ime njegovo (Očevo) i blagost Očevu. On (Sin) će govoriti o mestu odakle su Svi potekli, i pohitaće do mesta gde je stvoren da bi mu se ponovo vratio i bio odevden sa tog mesta, mesta gde je ranije bio, gde je othranjen i odrastao. A njegovo sopstveno prebivalište je Pleroma. Dakle, sve su emanacije Očeve Pleromata, i sve njegove emancije imaju koren u njemu, iz koga su nikle. On im je odredio granice. Sve one postaju (da bi bile dovršene)⁹ iz sopstvene misli. Jer, mesto na kome upravljaju svoju misao, to je njihov koren koji ih uznosi do svih visina, do Oca. Imaju njegovu glavu koja im je utočište, i budući da su mu blizu, kažu da su uživale u njegovom licu kroz pozdrave.

Ali, ovakvi ne postoje, jer nisu se uzdigli iznad sebe samih. Niti su trpeli oskudicu radi milosti Očeve, niti ga smatrahu malim, zlobnim i gnevničkim; on je lišen zla, smiren i blag; znao je sve prostore pre nego što su nastali i ne treba mu nauk.

⁹ Pisar je izostavio glagol. Ovde sledimo sugestiju Senkea i Harta.

To je put onih koji imaju (nešto) sa nebesa od neizmerne uzvišenosti, dok čekaju jedinoga i savršenoga koji je tamo radi njih. Oni ne silaze u podzemni svet, među njima nema zavisti, uzdaha, niti smrti, već prebivaju u njemu koji prebiva u spokojstvu, i nisu obuzeti nemirom ili traganjem za istinom, već su sami istina. I Otac je u njima a oni su u Ocu, i oni su savršeni, neodvojivo vezani za istinski dobro; ništa im ne nedostaje, već ulivaju spokojstvo jer su odmorni u Duhu. Oni će poslušati svoj koren i imaće vremena za sebe, oni u kojima će on pronaći svoj koren i neće naškoditi duši svojoj. Ovo je mesto blaženih, njihovo prebivalište. Stoga, neka ostali znaju da mi ne priliči, pošto sam bio u tom mestu spokojstva, da govorim o nečem drugom; boraviću ovde, i uvek ću imati vremena za Oca Sviju i istinsku braću na koju se izliva ljubav Očeva, i kojima on ne nedostaje. Oni koji uistinu postoje nalaze se u istinskom i večnom životu, i govore o savršenoj svetlosti koja je puna semena Očevog, i nalazi se u njegovom srcu i u Pleromi, dok se njegov Duh veseli u njemu i uzdiže njega u kome je bio; jer, on je dobar i njegova su deca savršena i dostojna njegovog imena, pošto Otac voli takvu decu.

Za Jevanđelje istine može se s pouzdanjem reći da je hrišćanski gnostički tekst, jer su predmet i sadržaj rasprave ličnost i delo Isusa Hristosa. Uprkos naslovu (u doba helenizma bilo je uobičajeno da se tekstovi koji nemaju naslov naslovljavaju po početnim rečima), ovaj spis nije jevanđelje, bar ne u smislu u kome su to, recimo, kanonska (novozavetna) jevanđelja, dakle nije jevanđelje u formalnom, žanrovskom smislu (on, naime, ne nudi priču o delima, učenjima, patnji i uskrsnuću Isusa), mada bi, ako se u obzir uzme izvorno značenje reči jevanđelje — »dobra vest« — naslov mogao da bude primeren. Po žanru, tekst bi najbolje bilo okarakterisati kao homiliju. Tekst je prepun komparacija, aluzija i asocijacija, sasvim lako i neobavezujuće prelazi

se sa teme na temu, od kosmičkog do istorijskog, ili do psihološkog, i obrnuto. Čini se da autoru teksta nikada nije dosta osvetljavanja onoga o čemu priča iz što je moguće više različitih uglova.

Ipak, moguće je naznačiti osnovne teme i glavni tok priče. Najviši bog je Otac Istine koji je bez početka. Mesto gde on prebiva, iako ne u modusu egzistencije, jeste Pleroma (= punina). Otac stvara, rađa svog sina koji je Logos, koji takođe ima ime Isus Hristos, odnosno, Spasitelj. Potom, Otac stvara Sve, eone. Oni su svi u Pleromi. Otac postavlja Logos za gospodara Svega. Samo Logos zna Oca. Eoni mogu da prepoznaju Oca samo putem Logosa. Međutim, pošto eoni sami traže Oca i ne nalaze ga, oni dopevaju u stanje nemira, straha i užasnutosti. Sposobnost opažanja im se paralise i oni ulaze u stanje zaborava. Plane (= greška), koja ne zna Oca, počinje da postoji. Greška stvara materiju i od nje oblikuje zemaljski svet i telo prvog čoveka.

Postoje, dakle, tri oblasti: 1. Otac i Logos u Pleromi; 2. gornji svet eona koji ne znaju Oca; 3. donji, zemaljski svet kojim vlada Plane, Greška, koja takođe ne zna Oca. U donjem svetu, osnovni uticaj imaju zavist i razdor. U njemu se razlikuju dve vrste ljudi: 1. oni koji su »seme« Oca, dakle, eoni koji su pali iz gornjeg sveta, iz sredine, i koji su zaslužnjeni u telo koje je oblikovala Greška; 2. hilici, koje je stvorila Greška. Ove dve vrste ljudi su u strahu, zabuni, slabi su, u neslozi su i podeli. Njih muči Greška putem kazne. Gledano s mesta stvarnosti Oca, ceo donji svet je praznina, ništa, iluzija, san, pijanstvo, zabluda, privid.

Kada vreme istekne, kada se dođe do njegovog kraja, Logos uklanja ovu oskudnost. On dolazi iz Plerome, u stvari, spušta se u gornji svet eona i otkriva im, pretihodno uzevši njihov oblik, znanje, spoznaju Oca. Zatim se, kao Isus Hristos i Spasitelj, spušta u donji svet, uzima oblik tela, tela od krvi i mesa, koje je, međutim, nekvarljivo, ali i neshvatljivo. Greška, vladalac donjeg sveta, oseća se ugroženom, i on biva razapet, kako bi mogao da umre »za mnoge«. Potom Logos »oblači« svoju nekvarljivost, savršenost, i vraća se u Pleromu. Njegov nauk primaju oni u kojima je pali eon. Oni se očišćuju od svoje upletenosti u svet, njihova se materijalna tela rastvaraju, i oni se kao deca Oca uspinju do mesta mira, do mesta blaženosti, gde ni Otac ne nedostaje.

Irenej u *Adversus Haereses* pominje spis pod ovim naslovom, ali ne kaže ništa bliže o njemu, sem da se u velikoj meri razlikuje od kanonskih jevanđelja. Ako je Irenej imao na umu ovaj spis, on bi se s dosta pouzdanosti mogao datirati, i to u sredinu II veka, tačnije, između 140. i 180. g. n. e.

Rasprava o vaskrsenju

Ima takvih, sine Reginuse, koji žele da nauče mnoge stvari. To im je cilj kada se hvataju u koštac sa problemima koji nisu rešeni. I ukoliko dopru do rešenja, oni o sebi veoma visoko misle. Ali, ja mislim da oni nisu našli sebi mesta u reči istine, jer pre će biti da su tražili utočište koje smo dobili od našeg Spasitelja, našeg Gospoda Hristosa, kada smo spoznali istinu, i na nju se oslonili. Ali, pošto nas uljudno pitaš šta je istina u pogledu vaskrsenja, pišem ti da je ono neophodno, i da mnogi uistinu ne veruju u njega, ali malo ga njihov nalazi. Raspravimo, dakle, o tome. Kako se Gospod služio stvarima dok je bio u telesnom obliku i kada se obznanio kao Sin Božiji? Hodao je (ili: prebivao) ovde gde i ti. Govorio je o zakonu prirode (ili: protiv zakona prirode). Ali, ja to zovem smrću. Sin Božiji, Reginuse, beše Sin Čovekov. A on je sadržao obojicu, jer imao je i ljudskog i božanskog; s jedne strane, mogao je savladati smrt pošto je bio Sin Božiji, ali s druge strane, preko Sina Čovekovog mogao se vratiti u Pleromu; jer, potekao je odozgo, kao seme istine, pre nego što ustrojstvo (sveta) nastade u kome se pojavise mnogi gospodari i božanstva. Znam da je rešenje koje izlažem teško pojmljivo, ali nema ničeg teškog u reči istine. Ali, pošto se rešenje iznosi tako da ništa ne ostane skriveno, već da sve što se tiče porekla bude jasno — s jedne strane uništenje zla, a sa druge objava onoga što je uzvišeno — to je emanacija istine i Duha, (a) milost je deo istine. Spasitelj je progutao smrt. Trebalo bi da znaš (o tome), jer on je uklonio svet koji propada. Preobrazio ga je (ili: sebe) u besmrtni eon i podigao ga je (ili: ustao je) kada je progutao vidljivo nevidljivim, i dao nam je put ka besmrtnosti. Zato smo tada, kao što Apostol reče, patili sa njim, i ustali smo sa njim i pošli na nebo. Ali, ako postojimo na ovom svetu noseći njega, mi smo njegovi zraci, i on nas drži do našeg zalaska, što je naša smrt u ovom životu. On nas odnosi u nebesa kao što sunce odnosi svoje zrake, nesputano od bilo koga — ovo je duhovno vaskrsenje, koje obuhvata i psihičko i telesno. Ali, ako postoji neko ko u to ne veruje, njega nije moguće ubediti, jer to je stvar vere, sine moj, a ne ubeđivanje. Onaj ko je mrtav, ustaće. A među

filozofima ovoga sveta ima jedan koji veruje. Ali, on će ustati, i neka filozof koji je na ovome svetu ne poveruje da je on čovek koji se okreće oko sebe samoga. Zbog naše vere, mi smo uistinu spoznali Sina Čovekovog, i verovali smo da je ustao iz mrtvih. I za njega kažemo da je uništio smrt, jer uzvišen je onaj u koga veruju. Uzvišeni su oni koji veruju. Misao onih koji su spaseni neće nestati. Mi smo, dakle, odabrani za spasenje i iskupljenje, pošto je od početka bilo predodređeno da ne padnemo u zabludu onih koji su bez saznanja, i dosegnućemo mudrost onih koji su saznali istinu. Istina koja je čuvana ne može se napustiti, niti se ona pojavila. Sistem Plerome je čvrst, ono što se odvojilo je malo; od toga je postao svet. Ali, Svekoliko Mnoštvo je ono što je obuhvaćeno, ono nije nastalo, ono je postojalo. Stoga, ne sumnjaj u vaskrsenje, sine Reginuse. Jer, ako nisi imao telesno obličje, dobio si ga kada si došao na svet. Zašto ne bi primio telesno obličje kada se uzdigneš do eona? Ono što je uzvišenije od telesnog obličja, ono što mu znači život, ono što nastaje radi tebe, zar to nije tvoje? Zar ono što je tvoje nije u tebi? Ali, dok si na ovom svetu, šta ti nedostaje? To si želeo da saznaš. Po rađanju tela dolazi starost, i ti si smrtan. Za gubitak ti sleduje dobitak, jer kada napustiš ovaj svet, nećeš predati ono što je uzvišeno. Ono što je loše nisko je, ali za to sledi milost. Niko nas, dakle, ne iskupljuje, ali mi koji smo Svekoliko Mnoštvo, mi smo spaseni. Mi smo primili spasenje od jednog kraja do drugog. Mislimo tako, i primajmo tako. Ali, neki žele da saznaju da li će onaj koji bude spasen kada napusti svoje telo biti spasen odmah. Neka niko u to ne sumnja. Kako da delovi tela koji su vidljivi (ali) mrtvi ne budu spaseni, kada će ono što je u telu živo ustati? Šta je onda vaskrsenje? To je večito otkrivenje onih koji su ustali. Jer, ako pamtiš da u Jevandelju piše kako se Elija pojavio, i sa njim Mojsije, nemoj pomisliti da je vaskrsenje privid. To nije privid nego istina (činjenica). Valja reći da je pre ovaj svet privid nego vaskrsenje koje se desilo našem Gospodu Spasitelju Isusu Hristosu. Ali, zašto te sada učim? Živi će umreti. U kakvoj samo zabludi oni žive! Bogati su osiromašili, a kraljevi su zbačeni sa prestola. Sve se menja. Svet je privid, da o tome odveć ne raspređam. Ali, nije tako sa vaskrsenjem, jer to je utvrđena istina (činjenica), otkrivenje onoga što jeste i preobražaja

stvari, i prelazak u novo. Jer, besmrtnost pre[kriva] smrtnost i svetlo obliva tamu, sasvim je progutavši. I Pleroma ispunjava prazninu. To su znamenja i prizori vaskrsenja. To je ono što stvara dobro. Nemoj, stoga opažati samo deo celine, o Reginuse, i jedinstvenosti radi, ne vodi život u skladu sa zahtevima ovoga tela, već napusti razdvojenost i okove, i eto vaskrsenja. Jer, ako onaj koji će umreti zna da će umreti — iako u ovom životu proživí mnoge godine, biva doveden do toga — zašto ti ne smatraš sebe vaskrslim i dovedenim dotle? Ako poseduješ vaskrsenje a i dalje živiš kao da ćeš umreti — a ovaj, ipak, zna da je umro — zašto se onda ja ne obazirem na tvoj nedostatak veštine? Svako treba da vežba na više načina, i biće oslobođen od ovog prirodnog zakona, te neće skrenuti s puta, i ponovo će sebe primiti u prvobitnom obličju. Ove sam stvari primio dobročinstvom Gospoda Isusa Hristosa. Saopštio [sam] ih vama i vašoj braći, sinovi moji. Ako ima nečega odveć dubokog u ovoj raspravi, protumačiću vam to kada tražite. Ali, ne budi sada zavidan spram bilo koga ko ti pripada i može ovim da se okoristi. Mnogi željno iščekuju ovo što ti napisah. Ovo saopštavam radi mira među njima i milosti. Pozdravljam tebe i one koji vas vole bratskom ljubavlju.

Raspava o vaskrsenju.

Važnost ovog kratkog spisa, datog u formi pisma (poznatog i pod naslovom **Pismo Reginosu** odnosno **Reginusu**), sastoji se u tome što on daje jasnu neortodoksnu interpretaciju hrišćanskog učenja o životu posle smrti, o vaskrsenju. Za hrišćane, kako ortodokсне tako i gnostike, drugog veka naše ere (smatra se da je ovaj spis nastao krajem ovog veka), postavljala su se, kako se i kaže na početku teksta, mnoga pitanja, i ovaj spis pokušava da odgovori na njih. Da li je život posle smrti filozofski dokaziv (npr. Sokrat u Platonovom **Fedonu**)? Koji bi oblik imao? (Besmrtnost duše? Uskrsnuće tela? Reinkarnacija?) Kada bi mogao da se iskusi? (U tre-

nu smrti? Na Dan Poslednjeg suda, kada se Hristos bude definitivno vratio? Pre smrti?) **NZ**, naravno, odgovara na ova pitanja; u velikoj meri dvosmisleno i nekonzistentno; ali, ipak postoje dve stvari koje su opšte prihvaćene: prototip i osnova za nadu u takav život jeste vaskrsenje Isusa Hristosa, i drugo, vaskrsenje pojedince uključivalo bi zadržavanje ličnog identiteta.

Autor rasprave, pošto je izjavio da je znanje o tome dobio od Hristosa, daje odgovore na ova pitanja. Prvo, pitanje vaskrsenja je stvar vere u stvarnost vaskrsenja Isusa Hristosa i u njegovo uništavanje smrti. Drugo, forma života posle smrti jeste vaskrsenje, ali se ono ne shvata kao ponovno stvaranje duhovnog tela po uzoru na Hristosa (vidi **1. Kor.** 15. posebno, npr.: 15:44, 45, 46). Naprotiv, »izabrani« vernik, u trenu (biološke) smrti, iskušava razdvajanje svojih unutrašnjih »živućih« delova, od spoljašnjih, vidljivih, propadljivih delova. Ovo novo, »vaskrslo telo«, zadržava sve odlike ličnog identiteta. Tu se, dakle, radi o »duhovnom vaskrsenju«, koje prevazilazi vaskrsenje duše ili, pak, vaskrsenje tela, odnosno, kako bi gnostici više voleli da kažu, o »vaskrsenju pneume«. Treće, za razliku od tadašnjeg ranocrkvenog učenja, po kome vaskrsenje svih nastupa konačnim, poslednjim dolaskom Hristosa, u **Raspravi** se zastupa teza da je za izabranog vernika (= gnostika), učestvujući prethodno u Hristosovoj patnji, smrti, vaskrsenju i uspenju, konačno rešenje jasno: on vaskrsava u sadašnjem trenutku. Poput Himeneja i Fileta (vidi **NZ**, **2. Tim.**, 2:17 i 18) i autor **Rasprave** tvrdi da se vaskrsenje već desilo, odnosno, dešava.

Centralna figura spisa je Isus Hristos; autor, kao glavni autoritet za svoje dokaze, skoro uvek, navodi **NZ**: iz toga se, s dosta pouzdanosti, može izvući zaključak da je autor **Rasprave** hrišćanski gnostik, kome, uzgred, nisu nepoznate ni ideje srednjeg platonizma (npr., razlika između sveta bića, uključujući i Boga, i sfere nastajanja i propadanja; kao i razlika između inteligibilnog i čulnog sveta; platička je i ideja o preegzistenciji duše, itd.).

Što se tiče mesta nastanka ovog spisa, nema nikakvih indikacija, sem da Reginus, onaj kome je pismo upućeno (poput Isusa, pre toga), živi u Palestini.

Jevanđelje po Filipu

1. Jevrejin stvara Jevrejina i on se ovako zove: »prozelit«. Ali, prozelit ne stvara prozelita. Na jednoj strani su [ljudi] onakvi kakvi [dolaze na svet] i oni stvaraju druge, [ali postoje drugi ljudi] za koje je dovoljno samo da budu stvoreni.

2. Rob nastoji samo da stekne slobodu. Ali, on ne nastoji da stekne imovinu svoga gospodara. Ali, sin nije samo sin, već on sebi prisvaja nasledstvo očevo.

3. Oni koji nasleđuju mrtve stvari i sami su mrtvi, i nasleđuju mrtve stvari. Oni koji nasleđuju ono što je živo živi su, i oni nasleđuju ono što je živo i stvari koje su mrtve. Mrtvi ništa ne nasleđuju; jer, kako bi mrtvi nešto nasledili? Ako mrtav čovek nasledi ono što je živo, on neće umreti, već će mrtvi više živeti.

4. Neznabožac ne umire, jer on nikada nije ni živio da bi mogao umreti. Onaj ko je verovao u istinu živio je. I on je u opasnosti da umre. Jer, on je živ (tek) od dana kada je došao Hristos.

5. Svet je stvoren, gradovi su ukrašeni, ono što je mrtvo iznosi se napolje.

6. U danima kada smo bili Jevreji, bili smo siročad. Imali smo (samo) našu majku. Ali, kada smo postali hrišćani, stekli smo oca i majku.

7. Oni koji seju zimi žanju leti. Zima je svet, leto je drugi eon. Sejmo na ovom svetu da bismo žnjeli leti. Zato nam priliči da se zimi ne molimo. Ono što (ili: Onaj koji) izlazi iz zime je leto. Ali, ako neko žanje zimi, on neće žnjeti, već iščupati (**fragment 8**) kao [mnoštvo]. Tako on neće dobiti nikakva ploda. Ne samo da će iznići [...], već isto tako na Sabat [...] je bez ploda.

9. Hristos je došao da neke otkupi, neke da spase (i) neke da iskupi. Otkupio je neznane, učinio ih svojim, i odvojio je svoje koje je položio kao zalog po volji svojoj. Ne samo da je, kada bi se pojavio, polagao dušu kada bi zaželeo, polagao je dušu od dana kada svet postoji. Kada bi to poželeo, prvo je dolazio da je uzme, jer bila je položena kao zalog. Pala je među razbojнике i bila zarobljena. Ali, on ju je spasao i iskupio je dobro na svetu i zlo.

10. Svetlost i tama, život i smrt, desno i levo braća su jedno drugome. Nemoguće je razdvojiti

ih. Stoga, niti su dobri, niti su zli, niti je život život, niti je smrt smrt. Zato će se svi rastvoriti u svojim provobitnim izvorima. Ali, oni koji su uzvišeni iznad sveta nerastvorivi su (i) večni.

11. Imena koja se nadevaju svetovnim (stvarima) sadrže veliku grešku. Jer, one okreću srce svoje od stvari koje su čvrsto vaspostavljene ka stvarima koje nisu čvrsto vaspostavljene. I onaj ko čuje »Bog« ne primećuje ono što je čvrsto vaspostavljeno, već je primetio ono što nije čvrsto vaspostavljeno. Tako biva i sa »Ocem« i »Sinom« i »Svetim Duhom« i »životom« i »svetlošću« i »vaskrsenjem« i »crkvom« [i] svim drugim (imenima): oni ne primećuju stvari koje su čvrsto vaspostavljene, već primećuju one koje [nisu] čvrsto vaspostavljene, osim ukoliko nisu spoznali stvari koje su čvrsto vaspostavljene. Ime[na koja se čuju] postoje na svetu [da bi zavarala]. Da su bila u eonu, nikada ne bi bila nadenuta na ovome svetu, niti bi bila među svetovnim stvarima. Ona imaju jedan kraj u eonu.

12. Jedno jedino ime ne izgovara se na ovome svetu, ime koje je Otac dao Sinu; ono je uzvišeno iznad svakog (imena), koje je ime Očevo. Jer, Sin neće postati Otac osim ako ne uzme ime Očevo. Oni koji imaju to ime znaju ga, ali ne govore o njemu. Oni, pak, koji ga nemaju ne znaju ga, ali [govore] o njemu. Istina je donela imena na svet radi nas, jer nemoguće je spoznati je bez imena. Jedna je i samo jedna istina. Ona je mnogostruka, i (to) radi nas, da bi poučila samo to jedno (ili: koji učimo samo to jedno) u ljubavi kroz mnoga.

13. Arhonti su hteli da prevare čoveka, jer videli su da je blizak onima koji su uistinu dobri. Uzeli su ime onih koji su dobri (i) dali ga onima koji nisu dobri, da bi ga prevarili pomoću imena i da bi ih vezali uz one koji nisu dobri. I ako im kasnije učine kakvo dobro delo, nateraju ih da odu od onih koji nisu dobri i smeste ih među one koji su dobri, koje su znali. Jer, želeli su da uzmu slobodne i načine od njih svoje robove zauvek.

14. Postoje sile koje daju [hranu] čoveku, jer ne žele da on bude [spasen], kako bi one mogle postojati [večito]. Jer, ako čovek [bude spasen], više [neće] biti žrtava [za sile]. I oni su nudili životinje silama. [...] One su im bile nuđene. Nudili su ih žive, ali kada bi ih ponudili, one bi umirale. Čovek je bio ponuđen Bogu mrtav, i živeo je.

15. Pre Hristosovog dolaska, nije bilo hleba na svetu. Bilo je mnogo drveća i hrane za zveri kao i u raj, gde je Adam bio. Nije bilo pšenice da se čovek njome prehrani. Čovek se hranio poput zveri. Ali, kada je došao Hristos, savršeni čovek, doneo je sa neba hleb da bi se čovek hranio hranom za čoveka.

16 a. Arhonti su mislili da delaju svojom voljom i svojom moći. Ali, Sveti Duh je u potaji činio pomoću njih sve što je hteo.

16. b. Istina, koja postoji od početka, zasejana je svuda, i mnogi vide kako se ona seje. Ali, malo je onih koji je vide i žanju je.

17. Neki su rekli: »Marija je začela uz pomoć Svetog Duha«. Oni greše. Oni ne znaju šta govore. Kada je još žena začela sa ženom?¹ Marija je devica koju nijedna sila nije obeščastila. Ona je veliko prokletstvo za Jevreje, koji su apostoli i apostolski (učenici). Ova devica koju nijedna sila nije obeščastila [jalova je]. Sile su obeščastile sebe same. I Gospod ne bi rekao: »Moj O[tac koji je na] nebu« da nije imao drugog oca. Rekao bi jednostavno »[Moj Otac]«.

18. Gospod reče učenicima: »[...] uđe u kuću Očevu. Ne uzimajte i ne odnosite (ništa) iz kuće Očeve.«³

19. »Isus« je ime koje je skriveno, »Hristos«⁴ (ili: »Pomazani«) je ime koje je vidljivo. Stoga »Isus« ne postoji ni u jednom jeziku, ali njegovo je ime »Isus«, kako ga zovu. Ali, »Hristos« (ili: »Pomazani«) je njegovo ime — na sirijskom je »Mesija«, a na grčkom »Hristos«. Uistinu, svi drugi ga imaju prema svojim jezicima. »Nazarećanin« je onaj vidljivi deo skrivenog.

20. Hristos ima u sebi sve, bilo čoveka ili anđela ili misteriju i Oca.

21. Oni koji kažu: »Gospod je prvo umro, a (zatim) ustao« greše. Jer, on je prvo ustao, a zatim

¹ Na hebrejskom i aramejskom Duh je ženskog roda, a u gnostičkim tekstovima često dobija ženska imena, npr. »Sofija«, »Prounikos« (pohotna), »Zoe« (život), »Majka sviju«. Vidi, takođe, fragment 83.

² Smisao teksta ostaje nedokučiv zbog ove praznine.

³ Krauzev prevodi: »Ne uzimajte i ne približavajte se kući Očevoj, (i) ne odnosite.« Mi sledimo Tilov prevod.

⁴ U ovom tekstu imena Isus i Hristos skraćivana su na različite načine. Vidi, takođe, fragmente 47. i 53.

umro. Svako ko prvo ne stekne vaskrsenje umreće. Pošto Bog živi, ovaj je ilovača.⁵

22. Niko neće sakriti neki velik i dragocen predmet u nekoj velikoj posudi. Ali, mnogo puta je neko stavio nebrojeno mnoštvo u posudu koja jedva da vredi marjaša. Tako je sa dušom. Ona je dragocena stvar (a) dospela je u prezreno telo.

23. Neki se boje da će ustati nagi. Stoga žele da ustanu u telesnom obliku. Oni ne znaju da su oni koji nose telo nagi, oni koji se [pripreme] da se svuku nisu nagi. »Telo [i krv neće] moći naslediti carstvo Božije.« Šta je to što neće naslediti? Ono što je na nama.⁶ Ali, šta je to što će naslediti? To je (telo) Isusovo i krv njegova. Zato je rekao: »Onaj ko neće da jede moje telo i pije moju krv nema života u sebi.« Šta je to? Njegovo je telo Reč, a njegova je krv Sveti Duh. Onaj koji je njih primio ima hranu i piće i odeću. Korim druge koji govore: »Ono neće ustati«. Ona ni jedni ni drugi nisu u pravu. Vi kažete: »Telo neće ustati«. Ali, recite mi šta će ustati, da bismo vam dali za pravo. Vi kažete: »Duh u telu i ova svetlost takođe je u telu«. I to je nešto što je u telu, jer šta god da kažete, nećete reći ništa što je mimo tela. Neophodno je ostati u ovome telu, jer sve je u njemu.

24. Na ovom svetu oni koji oblače odeću dragoceniji su od odeće. U carstvu nebeskome odeća je dragocenija od onih koji je oblače.⁷

25. Čitavo se mesto pročišćava pomoću vode i vatre, vidljivo pomoću vidljivog, skriveno pomoću skrivenog. Ima i toga što je skriveno iza očiglednog. Ima vode u vodi, ima vatre u pomazanju.

26. Isus ih je sve uzeo u potaji. Jer, on se nije pokazao onakav kakav [zaista] jeste, već se pokazao onako kako bi ga oni mogli videti. On se pokazao [svim stvorenjima]. Velikima se pokazao kao velik. Malima se pokazao kao mali. Anđelima [se

⁵ Koptska reč nije drugde pronađena u ovom obliku. Neki proučavaoci pretpostavljaju da je pisar ovde pogrešio i prevode drugačije, npr. Senke: »Pošto Bog živi, ovaj [neće] umreti.«

⁶ Tj. ono što nosimo.

⁷ Po našem mišljenju, razdvajanje fragmenata ovde nije uzdano. Senke i drugi pridodaju deo rečenice koji se završava rečju »pročišćava« fragmentu 24, a sledeći počinju rečju »vidljivo«. Završetak fragmenta 24. tako glasi: »pomoću vatre i vode koji pročišćavaju čitavo to mesto«. Ali, pošto se u poslednjoj rečenici fragmenta 25. pominju vatra i voda, ovde smo drugačije razdvojili fragmente.

pokazao] kao anđeo, a ljudima kao čovek. Zato se njegova Reč skrila od svih. Neki su ga uistinu videli misleći da vide sebe same. Ali, kada se pred svojim učenicima pojavio u punom sjaju na planini, nije bio mali. Postao je veliki. Ali, načinio je i svoje učenike velikim da bi mogli videti njegovu veličinu. Toga dana rekao je u zahvalnici: »Vi koji ste se pridružili savršenima, svetlosti, sa Svetim Duhom, pridružite se i anđelima sa nama, likovima«.

27. Ne prezirite jagnje, jer bez njega je nemoguće videti kralja. Niko neće moći nag da priđe kralju.

28. Deca nebeskog čoveka brojnija su od (dece) zemaljskog čoveka. Ako su deca Adamova brojna i pored toga što umiru, koliko li su brojnija deca savršenog čoveka koja ne umiru, a začinju se sve vreme?

29. Otac stvara dete, a dete nije u stanju da stvori dete; jer, onaj koji je začet nije u stanju da začne, ali dete stiće braću, ne decu.

30. Sve koji su na svetu začeti začela je priroda, i [oni] začinju druge. Oni koje je on začeo [hrane se] odatle. [Ali], čovek se hrani obećanjem — [koje je. . .] odozgo.

31. On [uzima hranu] kroz usta. Da je Reč izašla odatle, on bi se hranio kroz usta i postao savršen. Jer, savršeni začinju putem poljupca i rađaju. Zato se i mi ljubimo međusobno i primamo začće milošću koja je među nama.

32. Sa Gospodom su uvek išle njih tri, Marija njegova majka i njena sestra i Magdalena koju zovu njegovom družbenicom. Jer, Marija je njegova sestra i njegova majka i njegova družbenica.

33. Otac i Sin su prosta imena. Sveti Duh je dvostruko ime. Jer, oni su svuda. Oni su gore, oni su dole, oni su u skrivenom, oni su u vidljivom. Sveti Duh je u otkrivenju, on je dole, on je u skrivenom, on je gore.

34. Svece služe zle sile. Jer, one su zaslepljene od strane Svetog Duha, da bi mislile kako služe čoveka dok rade za svece. Stoga je jedan učenik zatražio jednoga dana od Gospoda neku svetovnu stvar. On mu je rekao: »Zatraži od svoje majke i ona će ti dati od onoga što pripada drugome«.

35. Apostoli rekoše učenicima: »Neka čitava naša žrtva dobije soli«. Oni su [Sofiju] zvali so. Bez nje se nijedna žrtva ne prihvata.

36. Ali, Sofija je jalova [i bez] deteta. Stoga je zovu [so], jer so je mesto gde oni [...] na njihovom putu [je] Sveti Duh. [Ona je jalova, a] njena su deca mnogobrojna.

37. Ono što pripada ocu je sinovljevo. I sve dok sin ne poraste, ne daje mu se što je njegovo. Kada postane čovek, otac mu dâ sve što mu pripada.

38. Oni koji su zastranili a zečeti su od Duha, zastranili su takođe njegovim delovanjem. Otuda se istim dahom vatra i razgoreva i gasi.

39. Ehamot je jedna stvar, a Ehmot druga. Ehamot je naprosto Sofija. Ali, Ehmot je Sofija smrti — to jest Sofija smrti, to jest [sic]⁸ ona koja poznaje smrt i zove se mala Sofija.

40. Ima životinja koje služe čoveku kao što su tele, magarac i druge njima slične. Ima drugih životinja koje mu ne služe, koje žive same u pustinjama. Čovek ore njivu uz pomoć životinja koje mu služe i tako prehranjuje sebe i životinje, i one koje mu služe i one koje mu ne služe. Tako je (i) sa savršenim čovekom. On ore uz pomoć sila koje mu služe, i čini da sve na svetu nastane. Jer, zato sve postoji, bilo dobro ili zlo, desno i levo. Sveti Duh obdelava sve i vlada svim silama koje mu služe i koje mu ne služe i koje su same, jer on [...].

41. [...] je on stvoren. [...] videli biste da su njegova deca uzvišena stvorenja. Da on nije stvoren nego začet, videli biste da je njegovo seme uzvišeno. Ali, sada je on stvoren (i) začeo je. Koje li uzvišenosti!

42. Prvo je nastala preljuba, potom ubistvo. I on je začet u preljubi, jer bio je sin zmiye. Stoga je postao ubica upravo kao i njegov otac, i ubio je svoga brata. Ali, svaki odnos između onih koji se razlikuju među sobom je preljuba.

43. Bog je onaj koji boji. Kao što dobre boje — zovu ih istinskim — nestaju zajedno sa stvarima koje su njima obojene, tako je (i) sa onima koje je Bog obojio. Pošto su njegove boje besmrtnne, oni postaju besmrtni pomoću njegovih (tinktura (= lekarija). Ali, Bog one koje krštava uranja u vodu.

44. Niko ne može videti one koji su čvrsto postavljani ukoliko ne postane nalik njima. Za razliku od čoveka koji je na ovom svetu, on vidi sun-

⁸ Mogućno je da se radi o nehotičnom ponavljanju.

ce ali sâm nije sunce, i vidi nebo i zemlju i sve drugo (ali) on to nije — tako (nije) sa istinom. Ali, vi ste videli nešto od tog mesta, vi ste se pretvorili u njih. Videli ste Duh, postali ste Duh. Videli ste Hristosa, postali ste Hristos. Videli ste [Oca], postaćete Otac. Zato [tamo] vidite sve, a ne [vidite] sebe. Ali, vidite sebe tamo. Jer, ono što vidite, to ćete postati.

45. Vera prima, ljubav daje. [Niko neće moći da prima] bez vere. Niko neće moći da daje bez ljubavi. Stoga verujemo da bismo mogli primati, dajemo da bismo mogli voleti.⁹ Jer, ako neko daje (ali) bez ljubavi, on nema koristi od onoga što je dao.

46. Onaj ko nije primio Gospoda još je Jevrejnin.

47. Apostoli koji behu pre nas zvali su (ga) ovako: »Isus Nazarećanin, Mesija« to jest: »Isus Nazarećanin, Hristos«. Poslednje ime je Hristos, prvo je Iusus, srednje je Nazarećanin. Mesija ima dva značenja: Hristos i izmeren. Isus je na hebrejskom iskupljenje. Nazara je istina. Nazarećanin je otuda isitna. Hristos je bio izmeren. Nazarećanin i Isus bili su izmereni.

48. Ako se dragi kamen baci u kaljugu, on ne postaje manje vredan, niti postaje dragoceniji ako se premaže balsamom, već uvek ima (istu) vrednost za onoga ko ga poseduje. Tako je (i) sa decom Božijom. Gde god bila, (isto) su vredna svome Ocu.

49. Ako kažete: »Ja sam Jevrejnin«, niko neće mariti. Ako kažete: »Ja sam Rimljanin«, niko se neće uznemiriti. Ako kažete: »Ja sam Grk, varvarin, rob, [slobodan čovek]«, niko neće biti uznemiren. Ako kažete: »Ja sam hrišćanin«, [čitavo nebo] će se zatresti. Neka bude dato da ja [progovorim] tako. Onaj ko [njega čuje] neće moći to (ili: njega) da podnese, jer njegovo ime [je veliko].

50. Bog je ljudožder. Zato čoveka [ubijaju] za njega. Pre čoveka, ubijali su životinje. Jer, oni za koje su ubijali nisu bili bogovi.

51. Posude od stakla i posude od zemlje prave se pomoću vatre. Ali, posude od stakla prave se ponovo ako se razbiju. Jer, one su napravljene dahom. Ali, zemljane posude propadaju ako se razbiju. Jer, one nisu pravljene dahom.

⁹ Ovdje je verovatno nešto izostavljeno. Praznina se različito rekonstruiše, npr. Senke: »da bismo mogli istinski davati, [moramo voleti]«.

52. Magarac koji je okretao vodenički kamen prešao je stotinu milja. Kada su ga ispregli, video je da je na istom mestu. Ima ljudi koji mnogo putuju a nigde ne stižu. Kada je veče došlo po njih, nisu videli ni grad ni selo, ni stvaranje ni prirodu, ni silu ni anđela. Tim nesrećnicima je propao trud.

53. Pričest je Isus. Jer, on se na sirijskom zove Farizata, što znači »onaj koji je razapet«. Jer, Isus je došao da razapne svet.

54. Gospod je došao u Levijevu radionicu za bojenje. Uzeo je sedamdeset i dve boje,¹⁰ i stavio ih je u kazan; izvadio ih je sasvim pobebele i rekao: »Tako je (i) Sin Čovekov došao da boji«.

55. Sofija, koju zovu jalova, majka je anđela i družbenica [Spasiteljeva]. [Spasitelj je voleo Mariju] Magdalenu više nego [sve] učenike. [I] ljubio je često njene [usne]. Ostali [učenici] behu [ljubomorni] na nju. [Upitali su] ga i rekli: »Zašto više voliš nju nego sve nas?« Spasitelj im odgovori i reče: »Zašto ne volim vas kao nju?«

56. Slep čovek i onaj koji vidi ne razlikuju se kada su u tami. Kada dođe svetlost, tada će onaj koji vidi ugledati, a onaj ko je slep ostaće u tami.

57. Gospod reče: »Blažen je onaj koji jeste pre nego što je postao. Jer, onaj koji jeste postao je i biće«.

58. Uzvišeno mesto čovekovo nije očigledno, već je tajno. Stoga je on gospodar životinja koje su jače od njega, koje su velike spram onoga što je očigledno i onoga što je skriveno. I taj (čovek) im daje trajanje. Ali, ako se čovek odvoji od njih, one se međusobno ubijaju i ujedaju. I jele su jednu drugu zato što nisu nalazile hranu. Ali, sada su našle hranu, jer je čovek obrađivao zemlju.

59. Ako neko uđe u vodu i izađe a da ništa nije primio, te kaže: »Ja sam hrišćanin«, on je stekao ime uz interes. Ali, ako primi Sveti Duh, on je ime dobio na dar. Dar se ne uzima od onog ko ga primi. Ali, traži se od onoga ko ga je primio uz interes. Tako biva ako je neko u tajnosti.

60. Brak je velika misterija. Jer, [pomoću njega] se svet množi. Jer, postojanje [sveta] počiva na čoveku. Ali, postojanje [čoveka] počiva na [braku]. Pojmite neoskrnavljeni snošaj, jer on ima veliku moć. Njegov je lik u oskrna[vljenoj] pojavnosti [slici].

61. Među nečistim duhovima ima muških i ženskih. Muški su oni koji imaju snošaj sa dušama koje prebivaju u ženskoj formi. A ženski su oni koji su pomešani sa onima u muškoj formi posredstvom neposlušnoga. I niko neće moći pobeći kada ga uhvate ako ne primi mušku silu i žensku, koji su ženik i nevesta. Ali, prima se iz bračne ložnice koja je kao lik. Kada budalaste žene vide muškarca da živi sam, opsedaju ga i poigravaju se sa njim, i obeščaste ga. Tako i budalasti muškarci, kada vide neku lepu ženu da živi sama, opsedaju je i progone želeći da je obeščaste. Ali, ako vide muškarca i ženu da žive zajedno, žene ne mogu pristupiti muškarcu, niti muškarci mogu pristupiti ženi. Tako biva ako su lik i anđeo spojeni. Tada se niko neće usuditi da priđe muškarcu ili ženi. Ko ode sa ovog sveta, njega ne mogu više zadržati zato što je bio na svetu. Očigledno je da je on iznad želje za [...] i straha. On je Gospodar [prirode], on je iznad zavisti. Ako dođe [onaj koji je zao], zgrabe ga i uguše. I kako će [on] uteći [velikim] silama [straha]? Kako će se [sakriti od njih]? Često se nađu takvi [koji kažu]: »Mi smo odani«, da [bi pobjegli od nečistog duha] i demona. Jer, da su imali Sveti Duh, nijedan nečisti duh ne bi prianjao uz njih.

62. Ne plašite se tela, niti ga volite. Ako ga se plašite, bićete mu potčinjeni. Ako ga volite, ono će vas progutati i ugušiti.

63. On je ili na ovom svetu, ili u vaskrsenju, ili negde između. Daleko bilo da se ja tamo nađem. Na ovom svetu ima dobra i zla. Njegove dobre stvari nisu dobre, a zle stvari nisu zle. Ali, postoji zlo posle ovoga sveta, koje je uisitnu zlo, i koje se zove sredina. To je smrt. Sve dok smo na ovom svetu, valja nam pribaviti sebi vaskrsenje, tako da kada zbacimo sa sebe telo budemo u spokojstvu, a ne da se nađemo u sredini, jer mnogi zalutaju na tom putu. Jer, dobro je otići sa ovog sveta pre nego što se zgreši.

64. Ima takvih koji niti žele niti mogu. Ali, drugi ako žele nemaju od toga nikakve koristi, jer oni nisu delali. Jer, da li želja od njih čini grešnike? Ali, odsustvo želje (čini). Vrlina će i jednima i drugima biti skrivena. A želja je [ugodna], delanje ne.

¹¹ Ova praznina se različito rekonstruiše. Senke: »začecem«; Menar: »smrću«.

¹⁰ Tj. verovatno obojene tkanine.

65. Jedan apostolski (učenic) video je u jednoj viziji neke koji behu zatvoreni u kući od vatre i koji behu zarobljeni u [kući] od vatre, koji behu bačeni u kuću od vatre, sa vodom [u rukama]. I rekoše im: »[Ovi] su mogli spasti [svoje duše], nisu želeli. Primili su [vatru kao] kaznu koja se zove [krajnja] tama, jer je [crna]«. ¹²

66. Iz vode i vatre nastali su duša i duh. Iz vode i vatre i svetlosti [nastao je] sin bračne ložnice. Vatra je pomazanje, svetlost je vatra. Ne govorim o ovoj vatri koja nema oblik, već o onoj koja je bela, koja je divna svetlost i koja daje letpu.

67. Istina nije došla na svet naga, ali je došla u raznim vidovima i likovima. On je nikako drugačije neće primiti. Postoji ponovno rođenje i lik ponovnog rođenja. Odista je valjano ponovo se roditi posredstvom lika. Šta je vaskrsenje i lik? Valjano je da se ono uzdigne posredstvom lika. Valjano je da bračna ložnica i lik posredstvom lika uđu u istinu, koja je obnavljanje. Valjano je za one koji ne samo da dođu do imena Oca i Sina i Svetog Duha, već su ih stekli za sebe. Ako ih neko ne stekne za sebe, biće mu oduzeta. Ali, ona se primaju pomazanjem [brata¹³ i] posredstvom moći krsta, i takvoga apostoli neće zvati »desni« i »levi«. Jer, on više nije hrišćanin nego Hristos.

68. Gospod je sve [obavio] u tajnosti, krštenje i pomazanje i pričest i iskupljenje i bračnu ložnicu.

69. [I Gospod] reče: »Došao sam da [stavari koje su dole] načinim nalik stvarima koje su gore, [a stvari koje su napolju] nalik stvarima [koje su unutra]. [Došao sam da ih spojim] na tom mestu«. [Pojavio se] na tom mestu u [raznim vidovima i likovima]. Oni koji kažu: «[...] postoji gore» greše. [Jer], onaj koji je vidljiv je taj [...] koji se zove »onaj koji je dole«. A onaj kome pripada skriveno jeste taj koji je iznad njega. Jer, dobro je rečeno: »Unutrašnjost i spoljašnjost i ono što je izvan spoljašnjeg«. Zato je Gospod propast nazvao »krajnjom tamom«. Ničega nema izvan nje. Rekao je: »Moj Otac koji je u tajnosti«. Rekao je: »Idi u svoju odaju, zatvori se unutra i moli se svo-

¹² Senke i Menar predlažu ovde drugačije razdvajanje fragmenta.

¹³ Praznina se različito rekonstruiše. Dolazi u obzir »družbenik« ili »družbenica«.

me Ocu koji je u tajnosti«, a on je taj koji je u njima svima. Ali, on koji je u njima svima je Pleroma. Posle njega nema u njemu nikog drugog. On je taj o kome govore: »On koji je iznad njih«.

70. Pre Hristosovog dolaska, neki su otišli i nisu se mogli vratiti. Tamo gde su stigli, odatle više nisu mogli otići. Ali, došao je Hristos. One koji su ušli izveo je, a one koji su otišli uveo je.

71. U danima kada je Eva bila u Adamu, nije bilo smrti. Kada se odvojila od njega, pojavila se smrt. Ako se ponovo [on sjedini sa njom]¹⁴ i primi je (= smrt), smrti više neće biti.

72. »Bože moj, Bože moj, zašto si me, Gospode, ostavio?« Izgovorio je ove (reči) na krstu. Jer, on je razdvojio to mesto, [uzevši one] koji su začeli od [...]. Božijom voljom [Gospod je ustao] iz mrtvih [...], ali [...] pošto je savršen. [...] telo, ali ovo [...] je istinsko telo. [...] nije istinsko telo već njegov lik.

73. Nema bračne ložnice za zveri, niti za robove, niti za žene koje su obeščašćene, već samo za slobodne ljude i device.

74. Posredstvom Svetog Duha ponovo se rađamo, ali se rađamo posredstvom Hristosa. U njima dobijamo pomazanje od Duha. Kada smo rođeni, bili smo sjedinjeni.

75. Niko neće moći da vidi sebe, ni u vodi niti u ogledalu, bez svetlosti. Niti ćete videti pri svetlosti bez vode i ogledala. Stoga je valjano biti kršten u njima, u svetlosti i u vodi. Ali, svetlost je pomazanje.

76. U Jerusalimu su postojale tri kuće koje su bile mesta za žrtvovanje. Ona koja gleda na zapad zove se sveta. Druga, koja gleda na jug, zove se sveta nad svetom. Treća, koja gleda na istok, zove se najsvetija nad svetim, i tu prvosveštenik ulazi sâm. Sveta kuća je krštenje, sveta nad svetom je iskupljenje, a najsvetija nad svetim je bračna ložnica. [Pomazanje]¹⁵ sadrži vaskrsenje [i] iskupljenje. Iskupljenje je u bračnoj ložnici, ali bračna ložnica je u onome što je uzvišenije od [njih, u onome što postoji]. Nećete naći [...] su oni koji se mole [...] Jerusalim [...] [Jeru]salimu, oni [se mole... u Jerusa]limu, oni gledaju [...], koji se zovu [sveti] nad svetim. [...] veo je bio pokidan

¹⁴ Praznina se različito rekonstruiše. Uporedi fragmente 78. i 94.

¹⁵ Možda ovde treba da stoji »krštenje«?

[...] bračna ložnica izuzev lika [...] gore [...]. Njen veo se pokida od vrha do dna; jer, valjalo je nekima koji behu dole poći gore.

77. A one koji odenuše savršenu svetlost sile ne vide i ne mogu uvhatiti. Ali, svetlost se odeva u tajnosti, u sjedinjenosti.

78. Da se žena nije odvojila od čoveka, ona ne bi umrla sa čovekom. Njegovo odvajanje postade početak smrti. Zato je došao Hristos da otkloni posledice razdvajanja i sjedini njih dvoje, i da podari život onima koji umreše u razdvojenosti i da ih sjedini.

79. Ali, žena je sjedinjena sa svojim mužem u bračnoj ložnici. Ali, oni koji su sjedinjeni u bračnoj ložnici više se neće razdvajati. Zato se Eva odvojila od Adama, jer nije bila sjedinjena s njim u bračnoj ložnici.

80. Duša Adamova postala je od daha. Njena je sjedinjenost duh. [...] što mu beše dato je njegova majka. [Uzeli su] njegovu dušu, dali su mu [...] umesto nje; jer, kada je bio sjedinjen, [govorio je] i reči njegove behu moćnije od sila. Zavideli su mu, i [raskinuli su] duhovnu sjedinjenost. [Duhovno] koje je skriveno oni [...] samo njima [...] bračnu ložnicu, da bi se [ljudi obeščastili].

81. Isus otkri [...] Jordan Pleromu [carstva] nebeskog. On [koji je nastao] pre Svih bio je ponovo začet. On koji je bio prvo pomazan bi pomazan opet, on koji je bio iskupljen bi iskupljen opet.

82. Valja reći tajnu, Otac Sviju sjedinio se sa devicom koja je došla odozgo, i prosvetlilo ga je saznanje. Toga dana je otkrio veliku bračnu ložnicu. Stoga je njegovo telo, koje je postalo toga dana, poteklo iz bračne ložnice. Kao i on koji je potekao od ženika i neveste, tako je i Isus pomoću njih vaspоставio Sve. I valjalo bi da svi njegovi učenici uđu u njegov spokoj.

83. Adam je potekao od dve device, od Duha i od devičanske zemlje. Zato je Hristosa rodila devica, da bi mogao otkloniti posledice pada¹⁶ koji se desio u početku (ili: prvo).

84. Usred raja su dva drveta. Jedno rađa [životinje], drugo rađa ljude. Adam je okusio sa drveta koje rađa životinje; postao je životinja (i) rađao je životinje. Zato obožavaju [životinje...] Ada-

¹⁶ Prema Hipolitu, ključna reč u Valentinovom učenju.

move. Drvo [...] je plod [...Sto]ga su se [množili...] jesti [...] plodove [...] rađa ljude [...] obožavaju čoveka. [...] Bog stvori [čoveka a ljudi] stvoriše Boga.

85. Tako to biva na svetu, ljudi stvaraju bogove i obožavaju svoje tvorevine. Ravnajući se prema istini, valjalo bi da bogovi obožavaju ljude.

86. Dela čovekova izviru iz njegove moći. Zato se nazivaju silama. Njegova su dela njegova deca koja su potekla iz spokojstva. Stoga njegova moć prebiva u njegovim delima, a spokoj se vidi na deci. I videćete da se ovo prenosi i na lik. I to je čovek poput lika, koji svoja dela stvara svojom moći, a svoju decu začinje u spokojstvu.

87. Na ovom svetu robovi služe slobodne ljude. U carstvu nebeskom slobodni ljudi će služiti robove. Deca bračne ložnice [će] služiti decu braka. Deca bračne ložnice imaju jedno i [isto] ime. Ostali [...] jedan drugog. Oni ne moraju [da služe].

88. Kontemplacija [...] i percepcija]. Više njih je [...] kontemplacija]. U onima koji su u [...] slavu [...] nisu.

89. [...] ode do vode [...] on će ga iskupiti [...] koji [...] u njegovom imenu. Jer, on je rekao: »[Tako] ćemo iskupiti svaku pravdu«.

90. Oni koji kažu da (ljudi) prvo umiru, a (potom) ustaju greše. Ako prvo ne prime vaskrsenje dok su živi, neće primiti ništa kada umru. Tako govore i o krštenju: »Veliko je krštenje, jer ako ga (ljudi) prime, živeće«.

91. Filip apostol rekao je: »Josif drvodelja zasadio je vrt, jer mu je bilo potrebno drvo za njegov zanat. Od drveća koje je zasadio on je napravio krst. I njegovo je seme visilo na onome što je zasadio. Njegovo je seme bio Isus, ali biljka koja je iznikla beše krst«.

92. Ali, drvo života je usred raja i maslinovo drvo od koga je poteklo pomazanje. Pomoću njega (došlo je)¹⁷ vaskrsenje.

93. Ovaj svet jede leševe. Sve što se u njemu pojede ponovo umire. Istina jede život. Zato niko ko se hrani [istinom] ne umire. Isus je došao odatle i doneo je sa sobom hranu. I onima koji žele dao je [život] da ne bi umrli.

94. Bog je stvorio [raj]. Čovek [je živeo u raju.] Ima [...] i [...] Božije u [...]. [Raj je mesto gde] će mi reći: »[Čoveče, jedi] ovo ili ne jedi [ovo

¹⁷ Izgleda da je pisar ovde izostavio glagol.

po svojoj želji«. To je mesto gde ću jesti sve, jer tamo je drvo saznanja. Ono je ubilo Adama. Ali, ovde je drvo saznanja održalo čoveka u životu. Zakon je bio to drvo. Ono daje saznanje dobra i zla. Niti ga je izlećilo od zla niti ga je uvelo u dobro, već je davalo smrt onima koji su okusili njegov plod. Jer, kada je rekao: »Jedi ovo, ne jedi ovo«, to je bio početak smrti.

95. Pomazanje je iznad krštenja. Jer, zbog pomazanja (krizme) se zovemo hrišćani, ne zbog krštenja. I Hristos je (tako) nazvan zbog pomazanja, jer Otac je pomazao Sina. Ali, sin je pomazao apostole. A apostoli su pomazali nas. Onaj ko je pomazan ima Sve. On ima vaskrsenje, svetlost, krst, Sveti Duh. Otac mu je ovo dao u bračnoj ložnici, on je to primio.

96. Otac je bio u Sinu i Sin u Ocu. To je carstvo nebesko.

97. Gospod je rekao: »Neki su ušli u carstvo nebesko smejući se i izašli [...] hrišćanin [...] i odmah [...] ušao] u vodu. Izašao je [iz nje kao gospodar] Svega. [Ne zato što je mislio da] je to igra, već [zato što] je prezirao ovaj [...] carstvo [nebesko ...]. Ako prezire [ovaj svet] i nipodaštava ga kao igru, [izaći će] smejući se.

98. Tako je i sa hlebom, kaležom i uljem, makar postojalo i nešto uzvišenije od njih.

99. Svet je postao putem prestupa. Jer, onaj ko ga je stvorio želeo je da ga načini neuništivim i besmrtnim. Nije uspeo i nije ostvario (svoju) nadu. Jer, nije postojala neporočnost sveta, niti neporočnost onoga ko ga je stvorio. Jer, neporočnosti nema kod stvari, već kod dece. I ništa neće moći primiti neporočnost ukoliko ne postane dete. Ali, onaj ko nije u stanju da primi tim više neće biti u stanju da daje.

100. Kalež sadrži vino i vodu, jer takva je krv određena za iskazivanje zahvalnosti, i pun je Svetog Duha i pripada u celosti savršenom čoveku. Kada to pijemo, primamo za sebe savršenog čoveka.

101. Živa voda je telo. Treba da se odenemo u živog čoveka. Stoga on skida sa sebe odeću kada ulazi u vodu da bi ga odenuo.

102. Konj začinja konja, čovek začinja čoveka, bog začinja boga. Tako je i sa ženikom i nevestom. [Njihova deca su potekla] iz [bračne ložnice]. Nije bilo Jevrejina [koji je potekao] od [Grka sve dok je zakon] postojao. I [mi smo potekli] od Je-

vreja [pre nego što smo postali] hrišćani. Vi [...]. I ova mesta behu nazvana [...] izabrana rasa [...] i istinski čovek i Sin Čovekov i seme Sina Čovekovog. To se zove istinskom rasom. Na ovom svetu tu se nalaze deca bračne ložnice.

103. Dok je na ovom svetu sjedinjenje muškarac i žena, mesto za moć i slabost, u eonu je sjedinjenje nalik nečem drugom.

104a. Ali mi ih zovemo tim imenima. Ali, ima drugih koji su uzvišeniji od svakog imena, i oni su moćniji od snažnih, jer gde ima sile ima onih koji su bolji od snage.

104b. Što se njih tiče, to nije taj jedan, već je onaj drugi. Ali, oba su taj jedan. On je taj koji neće moći da prevaziđe telesni um.

105. Nije dobro da svi koji imaju Sve poznaju sebe. Neki, ukoliko ne poznaju sebe, neće uživati u onome što imaju. Ali, oni koji su spoznali sebe uživaće u tome.

106. Ne samo što neće biti u stanju da ščepaju savršenog čoveka, neće moći ni da ga vide, jer ako ga vide, ščepaće ga. Niko neće moći da dođe do ove milosti izuzev ako se ne odene u savršenu svetlost i sam ne postane savršen. [Svako¹⁸ ko je odene] otići će [...] ovo je savršen [...].

107. [Treba] svi da postanemo [...] pre nego što dođemo [...]. Onaj ko primi Sve [...] tamo, on [ne]će moći [...] tog mesta, već će [dospeti u sredinu] kao nesavršen. Samo Isus zna njegov kraj.

108. Sveti čovek je to u celosti, uključujući i njegovo telo. Jer, ako je primio hleb, on će ga učiniti svetim, kao što će i kalež i sve drugo što primi pročistiti. A kako da ne pročisti i telo?

109. Kada je vodu za krštenje učinio savršenom, Isus je izlio smrt. Zato ulazimo u vodu, ali ne ulazimo u smrt, da ne bismo bili izliveni.¹⁹ Kada duva vetar ovoga sveta, on donosi zimu. Kada dođe dah Svetog Duha, on donosi leto.

110. Onaj ko zna istinu je slobodan. Ali, slobodan ne greši. Jer, onaj ko greši rob je greha. Majka je istina, ali znanje je otac. One kojima nije dozvoljeno da greše svet zove slobodnim. Onima kojima nije dozvoljeno da greše saznanje istine uzdiže srca, što znači da ih oslobađa, i uzdiže ih iz-

¹⁸ Praznina se različito rekonstruiše. Šenke umesto »svako« predlaže »svetlost«.

¹⁹ Izgleda da na ovom mestu tekst nije autentičan.

nad svega. Ali, ljubav poučava. Ali, onaj koji je postao slobodan putem saznanja biva, ljubavi radi, rob onih koji još nisu bili u stanju da uzmu slobodu saznanja. Ali, saznanje ih čini vrednim, jer [ih čini] slobodnim. Ljubav [ne uzima] ništa, jer kako [može uzimati kada sve] pripada njoj? Ona ne kaže: »[Ovo nije tvoje]« ili »Ovo je moje«, [već kaže:] »Ovo je tvoje«.

111. Duhovna ljubav je vino i miomiris. Svi će oni koji budu njome pomazani uživati u njoj. Uživace i oni koji stoje kraj njih sve dok pomazani stoje (tu). Ako oni koji su pomazani prestanu (da stoje) kraj njih i odu, oni koji nisu pomazani i samo stoje kraj njih ostaju i dalje izloženi njihovom mirisu. Samarićanin je ranjeniku dao samo vino i ulje; to nije ništa drugo do pomazanje. I zacelio mu je rane. Jer, ljubav prekriva mnoštvo grehova.

112. Što se tiče onoga koga žena voli, oni koje ona rodi ličice na njega. Ako (je to) njen muž, ličice na muža. Ako je to preljubnik, ličice na preljubnika. Često biva da ako žena spava sa svojim mužem iz obaveze, a njeno srce je sa preljubnikom sa kojim obično opšti, njen porod liči na preljubnika. Ali, vi koji ste sa Sinom Božijim, nemojte voleti ovaj svet, već volite Gospoda, da vaš porod ne bi ličio na ovaj svet, već na Gospoda.

113. Čovek se spaja sa čovekom, konj se spaja sa konjem, magarac se spaja sa magarcem, rase se spajaju sa sebi srodnima. Slično tome, duh se spaja sa duhom, reč opšti sa rečju, [a] svetlost opšti [sa svetlošću. Ako] postanete čovek, [čovek će] vas voleti. Ako postanete [duh], duh će se spojiti sa vama. [Ako] postanete reč, reč će se spojiti sa vama. Ako postanete svetlost, svetlost će opštiti sa vama. Ako postanete oni odozgo, oni odozgo će počivati na vama. Ako postanete konj, magarac, tele, pas, ovca ili neka druga životinja koja je napolju i ispod, ni čovek, ni duh, ni reč, ni svetlost, ni oni odozgo, ni oni iznutra neće biti u stanju da vas vole. Neće moći počivati u vama, niti ćete vi imati udela u njima.

114. Onaj ko je rob protiv svoje volje moći će da postane slobodan. Onaj ko je postao slobodan milošću svoga gospodara i prodao se u ropstvo više neće moći da postane slobodan.

115. Svet se obdelava pomoću četiri elementa. Sakupljaju ih i slažu u ambar pomoću vode, zem-

lje, vetra i svetlosti. I Bog obdelava pomoću četiri elementa vere, nade, ljubavi i saznanja. Naša zemlja je vera u kojoj puštamo koren. Voda je nada koja nas hrani. Vetar je ljubav od koje rastemo. A svetlost je saznanje pomoću koga [sazrevamo].

116. Blaženstvo je [...] zemaljska, to je [Gospod iznad ...] najvišeg neba [...] Blažen] je onaj ko nijednoj duši ne nanosi bol. To je Isus Hristos. Susreo se sa svima, a nikome nije bio na teretu. Sotga je takav blažen, jer on je savršen čovek. Jer, to je Reč.

117. Pitajte nas o njemu, jer teško je ovoga uspraviti. Kako ćemo biti u stanju da postignemo tu veliku (stvar)? Kako će on dati spokojstvo svima?

118.²⁰ Pre svega, ne treba nikoga žaliti, bio on velik ili mali, nevernik ili vernik, niti treba dati spokojstvo onima koji su spokojni u dobru. Ima takvih kojima je u korist da daju spokojstvo onome kome je dobro. Onaj ko čini dobro nije u stanju da takvima podari spokojstvo, jer on ne dolazi od svoje volje. Ali, on nije u stanju da žali ukoliko im ne zada bol. Ali, onaj kome je dobro katkada ih žali. On nije takav, ali njihova zloba ih rastužuje. Onaj ko ima prirodu daje radost dobrima. Ali, neki zbog toga gorko žale.

119. Gospodar kuće stekao je sve, bilo decu ili robove ili stoku ili pse ili svinje ili pšenicu ili ječam ili plevu ili travu ili [ricinusovo ulje] ili meso i žirove. [Ali], on je bio mudar i znao je čime se svako hrani. Pred decu je stavljao hleb [i ulje i meso]. Ali, [pred] robove je stavljao [ricinusovo ulje i] kukuruz. A pred stoku [je stavljao ječam] i plevu i travu. Psima je bacao kosti, [a svinjama] je bacao žirove i ostatke (?)²¹ hleba. Tako je i sa učenicom Boga. Ako je mudar, on shvata nauk. Neće ga zavarati telesna obličja, nego će svakome zaviriti u dušu i razgovaraće s njim. Mnogo je zveri na ovome svetu koje imaju telesno obličje. Ako ih prepozna, svinjama će baciti žirove, a stoci će baciti ječam, plevu i travu. Psima će baciti kosti. Robovima će dati ono prvo (= osnovna načela), deci će dati savršen (nauk).

120. Postoji Sin Čovekov i postoji sin Sina Čovekovog. Gospod je Sin Čovekov, a sin Sina Čo-

²⁰ Izgleda da fragmenti 117. i 118. čine jednu celinu.

²¹ Značenje koptske reči za sada nije poznato. Šenke predlaže da se prevede kao »ostaci«. Andersen predlaže »hleb s mekinjama«.

vekovog je onaj koga je stvorio Sin Čovekov. Sin Čovekov primio je od Boga (moć) da stvara. Njegovo je (takođe) da začinje.

121. Onaj ko je primio (moć) da stvara je stvorenje. Onaj ko je primio (moć) da začinje je potomak. Onaj ko stvara ne može da začinje. Onaj ko začinje u stanju je da stvara. Ali, kaže se: »Onaj ko stvara začinje«. Ali, njegov potomak je stvorenje, jer njegovo potomstvo nisu deca nego [njegova dela]. Onaj ko stvara radi [tako da se to vidi], i sam je vidljiv. Onaj ko začinje [radi u potaji] i [skriven je...] lik. Onaj ko stvara [stvara] otvoreno. Ali, onaj ko začinje, [začinje] decu u tajnosti.

122. [Niko neće moći] znati dan [kada muškarac] i žena imaju snošaj osim njih samih, jer brak ovoga sveta je tajna za one koji su uzeli sebi ženu. Ako je oskrnavljeni brak skriven, neoskrnavljeni brak je istinska tajna još i više. On nije puten, već čist. On ne pripada pohoti već volji. On ne pripada tami ili noći, već pripada danu i svetlosti. Ako je brak ogoljen, pretvorio se u blud. A nevesta čini blud ne samo kada primi seme drugog muškarca, već i ako napusti bračnu ložnicu i bude viđena. Neka se pokazuje samo pred svojim ocem i svojom majkom, i pred prijateljem i decom svoga supruga. Njima je dopušteno da svakodnevno ulaze u bračnu ložnicu. Ali, što se ostalih tiče, neka požele da čuju makar njen glas i da uživaju u njenoj pomasti, i neka se hrane mrvicama što padaju sa stola kao psi. Ženici i neveste pripadaju bračnoj ložnici. Niko neće moći da vidi ženika i nevestu ukoliko ne postane to.

123. Kada Abraham [...] da će videti ono što treba da vidi, [obrezao je] kožu na vrhu uda, pokazavši nam da treba uništavati telo [...] ovoga sveta. Sve dok su njihovi [...] skriveni, oni postoje i živi su. [Kada su oni] postali vidljivi, umrli su po [uzoru] na vidljivog čoveka, [jer sve dok] je čovekova utroba skrivena, on je živ. Ako je njegova utroba otvorena i izađe iz njega, čovek će umreti. Tako biva i sa drvetom. Dok je njegov koren skriven, ono izniče i živi (?).²² Ako je njegov koren otkriven, drvo se sasušuje. Tako biva sa svime što je začeto na ovome svetu, ne samo sa vidljivim,

²² Još nije poznato značenje koptske reči, i zato se ona različito prevodi. Šenke: »raste (?); Til: »živi' ili nešto tome slično; Menar: »raste«.

već i sa skrivenim. Jer, sve dok je koren zla skriven, on je jak. Ali, ako je spoznat, on se rastvara. A ako postane vidljiv, on nestaje. Stoga Reč veli: »Već je sekira položena na koren drveta«. On neće biti odsečen. Ono što bude odsečeno ponovo će iznići. Ali, sekira kopa do dna sve dok ne izvuče koren. Isus je presekao koren svega toga, ali drugi su (samo) delimično. Što se nas tiče, neka svako od nas potraži koren zla koje je u njemu, i neka [ga] iščupa iz svoga srca. Ali, ono će biti iščupano samo ako ga prepoznamo. Ali, ako za njega ne znamo, ono pušta koren u nama i rađa plodove u našem srcu. Ono je naš gospodar, mi smo njegovi robovi. Ono nas porobljava, tako da činimo stvari koje [ne] želimo, a ono što želimo da činimo [ne] činimo. [Ono] ima moć nad nama zato što ga nismo prepoznali. Sve dok [ono] postoji, ono i deluje. To [...] je majka [...] neznanje [...]. Oni koji su potekli od [neznanja] niti su postojali niti [postoje] niti će postojati. [...] oni će biti savršeni kada se cela istina otkrije. Jer, istina je kao i neznanje: dok je skrivena, počiva u sebi. Ali, kada je otkrivena i spoznata, ona biva slavljenja. Budući da je jača od neznanja i zablude, ona daruje slobodu. Reč veli: »Ako znaš istinu, istina će te osloboditi«. Neznanje je ropstvo, znanje je sloboda. Ako znamo istinu, pronaći ćemo plodove istine u nama. Ako se sjedinimo s njom, ona će primiti²³ naše ispunjenje.

124. Sada imamo obznanjena dela koja se tiču stvaranja. Kažemo: »Jaki su oni koji su poštovani. Ali, skriveni su slabi, koji su prezreni«. Tako je i sa obznanjenim stvarima istine. One su slabe i prezrene. Ali, skrivene su jake i poštovane. Ali, tajne istine su obznanjene kao znamenje i likovi. Ali, ložnica je skrivena. Ona je sveto u svetom.

125. Isprva je veo skrivao kako je Bog uredio svet. Ali, kada veo bude pokidan i kada stvari unutra postanu vidljive, ova kuća ostaće napuštena, ili, bolje reći, biće uništena. Ali, neće sve što je božansko pobeći [sa] ovog mesta i otići u sveto [nad svetim], jer neće biti u stanju da se spoji sa [ne]

²³ Tako koptski tekst. Gafron predlaže prevod »doneti«, što po smislu odgovara kontekstu.

pomućenom svetlošću i [bezgrešnom] Pleromom, ali biće pod krilima krsta [i pod njegovom] zaštitom. Ovaj kovčeg biće [njegov] spas kada ih prekrije potop. Ako neki pripadaju sveštenstvu, moći će da uđu kroz veo sa prvosveštenikom. Stoga veo nije bio pokidan samo gore, jer tada bi one²⁴ bile vidljive samo za one odozgo. Niti je bio pokidan samo dole, jer tada bi ona²⁵ bila vidljiva samo za one odozdo, već je bio pokidan od gornjeg kraja do donjeg. Oni odozgo otvorili su nama odozdo da bismo mogli ući u tajnu istine. To je uistinu ono snažno koje je poštovano. Ali, mi ćemo tamo ući pomoću prezrenih znamenja i slabosti. Oni su uistinu prezreni u poređenju sa savršenom lepoto. Postoji lepota nad lepotama. Postoji moć nad moćima. Stoga su nam otkrivene savršene i skrivene stvari istine. Otkriveno nam je i sveto nad svetim, i ložnica nas je pozvala k sebi. Dok je ona skrivena, zlo je osujećeno, ali nije odvojeno od semena Svetog Duha. Oni su robovi poročnosti. Ali, kada je otkrivena, tada će se savršena svetlost izliti na sve, i svi koji budu njome obasjani primiče [pomazanje]. Tada će robovi biti slobodni, [a] zatvorenici će biti otkupljeni.

126. [Svaka] biljka koju nije posadio moj Otac na nebu [biće] iščupana. Oni koji su razdvojeni spojiće se i biće ispunjeni. Svi koji [uđu] u ložnicu rasplamsaće svetlost. Jer, oni to ne [čine] kao u braku, što mi [ne vidimo jer se] dešava noću. Vatra [gori samo] noću (i) gasi se. Ali, tajne ovoga braka obavljaju se danju i pri svetlosti. Taj dan i njegova svetlost ne gase se.

127. Ako neko postane dete bračne ložnice, primiče svetlost. Ako neko ne primi svetlost na tom mestu, neće je moći primiti na drugom mestu. Onaj ko primi tu svetlost neće se moći videti, niti se može uhvatiti. I niko neće moći takvoga da kinji čak i ako živi na ovome svetu. A kada ode sa ovoga sveta, on je već primio istinu u likovima. Svet je postao eon, jer eon je za njega Pleroma, i na taj način se otkriva samo njemu, ne skriven u tami i noći, već skriven u savršenom danu i svetoj svetlosti.

Jevanđelje po Filipu.

²⁴ Tj. »stvari koje su unutra«.

²⁵ Tako stoji u rukopisu, ali to je verovatno omaška pisara — kontekstu odgovara »one«.

Jevanđelje po Filipu je kompilacija iskaza koji se uglavnom bave značenjem i vrednošću sakramenata u kontekstu poznognostičke koncepcije života i života posle smrti. Iskazi su dati u čitavom nizu literarnih tipova, kao što su aforizmi, analogije, parabole, pareneze, polemike, dijalozi, izreke, biblijske egzegeze, dogmatska tvrđenja, tipova, koji se, uostalom, koriste i u kantskim jevanđeljima.

Tekst sadrži sedamnaest Isusovih iskaza, od kojih su devet navodi ili tumačenja onih koji se već nalaze u novozavetnim jevanđeljima. Novi iskazi »označeni« su formulama 'on je rekao', 'Gospod je rekao' ili 'Spasitelj je rekao'.

Numeracija u tekstu predlog je novijeg istraživanja, ali, i sa njom i bez nje, tekst se po svojoj organizaciji zaista razlikuje od uobičajenih šema; iako postoji, sadržinski gledano, nekakav kontinuitet, putem asocijacije ideja, pomoću ključnih, povezujućih reči, tok misli je lutajući i nevezan, a potpuna izmena predmeta o kojem se govori uobičajena je pojava. Uprkos svemu rečenom, možda bi mogle da se izvuku neke osnovne teme ovog spisa: jedna od važnijih je misterija svadbene ložnice.

Prema ovom jevanđelju bolnost egzistencije koju čovečanstvo oseća nastaje na osnovu razlike u polovima. Kada je Eva odvojena (napravljena) od Adama, razbijeno je prvobitno androgino jedinstvo. Cilj Hristosovog dolaska jeste da ponovo ujedini Adama i Evu. Kao što se muž i žena sjedinjuju u svadbenoj ložnici, tako se i ponovno ujedinjenje koje uzrokuje Hristos događa u svadbenoj ložnici, ali onaj sakramentalnoj, u kojoj pojedinac uviđa, iskušava poslednje spajanje sa svojim drugim, anđeoskim, nebeskim, delom.

U 68. fragmentu kaže se: »Gospod je sve (obavio) u tajnosti, krštenje i pomazanje i pričest i iskupljenje i bračnu ložnicu«. Ovom se rečenicom verovatno opisuju pet sutpnjeva celokupne inicijacije, pre nego pet odvojenih, nezavisnih sakramenata (tajni). Moguće je da je »svadbena ložnica« termin koji pokriva celu inicijaciju. Na to upućuju tvrđenja u drugim fragmentima, recimo u 95, (»... On ima vaskrsenje, svetlost, krst, Sveti Duh. Otac mu je ovo dao u bračnoj ložnici, on je to primio«). U tekstu se mogu naći napomene i opisi obrednog dela inicijacije, ali nevezano i nedovoljno jasno.

Generalno rečeno, spis objašnjava značaj sakramentalnih rituala inicijacije, značenje svetih imena, naročito Isusovih (npr., »Hristos« je grčki ekvivalent za sirijsko »mesija«, što bi trebalo da znači »promišljen, oprezan«; »Isus« na jevrejskom znači »spasenje«; »Nazaren« se razumeva kao da znači »onaj koji pripada istini« ili »otkriven u skrivenosti«, itd.), ili, pak, daje uputstva za život iniciranih.

Jedna od važnijih tema je i tema uskrsnuća. Uobičajeno je mišljenje da je Gospod prvo umro, a potom vaskrsnuo. Međutim, to je pogrešno mišljenje, jer ako pojedinac ne postigne uskrsnuće umreće, tj. ako pojedinac prvo ne primi uskrsnuće, dok je još živ, posle smrti neće primiti ništa.

Naslov teksta dobijen je možda samo zbog toga što je Filip jedini apostol koji se pominje u njemu, iako su, s druge strane, Filip, zajedno sa Tomom i Matejem, bili uvažavani među gnosticima kao privilegovani primaoci i čuvari otkrivenja.

Kao i ostali tekstovi, JF je koptski prevod s grčkog, a original je verovatno napisan ne kasnije od druge polovine III veka naše ere. Zbog zanimanja za značenja izvesnih sirijskih reči, sklonosti ka istočnoj sakramentalnoj praksi i katehezisu, zbog asketske etike, verovatno je da je spis nastao negde u Siriji.

Jevandjelje po Tomi

Ovo su tajne reči koje je izgovorio Živi Isus, a zapisao Didimo Juda Toma.

1. I On reče: Ko god nađe objašnjenje ovih reči neće okusiti smrt.

2. Isus reče: Neka onaj koji traži ne prestane da traži dok ne pronađe, a kada pronađe, biće uznemiren, a pošto bude uznemiren, diviće se i vladace nad Svima.

3. Isus reče: Ako vam oni koji vas predvode kažu: »Gle, Carstvo je na nebu«, tada će ptice nebeske biti ispred vas. Ako vam kažu: »Ono je u moru«, tada će ribe biti ispred vas. Ali, Carstvo je u vama i izvan vas. Ako spoznate sebe, tada ćete biti spoznati i znaćete da ste sinovi Živog Oca. Ali, ako ne spoznate sebe, tada ste u siromaštvu i vi ste sirotinja.

4. Isus reče: Čovek star mnogo dana neće oklevati da upita detence od sedam dana o mestu Života, i on će živeti. Jer, mnogi koji su prvi postaće poslednji i oni će postati jedan jedini.

5. Isus reče: Poznaj ono¹ što je pred tvojim očima, i ono što je skriveno od tebe biće ti obznanjeno. Jer, ništa nije skriveno što neće biti obznanjeno.

6. Njegovi učenici upitaše ga, rekoše mu: Želiš li² da postimo, kako treba da se molimo (i) treba li da dajemo milostinju, i kakvom hranom treba da se hranimo? Isus odgovori: Ne lažite; i nemojte činiti ono što vam je mrsko, jer sve su stvari na videlu pred Nebom.³ Jer, ničeg skrivenog nema što neće biti obznanjeno i ničeg pokrivenog što će ostati neotkriveno.

7. Isus reče: Blažen je lav koga pojede čovek, i lav će postati čovek; a proklet je čovek koga pojede lav, i lav će postati čovek.⁴

8. I On reče: Čovek je nalik mudrom ribaru koji je bacio mrežu u more, izvukao ju je iz mora punu malih riba; među njima je pronašao jednu veliku (i) dobru ribu, taj mudri ribar, bacio je sve male ribe u more, izabrao je tu veliku ribu ne pokajavši se. Ko god ima uši neka sasluša.

¹ Ili: »onoga koji«.

² Čitaj: »Kako želiš«.

³ Možda je u izvorniku stajalo: »pred Istinom«.

⁴ Čitaj: »... i čovek će postati lav«.

9. Isus reče: Gle, sejač je izašao, zahvatio je punu šaku, razbacao. Nešto (semena) palo je na put; došle su ptice, pozobale ga. Nešto je palo na kamen i nije pustilo korena u zemlji i nije klasalo. Nešto je palo na trnje; ono je ugušilo seme i crv ga je pojeo. Ostalo je palo na dobru zemlju; i dalo je dobar rod; rodilo je šezdeset po meri i sto dvadeset po meri.

10. Isus reče: Bacio sam vatru⁵ na svet, i gle, čuvam je dok on (svet) ne bude u plamenu.

11. Isus reče: Ovo nebo će nestati i ono iznad njega će nestati, i mrtvi nisu živi i živi neće umreti. Onda kada ste proždimali mrtve, oživeli ste ga; kada uđete u svetlost, šta ćete učiniti? Onda kada ste bili jedno, postali ste dva. Ali, kada ste postali dva, šta ćete učiniti?

12. Učenici rekoše Isusu: Znamo da ćeš otići od nas. Ko je taj ko će biti velik nad nama? Isus im odgovori: Gde god da ste prispeli, otići ćete Jakovu pravednome, radi koga su stvoreni nebo i zemlja.

13. Isus reče svojim učenicima: Uporedite me i recite mi kome sam nalik. Simon Petar reče mu: Ti si nalik pravednom anđelu. Matej mu reče: Ti si nalik mudrom čoveku punom razumevanja. Toma mu reče: Gospodaru, moje usne neće uopšte biti u stanju da iskažu kome si nalik. Isus reče: Ja nisam tvoj Gospodar, jer ti si pio, opio si se sa penušavog izvora koji sam odmerio.⁶ On ga uze k sebi, udalji se, reče mu tri reči. A kada se Toma vratio svojim drugovima, oni ga upitaše: Šta ti je Isus rekao? Toma im odgovori: Ako vam kažem jednu od reči koje mi je On rekao, vi ćete uzeti kamenje i baciti ga na mene; a iz kamenja će suknuti vatra i spržiti vas.

14. Isus im reče: Ako postite, začecete svoj greh, a ako se molite, bićete prokleti, a ako dajete milostinju, nanećete zlo vašim dušama. A ako odete u bilo koju zemlju i lutate njenim krajevima, ako vas prime, jedite ono što stave pred vas, lećite bolesne među njima. Jer, ono što uđe u vaša usta neće vas ukaljati, ali ono što izađe iz vaših usta, to će vas ukaljati.

15. Isus reče: Kada ugledate njega koji ne beše rođen od žene, padnite ničice pred njim i obožavajte ga: On je vaš Otac.

⁵ Verovatno treba da stoji: »Došao sam da bacim vatru«, vidi izreku br. 16.

⁶ Možda: »koji sam iskopao«.

16. Isus reče: Ljudi možda misle da sam ja došao da bacim mir na svet, i oni ne znaju da sam došao da bacim deobe na svet, vatru, mač, rat. Jer, u kući će ih biti pet: tri će biti protiv dva i dva protiv tri, otac protiv sina i sin protiv oca, i oni će stajati kao samotnici.

17. Isus reče: Ja ću vam dati ono što oko nije videlo i što uho nije čulo i što ruka nije dotakla i (što) nije izniklo u srcu čovekovom.

18. Učenici upitaše Isusa: Reci nam kakav će biti naš kraj. Isus odgovori: Zar ste već otkrili početak kada pitate o kraju? Jer, gde je početak, tu će biti kraj. Blažen je onaj koji će stajati na početku, i on će znati kraj i neće okusiti smrt.

19. Isus reče: Blažen je onaj koji je bio pre nego što je postao. Ako postanete moji učenici i čujete moje reči, ovo kamenje će vas služiti. Jer, imate pet stabala u Raju koja se ne pomeraju leti (ili) zimi, i njihovo lišće ne opada. Ko god ih zna neće okusiti smrt.

20. Učenici rekoše Isusu: Reci nam kakvo je Carstvo Nebesko. Isus im odgovori: Ono je nalik semenu gorušice, manje je od sveg ostalog semena. Ali, kada padne na obrađenu zemlju, iz njega niče velika grana i postaje utočište za ptice nebeske.

21. Marija upita Isusa: Kome su tvoji učenici nalik? On odgovori: Oni su nalik maloj deci koja su se smestila sred polja koje nije njihovo. Kada dođu vlasnici polja, oni će reći: »Preпустite nam naše polje«. Oni skidaju odeću pred njima da bi im prepustili i vratili njihovo polje. Stoga ja kažem: Ako gospodar kuće zna da dolazi lopov, on će ostati budan dok ovaj ne naiđe i neće mu dopustiti da prodre u kuću njegovog carstva kako bi odneo njegove stvari. Vi se, dakle, morate čuvati sveta, morate biti sasvim pripravnici kako razbojnici ne bi našli načina da vam priđu, jer oni će naći dobitak koji vi očekujete. Neka među vama bude jedan razborit čovek; kada je plod sazreo, on je hitro prišao sa srpom u ruci i požnjeo ga. Ko god ima uši neka saslušaj.

22. Isus ugleda decu koja su sisala. On reče svojim učenicima: Ova deca što sisaju nalik su onima koji ulaze u Carstvo. Oni ga upitaše: Hoćemo li mi onda, budući da smo deca, ući u Carstvo? Isus im odgovori: Kada od dva napravite jedan i kada učinite da unutrašnje bude kao spoljašnje, a

spoljašnje kao unutrašnje, i gore kao dole, i kada muško i žensko spojite u jedno, tako da muško ne bude muško a žensko (ne) bude žensko, kada stvorite oči umesto oka, i ruku umesto ruke, i stopalo umesto stopala, (i) lik umesto lika, tada ćete ući [u Carstvo].

23. Isus reče: Odabraću vas, jednog među hiljadu, dvojicu među deset hiljada, i oni će stajati kao jedan.

24. Njegovi učenici rekoše: Pokaži nam mesto gde se nalaziš, jer neophodno nam je da ga pronađemo. On im odgovori: Ko god ima uši neka saslušaj. Unutar čoveka od svetlosti nalazi se svetlost i on osvetljava čitav svet. Kada on ne sija, vlada tama.

25. Isus reče: Voli brata svoga kao dušu svoju, čuvaj ga kao zenicu oka svoga.

26. Isus reče: Vidiš trun u oku brata svoga, ali ne vidiš brvno u oku svome. Kada izbaciš brvno iz oka svoga, tada ćeš videti dovoljno jasno da bi izbacio trun iz oka bratovljevog.

27. [Isus reče]: Ako ne postite na ovome svetu, nećete pronaći Carstvo; ako ne svetkujete Sabat kao Sabat, nećete videti Oca.

28. Isus reče: Stao sam sred ovoga sveta i prikazao im se u telesnom obličju; sve ih zatekoh pijane, nijednog među njima žednog. I duša me zabole zbog sinova ljudi, jer oni su slepi u srcima svojim i ne vide da⁷ su prazni došli na ovaj svet (i da) prazni pokušavaju da odu iz njega. Ali, sada su pijani. Kada se oslobode vina, tada će se pokajati.

29. Isus reče: Ako je telo stvoreno zbog duha, to je čudo; ali, ako je duh (stvoren) zbog tela, to je čudo nad čudima. Ali, ja se čudim tome kako je ovo veliko blago stvorilo sebi dom sred ovog siromaštva.

30. Isus reče: Gde ima tri boga, oni su bogovi; gde ima dva ili jedan, ja sam s njim.

31. Isus reče: Nijednog proroka ne priznaju u njegovom selu, nijedan lekar ne leči one koji ga poznaju.

32. Isus reče: Grad sagrađen na visokoj gori (i) utvrđen ne može pasti niti (ikada) može biti skriven.

33. Isus reče: Ono što ćete čuti uhom svojim (i) onim drugim uhom, to propovedajte sa krovo-

⁷ Ili: »zato što su«.

va svojih kuća; jer, niko ne pali svetiljku da bi je stavio na skrovito mesto i skrio njen sjaj, već je stavlja na postolje kako bi svi koji ulaze i izlaze mogli videti svetlost.

34. Isus reče: Ako slepac vodi slepca, obojica upadaju u jamu.

35. Isus reče: Nije moguće ući u kuću snažnog (čoveka) i zarobiti ga (ili: zauzeti je) silom ukoliko on sebi ne sveže ruke; tada će mu kuća biti opljačkana.

36. Ne mislite od jutra do večeri i od večeri do jutra na to šta ćete obući.

37. Njegovi učenici upitaše: Kada ćeš nam se otkriti i kada ćemo te videti? Isus odgovori: Kada skinete odeću bez stida⁸ i stavite je pod noge poput male dece i gazite po njoj, [tada ćete ugledati] Sina Živog (Oca) i nećete se plašiti.

38. Isus reče: Mnogo puta ste poželeli da čujete ove reči koje vam govorim, a nema nikog drugog od koga biste ih čuli. Biće dana kada ćete me tražiti (i) nećete me naći.

39. Isus reče: Fariseji i pisari primili su ključeve Saznanja, oni su ih sakrili. Oni nisu ušli, a nisu dozvolili (da uđu) onima koji su to želeli. Ali vi, postanite mudri poput zmija i nevini poput golubica.

40. Isus reče: Vinova loza zasađena je bez Oca, i pošto nije čvrsto ukorenjena, biće iščupana i uništena.

41. Isus reče: Ko god ima u ruci, njemu će se dati; ko god nema, od njega će biti uzeto i ono malo što ima.

42. Isus reče: Postanite prolaznici.

43. Njegovi učenici upitaše ga: Ko si ti da nam govoriš ove stvari? [Isus im odgovori]: Iz onoga što vam govorim vi ne znate ko sam ja, ali vi ste postali nalik Jevrejima, jer oni vole drvo (a) mrze njegov plod, vole plod (a) mrze drvo.

44. Isus reče: Ko god huli protiv Oca, biće mu oprošteno, i ko god huli protiv sina, biće mu oprošteno; ali, ko god huli protiv Svetog Duha, tome neće biti oprošteno, ni na zemlji ni na nebu.

45. Isus reče: Oni ne žanju grožđe sa trnja niti beru smokve sa čička; [jer], oni ne daju plodove. Dobar čovek iznosi dobro iz svoje riznice, zao čovek iznosi zle stvari iz svoje zle riznice, koja je

⁸ Ili: »Kada skinete sa sebe stid«.

u njegovom srcu, i govori zle stvari. Jer, on iz obilja srca iznosi zle stvari.

46. Isus reče: Od Adama do Jovana Krstitelja, među onima koje su rodile žene nema uzvišenijeg od Jovana Krstitelja, tako da njegove oči neće biti uništene. Ali, ja sam rekao da će svaki među vama koji postane nalik detetu spoznati Carstvo, i on će postati uzvišeniji od Jovana.

47. Isus reče: Nemoguće je čoveku uzjahati konja i nategnuti dva luka, i nemoguće je slugi služiti dva gospodara, inače će poštovati jednog, a uvrediti drugog. Niko ko pije staro vino ne poželi smesta da pije novo vino; novo vino ne sipa se u stare mešine da ne bi pukle, a staro vino ne sipa se u novu mešinu da ga ne bi pokvarila. Stara zakrpa ne prišiva se na novu odoru zato što bi se porotala.

48. Isus reče: Ako se dvojica pomire u ovoj kući, oni će reći gori: »Pomeri se«, i ona će se pomeriti.

49. Isus reče: Blaženi su samotni i odabrani, jer vi ćete pronaći Carstvo; jer, vi iz njega dolazite, (i) ponovo ćete se tamo vratiti.

50. Isus reče: Ako vas upitaju: »Odakle dolazite?«, odgovorite im: »Došli smo iz Svetlosti, gde je Svetlost postala kroz sebe samu. Ona [je stala] i pokazala se u njihovom obličju«. Ako vam kažu: »(Ko)⁹ ste vi?«, recite: »Mi smo njegovi sinovi i odabrani Živog Oca«. Ako vas upitaju: »Koji je znak vašeg Oca u vama?«, recite im: »To je pokret i spokoj«.

51. Njegovi učenici upitaše ga: Kada će se desiti počinak mrtvih i kada će doći novi svet? On im odgovori: Ono što iščekujete je došlo, ali vi to ne znate.

52. Njegovi učenici rekoše mu: Dvadeset četiri proroka govorili su u Izraelu, i svi su govorili o¹⁰ Tebi. On im odgovori: Zanimarili ste Živoga koji je pred vama, a govorili ste o mrtvima.

53. Njegovi učenici ga upitaše: Da li je obrezivanje korisno ili ne? On im odgovori: Kada bi bilo korisno, njihov bi ih otac začeo obrezane od majke. Ali, istisko obrezivanje u Duhu postalo je korisno u svakom pogledu.

54. Isus reče: Blaženi su siromašni, jer vaše je Carstvo Nebesko.

⁹ U rukopisu stoji: »To ste vi«.

¹⁰ U rukopisu stoji: »u Tebi«.

55. Isus reče: Ko god ne mrzi svoga oca i svoju majku neće moći biti moj učenik, i (ko god ne) mrzi svoju braću i svoje sestre i (ne) ponese svoj krst poput mene, taj neće biti dostojan mene.

56. Isus reče: Ko god je spoznao ovaj svet pronašao je leš, a ko god je pronašao leš, ovaj svet nije dostojan njega.

57. Isus reče: Carstvo Očevo je nalik čoveku koji ima [dobro] seme. Njegov neprijatelj došao je noću, posejao je korov među dobrim semenom. Čovek im (radnicima) nije dozvolio da počupaju korov. On im je rekao: Da ne biste slučajno sa korovom počupali i pšenicu. Jer, na dan žetve pojavice se korov, oni (će) ga počupati i spaliti.

58. Isus reče: Blažen je čovek koji je patio, on je pronašao Život.

59. Isus reče: Posmatrajte Živoga dokle god živite, da ga ne biste posle smrti uzaludno tražili.

60. [Oni videšć] jednog Samarićanina koji je išao ka Judeji noseći jagnje. On upita svoje učenike: (Zašto) ovaj čovek (nosi) jagnje¹¹ sa sobom? Oni mu odgovoriše: Da bi ga mogao zaklati i pojesti. On im reče: Sve dok je živo, on ga neće pojesti, već (samo) ako ga je zaklao i ono postane leš. Oni rekoše: Inače neće to moći da učini. On im reče: I vi, tražite sebi mesto u Spokojstvu da ne biste postali leš i bili pojedeni.

61. Isus reče: Dva će otpočiniti na krevetu: jedan će umreti, jedan će živeti. Salome upita: Ko si ti, čoveče, i čiji (sin)? Ti si seo na moju klupu i jeo sa moga stola. Isus joj odgovori: Ja sam onaj koji je od Istog, meni je dato od stvari moga Oca. [Salome reče]: Ja sam tvoj učenik. [Isus joj odgovori]: Stoga kažem, ako je on Isto, biće ispunjen svetlošću, ali ako je podeljen, biće ispunjen tamom.

62. Isus reče: Ja svoje tajne govorim onima [koji su dostojni mojih] tajni. Neka tvoja leva (ruka) ne zna šta radi desna (ruka).

63. Isus reče: Bio jedan bogat čovek koji je imao mnogo novca. On reče: Iskoristiću svoj novac da bih zasejao i požnjeo i zasadio i napunio magaze plodovima, tako da mi ničega ne nedostaje. To je ono što je u srcu svome pomislio. I te noći je umro. Ko god ima uši neka saslušaj.

64. Isus reče: Jedan čovek imao je prijatelje u gostima, i kada je zgotovio večeru, poslao je svo-

¹¹ U tekstu stoji: »On u pogledu (ili: oko) jagnjeta«, što je svakako pogrešno.

ga slugu da ih pozove. On ode do prvog i reče mu: »Moj gospodar te poziva«. Ovaj reče: »Imam neka potraživanja od nekih trgovaca; oni će doći k meni uveče. Molim za izvinjenje što ću izostati«. On ode do drugoga i reče mu: »Moj gospodar te je pozvao«. Ovaj mu odgovori: »Kupio sam kuću, i traže da odem tamo na jedan dan. Neću imati vremena«. On ode do sledećeg i reče mu: »Moj gospodar te poziva«. Ovaj mu odgovori: »Moj prijatelj se ženi, i ja treba da priredim svadbeni pir; neću biti u mogućnosti da dođem. Molim za izvinjenje što ću izostati«. On ode do sledećeg i reče mu: »Moj gospodar te poziva«. Ovaj mu odgovori: »Kupio sam imanje, idem da naplatim najamninu. Neću biti u mogućnosti da dođem. Molim za izvinjenje«. Sluga ode i reče svome gospodaru: »Oni koje si pozvao na večeru izvinili su se«. Gospodar odgovori svome slugi: »Idi na puteve i one koje nađeš dovedi da večeraju. Obrtnici i trgovci neće [kročiti] na mesta moga Oca«.

65. On reče: Jedan dobar čovek imao je vinograd. Dao ga je poljodalcima da ga obdelavaju i da ubira plodove od njih. Poslao je svoga slugu da mu poljodenci daju plodove vinograda. Oni uhvatiše slugu i pretukoše ga; skoro su ga na smrt premlatili. Sluga ode i ispriča to svome gospodaru. Gospodar reče: »Možda ih nije poznao«. ¹² Poslao je drugog slugu; poljodenci i njega pretukoše. Tada vlasnik posla svoga sina. On reče: »Možda će poštovati moga sina«. Pošto su poljodenci znali da je on naslednik vinograda, uhvatili su ga i ubili ga. Ko god ima uši neka saslušaj.

66. Isus reče: Pokažite mi kamen koji su graditelji odbacili; to je kamen-temeljac.

67. Isus reče: Ko god zna Sve, ali ne uspe (da spozna) sebe samog nema ništa.

68. Isus reče: Blaženi ste kada ste omraženi i progonjeni; i nikakvo mesto neće biti pronađeno tamo gde su vas progonili. ¹³

69a. Isus reče: Blaženi su oni koji behu progonjeni u srcu svome; oni su uistinu spoznali Oca.

69b. Blaženi su gladni, jer onome ko je željan stomak će biti napunjen. ¹⁴

70. Isus reče: Ako to iznedrite u sebi, to što imate će vas spasti. Ako to nemate u sebi, to što nemate u sebi će vas ubiti.

¹² Čitaj: »Možda ga nisu poznali«.

¹³ Čitaj: »... pronaći ćete mesto gde vas neće progoniti«.

¹⁴ Možda: »napuniće stomak čime god požele«.

71. Isus reče: Ja ću sr[ušiti ovu] kuću i niko neće moći da je sagradi [iznova].

72. [Jedan čovek reče] Hristosu: Reci mojoj braći da podele imovinu moga oca sa mnom. On mu odgovori: O čoveče, ko me je stvorio da delim? Okrenuo se svojim učenicima i rekao im: Ja nisam onaj koji deli, zar ne?

73. Isus reče: Žetva je uistinu obilna, ali trubenika je malo; ali, molite Gospoda da pošalje trubenike na žetvu.

74. On reče: Gospode, mnogi su oko cisterne, ali niko u cisterni.

75. Isus reče: Mnogi stoje na vratima, ali samotni su oni koji će ući u bračnu ložnicu.

76. Isus reče: Carstvo Očevo je poput jednog čoveka, trgovca, koji je imao robu (i) pronašao biser. Taj je trgovac bio mudar. Prodao je robu, kupio je sebi taj jedan biser. Tražite li i vi blago koje je pouzdano, koje traje- tamo gde moljci ne dolaze da prožduru i (gde) crvi ne izjedaju.

77. Isus reče: Ja sam Svetlost koja je iznad svih njih, ja sam Sve, Sve je poteklo od mene i Sve je došlo k meni. Odlomite (komad) drveta, ja sam tu; podignite kamen, i naći ćete me tu.

78. Isus reče: Zašto ste došli u pustinju? Da vidite trsku koja se povija na vetru? I da vidite čoveka odevenog u meku odoru? [Gle, vaši] kraljevi i vaši velikaši odeveni su u meku [odoru], i oni [neće] biti u stanju da spoznaju istinu.

79. Jedna žena iz mnoštva reče Hristosu: Blažena je utroba koja te je rodila i grudi koje su te hranile. On [joj] odgovori: Blaženi su oni koji su čuli reč Očevu (i) uistinu je zadržali. Jer, biće dana kada ćete reći: Blažena je utroba koja nije začela i grudi koje nisu hranile.

80. Isus reče: Ko god je spoznao ovaj svet pronašao je telo, a ko god je pronašao telo, njega ovaj svet nije dostojan.

81. Isus reče: Neka onaj ko se obogatio postane kralj, a onaj ko ima moć neka se (nje) odrekne.

82. Isus reče: Ko god je meni blizu, taj je bližu vatre; ko god je daleko od mene, taj je daleko od Carstva.

83. Isus reče: Likovi su vidljivi čoveku, a Svetlost koja je u njima skrivena je u Liku Svetlosti Očeve. On će se pokazati, a njegov Lik skriva njegova Svetlost.

84. Isus reče: Kada vidite sebi sličnoga, vi se veselite. Ali, kada vidite vaše likove koji su stvoreni pre vas, (koji) niti umiru niti se pokazuju, koliko ćete podneti!¹⁵

85. Isus reče: Adam je postao od velike moći i velikog obilja, a (ipak) nije postao dostojan vas. Jer, da je bio dostojan, [on] ne [bi okusio] smrt.

86. Isus reče: [Lisice imaju] sv[oje jame] a ptice imaju [svoje] gnezdo, ali Sin Čovekov nema gde da položi glavu i otpočine.

87. Isus reče: Ubogo je telo koje zavisi od tela, i uboga je duša koja zavisi od ovo dvoje.

88. Isus reče: Anđeli¹⁶ i proroci doći će k vama, i oni će vam dati ono što je vaše. A vi, isto tako, dajte njima ono što vam je u rukama i recite sebi: »Koga će dana oni doći i primiti ono što je njihovo?«

89. Isus reče: Zašto perete pehar spolja? Zar ne shvatate da je onaj ko je stvorio unutrašnjost takođe i onaj koji je stvorio spoljašnjost?

90. Isus reče: Dođite k meni, jer moj je jaram lak, a moja vlast blaga, i naći ćete sebi spokojstvo.

91. Oni rekoše Hristosu: Reci nam ko si Ti da bismo mogli verovati u Tebe. On im odgovori: Vi iskušavate lice neba i zemlje, a onoga ko je pred vašim licem niste poznali, i ne umete da iskušate ovaj trenutak.

92. Isus reče: Tražite i pronaći ćete, ali one stvari koje ste me tada pitali nisam vam rekao; sada želim da ih kažem, ali vi za njih ne pitate.

93. [Isus reče]: Nemojte ono što je sveto davati psima da ga ne bi bacili među izmet. Ne bacajte bisere svinjama da ih ne bi [].

94. Isus [reče]: Ko god traži pronaći će, [a ko god pokuca] otvoriće mu se.

95. [Isus reče]: Ako imate novac, ne pozajmljujte sa kamatom, već [ga] dajte onome od koga ga nećete dobiti (natrag).

96. Isus [reče]: Carstvo Očevo je poput žene (koja) je uzela malo kvasca [i sakrila] ga u testu (i) umesila od njega velike hlebove. Ko god ima uši neka sasluša.

97. Isus reče: Carstvo [Očevo] je poput žene koja je nosila posudu punu jela. Dok je išla [jednim] dalekim putem, drška posude se polomila. Jelo se rasulo za njom po putu. Ona (to) nije zna-

¹⁵ Ovo može biti i pitanje.

¹⁶ Ili: »Glasnici«.

la, nije ništa primetila. Pošto je ušla u svoju kuću, spustila je posudu i videla da je prazna.

98. Isus reče: Carstvo Očevo je poput čoveka koji želi da ubije nekog moćnika. Izvukao je mač u njegovoj kući, zario ga je u zid da vidi da li će ga ruka poslušati; zatim je ubio moćnika.

99. Učenici rekoše Hristosu: Tvoja braća i tvoja majka stoje pred vratima. On im odgovori: Oni koji ovde čine po volji moga Oca, ti su moja braća i moja majka; oni su ti koji će ući u Carstvo moga Oca.

100. Isusu pokazaše zlatnik i rekoše mu: Carevi ljudi traže od nas porez. On im odgovori: Dajte caru carevo, Bogu Božije, a meni moje.

101. [Isus reče]: Ko god ne mrzi oca svoga i majku svoju poput mene neće moći biti moj [učenik]. I ko god [ne] voli [oca svoga] i majku svoju poput mene neće moći biti moj [učenik], jer moja [majka] [] ali [moja] istinska [Majka] dala mi je Život.

102. Isus reče: Teško njima, farisejima, jer oni su poput psa koji spava u volovskim jaslama; on niti jede niti daje volovima da jedu.

103. Isus reče: Blažen je čovek koji zna u [kome] će mu (moćnom) času lopovi ući u kuću, tako da će ustati i prikupiti [svoje] [] i biti spreman pre nego što uđu.

104. Rekoše [Hristosu]: Hajde da se danas molimo i postimo. Isus odgovori: Kakav sam to greh počinio, ili u čemu sam to nadvladan? Ali, kada ženik izađe iz bračne ložnice, tada neka poste i neka se mole.

105. Isus reče: Ko god pozna oca i majku biće nazvan sinom bludnice.

106. Isus reče: Kada od dva napravite jedno, postaćete sinovi Čoveka, i kada kažete: »Goro, pomeri se«, ona će se pomeriti.

107. Isus reče: Carstvo je poput pastira koji ima stotinu ovaca. Jedna među njima je zalutala, ona koja beše najveća. Ostavio je devedeset devet, tražio je tu jednu dok je nije pronašao. Premorivši se, rekao je ovci: Tebe volim više od devedeset devet.

108. Isus reče: Ko god pije sa mojih usana postaće kao ja, a ja ću postati on, i skrivene stvari biće mu obznanjene.

109. Isus reče: Carstvo je poput čoveka koji je imao blago [skriveno] u svome polju a da to

nije znao. I [pošto] je umro, to je ostalo njegovom [sinu]. Sin nije znao (o tome), primio je to polje, prodao [ga] je. A onaj koji ga je kupio, [pronašao] je blago dok je orao. Počeo je da pozajmljuje novac kome god je hteo.

110. Isus reče: Ko god je pronašao ovaj svet i obogatio se, neka se odrekne ovoga sveta.

111. Isus reče: Nebesa će se presaviti i zemlja u vašem prisustvu, a onaj ko živi od Živoga neće videti ni smrt ni [strah]; jer, Isus kaže: Ko god pronađe sebe, njega ovaj svet nije dostojan.

112. Isus reče: Teško telu koje zavisi od duše; teško duši koja zavisi od tela.

113. Njegovi učenici upitaše ga: Kada će doći Carstvo? [Isus odgovori]: Neće doći kada se očekuje; niko neće reći »Gle, tu je« ili »Gle, tamo je«. Ali, Carstvo Očeve razastrto je na zemlji, a ljudi ga ne vide.

114. Simon Petar reče im: Neka Marija ode od nas, jer žene nisu dostojne Života. Isus odgovori: Gle, ja ću je povesti, načiniću od nje muško tako da i ona može postati živi duh, poput vas muškaraca. Jer, svaka žena koja od sebe stvori muško ući će u Carstvo Nebesko.

Jevanđelje po Tomi.

Prvo što se uočava kada se pročita ovaj spis jeste da je to zbirka Isusovih izreka. Izreke imaju razne forme: izreke mudrosti (= poslovice), parabole, proćicanja, pravila za život u zajednici. Ne primećuje se nikakav plan u komponovanju ovog spisa. Međutim, to se ne mora shvatiti kao mana sastavljača, jer to je bio uobičajen način — kombinovanje, menjanje, postojećeg literarnog materijala — među hrišćanskim piscima, a posebno gnosticima prvog, odnosno drugog veka naše ere. Postoji još nekoliko potvrda da je ovo datiranje ispravno. Na primer, nekoliko fragmenata iz ovog spisa javlja se (na grčkom jeziku) u **Oxyrhynchus Papyri** (1, 654 i 655), koji su otkriveni i objavljeni početkom XX

veka, a oni su napisani sigurno pre 200. godine n. e. Veliki broj fragmenata ima paralele u **NZ**, posebno u kanonskim jevanđeljima, a neki se pojavljuju i u nekanonskim jevanđeljima, naročito u **Jevanđelju po Jevrejima** i **Jevanđelju Egipćana**, koja Klement Aleksandrijski (?150 — ?215 n. e.) smešta u II vek. Izgleda da je spis bio poznat i Origenu (185 — 254) koji ga takođe nominje i ujedno odbacuje kao neistinito.

Autor je, kako stoji u prvom stavu, Didimo Juda Toma, tj. Juda »Blizanac« (armejsko **thomas** i grčko **dydimos** oboje znače »blizanac«). Juda Toma je u sirijskoj crkvi znan kao brat Isusov. On važi za osnivača crkava na Istoku, po kasnijoj predaji on je putovao i u Indiju. Tomi se pripisuju i drugi spisi Istočne Crkve, npr., **Knjiga Tomina, Dela Tomina. KT** i **JT** verovatno su nastali u Siriji. Nepouzđano je, međutim, da li su oni prvo napisani na armejskom, jeziku Isusovom, (i kanonska jevanđelja isprva su cirkulisala na tom jeziku), a tek onda prevedena na grčki i, konačno, na koptski.

Koji je stvarni odnos između kanonskih jevanđelja (Matej, Luka, Marko, Jovan) i **Jevanđelja po Tomi**, takođe se ne može utvrditi s pouzđanošću. Moguće je, možda, ustanoviti posredniju vezu između njih. Naime, po stilu, literarnom žanru, **JT** je dosta slično jednom od izvora za kanonska jevanđelja, tzv. Izvoru za Sinoptičke izreke, (u novijim istraživanjima označava se sa »Q«, — na osnovu nemačke reči **Quelle** = izvor), koji su upotrebljavali i Matej i Luka. S druge strane, **JT** sadrži i druge, starije izreke, koje imaju paralele u Jovanu i Marku. Opet, izreka, tako karakterističnih za »Q«, o budućem dolasku Sina Čovekovog, uopšte nema u **JT**.

Dakle, **JT** je blisko povezano sa **NZ**, ali je u isto vreme i nezavisna zbirka izreka. U najizvornijem obliku **JT** je verovatno nastalo tokom prvog veka naše ere (obično se smatra da je »Q« nastao sredinom prvog veka).

Ako se prihvati prvobitna relativna nezavisnost ovog spisa, moguće je da je tokom vremena njegov sadržaj zadobio, ako se tako može reći, gnostički tonalitet, iako ga je nemoguće pripisati nekoj određenoj, posebno, gnostičkoj školi odnosno sektu.

Ideja prepoznavanja sebe, samosaznavanja, saznanja vlastitog božanskog porekla; spasenje koje se postiže odbacivanjem svega ovosvetkog; nužnost prevazilaženja sadašnje trošne, pokvarljive egzistencije; nužnost postajanja »usamljenikom«, onim koji jeste sam, a to je onaj koji je iza sebe ostavio sve što čoveka vezuje za svet; mogućnost da i žena postigne ovaj cilj, ako dostigne »muškost« usamljene egzistencije — neke su od glavnih tema ovog spisa.

Numeracija fragmenata ne postoji u koptskom (grčkom, eventualno aramejskom) originalu; ona je plod novijih istraživanja.

Knjiga Tomina

Tajne reči što ih je Spasitelj saopštio Judi Tomi, koje sam ja, Mataija (= Matej), zabeležio. Koračajući, slušao sam njihov razgovor.

Spasitelj reče: »Brate Tomo, saslušaj me dok imaš vremena na ovome svetu da bih ti otkrio stvari o kojima si razmišljao u svome srcu. Pošto je rečeno da si ti moj brat blizanac i istinski prijatelj, preispitaj sebe i spoznaj ko si i kakav si bio ili kakav ćeš biti. Pošto te nazivaju mojim bratom, ne treba da budeš lišen spoznaje o sebi. A ja znam da si stekao znanje, jer već si me spoznao, da sam ja saznanje istine, tako da sada koračaš kraj mene čak i ako to ne znaš. Već si došao do saznanja, i bićeš nazvan 'onaj ko poznaje sebe', jer onaj ko nije spoznao sebe nije spoznao ništa. Ali, onaj ko je spoznao sebe već je došao do saznanja o dubini Svega. Zbog ovoga si, dakle, ti, brate Tomo, video ono što je skriveno od ljudi, ono što ih ljuti, jer ga ne poznaju«.

Toma reče Gospodu: »Zato te molim da mi kažeš stvari o kojima sam te pitao pre tvoga uspeća. A kada od tebe budem čuo o stvarima skrivenim, tada ću moći o njima da govorim, i vidim da je među ljudima teško činiti istinu«.

Spasitelj odgovori i reče: »Ako su stvari koje su tebi otkrivene među vama skrivene, kako je moguće da ti čuješ stvari koje nisu otkrivene? Ako je vama teško činiti dela istine koja su vidljiva na ovome svetu, kako ćete onda činiti stvari koje pripadaju blaženoj uzvišenosti i Pleromi, koje nisu vidljive? Kako onda da budete nazvani 'poslenicima'? Zbog toga ste početnici, i još niste dosegli uzvišenost savršenstva«.

Toma odgovori i reče Spasitelju: »Reci nam o tim stvarima za koje kažeš da nisu vidljive, već skrivene od nas«.

Spasitelj reče: »Sva tela [stvorena su kao] zveri koje začinjaju (ili: su začete) [...] [oni su] vidljivi kao [stva]ranje koje [...] to samo. Oni koji su na strani neba (= gore) [...] koji su vidljivi, ali oni su vidljivi samo od svoga korena. A plod njihov je ono što ih hrani. Ali, ova tela koja su vidljiva hrane se stvorenjima koja su im nalik. Zato se tela menjaju. Ali, ono što se menja propaće i biće uništeno, i od sada nema nade da ži-

vi; jer, telo je životinjsko. Kao što tela životinja propadaju, tako će i ove tvorevine propasti. Zar ono (telo) nije proizvod zajedničkog življenja, kao i kod životinja? Ako je i ono proizvod toga, kako će ono biti drugačije? Zbog toga, dakle, vi ste mali sve dok ne postanete savršeni«.

Ali, Toma odgovori: »Zato ti govorim, Gospode, da su oni koji govore o stvarima što nisu vidljive i koje je teško objasniti nalik onima koji razastiru svoje vatre (ili: strele) radi putokaza u noći. Oni uistinu razastiru svoje vatre (ili: strele) poput nekih, da bi od njih stvorili putokaz, ali on nije vidljiv. Ali, kada dođe svetlost i zastre tamu, tada će svačije delo biti vidljivo. Ali, ti si naša svetlost kada sijaš, Gospode«.

Isus reče: »Svetlost je u svetlosti«.

Toma progovori i reče: »Gospode, zašto vidljiva svetlost, koja svetli radi ljudi, izlazi i zalazi?«

Spasitelj reče: »O, blaženi Tomo, vidljiva svetlost svetlela je radi vas, da ne biste ostali ovde, već da biste mogli otići odavde. Ali, kada svi odabrani odbace životinjsku prirodu, tada će se svetlost povući u svoje pravo biće. A njeno pravo biće uzće je k sebi zato što je ona dobar sluga«.

Zatim Spasitelj nastavi i reče: »O, kako je nedostižna ljubav prema svetlosti, kako je gorka vatra što plamsa u telima ljudi i srži njihovoj, što plamsa u njima dan i noć i sagoreva njihove udove, opija njihova srca i unosi pometnju u njihove duše, i [...] ih u muškarcima i ženama [danju] [i no]ću, i pokreće ih silovito [plamteći] u tajnosti i vidljivo. Jer, muškarci [...] i žene [kreću se] bez [...]« Zatim] on reče: »Svako ko istinski mudru osobu upita o istini pripremiće sebi krila da bi mogao odleteti, pobeći pred željom koja sagoreva ljudski duh. I on će pripremiti sebi krila, i pobeći pred svakim duhom koji je vidljiv«.

Toma odgovori rekavši: »Gospode, to je ono o čemu te pitam, jer spoznao sam da si ti onaj koji nam je od koristi, kao što kažeš«.

Spasitelj ponovo odgovori i reče: »Zbog toga je neophodno da vam kažemo da je ovo nauk za savršene. Ako, dakle, želite da budete savršeni, ravnacete se prema njemu; ako ne, bićete neznalice, jer mudar čovek ne može prebivati sa budalom.¹ Jer, mudar čovek pun je svakovrsne mudrosti, ali za budalu su dobro i zlo u istoj ravni; mudar čo-

¹ Drugačijim razdvajanjem reči na ovom mestu dobija se: »... da mudar čovek odgovara budali«.

vek hraniće se istinom i postaće nalik drvetu što raste kraj reke. Jer, ima nekih što imaju krila koji lete iznad vidljivih stvari, a delako su od istine. Jer, onaj ko ih vodi — to je vatra — pružiće im iluziju istine i obasjavaće ih lepotom dok [ih] uništava. Zarobiće ih prijatnošću tmine i odneće ih u miomirisu užitka. I oslepeće ih neutoljivom željom i sagoreće njihove duše, i biće im kao kolac zaboden u srce koji se nikada neće moći iščupati. I poput uzde, vuče ih gde je njemu volja. I okovao ih je svojim lancima, sve je njihove udove sputao gorčinom okova želje. Stvari koje su vidljive, koje će propasti, a menjaju se po nalogu želje, stalno su ih odvlačile od neba ubijajući ih i bacajući ih među zveri što sve skrnave«.

Toma odgovori i reče: »To je vidljivo«, a oni rekoše: »[...] stvari koje nisu poznate [...] duša«.

[Spasitelj] odgovori rekavši: »[Tako biva sa] mudrim čovekom koji [je tražio spokoj (ili: istinu)]. Našavši ga, zauvek je počivao u njemu i nije se plašio onih koji su želeli da ga zbune«.

Toma odgovori i reče: »Korisno je za nas, Gospode, da počivamo u stvarima koje nam pripadaju«.²

Spasitelj reče: »Ustinu je korisno, i to je dobro za vas, jer stvari koje su vidljive među ljudima će nestati. Jer, njihovo će telo nestati, i ako se rasprši, biće u stvarima koje su vidljive. A tada vatra koja je vidljiva njima priprema bol za ljubav vere koju su nekada imali. Ponovo će ih postaviti u ono što je vidljivo. Ali, oni koji se okrenu od stvari koje nisu vidljive bez prve ljubavi propašće u brigama životnim i vrelini vatre. Malo će vremena proći dok ono što je otkriveno ne nestane. Tada će nastati idoli bez oblika, i oni će zauvek biti na leševima u grobnicama, u bolu i truljenju duše«.

Toma odgovori i reče: »Šta mi da kažemo suočeni sa tim stvarima, šta da kažemo slepim ljudima, kako da poučimo [nesreć]ne smrtnike koji kažu: 'Došli smo [onome što je] dobro, a ne prokletstvu'? I ponovo će reći: 'Da nismo rođeni u telesnom obličju, ne bismo spoznali [vat]ru'«.

Spasitelj reče: »Uistinu, takve ne smatraj ljudima već zverima, jer upravo kao što zveri jedu jednu drugu, tako biva i sa ovakvim ljudima, oni jedu jedan drugog, ali su odvojeni od is[tine], po-

² Možda je ovo pitanje?

što vole prijatnost vatre, i robovi su smrti, i hitaju da čine dela skrnavljenja, i ispunjavaju želju svojih otaca. Oni će biti bačeni u ambis i biće bičevani zbog gorčine njihove zle prirode. Biće bičevani da bi, okrenuti naglavce, pobjegli do mesta koje ne poznaju, a njihovi će udovi [biti uništeni], neće istrajati, već [će otići] od tebe i veseliti se, [...] mahnitost i zbunjenost, [...] pošto oni [...] i hitaju [ka] pometnji u srcu i ne uviđaju svoju mahnitost, zamišljaju da su mudri i vole svoje telo [...] njihovo srce je okrenuto njima, njihova misao je sa njihovim delom. Ali, vatra će ih sagoreti«.

Toma odgovori i reče: »Gospode, šta da čini onaj koga su bacili dole k njima? Jer, ja sam veoma zabrinut za njih, pošto se mnogi bore protiv njih«.

Spasitelj odgovori i reče: »Ti imaš ono što ti je otkriveno«.

Juda, koji se zove Toma, reče: »Ti, Gospode, treba da govoriš, a ja treba da te slušam«.

Spasitelj odgovori: »Počuj što ću ti reći, i veruj u istinu. Onaj ko seje i ono što je posejano nestaćće u vatri, u vatri i u vodi. I oni će biti skriveni u grobovima tmine. A posle mnogo vremena, oni će učiniti vidljivim plodove drveća zla, kazniće ih i ubijaće ih ustima zveri i ljudi, na podsticaj dana i vetrova, vazduha i svetlosti koja obasjava gornju stranu«.

Toma odgovori: »Uistinu si nas ubedio, Gospode. Spoznali smo u našim srcima, i vidljivo je da je to [isti]na, i tvoje su reči bez zavisti, ali reči koje nam upućuješ ljudima su smešne i dostojne prezira, jer ih ne razumeju. Kako onda da idemo i propovedamo ih kada za nas smatraju da ne pripadamo ovome svetu?«

Spasitelj odgovori i reče: »Zaista vam kažem, onaj ko čuje ove reči i okrene lice, ili im se podsmeva, ili prezrivo izvije usne — zaista vam kažem, on će biti predat arohntu koji je gore, koji vlada nad svim silama i njihov je kralj, i on će tog čoveka sa neba baciti u ambis, i zatvoriće ga na skućenom tamnom mestu. Neće biti u stanju da se okrene ili kreće zbog velike dubine Tartarosa i teš[ke pat]njc Amente koja je sigurna. On [je doveden] tamo radi toga [da...] vaša [glup]ost neće biti oproštena. [...] oni će vas progoniti, i predati [vas] u ruke [an]đelu Tartarućosu [...] vatra, goniti ih vatrenim bičevima koji bacaju is-

kre u lice onome ko je progonjen. Ako beži na zapad, nalazi vatru. Ako se okrene ka jugu, nalazi je i tamo. Ako se okrene ka severu, ponovo sreće uskovitlani preteći plamen. Ali, on ne može naći put ka istoku da bi tamo pobegao i spasao se. Jer, nije ga našao onoga dana kada je bio u telu (= za života), kako bi ga onda mogao pronaći na sudnji dan«. Zatim Spasitelj nastavi i reče: »Teško vama bezbožnima koji nemate nadu, koji se uzdate u ono što neće biti! Teško vama koji se uzdate u telo i u zatvor koji će nestati! Koliko dugo spavate i zamišljate da će neuništive stvari takođe nestati, dok je vaša nada vezana za ovaj svet, a vaš bog je ovozemaljski život kojim uništavate svoje duše? Teško vama u vatri što plamti u vama, jer ona je nezasita! Teško vama čije se misli okreću poput točka! Teško vama zbog ponoći (ili: plamena) što je u vama, jer ona će otvoreno prožderati vaša tela i raspolutiti vaše duše u tajnosti, i rasporediti vas kako valja! Teško vama sužnjima, jer zatvoreni ste u jamama! Smejete se i veselíte mahnitno se šaleći. Vi niste svesni svoje propasti, niti znate u čemu ste, niti ste spoznali da ste u tami i smrti, već ste pijani od vatre i [puni] gorčine. Vaše je srce okrenuto vama zbog [puno]će (ili: plamena) što je u vama. I ugodan vam je taj otrov i udarac vaših neprijatelja. I tama vam je izgledala kao svetlost: jer, vašu ste slobodu predali sužanjstvu. Od vaših srca načinili ste srca tame, a vaše ste misli predali ludosti. I ispunili ste vaše misli dimom vatre koja je u vama. A vaša svetlost je skrivena u oblaku [tmine]. Odeću koju nosite vi ste [...], i oni su vas čvrsto držali [...] nada ne postoji. A ko je verovao u njega? Vi [to ne] znate, jer [vi] ste svi u vašim [...] vi volite [...]. Uronili ste vaše duše u vode tmine, jurili ste za sopstvenim željama. Teško vama koji ste u zabludi, i ne gledate svetlost sunčevu koja sudi o Svima, koja gleda Sve, jer ona će obuhvatiti sva dela da bi naterala neprijatelje da postanu sluge! I opet, ne gledate mesec, kako on noću i danju posmatra odozgo i vidi tela vaših ubijenih. Teško vama koji volite opštenje sa ženskim rodом i prljavo družbeništvo sa njim! I teško vama zbog vaših telesnih moći, jer one će vas mučiti! Teško vama zbog delovanja zlobnih demona! Teško vama koji svoje udove u vatru uvlačite! Ko će vas zasuti rosom spokojstva (= osvežavajućom) da bi istekla zajedno sa vatrom iz vas i vaše strasti? Ko će vam

dati sunce da vas obasja, da rasprši tminu koja je u vama, i da skrije tminu i prljavu vodu? Sunce i mesec daće vam miomiris, zajedno sa vazduhom, duhom, zemljom i vodom. Jer, kada sunce obasja tela, ona će istruliti i propasti, baš kao i biljka ili trava. Ako je sunce obasja, ona ojača i guši lozu. Ali, ako loza ojača i prekrije svojom senkom biljke i sve ostalo žbunje koje je raslo sa njom, i ako [se raširi] i naraste, samo ona nasleđuje zemlju na kojoj je izrasla, i postaje gospodar svakog mesta koje je prekrila svojom senkom. Tako ona, dok raste, postaje gospodar čitave zemlje i donosi obilje svome gospodaru, i još više mu udovoljava, jer on bi morao mnogo da se pomuči da bi biljke iščupao iz zemlje, ali puzavica ih je sama odnela i ugušila. Umrle su i postale nalik zemlji«.

Zatim Isus nastavi i reče im: »Teško vama zato što niste primili nauk i [...] oni će patiti kada propovedaju [...] a vi hitate u [...] vi] ih šalžete [...] ubijate ih svakodnevno da bi oni mogli ustati iz mrtvih. Blaženi ste vi koji ste već spoznali grehe i pobjegli od tuđih stvari. Blaženi ste vi kojima se podsmevaju i koje omalovažavaju zbog ljubavi koju njihov gospodar gaji prema njima. Blaženi ste vi koji žalite i koje vređaju oni što nemaju nade, jer vi ćete biti oslobođeni svih okova. Budno pazite i molite da ne postojite u telesnom obličju, već da se oslobodite okova gorčine života. I dok se molite, naći ćete spokojstvo, jer ostavili ste za sobom muku i bol. Jer, kada izađete iz mukâ i patnji telesnih, steći ćete spokojstvo posredstvom Dobra i vladate sa kraljem; bićete jedno sa njim i on jedno sa vama od sada do večnosti. Amen«.

Knjiga Tome Atlate, koji piše savršenima.

Ovaj spis je deo pisane predaje o apostolu Judi zvanom Toma, predaji koja je gajena oko grada Edese u Siriji. Najverovatnije je sastavljen u prvoj polovini III veka naše ere. Ovo datiranje, kao i određenje me-

sta nastanka, prilično je pouzdano zato što se i za ostale spise koji pripadaju ovoj, barem za dva najpoznatija, datiranje može utvrditi sa još većom pouzdanošću. Radi se o **JT**, nastalom u periodu između 50. i 125. godine naše ere i **Delima Tominim**, nastalim oko 225. g. n. e. **Knjiga Tomina** izgleda da zauzima središnje mesto između **JT** i **DT**, kako po vremenu nastanka, tako i po mestu i ulozi samog Tome u tekstovima; u **JT**, Toma samo zapisuje tajne izreke Isusa Hristosa, u **KT** radi se o dijalogu između Isusa i Tome, dok **DT** priča priču čije je središte Tomino misionarstvo (u Indiju).

Prva rečenica spisa govori da su u njemu izložene tajne izreke koje je Spasitelj saopštio Judi Tomi, a koje je zapisao Mataija (nepouzđano je da li se radi o Mateju, apostolu), slušajući ih dok oni razgovaraju u šetnji. Ovo protivreči faktičkom stanju, jer je spis dat u formi dijaloga. Na samom kraju spisa, pak, spis se označava kao »knjiga« Tome, »atlete« (onog koji se bori sa vatrenim telesnim strastima), koji piše savršenima. Dakle, prvo se kaže da je autor teksta, onaj koji ga je pisao, Mataija, a potom da je to Toma. Ovo otvara pitanja koja se tiču kompozicije teksta. Ako se bolje pogleda, i ovaj spis je sastavljen iz dva dela. Prvi je onaj koji je dat u formi dijaloga i on zauzima prve tri petine teksta. Drugi deo, preostale dve petine, predstavlja, u stvari, dugačak monolog Spasiteljev. Ako bi se preoštro zaključivalo, moglo bi se reći da se radi o dva zasebna spisa, koje je priređivač spojio, samo što je napomenu koja se odnosi na drugi deo stavio na početak celog spisa, i obrnuto, ono što se odnosi na prvi deo, stavio na kraj celog spisa.

Dosta je začuđujuće da onaj koji prima otkrivenje (= tajne izreke) nije u isto vreme i onaj koji ih piše (kao što je, inače, uobičajeno, npr. to je slučaj sa **AJ**). Razlog za to, za pojavu svedoka, posrednika, mogao bi biti upravo sadržaj tajnog učenja, koje se (sem nekoliko minornih izuzetaka, npr. poslednji sud) uopšte ne poklapa sa sadržajem **NZ**, nego je čisto gnostički, npr.: odbacivanje tela (koje se opisuje kao jama), odbacivanje sveta, značaj znanja, naglasak na asketizmu, podela ljudi na tri grupe [na ljude, odnosno slepce, na početnike, odnosno one koji su mali, i na savršene, odnosno izabrane; drugačije rečeno, ljudi se dele na hilike (**hyle**=materija), psihike (**psyche**=duša) i pneumatike (**pneuma**=duh). Npr., dok u **NZ** u **Jevanđelju po Mateju** (28:19) Isus govori učenicima da su svi narodi, dakle, svi ljudi njihova briga, ovde u **KT**, kada Toma pita Spasitelja šta treba da govori prvoj grupi ljudi (slepima, hilicima), Isus naprosto smatra da oni nisu dostojni nikakvog truda].

Učenje Isusovo, izloženo u **KT** može se okarakterisati kao ezoteričko, naime, za razliku od pouka datih u tzv. kanonskim jevanđeljima, dok je Hristos hodao po zemlji, u **KT** se, kao i u nekim drugim spisima (npr., **AJ**, **SIH**, **JT**), daje ono što je Hristos podučavao u vreme između vaskrsenja i uspenja, što pokazuje oslobodjenost od materijalnosti u koju je bilo odenuto paraboličko, predvaskrsno, ali ipak, ovozemaljsko Isusovo podučavanje.

Sadržaj

Šta je Gnosis?	/5
Apokalipsa po Adamu	/8
Hipostaza Arhonata	/16
Apokrif Jovanov	/23
Pismo Eugnostovo	/37
Tumačenje duše	/44
Jevanđelje istine	/51
Rasprava o vaskrsenju	/63
Jevanđelje po Filipu	/67
Jevanđelje po Tomi	/89
Knjiga Tomina	/102

Biblioteka *SVJETLOST*

Nakladnik TELEDISK d.o.o

Za nakladnika Davor Imenjak

Urednik biblioteke Darko Imenjak

Naslov izvornika: The Nag Hammadi Library in English

Tko nađe tumačenje ovih riječi, taj neće okusiti smrt

PRVO HRVATSKO IZDANJE

**KNJIŽNICA
NAG HAMMADI**

EVANĐELJE PO TOMI, OSTALA GNOSTIČKA
EVANĐELJA I SPISI PRONAĐENI KOD
NAG HAMMADIJA

Sadržaj

UVOD

TAJNA KNJIGA JAKOVLJEVA

EVANĐELJE ISTINE

RASPRAVA O USKRSNUĆU

EVANĐELJE PO TOMI

EVANĐELJE PO FILIPU

O PODRIJETLU SVIJETA

(PRVO) OTKRIVENJE PO JAKOVU

(DRUGO) OTKRIVENJE PO JAKOVU

GROM: SAVRŠENI UM

DRUGA RASPRAVA VELIKOGA SETA

OTKRIVENJE PO PETRU

PETROVA POSLANICA FILIPU

ALOGEN

EVANĐELJE PO MARIJI

Napomena izdavača

Godine 1945. u špiljama Gornjeg Egipta pronađeni su spisi danas poznati kao "Knjižnica Nag Hammadi". Iako su odmah izazvali veliku pažnju stručne javnosti, do prvih prijevoda s koptskog jezika na kojem su napisani pronađeni izvornici, prošlo je niz godina. **Prof. Hans Jonas**, ugledni autoritet za gnosticizam, ovako je 1962. godine opisao razlog:

"Za razliku od Svitaka s Mrtvog mora, otkrivenih tih godina, gnostički nalaz iz Nag Hammadija je od početka pratilo, a to traje do dana današnjeg, uporno prokletstvo političkih prepreka, prepirke i iznad svega, akademska ljubomora i borba "tko će prije" (ovaj posljednji faktor je već prerastao u istinski *cronique scandaleuse* suvremenog akademskog svijeta)."

U filmskom zapletu koji se stvorio oko otkrića spisa, ispreplitale su se sudbine arapskih seljaka osvjetnika, krijumčara starinama na svjetskim crnim burzama, sitnih i krupnih kriminalaca, sa sudbinama uglednih akademika, svećenika i političara. U međuvremenu, u prvih trideset godina od dana otkrića, kako je precizno zapisano u *Nag Hammadi Bibliografiji* profesora D. M. Scholera, o tajanstvenim spisima je napisano skoro 4.000 knjiga, edicija, članaka i prikaza objavljenih širom svijeta.

Prvu pravu priliku da se svjetskoj javnosti konačno prikaže izvorno i cjelovito duhovno blago iz Nag Hammadija izborio je **prof. James. M. Robinson**. On je, uz pomoć autoriteta UNESCO-a, okupio međunarodni tim stručnjaka za gnosticizam i osigurao uvjete za prijevod svih pronađenih spisa. Rezultat njihovog dugogodišnjeg rada konačno je objavljen 1977. godine pod naslovom "**The Nag Hammadi Library in English**".

A ova knjiga poslužila je kao izvornik za prvo hrvatsko izdanje koje je pred vama. Stoga zahvaljujemo profesoru Robinsonu na dopuštenju da koristimo engleski prijevod njegove *Međunarodne komisije za Nag Hammadi Kodekse*, te kompetentne uvode i osvrtne koji prate svaki prevedeni spis. Ovi osvrti svojevrsna su stručna revizija povijesti gnosticizma i

predstavljaju dodatnu vrijednost "Knjižnice Nag Hammadi". Naše, hrvatsko izdanje nije cjelovito u odnosu na zbirku profesora Robinsona i njegove komisije. Izbor od 14 spisa koji smo načinili nema poseban razlog, već je plod naše želje da što vjernije prenesemo raznolikost književnog žanra izvornih tekstova (evanđelja, otkrivenja, poslanice, rasprave...).

Prvi korak je napravljen. Gnostički izazov spisa iz Nag Hammadija objavljen je konačno i na hrvatskom jeziku.

Uvod

JAMES M. ROBINSON

1. *Smisao tekstova*

Knjižnica Nag Hammadi je zbirka religioznih tekstova koji se međusobno veoma razlikuju po autorstvu, mjestu i vremenu nastanka. Razlike postoje čak i u gledištima, do te mjere da se ne može smatrati da su potekli od jedne skupine ili pokreta.

Pa ipak, taj je raznoliki korpus morao sadržavati neka zajednička obilježja koja su skupljače tekstova potaknula da odaberu upravo ta djela i saberu ih u ovu zbirku. Tvorci zbirke nedvojbeno su pridonijeli tom jedinstvu, pronalazeći u tekstovima skrivena značenja koja nisu uvijek postojala u izvornih pisaca. Konačno, jedan od tekstova, *Evanđelje po Tomi*, započinje riječima upućenima mudrome:

"Tko nađe tumačenje ovih riječi, taj neće okusiti smrti."

Tekstovi se, stoga, mogu dvojako tumačiti: kao stvarne poruke izvornih pisaca i kao skrivene poruke proizašle iz kasnijih tumačenja.

Osnovna obilježja zbirke su otuđenje od čovječanstva u cjelini, uzdizanje idealnoga poretka koji posve nadilazi život u smislu u kojemu ga

poznajemo, te način života koji se korijenito suprotstavlja uobičajenoj praksi. Taj način života uključuje odricanje od svih dobara za kojima ljudi obično žude, te žudnju za konačnim oslobođenjem. To nije agresivna revolucija, nego povlačenje iz zagađenja koje onemogućuje jasno viđenje.

Kao takva, ova zbirka ima mnogo sličnosti s prvobitnim kršćanstvom, istočnjačkom religijom i "mudrim muškarcima" (i ženama) svih vremena, kao i s njihovim svjetovnim ekvivalentima današnjice, poput radikalnih pokreta koji su se iznjedrili šezdesetih godina 20. stoljeća. Odbacivanje dobara potrošačkoga društva, povlačenje u zajednice istomišljenika, daleko od gužve i užurbanosti velikih gradova, nesudjelovanje u političkim procesima, usvajanje znanja o neminovnoj propasti suvremene kulture i idealnoj, radikalnoj alternativni koja je poznata samo odabranima - sve je to, odjeveno u suvremeno ruho, stvarni izazov ukorijenjen u izvorima poput knjižnice Nag Hammadi.

Ma koliko zadivljujući i izazovni, ti su izvori često zbunjujući, te predstavljaju smetnju ne samo za pojedinca koji nije upoznat s njihovom porukom, nego i za boljega poznavatelja koji želi slijediti tračak svjetlosti koji se u njoj nazire. Jer, smisao knjižnice Nag Hammadi oskrvnuo je i fragmentirao povijesni tijek, i u takvom je obliku konačno ugledala svjetlost dana. Potrebni su mnogi temeljiti zahvati kako bi se taj smisao mogao posve razotkriti. Religiozne i filozofske predaje i mitologija drevnoga svijeta bilo je sve što je stajalo na raspolaganju kako bi se izrazilo u suštini netradicionalno gledište. Doista, to je gledište bilo suviše radikalno da bi zaživjelo unutar organiziranih religija ili filozofskih škola toga doba, stoga nije bilo za očekivati da će obrazovne ustanove tih kultura razviti i objasniti njegove implikacije. Gnostičke su se škole iznjedrile unutar kršćanstva i neoplatonizma, koji su ih poslije odbacili kao gnostičku "herezu". Tako su smisleni i rječiti mitovi i filozofske formulacije toga radikalnog gledišta postale zbrkane predaje koje su dodatno razvodnili kasniji pisci čije verzije predstavljaju većinu sačuvanoga materijala, iako u knjižnici Nag Hammadi postoji nekoliko "klasičnih" djela.

Tekstove su s grčkoga na koptski nerijetko prevodili pojedinci koji nisu uvijek uspijevali shvatiti dubinu i sveobuhvatnost poruke. Prevoditelj *Platonove Republike* očito nije shvatio tekst, iako ga je

smatrao vrijednim prijevoda i redakture. Na sreću, veći je broj tekstova dobro preveden, te se ondje gdje postoje dvije verzije prijevoda vide razlike između boljeg i lošijeg prijevoda, što upućuje na dvojbenu kvalitetu prijevoda koji postoje u jednoj verziji.

Iste su dvojbe prisutne i u pogledu prijenosa tekstova koje su, iz naraštaja u naraštaj, prepisivali mnogi pojedinci, na temelju iskvarenih grčkih, a potom i koptskih prijepisa. Teško je procijeniti broj nehotimičnih pogrešaka, budući da točan prijepis ne postoji. Kao u slučaju Biblije, ne postoje verzije istoga teksta koje jedna drugu dopunjuju i ispravljaju. Pogreška se može ispraviti samo kada se kao takva prepozna u jednom prijepisu kojim raspolažemo. Uz to, taj zadatak znatno otežava činjenica da se knjige nalaze u stanju raspada koji je nedvojbeno započeo prije 400. god. po Kr., kada su zakopane. Dok su se nalazile pod zemljom, to se stanje još pogoršalo, te je, nažalost, nastavljeno i u razdoblju između njihova otkrića 1945. i konačne pohrane, otprilike trideset godina poslije. U slučajevima gdje nedostaje samo nekoliko slova, praznine se mogu na odgovarajući način popuniti, no veće praznine jednostavno moraju ostati praznine.

Čitatelj se ne bi smio zvesti tvrdnjama kako smisao tih tekstova nije vrijedan ozbiljnoga razmatranja. Naprotiv, razumijevanje postojanja, odgovor na ljudsku dilemu i odnos spram društva, pitanja su čija je vrijednost neprijeporna, i o njima bi morao razmisliti svatko tko se ikada upustio u slična propitkivanja. Temeljna gledišta tih tekstova bila su poznata isključivo posredstvom lovaca na heretike, koji su ih često navodili samo da bi ih obezvrijedili ili izvrgnuli ruglu. Stoga je objavljivanje knjižnice Nag Hammadi posve neočekivano otvorilo pristup gnostičkom nauku u obliku u kojemu su ga predstavili sami gnostici i pružilo nove korijene za neukorijenjene.

Skupljači ove knjižnice bili su kršćani, a mnoge su tekstove izvorno sastavili kršćanski pisci. To i ne iznenađuje, budući da je prvobitno kršćanstvo i samo bilo radikalno pokret. Isus je pozvao na korijenito preispitivanje vrijednosti, zagovarajući kraj svijeta kakvog poznajemo i njegovu zamjenu posve novim, utopijskim životom u kojemu bi idealno imalo biti stvarno. Njegovo je stajalište bilo posve oprečno onome koje su zastupali vjerski dostojanstvenici toga doba ... nije im trebalo dugo da ga uklone. Pa ipak, Isusovi su sljedbenici nastavili njegovim putem,

smatrajući ga personifikacijom konačnoga cilja. Međutim, u tom je krugu bilo onih koji su zagovarali nešto konvencionalniji način života, postupno uspostavljajući organizaciju čiji je cilj bilo održavanje reda, kontinuiteta, hijerarhije i stabilnosti. To je značilo i održavanje postojećega stanja, a zauzetost održavanjem postojećega stanja značila je odmicanje od onoga vrhunskoga cilja. Oni koji su slijedili radikalni san, smatrani su nelojalnima, te su kao takvi predstavljali prijetnju za organizaciju.

Kako se protjecom vremena kulturna situacija mijenjala, tako se mijenjao i jezik kojim se izražavala ta radikalna transcendencija. Svijet misli iz kojega su potekli Isus i njegovi sljedbenici bio je jednostavan, pobožan svijet židovske sinagoge, po svojoj terminologiji usredotočen na obred Ivana Krstitelja koji simbolizira prelazak iz staroga poretka u novi, idealan svijet čija se dramatična uspostava imala ubrzo dogoditi. Po takvoj logici, sustav zla koji prevladava nije prirodni sustav stvari. U načelu, iako ne u praksi, svijet je dobar. Zlo koje je obilježilo povijest je bolest strana svijetu kao takvome. No, za neke je pogled na život bio sve mračniji; samo podrijetlo svijeta pripisivalo se strašnoj pogrešci, a zlo je steklo status vrhovnoga vladara, a ne uzurpatora. Jedina je nada, stoga, ležala u bijegu. Jer, ljudi, ili barem neki ljudi, u svojoj suštini nisu proizvodi toga apsurdnoga sustava, nego po svojoj prirodi pripadaju nečemu mnogo uzvišenijem. Oni su pali u zamku, pokušavajući pronaći zadovoljstvo u nemogućem svijetu, daleko od svoga istinskoga korijena. Za neke je usredotočenost na unutarnji život, neometan vanjskim čimbenicima, postao jedini način postizanja mira i jedinstva sa Sveukupnošću, koja je sudbina čovjekove božanske iskre.

Kršćanski se gnosticizam tako iznjedrio kao reafirmacija, iako u nešto drukčijem obliku, izvorne transcendencije koja je bila ključna za prvobitno kršćanstvo. Takvi su gnostički kršćani smatrali da slijede izvorni smisao koji je kršćane činio kršćanima. No, s obzirom na promjenu okolnosti, taj je "drukčiji oblik" uključivao i određena skretanja, stoga su drugi kršćani gnosticizam smatrali izdajom izvornih kršćanskih postavki. Tako nisu mislili samo oni koji su zagovarali status quo, nego i oni koji su pristajali uz radikalnu promjenu i uzvišenu nadu. Udaljavanje od izvornoga jezika moglo se iskoristiti za ujedinjenje svih oprečnosti unutar crkve, stoga je crkva isključila gnostike iz svojih redova, smatrajući ih hereticima.

U **Novom zavjetu** spominju se dva takva gnostička kršćana koji su početkom 2. stoljeća bili optuženi za isto skretanje od izvornih načela (**2 Tim 2:16-18**):

“A svjetovne i šuplje govore izbjegavaj, jer će oni koji se njima bave tonuti u sve veću bezbožnost, a njihova će riječ izjedati sve oko sebe kao rak-rana. Ovima pripadaju Himenej i Filet. Oni su odlutali od istine tvrdeći da je uskrsnuće već bilo, i time u nekima ruše vjeru.”

Takvo gledište, naime da se kršćansko uskrsnuće već dogodilo kao duhovna stvarnost, zastupaju *Rasprava o uskrsnuću, Egzegeza o duši te Evandjelje po Filipu* iz knjižnice Nag Hammadi!

No, knjižnica Nag Hammadi također dokumentira činjenicu da je odbacivanje bilo uzajamno. Čini se da su kršćani koji su se ondje opisivali kao "heretici" bili više nalik onima koji se obično smatraju "ortodoksnima". *Otkrivenje po Petru* iznosi da je **Isus** kritizirao glavnu struju kršćanstva:

“Oni će slaviti ime mrtvoga čovjeka, misleći da će postati čistima. No, oskrvnut će se i pasti u ime pogreške i u ruke zlog, lukavog čovjeka, te će prihvatiti višestruku dogmu i vladavinu hereze. Jer, neki će od njih oskrvnuti istinu i objaviti nauk zla. Govorit će zlo jedni protiv drugih ... No, mnogi drugi, koji se protive istini i glasnici su pogreške, svoju će pogrešku i svoj zakon okrenuti protiv mojih čistih misli, misleći da dobro i zlo potječu iz jednoga (izvora). Oni trguju mojom rječju ... Bit će i onih koji su izvan našega broja i koji se nazivaju biskupima i đakonima, kao da su svoju vlast primili od Boga. Oni se klanjaju vođama. Ti su ljudi suha korita.”

Kada je Rimsko Carstvo prihvatilo kršćanstvo u nešto konvencionalnijem obliku, izgledi za opstanak gnostičkoga kršćanstva, onakvoga kakvim ga predstavlja knjižnica Nag Hammadi, znatno su se pogoršali. **Ciparski biskup Epifan**, čije je ključno djelo bilo "lijek" za sve bolesti hereze, opisuje svoj susret s gnosticizmom u Egiptu, otprilike u doba nastajanja zbirke Nag Hammadi:

“I sam sam naišao na tu sljedbu, ljubljani, te sam ove stvari čuo osobno, iz usta gnostika. Te zabludjele žene nisu mi samo razotkrile svoj nauk, nego su me u svojoj besramnoj smjelosti pokušale zavesti ... No, milostivi me Bog spasio njihove zloće, stoga - pročitavši njihove knjige, shvativši njihove prave nakane i ne dajući se time zavesti - pobjegao sam ne zagrizavši mamac, te sam smjesta o svemu izvijestio tamošnje biskupe i pronašao one koji su se skrivali u crkvi. Njih otprilike osamdesetoro potom je protjerano iz grada konačno očišćenog od toga korova.”

Gnosticizam je bio iskorijenjen iz kršćanstva, izuzmemo li pojavu nekoliko podzemnih gnostičkih struja i slične afinitete prisutne u srednjovjekovnom misticizmu, kao i povremene krotke odjeke u književnosti, primjerice, u engleskom romantizmu:

Naše je rođenje tek san i zaborav:

Duša koja se s nama budi,

Zvijezda našega života,

Negdje drugdje zalazi

I dolazi izdaleka.

Svijet je u nama suviše prisutan: prije i poslije,

Dobivanjem i trošenjem, propadaju naše moći.

Gnosticizam se uspio proširiti i izvan granica kršćanskoga svijeta Rimskoga Carstva. On je još uvijek prisutan na nemirnim područjima Iraka i Irana, u obliku male sekte zvane **mandejci**, što prevedeno znači "znalci", odnosno, "gnostici".

To isto povlačenje u unutarnji svijet koje je preuzelo oblik kršćanskoga gnosticima nije bilo ograničeno samo na razdoblje ranoga kršćanstva. Oblici gnosticizma bili su prisutni i izvan kršćanstva. Povjesničari religije još uvijek raspravljaju o tome treba li se gnosticizam shvatiti kao pokret unutar kršćanstva ili kao mnogo širi i neovisan pokret, koji je kršćanstvu čak prethodio. Na temelju knjižnice Nag Hammadi, to pitanje može biti riješeno u korist shvaćanja da je gnosticizam mnogo šira pojava od kršćanskoga gnosticizma kakvoga predstavljaju hereziolozi.

Prvo pitanje s kojime se valja pozabaviti jest ono židovskoga gnosticizma. Čini se da je mišljenje hereziologa prema kojemu neke kršćanske hereze potječu iz židovskih sljedbi povijesno utemeljeno. Konačno, i samo se kršćanstvo iznjedrilo iz judaizma, te je posve prirodno odražavalo različite struje judaizma toga doba. Prvobitno kršćanstvo nije bilo posve neokaljan pokret. Židovsko kršćanstvo prvoga naraštaja, koje se razvilo u Galileji i iz kojega potječu izreke sadržane u evanđeljima po Mateju i Luki, i sam je Pavao, kao i helenisti, mogao smatrati heretičkim. Pavao je očito odbacivao kršćanske "judaizere" kao heretike. U drugoj polovici 1. stoljeća sve su različite struje židovskoga kršćanstva bile isključene iz judaizma, kada se "normativni" judaizam iznjedrio kao odgovor na prijetnju židovskom identitetu, poslije pada Jeruzalema, 70. godine.

Neki gnostički spisi iz knjižnice Nag Hammadi ne odražavaju kršćansku predaju, nego se temelje na **Starom zavjetu**, koji je, naravno, bio i židovska Biblija. No, sama ideja o židovskom gnosticizmu ponekad se odbacuje kao pojmovno protuslovlje. Kako su Židovi mogli svoga Boga smatrati silom koji je u svojoj zaslijepljenosti i neznanju stvorio svijet, Bogom koji nije znao za skrivenoga dobroga Boga iznad sebe? Budući da kršćani štuju istoga Boga kao i Židovi, taj se argument mogao iskoristiti protiv same ideje kršćanskoga gnosticizma. No, budući da su ranokršćanski lovci na heretike gnostike smatrali kršćanima, iako heretičkim, koncepcija kršćanskoga gnosticizma bila je čvrsto utemeljena. Po drugoj analogiji, **Šimun Mag**, jedan od najranijih poznatih gnostika, bio je iz Samarije, iako su Samarijanci na svoj način štivali istoga Boga kao i Židovi i kršćani. Ovdje je razvidna koncepcija židovskoga gnosticizma, iako je sporna utemeljenost izraza židovski, kršćanski ili samarijanski. Naravno, nisu nam poznati gnostici koji su svoj nauk temeljili na židovskim ili starozavjetnim predajama, dostupni su nam samo tekstovi koji sadrže te predaje, stoga bismo mogli reći kako, govoreći o židovskom gnosticizmu, ustvari govorimo o židovskim predajama bez vidljivog kršćanskoga tkiva. Daljnja identifikacija nositelja tih tradicija nije nam moguća.

Otkriće svitaka s Mrtvoga mora već je skrenulo pozornost na pluralizam teoloških orijentacija judaizma prvoga stoljeća koji je uključivao brojne međusobno različite skupine ili sljedbe. Prije otkrića svitaka s Mrtvoga mora, eseni su, poput gnostika prije otkrića knjižnice

Nag Hammadi, bili smatrani pokretom koji se, zbog nedostataka opsežnijih podataka, nije mogao ozbiljnije proučavati. Sada nam je poznato kako su eseni bili židovska sljedba koja se odvojila od službenoga judaizma jeruzalemskoga hrama i povukla se u pustinju pokraj Wadi Qumrana. Svoju su situaciju tumačili antitezom svjetlosti i tame, istine i laži, dualizmom koji svoje podrijetlo ima u perzijskom dualizmu, da bi se potom približio gnosticizmu. Povijest gnosticizma, kako je dokumentira knjižnica Nag Hammadi, nastavlja se ondje gdje završava povijest esena, kako je dokumentiraju svici s Mrtvoga mora. Kasnije mistične židovske predaje, osobito one koje je prikupio Gershom Scholem, pokazale su da su, unatoč svojoj tobožnjoj nekonzistentnosti, gnostičke struje nastavile živjeti u tajnosti, u kontekstu normativnoga judaizma.

Knjižnica Nag Hammadi otkriva da su neka djela za koja se prije smatralo da su karakteristična za kršćanski gnosticizam izvorno nekršćanska, iako je židovski element u njima nedvojben. Irenej predstavlja Barbela kao vodeći mitološki lik kršćanske gnostičke skupine poznate kao "Barbelovi gnostici". *Tri Setove stele* je gnostički tekst koji ne sadrži kršćanske elemente, ali ipak dodjeljuje Barbelu istaknutu ulogu. Hipolit navodi "Setovu parafrazu" kao kršćanski gnostički tekst. No, veoma sličan tekst iz knjižnice Nag Hammadi, *Šemova parafraza*, ne sadrži kršćanski element. Razumljivo je da su kršćanski hereziolozi bili zaokupljeni prvenstveno poricanjem kršćanskoga oblika gnostičkih tekstova i pokreta. Ali, to se ne smije uzeti kao indikacija da je kršćanski oblik izvoran, jer sama knjižnica Nag Hammadi govori protiv takvoga uvjerenja.

Još jedan primjer, iako ne nužno gnostički, je mit o rođenju, sadržan u **Otkrivenju 12**, koji komentatori unatoč svojim najboljim naporima nisu uspjeli povezati ni sa jednom pripoviješću o Isusovu rođenju. No, *Otkrivenje po Adamu* sadrži niz nekršćanskih pripovijesti o dolasku spasitelja koje su veoma slične onima iz **Otkrivenja 12**, dijeleći tako mitološku pozadinu koja nije kršćanska.

Upravo **Setovi tekstovi** iz knjižnice Nag Hammadi svjedoče o nekršćanskom gnosticizmu koji do otkrića knjižnice nije bio tako jasno dokumentiran. Taj korpus tekstova predstavlja prijelaz iz nekršćanskoga u kršćanski gnosticizam, te, prema riječima jednoga stručnjaka:

"Većina zapisa iz naše skupine tekstova uopće ne sadrži kršćanske elemente (*Tri Setove stele, Alogen, Marsan, Misao Noreje*); drugi sadrže tek natruhe kršćanskih motiva (*Zostrijan, Otkrivenje po Adamu*) ili su samo naizgled kršćanski (*Trimorfna Protenoja, Evanđelje po Egipćanima*); samo se nekoliko tekstova (*Hipostaza arhonata, Melkisedek, Apokrifno evanđelje po Ivanu*) približava onome što nazivamo kršćanskom gnozom."

Podrijetlo **Setovih tekstova** i u njima sadržane mitologije ne možemo tražiti u kršćanskoj predaji. Jer, kršćanski je element toliko stran osnovnom korpusu da navodi na zaključak kako ga je kršćanski urednik, prevoditelj ili pisar dodao izvornom nekršćanskom tekstu, koji u svom čistom obliku više ne postoji. Primjerice, *Trimorfna Protenoja*, koja je pretrpjela sekundarnu kristijanizaciju, ukorijenjena je u istoj židovskoj mudrosti kao i **Prolog Evanđelja po Ivanu**. Ona je također dio toga kršćanskoga trenda koji je "Svetu Knjigu Velikog Nevidljivog Duha" preimenovao u "Evanđelje po Egipćanima". Možemo, stoga, zaključiti kako i unatoč činjenici da su kršćani prihvaćali Setov korpus (kao i druge nekršćanske tekstove, poput, primjerice, Staroga zavjeta), on potječe iz nekršćanskog "židovskog" gnosticizma.

Knjižnica Nag Hammadi predstavlja nam i jedan primjer samoga procesa kristijanizacije. Nekršćanska filozofska rasprava *Blagoslovljeni Eugnost* arbitrarno je podijeljena na govore, koji su potom stavljeni u Isusova usta, kao odgovori na pitanja (koja se ponekad ne slažu s odgovorima) koja mu upućuju učenici tijekom njegova ukazanja poslije uskrsnuća. Posljedica toga je odvojena rasprava nazvana *Sofija Isusa Krista*. Oba oblika teksta pojavljuju se jedan uz drugi u Kodeksu III.

Neki tekstovi iz Nag Hammadija, kao i predaje o Setu, pokazuju jasnu filozofsku i neoplatonističku orijentaciju. **Plotin, vodeći neoplatonist iz 3. stoljeća**, o gnosticima u svojoj školi rekao je sljedeće:

"Imamo obzira prema nekim našim prijateljima koji su tu misao usvojili prije nego što su nam postali prijatelji, i nastavljaju tako misliti, iako ne znam kako u tome uspijevaju."

No, škola se okrenula protiv gnosticizma, kao što pokazuju Plotinove polemike. **Njegov učenik Porfirije** u svome *Životu Plotinovu* izvješćuje:

“U njegovo je doba bilo mnogo kršćana i drugih pripadnika sljedbi, koji su napustili staru filozofiju, ... koji ... su naučavali o otkrivenjima Zaratustre i Zostrijana, Nikoteja, Alogena, Mesosa i drugih sličnih ljudi, obmanjujući sebe i druge, govoreći da Platon nije proniknuo u dubinu inteligibilne stvarnosti. Plotin je njihova gledišta često napadao u svojim predavanjima, te je napisao raspravu koju je nazvao "Protiv gnostika"; ostavio ju je nama kako bismo prosudili o onome što je napisao. Amelije je protiv Zostrijanove knjige napisao čak četrdeset knjiga.”

inteligibilan – nadosjetan; pojmovan, razumljiv; koji se može samo razumom shvatiti (a ne može se osjetiti)

Knjižnica Nag Hammadi sadrži rasprave naslovljene *Zostrijan* i *Alogen*, možda upravo one koje su napadali Amelije i drugi neoplatonisti. Tekstovi iz Nag Hammadija poput *Trimorfne Protenoje* i *Marsana* veoma su im slični po filozofskoj orijentaciji. Plotinov napad na gnostičke "magične zazive" upućene "višim silama" možda je bio usmjeren na himne poput *Tri Setove stele*. Stoga je knjižnica Nag Hammadi dala veoma značajan doprinos ne samo povijesti religije, nego i povijesti filozofije.

Knjižnica Nag Hammadi uključuje i materijal utemeljen na predajama koje ne pripadaju judeo-kršćanskom naslijeđu. Postoje, primjerice, hermetički tekstovi koji se temelje na egipatskoj predaji. To su obično inicijacijski dijalozi između božanstva Hermesa Trismegistosa i njegova sina Tata. Upravo je takav i hermetički tekst naslovljen *Rasprava o Osmom i Devetom*, sadržan u korpusu iz Nag Hammadija, koji je do otkrića knjižnice bio nepoznat. Iako se može raspravljati o tome jesu li brojni tekstovi iz knjižnice doista gnostički ili nisu, ovisno o tome koju definiciju gnosticizma ili tumačenje pojedinog djela prihvaćamo, neki tekstovi, poput *Sekstovih izreka*, posve očito nisu gnostički. No, jednako kao što je gnostičko tumačenje Biblije postalo moguće, tako se može pretpostaviti da i te moralističke maksime slijede gnostičku orijentaciju.

Budući da je, po svemu sudeći, knjižnica Nag Hammadi sastavljena kao kršćansko-gnostički korpus, teško je zamisliti da su neke tekstove, osobito hermetičke, napisali ljudi koji su sebe smatrali kršćanima. Jedan se tekst čak poziva na zoroastersko naslijeđe, navodeći kako je njegov tvorac Zaratustrin djed (ili, možda, ujak) Zostrijan, te se u kriptogramu

spominje i Zaratustra. Pa ipak, gnostici su bili ekumenski i sinkretistički nastrojeni prema religioznim predajama u mnogo većoj mjeri od ortodoksnih kršćana, osobito ako su u tim predajama nalazili srodne ideje. Ako su Seta mogli izjednačiti s Isusom, vjerojatno su mogli proizvesti i kristijanizirana tumačenja Hermesova i Zaratustrina nauka.

sinkretizam – vrsta eklektizma, spajanje raznovrsnih, protuslovnih nazora, nespojivih među sobom

eklektizam – nepostojanje jedinstvenosti i dosljednosti u teorijama i uvjerenjima; besprincipijelno spajanje različitih nespojivih nazora (recimo materijalizam s idealizmom)

Gnosticizam je, tako, u svojoj suštini bio tek alternativni oblik kršćanstva. Bila je to radikalna struja koja je stremila k oslobođenju od vladavine zla, struja koja je zastupala unutarnju transcendenciju, uvukavši se u samu srž kršćanstva, judaizma, neoplatonizma, hermetizma i sličnih učenja. Kao nova religija, gnosticizam je bio sinkretistički, ujedinjujući mnoga religiozna naslijeđa. No, bila je to i posve određena ideja, i upravo je ona ključ za pronalaženje jedinstva u raznolikostima.

2. Rukopisi

Knjižnica Nag Hammadi značajna je i zato što sadrži koptske prijevode mnogih izgubljenih grčkih djela. Ona također osvjetljava i sam proces nastanka koptskih knjiga, iz čega možemo zaključiti nešto o ljudima koji su ih prepisivali, čitali i, konačno, zakopali.

Knjižnica Nag Hammadi sastoji se od dvanaest knjiga, uz osam listova koji su naknadno odstranjeni iz trinaeste knjige i umetnuti u korice šeste knjige. Tih osam listova sadrže cjelovit tekst, samostalnu raspravu izvađenu iz zbirke eseja. Zapravo, svaka knjiga, osim desete, sadrži zbirku relativno kratkih djela. Stoga se može govoriti o ukupno pedeset i dvije rasprave. Budući da jedna knjiga obično sadrži nekoliko rasprava, mogli bismo zaključiti da su, poput biblijskih knjiga, bile predodređene za mali format, te da je veliki format upotrijebljen u doba

nastanka postojećih prijepisa. To se može objasniti samim procesom proizvodnje knjiga.

Svitak je bio uobičajen oblik knjige do prvih stoljeća kršćanske ere, kada ga je zamijenio ekonomičniji format koji je omogućavao pisanje na obje strane, poput suvremene knjige odvojenih listova. Govoreći tehničkim jezikom, knjiga u obliku svitka zvala se "volumen" (od latinske riječi koja znači "kotrljati"). No, knjiga u obliku suvremene knjige je "kodeks", prema latinskoj riječi "codex" koja je označavala drvene pločice premazane voskom i povezane poput crtaćega bloka, preteče knjige s listovima od papirusa, pergamenta ili papira. Dok su se književna djela nastavljala pisati u obliku svitaka, kršćani (ali ne i Židovi) su usvojili ekonomičnije kodekse. Kodeks je bio praktičniji od svitka, što zna svatko tko je radio s mikrofilmovima. Neprikladnost svitka, koji se morao odmotati svaki put kada bi tko želio nastaviti s čitanjem ili potražiti kakav podatak, zbog čega se brže habao, dovela je do njegove zamjene kodeksom, kao što danas postoji trend zamjene role mikrofilma filmom u arcima.

U Egiptu se kao materijal za pisanje obično rabio papirus. Stabljika papirusa trokutasta oblika ispunjena je vlaknima čije su se dugačke vrpce mogle rezati ili guliti. Te su se vrpce slagale jedna uz drugu, a drugi se sloj polagao na njih, pod pravim kutovima. Tako složene vrpce potom su se prešale, sušile i polirale, čime je dobivana fleksibilna, glatka i izdržljiva površina za pisanje. Dok su takvi papirusi obično bili dugački dvadesetak centimetara, papirusi iz knjižnice Nag Hammadi nerijetko su bili duži od jednoga metra. Budući da je takav proizvod predstavljao tehnološki kuriozitet toga doba, on upućuje na značaj koji su knjigama pridavali njihovi tvorci.

Nekoliko takvih papirusnih površina za pisanje polagale su se jedna uz drugu tako da je njihovo preklapanje na mjestima gdje su se lijepile bilo široko otprilike dva centimetra. Rezultat je bio papirusni svitak dugačak i do tri metra. Listovi čija je širina iznosila između 20 i 40 cm potom bi se rezali, te je na taj način dobivan blok od 20 do 40 listova koji je, savinut po sredini, tvorio kodeks. Činjenica da je za proizvodnju jednoga kodeksa bilo potrebno dva do šest svitaka objašnjava zašto je kodeks ponekad sadržavao više od jednoga teksta, uzmemo li u obzir da je svaki tekst izvorno bio predodređen za format svitka.

Budući da svaka vrpca papirusa ima vlaknasti uzorak jedinstven poput otiska prsta, fragmentirane knjige iz knjižnice Nag Hammadi ponovno su sastavljene na način da je lociran položaj vlakana fragmenta ili lista na izvornoj papirusnoj površini proizvedenoj od papirusnih vrpca. Tako se mogao odrediti njegov položaj u svitku i, konačno, u kodeksu.

Koptski muzej u Kairu, gdje se čuva knjižnica Nag Hammadi, svaku je knjigu označio brojem. Ta je numeracija imala odrediti redoslijed njihova objavljivanja, što je odražavalo značaj koji se pripisivao pojedinom tekstu i stupanj očuvanosti. Iznimku od toga općega pravila predstavlja samo veoma fragmentirana četvrta knjiga kojoj se dodjeljuje osobit značaj, budući da njezine dvije rasprave predstavljaju prijepise rasprava sadržanih u trećoj knjizi. Iako je sustav numeracije knjiga, rasprava, pa čak i stranica varirao tijekom posljednjega desetljeća, numeracija koju smo ovdje usvojili je ona Koptskoga muzeja i *Pretiska kodeksa iz Nag Hammadija*, stoga bi trebala zamijeniti starije numeracije.

Od ukupno pedeset šest rasprava, njih šest predstavljaju prijepise (III, 1; IV, 1 i 2; V, 1; XII, 2; i XIII, 2), te nisu uključene u ovu zbirku, budući da je u njoj sadržan bolji prijepis. Šest je drugih rasprava već postojalo u doba otkrića knjižnice Nag Hammadi, bilo u grčkom izvorniku (VI, 5 i 7, te XII, 1), ili u latinskom (VI, 8) ili koptskom prijevodu (II, 1 i III, 4). Dva koptska prijevoda potječu iz papirusnoga kodeksa označenog BG 8502, koji se danas čuva u Berlinu, i koji je u tom pogledu sličan knjižnici Nag Hammadi. Iz toga su razloga preostale dvije rasprave uključene u ovo djelo. Kako bismo dobili točniji uvid u količinu tekstova sadržanih samo u knjižnici Nag Hammadi, valja nam oduzeti dvanaest prijepisa unutar ili izvan korpusa Nag Hammadi. Tako se može govoriti o ukupno četrdeset novootkrivenih tekstova. Tri su teksta iz toga korpusa sačuvana samo u fragmentima, jedan na grčkom (II, 2) i dva na koptskom (II, 5 i VII, 4), no kao takvi su identificirani tek kada je cjelovit tekst postao dostupan u knjižnici Nag Hammadi. Sada kada je dostupna čitava knjižnica, moguće je identificirati i fragmente drugih tekstova. No ti sačuvani dijelovi nisu nam od pretjerano velike koristi. Korpus koji je ograničen na ukupno četrdeset novih tekstova sadrži također nekoliko fragmentarnih rasprava (VIII, 1; IX, 1, 2 i 3; XI, 1, 2, 3 i 4; i XII, 3).

Najsigurnije bi bilo reći da knjižnica Nag Hammadi sadrži trideset relativno cjelovitih tekstova i deset fragmenata.

Iako je knjižnica Nag Hammadi koptska, tekstovi su izvorno bili sastavljeni na grčkom jeziku. Činjenica da su bili otkriveni u Gornjem Egiptu može nas, stoga, zavesti na pogrešan trag. Naravno, neki su bili napisani u Egiptu, jer sadrže specifične naznake o Egiptu: *Asklepije* naziva Egipat "slikom neba"; *O podrijetlu svijeta* poziva se na "vodene hidre u Egiptu" i "dva bika u Egiptu" kao svjedoke; u *Rasprava o Osmom i Devetom* daje naputke sinu neka "napiše ovu knjigu za hram u Diospolisu (Magni pokraj Luksora ili Parvi pokraj Nag Hammadija), hijeroglifskim pismom." Pa ipak, grčki su se pisci mogli pronaći u svim dijelovima staroga svijeta gdje se govorio grčki, u samoj Grčkoj (VI, 5), Siriji (II, 2), ili Jordanu (V, 5). Sličan je slučaj i s Biblijom i drugim drevnim tekstovima napisanima u raznim krajevima staroga svijeta i sačuvanima u "suhome pijesku Egipta". Tako i knjižnica Nag Hammadi predstavlja proizvod izvorno grčkih književnih pothvata anonimnih i međusobno nepovezanih autora raštrkanih diljem istočne polovice staroga svijeta, pokrivajući razdoblje od gotovo pet stotina godina (možda i više, uzmemo li u obzir kratak odlomak iz Platonove *Republike*, VI, 5).

Osim onoga što se može zaključiti iz samih knjiga, gotovo nam ništa nije poznato o ljudima koji su preveli rasprave na koptski, prepisali ih i zakopali. Egipatsko čitateljstvo toga doba uglavnom se služilo grčkim jezikom, stoga je grčka književnost bila u velikoj mjeri zastupljena. Grad Diospolis Parva, rimska vojna baza s galaćanskim postrojbama iz Male Azije, nalazio se nasuprot mjestu gdje je bila zakopana knjižnica Nag Hammadi, na suprotnoj obali Nila. U Chenoboskiji, na desnoj obali Nila, u blizini lokaliteta gdje je otkrivena knjižnica, pronađen je natpis koji glasi:

"Za [dobru] sreću cara [cezara] Trajana Hadrijana [Augusta]".

Grčke molitve upućene Zeusu Serapisu koje spominju Antiohiju, otkrivene su u dvjema špiljama na litici u blizini mjesta gdje je bila zakopana knjižnica. No, grčki tekstovi poput Biblije i knjižnice Nag Hammadi sve više su se prevodili na egipatski jezik. Za područje na

kojemu je knjižnica bila proizvedena, čitana i zakopana, te za približno isto vremensko razdoblje, tu činjenicu ilustrira djelo *Život sv Pahomija*. Taj tekst, koji je sačuvan u grčkoj i koptskoj verziji, pripovijeda o grčkom redovniku iz Aleksandrije koji je posjetio Pahomija. Pahomije ga je potom "smjestio u istu prostoriju s jednim starijim bratom koji je govorio grčki", dok redovnik nije naučio domaći jezik. U međuvremenu je Pahomije "milošću Božjom nastojao naučiti grčki, kako bi mu mogao pružati utjehu. Pahomije ga je poslije imenovao upraviteljem aleksandrijske i druge strane braće koji su došli za njim."

Egipatski jezik pisan grčkim pismom (uz nekoliko slova koja su označavala zvukove, a koje Grci nisu rabili), naziva se koptski. Knjižnica Nag Hammadi pisana je na dva koptska narječja. Čak i među tekstovima prevedenima na isto narječje manje razlike upućuju na veći broj prevoditelja, što ne odgovara broju pisara koji su za sobom ostavili do danas sačuvane prijepise. Gdje postoji više prijepisa, očito je da je u proces njihova nastanka bilo uključeno više prevoditelja koji su svoje prijevode temeljili na različitim grčkim tekstovima. Proces prevođenja vjerojatno je trajao više od stotinu godina i na čitavom egipatskom području.

Svaki je kodeks bio uvezan u kožni uvez. Dimenzije knjige obično su se urezivale u kožu, dok se meka površina označenoga dijela oblagala slojevima rabljenoga papirusa, takozvanom kartonažom, što je nalikovalo tvrdim koricama. Taj je rabljeni papirus sadržavao grčka i koptska pisma i poslovne dokumente, te imena ljudi i mjesta, kao i datume koji su pomogli u određivanju vremena i mjesta proizvodnje korica. Nakon oblaganja korica kartonažom, dio uveza potom bi se savijao na vrhu i dnu, na prednjim i zadnjim koricama, te na vanjskom rubu zadnjih korica. Budući da se linija životinjske kralježnice obično pružala vodoravno preko korica, dio kože koji se sužava prema repu mogao se zadržati u obliku preklopa koji se pružao od vanjskoga ruba prednjih korica. Njemu se dodavala vrpca koja je obuhvaćala zatvorenu knjigu. Ta je praksa vjerojatno preuzeta od proizvođača papirusnih svitaka, koji su rabili slične vrpce kako bi zaštitili svitke i držali ih zatvorenima. Vrpca je također bila potrebna kako bi se kodeks držao zatvorenim. Svaka knjiga iz knjižnice Nag Hammadi ima jedan blok listova savijen na sredini, što je činilo površinu za pisanje (iako je u Kodeksu I glavni blok zamijenjen dvama manjim blokovima). Takvi bi

se veliki blokovi odvojili od vanjskoga ruba da nisu bili čvrsto povezani. Kraće vrpce na vrhu i dnu prednjih i zadnjih korica vezale bi se kako bi kodeks bio još čvršće zatvoren.

Dva pronađena uveza (IV i VIII) nemaju preklop na vanjskom rubu prednjih korica, iako imaju uobičajene vrpce. Treći, sličan uvez (V) ima preklop na vanjskom rubu prednjih korica. Te su tri knjige vjerojatno bile načinjene od manjih koža, a loša kakvoća blokova papirusa očito je bila posljedica štedljivosti proizvođača. Drugi uvezi uključuju kožna pojačanja koja štite korice i papirusne blokove od pritiska vrpce koje se protežu duž pregiba na sredini bloka, kao i dvije vodoravne potporne vrpce koje leže između korica i kožnoga pojačanja. Tri su takva uveza (VI, IX i X). Oni čine drugu skupinu uveza, zajedno s još jednim sličnim uvezom (II) koji više ne postoji. Za tu su skupinu karakteristične tehničke prednosti koje smo upravo spomenuli, te estetska kakvoća. Doista, uvez Kodeksa II je veoma lijepo ukrašen i obojan. Četiri ostala uveza (I, III, VII, XI) prilično su grube izrade.

Pisare uključene u proizvodnju trinaest kodeksa možemo razlikovati po njihovim rukopisima. Čini se da je jedan pisar radio na više kodeksa. Naime, jedan je pisar prepisao veći dio Kodeksa I, dok je drugi prepisao raspravu 4 iz Kodeksa I; taj drugi pisar također je prepisao rasprave 1 i 2 iz Kodeksa XI. Treći je pisar prepisao rasprave 3 i 4 iz Kodeksa XI, napisane na različitim narječjima, kao i Kodeks VII. Stoga tri od četiri knjige čiji uvezi ne upućuju na njihovu međusobnu povezanost, povezuje rukopis prepisivača. No, novija su istraživanja pokazala kako je riječ o različitim prepisivačima, iako su im rukopisi veoma slični. Naime, te je rukopise moguće razlučiti upravo na mjestima gdje je površina iskrivljena zbog uveza, što potvrđuje prvo kategoriziranje koje se temelji na kožnim uvezima.

Dvije skupine sličnih uveza i četiri različita, te rukopis jednoga pisara i rukopisi različitih pisara, upućuju da je knjižnica Nag Hammadi zbirka tekstova koji su izvorno predstavljali zasebne knjige ili su bili sadržani u manjim knjižnicama. To potvrđuje i raspodjela prijepisa. Nijedan kodeks ne sadrži dva prijepisa istoga djela, što nije slučaj ni u knjigama iz iste skupine uveza. Nadalje, ne postoje dva prijepisa istoga djela od ruke jednoga pisara, izuzmemo li jedan izoliran slučaj. Ta se iznimka odnosi na II, 4 i XIII, 2, tj. na dva teksta napisana istim

rukopisom i gotovo posve istovjetnim rječnikom. Pa ipak, drugi je prijepis ispao pri trganju Kodeksa XIII, te je samo jedna rasprava sačuvana unutar prednjih korica Kodeksa VI, zajedno s nekoliko uvodnih rečenica iz XIII, 2, na poledini posljednjega lista, što nije moglo biti učinjeno bez uništenja teksta koji se želio sačuvati (XIII, 1). Činjenica da je XIII, 2 odvojen (izuzevši nekoliko neizbježnih uvodnih rečenica) svjedoči o svijesti o nepotrebnosti takvih duplikata. Iz bilješke u Kodeksu VI zaključujemo kako pisar nije želio u svoj prijepis uključiti nešto što je naručitelj prijepisa već posjedovao. Stoga, kada se u čitavoj knjižnici doista pojavi takav duplikat, zaključujemo kako knjige s dvostrukim prijepisima nisu bile namijenjene za knjižnicu od trinaest knjiga. Obje rasprave iz Kodeksa IV nalaze se također i u Kodeksu III, stoga je Kodeks IV suvišan. Postoje ukupno tri prijepisa *Apokrifnoga evanđelja po Ivanu* (II, 1; III, l; i IV, 1), po jedan iz svake od tri kategorije uveza. Stoga možemo zaključiti kako sadašnja knjižnica potječe iz barem tri manje zbirke.

Datiranje koptskih rukopisa mnogo je nesigurnije od datiranja grčkih rukopisa, ili datiranja poslovnih dokumenata toga doba. Još nije provedena detaljna studija rukopisa iz knjižnice Nag Hammadi, iako se njihov nastanak smješta u posljednju polovicu 4. stoljeća. Sami tekstovi ne sadrže datume niti povijesne naznake koje bi omogućile datiranje. No, *Razumijevanje Naše Velike Moći* sadrži jednu naznaku koja bi nam mogla poslužiti kao polazište za datiranje Kodeksa VI:

"Odvratite se od nevaljale pohote, žudnji i (nauka) Anomejaca, zlih hereza koje nemaju temelja!"

Dok se sredinom 4. stoljeća aleksandrijski nadbiskup Atanazije skrivao u Pahomijevim samostanima, "anomejski" su heretici doživljavali svoj kratkotrajan procvat u Aleksandriji. Taj je tekst vjerojatno nastao u to doba.

Papirus koji se rabio za pisma i poslovne dokumente, i koji se ponovno rabio kao pojačanje za kožne korice, može se lakše locirati nego listovi koji čine blokove povezane tim koricama. U "kartonaži" Kodeksa VII zapisane su godine 341., 346. i 348. To upućuje na zaključak da uvez

Kodeksa VII nije bio proizveden prije 348. godine. Dokument pronađen u kartonaži Kodeksa I spominje "Diospol[is] u blizini Chenobos[kije]." U ostalim se kartonažama spominju i drugi lokaliteti na istom širem području. Čini se da je dio kartonaže iz uveza Kodeksa VII pripadao redovniku imena Sansnos, zaduženog za skrb o stoci, što nedvojbeno upućuje na njegovu povezanost s proizvođačem kožnih uveza. Središte Pahomijeva reda u Pabau, gdje se nalazila bazilika sv. Pahomija, kao i treći pahomijanski samostan u Chenoboskiji, gdje je sam Pahomije započeo svoj pustinjački život, samo su 8,7 i 5,3 km udaljeni od mjesta na kojemu je bila zakopana knjižnica. Tako se podrijetlo kodeksa iz Nag Hammadija često izjednačavalo s pahomijanskim monaškim redom, čiji je program, između ostaloga, uključivao i opsežne studije književnosti. No, objavljivanje ove kartonaže 1981. potaknulo je preispitivanje dokaza koji su se pokazali manje sigurnima nego što se do tada mislilo. No, za razliku od drugih ponuđenih teorija, veza kodeksa iz Nag Hammadija s pahomijanskim pokretom ostaje i dalje ozbiljna mogućnost.

S obzirom na ortodoksiju pahomijanskih samostana koju odražava *Život sv. Pahomija* i druge monaške legende, neki su znanstvenici bili neskloni povezivati knjižnicu Nag Hammadi s tim samostanima, osim u slučaju da su bili prepisivani za potrebe pobijanja hereze. No, branitelj kršćanskoga pravovjerja ne bi se trudio skupljati nekršćanske tekstove sadržane u knjižnici Nag Hammadi. Osim toga, neki kršćanski tekstovi nisu izričito "heretički", te nisu morali biti uključeni u tu zbirku. Sama činjenica da je knjižnica nastala kombinacijom nekoliko manjih zbirki upućuje na kršćanske gnostike ili samostane kao proizvođače pojedinih knjiga ili malih zbirki za potrebe njihova vlastitog duhovnog prosvjetljenja, prije nego na lovce na heretike. Budući da je poznata anti-heretička književnost uglavnom grčka, ne bismo smjeli odmah pretpostaviti da je ista tendencija vladala u koptskoj književnosti. Pahomijanska književnost koja se prenosila samostanskim kanalima bila je prilično nezanimljiva.

S obzirom na to da je proizvodnja knjiga bila jedna od vještina svojstvenih samostanima, moguće je da su redovnici trgovali knjigama kako bi pribavili sredstva za život. Mogli bismo također pretpostaviti da su neispisane knjige bile proizvedene u samostanima i prodavane gnosticima (ili nekom drugom) koji su ih potom sami ispunjavali. No, postoje neki dokazi iz toga razdoblja koji upućuju na to da su knjige

najprije bile ispisivane a potom uvezivane, kao u slučajevima kada rečenica prolazi preko pregiba na hrptu. U knjižnici Nag Hammadi mrlje su obično prisutne na prvim i posljednjim stranicama, ali ne i na drugim mjestima, što se možda može objasniti vlažnošću kartonaže pri uvezivanju, u kojem slučaju su se papirusni blokovi morali ispisivati prije uvezivanja.

Budući da su u izradu knjižnice Nag Hammadi bili uloženi izvanredni napori i pozornost, teško je zamisliti da su knjige posljedica antagonizma, pa čak i nezainteresiranosti za njihov sadržaj. Naprotiv, one odražavaju ljubav i upravo religiozno štovanje. Kožni uvezi nisu raskošno ukrašeni u usporedbi s, primjerice, manihejskim knjigama za koje se tvrdilo da su bile optočene draguljima (iako su sačuvani jednostavni drveni uvezi manihejskih kodeksa iz Medinet Madija manje ukrašeni od onih iz Nag Hammadija). Pa ipak, jednostavnost je bila primjerenija pahomijanskim samostanima. *Život sv. Pahomija* izvješćuje:

"On je također savjetovao braći neka ne obraćaju pozornost na dražesti i ljepote ovoga svijeta, bilo da je posrijedi primamljiva hrana ili raskošna odjeća, soba ili bogato ukrašena knjiga."

Neki su kožni uvezi bili ukrašeni križevima (II, IV, VIII). Hijeroglif *ankh*, koji je označavao život, a potom je modificiran u *ansatu*, kršćanski križ, nalazi se na izvanredno vješto obrađenom uvezu Kodeksa II, te na kraju *Molitve apostola Pavla*. Simbol ribe koji označava vjerovanje "Isus Krist, Sin Božji, Spasitelj", pojavljuje se u dvije pisarske bilješke (u kodeksima III i VII). U prvom slučaju ime pisara sačuvano je u komentaru "moje je tjelesno ime Gongessos", što je vjerojatno latinsko ime Concessus. Pisar je imao i duhovno ime ili titulu - Eugnostos. Čini se da je uživao izvjestan duhovni status, te se obraćao svojim "srodnim svjetlima u nepokvarljivosti". U tom duhovnom krugu tekst je opisao kao "napisan od Boga". Čak i ako ta pisarska bilješka ne potječe od pisara koji je prepisao kodeks, nego od ranijega pisara koji je napisao verziju stariju od sačuvanoga prijepisa, pisar Kodeksa III nije smatrao potrebnim ukloniti je, a još manje zamijeniti je upozorenjem protiv hereze. Međutim, za neke se pisarske bilješke, budući da se nalaze na kraju postojećega kodeksa, može pretpostaviti da ih je sastavio pisar

dotičnoga kodeksa. One odražavaju pisarevo mišljenje da je tekst božanskoga podrijetla. Kodeks II završava ovom bilješkom:

"Sjetite me se, braćo, [u] vašim molitvama: Mir svecima i onima koji su duhovni."

Kodeks VII završava sličnom bilješkom:

"Knjiga pripada očinstvu. Napisao ju je sin. Blagoslovi me, oče. Budi blagoslovljen, oče, u miru. Amen."

Te pisarske bilješke, zajedno s pozornošću poklonjenom ispravljanju pogrešaka, upućuju na to da su pisarska religiozna uvjerenja bila srodna prepisivanim sadržajima.

Možda je uobičajena percepcija monaških redova 4. stoljeća kao krajnje ortodoksnih pokreta anakronizam, te odražava stajališta kasnijih redovnika koji su zabilježili legende o ranijem razdoblju. Pustinjakovo povlačenje u pustinju značilo je i njegovo udaljavanje od Crkve, braće, sakramenata i vlasti. Početkom 4. stoljeća živio je pustinjak imena Hierakas, po zvanju pisar i učeni tumač Biblije, čija su gledišta bila toliko rigidna da je tvrdio kako brak pripada starom savezu, te da nitko tko je vjenčan "ne može naslijediti kraljevstvo nebesko". Iako je zbog takvoga mišljenja bio označen heretikom, stekao je brojne sljedbenike. *Svjedočanstvo istine* iz knjižnice Nag Hammadi predstavlja slično gledište:

"Nitko tko je pod zakonom neće moći vidjeti istinu, jer ne može služiti dvama gospodarima. Oskvrnuće Zakona je očito; no, čistoća pripada svjetlu. Zakon zapovijeda muškarcu da uzme ženu, a ženi da uzme muškarca, da rađaju i množe se poput morskoga pijeska. No, strast u kojoj uživaju zarobljava duše onih koji su ovdje rođeni, koji skrvnave i koji su oskvrnuti, kako bi kroz njih Zakon bio ispunjen. Oni pomažu svijetu; okreću se od svjetla i ne mogu [se otrgnuti] od arhonta [tame] dok ne plate i posljednji [novčić]."

Život sv. Pahomija pripovijeda kako je "filozof" iz Panopolisa (Akhmima), gdje je Pahomije sagradio samostan, samo 108 km nizvodno od mjesta gdje je bila zakopana knjižnica Nag Hammadi, kanio provjeriti redovnikovo "razumijevanje svetih knjiga". Pahomije je poslao svoga pomoćnika Teodora da ga dočeka:

"Filozof mu je postavljao pitanja na koja nije bilo teško odgovoriti: "Tko nije bio rođen, a ipak je umro? Tko je bio rođen, ali nije umro? Tko je umro, ali nije vonjao po raspadanju?" Teodor je odgovorio: "Adam nije bio rođen, ali je ipak umro. Henok je bio rođen, ali nije umro. Lotova je žena umrla, ali, postavši stupom soli, nije vonjala po raspadanju." Prihvativši te odgovore, filozof je otišao."

U ovoj pripovijesti prepoznajemo odjek rasprava koje je Pahomije vodio s kršćanskim gnosticima, prije nego što ih je Epifan sredinom 4. stoljeća nastojao protjerati iz grada.

Godine 367. nadbiskup Atanazije napisao je uskršnju poslanicu u kojoj je osudio heretike i "njihove apokrifne knjige za koje tvrde da su nastale u drevno doba, te ih nazivaju imenima svetaca." Teodor, tadašnji čelnik pahomijanskih samostana, preveo je poslanicu na koptski i "pohranio je u samostanu kako bi mu poslužila kao pravilo". Vjerojatno je u to doba još uvijek bilo heretika ili heretičkih knjiga koji su vršili utjecaj na pahomijanski pokret i zbog kojih je takav postupak bio nužan. Naravno, mnogi su tekstovi iz Nag Hammadija doista napisani pod pseudonimima, odnosno, pripisani nekome "svecu" iz prošlosti. Pahomijanska legenda navodi jednu od "tih knjiga koje su napisali heretici" i "nazvali ih imenima svetaca" u kojoj stoji:

"Kada je prevarena Eva pojela plod drveta, s đavlom je začela Kaina."

Hipostaza arhonata iz knjižnice Nag Hammadi sadrži pripovijest koja na to upućuje:

"Tada su vladari došli svome Adamu. Kada su vidjeli njegovu žensku družicu kako s njime razgovara, veoma su se uznemirili; zaljubili su se u nju. Rekli su: "Posadimo u nju svoje sjeme," i krenuli prema njoj. A ona im se smijala zbog njihova bezumlja i sljepoće; u njihovim je šakama

postala drvetom, ostavivši za sobom svoj sjenoviti odraz, svoju sliku; i oni su je teško oskvrnuli.

Oskvrnuli su pečat njezina glasa, a zbog obličja koje su stvorili, bijahu prokleti, kao i [njihova] (vlastita) slika."

Početakom 5. stoljeća, Šenut, opat Bijeloga samostana u Panopolisu, gdje je Pahomije utemeljio svoje samostane i odakle je došao "filozof", napao je skupinu u obližnjemu hramu Pneuita, koja je za se tvrdila da "nema kralja", te je obožavala "demijurga" (tvorac, graditelj svijeta) i nije prihvaćala Ćirila, aleksandrijskoga nadbiskupa, kao svoga "prosvjetitelja". Ti izrazi koje je Šenut posudio od dotične skupine, veoma su prisutni u knjižnici Nag Hammadi, te se može pretpostaviti da je skupina bila kršćansko-gnostička, možda čak i setijanska, iako ih Šenut u svojim polemikama naziva poganskim hereticima. Zaplijenio je njihove "knjige prepune bogohulja" i "svake vrste čarobnjaštva". Doista, nizovi samoglasnika i nerazumljivih magijskih riječi (Plotin to naziva "siktanjem") pojavljuju se i u samoj knjižnici Nag Hammadi. Zapravo, i sam je Pahomije u pismima samostanskim čelnicima rabio šifre koje nisu mogli odgonetnuti ni njegovi nasljednici! Stoga, knjižnica Nag Hammadi i Pahomijeve "knjige duhovnih slova" možda i nisu bile tako daleko od onoga što Šenut naziva knjigom magije. Šenut je zaprijetio hereticima izjavivši:

"Natjerat ću vas da primite ... nadbiskupa Ćirila, ili će većina vas umrijeti od mača, a pošteđeni će biti izgnani."

Kao što su svici s Mrtvoga mora bili pohranjeni u posude i skriveni u doba približavanja X. rimske legije, tako je i pohrana u posudu i zakopavanje knjižnice Nag Hammadi možda prethodila približavanju predstavnika rimskih vlasti, koje su tada postale kršćanskima.

Činjenica da je knjižnica Nag Hammadi bila pohranjena u posudi govori o želji njezinih posjednika da je sačuvaju od uništenja. Jer, u takvim posudama nisu bili pohranjeni samo svici s Mrtvoga mora. Naime, na područjima uz Nil otkriveni su brojni biblijski rukopisi skriveni u sličnim posudama, od kojih su neki pohranjeni u blizini Nag Hammadija, te potječu iz istoga razdoblja.

Godine 1952. otkriće rukopisa zakopanih u posudi nekoliko stoljeća poslije kodeksa iz Nag Hammadija, pokazalo je kako najvjerojatnije ta djela, a ne knjižnica Nag Hammadi, predstavljaju ostatke knjižnice pahomijanskoga monaškog reda. Jer, to je otkriće uključivalo arhivske prijepise službenih pisama opata pahomijanskoga reda. Ostali materijal predstavlja očekivani sadržaj pahomijanske knjižnice: biblijske, apokrifne, martirologijske i druge tekstove. Postoje također i neki grčki (i latinski) tekstovi, čija se prisutnost može objasniti pretpostavkom da su pripadnici pahomijanskoga pokreta prije stupanja u Red predavali samostanu svoju imovinu koja je možda uključivala nekršćanske tekstove. Ti su tekstovi vjerojatno potom pohranjivani u samostanske arhive, poput ostalih dokumenata, te se više nisu rabili.

Otkriće iz 1952. odnosi se na takozvane **Dokumente iz Dishne**, budući da je Dishna veliki grad pokraj rijeke i željeznice, a u njemu se trgovalo tekstovima. No, lokalitet se zapravo nalazi u podnožju Jabal Abu Mane (Mana), 5,5 km sjeverozapadno od Dishne i, što je još značajnije, 5 km sjeveroistočno od središta pahomijanskoga reda, te 12 km istočno od mjesta otkrića kodeksa iz Nag Hammadija. U znanstvenim krugovima pronađeni su rukopisi poznati kao **Papirusi iz Bodmera**, budući da je najveći dio dokumenata pribavila knjižnica grada Bodmera u blizini Ženeve. No, tek je nedavno, u procesu traganja za podrijetlom kodeksa iz Nag Hammadija, identificirano i javno objavljeno podrijetlo Papirusa iz Bodmera, koje je do tada bilo poznato samo ograničenim krugovima trgovaca starinama.

Biblija spominje zakopavanje knjige u posudi kao način njezina očuvanja, te spaljivanje knjige kao način njezina uništenja (Jer 32:14-15; 36:23). *Život sv. Pahomija* izvješćuje da je Pahomije, smatrajući Origena heretikom, uništio jednu njegovu knjigu bacivši je u vodu i izjavivši kako bi je spalio da se u njoj ne spominje ime Gospodnje. Krajem 4. stoljeća, kršćansko spaljivanje aleksandrijske knjižnice, najveće riznice pisane riječi drevnoga svijeta, upućuje da bi takvo rješenje svakako bilo primijenjeno da je netko želio uništiti knjižnicu Nag Hammadi. Ako su kodeksi bili dio pahomijanske knjižnice, njih ne bi uništili lovci na hereze, nego pobožni pripadnici Reda. Potonji su ih, čini se, vrednovali do te mjere da su ih pohranili u posudu i zakopali, kako bi ih sačuvali za buduće naraštaje.

Dva teksta iz knjižnice Nag Hammadi sadrže podatke o njihovoj pohrani na planini, gdje su imali ostati do kraja vremena. *Evandjelje po Egipćanima* završava sljedećim riječima:

“Veliki Set napisao je ovu knjigu slova u stotinu i trideset godina. Pohranio ju je na planini zvanj Charaxio, kako bi, u posljednje doba, ... došao i otkrio tu neiskvarenu, svetu rasu velikoga spasitelja, i one koji će prebivati s njima u ljubavi, i velikog, nevidljivog, svetog Duha, i njegova jedinorođenoga Sina...”

Na završetku *Alogena* pojavljuje se slična ideja:

“Zapiši ono što ću ti ispričovijediti i na što ću te podsjetiti u korist onih koji će, poslije tebe, biti dostojni. Ovu knjigu ostavi na planini i zazovi čuvara: "Dođi, Strašni".”

Sa svake strane doline Nila uzdižu se strme litice. Dio litice na desnoj obali, koja označuje granicu doline Nila i pustinje između Chenoboskije i Pabaua, naziva se Jabal al-Tarif. Stršeća stijena koja podsjeća na stalagmit u pretpovijesno je doba otrgnuta od stijene i ostala ležati na talusu (nagnutoj stjenovitoj zaravni koja se tijekom vremena oblikuje u svojevrsan potporanj u podnožju litice). Ispod sjeverne strane jednoga od velikih, poput bačve oblikovanih komada toga slomljenoga potpornja, bila je skrivena posuda s knjižnicom Nag Hammadi.

Na stijeni, na vrhu talusa, na koji se lako može popeti, u drevno su doba bili opljačkani grobovi Pepija I. i II., vladara VI. dinastije (2350.-2200. god. pr. Kr.). Te su grobnice postale hladne špilje u kojima se redovnik mogao povlačiti u samoću, poput samoga Pahomija, ili je u njima pustinja mogao pronaći svoje prebivalište. Grčke molitve Zeusu Serapisu, uvodne rečenice biblijskih Psalama na koptskom, te kršćanski križevi, sve je to crvenom bojom naslikano na zidovima špilja, te svjedoče o njihovoj uporabi. Možda su i čuvari knjižnice Nag Hammadi rabili te špilje, što bi objasnilo odabir upravo toga skrovišta za pohranu dragocjenih tekstova. Posuda je ondje počivala tisućljeće i pol...

3. Otkriće

Seljaci iz područja Naj' Hammadi u Gornjem Egiptu u prosincu gnoje zemlju talusom Jabala al-Tarifa, prenoseći ga na devama do svojih polja. Dva brata, Muhamed i Kalif `Ali iz klana al-Samman, natovarili su svoje deve na južnoj strani ležećega kamenog bloka i, kopajući oko njegova podnožja, otkrili posudu. Muhamed `Ali izvijestio je kako se isprva bojavao razbiti posudu, čiji je poklopac možda bio zapečaćen smolom, misleći da je u njoj zatvoren div. No, pomislivši kako posuda možda sadrži zlato, skupio je hrabrost i razbio je pijukom. U zrak su odletjela svjetlucava zrnca - ni divovi ni zlato, ali možda komadići papirusa! Zamotao je knjigu u svoju tuniku, prebacio je preko ramena, odvezao devu i krenuo kući, u kolibu u seocetu al-Qasr, drevnoj Chenoboskiji, gdje je Pahomije započeo svoj kršćanski život.

Pola godine poslije toga, u noći 7. svibnja, 1945., dok je kao noćni čuvar stražario nad opremom za navodnjavanje polja, otac dvojice braće, imena `Ali, ubio je razbojnika. Sljedećega je jutro sam bio ubijen u krvnoj osveti. Otprilike mjesec dana poslije otkrića knjiga, seljak imena Ahmed zaspao je za dnevne žege uz prašjavu cestu u blizini kuće Muhameda `Alija, stavivši uza se posudu melase od šećerne trske, koju je kanio prodati. Neki mu je susjed dojavio da je ubojica njegova oca Muhamed `Ali. Smjesta je otrčao kući i vijest priopćio svojoj braći i obudovjeloj majci koja je sedmorici svojih sinova naložila neka naoštre svoje pijuke. Obitelj se potom obrušila na svoju žrtvu, odsjekavši Muhamedu udove, iščupavši mu srce i proždrijevši ga, kao završni čin krvne osvete.

Ahmed je bio sin šerifa Ismaila Huseina, snažnoga čovjeka koji je bio postavljen za čelnika al-Qasra, iako je pripadao plemenu Hawara, čiji se članovi nisu smatrali Arapima, iako su za se tvrdili da potječu izravno od Proroka. Selo Hawara, Hamrah Dum, nalazi se u podnožju Jabala al-Tarifa, te se Muhamed `Ali bojavao vratiti na mjesto otkrića. Naime, Ahmedov brat osvetio se ubivši dva člana klana al-Samman. Čak deset godina poslije, Ahmedov sin, tada tinejdžer, čuo je da će u al-Qasru biti pogreb jednoga člana obitelji Muhameda `Alija. Svoju je muževnost dokazao ušavši kradomice u grad i pucajući na pogrebnu povorku. Jednoga je člana ubio a jednoga ranio. Muhamed `Ali ponosno je

pokazivao ranu tik iznad srca, kako bi dokazao da je osveta bila neuspješna. No, uporno je odbijao vratiti se na liticu i pokazati mjesto otkrića, sve dok ga obećanje o prikrivanju identiteta novom odjećom, vladina pratnja i, naravno, određen novčani iznos, nisu uvjerali da promjeni mišljenje.

Stanovnici al-Qasra toliko su prezirali šerifova sina da na saslušanju nije bio nazočan niti jedan svjedok. No, tijekom toga razdoblja policija je svake večeri pretraživala kuću Muhameda `Alija, u potrazi za oružjem. Saznavši da su knjige kršćanske, nedvojbeno na temelju koptskoga pisma, Muhamed `Ali zamolio je Bazilijusa `Abd al-Masiha, koptskoga svećenika iz al-Qasra, neka pohrani knjige u svojoj kući, budući da njegov dom policija neće pretraživati. Koptski se svećenici žene, a supruga toga svećenika imala je brata imena Ragib Andravus, koji je obilazio okolna sela podučavajući stanovništvo engleskom jeziku i povijesti, u župnim školama Koptske Crkve. Jednom tjedno, kada je podučavao u al-Qasru, smjestio se u domu svoje sestre. Ugledavši jednu od knjiga (Kodeks III), prepoznao je njezinu moguću vrijednost i uvjerio svećenika neka mu je da. Potom ju je odnio u Kairo i pokazao je koptskom liječniku Georgeu Sobhiju, koji je proučavao koptski jezik. Ovaj je zatim pozvao stručnjake iz Odjela za starine, koji su preuzeli knjigu složivši se da će za nju Ragibu platiti 300 funta. Poslije mnogih otezanja, Ragib je konačno primio 250 funta, uz obvezu da Koptskome Muzeju, u kojemu je pohranjena knjiga, daruje dar u vrijednosti od 50 funta. Muzej je kao datum predaje zabilježio 4. listopada, 1946.

Misleći da su knjige bezvrijedne, a možda čak i izvor nesreće, Alijeva je udovica dio tekstova spalila u peći (vjerojatno Kodeks XII, od kojega je ostalo samo nekoliko nepotpunih listova). Nepismeni muslimanski susjedi trampili su ili kupili ostatak za smiješne iznose. Jednu je knjigu posjedovao izvjesni Nashid Bisadah, koji ga je povjerio trgovcu zlatom iz Nag Hammadija kako bi ga ovaj prodao u Kairu, a potom s njime podijelio zaradu. Navodno je neki trgovac žitom pribavio drugu knjigu i prodao je u Kairu za tako visoku cijenu da je ondje ubrzo otvorio svoju trgovinu. Stanovnici al-Qasra kažu da je to bio Fikri Jabra'il, danas vlasnik "Trgovine Nag Hammadi" u Kairu. Međutim, on tvrdoglavo poriče bilo kakvu povezanost s tom pričom, iako priznaje kako mu je ona poznata. Bahij `Ali, jednooki odmetnik iz al-Qasra, pribavio je većinu knjiga. U pratnji tamošnjega poznatog trgovca starinama, Dhaki

Baste, oputio se u Kairo. Svoje su knjige najprije ponudili trgovini Mansoor, u hotelu Shepherds, a potom Phokionu J. Tanou, koji je kupio sve knjige, a zatim je otišao u Nag Hammadi, kako bi ondje pribavio ostatak.

Veći dio Kodeksa I iz Egipta je iznio belgijski trgovac starinama, Albert Eid. Pokušao ga je prodati u New Yorku i Anni Arbor 1949., ali bez uspjeha. Eidova udovica Simone prodala ga je 10. svibnja, 1952. Institutu Jung iz Züricha, koji ga je imenovao "Jungovim kodeksom". Poslije objavljivanja kodeksa, dio po dio vraćan je u Kairo, odnosno u Koptski Muzej. U međuvremenu, Tanovu je zbirku preuzeo egipatski Odjel za starine, kako bi spriječio njezino iznošenje iz zemlje. Poslije Naserova dolaska na vlast, zbirka je bila nacionalizirana uz kompenzaciju u iznosu od 4000 funta. Danas se cjelokupna knjižnica Nag Hammadi nalazi u Koptskom Muzeju.

U doba otkrića knjižnice, direktor Koptskoga Muzeja, Togo Mina, studirao je u Parizu kod opata Etiennea Driotona, koji je poslije postao direktor Egipatskoga odjela za starine. Togo Mina bio je kolega supruge Jeana Doressea, mladog francuskog učenjaka koji je došao u Egipat kako bi proučavao koptske samostane. Togo Mina sa zadovoljstvom mu je omogućio pristup Kodeksu III i zajedno s njim počeo planirati francusko izdanje knjižnice. Nažalost, Mina je umro 1949. Godine 1956., sastanak nekolicine članova međunarodnoga odbora u Kairu doveo je do objavljivanja *Evandjelja po Tomi* 1959. Jungov kodeks postupno je objavljivao u 6 knjiga, od 1956. do 1975. U međuvremenu je novi direktor Koptskoga Muzeja, Pahor Labib, planirao objavljivanje većega dijela knjižnice s njemačkim znanstvenicima Alexanderom Böhligom i Martinom Krauseom.

Početakom 60-ih godina, generalni direktor UNESCO-a, Rene Maheu, sklopio je sporazum s ministrom kulture i Nacionalnim vodstvom Ujedinjene Arapske Republike, Saroiteom Okachaom, o objavljivanju cjelovitoga izdanja preko međunarodnoga odbora kojeg su imali izabrati Egipat i UNESCO. No, kada je ustanovljeno da su mnogi tekstovi već određeni za objavljivanje, plan UNESCO-a ograničen je na pretisak. Projekt je uglavnom mirovao, sve dok krajem 1970. nije bio imenovan međunarodni odbor za kodekse iz Nag Hammadija. *Pretisak kodeksa iz Nag Hammad-a* objavio je E. J. Brill u dvanaest knjiga, između 1972. i

1984. Do sada su objavljeni i mnogi ranije dodijeljeni tekstovi, te se trenutno pripremaju cjelovita izdanja na engleskom, njemačkom i francuskom. Ova se zbirka temelji na prijevodima iz engleske zbirke od sedamnaest knjiga naslovljene *Koptska gnostička knjižnica (The Coptic Gnostic Library)*.

Objavljivanje *Knjižnice Nag Hammadi na engleskom (The Nag Hammadi Library in English)* predstavlja tek prvi korak, jer označava nov početak u proučavanju gnosticizma. Prije stotinu godina, studenti su učili o gnosticizmu kako bi znali o čemu su pričali crkveni oci i lovci na heretike. Na prelasku iz 19. u 20. stoljeće, Škola povijesti religija proširila je tu domenu studija, tragajući za podrijetlom gnosticizma diljem drevnoga Bliskog Istoka. Između dva svjetska rata, **Hans Jonas** dao je filozofsko tumačenje gnosticizma koje ga je prvi put učinilo prihvatljivim načinom shvaćanja postojanja. **Rudolf Bultmann** potom je dao novo tumačenje **Novoga zavjeta**, u kontekstu interakcije s gnosticizmom, što je uključivalo i prihvaćanje i protivljenje. Pa ipak, rezultati istraživanja podrijetla, prirode i utjecaja gnosticizma prilično su nesigurni, kao da pravo otkriće tek slijedi. Ne možemo ostati hladnokrvni pred bistrinom, konstruktivnošću i učenoj intuiciji znanstvenika koji su iz ograničenih i sekundarnih izvora uspjeli izgraditi radnu hipotezu koja je veoma dobro funkcionirala. Pa ipak, otkriće knjižnice Nag Hammadi skrenulo je pozornost na dvojbenu vjerodostojnost tih izvora. Čak je i samo otkriće knjižnice bilo slučajno, a njezin je sadržaj prilično arbitraran. No, priliv novoga, do tada nepoznatoga materijala koji uključuje, po svome se značaju neminovno suprotstavlja koncepcijama prijašnjih znanstvenika. U najboljem slučaju ti su novi izvori isprva smatrani nedostatnima, stoga je očekivanje rezultiralo stagnacijom. Budući da nam je sada dostupna cjelokupna knjižnica Nag Hammadi, pravo je vrijeme za udruživanje snaga, za preispitivanje povijesti gnosticizma, njegovo konačno razumijevanje i, naravno, postavljanje novih pitanja. Studentskom se naraštaju iznimno rijetko pružaju takve prilike! Neka čitatelji *Knjižnice Nag Hammadi na engleskom* podijele taj ushit i odgovornost s onima koji su je objavili.

TAJNA KNJIGA JAKOVLJEVA

(1.2)

Uvod: *Francis E. Williams*
Preveo na engleski: *Francis E. Williams*
Prevela s engleskog: *Julijana Štok*

UVOD

Tajna knjiga Jakovljeva djelo je nepoznatoga autora, koje je prevedeno s grčkoga na koptski. Prema podatku sadržanom u evanđelju, ta je poslanica koju je napisao Jakov, Gospodinov brat; ime navodnoga primatelja je nečitljivo, no možda je bila upućena ranokršćanskom heterodoksnom učitelju Cerinthusu. Poslanica sadrži tajni zapis ili "apokrif"- odatle i naš naslov. Taj je apokrif namijenjen nekolicini izabраниh - među učenicima samo Jakovu i Petru - no spasenje je obećano onima koji prime poruku.

"Jakovljeva" poslanica navodi da je apokrif napisan hebrejskim pismom, te spominje još jedan, mnogo značajniji apokrif, koji je Jakov već poslao. Te su pojedinosti vjerojatno umetnute zbog dramatičnosti.

Apokrif, koji sadrži većinu našeg teksta, navodi kako se Isus ukazao svojim učenicima 550 dana poslije uskrsnuća, te da je izabrao Petra i Jakova kako bi ih "ispunio" i dao im, u nizu govora, svoje konačno i definitivno učenje, koje je do tada iznosio samo "u parabolama". Isus potom uzlazi do Očeve desne ruke, pri čemu ga Jakov i Petar bezuspješno pokušavaju slijediti. Ovdje završava apokrif; poslanica se potom nastavlja, navodeći kako otkrivenje nije bilo namijenjeno Isusovim učenicima, nego "djeci" koja će poslije "biti" rođena. Iako su učenici povjerovali u otkrivenje, bili su gnjevni zbog djece koja će doći poslije, stoga ih je Jakov odaslao u druge zemlje. To bi moglo objasniti zašto ovaj tekst nije bio uključen u apostolske propovijedi (ili kanon?).

Isusovi govori sadržani u apokrifu djelomice su piščevo djelo, iako uključuju i stariji materijal koji je, kako se čini, proizvod složene usmene,

a možda i pismene predaje. Dio toga materijala može se usporediti s onim u pozadini kanonskih evanđelja. U svojim govorima Isus objavljuje da je sišao s nebesa kako bi spasio "ljubljene" sinove Božje, pozivajući ih neka ga slijede na povratku u mjesto odakle je (su?) došao (došli?). Uvjerava ih u spasenje, istodobno ih bodreći u njihovoj ustrajnosti i gorljivosti i upozoravajući da bi mogli biti izgubljeni. Međutim, prvi i najduži govor posvećen je uzdizanju mučeništva. Njegov specifičan stil, oblik i tematika upućuju da je govor možda kasnija interpolacija.

Jasno je da su osobe kojima je poslanica upućena sebe razlikovale od šire Kršćanske crkve. Vjerojatno su odbacivale nauk okajanja; svakako nisu prihvaćale drugi Kristov dolazak i sveopće uskrsnuće, nadajući se kako će uzaći, u duši ili duhu, u kraljevstvo nebesko, za koje su vjerovali da se nalazi u njima samima. Takvo gledište, uz sveprisutnu i tipičnu gnostičku terminologiju, navela je mnoge istraživače na zaključak da je to djelo kršćansko-gnostičko, iako mu nedostaje valentinovska i, uopće, gnostička teologija. Izvješće o posebnom Isusovu ukazanju poslije njegova uskrsnuća, te pozivanje na Jakova kao izvora tajne i vrhunske predaje, sredstva su kojima su se gnostici često koristili kako bi legitimizirali svoju poruku.

Uzdizanje mučeništva, Jakovljeva "poslanica", te opis Isusova ukazanja učenicima, možda su samo od sekundarnog značaja; ta i druga pitanja koja se odnose na književnu povijest dokumenta već su bila predmetima istraživanja, i zaslužuju daljnje studije. Pretpostavlja se da je tekst bio napisan prije 150. god. po Kr., no još se uvijek može govoriti o "sjećanju" na Isusove govore i njihovo zapisivanje. Naime, neki tvrde da se takav izričaj ne bi rabio poslije ustanovljavanja kanona. Tajna knjiga Jakovljeva umnogome nalikuje "oproštajnim razgovorima" iz četvrtoga evanđelja, ili neovisnim razgovorima o istim pitanjima. U svakom slučaju, apokrif nije mogao nastati kasnije od 314. god. po Kr., kada su okončani progoni crkve, a samim time i rizik mučeništva.

TAJNA KNJIGA JAKOVLJEVA (I 1, 1-16, 30)

[Jakov] piše [...] thos (u, op. prev.): Mir [s vama od] Mira, [ljubav od] Ljubavi, [milost od] Milosti, [vjera] od Vjere, život od Svetoga Života!

Budući da si zatražio da ti pošaljem tajnu knjigu koju su mi razotkrili Petar i Gospodin, ne mogu te odbiti niti poreći (?); no, [napisao] sam je hebrejskim slovima i poslao je tebi, samo tebi. Kako si ti nositelj spasenja svetaca, nastoj i pobrini se da za ovaj zapis i ono što Spasitelj nije želio razotkriti svima nama, dvanaestorici njegovih učenika, ne dođe do drugih. Ali, blagoslovljeni oni koji će biti spašeni vjerom (koju sadrže, op. prev.) ove riječi.

Prije deset mjeseci poslao sam vam još jednu tajnu knjigu koju mi je razotkrio Spasitelj. S obzirom na okolnosti, smatrajte je kao otkrivenje upućeno meni, Jakovu, a ovu 2 [*neprevedivi fragmenti*] dvanaest učenika sjedili [su] zajedno, prisjećajući se onoga što je Spasitelj rekao svakome od njih, bilo u tajnosti ili otvoreno, i [zapisujući to] u knjige - [Ali, ja] sam pisao ono što je bilo u [mojoj knjizi] - gle, Spasitelj se pojavio, [nakon] što [nas] je napustio [dok smo] gledali za njim. A pet stotina pedeset dana od njegova uskrsnuća iz mrtvih, rekli smo mu: "Jesi li nas napustio i udaljio se od nas?"

No, Isus reče: "Ne, nego ću otići na mjesto odakle sam došao. Želite li poći sa mnom, pođite!"

Oni odgovoriše: "Ako nam zapovijediš, poći ćemo."

On reče: "Zaista, kažem vam, nikada nitko neće ući u kraljevstvo nebesko na moju zapovijed, nego (samo) ako ste sami ispunjeni. Ostavite Jakova i Petra nasamo sa mnom, da ih ispunim." I pozvavši tu dvojicu, odveo ih je na stranu, rekavši drugima neka se nastave baviti svojim poslom.

Spasitelj reče: "Primili ste milost **3** [*neprevedivi fragmenti*] Zar ne želite biti ispunjeni? Vaše je srce opijeno; zar ne želite biti trijezni? Stidite se! Od sada, budni ili spavajući, sjetite se da ste vidjeli Sina Čovječjega i govorili s njime i slušali ga. Jao onima koji su vidjeli Sina Čovječjega; blagoslovljeni oni koji nisu vidjeli čovjeka, i oni koji nisu bili s njime, i oni koji s njime nisu razgovarali, i oni koji od njega ništa nisu čuli; vaš je život! Znajte, stoga, da vas je on izliječio od vaših bolesti, kako biste vladali. Jao onima koji su se oslobodili svojih bolesti, jer će ponovno oboljeti. Blagoslovljeni oni koji bolesti nisu iskusili, ja sam pronašao olakšanje prije nego što sam obolio; vaše je kraljevstvo Božje. Stoga, kažem vam, 'Ispunite se i ne ostavljajte u sebi praznine, jer, onaj koji dolazi može vas ismijati.'"

Tada Petar progovori: "Tri puta si nam, evo, rekao **4**: '[Ispunite] se; [ali] mi smo ispunjeni.'"

[Spasitelj odgovori]: ["Rekao sam vam] da se [ispunite] kako ne [biste žudjeli]. Međutim, [oni koji žude], neće [biti spašeni]. Jer, dobro je biti ispunjen, a žudjeti je loše. Stoga, jednako kao što je dobro da žudite, a loše da budete ispunjeni, onaj koji je ispunjen (ujedno i, op. prev.) žudi. Stoga, onaj koji je ispunjen (ujedno i, op. prev.) žudi, a onaj koji žudi ne postiže ispunjenje kao što ga postiže onaj koji žudi, a onaj koji je ispunjen postiže savršenstvo. Stoga, morate žudjeti da biste bili ispunjeni, i budite ispunjeni da biste mogli žudjeti i da biste se još više ispunili. Ispunite se, stoga, Duhom, ali žudite za razumom, jer razum [pripada] duši; njegova je (narav ona) duše."

No, ja rekoh: "Gospodine, pokorit ćemo ti se ako to želiš, jer, ostavimo svoje očeve, majke i sela kako bismo te slijedili. Stoga, usliži nas da ne padnemo u iskušenje đavla, onoga koji je zao."

Gospodin odgovori: "Kakva je vaša zasluga ako vršite volju Oca, a on vam je nije darovao dok vas je Sotona iskušavao?" No, ako vas Sotona muči i proganja, a vi vršite njegovu (Očevu) **5** volju, [kažem] vam da će vas ljubiti i učiniti vas jednakima meni, i znajte da [ćete] postati ljubljeni kroz njegovu providnost, jer ste to sami izabrali. Zar nećete, stoga, prestati ljubiti tijelo i bojati se patnji? Zar ne znate da vaše muke tek dolaze, i da ćete biti lažno optuživani? Bit ćete bačeni u tamnicu i nezakonito osuđeni. Razapet će vas [bez] razloga, i [sramno] pokopati,

kao što je i meni učinio onaj koji je zao. Zar ćete štedjeti tijelo, vi koje Duh okružuje poput zidina? Ako razmišljate o tome koliko je dugo svijet postojao [prije] vas, i koliko će dugo postojati poslije vas, znajte da je vaš život kao jedan dan, a vaše patnje kao jedan sat. Jer, dobro neće ući u svijet. Stoga, prezirite smrt i mislite na život! Sjetite se moga križa i moje smrti, i živjet ćete!"

No, ja sam mu rekao: "Gospodine, ne spominji nam križ i smrt, jer oni su daleko 6 od tebe."

Gospodin mi odgovori: "Zaista, kažem vam, nitko neće biti spašen ako ne vjeruje u moj križ. No, kraljevstvo Božje pripada onima koji su vjerovali u moj križ. Stoga, tražite smrt, poput mrtvih koji traže život; jer, ono što traže bit će im otkriveno. Što im može nauditi? A vi, kada istražujete smrt, ona će vas podučiti izboru. Zaista, kažem vam, nitko među onima koji se boje neće biti spašen; jer, kraljevstvo [Božje] pripada onima koji se prepuste smrti. Postanite boljima od mene; postanite poput sina Duha Svetoga!"

Ja ga potom upitah: "Gospodine, kako ćemo proricati onima koji od nas traže da im proričemo? Jer, mnogi to traže i od nas očekuju proročanstvo."

Gospodin odgovori: "Zar ne znate da je proročka glava odsječena s Ivanom?"

No, ja ga upitah: "Gospodine, zar se proročka glava može odstraniti?"

Gospodin mi odgovori: "Kada saznate što 'glava' znači, i da proročanstvo dolazi iz glave, (tada) ćete razumjeti što znači "Njegova je glava bila 7 odstranjena." Isprva sam vam govorio u usporedbama, i niste razumjeli; sada vam govorim otvoreno, i još uvijek ne razumijete. Pa ipak, vi ste mi služili kao usporedba u usporedbama, i kao ono što je otvoreno u (riječima) koje su otvorene.

"Požurite kako biste bili spašeni prije nego što to postane nužno! Budite gorljivi po vlastitoj volji i, ako je moguće, stignite čak i prije mene; jer, tako će vas Otac ljubiti.

"Mrzite licemjerje i zlu misao; jer, to je misao koja rađa licemjerje; no, licemjerje je daleko od istine.

"Ne dopustite da kraljevstvo nebesko izblijedi; jer, ono je poput palmina drveta čiji su plodovi pali na zemlju. Oni (tj. pali plodovi) su se razlistali a njihova se utroba osušila. Tako je i s plodovima koji su izrasli iz toga jednoga korijena; kada je bio ubran (?), plod su nosili mnogi (?). On (korijen) je svakako dobar, (i) da možete sada iznjedriti nove biljke, pronašli biste ga.

"Budući da sam već proslavljen na taj način, zašto me zadržavate kada želim otići? **8** Jer, poslije [napora], nagovorili ste me da ostanem s vama još osamnaest dana, kako biste čuli usporedbe. Nekima je bilo dovoljno [čuti] nauk i razumjeti 'Pastire', 'Sjeme', 'Građevinu', 'Svjetiljke djevica', 'Plaću radnika', 'Didrahmu' i 'Ženu'.

"Zaslužite riječ! Jer prvi dio riječi je vjera; drugi ljubav; treći djela; iz toga dolazi život. Jer, riječ je poput zrna pšenice; kada ga sijač posije, on u nj vjeruje; kada izraste u stabljiku, sijaču je drago, jer umjesto jednoga vidi mnogo zrna. A kada je radio, bio je spašen jer je od njega uzeo i jeo, (a neka) je (zrna, op. prev.) ostavio kako bi ih ponovno posijao. Tako i vi možete primiti kraljevstvo nebesko; ako ga ne primite znanjem, nećete ga pronaći.

"Stoga, kažem vam, budite trijezni i ne dajte se obmanuti! Mnogo puta sam vam rekao, kao i tebi samome, Jakove: 'Budite spašeni!' I zapovijedio sam ti da me slijediš i podučio te onome što ti je govoriti pred arhontima. Eto, sišao sam, govorio i prošao muke i odbacio svoju krunu **9** nakon što sam vas spasio. Jer, sišao sam kako bih među vama prebivao i kako biste vi prebivali sa mnom. Našavši da su vam kuće bez krovova, načinio sam sebi prebivalište u kućama koje su me mogle primiti u vrijeme moga silaska.

"Stoga, vjerujte u me, moja braćo; shvatite što je velika svjetlost. Ocu nisam potreban, jer, ocu nije potreban sin, nego je sinu potreban otac. Zato idem k njemu. Jer, Ocu Sina niste potrebni.

"Poslušajte riječ; shvatite znanje; ljubite život i nitko vas neće progoniti niti ugnjetavati, osim vas samih.

"O, vi jadni; O, vi nesretni; O, lašci; O, krivotvoritelji znanja; O, vi koji griješite protiv Duha; možete li još slušati, kada vas je natjerao da odmah govorite; možete li spavati, kada vas je natjerao da se odmah probudite, kako bi vas kraljevstvo nebesko moglo primiti? **10** Zaista, kažem vam, lakše je čistome okaljati se i čovjeku svjetlosti lakše je pasti u tamu, nego vama vladati ili ne vladati.

"Sjetio sam se vaših suza, vaših jadikovki i vaše žalosti, (dok govorite): 'One su daleko iza nas.' Ali sada, vi koji ste izvan Očeva nasljedstva, plačite kada je to potrebno i jadikujte i propovijedajte što je dobro, jer Sin silazi kako je i primjereno. Zaista, kažem vam, da sam bio poslan onima koji me slušaju, i da sam s njima razgovarao, nikada ne bih sišao na zemlju. Stidite se zbog toga.

"Znajte, napustit ću vas i otići, i ne želim više boraviti među vama, kao što ni vi niste željeli. Stoga, slijedite me, brzo. Zato vam kažem: 'Zbog vas sam sišao.' Vi ste ljubljeni; vi ste oni koji će u drugima potaknuti život. Prizivajte Oca, često molite Boga i on će vam dati. Blagoslovljen onaj koji vas je vidio s njime, kada je On bio proglašen među anđelima i slavljem među svecima; vaš je život. Radujte se i budite zadovoljni kao **11** sinovi Božji. Čuvajte njegovu volju kako biste mogli biti spašeni; prihvatite moju opomenu i spasite se. Za vas posređujem kod Oca, i on će vam oprostiti."

Kada smo čuli te riječi, ispunila nas je radost, jer smo tugovali zbog riječi koje smo prije spominjali. No, kada nas je vidio radosne, rekao je:

"Jao vama koji nemate posrednika! Jao vama koji žudite za milošću! Blagoslovljeni oni koji su otvoreno progovorili i tako zaslužili milost. Usporedite se sa strancima; kakvi su oni u očima vašega grada? Zašto brinete kada se svojom voljom odmećete i odvajate od svoga grada? Zašto svojevoljno napuštate svoje prebivalište, ostavljajući ga onima koji

u njemu žele prebivati? O, odmetnici i bjegunci, jao vama, jer bit ćete uhvaćeni! Možda mislite da Otac ljubi ljudski rod, ili da ga se može pridobiti bez molitava, ili da nekome udjeljuje otpuštenje u korist drugoga, ili da uslišava onoga koji traži?

Jer, on poznaje žudnju, kao i potrebe tijela!

(Mislite li) da ovo (tijelo) ne zaslužuje dušu? Jer, bez duše tijelo ne griješi, kao što **12** duša ne može biti spašena bez duha. No, ako je duša spašena (kada je) lišena zla, i ako je duh također spašen, tada je tijelo oslobođeno od grijeha. Jer, dušu uzdiže duh a tijelo je ubija; odnosno, ona (duša) samu sebe ubija. Zaista, kažem vam, on ni u kojemu slučaju duši neće oprostiti grijeh, niti tijelu krivicu; jer, nitko od onih koji su nosili tijelo neće biti spašen. Mislite li da su mnogi pronašli kraljevstvo nebesko? Blagoslovljen onaj koji je sebe vidio kao četvrtoga na nebu!"

Kada smo čuli te riječi, obuzeo nas je nemir. No, vidjevši kako smo se uznemirili, rekao je:

"To vam govorim kako biste sami sebe spoznali. Jer, kraljevstvo je nebesko poput prokljaloga zrna. Kada proklja, ono baca svoje sjeme i čini da zemlja rodi i sljedeće godine. Tako i vi požurite, kako bi u vama prokljao život i kako biste se ispunili kraljevstvom!"

"Dok sam s vama, slušajte me i pokoravajte mi se; ali, kada vas napustim, sjećajte me se. I sjećajte me se zato što me niste poznavali dok sam bio s vama. Blagoslovljeni oni koji su me poznavali; jao onima koji su čuli, ali nisu povjerovali! Blagoslovljeni oni koji **13** [su povjerovali] ne vidjevši!"

"Još jednom [vas uvjeravam], jer razotkrio sam se vama koji gradite kuću, veoma korisnu, jer u njoj nalazite utočište, (kuću, op. prev.) koja će ostati stajati pokraj kuće vaših susjeda, kada se ona počne rušiti. Zaista, kažem vam, jao onima zbog kojih sam ovdje poslan; blagoslovljeni oni koji uzađu k Ocu! Još jednom vas opominjem, vas koji jeste; postanite poput onih koji nisu, kako biste bili s onima koji nisu.

"Ne učinite kraljevstvo nebesko pustinjom u vama. Ne budite ponosni zbog svjetlosti koja obasjava, nego prema sebi budite onakvi kakav sam ja prema vama. Zbog vas sam bio proklet, zbog vašega spasenja."

No, na te riječi Petar odgovori:

"Gospodine, najprije nas svesrdno upućuješ na kraljevstvo nebesko, a potom nas od njega odvraćaš; katkada nas uvjeravaš i privlačiš k vjeri i obećavaš nam život, a potom nas ponovno tjeraš iz kraljevstva nebeskog."

No, Gospodin nam odgovori:

"Mnogo sam vam puta dao vjeru; dapače, tebi sam se razotkrio, **14** Jakove, a vi me niste upoznali. Sada vas ponovno vidim kako se radujete; i kada ste ispunjeni obećanjem života, jeste li i dalje tužni? Žalite li kada ste uvedeni u kraljevstvo? Kroz vjeru [i] znanje vi ste primili život. Stoga, ne obazirite se na odbacivanje kada ga čujete, nego se radujte kada čujete obećanje. Zaista, kažem vam, onaj tko primi život i povjeruje u kraljevstvo, nikada ga neće napustiti, čak ni ako ga Otac želi istjerati.

"To sam vam za sada želio reći. Međutim, sada ću uzaći na mjesto odakle sam došao. Ali, kada sam želio otići, vi ste me otjerali, i umjesto da mi se pridružite, vi ste me progonili. No, pokorite se slavi koja čeka na me, i, otvorivši svoja srca, slušajte himne koje me čekaju na nebesima; jer, danas moram zauzeti (svoje mjesto) zdesna Ocu. Rekao sam vam (svoju) posljednju riječ, i sada vas napuštam, jer me kočija duha podignula u zrak. Sada ću se svući, kako bih se mogao odjenuti. Pokorite se; blagoslovljeni oni koji su navijestili Sina prije njegova silaska kako bih, kada dođem, mogao (ponovno) uzaći. Tri puta blagoslovljeni **15** oni koje [je] navijestio Sin prije njihova postanka, kako biste vi imali udjela među njima."

To rekavši, on otiđe. No, mi padosmo na koljena, ja i Petar, i stadosmo zahvaljivati i uzdizati naša srca u nebesa. Svojim smo ušima čuli i svojim očima vidjeli tutnjavu ratova i ječanje truba i veliko komešanje.

Kada smo prošli iznad toga mjesta, svoje smo umove uzdignuli još više i svojim očima vidjeli i svojim ušima čuli himne i anđeoske blagoslove i anđeosku radost. I nebeska su veličanstva pjevala hvalu, i mi smo se, također, radovali.

Poslije toga, opet smo poželjeli svoj duh uzdignuti do Veličanstva, a kada smo uzašli, nije nam bilo dopušteno išta čuti, jer su nas drugi učenici dozivali i zapitkivali:

"Što ste čuli od Gospodara? Što vam je rekao? Kamo je otišao?"

Mi im odgovorismo:

"Uzašao je i zavjetovao nam se i svima nam obećao život. Razotkrio nam je djecu (?) koja će doći poslije nas, zahtijevajući **16** [od nas] da ih ljubimo, jer ćemo za njih biti [spašeni]."

Kada su (to) čuli, povjerovali su u otkrivenje, no bijahu nezadovoljni zbog onih koji će biti rođeni. Stoga, ne želeći ih povrijediti, svakoga sam od njih poslao na drugo mjesto. Ja sam otišao sam u Jeruzalem, moleći da dobijem dio među ljubljenima koji će biti otkriveni.

Molim se da početak dođe od vas, jer ću tako biti spašen, budući da će oni kroz mene biti prosvijetljeni, mojom vjerom - i drugom (vjerom) koja je bolja od moje, jer ja bih želio da je moja manja. Stoga, gorljivo nastojte učiniti sebe poput njih, i molite da dobijete dio među njima. Zbog onoga što sam rekao, Spasitelj nam nije dao otkrivenje za njihovu korist. Mi doista objavljujemo dio s onima za koje je objava dana, onima koje je Gospodin učinio svojim sinovima.

EVANĐELJE ISTINE

(1,3 i XII,2)

Uvod: *Harold W. Attridge i George W. MacRae*

Preveli na engleski: *Harold W. Attridge i George W. MacRae*

Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Evandjelje istine je kršćanski gnostički tekst koji jasno odražava Valentinov nauk, nudeći profinjen i dirljiv opis Isusove osobe i djela. Izvoran rukopis nema naslova, te je poznat po svojim *uvodnim riječima*. Mnoga druga drevna djela, poput "evanđelja" po Marku i "otkrivenja" Ivanova, također su se identificirala prema uvodnim riječima.

Valentinovsko djelo naslovljeno "Evandjelje istine" spominje se u **Irenejevu djelu *Adversus Haereses (Protiv hereza, 3.11.9)***. Nažalost, hereziolog ne otkriva mnogo o sadržaju "evanđelja", naznačivši samo da se značajno razlikuje od kanonskih evanđelja. S obzirom na valentinovske afinitete izražene u tekstu Kodeksa I, veoma je moguće da je upravo to djelo koje je bilo poznato Ireneju. Ako je doista tako, mogli bismo ga datirati u sredinu 2. stoljeća (između 140. i 180. god. po Kr.). Na temelju književnih i konceptualnih sličnosti između toga teksta i fragmentarnog Valentinova teksta, neki su stručnjaci pretpostavili da ga je napisao sam gnostički učitelj. Ta mogućnost i dalje postoji, iako se ništa ne može sa sigurnošću ustvrditi. Bez obzira na točan datum nastanka i autorstvo djela, sigurno je da ga je izvorno sastavio spretan književnik, na grčkom jeziku, u opširnom retoričkom stilu.

Unatoč svom naslovu, to djelo nije evanđelje poput novozavjetnih, budući da ne iznosi kontinuiranu pripovijest o Isusovim djelima, nauku, mucu i uskrsnuću. Riječ "evanđelje", kojom *započinje* tekst, valja protumačiti u njezinu izvornom smislu, kao "radosnu vijest". Ona definira temu teksta, ne žanr, koji bismo mogli shvatiti kao homiliju.

homilija – propovijed kojom se tumači neki stavak Svetog pisma

Poput drugih ranokršćanskih homilija, kao što je Poslanica Hebrejima, *Evandjelje istine* dopunjava doktrinarno izlaganje riječima u zgradama (npr. 32-34) te, poput toga kanonskoga teksta, naglašava značaj Isusova spasiteljskoga djela s teološkoga stajališta.

Identifikacija djela kao homilije ne govori mnogo o njegovoj književnoj ili teološkoj dinamici. Analizu površinske strukture i temeljne konceptualne sheme otežava prilično opskuran diskurs, koji miješa poznate elemente iz kršćanske predaje, ponekad u neobičnom kontekstu, s naznakama manje poznatih ideja. Jednako je opskuran okvir samoga teksta, koji varira od kozmičkih do povijesnih, a potom do osobnih ili psiholoških perspektiva. Ta svojstva djela možda upućuju na njegovu namjenu. Postavljene u konceptualno okružje, predaje srodne **Novom zavjetu** dobivaju novo značenje, dok struktura toga okružja ostaje vješto prikriivena. Unatoč tome, naglašene su određene ključne teme i perspektive karakteristične Valentinovoj teologiji, poput ideje da znanje o Ocu uništava neznanje (18; 24). Stoga je djelo vjerojatno služilo uvođenju članova velike crkve u Valentinove soteriološke ideje.

soteriologija – religiozno naučavanje o spasenju ljudi od vječne propasti, od “pakla”

Djelo je podijeljeno na tri velika izlaganja, odvojena dvjema formalno različitim jedinicama, slavljeničkoj "Litaniji o Riječi" (23-24) i pozivom (32-34). Svako izlaganje također sadrži tri tematski različita odjeljka.

Poslije uvoda (16; 17), prvo izlaganje započinje opisom rođenja Pogreške (17; 18), koja proizlazi iz Oca, no za koju Otac nije odgovoran i koja mu ne šteti. Mitološka pripovijest, poput pada Sofije, koja je sadržana u mnogim gnostičkim tekstovima (npr. *Hipostaza arhonata* ili *O podrijetlu svijeta*), nedvojbeno podvlači taj opis Pogreške.

Tekst se potom (18; 19) bavi Isusom i njegovim djelom, kao otkrivaateljem i učiteljem. Kako bi ilustrirao potonju ideju, tekst se poziva na predaje poput one o Isusu u hramu (2 Lk), iako se te naznake mogu odnositi i na nekanonske pripovijesti o Isusovoj mladosti.

Posljednji dio prvoga izlaganja (19-24) spominje, bez dodatnih kvalifikacija, Isusovu smrt (20), tumačeći taj događaj pomoću slika preuzetih iz Poslanice Kološanima i Otkrivenja, kao čin otkrivenja. Taj čin razotkriva suštinu Oca, te podrijetlo i sudbinu ljudskoga jastva u Njemu. Kroz taj uvid moći Pogreške bivaju nadvladane.

Drugo veliko izlaganje (24-33) opisuje učinke otkrivenja "evanđelja istine". Ono vodi do sjedinjenja s Ocem (24-27). Ono omogućava autentično ljudsko postojanje, koje se tradicionalnom gnostičkom terminologijom naziva stanjem budnosti (27-30), stanjem radosti i užitka, koje se oštro suprotstavlja jezivu postojanju neznalica. Konačno, otkrivenje otvara put povratka Ocu (30-32).

Posljednje izlaganje usredotočuje se na proces reintegracije s primordijalnim izvorom. Povratak započinje (33-36) kao nježno privlačenje, zamišljeno kao opojan miris. Taj privlačan miris je zapravo duh nepokvarljivosti koji daje oprost. Posrednik povratka (36-40) je Sin, koji je ime Oca. Identifikacija Sina i Imena uključuje najsuptilnije od svih promišljanja sadržanih u tekstu (38-40), spajajući drevnu židovsko-kršćansku ideju o uznesenju s filozofskom semantikom.

U posljednjem se dijelu teksta (40-41) svečanim riječima opisuje konačan cilj procesa povratka, počinak u Ocu. Oni koji znaju da je njihova sudbina u izvoru iz kojega su potekli, djeca su koju Otac ljubi.

Za razliku od suhih izvješća hereziologa o gnostičkim sustavima, *Evanđelje istine*, kao mješavina književne i konceptualne finoće i autentičnog religioznog osjećaja, mnogo bolje objašnjava zašto su Valentinov nauk i njegova škola privukli mnoge kršćane drugoga stoljeća.

Prijevod koji slijedi temelji se na tekstu Kodeksa I; tekst Kodeksa XII veoma je fragmentaran.

EVANĐELJE ISTINE

(I 16, 31-43, 24)

Evandjelje istine je na radost onima koji su od Oca istine dobili dar da Ga upoznaju snagom Riječi iz plerome, koja je u mislima i u umu Oca, odnosno, onoga kojeg zovemo 'Spasiteljem', zbog djela koje će učiniti za otkupljenje onih koji **17** nisu upoznali Oca. U imenu evandjelja sadržana je objava nade, jer ono je otkriće onih koji Ga traže.

Kada je sveukupnost krenula u potragu za onim iz kojega su potekli - a sveukupnost je bila u njemu, neograničenom, nedokučivom, boljem od svake misli - neznanje o Ocu prouzročilo je patnju i strah. Patnja je postala gusta poput magle, i nitko nije mogao vidjeti. Stoga je pogreška postala moćna; djelovala je na vlastitu tvar, jer nije znala istinu. Započela je sa stvaranjem, pripremajući u snazi i ljepoti zamjenu za istinu.

Time, međutim, neograničen i nedokučiv nije bio ponižen, jer, patnja, zaborav i stvorenje obmane ništavni su u usporedbi s nepromjenjivom i postojanom istinom, savršenom u svojoj ljepoti. Stoga, prezirite pogrešku.

Ona [pogreška] nema korijena; pala je u maglu [neznanja] o Ocu, čineći djela i šireći zaborav i strah, kako bi na taj način zavela i zarobila one u sredini.

Zaborav pogreške nije razotkriven. On nije **18** [...] od Oca. Zaborav nije nastao od Oca, iako je nastao zbog njega. No, ono što nastaje u njemu jest znanje, čija je svrha nestanak zaborava i spoznaja Oca. Budući da je zaborav nastao zbog neznanja o Ocu, od trenutka spoznaje Oca zaborav prestaje postojati.

U tom smislu, evanđelje onoga za kojim se traga, koje je otkriveno onima koji su postali savršeni milošću Oca, skrivenoga otajstva, Isusa, Krista, prosvijetlilo je one u tami zaborava. On [Isus Krist] ih je prosvijetlio; on [im] je pokazao put; a put je istina kojoj ih je podučio.

Obuzeta gnjevom, pogreška ga je progonila, umorila se i iščeznula. On je bio pribijen na drvo i postao [je] plodom znanja o Ocu. Međutim, oni koji su od toga ploda jeli, nisu bili uništeni, nego ih je plod ispunio radošću zbog otkrića. On ih je otkrio u sebi, a oni su u sebi otkrili njega.

A u nespoznatljivom, nezamislivom, savršenom Ocu koji je sve stvorio, u njemu je sveukupnost, i za njim sveukupnost žudi. Iako je u sebi zadržao njihovo savršenstvo koje je uskratio sveukupnosti, Otac nije bio ljubomoran. Kako ljubomora uopće može postojati između njega i njegovih udova? **19** Jer, da je taj 'Eon' [primio] njihovo [savršenstvo], oni se ne bi približili [...] Ocu. Njihovo je savršenstvo zadržao u sebi, darujući im ga kao povratak njemu i kao savršeno i jedinstveno znanje. On je taj koji je oblikovao sveukupnost, u njemu je sveukupnost i sveukupnost za njim žudi.

Poput kakvoga neznanca, i on želi da ga upoznaju i ljube - te za čime sveukupnost žudi ako ne za znanjem o Ocu? - on je postao vodič, ispunjen mirom i spokojem. Pojavljivao se u školama i govorio poput učitelja. Oni koji su sebe držali mudrima došli su ga iskušavati. Ali, razotkrio ih je kao neznalice. Mrzili su ga jer u njima doista nije bilo mudrosti.

Poslije njih došla su i mala djeca, kojima pripada znanje o Ocu. Kada su ojačala, počela su učiti o Očevim djelima. Ona [djeca] su spoznala i bila spoznata; ona su slavila i bila slavljena. U srcima im se očitovala živa knjiga živih, napisana u misli i umu **20** Oca, koja je i prije utemeljenja sveukupnosti postojala u njegovoj nespoznatljivosti - (knjiga) koju nitko nije mogao uzeti, jer će onaj koji je uzme biti ubijen. Nitko se nije mogao očitovati među onima koji su vjerovali u spasenje, sve dok se nije pojavila knjiga. Zato je Isus, ispunjen milosrđem i vjernošću, strpljivo prihvaćao patnje sve dok nije uzeo tu knjigu, znajući da će njegova smrt za mnoge značiti život.

Kao što je u neotvorenoj oporuci skriveno bogatstvo preminuloga gospodara, tako je i sveukupnost bila skrivena dok je Otac sveukupnosti bio nevidljiv, kao nešto što je od njega iz kojeg proizlazi svaki prostor. Iz toga se razloga pojavio Isus; uzeo je tu knjigu; bio je pribijen na drvo; na križu je objavio Očevu zapovijed. O, velikoga li učenja! Uronio je u smrt, iako ga obavlja život vječni. Odbacivši to propadljivo ruho, obavio se nepropadljivošću koju mu nitko ne može oduzeti. Ušavši u jalove prostore strahova, prošao je kroz one ogoljene zaboravom, kao znanje i savršenstvo, objavljujući stvari koje su u srcu, **21** [...] podučiti one koji će primiti nauk.

Oni koji će primiti nauk [su] živi, upisani u knjigu života. Nauk koji primaju odnosi se na njih same, a primaju ga od Oca, kojemu se ponovno okreću. Budući da je u Ocu savršenstvo sveukupnosti, sveukupnost se mora uzdići k njemu. Stoga, ako netko posjeduje znanje, prima one koji su njegovi i privlači ih k sebi. Jer, neznanica je potrebit, a ono što mu nedostaje veliko je, budući da mu nedostaje ono što će ga učiniti savršenim. Kako je savršenstvo sveukupnosti u Ocu, a sveukupnost se mora uzdići k Ocu i svatko mora dobiti ono što je njegovo, on ih je unaprijed odredio, pripremivši ih za davanje onima koji su iz njega potekli.

Oni čije je ime znao unaprijed pozvani su na kraju, stoga je onaj koji posjeduje znanje ujedno onaj čije je ime Otac izgovorio. Jer, onaj čije ime nije izgovorio neznanica je. Doista, kako netko može čuti ako se njegovo ime ne izgovori? Onaj tko ostane neznanica do kraja je stvorenje zaborava i nestat će sa zaboravom. Ako nije tako, zašto ti jadnici **22** nemaju imena, (zašto) ne čuju poziv? Stoga, ako netko posjeduje znanje, on je odozgo. Kad je pozvan, on čuje, on se odaziva i okreće se onome koji ga je pozvao, k njemu se uzdiže i zna kako je pozvan. Budući da posjeduje znanje, vrši volju onoga koji ga je pozvao, želi mu udovoljiti i prima spokoj. Svako mu ime dolazi. Onaj koji će steći znanje, zna odakle dolazi i kamo ide. On to zna poput pijanca koji je prezreo svoje pijanstvo i vrativši se k sebi, doveo u red ono što je njegovo.

Mnoge je izveo iz pogreške. Otišao je prije njih do mjesta s kojih su pošli, jer su pogrešku primili zbog dubine onoga koji okružuje sve prostore, dok njega ne okružuje nikakav prostor. Veliko je čudo da su bili u Ocu ne poznavajući ga, i da su sami istupili iako nisu mogli

shvatiti ili spoznati onoga u kojemu su se nalazili. Njegova volja tako nije proizašla iz njega. Otkrio ju je kao znanje u kojemu su usklađene sve njegove emanacije.

To je znanje o živoj knjizi koju je na koncu razotkrio **23** eonima. [Njegova slova] koja se sada razotkrivaju nisu ni samoglasnici ni suglasnici, te ih se ne može čitati i shvaćati olako. To su slova istine, i o njoj sama govore onome tko ih poznaje. Svako je slovo savršena [misao] poput savršene knjige, jer to su slova koja je napisalo Jedinstvo, Otac ih je napisao za eone kako bi pomoću njegovih slova spoznali Oca.

Dok njegova mudrost misli Riječ, a njegov je nauk izgovara, njegovo [je] znanje razotkriva. Očinstvo je njezina kruna, njegova je radost u skladu s njom, njegova ju je slava uzvisila, njegov ju je spokoj primio u se, njegova ju je ljubav utjelovila a njegova vjernost primila u svoje okrilje. Tako Riječ Očeva putuje sveukupnošću, kao plod **24** njegova srca i izraz njegove volje. Ona podupire sveukupnost; ona ih odabire i prima izraz sveukupnosti, pročišćavajući ih i vraćajući ih u Oca, u Majku, preslatkog Isusa.

Otac otkriva svoja njedra. Njegova su njedra Duh Sveti. On otkriva što je u njima skriveno - svoga Sina - kako bi ga kroz Očevu milost eoni mogli spoznati i okončati svoju mukotrpnu potragu za Ocem i počivati u njemu, znajući da je to spokoj. Ispunivši nepotpunost, on je uništio oblik - oblik nepotpunosti je svijet u kojemu je služio. Jer, mjesto gdje vladaju zavist i borba, nepotpuno je, međutim, mjesto gdje vlada Jedinstvo, savršeno je. Budući da je nepotpunost proizašla iz neznanja o Ocu, u trenutku spoznaje Oca nepotpunost će nestati. Kao što čovjekovo neznanje nestaje stjecanjem znanja, a tama nestaje kad se pojavi svjetlo, **25** tako i nepotpunost nestaje u savršenstvu. Dakle, od toga trenutka oblik više neće biti vidljiv, jer će nestati u sjedinjenju s Jedinstvom. Sada su njihova djela raštrkana. S vremenom će Jedinstvo usavršiti prostore. U Jedinstvu će svatko spoznati sebe; u znanju će se pročistiti iz višestrukosti u Jedinstvo, uništavajući poput vatre tvar u sebi, pobjeđujući tamu svjetlošću i smrt životom.

Ako su se doista te stvari dogodile svakome od nas, tada ponajprije moramo shvatiti da će kuća, zbog Jedinstva, biti sveta i tiha. Naime, ljudi koji napuštaju svoja prebivališta razbijaju posude koje ne vrijede.

Usprkos tome, gospodar kuće ne osjeća gubitak, nego je radostan, znajući da će razbijene posude zamijeniti boljima, koje su čitave. Takav je sud koji dolazi **26** odozgo; on sudi svakome; on je isukani mač s dvije oštrice. Kada se pojavila Riječ koja je u srcu onih koji je izgovaraju - a ona nije samo zvuk, nego i tijelo - među posudama je zavladao velika pomutnja, jer su neke bile ispražnjene, a neke napunjene; neke su donesene, a neke uklonjene, neke su očišćene, a neke razbijene. Svi su prostori bili uzdrmani i uznemireni, jer u njima nije bilo ni reda ni postojanosti. Pogreška se uznemirila ne znajući što bi. Veoma se zabrinula; tugovala je i činila sebi nažao jer ništa nije znala. Kada je znanje došlo u njezinu blizinu, bila je to propast pogreške i svih njezinih emanacija - pogreška je prazna jer u sebi ne sadrži ništa.

Pojavila se istina; sve su je njezine emanacije prepoznale. Pozdravile su Oca u istini, savršenom snagom koja ih spaja s Ocem. Jer, svatko tko ljubi istinu - a Očeva su usta istina - i združen je **27** s istinom, združen je i s Očevim ustima putem svoga jezika, kada prima Duh Sveti, budući da je to očitovanje Oca i njegovo razotkrivanje eonima.

Otkrio je i protumačio ono što je u njemu skriveno. Jer, tko sadrži ako ne sam Otac? Svi su prostori njegove emanacije. Znaju da potječu od njega kao djeca odrasloga čovjeka. Znaju da još nisu dobili oblik ni ime, oni koje Otac rodi.

Kada pomoću njegova znanja dobiju oblik, iako su u njemu, oni ga ne poznaju. No, Otac je savršen, i poznaje svaki prostor koji je u njemu. On se očituje onome kojemu se želi pokazati, dajući mu oblik i ime. Daje mu ime i ostvaruje ga, kako bi zaživjeli oni koji prije svoga nastanka nisu poznavali onoga koji ih je oblikovao.

Ne kažem, međutim, da su ništavni oni koji još nisu nastali. Oni su **28** u njemu koji će poželjeti da nastanu, poput vremena koje će tek doći. On zna što će stvoriti prije nego što se stvari pojave. No, plod koji još nije očitovan ne zna ništa i ništa ne čini. Tako i svaki prostor koji je u Ocu potječe iz onoga koji postoji, koji ga je uspostavio iz onoga što ne postoji. Jer, tko nema korijena, nema ni ploda, te će sam od sebe nestati, iako misli: "Postojim." Stoga, onaj tko uopće nije postojao, nikada neće postojati. Što, dakle, on želi da taj o sebi misli? Ovo: "Postojim poput

sjena i utvara noći." Kada svjetlost obasja strah, tada čovjek shvaća da je strah bezrazložan.

Tako oni nisu znali za Oca, kojeg **29** nisu vidjeli. Iz straha, nemira, nepostojanosti, dvojbi i podjela iznjedrili su se mnogi prividi i isprazne maštarije, kao da su bili u duboku snu, sanjajući jezive snove. Kao da od nekoga bježe, ili se iscrpljeni vraćaju iz potjere. Kao da zadaju udarce ili trpe udarce. Kao da padaju s visina, ili polijeću u zrak, iako nemaju krila. Ponekad se čini da ih ljudi ubijaju, iako ih nitko ne goni. Katkada se, pak, čini da oni ubijaju svoje susjede, jer su umrljani njihovom krvlju. Kada se oni koji prolaze te strahote probude, oni koji su bili u središtu tih nemira ne vide ništa, jer su sami ništavni. Takav je put onih koji su odbacili neznanje poput sna, smatrajući ga ništavnim. Njegova djela također smatraju **30** nestvarnima, te ih odbacuju poput sna u noći. Znanje o Ocu smatraju zorom. Na taj je način svatko postupio, kao da je razdoblje neznanja bilo san, a znanje buđenje. [I] blago onome koji će se vratiti i probuditi. Blagoslovljen onaj koji će otvoriti oči slijepima.

I Duh pohita za njim, da ga probudi. Pruživši ruku onome koji je ležao na zemlji, postavio ga je na noge, jer ovaj još nije ustao. Dao im je mogućnost spoznaje znanja o Ocu i otkrivanja njegova Sina. Jer, kad su ga vidjeli i čuli, dopustio im je da kušaju, pomirišu i dodirnu ljubljenoga Sina.

Kada se pojavio, podučavajući ih o nepoznatljivom Ocu, kada je u njih udahnuo ono što je u misli, vršeci njegovu volju, kada su mnogi primili svjetlost, okrenuli su se **31** njemu. Jer, oni tvarni bili su stranci i nisu vidjeli njegovu sliku niti su ga upoznali. On je došao u tjelesnom obliku, i ništa mu nije priječilo put, jer je nepokvarljivost otporna. Govorio je nove stvari, govorio je o onome što je u srcu Oca, donoseći savršenu riječ.

Kada je svjetlost progovorila njegovim ustima i njegovim glasom koji je rodio život, dao im je misao i razumijevanje, milost, spasenje i moćan duh, iz beskonačnosti i slatkoće Oca. Učinivši da okončaju kazne i muke - jer su one koji su žudjeli za milosrđem odvrćale od njegova lica i vodile ih u pogrešku i ropstvo - uništio ih je svojom moći i pobijedio znanjem. On je zalutalima postao put, a nezalicama znanje. Za one koji

su tražili postao je otkriće, nesigurni su u njemu pronašli potporu, a oskvrnuti čistoću.

On je pastir koji je ostavio devedeset **32** devet ovaca, kako bi potražio jednu zalutalu. Radovao se kada ju je pronašao, jer je devedeset devet broj koji je u lijevoj ruci koja je drži. No, kada je jedna pronađena, čitav broj prelazi u desnu (ruku). Kao što se ono što nedostaje čitavoj desnoj (ruci) uzima s lijeve strane i donosi na desnu, tako i broj postaje stotinu. To je znak onoga koji je u njihovom zvuku; to je Otac. Čak je i na sabat tragao za ovcom koja je pala u jamu. Dao joj je život, izvukavši je iz jame, kako biste u sebi mogli spoznati - vi, sinovi unutarnjega znanja - što je sabat, dan spasenja, i kako biste mogli govoriti od dana odozgo, koji nema noći, i iz svjetlosti koja ne tone jer je savršena.

Recite, dakle, od srca da ste savršen dan i da u vama prebiva svjetlost koja ne gasne. Govorite o istini onima koji je traže, i o znanju onima koji su u svojoj pogreški zgriješili. **33** Učinite snažnima stopala posrnulih, i pružite ruke bolesnima. Nahranite gladne, i umornima darujte spokoj. Podignite one koji žele ustati, i probudite uspavane. Jer, ti si razumijevanje koje je privučeno. Ako snaga tako djeluje, postaje još snažnija. Bavite se sobom; ne bavite se stvarima koje ste odbacili. Ne jedite ono što ste ispljunuli. Ne budite moljci. Ne budite crvi, jer to ste već izbacili iz sebe. Nemojte postati prebivalištem đavla, jer njega ste već uništili. Ne jačajte (one) koji predstavljaju prepreke za vas koji padate. Jer, za razliku od pravednika, s onim koji ne poznaje zakon valja postupati loše. Jer, prvi čini pravedna djela, a potonji nezakonita. Stoga, vršite volju Oca, jer ste od njega.

Jer, Otac je sladak i njegova je volja ono što je dobro. On poznaje stvari koje su vaše, kako biste u njima pronašli spokoj. Jer, prema plodovima se prepoznaju stvari koje su vaše, zato što su djeca Oca **34** njegov miris, budući da su iz milosti njegove zaštite. Stoga, Otac voli taj miris i očituje ga na svakom mjestu. Ako se miješa s stvari, daje svoj miris svjetlosti i u svome ga počinku čini iznad svakoga oblika (i) zvuka. Jer, nisu uši te koje osjećaju miris, nego (je to) dah koji ima osjetilo njuha, te privlači miris k sebi i uranja u miris Oca, štiteći ga i vraćajući u mjesto odakle je potekao, iz prvoga mirisa koji se ohladio. To je nešto duševnoga oblika, poput hladne vode koja se smrznula (?), koja je na zemlji koja nije kruta, o kojoj oni koji je vide misle da je zemlja; ona se potom ponovno

razgrađuje. Ako je dah povuče, ona postaje vruća. Hladni mirisi, dakle, potječu iz podjele. Zato je došla vjera; ona razgrađuje podjelu, donoseći toplu pleromu ljubavi, kako se hladno ne bi vratilo i kako bi postojalo jedinstvo savršene misli.

To [je] evanđelje otkrića plerome, za one koji očekuju **35** spasenje koje dolazi s visina, dok njihova nada, koju očekuju, sama čeka - oni čija je slika svjetlo bez sjene - tada, u to vrijeme, pleroma nastavlja dolaziti. [Nedostatak] stvari nije nastao kroz neograničenost Oca, koji dolazi kako bi dao vrijeme za nedostatak, iako nitko ne može reći da će nepokvarljivi tako doći. No, dubina Oca bila je umnožena, a s njime nije postojala misao o pogrešci. To je stvar koja pada, to je stvar koja se lako (ponovno) uspravlja u otkriću njega koji je došao onome kojeg će vratiti nazad. Jer, vraćanje nazad naziva se pokajanjem.

Iz toga je razloga nepokvarljivost pustila dah; ona je proganjala grijешnika kako bi ovaj mogao počivati. Jer, oprost je ono što preostaje za svjetlo u nedostatku, riječ plerome. Liječnik odlazi ondje gdje je bolest, to je volja koja je u njemu. Tko ima nedostatak ne skriva ga, jer posjeduje nešto što drugome nedostaje. Stoga je pleroma, koja nema nedostatak, nego ga popunjava, ono što je on **36** izvukao iz sebe kako bi popunio svoj nedostatak i tako primio milost. Jer, kada je imao nedostatak, nije imao milost. Zato je na mjestu na kojemu nema milosti postojalo smanjenje. Kada je primljeno ono što je bilo smanjeno, on je otkrio ono što mu je nedostajalo, pleromu; to je otkriće svjetlosti istine koje ga je obasjalo jer je nepromjenjivo.

Oni su među sobom govorili o Kristu, kako bi nemirni mogli primiti vraćanje nazad, i kako bi ih on mogao pomazati pomašću. Pomast je milost Oca koji će prema njima biti milostiv. No, oni koje je pomazao su oni koji su postali savršeni. Jer, obično se pomazuju pune posude. No, kada se pomast jedne (posude) rastopi, ona se isprazni, a razlog nedostatka je stvar koja se pomazuje. Jer, tada je dah uvlači, stvar (je, op. prev.) u moći onoga što je s njome. No, s onoga koji nema nedostataka ne skida se nikakav pečat, niti se on prazni. Ono što mu nedostaje, savršeni mu Otac ponovno ispunjava. On je dobar. On poznaje svoje zasade, jer ih je zasadio u svom raj. Njegov je raj njegovo mjesto počinka.

To je **37** savršenstvo u misli Oca, i to su riječi njegovih misli. Svaka od tih riječi je djelo njegove jedne volje u otkrivenju njegove Riječi. Dok su još bile dubine njegovih misli, Riječ koja je prva izgovorena otkrila ih je zajedno s umom koji govori, jedna Riječ u tihoj milosti. On se nazivao mišlju, budući da su one bile u njoj prije nego što su otkrivene. On je, dakle, prvi došao u doba kada je to zaželjela njegova volja. A Otac počiva u volji, no njegovu je volju nemoguće istražiti. Njegov je trag volja, i nitko ga neće spoznati, niti ga može shvatiti onaj koji ga pojednostavljuje. No, kada zaželi - čak i kada im se pogled pred Bogom nikako ne sviđa - želi Oca. Jer, on poznaje početak svijeta njih i njihov kraj. Jer, na kraju će im izravno postavljati pitanja. Kraj je primanje znanja o onome koji je skriven, a to je Otac **38** iz kojega je nastao početak, i kojemu će se vratiti svi koji su iz njega potekli. A oni su se pojavili na slavu i radost njegova imena.

Ime Oca je Sin. On je prvi dao ime onome koji je potekao iz njega samoga, i rodio ga kao sina. Dao mu je ime koje mu je pripadalo; on je taj kojemu pripada sve što oko njega postoji, (on je, op. prev.) Otac. Njegovo je ime; njegov je Sin. On može biti viđen. Međutim, njegovo je ime nevidljivo, jer je samo otajstvo nevidljivoga koje ulazi u uši koje je on njime (otajstvom, op. prev.) posve ispunio. Doista, Očevo se ime ne izgovara, ali je očitovano kroz Sina.

Ime je, stoga, veliko. Ta tko bi mu mogao dati ime, veliko ime, osim njega samoga kojemu (ime, op. prev.) pripada i sinova imena u kojima počiva ime Oca i (koji) počivaju u njegovu imenu? Budući da je Otac nestvoren, sam ga je rodio za se, kao ime, prije nego što je stvorio eone, kako bi ime Oca vladalo nad njima, odnosno, **39** ime u istini, koje je čvrsto, u njegovoj zapovijedi i savršenoj moći. Jer, (to, op. prev.) ime nisu (samo) riječi, niti se ono sastoji od naziva, nego je nevidljivo. On je sebi samom dao ime, budući da samo on sebe vidi i ima moć da sebi da ime. Jer, tko ne postoji, nema imena. Kako se zove onaj koji ne postoji? No, onaj koji postoji, postoji sa svojim imenom, i samo ga on zna i (zna kako) da mu nadjene ime. To je Otac. Sin je njegovo ime. On ga, stoga, nije sakrio, nego je ono postojalo; što se Sina tiče, on je sam dao ime. Ime je, stoga, ono od Oca, budući da je ime Oca Sin. Doista, gdje bi samilost pronašla ime ako ne u Ocu?

No, netko će zasigurno reći svome bližnjemu: "Tko je taj koji će dati ime onome koji je postojao prije njega. Zar potomci ne dobivaju imena **40** od onih koji (ih) rode?" Razmislimo o tome. Što je ime? To je ime u istini; to, dakle, nije ime od Oca, jer je to pravo ime. On nije primio ime na zajam, poput drugih, u skladu s oblikom u kojemu će svaki od njih biti stvoren. To je pravo ime. Nitko mu ga nije dao. No, on (je) neizreciv, neopisiv, sve dok onaj koji je savršen ne progovori o njemu samom. On ima moć izgovoriti i vidjeti njegovo ime.

Kada je, dakle, zaželio da njegovo voljeno ime bude njegov Sin, dao mu je ime - onome koji je došao iz dubine - progovorivši (tako, op. prev.) o svojim tajnama, znajući da je Otac biće bez zla. Zato ga je doveo, kako bi progovorio o mjestu i njegovu prebivalištu iz kojega je potekao, **41** te kako bi slavio pleromu, veličinu njegova imena i slatkoću Oca. On će govoriti o mjestu iz kojeg je svatko potekao, i požurit će nazad, u predjel gdje je primio svoje ustoličenje i gdje će - na mjestu na kojemu je stajao - primiti okus, hranu i rast. A njegovo je počivalište njegova pleroma.

Stoga, sve su Očeve emanacije plerome, a korijen svih njegovih emanacija je u onome koji ih je pustio da u njemu rastu. On im je dodijelio sudbine. Svaka od njih je očitovana, kako bi se kroz njihovu vlastitu misao [...]. Jer, mjesto na koje šalju svoju misao, to mjesto, njihov korijen, je ono što ih uzdiže u visine, k Ocu. One posjeduju njegovu glavu, koja za njih počiva, i one su podržane, približavajući mu se, te bi se moglo reći da su poljupcima sudjelovale u njegovu licu. No, one se ne očituju **42** na taj način, jer same nisu uzdignute; pa ipak, ne nedostaje im slava Oca, o kojemu ne misle kao o malenom, grubom ili gnjevnom, nego (kao) o biću bez zla, nepokolebljivom, slatkom, koje je sve prostore znalo prije nego što su nastali, te ga ne treba podučavati.

To je način onih koji posjeduju (nešto) odozgo, od neizmjerne veličine, očekujući jednoga i savršenog, onoga koji je ondje zbog njih. Oni ne silaze u Had, niti je u njima zavist, tuga ili smrt. Oni počivaju u onome koji počiva, ne trseći se i ne udaljavajući se od istine. Sami su istina; Otac je u njima i oni su u Ocu, savršeni, nepodijeljeni u istinski dobrom. Ništa im ne nedostaje, spokojni su i svježiji u Duhu. Oni će njegovati svoj korijen. Oni će se baviti stvarima u kojima će on pronaći svoj korijen, te neće trpjeti gubitak njegove duše. To je mjesto blagoslovljenih; to je njihovo mjesto.

Što se ostalih tiče, neka znaju, na svojim mjestima, da nije prikladno **43** da govorim o nečemu drugom, budući da sam stigao u počivalište. No, u tome ću postati, i (prikladno je) baviti se u svako doba Ocem svega i istinskom braćom, onima na koje je Otac izlio svoju ljubav i među kojima On ne nedostaje. Oni se pojavljuju u istini, budući da postoje u istinskom i vječnom životu, te govore o svjetlosti koja je savršena i ispunjena Očevim sjemenom, i koja je u njegovu srcu i pleromi, dok se njegov Duh raduje u njoj (svjetlosti, op. prev.) i slavi onoga u kojemu je postojao, jer on je dobar. I njegova su djeca savršena i dostojna njegova imena, jer, on je Otac. Takvu djecu on ljubi.

pleroma - u gnostičkoj filozofiji punoća, bit božanstva iz koje proizlazi sve dobro

eon - vijek; dug odsjek vremena; vječnost

RASPRAVA O USKRSNUĆU

(I,4)

Uvod: *Malcolm L. Peel*

Preveo na engleski: *Malcolm L. Peel*

Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Značaj ovoga kratkog didaktičkog pisma jest u tome što ono svjedoči o iznimno neortodoksnom tumačenju kršćanskoga učenja o životu poslije smrti. Krajem 2. stoljeća, kada je pismo vjerojatno i nastalo, kršćani - bilo gnostički ili ortodoksni - bavili su se određenim izazovima i pitanjima. Je li takav život filozofski dokaziv (kao što je tvrdio Sokrat u *Fedonu*)? Kakav je njegov oblik? (Besmrtnost duše? Uskrsnuće tijela? Reinkarnacija?) Kada nastupa to iskustvo? (Prilikom smrti? Prilikom Kristova konačnog povratka? Možda čak i prije smrti?) Novozavjetni je nauk prilično neodređen po nekima od tih pitanja, iako unutar velike crkve postoji suglasnost o barem dva pitanja: prototip i temelj takvoga života bilo je uskrsnuće Isusa Krista, a uskrsnuće pojedinaca ujedno znači njihovo odbacivanje osobnoga identiteta.

didaktičan - poučan, koji poučava

Međutim, anonimni autor *Rasprave o uskrsnuću* tvrdio je da je svoje znanje primio od Krista (49; 50), te da mu je ono omogućilo da ponudi izravne i nedvojbene odgovore na takva pitanja, pitanja koja mu je, u ovom slučaju, uputio njegov učenik, Reginos (43).

Prvo, uskrsnuće je stvar vjere u stvarnosti uskrsnuća Isusa Krista i njegove pobjede nad smrću (46). Ono nije posljedica filozofskoga "uvjeravanja", a većina filozofa su skeptici.

Drugo, oblik života bit će "uskrsnuće", koje se *ne* shvaća kao ponovno stvaranje duhovnoga tijela u Kristovoj Parusiji (1 Korinćanima 15

passim). Naime, u trenutku biološke smrti, "izabrani" vjernik doživljava odvajanje unutarnjih, "živih udova", čija se intelektualna priroda pojašnjava naznakama o "umu" i njegovoj "misli", od vanjskoga "tijela" "propadljivih", "vidljivih", vanjskih "udova" (45-48). Čak i tada, to "uskrsnulo tijelo", zaodijeno novom "puti" (47) ili "odijelom od svjetlosti" ("zrake" u 45), zadržava osobna i prepoznatljiva obilježja, na što upućuje ukazanje Ilije i Mojsija prilikom Kristove preobrazbe (Marko 9:2-8). Takvo je "duhovno uskrsnuće" koje "guta" (tj. uništava ili čini besmislenim) "uskrsnuće" bilo čiste "duše" ili, doslovno, "tijela" (45; 46). Prepoznatljiv je dualistički nauk o vanjskom/unutarnjem koji nadilazi pavlinsku antropologiju.

parusija – grč. po kršćanskom vjerovanju ponovni dolazak Kristov na svršetku svijeta

Treće, za razliku od rane crkve, koja se u svojoj nadi u uskrsnuće držala "eshatološke rezervacije" (tj. ideje da će kršćanski pojedinac, kako bi posve uskrsnuo, morati pričekati Kristov konačni dolazak), autor *Rasprave o uskrsnuću* drži da bi izabranom vjerniku koji je proleptički sudjelovao u Kristovoj patnji (smrti), uskrsnuću, i uzašašću (45), nova stvarnost morala biti jasna: čovjek već sada *ima* uskrsnuće. Ukratko, naš pisac, poput Himeneja i Fileta koji se prozivaju u 2. Poslanici Timoteju, 2:18, podučava da se uskrsnuće već zbilo! Svoju tvrdnju podržava svojevrsnim egzistencijalnim dokazom: vjernik koji zna za smrt morao bi se već smatrati mrtvim, i sudionikom u uskrsnulom stanju (49). Vjernik, dakle, mora imati "vjeru" u stvarnost Kristove pobjede nad smrću (45; 46), kako više ne bi "dvojio" (47; 48), kako bi "upoznao" Sina Čovječjega i objavljenu istinu o njegovu uskrsnuću (46), te kako bi "practicirao" oslobođenje od neprijateljskih sila svemira (49) kroz ispravnu misao i shvatio mistično jedinstvo iskustva Spasitelja i iskustva vjernika (45; 46).

eshatologija – grč., religiozno učenje o posljednjim stvarima čovjeka, kao što su "život poslije smrti", "smak svijeta" i dr

eshatološki – zagrobni, posmrtni

prolepsa – spominjanje pojave koja će se tek dogoditi kao da se već dogodila

Opsežne studije teksta koji slijedi pojasnile su da je njegov autor kršćanski gnostički učitelj, na kojega je očito utjecao Valentinov gnosticizam. To dokazuju sličnosti između nauka izloženog u raspravi prema kojemu se duhovno uskrsnuće već zbilo, **Tertulijan**ova izvješća o Valentinovoj "ostvarenoj eshatologiji" (*De praes. haer.* 33.7; *De res. mort.* 19,2-7), te **Irenejeva** djela (*Haer.* 2.31.2). Određeni konceptualni kompleksi jedinstveni Valentinu također se pojavljuju u *Raspravi o uskrsnuću*, poput ideje o primordijalnoj pleromi, koja je pretrpjela devoluciju i "nedostatak" (46; 47; 49) koji Spasitelj mora "obnoviti" (44).

Za očekivati je, stoga, da su ovdje prisutne srednjoplatonističke ideje koje su, kako su pokazali znanstvenici, utjecale na Valentinov nauk. Takve ideje uključuju razlikovanje između svijeta bića (uključujući samoga Boga), te sfere nastajanja i pokvarljivosti (48), kao i između "inteligibilnoga svijeta" i "osjetilnoga" svijeta (46; 47). Platonističke su također ideje o prethodnom postojanju duša (46; 47; 49), to "pripremanju" za umiranje (49).

inteligibilan - nadosjetan; pojmovan, razumljiv, jasan; koji se može samo razumom shvatiti (a ne može se osjetiti)

Međutim, prilično je "neplatonistička" odsutnost potrage za ekstatičnim viđenjem/jedinstvom s konačnim Jednim, kao i naglašavanje zadržavanja prepoznatljivih osobnih obilježja u *post mortem*. Međutim, zbog središnje uloge Isusa Krista, kao i zbog autorova pozivanja na **Novi zavjet** kao najpouzdaniji izvor koji potvrđuje njegove dokaze (43; 45; 48), možemo zaključiti da je autor kršćanski gnostik na čiju su misao utjecale srednjoplatonističke ideje, filtrirane kroz kasniji i nešto opskurniji Valentinov gnosticizam.

Kritičari općenito prihvaćaju da *Raspravu o uskrsnuću* nije napisao sam Valentin. Studije faza novozavjetnoga kanona kojih je anonimni autor očito bio svjestan, mjesta *Rasprave o uskrsnuću* u kontekstu ranocrkvenih rasprava o uskrsnuću, te naravi u njoj sadržanih srednjoplatonističkih ideja, ukazuju da je to djelo vjerojatno nastalo krajem 2. stoljeća.

Međutim, ne postoje ni unutarnji ni vanjski dokazi prema kojima bi se moglo odrediti njegovo podrijetlo.

Još uvijek se raspravlja o tome predstavlja li to djelo autentično didaktičko pismo koje ne sadrži *praescriptio* s autorovim imenom (poput *Epistula Apostolorum* ili *Ptolemejeva pisma Flori*) ni elemente dijatribe, ili je ono prvenstveno filozofski diskurs u obliku ciničko-stoičke dijatribe. Za sada nema uvjerljivih dokaza za potonje. Čini se, međutim, da znanstvenici uglavnom odbacuju pretpostavke da je tekst posljedica kombiniranja dvaju izvorno odvojenih pisama, ili, pak, posljedica gnostičke redakcije izvorno kršćanskog teksta.

dijatriba - žučjiva, pretjerana kritika; žestoka prepirka; pogrda, pamflet

RASPRAVA O USKRSNUĆU

(I 43, 25-50, 18)

Reginose, sine moj, neki žele naučiti mnoge stvari. Zaokupljeni su pitanjima bez odgovora. Uspiju li u tome, obično o sebi imaju veoma visoko mišljenje. No, ne mislim da su stajali u Riječi Istine. Prije bih rekao da traže vlastiti mir, koji smo mi primili kroz našega Spasitelja, našega Gospodina Krista. **44** Primili smo ga kada smo upoznali istinu i oslonili se na nju. No, budući da nas ljubazno pitaš o uskrsnuću, pišem ti da je ono nužno. Naravno, mnogi ne vjeruju u uskrsnuće, no nekoliko ga je pronašlo. Stoga, raspravimo o tom pitanju.

Kako je Gospodin objavio stvari dok je postojao u tijelu i nakon što se otkrio kao Sin Božji? Živio je na ovom mjestu, na kojemu ti ostaješ, govoreći o Zakonu Prirode - no, ja ga zovem "Smrt". A (taj, op. prev.) Sin Božji, Reginose, bio je Sin Čovječji. On ih je oboje zagrlio, posjedujući ljudskost i božanstvenost, kako bi, s jedne strane, pobijedio smrt kao Sin Božji, dok bi se istodobno, kroz Sina Čovječjeg, dogodio povratak Pleromi; jer je, kao sjeme Istine, potjecao odozgo prije nego što je nastalo

njegovo ustrojstvo. Ondje su nastala mnoga područja i mnoga božanstva.

Znam da o rješenju govorim **45** teško razumljivim riječima, no ništa nije teško u Riječi Istine. No, budući da se Rješenje pojavilo tako da ništa ne ostane skriveno, nego da se otkrije sve o postojanju - uništenje zla s jedne strane, otkrivenje izabranih s druge. To je emanacija Istine i Duha, Milost je od Istine.

Spasitelj je progutao smrt - (to) zasigurno znate - jer je ostavio svijet koji iščezava. Preobrazio se u neiščezivoga Eona i uzdignuo se, progutavši vidljivo nevidljivim, i otvorivši nam put besmrtnosti. Doista, kako reče Apostol:

"Patili smo s njim, s njim smo se uzdignuli i s njim otišli u nebesa".

Ako smo, noseći ga, očitovani u ovome svijetu, mi smo njegove zrake i on nas obuhvaća sve do našega zalaska, odnosno, naše smrti u ovom životu. On nas privlači u nebesa, kao što sunce privlači zrake, ničim ograničen. To je duhovno uskrsnuće **46** koje guta duševno jednako kao i tjelesno.

No, onaj koji ne vjeruje ne može se uvjeriti. Jer, to je područje vjere, sine moj, ne ono koje pripada uvjeravanju: mrtvi će uskrsnuti! Među filozofima ovoga svijeta postoji jedan koji vjeruje. Barem će on ustati. Ne daj filozofu iz ovoga svijeta razloga da povjeruje kako će se on vratiti sam od sebe - i (to) zbog naše vjere! Jer, mi smo upoznali Sina Čovječjega, te smo povjerovali da je ustao iz mrtvih. To je onaj o kojemu govorimo:

"On je postao uništenje smrti, kao veliki u kojega oni vjeruju."

Veliki su oni koji vjeruju.

Misao onih koji su spašeni neće iščeznuti. Um onih koji su ga upoznali neće iščeznuti. Mi smo, stoga, izabrani za spasenje i otkupljenje, budući da nam je od početka određeno da ne padnemo u ludost neznalica, nego da uđemo u mudrost onih koji su upoznali Istinu. Doista, Istina koja se čuva ne može se napustiti, niti je ikada bila napuštena.

"Snažan je sustav Plerome; maleno je ono što se oslobodilo (i) postalo svijetom. No, Sve je ono što je obuhvaćeno. Ono nije 47 postalo; ono je postojalo."

Stoga, nikada ne dvoji o uskrsnuću, Reginose, sine moj! Jer, ako nisi postojao u tijelu, primio si tijelo kada si ušao u ovaj svijet. Zašto (onda, op. prev.) ne bi primio tijelo kada budeš uznesen u Eona? Ono što je bolje od tijela je ono što je za uzrok života. Zar nije tvoje ono što je za tvoj račun zaživjelo? Ne postoji li s tobom ono što je tvoje? Pa ipak, kada si na ovom svijetu, što ti nedostaje? To si na svaki način želio saznati.

Posteljica tijela je starost, i ti postojiš u pokvarljivosti. Ti imaš odsutnost kao dar. Jer, ako odeš, nećeš se odreći onoga što je bolje. Ono što je gore, smanjuje se, no za to ima milosti.

Ništa nas, stoga, ne otkupljuje iz ovoga svijeta. No, mi smo spašeni, jer smo Sve. Primili smo spasenje od kraja do kraja. Razmišljajmo na taj način! Razumijevajmo na taj način!

No, pitajući se, o tim stvarima, neki žele znati hoće li onaj tko je spašen, kada napusti tijelo, odmah biti spašen. O tome nema nikakve dvojbe. [...] doista, vidljivi udovi koji su mrtvi 48 neće biti spašeni, jer će ustati (samo) živi udovi koji su u njima.

Što je, dakle, uskrsnuće? To je uvijek razotkrivanje onih koji su ustali. Jer, ako se sjećaš da u Evanđelju piše kako se pojavio Ilija, a s njim i Mojsije, ne misli da je uskrsnuće privid. To nije privid, nego istina! Doista, prikladnije je reći da je privid svijet, a ne uskrsnuće koje je donio naš Gospodin i Spasitelj, Isus Krist.

Ali, što vam to govorim? Oni koji su živi umrijet će. Kako žive u prividu? Bogati su osiromašili, a kraljevi su svrgnuti. Sve je podložno promjeni. Svijet je privid! - da ne bih pretjerao!

No, uskrsnuće nema gore spomenuto svojstvo (tj. nije promjenjivo, op. prev.), jer ono je nepobitna istina. Ono je otkrivenje (onoga, op. prev.) što jest, i preobrazba stvari i prelazak u novo. Jer, neiščezivo 49

silazi na iščezivo; svjetlost se nadvija nad tamu, gutajući je, a Pleroma ispunjava nedostatak. To su simboli i slike uskrsnuća. On je taj koji čini dobro.

Stoga, o, Reginose, ne razmišljaj djelomično, niti živi u skladu s ovim tijelom zbog jednoulja, nego bježi od podjela i lanaca i već ćeš tako pronaći uskrsnuće. Jer, ako onaj koji će umrijeti zna da će umrijeti - doći će do toga čak i ako dugo poživi - zašto se ti (već sada) ne bi smatrao uskrsnulim? Ako već posjeduješ uskrsnuće, no nastavljaš dalje kao da ćeš umrijeti - pa ipak, taj zna da je umro - zašto, onda, ja zanemarujem tvoju neizvježbanost? Svatko bi morao vježbati na različite načine, kako bi se oslobodio ovoga Elementa i izbjegao pogrešku, te sam primio ono što je bilo na početku.

Te sam stvari primio velikodušnošću moga 50 Gospodina, Isusa Krista, O njima sam podučavao tebe i tvoju braću, moje sinove, te nisam propustio ništa što bi vas moglo ojačati. Ako u mome izlaganju Riječi postoji nešto što vam je nejasno, na vaše ću upite ponuditi svoja tumačenja. No, ne zavidite onome među vama koji bi vam mogao pomoći. Mnogi se pitaju o ovome o čemu sam vam pisao. Njima kažem: "Mir s njima i milost." Pozdravljam vas i one koji vas ljube u bratskoj Ljubavi.

EVANĐELJE PO TOMI

(II,2)

Uvod: *Helmut Koester*
Uvod prevela: *Julijana Štrok*
Tekst prevela: *Maria Spitzer*

UVOD

Evandjelje po Tomi je zbirka Isusovih izreka. Uvod u pojedinu izreku, ili skupinu izreka (njih 114 nije pronađeno u rukopisu, nego je taj broj proizvod suglasnosti današnjih znanstvenika) u većini slučajeva glasi: "Isus (im) reče," dok same izreke ponekad predstavljaju odgovore na pitanja ili izjave učenika. Samo u jednom slučaju (13) izreka se proširuje u podužu raspravu između Isusa i učenika. Postoji nekoliko vrsta izreka sačuvanih u *Evandjelju po Tomi*: mudre izreke (poslovice), parabole, eshatološke izreke (proročanstva), te pravila namijenjena zajednici. U tom se dokumentu pojavljuju redosljedom koji ne otkriva nikakav poseban plan ili sustav. Ponekad se manje skupine izreka pojavljuju zajedno, zbog međusobne sličnosti po obliku ili asocijacijama.

Koptsko *Evandjelje po Tomi* prevedeno je s grčkoga. Fragmenti toga evanđelja u izvornoj, grčkoj verziji, sadržani su u Papirusima Oxyrhyncus 1, 654 i 655, koji su otkriveni i objavljeni početkom 20. stoljeća, no kao dijelovi *Evandjelja po Tomi* identificirani su tek poslije otkrića koptske knjižnice Nag Hammadi. Prvi od tih grčkih papirusa sadrži izreke 26-30, 77, 31-33 (tim redosljedom!), druga dva sadrže izreke 1-7 i 36-40. Barem jedan od tih grčkih fragmenata proizlazi iz rukopisa napisanog prije 200. god. po Kr., što znači da je grčka verzija toga evanđelja bila u uporabi u Egiptu već u 2. stoljeću.

Autorstvo evanđelja pripisuje se Judi Tomi Didymosu, odnosno, Judi "blizancu" (aramejska riječ *toma* i grčka *didymos* znače "blizanac"). U Sirijskoj crkvi, (Juda) Toma je bio poznat kao Isusov brat koji je utemeljio crkve na Istoku, posebice u Edesi (prema nešto mlađoj predaji, Juda je posjetio čak i Indiju). Drugi kršćanski spisi istočnih crkava također su se pripisivali tom apostolu; njima pripadaju *Djela Tomina*, a najvjerojatnije i *Knjiga Tomina*, koja je otkrivena kao dio knjižnice Nag Hammadi (II, 7). Potonji zapis, kao i *Evanđelje po Tomi*, najvjerojatnije su napisani u Siriji. Međutim, dvojbeno je jesu li izvorno bili sastavljeni na aramejskom, a potom prevedeni na grčki, iako su mnoge izreke, poput najstarijih izreka iz kanonskih evanđelja, najprije bile u optjecaju na aramejskom, Isusovu jeziku.

Velik broj izreka iz *Evanđelja po Tomi* sadrže paralele s novozavjetnim evanđeljima, sa sinoptičkim evanđeljima (po Mateju, Marku i Luki), te s *Evanđeljem po Ivanu* (sličnosti s potonjim osobito su značajne; npr. izreke 13, 19, 24, 38, 49, 92). Poznato je da su neke izreke sadržane i u nekanonskim evanđeljima, osobito u *Evanđelju po Hebrejima* (npr. izreka 2) te *Evanđelje po Egipćanima* (npr. izreka 22), koja su bila u optjecaju u 2. stoljeću, što potvrđuje i Klement Aleksandrijski (oko 180.-200.). Međutim, veoma je upitna izravna veza *Evanđelja po Tomi* s drugim nekanonskim evanđeljem. Mnogo je zanimljivija veza *Evanđelja po Tomi* s kanonskim evanđeljima. Dok potonji sadrže značajne segmente narativnih materijala, u prvome nema tragova takvih materijala. Samim time se naš dokument ne može smatrati eklektičkim izvatom iz novozavjetnih evanđelja. Usporedimo li oblik i izričaj pojedine izreke s oblikom u kojemu su one sačuvane u **Novom zavjetu**, gotovo se uvijek čini da *Evanđelje po Tomi* zadržava izvorniji oblik tradicionalne izreke (nasuprot tome, postoji nekoliko slučajeva koji nas navode na zaključak da je na koptski prijevod utjecalo prevoditeljevo poznavanje novozavjetnih evanđelja), ili predstavlja verzije koje se temelje na izvornijim oblicima. Nešto izvorniji i kraći oblici osobito su očiti u Tominim parabolama (npr. izreke 8, 9, 57, 65, 96, 109).

eklektički – necjelovit, nejedinstven, nedosljedan

Po svom žanru, *Evandjelje po Tomi* je slično jednom od izvora kanonskih evanđelja, takozvanom "Izvoru sinoptičkih izreka" (često zvanom "Q" od njemačke riječi *Quelle*, "izvor"), koji su rabili Matej i Luka. Doista, mnoge izreke pronađene u našem dokumentu bile su također dijelovi toga izvora novozavjetnih evanđelja. S druge strane, *Evandjelje po Tomi* također sadrži posve drugačije starije izreke, čije paralele nalazimo u Evanđelju po Ivanu, u Mk 4:21-25, pa čak i u Prvoj poslanici Korinćanima (usp. izreku 17 i 1 Kor 2:9). Nadalje, izreke koje se odnose na budući dolazak Sina Čovječjega, tako karakteristične za "Q" (npr. Lk 12:8, 10; 17,22, 24, 26), uopće ne postoje. *Evandjelje po Tomi* je, stoga, srodna, ali posve neovisna zbirka izreka. U svom najizvornijem obliku, ono vjerojatno potječe iz 1. stoljeća (nastanak "Q"-a obično se smješta u sredinu 1. stoljeća).

Ni koptski prijevod ni grčki fragmenti nisu sačuvali to evanđelje u njegovu najstarijem obliku. Čak i usporedba s postojećim koptskim i grčkim tekstovima pokazuje da je tekst bio mijenjan u procesu predaje. Najstariji oblik najvjerojatnije je sadržavao mudre izreke i Isusove eshatološke izreke, uključujući i brojne parabole. Te vrste izreka, čak i one koje se ne mogu usporediti ni sa jednom izrekom iz novozavjetnih evanđelja (osobito parabole 97 i 98), možda pripadaju najstarijemu sloju predaje. Dok "Q" naglašava eshatološko očekivanje dolaska "Kraljevstva Božjeg", *Evandjelje po Tomi*, u svom najstarijem obliku, naglašava otkrivanje mudrosti, ili "Kraljevstva Očeva", u spoznaji (*gnosis*) sebe (npr. izreka 3), vođenju Isusovim izrekama. Takvo razumijevanje spasenja slično je onome izraženo u mnogim odlomcima Evanđelja po Ivanu, u kojemu je otkrivanje istine i života vezano uz Isusove riječi (Iv 6,63; 8,51). Prva izreka iz *Evandjelja po Tomi* naglašava to upravo programski: tumačenje izreka istovjetno je pronalaženju vječnoga života.

U daljnjoj povijesti i oblikovanju *Evandjelja po Tomi*, to mudro tumačenje Isusovih izreka poprimilo je jasniji oblik pod utjecajem gnostičke teologije, iako se to djelo ne može pripisati nekoj posebnoj gnostičkoj školi ili sljedbi. Tema prepoznavanja sebe je opširnije razrađena u izrekama (npr. 50, 51) koje govore o spoznaji čovjekova božanskoga podrijetla, koja je čak i Adamu bila uskraćena, iako je on "nastao iz velike snage" (npr. izreka 85). Spasenje se postiže svlačenjem

svega što je od ovoga svijeta (npr. izreke 21, 37, 56). Učenici moraju "biti prolaznici" u sadašnjem pokvarljivom postojanju (npr. 42). Postojanje idealnoga gnostičkog učenika opisano je izrazom "samac", koji se odnosi na čovjeka koji je za sobom ostavio sve što ljudsko biće veže uz svijet (npr. izreke 16, 23, 30 i 76). Čak i žene mogu postići taj cilj, ako postignu "muškost" samačkoga postojanja (izreka 114).

EVANĐELJE PO TOMI

(II 32, 10-51, 28)

Ovo su tajne riječi koje je Isus Živi kazao i koje je zapisao Juda Toma Blizanac.

- (1) Isus reče: "Tko nađe tumačenje ovih riječi, taj neće okusiti smrti."
- (2) Isus reče: "Tko traži, neka ne prestane tražiti dok ne nađe. Kada nađe, zapanjit će se; zapanjen, zadivit će se. I tada će vladati nad svime."
- (3) Isus reče: "Ako vam oni koji vas vode kažu, *Gledajte, Kraljevstvo je gore na nebu*, preteći će vas ptice nebeske. Ako vam kažu, *U moru je*, ribe će vas preteći. Kraljevstvo je u vama, i ono je izvan vas. Prepoznate li sebe, bit ćete prepoznati **33** i shvatit ćete da ste djeca Oca Živoga. Ali ako se ne prepoznate, živite u siromaštvu, i vi ste siromaštvo."
- (4) Isus reče: "Čovjek u poodmakloj dobi pitat će bez oklijevanja djetesce staro sedam dana za mjesto Života - i on će živjeti. Jer mnogi prvi bit će posljednji i bit će jedan jedini."
- (5) Isus reče: "Prepoznaj ono što ti je pred očima, i ono što ti je skriveno bit će ti otkriveno. Jer nema skrivenosti koja neće izići na vidjelo."

- (6) Njegovi su ga učenici pitali. Kazaše: "Želiš li da postimo? I kako da se molimo i dajemo milodare? I kako da se hranimo?" Isus reče: "Ne lažite, i ono što vam je mrsko ne činite; jer sve je otkriveno pred licem neba; jer nema ničega tajnog što neće postati očigledno, i nema toga skrivenog koje se neće otkriti."
- (7) Isus reče: "Blago lavu kojega čovjek jede - i lav će postati čovjekom; i proklet bio čovjek kojega lav jede - i lav će postati čovjekom."
- (8) I on reče: "Čovjek je nalik mudru ribaru koji baci mrežu u more i odatle je izvuče punu sitnih ribica; među njima pronađe veliku ribu, mudri ribar; sve sitne **34** baci u more, bez napora izabere veliku ribu. Tko ima uši da čuje, neka čuje!"
- (9) Isus reče: "Evo, iziđe sijač, zagradi sjeme - razbaca ga. Jedno pade na put; dođoše ptice i pozobaše ga. Drugo pade na stijenu, i ne uhvati korijena u zemlji i ne pusti klasja k nebu. A drugo pak pade u trnje; ovo uguši sjeme, i crv ga pojede. A jedno pade na dobro tlo i k nebu dade dobar urod, od šezdeset i sto dvadeset mjera."
- (10) Isus reče: "Bacio sam vatru na svijet, i gle, sada bdijem nad njim dok se ne zapali."
- (11) Isus reče: "Ovo nebo će proći. I onaj iznad njega proći će; i koji su mrtvi ne žive, i koji su živi neće umrijeti. U dane kad jedete mrtvo, činite ga živim. Kad postanete svjetlost, što ćete učiniti? U dan kad ste bili jedno postali ste dvoje. Sada kad ste dvoje, što ćete učiniti?"
- (12) Učenici rekoše Isusu: "Znamo da ćeš nas napustiti; tko će postati velik nad nama?" Isus im reče: "Tamo kamo budete išli, prići ćete Jakovu Pravedniku, za kojega su stvoreni Nebo i Zemlja."
- (13) Isus reče svojim učenicima: "Usporedite me i recite mi komu sam nalik." Simon Petar mu reče: "Anđelu pravedniku." Matej mu reče: **35** "Nalik si mudrom filozofu." Toma mu reče:

"Učitelju, moja usta uopće ne mogu iskazati komu si nalik." Isus reče: "Nisam ja tvoj učitelj, jer si se ti opio s vrutka koji sam ja otvorio." I on ga uze k sebi, povuče se nasamo s njime, i reče mu tri riječi. A kada se Toma vrati drugovima oni ga upitaše: "Što ti je Isus rekao?" Toma im reče: "Kad bih vam kazao samo jednu riječ koju mi reče, uzeli biste kamenje i bacili ga na me, i iz kamenja bi buknuła vatra i spalila vas."

- (14) Isus im reče: "Postite li, upisat ćete si grijeh; molite li, bit ćete prokleti; dajete li milodare, naudit ćete svojemu duhu. Kad stupite u koju zemlju i prolazite njenim predjelima, ugoste li vas, jedite što vam posluže; i liječite bolesne među njima. Jer ono što uđe u vaša usta neće vas ukaljati; ali ono što napusti vaša usta, to će vas ukaljati."
- (15) Isus reče: "Kada ugledate onoga koji nije rođen od žene, prostrite se licem prema zemlji i štujte ga - taj je vaš Otac."
- (16) Isus reče: "Ljudi možda misle da sam došao svijetu donijeti mir. Ne znaju da sam neslogu došao donijeti zemlji, vatru, mač, rat. Jer petoro će ih biti **36** u kući: troje će biti protiv dvoje i dvoje će biti protiv troje, otac protiv sina i sin protiv oca, i oni će stajati postojano kao samci."
- (17) Isus reče: "Dat ću vam ono što ni jedno oko nije vidjelo i što ni jedno uho nije čulo i što ni jedna ruka nije dotakla i što se do ljudskoga srca nije popelo."
- (18) Učenici kazaše Isusu: "Reci nam kakav će biti naš svršetak." Isus reče: "Pošto ste otkrili početak, zašto tražite svršetak? Jer gdje je početak, tamo će biti i svršetak. Blago onomu koji će se držati za početak /u početku/ i taj će prepoznati svršetak i taj neće okusiti smrti."
- (19) Isus reče: "Blago onomu koji je bio prije nego je postao. Postanete li moji učenici i slušate li moje riječi, ovo će vam kamenje služiti. Nego imate pet stabala u rajuu, koja se ne

- mijenjaju ni ljeti ni zimi, i lišće im ne opada. Onaj tko ih poznaje neće okusiti smrti."
- (20) Učenici kazaše Isusu: "Reci nam, što se može usporediti s Kraljevstvom nebeskim?" On im reče: "Ono je kao gorušičino zrno, najmanje od sveg sjemenja; ali kada ono padne na obrađenu zemlju, iz njega izraste velika grana i ona postane okriljem pticama nebeskim."
- (21) Marija reče Isusu: "Komu su tvoji učenici nalik?" On reče: "Nalik su **37** dječici što posjedaše na tuđe polje. Kada vlasnici polja dođu, kazat će: *Ostavite nam naše polje*. Oni se pred njima svlače ne bi li im ga prepustili i dali svoje polje. Zato kažem: Kada gospodar kuće zna da će doći tat, on će ga budan dočekati; i neće mu dopustiti da rovari po njegovu kraljevstvu i opljačka ga. Ali vi bdijte suočeni sa svijetom; opašite bedra velikom snagom, da razbojnici nemaju pristupa; jer već ćete naići na nedaću koju iščekujete. Kad bi se (barem) među vama našao mudar čovjek! Čim rod dozrije, evo ga sa srpom u ruci i požanje ga. Tko ima uši da čuje, neka čuje."
- (22) Isus vidje dječicu kako ih doje. Reče svojim učenicima: "Ovi su maleni koje doje poput onih koji ulaze u kraljevstvo." Kazaše mu: "Ako, dakle, postanemo djeca, hoćemo li ući u kraljevstvo?" Isus im reče: "Kada iz dvoga načinite jedno, i da nutarnje bude kao vanjsko, i vanjsko kao nutarnje, i gornje kao donje, i ako iz muškog i ženskog načinite jedno tako da muško nije muško a žensko nije žensko, i ako načinite oči umjesto oka i ruku umjesto ruke i stopalo umjesto stopala, sliku umjesto slike, tada ćete ući u kraljevstvo." **38**
- (23) Isus reče: "Vas ću izabrati, jednoga od tisuću i dvoje od deset tisuća, i tu će stajati kao da su jedan jedini."
- (24) Njegovi učenici kazaše: "Pouči nas o mjestu gdje prebivaš, jer neophodno nam je tražiti ga." Reče im: "Tko ima uši, neka čuje! U čovjeku od svjetla je svjetlost, i on rasvjetljava cijeli svijet. Kada on ne svijetli - to je tama."

- (25) Isus reče: "Ljubi brata svojega kao dušu svoju; bdij nad njim kao nad zjenicom svojom."
- (26) Isus reče: "Vidiš trun u oku brata svojega, a balvan u vlastitom ne vidiš. Kada izvadiš balvan iz svojega oka, jasno ćeš vidjeti kako da izvadiš trun iz bratova."
- (27) <Isus reče:> "Ako se ne lišite svijeta, kraljevstvo nećete naći; ako ne slavite sabat kao sabat, Oca nećete vidjeti."
- (28) Isus reče: "Stajah usred svijeta i očitovah im se u tijelu. Sve ih nađoh opijene - žednoga među njima ne nađoh, i moja duša se ražalosti nad sinovima čovječjim, jer slijepi su u svojem srcu i ne vide da su na svijet došli prazni, i prazni ga žele napustiti. No, sada su opijeni. Kada se ostave svojega vina, kajati će se."
- (29) Isus reče: "Kada se tijelo pojavi radi duha, to je čudo. Ali kada se duh pojavi radi tijela, tada je to čudo nad čudima. Ali ja, ja se čudim tome **39** kako je to veliko bogatstvo stanovalo u tom siromaštvu."
- (30) Isus reče: "Gdje su tri boga, tamo su bogovi; gdje su dva ili jedan, tamo ću biti s njime."
- (31) Isus reče: "Nitko nije prorok u svojem selu, i nijedan liječnik ne liječi one koji ga poznaju."
- (32) Isus reče: "Grad sagrađen na brdu, visok i utvrđen, ne može pasti niti se može sakriti."
- (33) Isus reče: "Ono što svojim ušima čuješ, neka i druge uši čuju - razgласi to s vaših krovova. Jer nitko ne pali svjetiljku da je poklopi posudom; nego je postavi na svijećnjak, da svatko tko uđe i iziđe vidi njezino svjetlo."
- (34) Isus reče: "Kada slijepac vodi slijepca, obojica padnu u jamu."

- (35) Isus reče: "Nitko ne može ući u kuću moćnika i silom je zauzeti a da mu prvo ne sveže ruke; tek tada mu može poharati kuću."
- (36) Isus reče: "Ne brinite se od zore do mraka, i od mraka do zore u što ćete se odjenuti."
- (37) Njegovi učenici kazaše: "Kojega dana ćeš nam se otkriti i kojega ćemo te dana vidjeti? Isus reče: Kada razgolite svoj stid, kada svoju odjeću stavite pod noge poput malene djece i stanete je gaziti, tada [ćete **40** vidjeti] sina Živoga i nećete se bojati."
- (38) Isus reče: "Često ste željeli čuti ove riječi koje vam govorim, i nemate ih od koga drugoga čuti. Doći će dani kada ćete me tražiti (a) nećete me naći."
- (39) Isus reče: "Farizeji i vični pismu dobili su ključeve spoznaje (pa) ih sakrili. Niti su ušli niti su pustili one koji su to htjeli. Ali vi, budite mudri kao zmije i bezazleni poput golubica."
- (40) Isus reče: "Posadiše trs izvan Očeva dohvata; i pošto nije učvršćen, bit će iščupan s korijenom i propast će."
- (41) Isus reče: "Tko ima u ruci, dat će mu se; a onome tko nema uzet će se i ono malo što ima."
- (42) Isus reče: "Budite prolaznici."
- (43) Kazaše mu učenici: "Tko si ti koji nam to kaže?" <Isus im reče>: "Zar iz onoga što vam govorim ne znadete tko sam? Ali vi ste postali poput Židova, jer oni vole stablo (a) mrze njegov plod, i vole njegov plod (a) mrze stablo."
- (44) Isus reče: "Tko na Oca huli, bit će mu oprošteno, i tko na Sina huli, bit će mu oprošteno; ali onome tko huli na Duha Svetoga, neće mu biti oprošteno, ni na Zemlji ni na Nebu."
- (45) Isus reče: "Ne bere se grožde s trnja, niti se beru smokve s gloaga, jer oni ne donose ploda. **41** [Jer do]bar čovjek iz svojega blaga

- iznosi dobro; zao čovjek zlo iznosi iz svojega blaga, koje mu je u srcu, i govori zle riječi, jer iz obilja srca iznosi zlo."
- (46) Isus reče: "Od Adama do Ivana Krstitelja, među rođenima od žene nitko nije veći od Ivana Krstitelja, pa da pred njim ne obori pogled. Ali ja rekoh da tko god među vama postane malen, spoznat će Kraljevstvo i postati većim od Ivana."
- (47) Isus reče: "Ne može jedan čovjek jahati dva konja, (niti) napeti dva luka; i ne može jedan sluga služiti dvojici gospodara, jedino ako jednog poštuje, a drugoga prezire. Nitko ne pije staro vino te odmah poželi kušati novo. I ne ulijeva se novo vino u stare mjehove, da se ne pokvari; i ne ulijeva se staro vino u novi mijeh da ga ne pokvari. Ne prišiva se stara krpa na novu haljinu, jer bi se rasparala."
- (48) Isus reče: "Kada dva sklope mir u istoj kući, reći će brdu *Pomakni se* - i ono će se pomaknuti."
- (49) Isus reče: "Blago samcima i izabranima, jer vi ćete Kraljevstvo. Jer vi ste iz njega došli, i u nj ćete se vratiti."
- (50) Isus reče: "Kada vam kažu: *Odakle dolazite?* - kažite im: *Došli smo iz svjetlosti, odanle gdje se svjetlost sama iz sebe rađa. Po[stavila se] 42 i u svojoj se slici otkrila.* Kada vam kažu: *Tko ste?* - kažite: *Mi smo njegovi sinovi, i mi smo izabrani od Oca Živoga.* Kada vas pitaju: *Koji je znak Oca vašega u vama?* - kažite im: *Kretanje i mir.*"
- (51) Njegovi mu učenici kazaše: "Kojega će se dana mrtvima pružiti spokoj i kojega će dana nastupiti novi svijet?" On im reče: "Mir koji iščekujete došao je, ali vi ga ne prepoznajete."
- (52) Njegovi mu učenici kazaše: "Dvadeset i četiri proroka govorilo je u Izraelu, i svi su oni o tebi govorili." On im reče: "Izostavili ste Živoga pred svojim očima, a govorili ste o mrtvima."
- (53) Njegovi mu učenici kazaše: "Je li obrezivanje potrebno ili ne?" On im reče: "Da je potrebno, otac bi već obrezane u njihovoj

- majci začinjao. Ali istinsko obrezivanje, ono u duhu, bilo je potrebno posvema."
- (54) Isus reče: "Blago siromašnima, jer vaše je Kraljevstvo nebesko."
- (55) Isus reče: "Tko ne mrzi svojega oca i majku svoju ne može mi biti učenikom. I tko ne mrzi svoju braću i sestre i ne uzme križ svoj poput mene, neće me biti dostojan."
- (56) Isus reče: "Tko je prepoznao svijet, otkrio je leš. I tko je otkrio leš, svijet ga nije dostojan."
- (57) Isus reče: "Kraljevstvo je Očevo isto što i čovjek koji je obavio [dobru] sjetvu. Noću mu dođe neprijatelj **43** te među dobro sjeme zasije korov. Čovjek ne dozvoli da počupaju korov te im reče: *Da ne biste, čupajući korov, s njim počupali i pšenicu.* Na dan žetve korov će postati vidljiv; počupat će ga te spaliti."
- (58) Isus reče: "Blago čovjeku koji je trpio - on je pronašao Život."
- (59) Isus reče: "Gledajte Živoga dok ste na životu, da ne umrete i onda tražite da ga vidite; jer tada ga nećete moći vidjeti."
- (60) <Vidješe> Samaritanca kako nosi janje prema Judeji. Reče učenicima: "(Što kani) ovaj (učiniti) s janjetom?" Kazaše mu: "Ubiti ga i pojesti." On im reče: "Dok ono živi, neće ga pojesti, nego (tek) kada ga ubije (i) kada ono postane leš." Kazaše mu: "Drugačije to ne može učiniti." On im reče: "I vi, tražite sebi mjesto mira, da ne postanete leš i da ne budete pojedeni."
- (61) Isus reče: "Dvoje će na jednom krevetu počivati, jedno će umrijeti, drugo će živjeti." Saloma je kazala: "Tko si ti, čovječe, čiji sin? Svalio si se na moj krevet i jeo si za mojim stolom." Isus joj reče: "Ja sam onaj koji dolazi iz onoga koji je isti; dane su mi stvari mogega Oca. <Saloma je kazala:> "Tvoja sam učenica." <Isus joj reče:> "Zato kažem: Kada je isti, Pun je svjetla - ali bude li podijeljen, bit će ispunjen tamom."

- (62) Isus reče: "Svoja otajstva govorim onima [koji su dostojni **44** mojih] otajstava. Ono što čini desnica neka ti ljevica ne zna."
- (63) Isus reče: "Bio jednom bogataš koji je imao veliki posjed. Rekao je: *Upotrijebit ću svoje bogatsivo da sijem, žanjem, sadim, punim svoja skladišta voćem, tako da mi ništa ne nedostaje.* Tako je mislio u svojem srcu - i te je noći umro. Tko ima uši neka čuje."
- (64) Isus reče: "Neki čovjek je imao goste. Kad je pripremio gozbu, pošalje slugu da pozove goste. Sluga pođe prvomu te mu kaže: *Moj Gospodar te poziva.* A ovaj reče: *Držim novce kod trgovaca, dolaze mi navečer; moram poći i dati im naputke. Ispričavam se za gozbu.* Pođe k drugomu te mu kaže: *Moj Gospodar te poziva.* Ovaj mu reče: *Kupio sam kuću, i tamo me trebaju na jedan dan. Nemam vremena.* Dođe k drugom te mu kaže: *Moj Gospodar te poziva.* Ovaj mu reče: *Ženi mi se prijatelj, a ja priređujem gozbu. Ne mogu doći, ispričavam se za gozbu.* Pođe do drugog te mu kaže: *Moj Gospodar te poziva.* Ovaj mu reče: *Kupio sam imanje, idem prikupiti najamninu. Ne mogu doći, ispričavam se za gozbu.* Sluga se vrati i kaza gospodaru: *Oni koje si pozvao na gozbu ispričavaju se.* Gospodar reče sluzi: *Iziđi van na putove i dovedi sve koje nađeš neka jedu. Kupci i trgovci neće stupiti u mjesto mojega Oca.* " **45**
- (65) On reče: "Jedan častan čovjek imao je vinograd - dade ga u zakup vinogradarima, da u njemu rade (i) da od njih dobije plodove. Posla vinogradarima slugu po plodove. Ovi ga zgrabe, istuku ga, (i) zamalo ubiju. Sluga ode (i) ispriča to gospodaru. Njegov gospodar reče: *Možda ga nisu prepoznali.* Pošalje drugoga slugu - i njega vinogradari pretukoše. Tada im gospodar pošalje svojega sina. Reče: *Možda će uvažiti mojega sina.* Kad vinogradari doznaše da je on nasljednik vinograda, dohvate ga i ubiju. Tko ima uši neka čuje."
- (66) Isus reče: "Pokažite mi kamen kojeg zidari odbaciše. Taj kamen je ugaoni kamen."
- (67) Isus reče: "Tko poznaje sve, ali samoga sebe ne prepozna, taj sve promaši."

- (68) Isus reče: "Blago vama, kada će vas mrziti i progoniti, neće pronaći mjesto kamo su vas progonili."
- (69) Isus reče: "Blago progonjenima u svojim srcima - to su oni koji su uistinu prepoznali Oca. Blago gladnima, jer će se željnome trbuh napuniti."
- (70) Isus reče: "To što imate spasit će vas, ako ga porodite u sebi. To što nemate u sebi ubit će vas - ako ga nemate u sebi."
- (71) Isus reče: "Ja ću [ovu] kuću razoriti, i nitko je neće moći [opet] izgraditi." **46**
- (72) [Jedan čovjek] mu [reče]: "Kaži mojoj braći da imanje mojega oca podijele sa mnom." Reče mu: "O, čovječe, tko je mene postavio za onoga koji dijeli?" Okrene se svojim učenicima. Reče im: "Jesam li ja onaj koji dijeli?"
- (73) Isus reče: "Žetva je obilna, no poslenika je malo. Molite zato Gospoda da pošalje poslenike za žetvu."
- (74) On reče: "Gospodine, mnogo ih je oko bunara, ali nikoga u bunaru."
- (75) Isus reče: "Ima mnogih koji stoje pred vratima, ali samci su ti koji će ući u svadbenu ložnicu."
- (76) Isus reče: "Kraljevsvo Očevo isto je što i trgovac koji je imao robu (i) naišao na biser. Trgovac bijaše mudar. Proda svu robu, kupi samo biser. Tražite i vi blago koje ne prolazi i koje je trajno, tamo kamo moljac ne dolazi da izjeda niti crv da razara."
- (77) Isus reče: "Ja sam svjetlost nad svime. Ja sam sve; sve se iz mene stvorilo i sve se k meni vratilo. Rascijepite drvo, i ja sam ondje. Podignite kamen, i tamo ćete me naći."

- (78) Isus reče: "Zašto ste izišli van na polje? Vidjeti trsku kako se na vjetru njiše? I čovjeka u meke haljine obučena? [Vidite vaše] kraljeve i plemenite, **47** oni nose meke haljine, a ne [mogu] prepoznati Istinu."
- (79) Jedna žena iz mnoštva mu reče: "Sretna utroba koja te nosila i njedra koja te dojila!" On joj reče: "Sretni oni koji su čuli Očevu riječ i u istini je očuvali. Jer doći će dani kada ćete govoriti: *Sretna utroba koja nije začela i njedra koja nisu dojila!*"
- (80) Isus reče: "Tko je spoznao svijet, otkrio je tijelo. A tko je otkrio tijelo, svijet ga nije dostojan."
- (81) Isus reče: "Tko je postao bogat, neka vlada. A tko ima moć, neka je se odrekne!"
- (82) Isus reče: "Tko je blizu mene, taj je blizu vatri. A tko je od mene daleko, daleko je od Kraljevstva."
- (83) Isus reče: "Ljudima su vidljive slike, a svjetlo u njima skriveno je u slici Očeva svjetla. Ono će postati vidljivim, a njegova slika skrivena je njegovom svjetlošću."
- (84) Isus reče: "Kad vidite svoje slike, radovat ćete se. Ali kada budete vidjeli svoje slike koje su postojale prije vas, i koje ne umiru niti se pokazuju, koliko ćete podnijeti?"
- (85) Isus reče: "Adam je nastao iz velike snage i iz velikoga bogatstva, a ipak vas nije bio dostojan; jer da vas je bio dostojan, [ne bi] [okusio] smrti."
- (86) Isus reče: "[Lisice **48** imaju jazbine] i ptice imaju [svoja gnijezda], ali sin čovječji nema gdje da nasloni glavu [i] otpočine."
- (87) Isus reče: "Jadno tijelo koje ovisi o tijelu, i jadna duša koja o ta oba ovisi."

- (88) Isus reče: "Anđeli i proroci će doći k vama i dat će vam ono što je vaše. A vi sami, dajte im ono što je u vašim rukama (i) kažite sami sebi: *U koji dan će doći da prime ono što je njihovo?*"
- (89) Isus reče: "Zašto perete vanjštinu čaše? Zar ne vidite da je onaj koji je stvorio nutrinu isti onaj koji je stvorio vanjštinu?"
- (90) Isus reče: "Dođite k meni, jer moj je jaram ugodan a moje gospodstvo blago, i naći ćete sebi spokoja."
- (91) Kazaše mu: "Reci nam tko si, da u tebe vjerujemo." On im reče: "Pomno ispitujete lice neba i zemlje, a onoga pred sobom niste prepoznali, niti ovaj trenutak znadete ispitati."
- (92) Isus reče: "Tražite i naći ćete; ali ono što ste me ovih dana bili pitali i što vam nisam rekao, sada vam želim reći - a vi ne pitate."
- (93) <Isus reče:> "Ne dajte psima ono što je sveto, da ga ne bace na smetlište. Ne bacajte biserje pred svinje, da ga ne [izgaze]."
- (94) Isus [reče]: "Tko traži, naći će. [Tko kuca] otvorit će mu se."
- (95) [Isus reče:] "Ako imate novca, **49** ne dajte ga na lihvu, već ga dajte onomu koji vam ga neće vratiti."
- (96) Isus reče: "Kraljevstvo Očevo isto je što i [jedna] žena. Uzme nešto kvasca, [sakrije] ga u tijesto [te] iz njega izmijesi velike hljebove. Tko ima uši neka čuje."
- (97) Isus reče: "Kraljevstvo [Očevo] isto je što i žena koja nosi ćup pun brašna. Ide širokim putem, drška ćupa pukne i brašno se za njom rasu po Putu. Nije to znala, nezgodu nije primijetila. Kada dođe kući, stavi ćup na pod (i) nađe ga praznim."
- (98) Isus reče: "Kraljevstvo Očevo isto je što i čovjek koji hoće ubiti moćnika. Izvuče mač u vlastitoj kući, zarije ga u zid kako bi doznao je li mu ruka (dovoljno) snažna. Zatim ubije moćnika."

- (99) Učenici mu kazaše: "Vani su tvoja braća i tvoja majka." On im reče: "Ovi ovdje, koji vrše volju mogega Oca, ti su moja braća i moja majka - oni su ti koji će ući u kraljevstvo mogega Oca."
- (100) Pokazaše Isusu zlatnik i rekoše mu: "Carevi ljudi traže poreze od nas." On im reče: "Dajte caru ono što je carevo, i dajte Bogu ono što je od Boga. A ono što je moje, dajte meni."
- (101) <Isus reče:> "Tko ne mrzi svojega oca i majku svoju, ne može [mi] postati [učenikom]. I tko [ne] ljubi [svojega oca] i majku svoju kao ja, neće mi postati [učenikom]. Jer moja [...] majka [...] 50, dok je [moja] istinska [majka] ona koja mi je dala život."
- (102) Isus reče: "Jao farizejima, jer oni su isto što i pas koji leži u jaslama; jer on ne jede, a ni blagu ne da jesti."
- (103) Isus reče: "Blago čovjeku koji zna [u kojem] će dijelu [noći] doći lopovi, pa da ustane, sakupi svoj [...] i opaše bedra prije nego što uđu."
- (104) Rekoše Isusu: Kazali [su mu]: "Hajde da danas molimo i postimo." Isus reče: "Kakav sam to grijeh počinio ili što je mnome ovladalo? Ali kada mladoženja iziđe iz svadbene ložnice, neka tada poste i mole."
- (105) Isus reče: "Tko poznaje oca i majku, zvat će ga sinom bludnice."
- (106) Isus reče: "Kada iz dvoga načinite jedno, postat ćete Sinovi Čovječji; i kada kažete: *Brdo, pomakni se!*, ono će se pomaknuti."
- (107) Isus reče: "Kraljevstvo je isto što i pastir sa stotinu ovaca: jedna, najveća od njih, zaluta; on ostavi devedeset i devet (i) traži tu jednu dok je ne pronađe. Zatim, nakon što se toliko trudio, reče ovcu: *Ljubim te više od onih devedeset i devet.*"
- (108) Isus reče: "Tko pije iz mojih ustiju, postat će kao ja, i ja ću postati kao on, i skrivene će mu se stvari razotkriti."

- (109) Isus reče: "Kraljevstvo je isto kao čovjek koji je u svojem polju imao [zakopano] blago za koje nije znao. I [nakon] smrti, ostavi ga u nasljedstvo svojem [sinu]. Sin o (tom blagu) nije znao; preuze polje 51 te ga proda. A onaj koji ga je bio kupio došao je; orao je (i) [pronašao] blago; (i) stade davati novac uz kamate kome god mu bijaše volja."
- (110) Isus reče: "Tko je pronašao svijet (i) obogatio se, neka ga se odrekne!"
- (111) Isus reče: "Nebesa će se pred vama (poput svitka) odmotati, a isto tako i Zemlja. I Živi (koji je proizišao) iz Živoga neće vidjeti smrti ni (straha)." Jer Isus kaže: "Tko sebe pronade, svijet ga nije dostojan."
- (112) Isus reče: "Jao tijelu koje je ovisno o duši; jao duši koja je ovisna o tijelu!"
- (113) Učenici mu kazaše: "Na koji će dan doći Kraljevstvo?" <Isus reče:> "Neće doći zato što ga očekujemo; neće se kazati: *Evo ga ovdje*, ili: *Eno ga ondje*; nego se kraljevstvo Očevo razastire Zemljom a ljudi ga ne vide."
- (114) Šimun Petar im reče: "Neka Marija ode od nas, jer žene nisu dostojne Života." Isus reče: "Evo, ja ću je privući da je učinim muškom, pa da i ona postane Duhom Živim, poput vas muškaraca. Jer svaka žena koja sebe načini muškom ući će u Kraljevstvo nebesko."

EVANĐELJE PO FILIPU

(II i 3)

Uvod: *Wesley W. Isenberg*
Uvod prevela: *Julijana Štrok*
Tekst prevela: *Maria Spitzer*

UVOD

Evandjelje po Filipu je zbirka izreka koje se prvenstveno odnose na značenje i vrijednost sakramenata, u kontekstu Valentinove koncepcije ljudskih dvojbi i života poslije smrti.

Poput evanđelja novozavjetnoga kanona, te se izreke pojavljuju u različitim književnim oblicima, kao aforizmi, analogije, parabole, pareneze, polemike, narativni dijalozi, biblijske egzegeze i dogmatske postavke. Međutim, *Evandjelje po Filipu* nije poput novozavjetnih evanđelja.

Ono povremeno spominje neke Isusove riječi ili djela, te sadrži sedamnaest Isusovih izreka, od kojih su devet navodi i tumačenja Isusovih riječi sadržanih u kanonskim evanđeljima (55; 57; 68; 72; 77; 83; 84; 85). Nove izreke (55; 58; 59; 63; 64; 67; i 74), identificirane prema uvodnoj formuli ("on reče", "Gospodin reče", ili "Spasitelj reče"), kratke su i zagonetne, te ih je najbolje tumačiti iz gnostičke perspektive.

Također postoji i nekoliko pripovijesti o Isusu; one su slične predaji iz ranokršćanskih apokrifnih evanđelja.

Tijekom otkrivenja na planini, on se ukazao svojim učenicima, natprirodno velik (57).

Tri njegove ženske pratiteljice zvale su se Marijama (59), iako je očito bio osobito naklonjen Mariji Magdaleni (63).

Kada je u Levijevoj bojarnici sedamdeset dvije boje stavio u jednu posudu, one su se stopile u bijelu (63, 25-30).

Navodno je apostol Filip izvor priče prema kojoj je tesar Josip načinio križ na kojemu je njegov potomak poslije bio razapet (73).

kanon - crkveni propis; nepromjenljivi dio katoličke liturgije

paraneza -

Međutim, tih nekoliko izreka i pripovijesti o Isusu nisu postavljene u pripovjedački okvir poput onoga novozavjetnih evanđelja. Ustvari, *Evanđelje po Filipu* nije organizirano na način koji se može prikladno ocrtati. Iako je isti kontinuitet postignut kroz asocijaciju ideja (npr. 51; 52), nizanje suprotnosti i doskočice (npr. 77; 78, riječ *ljubav*), linija misli je prilično nasumična i nepovezana. Uobičajeno je preskakanje s jedne na drugu temu.

Tekst daje utisak logične koherentnosti zbog ponavljanja određenih tema (npr. značenje Isusovih imena, 56; 62; 63; potreba za doživljavanjem uskrsnuća prije smrti, 56; 57; 66; 73; zaodijevanje svjetlošću kao način bijega od neprijateljskih moći, 70; 76; 77; 86), no ta koherentnost je vjerojatno samo slučajna.

Moguće je da je sastavljač ove zbirke hotimice rastavio izvorne odlomke i njihove dijelove umetnuo na različita mjesta u tekstu. Čista se misao može razlučiti sastavljanjem 70 sa 76-77 i 66, tim redoslijedom. Neodređene zamjenice tako dobivaju primjerene rodove. Slično tome, izreka 75 predstavlja temu koja je dalje razrađena u 61; 62. U 63 nalazimo analogiju koja prethodi tvrdnji izraženoj u 70.

S obzirom na nesustavnost *Evanđelja po Filipu*, njegov se sadržaj najbolje može razmatrati na temelju sažetaka pojedinih izjava. Izjava 69 odnosi se na otajstva ložnice, te razlikuje one koji smiju sudjelovati - slobodne muškarce i djevice - od onih kojima to nije dopušteno - životinje, robovi i oskvrnavljene žene.

Oni koji su isključeni iz ložnice posve su ocrnjeni. Između ostaloga doznajemo kako životinje i muškarci moraju biti odvojeni (78; 75). No, "Mnogo je životinja na svijetu koje nose ljudski oblik"(81). Ako je netko "životinja", on mora ostati "izvan ili ispod", ne "iznad" ili "unutar" (79).

"Robove" valja razlikovati od "sinova" (52), "djece" (81) i "slobodnih" (79). "Rob" je onaj koji griješi (77), koji ne zna ništa o unutarnjem zlu koje ga zarobljava. "Oskvrnavljene žene" su sve žene koje sudjeluju u seksualnom činu, tj. "u braku oskvrnuća" koji je tjelesan i požudan (81; 82). Nečisti duhovi žele tjelesno oskvrnaviti muškarce i žene (65).

"Slobodni muškarci i djevice" suprotni su "životinjama, robovima i oskvrnavljenim ženama". Djevica nikada nije bila oskvrnavljena seksualnim činom (55; npr. 81-82). "Slobodan čovjek" ne griješi (77). On se tijela ne boji niti ga ljubi (66). Njega ugrožavaju obmane arhonata koji ga žele zarobiti (54). "Slobodni muškarci i djevice" su oni koji se nazivaju "kršćanima" (74), i koji posjeduju "uskrsnuće, svjetlost, križ, Duh Sveti" (74).

Prema ovome evanđelju, egzistencijalna bolest čovječanstva posljedica je razlikovanja spolova. Odvajanjem Eve od Adama, razbijeno je izvorno androgino jedinstvo (68). Svrha Isusova dolaska je ponovno ujedinjenje Adama i Eve (70). Kao što se muž i žena sjedinjuju u bračnoj ložnici, tako se i sjedinjenje koje dolazi s Kristom zbiva u sakramentalnoj bračnoj ložnici (70), u kojoj pojedinac doživljava jedinstvo i prima potvrdu konačnoga sjedinjenja s anđeoskom, nebeskom polovicom (npr. 58).

To nas dovodi do još jednoga zaključka (67): "Gospodin je sve učinio u otajstvu, krštenju, krizmi, euharistiji, otkupljenju i bračnoj ložnici." Ta rečenica vjerojatno opisuje pet faza inicijacije, prije nego pet odvojenih, nepovezanih sakramenata. Moguće je da je "bračna ložnica" eufemizam za čitavu inicijaciju, budući da je pojedini cilj svake inicijacijske faze (npr. "svjetlost" se obično povezuje s krizmom, 67, 69, 57) također povezan s bračnom ložnicom (86, 70). U 74 se navodi kako osoba pomazana u krizmi posjeduje sve - uskrsnuće, svjetlost, križ i sveti duh - no, pisac dodaje, "otac mu je to dao u bračnoj ložnici". Nasuprot tome, u nekim se slučajevima ono što bismo doveli u vezu s bračnom ložnicom povezuje s euharistijom (58), krštenjem i krizmom (69).

Evanđelje po Filipu ne opisuje tijek samoga obreda, kao ni bilo koju od pet faza inicijacije. Međutim, ono objašnjava da u krštenju čovjek "uranja u vodu i izranja iz nje", dobivajući na dar naziv "kršćanin", stoga za se može reći: "Ja sam kršćanin" (64; 77). Analogija o Bogu kao bojitelju,

upućuje na obred krštenja koji se izvodio uranjanjem (61). Inicijant svlači svoju odjeću prije ulaska u vodu, kako bi mogao odjenuti savršenoga čovjeka kao novu odjeću (75). Na krizmu kao toplo mirisno ulje upućuje opis krizme kao vatre (67; 57) i ulja kao mirisa (77; 82). Možda se trodjelna formula rabila u trenutku pomazanja (67). Svećenik posvećuje kruh i kalež za euharistiju (77). Posvećeni kalež sadrži vino pomiješano s vodom (75). Posvećeni kruh je "kruh s neba", hrana primjerena iniciranome (55). Uzimanje kruha i kaleža znači "primiti tijelo i krv" Isusovu (56; 63). Spominje se također i obred zvan otkupnina, ili otkupljenje, no bez daljnjih pojedinosti. Ta se faza inicijacije uspoređuje sa "svetinjom nad svetinjama" jeruzalemskoga hrama, a odvijala se u bračnoj ložnici (69).

Zbog sadržaja, nesustavnosti i raznolikosti književnih oblika, *Evandjelje po Filipu* je vjerojatno zbirka izvadaka uglavnom iz kršćansko-gnostičke sakramentalne kateheze. Ono objašnjava značenje sakramentalnih inicijacijskih obreda, značenje svetih imena, osobito Isusovih, te navodi pareneze koje se odnose na život iniciranoga. Nadalje, evandjelje sadrži tumačenja biblijskih odlomaka, osobito iz **Knjige Postanka**, služeći se tipologijom, kako povijesnom tako i sakramentalnom, te, poput katehista, svoje argumente temelji na analogiji i parabolama. U tome, kao i u drugim pogledima, *Evandjelje po Filipu* nalikuje ortodoksnim katekizmima koji su bili u optjecaju od 2. do 4. stoljeća.

Naslov ovoga teksta možda proizlazi iz činjenice da je Filip jedini apostol koji se u njemu spominje (73), iako je Filip, zajedno s Tomom i Matejem, uživao velik ugled među gnosticima, kao privilegirani primatelj i čuvar Gospodinova otkrivenja. Koptski je tekst nedvojbeno prijevod grčkoga teksta, koji je vjerojatno bio napisan tek u drugoj polovici 3. stoljeća. Zbog zanimanja za značenje određenih sirijskih riječi (63; 56), njegova naklonjenost sakramentalnoj praksi Istoka, kao i njegova asketska etika, upućuju na moguće sirijsko podrijetlo.

EVANĐELJE PO FILIPU

(II 51, 29-86, 19)

Muškarac Hebrej stvara Hebreje; i takve (lju)de zovu prozelitima. Ali p(roze)lit ne stvara prozelite. (Neki lju)di su takvi kakvi su nastali i još stvaraju dru(ge); **52** (drugim ljudima) mora (već i to) biti dovoljno da su (uopće) nastali.

(R)ob teži samo za time da postane slobodan, a ne teži za bogatstvom svojega gospodara. Ali sinu nije (dovoljno) da je tek sin, nego zahtijeva i nasljedstvo svojega oca.

Oni koji nasljeđuju mrtve i sami su mrtvi i nasljeđuju (samo) mrtve. Oni koji nasljeđuju Živoga, živi su i nasljeđuju i Živoga i mrtve. (Sami) mrtvi ništa ne nasljeđuju. Jer kako bi netko tko je mrtav (uopće) mogao naslijediti? Kada mrtav naslijedi Živoga, tada taj (zbog toga) neće umrijeti, nego će, naprotiv, mrtav doći u Život.

Poganin ne umire. Jer on nikada nije živio, da bi mogao umrijeti. Onaj tko je došao do vjere u istinu, taj je pronašao Život. I takav lebdi u opasnosti od umiranja. Ali, otkada je došao Krist, on živi.

Svijet se stvara. Gradovi se ukrašavaju. Onaj tko je mrtav sklanja se s puta.

Kada smo bili Hebreji, bili smo siročad i imali smo (samo) našu majku. Ali kada smo postali kršćani, dobili smo i oca i majku 1.

1 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 105.

Isus reče: "Tko poznaje oca i majku, zvat će ga sinom bludnice."

Oni koji zimi siju, žanju ljeti. Zima je ov(aj) svijet. Ljeto je drugi Eon. Sijmo zimi da bismo ljeti želi! Zato nam ne doliči da već zimi tražimo (nagradu). 2 Ono što slijedi zimu, ljeto je. Ali ako netko (ipak) zimi žanje, taj (uopće) neće (odista) žeti, nego će (samo) iščupati.

2 O zabrani molitve usp. Evanđelje po Tomi, Logion 14.

Isus im reče: "Postite li, upisat ćete si grijeh; molite li, bit ćete prokleti; dajete li milodare, naudit ćete svojemu duhu. Kad stupite u koju zemlju i prolazite njenim predjelima, ugoste li vas, jedite što vam posluže; i liječite bolesne među njima. Jer ono što uđe u vaša usta neće vas ukaljati; ali ono što napusti vaša usta, to će vas ukaljati."

Jer će takvom (čovjeku) uroditi plodom (za i)me, no ploda neće biti samo (svakodnevno), nego (njegov napor) ni na sabat nije bez ploda.

Krist je došao 53 jedne da otkupi, druge da spasi, ostale da izbavi. One koji su bili tuđi, otkupio je i učinio ih svojim. I svoje je odijelio, one koje je po svojoj volji dao kao zalog.

Nije dao dušu samo kada se pojavio, kada je htio, nego je svijetu, od kada postoji, dao dušu. U vrijeme kada je htio, prvi puta je došao da je (opet) uzme - ona je bila dana kao zalog. Bila je dospjela među lopove i bila je zarobljena. Ali on ju je spasio. I dobre je na svijetu izbavio, baš kao i zle.

Svjetlo i tama, život i smrt, desno i lijevo među sobom su braća. Nije ih moguće jedne od drugih odijeliti. Zato ni dobri nisu dobri, ni zli nisu zli, ni život nije život, ni smrt nije smrt. Zato će se svaki pojedinac rastvoriti u svoj prvobitni prapostanak. Ali oni koji su uzvišeni nad ovim svijetom, ti su nerastvorljivi i vječni.

Imena koja se daju (stvorenjima od) ovoga svijeta stvaraju veliku zabludu. Jer ona njihov (ljudski) smisao okreću od postojanog (i) prema nepostojanom. Tako onaj koji čuje (ime) 'Bog' ne zahvaća ono postojano nego zahvaća ono nepostojano. Isto se događa s (imenima) 'Otac', 'Sin', 'Duh Sveti', 'Život', 'Svjetlo', 'Uskrsnuće', 'Crkva' (i) sa svim drugim (imenima). Ne zahvaća se ono post(ojano), nego se zahvaća ono (nep)ostojano, (osim) ako se već upoznalo postojano. Ime(na koja su se ču)la pripadaju ov(om)e svijetu. 54 (Neka se nitko) ne vara! (Kada bi ona) pripada (drugom) Eonu, tada se u o(vo)me svijetu nikada ne bi spominjala, a ne bi se ni pridavala stvorenjima ovoga svijeta. Njihov je kraj u (drugom) Eonu.

Jedno se jedino ime ne izgovara u svijetu, ime koje je Otac dao Sinu, uzvišeno iznad svega, a to je ime Oca. Jer Sin ne bi postao Otac da se nije odjenuo u ime Oca. Oni koji imaju to ime, ti ga doduše znaju, ali o njemu ne govore. Ali oni koji ga nemaju, ti ga ne znaju.

Ali istina je pustila da imena u svijetu nastaju zbog nas, jer nju nije moguće upoznati bez tih imena. Jedna je jedina istina. A ona je i mnogo toga, i to zbog nas, da bi poučila o sebi samoj u ljubavi kroz mnoštvo.

Arhonti su htjeli zvesti čovjeka, jer su vidjeli da je on odista u srodstvu s dobrim. Uzeli su ime dobroga i stavili ga uz nedobro, kako bi ga (prvo) imenom zaveli i za nedobro vezali, i da bi ga onda, kao da mu čine milost, potaknuli da se iz 'nedobrog' udalji, pa da ga premjeste u 'dobro', koje im je bilo poznato. Jer su htjeli uzeti slobodnoga, kako bi ga učinili svojim robom sve do u vječnost.

Postoje moći koje čovjeku donose kor(isti samo) zato jer ne žele da (bude spa)šen, kako bi njihovo postojanje bilo od t(rajnost)i. Jer kada se čovjeka spa(si), tada se više (ne) žrtvuje. (Bilo je žrtava), i to su se životinje 55 prinosile moćima - jer životinje su (i) te kojima se prinosi (žrtva). Kao žive su bile prinesene - ali su pri prinosu bile usmrćene. Čovjek je (nasuprot tomu) bio (istinskom) Bogu prinesen kao mrtvac, i pri tome je užišao u Život.

Prije nego što je Krist došao, u svijetu nije bilo kruha, upravo kao što je u raj, mjestu gdje je bio Adam, bilo mnogo stabala da hrane životinje, ali nijedno zrnice nije postojalo za čovjeka. Čovjek se hranio kao životinje. Ali kada je došao Krist, savršen čovjek, tada je donio kruha s neba, da bi se čovjek hranio hranom čovječjom.

Arhonti su mislili da ono što rade čine svojom snagom i svojom voljom. Ali Duh Sveti je potajno kroz njih učinio sve kako je htio.

Istina se svagdje sije, ona koja postoji od samoga početka. I mnogi vide kako se sije. Ali malo ih je koji vide kako se žanje.

Neki su govorili: "Marija je zatrudnila od Duha Svetoga." Varaju se! Ne znadu što govore! Je li ikada neka žena zatrudnila od neke žene? 3

3 Semitska pozadina riječi ovdje je odgovorna za to da je duh ovdje i drugdje shvaćen kao femininum.

Marija je djevica koju nijedna moć nije okaljala. Za Hebreje, naime, apostole i apostolske, to je veliko prokletstvo. Ta se djevica, koju nijedna moć nije okaljala, očituje da bi se moći (same) okaljale.

I Gospodin ne (bi) kazao: "Oč(e moj koji jesi n)a nebesima", da (on) nije imao (još) jednoga (dru)gog oca - nego bi samo kazao (: "Oče moj"). Gospodin je rekao učenicima: 56 "Uzmite (nešto i)z svake (ku)će (i) donesite (to) u kuću Očevu! Ali ne kradite u kući Očevoj i ništa ne iznosite iz nje!"

'Isus' je skriveno ime. 'Krist' je očitovano ime. Zato (riječ) 'Isus' ne postoji ni u jednom jeziku, nego je (na svakom jeziku) njegovo ime 'Isus', tako kako ga se (upravo) zove. Ali što se tiče 'Krista', njegovo je ime na sirijskom 'Mesija', a na grčkom zove se 'Krist'. I inače ga svi drugi (narodi) imaju prema jeziku svakoga od njih. 'Nazaren' je (ime) koje je očitovano u skrivenom 4.

4 Etimologija na osnovi hebrejskog *nasar* "skrivati".

Krist ima sve u sebi: i čovjeka i anđela i tajnu i Oca.

Oni koji kažu da je Gospodin prvo umro, a (zatim) uskrsnuo, varaju se. Jer on je prvo uskrsnuo, a (onda) je umro. Jedino ako netko prvo postigne uskrsnuće, neće umrijeti. Kao što Bog živi, tako 5 bi on u(mro) 6.

5 Vjerojatno je smisao ove rečenice da, za života, uskrsli čovjek 'umire' na način na koji Bog živi tj. da je božanski (vječni) život zapravo smrt smrti, i stoga je smrtnome čovjeku nalik smrti (op. prev.).

6 U manuskriptu je zapisano samo početno slovo koptičkog glagola, a iza toga je mjesto za ostala dva slova na neobjašnjiv način ostavljeno prazno.

Nitko ne bi veliku vrijednost krio u nečem velikom. Ali često je netko nebrojene desetine tisuća položio u predmet od vrijednosti jednoga novčića. Isto je tako i s dušom: ona je dragocjena i ušla je u tijelo vrijedno prezira.

Neki se boje toga da će uskrsnuti goli 7. Zato žele uskrsnuti u tijelu. A ne znadu da su oni koji nose ti(jelo upra)vo oni koji su goli. Up(ravo) oni koji su (u stanju) da (ga) odlože (su) oni koji nisu go(li).

7 Usp. 2 Kor 5:3. "tako da se, kad ga stvarno obučemo, ne nađemo goli."

"Tijelo i (krv) ne (mogu) baštiniti Kraljevstvo Božje." 8 Koje je to (tijelo) koje 57 ne može baštiniti? (Tijelo) što ga nosimo na sebi! Ali koje je upravo to <tijelo> koje ipak može baštiniti? To je (tijelo) Isusovo i njegova krv! Zato on kaže: "Onaj tko ne bude jeo moje tijelo i ne bude pio moju krv, nema života u sebi." 9 Koje je to (tijelo)? Njegovo tijelo je Riječ i njegova krv je Duh Sveti! Onaj tko ih je primio, ima hrane i ima piće i ima odjeću.

8 Usp. 1 Kor 15:50. "Ali ovo kažem, braćo, da tijelo i krv ne mogu naslijediti Božje kraljevstvo, niti raspadljivost nasljeđuje neraspadljivost."

9 Usp. Iv 6:53. "Zato im je Isus rekao: "Zaista, zaista vam kažem: Ako ne jedete tijelo Sina čovječjeg i ne pijete njegovu krv, nemate život u sebi."

Ja prigovaram drugima koji drže da ono (tijelo) ne može uskrsnuti. Po tome ni jedni ni drugi nisu u pravu. Ti kažeš da tijelo ne može uskrsnuti. Ali kaži mi onda, što može uskrsnuti, da bismo te (kao učitelja) poštivali! Ti odgovaraš: "Duh u tijelu, i također ova (iskra) svjetla u tijelu je to." I (Ali) i to (što si naveo) je nešto što postoji (samo) u tijelu. Jer, što god bi ti (i) mogao spomenuti, ti (ipak) ništa ne spominješ što postoji izvan tijela. (Zato) je potrebno uskrsnuti u ovome tijelu, jer se sve nalazi u njemu.

U ovome su svijetu oni koji odijevaju haljine vredniji od haljina. U Kraljevstvu Nebeskom su haljine vrednije od onih koji su ih odjenuli.

Vodom i vatrom se cijelo mjesto čisti - ono vidljivo vidljivom, ono skriveno skrivenom. Postoje neke stvari koje su vidljivim skrivene. Ima vode u vodi; ima vatre u ulju za pomazivanje.

Isus je sva (obličja) krišom prihvatio. Jer nije se pokazao takvim kakvim je bio, nego se pokazao takvim kakvim bi (ga oni) mogli vidjeti. A(li svi)ma se njima pokazao. Velikima se (pokazao) kao velik. Malima (se) pok(azao) kao malen. Anđelima 58 (se) p(okazao) kao anđeo i ljudima kao čovjek. Stoga se njegov Logos pred svima krio. Neki su ga doduše i vidjeli, misleći da vide sebe same. Ali kada se ukazao svojim učenicima u slavi na gori, tada nije bio malen. Postao je velik, ali (tek) nakon što je učenike učinio velikima, kako bi ga mogli vidjeti u njegovoj veličini.

On 10 reče onoga dana u zahvali:

10 'On' se možda odnosi na apostola Filipa.

"Ti, koji si savršeno Svjetlo sjedinio s Duhom Svetim, sjedini i anđele s nama kao odslicima!

Ne prezrite jaganjce! Jer bez njega nije moguće vidjeti kralja.

Nitko neće moći pristupiti kralju ako je gol.

Nebeski ima više djece nego zemaljski. Ako su Adamova djeca (toliko) mnogobrojna iako umiru, koliko li je više djece savršena čovjeka, koja ne umiru, nego koja se (samo) svagda začinju.

Otac začinje dijete. Ali dijete (sa svoje strane) nema mogućnosti da začne dijete. Jer onaj koji je (upravo) začet, nema (još) mogućnost (sam) začinjati. Nego dijete dobiva braću, a ne djecu.

Svi koji su u svijetu začeti, začeti su od prirode. A drugi su u (tom)e od (čega) su začeti, (time što se) iz toga (hra)ne. Čovjek pri(ma hra)nu od

ob(će)anja da će (uzići) d(o mjest)a gore. () oni (obećanje?) iz ustiju. (I kad bi) Logos odande izišao, **59** hranio bi se iz ustiju i postao savršen.

Jer savršeni zatrudne jednim poljupcem i rađaju. Zato se i mi međusobno ljubimo. Primamo trudnoću iz milosti koju imamo međusobno.

Tri (žene) uvijek su bile uz Gospodina: Marija, njegova majka, (njegova) 11 sestra i Magdalena, koju zovu njegovom družicom. Njegova sestra, njegova majka i njegova družica, sve se zovu Marija.

11 U manuskriptu zabunom stoji 'njezina'.

'Otac' i 'Sin' su jednostavna imena; 'Duh Sveti' je dvostruko ime. Jer oni (Otac i Sin) svagdje su: gore su, dolje su; u skrivenom su, u vidljivom su. Duh Sveti je (s jedne strane) u vidljivosti: (tamo) je dolje - (s druge strane) je u skrivenom: (tamo) je gore.

Svecima služe (i) zle moći. Duh Sveti ih je oslijepio, tako da misle kako služe (običnom) čovjeku kada djeluju u korist svecima. Zato (je rečeno:) Neki učenik jednoga je dana zamolio Gospodina za jednu ovozemaljsku stvar, a on mu je rekao: "Zamoli svoju majku (za to), i ona će ti (to) dati od onoga što je nama strano."

Apostoli su kazali učenicima: "Neka naša cijela žrtva zadobije 'sol'!" Sofij(u) su zvali 'sol'. Bez nje nijedna žrt(va) (ni)je dobrodošla. 12

12 Usp. s jedne strane Mk 9:49, s druge strane Kol 4:5. Možda je u pozadini još i euharistija kruha i soli.

Mk 9:49: "Jer svatko mora biti posoljen vatrom."

Kol 4:5: "Mudro hodite s obzirom na one koji su vani, iskupljujući si povoljno vrijeme."

Ali Sofija je neplod(na i bez) djece. Zato je zovu (k)ip od soli(?) 13. Gdje god () oni u svojem načinu bivaju, (tamo je) i Duh Sveti (). **60** (I tako) su njihova djeca (ipak) mnogobro(jna).

13 Zanimljivo je da se u nekih autora (npr. Irenej) žena Lotova, koja je postala kip od soli ("statua salis"), pozitivno interpretira kao slika Crkve.

Što otac posjeduje, pripada sinu. I samom sinu, dok je malen, ne povjeri se što mu pripada. Kada postane muškarac, tada mu otac daje sve što posjeduje 14.

14 Usp. Gal 4:7: "A kažem da se nasljednik, sve dok je dijete, uopće ne razlikuje od roba, iako je gospodar svega, nego je pod nadstojnicima i pod upraviteljima sve do dana koji je njegov otac unaprijed odredio. Tako smo i mi, kad smo bili djeca, robovali elementarnim stvarima svijeta. Ali kad se navršilo vrijeme, Bog je poslao svog Sina, koji je rođen od žene i rođen pod zakonom, da bi kupnjom oslobodio one koji su pod zakonom, da bismo bili usvojeni kao sinovi.

A budući da ste sinovi, Bog je poslao duh svog Sina u naša srca i on viče: "Abba, Oče!" Stoga više nisi rob nego sin; a ako si sin, onda si i nasljednik po Bogu."

Vi izgubljeni! Što Duh stvori, to se po Duhu opet i izgubi. Zato (je rečeno:) Jednim istim dahom upali se vatra i gasi.

Jedno je Eshamoth, a Echmoth je nešto drugo. Echamoth je mudrost sama po sebi. Ali Echmoth je mudrost smrti, što znači: ona koja poznaje smrt, a naziva se 'mala mudrost'.

Postoje životinje koje slušaju čovjeka, kao što su krava, magarac i (mnoge) od njihove vrste. (A) postoje druge (životinje), koje ne slušaju i žive odvojeno u pustošima. Čovjek ore zemlju uz pomoć životinja koje slušaju. I time hrani sam sebe i životinje, bile one poslušne ili neposlušne. Tako se vlada savršeni čovjek. Uz pomoć moći koje slušaju on ore, skrbeći se za to da sve nastane. Zato, naime, cijelo mjesto opstoji, bili to dobri, bili to zli, desni i lijevi. Duh Sveti napasa s(va)koga i vlada nad s(vi)m moćima, nad poslušnim kao i nad n(eposlu)šnim i odvojenim. Jer on također ostaje pri (odlu)ci da ih zatvori, kako one, ako (to i) žele, ne bi mogle (po)bjeći.

(Onaj koji) je bio oblikovan (Adam) (lijep je. I) (očekivalo) bi se da su (i) njegova djeca 61 plemenita oblikovanja. Da nije bio (tek) oblikovan,

nego začet, tada bi se očekivalo da je njegovo sjeme plemenito. Ali on je bio (samo) oblikovan, a (ipak) je začeo (plemenito sjeme). Kakve li plemenitosti!

Prvo je nastao preljub, potom ubojica (Kain). I on je bio začet u preljubu. Jer je bio sin zmijske. Zato je postao ubojica čovjeka, kao što je (to) (bio) i njegov otac 15. I ubio je svojega brata (Abela). Svaka obljuba među onima koji nisu jedno drugome nalik, preljub je.

15 Usp. Iv 8:44. "Vi ste od svog oca Đavla, i želite vršiti želje svog oca. On je bio ubojica ljudi od početka, i nije čvrsto stajao u istini, jer istina nije u njemu. Kad govori laž, govori prema svojoj vlastitoj sklonosti, jer je lažac i otac laži."

Bog je bojadisač. Kako dobre boje, za koje se kaže da su 'istinske', (samo) 'umiru' sa (stvarima) koje se njima oboje, tako je i s onima koje je Bog obojio - (ali) kako su njegove boje besmrtnne, tako (i) oni postaju njegovim načinom besmrtni. Ali Bog uroni, one koje uroni, u vodu.

Nemoguće je da netko vidi nešto od odista postojećeg, osim ako mu ne postane nalik. Ne tako kao što čovjek u svijetu vidi sunce bez da on jest sunce, i vidi nebo i zemlju i sve ostale stvari bez da jest sam te stvari - drukčije je sa (područjem) istine. Nego: vidio si nešto od onoga mjesta i postao si to. Vidio si Duha i postao si Duh. Vidio si Krista i postao Krist. Vidio si Oca i postat ćeš Otac. Zato (ovdje) vidiš sve stvari, a (pri tome) ne vidiš sebe. No t(am)o se vidiš - jer što (tamo) vidiš (t)o ćeš pos(tati).

Vjera prima - ljubav daje. N(itko ne) može **62** (primiti) bez vjere; nitko ne može davati bez ljubavi. Zato (vrijedi:) Da bismo primili, vjerujemo - ali da bismo iskazali ljubav, moramo davati. Jer, ako netko daje, (ali) ne s ljubavlju, nema vajde od toga što je dao.

Tko nije primio Gospoda, taj je još Hebrej.

Apostoli, koji su bili prije nas, zvali su (ga) ovako: 'Isus, Nazorenac, Mesija'. To znači: 'Isus, Nazorenac, Krist.' Zadnje ime je 'Krist'. Prvo je 'Isus'. Srednje je 'Nazarećanin'. Mesija ima dva značenja: 'Krist' i 'Mjereni' 16. Isus na hebrejskom znači 'Otkupljenje' 17, Nazara je 'Istina'. Naza-

rećanin zato znači '(čovjek) Istine' 18. 'Krist' je onaj koji je bio mjeran. 'Nazarećanin' i 'Isus' su oni koji su (ga) 19 mjerili.

16 *mšh* i u smislu 'mjeriti'.

17 Tumačenje Ješu'a kao ješuca.

18 U manuskriptu stoji 'istina'.

19 U manuskriptu stoji "njih".

Kada se biser baci u blato (), on ne postane manje vrijedan, niti ne postane vrijedan (onda) kada se pomaže balzamovim uljem. On uvijek ima (istu) vrijednost u očima svojega vlasnika. Isto tako je i s djecom Božjom, gdje god bila. Imaju još (istu) vrijednost u očima svojega Oca.

Kada kažeš: "Ja sam Židov", nitko se neće tresti. Kada kažeš: "Ja sam Rimljanin", nitko se neće zbuniti. Kada kažeš: "J(a sam) Grk", "barbar", "rob", "(slo)bodan", nitko se neće uznemiriti. (Kada) ti (kažeš:) "Ja sam Krist, tada će (svijet) drhtati. Neka (ga i ja isto primim), njega, čije ime (svijet) ne može podnijeti (da čuje).

Bog je 63 ljudožder. Zato se čo(vjek) za njega (ko)lje. Prije nego što je čovjek bio zaklan, klalo se životinje. Jer nisu bili bogovi ti za koje se klalo.

I posude od stakla i posude od gline nastaju uz pomoć vatre. Ali kada se staklene posude razbiju, tada ih se iznova izradi - jer su nastale dahom. Ali kada se razbiju glinene posude, one se unište - jer su nastale bez daha.

Magarac koji je okretao mlinski kamen stotinu je milja prehodao. Kada su ga oslobodili, vidio je da je još uvijek na istom mjestu. Ima ljudi koji prođu mnogim putevima, a da se ne približe nekom cilju. Kada ih je iznenadila večer, nisu vidjeli ni grada ni sela, ni išta što je stvoreno ili prirodno. Nema moći (koja pomaže); nema anđela. Uzalud su se ti jadnici trudili.

Euharistija je Isus. (Ona) 20 na sirijskom, naime, znači 'Pharisatha', što znači 'ono rašireno'. Jer Isus je došao da svijetu bude razapet.

20 U manuskriptu stoji 'On'. Ali presudna točka je da Pharisatha zapravo nije naziv Isusov, nego euharistije. Uostalom, to je etimološka spekulacija na osnovi oba jednako glasna korijena *prs* (dijeliti, kruh lomiti) i *prš* (raširiti), koji se u sirijskom i isto pišu.

Gospodin je išao u Levijevu bojadisaonicu. Uzeo je sedamdesetidvije (tkanine raznih) boja i bacio ih je u kotao. Sve ih je (opet) bijele izvukao van. I rekao je: "Tako je i Sin Čovječji došao kao bojadisač."

Sofija, (ko)ja je zvana Neplodna, ona je majk(a an)đela i pratilja S(pasitelja).

(Spasitelj je vo)lio Mariju Magdalenu više od (svih) učeni(ka 21 i) često joj je ljub(io) (usta). Ostali (učenici) **64** su im došli (i pos)tavili (mu zaht)jeve. Rekli su mu: "Zašto je voliš više nego sve nas?" Spasitelj im odgovori: "Zašto ne volim vas tako kao nju?"

21 To znači da Marija Magdalena odgovara tiposu najmilijeg učenika.

Kada su slijepac i onaj koji vidi zajedno u mraku, tada se ne razlikuju. Kada dođe svjetlo, tada će onaj koji vidi vidjeti svijetlo, a slijepac će ostati u mraku.

Gospod je kazao: "Blago onomu koji jest prije nego je postao 22. Jer, onaj koji jest, bio je i bit će."

22 Usp. Evandjelje po Tomi, Logion 19: "Isus reče: "Blago onomu koji je bio prije nego je postao. Postanete li moji učenici i slušate li moje riječi, ovo će vam kamenje služiti. Nego imate pet stabala u raj, koja se ne mijenjaju ni ljeti ni zimi, i lišće im ne opada. Onaj tko ih poznaje neće okusiti smrti."

Nadmoć čovjeka nije vidljiva, nego leži u skrivenome. Zato je on gospodar nad životinjama, koje su jače od njega i koje su velike po mjerama vidljivoga i skrivenoga. I to im pruža opstanak. Ali, ako se čovjek od njih odvoji, tada se međusobno ubijaju i grizu. I međusobno se

žderu, jer nisu pronašle hranu. Ali sada su pronašle hranu, jer je čovjek počeo obrađivati zemlju.

Kada netko siđe u vodu i opet uziđe gore bez da je nešto primio i kaže: "Ja sam Krist", primio je ime u zajam. Ali kada primi Duha Svetoga, tada ime posjeduje kao dar. Tko je dar primio, tomu se neće oduzeti. Ali ako je netko dobio nešto u zajam, od toga će se tražiti povrat. Tako se dogodi i nama kada se netko podvrgne misteriju.

Misterij svad(be je) velik 23. Jer bez nje svij(et ne) bi postojao. Jer opstanak svijeta (su lju)di. A opstanak (ljudi je sva)dba. Prepoznajte (koliko je velika) snaga (neok)aljanog odnosa! Njezin odslik 65 sastoji se od okaljan(osti).

23 Usp. Ef 5:32: "Ta je sveta tajna velika. A govorim s obzirom na Krista i skupštinu."

Među obličjima nečistoga duha ima i muških i ženskih. Muška su ona koja se sjedinjuju s dušama koje stanuju u ženskome obličju; a ženska su ona koja se sjedinjuju s onim koje stanuju u muškom obličju, kroz jednog neposlušnog (Adama). I nitko njima ne može izmaći, jer ga čvrsto drže - ako ne primi mušku snagu i žensku snagu, naime, mladoženju i mladu. A prima (ih) se iz odslikane bračne ložnice.

Kada glupe žene vide muškarca kako sjedi sam, dolaze mu, šale se s njim i okaljaju ga. Isto tako, kada glupi muškarci vide kako lijepa žena sjedi sama, nagovore je i čine joj nasilje, jer je žele okaljati. No, kada vide muškarca i njegovu ženu kako sjede zajedno, tada žene ne mogu prići muškarcu, niti mogu muškarci prići ženi (niti se itko drugi ne može usuditi prići muškarcu ili ženi). Isto vrijedi kada se odslik i anđeo sjedine.

će napustiti svijet i koga se, zato što je bio u svijetu, ne može dulje zadržati - taj je očito uzvišen iznad strasti () i straha. Taj je Gospodin nad (). Taj je nadmoćan zavisti. Kada () dođe, šcepaju ga i dave. I kako bi (on) mogao umaknuti (velikim grabežljivim moćima)? Kako bi (se pred njima) mogao sakriti?

Često ima ljudi koji (kažu:) "Mi smo vjernici", kako (ih ne bi uznemiravao) 66 nečisti duh ili demon. Kada bi, naime, imali Duha Svetoga, tada ih nijedan nečisti duh ne bi smetao.

Ne smiješ se bojati tijela niti ga smiješ ljubiti! Ako ga se bojiš, tada će tobom vladati. Ako ga ljubiš, onda će te progutati i oslabiti.

I tako je on (čovjek) ili u ovome svijetu, ili u uskrsnuću, ili u srednjim mjestima 24 - neka me ne zgodi da me u njima pronađu. U ovome svijetu ima i dobra i zla. Njegovo (od svijeta) dobro nije dobro; i njegovo zlo nije zlo. No, postoji zlo iza ovog svijeta, koje jest uistinu zlo, (naime) to što se naziva 'sredina'. To je smrt. Dok se mi nalazimo u ovome svijetu, pristoji nam da steknemo uskrsnuće, da kada svučemo tijelo, budemo pronađeni (na mjestu) mira i da ne lutamo u sredini. Zaista, mnogi na putu zalutaju.

24 U neoplatoničkoj gnostičkoj tradiciji znalo se o paklu govoriti kao o "sredini".

Zaista, dobro je napustiti svijet prije nego li se sagriješi.

Ima ih koji niti žele niti mogu; i drugih koji, kada žele, nemaju nikakva probitka, jer nisu dovršili. Jer ih (njihova volja) čini grešnicima. A i kada ne žele, pravednost će se pred njima skrivati - u oba slučaja. Jer volja je opet (ono što prevaže), ne dovršavanje.

Apostolski čovjek imao je viđenje nekih (ljudi), oni su bili zaključani u goruću zgradu, vezani gorućim (lancima) i bačeni (u) vatreni () u (svojoj krivoj vjeri). I bilo mu 25 je rečeno: ("Ovi su duše) mogli spasiti, (ali) nisu htjeli. (Tako) su dospjeli do (ovog mjesta) kazne." - koji je zvan vanjskom tamom, jer je ().

25 U manuskriptu stoji "njima".

Iz vode i vatre nastale su duša i duh. Iz vode, vatre i svjetla (nastao) 26 je sin bračne ložnice. Vatra 67 znači pomazanje, svjetlo znači vatru. Ne mislim na ovu (zemaljsku) vatru, koja je bez oblika, nego na onu

drugu, (nebesku), čiji je oblik bijeli, koja je blještavo lijepa i koja daje ljepotu.

26 U manuskriptu je glagol zabunom izostavljen.

Istina nije došla na svijet gola, nego je došla u simbolima i slikama. Svijet je ne može drugačije primiti.

Postoji ponovno rođenje i odslik ponovnog rođenja. Zaista je potrebno biti ponovno rođen kroz odslik.

Koje li je vrste uskrsnuće! I odslik mora kroz odslik uskrsnuti. Mladoženja i odslik moraju kroz odslik ući u istinu, koja je apokatastasis 27.

27 Grčka riječ *apokatastasis* znači vraćanje u predašnje stanje, iznovično stvaranje svijeta.

(Tako) se to priliči onima koji ne samo da steknu ime Oca, Sina i Duha Svetoga, nego su ih (za sebe) 28 sami stekli. Ako se njih ne stekne za sebe, tada će i ime biti oduzeto. Ali ih se dobiva pomazanjem pomašću snage križa. Tu (snagu) apostoli su zvali 'desno i lijevo'. Takav, naime, više nije kršćanski nego Kristov.

28 U manuskriptu zabunom "tebi".

Gospod je sve ostvario u misteriju: krštenje, pomazanje, euharistiju, izbavljenje, i bračnu ložnicu.

Zato je rekao: "Došao sam da učinim da doljnje bude jednako gornjem i vanjsko jednako nutarnjem 29 (i da) ih na (onom) mjestu sjedinim." (Ali on je na ovim) mjestima govorio kroz simbole i slike.

29 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 22: "Isus vidje dječicu kako ih doje. Reče svojim učenicima: "Ovi su maleni koje doje poput onih koji ulaze u kraljevstvo." Kazaše mu: "Ako, dakle, postanemo djeca, hoćemo li ući u kraljevstvo?" Isus im reče: "Kada iz dvoga načinite jedno, i da nutarnje bude kao vanjsko, i vanjsko kao nutarnje, i gornje kao donje, i ako iz muškog i ženskog načinite jedno tako da muško nije muško a žensko

nije žensko, i ako načinite oči umjesto oka i ruku umjesto ruke i stopalo umjesto stopala, sliku umjesto slike, tada ćete ući u kraljevstvo."

Oni koji kažu: ("Postoji jedan nebeski i) postoji jedan (iznad njega"), varaju se. Jer onaj koji se zatekne vidljivim, **68** onaj nebeski, taj je koji se zove 'doljnji'; a onaj kome pripada skriveno, to je onaj koji se nalazi iznad njega.

Jer s pravom je rečeno: "Nutarnje, vanjsko i ono što je izvan vanjskog." Zato je Gospodin propast nazvao 'vanjska tama' **30**, nema više nijedne druge izvan nje.

30 Usp. Mt 8:12: "dok će sinovi kraljevstva biti bačeni van u tamu. Ondje će biti njihov plač i škrkut zuba."

Mt 22:13: "Tada je kralj rekao svojim slugama: "Svežite mu ruke i noge i izbacite ga van u tamu. Ondje će biti njihov plač i škrkut zuba."

Mt 25:30: "A beskorisnog roba izbacite van u tamu. Ondje će biti njegov plač i škrkut zuba."

On je rekao: "Moj Otac koji u skrivenom jest." On je rekao: "Uđi u svoju sobu, zatvori vrata i moli se svojem Ocu koji je u skrivenom" **31**, što znači - onaj koji je unutar njih svih. Ali onaj koji je unutar njih svih, taj je pleroma **32**. Povrh nje ne postoji ništa drugo unutar njega. Taj je onaj o kojemu je rečeno: "Onaj koji je iznad njih".

31 Usp. Mt 6:6: "A ti, kad se moliš, uđi u svoju skrovitu sobu i, kad zatvoriš svoja vrata, pomoli se svom Ocu koji je u tajnosti; tada će ti tvoj Otac, koji vidi u tajnosti, uzvratiti."

32 Grčka riječ *pleroma* znači punina.

Prije Krista neki su došli odanle kamo više nisu mogli ući; a ušli su tamo otkuda više nisu mogli izići. Ali Krist je došao. One koje su ušli iznio je, a one koji su izišli unio je.

Kada je Eva bila (u Adamu), nije bilo smrti. Kada se (od) njega bila odvojila, ušla je smrt u bivanje. Kada (ona) **33** opet (u njega) uniđe, i on (je) primi, neće više biti smrti **34**.

33 U manuskriptu stoji "on" ili "njemu".

34 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 22: "Isus vidje dječicu kako ih doje. Reče svojim učenicima: "Ovi su maleni koje doje poput onih koji ulaze u kraljevstvo." Kazaše mu: "Ako, dakle, postanemo djeca, hoćemo li ući u kraljevstvo?" Isus im reče: "Kada iz dvoga načinite jedno, i da nutarnje bude kao vanjsko, i vanjsko kao nutarnje, i gornje kao donje, i ako iz muškog i ženskog načinite jedno tako da muško nije muško a žensko nije žensko, i ako načinite oči umjesto oka i ruku umjesto ruke i stopalo umjesto stopala, sliku umjesto slike, tada ćete ući u kraljevstvo."

Evanđelje po Tomi, Logion 106: "Isus reče: "Kada iz dvoga načinite jedno, postat ćete Sinovi Čovječji; i kada kažete: *Brdo, pomakni se!*, ono će se pomaknuti."

Evanđelje po Tomi, Logion 114: "Šimun Petar im reče: "Neka Marija ode od nas, jer žene nisu dostojne Života." Isus reče: "Evo, ja ću je privući da je učinim muškom, pa da i ona postane Duhom Živim, poput vas muškaraca. Jer svaka žena koja sebe načini muškom ući će u Kraljevstvo nebesko."

"Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" 35 (Gospodin) je te (riječi) izgovorio na križu. Jer je tamo bio odijeljen.

35 Usp. Mk 15:34: "I u deveti sat Isus je povikao jakim glasom: "Eli, Eli, lama sabahtani?", što u prijevodu znači: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?"

() koji je bio stvoren iz onog koji () kroz Boga.

Gospodin je uskrsnuo (od mrtvih). (Nije došao kakav je bio,) nego je (njegovo tijelo) bilo (potpuno) savršeno. (Posjeduje) tijelo. Ali to (tijelo) je istinsko tijelo. (Ali naše tijelo) nije istinsko tijelo, nego odslikano (tijelo) istinskog. **69**

Bračna ložnica se ne dodjeljuje životinjama, niti se dodjeljuje robovima ili okaljanim ženama - nego se dodjeljuje (samo) slobodnim muškarcima i djevicama.

Kroz Duha Svetoga ponovno smo rođeni. Ali kroz Krista rođeni smo u obima. Duhom smo pomazani. Kada smo se rodili, bili smo sjedinjeni.

Nitko se ne može vidjeti, bilo to u vodi, bilo u ogledalu, bez svjetla; niti se, pak, možeš vidjeti u svjetlu bez vode ili ogledala. Zato je potrebno obima se krstiti, i u svjetlu i u vodi. No, svjetlo je pomazanje.

Bile su tri zgrade u Jeruzalemu u kojima se moglo žrtvovati: jedna, koja je gledala prema zapadu, zvala se 'Sveto'; druga, koja je gledala prema jugu, zvala se 'Sveto od Svetog'; treća, koja je gledala prema istoku, zvala se 'Sveto od Svetih', gdje je samo visoki svećenik smio ući. Krštenje je 'sveta' kuća. Izbavljenje je 'Sveto od Svetog'. 'Sveto od svetih' je bračna ložnica. Krštenju slijedi uskrsnuće (i) izbavljenje. Izbavljenje se događa u bračnoj ložnici. Ali, bračna se ložnica nalazi u onome što je više od (njih) kojima pripadamo. Ne možeš pronaći ništa što mu je nalik. Oni koji () su ti koji se (u duhu i istini) klanjaju 36. (Oni se ne klanjaju u) Jeruzalemu. Ima ljudi u Jeruzalemu (koji, doduše, mole u Jeruzalemu), (ali) koji (čekaju na misterije) koji će se izreći: 'Sveto od Svetih', ono (čiji zastor) se razdro. (Ništa) drugo nije naša bračna ložnica nego odslik (bračne ložnice koja) je 70 gore. Zato se njegov zastor razdro odozgo do dolje. Jer za neke odozdo bilo je potrebno da odu gore.

36 Usp. Iv 4:23: "Ali dolazi čas, i sad je tu, kad će pravi obožavatelji obožavati Oca duhom i istinom, jer Otac traži takve da ga obožavaju."

Što se tiče onih koji su odjenuli savršeno svjetlo, njih moći ne mogu vidjeti i (radi toga) nisu u stanju da ih zadrže. Ali to svjetlo odijevat će se u misteriju, u sjedinjenju.

Da se žena nije odvojila od muškarca, tada ne bi umrla zajedno s muškarcem. Odvajanje od njega postalo je porijeklom smrti. Zato je došao Krist, da ukloni odvajanje koje je postojalo od početka, i da ih oboje opet sjedini, da bi onima koji su umrli (za vrijeme) odvajanja dao Život i opet ih sjedinio.

Ali se žena s mužem sjedinjuje u bračnoj ložnici. No oni koji su se sjedinili u bračnoj ložnici više se ne mogu odvojiti. Zato se Eva odvojila od Adama, jer se s njime nije sjedinila u bračnoj ložnici.

Duša Adamova nastala je iz jednog daha. Njezin je parnjak duh. Duh kojega mu se dalo, njegova je majka. Duša mu se (oduzela) i zamijenila (duhom). Pošto je on, kada se sjedinio (s duhom,) (govorio) riječi koje su za moći previše uzvišene, one su mu zavidjele. Same su odijelile duhovnu sjedinjenost, onu koja je skrivena (p)ovod njima samima () bračna soba) da (). 37

37 U engleskom prevodu Wesleya W. Isenberga ova rečenica glasi: Ovo odvajanje pružilo im je mogućnosti da za se oblikuju simboličnu bračnu ložnicu, kako bi se ljude moglo okaljati (prim. prev.).

Isus se očitovao na Jordanu 38 kao ispunjenje Kraljevstva Nebeskog. Onaj koji (se bio rodio) prije svemira, 71 opet se rodio. Onaj (koji) je prije (bio) pomazan, opet je bio pomazan. Onaj (koji) je bio spašen, opet je spašavao (druge).

38 Tj. njegovog krštenja.

Zaista, potrebno je izreći tajnu. Otac svemira sjedinio se s djevicom koja je sišla dolje. I toga je dana jedna vatrena (zvijezda) za njega osvjetlila i otkrila veliku bračnu ložnicu. Zato (vrijedi:) toga dana stvorilo se njegovo tijelo. Ono je napustilo bračnu ložnicu kao onaj koji je nastao od mladoženje i mlade. Isto tako je Isus sve u njemu uredio kroz njih.

I potrebno je da svaki od učenika uđe u svoju tišinu.

Adam je nastao od dvije djevice - od duha i od djevičanske zemlje. Zato je Krist rođen od djevice, da popravi grešku učinjenu na početku.

Dva stabla rastu u raj. Jedno pretvara u ži(votinje), drugo pretvara u ljude. Adam je jeo od stabla koje pretvara u životinje. Postao je životinja i začinjao životinje. Zato se ta djeca Adamova i klanjaju (bogovima u liku) ži(votinja). Stablo, čiji plod je jeo, 72 (stablo je spoznaje). (Zato) su (grijesi) postali mnogob(rojni. Da je) jeo od (plodova drugog stabla), od

plodova (stabla života, koje) pretvara u ljude, tada (bi se bogovi) klanjali ljudima.

K(ao što je) Bog stvorio čovjeka, da bi čovjek stvorio Boga 39, tako svijetu ljudi stvaraju bogove; i klanjaju se svojim stvorenjima. Bilo bi primjereno da se bogovi klanjaju ljudima.

39 Možda treba korigirati u "štovao".

Istina je da djela čovjekova nastanu njegovom snagom. Zato se ona zovu 'snage' - njegova su djela. A njegova djeca nastala su iz tišine. Zato (vrijedi:) njegova snaga stanuje u njegovim djelima - ali tišina je vidljiva djeci. I vidjet ćeš da to dostiže vjernu sliku. Da, to je vjerna slika čovjekova. Iz svoje snage čini djela - ali iz tišine stvara djecu.

U ovom svijetu robovi služe slobodnima. U Kraljevstvu Nebeskom slobodni će služiti robovima: djeca bračne sobe služiti će djeci sva(dbe). Djeca bračne ložnice imaju jedno te isto ime: tišina. Kada su zajedno, ne trebaju uzeti nikakav oblik. Uvidom posjeduju () (s)hvaćanje. Više su među onima koji () su tamo u () uzvišenosti svih (uz)višenosti () oni ne ().

() (si)šao je dolje do vo(de da bi ju ispu)nio i očistio 40. () ispunili su se, koji su (primili krštenje) u njegovo ime. Jer on je rekao: "(Na taj na)čin trebamo svi ispuniti 73 pravednost." 41

40 Usp. Ef 18:2: ???

41 Usp. Mt 3:15: "A Isus mu je, odgovarajući, rekao: "Pusti sada, jer nam dolikuje da na taj način izvršimo sve što je pravedno." Tada ga je prestao odvracati."

Oni koji govore da će prvo umrijeti, a (tek onda) uskrsnuti, varaju se. Ako prvo ne prime uskrsnuće još za života, neće primiti ništa kada umru. Na taj se način i govori o krštenju, pri čemu se kaže: "Krštenje je veliko, jer kada ga se primi, živjet će se."

Apostol Filip rekao je: "Josip, stolar, zasadio je vrt, jer je trebao drvo za obrt. On je taj koji je stvorio križ od stabala koja je zasadio. I tako je

njegov izdanak visio na onome što je zasadio. Njegov izdanak bio je Isus, a križ je bio sadnica."

No, stablo života stoji usred raja. I to je maslina. Od nje dolazi pomazanje. A od njega dol(azi) 42 uskrsnuće 43.

42 U manuskriptu je glagol zabunom izostao.

43 Usp. Ps-Clemens, Rec. I 45; die Ophiten (nach Origenes, Cels. VI 27) novoinicirani mora kazati: "Pomazan sam bijelom mašću stabla života".

Ovaj svijet je lešinožder. Sve što u njemu biva pojedeno, već je i samo smr(tno). (Istina) je životožder. Zato nitko od onih koji se hrane istinom neće umrijeti 44. Iz tog mjesta došao je Isus i odande je donio hranu. I onima koji su htjeli, dao je (Ži)vo(t), da više ne bi umrli.

44 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion II: Isus reče: "Ovo nebo će proći. I onaj iznad njega proći će; i koji su mrtvi ne žive, i koji su živi neće umrijeti. U dane kad jedete mrtvo, činite ga živim. Kad postanete svjetlost, što ćete učiniti? U dan kad ste bili jedno postali ste dvoje. Sada kad ste dvoje, što ćete učiniti?"

Bo(g je za)sadio (r)aj. Čovj(ek je stano)vao (u r)aju. Ima mno(gih koja po)stoje zajedno s mnogima () Božjima. 45 U (onome) () koji su u (njemu) () (kao) što želim. Taj ra(j je mjesto u kojem) će mi biti rečeno: "(Jedi o)d ovoga, ili nemoj od toga jesti, (kako) 74 želiš!" Ovo (je) mjesto (g)dje ću sve jesti.

45 Na temelju konteksta, može se pretpostaviti da je riječ o stablima u rajskom vrtu (op. prev.).

Tamo se nalazi stablo spoznaje. Ono je ubilo Adama. Ali ovo mjesto kaže: "Stablo spoznaje probudilo je čovjeka u život." Stablo je bilo nomos (zakon, op. red.). Ono samo može pribavljati spoznaju dobra i zla. Nije ga niti oslobodilo zla niti ga je prenijelo u dobro, nego je nadvilo smrt

nad onima koji su od njega jeli. Jer kada je on rekao: "Jedite ovo, ne jedite ovo", tada je postalo izvor smrti.

Pomazanje je nadmoćno krštenju. Jer na temelju pomazanja nazvani smo krsćanima 46, ne zbog krštenja. I Krist se zbog pomazanja tako nazvao. Jer je Otac pomazao Sina. A Sin je pomazao apostole. A apostoli su pomazali nas. Tko je pomazan, posjeduje sve. Posjeduje uskrsnuće, svjetlost, križ i Duha Svetoga.

46 Kršćanin od Krist (pomazanik) (op. prev.).

Otac mu ga je (Duha Svetoga) dao u bračnoj ložnici, i on ga je primio. Otac je stanovao u Sinu i Sin u Ocu. To je to Kraljevstvo Nebesko. Dobro je kaza(o) Gospodin: "Neki su smijući se ušli u Kraljevstvo Nebesko i (smi)ju(ći) se izišli su van." A (ne)tko drugi je kazao: "(To je) jedan Krist." Ka(zao je op)et: "I odmah (nakon što je on) u vodu (sišao), izišao je (gore kao Gospod)in nad svime. Zato nije (izbavljenje nešto z)a smijati se, ne(go zato što) je taj dro(njak pre)zira(o, ušao je smijući se) u Kraljevstvo Nebesko. Ako prezire (tijelo) i ako ga odbija kao nešto smiješ(no, tada će) smijući se izići opet van."

Tako je 75 i s kruhom i s kaležom i s uljem, iako postoji drugi misterij koji je još veći od ovih.

47 Usp. 1 Kor 10:16: "Čaša blagoslova koju blagoslivljamo nije li zajedništvo u Kristovoj krvi? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo u Kristovom tijelu?"

Svijet je nastao nehotice. Jer onaj koji ga je stvorio, htio ga je stvoriti neprolaznim i besmrtnim. Nije uspio i nije postigao ono čemu se bio nadao. Jer ne bi neprolaznosti svijeta i ne bi neprolaznosti onoga koji ga je stvario.

Jer nema neprolaznosti djela, nego djece. I nijedno djelo ne može primiti neprolaznost, ako ne postane dijete.

Ali tko ne posjeduje sposobnost primanja, koliko tek manje može on dati?

Kalež molitve sadrži vino i vodu, što služi kao simbol krvi, nad kojom zahvaljujemo. I on se puni Duhom Svetim, i to je (duh) potpuno savršenog čovjeka. Kada pijemo iz tog (kaleža), tada ćemo postati savršen čovjek 47.

47 Usp. 1 Kor 10:16: "Čaša blagoslova koju blagoslivljamo nije li zajedništvo u Kristovoj krvi? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo u Kristovom tijelu?"

Živa voda je tjelesna. Potrebno je da (u nju) odjenemo živog čovjeka. Zato (vrijedi): kada siđe dolje do vode, tada se skine, da bi se u njega odjenuo.

Konj stvara konja, čovjek stvara čovjeka, Bog stvara Boga. Isto tako je kod (mladož(enje) i (mla)de - oni dolaze iz ().

Nije bilo Židova () od Gr(ka) (). Ni () od Žido(va) () kršćanin. (Nas)tao je dru(gi rod, i) ti blaž(eni) zovu se 'Izabrani duh(ovni) rod', 76 'Istinski čovjek', 'Sin Čovječji' i 'Sjeme Sina Čovječjeg'. Taj istinski rod u svijetu je poznat.

Oni su mjesto djece bračne ložnice.

Dok je sjedinjenje na ovom svijetu (ono) muškarca i žene - predstavljajući snagu i slabost - u (drugom) je Eonu oblik sjedinjenja jedan (sasvim) drugačiji.

I mi ih nazivamo tim imenima. Ali ima i drugih. Viša su od svih imena koja se spominju.

I viša su od snažnoga. Jer gdje je snaga, tamo su i oni koji su snazi nadmoćni.

Nije jedno ili drugo. Nego su oboje jedno te isto. To je ono što ne može doći ni u jedno tjelesno srce. 48

48 Usp. 1 Kor 2:9: "Nego, kao što je napisano: "Što oko nije vidjelo ni uho nije čulo, niti je došlo čovjeku u srce, to je Bog pripremio onima koji ga ljube."

Ne mora li svatko tko sve posjeduje sve to i poznavati? Oni koji to ne poznaju, neće ni uživati u onome što posjeduju. Ali oni koji su to upoznali, ti će to i uživati.

Savršenoga čovjeka ne samo da se ne može zadržati, nego ga se ne može ni vidjeti. Jer kada ga se vidi, tada će ga se zadržati. Nitko ovaj dar ne može drugačije steći, nego da se zaodjene savršenim svjetlom (i da s)am postane savršeno svj(etlo. O)naj koji se njime zaodjene, taj će uč(i u) () . To je savršeno () .

(Potrebno je) da postanemo (po)tpuni () prije nego što svij(et na)pu-stimo.

Onaj koji bude sve primao, (ali sebe ne) <oslobodi> ovih mjesta, ne može <imati udjela u> onom mjestu, nego će kao nesavršen ići (u s)redinu. 77 Samo Isus poznaje njegov svršetak.

Sveti čovjek je potpuno svet, uključivši vlastito tijelo. Jer kada uzme kruh, učinit će ga svetim, ili kalež, ili sve drugo što uzme, to istom pročisti. Pa kako ne bi i tijelo pročistio?

Kao što je Isus vodu krštenja napunio (duhom) 49, tako ju je ispraznio od smrti. Zato (vrijedi:) mi silazimo dolje u vodu, ali mi ne silazimo dolje u smrt.

49 Usp. Ignatius, Eph. 18,2; i tome H.Sclier, Religionsgeschichtliche Untersuchungen zu den Ignatiushriefen, BZNW 8, 1929, str. 43-48.

(Zbilo se tako) da ne budemo ispražnjeni duhom svijeta. Kada on puše, čini da dolazi zima. Kada puše Duh Sveti, tada dolazi ljeto.

Tko posjeduje spoznaju istine, taj je slobodan 50. Ali, onaj koji je slobodan ne griješi. Jer (kaže se:) "Onaj koji čini grijeh, taj je rob grijeha." 51 Istina je majka (slobodnog), a spoznaja je (otac) 52. One kojima griješiti nije dopušteno svijet zove 'slobodnima'. To su oni kojima nije dopušteno griješiti. 'Spoznaja' istine 'uznosi' 53, to znači: ona ih oslobađa i dozvoljava im da se uznesu iznad cijeloga mjesta. "Ali ljubav izgrađuje" 54. Ali zbog ljubavi se onaj tko je postao slobodan kroz spoznaju čini robom onima koji slobodu spoznaje još ne mogu primiti. Ali spoznaja ih čini (za to) sposobnima, time što (pušta) da budu slobodni.

50 Usp. Iv 8:32: "i upoznat ćete istinu, i istina će vas osloboditi."

51 Usp. Iv 8:34: "A Isus im je odgovorio: "Zaista, zaista vam kažem: Svatko tko čini grijeh, rob je grijeha."

52 U manuskriptu stoji kao posljedica greške u pisanju jednog slova, bezmisleno "suglasnost".

53 1 Kor 8:1: "A što se tiče hrane prinesene idolima: znamo da svi imamo spoznaju. Spoznaja nadima, a ljubav izgrađuje." - Prema Pavlu, "uznosi" kao "napuhuje", odnosno čini oholim, obijesnim. Ovaj odlomak kao da raspravlja s Pavlom. (op. red.).

54 Usp. 1 Kor 8:1: "A što se tiče hrane prinesene idolima: znamo da svi imamo spoznaju. Spoznaja nadima, a ljubav izgrađuje."

Ljubav ni za što (ne kaže) da (joj pripada, iako joj sve) pripada. Ona ne ka(že): ("To je moje"), ili "ovo je moje", ne(go: "Sve) što pripada (meni), pripada tebi."

Duh(ovna) ljubav je vino i miris (pomast)i. 78 U njoj uži(vaju) svi koji će se njome pomazati. U njoj uživaju i oni koji su u njenoj blizini, sve dok tamo stoje pomazani. Kada se oni balzomom pomazani od njih povuku i odu, ostanu oni koji nisu pomazani i koji su samo stajali u njihovoj blizini i opet u svojem (vlastitom) smradu.

Samarijanac ranjenome nije dao ništa osim vina i ulja 55. To ne znači drugo nego pomast. I ona je izliječila rane. Jer, (rečeno je:) "Ljubav pokriva mnoštvo grijeha." 56

55 Usp. Lk 10:34: "Zato mu je prišao i povio mu rane, zalijevajući ih uljem i vinom. Tad ga je stavio na svoju životinju te ga doveo u konačište i pobrinuo se za njega."

56 Usp. 1 Pt 4:8: "Prije svega, imajte žarku ljubav jedan prema drugome, jer ljubav pokriva mnoštvo grijeha."

Koga jedna žena voli, tomu su (djeca) koju će roditi nalik: ako svojeg muža, onda su nalik njenom mužu; ako preljubnika, tada su nalik preljubniku. Ako jedna žena prisilno spava sa svojim mužem, a njezino je srce kod preljubnika s kojim se inače sjedinjuje, tada često rađa (dijete) koje je nalik preljubniku. No vi, koji ste vezani za Sina Božjeg, ne smijete ljubiti svijet, nego morate ljubiti Gospodina, da ono što stvorite ne bude nalik svijetu nego Gospodinu!

Čovjek se druži s čovjekom, konj se druži s konjem, magarac se druži s magarcem. <Pripadnici> vrste druže se s <onima> od svoje vrste. Isto tako se duh pridruži duhu i Logos se sjedini s Logosom i svjetlo se sjedini sa svjetlom. Kada postaneš čovjek, tada će čovjek biti onaj koji će te ljubiti. Kada budeš postao duh, tada je duh onaj koji će se s tobom vezati. Kad budeš Logos, tada je Logos taj koji **79** će ti se pridružiti. Kada budeš svjetlo, tada je svjetlo to koje će se s tobom sjediniti. Kada postaneš jedan od gornjih, tada će gornji u tebi počivati. Kada postaneš konj ili magarac ili govedo ili pas ili ovca ili neka druga od životinja koje su izvan, i od onih koje su dolje, tada te ne može ni čovjek ni duh ni Logos ni svjetlo voljeti, gornji ni nutarnji ne mogu u tebi počivati i nemaš ništa s njima.

Tko je rob protiv svoje volje, može postati slobodan. Tko je postao slobodan milošću svojega gospodara te sam sebe prodao u ropstvo, više ne može postati slobodan.

Poljodjelstvo od svijeta zbiva se kroz četvorovrsnost: u žitnicu se donosi kroz vodu, zemlju, vjetar i svjetlost. I poljodjelstvo Božje također se zbiva kroz četvero: vjeru, nadu, ljubav i spoznaju. Naša zemlja je vjera - u njoj hvatamo korijen. A voda je nada - kroz nju se hranimo. Vjetar je ljubav - kroz nju rastemo. A svjetlost je spoznaja - kroz nju sazrijevamo.

Milost je če(tvero)s(truka: ona je) zemaljska, n(ebeska), najviše nebo)u().

Blago ovome, jer nije ni jednu dušu ožalostio! **80** On je Isus Krist. Usprotivio se cijelom mjestu, a ipak nije nikom natoravio teret. Zato vrijedi: Blago onome koji je ovako stvoren! Jer on je savršen čovjek.

Jer što se tiče toga, Riječ nam govori o tome kako je teško to izvesti. Kako možemo dokončati taj veliki poduhvat? Kako će ona svakom pojedinom pružiti tišinu?

Prije svega, ne pristoji se nekoga ožalostiti - bio to netko velik, malen, nevjeran ili vjeran - a s druge strane umirivati one koji počivaju u dobrim djelima. Ima takvih kojima koristi da umiruju onoga kome ide dobro. Tko dobro čini, nije u stanju da te umiri, jer on ne postiže što on želi. Ali, on također nije u stanju njih snužđiti, osim ako ne uzrokuje da se oni sami dovedu u nevolju. Ipak, onaj kome ide dobro ponekad ih snužđi. Ne dolazi to od njega, nego njihova nevaljalština je ta koja ih snužđi. Svatko tko je prirodan raduje dobroga. Ali neki će zbog svega toga biti nepotrebno snužđeni.

Neki gospodar sakupio je svakakav posjed: djecu, robove, stoku, pse, svinje, pšenicu, ječam, pljevu, travu, ricinusovo ulje, meso i žirove. A bio je pametan i znao je što je čija hrana. Pred djecu je stavio gotov kruh i meso. A pred robove je stavio ricinusovo ulje i brašno. I stoci je bacio ječam, pljevu i travu. Psima je bacio kosti. Svinjama je bacio žir **81** i mrvice kruha. Isto je tako sa sljedbenikom Božjim. Ako je pametan i ako se razumije u sljedbeništvo, tada ga nečiji tjelesni oblici neće zavarati, nego će gledati na stanje duše svakoga od njih i primjereno s njim razgovarati. Mnogo je životinja na svijetu koje nose ljudski oblik. Kada ih prepozna, tada će svinjama baciti žir, stoci ječam, pljevu i travu, a psima kosti. Robovima će dati privremenost, a djeci potpunost.

Postoji Sin Čovječji i postoji Sin Sina Čovječjega. Što se tiče Sina Čovječjega, to je Gospodin; i Sin Sina Čovječjega je onaj koji u snazi Sina Čovječjega stvara. Sin Čovječji je od Boga primio sposobnost da stvara. On posjeduje i sposobnost da začne.

Tko je primio sposobnost da stvara, taj je sam stvorenje. Tko je primio sposobnost da začne, taj je i sam plod. Tko stvara, ne može začeti. Tko začinje, može i stvarati. Ali se i za onoga koji stvara kaže da začinje. Ali je njegov 'plod' stvorenje, jer ti 'plodovi' nisu njegova djeca, nego su (djela).

Onaj koji stvara radi u vidljivome i sam je vidljiv. Onaj koji začinje, začinje u skrivenom i sam je skriven, jer on nadmašuje odslik. Opet je rečeno: Onaj koji stvara, stvara djela u vidljivome. Ali onaj tko začinje, taj začinje djecu u skrivenome.

Nitko ne može znati kada se muškarac **82** i žena jedno s drugim sjedine, osim njih samih. Jer svadba od svijeta je tajna onih koji su uzeli ženu. Ako je okaljana svadba već tolika tajna, koliko je tek neokaljana svadba istinska tajna! Ona nije tjelesna, nego čista. Ona nema ništa sa strašću, nego s voljom. Ona nije djelo mraka ili noći, nego je djelo dana i svjetla.

Kada svadba postane javna, tada postane kurvarluk. I mlada ne bludniči samo kada prima sjeme drugog muškarca, nego i kada napusti spavaću sobu i bude viđena. Ona se smije pokazati samo svojem ocu, majci, prijatelju mladoženje 57 i djeci mladoženje 58.

57 Usp. Iv 3:29: "Tko ima nevjestu, taj je mladoženja. A mladoženjin prijatelj, kad stoji i sluša ga, osjeća veliku radost zbog mladoženjinog glasa. Stoga je ta moja radost upotpunjena."

58 Usp. Mk 2:19: "A Isus im je rekao: "Zar prijatelji mladoženje mogu postiti dok je mladoženja s njima? Sve dok je mladoženja s njima, oni ne mog postiti."

Njima je dopušteno da svakog dana ulaze u bračnu ložnicu. Ali drugi neka čeznu da samo čuju glas mlade i da uživaju u mirisu njezine pomasti 59. I neka se hrane mrvicama kruha koja padnu sa stola, poput pasa 60.

59 Usp. Mt 25:1-12: "Tada će nebesko kraljevstvo biti kao deset djevice koje su uzele svoje svjetiljke i izašle u susret mladoženji. Pet ih je bilo ludih, a pet razboritih. Lude su, naime, uzele svoje svjetiljke, ali nisu sa

sobom uzele ulja, dok su razborite uzele ulja u posudama zajedno sa svojim svjetilkama. Kako je mladoženja kasnio, sve su zadrijemale i zaspale. Točno u ponoć čuo se povik: "Evo mladoženje! Izadite mu u susret!" Tada su sve one djevice ustale i uredile svoje svjetiljke. A lude su rekla razboritima: "Dajte nam od svog ulja, jer naše svjetiljke samo što se nisu ugasio." Razborite su odgovorile riječima: "Možda neće biti dovoljno za nas i za vas. Radije pođite k onima koji ga prodaju i kupite sebi." Dok su one išle kupiti, stigao je mladoženja, i djevice koje su bile spremne ušle su s njim na svadbu; i vrata su se zatvorila. Poslije su došle i ostale djevice, govoreći: "Gospodine, gospodine, otvori nam!" A on im je odvratio: "Istinu vam kažem, ne poznajem vas."

60 Usp. Mk 7:24-30: "I odande je ustavši otišao u područje Tira i Sidona. I ušao je u kuću i nije htio da to itko sazna. No nije mogao proći neopaženo; ali žena čija je kćerkica imala nečistog duha odmah je čula za njega, pa je došla i pala ničice pred njegove noge. Ta je žena bila Sirofeničanka grčkog porijekla; i molila ga je da istjera demona iz njezine kćeri. Ali on joj je rekao: "Pusti da se najprije nasite djeca, jer nije u redu uzeti kruh od djece i baciti ga psićima." No ona mu je, odgovarajući, rekla: "Da, gospodine, ali i psići ispod stola jedu od mrvica male djece." Nato joj je rekao: "Zato što si to rekla, idi; demon je izašao iz tvoje kćeri." Tada je otišla kući i našla dijete kako leži na krevetu, a demon je bio izašao."

Mladoženje i mlade pripadaju bračnoj ložnici. Nitko ne može vidjeti mladoženju i mladu ako sam ne postane jedno od njih.

Kada je Abraham uspio vidjeti što je trebao vidjeti 61, obrezao je meso vanjske kože, čime nam pokazuje da je potrebno uništiti meso.

61 Usp. Iv 8:56: "Vaš otac Abraham veoma se radovao u nadi da će vidjeti moj dan, i vodio ga je i obradovao se."

Većina (stvorenja) svijeta ima samo toliko dugo trajnosti i života koliko je njihovo nutarnje skriveno. Kada postane vidljivim, ona umiru. Primjer vidljivog čovjeka: Dok je utroba čovjeka skrivena; čovjek živi. **83** Kada se njegova utroba pokaže i iz njega iziđe, tada čovjek mora umrijeti. Slično je i sa stablom: Dok je njegov korijen skriven, ono cvate i raste. Kada se njegov korijen pokaže, stablo se sasušuje. Tako je sa svim

vrstama koje postoje na svijetu, ne samo s vidljivim, nego i sa skrivenim. Jer, dok je korijen zla skriven, ono je snažno. No, kada se prepozna, tada se raspadne. I kada postane vidljivo, tada propadne. Zato kaže riječ: "Već je sjekira stavljena na korijen stablima" 62, ne da ih odsječe - što se odsječe, to cvate opet. Nego sjekira prodire duboko dolje, sve dok gore ne iznese korijen. Ali Isus je iščupao korijen cijeloga mjesta, a drugi tek djelomice. A što se nas tiče, tako i svatko od nas treba kopati do korijena zla koje je u njemu i treba ga s korijenom izvaditi iz svojeg srca. A ono će biti iščupano kada ga prepoznamo. Ali ako ne znademo o njemu, tada ono pusti korijenje u nama i donosi svoje plodove u našem srcu. Vlada nad nama. Mi mu ropski služimo. Zarobi nas, tako da činimo ono što ne želimo. Ono što želimo, to ne činimo 63. Ono je moćno, jer ga nismo prepoznali. Dok postoji, ono djeluje.

62 Usp. Mt 3:10: "Sjekira već leži na korijenu stablima; svako stablo, dakle, koje ne donosi dobar plod treba posjeći i baciti u vatru."

63 Usp. Rim 7:19: "Jer dobro koje želim ne činim, nego zlo koje ne želim, to činim."

Neznanje je majka sveg zla. Neznanje će završiti u smrti. Jer oni koji dolaze iz neznanja nisu ni bili, niti jesu, niti će biti. Ali oni koji pripadaju istini 84 dovršit će se kada sva istina postane vidljiva. Jer isto je s istinom i sa neznanjem: Dok je skrivena, počiva u sebi; ali kada dođe na svjetlo bude prepoznata, tada je se hvali jer je moćnija od neznanja i zablude. Daruje slobodu. Logos je kazao: "Kada spoznate istinu, istina će vas osloboditi." 64 Neznanje robuje. Spoznaja znači slobodu. Kada spoznamo istinu, tada ćemo plodove istine u sebi pronaći. Kada se s njome spojimo, ona će nam donijeti naše ispunjenje.

64 Usp. Iv 8:32: "i upoznat ćete istinu, i istina će vas osloboditi."

Sada se držimo onih vidljivih stvari u stvorenja i kažemo da su snažne i ugledne, a za skrivene stvari da su slabe i prezrene. Tako se (ne) 65 događa s vidljivim stvarima istine: one su slabe i prezrene, a skrivene stvari su snažne i ugledne. A tajne istine su vidljive samo kao simboli i odslici. Bračna ložnica je skrivena. Ona je Najsvetije. Zastor je prvo zastirao kako je Bog upravljao stvorenjem. Ali kada se zastor razdere i pokaže se unutrašnje, tada će se ta kuća ostaviti pustom, ili će biti

uništena. Sveukupno božanstvo bježat će (od)avde, ali ne sve do Najsvetijeg unutra - jer ono se ne može sa nemiješanim svjetlom i bezgrešnim obiljem miješati - nego će ostati ispod krila križa i ispod njegovih ruku. Ta arka bit će njegov spas, kada potop **85** bude prijetio da ih proguta. Ako netko pripada rodu svećenstva, tada ti mogu ući u ono što je unutar zastora zajedno s visokim svećenikom. Zato se zastor nije razderao samo gore - jer onda bi se Najsvetije otvorilo samo za gornje - niti se razderao samo dolje - jer onda bi postalo vidljivim samo doljnjima - nego se on razderao odozgo prema dolje. Gornji su nam otvorili stvari koje su dolje, tako da uđemo u skrivenost istine. To je uistinu ono ugledno i snažno. Ali mi ćemo tamo unići pomoću prezrenih simbola i stvari koje su slabe. Ali one su prezira vrijedne suočene sa savršenom uzvišenošću. Ima uzvišenosti koja nadilazi uzvišenost; ima moći koja nadilazi moć. Zato je rečeno: Savršenost i skrivenost istine za nas se otvorila, i Najsvetije se očitovale i bračna nas je ložnica pozvala.

65 U manuskriptu je vjerojatno izostala jedna negacija.

Dok je skrivena, pokvarenost je ništavna, ali još nije iz sredine sjemena Duha Svetoga uklonjena; i tako su još robovi zla. No, kada se očituje, tada će se savršeno svjetlo nad svakim razliti, i svi koji se u njemu nalaze primit će pomazanje. Tada će robovi biti slobodni, i otkupljeni će biti zarobljenici.

Svaka biljka koju nije zasadio moj nebeski Otac bit će iščupana 66.

66 Usp. Mt 15:13: "Nato im je on rekao: "Svaka sadnica koju nije zasadio moj nebeski Otac iščupat će se s korijenom."

Ono što je razdijeljeno sjedinit će se - što je prazno, napunit će se.

Svi koji budu ušli u ložnicu, upalit će svjetlo. Jer, kao pri svadbama koje se () događaju po noći, vatra svijetli **86** cijelu noć i ugasi se. Ali, misteriji ove svadbe bit će dovršeni po danu i po svjetlu. Taj dan ili njegovo svjetlo nikada ne tonu.

Kada netko postane sin bračne ložnice, primit će svjetlo. Ako ga netko ne primi dok je ovdje, onda ga na drugom mjestu ne može primiti. Tko

to svjetlo bude primio, taj ne može biti viđen niti se njega može zadržati. I nitko ga ne može uznemiriti, čak i ako hodi u svijetu. I opet vrijedi: kada napusti svijet, tada je u odslicima istinu već primio. Svijet je postao Eon; jer za njega je Eon dovršenje. I on je to na ovaj način: on je samo njemu vidljiv, ne skriven u mraku i noći, nego skriven u savršenom danu i svetom svjetlu.

- 1 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 105.
- 2 O zabrani molitve usp. Evanđelje po Tomi, Logion 14.
- 3 Semitska pozadina riječi ovdje je odgovorna za to da je duh ovdje i drugdje shvaćen kao femininum.
- 4 Etimologija na osnovi hebrejskog *nasar* "skrivati".
- 5 Vjerojatno je smisao ove rečenice da, za života, uskrsli čovjek 'umire' na način na koji Bog živi tj. da je božanski (vječni) život zapravo smrt smrti, i stoga je smrtnome čovjeku nalik smrti (op. prev.).
- 6 U manuskriptu je zapisano samo početno slovo koptičkog glagola, a iza toga je mjesto za ostala dva slova na neobjašnjiv način ostavljeno prazno.
- 7 Usp. 2 Kor 5:3.
- 8 Usp. 1 Kor 15:50.
- 9 Usp. Iv 6:53.
- 10 'On' se možda odnosi na apostola Filipa.
- 11 U manuskriptu zabunom stoji 'njevina'.
- 12 Usp. s jedne strane Mk 9:49, s druge strane Kol 4:5. Možda je u pozadini još i euharistija kruha i soli.
- 13 Zanimljivo je da se u nekih autora (npr. Irenej) žena Lotova, koja je postala kip od soli ("statua salis"), pozitivno interpretira kao slika Crkve.
- 14 Usp. Gal 4:1-7.
- 15 Usp. Iv 8:44.
- 16 *mšh* i u smislu 'mjeriti'.
- 17 Tumačenje Ješu'a kao ješuca.
- 18 U manuskriptu stoji 'istina'.
- 19 U manuskriptu stoji "njih".

- 20 U manuskriptu stoji 'On'. Ali presudna točka je da Pharisatha zapravo nije naziv Isusov, nego euharistije. Uostalom, to je etimološka spekulacija na osnovi oba jednako glasna korijena *prs* (dijeliti, kruh lomiti) i *prš* (raširiti), koji se u sirijskom i isto pišu.
- 21 To znači da Marija Magdalena odgovara tiposu najmilijeg učenika.
- 22 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 19.
- 23 Usp. Ef 5:32.
- 24 U neoplatoničkoj gnostičkoj tradiciji znalo se o paklu govoriti kao o "sredini".
- 25 U manuskriptu stoji "njima".
- 26 U manuskriptu je glagol zabunom izostavljen.
- 27 Grčka riječ *apokatastasis* znači vraćanje u predašnje stanje, iznovično stvaranje svijeta.
- 28 U manuskriptu zabunom "tebi".
- 29 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 22.
- 30 Usp. Mt 8:12; 22:13; 25:30.
- 31 Usp. Mt 6:6.
- 32 Grčka riječ *pleroma* znači punina.
- 33 U manuskriptu stoji "on" ili "njemu".
- 34 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion 22; 106; 114.
- 35 Usp. Mk 15:34.
- 36 Usp. Iv 4:23.
- 37 U engleskom prevodu Wesleya W. Isenberga ova rečenica glasi: Ovo odvajanje pružilo im je mogućnosti da za se oblikuju simboličnu bračnu ložnicu, kako bi se ljude moglo okaljati (prim. prev.).
- 38 Tj. njegovog krštenja.
- 39 Možda treba korigirati u "štovao".
- 40 Usp. Ef 18:2.
- 41 Usp. Mt 3:15.
- 42 U manuskriptu je glagol zabunom izostao.
- 43 Usp. Ps-Clemens, Rec. I 45; die Ophiten (nach Orugenes, Cels. VI 27) novoinicirani mora kazati: "Pomazan sam bijelom mašću stabla života".
- 44 Usp. Evanđelje po Tomi, Logion II b.
- 45 Na temelju konteksta, može se pretpostaviti da je riječ o stablima u rajskom vrtu (op. prev.).
- 46 Kršćanin od Krist (pomazanik) (op. prev.).
- 47 Usp. 1 Kor 10:16.

- 48 Usp. 1 Kor 2:9.
- 49 Usp. Ignatius, Eph. 18,2; i tome H.Sclier, Religionsgeschichtliche Untersuchungen zu den Ignatiusbriefen, BZNW 8, 1929, str. 43-48.
- 50 Usp. Iv 8:32.
- 51 Usp. Iv 8:34.
- 52 U manuskriptu stoji kao posljedica greške u pisanju jednog slova, bezmisleno "suglasnost".
- 53 1 Kor 8:1. - Prema Pavlu, "uznosi" kao "napuhuje", odnosno čini oholim, objesnim. Ovaj odlomak kao da raspravlja s Pavlom. (op. red.).
- 54 Usp. 1 Kor 8:1.
- 55 Usp. Lk 10:34.
- 56 Usp. 1 Pt 4:8.
- 57 Usp. Iv 3:29.
- 58 Usp. Mk 2:19.
- 59 Usp. Mt 25:1-12.
- 60 Usp. Mk 7:24-30.
- 61 Usp. Iv 8:56.
- 62 Usp. Mt 3:10.
- 63 Usp. Rim 7:19.
- 64 Usp. Iv 8:32.
- 65 U manuskriptu je vjerojatno izostala jedna negacija.
- 66 Usp. Mt 15:13.

O PODRIJETLU SVIJETA

(II,5 i XIII,2)

Uvod: *Hans-Gebhard Bethge*

Preveli na engleski: *Hans-Gebhard Bethge i Bentley Layton*

Societas Coptica Hierosolymitana

Prevela s engleskog: *Julijana Štok*

UVOD

Tekst ove rasprave veoma je dobro sačuvan, te predstavlja sažet prikaz središnjih gnostičkih ideja, osobito o kozmogoniji, antropogoniji i eshatologiji. Temeljeći se na različitim izvorima i predajama, rasprava je djelomice izložena u poluznanstvenom stilu, s brojnim etiologijama i etimologijama. Sastavljena je u obliku apologetičkoga traktata namijenjenog privlačenju sljedbenika. Uvelike je zanemarena zemaljska povijest, kao i opis gornjega svijeta, uključujući njegov razvoj. Na temelju nakane neimenovanog i nepoznatog autora, koja je izražena na samom početku a nastavlja se čitavim tekstom, znanstvenici su tom dokumentu dodijelili hipotetički naslov *O podrijetlu svijeta*. Ima valjanih razloga za pretpostavku da je posrijedi savjesno i dobro promišljeno književno djelo bez opširnih sekundarnih izmjena, prije nego proizvod dugotrajnog procesa prenošenja predaje. Početak 4. stoljeća vjerojatno je vrijeme njegova nastanka. Izvanredna mješavina različitih židovskih i manihejskih elemenata, kršćanskih ideja, grčkih filozofskih koncepcija, te likova iz grčke ili helenističke mitologije, magije i astrologije, kao i jasno pozivanje na egipatsku misao, sve to upućuje na Aleksandriju, kao vjerojatno mjesto nastanka izvorne rasprave *O podrijetlu svijeta*. Proces prevođenja na koptski jezik vjerojatno se sastojao od nekoliko faza. Fragmentarnost mnogih odlomaka koja zahtijeva nadopunu, uz druge veoma teške, često jedva razumljive dijelove, može se objasniti pretpostavkom da se tekst još uvijek nalazi u početnoj fazi prijevoda. Stoga bi se rasprava *O podrijetlu svijeta* mogla uzeti kao "opus imperfectum" (B. Layton).

Autor se služi različitim gnostičkim i negnostičkim izvorima i predajama, koje je veoma teško pobliže odrediti u okvirima književne kritike, a još teže rekonstruirati. Posljedice toga su mnoge nedosljednosti i oprečnosti, budući da barem nekoliko tih predaja ili djela pretpostavljaju vlastiti sustav, ili sadrže druge tendencije, poput setijanizma, valentijanizma, pa čak i manihejstva. *O podrijetlu svijeta* ne nudi vlastiti zatvoreni sustav, niti predstavlja neki od poznatih gnostičkih sustava. Autor barata izravnim ili neizravnim navodima, naznakama, sažecima, objašnjenjima i etimologijama, koji se oštro suprotstavljaju inače prevladavajućem pripovjedačkom stilu. Takva obrana vlastitoga stajališta pozivanjem na druga djela, predstavlja učinkovitu i uvjerljivu argumentaciju. *O podrijetlu svijeta* ima mnogo sličnosti s *Hipostazom arhonata*, što upućuje na blisku vezu između dva teksta. Pa ipak, razlike između spomenutih dokumenata, osobito one koje se odnose na gledišta o svijetu, kao i brojne razlike u pojedinostima, čine izravnu književnu vezu prilično nevjerojatnom. Taj paralelizam vjerojatno proizlazi iz korištenja istoga izvora.

Kozmogonija i antropogonija koje slijede polu-filozofskom početku, djelomice su orijentirane prema **Postanku 1-2**, no i na koncepcije poput onih sadržanih u **Knjizi jubileja**, **Knjizi Henokovoj** i **Knjizi Henokovih tajni**. Općenito uzevši, karakteristično židovski utjecaji dominiraju u angelologiji, demonologiji, eshatologiji i etimologijama. Gnostička reinterpetacija primljenoga korpusa znatno varira. Ona se kreće od korijenitog ponovnoga vrednovanja, npr. u slučaju demijurgove presumpcije (pri čemu je kao izvor služio Izaija 45:5; 46:9) i onoga što se opisuje u Postanku 3, do relativno točnog preuzimanja židovskih ideja i motiva, poput prikaza raja.

Primordijalna povijest naglašava arhontsko stvaranje zemaljskoga čovjeka, u svezi s učenjem o prvobitnom čovjeku, koje je veoma teško shvatiti zbog različitih motiva i heterogenih koncepcija. S druge strane, primordijalna povijest već inicira priču o otkupljenju od strane Pistis Sofije ili Sofije Zoe, koje se susreću ili djeluju na različite načine. Međutim, u toj kompleksnoj soteriologiji Isus Krist nema središnju, nego marginalnu ulogu. Iz tih razloga *O podrijetlu svijeta* pripada gnostičkim tekstovima iz Nag Hammadija, koji su suštinski nekršćanski.

Rasprava *O podrijetlu svijeta* orijentirana je k univerzalnoj eshatologiji. To pokazuju mnoge naznake o svršetku, kao i opširan prikaz konačnih zbivanja uz mnoštvo apokaliptičnih misli, izraza i motiva. Konačno stanje, koje nastupa pod utjecajem višega svijeta, uz razlikovanje otkupljenja gnostika od uništenja svega stvorenog zajedno sa stvoriteljem, nadilazi prvobitno stanje, te onemogućava ponavljanje zbivanja u obliku u kojemu se ona opisuju u raspravi *O podrijetlu svijeta*.

O podrijetlu svijeta je značajno gnostičko djelo. Taj prilično opširan dokument pruža nam dobar uvid u način razmišljanja upućenoga autora, njegove radne navike i argumentaciju ključnih pitanja. Štoviše, to djelo pokazuje do kojega se stupnja i s kojom slobodom i vjerodostojnošću gnostički pisac služi stranom, čak i negnostičkom i heterogenom mišlju. Ono, stoga, pokazuje da je gnostičko mišljenje o svijetu i postojanju bilo mnogo značajnije od mitološke formulacije. Djelo *O podrijetlu svijeta* može nam pomoći da razumijemo kako se u srazu s drugim intelektualnim strujama, a katkada i uz pomoć njih, gnostička percepcija svijeta održala, ponekad čak i odnoseći pobjedu.

O PODRIJETLU SVIJETA

(II 97, 24-127, 17)

Uvidjevši da svi, bogovi i ljudi, kažu da ništa nije postojalo prije kaosa, ja ću dokazati da griješe, jer ne znaju ništa o podrijetlu kaosa i njegovim korijenima. Evo kako ja to tumačim. Ljudima je najlakše reći **98** da je kaos vrsta tame! No, kaos ustvari proizlazi iz sjene, koja se naziva "tamom". A sjena proizlazi iz tvorevine koja postoji od samoga početka. Štoviše, jasno je da je postojala prije kaosa, te da je kaos nastao poslije prve tvorevine.

Pozabavimo se, stoga, činjenicama vezanima uz tvar, te prvom tvorevinom iz koje je proizašao kaos.

Na taj ćemo način doći do istine.

Kada se prirodna struktura besmrtnih bića posve razvila iz beskonačnog, sličnost je proizašla iz Pistis (Vjere); ona se naziva Sofija (Mudrost). Izrazila je volju i postala tvorevinom nalik prvobitnoj svjetlosti. Njezina se volja odmah očitovala kao nebesima slična i nezamislivo velika; nalazila se između besmrtnih bića i onih stvari koje su nastale poslije njih, poput [...]; ona (Sofija) djelovala je kao koprena koja dijeli čovječanstvo od stvari koje su gore.

Izvan vječnoga kraljevstva (eona) istine nema sjene, jer se u njemu nalazi bezgranično svjetlo. No, njegova je vanjština sjena, koja se naziva "tamom". Odatle potječe sila koja vlada tamom. A sile koje su nastale poslije njih nazivaju sjenu "beskonačnim kaosom". On je izvor svih božanstava [...] i čitavoga prostora, stoga je sjena nastala poslije prve **99** tvorevine. U ponoru se (sjena) pojavila, a potječe iz gore spomenute Pistis.

Sjena je osjetila da postoji nešto moćnije od nje, i u njoj se probudila zavist; a kada je zatrudnjela po vlastitoj volji, iznenada je iznjedrila ljubomoru. Od toga dana, princip ljubomore prisutan je u svim vječnim kraljevstvima i njihovim svjetovima. Sama je ljubomora tvorevina bez duha. Poput sjene, zaživjela je u golemoj vodenoj tvari. Tada je žuć koja je potekla iz sjene bila bačena u dio kaosa. Od toga dana, vodena tvar postala je vidljiva. A ono što je potonulo u njoj otplovilo je dalje, vidljivo u kaosu. Kao što iz žene koja rodi istekne sva suvišna tekućina, tako se i tvar koja je nastala iz sjene od sjene odvojila. Tvar nije napustila kaos, nego je bila u njemu kao njegov dio.

Kada su se te stvari zbile, Pistis se pojavila iznad tvari kaosa, koja je bila odbačena poput pometnuta fetusa, budući da u njoj nije bilo duha. Jer sav (kaos) bijaše beskonačna tama i voda bez dna. Vidjevši što je proizašlo iz njezine nepotpunosti, Pistis se uznemirila. I pojavio se strašan nemir, sjurivši se k njoj u kaos. Ona se okrenula prema njemu i puhнула mu u lice u ponoru koji je ispod **100** nebesa.

Kada je Pistis Sofija poželjela da se stvar koja nije imala duha oblikuje u njoj sličnu i da zavlada nad tvari i svim njezinim silama, prvi se put iz voda pojavio vladar, lavljega lika, dvospolac koji je u sebi posjedovao

veliku moć ali nije znao odakle je potekao. Kada ga je Pistis Sofija vidjela kako se pokreće u dubinama, rekla mu je: "Dijete, dođi ovamo," a njegovo je ime "yalda baoth".

Od toga dana, načelo govora prisutno je među bogovima, anđelima i ljudima. Ono što je nastalo kao posljedica govora završili su bogovi, anđeli i ljudi. Što se Jaldabaota tiče, on ne poznaje snagu Pistis: on nije vidio njezino lice, samo je u vodi vidio njezinu sliku koja mu se obratila. Zbog toga glasa on je sebe nazvao "Jaldabaot". No, savršeni ga zovu "Ariel", jer bijaše poput lava. Kada je dobio vlast nad stvari, Pistis Sofija povukla se u svoje svjetlo.

Kada je vladar vidio svoju veličinu - a vidio je samo sebe, ništa drugo, osim vode i tame - zaključio je da samo on postoji. Njegovo [...] bijaše završeno govorom: **101** pojavilo se kao duh koji se gibao nad vodama. Kada se taj duh pojavio, vladar je razdvojio vodenu tvar. Ono što je bilo suho, ponovno je razdvojio. Od stvari je sebi načinio prebivalište i nazvao ga "nebesima". Od stvari je vladar sebi načinio podnožje i nazvao ga "zemljom".

Nadalje, vladar je imao misao - svojstvenu njegovoj prirodi - te je putem govora stvorio dvospolca. Otvorio je svoja usta i zahukao. Ovaj je otvorio oči, pogledao u svoga oca i rekao mu: "Eee!" Njegov ga otac nazva Eee-a-o ("Jao"). Potom stvori drugoga sina. Zahukao je. Ovaj je otvorio oči i rekao svome ocu: "Eh!" Njegov ga otac nazva "Eloai". Potom stvori i trećega sina. Ovaj je otvorio oči i rekao svome ocu: "Asss!" Njegov ga otac nazva "Astafaj". To su tri očeva sina.

Sedmero se dvospolaca pojavilo u kaosu. Oni imaju muška i ženska imena. Žensko je ime Pronoia (Razboritost) Sambatas, što je "tjedan".

I njegov se sin zove Yao: njegovo žensko ime je Gospodstvo.

Sabaoth: njegovo žensko ime je Božanstvo.

Adonai: njegovo žensko ime je Kraljevstvo.

Elai: njegovo žensko ime je Ljubomora.

Orai: njegovo žensko ime je Bogatstvo.

I Astafai: njegovo žensko ime **102** je Mudrost (Sofija).

To je sedam sila sedam nebesa kaosa. One su rođene kao dvospolci, prema besmrtnom uzoru koji je postojao prije njih i prema želji Pistis: kako bi slika onoga što je postojalo od početka moglo vladati do kraja.

O učincima tih imena i snazi muških bića saznat ćete u *Arhandeoskoj (Knjizi) proroka Mojsija*, a o imenima ženskih bića saznat ćete u prvoj *Knjizi Norainoj*.

Budući da je posjedovao golemu vlast, prvobitni je otac Jaldabaot govorom stvorio nebo za svakoga od svojih potomaka - stvorio im je lijepa prebivališta - a u svakom nebu stvorio je velike slave, sedam puta najveće. Prijestolja, palače i hramove, te kočije i djevičanske duhove i jednog nevidljivog, kao i njihove slave. Svaki je (potomak) to imao u svom nebu; moćne vojske bogova, gospodara, anđela i arhandela - beskrajno mnoštvo koji su im služili. O tome podrobno govori prva *Pripovijest Oraina*.

Iz toga su se neba oni usavršili do šestoga neba, odnosno neba Sofije. Nebo i njegovu zemlju uništio je remetitelj koji je bio ispod njih svijuu. Šest se nebesa snažno zatreslo; jer, sile kaosa znale su tko je uništio nebo ispod njih. Kada je Pistis doznala za lom koji je proizašao iz nemira, poslala je svoj dah, svezala ga i bacila dolje u Tartar. Nebo je, zajedno sa svojom **103** zemljom, osnažilo kroz Sofiju, kćer Jaldabaota, onu koja je ispod svijuu.

Kada su nebesa osnažila zajedno sa svojim silama i njihovom upravom, prvobitni se otac uzoholio. Slavile su ga sve anđeoske vojske. I svi bogovi i njihovi anđeli blagoslivljahu ga i slaviše. On je u tome uživao i neprestano se trsio, govoreći: "Ne treba mi nitko." Rekao je: "Ja sam Bog, i osim mene nitko ne postoji." Kada je to izgovorio, počinio je grijeh prema svim besmrtnim bićima koja su mu odgovorila. I ona mu to uzeše za zlo.

Zloća najvećega vladara ispunila je Pistis gnjevom. Ona bijaše nevidljiva. Ona reče: "Griješiš, Samaele," ("slijepi bože").

"Jedan besmrtni čovjek svjetlosti postojao je prije tebe i on će se pojaviti među tvojim obličjima; on će te zdrobiti poput lončareve gline.

A ti ćeš, sići k svojoj majci, ponoru, zajedno s onima koji ti pripadaju. Jer, pri zatiranju tvojih djela, sva nesavršenost koja je postala vidljiva izvan istine bit će uništena i prestat će postojati, kao da je nikada nije bilo."

Izrekavši to, Pistis razotkrije sliku svoje veličine u vodama. Učinivši to, povuče se u svoje svjetlo.

Kada je Sabaot, sin Jaldabaota, čuo glas Pistis, zapjevao joj je u slavu i osudio oca [...] **104** na njezinu riječ; slavio je Pistis jer ih je podučila besmrtnom čovjeku i njegovu svjetlu. Tada Pistis Sofija ispruži svoj prst i izlije na njega svjetlo iz svoga prsta, proklinjući tako njegova oca. Kada je Sabaot bio prosvijetljen, dana mu je golema vlast nad silama kaosa. Od toga dana naziva se "Gospodarem Sila".

Mrzio je svoga oca, tamu, i svoju majku, ponor, te je prezirao svoju sestru, misao prvobitnoga roditelja, koja se gibala nad vodama. Zbog njegova svjetla, svi su mu moćnici kaosa zavidjelii. Kada su se oni uznemirili, sedam je nebesa zaratilo. Kada je Pistis Sofija vidjela rat, poslala je Sabaothu sedam arhanđela iz svoje svjetlosti. Oni su ga oteli i odveli u sedmo nebo. Stajali su pred njim kao sluge. Poslala mu je još tri arhanđela i uspostavila za nj kraljevstvo da vlada nad svima i da prebiva iznad dvanaest bogova kaosa.

Kada je Sabaoth zauzeo svoje mjesto, kao nagradu za pokajanje, Pistis mu je za ženu dala svoju kćer Zoe (Život) i dodijelila mu veliku moć, te ga je podučila o svemu što postoji na osmom nebu. Kada je stekao vlast, najprije je sebi izgradio palaču. Ona je golema, veličanstvena, sedam puta sjajnija od sviju koje postoje na sedam nebesa.

Ispred **105** svoje palače načinio je prijestolje, koje je bilo golemo a stajalo je na kočiji s četiri lica zvanj Kerubin. Kerubin ima osam obličja na svakom od četiri ugla, lavlja, teleća, ljudska i orlovska, ukupno šezdeset četiri obličja, a pred njim stoji sedam arhanđela; on je osmi i ima vlast. Postoji ukupno sedamdeset dva obličja. Nadalje, iz te se kočije oblikuje sedamdeset dva boga; oni uzimaju obličja kako bi mogli vladati nad sedamdeset dva jezika kojima govore narodi. Pomoću toga prijestolja on je stvorio druge, zmijolike anđele zvane "Serafini", koji ga neprestano slave. Potom je stvorio anđeoski zbor (*ekklesia*), nebrojeno

mnoštvo, koje je naikovalo zboru na osmom nebu; te prvorođenca zvanog Izrael, čije ime znači "čovjek koji vidi Boga"; te drugo biće, zvano Isus Krist, koje nalikuje spasitelju gore na osmom nebu, i koje sjedi njemu zdesna, na uzvišenom prijestolju. Njemu slijeva, na prijestolju sjedi djevica svetoga duha i slavi ga. Pred njom stoji sedam djevica, [...] s trideset harfi, psaltira **106** i truba, slaveći ga. I sve ga anđeoske vojske slave i blagoslivljaju ga. On sam sjedi na prijestolju od svjetlosti [u] velikom oblaku koji ga prekriva. S njim je u oblaku samo Sofija [kćer] Pistis, koja ga podučava o svim stvarima koje postoje na osmom nebu, kako bi mogle biti stvorene stvari slične njima, a njegova vladavina potrajala do uništenja nebesa kaosa i njihovih sila.

Pistis Sofija odvojila ga je od tame i pozvala ga sebi zdesna, dok je prvobitnoga oca postavila sebi slijeva. Od toga se dana desno naziva pravdom, a lijevo zlom. Iz toga su razloga svi primili kraljevstvo (*kosmos*) u zajedništvu pravde i zla, [...] stoji [...] nad stvorenjem [...] sve.

Stoga, kada je prvobitni roditelj kaosa vidio svoga sina Sabaotha i slave u kojoj je prebivao kao najveći od svih vladara kaosa, pozavidio mu je. Obuzet gnjevom, iz svoje je smrti poslao Smrt: on (Smrt) je bio ustanovljen u šestom nebu, [jer] je odatle Sabaoth otet. Tako je postignut broj šestorice vladara kaosa. Budući da je bio dvospolan, Smrt se pomiješao s (vlastitom) prirodom i rodio sedam dvospolnih potomaka. Ovo su imena muških potomaka: Ljubomora, Gnjev, Suze, Uzdisanje, Patnja, Tugovanje, Gorko Plakanje. Ovo su imena ženskih potomaka: Gnjev, Bol, Požuda, Uzdisanje, Kletva, Gorčina, Svadljivost. Oni su se međusobno sparili i svaki je od njih rodio sedmoro, te postoji ukupno **107** četrdeset devet dvospolnih demona.

O njihovim imenima i učincima saznat ćete u *Knjizi Salomonovoj*.

U njihovoj nazočnosti, Zoe, koja je bila sa Sabaothom, stvorila je sedam dobrih dvospolnih sila. Ovo su imena muških sila: Nezavidan, Blagoslovljen, Radostan, Istinit, Nesebičan, Ljubljani, Pouzdan. Ovo su imena ženskih sila: Mir, Zadovoljstvo, Radost, Blagoslov, Istina, Ljubav, Vjera (Pistis). Iz njih je poteklo mnogo dobrih i dobrodušnih duhova.

O njihovim utjecajima i učincima saznat ćete u *Oblici sudbine neba koje je ispod Dvanaest*.

Vidjevši sliku Pistis u vodama, prvobitnog je oca obuzela žalost, osobito kada je čuo njezin glas, poput prvoga glasa koji ga je pozvao neka izađe iz voda. Kada je shvatio da mu je one dale ime, uzdahnuo je. Postidjeo se svoga grijeha. Shvatio je da doista postoji besmrtnik svjetlosti koji je postojao prije njega, i to ga je veoma uznemirilo. Jer, svim bogovima i njihovim anđelima govorio je: "Ja sam Bog. Osim mene nitko ne postoji." Naime, strahovao je da bi ga oni osudili, saznajući za drugoga koji je postojao prije njega. No, nesposoban za razumijevanje, prezreo je osude i postupio nerazborito. Rekao je: "Ako je **108** išta postojalo prije mene, neka se pojavi, kako bismo vidjeli njegovo svjetlo."

I gle! Smjesta je svjetlo izašlo iz osmoga neba i prošlo kroz sva nebesa zemlje. Kada je prvobitni otac vidio ljepotu svjetlosti koja je zračila, zapanjio se i postidio. Kada se ta svjetlost pojavila, u njoj se pojavila ljudska slika, izvanredno lijepa. Nitko je nije vidio izuzev prvobitnoga oca i Pronoie koja je bila s njim. Pa ipak, ta se svjetlost ukazala svim silama nebeskim. I njih obuze nemir.

Kada je Pronoia ugledala toga poslanika, zaljubila se u nj. No, on ju je mrzio jer je bila u tami. Željela ga je zagrliti ali nije bila sposobna to učiniti. U nemogućnosti da utaži svoju ljubav, izlila je svoju svjetlost na zemlju. Od tada se taj poslanik naziva "Adam od Svjetlosti", što znači, "svijetao čovjek od krvi". Zemlja se pred njim prostrla, sveti Adaman, što znači "Sveta Zemlja Adamantina". Od tada svi moćnici slave djevičinu krv. Zemlja se pročistila pomoću djevičine krvi. No, što je još značajnije, voda se pročistila kroz sliku Pistis Sofije, koja se u vodama ukazala prvobitnom ocu. S pravom se, stoga, kaže: "kroz vode." Budući da sve oživljuje, sveta je voda **109** pročišćava.

Iz te prve krvi nastao je Eros, dvospolac. Njegova je muževnost Himireris, vatra iz svjetlosti. Njegova ženstvenost koja je s njime - duša krvi - je od Pronoie tvari. Kada su ugledali Erosa, svi su se bogovi i njihovi anđeli zaljubili u nj. Pojavljujući se u svakome od njih, zapalio ih je: kao što jedna svjetiljka pali mnoge svjetiljke, dok se njezina svjetlost pritom ne umanjuje. Tako se i Eros proširio svim stvorenim bićima kaosa i nije

se umanjio. Kao što se Eros pojavio u sredini, između svjetla i tame, a u sredini, između anđela i ljudi zbililo se tjelesno sjedinjenje Erosovo, tako je iz zemlje procvjetalo prvobitno zadovoljstvo. Žena je slijedila zemlji. Vjenčanje je slijedilo ženi. Rođenje je slijedilo vjenčanju. Razrješenje je slijedilo rođenju.

Poslije Erosa, vinova je loza izniknula iz te krvi izlivena na zemlju. Zato se u onima koji od nje piju rađa žudnja za tjelesnim sjedinjenjem. Poslije vinove loze, iz zemlje su izniknula stabla smokve i nara, kao i sve druge vrste drveća, imajući u sebi sjeme iz **110** sjemena moćnika i njihovih anđela.

Tada je Pravda stvorila Raj, neizmjerljivo lijep i izvan putanja mjeseca i sunca, u Zemlji Bezbrižnosti, na Istoku, među kamenjem. Žudnja obitava među prelijepim, plodovima bremenitim drvećem. A drvo vječnoga života nalazi se, prema volji Božjoj, na sjeveru Raja, kako bi darovalo vječnost dušama čistih, koje će proizaći iz obličja siromaštva na kraju vremena. Boja drveta života je poput boje sunca. Njegove su grane veoma lijepe. Njegovo je lišće poput čempresova. Njegov plod, kada je bijel, nalikuje grozdu. Drvo života visoko je do nebesa. Pokraj njega nalazi se drvo znanja (*gnosis*), koje posjeduje snagu Boga. Njegova je svjetlost poput mjesečeve, kada je u punom sjaju. Njegovo je lišće poput smokvina. Njegov je plod poput datuljina. To se drvo nalazi na sjeveru Raja, kako bi duše oslobodilo iz demonskih okova, ne bi li se one približile drvetu života i jele od njegova ploda i prezrele moćnike i njihove anđele.

Učinak toga drveta opisan je u *Svetoj Knjizi* ovim riječima: "Ti si drvo znanja, koje je u Raju, od čijega je ploda jeo prvi čovjek i koje je otvorilo njegov um; on je volio svoju žensku družicu i prezreo **111** ostale, strane slike."

Poslije njega, izniknulo je stablo masline, koje je imalo pročistiti kraljeve i velike svećenike pravednosti koji će se pojaviti na kraju vremena. Stablo masline proizašlo je iz svjetlosti prvoga Adama, zbog pomazanja koje će oni primiti.

Prva duša (*psiha*) voljela je Erosa koji je bio uza nju, i izlila je svoju krv na nj i na zemlju. Iz te krvi najprije je izniknula ruža, iz zemlje, iz trnovita grma, kao izvor radosti zbog svjetlosti koja se imala pojaviti u grmu.

Poslije nje, iz zemlje je izniknulo raznoliko cvijeće opojna mirisa, iz svake djevičanske Pronoine kćeri. Kada su one uzljubile Erosa, izlile su svoju krv na nj i na zemlju. Poslije njih, iz zemlje je izniknulo bilje svake vrste, imajući u sebi sjeme moćnika i njihovih anđela. Poslije njih, moćnici su iz voda stvorili sve zvijeri, gmazove i ptice, koji su u sebi nosili sjeme moćnika i njihovih anđela.

No, prije svega toga, kada se pojavio prvoga dana, proboravio je na zemlji otprilike dva dana, ostavivši nižu Pronoiu na nebu. Potom se uzdignuo u svoju svjetlost. Smjesta je tama zastrla čitav svemir. **112** Kada je to poželjela, Sofija, koja je bila na nižem nebu, primila je vlast od Pistis i oblikovala veličanstvena svijetleća tijela i sve zvijezde. Postavila ih je na nebo kako bi obasjavali zemlju i označavali vrijeme, godišnja doba, godine, mjeseci, dane, noći, trenutke... Tako je bio ukrašen čitav nebeski prostor.

Kada je Adam Svjetlosti izrazio želju da uđe u svoju svjetlost - tj. u osmo nebo - nije to mogao učiniti zbog siromaštva koje se pomiješalo s njegovom svjetlošću. Stoga je za se stvorio golemo vječno kraljevstvo. U tom vječnom kraljevstvu stvorio je šest vječnih kraljevstava i njihove ukrase, ukupno šest, koji su bili sedam puta bolji od nebesa kaosa i njihovih ukrasa. Sva ta vječna kraljevstva i njihovi ukrasi postoje u beskonačnosti koja se nalazi između osmoga neba i kaosa ispod njega, uključujući svemir koji pripada siromaštvu. Njihov je poredak zapisan u *Sedmom svemiru proroka Hieralijske*.

Prije negoli se Adam Svjetlosti povukao u kaos, moćnici koji su ga vidjeli podsmjehivali su se prvobitnom ocu, jer je lagao kada je rekao: "Ja sam Bog. Nitko ne postoji prije mene." Došli su k njemu i rekli: "Zar to nije bog koji je uništio naše djelo?" On im odgovori: "Da. Ako ne želite da on uništi naše djelo, stvorimo čovjeka od zemlje, prema slici našega tijela i prema slici **113** toga bića, kako bi nam služio i kako bi se, kada vidi sebi sličnog, u nj zaljubio. Tako više neće uništavati naše djelo, a mi ćemo rođene iz svjetlosti učiniti svojim slugama, za sve vrijeme trajanja toga vječnoga kraljevstva." Sve se to dogodilo u skladu sa zamisli Pistis, kako bi se čovjek pojavio poslije sebi sličnoga, i prezreo ih zbog njihova obličja. A njihovo je obličje postalo omotač svjetlosti.

Potom su moćnici primili znanje (*gnosis*) potrebno za stvaranje čovjeka. Sofija Zoe - ona koja je uz Sabaotha - predvidjela je to. I nasmijala se njihovoj odluci. Jer, oni su slijepi: i ne znajući, stvorili su ga na svoju štetu. Ne shvaćaju što čine. Ona ih je pretekla i načinila svoga čovjeka, koji je imao podučiti njihovo obličje kako da ih prezire i pobjegne od njih.

Taj je učitelj nastao na sljedeći način. Kada je Sofija ispustila kapljicu svjetlosti, ona je pala na vodu, te se smjesta pojavilo dvospolno ljudsko biće. Tu je kapljicu najprije oblikovala kao žensko tijelo. Poslije toga, koristeći se tijelom, oblikovala ga je na sliku majke koja se pojavila. Svoje je djelo završila za dvanaest mjeseci. Bilo je stvoreno dvospolno ljudsko biće koje Grci nazivaju Hermafroditom; njegovu majku Hebreji nazivaju Evom Života (Zoe), naime, ženskim učiteljem života. Njezin je potomak biće koje je gospodar. Moćnici **114** su ga poslije nazvali "Zvijer", kako bi moglo zavoditi njihova obličja. "Zvijer" se tumači kao "učitelj", jer se pokazalo da je najmudrija od svih bića.

Eva je prva djeвица, ona koja je bez muža začela svoga prvog potomka. Samo je sebi bila babica. Ona je, navodno, rekla:

Ja sam dio svoje majke; ja sam majka.

Ja sam žena; ja sam djeвица.

Ja sam ona koja ublažava porodiljne muke.

Moj me muž oplodio; ja sam njegova majka.

On je moj otac i gospodar.

On je moja snaga; Ono što želi on govori s razlogom.

Ja sam proces nastajanja; rodila sam čovjeka kao gospodara.

Voljom [...] oni [...] Duše koje su imale ući u obličja moćnika očito vale su se Sabaothu i njegovu Kristu. Njima je sveti glas rekao: "Množite se i poboljšavajte! Budite gospodari svih stvorenja." Njima je sudbina namijenila da ih zarobi prvobitni otac. Tako su bili zatvoreni u tamnice obličja i ondje će ostati do kraja vremena. Onima koji su bili uza nj, prvobitni je otac iznio svoje mišljenje o čovjeku. Svaki je od njih tada izlio svoje sjeme u središte pupka zemlje. Toga je dana sedam vladara oblikovalo čovjeka tijela nalik njihovu, no njegova je slika nalikovala čovjeku koji im se ukazao. Oblikovan je dio po dio. Njihov je vođa oblikovao mozak i živčani sustav. Poslije toga, on se pojavio kao prvi.

Postao je **115** čovjek obdaren dušom. I bio je nazvan "Adam", što znači "otac", prema imenu onoga koji je postojao prije njega.

Kada su završili Adama, on ih je napustio kao beživotna posuda, budući da je poprimio oblik kao odbačen plod, u njemu nije bilo duha. Kada se vrhovni vladar prisjetio Pistisinih riječi, obuze ga strah da će pravi čovjek ući u njegovo obličje i njime zagospodariti. Stoga je svoje obličje ostavio četrdeset dana bez duše, povukao se i napustio ga. Četrdesetoga dana, Sofija Zoe udahнула je svoj dah u Adama koji nije imao duše. Počeo se kretati po tlu, ali nije mogao ustati.

Kada je stiglo sedam vladara, vidjeli su ga i uznemirili se. Prišli su mu i zarobili ga. On (vrhovni vladar) upitao je dah u njemu: "Tko si? Odakle si došao?" Dah mu odgovori: "Došao sam iz sile čovjeka za uništenje vašega djela." Kada su to čuli, slavili su ga jer je umirio njihove strahove i nemir. Taj su dan nazvali "Počinak", jer su otpočinuli od naporna rada. Kada su vidjeli da je Adam ustao, bijahu radosni, te ga uzeše i smjestiše u Raj. Tada su se povukli u svoja nebesa.

Poslije toga dana počinka, Sofija je poslala svoju kćer Zoe, zvanu Eva, kao učiteljicu, kako bi učinila da Adam, koji nije imao duše, ustane, te da oni koje on iznjedri postanu nositelji svjetlosti. Kada je **116** Eva vidjela svoga muškog druga gdje leži na zemlji, sažalila se na nj rekavši: "Adame! Oživi! Ustani sa zemlje!" Njezina se riječ smjesta pretvorila u djelo. Ustavši, Adam je otvorio oči. Kada ju je ugledao, rekao je: "Zvat ćeš se `Majkom živih'. Jer, ti si mi dala život."

Kada su moćnici doznali da je njihovo obličje oživjelo i ustalo, veoma su se zabrinuli. Poslali su sedam arhanđela da izvide što se dogodilo. Oni su došli k Adamu. Vidjevši Evu gdje s njim razgovara, rekoše jedni drugima: "Što je ta svijetla žena? Nalikuje slici koja nam se ukazala u svjetlosti. Zarobimo je i stavimo u nju njezino sjeme, kako bi postala bremenita i nemoćna da se uzdigne u svoju svjetlost. Mi ćemo zapovijedati onima koje rodi. Ali, ne recimo Adamu ništa, jer on nije jedan od nas. Učinimo da usne dubokim snom. U snu ćemo mu kazati da je ona potekla iz njegova rebra, kako bi mu se pokorila i kako bi on bio njezin gospodar."

Eva, kao sila, nasmijala se njihovoj odluci. Zamaglila je njihove oči i potajice ostavila uz Adama svoju sliku. Ušla je u drvo znanja i ondje ostala. Tražili su je, a ona im je otkrila da je ušla u drvo i postala drvetom. Obuzeti strahom, slijepa su stvorenja pobjegla.

Kada je magla iščeznula iz njihovih očiju, došli su k Adamu; vidjevši da je uza nj slika te žene **117** veoma su se uznemirili, misleći da je to prava Eva. Nerazborito su joj prišli, zarobili je i bacili svoje sjeme na nju. Učinili su veliko zlo, oskrvnuvši je ne samo na prirodne, nego i na odvratne načine. Najprije su oskrvnuli pečat njezina glasa - onaj koji im je govorio, rekavši: "Što postoji prije vas?" - kaneći tako oskrvnuti one koji bi na kraju (vremena) mogli reći da su rođeni od istinskoga čovjeka putem govora. Pogriješili su, ne znajući da su oskrvnuli vlastito tijelo: na svaki su način moćnici i njihovi anđeli oskrvnuli sliku.

S prvim vladarom začela je Abela. Drugog je potomka začela sa sedam moćnika i njihovim anđelima. Sve se to dogodilo prema zamisli prvobitnoga oca, kako bi prvobitna majka u sebi ponijela svako sjeme, pomiješana i usklađena sa sudbinom svemira, njegovim oblicima i Pravdom. Prethodno smišljen plan ostvario se u pogledu Eve, kako bi obličja moćnika postala omotačima svjetlosti i kako bi ih se preziralo kroz njihova obličja.

Prvi Adam, (Adam) Svjetlosti, obdaren duhom (*pneumatikos*), pojavio se prvi dan.

Drugi je Adam obdaren dušom (*psychikos*), a pojavio se šestoga dana koji se naziva Afrodita. Treći je Adam stvorenje zemlje (*choikos*), odnosno, čovjek zakona, a pojavio se osmoga dana [...] spokoj **118** siromaštva, koji se naziva "Dan Sunca" (nedjelja). Potomstvo zemaljskoga Adama bilo je brojno i potpuno, te je proizvelo svakojake znanstvene podatke o dušom obdarenom Adamu. No, svi su bili u neznanju.

Dopustite mi da kažem još i to da je vladarima bilo drago kada su vidjeli njega i žensko stvorenje kako griješe u neznanju, poput zvijeri. Kada su shvatili da ih besmrtnik neće zanemariti, obuzeo ih je strah veći nego kada se žena pretvorila u drvo. Veoma su se uznemirili, rekavši: "Možda je to istinski čovjek - ovo biće koje je na nas poslalo maglu i

podučilo nas da je ona koja je oplodena nalik njemu - a mi ćemo biti pobijedeni!"

Tada su njih sedmorica iznijeli planove. Krotko su došli k Adamu i Evi. Rekli su mu: "Plodovi svih stabala koja su za te stvorena u Raju bit će pojedeni; no, čuvajte drvo znanja i ne jedite od njegova ploda. Ako od njega jedete, umrijet ćete." Usadili su u njih strah i povukli se k svojim moćnicima.

Potom je stiglo najmunđrije od svih stvorenja, zvano Zvijer. Kada je (Zvijer) vidjela (sliku) njihove majke Eve, rekla joj je: "Što ti je Bog rekao? Je li ti rekao: `Ne jedite od ploda drveta znanja (*gnosis*)'?" Ona joj odgovori: "Nije rekao samo: `Ne jedite od njegova ploda', nego i `Ne dotičite ga se, da ne biste umrli.'" (Zvijer) joj reče: "Ne bojte se. U smrti nećete umrijeti. Jer, on zna da će, budete li jeli **119** od njegova ploda, vaši umovi postati bistri, te da ćete vi sami biti poput bogova, znajući razliku između zlih i dobrih ljudi. Doista, to vam je rekao u ljubomori, kako ne biste jeli od ploda drveta znanja."

Eva je povjerovala učiteljevim riječima. Pogledala je drvo i vidjela kako je lijepo i bremenito plodom. Drvo joj se svidjelo, stoga je uzela njegov plod i pojela ga. Svome je mužu također dala da jede od ploda, i on je jeo. Potom se njihov um otvorio. Jer, kada su pojeli, obasjala ih je svjetlost znanja. Kada su se zaodijenui stidom, znali su da su lišeni znanja. Kada su se otrijeznili, vidjeli su da su nagi, te su se zaljubili jedno u drugo. Vidjevši da oni koji su ih načinili imaju oblik zvijeri, prezreli su ih: bili su veoma svjesni.

Kada su vladari saznali da su Adam i Eva prekršili njihove zapovijedi, ušli su u Raj, uz potres i strašne prijetnje. Adam i Eva zadržtaše i sakriše se pod rajskim drvećem. Vladari nisu znali gdje su se sakrili, te zazvahu: "Adame, gdje si?" On im odgovori: "Ovdje sam, jer sam se strahujući od vas sakrio, ispunjen stidom." U neznanju su ga upitali: "Tko vam je rekao za stid kojim ste se zaodijenui? - osim ako niste jeli od ovoga drveta!" On im reče: "Žena koju ste mi dali - ona mi je dala da jedem, i ja sam jeo." Potom su upitali ženu: **120** "Što si učinila?" Ona im odgovori: "Učitelj me ponukao, i ja sam jela."

Vladari su potom pristupili učitelju. Njihove su se oči zbog njega zamaglile, te mu nisu mogli ništa učiniti. Prokleli su ga, jer su bili nemoćni.

Poslije toga, došli su k ženi i prokleli nju i njezino potomstvo. Potom su prokleli i Adama, a zbog njega i zemlju i usjeve; prokleli su sve što su stvorili. Oni nemaju blagoslova. Dobro ne može proizaći iz zla.

Toga su dana vladari shvatili da doista postoji nešto moćnije od njih: shvatili su samo da njihove zapovijedi nisu bile izvršene. Zbog besmrtnika, svijetom je zavladao zavist. Kada su vladari vidjeli da je njihov Adam ušao u nepoznato stanje znanja, poželjeli su ga iskušati, te su skupili sve domaće životinje i divlje zvijeri zemaljske i ptice nebeske, i doveli ih Adamu da vide kako će ih nazvati. Kada ih je Adam vidio, dao je imena njihovim stvorenjima.

Među njima je zavladao nemir, jer je Adam izdržao sva iskušenja. Okupili su se i iznijeli planove. Rekli su: "Pogledajte Adama! Postao je poput nas, te zna razliku između svjetla i tame. Možda će biti zaveden, kao u slučaju Drveta Znanja, te će jesti i s Drveta Života i postati besmrtni, i postati gospodarem, i prezreti nas i svu našu slavu! Tada će se odreći nas i našega svemira. Istjerajmo ga **121** iz Raja, protjerajmo ga u zemlju iz koje je bio odveden, kako ne bi znao više od nas."

I tako su prognali Adama iz Raja, zajedno s njegovom ženom. I to što su učinili nije im bilo dovoljno. Strahovali su. Okružili su Drvo Života strašnim živim bićima zvanima "kerubini", i među njih postavili vatreni mač koji je neprestano vitlao, kako nijedno zemaljsko biće ne bi moglo ondje ući.

Budući da su vladari zavidjeli Adamu, željeli su Adamu i Evi skratiti živote. Međutim, u tome ih je spriječila sudbina koja im je (Adamu i Evi) bila određena od samoga početka. Jer, svakome je bio dodijeljen životni vijek od tisuću godina, u skladu s gibanjem svijetlećih tijela. No, iako vladari to nisu mogli učiniti, svaki od tih zlobnika oduzeo im je po deset godina. Preostali životni vijek tako je iznosio devet stotina i trideset godina; ispunjenih bolom, slabošću i zlom. I život će takvim ostati do kraja vremena.

Vidjevši da su vladari tame prokleli njezine, Sofija Zoe se uvrijedila. Izašavši iz prvoga neba u punoj snazi, istjerala je vladare iz njihovih nebesa i bacila ih u grješni svijet, na zemlju, kako bi ondje prebivali u obliku zlih duhova (demoni).

[...], **122** kako bi u Raju moglo provesti tisuću godina - dušom obdareno živo biće zvano "feniks". Ono samo sebe ubija i ponovno oživljuje, kao svjedok presude protiv njih, jer učiniše zlo Adamu i njegovu naraštaju, sve do kraja vremena. Postoje [...] tri čovjeka i njihovi potomci, sve do kraja vremena: duhom obdaren i vječan, dušom obdaren i zemaljski. Jednako tako, postoje i tri feniksa [u] Raju - prvi je besmrtn; drugi živi tisuću godina, dok za trećega *Sveta knjiga* tvrdi da je umro. Postoje, također, i tri krštenja - prvo je duhovno, drugo je krštenje vatrom, treće je krštenje vodom. Kao što se feniks pojavljuje kao svjedok o anđelima, tako je i vodena hidra egipatska svjedok onih koji silaze u krštenje istinskoga čovjeka. Dva egipatska bika posjeduju misterij, sunce i mjesec, kao svjedoke Sabaotha: naime, preko njih je Sofija primila svemir; od dana kada je stvorila sunce i mjesec, stavila je vječni pečat na svoje nebo.

A crv koji je rođen iz feniksa također je ljudsko biće. O njemu je pisano (Ps 91:13 LXX): "Kao feniks cvate pravednik"*. Feniks se najprije pojavljuje u živom stanju, potom umire i ponovno ustaje, kao znak onoga što postaje očito na kraju vremena. Ti veliki znakovi pojavljivali su se samo u Egiptu - nigdje drugdje - kao naznaka **123** da je (ta zemlja, op. prev.) poput Božjega Raja.

Vratimo se gore spomenutim vladarima, kako bismo kazali još nešto o njima. Kada je sedam vladara bačeno s njihovih nebesa na zemlju, stvorili su sebi sluge, mnoštvo demonskih anđela. Ovi su ljude podučili raznim vrstama grijeha, te magiji, čarobnim napitcima, obožavanju idola, prolijevanju krvi, svetištima, hramovima, žrtvama te žrtvovanjima svim zemaljskim duhovima, imajući sudbinu njihova suradnika koji je došao u život sporazumom između bogova nepravde i pravde.

Svijet je, dakle, od početka griješio. Jer, svi ljudi na zemlji, od postanka do svršetka, obožavali su duhove (demone), - kako pravedni anđeli, tako i nepravedni ljudi. Tako je svijetom vladala zaludjenost, neznanje i nepomičnost. Svi su griješili, sve do pojave istinskoga čovjeka.

Neka ovo za sada bude dovoljno. Nastavimo s razmatranjem našega svijeta, kako bismo točno završili opis njegova poretka i uprave. Tada će nam postati jasno kako je otkriveno vjerovanje u neviđeno kraljevstvo, koje je bilo vidljivo od postanka do svršetka vremena.

Došao sam, dakle, do glavnih točaka vezanih uz besmrtnoga čovjeka: govorit ću o svim bićima koja mu pripadaju i objasniti kako su se našla ovdje.

Kada je nastalo mnoštvo ljudskih bića, od Adama **124**, koji je bio oblikovan, te iz tvari, i kada je svijet već bio napučen, vladari su njime gospodarili - odnosno, držali su ga ograničenog neznanjem. Zašto? Iz sljedećega razloga: budući da besmrtni otac zna da nedostatak istine postoji u vječnim kraljevstvima i njihovu svemiru, kada je poželio uništiti vladare gubitka pomoću stvorenja koja su oblikovali, poslao je tvoju sliku dolje, u svijet gubitka, naime, blagoslovljene, male, nedužne duhove. Njima znanje nije strano. Jer, sve je znanje sadržano u jednom anđelu koji se pojavio prije njih; on nije nemoćan u pratnji oca. I [on] im je dao znanje. Kad god se pojave u svijetu gubitka, smjesta i najprije razotkrivaju uzorak trajnosti, kao osudu vladara i njihovih sila. Kada su se blagoslovljena bića pojavila u oblicima koje su im dali vladari, budili su zavist. A iz zavisti su vladari pomiješali svoje sjeme s njima, nadajući se da će ih oskvrnuti. Nisu uspjeli. Kada su se blagoslovljena bića pojavila u svijetlom obliku, pojavila su se na različite načine. Svaki od njih, počevši u svojoj zemlji, razotkrio je svoju (vrstu) znanja vidljivoj crkvi sastavljenoj od obličja gubitka. Ona (crkva) je bila osnovana kako bi sadržavala sve vrste sjemenja, zbog sjemenja vladara koje se s njome pomiješalo.

Tada je Spasitelj stvorio [...] sviju njih - i njihovi su duhovi očito nadmoćniji, (jer su, op. prev.) blagoslovljeni **125** i raznoliki. (Stvorio je) također mnoga druga bića, koja nemaju kralja, te su bolja od svakoga tko je postojao prije njih. Postoje, dakle, četiri rase. Tri rase pripadaju kraljevima osmoga neba. No, četvrta rasa nema kralja, to je savršena i od sviju najviša. Jer, oni će ući u sveto mjesto njihova oca. I oni će steći mir i spokoj i vječnu, neizrecivu slavu i beskrajnu radost. Štoviše, oni su kraljevi u smrtnom području, u njemu su besmrtni. Oni će osuditi bogove kaosa i njihove sile.

Riječ koja je iznad svih bića poslana je samo da bi on mogao objaviti nepoznato. On je rekao :

"Ništa nije skriveno što nije očito, i ono što nije bilo prepoznato, bit će prepoznato."

Ovi su poslani da obznanu ono što je skriveno, te sedam moćnika kaosa i njihovu bezbožnost. Time su bili osuđeni na smrt.

Kada su se svi savršeni pojavili u oblicima koje su im dali moćnici, i kada su razotkrili neusporedivu istinu, osramotili su svu mudrost bogova. I njihova je vjera bila prokletstvo. I njihova se moć isušila. Njihova se vlast istopila. Njihova je misao postala praznina, zajedno s njihovom slavom.

Prije svršetka vremena, čitav prostor potrest će snažan grom. Tada će vladari tugovati, [...] njihova **126** smrt. Anđeli će oplakivati svoje čovječanstvo, demoni će plakati nad svojim dobima, a njihovo će čovječanstvo tugovati i kukati u svojoj smrti. Tada će započeti doba, i oni će se uznemiriti. Njihovi će kraljevi biti zatrovani vatrenim mačem, te će međusobno zaratiti, a zemljom će poteći krv. Ti će ratovi uznemiriti vode mora. Zvijezde na nebu zaustavit će svoja kretanja. Grom će zagrmjeti iz velike sile koja je nad svim silama kaosa, gdje se nalazi nebeski svod žene. Stvorivši prvu tvorevinu, ona će odstraniti mudru vatru razuma i zaodjenuti se nerazboritim gnjevom. Tada će progoniti bogove kaosa, koje je stvorila zajedno s prvobitnim roditeljem. Bacit će ih dolje, u ponor. Bit će zbrisani zbog svoje zlobe. Jer, postat će poput vulkana i proždrijeti jedan drugoga dok ne iščeznu u ruci prvobitnoga roditelja. Kada ih on uništi, okrenut će se protiv sebe i sebe samoga uništiti dok ne prestane postojati.

A njihova nebesa past će jedno na drugo, i njihove će sile progutati vatra. Njihova će vječna kraljevstva također biti pregažena. A njegovo će nebo pasti i razbiti se na dva dijela. Njegova [...] će pasti dolje, na [...] podržati ih; oni će pasti u ponor, i ponor će biti pregažen.

Svjetlost će [...] tamu i zbrisati je: bit će **127** nešto što nikada nije bilo. A tvorevina kojoj je slijedila tama rastopit će se. I nedostatak će biti

iščupan iz korijena (i bačen) dolje, u tamu. I svjetlost će se vratiti svome korijenu. I pojavit će se slava nerođenih. I ispunit će čitavo vječno kraljevstvo.

Kada proročanstvo i pripovijest o onima koji su kralj (? kraljevi, op.prev.) budu obznanjeni i kada ga ispune oni koji se nazivaju savršenima, oni koji - za razliku (od njih, op. prev.) - nisu postali savršeni u nerođenu ocu, primit će njihovu slavu u svojim kraljevstvima i kraljevstvima besmrtnih: no, nikada neće ući u kraljevstvo bez kralja. Jer, svatko mora otići na mjesto odakle je potekao. Doista, po njegovim djelima i znanju, svaki čovjek razotkrit će svoju (vlastitu) prirodu.

*U Psalmu 92 (91),13, "Biblija", Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994. stoji: "Ko palma cvate pravednik..."

(PRVO) OTKRIVENJE PO JAKOVU

(V, 3)

Uvod: *William R. Schoedel*

Preveo na engleski: *William R. Schoedel*

Uredio: *Douglas M. Parrot*

Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Rukopis naziva ovaj zapis *Otkrivenjem po Jakovu*. Mi ga ovdje nazivamo (*Prvo*) *otkrivenje po Jakovu*, kako bismo ga razlikovali od sljedećega teksta (V,4) kojeg rukopis također naziva *Otkrivenjem po Jakovu*. Naše je otkrivenje izvrstan primjer "dijaloga otkrivenja". Sudionici toga razgovora su Gospodin i Jakov, Gospodinov brat (iako se za potonjega kaže da je bio Gospodinov brat samo u duhovnom smislu). U prvom dijelu teksta (24-30) Jakov Gospodinu postavlja pitanja koja odražavaju njegovu zabrinutost zbog patnji koje će ubrzo snaći i njega i Gospodina, a Gospodin mu pruža utjehu, u obliku standardnog gnostičkoga nauka o čovjekovu mjestu u svemiru. Nejasan i veoma kratak osvrt na raspeće (30), predstavlja prekretnicu pripovijesti. Poslije ponovnoga ukazanja Gospodina, pripoviješću dominira niz formula koje bi Jakovu trebale pomoći u njegovu sučeljavanju s izazovima neprijateljskih sila koje će pokušati spriječiti njegov uzlazak "Prvobitnome", poslije njegova mučeništva (32-36). Te formule predstavljaju dramatiziranu verziju tekstova koji se pojavljuju drugdje u kontekstu obreda bojanja, u obliku valentinovskoga gnosticizma (**Irenej**, *Haer*, 1.21.5; **Epifan**, *Pan* 36.3.1-6). Međutim, valja napomenuti kako barem jedna karakteristična rečenica koja se ovdje pojavljuje ("Ja sam stranac, sin Očeve rase") ima paralelu u *Corpus Hermeticumu* (13.3). Druga zanimljiva pitanja koja se pojavljuju u drugom dijelu otkrivenja, uključuju naputke o tajnom prenošenju znanja (36-38), komentare o značaju žena kao učenica (38-41), Jakovljevu opomenu dvanaestorici

učenika (42) i, na kraju, relativno dugačku pripovijest (sada velikim dijelom uništenu) o Jakovljevu mučeništvu.

Označavanje Jakova kao "Jakova Pravednika" (32; 43) upućuje na kontakt sa židovsko-kršćanskom predajom (**Hegezip u Euzebije**, *H.E. Thom.*, izreka 12). Uključivanje Addaija (36) u popis osoba koje će u tajnosti predati nauk, upućuje na Siriju, a time i semitski oblik kršćanstva (vidi Euzebije, *H.E.* 1.13). Neki su znanstvenici isticali kako brojne druge teme ovoga otkrivenja također odražavaju utjecaj židovsko-kršćanske teologije. No, osim značaja koji se pridaje Jakovu Pravedniku, nema mnogo valjanih dokaza na temelju kojih bismo tekst pripisali utjecaju židovskoga kršćanstva. Stoga, postoji mogućnost da je Jakova odabrao krug gnostika kao prigodan izvor njihova nauka.

Jedan od razloga privlačnosti Jakova bila je činjenica da se on nalazio izvan kruga dvanaestorice učenika. Uz to, zbog svoje veze s Isusom (koja je ovdje shvaćena kao duhovna) mogao se smatrati izvorom kršćanskoga nauka, čišćega od onoga koji je promicalo dvanaest učenika. U tom smislu, nužnost tajnoga prenošenja nauka objašnjava zašto se neiniciranome gnosticizam činio relativno kasnim oblikom Isusove vjere. Ukratko, naše otkrivenje pokušava predstaviti alternativu apostolskom autoritetu na koji se pozivao nauk već dosta razvijenoga katoličkoga oblika kršćanstva. Međutim, dok se Jeruzalem i judaizam povezuju s mračnim silama svemira, čini se da se dvanaestorica (a time i katoličko kršćanstvo) kreću unutar dobrotivih sfera Ahamota, manje Sofije.

Lik Jakova gnosticima je također mogao poslužiti za objašnjavanje povijesti prvoga stoljeća. Pad Jeruzalema bio je događaj koji je upravo žudio za objašnjenjem. Iako se poslije činilo prirodnim smatrati tu katastrofu posljedicom zala koje su Židovi nanijeli Isusu (vidi **Origen**, *Contra Celsum* 2.13; **Euzebije**, *H.e.* 3.7), bilo je još prirodnije povezivati pad Jeruzalema sa zlostavljanjem Jakova od židovskih vlasti, neposredno prije velikoga rata s Rimljanima (**Hegezip u Euzebije**, *H. E.* 2.23). Savjesnom kršćanskom učenjaku posve sigurno nije promaknula ta zanimljivost (vidi Origen, *Contra Celsum*, 1.47). Međutim, naše

otkrivenje ne sadrži takve zanimljivosti, te se ulogom Jakova služi na dva načina.

Prvo, razlika između otkupitelja (Gospodina) i otkupljenoga (Jakova, prototipa učenika) je u gnosticizmu mnogo manje izražena (27, gdje se Jakov jasno izjednačava s "Onime Koji Jest"). Kao posljedica, dva su lika komplementarna, prije negoli oprečna, i to u pogledima koji izlaze iz okvira promišljanja katoličkoga kršćanstva.

Drugo, opće gnostičko stajalište da se mučeništvo može prigrliti iz pogrešnih razloga (a neki su gnostici mučeništvo smatrali neizbježnim), učinilo je oslobođenje poslije dugoga razdoblja straha i tjeskobe, posve prirodnim očekivanjem. Tako se Isusovo raspeće i Jakovljevo mučeništvo promatraju kao komplementarni događaji, nužni za posvemašnju egzemplifikaciju pobjede nad silama tame. Po toj logici, Jakovljeva pobjeda nad arhontima, tijekom njegova uzlaska Bogu, vjerojatno je povezana s padom Jeruzalema, prebivališta (prema 25) mnogih arhonata.

O položaju Jakova Pravednika u ranom kršćanstvu govori fragment iz djela **Klementa Aleksandrijskog**:

"Jakovu Pravedniku i Petru Gospodin je prenio *gnosis* poslije uskrsnuća. Oni su je prenijeli drugim apostolima. Drugi su je apostoli prenijeli sedamdesetorici ..." (Euzebije, *H.E.* 2.1.4).

Odlomak upućuje na tri osnovne (nedvojbeno istodobne) faze u razvoju Jakovljeva lika:

- 1) Jakov Pravednik, simbol židovsko-kršćanskih vrednota;
- 2) Jakov kao primatelj otkrivenja poslije uskrsnuća, u gnostičkom okviru; i
- 3) Jakov kao prijatelj Gospodinovih apostola, u katoličkom okviru.

Naše otkrivenje vjerojatno odražava zanimanje za Jakova koje odgovara drugoj osnovnoj fazi u oblikovanju njegova lika.

Konačno valja napomenuti kako postoje neki dokazi o izravnom utjecaju ezoterične židovske misli. Jer, samo kroz neobičnu manipulaciju brojevima i svijest o značenju broja 72 u židovskoj predaji možemo objasniti činjenicu da "dvanaest hebdomada" (12x7) istovjetno sa "sedamdeset dva neba" (26).

hebdomadalan - tjedni, sedmični

(PRVO) OTKRIVENJE PO JAKOVU

(V, 24, 10-44, 10)

Otkrivenje po Jakovu

Gospodin mi reče: "Gle, moje se otkupljenje bliži kraju. Dao sam ti znak, Jakove, brate moj. Jer, nisam te uzalud zvao bratom, iako mi stvarno nisi brat. U pogledu tebe nisam neznalica; stoga, kada ti dam znak - znaj i čuj.

"Ništa nije postojalo osim Onoga Koji Jest. On se ne može zvati imenom i neizreciv je. Ni mene se ne može zvati imenom, mene koji sam od Onoga Koji Jest, iako su mi [dana] mnoga imena - dva od Onoga Koji Jest. Ja, [ja] sam prije tebe. Budući da si [pitao] o ženstvenosti, ženstvenost je postojala, no, ona nije bila [prva]. Za [sebe] je pripremala moći i bogove. No, [ona nije] postojala [kada] sam ja došao **25** budući da sam ja slika Onoga Koji Jest. No, ja sam donio [njegovu] sliku, kako bi sinovi Onoga Koji Jest mogli znati koje su stvari njihove, a koje su [im] strane. Znaj, razotkrit ću ti sve o toj tajni. Jer, oni će me prekosutra zarobiti. No, moje je otkupljenje blizu."

Jakov reče: "Rabbi, rekao si: 'Zarobit će me.' No, što mogu učiniti?"

On mi odgovori: "Ne boj se, Jakove. I tebe će zarobiti. No, napusti Jeruzalem. Jer, ona uvijek donosi gorčinu sinovima svjetlosti. Ona je prebivalište brojnih arhonata. No, tvoje će otkupljenje biti sačuvano od

njih. Kako bi mogao razumjeti tko su [oni] i kakvi su, ti ćeš [...]. I slušaj. Oni nisu [...] nego [arhonti...]. Ta dvanaestorica [...] dolje [...] arhonte [...] 26 na njegov vlastiti hebdomad."

Jakov reče: "Rabbi, zar postoji dvanaest hebdomada, a ne sedam kao što kazuju knjige?"

Gospodin odgovori: "Jakove, tko govori o knjigama malo toga razumije. Međutim, otkrit ću ti što je proizašlo iz onoga koji nema broja. Dat ću ti znak o njihovom broju. A o onome što je iz njega proizašlo, iz njega koji je neizmjeran, dat ću znak o njihovoj mjeri."

Jakov reče: "Rabbi, evo, primio sam njihov broj. Postoje sedamdeset dvije mjere!"

Gospodin odgovori: "To su sedamdeset dva neba koja su im podređena. To su moći njihove snage, koje su oni uspostavili; to su oni koji su posvuda, postojeći samo pod [vlašću] dvanaest arhonata. Unutarnja moć među njima [skupila je] za se anđele [i] nebrojenu vojsku. Onaj Koji Jest primio je [...] za [...] Onoga Koji Jest [...] oni su neizmjerni. 27 Želiš li im znati broj, [nećeš] moći [to učiniti] dok ne odbaciš slijepu misao, tu vezu s tijelom koje te okružuje. Tada ćeš dosegnuti Onoga Koji Jest. I više nećeš biti Jakov; ti si Onaj Koji Jest. A svi nebrojeni bit će imenovani."

[Jakov reče:] "Rabbi, kako ću dosegnuti Onoga Koji Jest, ako su sve te moći i sve vojske protiv mene?"

On mi odgovori: "Te moći nisu ustale protiv tebe, nego protiv drugoga. One su ustale protiv mene. Naoružane su drugim [moćima]. Okrenule su se protiv mene da mi sude. Nisu mi dale [...] u tome [...] kroz njih [...]. Na ovome mjestu [...] patnje, ja ću [...]. On će [...] 28 i ja ih neću poreći. U meni će biti tišina i skriveno otajstvo. No, pred njihovim sam gnjevom slab."

Jakov reče: "Rabbi, zar nema krivnje ako su se one okrenule protiv tebe?"

Došao si sa znanjem,
kako bi porazio njihov zaborav.
Došao si sa sjećanjem,
kako bi porazio njihovo neznanje.

No, ja bijah zabrinut za te.

Jer, sišao si u veliko neznanje,
no, ništa te u njemu nije oskvrnulo.
Jer, sišao si u veliko bezumlje,
ali, tvoje je sjećanje ostalo.

Hodao si u blatu,
ali, tvoja je odjeća ostala neokaljana,
i nisi bio zakopan u njihovoj prljavštini,
i nisu te uhvatili.

A ja nisam bio poput njih, iako sam odijenuo sve što je njihovo.

U meni je zaborav,
pa ipak, sjećam se svega što nije njihovo.
U meni je [...],
a ja sam u njihovoj [...].

[...] znanje [...] nije u njihovim patnjama [...] No, obuzeo me strah [pred njima], jer oni su vladari. Ta, što će **29** učiniti? Što će reći? Što ću ja reći? Koju ću riječ izgovoriti kako bih od njih pobjegao?"

Gospodin reče: "Jakove, tvoje razumijevanje i strah su za pohvalu. Ako se i dalje budeš bojao, ne brini ni za što drugo do li za svoje otkupljenje. Jer, evo, završit ću ovu sudbinu na ovoj zemlji, kao što sam rekao iz nebesa. I otkrit ću ti tvoje otkupljenje."

Jakov reče: "Rabbi, kako ćeš se poslije toga ponovno nama ukazati? Kada te uhvate i kada završiš ovu sudbinu, otići ćeš gore, k Onomu Koji Jest."

Gospodin reče: "Jakove, poslije toga otkrit ću ti sve, ne samo za tvoju korist, nego i u korist nevjerice ljudi, kako bi u njima mogla postojati [vjera]. Jer, mnogi će [pristati] uz vjeru [i] narasti [u...]. **30** A poslije toga, pojavit ću se pred arhontima, kako bih ih opomenuo. I otkrit ću im da on ne može biti zarobljen. Ako ga zarobe, on će svakoga od njih nadjačati. No, sada idem. Upamti ono što sam ti rekao i pusti ih neka odu gore prije tebe."

Jakov reče: "Gospodine, požurit ću kako si mi rekao".

Gospodin ga pozdravi i ispuni ono što je valjalo ispuniti.

Kada je Jakov čuo o njegovim patnjama i rastužio se, oni su čekali znak njegova dolaska. I došao je poslije nekoliko dana. A Jakov je hodao planinom zvanom "Gaugelan" sa svojim učenicima, koji su ga slušali [jer su bili ožalošćeni], a on je bio [...] utješitelj, [govoreći]: "To je [...] drugo [...Tada se] skupina raspršila, no Jakov je ostao [...] moleći [...], po **31** običaju.

I Gospodin mu se ukaza. Prekinuo je (svoju) molitvu i zagrlio ga. Poljubio ga je, govoreći:

"Rabbi, pronašao sam te! Slušao sam o patnjama koje si trpio. I velika me tuga obuzela. Znaš da suosjećam s tobom. Razmislivši, shvatio sam da te ljude ne želim vidjeti. Njima se mora suditi zbog onoga što su učinili. Jer, njihova se djela protive onome što je primjereno."

Gospodin reče: "Jakove, ne brini za me ni za te ljude. Ja sam onaj koji je bio u meni. Nikada nisam patio, niti bio ožalošćen. A ti mi ljudi nisu učinili nažao. Ti su (ljudi) postojali [kao] vrsta arhonata, i to zaslužuje da bude [uništeno] kroz njih. No, [...] arhonti, [...] koji su [...] ali budući da je ona [...] ljuta na [...] samo [...] **32** je njegov sluga. Stoga je tvoje ime 'Jakov Pravednik'. Gle, postat ćeš trijezan kada me ugledaš. A ti si prekinuo svoju molitvu. Budući da si pravednik Božji, zagrlio si me i poljubio. Zaista, kažem ti da si protiv sebe izazvao silan gnjev i bijes. No, (to se dogodilo) kako bi oni drugi mogli postati."

Ali, Jakov je bio plah (i) zaplaka. Obuzela ga je velika žalost. Obojica su sjeli na kamen.

Gospodin mu reče: "Jakove, tako ćeš proći te patnje. No, ne žalosti se. Jer, tijelo je slabo. Ono će primiti što mu je namijenjeno. No, ti ne budi [plah] i ne boj se." Gospodin [stane].

Kada je Jakov to čuo, obrisao je suze u [svojim očima] i veoma gorko (?) [...] što je [...].

Gospodin reče [: "Jakove], evo, **33** otkrit ću ti tvoje otkupljenje. Kada [te] zarobe, i kada budeš prolazio te patnje, mnoštvo će se protiv tebe naoružati kako <bi> te uhvatili. Trojica će te zarobiti - skupljači poreza koji (ondje) sjede. Osim što zahtijevaju porez, oni također krađu duše. Kada padneš u njihovu moć, jedan od njih, stražar, upitat će te: 'Tko si i odakle dolaziš?' Odgovorit ćeš mu: 'Ja sam sin, i dolazim od Oca.' On će te upitati: 'Kakav si ti sin, i kojemu ocu pripadaš?' Ovako ćeš mu odgovoriti: 'Dolazim od Prvobitnoga Oca, i sin sam u Prvobitnome.' [Kada] te [upita], [...], ti [mu odgovori, ...] u [...] kako bih mogao [...].

"[...**34** od] stranih stvari?" Ti ćeš mu reći: 'One nisu posve strane, nego su od Ahamota, koji je žena. I njih je stvorila kada je donijela rasu od Prvobitnoga. Stoga, one nisu strane, nego naše. One su doista naše, jer je od Prvobitnoga ona koja njima gospodari. One su istodobno strane, jer se Prvobitni nije s njom sjedinio, kada ih je donijela.' Kada te upita i ovo: "Kamo ćeš otići?", ti mu reci: "Na mjesto odakle sam došao, tamo ću se vratiti.' Ako tako budeš govorio, izbjeci ćeš njihove napade.

"Kada dođeš k [toj] trojici zatočitelja [koji] na tome mjestu krađu duše [...] njima. Ti [...] posudu [...] mnogo više od [...] **35** od one koju [...] za [...] njezin korijen. I ti ćeš biti trijezan [...]. No, pozvat ću neiščekivano znanje, koje je Sofija koja je u Ocu (i) koja je majka Ahamotina. Ahamot nije imala oca, niti muške utjehe, nego je ona žena od žene. Ona vas je stvorila bez muškarca, budući da je bila sama (i) nije imala znanja o onome što [živi kroz] njezinu majku, jer je mislila da samo ona postoji. No, [ja] ću njezinoj majci uputiti krik. A tada će među njima zavladati pomutnja (i) okrivit će svoj korijen i rasu [od] njihove majke. [Ali] ti ćeš otići gore u [ono što je] tvoje [...] ti ćeš [...] **36** [Prvobitnoga].

"[Oni su] oblik dvanaestorice učenika i dvanaest parova, [...] Ahamot, koja je, prevedena, 'Sofija'. Oni su znali i skrivali u sebi tko sam ja, i (tko) je neiščeziva Sofija, kroz koju ćeš biti otkupljen, i (tko su) svi sinovi Onoga Koji Jest. <Te ćeš stvari> skrivati u sebi i šutjeti. No, razotkrit ćeš ih Addaiju. Kada [odeš], odmah će biti [pokrenut] rat protiv ove zemlje. [Plači], stoga, za onime koji prebiva u Jeruzalemu. Ali, neka Addai te stvari uzme k srcu. U desetoj godini neka Addai sjedne i zapiše ih. A kada ih zapiše [...] oni će mu dati [...] on ima [...] **37** on [se zove] Levi. On će potom donijeti [...] riječ [...] od [ono što sam] prije kazao [...] žena [...] Jeruzalem u njezinu [...]i on kroz nju začne [dva] sina. [Oni će] naslijediti te stvari [i] razumijevanje njega koji [...] uzdiže. I oni će primiti [...] kroz njega iz njegovu uma. Mladi od njih je veći. I neka te stvari ostanu u njemu skrivene dok ne navrši sedamnaest godina [...] **38** početak [...] kroz [njih]. Oni će ga neprestano progoniti, budući [da su] od njegovih [...] pratitelja. On će [kroz] njih biti objavljen, i [oni će] objaviti njegovu riječ. [Tada će on postati] sjeme [...]."

Jakov reče: "[Ja sam] zadovoljan [...] a oni su [...] moja duša. Pa ipak, pitat ću te [nešto drugo]: Tko su [sedam] žena koje su [bile] tvoje učenice? I, gle, sve te žene blagoslivljaju. I mene čudi kako su [nemoćne] posude postale snažne zbog pogleda koji je u njima." Gospodin [reče]: "Ti [...] dobro [...] **39** duh [od...]. [duh] misli, [duh] savjeta [od...], duha [...] duh znanja [...] njihova straha. [...] prošavši kroz [dah] [toga] arhonta kojemu [je ime] Adonaj [...] ga i [...] on je bio u neznanju [...] kada sam izašao iz njega, [on] se prisjetio da sam njegov sin. [Prema meni] kao svome sinu tada je bio milostiv. Prije nego što <sam se> ovdje pojavio, <on> ih je bacio među [te] ljude. I iz [mjestu] nebeskoga proroci [...]."**40**

Jakov [reče]: "Rabbi, [...] ja [...] svi zajedno [...] u njima osobito [...]."

Gospodin reče: "[Jakove], ja hvalim [tebe...] hodaš zemljom [...] riječi dok on [...] na [...]. Otkloni od [sebe] kalež pun žući. Jer, neki iz [...] okrenuli su se protiv tebe. Jer, [ti si počeo] razumijevati [njihove korijene] od početka do kraja. Otkloni od sebe sve bezakonje. I pazi da ti ne pozavide. Kada govoriš ove riječi o [gledanju], ohrabri ovu [četvorku]: Salomu i Marijamnu [i Martu i Arsinoju...] **41** budući da on uzima nešto [...] meni on je [...] žrtve paljenice i [...]. No, ja [...] ne na taj način; ali [...] prve plodove [...] prema gore [...] kako bi se pokazala moć

[Božja]. Iščezivo je [otišlo gore] u neiščezivo i ženski se element priklonio ovome muškom elementu."

Jakov reče: "Rabbi, u ove je tri (stvari), stoga, njihovo [...] bilo bačeno. Jer, oni su bili prokleti, [i oni su bili] progonjeni [...]. **42** Evo, [...] sve [...] od bilo koga [...]. Jer, ti si primio [...] od znanja. Ali, ja ću ići [naprijed] i otkriti da su oni vjerovali u vas [kako bi bili] zadovoljni svojim [blagoslovom] i spasenjem, a to se otkrivenje može dogoditi."2

I on [smjesta] ode i porazi dvanaestoricu i istjera [iz] njih zadovoljstvo [zbog] znanja [...].

[...]. **43** A većina [njih...] kada [su vidjeli] glasnika uzeše u [...]. Ostali [...] rekoše "[...] njemu iz zemlje. Jer, [on] nije [dostojan] života." Ovi su, stoga, [bili] u strahu. Ustadoše, govoreći: "Mi nemamo dijela u ovoj krvi, jer će pravednik nestati zbog nepravde." Jakov otiđe, kako bi [...] **44** gledati [...] jer mi(?) [...] njega.

(DRUGO) OTKRIVENJE PO JAKOVU

(V, 4)

Uvod: *Charles W. Hedrick*

Preveo na engleski: *Charles W. Hedrick*

Uredio: *Douglas M. Parrot*

Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Četvrti tekst iz Kodeksa V nosi naslov *(Drugo) otkrivenje po Jakovu*, kako bismo ga mogli razlikovati od prethodnoga teksta, budući da oba dokumenta nose isti izvoran naslov: *Otkrivenje po Jakovu*. Dvadeset stranica teksta sačuvano je u fragmentima. Književni je oblik teško opisati. Prema naslovu teksta, riječ je o otkrivenju, no prva ga rečenica opisuje kao govor. S obzirom da Jakov govori o otkrivenju koje je primio

od uskrsnuloga Isusa, tekst možemo nazvati govorom otkrivenja. Međutim, njegova je struktura dana u obliku izvješća koje Theudi, Jakovljevu ocu, iznosi Mareim, svećenik i rođak Theudin, koji je, čini se, osobno promatrao kamenovanje Jakova.

Tekst sadrži barem četiri uređena dijela. Zbog njihove ravnoteže i stilizirana oblika, možemo ih opisati kao "harmoničnu prozu" koja posjeduje "himničnu" kvalitetu. Tri dijela predstavljaju aretalogije. Jedna (49) je niz izreka uskrsnuloga Isusa o sebi, u stilu "ja sam". Druga (58) je niz Jakovljevih izreka o uskrsnulome Isusu, u trećem licu (tj. "on je"). U trećoj aretalogiji (55; 56), uskrsnuli Isus opisuje Jakovljevu osobitu ulogu, u drugom licu (tj. "ti si"). Opis u trećoj aretalogiji upućuje da je Jakovu namijenjena uloga gnostičkoga otkupitelja.

Četvrta cjelina (62; 63) je molitva Jakovljeva. Njezin postojeći oblik zahtijeva da je se shvati kao molitvu mučenika neposredno prije njegove smrti. Međutim, nije sigurno da je sadašnji oblik molitve izvoran. Osim svoga konteksta, ona posjeduje obilježja molitve koja bi mogla poslužiti u nekom budućem razdoblju progona ili suđenja. Zahtjev iznesen u 62 upućuje na nadu u daljnje zemaljsko postojanje. Materijal sadržan u 63 odnosi se na nešto više od bolne smrti, te upućuje na suđenja i patnje koje su se mogle očekivati.

U cjelini uzevši, tekst je očito gnostički, no, unatoč tome ograničeno rabi uobičajene gnostičke izraze. Također ga se ne može identificirati ni sa jednim poznatim gnostičkim sustavom iz 2. stoljeća. S druge strane, pisac je uvelike crpio iz židovsko-kršćanskih predaja. Jakov, koji je u židovsko-kršćanskim krugovima uživao osobit ugled, smatran je posjednikom posebnoga Isusova otkrivenja, te mu se u gnostičkoj predaji dodjeljuje uloga koja čak nadilazi ulogu Petra u kanonskoj predaji. Primjerice, Jakov je "pratnja" koja gnostika vodi kroz vrata nebeskoga kraljevstva i nagrađuje ga (55; 55-56). Opis je sličan Petrovoj ulozi čuvata ključeva neba (Mt 16,19).

Što se tiče vremenskih okvira i mjesta nastanka ovoga djela, ništa se ne može pouzdano ustvrditi. Na temelju židovsko-kršćanskih predaja sadržanih u tekstu, njegovo se podrijetlo može povezati sa židovsko-kršćanskim krugovima. Nedostatak naznaka o kasnijim gnostičkim

sustavima, i gotovo posvemašnja odsutnost naznaka koje se odnose na novozavjetnu predaju, upućuju na rani datum nastanka.

Prisutnost i poredak Jakovljevih otkrivenja u Kodeksu V nedvojbeno su posljedice hotimične pisarske organizacije. Dva otkrivenja naglašavaju različite aspekte predaje o Jakovu, te su međusobno komplementarna. Struktura (*Prvo*) otkrivenja po Jakovu upućuje na razdoblje prije Jakovljevih muka, dok (*Drugo*) otkrivenje po Jakovu opisuje njegove muke i smrt, u skladu s predviđanjima iz (*Prvo*) otkrivenja po Jakovu.

(DRUGO) OTKRIVENJE PO JAKOVU (V 44, 11- 63, 32)

Ovo je govor Jakova Pravednika u Jeruzalemu [koji je] zapisao Mareim, jedan [od] svećenika. On ga je prenio Theudi, ocu Pravednika, budući da je ovaj bio njegov rođak. Rekao je: "[Požuri]! Dođi s [Marijom], svojom ženom, i svojom rodbinom [...] 45 stoga [...] od ovoga [...] [njemu, on će] razumjeti. Jer, evo, mnogi su uznemireni zbog njegov(a?, op. prev.) [...], i veoma su ljuti [na nj...] i mole [...]. Jer, [on je] i drugima često tako govorio.

"Obično je tako govorio dok je mnoštvo sjedilo. No, (taj put) ušao je i <nije> po običaju sjeo na mjesto. Sjeo je iznad petoga reda stuba, [koji] se (veoma) cijeni, dok je sav naš narod [...] riječi [...].

"[...] 46 Ja sam onaj koji je primio otkrivenje od Plerome [od] Neiščezivosti. (Ja sam onaj) kojega je veliki prvi pozvao, i koji se pokorio [Gospodinu] - onaj koji je prošao [kroz] [svjetove...] onaj koji [...] onaj koji se] razodijenuo [i] hodao gol, onaj koji je bio pronađen u iščezivu (stanju), iako je imao biti uzdignut u neiščezivo.

Ovaj Gospodin koji je prisutan [došao je] kao sin koji vidi, i kao brat [je bio tražen]. On će doći kako bi [...] dali njega jer [...] i on sjedinjuje [...] čini ga slobodnim [...] 47 u [...] onaj koji je došao [kako bi...].

"Sada sam ponovno bogat znanjem [i] imam jedinstveno [razumijevanje], koje se dobiva samo odozgo i [...] dolazi od [...]. Ja sam [...] kojega sam poznao. Ono što mi je otkriveno bilo je skriveno od svijeta, i bit će otkriveno (samo) kroz njega. Ovu dvojicu koji vide ja <...> (i) oni su već objavili kroz ove [riječi]: "Njemu će se suditi s [nepravednikom]." Onaj koji je živio [bez] bogohulja, umro je zbog [bogohulja]. Onoga koji je bio protjeran, oni [...].

" ` "[...48 to] tijelo [i] putem znanja ja ću doći iz [tijela]. Umirem, i to je sigurno, no, bit ću pronađen u životu. Ušao sam u red kako bi mogli suditi [...ja] ću doći [u...] sucu [...ja] ne namećem krivicu slugama njegova [...] požurit ću da ih oslobodim i željet ću ih odvesti iznad njega koji njima želi vladati. Ako im se pomaže, ja sam tajni brat, koji se moli Ocu [dok on...] u [...] 49 vladavini: [...neiščezivost...] prvi u [...].

Ja [sam] prvi [sin] koji je rođen.
On će uništiti vladavinu svijeta [njih].
Ja sam ljubljeno.
Ja sam pravednik.
Ja sam sin [Oca].

Ja govorim iako [sam] slušao
Ja zapovijedam iako sam [primao] zapovijed.
Ja vam pokazujem iako sam [pronašao].

Govorim, evo, kako bih mogao doći. Obraćajte na me pozornost, kako biste me mogli vidjeti!

" ` "Ako sam postao, tko sam? No, <nisam> došao ovakav kakav jesam, niti bih se pokazao takav kakav jesam. Jer, nekada sam postojao kratko [...]." 50

" ` "Kada sam jednom sjedio razmišljajući, [on] je otvorio vrata. Onaj kojeg si mrzio i progonio došao je k meni. Rekao mi je: "Pozdravljam te, brate moj; brate moj, pozdravljam te." Kada sam podignuo svoje [lice] kako bi gledao u nj, (moja) mi je majka rekla: "Ne boj se, sine, jer on ti je rekao: `Brate'. Jer, hranilo vas je isto mlijeko. Zato me zove `majkom'. On nije stranac. On je tvoj [polubrat...]."

" ` "[...] **51** te riječi [...] velike [...] ja ću ih [pronaći], i [oni će doći]. [Međutim], ja sam stranac, i oni me u [svojim] mislima ne poznaju, jer me poznaju na [ovome mjestu]. No, bilo je primjereno da drugi spoznaju kroz tebe.

" ` "<Ti si> onaj kojemu kažem: "Slušaj i shvati - jer, mnogi, kada čuju, neće odmah razumjeti. Ali, ti shvati, jer ću ti reći. Tvoj otac nije moj otac. Ali, moj će otac postati [tvoj] otac.

" ` "Ova djevica o kojoj si čuo - ovak [...] djevica [...] **52** naime, djevica. [...], kako [...] meni za [...] kako bi znao [...] ne kao [...] kojega ja [...]. Jer, ovaj [...] njemu, i to je također za te korisno. Tvoj otac, kojeg smatraš [bogatim], dat će ti u nasljedstvo sve (što) vidiš.

" ` "Objavljujem da ću ti reći ove (riječi) koje ću izgovoriti. Stoga, kada slušaš, otvori svoje uši i shvati i hodaj (u skladu s time)! Zbog tebe oni prolaze, pokrenuti od onoga koji je slavan. A ako žele izazvati nemir i (zauzeti) [...] **53** on je započeo [...] nisu, niti oni koji [dolaze], koji su poslani [od] njega da učine ovo, sadašnje [stvaranje]. Poslije [toga, kada se on] posrami, on će se zabrinuti videći da je njegovo djelovanje, koje je daleko [od] eona, uzaludno. A naslijeđe, za koje je govorio da je veliko, činit će se malenim. A njegovi darovi nisu blagoslovi. Njegova su obećanja zlokobna. Jer, ti nisi (oruđe) njegove samilosti, nego kroz tebe on čini zlo. On nam želi učiniti nepravdu, i vršit će vlast u razdoblju koje mu je dodijeljeno.

" ` "No, shvati i spoznaj Oca koji je samilostan. Njemu nije dano neograničeno naslijeđe, [niti] ono (njegovo naslijeđe) [ima] (ograničen) broj dana, no, ono je poput vječnoga [dana...] ono je [...] **54** smatrati [...]. On je obično [...]. Jer, on, ustvari, nije (došao) od [njih], (i) zato ga [preziru]. On se [hvali] kako ne bi bio prezren. Jer, zbog toga je on nadmoćniji od onih koji su ispod, onih koji su to odozgo promatrali. Kada je zarobio one od Oca, uhvatio ih je i oblikovao na svoju sliku. I oni s njime postoje.

" ` "Vidio sam s visine te (stvari) koje su se dogodile, i objasnio sam kako su se dogodile. Njih su posjetili dok su bili u drugom obliku, i, dok sam promatrao, [oni] su <me> spoznali onakvoga kakav jesam, kroz one koje poznajem.

" ` "Prije nego što se te (stvari) [dogode] oni će učiniti [...]. Ja znam [kako] su pokušali [sići] dolje na ovo mjesto 55 [kako] bi se on mogao približiti [...] mala djeca, [ali, ja] želim otkriti kroz tebe i [Duh Moći], kako bi on mogao otkriti [onima] koji su tvoji. A oni koji žele ući, i koji žele hodati putom koji je pred vratima, kroz tebe otvaraju dobra vrata. I oni te slijede; oni ulaze [i ti] ih pratiš unutra, i daješ nagradu svakome tko je za nju spreman.

Jer, ti nisi otkupitelj niti pomažeš strancima.
Ti si prosvjetitelj i otkupitelj
onih koji su moji,
a sada i onih koji su tvoji.
Ti ćeš (im) otkriti;
ti ćeš među njih donijeti dobro.
Tebi [će se] diviti
zbog svakog moćnoga (djela).

Ti si onaj kojega nebesa blagoslivljaju.
Tebi će on zavidjeti,
on [koji se] nazivao tvojim [Gospodinom].
Ja sam [...] 56
[oni koji su] s (tobom) upućeni u te (stvari).

Za tvoje dobro
njima će [ove (stvari)] biti rečene,
i pronaći će spokoj.
Za tvoje dobro
oni će vladati,
[i] postati kraljevi.
Za [tvoje] dobro
oni će imati milosti
za sve koje sažaljevaju.

Jer, kao što si ti prvi
koji se odijenuo,

ti si također prvi koji će se razodijenući,
i postat ćeš kakav si bio
prije nego što si se razodijenuo."

" I on poljubi moja usta. Zagrljio me, govoreći: "Moj ljubljeni! Evo, otkrit ću ti (stvari) koje (ni) nebesa ni njihovi arhonti nisu znali. Evo, otkrit ću ti (stvari) koje nije znao onaj koji [se hvalio, `... nema] drugoga 57 osim mene. Zar nisam živ? Budući da sam otac, [zar] [nemam moć] za sve?" Evo, otkrit ću ti sve, moj ljubljeni. [Shvati] i spoznaj ih [kako] bi mogao doći poput mene. Evo, otkrit [ću] ti onoga koji [je skriven]. No, sada ispruži svoju [ruku]. Sada me primi." [i] ja sam ispružio svoje ruke, ali ga nisam pronašao. No, poslije sam ga čuo kako govori: "Shvati i primi me." Tada sam shvatio, i obuzeo me strah. I obuzela me velika radost.

" `Stoga, kažem vam, suci, vama će biti suđeno. Niste pošteđjeli, nego ste sami bili pošteđeni. Budite razboriti i [...] 58 vi niste [znali].

On je bio taj kojeg onaj koji je stvorio nebo i zemlju,
i ondje prebivao, nije vidio.
On je [bio taj koji] je život.
On je bio svjetlo.
On je bio taj koji će postati.

I on će ponovno završiti
ono što je započelo
i započeti ono što mora završiti.
On je bio Duh Sveti i Nevidljivi, koji nije sišao na zemlju.
On je bio krjepostan, i ono što želi njemu se događa.
Vidio sam da je bio gol, i na njemu nije bilo odjeće.
Ono što želi, njemu se događa [...].59

" `[Ođrecite se] toga teškoga puta, koji je (tako) vijugav, [i] hodajte u skladu s njime, jer on želi [da] postanete slobodni [sa] mnom, nakon što se uzdignete iznad svake [vladavine]. Jer, on (vam) neće [suditi] zbog (stvari) koje ste učinili, nego će prema vama biti milostiv. Jer (niste) ih učinili vi, nego [vaš] Gospodin. [On nije] osvetoljubiv, nego blag Otac.

" `No, vi ste sudili [sami sebi], i zbog toga ćete ostati u njihovim lancima. Vi ste sami sebe ugnjetavali, i pokajat ćete se, (ali) nećete se okoristiti. Gledajte onoga koji govori i tražite onoga koji šuti. Spoznajte onoga koji je ovamo došao, i shvatite onoga koji je (odavde) otišao. Ja sam Pravednik, i ja <ne> sudim. Stoga, ja nisam gospodar, nego pomagač. On je bio odbačen prije nego što je ispružio svoju ruku. Ja [...].

" `[...] **60** i on mi dopušta da čujem. Zasvirajte u trube, frule i harfe [ove kuće]. Gospodin vas je oslobodio iz zarobljeništva Gospodina, zatvorivši vaše uši, kako ne bi mogle čuti zvuk moje riječi. Pa ipak [moći ćete se] pokloniti u svojim srcima, [i] zvat ćete me "Pravednikom". Stoga, kažem vam: `Evo, dao sam vam vašu kuću, za koju kažete da ju je izgradio Bog - tu (kuću) u kojoj vam je obećao dati naslijeđe. Tu ću (kuću) osuditi na uništenje i ismijati ću sve neznalice. Jer, oni koji sude misle [...].' **61**"

"Toga dana svi se [ljudi] uznemiriše, i pokazашe da nisu uvjereni. I on ustade i počne [tako] govoriti. Istoga je dana (ponovno) ušao i govorio nekoliko sati. A ja sam bio sa svećenicima i nisam otkrio ništa o tome, budući da su svi uglas govorili: `Dođite, kamenujmo Pravednika.' I oni ustadoše, govoreći: "Da, ubijmo toga čovjeka, da više ne bude među nama. Jer, on nam neće biti ni od kakve koristi."

"Pronašli su ga gdje stoji pokraj stupova hrama, pokraj moćnoga ugaonog kamena. Odlučili su baciti ga s visine, i baciše ga. I oni [...] oni [...].

62 Zarobili su ga i [udarali], vukući ga po zemlji. Polegnuli su ga na tlo i na njegov trbuh stavili kamen. Stavili su svoja stopala na nj, govoreći: `Griješio si!"

"Kako je još bio živ, opet ga podigoše i natjeraše da iskopa rupu. Natjerali su ga da uđe u nju. Zakopali su ga do pojasa i kamenovali.

"A on je ispružio svoje ruke i izgovorio ova molitvu - ne (onu) koju je obično izgovarao:

Bože moj i Oče moj,
koji me spasio od ove mrtve nade,
koji me učinio živim kroz otajstvo svoje volje,
ne daj da se za me produže dani na ovome svijetu,
nego dan tvoje [svjetlosti...] ostaje
u [...] 63 spasenju.
Oslobodi me od ovoga [mjest] boravka!
Ne daj da tvoja milost u meni bude zaboravljena,
neka tvoja milost postane čista!
Spasi me od zle smrti!
Iz groba me dovedi živog,
jer tvoja je milost - ljubav - u meni živa
kako bih ispunio djelo ispunjenja!
Spasi me od grješnoga tijela,
jer sam u te vjerovao svom svojom snagom!
Jer, ti si život života,
spasi me od ponižavajućega neprijatelja!
Ne puštaj me u ruke suca
koji je prema grijehu oštar!
Oprosti mi dugove iz dana (moga života)!
Jer, ja sam u tebi živ, tvoja je milost u meni živa.
Sviju sam se odrekao,
ali, tebe sam ispovijedao.
Spasi me od udarca zla!
No, sada je [vrijeme] i trenutak.
O, Sveti [Duše], pošalji [mi]
spasenje [...] svjetlost [...]
svjetlost [...] u moći [...],'

"Kada je to [izgovorio, on] zašuti [...] riječ [...poslije...] govora [...]."

GROM: SAVRŠENI UM

(VI, 2)

Uvod: *George W. MacRae*
Preveo na engleski: *George W. MacRae*
Uredio: *Douglas M. Parrot*
Uvod prevela: *Julijana Štrok*

UVOD

Čini se da ovaj tekst nosi dva naslova. "Grom" nije sintaktički povezan sa "Savršenim umom", nego je od njega odvojen dvotočkom. U tekstu se "savršeni um" uopće ne spominje (osim ako rekonstruiramo "[savršeni] um" u 18).

Sadržaj teksta *Grom: Savršeni um* jedinstven je u čitavoj knjižnici Nag Hammadi, te je veoma neobičan. Posrijedi je otkrivenje dano od ženske osobe koja, osim u naslovu, nije specificirana. Djelo ne posjeduje jasnu strukturalnu podjelu, nego je napisano u prvom licu, kombinirajući tri vrste izjava: objave u obliku "ja sam", upozorenja o nužnosti obraćanja pozornosti na govornika, prijekori upućeni onima koji ne slušaju i ne ljube, itd. Najistaknutije obilježje teksta je da su objave u stilu "ja sam" često antitetičke, pa čak i paradoksalne. Paralelizam oblika upućuje da su one izvorno bile dio himničke strukture.

Isti se žanr (diskurs otkrivenja) može pronaći u brojnim drugim izvorima. U tekstu naslovljenom *O podrijetlu svijeta* (II,5; 114-1115) nebeska Eva daje himničku objavu o sebi, veoma sličnu onoj u *Gromu* (13-14), a tragovi istoga materijala, iako ne u obliku samoobjave, pojavljuje se u sličnom kontekstu u *Hipostazi arhonata* (II, 4; 89). Značajno je i to da se taj odlomak iz *Groma* ne ponavlja dalje u djelu, dok se mnoge druge samoobjave u *Gromu* pojavljuju nekoliko puta, ponekad u različitim oblicima. U drugim tekstovima iz knjižnice Nag Hammadi, poput *Trimorfne Protenoje* (XIII, 1) i poduži završetak *Tajne knjige Ivanove*

(II, I; 30-31), nalazimo primjere samoobjava u obliku "ja sam", no bez antitetičkoga konteksta. Postoje tri zanimljive paralele *Gromu*, po sadržaju ili/i stilu, izvan korpusa iz Nag Hammadija. Jedan je primjer poznata "Himna Kristova" iz *Djela Ivanovih* (94-96), u kojoj Krist pjeva o sebi u nizu antiteza i kontrasta, međutim, bez uporabe formule "ja sam". Drugi je primjer odlomak iz mandejske **Ginze R**, Knjige VI, takozvane "knjige Dinanukta", za koju se općenito smatra da je jedan od starijih dijelova Ginze. U njoj duh Evat izgovara formulu koja sadrži antiteze slične, ali ne i istovjetne, onima iz *Groma*:

"Ja sam smrt, ja sam život. Ja sam tama, ja sam svjetlost. Ja sam pogreška, ja sam istina, itd."

Treći primjer predstavlja niz odlomaka iz drevne indijske književnosti, u kojoj Božanstvo daje izjave u obliku "ja sam" (Bhagavad-Gita IX, 16-19), ili u drugom ili trećem licu (Atharva-Veda X, VIII, 27-28; Svetašvatara Upanishad IV, 3). Ti primjeri uključuju osobne ("Ti si žena, ti si muškarac") i neosobne kategorije ("Smrt sam i besmrtnost, ono što nije i ono što jest").

U smislu religioznih predaja predstavljenih u zbirci Nag Hammadi, *Grom* je teško klasificirati. On ne sadrži jasne kršćanske, židovske ili gnostičke naznake, te ne presumira nijedan poseban gnostički mit. Postoje sličnosti s tonom i stilom mudrosnih himni iz biblijske mudrosne književnosti, a samoobjave su slične aretološkim natpisima o Izidi. No, ako su višestruke izjave u tim djelima namijenjene isticanju univerzalnosti ili Božje mudrosti, možda su antitetičke izjave sadržane u *Gromu* način isticanja nezemaljske transcendencije otkrivatelja.

(George W. MacRae)

aretologija – priče u pohvalu nekog božanstva

presumirati – pretpostaviti, uzimati kao vjerojatno

Znanstvenici su često pretpostavljali da je *Grom* gnostički tekst, unatoč oprezu Georgea MacRaea. U skladu s time, isticalo se da ženski lik valja shvatiti kao spoj više i niže Sofije, što je postavka koju nalazimo u gnostičkoj književnosti. Također se pretpostavljalo da je ženski lik Eva,

kakvom je shvaćaju gnostički zapisi iz zbirke Nag Hammadi (vidi gore) i drugi tekstovi.

Uključimo li u razmatranje naslov teksta, ženski lik koji govori naziva se Grom (ta je riječ u grčkome jeziku ženskoga roda), lik koji mora biti shvaćen u kontekstu naslova: Savršeni um. U grčkome mitu, hebrejskoj Bibliji i drugim izvorima, grom dolazi od najvišega boga (Grci su Zeusa nazivali "Gromovnikom"). Grom je način na koji bog obznanjuje svoju nazočnost na zemlji. U našem tekstu, Savršeni je um alegorija Groma, koja se odnosi na prodiranje božanstvenosti u svijet (1,1-2). Čini se da razumijevanje Savršenoga uma ima sličnosti sa stoičkom koncepcijom kozmičke Pneume, aktivnoga, razumnoga elementa u svim stvarima, načinjenog od zraka i vatre. Taj element prožima sve podjele i dihotomije, te je do određenoga stupnja odgovoran za sva zbivanja. U svojoj manifestaciji kao razum, bio je sposoban podučiti one koji slušaju o putu u istinski život. (O sličnoj ulozi Groma vidi 20, 21). Tekst, međutim, nije stoički, budući da govori o moći iznad Savršenoga uma (1). No, zbog svoje koncepcije o prisutnosti božanskoga u svim aspektima svijeta, nije ni gnostički. Stoga i dalje odolijeva klasifikaciji.

(Douglas M. Parrot)

GROM: SAVRŠENI UM (VI 13, 1-21,32)

Ja poslana sam iz moći
i došla sam onima koji me promišljaju
i nađena sam među onima koji za mnom tragaju.
Pogledajte na me, vi koji me promišljate,
i vi što slušate, čujte me.
Vi koji čekate na me uzmite me k sebi.
I ne ispuštajte me iz vida
I neka me vaš glas ne mrzi, niti vaše slušanje.
Nemojte nikada i nigdje zaboraviti na mene. Budite na oprezu!
Nemojte me ne poznavati.

Jer ja sam prva i posljednja.
Ja sam čašćena i obešćašćena.
Ja sam kurva i svetica.
Ja sam žena i djevica.
Ja sam majka i kćerka.
Ja sam dio moje majke.
Ja sam nerotkinja
i mnogi su sinovi njezini.
Ja sam ona čije je vjenčanje velebno
i ja sam ona koja ne uze muža.
I ja sam babica i ona koja ne rađa.
Ja sam utjeha mojih porođajnih bolova
Ja sam mladoženja i mlada,
i moj je muž taj koje me začeo.
Ja sam majka mojeg oca
i sestra mojeg muža
i on je moj potomak.
Ja sam robinja njega koji me pripremio.
Ja sam vladarica **14** mojeg potomstva.
Ali on je taj koji me začeo prije vremena rođenja.
I on je moj potomak u vremenu
i moja je moć od njega.
Ja sam sastojak njegove moći u njegovoj mladosti
i on je potpora moje starosti.
I što god je njegova volja, meni se događa.
Ja sam tišina što je neshvatljiva
i ja sam ideja koje se često prisjeća.
Ja sam glas čiji zvuk je raznovrstan
i riječ koja se višestruko pojavljuje.
Ja sam zaziv mojeg imena.

Zašto me volite vi koji me mrzite,
i mrzite one koji me vole?
Vi koji me poričete, priznajete me,
Vi koji me priznajete, poričete me.

Vi koji govorite istinu o meni, lažete o meni,
Vi koji lažete o meni, govorite istinu o meni.
Vi koji me znate, ne znate me,
i one koji me ne znaju, pustite neka me znaju.

Jer ja sam znanje i neznanje.
Ja sam sram i besramnost.
Ja sam besramna i posramljena.
a sam snaga i ja sam strah.
Ja sam rat i mir.
Pazite me se.
Ja sam ona koja je bijedna i velika.

Poklonite pažnju mojoj **15** bijedi i mojem bogatstvu
Nemojte biti arogantni prema meni kada sam prepuštena sudbini.
i naći ćete me u onima koji će doći.
I ne tražite me u hrpi izmeta
niti otiđite ostavljajući me odbačenu,
i naći ćete me u kraljevstvima.
I nemojte me gledati kada sam izopćena i među
onima na zadnjem mjestu,
niti me ismijavajte.
I ne izopćujte me među one koji su silom porobljeni.
Jer ja sam suosjećajna i okrutna.

Budite na oprezu!
Ne mrzite moju poslušnost
i ne volite moju samokontrolu.
U mojoj slabosti me ne zaboravite
i nemojte se bojati mojih moći.
Jer zašto prezirete moj strah
i proklinjete moj ponos?
Jer ja sam Ona koja postoji u svim strahovima
i snaga u drhtanju.
Ja sam ona koja je slaba,
i ja sam dobro na ugodnom mjestu.

Ja sam nerazumna i ja sam mudra.

Zašto ste me zamrzili u svojim savjetima?

Jer ja ću biti tiha među onima koji su tihi,

i ja ću se pojaviti i govoriti. **16**

Zašto ste me onda zamrzili, vi Grci?

Zato što sam barbar među barbarima?

Jer ja sam mudrost Grka

i znanje Barbara.

Ja sam sud Grka i Barbara.

Ja sam ona čija je slika velebna u Egiptu

i ona koja nema slike među barbarima.

Ja sam ona koju mrze posvuda

i ja sam ona koju vole posvuda.

Ja sam ona koju zovu Život

i koju zovu Smrt.

Ja sam ona koju zovu Zakon,

i koju zovu Bezakonje.

Ja sam ona koju ste slijedili

i ja sam ona koju ste zgrabili.

Ja sam ona koju ste rasuli,

i ja sam ona koju ste skupili.

Ja sam ona pred kojom se sramite,

i vi ste meni besramni.

Ja sam ona koja ne svetkuje,

i ja sam ona čije su mnoge svetkovine.

Ja, ja sam bezbožna,

i ja sam ona čiji je Bog velik.

Ja sam ona koju promišljate,

I vi ste me ismijali.

Ja sam nespoznata,

i oni uče od mene.

Ja sam ona koju ste prezreli,

a i vi me promišljate.

Ja sam ona koju ste sakrili,

a i vi se meni otkrivajte.
Ali kad god se sakrijete,
Ja ću sebe otkriti **17**
A kad god se otkrijete,
Ja ću vam se sakriti.
Oni koji imaju ...bezosjećajno
Razumiju me iz patnje.

I uzmite me k sebi iz mjesta koja su ružna i u ruševinama,
i otmite od onih koji su dobri pa makar i u ružnoći.
Izvan srama, uzmite me k sebi besramno,
i izvan besramnosti i srama, upijte moje dijelove u sebe.
I dođite pred mene vi koji me znate
i vi koji poznajete moje dijelove,
i postavite velike među mala prva stvorenja.
Dođite naprijed u djetinjstvo,
i ne prezirite ga jer je sićušno i malo
I ne odvrnite veličine u nekim dijelovima od malenkosti
jer malenkosti se poznaju po veličinama.

Zašto me proklinjete i štujete
Ranili ste me i imali samilosti.
Ne odvajajte me od prvih **18** koje ste znali.
[. .].
I ne protjerujte nikoga niti se okrećite od ikoga,
ne odbacujete nikoga a da ga niste spoznali
Što je moje...
Ja znam prve i oni poslije njih znaju mene

Ali ja sam um toga i počinak toga...
Ja sam znanje i propitivanje,
i pronalaženje onih koji za mnom tragaju,
i zapovijed onih koji pitaju za me,
i moć moći u mom znanju
anđela koji su poslani na moj svijet,
i bogova u njihovim dobima po mom savjetu,

i od duhova svih ljudi koji sa mnom postoje,
i žena koje prebivaju u meni.
Ja sam ona koja je slavljena i kojoj se mole,
i ona koja je prezrena ponižavajuće.
Ja sam Mir,
i rat je došao zbog mene.
I ja sam stranac i građanin.
Ja sam tvar i ona koja nema stvari.

Oni koji su nepovezani sa mnom ne poznaju me,
a oni koji su u mojoj stvari su oni koji me znaju.
Oni koji su mi blizu me zanemaruju,
a oni koji su mi daleko od mene su oni koji su me spoznali.
Na dan kada sam vam blizu **19** vi ste daleko od mene,
a taj dan kada sam daleko od vas, blizu sam vam.

Ja sam unutra,
Ja sam od prirode
ja sam od stvaranja duha
zahtjev duša.
Ja sam kontrola i bez kontrole.
Ja sam jedinstvo i (razjedinjenost) raspršenost.
Ja sam trajna i propadajuća.
Ja sam ona ispod,
i oni dolaze po mene
Ja sam sud i razriješnje.
Ja, ja sam bezgrešna,
I ja sam korijen grijeha proizišlih iz mene
Ja sam pohlepa u vanjskoj pojavi,
i ja sam unutarnja samokontrola koja prebiva u meni.
Ja sam slušanje koje je dostupno svakome
i govor koji se ne može dohvatiti.
Ja sam njema i ne govorim,
i velika je raznolikost mojih riječi.

Čujte me u blagosti i naučite me u grubosti.

Ja sam ona koja viče,
I ja sam izbačena na lice Zemlje.
Ja pripremam kruh i moj um u njemu.
Ja sam znanje mog imena.
Ja sam ona koja viče,
i ja slušam. **20**
Ja se pojavljujem ...hodam u....znamenju moje..
Ja sam obrana
ja sam ona koju zovu Istinom i velika opačina.

Slavite me i šapućete protiv mene.
Vi koji ste pobijeđeni, sudite im prije nego oni presude vama,
jer sud i pristranost postoje u vama.
Ako ste osuđeni po ovome tko će vas osloboditi?
Ili ako ste oslobođeni po ovome tko će biti u stanju da vas zadrži.
Jer ono što je u vama je ono što je izvan vas,
i onaj tko vas oblikuje izvana je onaj koji vas oblikuje iznutra.
I ono što vidite izvan vas vidite u vama,
to je vidljivo i to je vaša odjeća.

Čujte me, vi slušatelji
i učite iz mojih riječi vi koji ste me spoznali.
Ja sam slušanje dostupno svakome,
Ja sam govor kojega je teško dokučiti.
Ja sam ime zvuka
i zvuk imena.
Ja sam znak pisma
I oznaka podjele.
I ja...
21 svjetlo
slušatelji vama...
velika moć.
I (ja) neću maknuti ime.
()onome koji me je stvorio.
I ja ću izgovarati njegovo ime.

Gledajte tada u te riječi
i sve napise koji su napravljeni.
Dajte pažnju, slušatelji
I vi isto, anđeli koji ste poslani,
I vi duhovi koji ustadoste od mrtvih.
Jer ja sam ona koja sama postoji,
I nema nikoga tko bi mi (pro)sudio.

Jer mnogi su lijepi oblici koje postoje u mnogobrojnim grijesima i
razuzdanostima,
i nedostojnim strastima,
i nepostojanim zadovoljstvima,
koje čovjek prigranjuje dok se ne otrijezni
i ode na svoje počivalište.
I tamo će me naći,
i živjeti će,
i neće ponovo umrijeti.

DRUGA RASPRAVA VELIKOGA SETA

(VII, 2)

Uvod: *Joseph A. Gibbons*

Preveli na engleski: *Roger A. Bullard i Joseph A. Gibbons*

Prevela s engleskog: *Julijana Štok*

UVOD

Druga rasprava velikoga Seta je dijalog otkrivenja koji je navodno vodio Isus Krist pred auditorijem "savršenih i nepokvarljivih", odnosno, gnostičkih vjernika.

Osim u naslovu, ime Set ne pojavljuje se drugdje u tekstu, iako su možda Isusa Krista s njime poistovjećivali. Jednostavno i sažeto, rasprava podastire istinitu priču o tome kako je nebeski Zbor poslao Spasitelja, te o njegovu silasku na zemlju, susretu sa svjetovnim silama, prividnom uskrsnuću i povratku Pleromi. Toj priči o Spasitelju pridodano je uzdizanje Spasiteljevih sljedbenika i obećanje budućega blagoslova. Kao što Spasitelj kaže gnostičkim vjernicima na završetku svoga izlaganja: "Stoga, počivajte zauvijek sa mnom, moji bliski duhovi i moja braćo."

Nema dvojbe da je *Druga rasprava velikoga Seta* djelo koje je istodobno kršćansko i gnostičko. S jedne strane, kršćanski su elementi utkani u samu raspravu. Rasprava prihvaća Novi zavjet, ili barem njegove dijelove, predstavljajući se kao otkrivenje Isusa Krista. Štoviše, raspeće ima središnju ulogu u raspravi; zapravo, opisuje se u tri odvojene scene. S druge strane, *Druga rasprava velikoga Seta* također je izrazito gnostička: **znanje je sredstvo spasenja**. Bog ovoga svijeta je zao i neuk, te se može poistovijetiti s Bogom Staroga zavjeta; osim toga, svi njegovi minionici samo su krivotvorine i predmeti podsmijeha. Tumačenje raspeća ono je gnostika Bazilida, kakvim ga predstavlja hereziolog Irenej: Šimun iz Cirene razapet je umjesto Isusa koji se tomu smije.

Svrha *Druge rasprave velikoga Seta* je polemička. Čitav prvi dio (49-59) posvećen je istinskoj povijesti Isusa Krista, te naglašava, nasuprot ortodoksnom kršćanstvu, njegovu docetičku muku. Drugi dio rasprave (59-70) je odbacivanje ortodoksije kao istinske crkve. Unatoč suđenjima i progonima koje je očito potaknula ortodokсна crkva i neuki "koji misle da napreduju u ime Krista", gnostički će vjernici uživati istinsko bratstvo na zemlji i zablistati u radosti i jedinstvu vječnoga života.

DRUGA RASPRAVA VELIKOGA SETA (VII 49, 10-70, 12)

I savršeno Veličanstvo počiva u neizmjerne svjetlosti, u istini majke sviju njih, i sviju vas koji me dosežete, mene samoga koji sam savršen zbog Riječi. Jer, postojim uza svu veličanstvenost Duha, koji je naš prijatelj i nama sličan, budući da sam donio riječ slave našega Oca, kroz njegovu dobrotu, kao i misao koja ne iščezava; odnosno, Riječ u njemu - u ropstvu ćemo umrijeti s Kristom - i vječnu i neoskvrnjenu misao, neshvatljivo čudo, pismo neizmjerne vode koje je naša riječ. Ja sam (onaj, op. prev.) koji je u vama, i vi ste u meni, kao što je Otac u vama u 50 krjeposti.

Okupimo se u zbor. Posjetimo ono što je stvorio. Pošaljimo nekoga onamo, kao što je on posjetio Enoje, donja područja. I rekoh ove stvari čitavu okupljenom zboru radosnoga Veličanstva. Čitava se kuća Oca Istine radovala što sam jedan od njih. Iznjedrio sam misao o Enojama, koja je izašla iz neoskvrnuta Duha, o silasku na vodu, odnosno, donja područja. I svi imahu jedan um, budući da je iz jednoga. Ovlastili su me, jer sam bio voljan. Došao sam kako bih razotkrio slavu sebi sličnima i srodnim duhovima.

Jer, one koji su bili u svijetu pripremala je volja naše sestre Sofije - one koja je bludnica - zbog krjeposti koja nije bila izgovorena. Od Svega ona nije tražila ništa, kao ni od veličine Zbora ili Plerome. Budući da je bila prva, došla je 51 kako bi pripremala monade i mjesta za Sunce Svjetla i

suradnike koje je uzela iz donjih elemenata, kako bi od njih izgradila tjelesna prebivališta. No, zaživjevši u praznoj slavi, oni bijahu uništeni u svojim prebivalištima, budući da ih je pripremila Sofija. Spremni su primiti životvornu riječ neizmjerne Monade i veličine zbora svih ustrajnih i onih u meni.

Posjetio sam tjelesno prebivalište. Izbacio sam onoga koji je u njemu bio prije i ušao unutra. Uznemirilo se čitavo mnoštvo arhonata. I sva tvar arhonata, kao i sve rođene moći zemlje, bijahu uzdrmane kada je ugledalo sličnost Slike, budući da je bilo pomiješano. A ja sam bio u njoj, ne nalikujući onome koji je u njoj bio prije. Jer, on bijaše **52** zemaljski čovjek, dok sam ja iz (predjela, op. prev.) iznad neba. Nisam ih odbio, čak ni da bih postao Kristom, no, nisam im se otkrio u ljubavi koja je iz mene zračila. Otkrio sam da sam stranac u donjim područjima.

Čitavo zemaljsko područje, kao i područje arhonata, bilo je uzdrmano, u zbrci i strci. Neki su se uvjerali kada su vidjeli čuda koja sam izveo. A svi oni, od rase, koji su sišli dolje, bježe od onoga koji je s prijestolja pobjegao Sofiji nade, budući da je ona ranije dala znak koji se tiče nas i onih sa mnom - onih od rase Adonajeve. Ostali su također pobjegli, kao od Kozmokratora i onih s njima, budući da su me kaznili svim (vrstama) kazni. Razmišljali su što da sa mnom učine, misleći da je samo ona (Sofija) velika, i, štoviše, lažno svjedočeći protiv Čovjeka i čitava **53** zbora.

Oni nisu mogli znati tko je Otac Istine, Veliki Čovjek. No, oni koji su primili ime zbog dodira s neznanjem - koje (je) gorenje i posuda - stvorivši ga kako bi uništili Adama kojeg su načinili kako bi prikrili one koji su na isti način njihovi. No, oni, arhonti, oni iz mjesta Jaldabaotova, otkrivaju kraljevstvo anđela za kojim čovječanstvo traga kako oni ne bi spoznali Čovjeka Istine. Jer, Adam, kojeg su oblikovali, njima se ukazao. I njihovo je prebivalište potreslo strahovito kretanje, kako se anđeli koji ih okružuju ne bi pobunili. Jer, bez onih koji su izricali hvale - ja ustvari nisam umro, kako njihov arhanđeo ne bi postao prazan.

I tada su anđeli čuli glas Kozmokratora: "Ja sam Bog i nema drugoga osim mene." No, ja sam se smijao, vidjevši njegovu praznu slavu. On nastavi: "Tko je **54** čovjek?" I čitava anđeoska vojska, koja je vidjela Adama i njegovo prebivalište, smijala se njegovoj malenkosti. Tako je

njihova Enoja odstranjena iz nebeskoga Veličanstva, tj. Čovjeka Istine, čije su ime vidjeli, budući da je njegovo prebivalište maleno, a i oni su maleni (i) besmisleni u svojoj praznoj Enoj, što će reći u svome smijehu. Bijaše to zaraza koja ih je snašla.

Čitavo veličanstveno Očinstvo Duha mirovalo je u njegovim predjelima. I ja sam onaj koji je bio s njim, budući da imam Enoju jedne emanacije vječnih, neoskrvnjenih i neizmjenjivih neshvatljivosti. Stavio sam malu Enoju u svijet, uznemirivši ih i uplašivši čitavo mnoštvo anđela i njihova vladara. Poharao sam ih vatrom i ognjem zbog svoje Enoje. I sve što je za njih vezano okupilo se zbog mene. Bilo je nemira i borbi oko Serafina i Kerubina, jer će njihova slava iščeznuti, 55 kao i zbrke oko Adonaja, na obje strane i u njihovu prebivalištu - do Kozmokratora i onoga koji je rekao: "Zarobimo ga"; drugi pak: "Plan se svakako neće ostvariti."

Jer, Adonaj me poznaje zbog nade. I ja bijah u raljama lavova. I onemogućio sam plan koji su za me smislili kako bi oslobodili svoju Pogrešku i besmislenost. No, nisam bio povrijeđen. Kaznili su me oni koji su bili ondje. I nisam uistinu umro, nego samo prividno, kako me ne bi osramotili, jer ovi su meni slični. Sprao sam sa sebe sramotu i nisam pokleknuo u njihovim rukama. Umalo sam se predao strahu, i [patio sam] prema njihovu viđenju i misli, kako nikada ne bi pronašli nijednu riječ koju bi mogli o njima izgovoriti. Jer, moja smrt, za koju misle da se dogodila, (dogodila se) njima, u njihovoj pogrešci i sljepoći, budući da su svoga čovjeka pribili na njihovu smrt. Jer, njihove me Enoje nisu vidjele 56, budući da su bile gluhe i slijepe. No, čineći takve stvari, same sebe osuđuju. Da, vidjeli su me; kaznili su me. Žuč i ocat nisam popio ja, nego drugi, njihov otac. Udarali su me trstikom; drugi je, Šimun, na svojim ramenima nosio križ. Ja sam bio drugi na Kojega su stavili trnovu krunu. No, radovao sam se u visinama, nad bogatstvom arhonata i potomka njihove pogreške, njihove prazne slave. I smijao sam se njihovu neznanju.

Podvrgnuo sam sve njihove moći. Jer, kada sam sišao, nitko me nije vidio. Mijenjao sam oblike, prelazeći iz jednoga u drugi. Stoga, kada sam stigao pred njihova vrata, poprimio sam oblik sličan njihovom. Tiho sam prošao pokraj njih, razgledavajući mjesta, te nisam strahovao niti osjećao stid, jer bijah neoskrvnjen. I razgovarao sam s njima, miješajući se s

njima kroz one koji su moji, i gorljivo gazio one koji su **57** prema njima grubi, i gasio plamen. Sve sam to činio želeći ispuniti ono što sam kanio ispuniti po volji Oca koji je gore.

I Sina Veličanstva, koji bijaše skriven u donjim područjima, mi smo donijeli na visinu gdje sam [bio] u svim tim eonima s njima, (visinu) koju nitko nije vidio niti poznao, gdje je svadba svadbene odore, nove, ne stare, i ne iščezava. Jer, to je nova i savršena bračna odaja neba, kao što sam otkrio (da) postoje tri puta: neoskvrnuto otajstvo u duhu ovoga eona, koje ne iščezava, niti je djelomično, a o njemu se ne može govoriti; ono je nepodijeljeno, univerzalno i stalno. Jer, duša, ona iz visina, neće govoriti o pogrešci koja je ovdje, niti se premjestiti iz tih eona, budući da će se premjestiti kada postane slobodna i kada se ispuni plemenitošću svijeta i stane **58** pred Oca snažna i neustrašiva, (za)uvijek pomiješana s Nusom moći (i) oblika. Oni će me gledati sa sviju strana bez mržnje. Jer, budući da me vide, oni bivaju viđeni (i) pomiješani s njima. Budući da me ne sramote, ni sami se ne sramote. Budući da me se ne boje, bez straha će proći pokraj svakih vrata i postati savršeni u trećoj slavi.

Bio je to moj odlazak u otkrivenu visinu koju svijet nije prihvatio, moje treće krštenje u otkrivenoj slici. Kada su pobjegli od vatre sedam Vlasti i kada je zašlo sunce moći arhonata, tama ih je uzela. I svijet je postao siromašan kada su njega bacili u lance. Pribili su ga na drvo pomoću četiri čavla od mjedi. Vlastitim je rukama rastrgao koprenu svoga hrama. Kaos zemlje počeo je podrhtavati, jer su duše koje su dolje spavale bile oslobođene. I one su ustale. Hodale su ponosno, odbacivši **59** gorljivo služenje neznanju i neukosti, postavivši novoga čovjeka, budući da su spoznale toga savršenog Blagoslovljenog od vječnoga i neshvatljivoga Oca i beskonačne svjetlosti, mene, jer sam došao svojima i sjedinio ih sa mnom. Riječi su suvišne, jer je naša Enoja bila s njihovom Enojom. Znali su o čemu govorim, jer smo se posavjetovali o uništenju arhonata. Izvršio sam, stoga, volju Oca, koji je ja.

Potom smo napustili naš dom i sišli u ovaj svijet. Ovdje smo zaživjeli u tijelima, mrzili su nas i progonili ne samo neznanice, nego i oni koji misle da napreduju u ime Krista, budući da su prazni u neznanju, ne znajući tko su, poput nijemih životinja. Progonili su one koje sam oslobodio, jer ih mrze - oni koji bi, da zašute, plakali i jadikovali jer **60** me nisu posve upoznali. Umjesto toga, služili su dvojici, čak i mnoštvu

gospodara. No, vi ćete iz svega izaći kao pobjednici, u ratu i bitkama, zlobnoj podjeli i gnjevu. Mi smo nedužni, čisti, (i) dobri u našoj časnoj ljubavi, jer imamo um Oca u neizrecivu otajstvu.

Jer, to je bila ludost. Ja sam svjedok da je to bila ludost, jer arhonti ne znaju da je to neizrecivo jedinstvo neoskrvnute istine, koje postoji među sinovima svjetlosti, a koje su oni oponašali, proglasivši nauk mrtvoga čovjeka i laži, kako bi nalikovali slobodi i čistoći savršenoga zbora, (i) [ujedinivši] se, pomoću svoga nauka, sa strahom i ropstvom i svjetovnim brigama, te napustivši štovanje. Mali su (i) neznalice, koji u sebi nemaju plemenitost istine, jer mrze onoga u kojemu jesu a ljube onoga u kojemu nisu. Oni nisu poznavali **61** Znanje o Veličini koje je odozgo i (iz) vrutka istine, ne iz ropstva i zavisti, te straha i ljubavi prema svjetovnoj stvari. Jer, ono što nije njihovo i što jest njihovo oni rabe neustrašivo i slobodno. Oni ne žude, jer od sebe imaju vlast i zakon nad svime.

No, oni koji nemaju, siromašni su, odnosno, oni koji nemaju njega. A za njim žude i zavode one koji su kroz njih postali poput onih koji posjeduju istinu njihove slobode, jednako kao što su kupili nas da bismo im služili u strahu. Taj je čovjek rob. A Bog čuva onoga koji je u strahu (i, op. prev.) silom zatočen. No, plemstvo Očinstva nije čuvano, jer on čuva samo onoga koji je od njega, bez riječi i spona, budući da je sjedinjen s njegovom voljom, on koji pripada samo Enoji Očinstva, kako bi ga učinio Savršenim i neizrecivim kroz **62** živu vodu i sjedinio se s vama u mudrosti, ne samo u izgovorenoj riječi, nego i u djelu i ispunjenoj riječi. Jer, savršeni su dostojni da se tako uspostave i sjedine sa mnom, kako među njima ne bi vladala nesloga, nego prijateljstvo. Sve vršim kroz Dobroga, jer to je jedinstvo istine i oni ne bi smjeli imati neprijatelja. No, svatko tko unosi neslogu - a tko unosi neslogu, neće se naučiti nikakvoj mudrosti, to nije prijatelj - neprijatelj je sviju. S druge strane, tko živi u skladu i prijateljstvu i bratskoj ljubavi, prirodno, ne hinjeno, potpuno, ne djelomice, taj je uistinu žudnja Očeva. On je univerzalan i savršena (je, op. prev.) ljubav.

Jer, Adam je bio predmet podsmijeha, lažni čovjek kojeg je načinio Hebdomad, kao da je postao jači od mene i moje braće. Mi smo nedužni u pogledu njega, jer nismo griješili. Smijali su se i Abrahamu, Izaku i Jakovu, budući da je (njima, op. prev.) lažnim očevima ime dao

Hebdomad **63**, kao da je postao jači od mene i moje braće. Mi smo nedužni u pogledu njega, jer nismo griješili. Smijali su se i Davidu, jer mu se sin zvao Sin Čovjekov, budući pod utjecajem Hebdomada, kao da je postao jači od mene i članova moje rase. No, u pogledu njega mi smo nedužni; mi nismo griješili. I Salomonu su se smijali, jer je mislio da je Krist, uzoholivši se kroz Hebdomada, kao da je postao jači od mene i moje braće. No, mi smo nedužni u pogledu njega. Ja nisam griješio. Smijali su se i dvanaestorici proroka, jer su samo oponašali prave proroke. Oni su zaživjeli kao lažne tvorevine kroz Hebdomada, kao da je postao jači od mene i moje braće. No, mi smo nedužni u pogledu njega, jer nismo griješili. Mojsije, vjerni sluga zvani "Priatelj", bio je također predmetom podsmijeha, jer su oni koji me nikada nisu poznavali izopačeno svjedočili o njemu. Ni on, ni oni prije njega, od Adama do Mojsija i Ivana Krstitelja, nije poznavao mene ni **64** moju braću.

Jer, oni su imali anđeoski nauk prema kojemu su morali poštivati zakone o prehrani i trpjeti gorko ropstvo, budući da nikada nisu znali istinu, niti će je saznati. Njihova je duša u velikoj zabludi, zbog čega im je nemoguće pronaći Nus slobode kako bi Ga upoznali, dok ne upoznaju Sina Čovječjeg. Što se moga Oca tiče, ja sam onaj kojeg svijet nije poznavao, i zbog toga je on (svijet) ustao protiv mene i moje braće. No, mi smo nedužni u pogledu njega; mi nismo griješili.

Jer, Arhont je bio predmet podsmijeha zato što je rekao: "Ja sam Bog, i nema većega od mene. Samo ja sam Otac, Gospodin, i nema drugoga do mene. Ja sam ljubomoran Bog, koji grijehe otaca prenosi na djecu trećega i četvrtoga naraštaja." Kao da je postao jači od mene i moje braće! No, mi smo nedužni u pogledu njega, po tome što nismo griješili, budući da smo svladali njegov nauk. Tako je njegova slava bila isprazna. A on se ne slaže s našim Ocem. Kroz naše bratstvo, svladali smo njegov nauk, budući da je bio ohol u ispraznoj slavi. A on se ne slaže s našim Ocem, jer je bio predmet podsmijeha **65** i sud i lažno proročanstvo.

O, vi koji ne vidite, ne vidite svoju sljepoću, tj. ono što nije bilo poznato niti je ikada bilo poznato, niti je ikada bilo poznato o njemu. Oni nisu slušali do potpune pokornosti. Stoga su nastavili pogrešno suditi, te su podigli svoje oskvrnute i ubilačke ruke na nj, kao da udaraju zrak. A besmisleni i slijepi uvijek su besmisleni, te robuju zakonu i zemaljskom strahu.

Ja sam Krist, Sin Čovječji, onaj od vas koji je među vama. Mene preziru zbog vas, kako bi vi zaboravili razliku. I ne postanite ženama, kako ne biste rodili zlo i (njegovu) braću; zavist i podjelu, ljutnju i gnjev, strah i podijeljeno srce, te praznu, nepostojeću žudnju. No, ja sam za vas neizrecivo otajstvo.

Prije utemeljenja svijeta, kada se čitav zbor okupio na području Ogdoada, **66** kako bi se posavjetovao o duhovnom vjenčanju koje je u jedinstvu, čime je on živom rječju bio usavršen u neizrecivim područjima, neoskvrnuto vjenčanje bilo je ispunjeno kroz Isusova Mezota koji ih nastanjuje i posjeduje, koji prebiva u nepodijeljenoj ljubavi moći. A okružujući ga, ukazuje mu se kao Monada njih sviju, misao i otac, budući da je jedan. I on stoji pokraj njih, budući da je kao cjelina došao sam. I on je život, budući da je došao iz Oca neizrecive i savršene Istine, (oca) onih koji su ondje, jedinstva Mira i prijatelja dobrih stvari, i života vječnog i neoskvrnute radosti, u velikom skladu života i vjere, kroz život vječni očinstva i majčinstva i sestrinstva i razumne mudrosti. Oni su se suglasili s Nusom, koji se proteže (i) protezat će se u radosnom jedinstvu, te je pouzdan **67** i vjerno sluša. I on je u očinstvu i majčinstvu i razumnom bratstvu i mudrosti. I to je vjenčanje istine, te spokoj neiskvarenosti, u duhu istine, u svakom umu, te savršena svjetlost u neizrecivom otajstvu. No to nije, niti će se dogoditi među nama u bilo kojem području ili na bilo kojem mjestu u podjeli i kršenju mira, nego (u) jedinstvu i mješavini ljubavi, koji su savršeni u onome koji jest.

To se također dogodilo na mjestima pod nebom, za njihovo pomirenje. Oni koji su me poznavali u spasenju i slozi, i oni koji su postojali za slavu oca i istine, nakon što su bili odvojeni, stopili su se u jedno kroz živu riječ. I ja sam u duhu i istini majčinstva, kao što je i on bio ondje; ja sam među onima koji su složni u prijateljstvu vječnih prijatelja, koji ne poznaju neprijateljstva ni zla, nego su ujedinjeni **68** mojim Znanjem u riječi i miru koji postoji u savršenstvu sa svima i u svima njima. A oni koji su uzeli moj oblik, uzet će oblik moje riječi. Doista, oni će doći u vječnoj svjetlosti, i (u) međusobnom prijateljstvu u duhu, budući da su u svakom pogledu (i) nepodijeljeno znali da je ono što jest Jedno. I svi su oni jedno. Stoga će učiti o Jednom, kao što je (učio) Zbor i oni koji u njemu prebivaju. Jer, otac sviju postoji, neizmjeran (i)

nepromjenjiv: Nus i Riječ i Podjela i Zavist i Vatra. I on je posve jedan, budući Sve sa svima njima u jednom nauku, jer su svi oni iz jednoga duha. O, vi koji ne vidite, zašto niste ispravno shvatili otajstvo?

No, arhonti oko Jaldabaota bijahu nepokorni zbog Enoje koja je (otišla, op. prev.) od svoje sestre Sofije (i, op. prev.) sišla dolje, k njemu. Oni su sklopili savez s onima koji su bili s njima u mješavini **69** strašnoga oblaka, koji je bio njihova Zavist, te ostalima koje su dovela njihova stvorenja, kao da su naštetili plemenitu zadovoljstvu Zbora. Stoga su otkrili mješavinu neznanja u tvorevini vatre, zemlje i ubojice, budući da su maleni i neuki, te su se u neznanju usudili činiti takve stvari, ne razumijevajući da je svjetlost združena sa svjetlošću, tama s tamom, pokvarljivo s kratkotrajnim, a trajno s nepokvarljivim.

Te sam vam stvari otkrio - ja sam Isus Krist, Sin Čovječji, koji je uznesen gore, na nebesa - o, savršeni i nepokvarljivi, zbog nepokvarljivog i savršenog otajstva i neizrecivoga. No, oni misle da smo ih objavili prije utemeljenja svijeta, kako bismo, kada izronimo iz mjesta na svijetu, mogli ondje otkriti svoje simbole nepokvarljivosti iz duhovnoga jedinstva do **70** znanja. Vi to ne znate, jer vas zasjenjuje oblak puti. No, ja sam sam Sofijin prijatelj. Ja sam bio u njedrima oca od samoga početka, na mjestu sinova istine i Veličine. Stoga, počivajte zauvijek sa mnom, moji bliski duhovi i moja braćo.

OTKRIVENJE PO PETRU

(VII, 3)

Uvod: *James Brashler*

Preveli na engleski: *James Brashler i Roger A. Bullard*

Prevela s engleskog: *Julijana Štok*

UVOD

Otkrivenje po Petru je kršćanski gnostički tekst napisan pod pseudonimom, koji sadrži pripovijest o otkrivenju koje je doživio apostol Petar i koje je protumačio Isus Spasitelj. Progon Isusa predstavlja model za razumijevanje dijela ranokršćanske povijesti koji se odnosi na ugnjetavanje vjernoga gnostičkog kruga od "onih koji sebe nazivaju biskupima i đakonima".

Dokument pripada književnom žanru otkrivenja. Organiziran je u tri viđenja koja se pripisuju Petru. Viđenja tumači Spasitelj, koji djeluje kao anđeoski tumač, figura koja se obično pojavljuje u zapisima o otkrivenjima. U nizu proročanstava koja zapravo odražavaju prošle događaje, rana Kršćanska Crkva opisana je kao podijeljena na različite frakcije koje se suprotstavljaju gnostičkoj zajednici. Svijet je za besmrtnu dušu (gnostike) neprijateljsko okružje. Te besmrtnu dušu izvana nalikuju smrtnim dušama (negnosticima), no iznutra se od njih razlikuju po svojoj besmrtnoj biti. Obdarene znanjem o svome nebeskom podrijetlu, gnostici žude za povratkom nebeskomu Sinu Čovječjemu, koji će doći kao eshatološki sudac, kako bi sudio tlačiteljima i osvetio gnostike.

Ovaj tekst rabi otkrivenje u svrhu predstavljanja gnostičkoga shvaćanja kršćanskih predaja o Isusu. Tradicionalni element je vješto protumačen u skladu s gnostičkom teologijom. Iz prvoga viđenja, koje opisuje napad svećenika i naroda na Isusa (72), zaključujemo kako je bilo barem šest neprijateljskih skupina, takozvanih "slijepaca koji nemaju vodiča." Većina tih skupina bila je iz ortodoksne crkve, no neke se od njih mogu shvatiti kao suparničke gnostičke sljedbe. Druga scena (81)

opisuje Petrovo viđenje Isusova raspeća. U svome tumačenju, Isus pravi razliku između vanjskoga tjelesnoga oblika i živoga Isusa; potonji stoji u blizini, smijući se svojim progoniteljima. Treća scena (82) odgovara Isusovu uskrsnuću u ortodoksnoj predaji, no protumačena je gnostičkom terminologijom, kao ponovno sjedinjenje duhovnoga tijela Isusova s intelektualnom svjetlošću nebeske plerome.

Značenje *Otkrivenja po Petru* je višestruko. Otkrivenje predstavlja dragocjen izvor gnostičke kristologije, koja Isusa smatra docetičkim otkupiteljem. Gledište gnostičke zajednice, uključujući njezin odnos prema Petru kao svojem utemeljitelju, druga je ključna tema ovoga dokumenta. Od velikoga su značaja identitet gnostičke skupine kojoj je tekst namijenjen, te razmjer kontroverzije, između izranjajuće ortodoksije i hereze, koju otkrivenje predviđa. Čini se da je *Otkrivenje po Petru* napisano u 3. stoljeću, kada je razlika između ortodoksije i hereze postala izraženija.

OTKRIVENJE PO PETRU

(VII 70, 13-84, 14)

Otkrivenje po Petru

Dok je Spasitelj sjedio u hramu, u tristotoj (godini) saveza i sporazuma desetoga stupa, i budući zadovoljan brojem živoga, nepokvarljivoga Veličanstva, rekao mi je: "Petre, blagoslovljeni oni gore, koji pripadaju Ocu koji je otkrio život onima iz života, kroz mene, jer sam (ih) podsjetio, njih koji su izgrađeni na onome što je snažno, da mogu čuti moju riječ i razlučiti riječi nepravde i kršenja zakona od pravednosti, jer 71 su iz visine svake riječi ove plerome istine, a onaj kojeg su kraljevstva tražila prosvijetlio ih je u dražesti. No, nisu ga pronašli, niti su ga spominjali mnogi naraštaji proroka. On se sada pojavio među njima, u onome koji se pojavio, koji je Sin Čovječji, koji je uzdignut iznad nebesa, bojeći se ljudi sličnih sebi. Ali ti, Petre, postani savršen, u skladu sa svojim imenom, sa mnom, onim koji te izabrao, jer ću tebe učiniti temeljem dijela koji sam pozvao u znanje. Stoga, budi snažan pred lažnom pravednošću - jer te onaj koji je pravedan pozvao da ga spoznaš na ispravan način, i zato što su ga odbacili, i zbog snage

njegovih ruku i nogu, i zato što su ga okrunili oni iz srednjega predjela, i zbog tijela njegova sjaja koje donose u nadi 72 služenja, zbog časne nagrade jer on će te iskušati tri puta ove noći."

Dok je tako govorio, vidio sam svećenike i narod kako trče prema nama, noseći kamenje u rukama, kao da će nas ubiti; i obuze me strah da ćemo umrijeti.

Zatim mi reče: "Petre, mnogo sam ti puta kazao da su oni slijepci koji nemaju vodiča. Želiš li spoznati njihovu sljepoću, pokrij dlanovima (svoje) oči - svoju halju - i reci što vidiš."

Učinivši kako mi je rekao, nisam mogao ništa vidjeti. I rekoh: "Nitko (tako) ne vidi."

Opet mi reče: "Učini tako još jednom."

Tada me obuzeo strah pomiješan s radošću, jer sam vidio novo svjetlo, snažnije od svjetlosti dana. Ono se spustilo na Spasitelja. Rekao sam mu što sam vidio.

A on mi reče: "Podigni svoje ruke i slušaj što 73 svećenici i narod govore."

I slušao sam svećenike koji su sjedili s piscima. Mnoštvo je klicalo njihovim glasom.

Kada je od mene to čuo, rekao mi je: "Naćuli svoje uši i slušaj što govore."

I slušao sam. "Dok sjediš, hvale te."

Kada sam to rekao, Spasitelj kaza: "Rekao sam ti da su ti (ljudi) slijepi i gluhi. No, sada slušaj ono što ti govore u otajstvu, i čuvaj to. Ne reci to sinovima ovoga doba. Jer, oni će te huliti u ovo doba, budući da te ne poznaju, no, hvalit će te u znanju.

"Jer, mnogi će isprva prihvatiti naš nauk. I okrenut će se od njih po volji Oca njihove pogreške, jer su učinili kako je htio. U svome sudu on će ih otkriti, tj. sluge Riječi. No, oni koji se **74** pomiješaju s njima postat će njihovi zarobljenici, budući da ne vide. A nedužnoga, dobrog, čistoga oni guraju radniku smrti, i u kraljevstvo onih koji slave Krista u obnovi. I oni slave Jjude koji šire laž, one koji će doći poslije tebe. I oni će pristati uz ime mrtvoga čovjeka, misleći da će postati čisti. No, strašno će se oskvrnuti i pasti u ime pogreške, i u ruke zlog, prijetvornoga čovjeka i višestruku dogmu, te će njima vladati krivovjerje.

"Jer, neki će od njih huliti istinu i objavljivati zao nauk. I govorit će zlo jedni protiv drugih. Neki će biti imenovani: (oni) koji stoje u snazi arhona, čovjeka i gole žene koja je višestruka i podložna mnogim patnjama. A **75** oni koji budu tako govorili pitat će o snovima. I kažu li da je san došao od demona dostojan njihove pogreške, bit će im dan gubitak umjesto nepokvarljivosti.

"Jer, zlo ne može roditi dobrim plodom (vidi Lk 6,43). Mjesto odakle dolazi svaki od njih stvara ono što mu je slično; jer, nije svaka duša od istine i besmrtnosti. Svakoj duši ovoga doba dodijeljena je primjerena smrt, zato što je uvijek rob, budući da je stvorena za svoje želje i njihovo vječno uništenje, u kojemu jesu i iz kojega jesu. One (duše) ljube stvorenja tvari koja s njima dolazi.

"No, besmrtna duša nisu takve, o, Petre. Doista, sve dok ne dođe trenutak, (besmrtna će duša) nalikovati smrtnoj. No, ona neće razotkriti svoju prirodu, da je ona sama **76** besmrtna i misli o besmrtnosti, imajući vjeru i želeći se odreći tih stvari.

"Jer, ljudi, ako su mudri, ne beru smokve s trnja ili trnovita grmlja, niti grožde s drače (Lk 6,44). S jedne strane, ono što uvijek nastaje nalazi se u onome iz čega dolazi, dolazeći iz onoga što nije dobro, što postaje njezino (dušino) uništenje i smrt. No, ta (besmrtna duša) koja nastaje u Vječnome, nalazi se u Jednome (koji je, op. prev.) od života i (u, op. prev.) besmrtnosti života kojoj nalikuju.

"Stoga se ono što postoji neće pretopiti u ono što ne postoji. Jer, gluhi i slijepi druže se sa sebi sličnima.

"No, drugi će se odvratiti od zlih riječi i varljivih otajstava. Neki koji ne razumiju otajstvo govore o stvarima koje ne razumiju, no, hvalit će se da je otajstvo istine samo njihovo. U svojoj nadutosti **77** pozavidjet će besmrtnoj duši koja je postala zavjetom. Jer, svaka vlast, vladavina i moć eona želi biti s njima u stvaranju svijeta, kako bi ih oni koji nisu, budući zaboravljeni od onih koji jesu, mogli slaviti, iako nisu bili spašeni niti su ih oni odveli na Put, uvijek želeći postati neiščezivima. Jer, besmrtna duša prima moć u razumnom duhu. No, oni se odmah spajaju s jednim od onih koji su ih zaveli.

"No, mnogi drugi koji se protive istini i glasnici su pogreške, okrenut će svoju pogrešku i zakon protiv mojih čistih misli, gledajući iz jednoga (kuta) i misleći da dobro i zlo potječu iz jednoga (izvora). Oni trguju **78** mojom rječju. I oni će promicati grubu vjeru. Rasa besmrtnih duša uzalud će ući u to, sve do moje Parusije. Jer, oni će izaći iz njih - i moje oprostjenje njihovih grijeha u koje su pali kroz svoje neprijatelje, koje sam otkupio iz ropstva, kako bih im dao slobodu da mogu stvarati sličan dio u ime mrtvoga čovjeka, koji je Hermas, od prvorođenoga od nepravde, kako u svjetlo koje postoji ne bi povjerovali maleni. No, oni od te vrste su radnici koji će biti bačeni u vanjsku tamu, daleko od sinova svjetlosti. Jer, oni neće ući, niti će onima koji odlaze gore dati svoje dopuštenje za njihovo oslobođenje.

"Među njima ima onih koji pate misleći da će usavršiti **79** mudrost i bratstvo koje zaista postoji, koje je duhovno bratstvo onih sjedinjenih u pričesti, kroz koju će se otkriti vjenčanje nepokvarljivosti. Srodna rasa sestrinstva pojavit će se kao imitacija. To su oni koji tlače svoju braću, govoreći: 'Kroz ovo naš Bog ima milosti, budući da nam kroz ovo dolazi spasenje,' ne znajući za kaznu onih koje su zadovoljstvom ispunili oni koji su te učinili malenima, koje su vidjeli (i) zarobili.

"Bit će i drugih, među onima koji su izvan našega broja, koji sebe nazivaju biskupima i đakonima, kao da su svoju vlast primili od Boga. Oni se pokoravaju sudu voda. Ti su ljudi suhi kanali."

No, ja rekoh: "Obuzeo me strah kada si rekao da **80** su maleni, s našega gledišta, lažni, doista, da postoje mnoštva koja će zavesti

mnoštva živih i uništiti ih među sobom. A kada budu izgovarali tvoje ime, vjerovat će im."

Spasitelj reče: "Za vrijeme koje im je, srazmjerno njihovoj pogreški, određeno, oni će vladati nad malenima. A kada pogreška okonča, (onaj koji, op prev.) ne stari (koji je, op. prev.) od besmrtnoga razumijevanja, postat će mlad, i njima (malenima) će vladati njihovi vladari. Korijen njihove pogreške bit će iščupan, i on će ga posramiti i učiniti ga vidljivim u njegovoj besramnosti. Takvi će, o, Petre, postati nepromijenjivi.

"Dođi, stoga, nastavimo s izvršenjem volje nepokvarljivoga Oca. Jer, evo, dolaze oni koji će im suditi, i oni će ih posramiti. No, mene neće dotaknuti. A ti ćeš, o, Petre, stajati među njima. Ne boj se zbog svoga kukavičluka. **81** Njihovi će umovi biti zatvoreni, jer im se suprotstavio nevidljivi."

Kada je to rekao, vidio sam kako ga tobože zarobljavaju. I rekoh: "Što to vidim, o Gospodine? Tebe su uhvatili a ti me držiš. Tko je ovaj koji se zadovoljno smije na drvetu? Udaraju li noge i ruke drugoga?"

Spasitelj mi reče: "Onaj kojeg vidiš na drvetu, kako se zadovoljno smije, to je živi Isus. No, onaj u čije ruke i noge zabijaju čavle, njegov je tjelesni dio, njegova zamjena koja je osramoćena, koja je nastala na njegovu sliku. Ali, gledaj u nj i u me."

No, kada sam pogledao, rekao sam: "Gospodine nitko te ne gleda. Pobjegnimo odavde."

Ali on mi reče: "Rekao sam ti: `Ostavi sljepce na miru!' Vidi, ne znaju što govore. **82** Jer, umjesto moga sluga, osramotili su sina njihove slave." I vidjeh nekoga kako nam se približava, nalik njemu, čak i njemu koji se smijao na drvetu. I on bijaše <ispunjem> Duhom Svetim, i on je Spasitelj. Oko njega je bila velika, neizreciva svjetlost, i mnoštvo neizrecivih i nevidljivih anđela ga je blagoslivljalo. I kada sam ga pogledao, bijaše otkriven onaj koji slavi.

I on mi reče: "Budi jak, jer ti si onaj kojemu su dana ova otajstva, kako bi ih spoznao kroz otkrivenje da je onaj kojega su razapeli prvorođeni, i

dom demona, i kamena posuda (?) u kojoj prebivaju, Elohimova, od križa koji je pod zakonom. No, onaj koji stoji pokraj njega je živi Spasitelj, prvi u njemu, kojega su zarobili i oslobodili, koji stoji radosno promatrajući one koji su ga povrijedili, i koji su među sobom podijeljeni. **83** On se smije njihovoj sljepoći, znajući da su slijepi rođeni. Stoga će doći onaj koji je osjetljiv na patnje, budući da je tijelo zamjena. No, ono što su oslobodili bilo je moje netjelesno tijelo. Jer, ja sam razuman Duh ispunjen jarkom svjetlošću. Onaj kojeg si vidio da mi se približava naša je razumna Pleroma, koja sjedinjuje savršenu svjetlost s mojim Duhom Svetim.

"To što si vidio otkrit ćeš onima druge rase, koji nisu iz ovoga doba. Jer, neće biti časti u smrtnim ljudima, nego samo (u) onima koje je izabrala besmrtna tvar, sposobna da sadrži onoga koji daje svoje obilje. Stoga, kažem: "Svakomu tko ima dat će se još pa će obilovati' (Mt 25, 29). No, onomu tko nema, odnosno, čovjeku ovoga mjesta, koji je posve mrtav, koji je isključen iz stvaranja onoga što je rođeno, **84** za kojeg, ako se pojavi onaj od besmrtne biti, misle da ga posjeduju - bit će oduzeto i dodano onome koji jest. Stoga, budi hrabar i ne boj se. Jer, ja ću biti s tobom, i nitko te od tvojih neprijatelja neće nadvladati. Mir s tobom. Budi jak!"

Kada je (Isus) to rekao, (Petar) dođe k sebi.

PETROVA POSLANICA FILIPU (VIII, 2)

Uvod: *Marvin W. Meyer*
Preveo na engleski: *Frederik Wisse*
Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Petrova poslanica Filipu obuhvaća najveći dio Kodeksa VIII. Smještena odmah poslije *Zostrijana*, *Petrova poslanica Filipu* započinje podnaslovom (132), koji proizlazi iz pisma koje tvori prvi dio teksta. Poput nekoliko drugih tekstova iz knjižnice Nag Hammadi (*Otkrivenje po Jakovu*, *Rasprava o uskrснуću*, *Eugnostos*), *Petrova poslanica Filipu* djelomice je predstavljena kao pismo. Osim tih pisama iz knjižnice Nag Hammadi, druga su pisma također bila u uporabi u gnostičkim krugovima (primjerice, Ptolemejevo *Pismo Flori*, i pisma Valentina, Monoima Arabljanina, i, možda, Marcionova). Nadalje, kao što je veličanstvena epistulama predaja satkana oko Pavla i pavlinske škole, tako se i nešto skromnija zbirka pisama pripisuje Petru. Te Petrove ili pseudo-Petrove poslanice uključuju, uz *Petrovu poslanicu Filipu*, katoličke Petrove poslanice sadržane u Novome zavjetu, *Epistula Petri* ("Petrovu poslanicu"), u uvodu u pseudo-Klementove, te možda i još jednu Petrovu poslanicu poznatu samo iz kratkih navoda Optata iz Milevisa. Od tih poslanica, osobito je zanimljiva pseudo-Klementova *Petrova poslanica Filipu*. Ona nije značajna samo kao dio zbirke tekstova koji se odnose na Petra, nego i zato što svjedoči o Petrovoj vlasti. Na završetku poslanice, *Contestatio* započinje naznakom o primatelju - Jakovu Pravedniku - koji je pročitao i odgovorio na poslanicu, slično kao i Filip u *Petrovoj poslanici Filipu* (133). Međutim, *Petrovu poslanicu Filipu* ne smijemo poistovjećivati ni sa jednom poslanicom koja se pripisuje Petru, te ona mora predstavljati novootkriveno djelo u Petrovu korpusu.

U svom sadašnjem obliku, *Petrova poslanica Filipu* očito je kršćansko-gnostički tekst. U cjelini uzevši, trebala bi se smatrati dijelom predaja o Petru: Petar je vođa, glasnogovornik, propovjednik među apostolima, te ga se može opisati kao vođu vlastite skupine učenika (139). Jedini apostol koji se poimence spominje jest Filip, koji je spreman prihvatiti Petrovu vlast i čije mjesto u tekstu ima naglasiti Petrovo vrhovništvo. Petar i apostoli okupili su se na Maslinskoj gori, gdje ih je podučio uskrsli Spasitelj. Vrativši se u Jeruzalem, apostoli su podučavali u hramu i obavljali izliječenja. Drugim riječima, uloga Petra, kao i čitav scenarij, upućuju da je *Petrova poslanica Filipu* po nekim značajkama istovjetna prvom dijelu (o Petru) Djela apostolskih (1-12).

Nedvojbeno je da je pisac *Petrove poslanice Filipu* crpio iz kršćanske predaje. Naime, postoje mnoge sličnosti između toga teksta i prve polovice **Djela apostolskih**, uključujući scene, teme i izraze koji su prisutni u oba dokumenta. Čak im je i književni žanr sličan - pripovijest o Petru i apostolima koja sadrži otkrivenja, liturgijske i redakcijske elemente - iako je u slučaju *Petrove poslanice Filipu* pripovijest nazvana Petrovim pismom. Nadalje, autor *Petrove poslanice Filipu* poznaje, osim materijala o Luki, i druge kršćanske predaje. Spasiteljevo drugo otkrivenje (136; 137) nalikuje Ivanovoj himni Logosu (Iv 1, 1.18), ali sličnosti se ne smiju suviše isticati. Nadalje, tradicionalna kerigmatička (vjerovjesnička) formula u kretu mise (139) upućuje na sličnu formulu koja je široko prisutna u ranokršćanskoj književnosti (paralele u Iv 19 osobito su bliske kretu iz *Petrove poslanice Filipu*), a malo "Ukazanje" iz *Petrove poslanice Filipu* (140) slično je Ivanovu izvješću (Iv 20, 19-23). Dapače, autor ovoga teksta također spominje prethodno Spasiteljevo otkrivenje (135; 138; 139), tj. riječi koje je Isus izgovorio dok je bio u tijelu. Možda se ta otkrivenja utjelovljenoga Spasitelja odnose na nauk koji je sadržan u kanonskim evanđeljima, a "četiri riječi" koje se spominju u 140, mogle bi se shvatiti kao četiri evanđelja odaslana na četiri strane svijeta. (Hans-Gebhard Bethge pretpostavlja da je izvoran tekst iz 140 glasio "četiri smjera", te da su "četiri riječi" kasnija modifikacija.) Autor *Petrove poslanice Filipu* očito je bio upoznat s ranokršćanskim tekstovima, želeći uspostaviti kontinuitet s tom starijom predajom.

kredo – ispovjedanje, simbol vjere, vjerovanje; uvjerenje, principi, načela

Gnostički su elementi jasno vidljivi u narativnom okviru *Petrove poslanice Filipu*, a osobito u gnostičkom "dijalogu", Spasiteljevu otkrivenju danom kao odgovor na pitanja apostola. Prva četiri odgovora (135) samo su marginalno kršćanska, iako su legitimirana kao otkrivenja uskrsnuloga Gospodina. Prvi odgovor (135; 136), koji podastire skraćenu verziju mita o majci, uopće ne sadrži kršćanske elemente. Naprotiv, on odražava pojednostavljenu verziju mita, te je sličan mitu o Sofiji iz *Tajne knjige Ivanove*, te Irenejevim barbelognosticima (*Haer.* 1.29.1-4), kako po terminologiji, tako i po općoj konstrukciji. Četiri odgovora predstavljaju gnostičko gledište o padu u nedostatak i postizanju ispunjenja, te o zatočeništvu i borbi gnostika u svijetu. Toj skupini odgovora pridodano je još jedno pitanje, kao i odgovor (137; 138) koji rabi različite izraze i usredotočuje se na život i zadatak apostola. Taj odgovor, koji je gnostički poput ostalih odgovora, ne bavi se kršćanskim temama, nego samim žarištem *Petrove poslanice Filipu* - patnjom vjernika.

Uz pitanja i odgovore u gnostičkom dijalogu, gnostičku orijentaciju odaje i ostali materijal sadržan u tekstu. Dvije molitve okupljenih apostola (133; 134) sadrže izraze i teme uobičajene u kršćanskim molitvama, ali i elemente svjetlosti i slave koji ih čine primjerenijima gnostičkim kršćanima. Jednako tako, opis uskrsnuloga Isusa kao svjetlosti i glasa (134; 135; 137; 138) predstavlja prvobitni način opisivanja ukazanja uskrsnuloga Gospodina (Mk 9, 2-8; 2 P 1, 16-19; Dj 9, 1-9; 22, 4-11; 26, 9-18; 1 Ko 15; Otkr), no među gnostičkim kršćanima takvi su teofanijski opisi (opisi ukazanja) bili osobito česti.

U kratkoj Petrovoj misi (139-140) gnostičke su tendencije još jasnije izražene. Tradicionalno kršćansko vjerovanje tvori prvi dio mise (139), a Isus se naziva tradicionalnim izrazima ("Gospodin Isus", "Sin", "tvorac našega života"), no vjerovanje se tumači u skladu s kršćansko-gnostičkom teologijom autora *Petrove poslanice Filipu*. Isus je patio od trenutka svoje inkarnacije, ali kao onaj "kojemu je patnja strana" (139). Kristologijska tenzija pojavljuje se kod naglašavanja stvarnosti Isusovih patnji i slave njegove božanstvenosti. Nasuprot patećemu prosvjetitelju

Isusu, njegovi će sljedbenici patiti zbog "grijeha majke" (139). Ta fraza podsjeća na predaju o padu majke Eve, te se, za kršćansko-gnostičkoga pisca, odnosi na majku često zvanu Sofijom u drugim verzijama mita. Ona se također naziva "majkom"(135), a njezin tragičan pad smatra se izvorom ljudskih patnji. Stoga, naznaka o "grijehu majke" možda predstavlja još jednu dodirnu točku između likova Eve i Sofije u gnostičkoj književnosti.

Moguće je, stoga, postaviti općeniti okvir književne povijesti *Petrove poslanice Filipu*. Na temelju paralela s *Tajnom knjigom Ivanovom* i Irenejevim djelima, pretpostavljamo da je *Petrova poslanica Filipu* napisana krajem 2. ili početkom 3. stoljeća. Autor teksta vjerojatno je pisao na grčkom, sudeći prema posuđenicama iz grčkoga jezika, kao i grčkim idiomima. Autor je, čini se, bio kršćanski gnostik dobro upoznat s kršćanskom predajom, koji je tu predaju rabio i tumačio na kršćansko-gnostički način. Konstruiran je gnostički dijalog, iako je taj dijalog prije diskurs otkrivenja, koji se temelji na Kristovim odgovorima na pitanja apostola. U taj je dijalog uključen gnostički materijal nekršćanskoga ili tek marginalno kršćanskoga podrijetla, koji je usvojen kao otkrivenje uskrsnuloga Krista. Na temelju kršćanskih i gnostičkih predaja s kojima je apostol bio upoznat, sastavljen je dokument usredotočen na otkrivenje. Sama je poslanica pridodana pripovijesti kako bi se naglasilo Petrovo vrhovništvo, te je *Petrova poslanica Filipu* kasnije dobila svoj sadašnji naslov. Konačno, grčki je tekst bio preveden na koptski, te je uključen i Kodeks VIII knjižnice Nag Hammadi.

Prema izvješćima Jamesa M. Robinsona i Stephena Emmela, druga koptska verzija *Petrove poslanice Filipu* nalazi se u papirusnom kodeksu koji do sada nije objavljen, niti je dostupan za proučavanje.

PETROVA POSLANICA FILIPU

(VIII 132, 10 - 140, 27)

Pismo koje je Petar poslao Filipu

"Petar, apostol Isusa Krista, Filipu, našem ljubljenom bratu i našem apostolu, i braći koja su s tobom: budite pozdravljeni! Znaj, naš brate,

[da] smo primili zapovijedi od našega Gospodina i Spasitelja čitavoga svijeta da se okupimo [zajedno] i podučavamo i propovijedamo o spasenju koje nam je obećao **133** naš Gospodin Isus Krist. No, ti si od nas bio odvojen, i nisi želio da se okupimo i složimo kako bismo objavili radosne vijesti. Stoga, ne bi li za to bilo dobro, naš brate, da dođeš, u skladu sa zapovijedima našega Boga Isusa?"

Kada je Filip primio i pročitao to pismo, otišao je Petru, sav radostan. Petar je potom okupio i ostale. Otišli su na planinu koja se naziva "(brdo) maslina", mjesto gdje su se obično sastajali s blagoslovljenim Kristom, dok je ovaj bio u tijelu.

Kada su se apostoli okupili i pali na koljena, počeli su moliti, govoreći: "Oče, Oče, Oče svjetlosti, koji posjeduješ nepokvarljivosti, usliši nas, kao [što si] [bio zadovoljan] svojim svetim djetetom Isusom Kristom. Jer, on je postao naše svjetlo **134** u tami. O, usliši nas."

Drugi su put također molili, govoreći: "Sine života, Sine besmrtnosti, koji si u svjetlosti, Sine, Kriste besmrtnosti, naš Otkupitelju, daj nam snagu, jer nas žele ubiti."

Potom se pojavila velika svjetlost, te je planina zasjala zbog onoga koji se pojavio. I glas ih dozva, govoreći: "Čujte moje riječi, kako bih vam mogao govoriti. Zašto me pitate? Ja sam Isus Krist koji je s vama do vijeka."

Apostoli ga upitaše: "Gospodine, željeli bismo znati nedostatak eona i njihove plerome." I: "Zašto smo zadržani u ovome prebivalištu?" Nadalje: "Kako smo došli ovamo?" I: "Kako ćemo otići?" I: "Kako to da imamo **135** vlast smionosti?" [I]: "Zašto se sile bore protiv nas?"

Tada im glas iz svjetlosti odgovori: "Vi sami ste svjedoci da sam vam o svemu tome govorio. No, zbog vaše nevjerice, opet ću vam govoriti. Što se tiče [nedostatka] eona, taj [je] nedostatak nastao kada se pojavila nepokornost i nerazboritost majke, bez zapovijedi veličanstva Oca. Ona je željela uzdignuti eone. A kada je govorila, slijedio je Obijesni. A kada je za sobom ostavila dio, Obijesni ga se dočepao, te je (dio, op. prev.) postao nedostatak. To je nedostatak eona. Kada je Obijesni uzeo dio, on ga je posijao. Nad njega je postavio moći i vlasti. Zatvorio ga je u eone,

koji su mrtvi. I sve moći svijeta radovahu se zato što su rođene. **136** No, one nisu poznavale prvobitnoga [Oca], budući da su mu strane. Ali, ovome su dale moć, i služile ga u slavi. No, zbog te slave Obijesni je postao drzak. Postao je zavidnik, želeći načiniti sliku na mjestu (umjesto?, op. prev.) [slike] i oblik na mjestu (umjesto?, op. prev.) oblika. I naredio je moćima u svojoj vlasti da načine smrtna tijela. I one postadoše iz pogrešne slike, iz sličnosti koja je izronila.

Nadalje, o pleromi: ja sam onaj koji je poslan u tijelu, zbog sjemena koje je otpalo. I ja sam sišao u njihovu smrtnu tvorevinu. No, nisu me prepoznale (moći, op. prev.), misleći da sam smrtnan. I govorio sam s onime koji mi pripada, i on me slušao, kao što vi danas slušate. I dao sam mu vlast, kako bi mogao ući u nasljedstvo svoga očinstva. I uzeo sam **137** [...] oni bijahu ispunjeni [...] u njegovu spasenju. A budući da je (on) bio nedostatak, postao je pleroma.

Zadržani ste zato što mi pripadate. Kada sa sebe svučete ono što je pokvareno, tada ćete postati prosvjetitelji među smrtnicima.

Borit ćete se sa zlim silama zato što [one], za razliku od vas, nemaju spokoja, te ne žele da budete spašeni."

Tada apostoli ponovno počеше moliti, govoreći: "Gospodine, reci nam: Na koji ćemo se način boriti protiv arhonata, budući da su arhonti iznad nas?"

Tada ih glas dozva iz ukazanja, govoreći: "Sada ćete se protiv njih boriti na ovaj način, jer, arhonti se bore protiv unutarnjega čovjeka. A vi ćete se protiv njih boriti ovako: Okupite se i propovijedajte svijetu spasenje i obećanje. Naoružajte se snagom moga Oca, i objavite svoju molitvu. A on, Otac, pomoći će vam, kao što vam je pomogao poslavši mene. **138** Ne bojte se, [ja sam s vama dovijeka,] kao što sam [vam] prije rekao, dok sam bio u tijelu." Potom nebesa zatutnjaše gromovima i munjama, i ono što se pred njima na tome mjestu pojavilo, otišlo je u nebesa.

Tada apostoli stadoše zahvaljivati Gospodinu i blagoslivljati ga. I vratiše se u Jeruzalem. Na putu su razgovarali o svjetlosti koja se

ukazala. I govoreći o Gospodinu, zaključiše: "Ako je on, naš Gospodin, patio, koliko ćemo onda mi (patiti)?"

Petar odgovori: "On je patio za [nas], stoga je nužno da i mi patimo zbog svoje malenkosti." Tada im dođe glas, govoreći: "Mnogo sam vam puta rekao: Za vas je nužno da patite. Nužno je da vas oni dovedu u sinagoge i pred upravitelje, kako biste patili. No, onaj koji ne pati i ne **139** [...] Otac [...] kako bi mogao [...].

I apostole obuze [velika] radost i stigoše u Jeruzalem. Stali su ispred hrama, podučavajući o spasenju, u ime Gospodina Isusa Krista. I izliječili su mnoštvo.

Petar otvori svoja usta i reče svojim učenicima: "[Je li] nam naš Gospodin Isus, kada je bio u tijelu, sve pokazao? Jer, on je sišao. Braćo, slušajte moj glas." Bio je ispunjen svetim duhom. Ovako je govorio: "Naš prosvjetitelj, Isus, sišao je i bio razapet. I nosio je krunu od trnja. I odijenuo je ljubičastu haljinu. I bio je [razapet] na drvetu i pokopan u grob. I ustao je iz mrtvih. Braćo, Isusu je strana ta patnja. No, mi smo oni koji su patili zbog grijeha majke. Zbog toga je on sve činio poput nas. Jer, Gospodin Isus, Sin neizmjerne slave Oca, tvorac je našega života. Braćo, ne pokorimo se onima bez zakona, i hodajmo u **140** [...Tada] Petar [okupi i druge], govoreći: ["O, Gospodine Isuse] Kriste, davatelju [našega] spokoja, daj nam duh razumijevanja, kako bismo i mi mogli činiti čuda."

Potom [ga] Petar i ostali apostoli vidješe, i ispuniše se svetim duhom. I svaki od njih počeo je liječiti. Rastaviše se kako bi propovijedali riječ Gospodina Isusa. I okupiše se i pozdraviše jedan drugoga, govoreći: "Amen."

Tada se pojavi Isus, govoreći: "Mir [svima] vama i svakome tko vjeruje u moje ime. Kada otiđete, neka s vama budu radost, milost i moć. I ne bojte se, jer, s vama sam dovijeka."

Tada se apostoli rastaviše jedan od drugoga u četiri riječi, kako bi propovijedali. I otiđoše, po Isusovu ovlaštenju, u miru.

ALOGEN

(XI, 3)

Uvod: *Antoinette Clark Wire*

Preveli na engleski: *John D. Turner i Orval S. Wintermute*

Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Rasprava *Alogen* je diskurs otkrivenja, u kojemu izvjesni Alogen prima božanske posjete i doživljava viđenja, te ih bilježi za svoga "sina" Mesosa. Na fiktivnu narav toga ponovljenog Alogenova obraćanja Mesosu upućuje samo ime Alogen, što znači "stranac", ili "od druge rase", a u doba nastanka rasprave često se njime označavao Set ili predstavnik Setove duhovne rase. Tako se čitatelja potiče na identifikaciju s Mesosom i na učenje od Alogena o tome kako se nadvladavaju strah i neznanje koje je u početku on sam osjećao, te o potpunom ostvarenju duhovnoga jastva s božanskim.

Iako se *Alogen* predstavlja kao jedna rasprava otkrivenja, moguće ju je podijeliti na dva dijela. Prvi dio (45-57) naglašava pet otkrivenja ženskoga božanstva Juel. Njezina su otkrivenja kompleksni mitološki opisi božanskih moći, osobito eona Barbela. Drugi dio (57-69) opisuje filozofskim jezikom Alogenovo uzdizanje, kao progresivno otkrivenje nebeskih prosvijetljenih. Posljednja faza, "prvobitno otkrivenje Nepoznatoga", razotkriva transcendentnoga Boga kao nevidljivoga, neuhvatljivoga, neshvatljivoga, kao "duhovnu, nevidljivu Trostruku Moć" koja je "najbolja od najboljih" te postoji, što je paradoksalno, kao "Postojanje nebića".

Razlike između ta dva dijela rasprave *Alogen* mogu se objasniti različitim izvorima kojima se služio autor. Teorije o podrijetlu pokušavaju ustanoviti odakle potječu određene predaje i kako su se tako brzo razvile. Mitologija o Barbelu iz Prvog dijela sadržana je također u *Apokrifnom evanđelju po Ivanu* (BG 8502,2; NHC II,1; III,1; IV,1), gdje se

povezuje s pripovijesću o Sofiji koja je u svemir donijela nedostatak. *Alogenov* gnosticizam Barbela, poput gnosticizma *Zostrijana* (VIII,1) i *Triju Setovih stela* (VIII,5), ne zanima kako je zlo počelo, nego se usredotočuje na pozitivno otkrivenje božanske stvarnosti. Drugi dio *Alogena* sličan je *Apokrifnom evanđelju po Ivanu* po opširnom opisu transcendentnoga Boga, navodeći što Bog nije. Pa ipak, *Alogen* se odvaja od te predaje kao i *Zostrijan* i *Tri Setove stele*, predstavljajući to znanje kao obred uzlaska, istovjetno hermetičkom gnosticizmu (*Corp. Herm.* I,24-26 i NHC VI,6). Očito se autor u svom barbelovskom gnosticizmu i filozofskom monizmu oslanjao na istu opću predaju kao i *Apokrifno evanđelje po Ivanu*.

Pretpostavljajući da se čitatelj već oslobodio od zla, pisac u osobi *Alogena* nastavlja svoj nebeski put, hvaleći božansko, i ulazeći u blagoslov znanja, životnost života i, konačno, postojanje koje je nepostojanje. Hermetički obredi uzlaska povremeno se odnose na život u zajednici, a u svojoj hvali Bogu, na svakoj postaji uzlaznoga puta, djelo *Tri Setove stele* rabi prvo lice množine. No, ovdje se naputci daju jednoj osobi, čitatelju, te bi se mogli smatrati naputcima za samopomoć u individualnoj potrazi za Bogom.

Ova je rasprava privukla veliku pozornost, jer je neoplatoničar Porfirije izjavio da je Plotin napao izvjesne gnostike koji su "iznosili otkrivenja Zaratustre, Zostrijana, Nikoteja, Alogena, Mesosa, i drugih sličnih ljudi" (*fit. Plot.* 16). Ako se taj navod doista odnosi na djelo naslovljeno *Alogen* i njemu bliske dokumente (*Zostrijan* VIII,1 nosi šifriran podnaslov "Zaratustrine riječi"), kao što mnogi vjeruju, ono upućuje na nešto drugačiji odnos gnostika prema kasnijem platonizmu nego što se obično pretpostavlja. Ne samo da su gnostici očito posudili mnoge filozofske teme od platonizma, nego su i platonisti i neoplatonisti bili prisiljeni baviti se gnostičkim školama kao svojim suparnicima. Iako je Plotin u vlastitoj raspravi protiv gnostika učinio sve kako bi ismijao njihov dualizam, kult i žargon, najveći su mu izazov predstavljali upravo monistički gnostici *Alogenova* tipa. Upravo oni otkrivenju pripisuju istine za koje je uvjeren da potječu od Platona; upravo oni vjeruju da kroz znanje o sebi postaju nadmoćni nebeskim tijelima (*En.* II.9.5-11). Ostaje, međutim, pitanje jesu li gnostici zauzvrat izvršili utjecaj na neoplatonizam, osobito jesu li ti gnostički tekstovi možda izvor

trijade postojanje-život-misao, koja nije bila prisutna u neoplatonizmu prije Prokla u 5. stoljeću (*Theol.* 101-03).

Aleksandrijsko podrijetlo izvorno grčkoga teksta *Alogena* čiji se nastanak smješta u otprilike 300. god. po Kr., učinilo ga je dostupnim za grčki optjecaj i koptski prijevod prije nego što je početkom 5. stoljeća bio smješten u knjižnicu Nag Hammadi.

ALOGEN

(XI 45, 1-69, 20)

(Nedostaje 5 redaka)

... budući da su savršeni i zajedno žive, sjedinjeni s umom, čuvarem kojeg sam im dodijelio, koji vas je podučio. U vama je moć koja se često širila kao riječ iz Trostruko Moćnoga, Jednoga od onih koji istinski postoje s Neizmjernim, vječna Svjetlost Znanja koje se pojavilo, muška djevičanska Mladost, prvi među Eonima od jedinstvenog trostruko moćnoga Eona, Trostruko Moćni koji uistinu postoji, jer kad on bijaše oblikovan, bijaše proširen, a kada bijaše proširen, postao je savršen, primivši moć od sviju. On poznaje sebe i savršenog Nevidljivog Duha. I on posta u Eonu koji zna da ona zna Jednoga. I ona postade Kaliptos, djelujući u onima koje poznaje. On je savršen, nevidljiv, noetički Protofan-Harmedon. Dajući moć pojedincima, ona je Trostruki Muškarac. A budući da je sama **46**...

(nedostaje 5 redaka)

... iako pojedinci, oni su sjedinjeni, budući da je ona njihovo postojanje i uistinu ih vidi. Ona sadrži božanskog Autogena.

Kada je spoznala svoje Postojanje i kada je ustala, donijela je Ovoga, vidjevši ih kako, poput njega, pojedinačno postoje. A kada oni postanu poput njega, vidjet će božanskog Trostrukoga Muškarca, moć koja je veća od Boga. On je Misao sviju koji zajedno postoje. Ako ih on misli, on misli velikoga muškarca [...] noetičkog Protofana, njihov slijed. Kada to vidi, također vidi one koji uistinu postoje i slijed onih koji su zajedno. A kada ih je vidio, vidio je Kaliptos. Kada vidi jednoga od skrivenih, tada

vidi Eona Barbela. Što se tiče nerođenoga potomka [Jednoga], [vidi] li tko kako [živi 47...] I (nedostaju 4 retka)

... zasigurno ste čuli o obilju svakoga od njih.

Slušajte sada o nevidljivom, duhovnom Trostruko Moćnom! On postoji kao Nevidljivi koji je svima neshvatljiv. On ih sve u sebi sadrži, jer svi postoje zbog njega. On je savršen, i više nego savršen, i blagoslovljen. On je uvijek Jedan i postoji u svima njima, kao nepogrješiv, neizreciv, Jedan koji postoji kroz njih, i ako bude prepoznat, nitko neće poželjeti ništa što postoji prije njega među onima koji postoje, jer on je izvor iz kojega su svi potekli. On je prije savršenstva. On je prije svake božanstvenosti i svake blagoslovljenosti, budući da je izvor svake moći. On [je] netvarna tvar, jer je Bog nad kojim nema božanstva, nadilaženje njegove veličine i ljepote...48

(nedostaje 5 redaka)

... moć. Oni mogu primiti otkrivenje tih stvari, ako se združe. Budući da pojedinac ne može pojmiti Univerzalnoga, koji obitava na mjestu boljem od savršenog, oni poimaju pomoću Prve Misli - ne kao samog Bića, jer on daje Biće uz neočitovanost Postojanja. On daje sve samome sebi, jer je on taj koji će postati kada sebe spozna. On je Jedan koji je izvor Bića, i netvarna tvar i neizbrojiv broj i bezobličan oblik i bezizražajan izraz i nemoć i moć i bit bez biti i kretanje bez kretanja i nedjelujuće djelovanje. Pa ipak, on je davatelj dobara i božanstvenost božanstvenosti - no, kad god spoznaju, oni sudjeluju u prvoj Životnosti i nepodijeljenu djelovanju, hipostazi Prvoga iz Jednoga koji uistinu postoji. Drugo 49 je djelovanje [...] međutim, [...]. On je blagoslovljen i dobar, jer, kada ga se prepozna kao nadilazitelja neograničenosti Nevidljivoga Duha koji u njemu postoji, ona (neograničenost) ga njemu (nevidljivom duhu) okreće, kako bi spoznao što je u njemu i kako postoji. I on je postao buduće spasenje za svakoga, kao točka polaska za one koji uistinu postoje, jer kroz njega je njegovo znanje živjelo, budući da on zna što (on) jest. No, oni iznad sebe ne poznaju ništa, ni moći, ni položaja, ni slave ni eona, jer svi su vječni. On je Životnost i Umnost i Onaj Koji Jest. Jer, Onaj Koji Jest stalno posjeduje svoju Životnost i Umnost, a Život ima Životnost (i, op. prev.) posjeduje ne-Biće i Umnost. Umnost posjeduje Život i Onoga Koji Jest. I tri su jedan, iako su tri.

Kada sam čuo o tim stvarima, Mesose, sine moj **50**, obuzeo me strah, te sam se okrenuo mnoštvu [...] misao [...] daje moć onima koji su sposobni spoznati te stvari otkrivenjem koje je mnogo veće. Iako tjelesan, i ja sam to mogao. Od tebe sam čuo o tim stvarima, kao i o nauku koji je u njima, budući da je misao u meni prepoznala stvari koje su neizmjerne i nespoznatljive. Stoga strahujem da je moj nauk možda postao neprikladan.

Potom mi se, sine moj, Mesose, ponovno obratila Jedna, najslavnija, Juel. Dala mi je otkrivenje i rekla: "Nitko ne može čuti ove stvari, izuzev velikih moći, o, Alogene. Dana ti je velika moć, kojom te Vječni Otac Svega obdario prije nego što si ovdje došao, kako bi prepoznao one stvari koje je teško prepoznati, te kako bi spoznao stvari koje su mnoštvu nepoznate i kako bi pobjegao (u sigurnost) Jednoga koji je tvoj, koji je prvi spašen i kojemu spasenje nije potrebno...

(nedostaje 5 redaka)

... **51** tebi oblik i otkrivenje nevidljivoga, duhovnog Trostruko Moćnog, izvan kojeg prebiva nepodijeljeno, netjelesno, vječno znanje.

Kao i svi Eoni, i Eon Barbela sadrži vrste i oblike onih koji uistinu postoje, slika Kaliptos. Obdaren njihovom razumnom rječju, on nosi noetičkog muškog Protofana kao sliku, te djeluje u pojedincima, bilo umješnošću, vještinom ili djelomičnim nagonom. On sadrži božanskog Autogena, poput slike, i poznaje svakoga od ovih. On djeluje odvojeno i zasebno, nastavljaajući ispravljati neuspjehe iz prirode. On je obdaren božanskim Trostrukim Muškarcem kao spasenje sviju, u suradnji s Nevidljivim Duhom. On je riječ iz savjeta, [on] je savršena Mladost. I te hipostaza je **52** [...] (nedostaje 6 redaka)

... moja je duša malaksala, i ja pobjegoh, veoma uznemiren. Okrenuh se sebi i ugledah svjetlost koja me okruživala, i Boga u sebi, postadoh božanski.

Najslavnija, Jedna, Juel, ponovno me pomazala i dala mi moć. Rekla je: "Budući da je tvoja poduka završena, i budući da si spoznao Boga u

sebi, ono što ćeš sada čuti o Trostruko Moćnom čuvat ćeš kao veliku tajnu i veliko otajstvo, jer se o tome ne govori nikome, osim dostojnima, onima koji su sposobni čuti: također nije prikladno neupućenom naraštaju pripovijedati o Univerzalnom koji je bolji od savršenog. No, ti [ih] posjeduješ zbog Trostruko Moćnog, Jednog koji postoji u blagoslovu i dobroti, Jednog koji je za sve njih odgovoran.

"U njemu je veličina. Osobito stoga što je jedan u 53 [...] (nedostaje 5 redaka)

... od Prve Misli, koja ne napušta one koji prebivaju u razumijevanju, znanju i shvaćanju. I taj se Jedan nepomično kretao u onome što upravlja, kako ne bi potonuo u bezgranično, zbog drugoga djelovanja, (onoga, op. prev.) Umnosti. I ušao je u sebe i pojavio se, sveobuhvatan, Univerzalan, bolji od savršenog.

"To što on prethodi znanju, nije do mene. On biva spoznat (iako) ga je nemoguće posve razumjeti. Razlog tome je treća šutnja Umnosti i drugo nepodijeljeno djelovanje koje se pojavilo u Prvoj Misli, odnosno, Eon Barbelo, zajedno s Nedjeljivim od djeljive sličnosti, Trostruko Moćnim, te netvornim Postojanjem."

[Potom] se moć pojavila pomoću djelovanja koje miruje, i koje je tiho, iako je proizvodilo ovakav zvuk: zza zza zza. Ali, kada je ona (Juel) čula moć i ona je bila ispunjena 54 [...]

(nedostaje 5 redaka)

... "Ti si [...], Solmis! [...] po Životnosti koja je tvoja, i (po. op. prev.) prvom djelovanju koje potječe od božanstva. Ti si velik, Armedone! Ti si savršen, Epifane!

"Po tom tvom djelovanju, druga moć i Umnost koja potječe iz blagoslova: Auter, Beritej, Erigenaor, Orimenios, Aramen, Alfleg, Eleliufej, Lalamej, Jetej, Noetej, ti si velik! Tko tebe poznaje, poznaje Univerzalnog! Ti si Jedan, ti si Jedan, Onaj koji je dobar, Afredon! Ti si Eon Eona, Onaj koji stalno jest!"

Potom je slavila Univerzalnoga, govoreći: "Lalamej, Noetej, Senaon, Azin[ej,...] rifanios, Melefanej, Elemaoni, Smun, Optaon, Onaj Koji Jest! Ti si Onaj Koji Jest, Eon Eona, Nerođeni, koji si veći od nerođenih, Jatomen, ti sam za kojega su začeti svi nerođeni, Jedan Neizreciv! 55 [...] (nedostaje 10 redaka) ... znanje."

Kada sam to čuo, vidio sam slave savršenih pojedinaca i najsavršenijih koji zajedno postoje, i najsavršenije koji su prije savršenih.

Najslavnija, Jedna, Juel, ponovno mi se obratila govoreći: "O, Alogene, u nespoznatljivom znanju ti znaš da Trostruko Moćni postoji prije slava. One ne postoje među onima koji postoje. One ne postoje zajedno s onima koji postoje, niti s onima koji uistinu postoje, nego sve one postoje kao božanstvenost i blagoslov i postojanje, i kao netvarnost i postojanje nebića."

Potom sam molio za otkrivenje. I tada mi je najslavnija, Jedna, Juel, rekla: "O, Alogene, naravno, Trostruki Muškarac je iznad stvari. Pa ipak, da je netvaran 56 [...]

(nedostaje 9 redaka)

... oni koji postoje zajedno s naraštajem onih koji uistinu postoje. Samorođeni postoje s Trostrukim Muškarcem.

"Tražiš li uz savršeno traženje, tada ćeš znati da je Dobro u tebi; tada ćeš spoznati i samoga Sebe, (kao) onoga koji potječe od Boga koji uistinu postoji prije. Jer, poslije stotinu godina doći će ti otkrivenje Jednoga, putem Salameksa i Semena i [...] Prosvijetljenih Eona Barbela. Isprva nećeš spoznati više od onoga što je prikladno da spoznaš, kako tvoja vrsta ne bi ispaštala. U tom slučaju, kada primiš ideju Jednoga, bit ćeš posve ispunjen rječju. Tada ćeš postati božanstven i savršen. Ti ih primaš...

(nedostaju 4 retka)

... 57 traženje [...] Postojanje [...] ako išta spoznaje, spoznaje ga taj i onaj koji je spoznat. Tko shvati i spozna, postaje veći od onoga koji je shvaćen i spoznat. Ali, siđe li u svoju prirodu, on je manji, jer netjelesne prirode nisu povezane ni sa kakvom veličinom; imajući tu moć, one su

svugdje i nigdje, budući da su veće od svake veličine, i manje od svake sićušnosti."

Kada je najslavnija, Jedna, Juel, to izrekla, odvojila se od mene i napustila me. No, nisam očajavao zbog riječi koje sam čuo. Bio sam pripremljen, te sam stotinu godina razmišljao. Neizrecivo sam se radovao, budući da sam bio u veličanstvenoj svjetlosti i (na, op. prev.) blagoslovljenom putu, jer oni koje sam bio dostojan vidjeti, kao i oni koje sam bio dostojan čuti (su) oni koje same velike moći...

(nedostaje 5 redaka) **58** [...] od Boga.

Kada je isteklo stotinu godina, bijah blagoslovljen vječnom nadom ispunjenom dobrim znacima. Vidio sam dobrog božanskog Autogena; i Spasitelja, koji je mladoliko, savršeno Trostruko Muško Dijete; i njegovu dobrotu, noetičkog savršenog Protofana-Harmedona; i blagoslovljenu Kaliptos; i prvobitno podrijetlo blagoslova, Eona Barbela, ispunjenog božanstvenošću; i prvobitno podrijetlo onoga bez podrijetla, duhovnog, nevidljivog Trostruko Moćnog, i Univerzalnog koji je bolji od savršenog.

Kada me vječno Svjetlo lišilo odjeće koju sam nosio, te kada sam bio uznesen na sveto mjesto čija se slika ne može razotkriti u svijetu, tada sam, s velikim blagoslovom, vidio sve one o kojima sam čuo. I hvalio sam ih i **59** stao na svoje znanje, oslonivši se na znanje Univerzalnih, Eona Barbela.

I vidio sam svete moći, pomoću Prosvijetljenih djevičanskoga muškarca Barbela koji su mi kazali da ću moći iskušati sve što se zbiva u svijetu: "O, Alogene, pogledaj kako tvoj blagoslov tiho postoji, (tvoj blagoslov, op. prev.) kojim spoznaješ svoje istinsko jastvo i, tražeći sebe samoga, povuci se u Životnost čije ćeš kretanje vidjeti. Iako je za te nemoguće da stojiš (na mjestu, op. prev.), ne boj se ničega; no, poželiš li stati, povuci se u Postojanje, te ćeš ga vidjeti kako stoji i miruje poslije slike Jednoga koji uistinu miruje i (koji) sve to obuhvaća u tišini i nepomičnosti. A kada primiš njegovo otkrivenje pomoću prvoga otkrivenja Nepoznatoga - Jednoga kojeg, ako ga spoznaš, nemoj poznavati - i kada te na tom mjestu obuzme strah, povuci se u pozadinu zbog djelovanja. A kada na tom mjestu postaneš savršen, umiri se. U skladu s uzorkom koji je u tebi, također znaj **60** da su u tim (stvarima) svi putovi oblikovani prema tom uzorku. Ne raspršuj se dalje, kako bi

mogao stajati, i ne poželi djelovati, kako se ne bi odvojio od nedjelovanja Nepoznatoga u tebi. Nemoj ga spoznati, jer to je nemoguće; no, ako ga pomoću prosvijetljene misli (ipak, op. prev.) spoznaš, nemoj ga poznavati."

Slušao sam te riječi koje su oni izgovarali. U meni je bila mirnoća tišine, te sam čuo Blagoslov pomoću kojeg sam spoznao [svoje] istinsko jastvo. Tražeći [sebe] povukao sam se u Životnost i stopio se s njom. I stao sam, ne čvrsto, nego tiho. I vidio sam vječno, razumsko, nepodijeljeno kretanje koje se odnosi na sve bezoblične sile, (koje je) neograničeno ograničenjem.

Kada sam poželio čvrsto stati, povukao sam se u Postojanje koje sam pronašao kako stoji i miruje, poput slike onoga što mi bijaše povjereno otkrivenjem Nedjeljivoga i Onoga koji miruje. Bijah ispunjen otkrivenjem pomoću prvoga otkrivenja **61** Nespoznatljivoga. Iako ga nisam poznavao, spoznao sam ga i od njega primio moć. Trajno ojačan, spoznao sam Jednoga koji u meni postoji, i Trostruko Moćnog, i otkrivenje njegove nesadržajnosti. A pomoću prvoga otkrivenja Prvoga njima nespoznatljivoga, Boga koji je iznad savršenstva, vidio sam njega i Trostruko Moćnoga koji u svima njima postoji. Tražio sam neizmjernog i Nespoznatljivog Boga - onaj koji spoznat ostaje posve nepoznat - Posrednika Trostruko Moćnog koji postoji u mirovanju i tišini i koji je nespoznatljiv.

I kada bijah siguran u te stvari, moći Prosvijetljenih rekoše mi: "Prestani ometati nedjelovanje koje je u tebi tražeći neshvatljive stvari; radije slušaj o njemu koliko je to moguće pomoću prvoga otkrivenja i otkrivenja."

"On je nešto dok postoji u smislu da postoji i da će postati, ili da djeluje ili zna, iako živi bez Uma ili Života ili Postojanja ili Nepostojanja, neshvatljivo. **62** I on je nešto, zajedno sa svojim pravim bićem. On nije ostavljen, kao da daje nešto što je iskušano ili pročišćeno ili što prima ili daje. On se ne umanjuje, niti svojom željom niti kada daje ili prima kroz drugoga. On nema vlastitih želja, niti želja od drugoga; to na njega ne utječe. On ništa ne daje od sebe, kako se ne bi umanjio u drugom pogledu; iz toga mu razloga nisu potrebni ni Um ni Život. On je iznad Univerzalnih u svojoj samoći i nespoznatljivosti, odnosno postojanju ne-

bića, budući da je obdaren tišinom i mirnoćom, kako ga ne bi umanjili oni koji nisu umanjeni.

"On nije ni božanstvenost ni blagoslov ni savršenstvo, nego je (ta trijada) njegova nespoznatljiva osoba, ne ona koja je njegova vlastita; on je druga, veća od blagoslova i božanstvenosti i savršenstva. Jer, on nije savršen, nego (nešto, op. prev.) drugo **63** što je veće. On nije neograničen, niti ga drugi ograničava. On je nešto veće. On nije tjelesan. On nije bestjelesan. On nije velik. On nije malen. On nije broj. On nije stvorenje. On nije nešto što postoji, nešto što čovjek može spoznati. Ali, on je nešto drugo od sebe što je veće, što se ne može spoznati.

"On je prvo otkrivenje i znanje o sebi, budući da samo on sebe poznaje. Kako nije jedan od onih koji postoje, nego nešto drugo, on je veći od najvećih, čak i u usporedbi s onim što je njegovo i s onim što nije njegovo. On ne sudjeluje u dobima niti u vremenu. On ne prima ništa i ne prima ni iz čega drugoga. On nije umanjiv, niti neumanjiv, te sam ništa ne umanjuje. Ali, on samoga sebe spoznaje, kao nešto toliko nespoznatljivo da (on, op. prev.) nadilazi najveće među nespoznatljivima.

"On je obdaren blagoslovom i savršenstvom i tišinom - ne [blagoslovom] niti savršenstvom - i mirnoćom. (Ti atributi) su osoba njega koji postoji, koji se ne može **64** spoznati i koji miruje. Oni su osobe njega, svima njima nespoznatljivoga.

"Njegova ljepota daleko nadilazi ljepotu dobrih, stoga im je posve nepoznat. A kroz njih on je u njima, ne samo kao svoje nespoznatljivo znanje. On je sjedinjen s neznanjem koje ga vidi. Bilo [da čovjek vidi] u kojem je pogledu nespoznatljiv, ili da ga vidi kakav jest u svakom pogledu, ili da kaže da je poput znanja, zgriješio je protiv njega i bit će mu suđeno, jer nije spoznao Boga. Neće mu suditi Jedan kojega se ništa ne tiče i koji nema želja, nego će [suditi] samome sebi, jer nije pronašao podrijetlo koje doista postoji. On je bio slijep, odvojen od oka otkrivenja koje miruje, (onoga) koje je pokrenuto, (onoga) od Trostruke Moći Prve Misli Nevidljivoga Duha. Taj, dakle, postoji iz **65** [...]

(nedostaje 15 redaka)

... nešto [...] je čvrsto sjelo na [...], ljepota i prva pojava mirnoće i tišine i spokoja i neizrecive veličine. Kada se on pojavio, nije mu bilo potrebno vrijeme niti [je uzeo svoj dio] vječnosti. Jer, on je sam neizmjeran. On se ne pokreće kako bi mirovao. On nije postojanje, stoga ne žudi. U pogledu prostora, on je tjelesan, dok je po sebi bestjelesan. On je postojanje ne-bića. On postoji za sve njih u sebi, bez želja. No, on je od svake veličine veći. On je veći od svoje mirnoće, jer **66** [...]

(nedostaje 15 redaka)

... vidio ih je i dao im moć, iako oni uopće ne razmišljaju o Jednome. Međutim, onaj koji od njega prima, ne prima moć. Ništa ga ne pokreće u skladu s Jedinštvom koje miruje. Jer, on je nepoznatljiv; on je neograničeno mjesto bez zraka. Budući da je neograničen, nemoćan i nepostojeći, on ne daje Biće, nego sve njih sadrži u sebi, mirujući (i) izvan onoga koji stalno stoji, budući da se pojavio Vječni Život, Nevidljiv i Trostruko Moćni Duh koji je u svima koji postoje. On ih okružuje, veći od svijeta. Sjena **67** [...]

(nedostaje 15 redaka)

... bijaše ispunjen moći. I on je stajao pred njim, dajući im moć, i sve ih je ispunio."

Sigurno si čuo o tim stvarima. Ne traži ništa više, nego idi. Mi ne znamo ima li Nespoznatljivi anđele ili bogove, ili sadrži li Jedan u sebi bilo što osim mirnoće, a sam je mirnoća, stoga se ne umanjuje. Nije potrebno dalje tražiti. Bilo je prikladno da (sa)znate, i da oni razgovaraju s drugim. No, primit ćete ih **68** [...]

(nedostaje 5 redaka)

... i reče mi: "Zapiši ono što ću ti reći i ono na što ću te podsjetiti, zbog onih koji će poslije tebe biti dostojni. Ovu ćeš knjigu ostaviti na planini i zazvat ćeš čuvara: "Dođi, Strašni".

Kada je izgovorio (te riječi), odvojio se od mene. No, bijah ispunjen radošću, te sam napisao ovu knjigu koja mi je dana u zadatak, kako bih ti, Mesose, sine moj, otkrio (stvari) koje su preda mnom bile objavljene, u mojoj nazočnosti. Prvi sam ih put primio u tišini, te sam se pripremao u samoći. To su stvari koje su mi otkrivene, o, **69** Mesose, sine moj...

(nedostaje 13 redaka)

... objavi ih, o, Mesose, sine moj, kao pečat svih knjiga Alogenovih.

EVANĐELJE PO MARIJI

(BG 9502, 1)

Uvod: *Karen L. King*

Preveli na engleski: *George W. MacRae i R. McL. Wilson*

Uredio: *Douglas M. Parrot*

Prevela s engleskog: *Julijana Štrok*

UVOD

Postojeći tekst *Evandjelja po Mariji* može se podijeliti na dva dijela. Prvi dio (7-9) opisuje dijalog između (uzašloga) Spasitelja i učenika. On odgovara na njihova pitanja o tvari i grijehu. Oslanjajući se na egzegezu **Poslanice Rimljanima 7**, kao što je pokazala Anne Pasquier, Spasitelj tvrdi da grijeh nije moralna, nego kozmološka kategorija; on nastaje zbog neprikladnog miješanja materijalnog i duhovnog. Sve će stvari na kraju biti vraćene svomu korijenu. Završavajući izlaganje, Spasitelj ih pozdravlja i upozorava neka se čuvaju onih koji bi ih mogli zavesti na pogrešan put, dajući im u zadatak da propovijedaju evanđelje o kraljevstvu. Međutim, poslije njegova odlaska, učenike izjedaju dvojbe i nemir. Marija Magdalena ih tješi, okrećući njihova srca prema Bogu i potičući ih neka razmisle o Spasiteljevim riječima.

Drugi dio teksta (10; 15-19) sadrži Marijin opis posebnoga otkrivenja koje joj je dao Spasitelj. Na Petrov zahtjev, ona učenicima pripovijeda o stvarima koje su im bile skrivene. Temelj njezina znanja je njezino viđenje Gospodina i razgovor s njim. Nažalost, na ovom mjestu

nedostaju četiri stranice teksta, stoga nam je poznat samo početak i kraj Marijina otkrivenja.

Otkrivenje je izloženo u obliku dijaloga. **Marija najprije želi znati kako se viđenje može vidjeti. Spasitelj joj odgovara da duša gleda umom koji je između duše i duha.** Ovdje se tekst prekida. U nastavku (15), Marija pripovijeda o Spasiteljevu otkrivenju o uzdizanju duše iznad četiriju moći. Četiri moći su najvjerojatnije suštinski izrazi četiri materijalna elementa. Prosvijetljena duša, sada oslobođena svojih spona, uzdiže se iznad četiri moći, nadjačavši ih svojom gnozom, i postiže vječan, tih počinak.

gnoza – znanje, spoznaja

Kada Marija završi s prepričavanjem svoga viđenja, Andrija i Petar suprotstavljaju joj se po dva pitanja. Kao prvo, kaže Andrija, taj je nauk stran. Kao drugo, propitkuje Petar, bi li Spasitelj te stvari doista otkrio ženi, zatajivši ih svojim muškim učenicima. Levi opominje Petra neka se prema ženi ne odnosi kao prema neprijatelju, te priznaje da ju je Spasitelj ljubio više od ostalih učenika. Umjesto da se sramote propitkujući postupke savršenoga čovjeka, moraju, prema Spasiteljevim naputcima, krenuti u svijet i propovijedati. Učenici smjesta odlaze i tekst završava.

Sukob Marije s Petrom, scenarij koji također nalazimo u *Evandjelju po Tomi, Pistis Sofiji* te *Evandjelju po Egipćanima*, odražava neke tenzije koje su bile prisutne u kršćanstvu drugoga stoljeća. Petar i Andrija predstavljaju ortodoksna stajališta koja poriču značaj ezoteričnoga otkrivenja, te odbacuju vjerodostojnost žene kao učitelja. *Evandjelje po Mariji* suprotstavlja se takvim stajalištima kroz portret Marije Magdalene. Ona je Spasiteljeva ljubljena, posjednica znanja i nauka koji je nadmoćan onomu javne apostolske predaje. Njezina je nadmoćnost utemeljena na viđenju i osobnom otkrivenju, te na njezinoj sposobnosti da u poljuljane učenike ulije snagu i okrene ih Gospodinu.

Tekst pripada žanru gnostičkoga dijaloga. Međutim, također se klasificirao kao apokalipsa, zbog nekoliko obilježja koja dijeli s drugim tekstovima toga žanra: dijalog, viđenje, skraćena kozmogonija, opis

drugih svjetova i uzlazak duše (iako izostaje nebesko putovanje), posljednji naputci, te kratak narativni zaključak. Poteškoće u određivanju žanra djelomice proizlaze iz činjenice da je tekst prošao sekundarnu redakciju. Znanstvenici se uglavnom slažu da su dva gore opisana dijela teksta izvorno bili odvojene i zasebne (usmene ili pismene) pripovijesti koje su umjetno spojene u postojeću cjelinu. Uloga Marije na kraju prvoga dijela i porječkanje učenika omogućavaju narativnu vezu.

Evanđelje po Mariji izvorno je napisano na grčkom jeziku, tijekom 2. stoljeća. Nažalost, dva postojeća primjerka *Evanđelja po Mariji* veoma su fragmentarna. Najstariji tekst sastoji se od samo jedne veoma šture stranice, koja potječe s početka 3. stoljeća (P. Rylands III 463 [22:16,1-19,4]). Duži je tekst sadržan u koptskom kodeksu iz 5. stoljeća (P. Berolinensis 8502,1), iako je i on prilično fragmentaran. Od ukupno osamnaest stranica, postoji samo osam (7 i 15-19). Premda se tekst grčkoga fragmenta znatno razlikuje od koptske verzije, podudara se s koptskim stranicama 17-21 i 18-19, stoga ne nudi nikakve nove podatke.

EVANĐELJE PO MARIJI

(BG 7, I-19, 5)

[...] (nedostaju stranice 1.-6.) hoće li tvar biti [uništena] ili ne?"

Spasitelj reče: "Sve prirode, svi oblici, sva stvorenja postoje jedni u drugima i jedni s drugima, te će se ponovno vratiti svojim korijenima. Jer, priroda stvari vraća se (korijenima) svoje vlastite prirode. Tko ima uši da čuje, neka čuje."

Petar ga upita: "Budući da si nam sve objasnila, reci nam još i ovo: `Što je grijeh svijeta?'"

Spasitelj reče: "Nema grijeha, nego vi griješite kada činite stvari poput preljuba, koji se naziva `grijehom'. Zato je Bog došao među vas, u

(suštinu) svake prirode, kako bi je vratio njezinim korijenima." Rekao je i ovo: "Zato [oboljevate] i umirete, jer [...] **8** onoga koji [...Tko] razumije, neka razumije. [Tvar je rodila] strast kojoj nema ravne, koja je prosljedila iz (nečega) protivnog prirodi. Tada se u tijelu pojavio nemir. Zato vam kažem "Budite hrabri", a ako se obeshrabrite (neka vas) ohrabri prisutnost različitih oblika prirode. Tko ima uši da čuje, neka čuje."

Kada je blagoslovljeni to izgovorio, sve ih je pozdravio, rekavši: "Mir s vama. Primate moj mir. Ne dajte se zavesti kada čujete: 'Gledaj ovdje!' ili 'Gledaj ondje!' Jer, Sin Čovječji je u vama. Slijedite ga! Tko ga traži, naći će ga. Idite, stoga, i propovijedajte evanđelje o kraljevstvu. Ne **9** smišljajte drugih pravila uz moja i ne donosite zakone poput zakonodavca, kako vas isti ne bi ograničili." Kada je to rekao, otišao je.

No, oni su se rastužili. Plakali su, govoreći: "Kako ćemo otići među nežidove i propovijedati evanđelje kraljevstva Sina Čovječjega? Ako nisu poštedjeli njega, kako će poštedjeti nas?"

Tada ustane Marija, pozdravi ih i reče svojoj braći: "Ne plačite i ne tugujte, ne budite neodlučni, jer njegova će milost biti s vama i štititi vas. Radije slavimo njegovu veličinu, jer on nas je pripremio i učinio ljudima." Kada je Marija to rekla, njihova se srca okrenuše Dobru, te su počeli raspravljati o [Spasiteljevim] riječima. **10**

Petar reče Mariji: "Sestro, znamo da te učitelj ljubio više od ostalih žena. Reci nam, po svome sjećanju, koje su bile riječi Spasitelja - koje ti znaš (ali) mi ih ne znamo, niti smo ih čuli."

Marija odgovori: "Što je od vas skriveno, to ću vam objaviti." Ovako je govorila: "Ja", rekla je, "ja sam vidjela Gospodina u viđenju, te sam mu rekla: 'Gospodine, danas sam te vidjela u viđenju.'

On mi odgovori: 'Blagoslovljena ti koja se nisi uplašila kada si me vidjela. Jer, gdje je um, ondje je blago.'

Upitah ga: 'Gospodine, vidi li onaj koji ima viđenje [pomoću] duše [ili] duha?'

Spasitelj mi odgovori: 'On ne vidi ni dušom ni duhom, nego umom koji [je] između njih - to je [ono] što vidi viđenje i to je [...].' (nedostaju stranice 11-14)

"[...] 15 to. I poželi to, 'Ja te nisam vidio kako silaziš, nego te sada vidim kako se uspinješ. Zašto lažeš, kada mi pripadaš?'

Duša odgovori: 'Vidjela sam te. Ti me nisi vidio i nisi me prepoznao. Služila sam ti kao odijelo, a ti me nisi poznavao.' Kada je to rekla, otišla je u velikoj radosti.

"Ponovno je došla trećoj moći zvanj neznanje. [Ona (moć)] propitki-vala je dušu, govoreći: 'Kamo ideš? Zatočena si u zloći. Ali, ti si svezana; ne sudi!'

A duša reče: 'Zašto ti sudiš meni, iako ja nisam sudila? Bila sam svezana, iako nisam vezala. Nisam bila prepoznata. No, spoznala sam da se Sve vraća, zemaljske i **16** nebeske (stvari).'

Kada je duša nadvladala treću moć, otišla je gore i vidjela četvrtu moć, (koja) je imala sedam oblika. Prvi je oblik tama, drugi žudnja, treći neznanje, četvrti ushit smrti, peti kraljevstvo tijela, šesti varljiva mudrost tijela, sedmi gnjevna mudrost. To je sedam [moći] gnjeva. One su upitale dušu: 'Odakle dolaziš, ubojico ljudi, ili kamo ideš, osvajaču prostora?'

Duša im ovako odgovori: "Ono što me veže, ubijeno je, a ono što me okružuje nadvladano je. Moja je žudnja okončala, a neznanje umrlo. U [svijetu] bijah oslobođena **17** od svijeta, [a] u vrsti od nebeske vrste, i (od) okova zaborava koji je prolazan. Od sada ću se usavršavati do kraja vremena, doba, eona, u tišini. '"

Kada je Marija to izgovorila, zašutjela je, jer Spasitelj više ništa nije rekao. No, Andrija se obrati braći, govoreći: "Recite što (vam) drago o onome što je ispripovijedila. Osobno ne vjerujem da je Spasitelj to rekao. Jer, taj je nauk stran." Petar također progovori. Ispitivao ih je o Spasitelju: "Je li on doista razgovarao sa ženom, bez našega znanja (i) u tajnosti? Zar ćemo je poslušati? Zar ju je ljubio više od nas?" **18**

Tada Marija zaplaka i reče Petru: "Petre, brate moj, ta što misliš? Misliš li da sam sve to u svome srcu zamislila, ili da lažem o Spasitelju?"

Levi se obrati Petru, govoreći: "Petre, uvijek si bio nagle naravi. Vidim da se prema ženi odnosiš kao prema neprijateljima. Ako ju je Spasitelj učinio dostojnom, zašto je onda odbacuješ? Sigurno je Spasitelj dobro poznaje. Zato ju je ljubio više nego nas. Neka nas bude stid, prigrlimo savršenoga čovjeka kao što nam je zapovijedio, i propovijedajmo evanđelje ne smišljajući nikakvih drugih pravila ni zakona uz one koje je ustanovio Spasitelj."

Kada je **19** [...] i oni odoše objavljivati i propovijedati.

APOKRIFI EVANĐELJA

IZ NAG HAMMADIJA

APOKRIFI EVANĐELJA IZ NAG HAMMADIJA

Evandjelje istine

Evandjelje po Filipu

Pismo Reginu o uskrsnuću

O duši

Evandjelje po Tomi

Knjiga Tome borca

Evandjelje po Mariji

Potpune tekstove nanovo oblikovao i razradio
Konrad Dietzfelbinger

Izdanje Argo

Mudrost na zapadu

Naklada Dingfelder

Koptski rukopisi koji se oslanjaju na nesačuvane grčke originale ovdje izdanih tekstova djelomično su uništeni. Izgleda osim toga da su se povremeno potkradale greške u prijevodu sa grčkog na koptski jezik.

K tome također ponekad dobiveni koptski tekst dozvoljava različite verzije prijevoda.

Objašnjenja koja su ovdje dana počivaju na usporednim engleskim i njemačkim prijevodima. Pretpostavke koje se odnose na iskrivljena značenja teksta i tekstualnih nedostatnosti, bijahu djelomično razabrana kroz ove prijevode, djelomično nadomještene drugima, koje su mi se činile primjerenije cjelini.

I učinilo mi se boljim općenito postaviti pretpostavku, makar bila i sumnjiva, nego baš nikakvu. Samo je tako moguć napredak u diskusiji. To također važi za tumačenje nekih nejasnoća u tekstu.

Dodaci nakladnika, koji pojašnjavaju smisao, postavljeni su u okrugle zagrade (...). Pretpostavke kod rupa u tekstu, pokvarenih mjesta ili mogućih dvosmislenosti, odnosno grešaka koptskoga teksta prema grčkom originalu stoje u uglatim zagradama.

Čitaocu koji se želi orijentirati o mogućim verzijama i dosadašnjim pretpostavkama na odgovarajućim mjestima, imenovani prijevodi stoje na raspolaganju na strani 262, koji su isto podloga ovdje priloženog teksta.

C 1988 O. R. Dingfelder Verlag,
2. Auflage 1989
Inhaber. Gerd Gmelin, 8138 Andechs
Gestaltung. Werner Rebhuhn
Satz und Druck. Jos. C. Huber, Driessen am Ammersee
ISBN 3-926253-12-6 Ebr
ISBN 3-926253-13-4 Ln

S A D R Ź A J

U V O D.....	6
EVANĎELJE ISTINE.....	15
O EVANĎELJU ISTINE.....	15
EVANĎELJE ISTINE.....	21
EVANĎELJE PO FILIPU.....	32
O EVANĎELJU PO FILIPU.....	32
EVANĎELJE PO FILIPU.....	46
PISMO REGINUSU O USKRSNUĆU.....	68
O PISMU REGINUSU O USKRSNUĆU.....	68
PISMO REGINU O USKRSNUĆU.....	71
O DUŠI.....	74
O RASPRAVI O DUŠI.....	74
O DUŠI.....	76
EVANĎELJE PO TOMI.....	82
O EVANĎELJU PO TOMI.....	82
EVANĎELJE PO TOMI.....	91
KNJIGA TOME BORCA ZA PRVENSTVO.....	104
O KNJIZI TOME BORCA ZA PRVENSTVO.....	104
KNJIGA TOME BORCA ZA PRVENSTVO.....	107
EVANĎELJE PO MARIJI.....	113
O EVANĎELJU PO MARIJI.....	113
EVANĎELJE PO MARIJI.....	120

U V O D

Godine 1945. nađeni su tekstovi u Nag Hammadi, od kojih će neki izabrani ovdje biti pokazani, koji nisu nešto kao znatiželjne svjedodžbe jedne izgubljene religije antike, nego će uvijek ponovo biti sakupljeni. Oni su mnogo više dokumenti bezvremenskih ljudskih iskustava, spoznaja, razvoja i promjena jedne takve dubine i izazivajuće bistrine da bi trebali biti cijenjeni od svakog čovjeka, obuhvaćeni i u svoj svojoj važnosti ispitani za vlastito postojanje. Oni opisuju osnove činjenica ljudske egzistencije, ljubopitljivost i apsurdnost njihovih uobičajenih, svakodnevnih oblika, ali također i jednu realnu mogućnost, kako doći do sasvim novih oblika postojanja.

Svakako im prići nije lako. Najprije se posluže, za današnje ljude neobičnim slikama i usporedbama, djelomično iz nama tuđih odnosa. Njihova kompozicija također ne odgovara mjerilima koja su postavljena za literarne predmete, niti filozofske rasprave.

Ali to je manja zapreka koja se daje prebroditi prilagođivanjem modernom stilu objašnjenja i interpretacija, ako samo čitaoc ima malo strpljenja i također interesa za tuđi stil i umjetničko ruho. Ovo izdanje ima namjeru ponuditi jedno novo jezično oblikovanje u ovom smislu i olakšati razumijevanje teksta priloženim prijevodima. Ovi se prijevodi iz naučnih razloga doslovno drže podloga, tako da su teško čitljivi.

Puno je veća prepreka, koja bi mogla blokirati prilaz k ovim starim evanđeljima, upravo njihov sadržaj, iskustva koja ona opisuju. I ovdje bi nam mogli naši intelektualni, osjećajni utisci i naše životne navike, naši više ili manje svjesni pogledi na svijet ili čak naša decidirana religiozna, filozofska i ideološka shvaćanja veoma otežati, jer nam se sadržaj ovoga teksta pokazuje u svoj svojoj punoj veličini, ljepoti i istini. U biti su dvostruke ove poteškoće, da bi se moglo mjerodavno shvatiti sadržaj ovog teksta.

Najprije se govori o usporedbi s našim običnim svijetom, o usporedbi sa radikalnom drugom stvarnošću. Protiv toga se buni naš razum, koji ništa ne uvažava, osim onoga što mu osjetila i logika mogu predstaviti. protiv toga se još više bune naši instinkti i duboko ukorijenjena uvjerenja, kojima prijete opasnost da u svojoj ograničenosti, ništavnost u usporedbi sa ovom drugom stvarnošću bude raskrinkana. U ovim se tekstovima govori o rušenju jedne istine koja iz temelja mijenja odnos čovjeka koji će biti njome obuzet, i to prema svijetu i prema samome sebi. Tu se više ne radi o tome da se čovjeku u životu pomogne i njegovu prolaznu bit novom spoznajom, proširenjem svijesti i energije učini ljepšom i bogatijom, nego će čovjek biti istrnut iz svog uobičajenog svijeta i njegovih snova, u područje njemu potpuno stranog

svijeta, iz kojega mu se uobičajeno pričinja kao da je iluzija i samoprevara.

Također će mu biti obećano, da pod određenim pretpostavkama može upoznati ovaj novi svijet stupiti svjesno s njim u vezu, sjediniti se s njim i u njemu naći mir... "Tko traži, traži dok ne nađe. I kada je našao, biva potresen. A kada je potresen, zadiviti će se. I tada će vladati nad svemirom." (Izreka iz evanđelja po Tomi.)

Tekstovi koji su ovdje predstavljeni nisu ništa drugo nego opisana iskustva ljudi koji su proživjeli ovu svakodnevnu osviještenost druge stvarnosti. Ovakva se iskustva mogu naravno odbaciti kao čudovišta iz raskošne mašte. No time bi se priznalo da oni nose pečat istinitosti i ozbiljnosti, da su ljudi koji su to doživjeli očito sasvim pri svijesti i da su mogli jasno razlikovati san i privid od stvarnosti. I ne bi li trebalo uzeti u obzir trijeznog materijalistu da dimenzije stvarnosti mogu za sada biti zatvorene našoj svijesti? Ne nalazimo li se možda, upotrijebimo jednu staru usporedbu, u stanju gusjenice čije cijelo biće raste, ždere i postaje veće, a koja si sigurno ne može predstaviti kako će jednom od nje nastati lijepi leptir?

Usprkos tome već je sadržana podloga u zdepastoj proždrljivoj gusjenici za nježnog, šarenog leptira, čiji element nije više zemlja i lišće, već zrak i cvijeće. Bila bi dakako zabluda, ako bi gusjenica, koja bi jednom naslutila nešto o danoj mogućnosti, počela se svim snagama ponašati kao leptir. To bi samo predstavljalo jednu smiješnu karikaturu. Ona će, da bi mogla postati leptir, sama morati "umrijeti" - samo tada se može u njoj razviti postojeća osnova za novo biće.

Isto tako stalno govore ovi tekstovi o tome da u čovjeku, koji je još istinski životinja, postoji stvarni temelj za "istinskog" čovjeka. Kada ne bi bilo ove osnove čovjek ne bi mogao biti dodirnut od jedne druge stvarnosti, neprolazne istine. Ali kod mnogih je ljudi ova osnova još vrlo latentna i nije za probuditi. oni još neko vrijeme moraju voditi život koji sasvim proizlazi iz prolaznog svijeta. Kod drugih se je ljudi spremna razviti, i potreban je samo jedan poticaj i tada stalno djelovanje iz druge stvarnosti, da se također razvije. Pri tome će bez sumnje biti u ovim tekstovima jasno rečeno: postoji biće gusjenice i njezin zakon i biće leptira i njegov zakon. zajedno su nespojivi. Prolazni čovjek, koji je zapravo životinja, nastupio je po svom osobnom zakonu i ne može se nikada razviti u leptira, istinskog, neprolaznog čovjeka. Ipak u toj gusjenici postoji kao sjeme drugoga zakona osnova za leptira. Čovjek, koji je stvarno još životinja, mora "umrijeti", da bi razvio temelj za istinskog čovjeka. Ne postoji nikakva druga mogućnost. Otuda također i osnova za opiranje "čovjeka-životinje" tome, tada kada ga iznenadi prodor jedne nove stvarnosti. On tada predviđa svoju "smrt" i usprkos tome je neophodno postojanje

njegovog ja, da bi kroz njegov rad i povlačenje mogao nastati istinski čovjek, leptir, kao što su gusjenica i kukuljica preduvjeti za rođenje leptira.

Ali čovjek je, za razliku od gusjenice i leptira, svjesno biće. On je kao smrtni čovjek vezan na opisana osjetilima, te otuda raspolaže samo sviješću i mislima koji odgovaraju zakonima svijeta prividnosti, i tako je također podložan i sviješću i tijelom, kao dijelu svijeta prividnosti, ovim zakonima.

Osnova k "istinskom" čovjeku je u njemu jedna osnova "istinskog" čovjeka, nevezanog na svijet prividnosti, i u ovoj drugoj svijesti odgovarajućem "tijelu". Proces postanka novog čovjeka proces je oblikovanja nove svijesti sa jednim novim tijelom, a istovremeno stara svijest vezana na svijet prividnosti zajedno sa starim tijelom gubi značaj. Ovu novu svijest naši tekstovi nazivaju "spoznaja" koja se presvlači novim "tijelom" misli, shvaćanja, osjećaja i života. Novi čovjek raste u spoznaji, spoznaja je novi čovjek, svijest druge funkcije nego što je stara vezana na svijet osjetila, on je svijest sa drugačijim sadržajima nego stara svijest, on je sveukupnost novih snaga koje služe novoj svijesti kao tijelo, kao haljina.

Isto kao što gusjenica živi u njoj primjerenom elementu - zemlji i lišću, od kojih se hrani

tako živi i čovjek vezan svijetom iluzija u njemu primjerenom elementu prolaznih prividnosti. njegova je svijest ispunjena time i funkcionira po zakonima vidljivog svijeta. Isto kao što leptir živi u njemu primjereni elementima, zraku i cvijeću, tako i "istinski" čovjek živi u njemu primjerenim elementima.

Naši tekstovi između ostalog, govore o "nebeskom kraljevstvu". Svijest "istinskog" čovjeka ispunjena je sadržajem "nebeskog kraljevstva", ona funkcionira po tamošnjim zakonima.

Ako naši tekstovi otuda govore o spoznaji, to nikada nije intelektualna spoznaja po uzoru na naš osjetilni svijet koji odgovara razumu, ili predstavama. Već se radi o razvoju sposobnosti istinskog čovjek u jednoj drugoj duhovnoj dimenziji svijeta, o oblikovanju nove svijesti u čovjeku i istovremeno iskustvu novog sadržaja. naime, odnosa u neprolaznom svijetu, jedne neprolazne istine. Ova istina, nebesko kraljevstvo, prisutna je posvuda i uvijek, ne može se prepoznati samo organskim osjetilima naše svijesti. Ali čim je istina, koja je duhovna snaga, dotaknula i probudila odgovarajuću osnovu u čovjeku, pojavljuje se odgovarajuća spoznaja istine, koja joj je jednaka, sjedinjena s njom.

Uvijek se pokušavalo iznova u tijeku ljudske povijesti opisati ovu vrstu spoznaje, nove svijesti. Suglasno tomu bijaše stalno spominjan jedan znak. u staroj svijesti postavljamo se pred stvari i snage, promatramo ih kao da su

izvan nas i radi toga smo odvojeni od njih. Sve stvari i snage teku ipak kroz našu svijest, u novoj svijesti, u spoznaji. to je žarište u kojem se sastaju sve snage i stvari - mi smo stoga one same, one su u nama. To je ovoj svijesti sveprisutno i svagdje, to živi u "punoći punoće", kako govore naši tekstovi. Stanje naše sadašnje svijesti izgleda, u usporedbi s time, kao tama i ukrućenost, vezana tvrdim oblicima koji se uvijek iznova razrješuju i stvaraju novi. Naprotiv, spoznaja sjedinjenja sa

istinom svjetla i topline svjesno je iskustvo svih snaga svemira koje protječu kroz čovjeka i nose ga kao plima, čije uzajamne odnose i one prema samome sebi osjeća jasnije nego u običnom životu prividnosti.

Druga je poteškoća kod susreta sadržajno primjerenih tekstova u tome što izgledaju kao da imaju "religiozni" karakter. Govori se, npr. o Bogu Ocu, Sinu Isusu Kristu, Svetome Duhu i iznad svega o vrlo važnom značenju Isusa za čovječanstvo, kao razrješitelja, spasitelja i vođe k vječnosti.

Temeljem ovog stvarnog stanja moguće su dvije različite reakcije, gdje svaka za sebe može spriječiti razumijevanje tekstova. Prva je reakcija plašenje da nas činjenice koje nadilaze našu normalnu svijest, svijest odrasla čovjeka, ne uvuku u zanesenjačku pobožnost ili fanatični dogmatizam. Druga reakcija je reakcija religiozno vezana čovjeka, koji samo misli na to kako će ispitati da li su tekstovi i u njima primijenjene oznake odgovarajući njegovoj vjeroispovijesti i njegovim polazištima ili ne, i koji se ograničava ovom predrasudom svoje izjave.

Ali nakon ispitivanja bez predrasuda proizlazi da nema govora o zanesenosti i dogmatizmu.

Označavanje Otac, Sin, Duh Sveti i druga, imena su za duhovno stvarno stanje koje naša predstavama vezana svijest ne može shvatiti, te mu se stoga možemo približiti samo kroz slike iz svijeta predstava.

One se odnose na stvarnost nove svijesti, koju spoznaje samo "istinski" čovjek. U ovoj stvarnosti duha osnovni vladajući princip je spoznavajuća volja koja, pozivajući sve, i prolazno, u život djeluje u svim svojim stvorenjima. Ta u svemiru stvaralačka, ukupna djelotvorna spoznaja je Bog "Otac". Drugi osnovni princip duhovne stvarnosti je Duh Sveti "Majka" u kojoj će djelovati istina, spoznavajuća stvaralačka volja. Ona se manifestira u trećem osnovnom obliku "Sinu", u svijesti kao svjetlo, u razumu stvorenja koje se nalazi u skladu sa Ocem spoznajom i Majkom istinom. Nebesko je kraljevstvo, dakle sfera duha, prožeta stvaralačkom spoznajom kozmičkog Oca koje će biti nošeno od Majke nepromjenjivom istinom

Svetim Duhom. Čovjek koji je stanovnik ovog kraljevstva ima istinsku svijest i živi kao "Sin" iz spoznaje i istine.

Današnji čovjek stanovnik ovog svijeta prividnosti je "izgubljeni Sin", njegova je svijest odvojena od Oca i Majke i prepuštena prolaznim oblicima. Stoga je također i njegovo tijelo, njegov osobni oblik, prolazan i smrtno.

Evandjelja izvješćuju o mogućnosti da jedan "Sin Oca", jedan "istinski čovjek" koji u određenom tijelu živi u nebeskom kraljevstvu, odloži svoju tjelesnost i ogrne se smrtnim tijelom "izgubljenog Sina".

Time ima istovremeno udjela u dvjema sferama. po svijesti u sferi duha i po svijesti i tijelu u sferi prolaznih prividnosti. To on čini kako bi svim "izgubljenim Sinovima" pomogao pri njihovoj svjesnoj promjeni iz "gusjenice" u "leptira", iz smrtnog čovjeka k rođenju besmrtnog, istinskog čovjeka. Isus nije ništa drugo nego prototip takvog jednog "Sina Božjeg" koji je istovremeno "Sin čovječji". On je predstavnik istinskog čovječanstva, jedinstvenog sa spoznajom i istinom, sa Ocem i Duhom Svetim, Majkom. On svjesno razrješava sve unutarne vezanosti za prolazni svijet snagom spoznaje i istovremeno izgrađuje novo "tijelo" od misli, osjećaja i snaga života za njegovu neprolaznu svijest. Time svim "izgubljenim Sinovima" krči put za koji bi bili preslabi, da bi mogli ostvariti vlastitom snagom istinskog čovjeka. Kada u njima naklonost za istinskog čovjeka bude dotaknuta i pospješena snagom Božjeg Sina, oni se mogu razviti ali uz pretpostavku da istovremeno uzmu svoj "križ" i puste sve što ih veže na svijet prividnosti kako bi se razriješili.

To što je Isus kao prototip učinio, žrtvujući se za istinske izgubljene Sinove, istovremeno ima svoj u analogiju u kozmičkim područjima, kao i svaki individualni proces koji odražava kozmičke zakone.

I kako kozmički sin oca postoji, Krist, svijest rođena iz istine i spoznaje, tako se temeljem ovog kozmičkog zakona pojedini Sinovi oca mogu uvijek u svijet prolaznosti vratiti ili otići, uvijek iznova izgubljeni sinovi mogu u snazi kozmičkog Krista ukinuti odijeljenost od Oca.

To su sve uvjerljiva stvarna stanja, koja nemaju ništa zajedničko sa čudima ili čarolijama. Tko akceptira postojanje duhovnog, kroz svijet prividnosti prodirućeg, može i ova stanja akceptirati, ona su filozofski naučno opisana kao zakonska skupna igara snaga duhovne vrste u svemiru i ljudima. Ništa drugo ne govore naši tekstovi.

Isto tako nije u smislu teksta u redu ako ga se promatra sa religioznog aspekta, sa nivoa predstave.

Tekstovi govore stalno o iskustvu postojanja jedne sfere, svijetu prividnosti dijametralno suprotne, apsolutne stvarnosti koja se može prezentirati i doživjeti jednom novom sviješću. Tko naprotiv ostane na razini predstave koja pripada ovom svijetu prividnosti, spriječit će sebi razumijevanje ovih tekstova.

Kada se govori o Bogu, Duhu Svetomu, Sinu, razrješenju, a da kao osnova ne postoji iskustvo koje ne pripada svijetu prividnosti, ovi će pojmovi i simboli biti sagledavani iz svijeta prividnosti i neće biti ništa drugo nego predstave stare svijesti. Svakako ne predstave o vidljivome, nego predstave o nevidljivome koje isto funkcioniraju po zakonima svijeta prividnosti.

Ovo mora voditi nerazumijevanju naših tekstova. Ako se npr. Bog Otac predoči kao osoba sa nadljudskim sposobnostima, kao voljeni Otac, koji se može naljutiti i oprostiti, koji treba žrtvu svoga vlastitoga sina da bi se pomirio sa čovječanstvom, tada će se Otac kao stvaralačka spoznaja, kao stvaralačka snaga koja inteligentno pokreće cijeli svemir, iznutra učiniti apstraktnim i stranim. Ali ako se polazi od iskustava iz naših tekstova, manje apstraktnih nego spoznaja, (ne intelektualna predodžba), koja poput nove svijesti, novog doživljaja izranja iz čovjeka, presvlači sve svijetlim svjetlom, i samoga čovjeka ispunjava snagom i bistrinom? Što je manje apstraktno od jedne snage koja mijenja karakter, životni stav čovjeka, koja postaje biće ovoga čovjeka, tako da je on kao novi čovjek sjedinjen s Ocem?

Novi je čovjek tada u Ocu, a Otac je u njemu, dok Otac predstavljen kao osoba ostaje zauvijek izvan čovjeka.

Na razini religioznih predstava je Isus, Božji Sin, svojom povijesnom smrću na križu i svojim uskrsnućem razriješio čovjeka koji vjeruje u njega i ove činjenice. Sa ove razine razrješenje mora izgledati kroz samorazrješenje kao čista oholost, jer će se pod spoznajom podrazumijevati intelektualni rad. Ali spoznaja je u smislu naših tekstova iskustvo jedne nove stvarnosti. Što je tada manje oholo od spoznaje osvijetljene iskustvom nove stvarnosti, da čovjek svojom sviješću i tijelom vezanim na prolazne pojave nije više božje dijete, nego izgubljeni sin koji je potpuno odvojen od Boga? Razrješenje spoznajom nije razrješenje svojim vlastitim intelektualnim Ja, nego razrješenje istinitog Ja iz neistinitih predstava. Zato izgubljeni božji sin treba novu snagu iz neprolaznog svijeta, koja će mu biti posredovana preko "Božjih sinova", ljudi kao Isus, koji posjeduju novo stanje svijesti i time vezane snage dalje posreduju. Izgubljeni sin može primiti ove snage samo ako već u sebi posjeduje sposobnost za novu svijest. "Samo onaj koji je iz istine, čuje moj glas." Svatko drugi, čija naklonost istinskom čovjeku još spava, jer je sasvim zarobljen svijetom prividnosti, neće čuti ovaj glas.

Čuje li ga ipak netko, počinje proces spoznaje primanjem novih snaga, počinje razrješenje istinskog čovjeka i stavljanjem starog čovjeka na križ.

To je razrješenje iznutra, ne izvana, primanjem i svjesnom preradom novih snaga koje se isto tako ne mogu same proizvesti. A kod ovog razrješenja čovjek se mijenja stvarno, ne treba čekati razrješenje poslije smrti ili

uskrsnuće, ono će biti realno doživljeno, jer će on biti dodirnut novim snagama, njegovo staro biće će biti stavljeno na križ, a istinsko biće uskrsnuti. Time on stvarno nasljeđuje Krista. Isus je pokazao put na kojemu ga slijedi Božji Sin, sjedinjen sa spoznajom i istinom, svu zabludu i svu neistinu uzeo je na sebe i "progutao" u spoznaji i istini. Ja iz snaga Oca je život, istina, dok je Ja iz snaga prolaznog i u zabludi, znači podložno smrti, uskrsnuće znači razrješenje zablude smrti i ponovni početak djelovanja snage istine neprolaznog života.

Uobičajeno je osvrnuti se ovako na Evandjelja iz Nag Hammadija, usporediti ih sa kanonskim Biblijskim tekstovima, prešutno pretpostavljajući da su tekstovi Biblije osvijetljeni današnjom teologijom isto mjerila za ova pisma.

Pokušavaju se utvrditi i ispitati različitosti i ono što je zajedničko, "gnostički" tekstovi iz Nag Hammadija možda mogu biti nastavak i interpretacija biblijskih tekstova i obratno, ili se oboje po mogućnosti svode na iste izvore. Pri tome je samo po sebi razumljivo da je polazište u pretpostavci da su biblijski tekstovi sadržavali istinu, dok su gnostički tekstovi zabluda, djelomično predstavljeni ruho kršćanske terminologije.

Što ako biblijski tekstovi također ne govore o ničemu drugome nego o pradavnoj stvarnosti, koju je čovjek napustio, čime je dospio u jedan smrtni svijet? Što ako ga pradavna stvarnost želi opet natrag vratiti, tako da u njemu budi život i istinu kao spoznaje i omogućava mu da napusti svijet smrti? Što ako biblijski tekstovi opisuju ovo stanje jezikom koji je djelomično točno isti kao gnostički jezik, djelomično kroz povijesnu biografiju, koja ne bi bila ništa drugo nego prikaz unutaršnjeg procesa kroz vanjsko ruho?

Tako da se, kada se ne poznaju tokovi iza vanjskog ruha, koji izvješćuju o svijetu bez predstava, kreću u svijetu religioznih predstava, iz kojega tekstovi upravo i žele izići?

Kada bi tako bilo, tada bi bilo sasvim besmisleno raspravljati o različitom ruhu, već bi se trebalo usmjeriti na onu jednu istinu koja je sakrivena u oba ruha, kao u usporedbi. Stoga namjera ovog izdanja nije diskutiranje, već će se pokušati razjasniti interpretacijama što stvarno tekstovi govore. Možda će se odjednom pojaviti biblijski tekstovi u jednom novo svjetlu, koje je zatamnjeno predstavama koje vežu svijest.

Naročito se ističe pitanje, koje od riječi su zaista izgovorene od Isusa, bilo u tzv. kanonskim evandeljima, bilo u tzv. gnostičkim tekstovima.

Iza takvih razmišljanja stoji možda samo želja za nesumnjivim autoritetom. Mišljenje je, ako je Isus Božji sin on ne može lagati, te su njegove riječi istinska mjerila. Tada je također vrlo važno točno ustanoviti što je on rekao. Samo to može zadovoljiti najviši autoritet.

Ali da li je istina službena ako se daje ispitati autoritetom što jest, a što nije

istina? Zar ne bi čovjek bio puno bliži istini koja oslobađa, ako prima sa oni što je u njemu od istine, kao što kažu tekstovi, te tako odlučuje o njihovoj vrijednosti, ne glede na to da li su potvrđeni povijesnim Isusom? Čovjek sa onim što je u njemu od istine može prepoznati tko je istina i život. Uvijek se govori tako, ako je Isus istina i život, ako je on prototip "Božje djece" rođen iz istine i spoznaje, gdje se istina čuje da li je povijesni Isus obuhvaćenim riječima istine sada govorio ili ne.

Pretpostavka za ovaj ispit je iskrenost. oslobođena tvrdoglavosti, postoji sloboda opažanja, prepletena logikom, sloboda od averzije prema kršćanskoj terminologiji teksta, sloboda od religioznih predstava koje su utisnute, radi kojih pisma izgledaju kao hereza.

Takva je sloboda moguća samo onda ako se je ono što je u čovjeku iz istine spremno otvoriti istini. Ova je spremnost u našim tekstovima nazvana vjerom, sasvim suprotno od poslušnosti jednom autoritetu, ili držanjem istinskog prekrasne iskrenosti, što unutrašnjoj naklonosti čovjeka nudi hranu i mogućnost razvoja. Spoznaja može tada nastati iz ove iskrenosti za spoznajom, iz čežnje za istinom, iz vjere u istinskog čovjeka koji po uzoru na Krista mnogih, čeka u starom čovjeku na razvitak. Spoznaja je snaga istine u čovjeku koja uništava neistinu.

Komentari u tekstu nemaju za cilj uspoređivati oblikovne i povijesne motive, zainteresirati za jednu potonulu kulturu, predstaviti za religiozno zainteresirane vjeru i praksu religioznih zajednica prvih stoljeća poslije Krista. Tekstovi hoće, što je prvenstveni cilj ove zadaće, čitaocu omogućiti pristupačnost iskustava koja nisu samo u davnoj prošlosti moguća, nego i sada. Tekstovi bi trebali govoriti neposredno od čovjeka čovjeku. Komentari dakle mogu uvijek naravno dati samo upute za razumijevanje, samo stanovite smjernice, a ne svaku pojedinost. Ali ako se čitaoc zadubi dovoljno duboko u duhovnu stvarnost ovih pisama, razjasniti će se također njegovoj svijesti ostali dijelovi i pojedinosti.

On mora imati puno strpljenja.

Uvijek se mora uzeti u obzir da su ljudi koji su zapisali ove tekstove zasigurno živjeli u duhovnim područjima o kojima izvješćuju. Za njih je to bila stvarnost, kao što je za nas stvarnost vidljivi svijet.

Oni su se kretali u duhovnim prostorima kao i mi u vidljivom svijetu, a zakoni duhovnog svijeta bili su im poznati kao nama naši zakoni prirode.

Mi ipak moramo gledati iz našeg svijeta predstava u taj drugi svijet kao u maglovitu daljinu i ne moramo se čuditi ako najprije raspoznamo samo nejasne obrise, a kako su ova pisma stvarno "apokryphi", što znači prikriveni za nas u jednom drugačijem smislu riječi (apokryph / izvankanonski).

Upravo zbog bistrine razumijevanja duhovnog svijeta naši tekstovi nam žele pomoći, tako da nam upute za neprolazno predstavljaju slikama i usporedbama iz svijeta prolaznosti. Možda ćete uspjeti ostvariti novu svijest koja je neprolazna i koja neposredno razumije neprolazno, tako da ćete tada stvarno ući iz svijeta prikrivenog u svijet objavljenog.

EVANĐELJE ISTINE

O EVANĐELJU ISTINE

Tema evanđelja istine biti će jasno opisana u prologu. Veselo poslanstvo istine prodire u tužno stanje čovjeka, odijeljenog od "Oca istine", jedno stanje gubitka spoznaje koje uzrokuje kaotično vanjsko i unutarnje stanje čovječanstva i prolaznost svijeta prividnosti. Ovo evanđelje osobito vrijedi za one koji u ovom opisu ponovo prepoznaju osobno stanje. Onda je, kako kaže evanđelje, moguće spasenje iz ovog svijeta neznanja, naime spoznajom, odstranjivanjem zablude. Ova je spoznaja moguća opet samo "snagom riječi", koja dolazi od Oca k ljudima. Time je evanđelje istine objavljeno nade za sve one koji se nalaze u stanju gubitka spoznaje. Biti će im dano da se mogu osloboditi iz ovakvoga stanja.

Kako je moguće oslobođenje spoznajom? Ovo je temeljno pitanje evanđelja predloženo uvijek novim prikazima i odlomcima. Uvijek iznova će se upozoravati na napetost koja postoji između svemira odijeljenog od Boga i samoga Boga - svemir, uključujući čovjeka, živi u jednom nedostatku, nedostatku Boga, Božje spoznaje, te zato teži k Bogu kao vakuumu, koji bi se želio napuniti. Jer, Bog je punoća, punina koja može napuniti prazninu. Bog dolazi u susret svemiru sa svojim sinom, snagom njegove riječi.

On ispunjava nedostatak kako bi čovjek i svemir mogli opet biti sjedinjeni sa Bogom, kroz spoznaju Oca.

Proučimo pomnije, što točno znači, mišljeno kroz ovaj tekst, moći sprovesti oslobođenje spoznajom.

Kako je ono moguće?

Svakako je nemoguće oslobođenje razumom intelektualne vrste, predodžbama veličine i moći, milosrđem Oca, te drugim sposobnostima. Takva vrsta spoznaje ne bi čovjeka temeljno promijenila i uzdigla ga u područje neprolaznog života, već bi samo povećala arsenal predstava, usprkos tome što bi mu možda mogla pokloniti s time u svezi osjećaje utjehe i bolje upravljanje životom, ali time i prolazni život.

Kako bi korak po korak mogli objasniti o kojoj se vrsti spoznaje, koja je oslobađajuća, radi, uzeti ćemo nekoliko primjera. Imamo npr. osjećaj da nešto jako važno trebamo načiniti, ali smo zaboravili što je to.

Obuzima nas velika nelagodnost, slutimo da nešto propuštamo, da nešto važno ostaje po strani. Tada nam odjednom opet sine zadatak. Sigurnost, olakšanje,

jasnoća su opet u nama.

Ili, potiskujemo iz svijesti jedan dio vlastita bića, npr. jednu želju koja se ne izvršava. Ovaj dio vlastita bića je otcjepljen od svjesnog života. To osjećamo kao nedefiniranu napetost, obuhvaća nas trajna tuga radi gubitka nečeg što posjedujemo, imamo osjećaj da jedan naš dio leži iza nas u tami dok život vodimo u svijetloj svijesti.

Kakvo je olakšanje kada ovaj potisnuti dio bića uđe u svjesni život, na svjetlo dana, i kada se može integrirati! Mi smo opet primili dio unutarnjeg života u naš Ja, od kojeg smo bili odijeljeni.

Kada se jedan čovjek zaboravi predati, on ostaje neprijazan, agresivan i ponosan. Biti će tada otopljen od onog drugog koji za to ima snage. Dosadašnja slabašna svojstva se polako razvijaju, grčevitost i strah se razrješavaju. On se prepoznaje kao sasvim drugačiji nego je bio prije.

Spoznaje ove vrste nisu samo predstave, već dolaze zadaci, snage i sposobnosti u svijest, koje su prije bile zaboravljene ili potisnute, dijelovi i funkcije vlastita bića. Takve su spoznaje razrješavajuće i olakšavajuće, nadomještaju tamu svjetlom, slabost snagom, nedjelovanje djelovanjem, "smrt" životom.

Uzeli smo primjere iz naše egzistencije između rođenja i smrti. Evandjelje istine govori o jednom sasvim drugačijem području, na koje se takove spoznaje odnose. Ono govori o tomu da se čovjek još prije rođenja nalazi u stanju potisnutoga istinskoga bića, zaboravu njegovog stvarnog zadatka i u krutosti svog ponosa. U ovom smislu nije bitno (na njegovu sreću ili nesreću u ovome životu) da li je za vrijeme života između rođenja i smrti zgrčen ili ne, slobodan ili ne, predan ili ne.

On principijelno živi oblik egzistencije koja je odijeljena od drugih, jer na taj način njegovo Ja funkcionira, i odvojen je od svog istinskog, besmrtnog Ja, koje je sjedinjeno sa Ocem. Ona je uzrok smrti koja je lomljenje krutog oblika koji je čovjek sagradio iz tvrde jezgre svoga ponosa.

Čovjek se nalazi u fazi razvoja gusjenice, dok bi u njemu svjetlu težeći aspekt, leptir, bio stanovnik zraka.

Kada se njegovo istinsko biće manifestira, to znači slijedeće. jedinstvo sa Ocem, sa stvaralačkim zakonima koji upravljaju sa svime, biti će mu razjašnjeni. biti će svjestan da svoje stvarne sposobnosti prilagodi okvirima ovih zakona, biti će stimuliran, te će on opet shvatiti da je njegov stvarni zadatak ostvariti ove zakone. stanje takvoga čovjeka će se potpuno izmijeniti, kako on živi svjesno u skladu sa vječnim Ocem, spoznaje ga, spoznaja Oca je u njemu, spoznaja da je neprolazan, a smrt će imati još samo moć nad njegovim starim oblikom, ne više nad novom jezgrom. Time bi on bio spašen i oslobođen,

slobodan od prolaznog oblika egzistencije, s one strane rađanja i smrti, smrti i rođenja.

Spoznaja je dakle u smislu evanđelja istine, osvješćivanje određene predodredbe čovjeka, koju je on zaboravio. ponovno svjesno djelovanje stvarnih snaga čovjeka, koje su bile slomljene, razrješenjem neistinitog Ja i rađanjem istinskog Ja, postankom svijesti.

Čovjekovo istinsko Ja pripada svojim snagama i sposobnostima jednoj potpuno drugačijoj dimenziji nego prolazni svijet, ono je sjedinjeno sa Ocem, ono je stvaralačka spoznaja i snaga.

Čovjek ipak ovu spoznaje ne može dobiti samo vlastitim naporom. On je potpuno zapleten u zabludu prolaznog svijeta. On ovu mogućnost spoznaje u sebi ima, ali nema snagu za njenu realizaciju. Potreban mu je dotok topline i svjetla iz dimenzije Oca. To je riječ, Isus, Božje milosrđe, milost, koja mu se može dati preko onih ljudi koji su se opet sjedinili sa Ocem.

Pisac evanđelja istine je morao biti jedan takav čovjek, koji je sjedinjen sa spoznajom, koji je mogao snagu spoznaje prenijeti drugima preko riječi, onima koji su za to bili otvoreni, čime je on opet bio sjedinjen s riječju, Sinom.

U prvom od valova prenošenja snage opisuje kako se je svemir odvojio gubitkom spoznaje jedinstva sa Ocem, kako su ljudi u svojoj zabludi prizvali stvaranje oblika života iz materije, koji su bili prolazni kao npr. svoje vlastito tijelo. Usprkos tome ova su stvorenja zadobila odraz pradavne istine kroz zavodničku ljepotu prolaznog svijeta. Kako zabluda nema duboko korijenje, ona nije niti usidrena u vječnom porijeklu, te su njena djela ništavna.

Pisac uspoređuje Isusa, čovjeka koji živi iz spoznaje i sastavlja ju u riječi, donosioca prosvjetljenja i onoga koji put istine otvara, sa jedni plodom, jednom hranom iz neprolaznog svijeta Oca.

Plod drva spoznaje dobra i zla, spoznaje po vrsti predstave dijeli i dodjeljuje, donosi smrt sa sobom, dok plod drva života spoznaje istine, donosi život odnosno spoznaju kao snagu. U ovoj se snazi ponovo pronalaze čovjek i Otac, Otac i čovjek.

Ovu je snagu Isus proizveo, time što je visio na drvu "križa", time što je dobrovoljno prihvatio neistinsko biće koje je u snazi spoznaje umrlo, čime je otvorio put za sve koji ga žele slijediti. Jer, ne žele ga svi slijediti, zabluda, neistinito biće, opire se razrješenju.

U drugom valu prenošenja snage spoznaje, pisac opisuje napetost između usavršavanja u Ocu i nedostatka svemira i čovječanstva. Otac ne "zavidi" svemiru na savršenstvu, nego postaje strpljivi učitelj i otvara u ljudskim srcima "živu knjigu života". opet jednu drugačiju sliku kao snažne smjernice spoznaji, koje imaju stvaralačke misli Oca, koje su stvorile svemir i u ljudima

će se ponovo osvijestiti.

Ljudi svojom vlastitom snagom ne bi mogli uzeti ovu knjigu i čitati ju, iako su sami u nju upisani od postanka vremena. po svom su istinskom biću sami misao Oca. Isus je, kao Sin božji, uzeo knjigu i objavio ju u srcima ljudi, tako da im je osviješteno njihovo istinsko biće i time, spoznaja Oca.

Sada se može odložiti smrtno tijelo koje je rezultat neznanja, kao ruho i obući nova haljinu neprolaznog razuma.

Pisac po treći put opisuje odnos Oca i čovječanstva. Ovaj puta Otac zove ljude po "imenu". U njihovim je srcima prisutna klica istinskog bića. No neki su još previše zapleteni u zabludu i nemaju stoga ime, to znači da nemaju djelotvornu naklonost, koja bi mogla odgovoriti pozivu iz neprolaznosti. Samo onaj koji je iz istine, čuje glas istine. On prima snagu riječi, svoje istinsko biće razvija u ovoj snazi i "dovodi svoje prilike u red". rješava se zablude i njenih rezultata. I tada će se opet sjediniti s Ocem, biti će mu dano ime Jednoga.

Slijedi iscrpno objašnjenje, čak trostruko, procesa odijeljenosti ljudi od Oca. Ljudi su prvobitno bili sjedinjeni s Ocem, još neodijeljeni od njega, ali kako nisu bili svjesni svoga Ja, niti Oca, tko nisu mogli djelovati svjesno po zakonima Oca. Zadatak je ljudima bio da proiziđu iz Oca da bi od njega dobili svijest i svijest samoga sebe i tako djelovalo svjesno po njegovim zakonima.

Ovaj razvoj je bio moguć bez opasnosti da se ikada padne u zabludu i neznanje i da se ne izgubi veza s Ocem i njegovim zakonima. Čovjek je korak po korak trebao bivati samostalniji, korak po korak shvaćati nove božje sposobnosti i ostvarivati ih. Jer onoliko koliko bi čovjek korak po korak bio uvođen u samostalnost, zadobivao bi božje sposobnosti snage svemira koje bi oblikovale njegovu okolinu i na ovaj način ga pratile. Evanđelje istine ih označava kao slova istine, koja bi čovjek na svom putu samostalnosti trebao prepoznavati kao božji zakon. Bio bi stalno praćen snagom božje riječi.

U jednom dijelu našeg teksta biti će govora o prastarom tradiciji deset Sephirota, deset božjih odraza, kako će kasnije biti iznijeto u Kabali. Snaga spoznaje tj. riječ, vezana je uz i nošena od deset velikih božjih sposobnosti, koje se izlijevaju od Boga paralelno sa postankom samostalnosti čovjeka i objavljuju se čovjeku: stvaralačka mudrost, oblikujuća nauka, svjesnonastajući razum, volja, radost, slava, slika, mir, ljubav i vjernost.

Kada je čovjek postao samostalan izgubio je vezu sa Bogom i njegovim sposobnostima. Tako je izgubio uvid, spoznaju, da sve proistječe iz božjeg jedinstva. Ova iz jedinstva ovisna svojstva Oca, postadoše mu mnoštvo priviđenja, od kojih je napravio prikaze. Izgubio je božju spoznaju, bio je bez orijentacije i u svijet prividnosti donio je kaos, nejednakost, zavist i svađu.

Potom se je na planu pojavio Isus, čovjek, koji nikada nije izgubio božje sinovstvo i stoga je bio sposoban naučiti ponovo ljude čitati božja slova, razriješiti ih svih prividnosti i predodžbi i ponovo iz mnoštva uvesti u jedinstvo. Svatko tko dozvoli da u njemu vatra spoznaje razara vezu s materijom, pronalazi opet jedinstvo s Ocem, spoznaje sebe samog i spoznaje sposobnosti Oca, koje je on kao slova zapisao u svemiru.

Čovjek je procesno postao samostalan tako da je Bog čovjeku dao oblik i ime, oblik i vlastito biće, samosvijest. Prije je čovjek bio u Ocu, nije ništa spoznao i nije mogao samostalno djelovati. Osamostaljivanje čovjeka oblikom i imenom nije neminovno moralo značiti gubitak veze s Ocem.

Naprotiv, oblik i ime su se uvijek mogli razvijati u rastućoj spoznaji Oca. Ipak je u ovom poduhvatu oblikovanja samostalnosti i svijesti slijedio gubitak povezanosti s Ocem i time iskustvo beskorjenitosti. Čovjek je osjećao zapletenost u paukovu mrežu od predstava i vidio se ništavnim, jer se odvojio od života u spoznaji. Ova se strašna iskustva mogu susresti pri sanjanju, ako se ponovo probudi pravo biće čovjeka i spozna jedinstvenost samog sebe sa neprolaznim Ocem.

Po treći puta opisuje evanđelje istine odijeljenost čovjeka od Boga, opet jednim novi prizorom. Čovjek je kao fini dah proizišao, kao božji miris iz Oca. Kako je ovom diobom i daljinom Oca nastala hladnoća, ovaj se božji miris ukočio, onako kako se voda pretvori u led. Božji je sin donio topli dah ljubavi iz kraljevstva neprolaznosti, u kojemu se je led otopio. To je pokora, razrješenje ukočenosti, žrtva ponosa.

I tako će božji miris ili spoznaja, koja je istinski čovjek, biti opet uzeta u veliki miris, veliku spoznaju koja je Otac. U ovoj spoznaji čovjek prima punoću punoće, svijest o božjem jedinstvu i njegovim sposobnostima, sveprožimajućeg, moćnom prožimanju svega postojećeg, neovisno o prostoru i vremenu.

Snaga riječi koja je pomast kojom Isus pomazuje, učvršćuje i zapečaćuje ovo stanje.

Evanđelje istine završava kružeći zadnjom velikom spiralom temom o padu i razrješenju čovječanstva, ovaj puta na osnovi razjašnjenja odnosa Oca, Sina i imena Oca i Sina.

Iza ovog razjašnjenja skriva se pitanje koje je već sva filozofija iznijela pitanje samosvjesnog postajanja Bogom. Od davnina "Ime" označava formulu jednog bića ili jedne stvari, kroz koje se zrcali bit u kojoj će biće ili stvar biti svjesno "imenovani". Imenom će, kao jednom formulom, biti izražena bitna misao /esenca/ bića ili stvari. Sin je riječ, najunutarnije biće Oca, "srce"

Oca, njegovo "pokriveno", "Ime" Oca. Otac si stvara Sina, Riječ, Ime, Bit si stvara svijest. Ali oboje su istovremeni, jedno nije stvoreno ranije od drugog. Jedno je drugom ogledalo, a vječni su oboje. Njihov odnos je takove vrste da Otac "izgovori ime" sinu, da bit stvara svijest. Obrnuto je sin ime oca, tj. u njemu se otac imenuje, bit se imenuje kroz sina, koji je svijest, koja postaje same sebe svjesna.

Kako bi se sve što je Otac, predstavilo i cijeno, biti će od Oca kao riječ, svijest, Sin izvedeno na vidjelo. I tako kao što je sin *jedinstvena* riječ, tako su i ljudi proizišli "mišljenjem" kao svjesna bića iz Oca, kao *jedinstvene* riječi, kao *jedinstvena* imena koja su posvijestila jedinstvene misli Oca. Njihova je namjera objaviti kroz spoznaju svjesno nastajanje punoće biti. Čovječanstvo je trebalo provesti samorazvoj božanske svijesti u sinu, Kristu, jedinstvenoj riječi, ka jedinstvu sa božanskom sviješću.

Međutim je čovječanstvo izgubilo ovu odredbu. Ono je razvilo svijest koja ni u kojem slučaju ne odražava božju bit, već odvojenost od božje biti. Tako povijest čovječanstva ni u kojem slučaju nije povijest božje samosvijesti, kako mišljaše Hegel, već njenog gubitka. Sada mora kao pokretačko sredstvo nastupiti Krist, božje ime, svijest vječite biti, jedinstvena riječ, i ispuniti snagom riječi svijest onih ljudi koji to žele, kako bi stvarno mogli postati ogledala božanskih bića.

Kada nekom čovjeku postane jasna njegova "osobita granica", najviša točka razvoja u prolaznom svijetu, tada mu može biti dano da u snazi jedinstvene riječi, nove svijesti, postane svjestan svog istinskog bića i stvarnog odredišta. Tada svoje misli šalje k prazvoru i biti će uzdignut u "najviše visine k Ocu". Njegova je svijest ogledalo biti Oca, ispunjava svoj nalog da surađuje na postanku svijesti biti, samosvjesnom postanku Boga.

Takovi ljudi više nisu u opasnosti da će opet biti odijeljeni od Boga i da će se strovaliti u provaliju lažne svijesti. Upoznali su zabludu i njene posljedice i sami su postali istinom.

EVANĐELJE ISTINE

Evandjelje istine je najveća radost za sve koji su od Oca primili milost istine, kroz snagu riječi ga spoznali, riječi koja je došla iz punoće punine, koja je bila u misli i duhu Oca, koja će se nazvati Spasiteljem, riječ je ime za djelo koje je Spasitelj trebao izvesti za spas svih onih koji nisu poznavali Oca.

Jer ime Evandjelja je; objavljenje nade, i nalaženje svih onih koji traže (Oca). Svemir se sada osvrnuo onome, iz koga je bio proizišao. Jer svemir bijaše u nezamislivom, nepojmljivom, uzvišen iznad svega zamislivog.

Ipak je nepoznavanje Oca proizvelo strah i bojazan. Strah se zgusnuo poput magle i tako nitko više nije ništa vidio. Zabluda je time zadobila moć utjecaja. Djelovala je na materiju bez razuma, jer nije poznavala istinu. Velikim naporom stvorila je jedno stvaranje, u kojem je umjesto istine vladala (licemjerna) ljepota.

Ali za njega, nezamislivog i nedokučivog, ne bijaše to gubitak krasote. Strah i gubitak spoznaje ne bijaše ništa, niti stvorenje laži pred njim, dok je čvrsto utemeljena istina nepromjenjiva, postojana i savršeno lijepa. Prezrite stoga zabludu.

Jer ona je bez korijenja. Gusta magla prekriva joj Oca, za vrijeme dok on neprekidno stvara svojom prisutnošću (nesavršena) djela, gubitak spoznaje i strahove da bi preko njih zaveo i zarobio stanovnike središta (carstva između savršenosti i kraljevstva mrtvih).

Nikome nije bilo jasno da je kroz zabludu nastupio gubitak spoznaje. Kod Oca toga nema (gubitka spoznaje). Kod njega takav gubitak ne može nikako nastupiti, ali (pogrešnom) reakcijom na njega može nastati. U njemu nastaje uvijek samo spoznaja.

Ona bijaše sada razotkrivena, kako bi se gubitak spoznaje dokinuo i opet spoznao Otac. Budući da gubitak spoznaje postoji, ako se Oca neće prepoznati, nestaje taj gubitak odmah čim se prepozna Oca.

U ovoj činjenici se sastoji Evandjelje onoga za čim se tako dugo bilo tragalo. On je to objavio savršeno kroz milosrđe Oca, on, tajni misterij, Isus Krist. Preko njega je (Otac) prosvijetlio one koji zbog gubitka spoznaje žive u tami. On ih je prosvijetlio i otvorio im put. Put je istina, koju im je (Sin) pokazao.

Radi toga se je zabluda razbjesnila nad njim, slijedila, tlačila i upropastila ga. Bijaše pribijen na drvo.

Tako postade plod spoznaje oca.

To bijaše plod koji ne uništava (kao plod drva spoznaje dobra i zla), ako se od

njega jede, već će služiti onima koji od njega budu jeli, kao prekrasno otkriće. Kako ih je on, nezamislivi, nespoznatljiv, Otac, našao u tom plodu i oni bijahu u njemu, isto kao oni njega u sebi nađoše, njega, savršenoga, , koji je stvorio svemir, u kojemu svemir bijaše i kojemu je svemir težio.

Jer prije toga mirovala je još njegova savršenost (kao mogućnost) u njemu, (Ocu), on ga još ne bijaše darovao svemiru. (Ne iz zavisti).

Nikada ne bijaše nikakve zavisti u Ocu. Kako bi onda mogla nastati zavist između njega i njegovih članaka?

Kada bi on zavidio svemiru (savršenstvo), ne bi mogli (stanovnici svemira) doći k Ocu. Naprotiv, on drži zaključeno njihovo savršenstvo u sebi i priprema ga za njih, kada mu se vrate, također i savršenu, nedjeljivu spoznaju je za njih bio spremio.

On je onaj što bijaše stvorio svemir, svemir bijaše u njemu i svemir ga je trebao. Upravo je tako da netko koga drugi ne poznaju, želi da ga upoznaju i nauče voljeti, kome je tada potreban svemir nego spoznaji Oca? Stoga je postao strpljivi učitelj koji je stalno tu za svoje učenike.

On im je pristupio u njihove škole, govorio im je riječi kao učitelj. Tada dođoše oni koji se smatraše sveznajućima i staviše ga na probu. On ih je ipak zaveo njihovim ludilom i tako ga zamrziše, jer nisu istinski bili mudri. Tada dođoše oni kojima je bila obećana spoznaja Oca. Bijahu tek još mali (samo početnici). No kada su porasli naučili su sve o djelovanjima koja proizlaze iz Oca. Tada su spoznali i bijahu spoznati. Bijahu cijenjeni i sami su se cijenili.

U njihovim se srcima objavila živuća knjiga života, napisana u misli i duhu Oca, knjiga koja od postanka svijeta bijaše u nedokučivom. Nitko nije imao snage da ju uzme osim onoga kome je naloženo da bude žrtvovan. Nitko od onih koji su vjerovali u spasenje (po svom istinskom biću) nije mogao biti spašen prije nego je knjiga bila dospjela u centar (svijet). Zato trpješe milosrdni, vjerni Isus, sve svoje patnje, dok ne mogaše uzeti knjigu. Jer znao je, da njegova smrt znači za mnoge život.

To je kao kod testamenta. prije nego se otvori, imetak umrlog kućedomaćina je skriven. Tako isto je sa svemirom. skriven je tako dugo dok je Otac svemira nevidljiv, on, koji je iz samoga sebe, iz kojeg su proizišli prostori svemira. Tada se Isus objavio, prihvatio je knjigu. On je bio pribijen na drvo. I on je objavio volju Oca. na križu. O beskrajno učenje! On se predao smrti, iako je bio odjeven u vječiti život!

Nakon što je svukao prolaznu odjeću (svoje tijelo) obukao je neprolaznost koju mu nitko nije mogao oteti. Sišao je među ljude u prostore straha, kojima su gubitkom spoznaje bile otete njihove (neprolazne) haljine, on, koji je bio spoznaja i savršenstvo, najavljuje što u Ocu jest, kao učitelj učio je one koji su bili spremni prihvatiti učenje. Oni koji prihvatiše učenje, oni su živući, upisani u knjigu života. Oni primaju poučavanje o sebi samima. Otac će ih prihvatiti čim se opet vrate natrag k njemu.

Savršenstvo svemira je u Ocu. Radi toga se svemir mora k njemu uzdići. Kroz to da netko natrag pridobiva spoznaju, prima upravo ono što mu je određeno, prihvaća u sebe. (savršenstvo). Jer tko ne zna, pati od nedostatka. Nedostaje mu nešto veliko, naime ono, što ga čini savršenim (spoznaja). No kako je savršenstvo svemira u Ocu, svemir se mora uzdići k njemu. Tada svatko dobiva što mu je određeno. Stoga ih je (Otac) prije (u knjigu života) zapisao i pripremio, da bi onima koji su proizašli iz njega bilo dano.

On je sve na kraju (vremena) pozvao, čija su imena na početku (vremena) bila poznata. Kada Otac nekog zove po imenu, taj zadobija spoznaju. Ali tko po imenu neće biti pozvan, ostaje u neznanju. Kako zapravo treba čuti onaj koji nije imenom pozvan? Takav ostaje do kraja (vremena) u neznanju, on je jedan stvor sa gubitkom spoznaje i biti će razriješen gubitkom. Kada tako ne bi bilo, imali bi ti vrijedni sažaljenja ime i bili bi imenom pozvani.

Dakle onaj koji zadobije spoznaju je (principijelno) jedan odozgo. Biva li (imenom) pozvan, on čuje, odgovara, osvrće se onome koji ga zove, uzdiže se k njemu i zadobiva tim zovom spoznaju. I kako on sada zna, čini po volji onoga koji ga je zvao. Teži samo za time da mu ugodi i imati će udjela u miru.

Njemu će se dodijeliti ime Jednoga. Tko na taj način razumije, spozna odakle dolazi i kamo ide. On razumije kao netko tko je bio pijan i opet se otriježnio. I kako se obraća samome sebi, dovodi svoje prilike u red.

On, (Isus), vratio je mnoge iz zablude. Privukao ih je njihovim stanovima, iz kojih su se udaljili, tako da su pali u zabludu (i prevarili se) glede dubine onog što svaki prostor obuhvaća, ali od nikoga nije obuhvaćen.

To je jedno veliko čudo. Najprije su bili u Ocu, bez da su ga poznavali. Tada su samostalno mogli izaći iz njega, jer (u tadašnjem stanju) ne bijahu kadri, u sebe primiti i shvatiti, u stanju u kojemu su bili, jer njegova volja još nije proizašla iz njega.

Ali on se objavljuje kao spoznaja, i stalno iz njega nastajuća objavljenja (svojstva svemira) u skladu su s njim. Ona su spoznaja knjige života, koju je on kao svoja slova objavio Eonima (svijetu) na kraju (vremena). Ali ih nije objavio kao vokale ili konsonante koje bi netko mogao čitati i ludo interpretirati, nego su to istinska slova, koja može izgovoriti samo onaj koji ih poznaje.

Svako od ovih slova je savršena misao, sama po sebi savršena knjiga, jer su ova slova napisana od savršenog jedinstva, Oca. On ih je pisao kako bi Eoni (Svijet) putem slova upoznali Oca.

Njegova mudrost stvara riječ, učenje ju izgovara, (iz njega proizlazeća) spoznaja ju objavljuje. Poput krune je njegova volja iznad (riječi), povezanost s riječju je njegova radost, njegova ju slava uzdiže gore.

U riječi se objavljuje njegova slika, njegov mir prima u sebe, njegova je ljubav utjelovljena u njoj, njegova vjernost ju čuva obujmljenu.

Tako Očeva riječ izlazi van iz svemira i opet van u svemir, kao plod njegovog srca i dijete volje njegove.

Ona donosi svemir, odabire (svoje), ona se oblikuje svemirom i tada ju on čisti, vraća Ocu, natrag majci, on, Isus, koji je beskrajno milosrđe. Otac otvara svoje srce. Pokazuje ju preko Svetoga duha, koji razotkriva svoju prikrivenost, njegova prikrivenost je njegov Sin tako da Eoni (svijet), njega (Oca), prepoznaju milošću Oca i prestanu se mučiti u potrazi Oca, te konačno u njemu nađu mir, u spoznaji, jer mir on jest.

Kada je (Isus) uklonio nedostatak (kroz spoznaju), razriješio je sve prikaze. Svijet u kojemu služaše (Isus) je prikaz nedostatka. Jer ljubomora i svađa izraz su nedostatka. Ali mjesto gdje je cjelina je savršeno. Nedostatak spoznaje sastoji se u tomu da nisu prepoznali Oca. Otuda nedostatak nestaje čim upoznaju Oca.

Isto kao što se spoznajom neznanje razrješava, kao što i tama nestaje kad svjetlo svijetli, tako se i nedostatak rasprši u savršenstvu. I od toga trenutka također iščezavaju vanjski oblici prikaza. One se razrješavaju u jedinstvu, jer će sve nejednako biti učinjeno jednakim, jer cjelina prostora usavršava svijet. I kroz cjelinu prima svatko sebe samoga. Jer u spoznaji svatko se čisti od mnoštva k cjelini jedinstva, tako da razara materiju u sebi poput vatre, tamu svjetlom, smrt životom (utrne, ugasi).

Da bismo ovo uistinu doživjeli, moramo paziti da naša kuća bude čista i mirna za Cjelinu, (i moramo se ponašati) kao ljudi koji lome i odbacuju neupotrebljive posude, kada odlaze s nekog mjesta. Domaćin time ni najmanje ne pati. Baš

nasuprot, on se veseli jer samo će se dobre posude moći napuniti, a loše ne. Unutar toga (u razbijanju loših posuda) opstoji sud koji odozgo dolazi i sudi svakog. To je poput naglo izvučenog dvosjeklog mača, oštrog sa obje strane.

Kada se riječ, koja bijaše u ljudskim srcima koji ju izgovarahu, spustila među ljude i utjelovila se, nije bio samo jedan glas i nastala je velika zbrka među (ljudskim) posudama. Jer neke su se ispraznile, druge napunile, neke bijahu nadopunjene, a neke izlivenе. Neke postadoše čiste i čvrste, a neke se slomiše. Svi prostori svjetova su se tresli i bili zaprepašteni jer nisu imali ni čvrstoću niti trajnost. Zabluda je zapala u strašno uzbuđenje i nije znala što bi trebala napraviti. Bila je tužna, žalila se, mučila se, jer nije ništa razumjela. Ako se spoznaja približava zabludi, tada je to njena propast i sva objavljenja zablude se pokazuju kao prazna i ništavna.

Kada se istina spustila sva su ju njena objavljenja (njena stvorenja) prepoznala. Ona su pozdravila Oca u istini i savršenoj moći, kroz koju su povezana s Ocem. Jer svaki (takav čovjek) voli istinu, budući ona čini Očeva usta. Njegov je jezik Duh sveti. Kada netko primi Duha Svetoga, tako biva povezan s jezikom Oca, koji ga opet povezuje s ustima Oca, istinom. Tako Duh sveti povezuje s istinom. On je objava Oca i njegov prikaz za Eone, za sve što je iz njega proizišlo. On jasno pokazuje tajnu Oca i objašnjava ju.

Jer tko u stvarnosti postoji? Ipak samo otac sam. Svi prostori svjetova proizišli su iz njega. Oni shvatiše (sada) da su bili proizišli iz njega poput djece, iz jednog savršenog čovjeka. Shvatiše, da (u postanku) još nisu bili dobili oblik i ime koje Otac za svakog posebno stvara, oblik koji su od njega primili da bi ga mogli prepoznati. Jer tako dugo dok su (nesvjesni) u njemu ne mogu ga prepoznati. Otac je, naprotiv, savršen i poznaje sve svjetove koji su u njemu. On želi i dopušta pojavu onoga što želi tako da mu daje oblik i ime. I svemu daje jedno ime i naređuje tako da to oživi. Ali tko još u život nije stupio opet ne može prepoznati onoga koji ga je stvorio.

Ne tvrdim dakle, da oni koji još nisu stupili u život ne postoje. Već su oni u onom, koji jednom njihov život htjede postati, tako kako on buduće vrijeme htjede stvoriti. Još prije očitovanja svih stvari, on zna što će stvoriti. Ali plod koji još nije pojava ništa ne zna i ne može također djelovati.

Tako svaki svijet potjecaše, koji je u Ocu, iz neprolaznog. Ali on ga je sastavio (prema njemu odgovarajućem obliku) iz prolaznog.

A tko nema korijena (u neprolaznom) nema također niti ploda (nema pojavnog

obličja).

Sada kad netko za sebe misli: "Ja sam stupio u očitovanje i (kao pojavni oblik) neprolazan sam", tako će, upravo jer tako misli, opet biti razriješen. (Korijen je ipak presudan): Ako nema ničeg neprolaznog, ne može se također ništa pojaviti. Zato čovjek o sebi treba misliti: "Ja sam se pojavio, ali kao sjena i noćno priviđenje." Kada mu, naime svjetlo tu strahotu (noći) osvijetli, spoznati će da nema strahote.

Kada su ljudi neznalice o ocu, jer ga ne vide, to priziva, kroz neznanje zaprepaštenost, strah, nesvijest, sumnju i rascijepljenost, raznovrsne utvare i priviđenja, kao spavaču kome se događaju zamršeni snovi.

Tu se leti bez da se zna kuda, izgubi se sva snaga i biva se progonjen, biva se umiješan u tuču i premlaćen, pada se dolje s tornjeva, ili lebdi kroz zrak bez krila. Tada se opet ima osjećaj, da se lebdi u smrtnoj opasnosti iako baš nikakav progonitelj nije na vidiku, ili se ubija svoje susjede i okalja se njihovom krvlju. I tako dugo dok se nalazi u svoj ovoj zbruci i kroz nju prolazi, ništa se ne vidi, upravo zato jer je sve čista uobraženost. Tek kada se probudi (se vidi).

Tako je to sa svima, koji neznanje stresu sa sebe poput sna. Ne drže više do sna. Također do nakaza sna ne drže više ništa, one nemaju ustrajnost, već ih propuštaju kao noćne snove. Njima je svjetlo spoznaja Oca.

Tako se svi odnosimo, ako još spavamo, to jest, u neznanju smo, i tako slijedi ako spoznamo, to jest, kada se probudimo. Najviše je ljudima: doći k sebi i probuditi se. I neka je blagoslovljen onaj (Isus) koji slijepima otvara oči. Stopala mu slijedi Duh, dok on još na podu ležećeg uspravlja. Pruža svoju ruku i postavlja ležećeg na noge, jer sam ne može ustati.

Duh je dao (ljudima) mogućnost da iskuse od Oca proizlazeću spoznaju i očitovanje njegovog Sina. Time što su oni njegovog ljubljenog sina slušali i gledali, pustio ih je da od njega jedu i mirišu ga i dotaknu ga. Time što se (Sin) objavio, pokazao im je nepojmljivog Oca. I time što im je udahnuo, što mu bijaše u duhu - tako je izvršio volju (Oca), primiše mnogi svjetlo i posvetiše mu se. Ali ljudi vezani na materiju bijahu mu strani, ne vidješe njegovu (istinsku) pojavu i ne prepoznaše ga, jer u tjelesnoj osobnosti bijaše došao.

I nitko nije mogao ometati njegov prolaz (kroz svijet), jer je neprolaznost nepojmljiva.

Novim je riječima govorio i izgovarao ono što bijaše u srcu Oca. Govoraše

riječima neuništivosti. Svjetlo govoraše kroz njegova usta, a njegov glas rađaše život. Dao je ljudima misli, razum, samilost, izbavljenje i snagu duha, koji su proizašli iz beskrajnog Oca, čija dobra su slatka. Dokončao je kazne i patnju, koje su ljudima bile zamutile pogled, koji prije trebahu samilost, jer bijahu okovani svojim zabludama. Razriješio ih je snagom i objavio njihovu ništavost kroz spoznaju. Postao je put za zavedene, spoznaja za one koji ne znaju, otkriće za tražioce, čvrsti oslonac za one koji se kolebaju, i čišćenje za nečiste.

On je pastir koji je napustio devedeset i devet ovaca koje se nisu izgubile i otišao tražiti onu jednu koja se je izgubila. I radovao se je kada ju je našao. Prstima lijeve ruke se računa do broja devedeset i devet. No u trenutku kada se doda jedan cijelo računanje prelazi na desnu ruku. Tako je isto s onim kojemu nedostaje jedna ovca. On je lijeva ruka koja jednu, koja nedostaje i privlači (sve), uzima sa lijeve ruke i prenosi na desnu. Tako će broj (razriješenih) biti pun: sto. On je znak za Jedno, koje se u njemu izgovara: za Oca.

(Spasitelj) je i na Sabbat radio za ovcu koju je našao, kad je bila pala u jamu. Izvadio ju je iz jame i time održao u životu, da bi vi, djeco uvida, shvatili što je Sabbat, i tada izbavljenje ne smije mirovati, i time joj najavili uzvišeni dan, za kojeg neće postojati noć, već nikad ugasivo svjetlo koje je savršeno.

Govorite dakle punim srcem, vi, koji ste iz savršenog dana i u kojima stanuje nikada ugašeno svjetlo govorite o istini za sve koji ju traže i o spoznaji svima koji ju traže, i koji su u svojoj zabludi bili grješni. Poduprite nogu kolebajućima i vaše ruke pružite bolesnima. Nahranite gladne, priskrbite mir patnicima, hrabrite one koji žele ustati i probudite one koji spavaju. Jer vi imate mudrost, naglo trgnutu (kao mač). Kada je snaga povezana s mudročću, biti će tek tada stvarno moćna. Pazite na same sebe, ne više na ono što ste već izbacili iz sebe. Ne vraćajte se tomu natrag, što ste bili povratili da bi opet pojeli. Nemojte si dopustiti da vas moljci izgrizu, niti crvi rastoče, vi ste ih ipak već otresli. Ne dajte vragu konačište, vi ste ga već ipak otjerali.

Ne jačaj zapreke koje namjeravaju otpasti, jer bi to bilo (ponovno uspostavljanje pogrešnog). Jer Nezakoniti nije ništa i šteti više samome sebi nego zakonu. On čini nepravedna djela, ali čestiti čine ispravna djela svima očita. Činite radi toga volju Oca jer vi od njega potječete. I slatko prija očeva dobrota i dobro jest što potječe od njegove volje.

On je od vas primio (djela) na znanje, kojima bi trebali mirovati u njima. Vas se prepoznaje naime na plodovima, na vašim djelima.

Djeca Oca su njegov miris, ona potječu iz milosti njegova lica A otac voli svoj miomiris i pušta ga izljevati posvuda. I kada uroni u materiju, podijeli svoj miomiris sa svjetlom i u svom miru prevaziđe svaki lik i svaki zvuk. Jer ne miriše se ušima miris, već duh čulom mirisa privlači miris na sebe i uranja u miris Oca. Otac ga uzima u svoju zaštitu i uzdiže do uzvišenog mjesta iz kojega je ovaj došao. U pradavnini je došao iz mirisa (Oca), (bio je dio božjeg miomirisa). Ovaj se dio kasnije ohladio. Tako je postao jedan oblik duše, poput hladne vode (zamrzne se). Voda je tako čvrsta kao kristal, iako u stvarnosti nije čvrsta. Tko ju takvu vidi vjeruje da se sastoji od čvrstog kristala. No ona se može opet rastopiti. Ako ju dotakne (topli) dašak biti će topla. Tako proizlaze hladni (zaleđeni) mirisi zbog rastavljanja (od Boga). Radi toga je došao Bog i uklonio odvajanje. donio je toplu puninu ljubavi, da bi nestala hladnoća i postalo Jedinstvo savršenog mišljenja. Ona je riječ evanđelja, dolazak ponoćne punine za sve one koji očekuju uzvišeno razrješenje. Oni očekuju objavljeno nade, očekuju onog čije je lice svjetlo bež sjene: ponoću punine, koja će doći u svoje vrijeme.

Nužnost materije nije nastala iz Oca koji je bezgraničan. Došao je u ovo vrijeme potrebnosti, iako nitko nije mogao slutiti da bi neprolazno (u prolaznom) moglo doći. Dubina Oca bijaše nedostižna, i misao zablude ju nije dosegla. Već kada je otac došao, da povede natrag onog koji bijaše izgubljen, uspravio se onesviješteni i padnuti i nađe Oca.

To je povratak, koji će se kajanjem nazvati. Sa ovim ciljem neprolazni je izdahnuo (jedan topli dah). Tražio je grešnika da bi ovaj našao svoj mir. Jer što može svjetlo, riječ punine u (svijetu) nedostatku drugo učiniti nego oprostiti? Ne žuri li liječnik na mjesto gdje je bolesnik, jer ga tjera njegova volja?

Tko pati zbog nedostatka, neka ne skriva taj nedostatak, jer postoji onaj koji posjeduje ono što njemu nedostaje. Tako isto ponoćna punina, kojoj ništa ne nedostaje, ispunjava nedostatak, ako ga se samo ne sakriva. Ponoćna punina želi napuniti to što čovjeku nedostaje, kako bi ga milost istrgnula sa mjesta na kojemu pati zbog nedostatka i ne posjeduje milost. A na mjestima na kojima milosti nema, velika se vrijednost pretvorila u ništa. Ali on sada prima opet ovo ništa i čini mu se da je to sveukupnost. To je pronalaženje svjetla istine, koja mu dolazi u svoj svojoj nepromjenljivosti.

Radi toga su sa Kristom razgovarali stanovnici sredine, kako bi oni zalutali dobili mogućnost povratka, i on ih posvetio svojom pomadom. Pomada je Očeva samilost koja se njima smilovala. Ali koje pomaže, savršeni su. Pune posude su

naime one koje se zapečate pomadom. Ali ako se pomada skine isteći će tekućina. A uzrok štete je baš sama posuda iz koje odlazi pomada. To se tada događa kada (štetan) raspiruje jednom (neprijateljskom) snagom vjetar na posudu. Ali kod jedne besprijekorne posude neće se skinuti pečat pomade, niti će bilo što isteći, već na čemu može biti nedostatak, to Otac napuni. Jer on je dobar. On poznaje svoje zasade, jer on je onaj koji ih je sijao u raj. Njegov raj je mjesto njegova počinka.

Tako iz Duha Oca slijedi savršenost i tako proizlazi njegova mudrost iz riječi. Svaka pojedina njegova riječ dolazi iz njegove osobne volje kroz objavljenje njegovih osobnih riječi. Svaka pojedina njegova riječ bijaše u dubinama njegovih misli. Ali jedinstvena riječ, koja je najprva proizišla, objavila je sve (pojedine) riječi i misli, tako da je izgovorena. Pojedina riječ dolazi iz milosti koja je šutnja. (Pojedine riječi) Otac je nazvao "misli", jer bijahu u milosti šutnje, prije nego što su se objavile. Pojedina riječ je objavljena u onom trenutku kako se to svidjelo volji onoga koji je to htio. Volja je ta u kojoj Otac miruje i koja mu se sviđa. Ništa ne nastaje bez njega, ništa ne nastaje bez volje Oca. A njegova volja je nedokučiva. Poput otiska stopala (za nas) je njegova volja tu, i nitko ga ne može (izravno) prepoznati, niti on (za nas) ne postoji tako da svoju pažnju usmjerimo na njega da bismo ga shvatili. Već tako kako to otac želi i što želi je prisutno, sviđalo se to (ljudima) ili ne. Vi ste ništa kod Boga, samo volja.

Otac poznaje početak i kraj svih vas. I na kraju će vas upitati: što ste uradili? Ali kraj znači zapravo primiti spoznaju o onomu što je do tada bilo sakriveno. Ali (spoznaja) je Otac iz kojeg je proizišao početak. Natrag k njemu vraćaju se svi od njega proizišli. Ali u prividni život oni stupaju njemu za čast i veselje njegova imena. Ime Oca je Sin.

Otac bijaše on, kojeg najprije imenovaše, koji je proizišao iz njega, koji je bio on sam. Jer on ga je stvorio kao Sina. Dao mu je njegovo ime koje mu je pripadalo. Jer njemu pripadaju sve stvari, one su kod Oca. On ima ime, on ima Sina. Sin sam može postati vidljiv, ali ime ne može postati vidljivo, jer ono je cijela tajna nevidljivog. Može samo stići do ušiju koje su potpuno ispunjene s njim. Uistinu ime Oca se ne može izgovoriti, samo objaviti u sinu. Jer ime je veliko. Tko dakle može izgovoriti veliko ime osim onoga kome pripada, i osim sinova imena u kojima se ime Oca spustilo u mir i koje se sa svoje strane u njegovo ime spustilo u mir?

Budući da Otac nije postao, on jest koji jest, koji je (Sina) proizveo kao ime, prije nego što je Eonima (silama svijeta) dao njihov poredak. Tako je Ime Oca iznad njegove glave i on je gospodar - to je njegovo istinsko ime - koje sigurno stoji u svojoj moći i savršenoj jakosti. Jer njegovo Ime ne pripada samo označavanju, ono jednostavno nije samo naziv već je nevidljivo (biće). On (Otac) dao je svoje ime samo (svojem Sinu), jer samo (Sin) vidi (Oca). Samo je Otac onaj koji Sinu može dati ime. Jer tko ne postoji nema ni imena. Kakvo bi ime trebalo dati onome koji čak niti ne postoji? Ali ovaj (Otac) postoji i otuda postoji sa svojim imenom i sam Sin poznaje Oca i Otac sam daje Sinu svoje ime. Sin je ime Oca. Otac se dakle nije sakrio u skrivenost, već je on bio Sin. On sam dao je sinu svoje ime. Ali ime je Očevo, isto kao što je sin ime Oca, samilost. Gdje bi dakle trebao naći ime osim u Ocu? "To je samo po sebi razumljivo", reći će prijatelj prijatelju: "Kako može netko, koji je bio prije njega, dati ovome ime? Ne dobivaju li djeca imena onih koji su ih rodili?"

Mi najprije moramo jedno uvidjeti: što je ovo ime? Ono je istinsko ime. To je ime od Oca, dakle osobno ime. (Sin) nije dobio ime kao i drugi kao pozajmicu, kao što je kod onih, koji su međusobno različite osobe. Već je on osobno ime. Nitko mu ga drugi nije dao i on bijaše neizreciv i neizgovorljiv do trenutka dok ga savršeni nije izgovorio. I samo Sin je taj koji je sposoban izgovoriti ime oca i vidjeti ga.

Kada se Ocu svidjelo izgovoriti im, njegovo ime, koje je njegov sin, i kada je ovaj koji je iz dubine dao ime, govoraše taj (Sin) o skrivenosti (Oca), jer je zna da u Ocu ničeg zlog nema. Zato je Otac proizveo sina kako bi govorio o mjestu i mjestima Oca, koja su mir, iz kojeg je on proizišao, cijenio punoću punine, veličinu imena Oca i slatki okus Očeve dobrote.

I tako govoraše Sin o mjestu sa kojega je došao svaki čovjek kako bi se žurno natrag vratio k stanu iz kojega potječe njegovo istinsko biće. Svatko mora biti natrag opet odveden iz ovih mjesta na kojima se (tako dugo) zadržao, jer je od (Očevog) mjesta okusio i primio hranu i rastenje. Mjesto mira Sina je punoća punine. Sve što je proizišlo iz oca je punoća, svoje korijenje, sve što je proizišlo iz njega ima u njemu koji je svemu dao rasti iz samoga sebe i svakom posebno razdijelio je osobite granice (razvoja). I svakom posebno je bilo objavljeno (kao pojava) da bi osobnim razmišljanjem pronašli spoznaju. Jer mjesto, kojemu šalju svoje misli je njihovo korijenje. Uzdignete li se k njima biti ćete uzvišeni u najviše visine k Ocu. Biti ćete tada sjedinjeni s njegovom glavom koja je vaš mir, i držati ćete se sasvim blizu njega, tako da bi se moglo

reći da ste se osigurali poljupcima njegova pogleda. I takvi ljudi više ne stupaju u svijet prikaza, jer se ne uzdižu iznad sebe samih. Niti nemaju ništa protiv poštivanja Oca, niti ga mislima omalovažavaju, niti ga drže razjarenim ili ljutim, već znaju da je on bez ikakva zla, nepokolebljiv i od slatke dobrote. On poznaje sve prostore svjetova još prije nego su postali i ne treba ga podučavati.

Tako su dakle stvoreni oni koji sudjeluju u beskrajnoj veličanstvenosti visina, time što čekaju onog jednog, savršenog, koji je za njih tu. Oni više ne trebaju uroniti u carstvo pakla, niti u njima ima požude, patnje ni smrti. Već oni miruju u mirnome, neće biti mučeni čežnjom za istinom i neće biti upleteni u potragu za istinom. Naprotiv, oni sami su istina. A Otac je u njima i oni su u Ocu. Jer oni su savršeni i nedjeljivi od istinske dobrote i ne pate od nedostatka bilo čega, nego žive u miru i biti će stalno osvježavani duhom. I oni prepoznaju svoje korijenje, imaju se vremena posvetiti svome korijenju i ne uzrokuju svojoj duši nikakvu štetu. To je mjesto blaženih, da to je njihovo mjesto.

Ostali mogu znati, na njihovim (donjim) mjestima, da ne mogu o ničemu više govoriti, nakon što sam se jednom našao na ovome mjestu mira. Jer tamo ostati želim i za sva vremena se baviti Ocem svemira i mojom istinskom braćom, preko kojih protječe ljubav oca i u čijoj sredini nema nedostatka na njima.

Oni su ti koji će biti objavljeni u istini, jer su u istinskom, vječnom životu i neprestano govore o savršenom svjetlu punom stvaralačke snage (sjemenu) Oca i to je u njegovom srcu i u punoći punine. U takvom jednom (savršenom) Duh (Oca) se raduje i slavi onoga u kojemu jest (Savršeni). Jer dobar je (Otac) i njegova djeca su savršena i dostojna njegova imena. A takvu djecu Otac voli.

EVANĐELJE PO FILIPU

O EVANĐELJU PO FILIPU

Evandjelje po Filipu je isto kao i Evandjelje istine "radosna vijest" o razrješenju ljudi odvojenih od Boga. I u ovom evandjelju događa se razrješenje preko dva faktora: spoznaje i snage. Spoznaja je svjesno nastajanje "Oca", koji jest u latentnim stvaralačkim i duhovnim snagama svemira u ljudima, koje su bile sviješću potisnute i vezane na prolazne prikaze u "skrivenosti" i nedjelovanju.

Način ove spoznaje nema ništa zajedničko sa intelektualnim znanjem, to će biti čudesno izraženo na jednom mjestu evandjelja. Intelektualno opažanje i znanje predstavlja si stvari različito od onoga što one jesu i ostaje jednako samo sebi, bez obzira koje stvari prolaze pred njim. Oslobađajuća spoznaja sastoji se ipak u tome da se unutrašnje biće stvari i njegove snage odražavaju u ogledalu opažanja, u svojoj novoj svijesti, i to tako da se ovo ogledalo uvijek sjedini sa opaženim. Opaženo je u čovjeku, ono je čovjek sam. Drugi činilac razrješenja je snaga. Ona je energija daleko iznad svih intelektualnih, emocionalnih i snaga po volji prolaznih ljudi, koja kao riječ, Krist, mora k njemu doći od "Oca", kada se prikriveno i nedjelotvorno nastalo u njemu treba opet probuditi u život.

Kako je u evandjelju istine spoznaja u prvom planu, tako je snaga u evandjelju po Filipu. Podastire se različitim primjerima neosporna važnost da se zaista nezemaljska nova snaga mora asimilirati od ljudi, ako treba uslijediti razrješenje iz prolaznog svijeta. sve snage prolaznog svijeta i prolaznih ljudi ne mogu osloboditi čovjeka prolaznog svijeta, isto kao što se ni Munchausen nije mogao izvući iz močvare za vlastiti čuperak. Kao prolazni čovjek podložan je skroz na skroz prolaznom svijetu. Ako još ne bi u sebi imao princip neprolaznosti - koji mu je naravno kao i obično sakriven, ne bi ga nitko i ništa moglo razriješiti, također nikada ne bi razmišljao o ovome svijetu prolaznosti.

No kako on u sebi ima ovaj neprolazni princip, sjeme jednog drugog svijeta, moći i morati će se razriješiti, poput omotača gusjenice svući svoju staru haljinu, svoju vezanost za prolazni svijet, tako da se njegovo stvarno biće, leptir, može razvijati. Ovaj je razvoj moguć samo onda ako ga dodirne ona snaga koja odgovara neprolaznom sjemenu u njemu, njegovoj novoj svijesti.

Danas bi mi rekli: čovjek ima dvije vrste odašiljača odnosno antene za dvije raznovrsne valne dužine energija. Kada pustimo akustične, dakle zračne valove, odgovarajuće zemaljskom svijetu, tada bi sve vjerske predstave, intelektualna razmišljanja, religiozna i estetska iskustva pripadala ovoj vrsti

valova. Dok bi optički, elektromagnetski svjetlosni valovi odgovarali dimenziji neba, dakle Oca. I ako bi čovjek uspio tako jako proširiti u širinu i u dubinu svoju prijemčivost za polje frekvencije akustičnih valova, proširiti svoju senzibilnost za zemaljske pojave, svoju svijest za fenomene zemaljskoga svijeta, ipak bi bio ostao u prolaznom. Tek onda kada valovi jedne sasvim druge prirode dotaknu u njemu područje koje i samo pripada ovoj drugoj prirodi, može se u njemu razviti organ za ovaj drugi svijet.

Evandjelje po Filipu ne daje samo usporedbe razrješujuće snage i prolazne prirode potpuno različitih bića nego i opisuje kako se odigrava razrješujući proces u čovjeku koji je dodirnut ovom snagom i koji je na nju reagirao. Ono opisuje djelovanje ove više snage, koja u čovjeku stimulira istinsko Ja, koje je do tada bilo prikriveno, dovodi ga rastu i zrelosti dok se opet ne sjedini sa izvorom, Ocem, dok punoća punoće spoznaje ne prodre u novo rođenu svijest čovjeka.

Stupnjevi razvoja ove više snage opisani su kao: "krštenje", "posljednja večera", "pomazanje", "križ", "razrješenje", "uskrsnuće" i "sveto vjenčanje", ne misli se pri tome samo na vanjske rituale, nego na konkretna djelovanja snaga duhovnog svijeta u čovjeku, kroz koja korak po korak ostvaruje svoje razrješenje.

Simboličnim djelovanjem u svijetu prikaza moguće je ovaj proces pratiti i pojačati. Ali odlučno i izvorno je djelovanje snaga iz neprolaznog svijeta. Kada ona ne bi bila prisutna, ne bi bila korak po korak asimilirana od čovjeka, pa on ne bi mogao biti razriješen, i tako bi često ponavljani vanjski rituali morali ostati sasvim bez uspjeha. Oni ne bi mogli razriješiti unutarnji proces niti ga čak nadomjestiti, najviše što mogu je darovati smislenu osjećajni utisak. Djelovanje takovih rituala koja čovjek osjeti na sebi jer u njih vjeruje, nisu rezultat oslobađajućih snaga već pripadaju svijetu prolaznosti i prikaza.

Evandjelje Istine nije nešto poput isprazne izreke - zbirke aforizama, kako bi se površno gledajući moglo pričiniti, nego u sebi povezana kompozicija: slijed slika i misli kroz koje se provlači jedna razaznavajuća glavna nit, u koju se slijevaju ostale kao sporedne rijeke, koje se granaju i opet sjedinjuju s njom. To baš nije nikakva iscrpna, dobro uređena punoća misli, koje će u svakom slučaju biti postavljene većinom formalno, izravno jedna za drugom. Kada danas netko piše jednu knjigu, počinje tako da npr. u uvodu opiše temu, da bi ju tada izložio. On njeguje nove misli, objašnjava neophodna zastranjenja i ponavljanja: "Moram još nešto staviti prije nego što mogu ovo ili ono u ovome tekstu", ili: "moram još jednom pogledati natrag". U ovom tekstu nedostaju

takve govorničke fraze. Čitaoc mora sam zapaziti što je ono naknadno, što privremeno rješenje, dodatak ili varijacija. Često se poučnom izrekom daje uvod teme, tako reći naslov poglavlja, koji će biti izveden kroz slijedeće izreke, ili drugom izrekom sažetak prethodnih. ali u cijelosti su sve izreke i aforizmi povezani i čine, kao što je rečeno, veliki raščlanjeni svemir misli.

Tema odnosa snaga prolaznog svijeta za snage neprolaznog svijeta također je točno određena načinom poučnih izreka. Prolazno će biti predstavljeno kao kopija neprolaznog, kao njegova usporedba, u obliku predodžbi zemaljskog događaja, iz čega slijedi zaključak da je isto tako sa neprolaznim, duhovnim odnosom. Jer stvarno su mnogi odnosi u prolaznom svijetu preslike duhovnog. Sa druge pak strane postoji nepremostivost prolaznog i neprolaznog svijeta, od preslike i stvarnosti, vanjskih svojstava i unutaršnjeg bića. Tada susrećemo aforizme koji kažu: ovdje je to tako, tamo je sasvim drugačije.

Kako bi naša predodžba bila sa različitih strana obuhvaćena: možemo analogijom prenijeti događaje iz svijeta boja i svjetla u svijet buke i zvuka i tako uputiti jedan svijet na drugi. Ipak razlika između ovih dvaju svjetova ostaje nikada nedokinuta. Ako se u čovjeku treba razriješiti njegovo prikriveno, njegovo istinsko, tj. treba biti prepoznato, tada odgovarajuća struja snage istinskom biću ovog čovjeka teče i biva primljena. To je bitan preduvjet razrješenja. Nedostatno je da se utjecaj od čovjeka čovjeku vrši na razini ovozemaljskih osjećaja, misli, volje i vjere. Nego mora teći struja viših snaga reprezentiranih od Isusa Krista.

Evandjelje po Filipu započinje ovom izjavom i biva ogrnuto različitim slikama. Prva se odnosi na odnos pradavnih i obraćenih Židova. Uvijek je u židovstvu bio problem da li i kako bi trebalo pridobiti od nežidova nove židovske drugove. Očito je postojalo uvjerenje da samo jedan Židov u kojemu pulsira krv Abrahama može neposredno biti u savezu s Bogom i neposredno živjeti u svezi s Bogom. Samo takav jedan Židov je posjedovao sposobnost, karizmu, napraviti židovskog druga koji bi bio spreman da se dri zakona i koji će iznutra biti dovoljno snažan da može prkositi svim progonima koji ga očekuju. Židovski drug nije imao neposredan odnos s Bogom i time nije imao niti snagu da bi mogao napraviti jednog židovskog druga sa unutaršnjom čvrstoćom.

Izražava se kao samo po sebi razumljivo da Židov koji stvara, stvara neposredno jednog novog Židova, jer je u sjemenu iz kojeg je stvoren novi Židov prisutna krv Oca. A kroz ovu krv novorođenče posjeduje neposredan odnos prema Bogu.

Odnos Židova prema Židovu, odnos Židova prema židovskom drugu je isti kao i odnos među kršćanima.

Istinski Krist, to znači istinski čovjek, koji je pomazan snagom neprolaznog

svijeta, može stvoriti istinskog čovjeka ako je u tom čovjeku već klica, sjeme ove snage, prisutna. Istinski Krist živi iz snage istine, neposredno iz struje krvi Krista. On može stvoriti novoga Krista ako sretne takvog čovjeka koji u sebi ima prisutno žarište ove struje snaga. Ova se sposobnost tada može razviti u snazi istine za istinskog čovjeka.

Ako je ova sposobnost u čovjeku neosjetljiva za zračenje krvi Krista, takav čovjek ne može postati istinski Krist, niti živjeti iz snage Krista. No jedan istinski Krist povezan sa krvi Krista može u drugom podobnom čovjeku napraviti Krista isto kao što Židov može napraviti židovskog druga. To znači da čovjek najmanje što može napraviti je usmjeriti svoja promjenjiva svojstva: misli, osjećaje, impulse volje, kao kod željeza ka Kristovom magnetskom polju i time će biti uzdignut iznad utjecaja prolaznog svijeta. On tada živi u području utjecaja Krista bez da se privremeno razvije u istinskog čovjeka ili čak bez da stvara druge Kršćane i ne može ih napraviti. No ovo je stanje povoljan preduvjet kako bi se jednoga dana u njemu mogla aktivirati sposobnost istinskog čovjeka.

Ovo stanje bi se dalo usporediti sa umjetničkim darom. Umjetnikom može postati samo onaj koji u sebi posjeduje odgovarajući talent. Takav ože druge ljude potaći k umjetnosti, a stvoriti umjetnikom može samo onog u kojemu jedan takav talent postoji. i čeka razvoj. Sve druge njegova djela mogu radovati, mogu usmjeriti svoje misli i osjećaje na njih. Ali ako nisu i sami umjetnici, ne mogu stvarati i isto tako ne mogu tako dobro kao sam umjetnik biti oduševljeni za njegova djela. Ali se možda ipak postepeno razvije u njima umjetnički talent ako se bave njegovom umjetnošću.

Postoje dakle dva tipa ljudi: prvi, koji je iz istine, odabrani, koji je sposoban primiti "život", "božju dobrotu" i drugi koji nije sposoban primiti, niti naslijediti "dobro od gospodina". Prvi tip može se spasiti i biti razriješen primanjem i asimiliranjem struje Krista. Drugi se tip može samo "otkupiti" može se osloboditi zapletenosti u svijetu novim uvjerenjem.

Tko na struju snage Oca reagira nasljeđuje život, biva uzet u svijet neprolaznosti i uzdignut nad svijetom od kojeg još dodatno nasljeđuje prolazno.

Svaki je čovjek pri tome potencijalni odabrani, jer je klica istinskog bića sadržana u njegovom prolaznom obliku. No stvarno je odabran samo onaj u kojemu je ova klica uzela za klijanje, koja se razvila do tog stupnja na kojem je čovjek postao djelotvorno svjestan. Stoga u praksi postoje odabrani i oni koji to nisu.

Upravo prije navedena izreka o Židovima i židovskim drugovima ne stoji slučajno na početku Evanđelja po Filipu, ona se odnosi na ondašnje Židove koji

su bili postali Kršćani. Tamo gdje je prije bila odlučujuća krv Abrahama i odnos spram Boga bio određen zakonom majke, sada se biološke veze nadomještaju duhovnim: krv Krista, snaga duha čini čovjeka istinskim i vraća ga Ocu, duhu.

Stanja ovih dvaju tipova ljudi biti će predstavljene kasnije kroz jelo: Krist donosi vlastitu hranu, dok su moći i snage prolaznog svijeta vodiči u smrt. Kroz usporedbu stvaranja djece i stvaranja djela, djeca će biti rođena iz bića: mira: čovjeka te će tako istinski čovjek biti rođen krvlju Kristovom,; a djela koja će čovjek svojom sposobnošću i naporom napraviti, ostvariti i tako bi svako prenošenje vanjskih sposobnosti ili prijenos znanja bio samo stvaranje djela koji bi ostao u području prolaznog svijeta.

Isto tako dva bića čovjek a mogu se predstaviti staklenim i glinenim posuđem, u praktičnom životu dva tipa čovjeka: istinsko je biće nastalo iz božjega daha. Ako se njegovo tijelo razbije, svjetlosna haljina, novo tijelo može se izgraditi iz neprolaznog daha. Prolazno biće čovjeka ima jedno tijelo koje je izgrađeno iz smrtnog materijala. ako to tijelo umre, neće više moći biti probuđeno u život. Ono je smrtno i pri smrti se raspada u svoje smrtno elemente.

U Evanđelju se na više mjesta govori o odnosu odabranih i onih koji to nisu. Snagom odabranih žive i oni koji to nisu, žive u njihovoj sjeni i njihovom Redu, te mogu voditi plodan život. Ali ako se udalje iz područja utjecaja odabranih, padaju natrag u život međusobne rastrganosti. Tako je isto i sa imenom, koje je Otac dao Sinu, to jest novoj svijesti, koja prepoznaje Oca. Tko ovu novu svijest posjeduje, ne izgovara ju, on to čak niti ne može izgovoriti kroz pojmove prolaznog svijeta. Tko ju ne posjeduje ne može znati o čemu je riječ. Usprkos tomu, ova nova svijest: ime: pokušava kroz približavanje čovjeku vezanom na svijet prividnosti, pojmovima o ovoj novoj svijesti, kako bi se omogućilo prvo približavanje, a time možda i stvaranje.

No upravo ovakav način rada pridonosi zbrci.

Tako mogu nastati ideološki i dogmatski sistemi. Građevina oznaka i pojmova će se trebati odnositi kao simboli božjeg svijeta., a odnositi će se na zemaljski svijet i time prouzrokovati strašno razočaranje. Upravo riječi kao što su Otac, Sin i sl., koje označavaju prvobitno duhovni princip snaga, koje će se moći doživjeti samo od iznutra odgovarajuće svijesti, odnositi će se na svijet predodžbi i tako konkretizirati. Tako će ljudi biti zadržani ovim sistemima pojmova u području prolaznog svijeta prividnosti, nadvladani sa moćima u njima, a svijet duha će im biti zatvoren. Svu svoju energiju ljudi žrtvuju ovim ideologijama i sistemima, dok njihovo istinsko biće zakržlja u međuvremenu. Samo ako se slobodan od predstava opet neposredno otvori Bogu, moći će ono u njemu što je zakržljalo probuditi u vječni život.

Ovaj tekst pokušava takve pogrešne predstave otkloniti. Prva pretpostavka je Marija, zemaljska majka Isusa koja je zatrudnjela po Duhu svetomu, tako da Isus nije imao zemaljskoga Oca. Ovakvo tumačenje proizlazi iz pretpostavke da se pojmovi kojima se tumače duhovna stanja primijene na zemaljske prilike. duhovno gledano, Marija je djevičanska duša koja se oslobađa svakog utjecaja jedne draži prolaznog svijeta i cijela se obraća Duhu, istini. Iz ove predaje će se moći roditi Sin, nova svijest koja prepoznaje oca i s njim je sjedinjena.

Potrebno je objasniti i Isusa Krista. Isus je doduše jedinstvena individua. Ali se naviklo Krista povezivati jedino i isključivo sa ovom entitetom, kao da Krist samo kroz tu individuu može postojati. Krist je pak općenita obuhvaćajuća duhovna snaga, visoki princip, koji u sebi sadrži sve. Ova općenita snaga može se također povezati sa drugim individuama i biti pojavan, tako da će individua postati Krist: "pomazani" koji sam može dati pomazanje dalje. To se uvijek opet može dogoditi u svim vremenima i kod svih naroda, i nije ograničeno na jednu individuu-Isusa- iako, kako su nosioci Kristove snage individue, svaki ima drugačiji zadatak i svoju osobitu kvalitetu.

Konkretizacija takvih pojmova, kao što su tijelo i krv Kristova dovela je do pogrešnog shvaćanja uskrsnuća i djelovanja Isusa. Pogrešno je shvaćeno da naše prolazno tijelo može uskrsnuti. Ali uskrsnuti može samo istinsko biće čovjeka i to u novom tijelu duhovne supstance: misli, osjećaja i života koji su rođeni iz spoznaje i istine, a Kristova hrana, pšenica, je upravo snaga istine, snaga duha, koja će biti proslijeđena kroz Isusa Krista ili od nekog drugog čovjeka u kojemu Krist živi opet.

Jer je Isus prototip jednog čovjeka koji posjeduje dvostruko biće svjesno: jednom višom sviješću sjedinjen je sa Kristom i sa ocem: sa nižom sviješću njegovo je Ja u prolaznom svijetu. Ovim načinom on može proživjeti i omogućiti proces razrješenja. Snagom i sviješću Krista razrješava sve veze zemaljskoga svijeta u sebi, svu ograničenu svijest i prolazno Ja. Time što ljudima koji su osjetljivi na njegove više snage podjeli te snage i omogući im da sami izvrše proces razrješenja. Snagom riječi stvara u za to pripremljenim ljudima embrio savršenog istinskog čovjeka. A čovjek koji je riječju zatrudnio - jedna Marija, rađa tada savršenog čovjeka.

Jer tko je zapravo jedna takva Marija i što je Duh Sveti od kojega će ona zatrudnjeti? Evanđelje po Filipu ovome posvećuje više prostora. Sveti Duh je majka, istina, uvijek postojeći zakon, uvijek postojeće polje snaga, moglo bi se tako reći, da mu se moraju podrediti svi razvoji u svemiru i čovječanstvu. (Otac je stvaralačka spoznaja, nevidljiva vatra, koje oblikuje i aktivira ovo polje). Ova istina ima dva oblika postojanja: jedan u neprolaznom, našoj

svijesti prikrivenom svijetu i drugi u prolaznom svijetu, gdje ona npr. poput prirodne snage brine da snage ovog prolaznog svijeta kao ljudi ostanu u okvirima. Ako oni ipak prijeđu granice, biti će korigirani reakcijom okoline, u ljudskom životu poznatoj "sudbini". Tako će i moći zla, divlje životinje opisane slikovito u Evanđelju, koristiti cjelokupnom razvoju, iako same misle da samo sebi služe.

U jednoj Mariji, ljudskoj duši otvorenoj za duha, Duh sveti poprima oblik mudrosti, Sofije. Ona je isto dvostruka u neprolaznom svijetu je snaga koja u duši prepoznaje neprolazne zakone, u prolaznome svijetu je snaga koja ove zakone ovog prolaznog svijeta razabire: npr. zakon prolaznosti, smrti. Svaka "žrtva" svako djelo jednog čovjeka za svijet i čovječanstvo mora biti ovom mudročću ispunjeno, jer drugačije djelo nije plodno. Razum prolaznog svijeta teži proizvesti djela uspjeha i sreće koja su prolazna, ova Sofija nema s njima ništa zajedničko. Neplodna je jer rađa takvu prolaznu djecu.

Isus je bio primjer čovjeka koji je svoja djela soli solju mudrosti i tako ih oplodio za razvoj čovječanstva i prirode kako bi se razvijali u smjeru istinskog odredišta. Mudrost "Marija" bijaše njegova majka: zato što njegova duša bijaše proizišla iz ove mudrosti, ona bijaše i njegova sestra "jer sve duše koje su slične proistječu od iste majke" a bijaše i njegova družica: jer njegov duh, njegova sposobnost spoznaje bijaše uvijek povezana s njegovom dušom. Isus koji je bio savršeni čovjek upotrijebio je sve snage svijeta kao pitome životinje i proizveo u mudrosti plodna djela. Njegovim se djelima hrane svi ljudi: i dobri, i zli i oni koji još ne žive iz oslobađajućih snaga.

Sada su u našem tekstu postavljeni temelji za dalje izlaganje. Ustanovljena je dvojna stvarnost: gornja i neprolazna i druga donja, ona prolaznog svijeta gdje je čovjek zapleten u donji svijet prividnosti, a po svom istinskom biću pripada gornjem svijetu. Njegovo je istinsko biće postalo latentno i svojom vlastitom snagom neće moći više oživjeti. Stoga je potreban dotok i primanje novih snaga iz neprolaznog svijeta, iz Kristove riječi. Utvrđene su i zakonitosti ovih djelovanja snaga.

Evanđelje po Filipu opisuje sada točnije tijek podjele gornjeg i donjeg svijeta, da bi se paralelno skicirao veliki proces pobjede ove podjele, djelovanjem različitih aspekata viših snaga, od krštenja do svetog vjenčanja- svadbene odaje. Pri tome se ne ide jednostrano nego sveobuhvatno kako bi se obuhvatila sva dubina, ovisnost podjele i puta k sjedinjenju u uvijek novim zahvatima. Iznad svega će se objasniti kako proces od podjele k jedinstvu: krštenje s vodom, krštenje s vatrom odnosno pomazanje i posljednja večera, križ, razrješenje i uskrsnuće, i konačno sveto vjenčanje - nisu vanjski misteriji,

nego konkretno djelovanje novih snaga u čovjek, kroz koje će njegovo istinsko biće biti opet postepeno probuđeno u samostalan život. Kristova snaga se dijeli kao svjetlo u boje i različitim valnim dužinama djeluje u čovjeku, zavisno od stupnja njegova razvoja na putu k svetom vjenčanju. Onaj koji samo vjeruje u djelovanje ovih snaga, bez da ih stvarno asimilira, ništa neće primiti. On je Kristovo ime, biće snaga Krista posudio., primio na dar, i neće biti stvoren kao Krist.

U krštenju vodom snaga Krista djeluje pročišćavajuće. Čovjek dodirnut ovom vodom otkriva u ovoj snazi, koja ga uzdiže iznad njegovog starog bića, kako je on u svom sadašnjem biću potpuno odijeljen od gornjeg svijeta i nesposoban ući u ovaj gornji svijet, čak i kada bi svoje "biće gusjenice" razvio do najvišeg savršenstva. to je snaga pokore.

U krštenju vatrom djeluje snaga Krista kao hrana, zadnja večera za istinskog čovjeka koji sakriven leži u gusjenici, kao dodatak leptiru. To je ulje pomazanja, snaga novog života, u kojem će se istinski čovjek roditi ponovo. Istina se ostvaruje u čovjeku.

Time je povezano treće, postepeno propadanje stare svijesti, koja bijaše vezana na svijet prividnosti i vezanosti na ovaj svijet: staro biće umire na križu. U novoj snazi niti ne može opstati staro biće, zabluda i iluzija će biti rastočene vatrom istine Kristova snaga djeluje kao goruća vatra.

To znači četvrto razrješenje iz zapletenosti prolaznog svijeta, uskrsnuće istinskog čovjeka: on postaje sam sebe svjestan, istina u čovjeku postaje nepokolebljiva i samostalna, on je postao neovisan od svih utjecaja iz prolaznog svijeta i živi samo iz novih snaga, koje su sada u njemu čvrsto usidrene. Kristova snaga djeluje kao osnova života.

Peto će se sveto vjenčanje slaviti u "vjenčanici": Istina s proširila u duši čovjeka, duša je oslobođena prolaznih priviđenja, postala je sama neprolazna, uzdigla se u polje snage, u strukturu istine. Stoga je sada sposobna primiti zaručnika, stvaralačku spoznaju, kojoj sada odgovara. Ona će se sjediniti sa spoznajom, koju svijet nosi, i prima svjesno punoću punoće, postaje svjesno žarište snaga svijeta. Kristova snaga djeluje kao ispunjenje.

Ono što je počelo u brakolomstvu, razdvajanju, biti će u svetom vjenčanju vraćeno natrag.

Kako se treba razumjeti ovo brakolomstvo?

Tumačenje Evandjelja po Filipu govori: čovjek je prvobitno stvoren od Oca, spoznaje i majke, istine: od Oca ima duh, od majke dušu. Duša je osim toga bila oblikovana iz Djevičanske zemlje, iz "duha", koji je proizišao od Oca. U Adamu bijahu duša i duh sjedinjeni, Adam i Eva, aktivni i pasivni princip, povezani u jednom biću. Vanjština i osoba ovoga bića bijaše Riječ, koju je ono izgovaralo,

njegovim svjesnim stvorenjima. Tako pradavni čovjek bijaše slika božjeg trojedinstva: Otac, Sveti Duh i sin, i živio je u: raju: - jedinstvu s Bogom. Ovo biće bijaše duhovno-duševno, ali je imalo vidljivu osobu, po vrsti ne smrtnoga tijela.

U ovom se biću nalazila mogućnost udaljavanja od pradavnoga Reda i oblikovanja vlasti, ne u spoznaji Oca počivajuće spoznaje: ova se mogućnost imenuje kao zmija. Duša se priklonila ovoj mogućnosti, primala je hranu od zmije, jela je plod sa stabla tvrdoglavosti, te se time odvojila od neprolaznih zakona i stvorila prolazni svijet predstava, u kojemu se kao osobnost ogradila od okoline. Dobro je što njoj koristi, zlo što joj šteti. Time je sama postala smrtna: njena svijest, oslonjena na prolazne predstave, otišla je sa ovim predstavama. Adam, duh, ju je otrgnuo, dala mu je također jesti od ploda, tako da je utonuo u nedjelovanje. Zmijom će se također označiti moći koje su pradavnim duhovnim bićima uzele besmrtnu dušu i na njihovo mjesto postavile smrtni otisak.

Tu leži razlog podjele: besmrtna duša se odstranila od besmrtno djelujuće spoznaje i osobne djelatnosti mišljenja, koja stvara samo predstave. Time je postala smrtna i ogrnula se jednim materijalnim smrtnim tijelom. Duh na kojega je bila vezana ostao je kod nje, ali kao pali, oslabljeni anđeo. U ovom se stanju nalazi živi čovjek u prolaznom svijetu: on je po tijelu i duši smrtnan. Smrt se ispoljila brakolomstvom duše, koja je napustila duh radi razuma.

Ovo stanje se komplicira još i time što se u pradavnim vremenima Jedinstvo duha i duše savršenog ljudskog bića moglo manifestirati u dva različita oblika: jednom duša bijaše žensko, više okrenuta prema unutra, drugi put bijaše muško, okrenuta prema van. Tekst govori o muškim i ženskim dušama Prvobitno bijahu pod pojmom anđela mišljeni muški i ženski anđeli, tako da su muške duše bile sjedinjene sa ženskim anđelima, a ženske duše sa muškim anđelima, tako da su pradavna bića bila po sebi dvospolna, ali su ipak egzistirala dva različita oblika ove dvospolnosti. To se je moglo predočiti tako da je nešto u jednom atomu jezgre pozitivno, a elektronska ljuska je negativno nabijena: dok je to u drugom atomu obrnuto.

Također je i zmija, nečisti duh, tvrdoglavi razum predstavljena bipolarno: ona može nastupiti u ženskom i muškom obliku. Tako se smrtni ljudi sastoje od "ženske" odnosno "muške" smrtnu dušu, čiji izraz je muška odnosno ženska osoba, kakvu poznajemo. duše će biti vođene nečistim duhovima, aktivnim odnosno pasivnim razumom. A u svakome drijema jedan anđeo, jedna pasivna ili aktivna čista snaga duha. Svaki smrtni čovjek traži svog partnera u nekom drugom, suprotno napunjenom čovjeku i teži k sjedinjenju s njim. Jer čovjek je izgubio svoju spolnu nezavisnost podjelom od anđela, istinskog partnera

duše. ovaj gubitak spolne nezavisnosti je najjači izražaj gubitka jedinstva s duhom.

Kada bi se duša otklonila od tvrdoglavog razuma i time od svijeta prolaznih predstava i pojava i opet se okrenula svome anđelu, čistome duhu, opet bi postala besmrtna i mogla bi slaviti sveto vjenčanje, sjedinjenje sa duhom, i time također zadobiti spolnu nezavisnost. Bilo bi ovo nešto sasvim drugo nego što je sjedinjenje Anime i Animusa kod C. G. Junga. Animus i Anima su kod njega dijelovi duše, koji su vezani na svijet prolaznosti. Njihovo sjedinjenje u jednom čovjeku osvješćivanjem svakog prikrivenog djela može prouzrokovati doduše samostalnost čovjeka prema drugome spolu. Ali Evanđelje po Filipu misli na dokidanje odijeljenosti spolnih oblika uopće, a to je moguće samo ako se ženska odnosno muška duša odvoji od svijeta prolaznosti i time postane prijemčiva za prikriveni i nedjelotvorno nastali duh, svetu mušku odnosno žensku snagu.

Na ovim osnovama počivaju opisi slika i usporedbi našega teksta u odnosu na misterij vjenčanja koji je na putu čovjeku za razrješenje iz materije.

Nakon što se je tema brakolomstva opet načela, nužnost za čovjeka krštenjem razrješujućom božjom snagom postala neprolaznom, nakon što je još jednom nepremostiva razlika prolaznog i neprolaznog čovjeka prikazana različitim slikama (nacionalni i socijalni oblik čovjeka nasuprot biću Krista, staklo nasuprot posudama od gline, oni koji vide nasuprot slijepcima) tekst se obraća misteriju vjenčanja. Zemaljsko je vjenčanje kopija svetoga vjenčanja, isto kao što su smrtne duše kopije besmrtnih. Tako dugo koliko jedna duša živi odijeljena od anđela, čistoga duha, predana tvrdoglavom razumu, nečistom duhu, stalno će gorjeti od žudnje za drugim partnerom, ali nikada neće biti zadovoljena. Usprkos tomu u prolaznom svijetu postoji brak kao institucija preko koje se jasno dodjeljuju žena mužu - inače bi bilo stanje stalne nezaštićenosti i kaosa posljedica. Ovom zaštitom koju nudi institucija biti će uspoređeno sjedinjenje duše sa njenim istinskim anđelom, sa svetom snagom, zaručnikom odnosno zaručnicom. jer će time čovjek opet biti neovisan, dvospolno biće, a ne nečisti duh, i nikakva zmija neće moći njegov duh više posvojiti.

Može se svetim vjenčanjem, kako to pisac Evanđelja po Filipu podrazumijeva, na primjeru objasniti. Svatko poznaje što znači stajati pred neriješenim problemom. Moguće je napornim razmišljanjem tražiti rješenje, od koje metode ćemo odustati, ili da se mirno čeka tako da se cijelo biće i njegova duša usmjeri mirno na problem i istovremeno teži za rješenjem. Ovo se stanje čak neće trebati svjesno održavati, čak može duže vrijeme postojati ispod normalnih svakodnevnih poslova, koji traže određenu pažnju.

Odjednom iskrasne pomisao, iz dubina ili visina, ne zna se otkuda, spoznaja, misao koja prodire u stanje čekanja duše i nastaje svjesno u razumu. Spoznaja, misao, proizlazeći iz tamnog nevidljivog područja je Otac, stanje čekanja duše majka, a svjesni razum koji će se moći formulirati kao riječ je sin. Slijed prodora spoznaje u dušu je sveto vjenčanje.

Kako se u prolaznom svijetu razuma odvijaju raznovrsne misli, stanja i razumijevanje koji su prolazni, tako se mogu odvijati i u neprolaznom svijetu duha.

Može se naslutiti takvo stanje duše daleko višeg intenziteta nego što je opisano stanje čekanja i neprolaznost: snaga istine, prijemčivost za duh, živa voda. Također se može naslutiti jedna spoznaja koja nije bljeđih misli po vrsti naših misli već je stvaralačka volja koja poziva stvorenja u život, kao individualnog čovjeka. Takva je misao neprolazna, djeluje kao zapaljujuća vatra. Iz ovog obojeg nastao razum bilo bi svjetlo, svjetleća svijest.

Čovjek je nastupio po zakonu vatre, duha i zakon u kojem živi, duša, je voda, snaga. svijest u kojoj se manifestiraju spoznaja i snaga je svjetlo. Čovjekovo duhovno biće nastaje i sastoji se od suradnje neprolaznog duha i snage. A sve ovo ne ovisi od opažanja organskih osjetila i aparata razuma vrstom našeg mozga.

"Svetim vjenčanjem" čovjek novom sviješću izvršava svjesno ovaj stvaralački razvoj, to znači neprolazne zakone svemira - Otac i neprolazna istina - Majka postaju svojom djelatnošću osviješteni u čovjeku, u njegovom vlastitom biću. A on sam će postati svjestan sebe samoga kao rezultat ove aktivnosti.

Tako se možda može razumjeti kako dijete koje nastaje sjedinjenjem muškarca i žene može služiti kao preslika sjedinjenja stvaralačkog duha i primajuće istine sa rezultatom svjesnog razuma.

Kako smo vezani na vidljivi svijet, negujemo shvaćanje da je tjelesno sjedinjenje daleko stvarnije od koncepcije razumijevanja u kraljevstvu duha. To je stoga što su naše misli i razumijevanje slabi, prolazne sheme, u usporedbi sa stvaralačkim mislima Boga.

Piscu evanđelja po Filipu bijaše vjerojatno objavljeno sveto vjenčanje kao snažno duhovno iskustvo, mnogo stvarnije nego sjedinjenje muškarca i žene. ovo sjedinjenje je mogao označiti kao slabi odraz, kopiju svetoga vjenčanja.

On čak shvaća tjelesno sjedinjenje kao manifestaciju stvaralačkih duhovnih snaga čovjeka u jednom području i na način koji vama nije primjeren. Stoga se kod sjedinjenja stalno govori o vjenčanju "oskvrnjenju".

Biblijski način govora pokazuje da su pri tjelesnom sjedinjenju, nama nesvjesno, zaista djelotvorne duhovne stvaralačke energije, kao Adam je "prepoznao" svoju ženu.

Čovjek vlastitom snagom ne može ući u ovaj misterij svetoga vjenčanja, bračne odaje. potrebno mu je dvostruko biće koje je svjesno neprolazne prirode i ima udjela u neprolaznom svijetu i tom sposobnošću izvrši podjelu čovjeka od duha, da bi proživio sveto vjenčanje i omogućio ljudima da ga slijede. Isus je takvo jedno dvostruko biće koji je u snazi Krista rođen kao Adam iz duha i djevičanske zemlje i na križu je svjesno izvršio podjelu čovjeka od Boga.

Kod njegovog krštenja na Jordanu već se objavilo njegovo biće i njegov zadatak, u njemu je Otac ponovo sa Majkom izvršio sveto vjenčanje, iz kojega je proizišao Isus, Sin, riječ. Time je bila položena klica za uskrsnuće. Ono se je odvijalo poslije smrti staroga bića na križu, ono je postalo vidljivo, svjetlosna haljina, tijelo uskrsnuća, duhovna ljuska svijesti, bijaše se potpuno razvila i mogla se je ugledati.

Kao što je Isus u snazi Krista razapeo staro biće podjele, tako da je istinsko biće opet uskrsnulo, a novo nastala duša i besmrtni duh se opet mogli ujediniti, tako svaki čovjek od tada može izvesti ovaj proces.

Još jednom slikovito prikazuje Evanđelje po Filipu razvoj "brakolomstva" čovjeka i njegovo ponovno sjedinjenje s duhom kroz genezu poznatog stabla spoznaje. Pradavno sjedinjena s duhom ljudska se duša (Eva) odvojila od (Adama) i jela sa stabla spoznaje dobra i zla, koje će biti imenovano kao stablo (vanjskog) zakona. Jer tko se je tvrdoglavi razumom otrgnuo od identiteta sa unutarnjim stvarima, za toga stvari postaju vanjske predodžbe, kojima se on suprotstavlja. kao ograđeno biće. Time stupa vanjski zakon na snagu, koji poput socijalne i moralne norme predočava čovjeku njegovo brakolomstvo i bratoubilačko stanje i kao zakon prirode korigira po njegovom otklanjajućem stanju jedinstva s Bogom, tako što njegovu svijest i tijelo životinje u dano vrijeme razrješava smrću. ista snaga s kojom je čovjek bio prije jedinstven prilazi mu sada neprijateljski, jer se on postavio nasuprot njoj.

Ako čovjek opet jede sa stabla života, znači vrati li se natrag božjem jedinstvu, dobiva svijest i svjetlosnu haljinu koja je besmrtna. on postaje istinski čovjek, prima puninu punoće, široku svijest o unutarnjem biću svijeta, "promatranje". On se više ne dozvoljava voditi izvana pri svojim djelatnostima, već jede, potpuno u skladu sa svojom željom, čini ono što iz njegove nutrine izvire, što odgovara njegovom istinskom biću. A kako ovo istinsko biće miruje u Bogu, on čini ono što Bogu odgovara.

U čemu se sastoji takav odnos? U ljubavi, davanja dalje pomazanja i snaga koje je primio, drugima: pri tome je vođen sposobnošću razlikovanja, kako bi znao tko je za te snage spreman a tko nije. Pri tome stalno izvršava ne

vlastitu, nego volju Oca, u kojemu počiva. Nikoga neće ražalostiti jer to čak niti nije u stanju, kako radi iz Oca, Majke i Sina, koji nikada nikoga nije rastužio, jer je njegovo biće postalo inteligentna ljubav.

Kako će čovjek doći u ovo stanje, po krštenju vodom, krštenju svjetlom, uskrsnuću i razrješenju ući u puninu punoće? On počinje time da "tijelo", staro biće i svijest, bivaju raspadani u njemu kroz neposrednu snagu Krista koji uništava zlo. To se ne može izvesti tako da se njegovo korijenje potisne duboko u tlo ili se kopa iznad tla. niti će zlo biti nedjelatno time što će se potlačiti, niti time da se silom odstrani. Čovjek mora izdići korijenje zla mnogo više na svjetlo nove svijesti, spoznaje: unutra će ono postepeno odumrijeti.

Svjetlo, snaga nove svijesti je prisutna: zavjesa koja je visjela pred svetištem božje punine, rastrgana je djelom Isusa, odozgo na dolje, tako da i ljudi koji su sasvim u prolaznom svijetu mogu postati sudionici punine, ako samo svoje zakržljalo biće otvore snazi svjetla, koje prodire kroz zavjese, kroz veo iluzija. Vrijeme za to je započelo. Od pojave Isusa zlo sve više i više dolazi do izražaja i mora se razriješiti u svjetlu i snazi jedne nove svijesti ljudi. Paralelno s time nastaje kraljevstvo duha, Krista, sve se više objavljuje ono što je u vidljivom svijetu bilo prikriveno, jer ga se u osobnosti nije kao Kristu odgovarajuća svijest ljudi prepoznalo. staro čovjekovo biće pri ovome procesu mora i može surađivati: kopija ima funkciju ponovnog rođenja. Ovo se jedinstvenim aforizmom vrlo lijepo izražava, apostol Filip koncentrirano još jednu izjavu daje u ovom Evanđelju. Apostol Filip je rekao: "Josip, tesar, posadio je vrt, jer mu je trebalo drvo za njegov zanat. Tesao je drva iz stabala koja je posadio. A njegovo je sjeme visilo (na križu), koje je posadio. Njegovo sjeme bijaše Isus, a posadio je križ."

Tko bi drugo mogao biti tesar Josip nego zemaljski čovjek, koji neprestano stvara i radi. Izvršava djela, "sadi vrt" jer treba drvo za svoj zanat: cilj mu je stvarati kulturne vrijednosti, samoga sebe dalje razvijati, razvijati i društvo i prirodu. Utoliko je on zemaljski čovjek koji samo stvara a ne ostvaruje, koji stvara prolazno a ne vječno. On je svakako također tjelesni otac čovječjeg sina, u njemu je sakriveno sjeme Isusa, koji je istovremeno i Božji sin, dakle ima isto i duhovnog oca: u njemu je sakriven istinski čovjek. A njega može ostvariti, ostvari li ga to više nije prolazno djelo, već neprolazni proizvod.

Najprije se tesar Josip bavi sasvim svojom zemaljskom aktivnošću. No odjednom spozna, jer je tim aktivnostima dosegao granice, granice njegove osobne sposobnosti djelovanja i snage: sam on je prolazan, njegova su djela prolazna. Ovom spoznajom opaža istinsko biće u sebi: budi se sjeme. Istovremeno postaje ovom spoznajom sve do sad učinjeno jednim križem,

jedan križ naime, koji stoji u suprotnosti sa potrebama istinskog života, koje su se probudile u svijesti. time je sjeme, nova svijest, Isus, pričvršćen na križ stare stvarnosti. A sada se smrtno na Isusu oslobađa, ono što je ljudsko i zemaljsko u njegovu novu svijest, zemaljsko umire na križu iskustva koje se ne može sačiniti iz prolaznog i neprolaznog. istovremeno je nova svijest postala slobodna, ovom svjesnom smrću svojih okova, staroga ruha, može se raširiti i žrtvovati. ono što je na Isusu božje, njegove snage Krista, šire se smrću zemaljskog Isusa na križu, snage pomazanja za čovječanstvo se oslobađaju. Dakle, neophodan je rad zemaljskog čovjeka, tesara Josipa, jer on samo kroz ovaj rad dolazi do granica i u ovom se iskustvu budi nova svijest, kojoj će djela tesara postati križ. Najprije će se napraviti stablo spoznaje dobra i zla, svijet prolaznih predstava i pojava. Nakon toga će ovo stablo postati križ i time stablo žive spoznaje, stablo života, maslinovo stablo, iz kojega nastaje ulje pomazanja. Jer kroz propast prolaznosti i zla oslobodit će se spoznaja Oca, dolaze snage života. Istinski čovjek, obnovljena duša, Isus, ustaje i slavi sveto vjenčanje u duhu: on ulazi u puninu punoće.

EVANĐELJE PO FILIPU

Jedan Židov opet može stvoriti Židova (tj. obratiti nekog čovjeka židovstvu) kojega se može nazvati židovskim drugom. No jedan židovski drug ne može stvoriti drugog židovskog druga.

Također postoje takovi ljudi koji potječu iz same istine, teže za njom i druge čine sebi sličnima. Drugi se moraju zadovoljiti time da mogu postati njima slični.

Rob teži za slobodom, ali ne može težiti za dobrima svojeg gospodara. Ali sin nije samo Sin., nego ima pravo posjedovati ono što je očevo.

Oni koji nasljeđuju mrtve, sami su mrtvi i nasljeđuju samo smrtno. Ali oni koji žive nasljeđuju, žive i nasljeđuju i živo i smrtno.

Mrtvi ne nasljeđuju ništa. Kako bi uopće mrtvi trebali naslijediti? Ali naslijedi li smrtni ono što je živo, neće umrijeti, nego će usprkos svemu živjeti.

Jedan heretik u stvari ne može umrijeti. On čak nikada nije ni živio, da bi mogao umrijeti. Ali tko u istinu vjeruje, taj živi i može doći u opasnost da umre.

On živi od onoga dana kada mu se ukazao Krist. Jer tek će sada (za njega) svijet postati stvarno stvoren, gradovi će cvjetati i ono smrtno će biti odstranjeno.

Kadasmo bili Židovi, bili smo polusiročad. Imasmo samo našu majku (zakon). No kad smo postali Kršćani, dobili smo osim majke i oca (spoznajju).

Tko zimi sije, ljeti žanje. Zima je svijet. Ljeto je vječnost. Pusti nas da sijemo u svijetu, kako bi ljeti želi. Zimi ne smijemo moliti (ne smijemo se prepustiti promatranju). Poslije zime dolazi ljeto. No ako netko želi zimi žeti, ne može stvarno žeti, već samo iščupati sjeme, (i ne bi mogao sakupiti plodove). Ali neće mu samo tada (zimi rasti plodovi, nego vječnost neće žeti na sabbat).

Krist je došao da bi neke otkupio, neke spasio, neke razriješio. Strance je otkupio i svojim ih stvorio. Ali svoje koje je postavio kao zalog svoje volje, odvojio je na stranu. Dušu je postavio kao zalog svoje volje, no ne tek onda kada se je pojavio, nego je duša postavljena u njegovoj volji od kada postoji svijet.

Svojom je voljom pokazao da bi ju primio opet sebi, jer mu je kao zalog pripadala. Ona je bila pala među razbojнике i bijaše odvedena kao zarobljenik.

No on ju je oslobodio i tako otkupio i dobre i zle u svijetu.

U ovom su svijetu svjetlo i tama, život i smrt, desno i lijevo braća blizanci. Nemoguće ih je razdvojiti. Radi toga nisu dobri ni isključivo dobri niti su zli isključivo zli, ni život nije ovdje stvaran život niti je smrt stvarna smrt. Radi toga će se sve razriješiti svom početnom izvoru. Oni koji su u svijetu uzvišeni, nerazrješivi su i vječni.

Značenja koja se pridaju prolaznim stvarima svijeta uzrokuju strašno vođenje u zabludu. One naime, smisao neprolaznog usmjeravaju na prolazno. I kad netko sada čuje značenje Bog, ne prepoznaje time neprolazno već samo prolazno. To vrijedi i za riječi "Otac", "Sin", "Duh Sveti", "život", "svjetlo", "uskrsnuće", "crkva" i sva druga značenja. Kako se one više neće odnositi na neprolazno, neprolazno se neće prepoznati.

Tko je neprolazan, može se odreći svih ovih značenja. Ali smrtni ljudi koji su u svijetu, (žrtve su mnogih razočaranja. Kako bi) bili u vječnosti, nikada ne bi upotrijebili značenja (ljudskim načinom) u ovome svijetu, niti bi se ona odnosila na zemaljske stvari. Jer sva značenja imaju svoj kraj u vječnosti.

Jedno jedino ime se u svijetu ne izgovara: Ime, koje je Otac dao Sinu. Ono je iznad svih imena, Ime Oca. Jer Sin ne bi mogao postati Otac osim ako si ne bi dodao ime Oca.

Tko ovo ime ima, vrlo dobro ga poznaje, ali ga ne izgovara. Ali tko ga nema, taj ga niti ne poznaje. Ipak istina oblikuje pojmove u prolaznom svijetu nas radi, jer tu nije moguće upoznati istinu bez pojmova. Istina je jednostavna. Radi nas se pokazuje mnogostrana, da bi nas u svojoj ljubavi vodila kroz raznovrsnost k jednostavnom imenu.

Vladari pod nebo svakako su željeli voditi čovjeka na krivi put Jer bili su vidjeli da je čovjek srodan sa istinskim dobrom. Dodali su ime dobroga onome što nije dobro kako bi ljude prevarili imenom, koje su sa onim što nije dobro povezali.

Tada samo milost može čovjeku dati poticaj da se odvoji od onog što nije dobro i obrati se dobrome tako da ga prepozna kao dobro.

No vladari pod nebom pokušali su dohvatiti čovjeka i zarobiti ga za vječnost.

Postoje (prolazne) snage, koje daju čovjeku (prolaznu) hranu, jer one ne žele da on (bude spašen). Samo tako one mogu postići da (stalno postoje). Ako naime, čovjek jede ovu (hranu), nastaju žrtve (ovim snagama). (A ljudi su jeli) i prinosili ovim snagama životinje za žrtvu: vlastita životinjska (svojtva). (Životinje) su isto i oni kojima su prinošene (žrtve).

Najprije su im se žrtvovali, dok su još živjeli (po svom istinskom biću). Ali time što su se žrtvovali, umrli su (po svom istinskom biću).

Ipak kad čovjek bijaše mrtav predan Bogu, opet bijaše probuđen životu.

Prije nego je došao Krist ne bijaše u svijetu kruha. Isto kao i u Adamovom raj, u svijetu bijahu bezbrojna stabla kao hrana za životinje. Ne bijaše pšenice za hranu čovjeku. Čovjek je uzimao hranu koja je bila primjerena životinjama. ali kada je Krist, savršeni čovjek, došao, donio je nebeski kruh, da bi se čovjek hranio hranom koja mu je primjerena.

Vladari pod nebom umislili su si da svoja djela izvršavaju u vlastitoj snazi i po vlastitoj volji. Ali potajno je Duh Sveti kroz njih izvršio svoju volju.

Istina, koja postoji od početka, biti će posijana po svim mjestima. Mnogi vide kako će biti posijana. Ali malo je njih koji ju vide i koji će ju žeti.

Neki su rekli da je Marija zatrudnjela (zemaljskim načinom) od Duha Svetoga. Oni se varaju i ne znaju što govore. Da li je ikada (zemaljska) žena zatrudnjela od jedne žene? Marija je djevica, (Duša), koja ne bijaše od ni jedne (zemaljske) moći uprljana. Ona je veliko, nedodirljivo svetište za Židove, to znači za Apostole i njihove učenike.

Ta djevica, koju nisu uprljale moći pod nebom, (ostala je čista), dok su moći same sebe uprljale.

Gospodin ne bi rekao "Moj Otac koji je u nebu", kada ne bi imao i drugog, (zemaljskog) oca. Inače bi jednostavno rekao: "Moj otac" Gospodin je govorio učenicima: "(Vi djeca kraljevstva,) uđite u kuću Oca. Ali ništa ne uzmite i ništa ne odnesite iz Očeve kuće. "

"Isus" je prikriveno ime, "Krist" ("pomazani") je jedno opće poznato ime. Radi toga "Isus" na pripada ni jednom jeziku, nego uvijek ime glasi upravo "Isus". Ali "Krist" ("pomazani") na sirijskom glasi "prorok", na grčkom "Christos". I tako u svakom jeziku drugačije glasi, zavisno od jezika. "Nazarećanin" je opće poznato ime prikrivenog imena. Krist u sebi sadrži sve: čovjeka, anđela, misterij i Oca.

Oni koji kažu da je "Gospodin umro a onda uskrsnuo" varaju se. Jer on je najprije uskrsnuo, a onda umro. Ako netko ne zasluži najprije uskrsnuće, ne može "umrijeti". (Samo ako u njemu živi Bog, može (po starom biću) umrijeti). Ipak će svatko jednu dragocjenost čuvati u skupocjenoj posudi. Tomu usprkos, uvijek je bilo ljudi koji su stavili ogromno blago u posude koje nisu ni jedan heler vrijedne. Tako je i sa dušom. Ona je veliko blago koje je dospjelo u

bezvrijedno tijelo.

Neko se boje kako će uskrsnuti goli. Stoga cijene ono učenje koje govori da će se uskrsnuti u tijelu. Ne znaju, da su upravo oni koji žive u (prolaznom) tijelu, goli, dok oni koji se odreknu svoga tijela i svuku ga, nisu goli.

Jer tijelo i krv ne mogu naslijediti carstvo Božje.

O kojem se tijelu ovdje radi, koje tijelo ne može naslijediti? O tijelu s kojim smo sada ogrnuti.

A koje tijelo može naslijediti? Tijelo Isusa i njegova krv. Zato je rekao: Tko ne jede moje tijelo i ne pije moju krv, nema života u sebi. Što se podrazumijeva pod pojmom ovo tijelo i krv? Njegovo tijelo je riječ, a njegova krv Duh sveti. Tko ih primi ima jelo i piće i odjeven je.

Ali ja prigovaram i onima koji kažu: "Tijelo neće uskrsnuti." Jer ni jedni nisu u pravu.

Ako kažeš: "Tijelo neće uskrsnuti, što će po tvom mišljenju uskrsnuti da bi ti služilo!"

Ako opet kažeš: Duh u tijelu će uskrsnuti: , ili "Ovo svjetlo u tijelu će uskrsnuti" radi se kod Duha i svjetla o nečemu što jest u tijelu. A ako bi želio nešto ostvariti - nema ničeg, što bi moglo postojati bez tijela. Dakle, ništa drugo nije niti moguće nego uskrsnuti u tijelu, je ipak sve u tijelu.

U ovome su svijetu oni koji oblače haljine (prolaznog tijela), vredniji od haljina. U nebeskom carstvu su haljine vrednije od onih koji su ih obukli. Te su haljine naime voda i vatra (tijelo Isusa), kroz koje je cijeli svemir postao čist.

Objavljeno (pojava) egzistira kroz objavljeno, prikriveno (neprolazno) kroz prikriveno. Ali ima bića koja su u objavljenome, a ipak prikrivena.

Voda egzistira u vodi, vatra u ulju pomazanja. No Isus je sve ovo (vodu i vatru) nosio u prikrivenosti. Jer on se nije pokazao takav kakav je u stvari bio, nego se je pokazao takvim kakvog su ga htjeli vidjeti. Svim se bićima pokazao. Velikima se pokazao velikim, malima malen. Anđelima se pokazao kao anđeo, a ljudima kao čovjek. Tako bijaše pred svima prikrivena riječ.

Bilo je samo nekoliko onih koji su ga vidjeli i razumjeli misli, vidjeli u njemu sami sebe (svoje istinsko biće). Jer kada se pokazao u sjaju na Gori svojim učenicima, nije bio malen. Postao je velik i učinio je učenike velikima da bi mogli vidjeti njegovu veličinu.

Na dan posljednje večere je rekao: "Ti koji si Svevišnji, sjedinio svjetlo sa Duhom Svetim, sjedini sada također anđele s nama, slikama i prilikama."

Ne umanjuj značaj janjeta. Jer bez janjeta nije moguće vidjeti kralja. Nitko ne može neodjeven (bez neprolaznog tijela) pronaći svoj put do kralju.

Djeca nebeskih ljudi mnogobrojnija su od zemaljskih ljudi. Ako su djeca Adama tako mnogobrojna, iako su smrtna, kako tek mnogobrojna moraju biti djeca savršenih ljudi, koja su besmrtna, pri čemu se uvijek nova stvaraju.

Otac stvori dijete, ali to dijete nema mogućnost stvoriti novo dijete. Tko je stvoren (ali još nije odrastao) ne može sam stvoriti i tako dijete ne može stvoriti brata ili sestru ili drugu djecu. Svi koji će u svijetu biti stvoreni, biti će od prirode stvoreni. Drugi će biti stvoreni preko Duha. Oni koji će biti stvoreni od Duha vaze iz svog (donjeg) mjesta za (savršenim) ljudima prema gore, k obećanom cilju, koje se spušta odozgo na dolje.

Tako će se čovjek (preko riječi) koja dolazi iz usta Oca održati u životu, jer kad se Riječ spusti čovjek se njome može hraniti i postati savršen.

Tako savršeni poljupcem Oca postaju trudni i rađaju savršene. Zato i mi ljubimo jedan drugoga jer primamo trudnoću preko milosti, koju međusobno jedan drugome dajemo.

Tri žene su stalno išle sa Gospodinom: majka njegova Marija, njegova sestra i Magdalena, koju imenujemo njegovom pratiljom Jer njegova majka, kao i njegova sestra, kao i njegova pratilja bijahu Marije.

Otac i Sin su jednostruka imena. Duh Sveti dvostruko je ime. Prvi su na svim mjestima jednaki: i gore i dolje, u vječnom i u prividnom. No Duh Sveti je (drugačiji) dolje u prividnom i gore u vječnom.

Moći zla služe (nehotice) svetome. Moći zla biti će zaslijepljene Duhom Svetim, kako bi vjerovala da su služile čovjeku svijeta, a u biti služe jednom svecu. Tako je npr. jedan od učenika molio Gospodina jednom za zemaljsko dobro. Gospodin mu je odgovorio: "Moli samo tvoju majku (Duha Svetoga), i ona će ti govoriti o stvarima koje ti nisu znane."

Apostoli su bili rekli učenicima: "Neka cijela naša žrtva sadrži sol. Oni su mudrost (Sofiju) zvali solju. Bez nje se nikakva žrtva neće moći prihvatiti. Kako je mudrost neplodna, (ne predaje se moćima zemlje), ne dobiva djecu, (ne stvara prolazne plodove). Zato se zove: čista sol. Ali na njoj primjerenom mjestu, mjestu Duha Svetoga, njezina su djeca mnogobrojna.

Što pripada Ocu, također pripada i Sinu.

Ali tako dugo dok je Sin mali, njegovo blago mu neće biti predano. Ako je ipak odrastao, tada mu njegov Otac daje sve što posjeduje.

Djelovanjem Duha Svetoga nastaju također zablude, naime onda kada ljudi neispravno na njega odreagiraju. Tako je dah isti kroz koji se vatra rasplamsa lili ugasi.

Jedno je Echamoth, a nešto drugo je Echmoth. Echmoth je upravo mudrost (Sofija). No Echmoth je mudrost (Sofija) u carstvu smrti, ona poznaje smrt. Zove se mala mudrost".

Neke životinje su podložne ljudima, kao vol, magarac i druge. Neke druge, koje im nisu podložne, osamljene tumaraju pustinjom. Čovjek ore svoje polje pomoću životinja, koje su mu podložne. Time dobiva hranu za sebe i sve životinje, kako za one koje su mu podložne, tako i za one koje mu nisu podložne. Tako isto se odnosi prema savršenom čovjek. Snagama koje su mu podložne, ore i brine da svega bude. I preko njega postoji ovaj cijeli svijet, dobri i zli, desni i lijevi.

Isto tako Duh Sveti sve pase i vlada nad moćima, podredile se one ili ne i samuju li u pustinji. Jer one koje se neće podrediti skupi i zatvori, tako da i kada bi i same željele ne bi mogle pobjeći.

Ako netko ima formu stvorenja, razumjet će da i njegovi nasljednici dijele sudbinu stvorenja sa formom.

Ali ako netko nije oblikovano stvorenje, nego stvoreno biće, razumjet će da su i njegovi nasljednici sjemena sposobna za oplodnju, čak su uspješna sjemena.

Ali čovjek nije bio ni oblikovan niti stvoren. (On je kopile). Može li se ovdje govoriti o dobrom odgoju?

Najprije je došlo brakolomstvo, a zatim ubojstvo. Čovjek bijaše stvoren u brakolomstvu, Sin zmije. Stoga postade ubojica, isto kao i njegov otac, zmije, i ubio je svog brata. Brakolomstvo je svaki odnos postavljen između bića koja nisu jednaka.

Bog je bojadisač. Boje ostaju na stvarima. Stoga i propadaju sa stvarima, ako one propadnu, i ako su boje dobre - zovu se tada "prave". Ali stvari koje Bog oboji, postati će besmrtnne božjim bojama, jer su njegove boje besmrtnne. Tako Bog krsti bića koja krsti sa vodom besmrtnosti.

Nitko ne može primijetiti neprolazno, a da sam ne postane neprolazan.

To nije tako sa istinom kao na ovom svijetu, gdje čovjek vidi sunce a sam ne

postaje sunce, gdje vidi nebo i zemlju i sve ostalo, a sam ne bude nebo, zemlja i tome slično.

Već u carstvu istine nešto vidiš od nje i postaješ ona sama. Kad vidiš Duha postaješ Duh. Kad vidiš Krista postaješ Krist. Kad vidiš Oca, postaješ Otac. Na ovome svijet vidiš dakle sve stvari, ali samoga sebe ne vidiš. u drugome svijetu ipak samoga sebe vidiš. Jer što tamo vidiš, sam to postaješ.

Vjera prima, a ljubav daje.

Nitko ne može primiti bez vjere.

Nitko ne može dati bez ljubavi.

Radi toga vjerujemo da bi primili, a ljubimo da bi istinski dali. Jer ako netko daje, ali ne iz ljubavi, to što je dao ništa mu ne koristi.

Onaj koji nije primio Gospodina, još je Židov. Apostoli prije nas nazvali su ga: Isus, Nazarećanin, prorok, to znači: "Isus", "Nazarećanin", "Krist" Zadnje je ime Krist, prvo je Isus, a srednje Nazarećanin. "Mesija" ima dva značenja: "Krist" i "čvrsta vrijednost". Isus hebrejski znači "razrješenje". Nazara znači "Istina" - "Nazarećanin" znači dakle "Istinit".

"Krist" je čvrsta vrijednost. Nazarećanin i Isus su čvrste vrijednosti.

Ako biser bude bačen u blato, ne gubi svoju vrijednost. Također ne postaje vredniji ako ga se namaže balzomom. Ona ima stalno jednaku vrijednost kod svog vlasnika. Isto je tako i s Božjom djecom. Gdje god da se nalaze jednako su vrijedna svome Ocu.

Ako kažeš "ja sam Židov" nitko se neće obazreti. Ako kažeš "ja sam Rimljanin" nitko se neće prestrašiti. Ako kažeš "ja sam Grk, barbar, rob, slobodnjak", nitko se neće uzbuditi.

Ali kada kažeš "ja sam Kršćanin" sve će se uzdrmati. Ah, dobio sam ovo ime!

Ono što čini (moći ovoga svijeta), ne može podnijeti ovo ime. Jer je bog (ovoga svijeta) kanibal. Njemu će čovjek (svijeta) biti žrtvovan.

Dakle, prije nego li je (istinski) čovjek, (Isus), bio žrtvovan, žrtvovali su se životinje (ljudi svijeta). Jer oni, kojima ih se žrtvovalo, ne bijahu (istinski) Bog.

I glinene i staklene posude nastaju kroz vatru. Ali ako se staklene posude razbiju, mogu se ponovo napraviti, zato jer su nastale pomoću izdisaja. Posude od gline, naprotiv, ako se razbiju potpuno propadnu. One su nastale bez daha disanja.

Magarac koji je hodao oko mlinskog kamena, hodao je i hodao i prevalio sto milja. Kada su ga konačno odvezali, nalazio se je na početnoj točki.

Tako isto postoje ljudi koji prevale velike daljine, a ne maknu se ni koraka naprijed. Kada padne noć, ne vide niti jedan grad, ni selo, niti stvorenje, ni prirodu, nikakvu moć niti anđele. Trud im je bio uzalud, jadnicima.

Isus je milost. Na sirijskom ga nazivaju "Parisatha", što znači prošireni. Zato što je došao da se po cijelom svijetu proširi pribijen na križ.

Gospodin je otišao u bojadisaonicu Levisa. Uzeo je 72 (rupca različitih boja), bacio ih u lonac i sve izvadio bijele. Rekao je: "Isto tako je došao Sin čovječji, kao bojadisač."

Mudrost, koju zovu "neplodnom" (s obzirom na prolazno), majka je anđela i pratilja Krista. Kao takvu zovu ju Marija Magdalena.

Gospodin je Mariju volio više nego druge učenike i često ju ljubio u usta. Ostali su se učenici osjećali zapostavljenima te su mrmljali. Rekli su mu: "zašto nju više od nas svih voliš?" A on im je odgovorio: "Zašto vas ne volim tako kao nju? Jedan slijepac i netko tko vidi u tami su isti. Ali kada dođe svjetlo, svjetlo vidi onaj koji vidi, a slijepac ostaje ipak u tami."

Gospodin govoraše: "Blažen je tko uistinu živi, prije nego što uđe u (prolazni) život. Jer tko uistinu živi, taj je uvijek živio i uvijek će živjeti. "

Nadmoć (istinskog) čovjeka nije objavljena (u prividnom svijetu), nego je ona u njemu prikrivena. On je gospodar nad životinjama, iako su one fizički od njega jače i veće po obliku u vidljivom i u prikrivenom. A on im omogućuje njihov život. Ali čim ih same sebi prepusti, one se ubijaju, žderu i međusobno grizu, jer tada ne nalaze više hranu. No sada nalaze hrane, jer čovjek zemlju obrađuje.

Ako netko, tko je ušao u vodu za krštenje iz nje izađe da ništa nije dobio i kaže: "ja sam Kršćanin", on je to ime posudio uz kamate.

Ali ako kod krštenja primi Duha Svetoga, tada je ovo ime dobio kao poklon. A tko primi poklon, tome se on više neće oduzeti. Ali tko primi samo uz kamate, tome će se opet oduzeti.

Isto je tako kada se netko upusti u neki drugi misterij.

Npr., misterij vjenčanja je velik. Jer bez (svetog) vjenčanja svijet ne bi mogao postojati. Postojanje svijeta se temelji na (istinskom) čovjeku. Postojanje čovjeka počiva na svetom vjenčanju.

Iz navedenog treba razumjeti što je sveta, neoskrvljena zajednica, jer njena je moć velika. Njena je kopija društvo u kojem će tijelo biti obeščaćeno.

Među prljavim duhovima (ljudima zemlje) ima i muških i ženskih. Muški su oni koji se družu s osobom ženske nadmoćne duše. Ženske su pak one koje se sjedinjuju s dušama koje su zbog svoje neposlušnosti u jednoj muškoj osobi. Nitko se ne može oduprijeti ovim (duhovima), ako je od njih uhvaćen, već samo ako dobije mušku svetu snagu- zaručnika, odnosno žensku svetu snagu - zaručnicu.

Bračna soba iz koje se u ovome svijetu dobiva (zaručnik ili zaručnica) otisak je gornjega. Kada lude žene vide muškarca koji živi sam, navale na njega svojom obiješću i uprljaju ga. Isto je tako sa ludim muškarcima. Kada vide da lijepa žena živi sama, nagovore ju, nanesu joj zlo i uprljaju ju.

Ako međutim vide da muškarac i njegova žena žive u bračnoj zajednici, ne može ući drugi muškarac ženi niti druga žena muškarcu. Isto je tako kada se međusobno povežu otisak (muške ili ženske duše) i anđeo (muške odnosno ženske svete snage). Tada se neće nitko usuditi doći ovom muškarcu ili toj ženi.

I tako nečisti duhovi nemaju više moć zadržati nekoga tko napušta ovaj svijet, iako je on bio u svijetu. Jasno im je da je on uzdignut iznad nagona (tijela) i ploda.

On je gospodar nad prirodom, on je stanje gladi za životom ispunio nečim boljim.

Ako samo moći zla mogu doći one će čovjeka zgrabiti i ugušiti. A kako bi im se mogao oteti ili se od njih sakriti? Uvijek ima onih koji tvrde: "Mi smo vjerni", nadajući se da će se sakriti od prljavih duhova i demona. Jer kada bi imali Svetog duha ni jedan nečisti duh se ne bi za njih uhvatio.

Nemoj se bojati tijela.

Isto tako ga nemoj ljubiti.

Bojiš li ga se zagospodariti će nad tobom.

Ljubiš li ga, ugušiti i požderati će te.

Čovjek se nalazi ili u ovome svijetu, ili u uskrsnuću, ili na mjestima koja su u

međuprostoru. Jako se nadam da se nikada u ovome međucarstvu neću nalaziti. U ovome svijetu postoji dobro i zlo. Ali vaše dobro nije istinski dobro i vaše zlo nije zaista zlo.

Ali postoji u ovome svijetu zlo koje je stvarno zlo i to se zove sredina međuprostora. Tamo je stvarna smrt. Tako dugo dok smo u ovome svijetu moramo učiniti sve da uskrsnemo, kako bi nakon odlaganja tijela našli mir i kako ne bi dospjeli u međucarstvo. Jer mnogi zalutaju na putu. Dobro je ako duh pronađe izlaz iz svijeta, prije nego čovjek bude grješan.

Mnogi ljudi ne žele grijeh i nisu spremni griješiti. Drugi žele grijehe i iako ih ne čine ne pomaže im, jer ih njihova želja veže uz grijeh. Postoje i oni koji ne žele grijehe, ali ih ipak čine. Ispunjavajuća pravednost će se kloniti od onih koji ne žele i onih koji ne čine.

Jedan je Apostol vidio u meditativnom snu ljude koji su bili zatvoreni u zapaljenoj kući. Ležali su svezani usred plamena. (Bili su bačeni u vatru gnjeva i vodu tame.) I (prilike) su im govorile: "Mogli ste biti spašeni. No vaša volja (vas je vezala za grijehe). Ovo mjesto se zove najveća tama i dobili ste ga za kaznu. To mjesto je mjesto neprijatelja (smrti)."

Duša i duh nastali su iz vode i vatre. Sin vjenčane odaje nastao je iz vode, vatre i svjetla. Ulje pomazanja je (nevidljiva) vatra, a svjetlo je (vidljiva) vatra. (pod svjetlom) podrazumijevam ne nevidljivu vatru, već nešto drugo, što je bijelo, lijepo svijetli i daje ljepotu.

Istina nije u ova svijet došla gola, već dolazi u čuvstvenim slikama i kopijama. svijet drugačije ne može primiti istinu.

Postoji ponovno rođenje i kopija za to ponovno rođenje (smrtni čovjek). Kroz kopiju se mora izvršiti ponovno rođenje.

Što je to uskrsnuće? I kako se odnosi kopija prema njem?

Kroz kopiju će se izvršiti uskrsnuće. Tada ulaze zaručnik i kopija, posredstvom kopije, u istinu. To je ponovno proizvedeno. I to se mora dogoditi sa onima koji nisu samo posudili ime oca, i sina i duha svetoga, već ga stvarno htjeli naslijediti.

Onaj koji stvarno ne naslijedi ovo ime, biti će mu ime (Krist) opet oduzeto.

Ime će biti naslijeđeno kroz pomazanje, snagu križa. Ovu su snagu nazivali apostoli "desnica i lijeva". Jer takav čovjek, (koji može pomazati), nije više samo kršćanin, on je Krist.

Gospodin je u jednom misteriju izvršio sve: krštenje i pomazanje, zadnju večeru i razrješenje i vjerenicom učinio (sveto vjenčanje). I gospodin je govorio: "Došao sam učiniti donje kao i gornje, vanjsko kao i unutrašnje. Došao sam da vas sve skupim na onom mjestu."

Ovdje se je objavio čuvstvenim slikama i kopijama koje rekoše: Gore također ima (likova) koji se varaju. Onaj naime, koji je (lik) vidljiv čovjek, zove se "donji". Onaj, komu pripada skrovitost, taj je iznad njega.

Razlikuje se s pravom unutrašnje i vanjsko, i najviše vanjsko od vanjskog. Stoga je Gospodin nazvao pokvarenost "najkrajnja tama". Osim nje dalje od nje nema ništa.

On je također govorio o svom "Ocu, koji je u skrovitosti", naime: "Idi u svoju sobicu, zatvori vrata i moli se svome Ocu, koji je u skrovitosti" - to znači, onaj najunutrašnjiji od vas jest oduvijek.

Ali onaj koji je najunutarjniji od onog oduvijek, jest ponoć ponoć. Dalje dublje nema ništa.

Najunutarjniji je onaj, o kojem će se reći, da je "iznad nas".

Prije Krista su neki (iz gornjeg svijeta) izašli i nisu se više u njega mogli položiti: i oni odoše (u donji svijet) i nisu više mogli iz njega dospjeti van.

Ali došao je Krist, i one koji su ušli (u donji svijet) je bio izveo van, a one (iz gornjeg svijeta) koji su izišli, doveo je opet unutra.

Dok je Eva bila u Adamu, nije bilo smrti. Kada se je od njega razdvojila, nastala je smrt. Ako ona opet uđe u njega i on ju k sebi primi, neće više biti smrti.

"Moj Bože, moj Bože, o Gospode, zašto si me ostavio!" Bilo je to na križu, kada je rekao ove riječi, (jer se je tamo odvojio od gornjeg mjesta, on, koji je rođen iz svetoga duha kroz Boga. On je uskrsnuo od mrtvih, postade opet kakav je bio ali sada njegovo tijelo bijaše savršeno.)

On je opet u tijelu, ali ovo tijelo je istinsko tijelo. Naše tijelo, naprotiv, nije istinsko tijelo, već samo jedna kopija istinskog.

U vjenčanoj odaji nema za životinje vjenčanja, nema ni za robove, niti za okaljane žene. Biti će dodijeljena samo onima koji su slobodni i djevicama. Kroz sveti duh biti ćemo opet rođeni. Ali biti ćemo rođeni kroz Krista. u oba postupka biti ćemo pomazani duhom. Time što ćemo biti rođeni, biti ćemo (sa Bogom) opet sjedinjeni.

Nitko se bez svjetla ne može vidjeti, ni u vodi niti u ogledalu. S druge strane

ne vidi se također ništa u svjetlu bez vode i ogledala.

Zato je potrebno, od obojega biti kršten; sa svjetlom i sa vodom. svjetlo je pomazanje.

U Jeruzalemu su bile tri različite zgrade kao mjesta za žrtvovanja. Jedno, prema zapada položeno zvalo se "Sveto". Drugo, prema juga, zvalo se "Sveto od Svetog". Treće, prema istoku, zvalo se "Sveto od Najsvetijeg". Bilo je to mjesto na koje je smio zakoračiti samo visoki svećenik.

Krštenje je sveto Uskrsnuće je Sveto od svetog. Ali Sveto od najsvetijeg je vjenčanje u odaji za vjenčanje.

Krštenjem dolazi uskrsnuće i razrješenje, a razrješenje vodi u odaju vjenčanja. Odaja vjenčanja je u onome najuzvišenijem, nema ništa uzvišenije.

(Postoje oni, koji su se u Svetome molili Jeruzalemu: drugi postoje, koji su se molili u Svetome od svetih Jeruzalemu, i opet drugi, koji su se u Svetom od najsvetijeg molili Jeruzalemu. Oni su samo molili i zadržali stav prema misteriju.

Ne mogaše ući u misterij prije nego se je rastrgla zavjesa.

Ali tada se je pokazala istinska odaja vjenčanja gdje bila prije samo kopija gornjega (vanjski hram).). Njegova se zavjesa rastrgala odozgo prema dolje jer je nekima bilo određeno dospjeti odozdo gore naviše.

Svi koji zaogrnu savršenu (haljinu) svjetla, ne mogu biti vidljivi moćima, i stoga niti biti napadnuti. Tko svjetlosnu (haljinu) zaogrne u misteriju, biti će sjedinjen.

Da se žena nije odvojila od muža, ne bi umrla sa mužem. Ovo odvajanje je uzrok smrti. Zato je došao Krist, kako bi odstranio, opet, dijeljenje koje je postojalo od početka (svijeta), da bi ujedinio oboje i svima koji su podjelom umrli, život dao i opet ih ujedinio. U odaji vjenčanja je to tako, da se žena (duša), ujedini sa svojim suprugom (duhom). I tko se u odaji vjenčanja sjedini, nikada se više ne rastavlja. Eva se je mogla rastaviti od Adama jer još s njim nije bila ujedinjena u odaji vjenčanja.

Duša Adama je nastala iz jednog daha. Njezin pratioc je duh. (Dah) koji mu je bio dat, jest iz majke. Ali (moći zemlje) uzeše mu dušu i postaviše kopiju na njeno mjesto, kako bi ona, kada se ujedini sa duhom, govorila riječi uzvišenije od svih stvaranja moćima. One su joj bile zavidne na njenoj vezi s duhom.

(Ova je vez odaja vjenčanja, koja je u skrovitosti. No kada su moći odvojile dušu od duha i nadomjestile ju kopijom, odaja vjenčanja je također postala jedna kopija preko koje su se ljudi uprljali.)

Isus se očitovao na Jordanu. Očitovala se punoća punine nebeskog kraljevstva. On, koji je postojao od postanka svijeta, bijaše ponovo rođen. Onaj koji je već pomazan, bijaše ponovo pomazan. Onaj koji je već oslobođen, oslobodio je sada i druge.

Bila je jedna tajna izgovorena: na taj dan ujedinio se je otac svemira sa djevicom (duhom svetim), koja je sišla - i zasvijetlila je jedna zraka stvaranja. Isus se je očitovao u velikoj (kozmičkoj) odaji vjenčanja. Tada na taj dan nastalo je njegovo (svjetlosno) tijelo. On je proizišao iz odaje vjenčanja, on bijaše stvoren od zaručnika i zaručnice. I tako Isus proizvede kroz njih dvoje svemir u sebi. I tako mora ući svaki njegov učenik u njegov mir.

Adam je nastao iz dvije djevice: iz (svetoga) duha i iz djevičanske zemlje (duše). Stoga je i Krist rođen također od djevice, da bi doveo u red pogrešan korak, koji se je dogodio na početku svijeta.

U raju su rasla dva stabla. Jedno je pretvaralo u životinje, ako se je njegov plod jeo, drugo je pretvaralo u čovjeka. Adam je jeo od stabla koje je pretvaralo u životinje. Radi toga je postao životinja i sam je proizvodio životinje. Odatle Adamova djeca obožavaju životinje. (Stablo, od čijeg je ploda jeo Adam, stablo je spoznaje dobra i zla. I tako životinje postadoše mnogobrojne.

Ali ako jedan čovjek jede od stabla koje čini čovjeka, postati će čovjek i proizvoditi će ljude. Tada čovjek obožava čovjeka.)

Bog je stvorio čovjeka. Ali sada si ljudi stvaraju Boga. U svijetu je tako: ljudi stvaraju bogove i obožavaju svoja stvorenja. Ali u istini Bogovi moraju poštivati (kao njihove stvoritelje) ljude.

Čovjekova djela nastaju iz njegove moći. Zato se njegova djela nazivaju također "moći".

Ipak njegova djeca nastaju iz mira, (njegova nepromjenjiva bića). Tako njegova moć boravi u njegovim djelima, dok se njegov mir očituje u njegovoj djeci.

I ti ćeš naći da to isto vrijedi i za kopiju čovjeka. Jer i kopijom čovjek stvara svoja djela iz svoje moći, za vrijeme dok on svoju djecu proizvodi iz mira.

U ovom svijetu služe robovi slobodnjacima. U nebeskom će carstvu slobodnjaci služiti robovima. Djeca odaje vjenčanja služiti će djeci zemaljski stvorenima.

Sva djeca odaje vjenčanja imaju isto ime. Zajedno sudjeluju u miru. Ona ne trebaju vanjsko opažanje, jer imaju (unutarnje promatranje).

(Oni, koji žive u opažanju, odaju počast mnoštvu stvari. Ali oni, koji žive u unutarnjem promatranju, daju počast miru.)

Onaj koji siđe u vodu krštenja, toga će Isus razriješiti. Jer on je proizišao iz vode krštenja. Tako će on usavršiti one koji su kršteni u njegovo ime. Nije li rekao: "Tako ćemo svi ispuniti pravdu"?

Oni koji kažu: najprije se umre, a onda uskrsne, u zabludi su. Ako se najprije, još za života, ne dobije uskrsnuće, sa smrću se neće ništa dobiti.

Tako oni govore i o krštenju i kažu: "Veliko je krštenje, jer ako ga se primi, onda će se živjeti." (Ali ako se krštenje primi, bez da se već živi, nije se ništa dobilo.)

Apostol Filip je rekao: Josip, tesar, zasadio je jedan vrt, jer je trebao drvo za svoj zanat. Istesao je križ iz stabala, koja je posadio. A njegovo sjeme je visjelo (na križu), kojega je posadio. Isus bijaše njegovo sjeme, a što je posadio, bijaše križ.

Stablo života je u sredini raja. To je stablo masline, iz kojega nastaje ulje pomazanja. A iz uja pomazanja je uskrsnuće.

Ovaj se svijet hrani leševima. Sve što se u njemu jede, smrtno je.

Ali istina se hrani od živoga. Stoga neće nitko, tko se hrani istinom, umrijeti.

Isus je došao iz toga mjesta i donio od tamo hranu. I svima koji to hoće, dao je život, da ne bi umrli.

Bog je stvorio raj. Čovjek je živio u raj (u tome nema podjele, i čovjek je u tome licem u lice Boga.

Tamo postoji jedinstvo, a među ljudima nema podjele.

Ovaj vrt je mjesto gdje će mi se reći: "Čovječe, jedi ovo ili ne jedi ono, već prema tvojoj želji." Dakle na ovom ću mjestu jesti sve stvari, budući da se ovdje nalazi stablo spoznaje (života).

Stablo spoznaje (dobra i zla) ubilo je Adama. Stablo spoznaje (života) oživljava čovjeka. Stablo, koje je zakon, ubija. Ono ima doduše sposobnost dodijeliti spoznaju dobra i zla. Ali ono ne udaljava čovjeka od zla, niti ga drži u dobrome, nego ono djeluje smrtno na sve koji od njega jedu. Jer time, , što će biti rečeno: "Ovo jedi, ono ne jedi", (biti će, dakle, postavljen vanjski zakon),

stablo će postati uzrok smrti.

Pomazanje je iznad krštenja. Jer snagom pomazanja biti ćemo nazvani kršćanima, na snagom krštenja. Krist bijaše također tako nazvan snagom pomazanja, jer Otac je pomazao Sina. Sin je pomazao apostole. Apostoli su pomazali nas. Tko je bio pomazan, ima sve: on ima uskrsnuće, svjetlo, križ i Svetoga Duha. Otac mu daje sve ovo u odaji vjenčanja, on tamo to prima. Otac je bio u Sinu i Sin u Ocu. To je nebesko carstvo.

Gospodin je rekao vrlo točno: Neki su, smijući se, ušli oslobođeni u carstvo neba i izišli iz svijeta smijući se. "Tako će čovjek postati kršćanin, time što primi krštenje i pomazanje i istovremeno se smije nad svijetom.

Krist se je također spustio dolje u vodu za krštenje i opet se popeo gore, oslobođen, smijući se nad ovim svijetom. (Nije mu više pripisivao ništa veće značenje od jedne površne šale, prezreo je njegovu prolaznost. I smijući se, ušao je u nebesko carstvo).

Ako je netko prezreo svijet i odbio ga kao šalu, izaći će smijući se iz njega. I tako nema samo (kod krštenja), nego i kod posljednje večere, kod kruha i kaleža, i kod ulja (razrješenja), čak još jedan viši (misterij, gdje je isto tako).

Svijet je nastao jednim pogrešnim korakom. Jer onaj koji ga je stvorio, (pradavni čovjek), htio je da svijet bude neprolazan i besmrtn. On je ipak pao i nije dostigao očekivani cilj.

Stoga svijet nije postao neprolazan, i nije onaj koji ga je stvorio, ostao neprolazan. Jer ništa u njemu nije neprolazno.

Neprolazna su samo (Božja) djeca. Neprolaznost neće moći primiti niti jedna stvar, ako (čovjek) ne postane opet jedno (Božje) dijete.

Tko nije u stanju primiti, taj će još manje moći dati.

Kalež molitve sadrži vino i vodu. Oni su znamenja krvi koji će biti primljen sa zahvalnošću. On je napunjen svetim duhom, koji je osiguran cijelom savršenom čovjeku. Ako pijemo iz ovoga kaleža, primiti ćemo savršenog čovjeka.

Živa voda je nešto tjelesno. MI moramo obući živoga čovjeka. Ako se dakle, spustimo za krštenje u vodu, svlačimo (mrtvoga čovjeka), da bi mogli obući živoga.

Konj proizvodi konja, čovjek proizvodi čovjeka, Bog proizvodi Boga. Isto se tako odnose zaručnik i zaručnica. Njihova djeca nastaju iz vjenčanja u odaji

vjenčanja. Tako dugo dok postoji zakon, nikada također nije postojao jedan Židov koji je proizišao iz jednog Grka.

I mi smo također bili Židovi, proizvedeni od Židova, prije nego smo bili stvoreni kao kršćani (iz Krista).

(Tko će biti stvoren iz vjenčane odaje), biti će nazvan: izabranim rodом istinskog čovjeka i sina čovječjeg" ili "nasljednik sina čovječjeg", "Istinski rod" je mjesto boravka za djecu odaje vjenčanja.

Kada se sjedine muškarac i žena u ovome svijetu, to znači, da se sjedinjuje jakost i slabost. Ipak, u vječnost način sjedinjavanja je sasvim drugačiji, iako ga mi također zovemo ovim imenima (vjenčanje i vjenčana odaja). Ali u stvarnosti tamo (bića) imaju druga imena, koja su viša od svih izgovorenih imena, i ona su jača od jakih (svijeta). Jer tamo, gdje je sila istine, objavljuju se oni, koji su jači od nasilnika ovoga svijeta.

(U ovome svijetu) jedan je jak (muškarac), a drugi slab (žena). A njih oboje jedno su u ovome svijetu. Jedan takav nikada neće moći izići srcu tijela.

Bezuvjetno nije tako da se onaj koji posjeduje svemir i sam spozna. Ali tko se sam ne spozna, ne može također uživati, ono što posjeduje. Samo onaj koji se je sam spoznao, uživa to.

Savršeni čovjek se ne može čvrsto zadržati, on se također ne može vidjeti. Kada bi ga se moglo vidjeti, bio bi on također zadržan.

Nitko nije naslijedio ovu milost, osim kada ogrne savršenu svjetlosnu haljinu i postane sam savršen.

Svatko, tko ogrne svjetlosnu (haljinu), moći će nevidljiv izići iz ovoga svijeta. To je savršena svjetlosna (haljina), a mi moramo postati savršeni ljudi, prije nego možemo izići iz ovoga svijeta.

Ali tko pobijedi svemir, a ne bude gospodar nad svemirom, ne dopijeva na ono mjesto savršenosti, već ide u sredinu, koja je između, kao jedan nedovršeni. Samo Isus poznaje kraj takvo jednog čovjeka.

Sveti čovjek je skroz na skroz svet, uključivo njegovo tijelo. Jer ako primi kruh, posveti ga i kada primi kalež, posveti ga, kao što posveti i sve ostalo. Zar neće tu posvetiti i tijelo?

Isus je posvetio vodu krštenja, i tako je s njom na odlasku isprao smrt. Radi toga se spuštamo u vodu krštenja, ali se ne spuštamo dolje u smrt, da ne bi bili prosuti zajedno sa duhom svijeta.

Kada puše duh svijeta, biti će zima. Kada puše duh sveti, biti će ljeto.

Tko ima spoznaju istine, slobodan je. Ali slobodnjak ne griješi. Jer tko griješi, sluga je grijehu.

Istina je majka, spoznaja je otac. Oni, koji nemaju slobodu, griješiti protiv svijeta, zovu se: slobodnjaci koji nemaju slobodu "griješiti". jer spoznaja istine uzdiže doduše njihova srca, to znači, oslobađa ih, i djeluje da se uzdignu iznad mjesta (ovoga svijeta). Ali ljubav je uvijek uslužna.

Tko je, dakle, spoznajom postao slobodan, sluga je kroz ljubav, sluga onima koji još nisu mogli biti time slobodni, da bi primili spoznaju. I spoznaja ih tada čini sposobnima za slobodu.

Ljubav ne uzima ništa za sebe. Ona ne treba uzeti ništa za sebe, jer joj sve pripada. Ona ne kaže: "To je moje" ili ("ono pripada meni") nego kaže: "Ja ti sve poklanjam."

Ljubav duha ne može ništa zadržati za sebe. Ona je vino i ulje. Tko se s njom pomaže, biti će učesnik u njenom veselju. Tako dugo dok su s njom pomazani, učestvuju u njenom veselju i oni, koji stoje u njenom krugu.

Ali ako oni koji su pomazani pomadom nisu više kod njih i napuste ih, moraju ne-pomazani, koji su samo stajali kod njih, opet natrag pasti u svoj mučni smrad.

Samaritanac nije dao ranjeniku ništa drugo nego vino i ulje, dakle ništa drugo nego pomast. I izliječio je njegove rane. jer pomast prekriva masu grijeha.

Ženina djeca, koju je rodila, slične onome koga ona voli. Voli li svoga supruga, slični su njemu. Voli li jednog brakolomca, slične njemu. Često se dogodi da žena, samo zapovijed slušajući, spava sa svojim suprugom, a da je njeno srce kod brakolomca, s kojim također opći. Ona tada rodi dijete koje slično brakolomcu.

Vi ali, koji jeste sa sinom božjim, ne volite svijet, nego volite gospodina, da ne bi ono što stvarate, sličilo svijetu, nego gospodinu.

Čovjek se povezuje s čovjekom, konj sa konjem, magarac sa magarcem, svaka vrsta sa drugovima svoje vrste. Tako se isto povezuje duh sa duhom, riječ se povezuje sa riječi, svjetlo se povezuje sa svjetlom.

Ako ti postaneš čovjek, čovjek te voli. Postaneš li duh sjedinjuje se duh s tobom. Postaneš li riječ, sjedinjuje se riječ s tobom.

I Ako postaneš svjetlo sjedinjuje se svjetlo s tobom.

Ako postaneš kao biće odozgo, bića odozgo će se spustiti na tebe.

Ako postaneš konj ili magarac, tele ili pas, ovca ili neka druga životinja, koje su izvan i dolje, ne može te voljeti ni čovjek niti duh, ni riječ niti svjetlo,

također ni bića odozgo ni unutra. Oni ne mogu u tebi stanovati, ti nemaš s njima dijela.

Tko je samo prisiljen biti rob, može postati slobodan. Tko je milošću svoga gospodina postao slobodan, ali se sam opet prodao u ropstvo, ne može više postati slobodan.

Plod polja svijeta zahtjeva suradnju od četiri snage. Po jedna će žetva biti donesena u hambar kroz djelovanje vode, zemlje, vjetra i svjetla.

Božji plod se isto tako sastoji od četiri snage: vjera, nada, ljubav i spoznaja. Naša zemlja je vjera, u kojoj uhvatimo korijenje. Voda je nada, preko koje se hranimo. Vjetar je ljubav, preko nje rastemo. Ali svjetlo je spoznaja, preko njega sazrijevamo.

(Milost je jedan seljak. Plod seljaka su ljudi, koji se izdižu u visinu neba.)
Blažen je onaj služitelj, koji nije nikada vodio dušu u zabludu. To je Isus Krist. On je sreo sve na svijetu, i nije bio prepoznat, i na nikoga nije položio teret. Radi toga, jer je on takav blažen, savršeni je čovjek. On je Logos.

Ugledajte se na njega, jer je teško sagraditi savršenog čovjeka. Kako možemo ovo veliko djelo izvršiti? Kako će (savršeni čovjek) nekome dati mir? Prije svega nikoga ne smijemo rastužiti, ni velikoga niti maloga, ni nevjernika niti vjernika.

Ali samo onima se može dati mir koji (mogu) mirovati u dobrome. Ima ljudi koji radi svojeg probitka daju "mir", koji se uredno podnosi. ali jedan čovjek, koji čini dobro, ne može tako dati nekome mir. Jer to mu nije po njegovoj volji. Usprkos tome mu je nemoguće, bilo koga rastužiti, osim ako si ljudi sami radi njega stvore tugu. I tako, onaj koji čini dobro, ipak ponekad ožalosti također druge.

Dakle, nije ih on ožalostio, nego njihova vlastita pokvarenost. Tko posjeduje prirodu (dobroga), veselje daje dobrome. Ova priroda također djeluje na ljude, (koji su zli) tako, da se i sami ožaloste.

Jedan je domaćin raspolagao sa svim stvarima: djecom, robovima, stokom, psima, svinjama, pšenicom, ječmom, slamom i travom, ricinusovim uljem, mesom i žirom. Bijaše on pametan čovjek koji za svakoga znao pravu hranu. Djeci je preporučio kruh, maslinovo ulje i meso robovima ricinusovo ulje i zrnje. Stoci je bacio ječam, slamu i travu, psima kosti, svinjama žir i ostatke od kruha.

Isto je tako sa božjim učenikom. Ako je pametan, shvaća pravilno učenje i neće se dati zavesti tjelesnim oblicima. On će paziti na kakvoću duše svakoga pojedinca i odgovarajući tome s njime razgovarati. Ima puno životinja na

svijetu koje imaju ljudski lik. Ako ih kao takove prepozna, svinjama će baciti žir, stoci ječam, slamu i travu. Psima će baciti kosti.

Robovima će dati samo osnove učenja, a djeci potpuno učenje.

Postoji Sin čovječji i postoji Sin sina čovječjega. Gospodin je Sin čovječji. Sin sina čovječjega je onaj, koji će biti stvoren od Sina čovječjega. Sin čovječji je od Boga primio sposobnost stvaranja. Ali on ima također i sposobnost proizvesti rađanjem. Tko je primio sposobnost stvaranja, sam je stvorenje. Tko je primio sposobnost rađanja, sam je rođen.

Tko stvara, ne može zato također rađati. Ali tko rađa, može također stvarati.

Doduše, postoji preokrenut način govora: "Tko stvara, proizvodi". Ali proizvod stvaraoca je stvorenje samo. njegovi proizvodi nisu njegova djeca, nego samo njegova djela.

Tko stvara, djeluje u vidljivome, i sam je vidljiv. Ali tko proizvodi rađanjem djeluje u prikrivenom i sam je prikriven.

(Stvorenje) je samo kopija. Tko stvara, stvara u vidljivome. Ali tko proizvodi rađanjem, rađa u prikrivenom.

Nitko ne zna, kojega su se dana među sobom sjedinili muž i žena - nego samo oni sami. Jer u tajnosti se izvršava vjenčanje svijeta kod svih, koji su uzeli ženu.

Ali kako se već vjenčanje oskrnuća odvija u tajnosti, koliko je više neoskrnuto vjenčanje stvarna tajna.

Ono nije tjelesno, nego čisto.

Ono ne proizlazi iz (ropske) požude, nego (slobodno nastale) volje. Ono ne pripada tami i moći, nego danu i svjetlu.

Kada se vjenčanje ne odvija u tajnosti, postaje bludnost. I zaručnica ne čini blud samo onda, kada primi sjeme drugog čovjeka, već također, ako obeščasti svoj odaju vjenčanja i javno se pokaže. Smije se pokazati samo svojem ocu, svojoj majci, prijatelju supruga i djeci supruga. Njima je dozvoljeno, stupiti dnevno u vjenčanu odaju.

Neka bi se drugi zadovoljili željom, glas zaručnice čuti i trošiti njenu čast. Neka bi se hranili ostacima, koji padnu sa njezinog stola, kao psi!

Zaručnik i zaručnica pripadaju bračnoj odaji. Nitko ne može vidjeti zaručnika i zaručnicu, osim ako sam postane zaručnik ili zaručnica.

Kada je Abraham (podigao oči svoje), kako bi vidio, što je vidjeti trebalo,

obrezao je kožicu s mesa. Time nas je poučio, da se tijelo mora uništiti, prije nego se napusti ovaj svijet. Tako dugo dok su požude ljudi u skrivenom, postoje i dalje i žive. Čim postanu vidljive, umiru, isto tako kako je kod tjelesnih ljudi. Jer ako bi njihova utroba došla na vidjelo i izašla iz tijela, oni bi morali umrijeti.

Isto tako je kod stabla. Tako dugo dok je njegovo korijenje sakriveno, ono živi i raste. Ali ako njegovo korijenje dođe na vidjelo, stablo se osuši.

I tako je sa svakim stvorenjem na svijetu, ne samo sa vidljivim, nego i sa prikrivenim.

Tako dugo dok su korijeni zla prikriveni, ono je jako. ali ako se prepozna, razriješiti će se. postane li vidljivo, nestati će.

Zato riječ kaže: "Sjekira je već stavljena na korijen stabla." Sjekira nije tu zato, da siječe. što se posiječe, opet će narasti. Nego sjekira siječe do temelja korijenja, dok korijenje ne izvuče gore.

Isus je sasvim istrkao korijenje (svijeta), drugi su to samo djelomično učinili. Iskopajmo radi toga svi korijenje zla, koje je u nama, i istrknimo sasvim korijenje iz našega srca!

Ono će biti istrknuto time što ga prepoznamo. ne spoznamo li ga, ono pušta dalje korijenje u nama i rađa svoje plodove u našim srcima. Tada je ono gospodar nad nama, mi smo njegove služe. Ono nas zarobi pa mi radimo što ne želimo, a ne činimo što želimo.

Ono je i dalje moćno, jer ga i nismo spoznali.

I tako dugo dok ono postoji, također djeluje.

Neznanje je majka plodova zla. Neznanje je proizvod smrti. Jer tko je iz neznanja, nije živio, niti živi, niti će još živjeti.

Ali tko je u istini, biti će usavršen, kada će se objaviti sva istina. Jer ovdje je istina kao neznanja, ako je prikrivena, počiva (neprimjećena) u sebi.

Kada će biti objavljena i prepoznata, biti će (drugačije nego neznanje) slavljena, jer je moćnija od neznanja i zablude.

Ona, naime, oslobađa. Tako također kaže riječ: "Istina će vas osloboditi, ako ju spoznate."

Neznanje je ropstvo. Spoznaja je sloboda. Ako spoznamo istinu, žeti ćemo plodove istine u nama. Ako se s njom sjedinimo, primiti će nas kao punoća punoće.

Sada posjedujemo vidljive stvari stvorenoga svijeta. I kažemo: "One su vrijedne i moćne. Ali prikrivene stvari su bezvrijedne i slabe." Tako je uistinu,

kada stvari istine uđu u vidljivi svijet. Tada su slabe i bezvrijedne su. Ali prikrivene su jake i vrijedne.

Misteriji istine su vidljivo nastala istina. Oni su njena znamenja i kopije.

Ali sama odaj vjenčanja je prikrivena. Ona je sveto od svetih.

Još ju je zavjesa doduše prikrivala, dok je Bog vladao stvorenim svijetom. Ali ako se zavjesa rastrga, i unutrašnje dođe na vidjelo, ostati će kuća ovoga svijeta pusta, biti će razorena. Jer će sve, što je bilo kopija božje istine, pobjeći će iz mjesta (ovoga svijeta) - ali svakako ne unutra u sveto od najsvetijeg. Ne može se povezati sa čistim svjetlom i neoskrvnjenom punoćom punoće.

Ipak će uteći ispod krila križa i njegovih ruku.

Lađa će mu biti spas, ako provali poplava preko svijeta.

(Ranije) je samo nekolicina, pripadnici plemena svećenika, mogli sa visokim svećenikom dospjeti iza zavjese.

Ali zavjesa se nije rastrgala samo prema gore, tako da se (prikriveno) otkrilo samo onima, koji su odozgo. Također se nije rastrgala samo dolje, tako da se nije pokazala samo onima koji su odozdo. nego se je rastrgala odozgo prema dolje.

Oni odozgo su nam otvorili, da bi mi koji smo odozdo mogli ući u prikrivenu istinu, koja je stvarno vrijedna i moćna.

Ušli smo doduše na temelju bezvrijednih i slabih znamenja. Ali ona su samo bezvrijedna u usporedbi sa savršenom krasotom.

Postoji, naime, jedna krasota, koja daleko nadmašuje druge krasote, i jedna snaga, koja daleko nadmašuje druge snage.

Stoga se nama otvorilo savršeno i prikriveno od istine. A najsvetije od svetih nama se je objavilo i odaja vjenčanja nas je pozvala k sebi.

Tako dugo dok se zlo ne objavi, ništavno je. Ali ono nije još odstranjeno iz sjemena duha svetoga, u čijoj se sredini ugniježdilo. Radi toga razloga su ljudi sluge zlu.

Ali ako otvoreno svjetlo uđe u dan, tada će se razliti savršeno svjetlo nad svima, i svi, koji su u njemu biti će pomazani. Tada će se osloboditi robovi, a zarobljenici će biti otkupljeni.

"Svaku biljku neba sadio je moj Otac, koji je na nebu, i ona neće biti istrgnuta."

Odvojeni će se sjediniti, praznina će se napuniti.

Svi, koji uđu u odaju vjenčanja, sjediniti će se sa svjetlom. Oni se tada ne

sjedinjuju kao kod vjenčanja oskvrnuća, za koje (mi moramo najprije upaliti svjetlo), jer se odvija po noći. Vatra ovih vjenčanja gori samo po noći i onda se gasi.

Ali misterij i (svetoga) vjenčanja odvijaju se po danu i u svjetlu. A ovaj dan i njegovo svjetlo ne gase s nikada. Ako netko postane dijete sobe vjenčanja, prima ovo svjetlo. Ali ako ga ne dobije, dok je još na ovome svijetu, na drugome ga svijetu ne može primiti.

Tko ipak primi ovo svjetlo, neće biti prepoznat, niti zadržan, niti će od bilo koga moći biti uznemirivan, neovisno o tome da li živi u svijetu ili izlazi iz svijeta On je već primio istinu u kopiju.

Svijet je za njega postao vječnost, vječnost je za njega punoća punoće. Ona mu se sada objavila, jednom opet nastalom. I on sada živi (u očima svijeta) prikriven, ipak ne u tami i noći prikriven, nego prikriven u jednom potpuno savršenom danu i jednom svetome svjetlu.

PISMO REGINUSU O USKRSNUĆU

O PISMU REGINUSU O USKRSNUĆU

O uskrsnuću postoje različita mišljenja. Jedno od takvih glasi: to je općenito jedna avet, izmišljotina ljudi koji se ne mogu pomiriti sa svojom smrću.

Uobičajeno je shvaćanje o uskrsnuću, koje ne odbija u potpunosti ovu mogućnost, kaže: čovjek koji umre, odmah će poslije smrti ili na kraju svih stvari, uskrsnuti tjelesno, u jednom preobraženom tijelu, i tada vječno živjeti. Isus je, kao božji sin, pobijedio smrt i u ovoj čudotvornoj moći također probuditi mrtve - jedne u vječni život u prokletstvu, druge, koji su vjerovali u njega, u vječni život u nebu.

Rašireno je mišljenje isto: Što će se dogoditi nakon smrti, ne znam. Sada to ne treba biti moja briga. O tome i tako ne mogu ništa znati.

Objasnimo da, prije nego se osvrnemo na naš tekst, da "uskrsnuće" nema isto značenje kao i "život poslije smrti". Uz život poslije smrti vezane su dvije uobičajene predodžbe: Prvo: čovjek i poslije smrti živi dalje sa jednom promijenjenom svijesću, a ta se svijest opet dalje reinkarnira.

Drugo: čovjek i poslije smrti živi sa promijenjenom svijesću, dok se i ova svijest konačno ne raspadne, a ono što ostane inkarnira, to je ono nesvjesno - istinsko duhovno biće čovjeka.

Razmotrimo sada što kaže naš tekst o uskrsnuću, koje objašnjenje daje i ispitajmo da li je moguće to izvršiti.

To nešto vječno, što nije prepoznatljivo našom sadašnjom svijesću, a usidreno je u čovjeku kao neprolazna istina. Nasuprot tomu postoji "priroda", prolazno, čiji zakon je smrt. Čovjek je sa svojom sadašnjom svijesću i svojim tijelom prolazne prirode, koja je drijemala u čovjeku, dakle u nesvjesnome, nepoznatome vječnoga, dio je neprolazne istine.

Nedjelotvornost i besvjesnost vječnoga u čovjeku je anomalija, ne odgovara odredbi čovjeka i mora se i može promijeniti. Uskrsnuće je ta promjena.

Ono što uskrsne, vječno je u čovjeku. Uskrsnuće vječnoga u čovjeku znači: osvješćivanje ovoga vječnoga, i poslije toga slijedi djelovanje vječnoga.

osvješćivanje je jedino moguće ako svijest vezana na predodžbe šuti: jer vječna istina nije bilo kakva predodžba, nego snaga, zakon, unutarnje biće stvari. Ova snaga postepeno sama gradi organ, preko kojega će biti prepoznata: gradi jednu novu svijest. Tek će tada ljudi biti svjesni. Tada je tu izlaz iz svijeta predodžbi, u svijest stvari nasuprot predstavama i mora

uključiti svoje unutrašnje snage, a ulaz je svijet spoznaje u kojemu je nova svijest sjedinjena sa unutarnjim snagama stvari i iznutra će biti preplavljena: punoća punoće.

Što od smrti uskrsne, vječno je u čovjeku, što je u carstvu smrti bilo kao mrtvo jest okovano prolaznom prirodom. Ovo uskrsnuće nema ništa zajedničko sa životom poslije smrti, sa činjenicom da stara svijest poslije smrti još neko vrijeme živi dalje u promijenjenom obliku. Ono nema također ništa zajedničko sa buđenjem tijela ili tijelom pročišćenim poslije smrti.

Uskrsnuće se naime odvija, dok čovjek još živi.

Jer postanak jedne nove svijesti iz snaga vječnosti nije automatski proces. Čovjek u tome mora surađivati, tako da reagira na ove snage koje su nastale novim mogućnostima i da bi došao do mira svjesno se suprotstaviti svim impulsima prolaznog svijeta predodžbi koje prodiru iznutra i izvan njega. Tu je smisao izreke iz Evanđelja po Filipu: "Ako netko, dok je još u ovome svijetu, ne primi (svjetlo), ne može ga ni na drugom svijetu primiti." Poslije smrti nema više mogućnosti da se svjesno reagira.

Što uskrsne iz smrti, vječno je u čovjeku. Uskrsne li, raste nova svijest, stara umire, umiru veze i iluzije o svijetu priviđenja. To je smisao rečenice iz Evanđelja po Filipu: "Neki kažu: Gospodin je najprije umro i tada uskrsnuo. Oni se varaju. Jer prvo je uskrsnuo i tada umro. Ako netko prvo ne stekne uskrsnuće, ne može ga smrću steći."

Uskrsnuće vječnoga u čovjeku je uvjetovano time da prolazno svjesno "umre". Jer bez svjesnog usidrenja u vječnome nemoguće je čovjeku da prolazno u sebi samome spozna niti razriješi.

Uskrsnuće kao postajanje svijesti vječnoga u čovjeku je preduvjet za smrt svijesti iluzija. Time je također dana druga primjedba tjelesnoj smrti. Čovjek, u kojemu je vječno postalo svjesno, drugačije će proživjeti tjelesnu smrt nego čovjek, koji se drži sasvim prolaznosti. Za ovog posljednjeg tjelesna smrt je najprije i gašenje svijesti, koja se raspada sa tijelom za koje je bila vezana. Ali za prvoga se svijest ne gasi smrću, jer je ispunjena snagama vječnosti i time sama neprolazna. On je stvarno pobijedio smrt. A kako više nije ovisan o prolaznim pojavama svijeta, ne treba također više inkarnirati.

Ali oko slijedi također postanak svijesti vječnoga i jedno djelovanje vječnoga, tada čovjek nije pobijedio tjelesnu smrt samo preko neprolazne svijesti, već i u drugom pogledu.

Postanak svijesti znači: snage vječnosti ulaze u spoznaju, u organe spoznaje, koji su se sami oblikovali. Djelovanje ovdje znači: također gradite nove organe djelovanja, preko kojih čovjek može svjesno izvesti novu osobu, koja se može

predstaviti sposobnošću za odluke, mišljenje, osjećanje u neprolaznom svijetu i odašiljanje snaga neprolaznog svijeta. Ova "osoba" se još za vrijeme života gradi u prolaznoj osobi: a ako ova umre, stupa u akciju nova osoba, u "vidljivo". To bi bilo tijelo uskrsnuća, sa kojim se je Isus pokazao svojim učenicima. To je neprolazno tijelo. Dakle, takav je čovjek tjelesno pobijedio smrt, "novo tijelo", koje se sastoji od snage i svjetla, naraslo je. Stoga naše pismo kaže: što je dakle uskrsnuće? To je nastajanje vidljivima onih koji "uskrsnu."

Kakvu ulogu igra Isus u našem tekstu u ovim procesima? Pri uskrsnuću onoga vječnoga u čovjeku, nastajanje svijesti i djelovanjem vječnoga ne radi se o jednom običnom poklonu, kojega prolazni čovjek primi božjom milošću, ako samo vjeruje u tu mogućnost, nego je to revolucija cijeloga bića, jedno gutanje prolaznog od neprolaznog - pri čemu čovjek mora surađivati.

Usprkos tome on ne može ove procese izvršiti vlastitom snagom. I radi toga opisuje pismo Reginu, kako Isus kao čovječji sin i božji sin, koji raspolaže sa obje vrste svijesti i snaga, kao jedno dvostruko biće proživi ovaj proces uskrsnuća i time oslobađa snage, koje omogućavaju izvršenje. "Milost" je kada se ove snage stave na raspolaganje.

Ljudima, koji se iz dana u dan muče, ova vrsta uskrsnuća izgleda kao neka davno iščezla Priča ili nejasan san. Ono vječno je ipak u čovjeku prisutno i ono uznemirava čovjeka, bilo kao priča ili kao san. Ovo stanje zarobljenosti vječnoga u prolaznom u stvarnosti jedno je neprirodno stanje. Stoga naš tekst kaže: uskrsnuće je jedna "nužnost" za čovjeka. Tek kroz njega će postati istinskim čovjekom, još prije tjelesne smrti.

PISMO REGINU O USKRSNUĆU

Ima ljudi, dragi Reginus, koji žele što je više moguće naučiti. I u toj čvrstoj namjeri ulaze u probleme, koji još nisu riješeni. Ako tada nađu neko rješenje, počinju su koješta uobražavati.

Ali ja sam mišljenja, da oni pri tome ne polaze od same istine. Jer oni više traže svoj mir nego mir, koji smo mi primili od našeg spasitelja, gospodina Krista, kada smo spoznali istinu. U njoj možemo počivati stvarno u miru.

Ako me sada pitaš o uskrsnuću, spreman sam ti pod ovim preduvjetom odgovoriti. Ono je svakako nužnost za ljude. Usprkos tome mnogi ne vjeruju u uskrsnuće, a samo nekolicini će biti dodijeljeno. Radi toga želimo sada o tome govoriti.

Kako se ponašao naš Gospodin, kada je bio u tijelu i objavio se kao Božji sin? Stanovao je na (donjem) mjestu na kojemu i ti također stanuješ. Govorio je o zakonu ove prirode: to znači "smrti".

Ali Božji sin, dragi Reginus, bijaše također čovječji sin. Radi toga je posjedovao oboje, ljudsko i božje biće. I on je mogao pobijediti smrt, jer bijaše božji sin. No kako je također bio čovječji sin, mogao je stvoriti mogućnost (našeg) povratka k punoći punoće. Jer on bijaše od pradavnine odozgo, sjeme istine, on bijaše prije nego je nastao svijet sa svim svojim bezbrojnim vladarima i moćima.

Znam, govorim ovdje o rješenju jednog teškog problema. Ipak, ako se polazi od same istine, nema ništa težeg. Jer rješenje se samo približilo, u sredinu (svijeta), da ne bi ništa sakrilo i da bi sve pokazalo što se odnosi na našu egzistenciju: razrješenje zla s jedne strane i objavljivanje odabranih s druge strane. Tako je proizišla istina i duh iz Boga. Iz (božje) milosti slijedi istina.

Spasitelj je progutao smrt. On je odložio svijet koji je prolazan (kao haljinu). To je ono, što prije svega moraš znati. On (se) preobrazio u neprolazno i (uskrsnuo je), time što je prividno progutao ne-prividnim. Tako je prokrčio put do besmrtnosti. Jer na ovaj je način postalo moguće, da mi s njim patimo, kako kaže apostol, da s njim uskrsnemo i s njim odemo u nebo.

Ako se u ovome svijetu potvrdimo u ovome smislu kao nosioci njegove snage, tada smo zrake njegove snage i od njega smo dodirnuli - dok u njemu ne utonemo: to je smrt, dok smo još na životu. Tada će nas on uzdići gore k nebu kao zrake sunca, i nitko nas ne može zadržati: to je uskrsnuće u duhu, koje u sebi sadrži dušu i ono od tijela.

Ako netko ne vjeruje, ne koriste mu ništa uvjeravajući argumenti. Jer ovdje se radi o vjeri, moj sine, a ne o uvjerenju (argumentima). Tko je (po istinskom biću) mrtav, uskrsnuti će.

A postoji li i jedan među (takozvanim) filozofima ovdje u prolaznom svijetu, koji stvarno vjeruje? Ali mrtvi će uskrsnuti, i ako i svi filozofi u ovom prolaznom svijetu ne vjeruju. Pusti ih - oni su samo ljudi, koji se okreću oko sebe.

Ali mi smo našom vjerom upoznali sin a čovječjeg i vjerujemo, da je on uskrsnuo od mrtvih. O njemu možemo reći: On je uništio smrt. On je velikan, u njega vjerujemo. Radi toga smo i mi (veliki) jer vjerujemo.

Misli spašenih su neprolazne, a duh onih koji su ga prepoznali, ne može potonuti. Mi smo odabrani za spasenje i razrješenje i od početka smo određeni za to da ne padnemo u ludilo kao oni koji nemaju spoznaju. Mi ćemo postati mudri kao takvi koji su spoznali istinu. Tko u istini ostane, ne može ju izgubiti, i ona se ne može rastočiti kao nešto što je nastalo, (dakle, nešto prolazno).

Moćna je ponoć ponoće. Nesvjesno je ono, što se je odijelilo od toga: nastalo je kao (prolazni) svijet. Ali svijet neće biti obuhvaćen od nastalog, od (stvarnog) postojećeg. Radi toga ne sumnjaj u uskrsnuće, Reginus. Nekoć nisi postojao u tijelu, a ipak ti je tijelo bilo dano, čim si ušao ovaj svijet. Zašto, dakle, ne bi također primio tijelo, ako se uzdižeš u vječnost?

Zar ti već ne pripada ono, što je bolje od svakog tijela, što tijelu koje je nastalo radi tebe, daje život? Zar ti nije dano ono što ti pripada potpuno na raspolaganje?

Što ti sada u stvari nedostaje, ako si u ovom prolaznom svijet ovdje? Da bi to doznao, jako se trudiš! Ti znaš, da poslije poroda izlazi posteljica - starost. Ti si dakle prolazan. No, gubitak ove prolaznosti je upravo tvoja prednost. Jer ako napustiš ovaj svijet, ništa vrijednoga ne ostavljaš iza sebe. Zlo je bezvrijedno.

Samo nas milost spašava iz ovih mjesta prolaznosti, iz ovoga svijeta, kojemu pripadamo - inače nitko drugi. Ali mi smo spašeni! Primili smo svetost u punom obimu. Obujmimo ipak ove misli u svoj bistrini. Shvatimo ih ipak jasno!

Mnogi tražioci istine žele također znati da li će spašeni, kada napusti svoje tijelo, biti odmah spašen. U to ne treba sumnjati. (Jer je jasno) da vidljiva osoba, kada umre, neće biti spašena, ali uistinu živa osoba se nalazi u smrtnoj

osobi. Ona je ta koja uskrsava. Što je dakle uskrsnuće? To je postajanje vidljivima onih, koji uskrsnu.

Trebaš se samo prisjetiti Evandjelja, gdje piše, da se je Elija prikazao i s njim Mojsije, da bi obznanili da uskrsnuće nije izmišljotina. Ono nije avet, nego činjenica. Naprotiv: prije je svijet avet nego uskrsnuće, koje se dogodilo preko našeg Gospodina i spasitelja, Isusa Krista.

Na što se sada svodi zaista moje učenje? Sve što živi, umire. Ljudi žive u velikoj iluziji. Od bogatog postaje siromašno, prijestolja se ruše, sve se mijenja. Cijeli je svijet iluzija. Ali ja ne želim, više nego što je to potrebno, sudjelovati u ovoj stvarnosti. Nije svako uskrsnuće od ove vrste. Njegova je istina sigurna, isto kao i ono što stvarno postoji i što će se objaviti, da će se stvari mijenjati i prelaziti u novi oblik postojanja. Jer se neprolazno spušta u prolazno i svjetlo zrači dolje u tamu i proguta ju. Punoća punoće odstranjuje nedostatak. To su osobine i obilježja uskrsnuća. To je ono što će do dobrog djelovati.

Radi toga napusti znanje, koje je samo dio, Reginusu i ne idi za tijelom, nego napusti ono što je nepotpuno djelo - tako ćeš zadobiti uskrsnuće. I onaj, koji je smrtnan, zna o sebi samome da je smrtnan. I ako je proveo mnogo godina života, konačno ga zahvati smrt. Tako znaj također i ti, da si uskrsnuo i da te uskrsnuće uhvatilo. Svatko zna da mora umrijeti, ali ti, koji imaš uskrsnuće, ne možeš se dalje tako ponašati kao da moraš umrijeti. Jednu takvu ludost si ne možeš dozvoliti. Svako treba neko vrijeme vježbati, prije nego nauči prve lekcije. Ali tada više ne treba lutati, nego se može sam primiti, takav kakav je bio u pradavnini.

Ovu sam spoznaju primio od moga Gospodina Isusa Krista, koji sve nesebično poklanja. Ja sam ju prenio tebi i tvojoj braći, mojim sinovima. Ništa vam nisam uskratio, što bi na bilo koji način moglo poslužiti vašem jačanju. Ali ako sam nešto napisao i najavio što je previše duboko, rado bih to želio objasniti, ako pitate. I nemoj zavidjeti bilo kome u tvojoj grupi, koji bi pri tome možda mogao pomoći. Mnogi će zajedno usmjeriti pažnju na ovo što sam ti napisao. Ovime vam kazujem, kako ćete među sobom održati mir i moći primiti milost. Pozdravljam te i sve vas koji se bratski volite.

O DUŠI

O RASPRAVI O DUŠI

Najvažniju ulogu kod svih procesa, koje opisuje evanđelje istine, evanđelje po Filipu i pismo Reginusu o uskrsnuću, ima duša, i to zapravo njezin svjesni dio: svijest.

Rasprava o duši razlaže dalje neke izjave iz ovih evanđelja, glede uloge duše, svijesti, i koristi pri tome usporedbu duše sa ženom koja se može odati bludu, ali i njoj predodređenom suprugu.

Sada je duša tj. svijest, predana svijetu prolaznih priviđenja i biva od njega oplodena: rađa predodžbe i s njima povezana djela. Njena "maternica", organ oplodnje, je "izvana", to znači da ona prepoznaje u sadašnjem stanju samo stvari nesavršenstava - stvari čija je predodžba u vremenu i prostoru, a ne njeno unutarnje biće. Ova se svijest predodžbi nikada neće nasititi: poput "bludnice" trči od muškarca do muškarca, traži ispunjenje, koje ovako ipak nikada neće naći. Na razini razuma ide od jedne ideologije, religioznog, ezoteričnog ili psihološkog sistema do drugog: na razini osjećaja pokušava prakticiranjem meditacija i doživljavanja samoiskustva: na nivou života pokušava promijeniti svijet pozitivnim mišljenjem, osjećajem i djelovanjem. Ali nakon nekog vremena opet ostaje praznih ruku - ostaje samo razočaranje i oštećenje. A Što je rezultat ovakvog ponašanja? Gluhoća i sljepilo za zov iz vječnosti, zbunjenost srca. A zavodnici su svi ovi "brakolomci", jer mnogo obećavaju i dolaze u velikom sjaju. Samo dijete rođeno iz ovih mnogobrojnih veza i biti će također predano tjelesno bludu, kojemu pozivaju mnogi sistemi oslobođenja ili zbog pomanjkanja orijentacije i zbunjenosti srca, prividno oslobođenje.

Ali takvo je vladanje nedostojno duše, svijesti. Njena uloga nije u svijetu prolaznih predodžbi, nego joj je odredba u vječnosti. Vječan je duh koji leži sakriven i nesvjestan u ljudima. Radi se o tome da se svijest oslobodi od svijeta predodžbi, potpuno se očisti od svih fiksnih ideja koje su u nju prodrle - i gleda prema "zaručniku". Tek tada je moguće da se duh, koji je vječan, pokaže duši, uđe u nju, potpuno ju obnovi, i dade joj natrag njezino dostojanstvo.

Svijest prožeta od spoznaje vječnoga, od duha, postat će sasvim nova, mijenja se u svijest koja opaža iznutra prema van. Njena se "maternica" okreće prema unutra. A veza ove svijesti sa duhom, spoznaja, drugačija je od veze svijesti predodžbi sa priviđenjima. Kod posljednjeg ostaju ipak dva uvijek

dva. U tome se upravo sastoji nezadovoljstvo, što je duši povod za dalje eksperimente. Ali u vezi sa duhom, svijest je spoznaja sama, koja će biti prožeta od nje i prožimat će ju sa svoje strane, tako da će one biti "jedan jedini život". Time je ispunjena pradavna čežnja duše, koja se je stalno usmjeravala na krive ciljeve u svijetu predodžbi. Sad a je povezana sa svojim istinskim ciljem, vječnošću, i više ne treba tražiti.

Tako je svijest, duša, na istome mjestu gdje je bila prije: bijaše povezana sa zaručnikom, sa "prvorodnim", od Oca i Majke ljudskim rođenim, neprolaznim duhom, koji bijaše u Ocu. Sjedinjenjem sa ovim duhom, vraća se natrag mjestu svoga oca. I sada može rađati opet djecu, koja su savršena i trajna, može izgovarati riječi i oslobađati snage koje potječu iz svijeta duha. Ona tako izvršava misterij uskrsnuća, postajanje svijesti duha i postajanje djelotvornosti duha novim djelima; ona izvršava misterij odlaska u nebo, "puta k ocu gore", i misterij svetoga vjenčanja, ulaska u ponoću ponoće.

Za to je preduvjet misterij krštenja sa vodom, pokora (kajanje). Spoznaja je prvi korak veze sa duhom, i ona odgovara vezi sa svijetom predodžbi a ne sa odredištem i dostojanstvom čovjeka: da oblik svijesti koja je vezana na predodžbu mišljenja, osjećanja i život degeneracija je one svijesti koja živi neposredno u spoznaji i stoga je ujedinjena sa svime.

Iz ove spoznaje javlja se čežnja za spasenjem, za ponovnim zadobivanjem izgubljenog,

i također nastaje jedan proces čišćenja: u smirenom gledanju prema istinskoj spoznaji, sve će se pogrešne ideje i iz toga proizlazeće navike prepoznati kao prolazne i time biti razriješene. Djelovanjem snaga vječnosti, također se razočaranja i oštećenja duše mogu opozvati, tako da može početi regeneracija. Psalmist će citirati u tom smislu: (a citati iz svetog pisma, koji objašnjavaju, nalaze se često u ovome tekstu): "onaj koji tvoj život oslobodi od pokvarenosti... tvoja usta načini veselima, i ti ćeš opet postati mlad kao orao."

O DUŠI

Mudraci prije našeg vremena dali su duši jedno žensko ime. I ona je stvarno, po svom biću, ženska. Ona i posjeduje maternicu kao žena.

Kada je još kod Oca bila sama, bila je djevica i po osobi muškarac-žena. Ali kada je pala dolje u tijelo, pala je mnogobrojnim razbojnicima u ruke. I ovi su se zločinci međusobno bacili na nju i obeščastili ju. Neki su ju silovali, drugi podmitili podlim darovima. Ali svi su ju osramotili. Izgubila je svoje djevičanstvo, predala je svoje tijelo na milost i nemilost svakome.

I uvijek, kada bi ju spopala pohota za nekim muškarcem uobražavala si je da je to njezin istinski suprug.

Ali nakon što se je bila sramotno predala nevjernim brakolomcima i dala im se iskoristiti, jako je stenjala i pokajala se.

Ali kada je okrenula svoje lice od ovih ljubavnika, odmah je opet trčala k drugima, koji su ju prisiljavali da bude s njima u njihovim spavaonicama, po njihovoj volji i volji njihovih gospodara. Nije ih se više, od srama, usudila napustiti.

Dugo vremena su oni laskali da su vjerni, pošteni i časti dostojni supruzi, ali su ju na kraju ipak ostavili samu. Tada ostaje tako zapostavljena kao jedna siromašna, osamljena i bespomoćna udovica, koju nitko ne sluša u njezinoj patnji. Od njih nije ništa zadržala osim obeščaćenja koja su joj u općenju s njom nanijeli.

A što su rezultati, djeca ovih ljubavnika? gluhoća, sljepoća i zamršenost srca!

Ako ju sada Otac, koji je gore na nebu, traži i pogleda ju dolje i vidi kako stenje, kako se kaje za svoje strasti, svoje besramno ponašanje, svoj blud koji je činila, kako počinje zazivati njegovo ime, tražiti pomoć, tako što zove svojim cijelim srcem i kaže: "Spasi me, Oče! Pogledaj, želim ti položiti račun, jer sam napustila moju kuću i pobjegla sa moga djevičanskog ognjišta. Obraćam se opet k tebi." Ako on dakle vidi, da je u njoj ovakvo uvjerenje, odlučiti će da joj vrati natrag njeno dostojanstvo i smilovati će joj se jer puno je patnje prošla otkada je napustila svoju kuću.

Duh proriče o bludu duše na mnogo mjesta. Tako kaže kod proroka Jeremije: "Kada se muškarac rastane od svoje žene i kada ona ode od njega, i uzme drugog muškarca, smije li ju on također opet uzeti? Zemlja je onečišćena, zar ne? Iako si bludničila sa mnogobrojnim ljubavnicima, dođi ipak opet k meni, kaže Gospodin. Podigni svoje Oči u visine, i pogledaj kako bludničiš svuda. Sjediš na cesti i kao Arap u pustinji vrebaš i onečišćavaš zemlju svojim bludom

i zlom. Imaš čelo bludnice, ali se više ne želiš sramiti i ipak višeš prema meni: Dragi Oče, ti majstore moje mladosti!" (Jer. 3. 1-4)

Isto je napisano kod proroka Hosea: "Izrecite sud o vašoj majci - ona nije moja žena i ja ju ne želim imati! -znači ako bi odbacila svoj blud sa lica i brakolomstvo sa svojih grudiju, da ju ne bi голу svukao i predstavio onakvom kakva je bila kada je bila rođena, da ju ne bi načinio poput pustinje i osušene zemlje, da ju ne bi ostavio da umre žedna i da se ne bi smilovao njezinoj djeci, jer su to djeca bluda, a njihova je majka bludnica koja ih je nosila, srami se i kaže: Želim otići sa svojim ljubavnicima, koji mi daju kruha, vode, vune, kudelje, ulja i pića. Zato pogledaj, oporučno ću ostaviti trnovitim tvoj put, podići ispred zid kako ne bi mogli naći njezinu stazu: a ako bude trčala za svojim ljubavnicima, da ju ne uhvate, a ako ih ona bude tražila da ih ne može naći, i da mora reći: Želim se vratiti svome prijašnjem mužu jer mi je on bio bolji nego je ovaj sada." (Hos. 2, 2-7)

Ponovo kaže kod Hesekiela: "Iznad svih ovih zločina (oh jao, jao tebi! kaže gospodin Gospod), sagradio si kapelu kumira i napravio oltare na svim ulicama: na svim si ulicama sagradio svoje oltare, napunio tvoju ljepoticu ispraznom strahotom: širila si noge pred svima koji su prolazili i vodila si veliki blud. Sa djecom Egipta vodiš ozbiljan blud, sa tvojim susjedima, koji imaju veliko tijelo." (Hes. 16, 23-26)

Tko su djeca Egipta, koja imaju veliko tijelo, ako nisu oni koji imaju tijelo, osjete i stvari zemlje, sa kojima se duša uprljala na ovome mjestu, onda kada je uzela kruh, vino, ulje, haljine i sve vanjske ukrase, koji obujmljuju tijelo prema van? Vjerovala je da bi joj to sve bilo od koristi!

U ovome bludničanju Apostoli su najavljivali spasitelja: "Čuvajte se, očistite se od toga!" (npr. 1. Thess. 4, 3) Pri tome ne govore o bludu tijela, nego prije svega o duši. Temeljem ovog razloga apostoli pišu (savršenima) božjima, da ne padnu (u ovo bludništvo).

Ali velika je borba radi bluda duše. Tek iz nje proizlazi blud tijela. Stoga Pavao piše u pismu Korinćanima: "Pisao sam vam u pismu da ne trebate imati posla s bludnicama. Ne mišljah čak na bludnice ovoga svijeta ili škrce ili razbojnice i pogane, inače biste morali svijet napustiti." (1. Kor. 5, 9) Isto tako govori o duhu: "Jer ne borimo se mi protiv krvi i mesa, nego protiv kneževa i silnika, naime Gospodara svijeta, koji vladaju u tami ovoga svijeta, sa zlim dusima pod nebom." (Eph. 6, 12)

Tako dugo dok god duša bez obzira trči za svakim i sa svakim vrši razvrat, tko ju god sretne, uprlja se, i mora bolno patiti zbog svih kojima se je bila predala. Ali ako osjeti bolove u kojima živi, plače prema ocu i kaje se, te će joj se otac smilovati i okrenuti njenu maternicu.

Materica naime, koja je bila prije okrenuta prema van, opet će se okrenuti prema unutra, te će tako duša dobiti opet svoje istinsko biće. Jer materica duše nije ista kao materica tjelesne žene.

Tjelesna materica žene je, kao i sva utroba, u unutrašnjosti tijela. Ali maternica pale duše leži na njenoj vanjskoj strani kao muški spolni organi, koji su izvana. Ako se sada materica duše, po volji Oca, okrene prema unutra, uranja u pročišćavajuću kupku u kojoj se odmah čisti od prljavština, koje su joj bile nanesene na vanjskoj strani. Isto kao što se prljavo rublje pere u vodi koja ga okružuje, sve dok se ne ispere i bude čisto. Ali čišćenje duše se sastoji u tome da postane nova, da dobije opet svoje pradavno biće i da se okrene. To je njeno krštenje. Tada se opet može početi silno kretati i s velikom snagom, kao što i roditelje snažno i sa silom kod poroda kolaju.

Budući je ona žena i ne može sama stvoriti dijete rađanjem, Otac joj je poslao sa neba njezinog supruga, njezinog brata, prvorođenoga.

Zaručnik se spustio k zaručnici. Ona je prestala bludničiti i očistila se je od oskvrnuća ljubavnika. Obnovila se je u zaručnicu. Očistila se je u vjenčanoj odaji. Namirisala se je lijepim mirisom, sjedila unutra i čeznula za istinskim zaručnikom.

Više nije trčala na trg i nije, nakon što ju je spopala pohota, općila sa svakim najboljim. Sve više je neprekidno težila za zaručnikom, očekujući dan kada će doći, a ipak ga se bojala, jer nije znala kako on izgleda. Izgubila je sjećanje na vremena prije pada iz kuće Oca.

Voljom njenog Oca bijahu njeni snovi njime ispunjeni, kao kod žena koje vole istinski svoga muža. Voljom njenog Oca došao je zaručnik k njoj u pripremljenu odaju vjenčanja. On je prekrasno okitio odaju vjenčanja. Jer ovo vjenčanje nije poput vjenčanja tijela gdje oni koji zajedno spavaju osjećaju slast. Oni koji izvršavaju sveto vjenčanje, ostavljaju muku požude kao teret iza sebe i (ne razdvajaju se nikada više) jedno od drugoga. Zaista, sveto vjenčanje nije (od tjelesne vrste). Već kada se sjedine, postaju jedan jedini život.

Zato je prorok rekao za prvog muškarca i prvu ženu: "Oni će biti jedno tijelo!" (1. Mojsije 2, 24). Jer prvi muškarac i prva žena bijahu povezani jedan s drugim kod Oca. Kasnije je tek žena izgubila muža, koji je njezin brat. Ovo vjenčanje sada ih opet sjedinjuje jedno s drugim. Duša se ponovo sjedinjuje sa svojim stvarnim ljubljeni, svojim istinskim gospodarom, kako stoji napisano: "Gospodar žene je njezin suprug." (npr. 1. Mojsije 3, 16)

Opet ga je pomalo prepoznala, veselila se i plakala pred njim, kada je razmišljala o svojoj sramoti i osamljenosti. Okitila se prekrasnije, kako bi mu

se sviđala i kako bi kod nje ostao. Tako je i prorok u psalmima rekao: "Čuj kćeri, pogledaj i prisloni tvoje uši: zaboravi svoj narod i kuću očevu, tako će se kralj veseliti tvojoj ljepoti: jer on je tvoj Gospodar." (psalm 45, 10-11)

Jer zaručnik joj vraća njezino dostojanstvo, tako da odvraća svoje lice od svoga naroda i mnogobrojnih ljubavnika, u čijoj je sredini prije boravila. Ona opet poštuje samo svoga kralja, svoga istinskog Gospodina, i zaboravlja kuću svoga zemaljskoga oca kod kojega joj nije bilo dobro i sjeća se opet svoga Oca na nebu.

Isto tako bijaše Abrahamu rečeno: "Idi iz tvoje domovine i od prijatelja tvojih i iz kuće oca u zemlju koju ću ti pokazati." (1. Mojsije 12, 1).

Tako se dakle duša okitila u svojoj ljepoti (...) i sreća je svoga dragoga. A i on je nju također ljubio. A kada se s njim sjedinila, primila je sjeme od njega - to je duh koji oživljava. Stvorenja iz ove veze ostaju na životu i dobra su.

U tome se sastoji savršeno čudotvorno rođenje koje se odvija ovim vjenčanjem, po volji oca. Jer je dužnost duše da se sama opet rađa i postaje onakvom kakva je bila prije. Tada se pokreće opet iz same sebe. I ona je primila božje biće od Oca postala je nova i zauzeti će ono mjesto na kojemu je bila u početku. To je uskrsnuće od mrtvih. To je spas iz zarobljeništva. To je uznesenje na nebo. To je put gore k Ocu. Radi toga je prorok rekao: "Hvali Gospodina moja dušo, i što je u meni, tvoje sveto ime! Hvali gospodina, dušo moja, i nemoj zaboraviti što ti je dobra napravio: oprašta ti sve tvoje grijehe i liječi sve tvoje slabosti, razrješava tvoj život od pokvarenosti, okrunjuje te milošću i milosrđem: tvoja usta čini radosnima i ti ćeš postati opet mlad kao orao." (Psalm 103, 1-5) Ako, dakle postane duša nova, uzdiže se gore i slavi Oca i njenog brata, preko kojega je spašena. Tako će duša biti ponovnim rođenjem spašena. Ali to se ne događa asketizmom, niti vježbama, također ne napisani učenjem, nego samo milošću (božjom), to je (božji savršenima) dar. Ovaj nebeski dar je za njih. Radi toga je spasitelj zvao: "Ne može k meni nitko doći, nego koga Otac povuče, koji me je bio poslao, i ja ću ga probuditi na sudnji dan." (Ivan 6, 44).

Želimo radi toga pozvati oca, pozvati ga sa svom svojom dušom. Ne vanjskim riječima, već duhom, koji je u unutrašnjosti, koji dolazi iz dubine, time što stenjemo i činimo pokoru radi načina života koji smo vodili, time što stenjemo i činimo pokoru radi načina života, koji smo bili vodili, time što grijehe spoznamo, time što priznao praznu zabludu, u kojoj smo se nalazili i praznu žurbu u kojoj plaćemo radi načina našeg boravka u tami i zato što su nas gutali valovi, time što smo se sažalili nad nama samima, da bi nam se smilovao, zbog čega sami sebe mrzimo, naime zbog našeg sadašnjeg stanja.

Jer ovako govoraše spasitelj: "Blaženi su, koji pate, jer oni trebaju biti

utješeni. Blaženi su koji gladuju i žedaju za pravdom: jer oni će se nasititi." (Luk. 6, 21) I opet je on rekao: Tko dođe k meni, a ne mrzi svoj vlastiti život, ne može biti moj učenik. (Luk. 14, 26)

Jer spasenje započinje pokorom. Zato je Ivan došao prije Krista i objavio krštenje pokore. Ali pokora se izvršava u patnji i brizi. Otac je ipak ljudima prijatelj. I on uslišava dušu, koja ga zove, i šalje joj svjetlo za spasenje.

Radi toga je govorio duh kroz proroka: "Reci djeci mojega naroda: Ako vaši grijesi i sežu od zemlje do neba i crvene se kao šarlah i crnji su od rupčica, a vi se okrenete k meni cijelom svojom dušom i kažete: moj Oče - ja ću vas, kao sveti narod, uslišati."

A na drugome mjestu: "Tako govori Gospodin, sveti Izraelac: Ako se vratiš i budeš uzdisao za spasom, biti ćeš spašen i shvatiti ćeš gdje si bio sve one dane, kada si imao povjerenja u ono isprazno." (Jes. 30, 15)

Opet se na drugome mjestu kaže: "Jeruzalem jako plakaše i kriknu: Smiluj mi se! On će se smilovati On će se smilovati glasu tvoga plača. A kada je vidio, čuo te je. Gospodin će vam dati kruh patnji i vodu boli. Od sada ti se ne trebaju približavati oni, koji te zavode." (Jes. 30, 19-20)

Stoga moramo zazivati Boga danju i noću, ispružiti ruke gore k njemu kao ljudi, koji na hučecem moru zazivaju Boga svim svojim srcem, ne samo da prividno tako izgledaju. Jer koji ga prividno prizivaju, sami sebe varaju, jer Bog gleda bubrege i srca ispituje, koji su u donjem mjestu, kako bi mogao prepoznati spasenje čestitih. Jer nitko spasenja nije dostojan, ako još uvijek voli mjesto zablude.

Radi toga je napisano kod pjesnika:

Odisej je sjedio i plakao na otoku. Bijaše tužan, svoje je lice okrenuo od govora Kalypse i njenih prevara i želio je vidjeti svoje rodno mjesto i dim, koji se diže od njegovih kuća. Da nije obio pomoć sa neba, nikada ne bi stigao kući u svoj rodni grad. (Po Odiseju I, 48-59)

Isto tako Helena (duša) govori:

Ali (moje srce) klikaše o d veselja, jer ja žudah za povratkom.

I ona stenje:

Afrodita me je prevarila. Udaljila me je daleko od moje domovine i od prvorođene kćeri i od moga plemenitog supruga. (Po Odiseju IV, 360-264)

Ipak, ako duša napusti svoga savršenog supruga radi prevare božice ljubavi, koja vlada donjim mjestom, patiti će zbog štete. Ali ako stenje i čini pokoru, vratiti će se natrag u svoju kuću. Izrael se također nije odmah mogao izbaviti i vratiti kući iz zemlje Egipta, kuće ropstva, - tek kada je uzdisao za Bogom, tek kada je plakao radi tlačenja.

Tako je zapisano u Psalmima: "Ja sam tako umoran od stenjanja, moj krevet

cijelu noć suzama i kvasim moj logor. Moja osobnost je raspadnuta od tuge i ja sam ostario, jer ja ću se zdvojan bojati. Odlazite od mene, vi svi zločinci, jer Gospodin čuje moj plač, Gospodin čuje moje preklinjanje, moju molitvu Bog prihvaća." (Psalm 6, 6-9).

Ako se istinski kajemo, Bog će nas uslišati, dobroćudni, Bog velikog smilovanja, pripada mu hvala do u svu vječnost.

Amen.

EVANĐELJE PO TOMI

O EVANĐELJU PO TOMI

Evandjelje istine nadasve je pokazalo spoznaju Oca kao medija u kojemu se ovija čovjekovo razrješenje: , evandjelje po Filipu uzdiglo je snagu istine duha Svetoga, samo u kojemu je moguća ova spoznaja i razrješenje - evandjelje po Tomi naglašava riječi da Isus sin - kao Krist, koji je istina, nje govorio - kao povijesni Isus. Isusove izreke se poput dragulja nižu u lancu jedna na drugu, svaka izbrušena i svijetli različitim bojama.

Čvrste i kristalno jasne poput dragog kamena su formule: uske i precizne, koje koncentrirano sve sadrže i sakupljaju ono što kao svjetlo spoznaje može doći ljudima i od njih biti prepoznato. Ovdje je spoznaja i snaga obuhvaćena riječima - primjerena za daljnje prenošenje od usta do usta, primjerena za zadržavanje u pamćenju, sposobna da poput sjemena u svijesti klija i razvija snage razuma i promjene.

Izreke su djelomično tematske, djelomično asocijativne, sastavljene po sličnim motivima, ne tako poredane jedna za drugom da ne bi tijekom misli u tekstu mogao biti razumljiv. Svaka je pojedinačno kao mamac u kojem se cijeli svijet vrti: od nepokretnog mira svijet pokreta biti će osvjetljen i prozren.

Kontrastom su označene skoro sve poslovice. U prednjem su planu izjave koje opisuju odnos dvaju bića ili stvari, koja principijelno ne odgovaraju jedan drugome, ali su ipak međusobno povezani bilo da životinja i čovjek u sistemu čovjeka stoje nasuprot jedan drugome, bilo da prolazni svijet i neprolazno nebesko carstvo prodire jedan kroz drugog. Nije moguće da oboje mogu stalno postojati jedno s drugim. To je temeljno stanje čovjeka i svemira.

Ovo će doći djelomično do izražaja kroz biblijsko evandjelje poznatim nam slikama usporedbi, kao npr. da se ne može ulijevati novo vino u stare mjehove, jer stari mijeh (stari čovjek) nije dorastao snazi vina (Duha) (47) ili da "mrtvi", na svijet vezni ljudi, ne "žive", oni koji žive u nepromjenjivom carstvu, ne "umiru", također ako i umru po tijelu (11).

Ali mnogobrojne i raznovrsne su nama nepoznate slike: govoriti će se o svijetu koji je "leš", nedostojan živoga (56); da se onaj koji je prazan puni sa svjetlom, dok se onaj koji je podijeljen u mnoštvo puni tamom (61): postoji mjesto gdje oni koji slijede blažene ne mogu naći ni jedno mjesto, jer je to mjesto istine (68, 69a): da nešto neprolazno, koje netko u sebi proizvodi, spasi ga, dok ništa ubija čovjeka (70); da svetost ne pripada onima, koji po tijelu

proizvedu nešto vrijedno, nego onima, koji čuju riječ Oca i sačuvaju ju (79): da netko, kao Adam, može posjedovati najveću moć i najveće bogatstvo svijeta, bez da ipak sudjeluje u životu carstva (85).

Nespojive su tako ove obje sfere kraljevstva neba i svijeta, neprolaznog i prolaznog čovjeka, koji prije ili kasnije prvi drugoga - ili drugi prvoga - upiju u sebe i moraju se izjednačiti. Tada je dobro ako neprolazno proguta prolaznog čovjeka životinju, koji je označen kao lav. Ali je također moguće, da se dogodi ono strašno i da čovjek životinja proguta čovjeka duha (7). Sada je u svijetu prostora i vremena svjetlo Oca od lika ovoga svijeta, od tijela, zatamnjeno i prikriveno. Ali u vječnosti, svjetlo svijetli, obuzima tijelo sasvim u sebe i čini ga svijetlim. (83). I uvijek opet će se o tome govoriti, da dvoje - naime još prikriveni i vidljivi čovjek - moraju postati jedno, jer nekoć su bili jedno: dvostrukost je veliko zlo, ona se stvara tako da onaj podređeni, tijelo, vine se u vis k Gospodaru i tlači duh. Ali jedinstvo može nastati samo, ako ovo gospodarenje umre i ako se ponovo utvrdi istinski red stvari u kojemu je tijelo izraz duha. Vanjsko mora postati kao unutarne, a donje kao gornje (22).

Tako se također muško i žensko ujediniti, a to znači da podjela spolova postoji u svijetu predodžbi, a ona će se morati dokinuti (30). Razvija li se opet istinsko biće čovjeka i gradi li se jedno novo neprolazno tijelo, to će ovo novo biće spolno biti autonomno, kod jednog će jezgra bića biti "muško", a neprolazno tijelo "žensko", a kod drugoga obrnuto. Svako novo biće ima oba spola u sebi, aktivno i pasivno, i može stoga proizvoditi novo iz samoga sebe. (22)

Također 114 poslovice govori o ovome.

Petar govori o tradicionalnoj predodžbi, kako jedna žena ne može pripadati "odabranima".

U njoj nema "duha", naklonost za istinskog čovjeka nije djelotvorna, praktički nije prisutna, jer je prolazni čovjek, prolazna duša kod nje jače vezana na prolazni svijet nego kod muškarca, nadasve radi biološke uloge žene.

Isus objašnjava problem jednim drugačijim nivoom. U svakom čovjeku, bez obzira da li je žena ili muškarac, živi jedna duša, jedna "žena". On, Isus, probuditi će istinsko duhovno biće čovjeka, time će se njegova snaga povjeriti duši i prožeti ju.

Na taj način "žena", duša, "muško", a žensko i muško postaju jedno, prolazni oblik priviđenja, žena ili muškarac, time postaje nevažan.

Ne rađa li stvar "kraljevstva" prednosti i vladanje nad stvarima prolaznog svijeta? Samo podređenost prolaznog neprolaznom može biti odredba svijeta i ljudi! Zar nebesko kraljevstvo nije velika sveobuhvatna vrijednost u usporedbi

sa svime što je prolazno, malo i relativno?

Kraljevstvo je stvarno velika vrijednost - velika riba i jedinstveni biser, za koji će sve druge manje vrijednosti biti predane (8, 76): kraljevstvo je kvasac, koji prodire u obično tijesto i čini ga vrijednim (96): u kraljevstvu je najmanji veći od Ivana Krstitelja, koji je najveći u svijetu (46).

Zar kraljevstvo neba nije jedna dimenzija, koja se radikalno razlikuje od prolaznog svijeta, tako da vrijedi pravilo "sve ili ništa"? Tko želi živjeti u ovoj dimenziji mora sve ono što pripada zemaljskoj dimenziji ostaviti za sobom. Zemaljske su stvari i sposobnosti koje se mogu "napraviti", sastavljene, dok se nebesko kraljevstvo koje odgovara istinskom biću dalje samo rađa i stvoreno je od neprolaznog bića.

Tako se dolazi u kraljevstvo do esencije, biti i snaga iz i u kraljevstvu. Nužno potrebno je napustiti sve pokušaje da se u kraljevstvo dospije radom i vježbama: "Sve ili ništa"! Sasvim su besmislena pravila ishrane, obrezivanje (53), poštivanje Sabbata, dobrotvornost, dokle god čovjek bude onaj stari i ne živi životom istine i ljubavi iz snaga kraljevstva. (6, 14). Kakovog bi smisla imalo ako se čovjek pere izvana, a unutarne biće neće biti oprano? Jer čovjek je odgovoran za unutarne od "pehara" isto kao i za vanjsko (89), a nečistoća će nastati nadasve iz onoga što on ima u sebi, ne vanjskom prljavštinom ili "nečistom" hranom (14).

"Sve ili ništa": Čovjek, koji želi ući u kraljevstvo, mora prema prolaznim stvarima imati stav opuštenog putnika koji sve uzima na znanje, ali preko toga prolazi kao netko tko je usmjeren pogledom i korakom na veliki cilj (42). On je kao prostodušno dijete, nezainteresiran za moć i veličinu, odan čudima "kraljevstva". Kao takvome ne pripada mu "polje", svijet. A ako dođu "Gospodari polja", on im prepušta bogatstvo, moć i ugled, jer je on sam "gol", što znači, da je svukao svoju prolaznu haljinu, želju za bogatstvom, moći i ugledom (21, 1. dio). On neće privezati svoje srce svojim bogatstvom, bilo materijalnim, bilo idejnim, jer to bogatstvo je prolazno kao i on sam (63). On se neće stalno brinuti za svoju materijalnu i idejnu dobrobit, jer je ona prolazna kao i on sam (36). Najbolje je da pokloni svoj rad i darove, bez da se nada priznanju i nagradi: jedino tako ostaje slobodan od spekulacija za dobitak, koji je ipak prolazan, i slobodan je od razočaranja, koja moraju nužno nastupiti - a samo tako mogu teći snage kraljevstva u njemu i širiti se od njega prema drugima (95). Nikad a neće roditi plodom, onaj koji nije ukorijenjen - kao čokot loze u čvrstom tlu - u spoznaji i snazi Oca. Živi li iz snaga, osjeta, nada, briga i vrijednosti prolaznog svijeta, to će s njima proći (40).

Iskustvo nam pokazuje, da unatoč svoj prenesenoj vrijednosti kraljevstva i njegovoj vrijednosti većoj od svih drugih vrijednosti, ipak ljudi različito

reagiraju na poslanstvo iz kraljevstva. To će biti objašnjeno putem evanđelja iz biblije poznatom usporedbom sa sijačem, čije sjeme pada na različita tla (9), i o domaćinu čiji poziv nailazi na gluhe ili otvorene uši (64).

Kako se tumače ove različite reakcije? Ako se netko želi otvoriti za poslanstvo iz kraljevstva i želi ući unutra, moraju biti ispunjena dva uslova: uslov spoznaje carstva i uslov križa.

Odlučujuća je, za spoznaju, otvorenost čovjeka za poslanstvo iz kraljevstva, njegovo traženje, njegovo - priznato - siromaštvo duha, što znači, u spoznaji Oca (54): jedna nesvjesna ili svjesna čežnja, jedan nemir, vjera u istinsko odredište čovjeka i mogućnost, naći i ispuniti ga. Bude li čovjek uporan u ovome traženju, to će naći (94), da duh odgovara njegovoj najdubljoj čežnji: biti će od duha dodirnut i time spoznati ništavnost svoje sadašnje biti - i stanje svijesti u - usporedbi sa njemu predodređenim shvatiti bezvrijednost. Iskustvo jedne druge dimenzije dozvoljava doživljaj kontrasta u usporedbi sa sadašnjom dimenzijom i njegov dosadašnji život predodžba svijeta biti će uzdrmana. Sve će mu se pokazati u jednom novom svjetlu, stare vrijednosti apsolutno smatrane vrijednostima, otkrivaju se relativnima. Otvara se novi svijet pred njim, nastaje novo stanje biti - i svijesti: on se divi. I tada će mu biti dodijeljena punoća punoće, biti će svjestan svih snaga svemira i one će mu služiti. (2), i samo "ovo kamenje će mu služiti" (19). U njemu će živjeti neprolazni zakoni i snage Oca - on neće okusiti smrt (1).

Preduvjet za takvo neprekidno traženje, takvo je žarko vjerovanje, jest da je čovjek "postariji", zasićen iskustvima prolaznog svijeta, prezasićen životom u vremenu i prostoru. Netko samo u ovome smislu može biti postariji, bez obzira na godine. On se bez oklijevanja opet može vratiti početku, početku vremena, koje je obuhvaćeno vječnošću: carstvu neba, u kojemu je također kraj vremenskog (18). "Malo dijete od sedam dana", prikriva se kao klica istinskog čovjeka, koji u sebi sadrži sedam misterija, u "starijem", prolaznom čovjeku (4). Jer "kraljevstvo je u vama", u vama je temelj za svijest i bit iz kraljevstva. Ali je također i izvan nas: Otac, sama vječnost, koja sve obuhvaća i sve prožima (3). Hoće li "dijete od sedam dana" poslije doživljaja sedam misterija opet postati odraslo, tako da "snaga i spoznaja Oca budu u vama": vi ga prepoznajete - biti ćete spoznajom njega prožeti. Ali kraljevstvo nema ništa zajedničko sa vanjskim predodžbama i priviđenjima, ništa sa vidljivim nebom, ništa sa vidljivi morem (3).

Čovjek ipak treba pomoćno mjesto, da bi svoje istinsko biće prepoznao i propustio kroz sebe. Postoje ljudi, koji ostvare ovo istinsko biće, jedinstveno s Ocem, i predstave ga tražiocima, kao npr. Isus. Spozna li čovjek onoga, "koji stoji pred njegovim licem", primjerak istinskog čovjeka, time će biti probuđen

i prepoznat istinski čovjek u njegovoj unutrašnjosti. (5)

Drugi uslov za ulazak u kraljevstvo je uslov križa: mora se postepeno napustiti svako apsolutno usidrenje u prolaznom svijet (27). Jer vjerovanje u apsolutno održavanje zakona i uređenja prolaznog svijeta priječi povjerenje u vječnost.

Čovjek u kojemu raste povjerenje u vječnost, osjetiti će ovo apsolutno povjerenje u prolazna uređenja kao okove - i mrziti će ovo pogrešno povjerenje: ne samo okružje, bilo da je to obitelj, bilo socijalno ili nacionalno (55). Prolaznom čovjeku je razrješenje od međuljudskih odnosa, socijalnih ili političkih bolno, jer time gubi svoje oslonce. Ali za čovjeka, koji počinje živjeti iz snaga vječnosti, nadasve je bolno iskustvo da je sa svim nitima svoga staroga bića vezan na prolazni svijet i traži unutar toga oslonac. On na svijetu pati i zapleten je tako dugo, dok se ne slome sve iluzije o postojanosti dok ne nađe postojano usidrenje u kraljevstvu neba. Na ovu vrstu patnje odnosi se izreka: Blažen je čovjek koji je patio. On je našao život (58). Stari čovjek osjeća bol koja se ponovo ne razvija, napušta sve svoje nade i iluzije, sebe samoga: on se boji svoje golotinje, spoznaje svoje prolaznosti i bijede. Tek kada čovjek stvarno odloži "kao dijete", s novim povjerenjem u vječnost, svoje "stare haljine", i stavi ih "pod noge i zgnječi", ako dakle uništi staro biće na križ u, spoznati će istinskog čovjeka i Oca (37).

Koji čovjek može ispuniti ovu odredbu? Odabrani, onaj koji potječe iz kraljevstva (49), koji bijaše, prije nego je bio (19) koji je radi toga dostojan Isusovih tajni (62) i može se vratiti u kraljevstvo. Tko je odabrani? Onaj koji je prikriven u svakom prolaznom čovjeku, nerazvijen, zakržljao, istinski čovjek. Prolazni čovjek potiče iz prolaznog svijeta, sastavljen iz njega i radi toga prolazan, neodgovarajuća odora za istinskog čovjeka (29). Prolazni čovjek se suprotstavlja poslanstvu iz kraljevstva nerazumijevanjem, nije u stanju primiti snage carstva. To može samo istinski čovjek. On može ispuniti uslove spoznaje i križnog puta.

Iskustvo nam pokazuje, da samo mali broj ljudi - jedan od tisuću, dva od deset tisuća (23) - primjene također u praksi mogućnosti koje su u njima prisutne. Kod većine dominira neistiniti čovjek - odabrani je potpuno sakriven: nema težnje za duhom, nema traženja istine koja bi u njima živjela. Njima dati sveto, biserje, bilo bi ludo i tragično razbacivanje (93). Oni još nisu "dozreli", siti prolaznosti, i biti će puno kasnije dostojni tajni, u najboljem slučaju tek onda, kada se je njihovo neprolazno još nekoliko puta reinkarniralo, dok ne bude shvaćeno od jednog novog "posjedā (109). Tamo gdje počinje živjeti istinski čovjek, razviti će se u snagama kraljevstva time što raste u spoznaji i razara sve iluzije. Tu se ne može drugačije, nego reagirati na zov iz

kraljevstva. Tu će se sjediniti sa svim odabranima - već objavljenima i još prikrivenima (23) - i znati, što je "znak njegovog Oca" na njemu: i on je kao i Otac mir, nepokretljivost, nepromjenjivi zakon. A kao Otac i on je pokretljivost: razvoj ovoga zakona, tako da se objavljuje i postaje svjestan sebe samoga (50). Ali morati će se čuvati, da ono što je na njemu prolazno - "što radi ljevica" - ne pomiješa sa neprolaznim - "što radi desnica"- (62). On će dati caru što je carevo, a Bogu što je božje (100).

Naime ima puno opasnosti na putu u kraljevstvo. One izvire upravo iz čovjekovog stanja, jer je odabrani istinski čovjek povezan sa prolaznim čovjekom, te prolazni hoće stalno voditi stvari neprolaznoga. Tada se može nepredviđeno dogoditi da prolazni čovjek zavlada i kraljevstvo je izgubljeno, kao u poredbi sa ženom sa vrčem brašna (97). Jer kako samo lako si prolazni čovjek umišlja da je on onaj odabrani i nadmoćniji o drugih. Kako će lako zapravo biti obrnuto - slab, orijentirati se na druge, prolazne ljude i time sebe samoga gurnuti u pokvarenost, kao u usporedbi o dvojici slijepaca (34).

Naprotiv, moći svijeta su brzo spremne za sebe pridobiti plodove rada čovjeka s novom sviješću i podrediti službu svojim ciljevima. To jednako vrijedi u okvirima društva kao i u odnosu na pojedine ljude, čiji prolazni razum rado pridobiva spoznaje novoga čovjeka, da bi se time razmetao (21, 2. dio). Ali kakvu bi korist imao čovjek k ako bi razumom zadobio svo znanje o vanjskom i unutarnjem svijetu i vladao nad cijelim svemirom izvana - a ne bi prodro u unutrašnjost spoznaje i snage, koja je Otac (67).

Dakle, potrebno je da je čovjek na putu stalno budan, kako ne bi postao plijen vlastitog starog bića zemaljskog svijeta, koje ga kao janje kolje i razdire (60) ili ga kao razbojnici želi orobiti (103). Potrebna je velika upornost i odlučnost da bi se "jake" zemaljske snage, koje su zaposjele čovjeka kao kuću, i bile vezane, i da bi se "kuća" mogla osloboditi njegovih sposobnosti (35). Potrebno je neprestano ponavljati odlučnost za interese istinskog čovjeka, sve dok hrabrost ne bude tako velika, mjera tako sigurna i snaga tako narasla da se moćno, zemaljsko biće konačno može ubiti (98).

Za sve to vrijeme razvija se i pupa dalje istinsko biće čovjeka, doduše osamljen u svijetu, ali sjedinjen s Ocem i sa svima odabranima, sve više djelotvoran, kao svjetlo u tami, kao čvrsti grad na gori (33). Kako se neprolazni čovjek hrani (raste) hranom koju je primio od "anđela" i "proroka", tako on dalje daje ovu hranu svima koji za tim čeznu (88).

Sve ove sposobnosti i procesi pri rastu istinskog i propasti staroga čovjeka, kod rasta novog i propasti staroga svijeta, očituju se, jer ih je proživio, u Isusu. Time što ih je proživio i posredovao drugima, moći će uopće biti

izvršeni. U Isusu se Očituje snaga ovih zbivanja, kako su radikalno definirani ovi uslovi po kojima mora nastati nova svijest i novi svijet, kako su nadmoćne sve predodžbe o sposobnostima, snagama i spoznaji u kojima nastaje novi čovjek. "Što nikada nije ušlo u srce jednoga čovjeka" (17), to je sakriveno u prolaznom čovjeku poput sjemena koje će se moći rasplamsati u vatru. Biće Isusa i njegovo djelovanje, biće istinskog čovjeka, pokazuje se u najoštrije zamislivim suprotnostima. On je čovjek svjetla (24), koncentracija svijesti svemira i snaga svemira, moćna istina (77). Tu nema ničega od slatke blagosti (78), brzog oprostaja i udobnog balzama za rane prolaznog čovjeka, koji bi želio, ako je to moguće, nesmetano dalje vodio svoj stari život.

Naprotiv: u čovjeku plamti vatra prema gore kao istina i ljubav, i želi sve staro i slabo zapaliti (10, 820, jedan mač koji rasijeca sve zemaljske kompromise mira, da bi u spoznaji i istini nastao osnovani mir (16): razaranje stare kuće svijeta, da bi se nova kuća mogla sagraditi (71). I usprkos tomu, jaram istinskog čovjeka je lagan: jer je sporazuman sa Ocem i Majkom, sa spoznajom i istinom, i zato odstranjuje svu muku i sve nezadovoljstvo, koje proizlazi iz zadržavanja prolaznog u sebi). Isus je jedinstvo, ne "djelitelj" po zakonu moje i tvoje (72). Ako čovjek bude dodirnut njegovim snagama i odluči reagirati na to, biti će mu dana pomoć: najprije će ono što još nedostaje biti privremeno nadoknađeno, a hrana u obliku spoznaje i snaga dolazi k njemu, sve dok ne postane jednak uzoru (108).

Kako su temelji i posljedice izgradnje jednog novog čovjeka i novoga svijeta, čiji su korijeni u neprolaznome tako nevjerojatne, Isusovo iskustvo ili iskustvo isto tako nastalog čovjeka su razumljiva, kada prenosi svoje spoznaje i snage, ako želi probuditi istinskog čovjeka u drugome čovjeku i želi ga unaprijediti. On mora doživjeti iskustvo čovjeka koji je omamljen i pijan od svojih iluzija i kratkotrajnih životnih ciljeva, tako da je nemoguće prodrijeti kroz ovu maglu (28). Ima li ipak netko, tko je dostižan poslanstvu, pojavljuju se mnogobrojne barijere da se ne odreagira na to: Neki ne žele priznati da je prorok izvana jednak kao i svi smrtnici, da u ovom omotu živi nešto nepobitno, nadmašujuće, što donosi svetost (31). Drugi su zbunjeni svojim bogatim učenjem i znanošću, tako da njihovo srce ne želi više primiti struje života: da, ako se radi o duhovnim autoritetima, sprječavaju ih u prihvaćanju takvog poklona slobode (39, 102).

Mnogi od vas bili bi sposobni za novi život po svojim predispozicijama. Možda shvaćate potajno povezanost zahtjeva iz kraljevstva, ali ne želite napraviti onako kako iz toga proizlazi. Ili ste se možda spremni žrtvovati, ali ne želite akceptirati duh, u kojemu bi ovo sve imalo smisla (43). Moguće je da osjećate

opasnost za vaš prestiž, vašu udobnost, vašu poziciju moći, koji proizlaze iz poslanstva, i stoga odbacujete poslanika (65, 66). Također i klevete, kao sredstvo odbijanja neće biti omalovažene, isto kao što je i Isus već bio prezren kao nezakonito dijete jednog rimskog legionara. Jednako kategoriziramo pokušaje njegovog svrstavanja u iluzionističkog revolucionara ili čak luđaka. Upravo su sinovi "babilonske bludnice", ljudi iz svijeta prolaznosti, Isusu, koji je od istinskog Oca i istinske Majke rođen, predbacivali su mu upravo ovu težnju za prolaznim i proglasili ga "Sinom bludnice" (105). Najteže je kada neki čovjek bude dodirnut poslanstvom i dozvoli ući snagama kraljevstva, a tada usprkos tome svjesno radi suprotno njima: to je "huljenje protiv Duha Svetoga" i posljedice su luđačke koje slijede za unutarnji život za tog čovjeka. (44).

Ipak ima nebrojeno puno tražioca koji se guraju oko zdenca žive vode i ispred odaje svetoga vjenčanja. Samo ne mogu još ili još ne žele ući unutra da ne bi pili, da ne bi slavili sa zaručnikom (74, 75). To poslanika ispunjava bolom. Jer sad bi bio pravi trenutak za postaviti pitanja (92). Ondje gdje snaga i spoznaja stoje u svoj svojoj punoći na raspolaganju i gdje je mogućnost kontakta optimalna između snaga i organa primanja, bio bi najpovoljniji trenutak za reakciju i odluku (51). U tipu istinsko g čovjeka utjelovljen je mir, tišina, kraljevstvo neba, uvijek su bili takvi ljudi prisutni, svejedno je da li se zovu Isus ili Jakov (12). Istinski čovjek će se u vama morati samo prepoznati, to znači shvatiti i prihvatiti.

Ludi se bave tradicijama, umjesto da u sadašnjosti prihvate žive snage i njima djeluju (52). Oni ispituju nebo i zemlju prolaznog svijeta i razjedaju prošlost: jer im je njeno ruho poznato. Aktualno živi ne nastupa nikada u ruhu toga vremena, pojavljuje se kao stranac i budi nepovjerenje i radi toga neće biti prepoznat. Tako će pravi trenutak biti propušten, jer onoga "koji stoji pred vama" se ne poštuje (91).

Toma, Isusov učenik, nazvan "blizanac", bio je jedan od veoma rijetkih, koji je spoznao tko je pred njim stajao. (On će, kao uostalom na drugim mjestima i drugi učenici, ne biti poput povijesne figure, nego kao tip koji odgovara određenom ponašanju ili biću.) Drugi učenici su u Isusu prepoznali ono što su sami imali: bijahu "mudri ljudi" ili "pravedni anđeli", ljudi koji su željeli služiti Isusu sa snagama svoje stare prolazne svijesti i po tim mjerilima ga prosuđivali. Nasuprot tome, Tomo "blizanac" Isusa, bijaše onaj koji mu je bio postao jednak. Jer i on je pio iz neprestano izvirućeg vrela života, koje je spoznaja Oca i istine (13).

On bijaše i u drugom pogledu "blizanac", jednak Isusu u tome kada je doživio napetost između neprolaznog i prolaznog, između istine i neistine, između dva međusobno povezana, ipak nespojiva bića, između uzora i kopije, u samome sebi u svojoj oštrini. Evanđelje po Tomi vrvi ogromnim suprotnostima, koji dolaze do izražaja u svakoj pojedinoj izreci, jedno dobro ogledalo ovoga bića blizanca Tome. Tomo mora u sebi razriješiti ovu napetost, time da istinski čovjek proguta neistinitog: i na taj način bude jedan poput Isusa, koji drugima omogućava isti put. Koje je tri riječi uistinu Isus rekao Tomi? Moraju se odnositi na savršenstvo, u kojem je istinski čovjek u Tomi bio već na putu. Ono što je drugima bilo samo obećano, za njega je bilo već jedan dio stvarnosti. Da je o ovoj stvarnosti svjedočio, bio bi poput Isusa, poliven kritikom i mržnjom, i ako bi bio i Isusov učenik, ne bi mogao podnijeti veliki izazov, da se u jednom savršenom sakriva još nesavršeno. I upravo bi ova mržnja mogla zapaliti one koji mrze. Koje mu je dakle, tri riječi rekao?

"Ako vas se pita: Odakle ste došli? Odgovorite: Došli smo iz svjetla, od tamo, gdje je svjetlo nastalo od sebe samo. Bilo je neprolazno, i došlo je u svoj lik (u dušu sinova svjetla) u postojanje.

Ako vam se kaže: Tko ste vi? Recite: Mi smo njegovi sinovi i odabrani smo od živoga Oca.

Ako vas se pita: Što je na vama znak vašega Oca? Odgovorite: Kretanje i nepokretnost" (50)

EVANĐELJE PO TOMI

1. Ovo su tajne riječi, koje je Isus, živi rekao, a Juda Tomo, nazvan "blizanac", zapisao. I on reče: Onaj koji razumije značenje ovih riječi, neće okusiti smrt.

2. Isus je rekao: Onaj koji traži neka ne prestane tražiti, dok ne nađe. Kada nađe, biti će potresen. Ako je potresen, diviti će se. I tada će vladati nad svemirom.

3. Isus je rekao: Ako vam vaše vođe kažu: Vidite, kraljevstvo je na nebu - tada će ptice nebeske biti prije vas tamo. Ako vam kažu: Ono je u moru - tada će ribe tamo biti prije vas. Već kraljevstvo je u vama i izvan vas. Ako ga prepoznate, biti ćete prepoznati i prepoznati će te, da ste Sinovi živoga Oca. Ali ako se ne prepoznate, onda ste (duhovno) siromašni i siromaštvo ste (duhovno).

4. Isus je rekao: Ako se stariji muškarac ne koleba pitati dijete od sedam dana o mjestu života, on će živjeti. Jer mnogi prvi će biti posljednji, ali će svi oni postati Jedno.

5. Isus je rekao: Prepoznaj onoga koji je pred tvojim licem, i što ti je sakriveno, objaviti će ti se. Jer nema ništa prikriveno, što neće biti objavljeno.

6. Isusovi učenici su ga pitali i rekli: Da li želiš da postimo? Kako trebamo moliti i dati milostinju i što pri ishrani trebamo uzeti u obzir?

Isus je odgovorio: Ne lažite, i ne činite ništa što mrzite, jer sve je pred nebom objavljeno. Nema ništa prikriveno, ništa što neće doći na vidjelo dana, i nema ništa pokriveno, što bi ostalo neotkriveno.

7. Isus je rekao: Blažen je lav koji jede čovjeka. Lav će time postati čovjekom. Ali bijedan je čovjek kojega ždere lav. Time će (čovjek postati lavom).

8. I on je rekao: Čovjek slični pametnom ribaru, koji je bacio mrežu u more, i izvukao ju punu malih riba. Među njima je pametan ribar našao jednu veliku, dobru ribu. Tada je bacio sve male ribe natrag u more i zadržao, bez da razmišlja, samo veliku ribu. Tko ima uši, neka čuje.

9. Isus je rekao: Vidi, sijač e došao, napunio šaku i sijao. Neka su zrna pala na

put. Došle su ptice i pokljucale ih. Druga su zrna pala na stijenje i nisu pustila korijenje u zemlju i nisu rasle klasjem prema nebu. Opet neka druga pala su u trnje. Trnje je ugušilo sjeme i pojeo ih je crv. A drugo sjemenje je palo u dobru zemlju i donijelo dobre plodove, 60 i 120 mjera.

10. Isus je rekao: Bacio sam vatru na svijet, i vidi, ja ju čuvam, dok ona gori.

11. Isus je rekao: Ovo nebo će proći i nebo nad njim će proći. Mrtvi ne žive, a živi neće umrijeti. U danima, kada ste jeli mrtvo, učinili ste ga živućim. Ako ste u svjetlu (i jedete živo), što ćete tada raditi? U danima, kada ste bili jedno, postali ste dvoje. Ali sada, kada ste postali dvoje, što ćete sada uraditi?

12. Učenici su rekli Isusu: Mi znamo, da ćeš ti otići od nas. Tko će nam tada trebati biti vođa? Isus je odgovorio: Gdje god da se nalazite idite k Jakovu, pravednom, radi kojega je nastalo nebo i zemlja.

13. Isus je rekao svojim učenicima: Usporedite me, i recite, kome ja sličim. Reče mu Simon Petar: Ti sličiš jednom pravednom anđelu. Matej mu reče: Ti sličiš jednom mudrom čovjeku. Ali Toma mu je rekao: Majstoe, ja ne mogu izreći, kome ti sličiš. Isus je odgovorio: Ja nisam tvoj majstor. Jer si i ti također pio i pijan si od pjenušavog izvora kojega..., (jer ja mjerim ono što se ne može izmjeriti), sam ja izmjerio. I on ga pozove na stranu i reče mu tri riječi. Kada se Tomo vratio svojim suputnicima, pitali su ga: što ti je Isus rekao? Tomo je odgovorio: Ako vam kažem i jednu od riječi, koje mi je bio rekao, uzeti će te kamenje i baciti na mene, ali će se kamenje zapaliti i vatra će vas zapaliti.

14. Isus im je rekao: Ako postite (i pri tome ostanete ipak stari, stvarate sebi samo grijeh. A ako molite, samo sami sebi sudite. A ako dajete milostinju, dodajete svome duhu samo štetu. Ako idete u bilo koju zemlju i proputujete ju i ako vas se tada primi, jedite ono što vam ponude, liječite bolesne među vama. Jer što ulazi u vaša usta, ne onečisti vas. Ali što izlazi iz vaših usta, to vas čini nečistima.

15. Isus je rekao: Ako vidite onoga, koji nije rođen od jedne žene, padnite ničice i poštujte ga. Jer taj je vaš Otac.

16. Isus je rekao: Ljudi misle da sam došao donijeti mir na zemlju. Ali oni ne

znaju da sam došao na zemlju donijeti svađu, vatru, mač i rat. Jer biti će petorica u jednoj kući. Trojica će biti protiv dvojice, dvojica protiv trojice, otac protiv sina i sin protiv oca. I svatko će tu biti sam.

17. Isus je rekao: Dati ću vam ono što ni jedno oko nije vidjelo, i nijedno uho čulo, ni jedna ruka dodirnula i što nije nikada ušlo u ljudsko srce.

18. Učenici su rekli Isusu: Reci nam, kakav će biti naš kraj. Isus je rekao: Da li ste Već otkrili početak, da pitate za kraj? Jer tamo gdje je početak je i kraj. Blažen je onaj koji stoji na početku. Jer on će spoznati kraj i neće okusiti smrt.

19. Isus je rekao: Blažen je onaj koji je bio prije nego je nastao. Ako vi postanete moji učenici i čujete moje riječi, vama će i ovo kamenje samo služiti. Jer vi imate pet stabala u raj, koja će biti dotaknuta od ljeta i zime i čije lišće ne otpada. Tko ih pozna, neće okusiti smrt.

20. Učenici su rekli Isusu: Reci nam, čemu slični nebesko kraljevstvo. On im je rekao: Ono slični jednom zrnu senfa, koje je manje od drugih sjemenki. Ali kada padne na pripremljenu zemlju, pustiti će veliku klicu i biti će zaštita pticama nebeskim.

21. Marija je pitala Isusa: Kome slične tvoji učenici? On je rekao: Oni slične maloj djeci, koja su se spustila na jedno polje, koje im ne pripada. Kada dođu gospodari polja, reći: Ovamo s našim poljem. Oni su pred njim goli, ne mogu drugačije, nego im prepustiti polje, i oni ga predaju. A ja vam kažem: Ako gospodar dozna da će doći lopov, on stražari prije nego što ovaj dođe i neće mu dopustiti da prodre u kuću svoga kraljevstva, da ne bi odnio njegovu imovinu. I vi, stražarite prema svijetu, opašite vaša bedra velikom snagom, da razbojnici ne otkriju put k vama. Jer će svakako htjeti naći plod koji vi očekujete. Neka bi dakle među vama ustali razumni ljudi, koji će, kada plod bude sazreo, brzo došli sa srpom i požnjeli ga. Tko ima uši da čuje, neka čuje.

22. Isus je vidio, kako su se dojila mala djeca. Rekao je svojim učenicima. Ova mala djeca koja se doje, slične onima koji ulaze u kraljevstvo. Oni mu rekoše: Da li ćemo i mi, time što smo mali, ući u kraljevstvo? Isus je odgovorio: Kada od dvoga stvorite jedno i kada stvorite unutarne kao i vanjsko i vanjsko kao i unutarne i gornje kao i donje, i kada muško i žensko stvorite jednim jedini, tako da muško nije više muško i žensko nije više žensko - kada nadomjestite

oko jednim drugim okom i ruku jednom drugom rukom i nogu jednom drugom nogom, lice drugim licem - tada ćete ući u kraljevstvo.

23. Isus je rekao: Ja ću vas odabrati, jednoga od tisuću i dvoje od deset tisuća. A vi ćete biti kao jedan jedini.

24. I njegovi učenici rekoše: Pouči nas o mjestu na kojemu si ti, da ne znamo ništa drugo, nego to tražiti. On je odgovorio: Tko ima uši, neka čuje. U jednom čovjeku svjetla je svjetlo, i on svijetli cijelome svijetu. Ako ne svijetli, vlada tama.

25. Isus je rekao: Ljubi svoga brata kao svoju dušu. Čuvaj ga kao oko u glavi.

26. Isus je rekao: Trun u oku brata svoga vidiš. Ali balvan u svome oku ne vidiš. Ako izvučeš balvan iz svoga oka, vidjeti ćeš dosta i moći ćeš izvući trun iz oka svoga brata.

27. Isus je rekao: Ako se od svijeta ne suzdržite, nećete naći kraljevstvo. Ako ne napravite Sabbat stvarno na Sabbat, nećete vidjeti Oca.

28. Isus je rekao: Stajao sam usred svijeta i pokazao vam se u tijelu. Sve sam vas našao pijane, nisam našao žednoga među vama, i moja je duša osjetila bol radi Sinova ljudskih, jer s u svojim srcima slijepi i ne vide, da su prazni došli na svijet i da također prazni odlaze iz svijeta. Sada su pijani, ali ako istresu svoje vino, obratiti će se.

29. Isus je rekao: Ako je tijelo nastalo radi duha, to je čudo. Ali ako je nastao duh radi tijela, jedno je prekrasno čudo. Tada se čudim tome, kako se je ovo veliko bogatstvo moglo spustiti u jedno takvo siromaštvo.

30. Isus je rekao: Gdje je troje (dvoje i jedan: muž i žena u tijelu sjedinjeni) (djeca) božja (moći svijeta), tu su Bogovi: Gdje je dvoje ili jedno (muško i žensko postali jedno), tu sam ja.

31. Isus je rekao: Ni jedan prorok nije vrijedan u svome selu. Ni jedan liječnik ne liječi one koji ga poznaju.

32. Isus je rekao: Jedan grad koji je izgrađen i učvršćen na visokom brijegu, ne može pasti, niti se može sakriti.

33. Isus je rekao: što čuješ svojim uhom, to propovijedaj sa krovova drugim ušima. Jer nitko ne pali svjetiljku i stavlja ju pod kutlaču niti na skriveno mjesto, nego ju postavi na svijećnjak, da svi, koji ulaze i izlaze vide njeno svjetlo.

34. Isus je rekao: Kada slijepac slijedi slijepca, oboje padnu u jamu.

35. Isus je rekao: Nije moguće, da netko uđe u kuću nekoga koji je jak i osvoji ju silom, nego tek ako zaveže njegove ruke. Tada će moći isprazniti njegovu kuću.

36. Isus je rekao: Ne brinite se od jutra do mraka i od večeri do jutra za to, što trebate obući.

37. Njegovi učenici rekoše: Kada ćeš nam se pokazati i kada ćemo te vidjeti? Isus je rekao: Kada odložite vaš strah od golotinje i uzmete vaše haljine, stavite ih pod noge kao mala djeca i zgazite ih, tada ćete vidjeti Živoga Sina i nećete se bojati.

38. Isus je rekao: Često ste zahtijevali, da čujete ove riječi, koje ću vam reći. Nećete naći niti jednoga drugoga, da ih od njega čujete. Ali će doći dani, kada ćete me tražiti ali me nećete naći.

39. Isus je rekao: Farizeji i naučenjaci primili su ključeve spoznaje i sakrili ih. Sami nisu ušli unutra, ali nisu dozvolili niti ući unutra onima koji su to htjeli. Ali vi budite lukavi kao zmije i nevini kao golubovi.

40. Isus je rekao: Čokot vinove loze, koji je posađen izvan Oca, kako ne raste na čvrstom tlu, biti će iščupan sa svojim korijenjem i propasti će.

41. Isus je rekao: Tko nešto ima u svojoj ruci, dati će mu se. Ali tko nema ništa, tome će se i ono malo, što ima oduzeti.

42. Isus je rekao: Postanite prolazni.

43. Njegovi učenici rekoše mu: Tko si ti, da nam sve to možeš reći? Isus je odgovorio: Ako iz toga, što vam kažem, ne razumijete tko sam ja? Vi ste postali kao Židovi: vi volite stablo a mrzite plod, ili volite plod, a mrzite drvo.

44. Isus je rekao: Tko huli Oca, tome će se oprostiti, tko huli Sina, i tome će se oprostiti. Ali tko huli Duha Svetoga, tome se neće oprostiti, ni na zemlji niti na nebu.

45. Isus je rekao: Ne bere se grožđe sa trnja, niti se beru smokve sa grma kamele. Jer oni ne donose plod. Tako dobar čovjek donosi nešto dobro iz svog (dobrog) posjeda. Jedan loš čovjek donosi loše iz svog posjeda, koji je u njegovom srcu. On govori loše, iz izobilja svoga srca proizvodi loše stvari.

46. Isus je rekao: Od Adama pa sve do Ivana Krstitelja nema među od žene rođenim niti jednoga većeg od Ivana Krstitelja: on ne treba pred nikim spustiti oči. Ali ja sam rekao: Tko od vas postane malen, prepoznati će kraljevstvo i biti uzdignut iznad Ivana.

47. Isus je rekao: Nije moguće, da jedan čovjek istovremeno jaši na dva konja i napne dva luka. Također nije moguće, da sluga služi dva gospodara, jednoga će više poštovati, a drugoga uvrijediti. Ni jedan čovjek ne pije staro vino i odmah iza toga zahtjeva novo vino. I ne lijeva se novo vino u stare mješine, jer bi pukle, a ne ulijeva se staro vino u nove mješine, jer bi se time pokvarilo. Ne prišiva se također stara zakrpa na novu haljinu jer bi time nastala podrtina (nesklad).

48. Isus je rekao: Ako dvoje sklope međusobno mir u jednoj kući, reći će brdu: Podigni se gore - i ono će se podići.

49. Isus je rekao: Blaženi ste vi osamljeni i odabrani, jer ćete vi naći kraljevstvo, jer vi potječete iz njega i idete opet tamo.

50. Isus je rekao: Ako vas se pita: Odakle ste došli? odgovorite: Došli smo iz svijetla, od tamo, gdje je svjetlo nastalo iz samoga sebe. Bilo je neprolazno i došlo je u svojoj prilici (u ljubav), u postojanje. Ako vam se kaže: (Tko ste vi?), recite: Mi smo njegovi Sinovi i mi smo odabrani od živoga Oca. Ako vas se pita: Što je znak vašega Oca na vama? to odgovorite: Kretanje i nepokretljivost.

51. Pitali su ga njegovi učenici: Kada će nastati mir mrtvih i kad će doći novi svijet? On je odgovorio: Mir, koji vi očekujete, već je došao. Ali ga ne prepoznajete.

52. Rekli su mu njegovi učenici: Dvadeset i četiri proroka su govorila u Izraelu i svi su govorili u tvojoj snazi. On je odgovorio: (Takvim mislima) se odvrćate od živoga, koji pred vama stoji, i govorite o mrtvima.

53. Njegovi učenici su mu rekli: Da li je obrezanje korisno ili ne? On je odgovorio: Kada bi bilo korisno, otac bi djecu već rađao obrezane iz majke. Ali, istinsko obrezanje u Duhu je izvanredno korisno.

54. Isus je rekao: Blaženi su siromašni, jer je njihovo kraljevstvo nebesko.

55. Isus je rekao: Tko ne mrzi svoga oca i svoju majku, ne može biti moj učenik. A tko ne mrzi svoju braću i sestre, i ne uzme na sebe križ kao i ja, nije mene dostojan.

56. Isus je rekao: Tko shvati svijet, otkriva jedan leš. A tko otkrije jedan leš, toga svijet nije vrijedan.

57. Isus je rekao: Carstvo Oca sličići jednom čovjeku koji ima dobro sjeme. Njegov neprijatelj je došao noću i sijao je korov među dobro sjeme. Ali čovjek nije dao iščupati korov, nego je rekao radnicima: Neka ne iščupaju sa korovom i pšenicu! Jer na dan žetve će doći korov na vidjelo. Tada će biti istrgnut i zapaljen.

58. Isus je rekao: Blažen je čovjek koji je patio. On je našao život.

59. Isus je rekao: Pazite na živoga, tako dugo dok živite, da vam se ne dogodi da umrete, a hoćete ga vidjeti, ali ga više ne možete vidjeti.

60. Isus je sa svojim učenicima vidio jednog Samaritanca, koji je uzeo jedno janje sa sobom na putu za Judeju. Rekao je svojim učenicima: (Što će on s janjetom?)

Oni mu rekoše: Hoće ga zaklati i pojesti.

On im je rekao: Tako dugo dok živi, neće ga pojesti. Tek kada ga zakolje i kada je ono postalo leš.

Oni mu odgovoriše: Drugačije neće moći učiniti.

On im je opet rekao: Potražite dakle sami mjesto za vaš počinak, da ne bi postali leš i da vas ne bi pojeli.

61. Isus je rekao: Dvoje će se odmarati na jednom krevetu, jedan će umrijeti, drugi živjeti. Tada Saloma reče: Tko si ti, čovječe, (čiji Sin) si ti? Zar nisi sjedio pokraj mene i jeo sa moga stola?

Isus joj odgovori: Ja sam onaj, koji je iz mene od istih. Meni je dano od onoga, što je od mogega Oca.

Na to reče Saloma: Ja sam tvoja učenica.

Isus joj je odgovorio: Radi toga ti kažem: Tko je prazan, napuniti će se svjetlom. Ali tko je podijeljen (u mnoštvo) napuniti će se tamom.

62. Isus je rekao: Ja svoje tajne kažem (svima, koji su ih dostojni). Bilo što da čini tvoja desnica - tvoja ljevica ne treba doznati, što ona čini.

63. Isus je rekao: Bijaše jedan bogati čovjek koji je imao veliko bogatstvo. On je rekao: Složiti ću svoje bogatstvo, da bih sijao, žeo, sadio i napunio svoje rezervoare plodovima, da u ničemu ne bih oskudijevao. Tako on mišljaše u svome srcu. I iste je noći umro. Tko ima uši, neka čuje.

64. Isus je rekao: Jedan je čovjek htio prirediti gozbu. Kada je sve pripremio, poslao je svoga slugu da pozove goste. Ovaj je otišao k prvome i rekao mu: Moj te gospodar poziva. On je odgovorio: Imam ponudu trgovaca. Na večer će doći k meni, moram ići i dati uputstva mojim slugama. Moram se ispričati za gozbu. Sluga je otišao k drugome i rekao mu: Moj gospodar te poziva. Ovaj je odgovorio: Kupio sam kuću i jedan sam dan prezaposlen. Nemam vremena. Sluga je otišao k trećem i rekao mu: Moj gospodar te poziva. Čovjek je odgovorio: Moj se prijatelj ženi i ja mu moram prirediti slavlje. Ne mogu doći. Molim te, ispričaj me za gozbu. Sluga je otišao nekom četvrtom i rekao: Moj gospodar te poziva. Čovjek je odgovorio: Kupio sam imanje i idem primiti zakup. Ne mogu doći i moraš me ispričati. Sluga je otišao i rekao svome gospodaru: Svi, koje si pozvao na gozbu, otkazali su. Gospodar reče svome sluzi: Idi na ulicu i dovedi one na koje naiđeš, da bi sudjelovali u gozbi. Kupci i prodavači neće ući u mjesto moga Oca.

65. Isus je rekao: Jedan pošten čovjek je imao vinograd. Dao ga je nekolicini vinogradara, da ga obrađuju, a da bi on od njih dobio svoju žetvu. Kada je poslao svoga slugu, da mu vinogradari predaju berbu vinograda, zgrabili su ga, premlatili i skoro ubili. Sluga je došao i to rekao svome gospodaru. Gospodar reče: Možda (ga nisu prepoznali) - i poslao je drugoga. Vinogradari su premlatili i ovoga. Tada je gospodar poslao svoga sina i rekao: Možda imaju poštovanja prema mojem sinu. Ali vinogradari, kako su znali da je to bio

nasljednik vinograda, zgrabili su ga i ubili.

Tko ima uši, neka čuje.

66. Isus je rekao: Pokažite mi kamen, koji su odbacili graditelji. On je kamen temeljac.

67. Isus je rekao: A neka bi netko spoznao svemir, ali pri tome ne bi spoznao samoga sebe, promašio bi spoznaju cjeline.

68. Isus je rekao: Blaženi ste, ako ste bili mrženi i ako su vas progonili. Jer tamo gdje vas progone, (naime u vašem srcu), neće naći ni jedno mjesto.

69 a. Isus je rekao: Blaženi su oni koji će biti progonjeni u svome srcu. Jer oni su uistinu oni koji su prepoznali Oca.

69 b. Isus je rekao: Blaženi su gladni. Jer će se trbuh, koji je gladan, nasititi.

70. Isus je rekao: Ako nešto (neprolazno) unesete u sebe, to će vas, što u sebi imate, spasiti. Ali, ako nemate u sebi ništa, to će vas, što nemate, ubiti.

71. Isus je rekao: Ja ću srušiti ovu kuću i nitko ju neće moći opet sagraditi.

72. Jedan čovjek je rekao Isusu: Reci mojoj braći da nasljedstvo trebaju dijeliti sa mnom. On mu je odgovorio: O čovječe, tko me je napravio djeliteljem? Tada se okrene svojim učenicima i upita: Da li sam ja djelitelj?

73. Isus je rekao: Žetva je velika, ali je malo radnika. Ali molite gospodina da pošalje radnike za žetvu.

74. Isus je rekao: Gospodine, mnogi se guraju oko bunara, ali još nitko nije pristupio bunaru.

75. Isus je rekao: Mnogi stoje pred vratima, ali su ipak samo pojedinci, koji će ući u odaju vjenčanja.

76. Isus je rekao: Očevo carstvo sličići jednom trgovcu sa teretom robe, koji je našao jedan biser. Trgovac je bio pametan. Prodao je robu i kupio jedan biser. Tražite i vi njegovo blago, koje je neprolazno i tamo je, gdje ne prodiru pohlepni moljci i gdje ga ni jedan crv ne rastače.

77. Isus je rekao: Ja sam svjetlo, koje je nad svima vama. Ja sam svemir. Svemir je proizišao iz mene i svemir dopijeva natrag k meni. Odsijecite komad drva i ja sam tu. Podignite jedan kamen i vi će te me tamo naći.

78. Isus je rekao: Radi čega ste izašli na pusto polje? Da bi vidjeli trsku, koja će biti otpuhana vjetrom? Ili da vidite jednog čovjeka, koji ima meke haljine? Vidite, vaši kraljevi i velikani imaju mekane haljine na sebi. Ali oni ne mogu spoznati istinu.

79. Rekla mu je jedna žena iz mnoštva: Sveta da je majčina utroba, koja te je nosila, i grudi koje su te hranile. On je odgovorio: Svetost onima, koji su čuli riječ Oca i sačuvali ju u istini. Jer će doći dani kada ćete reći: Sveta da je majčina utroba koja nije zatrudnjela, i grudi koje nisu dojile.

80. Isus je rekao: Tko je spoznao svijet, otkrio je samo tijelo. Ali tko je otkrio tijelo, toga svijet nije dostojan.

81. Isus je rekao: Tko je postao bogat, neka bude (darežljivi) kralj. Ali tko je zadobio vlast, neka se odrekne (svijeta).

82. Isus je rekao: Tko mi je blizu, taj je blizu vatre. A tko mi je daleko, taj je daleko od carstva.

83. Isus je rekao: Slike su vidljive čovjeku, a svjetlo u njima je sakriveno, sakriveno u liku svjetla Oca. Ali ako se on (istinski čovjek) objavi, obrnuto je sakrivena njegova slika njegovim svjetlom.

84. Isus je rekao: Ako vidite sebi jednake, veselite se. Ali ako vidite vaše slike koje su nastale od vas, koje ne umiru nit i su prividne - da li ćete biti dorasli ovoj ponoći?

85. Isus je rekao: Adam je nastao iz velike moći i velikog bogatstva, a ipak vas nije bio dostojan. Jer ako bi vas postao dostojan, ne bi okusio smrt.

86. Isus je rekao: Lisice imaju svoje pećine, ptice svoja gnijezda. Ali Sin čovječji nema mjesto, gdje bi mogao nasloniti svoju glavu i odmoriti se.

87. Isus je rekao: Bijedno je tijelo, koje je ovisno od drugog tijela. A bijedna

je duša koja je ovisna od ovoga obojega.

88. Isus je rekao: Anđeli i proroci će k vama doći i dati vam, što je vaše. A vi to dajte dalje, ono što je u vašoj ruci i recite sebi: Kada će konačno doći, (koji su toga dostojni), da bi primili svoje?

89. Isus je rekao: Zašto perete vanjski dio pehara? Zar ne razumijete, da onaj, koji je napravio unutrašnje, je onaj isti koji je napravio vanjsko?

90. Isus je rekao: Dodite k meni, jer je lagan moj aram i moja vlast je blaga i vi ćete naći mir.

91. Oni mu rekoše: Reci nam, tko si ti, da bi vjerovali u tebe? On je odgovorio: Vi ispitujete nebo i zemlju, ali onoga, koji stoji pred vama, ne prepoznajete i ovaj trenutak ne znate ispitati.

92. Isus je rekao: Tražite i naći će te. Ali kada ste me pitali nešto, a ja vam nisam rekao. Sad, kada vam želim reći, ne pitate me o tome.

93. Isus je rekao: Ne dajte svetinje psima, da ih ne bi odvukli na smetlište. Ne bacajte biserje pred svinje, da ih one ne bi (zgazile u prljavštinu).

94. Isus je rekao: Tko traži, taj će naći. A tko pokuca, tome će se otvoriti.

95. Isus je rekao: Ako imate novac, ne posuđujte ga na kamate, nego dajte (novac) onome, od koga nećete dobiti natrag.

96. Isus je rekao: Očevo carstvo je slično jednoj ženi. Ona je uzela nešto kvasca i umijesi ga sa tijestom i napravi od toga veliki kruh. Tko ima uši, taj neka čuje.

97. Isus je rekao: Očevo carstvo slični jednoj ženi, koja je bila nosila vrč pun brašna. Kako je prelazila daleki put, otrgla se ručica vrča, (tako da je nastala mala rupa). Brašno je curilo van po putu iza nje. Ona nije primijetila, nit i znala, kako se treba odnositi prema radu. Ali kada je došla u svoju kuću, spustila je vrč i ustanovila da je prazan.

98. Isus je rekao: Očevo carstvo slični jednom čovjeku, koji je htio ubiti jednog moćnika. Izvukao je mač u svojoj kući i zabio ga u zid, da bi vidio, da li

je njegova ruka dovoljno jaka. Nakon toga je ubio moćnoga.

99. Učenici su mu rekli: Tvoja braća i tvoja majka stoje vani. On im je odgovorio: Ovi ovdje, koji čine volju moga Oca, moja su braća i moja majka. Oni su ti, koji će ući u carstvo mogega Oca.

100. Pokazali su Isusu jedan zlatnik i rekli: Carinici od nas zahtijevaju porez. On je odgovorio: Daj caru carevo, Bogu božje. A što je moje, daj meni.

101. Isus je rekao: Tko ne mrzi svoga oca i svoju majku kao ja, neće moći biti moj učenik. A tko ne voli svoga Oca i svoju Majku kao ja, neće moći biti moj učenik. Jer moja majka (je od prolaznog svijeta). Ali moja istinska majka dala mi je život.

102. Isus je rekao: Jao farizejima, jer su slični jednome psu, koji leži na jaslama od goveda. Niti sam jede, niti dozvoljava jesti kravama.

103. Isus je rekao: Blažen je čovjek koji zna, u koliko će sati doći razbojnici. Tako može ustati, svoje (sluge) sakupiti i opasati bokove, prije nego što oni dođu.

104. Rekli su mu: Dođi i dozvoli da danas molimo i postimo. Isus im je odgovorio: Koji je to grijeh koji sam napravio, (radi kojega bi morali postiti), ili gdje sam dospio u nevolju, (da bi morali moliti)? Inače ipak dolazi zaručnik iz odaje vjenčanja, nitko ne treba tu postiti ni moliti.

105. Isus je rekao: Tko poznaje (istinskog) Oca i (istinsku) Majku biti će od (svijeta) nazvan "Sin bludnice".

106. Isus je rekao: Kada dvoje napravite jednim, postati ćete Sinovi čovjeka. I ako tada kažete: Brdo uzdigni se, ono će se uzdići.

107. Isus je rekao: Carstvo sliči jednom pastiru, koji je imao sto ovaca. Jedna od njih, najveća, zalutala je. Ostavio je devedeset i devet i tražio onu jednu, sve dok ju nije našao. I poslije svega truda rekao je ovci: Volim te više nego ostalih devedeset i devet.

108. Isus je rekao: Tko pije sa mojih usana, postati će kao i ja, a ja sam ću postati on i prikriveno će se razotkriti.

109. Isus je rekao: Carstvo sliči jednom čovjeku, koji je na svome polju imao sakriveno blago, o kojemu ništa nije znao. Kada je (ne znajući) umro, ostavio ga je svome sinu. Također i sin nije ništa znao o tome. On je to polje prodao. Onaj koji ga je kupio, došao je i pronašao kod oranja blago. I počeo je posuđivati novac na kamate, svakome tko je to htio.

110. Isus je rekao: Tko je našao svijet i time postao bogat, treba se tada odreći svijeta.

111. Isus je rekao: Nebo i zemlja će biti prikazani u vašoj prisutnosti, a živi neće od živoga gledati smrt (niti prolaznost). (Jer) Isus je rekao: Tko sam sebe nađe, toga svijet nije dostojan.

112. Isus je rekao: Jao tijelu, koje ovisi o duši. Jao duši, koja ovisi o tijelu.

113. Rekoše mu njegovi učenici: Carstvo, kada će ono doći? Isus je odgovorio: Carstvo nije nešto, na što bi se trebalo čekati, dok ne dođe: da bi se moglo reći: gle ovdje je, pogledaj tamo je. Nego, očevu je carstvo već rašireno nad zemljom, samo ga ljudi ne vide.

114. Šimun Petar je rekao: Marija nas treba napustiti, jer žene nisu dostojne života. Isus je rekao: Pogledaj, ja ću ju voditi i napraviti muškarcem, da i ona postane živim duhom, vama muškarcima jednaka. Jer svaka žena, ako se napravi muškarcem, ući će u carstvo nebesko.

KNJIGA TOME BORCA ZA PRVENSTVO

O KNJIZI TOME BORCA ZA PRVENSTVO

Knjiga "Tome borca za prvenstvo" sastoji se od dijaloga između Isusa i Tome, nazvanog blizanac. Unutra pisac govori o onome što bi mogao biti sadržaj triju tajnih riječi sa kojima je Isus počastio Tomu u Evanđelju po Tomi. On uokvirava i navodi ovu namjeru, da je bio prisutan pri razgovoru između Isusa i Tome i da je sve zapisao, što su međusobno utvrdili. Također karakter ovoga temelja odgovara u toliko veoma jasno Evanđelju Tome, isto kao što i ovdje prevladava napetost, koja nastaje povezivanjem dvaju nepredviđenih suprotnosti u jednome biću i mora se bilo kako razriješiti: u čovjeku je često nesvjesni, sakriveni, neprolazni istinski čovjek vezan na prolaznu pojavu, koja se u svi svojim tendencijama suprotstavlja potrebama istinskog čovjeka.

Ako čovjek želi uopće postići bilo kakav napredak, mora mu biti jasno da je on jedno tako napetostima nabijeno biće blizanac i da će harmoniju i svoje odredište postići samo ako razriješi svoje istinsko biće neistinitoga i oblikuje se novo sredstvo izražavanja. S ovim objašnjenjem počinje rasprava.

Prvobitno čovjek bijaše u gornjem svijetu, u svjetlu. Ali sada je odabrani, Sin svjetla, u egzistenciji jedne životinje: Ljudsko tijelo je sastavljeno od prolazne materije, svijest: misli, osjećaji, život vezan su na ovu pojavu i radi toga isto tako prolazni.

Postoje za čovjeka dvije mogućnosti: Prikriveno opet probuditi u život i razviti svjetlo u neshvatljivoj ljubavi - ili se zaglaviti u prolaznom i u razjarenoj vatri požude i strasti živ izgorjeti: razviti krila Duha i time žuriti preko prolaznih priviđenja - ili se povoditi za vatrom ponosa: još živ ući u mir i kao po tijelu umrli ostati vječno unutra - ili po razrješenju tijela u svijesti mučiti se, koji je još vezana na priviđenja, dok ne nastupi novo uronjavanje u svijet priviđenja, odnosno eonima dugo ostati vezan na svijest ideologije lažnih Bogova, koji imaju individualni život daleko duži, i konačno sa ovim lažnim Bogovima, koji ipak jednom imaju svoj kraj (propadnu), također biti razriješen.

Malo je onih koji prihvate prvu mogućnost. Mnogo više je onih koji slijede zov iz prikrivene unutrašnjosti i vođeni su vatrom strasti. Kako će se ponašati čovjek usred "ljudi životinja", koji slijedi svoje odabrano? On ipak neće moći zatajiti "znak Oca" na sebi, naime, nepokretljivost i kretanje. To znači on će djelovati iz mira. Djelovanje se sastoji za njega u odašiljanju svojih iskustava i snaga. Ali može li on to usred ovih "slijepih ljudi"? Kako će mu pri tome biti?

Tri puta Tomo postavlja ovo pitanje i svaki puta u drugačijem obliku, tri puta

ne dobiva direktan odgovor od Isusa. Ovaj iscrpno objašnjava što se događa ljudima koji ne slijede svoju odabranost, nego ostaju zaglavljani na prolazna priviđenja i poslanstvo samo ismijavaju i progone.

Sami se osuđuju: Oni žderu jedan drugoga kao životinje, bičuju se sami vlastitom slabom prirodom. Poslije smrti su njihova tijela predana "paklu", vatra istine spali njihove iluzije i njihove posljedice, to bolnije što se više vežu na ove iluzije. nigdje nema izlaza iz ovih patnji: jer poslije smrti materijalnog tijela više nije moguće svjesno obraćanje svjetlu.

No ove sve muke nisu osveta jednog uvrijeđenog Boga, nisu samo kazna, nego će ovi ljudi biti izbičevani, da bi svoju glavu usmjerili stvarima koje su "dolje" i da konačno shvate bit mjesta, koje do sada nisu poznavali: svijet prolaznosti u čežnji i ponosu vladajućih snaga. To je mjesto, koje istinskom čovjeku nije primjereno. Kako je svjetlo sunca usmjereno, da daje doduše svim biljkama rast, li najviše čokotu loze, tako da ono uguši korov - kako se svjetlo mjeseca usmjeri, tako da mrtve prijateljski ili neprijateljski obasjava - tako se usmjerava svjetlo Duha: k skrivenom čovjeku, koji mu je jednak, on je ugodan miris za vidljivog čovjeka, a za onog koji mu se suprotstavi, okrutan je osvjetnik. Radi toga su blaženi ljudi, koji "ostružu tvrde okove životinje".

Oni nisu blaženi radi svojih zasluga, koje se sastoje u podnošenju progonstva i prezira. Nego su progonstvo i prezir znakovi, da oni žive u jednom stanju biti i svijesti, koje se suprotstavlja životu životinje. Ovakvi znaci bude veselje, jer upućuju na stanje blaženstva. U ovom stanju će blaženi postići mir i sjediniti se sa kraljem.

Kod površnog čitanja razgovora između Tome i Isusa mogao bi se steći utisak, da će se razumjeti samo dobro ili samo zlo i da se ljudi ponose, koji se pravednicima smatraju, odabranima i savršenima, a "ljudima životinjama", da će patnja "pobožnog" biti kompenzirana njegovom mržnjom za "zle" i opisivanjem teških kazni za zle. Ali iz teksta jasno proizlazi ovo: u svakom čovjeku skriva se jedan odabrani, kojemu je obećan mir i blaženstvo. ali svaki je čovjek okovan po tijelu i svijesti na svijet prividnosti i vodi život životinje u ponosu i požudi, i u pogrešnoj nadi i samoprevari.

Odredba čovjeka je, prikriveno opet objaviti, dozvoliti da obećanje postane stvarnost, time da ispuni uvjete za to: rastrga čvrste okove života životinje. Svaki čovjek može pokušati slijediti ovu odredbu. Ne učini li to i ostane li u egzistenciji životinje, mora snositi gorke posljedice. Posljedice su gorke, jer egzistencija životinje nije primjerena istinskom biću čovjeka. jedna pogreška, odstupanje, mora ipak snositi odgovarajuće posljedice i ispravke. Ali posljedice nisu bez smisla. One vode čovjeka na kraju krajeva k razumijevanju, da je egzistencija životinje greška, ne njegovo pravo odredište,

i one mu pokazuju što je njegovo istinsko odredište. Odredište čovjeka, koje je njegovom biću primjereno, je savršenstvo, mir, jedinstvo s Ocem.

KNJIGA TOME BORCA ZA PRVENSTVO

Ovo su tajne riječi, koje je Spasitelj rekao Judi, zvanom Tomo. Ja sam ih sam zapisao, ja, Matej. Jer dok sam bio na putu, čuo sam, kako međusobno razgovaraju.

Spasitelj je rekao: "Brate Tomo, čuj me, tako dugo, dok je još za tebe vremena na zemlji. Želim ti objaviti, na što se usmjerio tvoj duh u tvome srcu. Jer ti si moj brat blizanac i istinski prijatelj. istraži radi toga u tebi i shvati, tko si ti, tko si bio i tko ćeš postati. Nazivaju te mojim bratom: dakle ne smiješ ostati u neznanju o sebi samome.

Ali ja znam, da si upravo došao do spoznaje. Jer time što sa mnom ideš, pokazuješ, da si me već prepoznao i da znaš da sa ja spoznaja istine, također ako ti toga nisi svjestan. Ti si već shvatio, i biti ćeš nazvan onim, koji se sam spoznaje. Tko se sam ne spozna, nije ništa spoznao.

Ali tko se sam spozna, spoznaje dubine svemira. ti si već, moj brate Tomo, vidio od ljudi prikriveno, ono će im postati smetnja, jer oni to ne spoznaju."

Ali rekao je Tomo Gospodinu: "Dakle molim te sada, da mi odgovoriš, na moje pitanje, prije nego odeš u nebo. a ako od tebe čujem o prikrivenim stvarima, biti će mi također moguće, navijestiti ih. Također mi je jasno, da je teško ljudima izvršiti djela istine."

Spasitelj je odgovorio i rekao: "Ako vam je već to, što se je među vama objavilo, prikriveno, kako bi vam tada bilo moguće, čuti ono, što nije objavljeno? Ako su vam djela istine, koja su objavljena u svijetu, teška za izvršiti, kako ćete tek izvršiti djela uzvišene veličine i punoće od punoće? Kako vas se može nazvati božjim radnicima? Vi ste onda početnici i niste još postigli veličinu savršenstva."

Ali Tomo je odgovorio Spasitelju: "Ispričaj nam o stvarima, o kojima ti govoriš, da nam nisu objavljene nego prikrivene."

Spasitelj je rekao: "Sva tijela ovdje su nastala kao ona od životinje, (koja se obljubom) dalje razmnožavaju. Radi toga oni (nisu trajni u sebi, niti isto tako) u svojim stvorenjima. Prikriveni naprotiv, koji jesu u gornjem svijetu, nisu vidljivi u postojećem svijetu. oni su vidljivi samo u vlastitom porijeklu, i tamo se hrane sa svojim vlastitim plodovima. ipak tijela, koja su vidljiva, hrane se kreaturama, koje su im jednake. Stoga se mijenja ovo tijelo. ali ono što se mijenja, propasti će i poginuti i nema nade da živi. Takva tijela su kao ona od

životinja. Ako tijelo životinje propada, tako će također i ovi oblici, vaša tijela, propasti. Ne potječe li vaše tijelo iz obluba kao ona od životinja? Da li dakle, ono potiče iz toga: da li će moći proizvesti nešto bolje nego li je tijelo životinje? Sada ste još u manjini. Ali tada ćete postati savršeni."

Ali Tomo je odgovorio: "Mogu ti reći, Gospodine, da oni, koji govore o neobjavljenom i teško protumačivom, sliče onima, koji svoje strijele ispaljuju u noć na jedan cilj. Oni ispale svoje strijele doduše na cilj, ali to nije vidljivo.

Ako ipak izađe svjetlo i potjera tamu, tada će biti objavljen uspjeh svakog pojedinca. Ali ti si naše svjetlo, jer ti svijetliš, Gospodine!"

Isus je rekao: "Svjetlo je u svjetlu."

Tomo je govorio i reče mu: "Gospodine, zašto se pali vidljivo svjetlo, koje svijetli radi ljudi, gore i dolje?"

Spasitelj je rekao: "Blažen si ti Tomo. Vidljivo svjetlo svijetli radi vas, ne da bi ostali u tami, nego da bi iz nje izišli.

Ali ako bi svi odabrani odložili svoju egzistenciju životinje, svjetlo bi se također vratilo gore k svome istinskome biću. njegovo istinsko biće će ga uzeti k sebi, jer je dobar sluga."

Spasitelj je nastavio i rekao: "O neshvaćena ljubavi svjetla! O razjarenosti vatre, koja gori u tijelima ljudi i njihovoj srži, koja u njima gori noću i danju i njihove udove izgara i njihova srca omamljuje i njihove duše zbunjuje i trese muškarce i žene danju i noću, time što gori u prikrivenom i u vidljivom. Jer muškarci (se kreću prema ženama) a žene se kreću (prema muškarcima). Radi toga se kaže: Svatko tko je ispitao istinu od jednog uistinu mudrog čovjeka, pripremiti će krila i letjeti i pobjeći od požude, koja izgara ćud ljudi. On će si pripremiti krila i pobjeći od svakog bića, koje pripada svijetu priviđenja!"

Tomo je odgovorio i rekao: "Gospodine, upravo radi toga te pitam. Jer sam shvatio, da si ti, koji nam pomažeš, kako si rekao."

Opet je odgovorio Spasitelj i rekao: "Mi vam moramo reći, jer je to Učenje za savršene. Ako želite postati savršeni, morate slijediti sve ovo. Ako ne, ostajete u biću neznanja.

Nemoguće je, da mudrac luđaku odgovara. Jer je mudrac pun spoznaje, ali za ludoga je dobro i loše potpuno jednako. Mudri se hrani istinom, i on je kao drvo

koje raste po kiši.

Tako ime nekih, koji imaju krila, sa kojima žure preko svijeta priviđenja. Ima i drugih koji su daleko od istine. Oni su vođeni vatrom. Vatra budi u njima pogrešne predodžbe i dozvoljava da varljiva ljepota svijetli pred njima i upropasti ih time. Uzima ih kroz tamnu slatkoću u zarobljeništvo i vući će ih svojom stazom jednim mirisom, koji izaziva tumananje. Osljepljuje ih u nezasićenoj požudi i izgara njihove duše i zabada im kolac u srce, koji ne uspijevaju izvući. Kao uzdom u gubici, upravlja ih po vlastitim željama. I veže ih svojim lancima, sve njihove udove veže razjarenošću lancima požude. Prividno, prolazno i promjenjivo, iskušenju popustljivo, povlači stalno s neba na zemlju, ubija ih time i čini ih životinjama, koje su uprljan grijehom. "

Tomo je odgovorio i rekao: "Jasno je i bilo je često već izgovoreno: (Prolazna) će biti za sve (pokvarenost), koji ne znaju. (Oni gube) svoju dušu."

Spasitelj je rekao: "Blažen je pametan čovjek koji traži mir. Kada ga nađe, miruje vječno u njemu i ne boji se onih, koji su ga htjeli uznemiriti."

Tom je odgovorio i rekao: "Za nas je spas, naći mir ondje, gdje pripadamo."

Spasitelj je rekao: "Da, to je ono što je dobro i spasavajuće za vas. Jer ono, što je ljudima objavljeno, svijet prividnosti, prolazi. Tjelesni omotač ljudi prolazi, a kada prođe, razriješi se u svijetu priviđenja, vidljivih stvari. Ali tada vam vatra svijeta prividnosti priprema muku, jer prije, kada ste još živjeli u vašem tijelu, bili ste zapaljeni u ljubavi vašim predstavama ludila.

Tada ćete morati ponovo uroniti u svijet priviđenja.

Oni koji traže oslonac bez ljubavi za ne-prividno u ne-prividnom u strahu za daljnje postojanje, propasti će u žaru vatre.

Ima samo malo vremena, dok ne prođe svijet prividnosti. Tada će nastati lažni Bogovi, koji nemaju prividnu ličnost, i na poljima mrtvih uzeti će umrle u posjed za vječnost, u muku i pokvarenost duša."

Ali Tomo je odgovorio i rekao: "Ali što trebamo reći ovim ljudima, ovim slijepim ljudima, i koje učenje najaviti nesretnim smrtnicima, koji kažu: Mi živimo već u svijetu prividnosti u dobrome, čak ne živimo ovdje u kletvi! I tvrde: Ako ne bi bili rođeni u tijelu, to ne bi (neprolazno) spoznali. (Dakle rođenje u tijelu je nužno.)"

Spasitelj je rekao: "Zaista kažem ti, takve ljude ne računaj među ljude, nego

ih poistovjetiti sa životinjama. Jer kako životinje žderu jedna drugu, tako isto rade ovi ljudi, oni žderu jedan drugoga. Oni su isključeni iz istine, jer vole tamnu slatkoću vatre i robovi su smrti i stalno spremni brzo činiti prljava djela. Tako izvršavaju požude svojih otaca.

I oni će biti bačeni u ponor pakla i bičevani sa oštri bičem njihove vlastite loše prirode. Biti će bičevani, da bi usmjerili svoju glavu stvarima, koje su dolje, da bi morali pobjeći k mjestu, čiju vrstu nisu prije poznavali. I (oni će se od svojih) udova (rastati) ne u miru, nego u očaju (Za svoju radost u ovom životu plaćaju) ludilom i zbnjenošću. I oni ostaju zadržani u zbruci svoga razuma i ne shvaćaju svoje ludilo. Jer oni misle, da su mudri, vole svoje tijelo, (iako je ono prolazno), oni su opsjednuti njime i njihovo mišljenje je učvršćeno kroz njihova djela. ali vatra će ih zapaliti."

Ali Tomo je odgovorio i rekao: "Ali, Gospodine što će čovjek učiniti, koji je bačen među ove ljude životinje? Jako se brinem za takve ljude, jer mnogi se bore protiv njih."

Spasitelj je odgovorio i rekao: "Možeš li zaista nešto posjedovati, što pripada svijetu priviđenja?"

Ali Juda, koji će biti nazvan Tomo je rekao: "Tebi, Gospodine, je dano, zaslužuješ da govoriš, ali moje je, da te slušam."

Spasitelj je odgovorio: "Čuj ovo što ću ti reći, i vjeruj u istinu. Onaj, koji sije zlo, zlo koje on sije propasti će u njegovoj vlastitoj vatri, u vatri i vodi. A takvi će se sakriti u grobovima tame. Ali nakon dugo vremena će preko svojih plodova doći na vidjelo, da su slaba stabla, i biti će kažnjeni i ubijeni od usta životinjskih i ljudskih, silom pljuska kiše, vjetra, zraka i svjetla, koji će ih odozgo pogoditi."

Ali Tomo je odgovorio: "Nas si doduše uvjeri, Gospodine. Mi smo shvatili u našim srcima i nama se objavilo, to, što kažeš, istina i da tvoja riječ nije pogrešna. ali za svijet su riječi, koje nam kažeš, samo jedno izrugivanje i vučenje za nos. Jer ih svijet ne razumije. Kako ćemo ići naviještati tvoje riječi? Svjetovni ljudi nas ne smatraju sebi ravnima."

Spasitelj je odgovorio i rekao: "Zaista vam kažem: Tko čuje ovaj govor i okrene svoje lice ili namršti nos ili ispući usta - zaista vam kažem: predati će ga se gornjem vladaru, koji vlada i upravlja nad svim moćima. I on će ga okrenuti i zavitlati s neba u ponor pakla i zatvoriti ga na uskom, tamnom

mjestu. tamo se neće moći niti okrenuti, niti micati radi velike dubine pakla i (gorkog gnjeva) u podzemlju, koji ga tlači. (Oni su zarobljeni) unutra i (ni jedan ne može pobjeći) - jer njihovo ludilo im neće biti oprašteno. (A moći) će ih slijediti i predati anđelu, gospodaru pakla. (Taj će) uzeti vatru i slijediti ih sa bičem vatre, koji će gonjenome bacati iskre vatre u lice. Bude li bježao prema zapadu, naići će na vatru. Okrene li se na jug, naići će na vatru. Usmjeri li se na sjever, plamtiti će vatreni plamen prijeteći mu u susret.

A spasavajući put prema istoku ne može naći, da bi tamo pobjegao. Jer ako ga po danu nije našao, kada je još živio u tijelu, neće ga također niti na dan suda naći."

Spasitelj je nastavio i rekao: "Jao vama bezbožnicima, koji nemate istinske nade, koji se oslanjate na to, što se ipak nikada neće dogoditi. Jao vama, koji se nadate tijelu i zatvoru, koji će propasti. Kako dugo ćete još spavati i vjerovati da je neprolazno također prolazno, kod čega se svi nadate svijetu i vašem Bogu od ovoga života? Time osuđujete vaše duše na propast! Jao vama, koji ste u vatri, koja gori u vama, jer je nezasitna! Jao vama, koji ćete biti vučeni u kolu, koje se oblikuje neprekidno kružećim mislima! Jao vama, u kojima bjesni požar! On će požderati vaše tijelo u svijetu prividnosti i cijepati vaše duše na vašem prikrivenom temelju i učiniti vas dostojnim vaših drugova. Jao vama, vi zatvorenici, koji ste vezani okovima u pećinama! Ah smijte se i veselite još u magli vašeg ludila. Vi ne shvaćate vašu pokvarenost, vi također ne poznajete vrstu mjesta, na kojemu boravite, vi ne znate, da ste u tami i u smrti. Naprotiv, vi ste opijeni vatrom (požude) i puni gorkoga otrova. Vaše srce je usmjereno na vašu korist radi požara, koji je u vama, a slatko vam se čini, ono što je uistinu otrov i bijes neprijatelja. a tamu smatrate svjetlom. Jer vašu slobodu ste podvrgli ropstvu. Vaša srca ste učinili srcima tame i vaše misli ste prepustili ludilu. Misli ste ispunili dimom vatre, koji je u vama. A vaše svjetlo i ruho, kojim bijaste ogrnuti, progutano je od oblaka tame. Vi ste se (sami prevarili) i dali zadržati jednom (nadom), koje nema. A u koga ste vjerovali? (Zar ne znate), da svi vi stanujete među bićima, koja vas (žele pokvariti), kao da niste (bili određeni za život?)

Vaše duše ste krstili u vodi tame, samo ste živjeli po vašim vlastitim željama. Jao vama, koji ste u zabludi i ne gledate na svjetlo sunca. Jer svjetlo sunca upravlja svemirom, ono gleda na svemir, ono okružuje i upravlja svim djelima i dozvoljava da ga služe i njegovi neprijatelji.

Također ne prepoznajete mjesec, kako je stvoren danju i noću, kada gleda dolje na tijela vaših mrtvih. Jao vama, koji volite općenje s bludnicama i obeščaćeno druženje s njima! Jao vama, koji slušate moći vašeg tijela, jer će vas one unesrećiti! Jao vama, u kojima djeluju demoni zla! Jao vama, koji

dozvoljavate da vaše udove prožme vatra! Tko će pustiti kišu rose koja gasi, da bi vatra i žar isplivali iz vas? Tko će dozvoliti da sunce i iznad vas izađe, da bi protjeralo tamu, koja stanuje u vama, i da potisnete natrag tamu i prljavu vodu u prikriveno?

Ali sa sunca i mjeseca će strujati ugodan miris i napuniti zrak, duh, zemlju i vodu. Jer ako sunce ne sije preko (prolaznih) tijela, ona sagnjiju i prolaze kao biljke ili trava. Ali, sije li sunce na biljke, to jača nadasve čokot loze. Ako tada postane čokot loze snažniji od biljaka i svih drugih začina, koji su s njim rasli, on zasjenjuje i sve više se širi, tako da samo on nasljeđuje zemlju, na kojoj je rastao i postaje gospodar nad svakim mjestom, koje je zasjenjeno. Dakle, postati će, gospodarom nad zemljom, u kojoj raste i donosi svome gospodaru plodove u izobilju. Da mu on donosi još veću korist, jer bi se gospodar morao jako truditi, da biljku iščupa. Ali tako ju je uništio čokot loze i sam ih ugušio. One su umrle i postale jednake zemlji."

Na to je Isus nastavio i rekao: "Jao vama, koji niste prihvatili učenje. Vi ne slušate one, koji poznaju istinu, i dozvoljavate da pat, kada ju navješćuju, i trčite u svoju (pokvarenost). Vi svakodnevno ubijate božje radnike, koji su vam poslani, da bi (ljudi) uskrsnuli od mrtvih.

Ali da ste blaženi, vi koji ste spoznali zavodjenje i bježite od onoga, što vam je strano. blaženi da ste, vi koji ćete biti izrugivani i prezreni radi vole ljubavi, koju vaš Gospodin ima za vas. blaženi da ste, vi koji plaćete i biti ćete potisnuti od onih, koji nemaju istinsku nadu. jer vi se trebate osloboditi svih okova.

Budite budni i molite, da ne živite u tijelu kao životinje, nego da stresete čvrste okove života životinje. a ako molite, naći ćete mir. Vi tada ostavljate iza sebe patnju i ruglo srca. Jer ako se oslobodite muka i požude tijela, postižete mir od Dobroga samog i time vladate sa kraljem, jer ste s njim sjedinjeni i on je sa vama jedno od sada do u svu vječnost."

Amen

Ovo je knjiga Tome borca za prvenstvo, napisana za savršene.

EVANĐELJE PO MARIJI

O EVANĐELJU PO MARIJI

U evanđelju istine bile su opisane općenite zakonitosti razrješenja spoznajom, u evanđelju po Filipu općenite zakonitosti djelovanja razrješavajućih snaga, u evanđelju po Tomi bile su obuhvaćene činjenice razrješenja i u praksi puta razrješavanja upotrebljive formule. U evanđelju po Mariji biti će opisana općenita zakonitost i učenje u doživljavanju jedne duše.

Pri tome će biti korištena dva oblika opisivanja: Situacija sa više sugovornika, koji razgovara u obliku pitanja i odgovora, pri čemu je također zadat okvir razgovora. Ovakvi primjeri razgovora bijasmo već sreli u evanđelju Tome i u knjizi Tome borca za prvenstvo. Ali sasvim novo, u usporedbi sa svime drugome ovdje prikazanim tekstom, opis je događaja duše u Ja - obliku, čime će zakonitosti unutarnjeg razvoja biti naročito približene čitaocu.

Na žalost, evanđelje nam je došlo samo u fragmentima. Ali okvir je donekle pristupačan: Neki učenici Isusa sjede zajedno s njim, možda na maslinovoj gori, mjestu duha, postavljaj pitanja, dobivaju odgovore, i tada bivaju ostavljeni sa zadaćom da ono što su od njega doznali navješćuju po svijetu. Isus je upravo uskrsnuo, ali nije uzašao na nebo. To znači, da je on svoj božanski zadatak, upravo ispunio, snagama duha pobijedio je prolazno, opet probudio neprolazno u život da bi i drugim ljudima omogućio isti postupak, ipak još u svojoj novoj osobi on treba kontaktirati sa svojim učenicima, tako da im iz svoga novoga stanja može prenijeti snage i spoznaju.

Glavna osoba je Marija Magdalena, "pratilja" Isusa, koja se oslobodila utjecaja prolaznosti, okrenula se snagama neprolaznosti, novonastala duša, koja živi u bliskom jedinstvu sa zaručnikom, duhom, predstavljenim preko Isusa. Ona je radi toga podobna da može primiti učenje i impulse duha i dati ih dalje.

Poslije Isusovog nestanka, ona je uvijek ona, koja u krugu učenika održava vezu sa duhom po snazi njenog stanja. Drugi učenici su prema njoj djelomično skeptični, čak spremni na napad, djelomično shvaćaju koliko je ona u prednosti. Kako se to treba razumjeti? Zar nije čudno da su Isusovi učenici još ispunjeni svađom, mislima konkurencije, šovinizmom? Slično smo već bili sreli u evanđelju po Tomi.

Učeništvo znači otvorenost, okretanje prema učitelju. Jedna takva prekretnica može kako tako potpuno biti povučena - Marija- ka o također od novih snaga stara svijest, koja je kod procesa razrješenja pomoćnik: volja,

razum, osjećaj. Također volja razum i osjećaj moraju svjesno tvoriti novu dušu poduprijeti i ne mogu suprotno tome raditi, jer djelo mora uspjeti. Usprkos tome su oni, kao djelo opstanka starog, u predodžbama zatvorena svijest, samo u položaju, istinita slika: simboli i osjetilne slike, primiti i na to reagirati, ne istina sama. To je samo novoj svijesti moguće. U krugu učenika istina može to dakle neke dati, koji doduše još iz starog stanja svijesti žive, ali sa njima je ipak istina suputnik, i također takvi, koji se novom sviješću sebe primaju. Od strane predstavnika stare svijesti postoji uvijek nesporazumi nasuprot novoj svijesti koji nastupa, reakcija, stanju stare duše odgovarajuća.

Moguće je i raznovrsno, staro i novo, snage svijesti i snage u jednom jedinom čovjeku za razumjeti. U njemu se odvija komplicirana igra, "razgovor" različitih glasova iz starog i novog stanja svijest. U evanđelju po Mariji su ti različiti glasovi personificirani, nova duša u Mariji Magdaleni, spremna za pomoć, ali ipak prolaznom svijetu pripadajuća volja Petra, razum Andrije i osjećaj kao Levi.

Dobiveni tekst počinje sa dva pitanja učenika Spasitelju o sudbini materije, dakle prolazni svijet, i o uzroku prolaznosti, "grijehu" svijeta. Odgovori Isusa sadrže u najužoj formi sva neophodna saznanja o biću prolaznog i neprolaznog svijeta, o sudu prolaznog svijeta, o mogućnosti ljudi, koji pripadaju prolaznom i neprolaznom svijetu, kroz razvitak svog neprolaznog bića usprkos zakonu, da je iznad njega prolazno biće ovisno, i razrješenje proizlazi i time također cijeli svijet oslobođen.

Jer prolaznost svijeta i čovjeka, njihove patnje izmjena rođenja i smrti, zbunjenost i kaos u svijetu, kao i težnje protiv neprolaznog svijeta, postalo kroz "grijehe" ljudi, kroz svoje odstupanje od, svoje ponosne odluke nasuprot prvobitno zakonu svemira: i preko tog pogrešnog razvoja iz nedostatka snage i dosljednost samu sebe razoriti.

Ali čovjek ima mogućnost spoznaje: on ima "pred očima različite osobnosti prirode". On odmah doživljava prolaznost kao i neprolaznost i ima mogućnost izabrati između ovoga dvoga. Odluči li se hrabro za neprolaznost, tada će istinsko, neprolazno biće u njemu uskrsnuti, odstraniti greške grijeha, udaljenost od Boga i tako najprije dovesti natrag svoj život, postepeno tako i život svijeta - naime time da posreduje snage neprolaznog za to pripremljenim ljudima - opet k porijeklu, vlastitom korijenu.

Dobro, snage neprolaznosti, su radi ovog cilja došle k ljudima. Isus je takav predstavnik dobrog. On posreduje snage dobra, ohrabruje ljude da se odluče za dobro, koje ne razrješava čovjeka izvana, nego u njegovoj unutrašnjosti, protiv svih prepreka prolazne prirode koja je vezana na predodžbe i strasti,

morati će se osloboditi. To je zapovijed svakom čovjeku da se njegovom istinskom neprolaznom biću dozvoli da se u snagama dobrog opet razvije. To je zapovijed, koja ne dolazi izvana preko autoriteta Isusa k njemu, nego je nužnost razvoj unutarnjeg bića, istinskog čovjeka, čiji je prototip Isus. Svaka druga zapovijed bila bi izvanjska i pripadala bi carstvu predodžbi, drvu spoznaje dobra i zla i čovjeka bi opet povukla i ovo carstvo i pokvarila ga.

Polije ovog objašnjenja Isus nestaje, on, predstavnik duha. Učenici, ostavljeni sami sebi, sada moraju naučiti samostalno živjeti iz istinskog bića, bez pomoći čovjeka, koji im je dovodio spoznaju i snagu (Mi u slijedećem želimo učenike shvatiti kao predstavnike snaga svijesti u jednom čovjeku a njihovo izražavanje kao igru ovih snaga u jednom čovjeku, tako da možemo slijediti razvoj nove duše usred starih snaga svijesti.) Razumljivo je da stare snage svijesti, one koje ne mogu poznavati snagu i sigurnost, koja proizlazi iz nove svijesti, u svojoj samoći osjećaju strah, jer zamišljaju što se sve može dogoditi s čovjekom koji pokušava prenijeti svoja iskustva ovom prolazno, stranom svijetu, njemu opasnom. Ali Marija, snaga nove duše, okreće stare snage svijesti k "dobrom", k porijeklu, k neprolaznosti u kojoj nema opasnosti.

Ona jača sebe i svoje pratiocice, volju, razum i osjećaj, tako što se prisjeća svojih iskustava na putu i povezanosti na snage prolaznosti k slobodi svoga istinskog bića i opisuje ih. Uvjet zahod putem je uvijek predočavanje cilja, slutnja istinskog bića čovjeka, koje nije još svjesno i djelotvorno prisutno, nego čeka priliku za razvoj. Samo u vizionarskom predočavanju ovoga cilja moći će se naći spasenje. Onaj, "koji stoji pred ciljem", morati će se suočiti prije nego će moći zakoračiti sa njim na put jedinstva.

Ali organ, koji predviđa unaprijed, ne može biti stara svijest- koja je vezana na predodžbe, koje nisu primjerene istinskom biću čovjeka, nego već mora biti dio istinskog čovjeka, same nove sposobnosti spoznaje. Samo tko e iz istine, čuje glas istine. Poput tračka svjetlosti istine još zakržljala nova svijest doživi prvi impuls duha, istinskog bića: tamo gdje duša primi duha - "između duha i duše" - oblikuje se novi organ opažanja duše: nova svijest, "ćud".

Većina ljudi, koji će biti zahvaćeni pojmom ove nove mogućnosti egzistencije, instinktivno ju odbacuju, iz straha od opasnosti za uobičajeni život, koja bi bila povezana sa ovom mogućnošću. Oni ne podnose ovaj pogled i "kolebaju". Ali ako duša ne koleba jasno prihvatiti cilj i učiti, ona također jasno vidi unaprijed posljedice, koje takav put zahtjeva. Ovo nepokolebljivo stanje, sigurnost, da egzistira cilj, i odlučnost da se k njemu kreće, jest vjera, preduvjet puta k istinskom biću.

Duša na ovom puta susreće, nepokolebljivo hrabra u vjeri, nasilja prolaznog svijeta koja ju uvijek iznova žele zadržati. Put se sastoji u tome da se shvati ova sila u snazi neprolazne istine i radi toga je nedopušteno (zahtijevati od duše). Duša se okreće u snazi pokore, krštenjem vodom, od svih "Brakolomaca", s kojima se je do tada bila upustila u iluziju, da bi s njima mogla naći ispunjenje. Ona to može, jer se sjeća istovremeno svoje istinske domovine, carstva svojega Oca, iz kojega potječe. Bilo bi bez smisla, kada bi se sa starim snagama intelekta, volje i osjećaja htjeli distancirati od nasilja prolaznosti - jer same ove snage pripadaju prolaznosti. Ulaz u mir neprolaznog je moguć samo ako će se ovaj neprolazni sam probuditi opet u čovjeku i u ovom novom stanju biti se onaj stari razotkrije u svoj svojoj sumnjičavosti, kao jedan kemijski preparat koji u određenoj otopini pokazuje svoja svojstva.

Dušu susreće nasilje prolaznosti istovremeno metodično i sistematski. To su sva temeljna nasilja prolaznog svijeta i svako se približava duši na svoj karakterističan način. Prvo nasilje - ovdje je tekst rasparan - mora, dobiva se iz slijedećeg, tamna materija "zemlje" u suprotnosti je sa svjetlom duha. Kako se duša približava i kako se oslobađa od njega, nije isto tako predano. Ali analogno slijedećim mjestima, trebalo bi biti tako da prvo nasilje, kao i ostala nasilja, apeliraju na prividnu sličnost duše sa njima. Ti si dušo, ipak također supstanca, ipak si materija, dakle moraš kod mene ostati i ne smiješ se usuditi da se rastaviš od mene. Tvoje mišljenje, da si iz supstance, iluzija je.

Duša će mu odgovoriti: Ti si taman, to mojim svjetlom prepoznajem, koje ti kao tama ne možeš vidjeti.

Sa ovom spoznajom i odlukom o svom istinskom stanju Duša bi bila slobodna od ovog prvog nasilja.

Drugo nasilje "požuda", element "vode", koja leluja kao strast i čežnja, približava se Duši na svoj način: Ti se varaš i varaš samu sebe. Ti sličiš meni. Jer ti si također ipak požuda, čežnja, i sve što činiš, potječe iz ove čežnje. Ti misliš da si došla odozgo, tvoja čežnja se usmjerava na nešto neprolazno. Ali to je iluzija: tvoja čežnja za neprolaznim je samo kompenzacija neispunjenih želja.

Drugo nasilje je veoma rafinirano i u stanju je lako strovaliti dušu u sumnju. Jer vrlo često je tako, da u stvari čežnja za savršenstvom postane razočaranje zbog neispunjenih želja. Tu je potrebna jasna sposobnost rasuđivanja duše, da bi shvatila, da postoji još jedna druga čežnja za savršenstvom, koja potječe iz istinskog bića čovjeka.

Ali ako je duša sigurna u svojoj svijesti, da pripada neprolaznome, i odluči li se, shvatiti će, da strast i želje za prolaznim nisu njeno istinsko biće, nego, tako dugo dok je u prolaznom tijelu, služe joj samo kao omot. I on a će

razumjeti, da su sve tvrdnje o njenoj čežnji za vječnošću samo kompenzacija tvrdnje, koje proizlaze iz stare svijesti, koja stvarno ništa ne znaju o egzistenciji jednog višeg života i da to istinsko biće čovjeka ne mogu shvatiti. Ona odbacuje ove tvrdnje.

Ovom spoznajom i odlukom za njeno istinsko biće, duša je slobodna i ide dalje puna veselja radi novodobivene slobode.

Susreće ju treće nasilje prolaznosti: neznanje, ono predstavlja zemaljski element "zrak", mentalnu sferu. Ona je znanje o svijetu prividnosti, koji je u usporedbi sa spoznajom istine, neznanje. Po vrsti ovog znanja, koje je također u prolaznom samo jedan otok u moru neznanja, radoznalo se približava duša: možda se može nešto novo doznati. Nasilje neznanja govori duši: Ti si, kao i ja, neznanica, živiš u grijehu, u odvojenosti od božje spoznaje. Kako dakle možeš mene označiti kao neznanicu, kada i sama živiš u neznanju? Nemaš pravo na takvu osudu. Ovo nasilje polaže svoja prava također na dušu, time što upućuje na staru svijest, koja je također u duši i radi čega se ona sama može strovaliti u sumnju.

Ali nova je svijest sigurna da živi u unutarnoj spoznaji svemira, ne može biti osuđen a od neznanja i također sama po vrsti vanjskih predodžbi vezane svijesti. Ovako sigurna, postati će slobodna od neznanja, od stare svijesti.

I opet duša produžava dalje i susreće četvrto nasilje prolaznosti, "bijes", koje predstavlja samopotvrđivanje, volju za moć, životni nagon, element "vatre", energiju, u kojoj gori svako živo stvorenje i sa kojom se, ako je potrebno, bezobzirno probija. U njemu je, kao u principu jezgre prolazne prirode, sadržano svih sedam principa snaga, sedam osoba, koje vladaju ovom prirodom. Još jednom duša susreće u njemu tamu, požudu i neznanje, a kao četvrtu osobu, koja po svom biću naročito odgovara četvrtom nasilju "prouzročitelj smrti". Jer tvrdoglavo samopotvrđivanje vodi k dijeljenju od Boga i time je donijelo smrt u svijet i još ju uvijek donosi.

Peta, šesta i sedma osoba odgovaraju četirima elementima koji sve grade vodećem principu u čovjeku i u svijetu, Ja, koje je trostruko: oblikuje se po principu samopotvrđivanja i oblikuje tako "carstvo tijela", čuva se po principu samopotvrđivanja i dobiva time Maja, - iluzija apsolutne stvarnosti prolaznog svijeta, koja ispravlja "ludo ludilo tijela" i koncipira njegove planove po principu samopotvrđivanja i uređuje tako prolazni svijet po "znanosti bjesnila".

Četvrto nasilje također poseže u svojih sedam osoba, za dušom, tako da upućuje na njenu sličnost sa ovim nasiljem. Zar duša nije "ubojica ljudi" kao i sam bijes? Zar ne uništava staro čovjekovo biće i carstvo predstava vezanih na njegov prostor i vrijeme? Time ipak pripada carstvu bijesa i nema pravo

odatile se udaljiti! I opet je zamišljeno ovo profinjeno odvijanje nasilja. Jer duša bi mogla, koja bi možda stvarno pokušala, askezom uništiti svoje nagone i predstave, prema sebi samoj primijeniti nasilje i biti nesigurna u svoje istinsko biće.

Ali, duša se ne da prevariti i po redu se oslobađa od svih sedam šegrta bijesa. Struja tamne materije biti će uništena i pobijeđena obraćanjem duše njenoj domovini., duhu. Požuda će biti zamijenjena čežnjom za istinom, neznanje razriješeno spoznajom, zakon smrti koji vlada u svijetu, nadomješten zakonom života neprolaznog svijeta. Osoba prolaznog tijela čini osobu neprolaznog tijela, svjetlosnog ruha, mjesto, okovi iluzija nad karakterom prolaznog svijeta biti će oslobođeni, potvrđeni istinom, biti će očišćeni. A sav nemir, koji nastaje bijesom, neobuzdani nagon života, volja za moć, uzmicati će pred mirom po volji Oca.

Sada bi u jednom čovjeku mogla nova svijest u spoznaji i snazi mogla biti oslobođena od svih utjecaja nasilja prolaznog svijeta - ali su i njegove stare snage svijesti u njemu još prisutne. On ih koristi da bi odaslao dalje svoje spoznaje i snage u obliku simbola i predodžbi drugim ljudima. One trebaju služiti novoj svijesti. Ali odgovarajući svojoj vrsti, uvijek su u iskušenju voditi novu svijest na svoj način.

Odnos između starih snaga svijesti i nove duše prikazuju se u posljednjoj sceni evanđelja po Mariji. "Andrej", razum, sumnja u to da su autentični utisci nove svijesti iz duha. A "Petar", volja, vjeruje da je on sam dostojniji do nove svijesti koju on snagom svog starog bića ne može razumjeti. Snage staroga bića uvijek hoće biti aktivne, sa najboljom voljom i u najboljoj namjeri., spoznati nastajanjem i naporom, zalaganjem svih energija, svim metodama i vježbama. One ne mogu shvatiti da potječu iz principa samopotvrđivanja, da savršeni mir, smjerno držanje, treba biti jedno držanje tihe pažnje i primanja, koje će već čežnjom istinskog bića čovjeka biti stvoreno, treba biti jedan stav, u kojemu se očituje istinsko biće čovjeka. Gdje je aktivnost i planiranje tako važnih pretpostavki kod svake težnje za bilo kojim ciljem! Njima se ipak mora dati prednost!

U Petrovom pitanju se očituje ovaj stav u našem tekstu, da li bi jedna žena trebala biti preferirana od Spasitelja u odnosu na muškarce! Moramo se prisjetiti, da su učenici i Marija personifikacija snaga duše, koje su prisutne u svakom čovjeku.

U svakom se čovjeku, koji pokuša razviti istinsko biće u prolaznom biću, bez obzira da li je to muškarac ili žena, odigrava borba za prednost snaga duše, nove duše, Marije sa jedne strane i stare snage svijesti sa druge strane. U

svakom takvom čovjeku je duša "Marija", označena kao žena zbog svoje prijemčljivosti za duh, i da li su snage volje, razuma i osjećaja, personificirane kao muškarci, jer pripadaju prolaznoj osobi čovjeka, nosiocu djelovanja, aktivnosti.

Dakle u našem se tekstu ne radi principijelno o pitanju, da li jedna žena ili muškarac imaju lakši pristup razrješenju, nego o stvarnom stanju, da samo oni - predstavljeni kao žena - nova duša u svakom čovjeku ima prilaz k razrješenju, dok stara - predstavljena kao muško - snaga svijesti nema ovaj prilaz i mora naučiti kako će moći služiti novoj svijesti. Posredujući preko "Levis", osjećaja, stare se snage svijesti zadovolje i podrede novoj svijesti.

Nije slučajno osjećaj, koji posreduje. Među tri sposobnosti "muški" aktivnog čovjeka, "ženski" je radi toga najbliži novoj duši. Također se može u svijetu prolaznosti tumačiti da je ženama lakše razviti novu dušu, nego muškarcima. Osobiti zadatak muškaraca bio bi širenje nove spoznaje i snage prema van, čim se u njemu razvila nova duša. Moguće je da jednom rođena nova duša bide plod potpuno ravnopravnog zajedničkog rada spolova za cilj razvoja nove duše i za daljnje odašiljanje novih snaga i spoznaja svima, koji za to imaju otvorenost. Zaključkom učenika, da se sve dobiveno daje dalje, završava evanđelje po Mariji.

Ono opisuje djelovanje snaga iz novoga svijeta, prikazano od Isusa, tako konkretno u jednoj duši, da ju se može promatrati kod unutaršnjeg rada. Tekstom se veselo poslanstvo, evanđelje, ne može više približiti jednom čovjeku, bolje od toga ne može jedan tekst pridonijeti samom čitaocu izvršenje opisanih događaja. Jer jedan tekst može rastumačiti, pobuditi, ohrabriti, pomoći opisnim slikama a i opisati.

Čitaocu samo preostaje izvršavanje.

EVANĐELJE PO MARIJI

(...)

"... Da li će materija biti spašena ili ne?"

Spasitelj je rekao:

"Sve prirode, sve prilike i sva stvorenja postoje jedno u drugome i jedan sa drugim i opet će biti razriješeni u svoje vlastito korijenje. Jer priroda materije se može razriješiti samo u korijen svoje prirode, (ne k porijeklu). Tko ima uši da čuje, neka čuje."

Petar mu je rekao:

"Kako si nam već sada objasnio sve stvari, reci nam još i ovo: što je grijeh svijeta?"

Spasitelj je rekao:

"Nema (uistinu) grijeha, ali vi činite grijeh, jer vršite djela, koja proizlaze iz prirode brakolomstva. Njih se tada naziva grijehom.

Radi toga je dobro došlo u vašu sredinu, k biću svake prirode, da bi ih opet vratilo u njihovo korijenje."

Dalje je nastavio i rekao:

"Radi toga nastajete i radi tog a umirete (...). Tko može razumjeti, neka razumije.

Bolno je, kada se ne poznaju sebi slični i da su proizišli iz suprotne prirode. Tada u cijelome tijelu nastaje jedna zbrka.

Radi toga sam rekao: Imajte hrabrosti, a ako ste bez hrabrosti, imajte ipak hrabrosti. Jer vi imate pred očima različite osobe prirode. Tko ima uši da čuje, neka čuje! "

Kada je blaženi to rekao, sve je pozdravio i rekao:

"Mir neka je sa vama, težite za mojim mirom. Budite jako oprezni, da vas nitko ne vodi krivim putem sa riječima: 'pogledaj ovdje ili, vidi tu!', jer Sin čovječji je u vašoj unutrašnjosti. Slijedite ga! Oni koji ga traže, naći će ga. Idite dakle i propovijedajte evanđelje o carstvu!

Nisam vam dao nikakvu zapovijed osim onoga u čemu sam vas poučio. Također nisam dao nikakav zakon kao što to čine davaoci zakona, da ne bi bili zakonom zahvaćeni."

Kada je to rekao, nestao je.

Ali oni bijahu tužni i plakaše jako i rekoše:

"Da li sada moramo ići poganima i propovijedati evanđelje o Sinu čovječjem? On ne bijaše pošteđen - kako bi mi bili sačuvani!" (pošteđeni)

Marija je tada ustala, sve pozdravila i rekla svojoj braći:

"Ne plačite, ne budite tužni i ne sumnjajte, jer njegova će milost biti sa svima vama i vas će štiti. Slavimo puno više njegovu veličinu, jer nas je pripremio i učinio ljudima."

Kada je Marija to rekla, Preokrenula je k dobrome smisao kod slušaoca i oni su počeli izmjenjivati riječi spasiteljevih misli.

Petar je rekao Mariji: "Sestro, mi znamo da te je spasitelj više nego druge žene, volio. Reci nam stoga Spasiteljeve riječi, kojih se sjećaš, koje znaš, a mi ne, i koje mi također nismo čuli."

I ona im je počela govoriti slijedeće riječi:

Ja vidjeh Gospodina u jednom licu i rekoh mu: "Gospodine, vidjela sam te danas u lice." On mi je odgovorio: "Blagoslovljena da si ti, koja se ne kolebaš kod moga pogleda. Jer kakvo je vaše srce, takva je vaša sposobnost gledanja!"

Ja mu rekoh:

"Gospodine, da li čovjek koji vidi, vidi lice kroz dušu ili kroz duh?"

Spasitelj je odgovorio i rekao: "On ne vidi kroz dušu niti kroz duh, već ono što je između ovo dvoje, hrabrost (ćud), vidi lice." (...)

A požuda je rekla:

"Nisam te vidjela gdje silaziš dolje. Ali sada te vidim gdje se penješ gore. Zašto dakle, lažeš? Ti ipak meni pripadaš!"

Duša je odgovorila i rekla:

"Ja sam te doduše vidjela, ali ti mene nisi vidjela i također nisi me prepoznala. (Ti si mi) poslužila kao ruho - ali me nisi prepoznala."

Kada je to rekla, klicajući od veselja otišla je.

Na to je došlo treće nasilje, koje se zove neznanje. Ono je htjelo ispitati dušu:

"Kuda ideš? Uhvaćena si na svježem djelu, uhvaćena si u grijehu. Dakle, na sud!"

Ali duša je rekla: "Zašto me osuđuješ, kada ja tebe ne sudim? Ja sam doduše bila uhvaćena, ali ja sama nisam uhvaćena. Nisam bila shvaćena, ali ja sam shvatila, da će se cijeli svemir opet poroditi, kako zemaljske stvari tako i nebeske."

Nakon što je duša iza sebe ostavila treće nasilje, popela se gore i vidjela četvrto nasilje. Ono bijaše od sedam prilika.

Prva prilika je tama.

Druga požuda.

Treća neznanje.

Četvrta uzrok smrti.

Peta je carstvo tijela.

Šesta je bijesno ludilo tijela.

sedma je znanost (bijesa).

To je sedmorica šegrta bijesa. Oni su pitali dušu:

"Otkuda dolaziš, ubojico ljudi, i kuda te vodi put, ti pobjediteljice - prostora?"

Duša je odgovorila i rekla:

"Što me je zadržavalo, ubijeno je, što me je okrenulo, pobijeđeno je. Mojoj požudi je došao kraj, a neznanje je umrlo. U svijetu sam razriješena iz svijeta, i u jednoj osobi razriješena sam višom osobom. Oslobođena sam okova nesposobnosti za spoznaju, čije je postojanje vremenski ograničeno. Od sada ću imati mir, (jer je ovo pravi trenutak u tijeku eona) - postići ću mir u šutnji."

Kada je Marija to rekla, zašuti. Jer to bijaše sve, što je Spasitelj s njom razgovarao.

Ali Andrej je imao primjedbu i braći je rekao:

"Recite što mislite o tome što je rekla? Ja svakako ne vjerujem, da je spasitelj tako govorio. Njegovo učenje sigurno ima drugo značenje."

Također je i Petar rekao primjedbu i pitao svoju braću za mišljenje o spasitelju:

"Da li je on stvarno govorio u četiri oka sa jednom ženom i nas iz toga isključio? Trebamo li se mi možda k njoj okrenuti i svi ju slušati? Da li joj je dao prednost pred nama?"

Marija je tu zaplakala i rekla Petru:

"Moj brate Petre, ti ne vjeruješ? Zar misliš da sam ja ovo sve sama izmislila u svome srcu i lažem o spasitelju?"

Sada je Levi uzeo riječ i rekao Petru:

"Petre, ti si oduvijek bio nagao. A i sada vidim kako si se ražestio protiv ove žene, kao da si njezin protivnik. Ali ako ju je spasitelj udostojao - tko si ti, da ju smiješ odbaciti? Sigurno ju je spasitelj poznao skroz na skroz. Radi toga ju je više volio nego nas.

Mi se trebamo posramiti i obući savršenog čovjeka, mi trebamo postati takvi, kako nam je on zadao, i najavljivati evanđelje, bez da izdamo drugu zapovijed ili zakon, osim onoga u čemu nas je spasitelj poučio."

Kada je Levi to rekao, pripremili su se za navješćivanje i propovijedanje.

GNOSTIKA

IZVORNI KOPTSKI TEKSTOVI

Nag Hammadi Codices

i

Papyrus Berolinensis

THE NAG HAMMADI LIBRARY IN ENGLISH
TRANSLATED AND INTRODUCED BY MEMBERS OF THE
COPTIC GONSTIC LIBRARY PROJECT OF THE INSTITUTE
FOR ANTIQUITY AND CHRISTIANITY CLAREMONT, CALI-
FORNIA - James M. Robinson, General Editor
THIRD, COMPLETELY REVISED EDITION WITH AN AFTER-
WORD BY Richard Smith, Managing Editor Harper San Francisco
1990.

IN TERTIO TEMPLI
FUNDAMENTA POSUIT
IN DIE PRIMUM MENSE
MARTII ANNO DOMINI
MCMXXV. DIE XXV.
CIVITATE CONSTANTINOPOLITANA
IN TERTIO TEMPLI
FUNDAMENTA POSUIT

Sadržaj

Predgovor	6
Oznake u tekstu	10
UVOD	11
MOLITVA APOSTOLA PAVLA (I,1)	39
JAKOVLJEV APOKRIF (I,2)	41
EVANĐELJE ISTINE (I,3 i XVII,2)	49
RASPRAVA O USKRSNUĆU (I,4)	61
TRIPARTITNI TRAKTAT (I,5)	66
IVANOV APOKRIF (II,1,III,1, IV,1 i BG 8502,2)	107
EVANĐELJE PO TOMI (II,2)	124
EVANĐELJE PO FILIPU (II,3)	138
HIPOSTAZA ARHONATA (II,4)	159
O PODRIJETLU SVIJETA (II,5 i XII,2)	167
EGZEGEZA DUŠE (II,6)	185
KNJIGA TOME ATHLETESA (II, 7)	193
EVANĐELJE PO EGIPĆANIMA (III,2 i IV,2)	202
EUGNOST BLAŽENI (III,3 i V,1) i SOFIJA ISUSA KRISTA (III,4 i BG 8502,3)	212
DIJALOG SPASITELJA (III,5)	235
OTKRIVENJE PO PAVLU (V,2)	246
(PRVO) OTKRIVENJE PO JAKOVU (V,3)	250
(DRUGO) OTKRIVENJE PO JAKOVU (V,4)	258
OTKRIVENJE PO ADAMU (V,5)	266
DJELA PETROVA I DVANAESTORICE APOSTOLA (VI,1)	275

GROM: SAVRŠEI UM (VI,2)	283
KONAČNO UČENJE (VI,3)	292
POJAM NAŠE VELIKE MOĆI (VI,4)	298
PLATON, DRŽAVA 588A-589B (VI,5)	304
RASPRAVA O OSMOM I DEVETOM (VI,6)	307
MOLITVA ZAHVALNOSTI (VI,7)	313
ASKLEPIJE 21-29 (VI,8)	315
ŠEMOVA PARAFRAZA (VII,1)	323
DRUGA RASPRAVA VELIKOG SETA (VII,2)	343
OTKRIVENJE PO PETRU (VII,3)	352
SILVANOVO UČENJE (VII,4)	358
TRI SETOVE STELE (VII,5)	374
ZOSTRIJAN (VIII,1)	379
PETROVA POSLANICA FILIPU (VIII,2)	406
MELKISEDEK (IX,1)	412
MISAO NOREJE (IX,2)	418
SVJEDOČANSTVO ISTINE (IX,3)	421
MARSANES (X,1)	431
TUMAČENJE ZNANJA (XI,1)	442
VALENTINIJANSKO TUMAČENJE (XI,2) te O POMAZANJU, O KRŠTENJU A i B i O EUHARISTIJU A i B	450
ALOGEN (XI,3)	458
HIPSIFRONA (XI,4)	468
IZREKE SEKSTOVE (XII,1)	470
FRAGMENTI (XII,3)	476
TRIMORFNA PROTENOJA (XIII,1)	479
EVANĐELJE PO MARIJI (BG 8502,1)	488
DJELO PETROVO (BG 8502,4)	492
POGOVOR: MODERNI ZNAČAJ GNOSTICIZMA	496

PREDGOVOR

Ova je knjiga temeljito revidirano izdanje *Knjižnice Nag Hammadi na engleskom*. Prvo izdanje, objavljeno 1977., označilo je kraj jedne i početak druge faze znanstvenog izučavanja Nag Hammadija. U prvoj se fazi išlo za tim da ova zbirka tekstova postane dostupna; drugu su fazu obilježile rasprave i tumačenja tih tekstova.

Zbirka papirusnih rukopisa iz četvrtog stoljeća sastoji se od dvanaest kodeksa i osam listova iz trinaestog kodeksa, te sadrži pedeset i dva odvojena traktata, odnosno, četrdeset i pet naslova izuzmemo li duplikate. Kako većina traktata iz knjižnice potječe od helenističkih sekti koje danas zovemo gnosticima, i to u koptskom prijevodu, zbirka je dobila naziv Koptska gnostička knjižnica. Znanstvenička rivalstva, te situacija u Egiptu u godinama nakon otkrića knjižnice 1945., znatno su omeli rad na rukopisima. Dvadeset godina nakon otkrića obrađen je i preveden samo mali broj tekstova, i to uglavnom od strane europskih znanstvenika, a na engleski je jezik prevedeno manje od deset posto zbirke. Godine 1966., tim ljudi odgovornih za nastanak ove knjige po prvi put se okupio u sklopu "Projekta koptske gnostičke knjižnice" ("The Coptic Gnostic Library Project"), čiji je pokrovitelj bio Institut za antiku i kršćanstvo iz Claremonta u Kaliforniji.

Uređivanje i prevođenje knjižnice moglo se nastaviti tek nakon što su rukopisi postali dostupni. Godine 1970. Ministarstvo kulture Arapske Republike Egipta imenovalo je, u suradnji s UNESCO-om, Međunarodni odbor za kodekse iz Nag Hammadija. Za tajnika je izabran predstavnik Sjedinjenih Država, James M. Robinson. Primarni je zadatak odbora bio nadgledati izdavanje fotografiranih pretisaka. Cjelokupna je knjižnica tako objavljena između 1972. i 1977. u seriji *Pretisak kodeksa iz Nag Hammadija* (The Facsimile Edition of the Nag Hammadi Codices), izdavač E. J. Brill iz Leidena. Uslijedilo je izdavanje *Kartonaže* 1979., a potom i *Uvoda* 1984., čime je dvanaestsveščano izdanje *Pretiska* kompletirano. Tom su izdavačkom poduhvatu potpomogli

članovi 'Projekta koptske gnostičke knjižnice', koji su između 1971. i 1979. u Koptskom muzeju u starom Kairu radili na rekonstrukciji i konzervaciji rukopisa.

Godine 1977., u isto vrijeme kad je cjelokupan sadržaj zbirke postao dostupan u obliku pretisaka, E. J. Brill i Harper & Row objavili su prvo izdanje *Knjižnice Nag Hammadi na engleskom*. Jednosveščani engleski prijevod izašao je u trenutku kad je projekt iznjedrio svoje prvo značajno znanstveno djelo, potpuno kritičko izdanje pod naslovom *Koptska gnostička knjižnica* (The Coptic Gnostic Library). To višeto-mno djelo sadrži redigirane koptske tekstove sa engleskim prijevodima, uvode, bilješke, te indekse. U izdanje je uključena cjelokupna knjižnica Nag Hammadi, kao i tri slična rukopisa pohranjena u Berlinu, Londonu i Oxfordu. *Koptska gnostička knjižnica* (The Coptic Gnostic Library), u izdanju E. J. Brilla, sadrži sljedeće tomove: *Nag Hammadi Codex I (The Jung Codex)*, sv. 1: *Introduction, Texts and Translation*; sv. 2: *Notes*, uredio Harold W. Attridge, 1985; *Nag Hammadi Codices 11,1 and IV,1: The Apocryphon of John, Long Recension*, uredio Frederik Wisse, pred izlaženjem; *Nag Hammadi Codex 11,2-7, together with XIII,2**, *Brit. Lib. Or. 4926(1) and P. Oxy. 1,654,655*, sv. 1: *Gospel of Thomas, Gospel of Philip, Hypostasis of the Archons, Indexes*; sv. 2: *On the Origin of the World, Exegesis on the Soul, Book of Thomas, Indexes*, uredio Bentley Layton, u tisku; *Nag Hammadi Codex 111,1 and Papyrus Berolinensis 8502,2: The Apocryphon of John, Short Recension*, uredio Peter Nagel, urednik izdanja Frederik Wisse, pred izlaženjem; *Nag Hammadi Codices 111,2 and IV, 2: The Gospel of the Egyptians (The Holy Book of the Great Invisible Spirit)*, uredili Alexander Bohlig i Frederik Wisse u suradnji sa Pahorom Labibom, 1975; *Nag Hammadi Codices III, 3-4 and V, 1 with Papyrus Berolinensis 8502,3 and Oxyrhynchus Papyrus 1081: Eugnostos and The Sophia of Jesus Christ*, uredio i preveo Douglas M. Parrott, u tisku; *Nag Hammadi Codex 111,5: The Dialogue of the Saviour*, urednik izdanja Stephen Emmel, 1984; *Nag Hammadi Codices V,2-5 and VI with Papyrus Berolinensis 8502,1 and 4*, urednik izdanja Douglas M. Parrott, 1979; *Nag Hammadi Codex VII*, urednik izdanja Frederik Wisse, pred izlaženjem; *Nag Hammadi Codex VIII*, urednik izdanja John Sieber, pred izlaženjem; *Nag Hammadi Codices IX & X*, urednik izdanja Birger A. Pearson, 1981; *Nag Hamma-*

di Codices XI, XII and XIII, urednik izdanja Charles W. Hedrick, u tisku; *Nag Hammadi Codices: Greek and Coptic Papyri from the Cartonnage of the Covers*, uredili J. W. B. Barns, G. M. Browne i J. C. Shelton, 1981; *Pistis Sophia*, tekst uredio Carl Schmidt, prijevod i bilješke Violet MacDermot, urednik izdanja R. McL. Wilson, 1978; *The Books of Jeu and the Untitled Text in the Bruce Codex*, tekst uredio Carl Schmidt, prijevod i bilješke Violet MacDermot, urednik izdanja R. McL. Wilson, 1978.

Džepno izdanje *Knjižnice Nag Hammadi na engleskom* objavljeno je 1981., izdavač Harper & Row, te 1984. godine, izdavač E. J. Brill. Ova izdanja uključuju dodatak prijevodu *Dijalog Spasitelja* koji se temelji na fragmentima (144, 15-146,24) koje je Stephen Emmel pronašao u knjižnici Beinecke na sveučilištu Yale.

Kada je, prije više od desetljeća, objavljena *Knjižnica Nag Hammadi na engleskom*, izdan je bio samo jedan naslov iz serije *Koptska gnostička knjižnica*. Sada, kada se rad na seriji bliži kraju, ova je knjiga temeljito revidirana kako bi se prijevodi uskladili sa konačnim prijevodima kritičkog izdanja. U slučaju svezaka koji su ranije objavljeni, u kritičkom je izdanju izvedeno gdje koje poboljšanje. Istraživanje na polju gnosticizma, uvelike potaknuto djelovanjem 'Projekta koptske gnostičke knjižnice', u proteklih je deset godina također uznapredovalo. Napisani su novi uvodi traktatima, kao potvrda da diskusija i dalje traje. Budući da se nekoliko naslova u knjižnici pojavljuje u više od jedne verzije, bilo je moguće kombinirati fragmentarne verzije nekih tekstova da bi se dobio što potpuniji prijevod. Dva naslova iz srodnog berlinskog gnostičkog papirusa također su uključena.

Budući da su originalni rukopisi iz knjižnice na mnogim mjestima fragmentarni, trima su točkama (...) označena mjesta na kojima se nalaze praznine, no ne i njihov razmjer. U tu su svrhu, kao pokazatelj štete, u prijevodu ostavljeni brojevi stranica i redaka papirusnog kodeksa. Potpuni je prikaz fizičkog stanja rukopisa naveden u *Pretisku*, te u kritičkom izdanju *Koptska gnostička knjižnica*. Tekstovni znaci koji se koriste u *Knjižnici Nag Hammadi na engleskom* preuzeti su iz kritičkog izdanja; za dodatnu znanstvenu građu, čitatelj se upućuje na to izdanje. Za sve širu bibliografiju s polja gnostičkih studija pobrinuo se David M. Scholer, *Nag Hammadi Bibliography 1948-1969*, svezak prvi iz seri-

je *Nag Hammadi Studies*, objavljene 1971., izdavač E. J. Brill, uz godišnje ažuriranje u časopisu *Novum Testamentum*. Svi bi ti dodaci uskoro trebali biti sakupljeni i objavljeni u novom tomu serije *Nag Hammadi Studies*, pod naslovom *Nag Hammadi Bibliography 1970-1985*. Izdavač Harper & Row u posljednje je vrijeme objavio dvije knjige rasprava o drevnom gnosticizmu i njegovu suvremenu znanstvenom izučavanju: *Gnosis: The Nature and History of Gnosticism* Kurta Rudolpha, 1983.; i *The Jesus of Heresy and History: The Discovery and Meaning of the Nag Hammadi Gnostic Library* Johna Darta, 1988.

'Projekt koptske gnostičke knjižnice' velikodušno su tijekom godina potpomagale mnoge organizacije, kojima bi ovom prigodom željeli zahvaliti: Egipatska organizacija za starine, UNESCO, Američki centar za istraživanje u Egiptu, Nacionalna zaklada za humanistiku, Memorijalna zaklada John Simon Guggenheim, Američko filozofsko društvo, Zaklada Smithsonian i Fakultet za postdiplomski studij Claremont. U završnoj bi riječi zahvale trebalo istaknuti da je pripremu ovog temeljito revidiranog novog izdanja, svojim trudom u pripremanju prvog izdanja, uvelike olakšao njegov glavni urednik, Marvin W. Meyer.

Richard Smith
glavni urednik

OZNAKE U TEKSTU

[] Zgrade koje označavaju mjesta u rukopisu na kojima nedostaje dio teksta. Gdje tekst nije bilo moguće rekonstruirati, unutar zagrada stavljene su tri točke, bez obzira na veličinu praznine; četvrta točka u tom slučaju označava kraj rečenice. Izuzetak je od ovog pravila mjestimična upotreba manjeg ili većeg broj točaka, kao procjene nedostatka slova nekog imena. U nekoliko slučajeva tri točke stavljene su bez zagrada, i to na mjestima gdje niz koptskih slova nije tvorilo prevedivu smislenu cjelinu. Zagrada nije stavljana na pola riječi, osim u slučajevima imena ili riječi odvojenih crticom. Sve ostale riječi u potpunosti su ostavljene unutar ili izvan zagrada, ovisno o čitljivosti određenih koptskih slova, ili razumljivosti određene riječi.

< > Zgrade koje označavaju ispravak pisarskog ispusta ili pogreške. Prevoditelj je na tim mjestima nadopisao slova koja je pisar nehotice ispustio, ili zamijeno slova koja su greškom upisana.

{ } Zgrade koje označavaju suvišak slova ili riječi, nastao greškom pri prepisivanju.

() Zgrade koje označavaju građu koju je u tekst inkorporirao urednik ili prevoditelj. Iako se nužno ne nadovezuje na tekst, ta građa pruža čitatelju korisne podatke.

UVOD

JAMES M. ROBINSON

1. Smisao tekstova

Knjižnica Nag Hammadi je zbirka religioznih tekstova koji se po pitanjima autorstva, vremena te mjesta nastanka međusobno uvelike razlikuju. Razlike postoje čak i u gledištima, i to do te mjere da je nemoguće sa sigurnošću ustvrditi da su tekstovi potekli od jedne skupine ili pokreta. Pa ipak, taj je raznoliki materijal morao imati neka zajednička obilježja koja su potaknula sakupljače da ih odaberu za ovu zbirku. Tvorci zbirke nedvojbeno su pridonijeli tom jedinstvu, pronalazeći u tekstovima skrivena značenja koja izvornim autorima ponekad i nisu bila na umu. Naposljedku, jedan od tekstova, *Evandjelje po Tomi*, i započinje savjetom: "Tko protumači ove riječi, taj neće iskusiti smrt". Tekstovi se, dakle, mogu čitati na dvije razine: na razini poruke koju je izvorni autor vjerojatno namjeravao prenijeti, te na razini kasnijih tumačenja koja su proizašla iz te poruke.

Obilježja koja ujedinjuju zbirku su: otuđenje od većeg dijela čovječanstva, sklonost idealnom poretku koji posve nadilazi život kakav poznajemo, te radikalni otklon od uobičajenog načina života, koji je uključivao odricanje od svih dobara za kojima ljudi obično žude, i nagnuće ka konačnom oslobođenju. Nema tu nekog htijenja za agresivnom revolucijom, već prije odbijanja sudjelovanja u zagađivanju koje uništava jasnoću viđenja.

Kao takvo, usmjerenje ove zbirke srodno je prvobitnim kršćanstvom i istočnjačkim religijama, te poveznice sa "svetim ljudima" svih vremena, i sekularnijim ekvivalentima današnjice, kao što su, primjerice, subkulturni pokreti iz šezdesetih godina 20. st. Odbacivanje dobara potrošačkog društva, povlačenje u komune istomišljenika daleko od gužve i užurbanosti velikih gradova, neprihvatanje kompromisa političkih pro-

cesa, dijeljenje internih ideja o neminovnoj propasti kulture i o idealnoj, radikalnoj alternativi koja je poznata samo odabranima - sve je to i u moderno doba onaj stvarni izazov, korijene kojeg nalazimo u izvorima poput knjižnice Nag Hammadi.

No koliko god zadivljujući i provokativni, ti su korijeni često zbuñujuć i izazivaju frustraciju, ne samo kod pojedinca koji nije sasvim upoznat sa njihovom porukom, već i kod boljeg poznavatelja, koji nastoji slijediti tračak svjetla što se nazire između riječi. Jer, tijekom povijesti oštećeno je i fragmentirao samu bit knjižnice Nag Hammadi, i u takvom je obliku ona konačno ugledala svjetlo dana. Da bi se ta bit danas uopće shvatila, na mnogim su razinama potrebni temeljiti zahvati. Primjena filozofske i religijske tradicije, odnosno mitologije antičkog doba, bila je jedini način na koji se moglo izraziti jedno, u suštini, netradicionalno gledište. To je gledište, štoviše, bilo i suviše radikalno da bi zaživjelo unutar organiziranih religija i filozofskih škola onoga doba, pa nije stoga ni imalo prilike iskoristiti prednost obrazovnih ustanova tih kultura u razvijanju i boljem objašnjavanju svih svojih implikacija. Gnostičke su se škole počele javljati unutar kršćanstva i neoplatonizma, koji su ih kasnije odbacili zbog "hereze" gnosticizma. Iz tog su razloga smisleni i elokventni mitovi i filozofske formulacije tog radikalnog gledišta postali iskrivljene i zbrkane predaje, dodatno razvodnjene i zamućene intervencijama kasnijih, opskurnijih autora, čije verzije sačinjavaju veći dio sačuvanog materijala ... iako u knjižnici Nag Hammadi možemo naći i nekoliko "klasika".

Tekstovi su sa grčkog na koptski jezik prevedeni zasebno, pri čemu neki prevoditelji nisu sasvim uspjeli shvatiti dubinu i sveobuhvatnost teksta kojeg su prevodili. Prevoditelj kratkog odlomka Platonove *Republike* očito nije shvatio tekst, iako ga je smatrao vrijednim prevođenja i redakture. Većina je tekstova, srećom, bolje prevedena, premda se tek u onim slučajevima gdje postoje dvije prevedene verzije jednog teksta mogu vidjeti razlike između dobrog i lošeg prijevoda - što otvara pitanje o kvaliteti prijevoda većine tekstova koji postoje samo u jednoj verziji.

Slične su dvojbe prisutne i u pogledu transmisije tekstova, koje su na temelju iskvarenih prijepisa kopirale generacije i generacije prepisivača, prvo na grčki, a potom i na koptski jezik. Teško je procijeniti broj

nehotimičnih pogrešaka, budući da ne postoji izvornik za usporedbu; a ne postoji niti, kao u slučaju Biblije, više verzija istog teksta koje jedna drugu nadopunjuju i ispravljaju. Pogreška se može ispraviti samo kad se kao takva prepozna u jedinom prijepisu kojim raspolažemo. Uz to, zadatak je otežan i činjenicom da se knjige nalaze u stanju raspada. Proces je nedvojbeno započeo i prije nego su zakopane oko 400. g., nastavio se kroz razdoblje u kojem su bile pod zemljom, a na nesreću, nije pravodobno zaustavljen niti u periodu od otkrića rukopisa 1945. g. do trenutka kad su konačno konzervirani, tridesetak godina kasnije. U slučajevima gdje nedostaje samo nekoliko slova, praznine se mogu odgovarajuće popuniti, no u slučaju većih cjelina, u tekstovima jednostavno mora ostati praznina.

Sve ove zapreke ipak ne bi smjele odbiti čitatelja od ozbiljnog razmatranja srži ovih eseja. Naprotiv, problemi o kojima je ovdje riječ - razumijevanje postojanja, odgovor na ljudsku dilemu i odnos spram društva - zaslužuju ozbiljan pristup i vrijedni su pažnje svakoga tko se ikad osjetio sposobnim i spremnim uhvatiti se u koštac sa posljednjim pitanjima. **Temeljna su stajališta tih tekstova dosad u pravilu bila poznata samo putem ograničenog viđenja lovaca na heretike, koji su te tekstove najčešće navodili samo da bi ih obezvrijedili ili izvrgli ruglu. Objavljivanje knjižnice Nag Hammadi otvorilo je, stoga - posve neočekivano - pristup gnostičkom nauku u obliku u kojem su ga predstavljali sami gnostici. Svemu onome što je bilo iskorijenjeno, ovime je možda pružena nova šansa.**

Sakupljači ove knjižnice bili su kršćani, kao i mnogi od autora izvornih tekstova. To i ne iznenađuje u tolikoj mjeri, budući da je prvobitno kršćanstvo i samo bilo radikalni pokret. Isus je pozivao na korjenito preispitivanje ustaljenih vrijednosti, zagovarajući kraj svijeta kakvog poznajemo, i dolazak novog, utopijskog života u kojem bi ono idealno bilo stvarno. Njegovo je stajalište bilo posve oprečno svemu što su zastupali autoriteti onog doba ... i nije im trebalo dugo da ga zbog toga uklone. Pa ipak, njegovi su sljedbenici potvrdili sve za što se on zalagao - i Isus je za njih postao personifikacija ultimativnog cilja. No, među sljedbeništvom je postojao i krug onih praktičnijih, koji su slijedili i zagovarali nešto konvencionalniji način života. Taj je krug postupno prerastao u čvrstu organizaciju sa posve prirodnom brigom za očuvanjem

reda, kontinuiteta, hijerarhije i stabilnosti. Ta je briga, međutim, postupno prerasla u brigu za očuvanjem statusa quo, čime se sve više odmicalo od prvotne žudnje za konačnim ciljem, većim od nekog pojedinačnog ili sveukupnog uspjeha. Oni koji su slijedili radikalni san, posljednju nadu, smatrani su neloyalnima i prijetnjom za organizaciju.

Kako se tijekom vremena kulturna situacija mijenjala, mijenjao se i sam jezik kojim se izražavala takva radikalna transcendencija. Svijet misli Isusa i njegovih prvih sljedbenika bio je u stvari jednostavan pobožan svijet židovske sinagoge, po svojoj terminologiji usredotočen na obred Ivana Krstitelja, obred prijelaza sa starog u novi idealni svijet, čiji je dramatičan dolazak tek predstojao. Po tom vjerovanju, zao sustav koji prevladava nije prirodno stanje stvari. U načelu, iako ne u praksi, svijet je dobar. Zlo koje prevladava kroz povijest je pokora, u konačnici strano svijetu kao takvom. Za neke je, međutim, pogled na život bivao sve mračniji; samo podrijetlo svijeta pripisivalo se strašnoj pogrešci, a zlo po tome nije samo uzurpator, već vrhovni vladar svijeta. Jedina je nada, stoga, ležala u bijegu, jer ljudi, ili barem neki ljudi, nisu u svojoj suštini proizvod takvog apsurdnog sustava, već po samoj svojoj prirodi pripadaju onom konačnom. Njihova je pokora u tome što su obmanuti i namamljeni u zamku da pokušavaju pronaći zadovoljstvo u takvom nemogućem svijetu, daleko od svog pravog doma. Za neke je usredotočenost na unutarnji život, neometan vanjskim utjecajima, postao jedini način postizanja mira, jasnog viđenja, i konačnog stapanja u Sveukupno, što je sudbina božanske iskre u čovjeku.

Kršćanski se gnosticizam, dakle, razvio kao reafirmacija - iako u ponešto drukčijem obliku - izvorne transcendencije koja je bila ključna za prvobitno kršćanstvo, i koja je kršćane činila kršćanima, a gnostički su se kršćani - uzevši u obzir promijenjene okolnosti - zasigurno smatrali njezinim jedinim vjernim sljedbenicima. No ti "ponešto drukčiji okviri" i "promijenjene okolnosti" u sebi su sadržavali i stvarne razlike, zbog čega su ostali kršćani smatrali gnosticizam izdajom izvornih kršćanskih postavki. Ovakav stav nisu zauzimali samo oni koji su zagovarali status quo, već bez sumnje i mnogi koji su se svom snagom držali izvornog protesta i ultimativne nade. Udaljavanje od izvornog jezika moglo se iskoristiti za pomirenje svih različitosti unutar crkve, i crkva je stoga izopćila gnostike, označivši ih hereticima.

U Novome zavjetu spominju se dva takva gnostička kršćanina, kojih se crkva odrekla početkom drugog stoljeća (2 Tim 2, 16-18):

Svjetovnih se pak praznorječja kloni: sve će više provaljivati prema bezbožnosti i riječ će njihova kao rak-rana izgrizati. Od njih su Himenej i Filet, koji zastraniše od istine tvrdeći da je uskrsnuće već bilo te nekima prevraćaju vjeru.

U knjižnici Nag Hammadi nalazimo čak tri teksta - *Rasprava o uskrsnuću*, *Egzegeza duše i Evanđelje po Filipu* - u kojima se zagovara gledište da se kršćansko uskrsnuće već dogodilo kao duhovna stvarnost!

No, knjižnica Nag Hammadi također dokumentira činjenicu da je odbacivanje bilo uzajamno; kršćani koji se ondje nazivaju "hereticima" po svoj su prilici oni koje smatramo "ortodoksnima". *Otkrivenje po Petru* stavlja u Isusova usta riječi kritike upućene glavnoj struji kršćanstva:

Oni će odavati počast imenu mrtvog čovjeka, misleći da će tako postati čisti. No, okaljati će se i pasti u ime pogreške, past će u ruke zlog, lukavog čovjeka i višestruke dogme, past će pod vladavinu hereze. Jer neki će od njih hultiti istinu i objaviti nauk zla. I govorit će zlo jedni protiv drugih ... A mnogi drugi, koji se protive istini i glasnici su pogreške, svoju će pogrešku i svoje zakone usmjeriti protiv mojih čistih misli, gledajući iz jednog (kuta), misleći da dobro i zlo potječu iz istog (izvora). Oni trguju mojom riječju ... A bit će i onih koji su izvan našeg broja i koji se nazivaju biskupima i đakonima, kao da su svoju vlast od Boga primili. Klanjaju se svojim vladarima. Ti su ljudi kao presušena korita.

Kada je Rimsko Carstvo prihvatilo kršćanstvo u njegovu konvencionalnijem obliku, izgledi za opstanak gnostičkog kršćanstva - onakvog, primjerice, kakvog nalazimo u knjižnici Nag Hammadi - znatno su se smanjili. Ciparski biskup Epifan, čije je najznačajnije djelo svojevrsna "kutija prve pomoći" u slučajevima hereze, opisuje svoj prvi susret sa gnosticizmom koji se odigrao u Egiptu, i to otprilike u doba nastajanja zbirke Nag Hammadi:

Naišao sam na ovu sljedbu sam, ljubljeni, i osobno sam ove stvari čuo iz ustiju gnostika. Ne samo da su mi te zabludjele žene otkrile svoj nauk, već su me u svojoj besramnoj smjelosti pokušale i zavesti... No, milostivi me Bog spasio od njihove zloće - pročitavši i njih i njihove knjige, te shvativši njihove prave nakane, nisam se dao zavesti i navući na mamac. Pobjegao sam, i ne gubivši časa odmah obavijestio tamošnje biskupe, te pronašao one koji su se kri-li unutar crkve. I tako su protjerani iz grada, njih otprilike osamdesetero, i grad je naposljetku očišćen od toga korova.

Kršćanski se svijet u konačnici riješio gnosticizma, izuzmemo li povremene pojave tajnih gnostičkih pokreta, izvjesna gnostička naginjnja unutar srednjovjekovnog misticizma, te povremene krotke odjeke u književnosti, primjerice u engleskom romantizmu:

Rođenje je naše tek san i zaborav:
Duša koja se s nama budi, Zvijezda našeg života,
Nastade na drugom mjestu
I Dolazi izdaleka.

Svijet je i suviše jak u nama; od početka pa do kraja,
Dobivanjem i trošenjem, mi rasipamo svoje moći.

Određeni oblici gnosticizma uspjeli su se očuvati van granica preobraćenog Rimskog Carstva. Na nemirnim područjima Iraka i Irana i danas postoji mala sekta "mandejaca", u prijevodu "znalaca" iliti "gnostika".

Isto to povlačenje u unutarnji svijet ili očajavanje nad svijetom, od kojeg nastaje gnostička misao, nije se samo proširilo ranim kršćanstvom i stvorilo kršćanski gnosticizam, već je općenito dominantno u kasnom antičkom razdoblju, stvarajući oblike gnosticizma i van kršćanstva. Među povjesničarima religije još uvijek traju rasprave treba li se gnosticizam shvatiti isključivo kao pokret nastao unutar kršćanstva, ili kao mnogo širi, samim time neovisan pokret, koji je možda čak i stariji od kršćanstva. Zahvaljujući zbirci Nag Hammadi ta je debata možda na pragu razjašnjenja, i to u korist shvaćanja gnosticizma kao fenomena mnogo šireg nego što je to kršćanski gnosticizam kakvog su dokumentirali hereziolozi.

Tu je, za početak, pitanje židovskog gnosticizma. Čini se da postoji izvjesna povijesna utemeljenost tvrdnji hereziologa po kojima neke kršćanske hereze vuku korijen iz židovskih sekti. Konačno, i samo se kršćanstvo razvilo unutar judaizma, i bilo bi neobično da u sebi nije reflektiralo različite struje onodobne judaističke misli. Ni samo prvotno kršćanstvo nije bilo jedinstven pokret. Prva generacija židovskih kršćana u Galileji, koja je razvila zbirku izreka uključenih u Evanđelja po Mateju i Luki, vjerojatno je smatrana heretičkom od strane Pavla i helenista, a moguće je i daje osjećaj bio obostran. Pavao je jasno odbacio kršćanske "judaizere" kao heretike. U drugoj polovici prvog stoljeća različite struje židovskog kršćanstva isključene su iz judaizma, a u isto vrije-

me nastaje "normativni" judaizam kao odgovor na prijetnju židovskom identitetu nakon pada Jeruzalema 70. godine n. e.

Neki gnostički spisi iz knjižnice Nag Hammadi ne odražavaju kršćansku predaju, već se nastavljaju na Stari zavjet, koji je, naravno, i židovska Biblija. No i sama ideja židovskog gnosticizma ponekad se odbacuje kao pojmovna kontradikcija. Kako bi Židovi mogli smatrati svog Boga zlom silom koja je jednim krivim potezom stvorila svijet, Boga koji ne posjeduje znanje o skrivenom dobrom Bogu iznad sebe? Budući da kršćani štiju istog Boga kao i židovi, ovaj bi se argument mogao iskoristiti i protiv same ideje kršćanskog gnosticizma. No, budući da su ranokršćanski lovci na heretike jasno identificirali gnostike kao kršćane, iako, naravno, heretičke kršćane, koncept kršćanskog gnosticizma čvrsto je ustoličen. Po drugoj analogiji, Šimun Mag, jedan od najranijih poznatih gnostika, vukao je porijeklo iz Samarije, iako su se Samaritanci, na svoj način, klanjali istom Bogu kao i židovi i kršćani. Shvatljiv je, stoga, koncept židovskog gnosticizma, čak i ako se sa određenog normativnog gledišta može osporiti valjanost upotrebe termina židovski, kršćanski ili samarićanski za takvu jednu osobu ili tekst. Nisu nam, naravno, poznati gnostici koji su svoj nauk oslanjali na židovsku ili starozavjetnu tradiciju na bilo koji drugi način nego kroz tekstove samih tih tradicija, tako da, pri razmatranju pojma židovskog gnosticizma, u stvari govorimo o židovskim kulturnim tradicijama bez vidljivih kršćanskih atributa, i time praktički iscrpljujemo daljnju identifikaciju nositelja tih tradicija.

Otkriće svitaka sa Mrtvog mora već je skrenulo pozornost na činjenicu da je judaizam u 1. stoljeću bio prilično pluralističan u svojim teološkim pozicijama i da je obuhvaćao veliki broj različitih grupa ili sekta. Prije otkrića svitaka s Mrtvog mora eseni su se nalazili u istoj situaciji kao i gnostici prije otkrića knjižnice Nag Hammadi: smatralo ih se pokretom o kojem se premalo zna da bi se pristupilo ozbiljnijem proučavanju. Danas znamo da su eseni bili židovska sekta koja je raskinula sa službenim judaizmom jeruzalemskog hrama, i koja se povukla u pustinju pokraj Wadi Qumrana. Svoj su položaj tumačili antitezom svjetlosti i tame, istine i laži, dualizmom koji svoje porijeklo vuče iz perzijskog dualizma i proteže se sve do gnosticizma. Povijest gnosticizma, kako je bilježi knjižnica Nag Hammadi, nastavlja se ondje gdje završava povi-

jest esena, kako je dokumentiraju svici s Mrtvog mora. Kasnije židovske mističke predaje, koje je uglavnom prikupio Gershom Scholem, pokazale su da su gnostičke struje, koliko god to djelovalo inkonzistentno, svoj tajni život nastavile unutar konteksta normativnog judaizma.

Knjižnica Nag Hammadi razotkrila je izvorno nekršćansko porijeklo nekih značajki koje su se ranije tumačile kao karakteristično kršćansko-gnostičke, iako je židovski element u njima nedvojen. Irenej predstavlja Barbelo kao vodeću mitološku figuru u kršćansko-gnostičkoj grupi nazvanoj "Barbelo-gnostici". No, *Tri Setove stele* gnostički je tekst bez kršćanskih elemenata, koji bez obzira na to dodjeljuje Barbeli istaknuto mjesto. Hipolit navodi "Setovu parafrazu" kao kršćansko-gnostički tekst. No, vrlo sličan tekst u zbirci Nag Hammadi, *Šemova parafraza*, ne sadrži kršćanski element. Shvatljivo je da su kršćanski hereziolozi bili prvenstveno zaokupljeni poricanjem kršćanske forme gnostičkim tekstovima i pokretima. No to ne bi trebalo koristiti kao indiciju da je kršćanski oblik izvorni oblik, naročito zato što samo otkriće zbirke Nag Hammadi pruža dokaze da su posrijedi nekršćanski oblici.

Još jedan primjer, iako ne nužno gnostički u ovom slučaju, mitološka je pripovijest o rođenju u Otkrivenju 12, koju komentatori i uz najveće napore teško povezuju sa ijednom verzijom priče o rođenju Isusa. No, *Otkrivenje po Adamu* sadrži seriju nekršćanskih pripovijesti o dolasku spasitelja koji imaju otprilike isti oblik, i stoga pokazuju zajedničku mitološku pozadinu koja nije kršćanska.

Setovi tekstovi iz knjižnice Nag Hammadi još snažnije svjedoče o nekršćanskom gnosticizmu koji ranije nije bio tako jasno dokumentiran. Taj korpus tekstova prikazuje prijelaz iz nekršćanskog u kršćanski gnosticizam, a prema riječima jednog od vodećih stručnjaka za setijanizam: "Većina zapisa ove grupe tekstova ne sadrži niti jedan kršćanski element (*Tri Setove stele, Allogenes, Marsanes, Misao Noreje*); neki sadrže tek natruhe kršćanskih motiva (*Zostrijan, Otkrivenje po Adamu*) ili su samo naizgled kršćanski (*Trimorfna Protenoja, Evandjelje po Egipćanima*); dok se samo nekoliko njih (*Hipostaza Arhonata, Melkisedek, Ivanov apokrif*) približava onome što nazivamo kršćanskom gnozom."

Podrijetlo Setovih tekstova i u njima sadržanih mitologija ne možemo tražiti u kršćanskoj tradiciji, jer kršćanski je element toliko stran sre-

dišnjoj ideji teksta da navodi na zaključak kako ga je kršćanski redaktor, prevoditelj ili pisar dodao izvorno nekršćanskom tekstu, iako tekst u svom čistom nekršćanskom obliku više ne postoji. *Trimorfna Protenoja*, naprimjer, koja je pretrpjela sekundarnu kristijanizaciju, vuče usprkos tome svoje korijene iz iste židovske mudrosti kao i prolog Evanđelja po Ivanu. Kao primjer ovakvog trenda kristijaniziranja možemo istaknuti i "Svetu Knjigu Velikog i Nevidljivog Duha", koju je neki pisar preimenovao u "Evanđelje po Egipćanima". Za setovski korpus stoga možemo zaključiti da, iako je očito bio prihvatljiv kršćanima (kao što su to bili i neki drugi nekršćanski tekstovi, primjerice Stari zavjet), on svoje porijeklo vuče iz nekršćanskog, "židovskog" gnosticizma.

Knjižnica Nag Hammadi podastire čak i jedan primjer procesa kristijanizacije koji nam se odigrava gotovo pred očima. Nekršćanska filozofska rasprava *Eugnostos blagoslovljeni* arbitrarno je podijeljena na odvojene govore, koji su potom stavljeni u Isusova usta kao odgovori na pitanja (koja ponekad i nemaju previše veze s odgovorom) koja mu upućuju učenici tijekom njegova ukazanja poslije uskrsnuća. Posljedica toga je odvojeni traktat naslovljen *Sofija Isusa Krista*. Oba se oblika teksta nalaze jedan pored drugoga u Kodeksu III.

Neki od tekstova u zbirci Nag Hammadi, ponajprije predaje o Setu, jasno pokazuju svoju filozofsku i neoplatonističku orijentaciju. Plotin, vodeći neoplatonist trećeg stoljeća n. e., doista se i dotiče gnostika u svojoj školi: "Osjećamo izvjesno poštovanje spram nekih naših prijatelja koji su tu misao usvojili prije nego su nam postali prijateljima, i, premda ne znam kako u tome uspijevaju, nastavljaju tako misliti". No, kao što pokazuju Plotinove polemike, škola se okrenula protiv gnosticizma. Njegov učenik Porfirije zapisuje tako u svom *Životu Plotinovu*:

Bilo je u njegovo doba mnogo kršćana i drugih, i pripadnika sljedbi koji su napustili staru filozofiju, ljudi... koji... stvorše otkrivenja po Zaratustri, Zostrianu, Nikoteju, Alogenu, Mesosu i sličnima, obmanjujući sebe i mnoge druge, i tvrdeći da Platon nije pronikao u dubine shvatljive stvarnosti. Plotin je stoga često napadao njihova gledišta u svojim predavanjima, i napisao je raspravu koju je naslovio "Protiv gnostika"; nju nam je ostavio kako bismo prosudili stoje napisao. Amelije je protiv knjige Zostrianove napisao čak četrdeset svezaka.

Knjižnica Nag Hammadi sadrži dva takva naslova, rasprave *Zostrian* i *Alogen*, možda upravo one koje su napadali Amelije i drugi neoplatonisti. Po filozofskoj su im orijentaciji slični i neki drugi tekstovi iz

zbirke, kao primjerice *Trimorfna Protenoja* i *Marsanes*. Plotinov napad na gnostičke "magične zazive" upućene "višim silama" možda je bio usmjeren upravo na himničke tekstove poput *Tri Setove stele*. Knjižnica Nag Hammadi daje, stoga, vrlo značajan doprinos ne samo povijesti religije, već i povijesti filozofije.

Knjižnica Nag Hammadi također uključuje i materijal nastao na religijskim predajama koje ne pripadaju judeo-kršćanskom naslijeđu. Tu, primjerice, spadaju hermetički tekstovi koji se temelje na egipatskim predajama. Riječ je najčešće o inicijacijskim dijalozima između božanstava Hermesa Trismegistosa i njegova sina Tata. *Rasprava o Osmom i Devetom* iz knjižnice Nag Hammadi jedan je takav, ranije nepoznat hermetički tekst, i premda je moguće raspravljati jesu li određeni tekstovi iz knjižnice doista gnostički ili ne, ovisno o tome kako definiramo gnosticizam i interpretiramo tekstove, nekoliko njih, kao na primjer *Izreke Sekstove*, posve očito nisu gnostički. No, kao što je moguća gnostička interpretacija Biblije, može se pretpostaviti da se i te moralističke maksime mogu smjestiti u gnostičku orijentaciju.

Budući da je zbirka Nag Hammadi po svemu sudeći sastavljena kao kršćansko-gnostički korpus, teško je ponekad zamisliti da su se nekim tekstovima, primjerice onim hermetičkima, služili ljudi koji su sebe smatrali kršćanima. Jedan se tekst čak poziva na zoroastersko naslijeđe, budući da se pripisuje njegovu djedu (ili možda ujaku) Zostrianu, i u kriptogramu spominje Zaratustru. Pa ipak, gnostički je stav spram religijskih predaja, za razliku od ortodoksnog kršćanskog, bio više eku-menski i sinkretički, dokle god je u njima nalazio ideje srodne svojim. Ako su Seta mogli izjednačiti sa Isusom, vjerojatno su mogli proizvesti i kristijanizirane interpretacije Hermesa i Zaratustre.

Ne čini se, stoga, da je gnosticizam u svojoj suštini bio samo alternativni oblik kršćanstva, već prije radikalna struja koja je težila oslobođenju od vladavine zla i unutarnoj transcendenciji, struja koja se proširila u razdoblju kasne antike i počela bujati unutar kršćanstva, judaizma, neoplatonizma, hermetizma i sličnih učenja. Kao nova religija, gnosticizam je bio sinkretičan i oslanjao se na različite religiozne tradicije, a na okupu ga je držala vrlo čvrsta ideja. Upravo je ona ključ za razumijevanje jedinstva unutar tolike raznolikosti.

2. Rukopisi

Značaj je knjižnice Nag Hammadi u tome što sadrži mnoga izgubljena grčka djela u koptskom prijevodu. Ona osvjetljava i proces nastanka samih koptskih knjiga, što nam otkriva ponešto o ljudima koji su ih prepisivali, čitali i naposljetku zakopali.

Knjižnicu Nag Hammadi sačinjava dvanaest knjiga, te još osam listova koji su odstranjeni iz trinaeste knjige u kasnoantičkom periodu, da bi kasnije bili umetnuti u prednje korice šeste knjige. Ovih osam listova sadrži cjelovit tekst, samostalnu raspravu izvađenu iz knjige sabranih eseja. Ustvari, sve se knjige, osim desete, sastoje od zbirki relativno kratkih djela. Ukupno je riječ o pedeset i dvije rasprave. Budući da jedna knjiga sadrži nekoliko rasprava, moglo bi se zaključiti da su, poput biblijskih knjiga, ovi tekstovi bili predodređeni za mali format, no da je u razdoblju kada su nastali postojeći prijepisi ipak upotrijebljen veći format. Razlog tomu mogao bi se objasniti kratkim uvidom u povijest izrade knjiga.

Svitak je bio uobičajen oblik knjige sve do prvih stoljeća nove ere, kada ga počinje zamjenjivati ekonomičniji format koji je omogućavao pisanje na obje strane, odnosno oblik suvremene knjige odvojenih listova. Stručno rečeno, knjigu u obliku valjka nazivamo "svitak" ili "volumen" (od latinske riječi za glagol "kotrljati"), dok knjigu u suvremenom obliku zovemo "kodeks", (lat. codex, pl. codices), prema latinskom nazivu za set drvenih tablica premazanih voskom i svezanih poput crtaćeg bloka, preteče kasnijih knjiga sastavljenih od listova papirusa, pergamenta ili papira.

I premda su se književna djela nastavila pisati u otmjenijem obliku svitaka, kršćani (ali ne i židovi) vrlo su brzo usvojili ekonomičnije kodekse. Kodeks je bio i praktičniji od svitka, kao što vjerojatno zna svatko tko je ikad radio sa mikrofilmom. Poteškoće pri korištenju svitka, i njegovo trošenje pri svakom odmotavanju i namotavanju kada se želi nastaviti s čitanjem ili potražiti neki podatak, dovele su do njegove postupne zamjene kodeksom, isto kao što se i danas javlja trend zamjene mikrofilma u rolama filmom u arcima.

U Egiptu se kao materijal za pisanje najčešće koristio papirus. Trokutasta stabljika papirusa ispunjena je vlaknastom srčikom koja se može guliti ili rezati u duge tanke trake. Te su se trake polagale jedna po-

red druge, a potom bi se na njih pod pravim kutom polagao i drugi sloj. Prešanjem, sušenjem i laštenjem ovih traka dobivala se fleksibilna, glatka i postojana površina za pisanje. Takvi listovi papirusa obično su bili dugački samo dvadesetak centimetara, no oni iz knjižnice Nag Hammadi često su premašivali metar duljine. Budući da je takav proizvod predstavljao tehnološko postignuće tog doba, on upućuje na važnost koju su knjigama pridavali njihovi tvorci.

Nekoliko takvih površina za pisanje od papirusa polagale su se jedna uz drugu, i to tako da se, na mjestima gdje se lijepe, preklapaju nekoliko centimetara. Rezultat je bio svitak papirusa, često dug oko tri metra. Listovi širine od 20 do 40 cm izrezivali bi se potom iz takvih svitaka, od desnog kraja svitka prema lijevom. Trebalo je razrezati dosta svitaka da bi se dobio snop od 20 do 40 listova, koji su preklopljeni po sredini tvorili knjigu kodeksa. Činjenica da je bilo potrebno od dva do šest svitaka za izradu jednog jedinog kodeksa pomaže objasniti zašto je kodeks mogao sadržavati više od jednog teksta, ako znamo da se svaki tekst izvorno sastavljao imajući u vidu veličinu svitka.

Budući da svaka traka papirusa ima vlaknasti uzorak koji je jedinstven poput otiska prsta, fragmentarnije knjige iz knjižnice Nag Hammadi ponovno su sastavljane tako da je lociran položaj vlakana fragmenta ili lista na izvornom listu papirusa načinjenom od traka papirusa. Na taj se način mogao odrediti njegov položaj u svitku i, konačno, u kodeksu.

Koptski muzej u Kairu, gdje se čuva knjižnica Nag Hammadi, svaku je knjigu označio brojem. Numeracija je trebala označavati redoslijed po kojem će se knjige objavljivati, čime je u svakom slučaju izražen svojevrsan vrijednosni sud u smislu važnosti i stanja očuvanosti pojedinih tekstova. Iznimku u odnosu na tu tendenciju predstavlja samo vrlo fragmentarna četvrta knjiga, koja je svoju relativno visoku poziciju dobila zahvaljujući tome što su dvije rasprave koje sadrži duplikati rasprava u trećoj knjizi. Radi lakšeg snalaženja, rasprave su u svakoj knjizi konsektivno numerirane. Iako je sistem numeracije knjiga, rasprava, pa čak i stranica varirao u velikoj mjeri tijekom posljednjih par desetljeća, numeracija koja se ovdje koristi jest ona iz Koptskog muzeja i *Pretiska kodeksa iz Nag Hammadija*, te bi stoga trebala zamijeniti starije numeracije.

Od ukupno pedeset i dvije rasprave, njih šest su duplikati (III,1; IV,1 i 2; V,1; XII,2; i XIII,2) i nisu uključene u ovu knjigu, budući da je pri uvrštavanju odabran bolji prijepis. Šest drugih rasprava postojalo je i prije otkrivanja knjižnice Nag Hammadi, bilo u grčkom izvorniku (VI,5 i 7, te XII,1), bilo u latinskom (VI,8) ili koptskom prijevodu (II,1 i III,4). Dva koptska prijevoda potječu iz papirusnog kodeksa pod nazivom BG 8502, trenutno pohranjenog u Berlinu. Kodeks u tom pogledu ima sličnosti sa knjižnicom Nag Hammadi, pa su iz tog razloga i druge dvije rasprave koje sadrži uključene na kraju ove knjige. Da bismo dobili dojam o količini tekstova koji su sačuvani isključivo kroz knjižnicu Nag Hammadi, mogli bismo oduzeti ukupno dvanaest duplikata unutar ili izvan korpusa knjižnice Nag Hammadi, i usprkos tome dobiti brojku od čak četrdeset novootkrivenih tekstova. Nekoliko fragmentata tri teksta iz tog korpusa postojalo je i ranije, jedan na grčkom (II,2) i dva na koptskom (II,5 i VII,4), no oni nikad nisu bili identificirani kao takvi sve dok sa zbirkom Nag Hammadi nije postao dostupan cjelovit tekst. Sada kada nam je dostupna čitava knjižnica, moguće je identificirati i fragmente nekih drugih tekstova. No, takvi nam sačuvani dijelovi rasprava zadaju više muke nego koristi. Ozbiljniji problem čvrstom određivanju brojke od četrdeset novih tekstova predstavlja činjenica da su i neki od tih tekstova prilično fragmentarni (VIII,1; IX,1,2 i 3; XI,1, 2, 3 i 4; i XII,3). Najsigurnije bi stoga bilo ustvrditi da knjižnica Nag Hammadi ukupnoj količini književnih tekstova koji su preživjeli iz starog vijeka doprinosi sa trideset relativno cjelovitih i deset fragmentarnijih tekstova.

Iako je knjižnica Nag Hammadi na koptskom, tekstovi su izvorno bili sastavljeni na grčkom jeziku. Činjenica da su otkriveni u Gornjem Egiptu može nas, stoga, navesti na pogrešan trag. Neki su, naravno, bili napisani u Egiptu, jer nekoliko ih sadrži specifične aluzije na Egipat: Asklepije naziva Egipat "odrazom nebesa"; *O podrijetlu svijeta* poziva "vodene hidre u Egiptu" i "dva bika u Egiptu" kao svjedoke; a *Rasprava o Osmom i Devetom* daje naputak sinu da "napiše ovu knjigu za hram u Diospolisu (Magni pokraj Luxora ili Parvi pokraj Nag Hammadija) hijeroglifskim pismom". Pa ipak, pisci na grčkom jeziku mogli su se u starom vijeku pronaći bilo gdje gdje se govorilo grčki, u samoj Grčkoj (VI,5), Siriji (II,2) ili Jordanu (V,5). Sličan je slučaj i sa Biblijom te drugim drevnim tekstovima napisanima u različitim dijelovima

staroga svijeta, i sačuvanima u "suhom egipatskom pijesku". Knjižnica Nag Hammadi uključuje stoga zbirku izvorno grčke literarne produkcije, međusobno najčešće nepovezanih i anonimnih autora raštrkanih diljem istočne polovice staroga svijeta, i pokriva razdoblje od gotovo pola tisućljeća (ili više, ako u obzir uzmemo kratak odsječak Platonove *Republike*, VI,5).

Izuzev onoga što možemo zaključiti iz samih knjiga, gotovo se ništa ne zna o ljudima koji su prevodili rasprave na koptski, ili onima koji su ih prepisivali, koristili i zakopali. Egipatsko je čitateljstvo toga doba bilo prilično dobro upoznato s grčkim jezikom, i grčka se književnost u znatnoj mjeri uvozila i prepisivala. Grad Diospolis Parva, rimska vojna baza s galaćanskim postrojbama iz Male Azije koje su govorile grčki, nalazio se na drugoj obali Nila, nasuprot lokaciji gdje je bila zakopana knjižnica Nag Hammadi. Grčki natpis "Za [dobru] sreću cara [cezara] Trajana Hadrijana [Augusta]" pronađen je u Chenoboskiji, na desnoj obali Nila, blizu mjesta zakapanja. Grčke molitve upućene Zeusu Serapisu u kojima se spominje Antiohija, pronađene su u dvjema spiljama na litici u blizini mjesta gdje je bila zakopana knjižnica. No, grčki tekstovi, kao što su Biblija i knjižnica Nag Hammadi, sve su češće bili prevedeni i na domaći, egipatski jezik. Na području gdje je knjižnica sakupljena, čitana i zakopana, i to u približno istom vremenskom razdoblju, tu tendenciju može ilustrirati djelo *Život Sv. Pahomija*. Taj tekst, koji postoji u grčkoj i u koptskoj verziji, kazuje kako je neki grčki redovnik iz Aleksandrije pohodio Pahomija, "koji ga je smjestio na stan sa jednim starijim bratom koji je poznao grčki", dok je taj redovnik učio domaći jezik. Pahomije u međuvremenu "poduze svakojake napore da milošću Božjom nauči grčki, kako bi iznašao način da mu pruži utjehu. Pahomije ga potom postavi za kućnog upravitelja aleksandrijskoj i drugoj stranoj braći koja su došla nakon njega".

Egipatski jezik zapisan grčkim alfabetom (uz nekoliko slova za glasove koje Grci nisu poznavali) naziva se koptskim. Knjižnica Nag Hammadi napisana je na dva koptska narječja. Čak i među tekstovima prevedenima na isto narječje, neka manja odstupanja upućuju na veći broj prevoditelja, koji ne odgovara broju prepisivača zaslužnih za sačuvane prijepise. U slučajevima duplikata radilo se o više prevoditelja koji su se služili različitim grčkim tekstovima. Proces prevođenja vjerojat-

no se odvijao diljem velikog područja što ga je činio Egipat, i vjerojatno je trajao više od stoljeća.

Svaki je kodeks bio uvezan u kožu. Skica željenih dimenzija knjige često se urezivala u kožu, dok se unutarnja strana skicirane površine oblagala rabljenim papirusom slijepjenim u debeli karton, takozvanom kartonažom, što je nalikovalo tvrdom ukoričenju. Taj se rabljeni papirus sastojao od grčkih i koptskih pisama i poslovnih dokumenata, iz kojih doznajemo imena ljudi i mjesta, kao i datume koji pomažu odrediti vrijeme i mjesto izrade korica. Nakon što bi se uvez obložio kartonažom, presavijao bi se uski pojas pri vrhu i dnu prednjih i stražnjih korica, te okomiti vanjski rub stražnjih korica. Budući da se linija životinjske kralježnice obično pružala vodoravno preko korica, suženje kože prema repu moglo se sačuvati u obliku zaklopca koji se protezao od okomitog vanjskog ruba prednjih korica. Na njega se pričvršćivao remen koji je vodoravno opasavao zatvorenu knjigu. Ta je praksa možda preuzeta iz proizvodnje papirusnih svitaka, gdje su se pergamentni ovitak i remen tradicionalno koristili kako bi se svici zaštitili i držali zatvorenima. Remen je također bio potreban kako bi se kodeks držao zatvorenim. Svaka od knjiga iz knjižnice Nag Hammadi sastoji se iz jednog bloka od četiri lista, presavijenih po sredini da bi se dobila površina za pisanje (iako je u Kodeksu I glavni blok nadopunjen i dvama manjima). Takvi veliki blokovi često su se rastvarali na vanjskim rubovima ako nisu bili čvrsto povezani. Kako bi kodeks ostao zatvoren, vezivali su se i kraći, pomoćni remeni koji su se protezali od vrha do dna prednjih i stražnjih korica.

Na dva uveza (IV i VIII) nedostaje zaklopac na vanjskom rubu prednjih korica, iako imaju uobičajene remene, no na trećem uvezu slične izrade (V) takav zaklopac postoji. Te su tri knjige, kako se čini, bile izrađene od manjih koža, a na štednju upućuje i loša kakvoća papirusa u njihovim blokovima. Drugi uvezi uključuju kožno pojačanje koje oblaže hrbat knjige, i tako štiti korice i listove od pritiska remena koji prolazi kroz središnji pregib knjige, te od dva horizontalna potporna remena stiješnjenih između kožnog pojačanja i korica. Tri su uveza takve izrade (VI, IX, X). Oni čine drugu skupinu uveza, zajedno s još jednim slično izrađenim uvezom (II), kojemu obloga, kakvu god da je već imao, nedostaje. Karakteristična je za ovu grupu ne samo spomenuta napred-

na metoda izrade, nego i veća estetska kvaliteta. Doista, uvez Kodeksa II veoma je lijepo ukrašen i obojen. Ostala četiri uveza (I, III, VII, XI) ne dijele neke značajke zbog kojih bi se mogli svrstati u jednu grupu, izuzmemo li zajedničku im grubu izradu.

Pisare koji su sudjelovali u izradi trinaest kodeksa razlikujemo po njihovom rukopisu. Malo je jasnih primjera iz kojih bi se vidjelo da je jedan pisar radio na više kodeksa: jedan je pisar tako prepisao većinu Kodeksa I, ali je drugi pisar prepisao raspravu 4 u Kodeksu I; taj drugi pisar prepisao je i rasprave 1 i 2 Kodeksa XI. Treći je pisar drukčijim narječjem prepisao rasprave 3 i 4 Kodeksa XI, te Kodeks VII. Dakle, tri od četiri knjige koje se ne čine povezane s obzirom na način izrade uveza, dovode se ipak u međusobnu vezu preko pisara koji su ih napisali. Ranije se smatralo da je jedan pisar prepisao Kodekse IV, V, VI, VIII i IX, što bi značilo da su dvije grupe uveza koje se razlikuju po kožnom uvezu povezane pisarovim rukopisom. Novija su istraživanja, međutim, pokazala da se ipak radi o različitim, premda sličnim, rukopisima. Razlike su najjasnije ondje gdje nalazimo i razlike u uvezu, čime se sa zakašnjenjem potvrđuje, umjesto da se relativizira, podjela u grupe koja se prvotno temeljila samo na kožnatom uvezu.

Postojanje dviju grupa sličnih uveza uz dodatna četiri različita uveza, te jedne grupe pisane rukopisom jednog pisara uz dodatne rukopise različitih pisara, moglo bi ukazivati na to da je knjižnica Nag Hammadi nastala spajanjem niza izvorno manjih knjižnica ili zasebnih knjiga. To možda potvrđuje i raspodjela duplikata. Nijedan kodeks ne sadrži dvije kopije istog djela, niti postoji duplikat traktata među knjigama iz iste grupe uveza, a ne postoje, osim jedne iznimke, niti dva prijepisa istog teksta pisana rukom jednog pisara. Ta jedna iznimka su prijepisi II,4 i XII,2, gdje je jedan te isti tekst napisan istim rukopisom, i gotovo identičnim izborom riječi. Pa ipak, drugi je prijepis odbačen kad je Kodeks XIII razderan, i samo je jedan traktat (XIII,1) sačuvan unutar prednjih korica Kodeksa VI - zajedno sa nekoliko uvodnih redaka XIII,2 na poleđini zadnjeg lista, koji nije mogao biti izbačen bez da se unakazi tekst kojeg se željelo sačuvati (XIII,1). Činjenica da je ovaj pisarov duplikat poništen odvajanjem XII,2 (izuzev neizbježnih uvodnih redaka) svjedoči možda o svijesti da je takvo dupliciranje smatrano nepotrebnim. Bilješka u Kodeksu VI izražava zabrinutost prepisivača da ne izazove

negodovanje naručitelja teksta dupliciranjem onoga što ovaj već posjeduje. Kad se u okviru čitave knjižnice, stoga, naiđe na duplikat, nameće se zaključak da knjige sa kopijama nisu bile predviđene za knjižnicu od trinaest knjiga. Obje se rasprave iz Kodeksa IV nalaze i u Kodeksu III, tako da je Kodeks IV posve suvišan u sadašnjoj knjižnici. Uz to, u *Ivanovom apokrifu* postoje ukupno tri kopije (II,1; III,1 i IV,1), po jedne u svakoj kategoriji uveza. Može se stoga zaključiti da sadašnja knjižnica proizlazi iz barem tri manje zbirke.

Datiranje koptskih književnih rukopisa, kao primjerice tekstova koji su pred nama, mnogo je teže od datiranja grčkih književnih rukopisa, ili kurzivnih poslovnih rukopisa i dokumenata iz onoga doba. Još nije provedena temeljita studija rukopisa iz knjižnice Nag Hammadi, iako se razmatraju mogući datumi u razdoblju od ranog do kasnog četvrtog stoljeća nove ere. Sami tekstovi uglavnom ne sadrže datume niti povijesne reference koje bi omogućile datiranje. No u tekstu *Razumijevanje Naše Velike Moći* postoji jedna referenca koja bi mogla poslužiti kao polazna točka za datiranje Kodeksa VI: "Odvratite se od zlih pohota i žudnji, i (učenja) Anomejaca, zlih hereza koje nemaju temelja!" Kada se aleksandrijski nadbiskup Atanazije skrivao u Pahomijevim samostanima sredinom 4. stoljeća nove ere, "anomejska" je hereza proživjavela kratkotrajan procvat u Aleksandriji. Ovaj tekst vjerojatno nije zadobio svoj konačan oblik prije tog datuma.

Papirusu koji se upotrebljavao za pisma i poslovne dokumente, i koji se potom nanovno upotrijebio za podebljavanje kožnog uveza, lakše je odrediti vrijeme i mjesto nastanka nego listovima koji sačinjavaju knjigu unutar tih korica. U "kartonaži" Kodeksa VII zapisane su tako godine 341., 346. i 348. To ukazuje na činjenicu da korice Kodeksa VII izrađene najranije 348. godine, a možda i nekoliko desetljeća kasnije. Dokument pronađen u kartonaži Kodeksa I spominje "Diospol[is] blizu Chenobos[kije]". U kartonažama ostalih korica spominju se i neki drugi lokaliteti na istom širem području. Dio kartonaže iz korica Kodeksa VII pripadao je, čini se, redovniku po imenu Sansnos koji je bio zadužen za stoku u samostanu, što bez sumnje objašnjava njegovu povezanost sa izradom kožnih uveza. Sjedište samostana Pahomijeva reda u Pabau, gdje je bila smještena bazilika Sv. Pahomija, te treći pahomijski samostan u Chenoboskiji, gdje je sam Pahomije započeo svoj kršćan-

ski život kao pustinjač, udaljeni su samo 8,7 odnosno 5,3 kilometra od mjesta gdje je knjižnica bila zakopana. Iz tog se razloga porijeklo kodeksa iz Nag Hammadija često povezivalo sa pahomijskim monaškim redom, koji je, između ostalog, imao razgranat literarni program u vrijeme nastanka kodeksa iz Nag Hammadija. No, objavljivanje ove kartonaže 1981. g. potaknulo je kritičko preispitivanje dokaza, koji su se pokazali manje sigurnima nego što se to ranije smatralo. Povezanost kodeksa iz Nag Hammadija i pahomijskog pokreta ostaje i dalje zamamna mogućnost, jer, iako je ta veza konkretnija od svih drugih ponuđenih, ipak je još uvijek daleko od provjerene.

S obzirom na ortodoksiju pahomijskih samostana koja je vidljiva u *Životu Sv. Pahomija* i drugim redovničkim legendama, neki znanstvenici oklijevaju povezati knjižnicu Nag Hammadi i te samostane, osim ako se tekstovi nisu prepisivali u svrhu borbe protiv hereze. No branitelj kršćanskog pravovjerja ne bi se trudio sakupljati nekršćanske tekstove koje nalazimo u knjižnici Nag Hammadi. Osim toga, neki kršćanski tekstovi nisu eksplicitno "heretički", pa je malo vjerojatno da bi bili uključeni na takovu crnu listu. Sama činjenica da je knjižnica vjerojatno nastala spajanjem nekoliko manjih zbirki, upućuje na individualne kršćanske gnostike ili samostane koji su pojedine knjige ili manje zbirke stvarali za potrebe vlastita duhovnog prosvjetljenja, prije nego na prepisivačku kampanju lovaca na heretike. Budući da je poznata anti-heretička književnost na grčkom jeziku, sa rezervom bi se trebala uzeti pretpostavka o tako raširenoj anti-heretičkoj aktivnosti i na koptskom jeziku. Tu je također i činjenica da je pahomijska književnost koja se prenosila putem samostana mnogo nezanimljivija.

Vrlo je vjerojatno da je izrada knjiga u to doba bila jedan od uobičajenih samostanskih obrta kojima se proizvodila roba za razmjenu ili prodaju da bi se namaknula sredstva za život. Moguće je stoga zaključiti da su se neispisane knjige izrađivale u samostanima, a zatim prodavale gnosticima (ili bilo kome drugome) da ih ispisu po želji. No, postoje neki dokazi da su se u to doba knjige prvo ispisivale, a potom uvezivale, što se vidi u slučajevima gdje linija pisanja prelazi preko pregiba na hrptu. Osim toga, u knjigama iz Nag Hammadija mrlje se najčešće nalaze na prvim i zadnjim stranicama, ali ne i drugdje, što se možda može objasniti vlažnošću ljepila u kartonaži u trenutku uvezivanja, a što opet upućuje da su papiri bili ispisani prije uvezivanja.

Niti brižnost i pobožna revnost kojom je stvarana knjižnica Nag Hammadi ne upućuju na mogućnost da su knjige izrađivane iz osjećaja antagonizma ili nezainteresiranosti spram njezina sadržaja, već naprotiv, odražavaju duboko štovanje kakvo i priliči iskazivati svetim tekstovima. Kožni uvezi nisu pretjerano kićeni, naročito ako za usporedbu uzmemo opise manihejskih knjiga koje su navodno bile optočene draguljima (iako su sačuvani drveni uvezi manihejskih kodeksa iz Medinet Madija izuzetno jednostavni, jednostavniji čak i od uveza knjižnice Nag Hammadi). Pahomijskim bi samostanima bila primjerena jednostavnost. *Život Sv. Pahomija* kazuje: "Braću je također učio da ne obraćaju pažnju na dražest i ljepotu ovoga svijeta, bilo da je posrijedi kakvo krasno jelo ili odjeća, soba ili knjiga zavodljivih korica". Jednostavni ukrasi na kožnim uvezima uključuju, međutim, križeve (II, IV, VIII). Hijeroglif života *ankh* postaje kršćanski križ *ansata* na prekrasno izrađenom uvezu Kodeksa II i na kraju *Molitve apostola Pavla*. Akrostihni simbol "ribe" u značenju sintagme "Isus Krist, Sin Božji, Spasitelj", pojavljuje se u dvjema pisarskim bilješkama (u kodeksima III i VII). U prvom je slučaju ime pisara sačuvano u komentaru "moje tjelesno ime jest Gongessos", vjerojatno latinsko ime Concessus. Duhovno mu je ime ili naslov bilo Eugnostos, što znači da je imao neku vrst duhovničkog statusa, budući spominje "svjetla srodna mu u nepropadljivosti". Unutar tog duhovnog kruga, tekst je opisao riječima "napisan od Boga". Čak i ako tu bilješku nije sastavio pisar koji je prepisao sačuvani kodeks već neki njegov prethodnik, autor starije verzije istog teksta, ipak se pisar Kodeksa III nije osjetio pozvanim da bilješku ukloni, nek-moli da je zamijeni upozorenjem protiv hereze u tekstu. Za neke se pisarske bilješke, zapisane na kraju sačuvanog kodeksa, ipak može pretpostaviti da ih je sastavio upravo prepisivač tog kodeksa, a u njima je odražena pobožnost koju je pisar pronašao (pronašla) u onome što je prepisivao (prepisivala). Kodeks II zaključen je sljedećom bilješkom: "Sjetite me se, moja braćo, (u) molitvama svojim: Mir svetima i onima koji su duhovni". Kodeks VII završava u sličnom tonu: "Ova knjiga pripada očinstvu. Sin je taj koji ju je napisao. Blagoslovi me, oče. Ja tebe blagoslivljam, oče, u miru. Amen". Ove bilješke, i brižnost kojom su pisari ispravljali pogreške, upućuju na to da su njihova vjerska opredjeljenja bila bliska sadržajima koje su prepisivali.

Možda je uobičajena predodžba redovničkog pokreta iz 4. st. n. e. kao pouzdano ortodoksnog zapravo anakronizam, i možda više govori o stanju kasnijeg monaštva, koje je i zabilježilo legende o ranijem razdoblju. Kada bi se pustinjač povukao iz civilizacije u pustinju, on uglavnom nije bio u doticaju sa Crkvom, sa, primjerice, crkvenom braćom, sakramentima, sa njezinim autoritetom. U ranom je četvrtom stoljeću na području delte živio svećenik imenom Hierakas, pisar po zvanju i učeni tumač Biblije, čiji su pogledi bili toliko asketski da je tvrdio kako je brak ograničen na stari zavjet, te da nitko vjenčan "ne može naslijediti kraljevstvo nebesko". Iako je zbog toga proglašen heretikom, to ga nije spriječilo da pokrene sljedbu. *Svjedočanstvo istine* iz knjižnice Nag Hammadi zastupa slično gledište:

I nitko tko je pod zakonom neće moći upraviti oči ka istini, jer neće moći služiti dva gospodara. Jer, oskvrnuće Zakona je očito, no neoskvrnutost pripada svjetlu. Zakon ljudima nalaže da se udaju (ili) žene, da rađaju i množe se kao morski pijesak. Ali strast koja im predstavlja užitak sapinje duše onih koji su na ovome mjestu rođeni, onih koji oskvrnjuju, onih koji su oskvrnuti, kako bi kroz njih Zakon bio proveden. A oni pokazuju da pomažu svijetu; i otuđuju se od svjetla, oni koji ne mogu [proći] kraj arhonta [tame] dok ne plate i posljednji [novčić].

Život Sv. Pahomija pripovijeda kako je "filozof iz Panopolisa (Akhmima), mjesta gdje je Pahomije podigao samostan samo 108 km nizvodno od mjesta ukopa knjižnice Nag Hammadi, došao da provjeri redovnikovo "razumijevanje svetih knjiga". Pahomije je poslao svog pomoćnika Teodora da ga dočeka:

Filozof mu postavljaše pitanja na koja nije bilo teško dati odgovor, "Tko se nije rodio, ali je umro? Tko se rodio ali nije umro? Tko je umro a da nije vonjao po raspadanju?" Teodor odgovori da se Adam nije rodio ali je umro, Enoh se rodio ali nije umro, a Lotova žena je umrla, no pretvorivši se u stup soli, nije vonjala po raspadanju. Filozof prihvati te odgovore i ode.

Riječ je, po svoj prilici, o blijedom odjeku pahomijskih debata sa kršćanskim gnosticima prije sredine 4. st. n. e. U isto je to vrijeme Epifan u Egiptu poduzimao napore da protjera kršćanske gnostike iz grada.

Godine 367. n. e. nadbiskup Atanazije napisao je uskršnju poslanicu koja osuđuje heretike i njihove "apokrifne knjige kojima oni pripisuju drevnost, te ih nazivaju imenima svetaca". Teodor, tad već glavar pahomijskih samostana, dao je prevesti poslanicu na koptski, i "pohra-

nio je u samostanu da im služi za primjer", što nam ukazuje da je u to doba još bilo heretika ili heretičkih knjiga koje su utjecale na pahomij-ski red, i zbog kojih bi bila opravdana nužnost ovakvoga čina. Naravno, mnogi tekstovi iz knjižnice Nag Hammadi doista su napisani pod pseu-donimom, odnosno, pripisani u svojim naslovima nekom "svecu" iz prošlosti. U jednoj se drugoj pahomijskoj legendi iz neke od "tih knji-ga koje pišu heretici" ali se "navode pod imenima svetaca", citira slje-deće: "Nakon što je prevarena i nakon što je pojela plod drveta, Eva sa đavlom zače Kajina". *Hipostaza Arhonata* iz knjižnice Nag Hammadi sadrži pripovijest koja ide upravo u tom smjeru:

Vladari tad priđoše svome Adamu. I kad vidješe njegovu družicu kako s njime razgovara, od silnog se uzbuđenja uznemire; i u nju se zaljube. I govora-hu jedan drugome, "Hajde, posijmo u nju svoje sjeme", i proganjahu je. A ona im se smijala zbog njihova bezumlja i njihove sljepoće; i u njihovim kandža-ma ona postaje drvetom, i ostavi im svoj sjenovit odraz koji bješe nalik njoj; i oni [ga] gnjusno oskvrnuše. - I oskvrnuše biljeg njezina glasa, i po obličju kojeg su oblikovali, skupa sa [svojim] (vlastitim) likom, izložili sebe osudi.

Početakom 5. st. n. e. Šenut, opat Bijelog samostana u onom istom Panopolisu gdje je Pahomije utemeljio svoje samostane, i odakle je 'filozof bio došao, u obližnjem je hramu Pnuecita napao skupinu koja se nazivala "beskraljevskom", koja je štovala "demijurga", i nije prihvaćala Ćirila, aleksandrijskog nadbiskupa, kao svog "prosvjetitelja" ("iluminatora"). Ovi termini, koje Šenut izgleda posuđuje od te skupine, do te su mjere uvriježeni u knjižnici Nag Hammadi da je moguće da je u pitanju bila kršćansko-gnostička, možda čak setijanska skupina, premda ih u svojoj polemici Šenut naziva poganskim hereticima. Njihove "knjige prepune odvratnosti" i "svakakovih vrsti magije" Šenut je zaplijenio. Doista, i u samoj knjižnici Nag Hammadi nailazimo na nizove samoglasnika i nerazumljivih magičnih riječi (koje je Plotin nazivao "siktanjem"). Zapravo, i sam je Pahomije pisao glavarima samo-stana koristeći kod kojeg nisu uspjeli dešifrirati čak ni njegovi nasljed-nici! Knjižnica Nag Hammadi i Pahomijeve "knjige duhovnih slova" možda stoga ni same nisu izgledale puno drukčije od onoga što bi Še-nut nazvao knjigom magije. Šenut je hereticima zaprijetio: "Natjerat ću vas da priznate ... nadbiskupa Ćirila, ili će mač sasjeći većinu vas, a i oni. k tomu, koji budu pošteđeni, biti će izgnani". Kao što su i svici sa Mrtvoga mora pohranjeni u ćupove da bi se sačuvali i sakrili od nadola-

zeće X. rimske legije, tako je možda i ovo približavanje rimskih vlasti, do tog vremena već kršćanskih, ubrzalo zakapanje knjižnice Nag Hammadi u ćup.

Činjenica da je knjižnica Nag Hammadi bila sakrivena u ćupu navodi na zaključak da je namjera bila sačuvati knjige, a ne uništiti ih. U takve posude zbog očuvanja nisu bili pohranjeni samo svici sa Mrtvoga mora, već i slično očuvani biblijski rukopisi pronađeni uz, i niz rijeku Nil na širem području regije Nag Hammadi, koji u nekim slučajevima i potječu iz istog razdoblja.

Godine 1952. došlo je do drugog otkrića rukopisa zakopanih u ćupu, u ovom slučaju zakopanih par stoljeća nakon kodeksa iz Nag Hammadija, za koje je mnogo vjerojatnije da predstavljaju ostatke knjižnice pahomijskog samostanskog reda, budući da su među rukopisima pronađene i arhivske kopije službenih pisama opata Pahomijskog reda. I ostatak ondje pronađenog materijala ide u red očekivanog sadržaja pahomijske knjižnice: biblijski, apokrifni, martirološki, i ostali tekstovi poučnog karaktera. Sadržani su, dakako, i neki grčki (i latinski) klasični naslovi, čija se prisutnost može objasniti pretpostavkom da su osobe koje su pristupale pahomijskom pokretu darovale redu sva svoja zemaljska dobra, koja su gdjekad uključivala i takve nekršćanske tekstove. I ti su tekstovi naknadno zadobivali uvaženi status kao i ostali u arhivi, status krhkih i fragmentarnih ostataka koje treba očuvati, a ne više čitati.

Na lokalnoj je razini ovo drugo otkriće poznato kao Dokumenti iz Dishne, budući da je Dishna veliki grad u blizini rijeke i željeznice u kojem su tekstovi ponuđeni tržištu. No, mjesto otkrića nalazi se u podnožju Jabal Abu Mane, 5,5 km sjeverozapadno od Dishne, i, što je još značajnije, 5 km sjeveroistočno od sjedišta Pahomijskog reda, te 12 km istočno od mjesta gdje su pronađeni kodeksi Nag Hammadi. Proteklih su desetljeća u znanstvenim krugovima ovi rukopisi bili poznati kao Bodmerski papirusi, budući da je najveći dio njih otkupila Bibliotheque Bodmer kraj Ženeve. Tek je nedavno, međutim, u procesu istraživanja porijekla kodeksa iz Nag Hammadija, ustanovljeno i znanstvenom svijetu javno obznanjeno porijeklo Bodmerskih papirusa, koje je dosad bilo poznato samo ograničenim krugovima trgovaca starinama.

Biblija spominje zakopavanje u ćupu kao način da se knjiga očuva, a spaljivanje kao način da je se uništi (Jr 32,14-15; 36,23). *Život Sv. Pahomija* pripovijeda da se Pahomije riješio knjige Origenove, kojeg je smatrao heretikom, tako što ju je bacio u vodu, i dodao kako bi je bio spalio da se u njoj nije nalazilo ime Gospodnje. Kršćansko spaljivanje najveće knjižnice staroga vijeka u Aleksandriji, krajem 4. st. n. e., sugerira nam da se jedno tako prikladno rješenje ne bi previdjelo da je namjera uistinu bila uništiti knjižnicu Nag Hammadi. Ako su kodeksi bili dio pahomijske knjižnice, vjerojatno ih nisu uklonili lovci na heretike, već odani pristaše koji su ih dovoljno cijenili da bi ih radi očuvanja zakopali u ćupu, možda za buduće naraštaje.

Dva teksta iz knjižnice Nag Hammadi spominju njihovu pohranu u planini, radi očuvanja do kraja vremena. U zaključku *Evandjelja po Egipćanima* stoji:

Veliki je Set ispisao ovu knjigu slovima u stotinu i trideset godina. Pohranio ju je u planini zvanoj Charaxio, da bi, na kraju vremena i era,... izašla i otkrila ovu neuništivu, svetu rasu velikoga spasitelja, i one koji s njima prebivaju u ljubavi, i velik, nevidljiv, vječni Duh, i njegova jedinog Sina...

Pri kraju *Allogena* pojavljuje se slična ideja:

Zapisi [ono što] ću ti [isripovijedati], i na što ću te podsjećati zbog onih koji će biti dostojni poslije tebe. I ovu knjigu ostavi na planini i zazovi čuvara: "Dođi, Strašni".

Sa obje strane doline Nila litice se strmo uzdižu do pustinje povrh njih. Dio litica na desnoj obali koji označava granicu doline Nila i plodnog tla između Chenoboskije i Pabaua zove se Jabal al-Tarif. Jedna stršuća stijena, oblikom ponešto nalik stalagmitu, odlomila se u prehistorijsko vrijeme s prednje strane litice, i pala na talus (nagnutu ravan popadalog kamenja koja tijekom vremena formira svojevrsan potporanj u podnožju litice.) Zakopan ispod sjeverne strane jednog od velikih, bačvastih komada te razlomljene stijene, skriven je ležao ćup sa knjižnicom Nag Hammadi.

U samoj litici, točno u visini vrha talusa na koji se može popeti bez nekih teškoća, u davna su vremena opljačkane grobnice iz razdoblja šeste dinastije, iz vremena vladavine Pepija I. i II. (2350-2200. p. n. e.). Time nastadoše hladne, samotne spilje u kojima su pustinjaci nalazi-

li svoju ćeliju, a redovnici svoje duhovno utočište, kao što je to činio i sam Pahomije. Po stijenkama spilja crvenom bojom ispisane grčke molitve Zeusu Sarapisu, uvodni reci biblijskih psalama na koptskom te narisani kršćanski križevi, dokazuju da su one doista tako i koristile. Moгуće je da su spilje koristili i oni koji su sačuvali knjižnicu Nag Hammadi, što bi objasnilo zašto je upravo ovo mjesto odabrano za njezin ukop. Ћup je ondje ležao tisućljeće i pol...

3. Otkriće

U prosincu, seljaci iz regije Naj' Hammadi u Gornjem Egiptu gnoje svoju zemlju prenoseći u bisagama svojih deva nirate iz talusa Jabala al-Tarifa. Dva brata, Muhamed i Kalif 'Ali iz klana al-Samman, svoje su deve tako privezali s južne strane ležećeg kamenog bloka, i, kopajući oko njegova podnožja, otkrili su ćup. Muhamed 'Ali priznao je kako se isprva bojao razbiti ćup čiji je poklopac možda bio zapečaćen smolom, iz straha da je u njemu zatočen zloduh. No čim mu je na um palo da se u ćupu možda nalazi zlato, hrabrost mu se povratila i on ga je razbio svojom motikom. Zrakom su se razletjele svjetlucave čestice - ni zlodusi, ni zlato, ali možda komadići papirusa. Knjige je umotao u svoju tuniku, tuniku prebacio preko ramena, odvezao devu, te odnio knjige kući, u svoju kolibu u seocetu al-Qasr, nekoć drevnoj Chenoboskiji gdje je Pahomije započeo svoj kršćanski život.

Polu godine ranije, u noći 7. svibnja 1945., otac dvojice braće 'Ali ubio je jednog razbojnika dok je kao noćni čuvar stražario nad opremom za navodnjavanje polja, da bi već sljedećeg jutra i sam bio ubijen u krvnoj osveti. Otprilike mjesec dana nakon otkrića knjiga, seljanin imenom Ahmed zaspao je za dnevne žege uz prašnjavu cestu blizu kuće Muhameda 'Alija, stavivši uza se vrč melase od šećerne trske koju je kanio prodati. Jedan je susjed prepoznao u njemu ubojicu Muhamedova oca i odmah mu to dojavio. Muhamed je smjesta otrčao kući i priopćio vijest svojoj braći i obudovjeloj majci, koja je sedmorici svojih sinova naložila neka naoštire svoje motike. Obitelj se potom stuštila na svoju žrtvu, komad po komad odsjekla mu sve udove, te išćupala i prožderala srce kao ultimativni čin krvne osvete.

Ahmed je bio sin šerifa Ismaila Huseina, snažnog čovjeka postavljenog za poglavara al-Qasra. Husein je pripadao plemenu Hawara, či-

ji su članovi u tolikoj mjeri izdvojeni iz društva da se niti ne smatraju Arapima, iako za se tvrde da porijeklo vuku izravno od Proroka. Selo Hawara, Hamrah Dum, nalazi se u podnožju Jabal al-Tarifa, i Muhamed 'Ali se bojao vratiti na mjesto otkrića iz straha da ga ne stigne odmazda za njegovu osvetu. Ahmedov je brat nedugo potom doista i proveo svoju osvetu, ubivši dva člana klana al-Samman. Puno desetljeće kasnije Ahmedov je mlađi sin, tada već adolescent, načuo da će jedne večeri al-Qasrom prolaziti pogrebna povorka obitelji Muhameda 'Alija. Svoju je muževnost dokazao time što je kradomice ušao u grad i pucao na povorku, ranivši ili ubivši dvadesetak ljudi. Muhamed 'Ali ponosno je kasnije pokazivao ranu tik iznad srca, dokaz da je pokušaj osvete bio neuspješan. Pa ipak, uporno je odbijao vratiti se na liticu i pokazati mjesto otkrića, sve dok ga obećanja o prikrivanju identiteta, osiguranoj vladinoj pratnji i, naravno, određenom novčanom iznosu, nisu navela da promijeni mišljenje.

Seljanima al-Qasra odgovaralo je što su se riješili šerifova sina i nijedan se očevicac nije mogao naći da svjedoči na saslušanju. Tijekom tog razdoblja policija je svake večeri pretraživala kuću Muhameda 'Alija u potrazi za oružjem. Kako mu je rečeno da su knjige koje je našao kršćanske, nedvojbeno zbog koptskog pisma, Muhamed 'Ali je zamolio koptskog svećenika u al-Qasru, Bazilija 'Abd al-Masiha, da pohrani knjige kod sebe, budući da policija ne bi pretraživala svećenikov dom. Koptski se svećenici žene, a žena tog svećenika imala je brata, Raghiba Andrawusa, koji je obilazio okolna sela podučavajući engleski jezik i povijest u župnim školama koptske crkve. Jedanput tjedno kada bi podučavao u al-Qasru, odsjedao bi kod svoje sestre. Vidjevši jednom prilikom jednu od knjiga (Kodeks III), prepoznao je njezinu potencijalnu vrijednost i uvjerio je svećenika da mu je da. Knjigu je odnio u Kairo i pokazao koptskom liječniku Georgeu Sobhiju, proučavatelju koptskog jezika. Ovaj je odmah pozvao stručnjake iz Odjela za starine koji su preuzeli knjigu, složivši se da će za nju Raghibu platiti 300 funti. Nakon mnogih otezanja, Raghīb je konačno primio 250 funti, i to tek nakon što se složio darovati dar u protuvrijednosti 50 funti Koptskom muzeju, gdje je knjiga i pohranjena. U muzejskom je registru kao datum predaje zabilježen 4. listopada 1946.

Misleći da su knjige bezvrijedne, možda čak i izvor nesreće, 'Alijeva je udovica dio njih spalila u peći (vjerojatno Kodeks XII, od kojeg je sa-

čuvano samo nekoliko nepotpunih listova). Nepismeni su muslimanski susjedi trampili ili kupili ostatak za neznatne iznose. Jedna je knjiga tako završila kod Nashida Bisadaha, koji ju je povjerio trgovcu zlatom iz Nag Hammadija kako bi je ovaj prodao u Kairu, nakon čega su podijelili zaradu. Druga je navodno završila kod trgovca žitom koji ju je prodao u Kairu po tako visokoj cijeni da je ondje ubrzo otvorio trgovinu. Seljani al-Qasra tvrde da je posrijedi Fikri Jabra'il, danas vlasnik "Trgovine Nag Hammadi" u Kairu; on, međutim, čvrsto poriče bilo kakvu vezu, iako priznaje da je s pričom upoznat. Bahij 'Ali, jednooki bandit iz al-Qasra, dočepao se većine knjiga, i u pratnji poznatog trgovca antikvitetima iz tog kraja, Dhakija Baste, otputio se u Kairo. Njih su dvojica knjige najprije ponudili trgovini Mansoor u hotelu Shepherds, a potom trgovcu Phokionu J. Tanu, koji je kupio cijelu njihovu zalihu, a potom i osobno otišao u Nag Hammadi kako bi pribavio ostatak.

Veći dio Kodeksa I iz Egipta je iznio belgijski trgovac starinama iz Kaira, Albert Eid. Godine 1949. pokušao ga je prodati u New Yorku i Ann Arboru, no bez uspjeha. Eidova je udovica Simone prodala Kodeks I 10. svibnja 1959. Institutu Jung iz Zuricha, nakon čega je preimenovan u "Jungov kodeks". Nakon objavljivanja, dio po dio je vraćen u Kairo, gdje je naposljetku i pohranjen u Koptski muzej. U međuvremenu, Tanovu je zbirku, kako bi spriječio njezino iznošenje iz zemlje, preuzeo egipatski Odjel za starine. Poslije Naserova dolaska na vlast, zbirka je nacionalizirana uz kompenzaciju od 4000 funti. Zbirka Nag Hammadi danas je kompletirana i pohranjena u Koptskom muzeju.

U doba otkrića knjižnice, direktor Koptskog muzeja bio je Togo Mina, bivši pariški student opata Etiennea Driotona, kasnijeg direktora egipatskog Odjela za starine. Togo Mina bio je školski kolega supruge Jeana Doressea, mladog francuskog znanstvenika koji je u Egipat došao proučavati koptske samostane. Togo Mina mu je sa zadovoljstvom omogućio pristup Kodeksu III. Zajedno su planirali pretežno francusko izdanje zbirke, no realizaciju te ideje spriječila je Minova smrt 1949. Godine 1956. sastanak nekoliko članova međunarodnog odbora u Kairu doveo je do objavljivanja *Evandjelja po Tomi* 1959. godine, te postupnog objavljivanja Jungovog kodeksa u šest svezaka, od 1956. do 1975. U međuvremenu, novi je direktor Koptskog muzeja Pahor Labib isplanirao objavljivanje većeg dijela knjižnice u suradnji sa njemačkim znanstvenicima Alexanderom Bohligom i Martinom Krauseom.

Početkom 1960-tih generalni direktor UNESCO-a, Rene Maheu iz Francuske, sklopio je sporazum sa ministrom kulture i nacionalnog vodstva Ujedinjene Arapske Republike, Saroiteom Okachaom, o objavljivanju kompletnog izdanja putem Međunarodnog odbora kojeg bi zajednički izabrali Egipat i UNESCO. No kada je ustanovljeno da su mnogi izabrani tekstovi već određeni za objavljivanje, plan UNESCO-a sveo se na izdavanje pretiska. Projekt je mirovao sve dok krajem 1970. godine nije imenovan Međunarodni odbor za kodekse iz Nag Hammadija. *Pretisak kodeksa iz Nag Hammadija* objavio je izdavač E. J. Brill u dvanaest tomova, od 1972. do 1974. Do danas su izašli i brojni tekstovi ranije određeni za objavljivanje, a trenutno se pripremaju cjelovita izdanja na engleskom, njemačkom i francuskom. Ova se zbirka temelji na prijevodima iz sedamnaestsveščanog engleskog izdanja naslovljenog *Koptska gnostička knjižnica* (The Coptic Gnostic Library).

Objavljivanje *Knjižnice Nag Hammadi na engleskom* (The Nag Hammady Library in English) predstavlja tek prvi korak, i označava novi početak u proučavanju gnosticizma. Prije više od stotinu godina učenjaci su započeli sa izučavanjem gnosticizma kako bi doznali o čemu su to govorili crkveni oci - lovci na heretike. Na prijelazu stoljeća, škola povijesti religija proširila je tu domenu studija, tragajući za korijenima gnosticizma diljem drevnog Bliskog istoka. Između dva svjetska rata, Hans Jonas ponudio je filozofsko tumačenje gnosticizma, čime je gnosticizam po prvi put predstavljen kao jedan od mogućih načina da se shvati postojanje. Rudolf Butmann dao je potom novo tumačenje Novog zavjeta u kontekstu interakcije sa gnosticizmom, podjednako njihovih međusobnih prisvajanja i sukobljavanja. Pa ipak, rezultati dvadesetostoljetnog istraživanja porijekla, prirode i utjecaja gnosticizma, na određeni su način ambivalentni, kao da se iščekuje nešto što tek slijedi. Teško je ostati ravnodušan nad učenom intuicijom, pronicavosti i konstruktivnosti znanstvenika koji su, iz ograničenih i sekundarnih izvora, uspjeli izgraditi radnu hipotezu koja zapravo vrlo dobro funkcioni- ra. Tek je otkriće knjižnice iz Nag Hammadija skrenulo pozornost na činjenicu koliko su oskudni i nedostatni ti izvori u stvarnosti bili. Jer, iako je otkriće knjižnice Nag Hammadi bilo slučajno, a njezin sadržaj ponešto arbitraran, priliv novog izvornog materijala svojim značajem uvelike nadmašuje sve konstrukcije ranijih znanstvenika. Kako je novi

izvorni materijal u najboljem slučaju dolazio kap po kap, iščekivanje je rezultiralo stagnacijom, i znanstvena je zajednica čekala i čekala. Budući da nam je cjelokupna knjižnica Nag Hammadi sad dostupna, pravo je vrijeme da se povijest gnosticizma zajedničkim naporima novo ispiše, te da se konačno spozna njegov pravi značaj, i naravno, postave neka nova pitanja. Rijetko je kojem naraštaju izučavatelja pružena takva prilika!

MOLITVA APOSTOLA PAVLA (I,1)

Uvod:

DIETER MUELLER

Molitva apostola Pavla zauzima prvi list Kodeksa I, poznatog i pod imenom Jungov kodeks. Prepisivač je, čini se, dodao ovu molitvu zbirci traktata u kodeksu nakon što je završio s prepisivanjem *Tripartitnog traktata* (I,5). Naslov, popraćen kratkim kolofonom, nalazi se na kraju molitve. Naslov na grčkom jeziku odaje da je bez sumnje i ostatak molitve originalno napisan na tom jeziku. Ovaj kratki tekst nepoznatog je porijekla, a gnostička su mu obilježja jasno izražena. Pojediniosti kao što je referenca na "duševnog Boga" (A, 31) ukazuje na moguću poveznicu sa Valentinom. Ta nam asocijacija zauzvrat sugerira datum porijekla, smještajući ga između druge polovice drugog i kraja trećeg stoljeća.

Formom i sadržajem *Molitva apostola Pavla* oponaša razna druga djela. Upadljiva je sličnost ne samo sa molitvama u *Corpusu Hermeticumu* (1.31-32; 5.10-11; 13.16—20), već i sa invokacijama u magijskim tekstovima. Usto, njezin je početak vrlo sličan početku himne Prve stele iz *Tri Setove stele* (VII,5). Moguće je da oba dokumenta dijele istu predaju. Postoje, također, i sličnosti sa *Evandjeljem po Filipu* (II,5). *Molitva apostola Pavla*, općenito gledano, mnogo toga duguje Psalmima i Pavlovim poslanicama. Najjači apostolov odjek, a istovremeno i jasan ukazatelj na gnostičku orijentaciju, molba je za onim što "anđeoske oči ne vidješe i vladarsko uho ne ču, i što u srce čovječje ne uđe" (usp. 1 Kor 2,9).

MOLITVA APOSTOLA PAVLA

I A, 1-B, 10

(*Nedostaju otprilike dva retka.*) [tvoje] svjetlo, udijeli mi svoju [milost! Moj] Iskupitelju, iskupi me, jer [ja sam] tvoj; onaj koji je iz tebe iznikao. Ti si [moj] um, iznjedri me! Ti si moja riznica; otvori mi se! Ti [si] moja punina; uzmi me k sebi! Ti si [moj] mir; podaj mi [ono] savršeno što se ne da pojmiti!

Zazivam te, tebe koji jesi i koji si prapostojao u imenu [koje je] uzvišeno nad imenima, kroz Isusa Krista, Gospoda nad gospodima, Kralja nad vjekovima; darove svoje, kojih se ne kaješ, podari mi kroz Sina Čov-

ječjeg, Duh i Paraklet [istine]. Svojom me čvrstom rukom vodi, [kada] te zamolim; tijelo moje izliječi kada te, kroz Evanđelista, zamolim; [i] iskupi moje vječno svjetlo dušu i moj duh; i Prvorođenog od Plerome milosti - razotkrij ga mome umu!

Udijeli ono što anđeoske oči nisu vidjele, niti vladarske uši čule, i što nije ušlo u ljudsko srce, koje ispade anđeosko i (oblikovano) po uzoru na duševnog Boga kad je stvoreno u početku, jer imam vjere i nade. I obasjaj me svojom ljubljenom i izabranom, blagoslovljenom uzvišenošću, Prvorođenim, i [prekrasnom] tajnom doma svoga; [jer] tebi pripada moć [i] slava, hvala i uzvišenost, za sve vijeke vjekova. [Amen.]

Molitva apostola Pavla.

U miru.

Krist je svet.

JAKOVLJEV APOKRIF (I,2)

Uvod:

FRANCIS E. WILLIAMS

Jakovljeva apokrif djelo je nepoznatog autora koje je na koptski prevedeno sa grčkog, poslanica koju je - kako nas sam tekst upućuje - napisao Jakov, Gospodinov brat. Ime navodnog primatelja je nečitljivo, ali moguće je da se radi o ranokršćanskom heterodoksnom učitelju Cerinthusu. Poslanica sadrži tajni zapis ili "apokrif" - odatle i naš naslov za cijeli traktat. Apokrif je namijenjen nekolicini izabраниh - čak i među učenicima samo Jakovu i Petru - ali spasenje je obećano onima koji prime poruku.

"Jakovljeva" poslanica navodi da je apokrif napisan hebrejskim pismom, i spominje jedan još tajniji apokrif kojeg je Jakov već poslao. Te su pojedinosti vjerojatno umetnute zbog dramatičnosti.

Po apokrifu, koji zauzima većinu našeg traktata, Isus se ukazao svojim učenicima 550 dana poslije uskrsnuća, i povukao na stranu Petra i Jakova da bi ih "ispunio" i dao im, u seriji govora, svoje konačno i definitivno učenje koje je do tada iznosio samo "u parabolama". Potom uzlazi do Očeve desne ruke, a Jakov i Petar neuspješno ga pokušavaju slijediti. Apokrif time završava a poslanica se nastavlja, navodeći da izneseno otkrivenje nije namijenjeno Isusovim učenicima, već "djeci" koja će se tek "roditi". Iako su učenici povjerovali otkrivenju, razgnjevala ih je napomena o djeci koja će tek doći, i Jakov ih je stoga razaslao u druge zemlje. To bi vjerojatno trebalo poslužiti kao objašnjenje zašto naš traktat nije postao dijelom apostolskih propovijedi (ili kanonskog pisma?).

Isusovi govori u apokrifu dijelom su sastavljeni od strane autora, ali uključuju i stariji materijal koji je, kako se čini, produkt složene usmene, a možda i pismene predaje; određeni dio materijala se može usporediti sa tekstovima koji čine osnovu kanonskih evanđelja. U govorima Isus objavljuje da je sišao s nebesa kako bi spasio "voljene" sinove Božje, i kako bi ih pozvao da ga slijede natrag do mjesta odakle je došao (odakle su oni došli?). Snažno ih uvjerava u spasenje, a istovremeno i poziva na ustrajnost i revnost, upozoravajući ih da bi se mogli izgubiti. Prvi i najduži govor, međutim, na pune dvije stranice uzdiže mučeništvo. Specifičan stil, oblik i tematika tog govora upućuju da je možda riječ o kasnijoj interpolaciji.

Očito je da su osobe kojimaje ovaj traktat upućen sebe razlikovale od šire kršćanske crkve. Vjerojatno su odbacivali doktrinu okajanja; svakako su odbacivali drugi Kristov dolazak i sveopće uskrsnuće, i nadali se kako će uzaći, u duši ili duhu, u kraljevstvo nebesko, za koje su ionako vjerovali da je unutar njih samih. Takvo gledište, uz čestu upotrebu tipično gnostičke terminologije, navela je većinu istraživača na zaključak da je djelo kršćansko-gnostičko, usprkos nedostatku valentinovske ili neke

druge poznatije gnostičke teologije. Svjedočanstvo o posebnom Isusovom ukazanju poslije njegova uskrsnuća, i pozivanje na Jakova kao izvora tajne i nadmoćne tradicije, sredstva su kojima su se gnostici često služili kako bi legitimirali svoju poruku.

Uzdizanje mučeništva, Jakovljeva poslanica, i opis Isusova ukazanja učenicima, možda su od sekundarnog značaja; ova i druga pitanja koja se odnose na književnu povijest dokumenta već su bila predmetima istraživanja, i zaslužuju daljnja istraživanja. Traktat je, ističe se, najvjerojatnije napisan prije 150. godine n.e., dok je još postojala mogućnost "prisjećanja" usmeno iznesenih Isusovih izreka i njihova zapisivanja, jer takav se izričaj, po svoj prilici, ne bi koristio nakon uspostave Evanđelja. Brojne sličnosti sa "oproštajnim diskursom" iz Četvrtog evanđelja također mogu pomoći pri datiranju ovog apokrifa, no u tom bi slučaju trebalo odlučiti radi li se o aluzijama na konkretan tekst iz Četvrtog evanđelja, ili o neovisnim raspravama o istim pitanjima. Traktat, u svakom slučaju, nije mogao nastati poslije 314. g. n. e., kada su okončani progoni crkve, a samim tim i rizik mučeništva.

JAKOVLJEVAPOKRIF

II, 1-16,30

[Jakov] piše [...] thos: Mir [s vama od] Mira, [ljubav od] Ljubavi, [milost od] Milosti, [vjera] od Vjere, život od Svetog Života!

Budući da si zatražio da ti pošaljem tajnu knjigu koja je meni i Petru otkrivena od Gospodina, nisam te mogao odbiti niti te osporiti (?), već [sam] je [napisao] hebrejskim slovima i poslao tebi, i samo tebi. Kako si ti nositelj spasenja svetaca, nastoj i pobrini se ne ponavljati ovaj tekst drugima - ovo što Spasitelj nije želio razotkriti ni svima među nama, dvanaestorici njegovih učenika. No, blagoslovljeni oni koji budu spašeni kroz vjeru u ove riječi.

Prije deset mjeseci poslao sam ti još jednu tajnu knjigu koju mi Spasitelj bijaše razotkrio. S obzirom na okolnosti, međutim, smatraj tu knjigu kao otkrivenje meni, Jakovu; dok ova 2 [*neprevedivi fragmenti*] dvanaestorica [su] učenika sjedila zajedno, prisjećajući se što je Spasitelj rekao svakome od njih, bilo u tajnosti ili otvoreno, i [zapisujući to] u knjige - [No ja] sam zapisivao ono što je bilo u [mojoj knjizi] - gle, Spasitelj se ukaza [nakon] što [nas] je napustio [dok smo] gledali za njim. I pet stotina i pedeset dana nakon njegova uskrsnuća iz mrtvih, rekosmo mu: "Jesi li nas napustio i udaljio se od nas?"

No, Isus reče: "Ne, ali otići ću na mjesto odakle sam došao. Ako želite poći sa mnom, pođite!"

Svi odgovoriše i rekoše: "Ako nas pozivaš, poći ćemo."

On reče: "Zaista, kažem vam, nikada nitko neće ući u kraljevstvo nebesko na moj poziv, nego (samo) ako ste sami ispunjeni. Ostavite Jakova i Petra nasamo sa mnom, da ih ispunim." I prozvavši tu dvojicu, on ih odvede na stranu i reče ostalima neka se nastave baviti svojim poslom.

Spasitelj reče: "Primili ste milost 3 [*neprevedivi fragmenti*] Ne želite li biti ispunjeni? Vaše srce je opijeno; ne želite li biti trijezni? Stidite se! Odsad, bili budni ili spavali, upamtite da ste vidjeli Sina Čovječjeg, razgovarali s njime i slušali ga. Jao onima koji su vidjeli Sina Čovječjeg; blagoslovljeni oni koji nisu vidjeli čovjeka, i koji se nisu družili s njime, i koji nisu razgovarali s njime, i koji nisu od njega ništa čuli; vaš je život! Znajte, stoga, da vas je on izliječio kad ste bili bolesni, da biste mogli vladati. Jao onima koji su se oslobodili svojih bolesti, jer oboljeti će opet. Blagoslovljeni oni koji bolesti nisu iskusili, i koji su za olakšanje znali i prije nego su oboljeli; vaše je kraljevstvo Božje. Govorim vam, stoga: 'Ispunite se i ne ostavljajte nijedno mjesto u sebi praznim, jer onaj koji dolazi može vas ismijati'".

Petar tad progovori: "Tri puta si nam, evo, rekao 4 '[Ispunite] se; [ali] mi smo ispunjeni.'"

[Spasitelj odgovori] i reče, ["Rekao sam] vam ['Ispunite se'] da ne biste [žudjeli. No, oni koji žude] neće [biti spašeni]. Jer, dobro je biti ispunjen, a žudjeti je loše.

Stoga, jednako kao što je dobro da žudite, a loše da ste ispunjeni, tako onaj koji je ispunjen žudi, a onaj koji žudi ne postiže ispunjenje kao što ga postiže onaj koji žudi, a onaj koji je ispunjen postiže savršenstvo kako i valja. Morate, stoga, žudjeti da biste mogli biti ispunjeni, i budite ispunjeni da biste mogli žudjeti, i da biste tako [ispunili] sami sebe još više. Ispunite se, stoga, Duhom, ali žudite za razumom jer razum <pripada> duši; njegova je [narav ona] duše."

No, ja mu odgovorih i rekoh: "Gospodine, pokorit ćemo ti se ako to želiš, jer, ostavismo svoje očeve i majke i sela kako bismo te slijedili. Usliši nas, stoga, i ne dopusti da padnemo u iskušenje đavola, onoga koji je zao."

Gospodin odgovori i reče, "Kakva je vaša zasluga ako vršite volju Oca koju vam on nije darovao dok vas iskušava Sotona? No, ako vas

Sotona ugnjetava i proganja, a vi vršite njegovu (Očevu) **5** volju, [kažem] vam da će vas voljeti, i učiniti vas jednakima meni, i postat [ćete] ljubljeni kroz njegovu providnost, svojom vlastitom voljom. Zar neće-te, stoga, prestati voljeti tijelo i strahovati od patnji? Ili još ne znate da vaše muke tek slijede, da će vas lažno optužiti, i zatvoriti u tamnice i nepravedno osuditi, i razapeti bez razloga i <sramno> pokopati, kao što je i meni to učinio onaj koji je zao? Zar ćete štedjeti tijelo, vi koje Duh okružuje poput zida? Ako razmislite koliko je dugo svijet postojao prije vas, i koliko će još dugo postojati nakon vas, shvatit ćete da je vaš život samo jedan dan, a da su vaše patnje samo jedan sat u tom danu. Jer dobro neće ući u svijet. Prezrite, stoga, smrt i mislite na život! Sjetite se mog križa i moje smrti, i živjet ćete!"

Ali ja odgovorih i rekoh mu, "Gospodine, ne spominji križ i smrt, jer to je daleko **6** od tebe."

Gospodin odgovori i reče, "Zaista, kažem vam, nitko neće biti spašen tko ne vjeruje u moj križ. No, onima koji su vjerovali u moj križ pripada kraljevstvo Božje. Tražite, stoga, smrt, kao mrtvi koji traže život; jer onima koji traže, otkrit će se. Kakvog im jada to može zadati? A vi, kada budete istraživali smrt, ona će vas naučiti izboru. Zaista, kažem vam, nitko tko strahuje od smrti neće naći spas; jer kraljevstvo <Božje> pripada onima koji joj se prepuste. Postanite bolji od mene; postanite poput sina Duha Svetoga!"

Tada ga upitah, "Gospodine, kako ćemo proricati onima koji od nas traže da im proričemo? Jer, mnogo je onih koji od nas traže, i očekuju čuti proročanstvo."

Gospodin odgovori i reče, "Zar ne znate da je proročka glava odsječena s Ivanom?"

No, ja ga upitah, "Gospodine, zar je moguće skinuti proročku glavu?"

Gospodin mi odgovori, "Kada spoznate što znači 'glava', i da proročanstvo dolazi od glave, (tada) ćete razumjeti što to znači 'Glava je bila **7** skinuta.' Isprva vam bijah govorio u parabolama, i niste razumjeli; sada vam govorim otvoreno, i još (uvijek) ne razumijete. A opet, vi ste bili ti koji ste mi služili kao parabola u parabolama, i kao ono što je otvoreno u (riječima) koje su otvorene.

"Požurite naći svoj spas prije nego vas pritisne nužnost! Budite gorljivi po vlastitoj volji i, ako je moguće, stignite čak i prije mene; Otac će vas voljeti zbog toga.

"Zamrzite licemjerje i zlu misao; jer misao je ta koja rađa licemjerje; no licemjerje je daleko od istine.

"Ne dopustite da kraljevstvo nebesko izblijedi; jer ono je poput palmina drveta čiji su plodovi pali na zemlju. Oni (tj. pali plodovi) puste lišće, i kad proključaju, već su isušili svoje utrobe. Tako je i s plodom koji izraste iz tog jednog korijena; kada je bio ubran (?), plod su nosili mnogi (?). On (plod) je svakako bio dobar, (i) da možete sada stvoriti nove biljke, <vi> biste ga pronašli.

"Budući sam već proslavljen na taj način, zašto me zadržavate kada želim otići? **8** Jer, nakon [muke], iznudili ste od mene da ostanem još osamnaest dana zbog parabola. Nekima je bilo dovoljno <da čuju> učenje i razumiju 'Pastire', 'Sjeme', 'Građevinu', 'Svjetiljke djevice', 'Nadnicu radnika', 'Dvodrahmu' i 'Ženu'.

"Shvatite riječ ozbiljno! Jer, prvi dio riječi je vjera; drugi, ljubav; treći, djela; iz toga dolazi život. Jer, riječ je poput zrna pšenice; kad ga je zasijao, netko je vjerovao u nj; kada je niknulo, netko ga je volio jer je umjesto jednog vidio mnogo zrna. A kada je učinio djelo, našao se spašen, jer dio mu je poslužio za hranu, a dio je ostavio da ga nanovo zasije. Tako i vi možete primiti kraljevstvo nebesko; ako ga ne primite znanjem, nećete ga moći pronaći.

"Stoga, kažem vam, budite trijezni; ne dajte se obmanuti! I mnogo sam vam puta rekao, svima skupa, i tebi posebno, Jakove, 'Budite spašeni!' I zapovjedih ti da me slijediš, i podučih te kako da govoriš pred arhontima. Evo, sišao sam, i govorio, i velike kušnje prošao, i krunu sam svoju nosio **9** nakon što vas spasih. Jer, sišao sam da bih među vama boravio, kako biste vi zauzvrat mogli boraviti sa mnom. I, našavši vaše kuće bez krovova, smjestio sam se u kućama koje su me mogle primiti, tad kada sam sišao.

"Imajte, stoga, vjere u mene, braćo moja; shvatite što je velika svjetlost. Ocu nisam potreban, - jer ocu sin nije potreban, već je sinu potreban otac - pa ipak, ja idem k njemu. Ocu Sina vi niste potrebni.

"Poslušajte riječ; shvatite znanje; ljubite život, i nitko vas neće proganjati, niti će vas tko ugnjetavati, osim vas samih.

"O vi jadni; O vi nesretni; O, lašci; O krivotvoritelji znanja; O vi grešnici protiv Duha: možete li još slušati, kad vam je otpočetak doličilo govoriti? Možete li spavati, kada vam je od početka doličilo biti budnima, kako bi vas kraljevstvo nebesko moglo primiti? **10** Zaista je, kažem vam, lakše čistome u kal pasti, i čovjeku svjetlosti pasti u tamu, nego vama vladati ili ne vladati.

"Vaših sam se suza sjetio, vaših jadikovki i vaše boli, (kad kažete) 'Daleko su iza nas'. Ali sada, vi koji ste izvan Očeva nasljedstva, plaćite kad je potrebno i jadikujte i propovijedajte što je dobro, jer Sin uzlaži kako mu i priliči. Zaista, kažem vam, da sam bio poslan onima koji me slušaju, i da sam s njima govorio, nikada na zemlju ne bih sišao. Sramite se zbog toga.

"Znajte, napustit ću vas i otići, i ne želim više ostati s vama, kao što ni vi to niste željeli. Stoga, slijedite me, brzo. Iz tog razloga vam govorim, 'zbog vas sam sišao'. Vi ste voljeni; vi ste oni koji će u drugima potaknuti život. Prizivajte Oca, usrdno se i često molite Bogu, i on će vam dati. Blagoslovljen onaj koji vas je vidio s Njime, kad je On bio proglašen među anđelima i slavljen među svecima; vaš je život. Radujte se i budite sretni kao **11** sinovi Božji. Čuvajte volju njegovu da biste mogli biti spašeni; prihvatite moj prijekor i spasite se. Zauzimam se za vas kod Oca, i on će vam oprostiti."

Kad smo čuli te riječi, ispuni nas zadovoljstvo, jer, žalili smo zbog riječi koje ranije spomenusmo. No, čim nas je vidio radosne, on reče, "Jao vama koje nitko ne zagovara! Jao vama koji žudite za milošću! Blagoslovljeni oni koji otvoreno progovoriše i sami zaslužiše milost. Usporedite se sa strancima; kakvi su oni u očima vašeg grada? Zbog čega ste uznemireni kada se svojom voljom odmećete i odvajate od svog grada? Zašto svojom voljom napuštate svoje prebivalište, ostavljajući ga onima koji u njemu žele prebivati? O, vi otpadnici i bjegunci, jao vama, jer bit ćete uhvaćeni! Ili mislite možda da Otac ljubi ljudski rod, ili da ga bez molitvi pridobiva, ili da nekome udjeljuje otpust u korist drugoga, ili da uslišava onoga koji traži? - On poznaje žudnju i potrebu tijela! - (Ili mislite možda) da ovo (tijelo) ne žudi za dušom? Bez duše tijelo ne griješi, kao što **12** ni duša nije spašena bez duha. No, ako je duša spašena (kad je) lišena zla, i ako je duh također spašen, tad tijelo postaje slobodno od svih grijeha. Jer, duh je taj koji diže dušu, a tijelo je

ubija; odnosno, ona (duša) samu sebe ubija. Zaista, kažem vam, on duši neće zaboraviti nikakvog grijeha, niti tijelu njegove krivnje; jer, nitko tko je od krvi i mesa neće biti spašen. Mislite li da su mnogi našli kraljevstvo nebesko? Blagoslovljen onaj koji je sebe vidio kao četvrtoga na nebu!"

Kada smo poslušali te riječi, obuze nas nemir. Ali, vidjevši da smo uznemireni, on reče, "Govorim vam ovo da biste sami sebe spoznali. Jer, kraljevstvo nebesko je poput klasa pšenice koji nikne u polju. Nakon što sazori, razbacuje svoje sjeme uokolo, i nanovo puni polje klasjem za sljedeću godinu. Vi, isto, žurite požnjati klas života da biste se ispunili kraljevstvom!"

"Dok god sam s vama, slušajte me i pokoravajte mi se; ali kad odem od vas, sjećajte me se. Sjećajte me se zbog toga što me, dok sam bio s vama, niste poznavali. Blagoslovljeni oni koji **13** nisu vidjeli, [pa ipak vjeruju]!"

"Još jednom [vas uvjeravam], jer vama sam se razotkrio u gradnji kuće, veoma korisne, jer u njoj nalazite utočište, i ona će ostati stajati pored kuće vašeg susjeda, kad zaprijeti urušavanjem. Zaista, kažem vam, jao onima zbog kojih sam ovamo poslan; blagoslovljeni oni koji će uzaći do Oca! Još jednom vas opominjem, vi koji jeste; postanite kao oni koji nisu, da biste mogli biti s onima koji nisu.

"Ne činite kraljevstvo nebesko pustinjom u vama. Ne budite ponosni zbog svjetlosti koja obasjava, već prema sebi budite onakvi kakav sam ja prema vama. Jer, radi vašeg sam spasenja pristao biti proklet."

Na te riječi Petar odgovori i reče, "Gospodine, čas nas svesrdno upućuješ na kraljevstvo nebesko, čas nas od njega odvraćaš; čas nas uvjeravaš i približavaš vjeri, i obećavaš nam život, a onda nas izbacuješ iz kraljevstva nebeskog."

No Gospodin odgovori i reče nam, "Mnogo sam vam puta dao vjeru; tebi sam se, **14** Jakove, uz to i razotkrio, a vi me niste upoznali. Sada vas opet vidim kako se radujete; i pored ushićenosti nad obećanjem života, jeste li tužni, žalite li što ste upućeni u kraljevstvo? Kroz vjeru [i] znanje vi ste primili život. Prezrite, stoga, odbacivanje kad ga čujete, već se tim više radujte kad začujete obećanje. Zaista, kažem vam, onaj tko primi život i vjeruje u kraljevstvo, nikada ga neće napustiti, čak ni ako ga Otac poželi istjerati.

"To sam vam za sada želio reći; sada ću, međutim, uzaći na mjesto odakle sam došao. Ali vi, vi ste me odbacili kada sam poželio otići, i umjesto da mi se pridružite, vi ste me progonili. No, obratite pozornost na slavu koja čeka na me, i otvorenih srca slušajte himne koje me čekaju na nebesima; jer, danas moram zauzeti (svoje mjesto kraj) Očeve desne ruke. Rekoh vam svoju posljednju riječ, i sada vas napuštam, jer me kočija duha uzdiže uvis, i ovoga ću se trenutka svući da bih se mogao odjenuti. Ali, obratite pozornost; blagoslovljeni su oni koji su navijestili Sina prije njegova silaska, kako bih, kada dođem, mogao (ponovo) uzaći. Trostruko su blagoslovljeni **15** oni koje [je] navijestio Sin prije no što postadoše, kako biste vi imali udjela među njima."

To izrekavši, on nesta. A mi padosmo na koljena, ja i Petar, i stadosmo zahvaljivati i slati naša srca u nebesa. Svojim ušima začusmo, i svojim očima ugledasmo tutnjavu ratova, i zvuk trubliji, i velika previranja.

Prošavši to mjesto, poslasm o svoje umove još više, i svojim očima ugledasmo, i svojim ušima začusmo himne i anđeoske blagoslove i anđeosku radost. Nebeska veličanstva pjevahu hvalu, i nas, također, uhvatiti radost.

I opet, poslije toga, poželjesmo otposlati svoj duh nagore, do Veličanstva, a nakon što uzađosmo nije nam bilo dopušteno išta čuti ili vidjeti, jer ostali nas učenici stadoše dozivati i ispitivati, "Što ste čuli od Gospodara? Što vam je rekao? Gdje je otišao?"

Mi im odgovorismo, "Uzašao je, i zavjetovao se i svima nam obećao život, i razotkrio nam je djecu (?) koja će doći poslije nas, zahtijevajući **16** [od nas] da ih volimo, jer za njih ćemo biti [spašeni]."

I kada su [to] začuli, povjerovaše doista u otkrivenje, no bijahu zlovoljni zbog onih koji će se tek roditi. I tako, ne željevši ih povrijediti, odaslah svakoga od njih na drugo mjesto. Ja sam otiđoh u Jeruzalem, moleći za svoj udio među voljenima, koji će se jasno prepoznati.

I molim da početak dođe od vas, jer tako ću biti spašen, budući da će oni kroz mene biti prosvjetljeni, mojom vjerom - i drugom (vjerom) koja je bolja od moje, jer bih želio da je moja manja. Stoga, revno nastojte biti sličniji njima, i molite da dobijete udio među njima. Zbog onoga što sam rekao, Spasitelj nam nije dao otkrivenje poradi njih. Mi doista objavljujemo udio među onima za koje je objava dana, onima koje je Gospodin učinio svojim sinovima.

EVANĐELJE ISTINE (I,3 i XII,2)

Uvod:

HAROLD W. ATTRIDGE i GEORGE W. MACRAE

Evandjelje istine gnostički je kršćanski tekst blizak Valentinovoj školi, koji se na istančan i dirljiv način dotiče lika i djela Isusa Krista. U izvornom rukopisu traktat nema naslov, i poznat je po svom *incipitu*. Slično su po svojim uvodnim riječima identificirana i mnoga druga djela starog vijeka, kao primjerice "evandjelje" po Marku i "otkrivenje" Ivanovo. Valentinovo djelo naslovljeno "Evandjelje istine" spominje se u Irenejevom djelu *Adversus Haereses* (3.11.9). Hereziolog, na žalost, ne otkriva mnogo o sadržaju samog djela, osim da se značajno razlikuje od kanonskih evandjelja. S obzirom na izraženo valentinska obilježja teksta iz Kodeksa I, sasvim je moguće da je posrijedi baš djelo kojeg spominje Irenej. Ako je tomu doista tako, djelo bismo vremenski mogli smjestiti u sredinu drugog stoljeća (između 140. i 180. g. n. e.) Uzevši u obzir literarne i konceptualne sličnosti između ovog teksta i rijetkih sačuvanih Valentinovih fragmenata, pretpostavka je nekih stručnjaka da je mu je autor sam gnostički učitelj. I premda se ne može sa sigurnošću potvrditi, ta mogućnost i dalje postoji. No, bez obzira na datum nastanka i autorstvo, djelo je, na grčkom jeziku i u dotjeranom retoričkom stilu, u svakom slučaju sastavio vrstan književnik.

Usprkos svom naslovu, ovo djelo nije od vrste evandjelja kakvo susrećemo u Novom zavjetu, budući da ne iznosi kontinuiranu pripovijest o Isusovim djelima, učenjima, mucima i uskrsnuću. Riječ "evandjelje" u *incipitu* valja tumačiti u njezinu prvotnu značenju kao "dobru vijest". Ona, dakle, definira temu teksta, a ne žanr, koji je najbolje shvatiti kao homiliju. Poput ostalih ranokršćanskih homilija, kao što je Poslanica Hebrejima, *Evandjelje istine* naizmjenice parenezama dopunjava doktrinarno izlaganje (npr. 32, 31-33,32), te, poput kanonskog teksta, razmatra značaj Isusova spasiteljskoga djela s posebnog teološkog stajališta.

Identifikacija djela kao homilije ne govori mnogo o njegovoj literarnoj ili teološkoj dinamici. Poprilično neshvatljiv diskurs, koji kombinira aluzije na poznate elemente ranokršćanske tradicije, ponekad u neobičnom kontekstu, sa referencama na neke manje poznate pojmove, znatno otežava analizu površinske strukture i osnovne konceptualne sheme teksta. Slično je labilan i referencijalni okvir teksta, koji posve lako otklizi iz kozmičke u povijesnu, a potom osobnu ili psihološku perspektivu. Moguće je da ta svojstva teksta indiciraju njegovu izvornu namjenu. Poznate predaje iz Novog zavjeta dobivaju nova značenja smještanjem u konceptualno okruženje, čija struktura ostaje vješto prikriivena. Ipak, naglašene su određene ključne teme i perspektive karakteristične za Valentinovu teologiju, poput ideje da **znanje o Ocu uništava neznanje** (18,10-11; 24,30-32). Čini se, stoga, daje djelo vjerojatno služilo kao uvod u Valentinove soteriološke ideje za članove velike crkve.

Djelo je podijeljeno u tri velika izlaganja, odvojena dvjema formalno različitim jedinicama, slavljeničkom "Litanijom o Riječi" (23, 18-24, 9), i parenetskim pozivom (32,31-33, 32). Svako od tri izlaganja sadrži tri tematski različita segmenta. Nakon uvoda (16,31-17, 4), prvo izlaganje počinje opisom rođenja Zablude, (17, 4-18,11), koja proizlazi iz Oca, ali za koju Otac nije odgovoran, i koja mu ne škodi. Mitološka pripovijest, poput one o Sofijinu padu, koju nalazimo u mnogim gnostičkim tekstovima (usp. npr. *Hipostaza Arhonata*, ili *O podrijetlu svijeta*), bez sumnje je temelj tog opisa Zablude. Tekst se potom (18,11-19,27) okreće ka Isusu i njegovu djelu kao otkrivatelja i učitelja. Da bi ilustrirao ovo potonje, tekst se poziva na predaje poput one o Isusu u hramu (Lk 2), iako se te naznake mogu odnositi i na nekanonske pripovijesti o Isusovoj mladosti. Posljednji segment prvog izlaganja (19,27-24,9) spominje, bez ikakvih oznaka doketizma, smrt Isusovu (20,25), koju potom tumači slikama preuzetima iz Poslanice Kološanima i Otkrivenja, kao čin otkrivenja. Taj čin razotkriva suštinu Oca, kao i podrijetlo i sudbinu ljudskog jastva u Njemu. Kroz taj uvid, moći Zablude bivaju nadvladane.

Drugo izlaganje (24,9-33,32) opisuje učinke otkrivenja "evanđelja istine", iz kojeg proizlazi sjedinjenje s Ocem (24,9-27,7). **Ono omogućava istinsko ljudsko postojanje, opisano tradicionalnim gnostičkim terminom kao stanje budnosti (27,7-30,16), stanje radosti i veselja, koje je oštro suprotstavljeno jezivoj egzistenciji onih koji žive u neznanju. Otkrivenje naposljetku otvara put konačnom povratku Ocu (30,16-32,30).**

Posljednje se izlaganje usredotočuje na proces reintegracije sa primordijalnim izvorom. Povratak (33,33-36,39) počinje kao nježno privlačenje, koje se predočava kao zamamni miris. Taj je privlačan miris ustvari duh nepokvarljivosti koji daje oprost. Posrednik povratka (36,39-40,23) je Sin, koji je ime Oca. Identifikacija Sina i Imena najsuptilnija je refleksija u tekstu, budući kombinira tradicionalni judeo-kršćanski obrazac uzvišenog žara sa filozofskom semantikom. Posljednji dio teksta (38,6-40,23) pruža radostan opis konačnog cilja procesa povratka, počinak u Ocu. Oni koji znaju da im sudbina leži u izvoru iz kojega su potekli, djeca su koju Otac ljubi.

Evanđelje istine, kao kombinacija literarne i konceptualne sofisticiranosti i iskrenih religioznih osjećaja, objašnjava mnogo bolje od suhoparnih herezioloških opisa gnostičkih sustava zbog čega su tijekom drugog stoljeća Valentinovo učenje i škola privukli tolike kršćane.

Prijevod koji slijedi temelji se na tekstu Kodeksa I; tekst Kodeksa XII veoma je fragmentaran.

EVANĐELJE ISTINE

I 16,31 - 43, 24

Evanđelje Istine je na radost onima koji od Oca istine primiše milost da ga upoznaju, kroz snagu riječi iz plerome onoga koji je u mislima i umu Oca, odnosno, onoga kojeg zovemo Spasiteljem, jer tako se zove ono što on čini za iskupljenje onih koji nisu 17 upoznali Oca, dok je u imenu evanđelja sadržana objava nade, otkriće onih koji ga traže.

Kada je sveukupnost krenula u potragu za onim iz kojega svi iznikoše - a sveukupnost bijaše u njemu, neograničenom, nedokučivom, njemu koji je nadmoćan svakoj riječi, svakoj misli, nepoznavanje Oca donese patnju i strah; i patnja postade gusta poput magle, i nitko više nije mogao vidjeti. Iz tog razloga zabluda postade moćna; čineći sve na svoju volju i lakoumno, ne poznajući istinu. I započe sa stvaranjem, pripremajući u snazi i ljepoti zamjenu za istinu.

No, onaj koji je neograničen i nedokučiv ne bi time ponižen, jer ta patnja, zaborav i stvorenje obmane bijahu ništavni u usporedbi s nepromjenjivom i postojanom istinom, savršenom u svojoj ljepoti. Iz ovog razloga prezrite zabludu.

Ona stoga bješe bez korijena, i pade u maglu obzirom na Oca, pripremajući djela i zaborav i strah, kako bi uz pomoć njih mogla zavesti i namamiti i zarobiti one u sredini.

Zaborav zablude ne bješe razotkriven. Ona nije **18** [...] od Oca. Zaborav nije bio nastao od Oca, iako uistinu nastade zbog njega. No, ono što nastaje u njemu je **znanje, koje se pojavilo kako bi zaborav nestao** i kako bi se Otac spoznao. Budući da zaborav nastade zbog neznanja o Ocu, od trenutka kad se Otac spozna, zaborav prestaje postojati.

Kroz ovo, evanđelje onoga za kojim se traga, koje <je> otkriveno onima koji su savršeni, milošću Oca, skriveno otajstvo, Isus, Krist, prosvijetlio je one koji bijahu u tami zaborava. On ih je prosvijetlio, on (im) je pokazao put; a put je istina koju im je prenio.

Zabludu zbog toga obuze gnjev, i stade ga zato progoniti sve dok, ojađena, ne iščeznu. Njega pribiše na drvo (i) on tako posta plodom znanja o Ocu. To što ga izjedoše nije međutim uzrokovalo propast, već je onima koji su jeli dalo (razlog) sreće zbog otkrića, i on ih otkri u sebi samom, a oni u sebi otkriše njega.

A u nespoznatljivom, nezamislivom, savršenom Ocu, stvoritelju sveukupnosti, u njemu je sveukupnost i sveukupnost za njime žudi. I, iako je u sebi zadržao njihovo savršenstvo, koje je uskratio sveukupnosti, Otac ne bješe ljubomoran. Kakva uopće ljubomora (može postojati) između njega i njegovih udova? **19** Jer, da je ovaj eon [primio] njihovo [savršenstvo], oni ne bi mogli doći [...] Ocu. Njihovo je savršenstvo on zadržao u sebi, darujući im ga kao povratak njemu i kao savr-

šeno jedinstveno znanje. On je taj koji bijaše oblikovao sveukupnost, i sveukupnost je u njemu i sveukupnost za njime žudi.

Poput kakva čovjeka kojega ne znaju, on želi da ga upoznaju i ljube, pa - jer, za čime bi sveukupnost žudjela ako ne za znanjem o Ocu? - on postaje vodič, miran i spokojan. U škole je dolazio (i) govorio poput učitelja. Oni koji sebe smatraše mudrima dolazili su ga iskušavati. No on ih posrami razotkrivši njihovu nerazboritost. Mrzili su ga jer u njima doista nije bilo mudrosti.

Poslije njih dođoše i mala djeca, ona kojima pripada znanje o Ocu. Kada su ojačala, počela su učiti o djelu Oca. Ona su spoznala i bila spoznata; ona su slavila i bila slavljena. Ukazala im se u srcima živa knjiga živućih - knjiga napisana mišlju i umom **20** Oca, koja je i prije utemeljenja sveukupnosti postojala unutar njegove nespoznatljivosti - tu (knjigu) koju nitko nije mogao uzeti, jer oni koji je uzmu biti će ubijeni. Nije se mogao vidjeti nitko među onima koji su vjerovali u spase-nje, sve dok se nije pojavila knjiga. Zato je Isus, pun milosrđa i vjernosti, strpljivo prihvaćao sve patnje sve dok nije uzeo tu knjigu, jer znao je da njegova smrt znači život za mnoge.

Kao što skriveno u neotvorenoj oporuci leži bogatstvo preminulog gospodara kuće, tako i sveukupnost bijaše skrivena dok je Otac sveukupnosti bio nevidljiv, kao nešto što iz njega proizlazi, iz kojeg svaki prostor proizlazi. Iz ovog se razloga pojavio Isus; primio je tu knjigu; bio je pribijen na drvo; objavio je proglas o Ocu na križu. O, kako veliko učenje! Sunovraća se u smrt iako ga život vječni obavija. Odbacivši to propadljivo ruho, obavija se nepropadljivošću koju mu nitko nikad ne može oduzeti. Ušavši u puste predjele strahova, prošao je kroz one koji bijahu ogoljeni zaboravom, kao znanje i savršenstvo, objavljujući stvari koje su u srcu **21** [...] podučiti one koji će primiti nauk.

Ali oni koji će primiti nauk [su] živi koji su upisani u knjigu živućih. O sebi samima oni će primati nauk, primiti će ga od Oca, i ponovo se okrenuti k njemu. Budući da je u Ocu savršenstvo sveukupnosti, sveukupnost se mora uzdići k njemu. Stoga, ako netko posjeduje znanje, prima što je njegovo i privlači to k sebi. Jer onaj tko je u neznanju ima potrebu, a ono što mu nedostaje veliko je, budući da mu nedostaje ono što će ga učiniti savršenim. Kako je savršenstvo sveukupnosti u Ocu, a sveukupnost ka Ocu mora uzdići, i svatko mora primiti ono što

je njegovo, on ih unaprijed uvršta, pripremi ih da daju onima koji iz njega potekoše.

Oni čije je ime znao unaprijed, pozvani su na kraju, tako da je onaj koji posjeduje znanje isti onaj čije je ime Otac izrekao. Jer, onaj čije ime nije bilo izgovoreno stoji u neznanju. Doista, kako da netko čuje, ako mu ime nije bilo izgovoreno? Jer onaj koji je u neznanju do kraja, stvorenje je zaborava, i nestat će u zaboravu. Ako nije tako, kako to da ti jadnici nemaju **22** imena, (kako to) da ne čuju poziv? Stoga, ako netko posjeduje znanje, on je odozgo. Ako je pozvan, on čuje, odaziva se i okreće se ka onome koji ga zove, i uzlazi k njemu. I zna kako je pozvan. Budući da posjeduje znanje, čini po volji onoga koji ga je pozvao, želi mu udovoljiti, prima spokoj. Svačije mu ime dolazi. Onaj koji će ovako primiti znanje zna otkuda dolazi i gdje ide. On to zna poput pijanca koji je prezreo svoje pijanstvo, (i) vrativši se k sebi, doveo sve svoje u red.

Mnoge je izveo iz zablude. Otišao je prije njih do mjesta od kojih su se udaljili, jer zabludu su prihvatili zbog dubine onoga koji okružuje sve prostore dok njega ne okružuje nikakav prostor. Veliko je čudo da su bili u Ocu ne poznavajući ga, i (da) su sami istupili, budući da nisu bili sposobni shvatiti ili spoznati onoga u kojem su bili. Njegova volja nije tako proizašla iz njega - jer, otkrio ju je kroz znanje u kojem su poklopljene sve njegove emanacije.

To je znanje o živoj knjizi koje je razotkrio **23** eonima na kraju, a [njegova] slova nisu ni suglasnici ni samoglasnici da ih se može pročitati i shvatiti olako, već su to slova istine koja sama progovaraju onome koji ih poznaje. Svako slovo je <dovršena> misao, poput dovršene knjige, budući da su to slova koje je ispisalo jedinstvo, Otac ih je napisao za eone, kako bi oni pomoću tih slova upoznale Oca.

Dok njegova mudrost promišlja Riječ, a njegovo je učenje izgovara, njegovo <ju> znanje razotkriva. Dok je očinstvo njezina kruna, a njegova je radost u skladu s njome, slava ju je njegova uzvisila, lik ju je njegov razotkrio, spokoj ju je njegov primio u sebe, ljubav ju je njegova utjelovila, a njegova vjernost primila u okrilje. Tako Riječ Očeva odlazi u sveukupnost, kao plod **24** srca njegova i odraz njegove volje. No, ona podupire sveukupnost; ona ih odabire i prima odraz sveukupnosti, pročišćavajući ih, vraćajući ih natrag Ocu, u Majku, Isusa beskrajno slatkog.

Otac otkriva svoja njedra. - Njegova su njedra sad Duh Sveti. - On otkriva što je u njima skriveno - u njima je skriven njegov Sin - tako da ga kroz milosti Očeve eoni mogu spoznati i okončati svoju mukotrpnu potragu za Ocem, naći u njemu svoj spokoj, i znati da je to spokoj. Ispunivši nepotpunost, on je ukinuo oblik - taj je oblik svijet u kojem je služio. - Jer mjesto gdje vladaju zavist i borba nepotpuno je, no mjesto gdje vlada Jedinstvo savršeno je. Budući da je nepotpunost bila proizašla iz neznanja o Ocu, u trenutku spoznanja Oca nepotpunost će prestati postojati. Kao što čovjekovo neznanje stjecanjem znanja samo od sebe nestaje, kao što tama nestaje kad se pojavi svjetlo, **25** tako i nepotpunost nestaje u savršenstvu. Od tog, dakle, trenutka oblik više nije jasan, već nestaje u stapanju s Jedinstvom, jer njihova su djela sada raštrkana. S vremenom, Jedinstvo će usavršiti prostor. U Jedinstvu će svatko doseći sebe; **u znanju će se svatko pročistiti iz višestrukosti u Jedinstvo**, uništavajući, poput vatre, tvar u sebi, i tamu sa svjetlom, smrt sa životom.

Ako su se te stvari doista dogodile svakome od nas, tad se prije svega moramo pobrinuti da kuća bude sveta i tiha za Jedinstvo. (To je) kao kod nekih ljudi koji su selili iz svoje kuće, i razbili loše vrčeve koje su imali. No, gospodar kuće nije zbog toga osjetio gubitak, već bijaše radostan što će razbijene vrčeve zamijeniti boljima, koji su čitavi. Takav je sud koji dolazi **26** odozgo. On sudi svakome; on je isukani mač sa dvije oštrice, koji siječe s obje strane. Kada se pojavila Riječ, koja je u srcu onih koji je izgovaraju - a ona nije samo zvuk već i tijelo - velika je pomutnja zavladała među vrčevima, jer neki bijahu ispražnjeni, neki napunjeni; to jest, u neke se nasulo, a iz nekih izlilo, neki bijahu pročišćeni, a neki, pak, razbijeni. Svi prostori bijahu uzdrmani i uznemireni jer u njima ne bješe niti reda niti postojanosti. Zabluda se uznemirila, ne znajući što da čini; tugovala je, ožalošćena, i činila sebi našao, jer ništa nije znala. Kad joj se znanje privuklo - tu nastaje propast (zablude) i svih njezinih emanacija - zabluda ostade prazna, jer u njoj nema ničega.

Istina se pojavila; sve su njezine emanacije to znale. Pozdravile su Oca u istini savršenom snagom koja ih spaja s Ocem. Jer, kao svatko tko voli istinu - budući da je istina u ustima Očevim; a jezik je njegov Duh Sveti - onaj tko je združen **27** s istinom, združen je i s Očevim ustima putem njegova jezika, kad god prima Duh Sveti, jer to je očitovanje Oca i njegovo razotkrivanje eonima.

Otkrio je i protumačio ono što je u njemu skriveno. Jer, tko sadrži ako ne Otac sam? Svi prostori njegove su emanacije. Znali su da od njega potječu kao što djeca potječu od odrasla čovjeka. Znali su da još nisu dobili oblik niti ime, svi oni koje Otac rodi. Tad, kad s njegovim znanjem dobiju oblik, iako istinski u njemu, oni ga ne poznaju. No Otac je savršen i poznaje svaki prostor u sebi. Ako to poželi, on se ukazuje svakome kome želi tako što mu daje oblik i ime, i daje mu ime, i oživljava one koji, prije svog nastanka, nisu poznavali njega koji ih je oblikovao.

Ne kažem, međutim, da su (posve) ništavni oni koji još nisu nastali, no oni su **28** u njemu koji će poželjeti da nastanu, kada to bude zaželio, poput vremena koje tek dolazi. On zna što će stvoriti prije nego što se stvari pojave, no plod koji još nije prisutan ništa ne zna i ništa ne čini. Tako i svaki prostor koji je u Ocu potječe iz onoga koji postoji, koji ga je uspostavio iz onoga što ne postoji. Jer, onaj tko nema korijena, nema niti ploda, pa iako misli "Ja postojim", on će nestati sam od sebe. Stoga onaj tko uopće nije postojao, nikada i neće postojati. Što je, onda, on želio da taj o sebi misli? Ovo: "Postojim poput sjenki i utvara noći." I kad svjetlo obasja strah koji je taj čovjek iskusio, on tad uviđa da je strah ništavan.

Tako oni nisu znali za Oca, jer ga **29** nisu vidjeli. Kako su vladali strah, nemir, nepostojanost, dvojba i podjela, izadoše na vidjelo mnogi prividi i isprazne maštarije, i bilo je kao da su se, utonuvši duboko u san, našli usred uznemirujućih snova. I nađoše se gdje nekamo bježe ili se iscrpljeni vraćaju (iz) potjere za drugima, ili, kako zadaju udarce ili ih sami primaju, ili, kako padaju sa vrtoglavih visina ili uzlijeću iako nemaju krila. I opet, katkad se čini kao da ih ljudi ubijaju, iako ih nitko ne progoni, ili kao da oni sami ubijaju svoje susjede, jer nalaze sebe umrljane njihovom krvlju. Kada se oni koji prolaze kroz te grozote probude, ne vide ništa ti koji su bili u središtu ovih nemira, jer su sami ništavni. Takav je put onih koji su odbacili neznanje poput sna, ne držeći ni do njega, ni do njegovih **30** djela, koja su odbacili poput sna u noći. Znanje o Ocu oni cijene kao zoru. I svi postupiše na taj način, kao da je razdoblje neznanja bilo običan san, a trenutak <spoznavanja> kao da je buđenje, {i} Blago onome koji će se vratiti i probuditi. I blagoslovljen onaj koji otvori oči slijepima.

I Duh pohita za njim žureći da ga probudi. Pruživši ruku onome koji je ležao na tlu, osovi ga na noge, jer ovaj još ne bješe ustao. Dade im mogućnost upijanja znanja o Ocu i otkrivenja njegova Sina. Jer, kad ga vidješe i čuše, on im dopusti da ga kušaju, i pomirišu, i dodirnu ljubljeno-ga Sina.

Kada se pojavio, podučavajući ih o nespoznatljivom Ocu, kad im je udahnuo ono što je u misli, vršeći volju Njegovu, i kada mnogi primiše svjetlost, okrenuli su se k **31** njemu. Oni materijalni bijahu stranci i nisu vidjeli njegovu sliku niti su ga znali. A došao je bio u tjelesnom obliku, i ništa mu nije priječilo put jer nepokvarivost je nesvladiva, i govorio je nove stvari, pričajući o onome što je u srcu Oca, donoseći savršenu Riječ.

Kada je svjetlost progovorila kroz njegova usta i njegov glas, koji je rodio život, on im dade misao i razumijevanje, milost, spasenje i moćan duh iz beskonačnosti i slatkoće Oca. Učinivši da kazne i muke okončaju -jer oni su bili ti koji su od njegova lica odvrćali one koji žudješe za milosrđem, i odvodili ih u zabludu i negve - on ih uništi svojom moći i posrami svojim znanjem. Zalutalima on tako postade put, znanje nezalicama, otkriće onima koji su tražili, potpora kolebljivima, i čistoća onima oskrnutima.

On je pastir koji je ostavio devedeset i **32** devet ovaca kako bi potražio onu jednu koja je zalutala. Osjetio je radost kada ju je pronašao, jer devedeset i devet je broj koji je u lijevoj ruci koja ga drži. No, kada se pronađe jedan, čitav broj prelazi u desnu (ruku). Ona kojoj nedostaje jedan - desna ruka - uzima ono što joj nedostaje s lijeve strane, prinosi desnoj, i tako broj postaje stotinu. To je znak onoga koji je u njihovu zvuku; to je Otac. Čak i na Sabat on tragaše za ovcom, da bi je pronašao u jami. Izvukavši je iz jame dao joj je život, kako biste vi u sebi mogli spoznati - vi, sinovi unutarnjeg znanja - što je Sabat, dan na koji, spasenja radi, ne doliči biti lijen, kako biste mogli govoriti iz dana, odozgo, dana koji nema noći, i iz svjetlosti koja ne tamni jer je savršena.

Recite, dakle, od srca da ste vi savršen dan i da u vama prebiva svjetlost koja ne gasne. Govorite o istini onima koji je traže, i o znanju onima koji su u svojoj pogrešci zgriješili. **33** Uspravite one koji su posrnuli i pružite ruke bolesnima. Nahranite gladne i umornima dajte konak, podignite one koji žele ustati i probudite usnule, jer vi ste probuđeno raz-

umijevanje. Ako snaga tako djeluje, postaje još snažnija. **Bavite se sobom; ne bavite se stvarima koje ste odbacili.** Ne jedite ono što ste ispljunuli. Ne budite moljci. Ne budite crvi, jer to ste već izbacili iz sebe. Ne budite (utočište) đavlu, jer njega ste već uništili. Ne osnažujte (one koji) vam, dok padate, još postavljaju prepreke, kao da (ste) im potpora. Jer, za razliku od pravednika, s onime koji ne slijedi zakon valja postupati loše, jer taj potonji čini djela bezakonja, a ovaj prvi čini djela pravedna, zajedno sa drugim ljudima. Vršite stoga volju Oca, jer vi ste od njega.

Jer, Otac je sladak i u njegovoj volji je dobro. On zna što je vaše i u čemu vi nalazite spokoj. Iz plodova se to doznaje, jer djeca Oca **34** njegov su miris, i izviru iz milosti njegove zaštite. Iz ovog razloga Otac voli svoj miris, i svagdje ga ukazuje, a ako se miješa s tvari, daje svoj miris svjetlosti, i uzvisuje ga nad svaki oblik (i) svaki zvuk. Jer, nisu uši te koje osjećaju miris, već (je to) dah koji ima čulo njuha i privlači miris na sebe, i uronjen je u miris Oca, štiteći ga i vraćajući u mjesto odakle je potekao, iz prvog mirisa koji se ohladio. To je nešto duševnog oblika, poput hladne vode koja se smrznula (?), na zemlji koja nije kruta, o kojoj oni koji je vide misle daje zemlja; nakon toga ona se ponovo rastapa. Ako je dah povuče, ona postaje vruća. Mirisi koji su hladni dolaze, dakle, iz razdora. Iz ovog je razloga nastala vjera; ona je rastopila razdor, i donijela toplu pleromu ljubavi, kako se hladnoća ne bi vratila i kako bi nastalo jedinstvo savršene misli.

Ovo <je> riječ evanđelja otkrića plerome, za one koji očekuju 35 spasenje koje dolazi odozgo. Dok njihova nada, koju očekuju, i sama čeka - oni čija je slika svjetlo bez sjene - tad, u tom času, pleroma nadolazi. <Nedostatak> tvari nije bio nastao kroz neograničenost Oca, koji dolazi kako bi dao vrijeme za nedostatak, iako nitko ne zna da li će nepokvarivi doći na taj način. No dubina Oca bi umnožena, a misao o pogrešci u njemu nije postojala. To je stvar koja pada, to je stvar koja se lako (ponovno) uspravlja, u otkriću njega koji je došao onome kojeg će vratiti nazad. Jer, vraćanje nazad naziva se pokajanjem.

Iz tog razloga nepokvarivost ispusti dah; progonila je grešnika kako bi ovaj mogao otpočiniti. Jer, oprost je ono što ostaje za svjetlo u nedostatku, riječ plerome. Liječnik odlazi ondje gdje je bolest, jer to je njegova volja. Onaj koji ima nedostatak neće ga, stoga, skrivati, jer netko uvijek ima što drugome nedostaje. Stoga je pleroma, koja sama ne-

ma nedostataka, već popunjava nedostatak, ono što je on **36** izvukao iz sebe kako bi popunio svoj nedostatak i tako primio milost. Jer, kada je imao nedostatak, nije imao milost. Iz tog se razloga javlja slabljenje tamo gdje nema milosti. Kada bješe primljeno ono što je slabilo, on razotkri što mu je nedostajalo, pleromu; to je otkriće svjetlosti istine koje ga je obasjalo jer je nepromjenjivo.

Zbog toga su oni među sobom govorili o Kristu, kako bi nemirni mogli primiti povratak, i kako bi ih on mogao pomazati pomašću. Pomast je milost Oca koji će imati milosti za njih. Oni koje je pomazao postadoše savršeni. Jer, pomazuju se obično pune posude, no kada se pomast (jedne) posude rastopi, ona se isprazni, a razlog je nedostatku način na koji pomast nestaje. Jer, tada je dah uvlači, stvar u moći onoga što je snjome. No, s onoga koji nema nedostataka ne skida se nikakav pečat niti se bilo što prazni, već mu savršeni Otac ponovo ispunjava nedostatke. On je dobar. On poznaje svoje zasade jer on je taj koji ih je u svome raju zasadio. Njegov je raj sada mjesto njegova počinka.

To **37** je savršenstvo u misli Oca, i ovo su riječi njegovih razmišljanja. Svaka od njegovih riječi tijelo je jedne njegove volje u otkrivenju njegove Riječi. Dok još bijahu dubine njegove misli, Riječ koja je prva izrečena otkrila ih je zajedno s umom koji govori, jedna Riječ u tihoj milosti. On se nazivao mišlju budući da su bile u njoj prije nego su otkrivene. Dogodi se tako da je on prvi izašao u trenutku kad je to njegova volja zaželjela. A volja je ona u kojoj Otac počiva i s kojom je zadovoljan. Ništa se ne događa bez njega niti se išta događa bez volje Očeve, a volju je njegovu nemoguće istražiti. Njegov je trag volja i nitko ga neće spoznati niti ga je moguće istraživati da bi ga se shvatilo. No kad zaželi, ono što želi je - čak i ako im ne godi pogled pred Bogom - žudnja za Ocem. Jer on zna početak svih njih i njihov kraj. Jer kad im se približi kraj on će ih izravno pitati. Kraj je primanje znanja o onome koji je skriven, a to je Otac, **38** iz kojeg nastade početak, i kojem će se svi koji iz njega potekoše, vratiti. A pojaviše se na slavu i radost njegova imena.

Ime Oca je Sin. On je taj koji prvi nadjenu ime onome koji je iz njega potekao, sebi samome, i kojega rodi kao sina. Svoje mu ime dade, ime koje mu pripada; njemu kojem pripada sve što postoji, Ocu. Njegovo je ime, njegov je Sin. Njega je moguće vidjeti, no ime je nevidljivo,

jer ono je otajstvo nevidljivoga koje ulazi u uši koje je on njime posve ispunio. I doista, Očevo se ime ne izgovara, ali je ono jasno kroz Sina.

Zato je ime veliko. Tko bi, stoga, mogao izreći to ime, veliko ime, osim onoga kojemu ime pripada, i sinova imena u kojima počiva ime Očevo i (koji) sami zauzvrat počivaju u njegovu imenu? Budući da je otac nerođen, on ga je sam rodio za sebe kao ime, prije nego je stvorio eone, zato da bi ime Oca bilo iznad njih, **39** ime istine, koje je čvrsto u njegovoj vlasti kroz savršenu moć. Jer to ime nisu (puke) riječi, niti se ono sastoji od naziva, već je nevidljivo. Njemu samome dao je ime, jer samo ga on vidi, samo on ima moć da mu daje ime. Jer onaj koji ne postoji nema ime. Koje je ime onoga koji ne postoji? No onaj koji postoji, postoji i sa svojim imenom, i on sam to zna, i (zna kako) da mu nadjene ime. To je Otac. Sin je njegovo ime. On ga stoga nije sakrio nego je ono postojalo; što se Sina tiče, on je sam dao ime. Ime je stoga ono od Oca, kao što je ime Oca Sin. Gdje bi doista samilost našla ime ako ne u Ocu?

No, netko će nedvojbeno svom susjedu reći: "Tko je taj koji daje ime onome koji je postojao prije njega, kao da potomci ne dobivaju ime **40** od onih koji su <ih> rodili?" Potrebno bi stoga bilo razmisliti o ovom pitanju: Što je ime? To je ime u istini; ono stoga nije ime od Oca, jer je to pravo ime. On nije primio ime na zajam poput drugih, u skladu s oblikom u kojem će svaki od njih biti stvoren. Ovo je vlastito ime i nitko mu ga drugi nije dao. On <je> neizreciv, neopisiv, sve dok onaj koji je savršen o njemu ne progovori. I on je taj koji ima moć izgovoriti to ime i vidjeti ga.

Kad je, dakle, zaželio da njegovo voljeno ime bude njegov Sin, i kad mu je dao ime, njemu koji je došao iz dubine i progovorio o svojim tajnama, znajući da je Otac biće bez zla. Zato ga je i doveo da progovori o mjestu i počivalištu svom iz kojeg je potekao, **41** i da slavi pleromu, veličinu svoga imena i slatkoću Oca. Govorit će o mjestu iz kojeg je svatko potekao, i požurit će natrag u predjele gdje je primio svoje ustoličenje, da bi iz tog mjesta - mjesta na kojem je stajao - primio okus, hranu i rast. A pleroma je njegova njegovo počivalište.

Sve su emanacije Oca stoga plerome, a korijen svih njegovih emanacija je u onome koji ih je u sebi uzgojio. On im je dodijelio njihove sudbine. Svaka od njih je dakle ukazanje, kako bi se kroz njihovu vlasti-

tu misao < ... >. Jer mjesto na koje oni šalju svoju misao, to mjesto, njihov korijen, jest ono što ih sve uzvisuje do visina Očevih. One posjeduju njegovu glavu, koja im je oslonac, i podržava ih dok mu se približavaju, i reklo bi se da su u licu njegovu sudjelovale poljupcima. No one ne postaju ukazanje **42** na ovaj način, budući da same još nisu uzvišene; (pa) ipak, ni jednoj ne nedostaje slava Oca, niti ga smatraju malim, ni grubim, ni gnjevnim, već ga smatraju bićem bez zla, mirnim, slatkim, bićem koje zna sve prostore prije nego su uopće postojali, i koga ne treba podučavati.

Ovako postupaju oni koji posjeduju (nešto) odozgo od neizmjerne veličine, dok očekuju jednoga i savršenoga, koji je ondje zbog njih. I oni ne silaze u Had niti je u njima zavist, tuga ili smrt, već počivaju u onome koji počiva, i ne trse se oko istine, niti ih se oko nje okreće. Oni su sami istina; i Otac je u njima i oni su u Ocu, savršeni i nepodijeljeni u istinski dobrom, i ništa im ne nedostaje, i spokojni su i svježi u Duhu. I njegovat će svoj korijen. Brinut će se za one stvari u kojima on nalazi svoj korijen, i neće trpjeti gubitak svoje duše. To je mjesto za blagoslovljene, to je njihovo mjesto.

Što se ostalih tiče, neka znaju, na svojim mjestima, da mi ne doliči **43** govoriti o ičemu drugome, sad kad stigoh do svog počivališta. U njemu ću uistinu postati, i u svako doba (dostoji) mi baviti se Ocem svega, i istinskom braćom, onima na koje Otac izlijeva svoju ljubav, i među kojima ga ne nedostaje. Oni su ti koji se pojavljuju u istini, budući da postoje u istini i vječnom životu, i da govore o svjetlu koje je savršeno i ispunjeno sjemenom Oca, koje je u njegovu srcu i u pleromi, dok se Duh njegov u njoj raduje i slavi onoga u kojem je postojao jer je on dobar. I njegova su djeca savršena i vrijedna imena njegova, jer on je Otac: takvu djecu on ljubi.

RASPRAVA O USKRSNUĆU (I,4)

Uvod:

MALCOLM L. PEEL

Važnost ovog kratkog, osam stranica dugog didaktičkog pisma jest u tome što ono pruža uvid u izrazito neortodoksnu interpretaciju kršćanskog učenja o životu poslije smrti. Krajem drugog stoljeća, kada je pismo po svoj prilici i nastalo, kršćani - bilo gnostički ili ortodoksni - bili su zaokupljeni određenim pitanjima i izazovima. Da li je život poslije smrti filozofski dokaziv (kao što je tvrdio Sokrat u *Fedonu*)? Kakav bi bio njegov oblik? (Besmrtnost duše? Uskrsnuće tijela? Reinkarnacija?) Kada nastupa to iskustvo? (U trenutku smrti? Poslije Kristova konačnog povratka? Možda čak prije smrti?) Novozavjetno je učenje prilično neodređeno po nekima od tih pitanja, iako je unutar velike crkve postojala suglasnost o barem dva: prototip i temelj nade za takav život uskrsnuće je Isusa Krista, a uskrsnuće pojedinaca ujedno bi značilo i odbacivanje njihovog osobnog identiteta.

Anonimni autor *Rasprave o uskrsnuću* ustvrđuje, međutim, da mu znanje dobiveno od samog Krista (49,41-50,2) omogućuje da ponudi jasne i izravne odgovore na ta pitanja, pitanja koja mu je u ovom slučaju postavio njegov učenik, Reginos (43,25). Kao prvo, pitanje uskrsnuća stvar je vjere u stvarnost uskrsnuća Isusa Krista i njegove pobjede nad smrću (46,14-19). Ono ne može biti rezultat filozofskog "razmišljanja", i većina filozofa na ovome svijetu zapravo su skeptici.

Kao drugo, oblik života nakon smrti bit će "uskrsnuće", koje se ne shvaća kao ponovno stvaranje duhovnog tijela u Kristovoj Parusiji (usp. 1 Kor 15 *passim*), već u trenutku svoje biološke smrti "izabrani" vjernik doživljava odvajanje svojih unutar-njih, "živućih udova", čija se intelektualna priroda objašnjava referencama na "um" i njegovu "misao", od vanjskoga "tijela" "propadljivih", "vidljivih", vanjskih "udova" (43,38-48,2; 45,39-46,2; 45,19-21). Čak i tada, to "uskrsnulo tijelo", prekriveno novom "puti" (47,4-8) ili "ruhom od svjetlosti" ("zraka" u 45,30-31) zadržava prepoznatljiva osobna obilježja, kao što to potvrđuju i ukazanja Ilije i Mojsija prilikom Kristove preobrazbe (Mk 9,2-8). Takvo je "duhovno uskrsnuće" koje "guta" (tj. uništava, ili čini besmislenim) uskrsnuće bilo gole "duše", bilo prozaičnog "tijela" (46,39-46,2). Prepoznatljiva je ovdje dualistička doktrina o vanjskom/unutarnjem koja nadilazi pavlinsku antropologiju.

Kao treće, za razliku od rane crkve, koja se u svojoj nadi za uskrsnućem držala "eshatološke odgode" (tj. ideje da će do potpunog uskrsnuća kršćanskog pojedinca doći tek nakon Kristova konačnog povratka), autor *Rasprave o uskrsnuću* drži da bi izabranom vjerniku, koji je proleptički sudjelovao u Kristovoj patnji (smrti), uskrs-

nuću i uzašašću (45,24-28), morala biti jasna nova stvarnost: uskrsnuće postoji već sada. Ukratko, naš pisac, poput Himeneja i Fileta koji bivaju prozvani u Drugoj poslanici Timoteju 2,18, poučava da se uskrsnuće već dogodilo! On to potkrepljuje svojevrsnim egzistencijalnim dokazom: vjernik koji zna za neminovnost smrti trebao bi se smatrati već umrlim, čime, pak, već sudjeluje u uskrsnuću (49,16-30). Vjernik zato mora posjedovati "vjeru" u stvarnost Kristove pobjede nad smrću i njezino jamstvo (45,14-46, 4,14-17; 46,8-13), kako bi izbjegao "sumnju" (47,36-48,3), "upoznao" "Sina Čovječjeg" i istinu o njegovu uskrsnuću (46,13-17, 30-32), kako bi "vježbao" oslobođenje od neprijateljskih kozmičkih sila (49,30-33) putem ispravne misli, i kako bi shvatio mistično jedinstvo između Spasiteljevog i vjernikovog iskustva (45,15-46,2).

Opsežnim je studijama ovog teksta utvrđeno kako je njegov autor kršćansko-gnostički učitelj na kojeg je, posve očito, snažno utjecao valentinski gnosticizam. Dokaz te teze nalazimo u paralelama između nauka ove rasprave da se duhovno uskrsnuće već odigralo, i izvješćima o Valentinovoj "ostvarenoj eshatologiji" u Tertulijanu (*De praes. haer.* 33.7; *De res. mort.* 19,2-7) i Ireneju (*Haer.* 2.31.2). U *Raspravi o uskrsnuću* nalazimo, osim toga, i izvjesne konceptualne komplekse svojstvene valentinizmu, kao, na primjer, ideju o primordijalnoj pleromi koja je pretrpjela izrađivanje i konzekventni "nedostatak" (46,35-47,1; 49,4-5), koji Spasitelj mora "obnoviti" (44,30-33).

Za očekivati je, stoga, da su u tekstu prisutne i srednjoplatonističke ideje koje su, kako pokazuju ranija znanstvena istraživanja, utjecale na sam valentinizam. Njih, primjerice, nalazimo u ideji razlikovanja svijeta bića (koji uključuje i samog Boga) i sfere nastajanja i propadanja, kao i u razlici između "razumskog" i "osjetilnog" svijeta (46,35-17,1). Platonske su također ideje i o prapostojanju duša (46,38-47,1; usp. 47,4-6; 49,30-36) i o "pripremi" za umiranje (49,28-33).

Međutim, prilično je neplatonistička odsutnost bilo kakva spomena ultimativne potrage za ekstatičnim viđenjem/sjedinjenjem sa konačnim Jednim, kao i naglasak na zadržavanju prepoznatljivih osobnih obilježja *u post mortem* uskrsnuću.

Budući da Isus Krist zauzima središnje mjesto u tekstu, i budući da se pisac, da bi potkrijepio svoje dokaze (usp. 43,34; 45,4, 24-28; 48,6-11), poziva na Novi zavjet kao najviši autoritet, možemo zaključiti da je autor kršćanski gnostik na čiju su misao utjecaj izvršile srednjoplatonističke ideje filtrirane kroz kasniji i ponešto opskurniji valentinski gnosticizam.

Općeniti je kritički stav da *Raspravu o uskrsnuću* nije napisao sam Valentin. Proučavanje razvojne faze novozavjetnog kanona koju anonimni autor očito poznaje, zatim mjesta koje učenje *Rasprave o uskrsnuću* zauzima u kontekstu ranokrštenih rasprava o uskrsnuću, te konačno tipa u njoj sadržanih srednjoplatonističkih ideja, zajedno ukazuju da je djelo vjerojatno sastavljeno koncem drugog stoljeća. Što se, pak, mjesta nastanka tiče, ne postoje nikakvi unutarnji ili vanjski dokazi pomoću kojih bi ga bilo moguće odrediti.

Još uvijek je sporno predstavlja li ovo djelo autentično didaktično pismo kojem nedostaje praescriptio s autorovim imenom (kao što su to *Epistula Apostolorum* ili *Ptolomejevo pismo Flori*) i pripadajući elementi dijatribnog stila, ili je ono prvenstve-

no filozofska rasprava uobličena ciničko-stoičkom dijatribom. Dokaza za potonje zaslada još nema. Većina znanstvenika, međutim, odbija pretpostavku da je tekst kombinacija dvaju izvorno odvojenih pisama, ili da je posljedica gnostičke redakture izvorno kršćanskog teksta.

RASPRAVA O USKRSNUĆU

I 43,25-50, 18

Postoje ljudi, Reginose, sine moj, koji žele naučiti mnoge stvari. Taj im je cilj na pameti kad ih zaokupe pitanja koja nemaju odgovora. Uspij li pronaći odgovor, tad obično imaju veoma visoko mišljenje o sebi. No, ja ne držim da su takvi uistinu stajali u Riječi Istine, već bih prije rekao da oni traže vlastiti mir, koji mi primismo kroz našega Spasitelja, našega Gospodina Krista. **44** Primili smo ga (tj. Mir) kada smo spoznali Istinu i oslonili se na nju. No budući da nas ljubazno pitaš o uskrsnuću, pišem ti (da ti kažem) kako je ono nužno. Mnogi, doduše, ne vjeruju u nj, no malobrojni su oni koji ga nađu. Raspravimo stoga o tom pitanju.

Kako je Gospodin objavio stvari dok je postojao u tijelu i nakon što se razotkrio kao Sin Božji? Živio je na ovome mjestu na kojem i ti postojiš, govoreći o Zakonu prirode - kojeg ja, međutim, zovem "Smrt"! A Sin Božji, Reginose, bješe Sin Čovječji. On ih oba bješe prigrlio, posjedujući i ljudskost i božanstvenost, kako bi u jednu ruku, kao Sin Božji, pobijedio smrt, a u drugu kroz Sina Čovječjeg pomogao da se pojavi Pleroma; jer je, kao sjeme Istine, izvorno potjecao odozgo, prije nego što nastade ovakvo (kozmičko) ustrojstvo. Kroz to (ustrojstvo) nastadoše mnoga gospodstva i mnoga božanstva.

Znam da o rješenju govorim **45** teško razumljivim riječima, ali ništa nije teško u Riječi Istine. No, budući da se Rješenje pojavilo tako da ništa ne ostane skriveno, već da otkrije sve o postojanju - uništenje zla u jednu ruku, otkrivenje izabranih u drugu. Ovo (Rješenje) jest emanacija Istine i Duha, Milost je od Istine.

Spasitelj je progutao smrt - (to) zasigurno znaš - jer je odbacio propadljivi svijet. Preobrazio se [u] neiščezivog Eona i uzdigao se progutavši vidljivo nevidljivim, i otvorio nam put ka besmrtnosti. Doista, kao što reče Apostol, "Patili smo s njim, i uzdigli smo se s njim, i s njim smo otišli u nebo". Ako se na ovome svijetu ukazujemo noseći ga, mi smo

njegove zrake, i on nas obuhvaća sve do našeg zalaza, odnosno, naše smrti u ovom životu. On nas privlači u nebesa, kao što sunce privlači zrake, ničim ograničen. To je duhovno uskrsnuće **46** koje guta duševno jednako kao i tjelesno.

No onoga koji ne vjeruje ne može se uvjeriti. Jer, to je pitanje vjere, sine moj, a ne mišljenja: mrtvi će uskrsnuti! Među svim filozofima ovoga svijeta, jedan je koji vjeruje. Barem će on ustati iz mrtvih. I ne daj filozofu ovog svijeta razloga da povjeruje kako će se vratiti sam od sebe - i (to) zbog naše vjere! Jer mi smo upoznali Sina Čovječjeg, i vjerovali smo da je ustao iz mrtvih. On je taj o kojem govorimo, "On postade uništenje smrti, jer on je velik, i u njega vjeruju". <Veliki> su oni koji vjeruju.

Misao onih koji su spašeni neće nestati. Um onih koji ga upознаše neće nestati. Mi smo, stoga, izabrani za spasenje i otkupljenje, jer od početka bijasmo predodređeni da ne padnemo u ludost onih koji ne znaju, nego da uđemo u mudrost onih koji su upoznali Istinu. Doista, Istina koja se čuva ne može biti napuštena, niti je ikad bila. "Snažan je sustav Plerome; maleno je ono što se oslobodilo (i) postalo svijetom. No, obuhvaćeno je Sve. Ono nije **47** nastalo; ono je već postojalo." Stoga nikad ne dvoji o uskrsnuću, sine moj, Reginose! Jer, i da nisi postojao u tijelu, tijelo si primio kada si došao na ovaj svijet. Zašto ne bi primio tijelo kada uzadeš na Eon? Ono što je bolje od tijela jest ono što mu je uzrok života. Nije li tvoje ono što je zbog tebe zaživjelo? Ne živi li s tobom ono što je tvoje? Ipak, što je ono što ti u ovome svijetu nedostaje? To si svakako želio saznati.

Posteljica tijela jest starost, i ti postojiš u propadanju. Odsutnost je tvoja prednost. Jer, nećeš odustati od boljeg ako odeš. Ono što je lošije opada, no i za to postoji milost.

Ništa nas, stoga, ne otkupljuje iz ovoga svijeta. Ali mi smo Sve, mi smo spašeni. Primili smo spasenje s kraja na kraj. Razmišljajmo na taj način! Razumijevajmo na taj način!

No ima nekih (koji) žele razumjeti, pitajući se o tim stvarima, da li će onaj tko je spašen, ako ostavi svoje tijelo, biti odmah spašen. Neka nitko u to ne sumnja. ... doista, vidljivi udovi koji su mrtvi **48** neće biti spašeni, jer uskrsnut će (samo) živi [udovi] koji postoje unutar njih.

Što je, dakle, uskrsnuće? To je uvijek razotkrivanje onih koji su ustali, jer ako se sjećaš da u Evanđelju piše kako se Ilija, i Mojsije s njim, ukazao, nemoj misliti da je uskrsnuće privid. Ono nije privid, već istina! Točnije je zapravo reći da je svijet privid, prije nego uskrsnuće, koje postade kroz Gospodina Spasitelja, Isusa Krista.

No što ti sad govorim? Oni koji su živi umrijet će. Kako oni žive u prividu? Bogati postaju siromašni, a kraljevi bivaju svrgnuti. Sve je podložno promjeni. Svijet je privid! - da odviše ne grdim!

No uskrsnuće nema gore spomenutih svojstava, jer ono je nepobitna istina. Ono je otkrivenje onoga što jest, i preobrazba stvari, i prelazak u novo. Jer, neiščezivo **49** [silazi] na iščezivo; svjetlost prelijeva tamu, gutajući je; i Pleroma ispunjava nedostatak. To su simboli i slike uskrsnuća. On (Krist) je taj koji čini dobro.

Ne razmišljaj stoga djelomično, o, Reginose, niti živi jednodušno u skladu s tim tijelom, nego bježi od podjela i negvi, i već ćeš doživjeti uskrsnuće. Jer, ako onaj tko će umrijeti zna da će umrijeti - a do toga će doći čak i ako je proživio dug život - zašto se (već sada) ne smatrati uskrsnim? Ako imaš uskrsnuće ali nastavljaš kao da ćeš umrijeti - a taj je znao da je umro - zbog čega onda ja zanemarujem tvoju neizvježbanost? Svatko bi trebao vježbati na različite načine, i bit će otpušten iz ovog Elementa, i neće pasti u zabludu, već će ponovo primiti ono što bješe na početku.

Ovo primih velikodušnošću mog **50** Gospodina, Isusa Krista, i tomu podučih tebe i tvoju [braću], sinove moje, ne ispuštajući ništa što bi vas moglo ojačati. A ako u mom izlaganju Riječi postoji nešto nejasno, ja ću vam to protumačiti kad me upitate. I ne budi sada ni na koga kivan tko zauzima tvoje mjesto, ako je sposoban pomoći.

Mnoge zanima ovo što sam ti napisao. Njima kažem: mir s njima i milost. Pozdravljam vas i one koji vas vole, bratskom ljubavlju.

Rasprava o uskrsnuću.

TRIPARTITNI TRAKTAT (I,5)

Uvod:

HAROLD W. ATTRIDGE i ELAINE H. PAGELS

Posljednji traktat iz Kodeksa I opširna je, izvorno nenaslovljena valentinska teološka rasprava, koja daje prikaz cijelog procesa odvajanja iz, i povratak u prapočetno božanstvo. Tekst je pisarskim dekoracijama podijeljen u tri segmenta koji sadrže glavne činove kozmičke drame; otuda i njegov moderni naslov.

Datum nastanka djela možemo samo grubo odrediti. Budući da doktrina teksta predstavlja revidirani oblik valentinske teologije, možda kao odgovor na kritiku ortodoksnih teologa kao što su Irenej ili Hipolit, djelo je vjerojatno napisano u prvoj polovici trećeg stoljeća. Tekst pokazuje izvjesne sličnosti sa Origenovim doktrinama, premda se to može objasniti zajedničkim teološkim i filozofskim izvorima.

Traktat ne otkriva nikakve podatke o identitetu svojeg autora. Pretpostavka je nekih znanstvenika da je možda riječ o valentinskom učitelju Herakleonu, no iako neke sličnosti sa Herakleonom i zapadnom ili talijanskom školom valentinizma postoje, ovo djelo se od klasične valentinske doktrine udaljava radikalnije nego ijedan drugi znani predstavnik.

Poput ostalih traktata iz Kodeksa I i većine djela iz zbirke Nag Hammadi, i *Tripartitni traktat* je izvorno sastavljen na grčkome jeziku. U koptskom prijevodu nailazimo na brojne nejasnoće, većina kojih je vjerojatno nastala iz pokušaja da se oponaša stil izvornika.

Teološki doseg traktata iznimno je obuhvatan. Prvi dio (51,1-104,3) opisuje emanaciju svih nadnaravnih entiteta iz njihova prvotnog izvora, otpočinjući s Ocem (51,1-57,8) koji je opisan prvenstveno kroz *via negativa* kao potpuno transcendentan entitet. Ono što je sigurno jest da je on prabiće i k tomu jedinstven. Inzistiranje na ujedinjavajućem svojstvu Oca razlikuje ovaj tekst od većine drugih valentinskih tekstova, koji postuliraju prvotnu muško-žensku dijadu, premda neki članovi škole, primjerice oni koje spominje Hipolit (*Ref.* 6.29.2-8), također slijede monadičko prvo načelo.

Iz Oca emaniraju dva druga entiteta, Sin i Crkva (57,8-59,38). I na tom se mjestu traktat opet razilazi sa ostalim valentinskim izvorima, koji redovno postuliraju kompleksnije božanstvo. **Pleroma ili "punoća božanstva"** obično se sastoji od osam sizigija ili parova božanskih entiteta te slično sastavljene dekade i duodekade. Umjesto toga, *Tripartitni traktat* postulira inicijalno trojstvo.

Neki su elementi kompleksne tradicionalne valentinske slike zadržani u opisu dijelova ili "eona" trećeg elementa trojstva, Crkve (50,1-74,18). Ovisnost o valentinskim izvorima, kao i njihovo revidiranje, očigledno je u dijelu teksta gdje se opisuju

problemi koje je izazvao jedan eon (74,18-80,11). U drugim valentinskim tekstovima, koji se temelje na ranijim, nekršćanskim spekulacijama, problem u božanstvu nastaje zbog ženskog eona, **Sofije (Mudrosti)**, koja pokušava učiniti nemoguće. Ovisno o kojoj je verziji priče riječ, ona ili pokušava zanijeti bez svog druga ili nastoji spoznati nespoznatljiv primarni izvor. U oba slučaja ona ispada iz božanske plerome i stvara svijet duševnih i materijalnih sila. U *Tripartitnom traktatu*, uzročnik pucanja plerome je muški eon, **Logos (Riječ)**. Njegov pad, koji uključuje elemente oba tradicionalna objašnjenja Sofijine katastrofe, prikazan je na iznenađujuće pozitivan način, kao posljedica njegove "beskrajne ljubavi" (76,19-20). Isto tako iznenađuje i što je Logosov pad u skladu s Očevom voljom (76,24-77,1), no najvažnije je to što on proizlazi iz Logosova slobodnog odabira (75,35-76,1), svojstva koje dijele svi o njemu ovisni entiteti.

Logosov pad stvara dva reda bića koja se nalaze van plerome (80,11-85,15). Kao rezultat njegove konfuzne i nepotpune prokreacije nastaju materijalne sile. Kada se Logos samoinicijativno pokaje, on stvara duševne sile. Ove će nadnaravne sile imati značajnu ulogu u stvaranju prvog ljudskog bića i vladanju svijetom.

Najvažniji ishod Logosova obraćenja stvaranje je Spasitelja (85,15-90,13), što se događa nakon Logosova razdvajanja na dva dijela. Njegovo bolje, muško jastvo vraća se pleromi kako bi se zauzelo za njegovo nesavršenije i nepotpunije žensko jastvo. To bolje jastvo, uz pomoć eona koji nikad nisu napustili pleromu, stvara Spasitelja. Analogijom sa najvišim stupnjevima stvarnosti to se biće također naziva Sinom, i dok Sin otkriva Oca eonima plerome, Spasitelj pruža uvid otkrivenja onima van plerome.

Kratki drugi dio traktata (104,4-108,12) nudi tumačenje Postanka 1-3. Prvo ljudsko biće podjednako stvaraju Demiurg i Logos, i dok prvi Adama opskrbljuje duševnim i materijalnim komponentama, ovaj potonji stvara njegove duhovne komponente. Te tri potencije prvog ljudskog bića kasnije će se, po dolasku Spasitelja, aktualizirati u tri klase ljudskih bića.

Treći dio traktata (108,13-138,27) usredotočen je na soteriološka pitanja. Pojava Spasitelja dijeli čovječanstvo u tri klase (118,14-122,12). Oni duhovni odmah će prepoznati Spasitelja i odazvati mu se, dok ga oni materijalni u potpunosti odbacuju. Između ova dva ekstrema, duševni tipovi oklijevaju i tek se postupno priključuju Spasitelju. Kao što je to uobičajeno u valentinskim tekstovima, u ova tri tipa ljudi prepoznajemo jasne društvene aluzije. Duhovni tip ljudi predstavlja same valentinke, oni materijalni nekršćane, dok su duševnim tipom opisani obični kršćani. Pažnja koja se ukazuje detaljnom opisu duševnih, indikativna je za pomirljiv i apologetski ton ovog djela.

U svojem posljednjem dijelu (129,34-138,27) tekst se vraća na pitanje duševnih i proces njihova spasenja, a potom slijedi opis eshatološkog prizora, čiji su posljednji dijelovi prilično fragmentarni. Tekst završava himnom "Spasitelju, Iskupitelju svih onih koji pripadaju onome koji je pun ljubavi, kroz njegov Duh Sveti, od sad pa na vijeke vjekova" (138,20-25).

Tripartitni traktat preispitao je tradicionalni valentinizam u nekoliko ključnih točaka: inzistiranjem na jedinstvu prvog načela; zamjenjivanjem trojstva nešto kompleksnijim božanstvom, portretiranjem Logosa kao elementa božanstva odgovornog za puknuće u božanskom; u svojoj umjerenoj procjeni duševnog demiurga; u detaljnoj

analizi trodiobe čovječanstva nastale slobodnim izborom svakog pojedinca pri ukazanju Spasitelja; i u nadi da će se konačno iskupljenje pružiti i običnim kršćanima. Ovo smjelo preispitivanje valentinskih spekulacija temelj je opsežnog teološkog iskaza sastavljenog da privuče ne samo članove izolirane sekte, već i crkvu u cjelini.

TRIPARTITNI TRAKTAT

I 51, 1-138,27

Prvi dio

1. Uvod

Što se tiče uzvišenih stvari, najpriličnije je početi od Oca, koji je korijen Sveukupnosti i onaj od kojega smo primili milost da o njemu govorimo.

2. Otac

On postojao je i prije nego je išta osim njega nastalo. Otac je sam i jedan, poput broja, jer on je prvi i jedini jest sam po sebi. Pa ipak, on nije poput nekoga tko je sam za sebe, jer kako bi u tom slučaju mogao biti otac? Jer gdje god postoji "otac", slijedi i ime "sin". No onaj jedan, koji je jedini Otac, jest poput korijena sa stablom, granama i plodom. Za njega se kaže da je otac u pravome smislu, jer je neusporediv i nepromjenjiv. Zbog toga je on u pravom smislu sam, i zbog toga je Bog, jer nitko njemu nije Bog niti mu je itko otac. On nije začeo i ne postoji nitko tko ga je začeo ili stvorio. Jer tko god je nekome otac ili stvoritelj, taj i sam ima oca i stvoritelja. Takvome je moguće biti ocem i stvoriteljem onoga koji je iz njega nastao i kojega je on stvorio, jer on nije otac u pravom značenju niti je Bog, budući da postoji **52** netko tko [ga] je začeo [i] stvorio. Jedini je Otac i Bog u pravom značenju onaj kojeg nitko nije začeo. A što se Sveukupnosti tiče, on je taj koji ih je začeo i stvorio. On nema početka niti kraja.

I ne samo da nema kraja - On je iz tog razloga besmrtn, jer nije začeo - već je također nepromjenjiv u svojem vječnom postojanju, u onome što jest, u onome čime je uspostavljen i u onome po čemu je velik. Niti

će se on udaljiti od onoga po čemu jest takav kakav jest niti će ga itko prisiliti da dovede do svršetka kakvog on nikad nije poželio. Nije postojao nitko tko je započeo njegovo postojanje. Zbog toga je on sam nepromjenjiv i nitko ga ne može odstraniti iz njegova postojanja i onoga što on jest niti iz njegove veličine tako da ga se ne može dokučiti; nitko mu ne može promijeniti oblik, ograničiti ga, izmijeniti ili oslabiti - jer to je u najpotpunijem smislu tako - on je nepromjenjiv i neizmjenjiv, a nepromjenjivost ga obavlja.

I ne samo da je on taj za kojega se kaže da je "bez početka" i "bez kraja", budući da je nezačet i besmrtn; već isto tako kao što nema početka i kraja, takav kakav jest, on je nedosežan **53** u svojoj veličini, nedokučiv u svojoj mudrosti, neshvatljiv u svojoj moći i neizmjeran u svojoj slatkoći.

U pravom je smislu on sam, taj dobri, nezačeti i potpuno savršeni Otac ispunjen svim svojim potomstvom i svakom vrlinom i svime što vrijedi. I više od toga je u njemu, naime nema nikakvog zla, kako bi se otkrilo da svatko tko [išta] ima, njemu to duguje, jer on to daje, on koji je sam nedohvatljiv i neumoran u svojem davanju, budući da obiluje darovima koje dijeli i spokojan je u milosti koju pruža.

On je takve vrste i oblika, takve snage, da nitko drugi nije s njime bio od početka; niti postoji mjesto gdje on jest iz kojega je potekao ili u koje će ići; ne postoji neki praiskonski oblik koji mu služi kao uzor u njegovu djelovanju; niti postoji neka teškoća koja bi ga pratila u onome što čini; ne postoji nikakva materija iz koje <on> stvara ono što stvara; niti postoji neko bivstvo u njemu iz kojega začinje ono što začinje; niti uza se ima suradnika koji bi mu pomogao u radu. Reći bilo što takvoga otkriva neznanje. O njemu bi se radije (trebalo govoriti) kao o dobro-me, nepogrešivome, savršenome i **54** potpunome, budući da je on sam Sveukupnost.

Niti jedno od imena koja se mogu pojmiti, izgovoriti, vidjeti ili dokučiti, bez obzira koliko slavna, veličajna i čašćena ta imena bila, ne odnose se na njega. Pa ipak, ona se mogu izgovoriti njemu u slavu i čast, u skladu sa sposobnostima svakog pojedinca među onima koji ga slave. Ali što se njega tiče, u njegovu vlastitom postojanju, bivanju i obliku, umu ga je nemoguće pojmiti, jeziku izraziti ili oku vidjeti, i nijedno ga tijelo ne može dokučiti, jer njegova je veličina nepronicljiva, njegova

dubina neshvatljiva, njegova visina nemjerljiva, a njegova volja neograničena. Takva je priroda nezačetoga, koja ne dotiče ništa drugo niti je za (išta) vezana kao što je nešto što je ograničeno. Zapravo, on je takvoga ustrojstva da ne posjeduje ni lice ni oblik, ono što se doživljava čulima, i otuda također dolazi (epitet) "nepojmljiv". Ako je nepojmljiv, tad slijedi da je nespoznatljiv, da njega ne može razumjeti nijedna misao niti vidjeti ijedna stvar, opisati ijedna riječ niti dotaknuti ijedna ruka. Jedini je on taj koji pozna sebe onakva kakav **55** jest, zajedno sa svojim oblikom, veličinom i snagom, a budući da ima sposobnost pojmiti, vidjeti, imenovati i razumjeti sebe sama, jedini je on taj koji jest svoj vlastiti um, svoje vlastito oko, svoja usta, svoj oblik, on je ono što misli, što vidi, što govori, što razumije sebe, naime onoga koji je nepojmljiv, neopisiv, neshvatljiv i nepromjenjiv, dok je okrepljujuće, radosno, istinito, ugodno i mirno ono što shvaća, što vidi, o čemu govori, što mu je misao. On nadilazi svu mudrost i nalazi se iznad svakog uma, svake slave i sve ljepote, sve slatkoće i sve veličajnosti, svake dubine i svake visine.

Ako ovaj, koji je u svojoj prirodi nespoznatljiv i kojemu pripadaju sve veličine koje sam spomenuo, iz obilja svoje slatkoće poželi udijeliti znanje kako bi ga se spoznalo, on ima moć da to i učini. On ima svoju moć, koja je njegova volja. Zasad, međutim, on sama sebe krije u šutnji, on koji je velik i koji je razlog što su Sveukupnosti uvedene u svoje vječno postojanje. **56**

U pravome smislu on sebe začinje kao neizrecivoga, budući da je jedini začeo sebe sama, budući da pojmi sebe sama i budući da zna sebe sama kakav jest. Ono što je vrijedno njegova divljenja i slave, njegove hvale i štovanja, on stvara iz bezgraničnosti svoje veličine, neistraživosti svoje mudrosti, nemjerljivosti svoje moći i svoje neopisive slatkoće. On je taj koji se takvim prikazuje, kao stvaranje, slavljem i štovan, čudesan i ljubak; onaj koji sebe sama slavi, koji se divi, <koji> štuje i također voli; onaj koji ima Sina, koji u njemu bivstvuje, koji o njemu šuti, koji je neizreciv u neizrecivome, nevidljiv, neshvatljiv, nepojmljiv u nepojmljivome. Stoga on postoji u njemu zauvijek. Otac, na način kako smo ga ranije spomenuli, na nezačeti način, jest onaj u kojemu on sebe spoznaje, koji ga je mišlju začeo, mišlju koja je misao o njemu, to jest **57** očit nje-ga, koja je [...] njegovo ustrojstvo zauvijek. To je, pak, u pravom smislu riječi šutnja i mudrost i milost, ako se na taj način ispravno označava.

3. Sin i Crkva

Baš kao što Otac postoji u pravom smislu riječi, kao onaj prije kojega [ne bješe nijednog] drugog, i [onaj] osim [kojeg] nema drugog nezačetog, tako i [Sin] postoji u pravom smislu riječi, kao onaj prije kojega nema nijednog i nakon kojega nijedan drugi sin ne postoji. Prema tome, on je prvorođeni i jedini Sin, "prvorođeni" zato jer nitko prije njega ne postoji, i "jedini Sin", zato što nakon njega nema nikoga. On, štoviše, ima svoj plod, koji je zbog svoje nenadmašne veličine nespoznatljiv. Pa ipak, on je želio da se za njega zna, zbog bogatstava njegove slatkoće. I zato je otkrio neobjašnjivu moć, spojivši s njome golemo obilje svoje velikodušnosti.

I ne samo da je Sin postojao od početka, već je i Crkva također od početka postojala. Onaj, međutim, tko smatra da otkriće kako je Sin jedini sin proturječi izjavi (o Crkvi) - zbog otajstvenih svojstava materija tomu nije tako. Jer kao što je **58** Otac jedinstvo te se za sebe sama razotkrio kao Otac, tako je isto i Sin samome sebi brat, u svjetlu činjenice da je nezačet i da nema početka. Sebi se on divi [zajedno s] Ocem i [sebe] slavi i štuje i [ljubi]. Štoviše, on je također onaj kojega i sam pojmi kao Sina, u skladu s time što je "bez početka" i "bez kraja". Tako je materija nešto što je čvrsto određeno. Budući da je nebrojivo i neograničeno, njegovo je potomstvo nedjeljivo. Oni koji postoje, postali su od Sina i Oca kao poljupci, zbog brojnosti onih koji ljube jedan drugoga uz dobru, nezasiťnu misao, budući da je poljubac jedinstvo, iako uključuje mnoge poljupce. Drugim riječima, to je Crkva, koja se sastoji od mnogo ljudi i koja je postojala i prije eona te je u pravom smislu riječi nazivamo "eonima eona". Takva je priroda svetih, neuništivih duhova, na kojima Sin počiva, budući da je to njegova bit, kao što i Otac počiva **59** na svojem Sinu.

4. Emanacije eona

[...] Crkva postoji u stanjima i svojstvima u kojima postoje i Otac i Sin, kao što sam na početku i rekao. Ona, dakle, ustraje rađanjem nebrojenih eona. Isto tako i [oni] neograničeno začinju, po svojstvima i stanjima po kojima i ona (Crkva) [postoji]. Oni [tvore] svoj odnos jedan spram drugoga i [spram onih] koji iznikoše iz [njih] prema Sinu, u čiju

slavu oni postoje. Stoga umu njega nije moguće zamisliti - On bješe savršenstvo tog mjesta - niti ih govor može izraziti, jer oni su neizrecivi, neopisivi i nezamislivi. Samo oni imaju sposobnost imenovati i pojmiti sebe same, jer na tim mjestima oni nisu imali korijenja.

Oni sa tog mjesta su neopisivi (i) nebrojivi u sustavu koji je i način i veličina, radost, veselje i zadovoljstvo nezačetog, bezimenog, neimenovanog, nepojmljivog, nevidljivog, neshvatljivog. To je punoća očinstva i njegovo obilje začinja **60** [...] eone.

Oni su oduvijek postojali u misli, jer Otac im bijaše kao misao i mjesto. Kad nastadoše njihovi naraštaji, onaj koji ima potpuni nadzor poželio je dohvatiti i razotkriti ono što bješe nepotpuno u [..., i iznio je] one [...] njega. No budući jest [kakav] jest, [on je] vrelo koje nikad ne slabi vodom koja obilno iz njega teče. Dok bijahu u Očevoj misli, to jest, u skrivenoj dubini, dubina ih je znala, no oni nisu bili sposobni spoznati dubinu u kojoj su se nalazili niti im je bilo moguće spoznati same sebe ili bilo što drugo. To znači da oni bijahu s Ocem; nisu postojali sami po sebi. Postojali su prije kao što postoji sjeme, tako da se otkrilo da su postojali kao zametak. Poput riječi on ih je začeo da postoje kao sjeme, a oni koje je tek trebao začeti još nisu bili nastali **61** iz njega. Otac, koji je prvi na njih pomislio - ne samo zato da bi postojali za njega, već i zato da bi postojali za sebe, da bi postojali u [njegovoj] misli kao misaono bivstvo i da bi isto tako postojali za sebe - posijao je misao poput sjemena. Da bi mogli saznati [što postoji] za njih, on im je dobrostivo [udijelio] početni oblik, dok im je zato da bi mogli [prepoznati] tko je Otac koji [za njih] postoji dao ime "Otac", glasom im objavivši da ono što postoji postoji kroz to ime, koje oni dobiše na osnovi činjenice da su postali, jer se uzvišenje, koje oni nisu opazili, nalazi u imenu.

Djetešce, dok još ima oblik zametka, ima dovoljno za sebe, prije nego uopće vidi onoga tko ga je zasijao. Stoga je njihov jedini zadatak bio da tragaju za njim, da spoznaju da on postoji, u vječitoj želji da saznaju što postoji. No budući da je savršeni Otac dobar, kao što ih uopće nije saslušao jer je želio da postoje (samo) u njegovoj misli, već je radije dopustio da i oni također postanu, isto će im tako udijeliti milost da spoznaju što postoji, on koji sebe na vječnost poznaje, **62** [...] oblik da [spoznaju] što postoji, baš kao što su ljudi začeti na ovome mjestu: kada se rode, oni su u svjetlosti, da mogu vidjeti one koji su ih začeli.

Otac je proizveo sve, poput malog djeteta, poput kapi iz izvora, poput pupoljka iz [trsa], poput [cvijeta], poput <biljke> [...] željne [hrane] i rasta i besprijekornosti. Sve je to on jedno vrijeme uskratio. Onaj koji je na to mislio od samoga početka, posjedovao je i vidio to od samoga početka, no ustegnuo je to onima koji su iz njega prvi potekli. (Učinio je to) ne iz zavisti, već zato da eoni ne dobiju besprijekornost od samoga početka i da se ne uzdignu do slave, do Oca, misleći da to imaju sami od sebe. No kao što im je želio dati da postanu, tako im je također, da bi postali kao besprijekorni, dao, kada je to zaželio, savršenu zamisao dobrotvornosti.

Onoga kojega je odgojio kao svjetlost za one koji su iz njega potekli, onaj od kojega primaju svoje ime, on je Sin, koji je pun, potpun, i besprijekoran. Proizveo ga je zajedno s onime što je iz **63** njega proizašlo [...], sudjelujući u [...] Sveukupnosti, u skladu sa [...] po kojoj svatko može primiti [njega] kao njega samog, iako ne bješe takva njegova veličina prije nego što ga je primila. On zapravo postoji sam po sebi. Sto se tiče dijelova u kojima postoji na svoj vlastiti način, u svome obliku i veličini, <njima> je moguće vidjeti ga i govoriti o onome što o njemu znaju, budući da ga nose na sebi i da on na sebi nosi njih, [jer] im je moguće shvatiti ga. On, međutim, jest onakav kakav jest, neusporediv. Da bi Otac od svakoga mogao biti čašćen i da bi se mogao otkriti, čak i u svojoj neizrecivosti, skriven i nevidljiv, oni mu se dive u umu. Veličina njegove uzvišenosti sastoji se, dakle, u činjenici da oni o njemu govore i da ga vide. On se ukazuje kako bi se slavopojke pjevale o obilju njegove slatkoće, s milošću <...>. I kao što su divljenja šutnjama vječni naraštaji, a oni su umni potomci, tako su isto i naravi riječi duhovne emanacije. Obje, <i divljenja i naravi>, budući da pripadaju riječi, **64** [sjeme] su i misli njegovih potomaka i korijeni koji žive zauvijek, javljajući se kao potomstvo koje je samo iz sebe poteklo kao umovi i duhovni potomci u slavu Oca.

Nema potrebe za glasom i duhom, umom i riječju, jer nema potrebe [raditi] na onome što oni žele [činiti], no po zakonitostima po kojima je [i on] postojao, jesu i oni koji su iz njega potekli, začinjući sve što žele. A onaj kojeg poimlju, i onaj o kojem govore, i onaj prema kojemu se kreću, i onaj u kojem jesu, i onaj kojem pjevaju slavopojke, slaveći ga time, on ima sinove. Jer to je njihova moć rađanja, slična onima iz

kojih potekoše, u skladu sa svojom uzajamnom pomoći, budući da se međusobno pomažu poput nezačetih.

Otac, u skladu sa svojim uzvišenim položajem nad Sveukupnostima, nepoznat i neshvatljiv, od takve je veličine i snage da bi, da se odjednom i brzo razotkrio svim uzvišenima među eonima koji su iz njega proizašli, svi oni bili uništeni. On je stoga ustegnuo svoju moć i neiscrpnost unutar onoga što on **65** jest. [On je] neizreciv [i] neopisiv i uzvišen nad svakim umom i svakom riječju. Ovaj se, međutim, protegnuo i ono što je protegnuo stvorilo je temelj, prostor i mjesto na kojemu će postojati univerzum, a njegovo je ime "onaj kroz kojega", jer on je Otac Svega, iz njegova truda za one koji postoje, u čije je misli posijao želju da za njime tragaju. Obilje njihove [...] u činjenici je da oni razumiju da on postoji, kao i u činjenici da ispituju što je to [što] je postojalo. Ovo im je dano kao radost, hrana, veselje i obilje svjetlosti, što izvire iz njegova truda i pomoći, njegova znanja i druženja s njima, a njemu je ime i on ustvari jest Sin, budući da je on Sveukupnosti, onaj za kojeg znaju i što on jest i da je on taj koji obavlja. On je taj kojega zovu "Sin" i onaj za kojega shvaćaju da postoji i da su za njime tragali. On je taj koji postoji kao Otac i (kao) onaj o kojemu ne mogu govoriti, onaj kojega ne mogu pojmiti. On je taj koji je prvi nastao.

Nemoguće je da ga bilo tko pojmi ili o njemu misli. Jer može li itko prići onamo, do uzvišenoga, do pretpostojećega, u pravom smislu riječi? No sva imena koja su zamisliva **66** ili izgovorena o njemu, izrečena su u štovanju, kao njegov trag, u skladu sa sposobnostima svakog pojedinca koji ga slavi. Onaj koji se iz njega izdigao, kada se ovaj protegnuo da bi začeo i dao spoznaju o Sveukupnostima, on [...] svih imena, bez lažnosti, i on jest, u pravom smislu riječi, jedini prvi, čovjek Oca, odnosno onaj kojega ja nazivam

oblikom bezobličnoga
tijelom neutjelovljenoga,
licem nevidljivoga,
riječju neizrecivoga,
umom nepojmljivoga,
izvorom koji je iz njega potekao,
korigenom onih koji su zasađeni,
bogom onih koji postoje,

svjetlošću onih koje obasjava,
ljubavlju onih koje je volio,
providnošću onih za koje njegova providnost skrbi,
mudrošću onih koje je učinio mudrima,
moći onih kojima daje moć,
saborom onih koje sabire oko sebe,
otkrivenjem stvari za kojima se traga,
okom onih koji vide,
dahom onih koji dišu,
životom onih koji žive,
jedinštvom onih koji su izmiješani sa Sveukupnostima.

Svi oni postoje u jednome, jer on se potpuno zaodijeva i njegovim ga se jedinim imenom nikada ne zove. I na taj jedinstveni način oni su jednako onaj jedini i Sveukupnosti. On nije podijeljen kao tijelo niti je odvojen u imena koja je [primio], (tako da) je jedno na ovaj način, a drugo **67** na [drugi način]. On se niti ne mijenja u [...] niti se pretvara u [imena] na koja [pomisli] te postaje čas jedno, čas nešto drugo, u jednom trenutku jedno, a u drugome nešto drugo, već je on u potpunosti on sam, do krajnosti. [On] je svaka pojedina Sveukupnost, zauvijek i istodobno. On je ono što sve one jesu. On je doveo Oca Sveukupnostima. On isto tako jest Sveukupnost, jer on je taj koji je znanje za sebe i svako od svojstava. On ima moći i [on je] iznad svega onoga što zna te vidi samoga sebe u potpunosti u sebi i ima Sina i oblik. Stoga su njegove moći i svojstva neizmjeni i neograničeni te nečujni zbog začeca kojim ih začinje. Nebrojena su i nedjeljiva začeca njegovih riječi, njegovi ukazi i njegove Sveukupnosti. On ih zna, ono što on sam jest, budući da su one u jednom imenu i sve govore u njemu. I on (ih) proizvodi kako bi se otkrilo da postoje u skladu sa svojim pojedinačnim svojstvima na jedinstven način. A on Sveukupnostima nije otkrio mnoštvo odjednom niti je razotkrio svoju jednakost onima koji su iz njega proizašli.

5. Eonski život

Svi oni koji su iz njega proizašli, <koji su> eoni eona, **68** emanacije i djeca <njegove> rađajuće prirode, također su slavili Oca u svojoj rađajućoj prirodi, jer on bijaše uzrok njihova utemeljenja. To smo već ranije

spomenuli, naime da on stvara eone kao korijene, izvore i očeve te da je on taj koga oni slave. Oni su začeli jer on ima znanje i mudrost, a Sveukupnosti su znale da su proizašle upravo iz znanja i mudrosti. One bi već iskazale doličnu počast: "Otac je taj koji jest Sveukupnosti", da su eoni ustali kako bi ga štovali pojedinačno. Stoga su oni, uz pjesmu slavljenja i u moći jedinstva onoga iz kojeg su potekli, uvučeni u miješanje i spajanje i sjedinjenje jedni s drugima. Ponudili su slavu vrijednu Oca iz pleromatske kongregacije, koja je jedna jedina preslika iako mnogostruka, jer je iznesena kao slava za jedinoga i zato jer su oni prišli onome koji sam jest Sveukupnosti. To pak **69** bješe hvala [...] onome koji je stvorio Sveukupnosti, koji je prvi plod besmrtnika i vječan, budući da je proizašavši iz živih eona, savršen i pun zbog onoga koji je savršen i pun, ostavio savršenima i punima one koji su slavili na savršen način zbog zajedništva. Poput bespriječnog Oca kada ga se slavi i on čuje slavu kojom ga se slavi, kako bi ih očitovao kao ono što on jest.

Uzrok druge časti koja im je dana jest ono što im bješe vraćeno od Oca, kada su upoznali milost kojom su međusobno rađali plodove zbog Oca. I zbog toga, kao što <bijahu> rođeni u slavu Oca, da bi se isto tako prikazali savršenima, pojavili su se i djelovali slavljenjem.

Oni bijahu očevi treće slave u skladu s neovisnošću i moći koja je s njima začeta, budući da nijedan od njih ne postoji pojedinačno kako bi na jedinstven način slavio onoga kojeg voli.

Oni su prvi i drugi, i stoga su oboje savršeni i puni, jer oni su očitovanje Oca koji je savršen i pun, kao i onih koji su proizašli i koji su savršeni zbog toga što slave savršenoga. Plod trećega, međutim, sastoji se od štovanja volje svakoga od eona i svakoga od svojstava. - Otac ima moć. - On postoji **70** potpuno, savršen u [misli] koja je proizvod dogovora, budući da je proizvod posebnosti eona. To je ono što on voli i nad čime ima moć, jer na taj način on slavi Oca.

Iz tog su razloga oni umovi umova, za koje se spoznaje da su riječi riječi, starješine starješina, stupnjevi stupnjeva, uzvišeni nad drugima. Svaki od onih koji slavi ima svoje mjesto i svoju uzvišenost, svoje prebivalište i svoj počinak, koji se sastoji od slave koju on sam proizvodi.

Svi oni koji slave Oca imaju svoje začete na vječnost, - oni začinju u činu pomaganja jedan drugome - budući da su emanacije bezgranične i nemjerljive te budući da u Oca ne postoji zavist spram onih koji su

iz njega proizašli s obzirom na to što su začeli nešto jednako ili slično njemu, budući da je on taj koji postoji u Sveukupnostima, začinjući i otkrivajući sebe. Koga god poželi, on pretvara u oca, kojem je on ustvari Otac, i u boga, kojem je u stvari Bog, i čini ih Sveukupnostima, čija je on potpunost. Sva velika imena **71** tamo se ustvari čuvaju, ta (imena) koja dijele anđeli, koji na svijetu nastadoše zajedno sa arhontima, iako [oni] ne posjeduju nikakve sličnosti sa vječnim bićima.

Cijeli sustav eona ima u sebi ljubav i žudnju za savršenim, potpunim otkrićem Oca, i to je njihov nesmetani sporazum. Iako Otac sebe vječno otkriva, on nije želio da ga upoznaju, budući da daje da ga se pojmi na način na koji bi se za njim tragalo, zadržavajući za sebe svoje neistraživo prapočetno postojanje.

On je taj, Otac, koji je dao korijenski poticaj eonima, jer oni su mjesto na putu koji vodi do njega kao do škole ponašanja. Proširio je na njih vjeru u njega i molitvu upućenu njemu kojega ne vide; i čvrstu nadu u njega kojega ne mogu pojmiti; i plodonosnu ljubav, koja gleda prema onome što ne vidi; i prihvatljivo razumijevanje vječnog uma; i blagoslov, koji je bogatstvo i sloboda; i mudrost onoga koji želi slavu Oca za <svoj> misao.

Pomoću te volje spoznaje se Otac, on koji je uzvišen, **72** odnosno (pomoću) duha koji diše u Sveukupnostima i daje im ideju da tragaju za onime koji je nepoznat, kao što nekoga ugodan miris privlači i navodi da traga za mjestom s kojega miris dolazi, jer miris Oca nadilazi obične mirise. Njegova slatkoća ostavlja eone u neizrecivoj ugodi i daje im njihovu zamisao da se miješaju s onim koji želi da ga spoznaju na jedinstven način i da si međusobno pomažu u duhu koji je u njima zasijan. Iako pod velikim teretom, oni bivaju obnovljeni na neopisiv način, budući da je nemoguće da budu odvojeni od onoga u čemu su na neshvatljiv način postavljeni, jer oni neće govoriti, već će šutjeti o Očevoj slavi, o onome koji ima moć govora, ali će ipak od njega dobiti oblik. On [se] razotkrio, [iako] je o njemu nemoguće govoriti. Oni ga posjeduju, skrivenog u misli, budući da od ovoga [...]. Oni šute o načinu na koji Otac postoji u svojem obliku, prirodi i snazi, **73** dok su eoni postali vrijedni toga da spoznaju kroz njegov duh kako je on neizreciv i neshvatljiv. Kroz taj svoj duh, koji je trag potrage za njime, on im daje sposobnost da ga pojme i da o njemu govore.

Svaki od eona je ime, <odnosno> svako od svojstava i moći Oca, budući da on postoji u mnogim imenima, koja su u međusobnoj vezi i skladu. O njemu je moguće govoriti zbog bogatstva govora, kao što je Otac jedno ime, budući da je jedinstven, ali je ipak neograničen u svojstvima i imenima.

Emanacija Sveukupnosti, koje postoje od onoga koji postoji, nije se dogodila s obzirom na razdvajanje jednog od drugoga, kao nešto odbačeno od onoga koji ih je začeo. Njihovo je rađanje prije nalik na proces protezanja, kao što se Otac proteže na one koje ljubi tako da oni koji su iz njega proizašli mogu također postati on.

Kao što je i sadašnji eon, iako jedna cjelina, podijeljen po jedinicama vremena, dok su jedinice vremena podijeljene na godine, godine su podijeljene na godišnja doba, doba su podijeljena na mjesece, mjeseci u dane, dani u sate, a sati u trenutke, tako **74** isto i eon Istine, budući da je jedinstvo i mnogostrukost, prima štovanje u malim i velikim imenima, u skladu s pojedinačnom moći shvaćanja - putem analogije - poput izvora koji jest to što jest, a ipak teče u potoke, jezera, kanale, i rukavce, ili poput korijenja razgranatog ispod drveća i grana punih plodova, ili poput ljudskog tijela, koje je podijeljeno na nedjeljiv način u udove udova, primarne udove i sekundarne, velike [i] male.

6. Nesavršeno začće od strane Logosa

Eoni su proizveli [sami sebe] u skladu sa trećim plodom po slobodi volje i po mudrosti koje im je on podario za njihovu misao. Oni ne žele štovati [s] onime što je iz sporazuma, [iako] to bješe stvoreno za riječi [hvale] za svaku od Pleroma. Ne žele štovati ni sa Sveukupnostima. Ne žele (to činiti) niti s bilo kim drugim koji izvorno bješe iznad njegove dubine, ili (iznad) njegova mjesta, izuzev onoga koji postoji u uzvišenom imenu i na uzvišenome mjestu, i to samo ako prima od onoga tko mu želi (iskazati čast) **75** te je preuzme na sebe za onoga iznad sebe, i (samo ako) on, takoreći, začne sebe i kroz onoga začne sebe zajedno s onime što jest te sam bude obnovljen zajedno s onime koji je sišao na njega, po svojem bratu, te ga vidi i usrdno zamoli o tom pitanju, naime on koji je k njemu želio uzaći.

Da bi tako i bilo, onaj koji želi štovati o ovome njemu ništa ne govori, osim da je u Pleromi govor ograničen kako bi se šutjelo o neshvat-

ljivosti Oca, no da se govori o onome koji ga želi shvatiti. Jednome od eona došlo je tako da pokuša razumjeti neshvatljivost i slaviti je, a naročito neizrecivost Oca. [Budući] da je on Logos jedinstvenosti, on je jedan, iako nije iz sporazuma Sveukupnosti niti iz onoga koji ih je proizveo, naime onoga koji je proizveo Sveukupnost, Oca.

Taj eon bijaše među onima kojima je podarena mudrost kako bi postao prapočetan u svačijoj misli. Njegovom će voljom oni nastati. On je stoga primio mudru narav kako bi proučio skrivene temelje, jer on je mudar plod; a slobodna volja koja je začeta sa Sveukupnostima bila je njegov uzrok, koji mu je dao da čini **76** što poželi, bez ikoga tko bi ga obuzdao.

Namjera Logosa, a to je on, bješe, dakle, dobra. Kada je proizašao, slavio je Oca, čak i ako je to odvelo u nešto onkraj mogućega, budući da je želio proizvesti savršenoga, iz sporazuma u kojemu ga nije bilo i bez vlasti.

Taj je eon bio posljednji koji <je> proizveden uzajamnom pomoći i veličina mu bijaše malena. I prije nego što je začeo bilo što drugo za slavu volje i u sporazumu sa Sveukupnostima, postupio je velikodušno, iz obilja ljubavi, i uputio se ka onome što okružuje savršenu slavu, jer Logos nije proizveden bez volje Očeve, što će reći da bez nje neće niti otići. No on, Otac, proizveo ga je za one za koje je znao da je prikladno da nastanu.

Otac i Sveukupnosti povukli su se od njega kako bi se uspostavila granica koju je odredio Otac - jer ona ne proizlazi iz razumijevanja neshvatljivosti, već voljom **77** Očevom - i osim toga (povukoše se) kako bi stvari što su nastale mogle oblikovati ustrojstvo koje će nastati. Kad bi se to dogodilo, ono ne bi nastalo očitovanjem Plerome. Stoga ne priличи kuditi to kretanje koje je Logos, već o njemu valja reći da je uzrok ustrojstva kojemu je bilo suđeno da nastane.

Logos je sam uzrokovao da se ono dogodi, budući da je potpun i jedinstven, u slavu Oca za kojim je žudio, i (učinio je to) sa zadovoljstvom, no one koje je čvrsto želio uhvatiti začeo je u sjenama [i] preslikama i prilikama. Jer on nije mogao podnijeti svjetlost, već je gledao u dubinu i dvojio. Iz ovoga nastade podjela - on postade duboko uznemiren - i odvrćanje zbog njegove sumnje u sebe i podjele, zaboravljivosti i nepoznavanja sebe, i <onoga> što jest.

Njegovo samouzvisivanje i očekivanje da će shvatiti neshvatljivoga za njega je postalo snažno i bilo je u njemu. No kad je krenuo onkraj sebe, slijedile su ga bolesti, koje nastadoše iz njegove sumnje u sebe, naime iz činjenice da nije <dosegao i postigao> slave Očeve, onoga čija je uzvišenost među neograničenim stvarima. Ali nije ga se domogao jer ga on nije primio.

Onaj kojeg je sam proizveo **78** kao jedinstveni eon požurio je k onome što je njegovo, a taj ga je njegov rod u Pleromi napustio jer je bio stvoren s nedostatkom, kao i svi oni koji su na fantastičan način iz njega proizašli, budući da nisu njegovi.

Kada je onaj koji je sebe sama stvorio kao savršenog, sebe konačno i proizveo, postao je slab kao neka ženska priroda koja je napustila svoj muški dio.

Iz onoga što samo po sebi bijaše nepotpuno proizašle su one stvari koje su nastale iz njegove misli i [njegove] oholosti, dok je iz onoga što je u njemu savršeno on to ostavio i uzdignuo [se] do onih koji su njegovi. Bio je u Pleromi kao podsjetnik za njega, kako [bi bio] spašen od svoje oholosti.

Onaj koji je stremio k visinama i onaj koji ga je sebi privukao ne bijahu jalovi, no kada su proizveli plod u Pleromi, uznemirili su one nepotpune.

Nalik na Plerome su stvari koje nastaje iz ohole misli, i one su obličja (Pleroma), njihove preslike, sjene i prividi, kojima nedostaje razum i svjetlost, njima koji pripadaju taštoj misli, budući da nisu proizvodi ničega. Njihov **79** će svršetak stoga biti poput njihovog početka: iz onoga što nije postojalo (oni će) se vratiti onome što neće postojati. Oni su, međutim, sami po sebi veći, moćniji i časniji od imena koja su im pridodana, koja su [njihove] sjene. Kao odraz oni su prekrasni, jer [lice] preslike obično preuzima svoju ljepotu od onoga što preslikava.

Mišljahu o sebi da su bića koja postoje sama po sebi i bez izvora, jer nisu vidjeli ništa što je prije njih postojalo. [Živjeli] su stoga u neposluhu [i] pobuni te se nisu ponizili pred onime zbog kojega su nastali.

Željeli su zapovijedati jedno drugome, nadjačati jedno drugo [u] svojem oholom častohleplju, a u slavi koju posjedovahu nalazio se uzrok sustava koji će nastati.

Oni su prilike uzvišenih stvari. U svakome od njih prisutna je žudnja za moći, u skladu s veličinom imena kojemu je svako od njih sjena, a svako zamišlja da je moćnije od ostalih.

Misao o ovima drugima ne bješe jalova, no kao i <oni> kojih su ovi sjene, jedino o čemu su mislili bilo je njihovo moguće potomstvo; **80** oni o kojima su mislili bili su njihovi potomci. Stoga se dogodilo da su iz njih potekli brojni potomci, kao borci, ratnici, kao izgrednici i otpadnici. Oni su bića neposluha, ljubitelji moći. Sva druga bića te vrste bijahu se [rodila] iz ovih.

7. Preobraćenje Logosa

Logos bijaše uzrok onih [koji] nastadoše i sve je više bio u čudu i zapanjen. Umjesto savršenstva, vidio je nedostatak; umjesto ujedinjenja, vidio je podjelu; umjesto stabilnosti [vidio je] nemire; umjesto [mira] bune. Niti ih je [mogao] prisiliti da prestanu [voljeti] nemire, niti ih je mogao uništiti. Bio je potpuno bespomoćan nakon što su ga njegova sveukupnost i njegova uzvišenost napustile.

Oni koji su nastali ne poznavajući same sebe, nisu znali niti za Plerome iz kojih su iznikli niti za onoga koji bijaše uzrokom njihova postojanja.

Budući da je bio okružen takvom nepostojanošću, Logos nije nastavio proizvoditi ništa slično emanacijama, onome što je u Pleromi, slavama koje postoje u čast Oca. Umjesto toga rađao je **81** malene slabežljivce, [osakaćene] bolestima kojima je i sam bio osakaćen. Bio je to puki pri-vid stanja kakvo je bilo jedinstvo, koje je bilo uzrok stvarima koje ne postoje same po sebi od početka.

Sve dok on koji je proizveo te stvari s nedostatkom, i stoga potrebite, sve dok on nije sudio onima koji su, protivno razumu, zbog njega nastali - što je sud koji je postao osuda - on se do uništenja protiv njih borio, njih, to jest protiv onih koji su se borili protiv osude i koje gnjev progoni, dok on (gnjev) prihvaća i iskupljuje (ih) od njihova (lažnog) mišljenja i otpadništva, budući da iz njega dolazi obraćenje koje se također zove "metanoia". Logos se okrenuo [drugom] mišljenju i drugoj misli. Odvrtivši se od zla, okrenuo se dobrim stvarima. Nakon obraćenja uslijedila je misao o stvarima koje postoje i molitva za onoga koji se obratio dobru.

Prvi kojemu se molio i prvi kojega se sjetio bio je onaj koji je u Pleromi; potom (se sjetio) svoje braće, pojedinačno a (ipak) uvijek jednoga s drugim; a potom svih njih skupa; no prije svih njih sjetio se Oca. **82** Molitva sporazuma bila mu je na pomoć pri njegovu povratku i (pri povratku) Sveukupnosti, jer je uzrok tome što se sjetio onih koji su od početka postojali bio taj što su se oni njega sjetili. Ovo je misao koja zove izdaleka, vraćajući ga nazad.

Sva njegova molitva i sjećanje bile su brojne moći u skladu s tom granicom. Jer u njegovoj misli nema ničeg jalovog.

Moći bijahu dobre i veće od moći prilika. Jer one koje pripadaju priliци također pripadaju naravi [lažnosti]. Iz privida sličnosti i ohole misli dogodilo se da su postale što su postale. A porijeklo svoje vuku iz misli koja [ih] je prva poznavala.

Kome ta spomenuta bića pripadaju? Ona su poput zaborava i teškog sna; poput onih koji sanjaju uznemirujuće snove i kojima san nadolazi dok im - njima koji sanjaju - veliki teret leži na grudima. Druga su za njega poput nekih bića od svjetlosti, željna izlaska sunca, jer u njemu su vidjela snove koji su bili doista slatki. **83** To je odmah zaustavilo emanacije misli i one više nisu imale svoje bivstvo niti su više imale časti.

Iako nije jednak onima koji su prapostojali, ako ovi bijahu nadmoćni prilikama, samo su po njemu bili uzvišeniji od tih drugih, jer oni nisu od dobre namjere.

Oni nisu stvoreni iz bolesti koja nastade, od koje je dobra namjera, već (iz) onoga koji je tražio prapočetno. Kada se pomolio, uzvisio je sebe sama do dobroga i posijao u njih sklonost ka traganju i molitvi veličanstvenome prapočetnom te je posijao u njih misao o njemu, tako da misle da je nešto veće od njih prije njih postojalo, iako oni nisu razumjeli što je to bilo. Začinjući sklad i uzajamnu ljubav kroz tu misao, postupali su u jedinstvu i slozi, budući da su iz jedinstva i sloge primili i svoje vlastito biće.

I bijahu jači od onih koji su žudjeli za moći, jer bili su štovaniji **84** od onih prvih, koji su isprva bili uzdignuti iznad njih. Oni se još nisu ponizili. Mišljahu o sebi da su bića koja potječu samo od sebe i koja su bez izvora. Kako su isprva stvarali u skladu sa svojim vlastitim rođenjem, dva su se reda međusobno napala, boreći se za prevlast zbog načina svojeg bivanja. Kao posljedica toga bijahu uronjeni u sile i naravi u

skladu sa uvjetima svojeg međusobnog napada, budući da su posjedovali žudnju za moći i sve druge stvari te vrste. Tašta ljubav za slavom upravo iz takvih stvari privlači sve njih ka žudnji za moći, iako nitko od njih ne posjeduje uzvišenu misao niti je priznaje.

Moći ove misli pripremljene su u djelima <onih> prapočetnih, onih čija su ovi predočenja. Jer taj je red bio u uzajamnom skladu, no borio se protiv reda onih koji su obličja, dok je red onih od obličja ratovao sam protiv predočenja i djelovanja protiv sebe i to zbog gnjeva. **85** Iz toga to [...] njih [...] jedan drugoga, mnogi [...] nužda ih je nagnala [...] i možda prevlada [...] nije bilo mnoštvo [...] i njihova zavist i njihov [...] i njihov gnjev, i nasilje, i žudnja, i prevladavajuće neznanje proizvodi prazne materije i sile raznih vrsta, koje su u velikom broju međusobno izmiješane; dok je um Logosa, njega koji bijaše uzrok njihova začeca, bio otvoren za otkrivenje nade koja će mu doći odozgo.

8. Emanacija Spasitelja

Logos pokretač polagao je nade i očekivanja o uzvišenome. Što se onih od sjene tiče, odvojio se od njih u svakom pogledu, budući da se oni bore protiv njega i uopće se pred njim ne ponizuju. Bio je zadovoljan bićima misli. Što se tiče onoga koji je ovako uspostavljen i koji je unutar uzvišenih granica, prisjećajući se onoga koji je nepotpun, Logos ga je stvorio na nevidljiv način, među onima koji su nastali u skladu s mišlju, u skladu s onime koji je bio s njima, dok ga životvorno svjetlo nije obasjalo odozgo, onoga koji je začet mišlju bratske ljubavi prapočetnih Pleroma.

Posrtanje, koje se dogodilo eonima Oca Sveukupnosti koji nisu patili, bijaše im dovedeno kao njihovo vlastito, na pažljiv i ne zloban, već neizmjerljivo sladak način. **86** [Dovedeno je] Sveukupnostima kako bi mogle biti poučene o [nedostatku] od strane jedinstvenoga, od kojega su [samoga] sve one [primile snagu] da unište nedostatke.

Red [koji] bijaše njegov nastade od onoga koji je bio uzvišen i onoga što se samo stvorilo iz njega i iz cjelokupne savršenosti. Onaj koji je bio uzvišen postade za onoga koji je bio nepotpun posrednik kod emanacija eona koje nastadoše u skladu sa stvarima koje postoje. Kada im se molio, one su pristale radosno i spremno, budući da su bile sporazumne i skladno suglasne da valja pomoći onome koji je nepotpun. Okupile su

se, moleći Oca u dobrohotnoj namjeri da dođe pomoć odozgo, od Oca, za njegovu slavu, budući da onaj koji je nepotpun ni na koji drugi način nije mogao postati savršen, osim ako bi to bila volja Plerome Oca, koju je on privukao, otkrio, i pružio onome koji je bio nepotpun. Tada, iz sklada, u nastaloj radosnoj spremnosti, oni su stvorili plod, koji je bio začecje iz sklada, jedinstvo, vlasništvo Sveukupnosti, otkrivanje lica Očeva, o kojemu su eoni mislili dok su slavili i molili za pomoć za svojeg brata, sa željom u kojoj se Otac ubrajao među njih. Stoga su rado i spremno stvorile plod. A on je objavio sporazum o otkrivenju svojeg jedinstva s njima - a to je njegov voljeni Sin. **87** A Sin u kojemu se Sveukupnosti raduju obavio ih je poput ruha, čime je dao savršenstvo onome koji je bio nepotpun i potvrdio onima koji su bili savršeni, onaj kojega se pravilno naziva "Spasiteljem" i "Iskupiteljem" i "Izuzetno ugodnim" i "Ljubljenim", "Onim kojemu su molitve ponuđene" i "Kristom" i "Svjetlošću za one imenovane", u skladu s onima iz kojih je stvoren, budući da je postao imena položaja [koja] su mu dana. I kojim ga se drugim imenom može nazvati osim "Sin", kao što već rekosmo, kad je on znanje Oca, za kojeg je želio da ga upoznaju?

Ne samo da su eoni stvorili lice Očevo kojemu su pjevali hvale, kao što smo već spomenuli, već su proizveli i svoje; jer eoni koji slave stvorili su svoju pojavu i svoje lice. Bili su stvoreni za njega poput vojske, kao za kralja, budući da bića misli njeguju snažnu povezanost i uzajaman sklad. Stvoreni su u mnogostrukom obliku kako bi onaj kojem će se pružiti pomoć mogao vidjeti one kojima se za pomoć molio. On isto tako vidi i onoga koji mu je pomoć pružio.

Plod sporazuma s njime, kojega smo ranije spomenuli, podložan je moćima Sveukupnosti. Jer Otac je postavio Sveukupnosti unutar njega, i one koje su prapostojale i one koji jesu, kao i one koji će tek biti. **88** On to bijaše u stanju (učiniti). Otkrio je one koje je postavio u njega. Nije ih dao kada mu [ih] je povjerio. Upravljaio je ustrojstvom svijeta u skladu s vlašću koja mu je otprve dana, i (u skladu) s moći zadatka. Započeo je stoga i proveo svoje otkrivenje.

Onaj u kojemu je Otac i onaj u kojemu su Sveukupnosti <bijaše> stvoren prije onoga kojem je nedostajao vid. On ga je poučio o onima koji tragaju za vidom pomoću sjaja te savršene svjetlosti. On ga je prvi usavršio u neizrecivoj radosti. Usavršio ga je za sebe sama kao savršenog, a dao mu je i ono što svakom pojedincu priliči imati. Jer to je određenje

prve radosti. I <on> nevidljivo posija u njega riječ kojoj je suđeno da postane znanje. I dade mu moć da odvoji i izbaci iz sebe one koji su mu neposlušni.

On mu se, dakle, objavio. Ali onima koji su nastali zbog njega otkrio se u obliku koji ih nadilazi. Jedan spram drugoga, oni su bili u neprijateljstvu. Iznenada, on im se razotkrio i prišao u obliku munje. I dokrajčivši zamršenost u kojoj su se međusobno nalazili, on ju je zaustavio **89** iznenadnim otkrivenjem, koje im ne bijaše najavljeno niti su ga očekivali, a niti su za nj znali. I uplašiše se zbog toga, i padoše pred njim ničice, budući da nisu mogli podnijeti pojavu svjetlosti koja ih je zgromila. Onaj koji se ukazao bio je napad za dva reda. Kao što je bićima misli dano ime "maleni", zbog čega oni tek naslućuju da imaju uzvišenoga, - on postojāše prije njih, - oni su u sebi zasijali čuđenje spram uzvišenoga koji će se ukazati. Pozdraviše stoga njegovo otkrivenje i pokloniše mu se. I postadoše <njegovi> uvjereni svjedoci. Priznali su svjetlost koja je nastala kao nešto snažnije od onih koji su se protiv njih borili. Bića prilika su, međutim, bila krajnje uplašena, budući da ništa o njemu nisu čula od početka, naime da postoji vizija te vrste. I padoše stoga u jamu neznanja koja se naziva "Vanjska Tama", "Kaos", "Had" i "Bezdan". On je uspostavio ono što je bilo ispod reda bića misli, budući da je bilo snažnije od njih. Bila su dostojna vladati nad neizrecivom tamom, **budući da je ona njihova i da je to njihova sudbina**. Dopustio je da i ona, također, budu od koristi ustrojstvu koje će doći, **90** kojemu ih je i [dodijelio].

Velika je razlika između otkrivenja onoga koji je nastao onome koji bijaše nepotpun i onima koji trebaju zbog njega nastati. Jer njemu se otkrio iznutra, budući da je on s njime i njegov je supatnik, koji mu pruža pokoj malo pomalo, pomaže njegovu rastu, podiže ga i daje mu se u potpunosti za radost koju mu pruža vizija. Onima, međutim, koji su izvana, otkrio se brzo i na zapanjujuć način, povukavši se naglo i ne dopustivši im da ga vide.

9. Pleroma Logosa

Kada je nepotpuni Logos prosvijetljen, započela je njegova Pleroma. Pobjegao je od onih koji su ga isprva uznemiravali. Nije više bio izmiješan s njima. Svukao je sa sebe onu oholu misao. Primio je miješanje s Pokojem, kada su oni koji su mu isprva bili neposlušni, pokleknuli i

pred njim se ponizili. I radovao se posjetu braće svoje koja su ga posjetila. Slavio je i hvalio one koji su se ukazali kao pomoć njemu, dok je zahvaljivao što je pobjegao onima koji su se protiv njega pobunili, i divio se i štovao veličinu i one koji su mu se odlučno ukazali. Stvorio je vidljive slike živih lica, ugodne kao i [sve] što je dobro, koje postoje među stvarima koje postoje i slične im po ljepoti, iako im nisu jednake po istini, budući da nisu iz sporazuma s njime, između onoga koji ih je stvorio **91** i onoga koji mu se razotkrio. No on djeluje u mudrosti i znanju, miješajući Logos sa sobom u potpunosti. Stoga su veliki oni koji su iz njega proizašli, veliki kao i ono što uistinu jest veliko.

Nakon što je ostao zapanjen ljepotom onih koji su mu se ukazali, on im iskaza svoju zahvalnost za taj posjet. Logos je to učinio kroz one od kojih je primio pomoć, a za postojanost onih koji su zbog njega nastali, kako bi primili nešto dobro, jer mislio je moliti za ustrojstvo svih onih koji su iz njega proizašli, koje je postojano, kako bi ih to uspostavilo. Stoga su oni koje je stvorio s namjerom u kočijama, kao i oni koji su nastali, oni koji su se ukazali, kako bi prošli sva mjesta stvari koje su ispod i kako bi svatko dobio mjesto koje je ustanovljeno poput njega. To je uništenje za bića prilika, ali je za bića misli dobrotiv čin, otkrivenje [Ponavljanje riječi nastalo pogreškom] onih koji su iz ukaza, što bijaše jedinstvo u patnji, dok su oni sjeme koje nije nastalo samo od sebe.

Onaj koji se ukazao bijaše lice Oca i sklada. On bijaše ruho (sačinjeno) od svake milosti i hrana za one koje je Logos stvorio dok je molio, slavio i štovao. **92** To je onaj kojega je slavio i štovao dok je gledao one kojima se molio, kako bi ih usavršio kroz slike koje je stvorio.

Logos je još više pridodao njihovoj uzajamnoj pomoći i nadi u obećanje, budući da imaju radost i obilje pokoja, kao i čista zadovoljstva. Stvorio je one kojih se sjećao od početka, dok nisu bili s njime, (stvorio ih je) tako da posjeduju savršenstvo. [Ponavljanje riječi nastalo pogreškom] Dok je onaj koji pripada viziji s njime, on postoji u nadi i vjeri u savršenog Oca, isto kao i Sveukupnosti. On mu se ukazuje prije nego se s njime izmiješa kako oni koji su nastali ne bi nestali pri pogledu na svjetlost, budući da ne mogu prihvatiti taj veliki, uzvišeni lik.

Misao Logosa, koji se vratio svojoj postojanosti i vladao onima koji su zbog njega nastali, nazvana je "Eonom" i "Mjestom" svih onih koje je stvorio u skladu s ukazom, a naziva se još i "Sinagogom Spasenja",

budući da se on izliječio od raspršenja, koje je raznolika misao, i da se vratio jednoj jedinjoj misli. Ona se isto tako naziva i "Riznicom" zbog pokoja kojeg je primio, pružajući (ga) sebi samome. **93** Naziva se i "Nevjestom" zbog radosti onoga koji mu se dao u nadi da će iz te zajednice nastati plod i koji mu se ukazao. Naziva se i "Kraljevstvom" zbog postojanosti koju je primio, dok se raduje prevlasti nad onima koji su se protiv njega borili. Naziva se i "Radošću Gospodina" zbog zadovoljstva u [koje se] zaogrnuo. S njime je svjetlost, koja mu pruža naknadu za dobre stvari koje su u njemu, a (s njime je) i misao o slobodi.

Eon o kojemu smo ranije govorili nalazi se iznad dva reda onih koji se međusobno bore. On nije sudrug onih koji imaju prevlast, i nije umiješan u bolesti i slabosti, stvari koje pripadaju misli i prilici.

Ono u čemu se Logos uspostavio, savršen u radosti, bijaše eon, koji je imao oblik materije, ali i ustroj uzroka, a to je onaj koji se razotkrio. (Eon bijaše) slika onih stvari koje su u Pleromi, onih stvari koje nastaju iz obilja veselja onoga koji postoji u radosti. Ono, štoviše, lice onoga koji se razotkrio, bijaše iskreno i pozorno i puno obećanja za ono što je tražilo. Ono je imalo sve oznake Sina, njegovu bit, njegovu moć i njegov oblik, njega kojeg je on volio i s kojim bijaše zadovoljan **94** te kojega je na blagi način zaklinjao. Bila je to svjetlost, želja za ustoličenjem, volja za primanjem nauka i oko za viziju, svojstva koja je dobio od uzvišenih. Bila je to i mudrost njegova mišljenja, za razliku od stvari koje su ispod ustrojstva. Bila je to i riječ za govorenje i usavršavanje stvari te vrsti. A upravo su te stvari od njega preuzele oblik, ali u skladu sa slikom Plerome, imajući oči koje su bili ti koji su im podarili život, i svaka je bila preslika svakoga od lica, koja su oblici muškosti, budući da nisu od bolesti koja je ženskost, nego od onoga koji je tu bolest već ostavio iza sebe. Ime toga je "Crkva", jer u skladu oni su nalik na sklad skupa onih koji se razotkriše.

Ono što nastade na sliku svjetlosti također je savršeno, utoliko što je slika jedne postojeće svjetlosti, naime Sveukupnosti. Čak i da je manje vrijedno od onoga na čiju je sliku nastalo, ono je ipak nedjeljivo, budući da je lice nedjeljive svjetlosti. Oni, međutim, koji su nastali na sliku svakog pojedinog eona, oni su u svojoj biti u onome koga smo ranije spomenuli, no nisu mu jednaki po moći, jer ona (moć) je u svakome od njih. U tome međusobnome miješanju oni posjeduju jednakost, **95**

no nijedan od njih nije odbacio svoja pojedinačna svojstva. Stoga su oni strasti (patnje), jer strast (patnja) je bolest, budući da nisu proizveli sporazuma Plerome, već ovoga, preuranjenoga, prije nego što je primio Oca. Iz tog razloga sporazum s njegovom Sveukupnošću i voljom bijaše dobronamjerno čin za ustrojstvo koje je tek imalo nastati. Dano im je da prođu mjestima koja se nalaze ispod, budući da ta mjesta ne mogu prihvatiti njihov iznenađujući, brz dolazak, osim ako (ne dođu) pojedinačno, jedan po jedan. Njihov je dolazak nužan, jer s njime će sve biti usavršeno.

Ukratko, Logos je primio viziju svih stvari, onih koje su prapostojale i onih koje su sada, kao i onih koje će tek biti, budući da je njemu povjerenost ustrojstvo svega onoga što postoji. Neke stvari već su u onima koje su spremne za nastajanje, no sjeme koje će postati nosi on u sebi, zbog obećanja koje je pripadalo onome što je zamislio, kao nešto što pripada sjemenju koje će nastati. I on je stvorio svoje potomstvo, to jest otkrivenje onoga što je zamislio. Neko se vrijeme, međutim, sjeme obećanja čuva, tako da oni kojima je postavljen zadatak mogu biti postavljeni dolaskom Spasitelja i onih koji su s njime, onih koji su prvi u znanju i slavi Oca.

10. Ustrojstvo

Prilično je iz **96** molitve koju je on izmolio i obraćenja koje se zbog toga dogodilo da neki iščeznu, a drugi se okoriste, dok će se neki opet odvojiti. On je prvi pripremio kaznu za one koji su neposlušni, koristeći se moćima onoga koji se ukazao, onoga od kojeg je primio vlast nad svim stvarima, kako bi se od njega odvojio. On je taj koji je ispod i on se također drži po strani od onoga što je uzvišeno, dok ne pripremi ustrojstvo svega onoga što je izvanjsko i svakome da za njega predviđeno mjesto.

Logos je isprva uspostavio sebe, kada je uljepšao Sveukupnosti, kao temeljno načelo, uzrok i vladara stvari koje će tek nastati, poput Oca, onoga koji je bio uzrok ustanovljenja, koje će prvo iza njega postojati. On je stvorio prapostojeće slike, koje je stvorio u hvali i slavljenju. Uljepšao je potom mjesto za one koje je stvorio u slavi, koje se zove "Raj" i "Užitak", "Radost koja daje život" i "Radost", koje prapostoji. I od svake dobrote koja postoji u Pleromi ono čuva sliku. Uljepšao je potom kraljevstvo, nalik gradu ispunjenom svime što godi, kao što su bratska ljubav i neizmjerena velikodušnost, ispunjeno **97** svetim duhovima i moćnim silama koje njime upravljaju, a koje je Logos stvorio

i ustoličio u moći. Potom (je uljepšao) mjesto Crkve koja se u ovome mjestu okuplja, imajući oblik Crkve koja postoji u eonima, koja slavi Oca. Nakon toga (uljepšao je) mjesto vjere i poslušnosti, (koja izvire) iz nade, što je Logos primio kada se svjetlost ukazala; potom (je uljepšao mjesto) naravi, koja je molitva [i] zaklinjanje, nakon kojih slijedi opraštanje i riječ o onome koji će se pojaviti.

Sva su duhovna mjesta u duhovnoj moći. Ona su odvojena od bića misli, budući da je moć ustoličena u slici, koja razdvaja Pleromu od Logosa, dok moć koja proriječe ono što će doći upravlja bićima misli koja su nastala prema onome prapočetnome te im ne dopušta da se miješaju sa stvarima koje su nastale po viđenju onih stvari koje su s njime.

Bića misli koja je izvana ponizna su; ona čuvaju predočenje pleromatskog, naročito jer dijele imena po kojima su lijepa.

Preobraćenje je ponizno prema bićima misli, a i zakon je ponizan prema njima, (zakon) suda, koji je osuda i gnjev. Također je ponizna prema njima moć koja odvaja one koji su ispod njih, šalje ih daleko i ne dopušta im **98** [da] se protegnu preko bića misli i obraćenja, a ta se (moć) sastoji u strahu i zbunjenosti, zaboravu, čuđenju i neznanju, kao i onome što nastade na način prilike, uobraziljom. A i tim se stvarima, iako su zapravo niske, pridaju uzvišena imena. Nema znanja za one koji su iz njih proizašli, ohole i željne moći, neposlušne i licemjerne.

Svakome od njih dao je ime, budući da su dva reda u imenu. Oni koji pripadaju misli i oni od predočenja zovu se "Desni", "Duševni", "Vatreni" i "Srednji". Oni koji pripadaju oholjoj misli i oni od prilika zovu se "Ljevi", "Hilički", "Mračni" i "Posljednji".

Nakon što je Logos ustoličio svakoga u njegovu redu, i slike i predočbe i prilike, zadržao je eon slika kao čist od svih onih koji se protiv njega bore, budući da je to mjesto radosti. Međutim, onima od misli otkrio je misao koju je sa sebe skinuo, sa željom da ih uvuče u materijalnu zajednicu radi njihova sustava i prebivališta, i kako bi dali poticaj za smanjenjem vlastita naginjanja ka zlu te ne bi više uživali u slavi vlastitog okruženja i bivali razriješeni, već kako bi radije uvidjeli svoju bolest od koje pate **99** te začeli ljubav i trajnu potragu za onim koji ih može izliječiti od te njihove niskosti. Isto je tako nad one koji pripadaju prilici postavio riječ ljepote kako bi ih doveo u formu. I postavio je iznad njih zakon suda. I postavio je nad njima moći koje su korijeni stvorili [u]

svojoj žudnji za moći. On ih je [postavio] da nad njima vladaju, kako bi se, bilo uz pomoć prekrasne riječi, bilo zbog prijetnje [zakona] ili iz moći žudnje za moći, red mogao očuvati od onih koji su ga sveli na zlo, dok je Logos njima zadovoljan, jer su od koristi za ustrojstvo.

Logos poznaje sporazum dva reda u žudnji za moći. Njima i svima drugima milostivo je ispunio želju. Svakome od njih dao je odgovarajući položaj i određeno je da svatko od njih vlada nekim mjestom i djelovanjem. On uzmiče do mjesta onoga koji je uzvišeniji od njega kako bi zapovijedao drugim mjestima u djelovanju koje je za njega predodređeno djelovanje zbog načina njegova bivanja. Kao posljedica toga postoje oni koji zapovijedaju i oni koji su potčinjeni, postavljeni na mjestima zapovijedanja i potčinjavanja među anđelima **100** i arhandelima, dok su djelovanja raznih vrsta i raznolika. Svaki arhont sa svojom rasom i svojim potraživanjima na koja po svojoj sudbini ima pravo, čim su se pojavili, bijaše čuvar, budući da im je bilo povjereno ustrojstvo, a nijednome od njih ne nedostaje moć zapovijedanja i nijedan nije bez kraljevstva od kraja nebesa do kraja [zemlje], čak i do temelja [zemlje] i mjesta ispod zemlje. Postoje kraljevi, gospodari i oni koji zapovijedaju, neki zaduženi za kazne, drugi za dijeljenje pravde, neki koji pružaju pokoj i iscjeljuju, drugi za učenje, treći pak za čuvanje.

Nad svim arhontima on postavi Arhonta kojemu nitko ne zapovijeda. On je svima njima gospodar, to jest lice koje je Logos stvorio u svojoj misli kao predočenje Oca Sveukupnosti. Njega zato krasi svako <ime> koje <je> njegovo predočenje, budući da je obilježen svim veličanstvenim svojstvima. Jer i on se zove "otac", "bog", "demiurg", "kralj", "sudac", "mjesto", "prebivalište" i "zakon".

Logos ga koristi kao svoju ruku, kako bi uljepšao i djelovao na ono što je ispod, a koristi ga i kao usta, kako bi izrekao ono što će biti prorečeno.

Što je izrekao, to i čini. Kad je vidio da su te stvari velike, dobre i lijepe, bio je zadovoljan i radovao se, kao **101** daje on sam u svojoj vlastitoj misli bio onaj koji ih je izrekao i učinio, **ne znajući da poticaj unutar njega dolazi od duha koji ga na odlučan način pokreće onamo gdje želi.**

Što se tiče stvari koje su iz njega nastale, on je o njima govorio i one su nastale kao predočenje duhovnih mjesta koja smo ranije spomenuli u raspravi o slikama.

Ne samo <da> je radio, već je također, kao onaj koji je postavljen za oca [svojeg] ustrojstva, stvarao pomoću sebe i sjemenja, ali i [po duhu] koji je odabran i koji će sići kroz njega na mjesta koja su ispod. Ne samo da govori vlastite duhovne riječi, <već> na nevidljiv način (govori) kroz duh koji poziva i začinje stvari koje su veće od njegove vlastite biti.

Budući da je on u svojoj biti "bog" i "otac", [kao i] svaki drugi uzvišen naslov, mislio je da su to elementi njegove vlastite biti. Uspostavio je pokoj za one koji su mu poslušni, a za one koji su mu neposlušni također je uspostavio kazne. Također, s njime postoje raj, kraljevstvo i sve ono što postoji u eonu koji postoji prije njega. Oni su vredniji od otisaka zbog misli koja je s njima povezana, a koja je, takoreći, **102** sjena i ruho, jer ne vidi na koji način stvari koje postoje zapravo postoje.

Uspostavio je radnike i sluge koji će mu pomagati u onome što čini i govori, jer, gdje god radio, on je ostavio svoje lice i svoje prekrasno ime, da čini i govori o stvarima o kojima on misli.

Na svoje je mjesto postavio slike svjetlosti koja se ukazala, kao i [onih stvari koje su] duhovne, iako bijahu od njegove vlastite biti. Jer tako ih je slavio na svakome mjestu, budući da su bile čiste od lica onoga koji ih je postavio i bijahu uspostavljene: rajevi i kraljevstva i pokoji i obećanja i mnoštvo slugu njegove volje, i iako su gospodari svojih područja, postavljeni su ispod onoga koji je gospodar, onoga koji ih je postavio.

Nakon što ga je tako poslušao, kako i dostoji, o svjetlima koja su izvor i sustav, postavio ih je iznad ljepote onoga što je ispod. Nevidljivi duh ga je pokrenuo na taj način, kako bi **103** poželio upravljati kroz vlastitog slugu, kojega je također koristio kao ruku i kao usta i kao svoje vlastito lice, (a njegov sluga je) ono što on donosi, red i prijetnja i bojazan, kako bi oni [s] kojima je činio djela u neznanju mogli prezreti poredak koji [im je dan] na čuvanje, budući da su sputani [okovima] arhonata koji su [čvrsto] na njima.

Cijeli poredak materija [podijeljen je] na tri dijela. [Snažne] moći koje je duhovni Logos stvorio iz fantazije i oholosti ustoličio je u prvom duhovnom redu. Potom je one (moći) koje su ove proizvele svojom žudnjom za moći postavio na srednju razinu, budući da su to moći ambicije, kako bi vršile vlast i zapovijedale poretku koji je ispod njih koristeći prisilu i snagu. One koji su nastali iz zavisti i ljubomore, kao i sve druge po-

tomke ovovrsne naravi, postavio je u služnički red da upravljaju krajnjim stvarima i zapovijedaju svima onima koji postoje i cijelom području stvaranja, a to su oni od kojih potječu bolesti koje brzo uništavaju, koji željno žude začeti i koji su nešto na mjestu iz kojeg potječu i kamo će se vratiti. I zato on iznad njih postavi snažne sile da [neprestano] rade na toj stvari, kako bi **104** potomci onih koji postoje također mogli trajno postojati. Jer to je njihova slava.

Drugi dio

11. Stvaranje materijalnog čovječanstva

Materija koja teče kroz svoju formu uzrok (je) po kojemu nevidljivost koja postoji kroz moći [...] za sve njih, jer [...], jer one će začeti prije njih i [uništiti.]

Misao koja je postavljena između onih s desna [i] onih s lijeva moć je [začeca]. Svi oni koje će [oni prvi] poželjeti stvoriti kao, takoreći, svoju projekciju, poput sjene koju tijelo baca te ga ona slijedi, one stvari koje [su] korijen vidljivih stvorenja, to jest cijela priprema urešavanja slika i predočenja i prilika, nastali su zbog onih kojima treba obrazovanje i učenje i oblikovanje, kako bi ono što je maleno moglo rasti, malo pomalo, kao kroz zrcalnu sliku. Jer upravo je iz tog razloga on na koncu stvorio čovječanstvo, pripremvši prvo i osiguravši za nj stvari koje je za nj stvorio.

Stvaranje čovječanstva je poput stvaranja svega ostaloga. Duhovni Logos potaknuo ga je na nevidljiv način, usavršivši ga kroz **105** Demiurga i njegove anđeoske sluge, koji su sudjelovali u činu [oblikovanja] u [velikom broju, kad se] posavjetovao sa svojim arhontima. Poput sjenke je zemaljski čovjek, da bi mogao biti poput [onih] koji su odsječeni od Sveukupnosti. Isto tako, on je nešto što su svi oni pripremili, i oni s lijeva i oni s desna, budući da svaki od redova daje oblik [...], u kojemu on postoji.

[...] koje je stvorio nepotpuni, bolesni Logos rodio, nije mu sličilo, budući da ga je stvorio iz [zaboravljivosti], neznanja, nepotpunosti i na svaki drugi loš način, iako je Logos dao prvi oblik kroz Demiurga iz neznanja, kako bi naučio da onaj uzvišeni postoji i kako bi spoznao

da [ga] treba. To je ono što je prorok nazvao "Živim Duhom", "Dahom uzvišenih eona" i "Nevidljivim", a to je živa duša koja je podarila život sili koja isprva bijaše mrtva. Jer **ono što je mrtvo jest neznanje**.

Priliči nam objasniti ponešto o duši prvog ljudskog bića, naime da je ona od duhovnog Logosa, dok stvoritelj misli da je njegova, budući da je iz njega došla kao iz usta kroz koja dišemo. Stvoritelj je također poslao dolje duše iz svojega bivstva, budući da on također ima moć rađanja, **106** jer on je nešto što je nastalo iz predočenja Oca. I oni s lijeva su također stvorili vlastite ljude, budući da posjeduju priliku <bića>.

Duhovno je bivstvo [jedna jedina stvar] i jedno jedino predočenje, [a] njezina slabost je određenje [u mnogim] oblicima. Što se tiče bivstva onih duševnih, njegovo je određenje dvostruko, budući da posjeduje znanje i ispovijedanje uzvišenoga te nije sklonu zlu, budući da je sklonu misli. Što se materijalnog bivstva tiče, ono je drugačije i u mnogim oblicima, a ta je slabost postojala u mnogim oblicima sklonosti.

Prvo ljudsko biće miješano je uobličenje i miješana tvorevina, nanos onih s lijeva i onih s desna, i duhovna riječ čija je pažnja podijeljena između dvaju bivstava od kojih uzima svoje biće. Stoga se kaže da je raj zasađen za njega, kako bi mogao jesti sa tri vrste drveta, jer to je vrt trostrukog reda i jer je to ono što pruža radost.

Plemenito i izabrano bivstvo koje je u njemu bijaše uzvišenije. Stvorilo ih je, a nije ih ranilo. Oni stoga izdaše zapovijed, zaprijetivši i nadživši nad njega veliku **107** opasnost, a to je smrt. Dopustio mu je da kuša samo užitak u stvarima koje su zle, dok mu sa drugog drveta (sa dvostrukim plodom) nije dopustio jesti, a još manje sa drveta života, kako [oni ne bi] stekli slavu [...] njih i da [ne bi bili...] po zloj sili [koja] se zove "zmija". A on je lukaviji od svih zlih sila. Zaveo je čovjeka na krivi put [kroz] određenje onih stvari koje pripadaju misli i željama. Naveo ga je da prekrši zapovijed kako bi umro. I on bi izbačen iz svakog užitka tog mjesta.

To bijaše njegovo isključenje, kada je isključen iz uživanja stvari koje pripadaju prilici i onih koje pripadaju predočenju. Bijaše to djelo providnosti, kako bi postalo jasno da nije dalek onaj dan kada će čovjek primiti radost stvari koje su vječno dobre i u kojima je mjesto pokoja. To je uredio duh kada je u početku planirao da čovjek iskusi veliko zlo,

a to je smrt, koje je potpuno nepoznavanje Sveukupnosti, i da iskusi sva zla koja iz tog zla proizlaze, kao i da nakon svih stradanja i briga primi ono najveće **108** dobro, a to je vječni život, odnosno čvrsto poznavanje Sveukupnosti i primanje svih dobrih stvari. Zbog prijestupa prvog čovjeka zavladała je smrt. Postalo je uobičajeno ubiti svakog čovjeka kao iskaz [vlasti] koja bješe dana [kao] kraljevstvo, zbog ustrojstva Očeve volje, o kojoj smo ranije govorili.

Treći dio

12. Raznolikost teologija

Ako su oba reda, onaj s desna i onaj s lijeva, združena po misli koja je stavljena između njih, i koja im daje njihovo zajedničko ustrojstvo, događa se da oba djeluju uz isto oponašanje svojih djela, pri čemu djela onih s desna sličje djelima onih s lijeva, dok djela onih s lijeva sličje onima s desna. Pa ako se dogodi da onaj zli red nerazborito počini zlo, <mudri> ga red oponaša u obliku nasilnog čovjeka, također čineći zlo, kao daje riječ o moći nasilnoga čovjeka. Drugom će prigodom nerazboriti red pokušati činiti dobro, čineći sama sebe njemu nalik, budući da i skriveni red to jednako revno čini. Baš kao što je u ustanovljenim stvarima, isto (je) [tako] i sa **109** stvarima koje su postale. Budući da uspoređuju neusporedive stvari, oni koji nisu poučeni nisu bili sposobni spoznati uzrok stvari koje postoje. Stoga su uveli druge vrste (objašnjenja) te su neki rekli da stvari koje postoje imaju svoje biće prema providnosti. To su ljudi koji primjećuju postojanost i usklađenost čina stvaranja. Drugi tvrde da je to nešto strano. To govore ljudi koji primjećuju različitost, bezakonje i zlo sila. Neki pak tvrde da je stvarima koje postoje suđeno da se dogode. To su ljudi koji su se bavili tim pitanjem. Neki opet tvrde da je to nešto što je u skladu s prirodom. Neki kažu da je to nešto samopostojeće. Većina međutim, svi oni koji su doprli do vidljivih elemenata, ne znaju ništa više nego ostali.

Oni mudri među Grcima i barbarima napredovali su do moći koje su nastale po fantaziji i oholjoj misli. Oni koji su iz njih potekli, u skladu s međusobnim sukobom i buntovništvom koje je djelovalo u njima, govorili su na sličan način, oholo i apstraktno, o stvarima za koje su mislili

da su mudrost, iako je ta sličnost bila varka, jer mislili su da su dosegli istinu, **110** a ustvari su (samo) dosegli zabludu. (Učinili su to) ne samo pridajući niža imena, već se čini da su ih ometale i same moći, kao da su one Sveukupnost. Tako se red upleo u borbu sam, zbog oholog neprijateljstva jednoga [od potomaka] starijeg arhonta, koji postojaoš prije njega. Stoga se ništa nije događalo u sporazumu sa sudruzima, ništa, ni filozofija ni razne vrste medicine ni vrste retorike ni vrste glazbe ni vrste logike, već su sve to samo mišljenja i teorije. Neizrecivost je vladala u neredu zbog neopisiva svojstva onih koji vladaju i koji im daju misli.

Što se tiče onoga što je proizašlo od <rase> Hebreja, stvari koje su zapisali hilici, koji govore na način Grka, moći onih koji misle o svima njima, onima "desnima", moći koje sve njih potiču da misle o riječima i predočenju, oni ih <iznjedriše>, oni pokušaoš doseći istinu, i iskoristiše smetene sile koje u njima djeluju. Poslije toga dosegoše red nemiješanih, onaj koji je utemeljen, jedinstvo koje postoji kao predočenje predočenja Oca. Ono nije nevidljivo **111** u svojoj naravi, no obavijeno je mudročću, kako bi sačuvalo oblik istinski nevidljivoga. Mnogi ga anđeli stoga nisu uspjeli vidjeti. Isto tako, neki drugi od hebrejske rase koju smo već spomenuli, pravednici i proroci, nisu rekli niti pomislili ništa iz fantazije ili po prilici ili iz ezoteričnog razmišljanja, već iz moći koja je djelovala u svakome od njih i slušajući stvari koje su vidjeli i čuli, govorili su o njima u [...]. Oni su jedni s drugima u jedinstvenom skladu, na način onih koji su u njima djelovali, budući da čuvaju vezu i uzajamni sklad prvenstveno putem ispovijedanja onoga koji je uzvišeniji od njih. A onaj koji je veći od njih uistinu postoji, i postavljen je zato jer ga trebaju, a duhovni ga je Logos začeo zajedno s njima kao onoga koji ima potrebu za uzvišenim, u nadi i očekivanju, u skladu s mišlju koja je sjeme spase-nja. I on je prosvjetljujuća riječ, koja se sastoji od misli i njegova potomstva, kao i njegovih emanacija. Budući da pravednici i proroci, koje smo ranije spomenuli, čuvaju vjeroispovijed i svjedočanstvo o onome koji je velik, preuzevši to od svojih očeva koji su **112** tražili nadu i sluh, u njima leži zasijano sjeme molitve i traganja, koje je zasijano u mnogima koji su tražili okrepljenje. To se ukazuje i zove ih da ljube uzvišenoga te da objave te stvari kao nešto što pripada jedinstvu. A jedinstvo je ono što je u njima djelovalo dok su govorili. Njihova vizija i njihove riječi ne razlikuju se zbog brojnosti onih koji im dadoše viziju i riječ. Stoga oni

koji su slušali što su ovi imali za reći ne odbacuju ništa od toga, već su prihvatili svete spise na drukčiji način. Njihovim su tumačenjem utemeljili mnoge hereze koje među židovima postoje sve do danas. Neke kažu da je Bog jedan i da je dao objavu u drevnim spisima. Drugi kažu da je on mnoštvo. Neki kažu da je Bog jednostavan i da je u naravi jedinstveni um. Drugi kažu da je njegovo djelovanje povezano sa utemeljenjem dobra i zla. Neki, pak, kažu da je on stvoritelj onoga što je nastalo. Drugi opet govore da **113** je stvarao pomoću anđela.

Mnoštvo ideja te vrste proizlazi iz mnoštva oblika i obilja raznih vrsta spisa, onoga što je proizvelo njihove učitelje Zakona. Proroci, međutim, ništa nisu rekli po vlastitom nahođenju, već je svaki od njih (govorio) o stvarima koje je vidio i čuo kroz objavu Spasitelja. To je ono što je on objavio, pri čemu je glavni predmet njihova objavljenja ono što je svaki od njih rekao o dolasku Spasitelja, ovome dolasku. Ponekad proroci o tome govore kao da će to biti. Ponekad kao da Spasitelj govori kroz njihova usta, kazujući kako će Spasitelj doći i iskazati naklonost onima koji ga nisu upoznali. I nisu se jedan drugome pridružili u nekom zajedničkom ispovijedanju vjere, već svaki od njih, na temelju onoga od čega je primio moć da o njemu govori i na temelju mjesta koje je vidio, misli da će iz toga biti začet i da će iz tog mjesta doći. Niti jedan od njih nije znao odakle će doći niti tko će ga začeti, ali samo o njemu vrijedi govoriti, o onome koji će biti začet i koji će patiti. Što se tiče onoga što je bio ranije i onoga što on na vječnost jest, nezačet iz Logosa, onaj koji ne osjeća patnju i koji se utjelovio **114**, on nije nadošao u njihovu misao. I to je prikaz koji primiše i bijahu potaknuti da daju, o njegovu tijelu koje će se ukazati. Oni kažu da je to stvoreno od svih njih, no to je prije svega od duhovnog Logosa, koji je uzrok svih stvari koje su postale i od kojeg je Spasitelj primio svoje tijelo. On je <to> zamislio pri otkrivenju svjetlosti, u skladu s riječima obećanja, pri njegovu otkrivenju iz sjemenog stanja. Jer onaj koji postoji nije sjeme stvari koje postoje, budući da je začet na kraju. No onome po kojemu je Otac odredio objavu spasenja, onome koji je ispunjenje obećanja, njemu su pripadala sva ta sredstva za ulazak u život, putem kojeg je sišao na zemlju. Njegov je Otac jedan i jedini je istinski njegov otac, nevidljiv i nepoznatljiv, neshvatljiv u svojoj prirodi, koji je jedini Bog u svojoj volji i svojem obliku, koji je dao da ga se vidi, spozna i shvati.

13. Utjelovljeni Spasitelj i njegovi pratioci

On je taj koji bijaše naš Spasitelj u voljnoj samilosti, koji je ono što i oni bijahu. Jer zbog njih se on očitovao u nevoljkoj patnji. Oni su postali tijelo i duša - na vječnost - koji ih drže i s propadljivim stvarima oni umiru. A što se tiče onih koji [nastadoše], **115** onaj nevidljivi ih je na nevidljiv način poučio o sebi.

Ne samo daje <na sebe> preuzeo smrt onih koje je mislio spasiti, već je također prihvatio njihovu malenkost, u koju se spustiše kada bijahu <rođeni> u duši i tijelu. (Učinio je to) jer je dopustio da bude začet i rođen kao dijete, u tijelu i duši.

Između svih drugih koji su to dijelili, i onima koji su pali i primili svjetlost, on je došao uzvišen, jer je dopustio da bude začet bez grijeha i oskrvuća. I bi začet u život, bivajući u životu jer su ono prvo i ono potonje u patnji i mijenjanju mišljenja Logosa koji je potaknuo, koji ih je ustoličio u tijelu i duši. On je taj <koji> je na sebe preuzeo onoga koji je došao iz onih koje smo ranije spomenuli.

On nastade iz veličanstvene vizije i nepromjenjive misli Logosa koji se vratio sebi, nakon svog poticaja, iz ustrojstva, kao što i oni koji su s njime došli preuzeše tijelo, dušu, potvrdu, postojanost i sud o stvarima. I oni su također namjeravali doći.

Kada su pomislili na Spasitelja, oni su došli i [došli su] kada je on znao; također su došli uzvišeniji u emanaciji u skladu s tijelom od onih koji bijahu stvoreni nedostatni, jer **116** na taj su način i oni primili svoju tjelesnu emanaciju zajedno s tijelom Spasitelja, kroz otkrivenje i miješanje s njime. Ti drugi bijahu oni od jednoga bivstva, a ono uistinu jest duhovno (bivstvo). Ustrojstvo je drukčije. Ovo je jedna stvar, ono je druga. Neki proizlaze iz patnje i podjele te im je potrebno iscjeljenje. Drugi su iz molitve pa liječe bolesne, budući da su postavljeni kako bi liječili one koji su pali. To su apostoli i evanđelisti. Oni su Spasiteljevi učenici i učitelji koji trebaju poduku. Zbog čega su, onda, i oni sudjelovali u patnjama koje su bile zajedničke onima koji su iz patnje rođeni, ako su uistinu tjelesni proizvodi u skladu sa ustrojstvom, i Spasiteljem, koji nije sudjelovao u patnji?

Spasitelj bijaše slika onog jedinstvenoga, onoga koji je Sveukupnost u tjelesnom obliku. Stoga je očuvao oblik nedjeljivosti, zbog čega ne

osjeća patnju. Oni su, međutim, slike svega što se očituje. Stoga preuzimaju djeljivost iz obrasca, budući da su oblik uzeli za nasad koji je ispod [nebesa]. Isto tako, ovo **117** sudjeluje u zlu koje postoji na mjestima koja su dosegli. Jer volja je držala Sveukupnost pod grijehom kako bi po toj volji on bio milosrdan prema Sveukupnosti te bi oni mogli biti spašeni, dok je jedan jedini određen da daje život, a svi ostali trebaju spasenje. Zbog takvog (razloga) počne se primati milost kako bi se primile časti koje Isus bijaše proglasio, a koje bijahu dolične da ih on objavi ostalima, budući da je bilo postavljeno sjeme obećanja Isusa Krista, kojemu smo služili u (njegovu) otkrivenju i zajedništvu. Obećanje je sadržavalo poduku i povratak onome od čega su isprva potekli, od kojega imaju kap, kako bi se njemu vratili, a to je ono što zovemo "iskupljenje". Ono je oslobođenje iz sužanjstva i prihvaćanje slobode. Na njegovim mjestima vlada sužanjstvo onih koji bijahu robovi neznanja. Sloboda je znanje o istini koja je postojala prije nego je neznanje zavlдалo, zanavijek bez početka i kraja, kao nešto dobro i spasenje stvari, kao oslobođenje iz ropske prirode u kojoj su patile.

Oni koji su stvoreni u niskoj misli taštine, to jest (misli) koja ide ka zlim stvarima **118** kroz misao koja ih nadođe [vuče] ka želji za moći, oni u posjed primiše slobodu, iz obilja milosti koja je odozgo gledala djetu. To je, međutim, bilo uzburkavanje strasti i uništenje onoga što je on u početku od sebe odbacio, kada ih je Logos od sebe odvojio, (Logos) koji bijaše razlog njihove predodređenosti za uništenje, iako <ih> je zadržao na kraju ustrojstva i dopustio im da postoje jer čak i oni bijahu potrebni za ono što je bilo uređeno.

14. Trodioba čovječanstva

Čovječanstvo nastaje u tri osnovna tipa, duhovnom, duševnom i materijalnom, što odgovara trostrukoj naravi Logosa, iz kojega su stvoreni i materijalni i duhovni i duševni. Svaki od tri osnovna tipa znan je po svome plodu. Za njih se nije isprva znalo, već tek po dolasku Spasitelja, koji obasja svece i otkri što svaki jest.

Duhovna rasa, koja je poput svjetlosti iz svjetlosti i poput duha iz duha, kada joj se glava ukazala, potrča odmah njemu ususret i odmah postaje tijelo svojoj glavi. Znanje je primila odjednom u otkrivenju. Duševna

rasa je poput svjetlosti iz vatre, jer je oklijevala primiti znanje **119** o njemu koji joj se ukazao. (Oklijevala je) čak i više da potrči k njemu u vjeri. Umjesto toga, ona bijaše poučena glasom i to je bilo dovoljno, jer nije daleko od nade u skladu s obećanjem, budući da je primila, kao jamstvo takoreći, potvrdu o onome što će tek biti. Materijalna rasa je, međutim, strana na svaki način; budući da je mračna, ona se kloni sjaja svjetlosti jer je njezina pojava uništava. A budući da nije primila svoje jedinstvo, ona je ponešto neumjerena i puna mržnje spram Gospodina u njegovu otkrivenju.

Duhovna će rasa primiti potpuno spasenje na svaki način. Oni materijalni primit će potpuno uništenje na svaki način, kao i svatko onaj tko mu se opire. Duševna rasa, budući da je u sredini pri svojem stvaranju i oblikovanju, podijeljena je na dvoje, jer jednako naginje i dobru i zlu. Njezin će odlazak biti iznenađan i ona će u potpunosti pobjeći ka onima koji su dobri. Oni koje je Logos stvorio u skladu s prvim elementom svoje misli, kada se sjetio uzvišenoga i molio za spasenje, primaju spasenje [iznenađan]. Oni će biti spašeni u potpunosti [zbog] spasonosne misli. Kao što je i on stvoren, tako su [isto] i oni stvoreni iz njega **120**, bilo da su anđeli ili ljudi. U skladu s ispovijedanjem vjere da postoji onaj koji je od njih uzvišeniji, i u skladu s molitvom i potragom za njime, i oni će postići spasenje onih koji su stvoreni, budući da su oni iz naravi koja je dobra. Oni bijahu postavljeni da najavljuju dolazak Spasitelja koji će doći i njegovo otkrivenje koje je već došlo. Bili oni anđeli ili ljudi, oni zapravo primiše bit svoga bića tek kada im je on poslan kao usluga. Oni, međutim, koji su od misli žudnje za moći, koji nastadoše iz udarca onih koji su se protiv njega borili, oni koje je ta misao stvorila, od njih će oni, budući da su izmiješani, primiti svoj kraj iznenađan. Oni koji će biti stvoreni iz žudnje za moći koja im je dana na određeno vrijeme i određen rok, koji će slaviti Gospodina slave i napustiti svoj gnjev, primit će nagradu za svoju poniznost, koja je zanavijek. Oni, međutim, koji se ponose svojim častohlepljem, i koji vole trenutačnu slavu i zaboravljaju da im je moć povjerena samo na određeni rok i vrijeme kojim raspolažu te iz tog razloga nisu priznali da je Sin Božji **121** Gospodin svega i Spasitelj, a nisu ni izvedeni iz gnjeva i sličnosti sa onima zlima, njima će se suditi za njihovo neznanje i nerazumnost, oni će patiti zajedno s onima koji su zastranili, i to svaki koji se odvratio; i još više (zbog) zlih i nepriličnih postupaka prema Gospodinu, koje mu

učiniše moći s lijeva, što je uključivalo i njegovu smrt. Ustrajno su ponavljali riječi, "Postat ćemo vladari svijeta ako bude ubijen onaj koji je proglašen kraljem svijeta", (rekli su to) trudeći se to postići, naime, oni ljudi i anđeli koji nisu iz dobre naravi s desna, već iz mješavine. I prvo izabraše da ih se štuje, iako je to bila samo trenutačna želja i žudnja, dok se do vječnog pokoja stiže putem poniznosti za spasenje onih koji će biti spašeni, onih s desna. Nakon što priznaju Gospodina i misao koja je mila crkvi, kao i pjesmu o onima koji su skupa s njom najponizniji, čineći ono što je njoj milo, dijeleći s njom patnju i boli na način onih koji razumiju što je dobro za crkvu, oni će imati udjela u [njezinoj] nadi. Ovo treba reći **122** o pitanju kako se ljudi i anđeli koji su iz reda onih s lijeva nađu na putu ka zabludi: ne samo da su zaniijekali Gospodina i protiv njega kovali zle planove, već su usmjerili svoju mržnju, zavist i ljubomoru i prema Crkvi; i to je razlog za osudu onih koji su poticali suđenja Crkve.

15. Postupak obnove

Odabir dijeli tijelo i bit sa Spasiteljem, budući je poput bračne ložnice, zbog svoga jedinstva i slaganja sa njime. Jer, prije bilo čega drugoga, Krist je došao poradi nje. Poziv, međutim, zauzima mjesto onih koji se vesele bračnoj ložnici te su radosni i sretni zbog sjedinjenja mladoženje i mlade. Mjesto koje će imati poziv jest u eonu slika, gdje se Logos još nije pridružio Pleromi. I budući da je čovjek Crkve zbog toga bio sretan i zadovoljan, jer tome se nadao, odvojio je duh, dušu i tijelo u ustrojstvu onoga koji misli da je jedinstvo, iako je unutar njega čovjek koji je Sveukupnost - a on je sve troje. I iako je on pobjegao od [...] što **123** će mjesta primiti, on također ima udove o kojima smo ranije govorili. Kada je objavljeno iskupljenje, savršeni čovjek primio je znanje odmah kako bi se žurno vratio svome stanju jedinstvenosti, mjestu odakle je došao, kako bi se vratio ondje radosno, mjestu odakle je došao, mjestu iz kojega je potekao. Njegovi udovi međutim, trebali su mjesto za poduku, koja je na urešenim mjestima kako bi [oni] mogli primiti od njih sličnost slikama i arhetipovima, poput zrcala, dok svi udovi tijela Crkve ne budu na jednome mjestu i prime obnovu odjednom, očitovani kao cijelo tijelo - naime obnovu u Pleromi. - Ono posjeduje početni sklad s uzajamnim sporazumom, a to je sklad koji pripada Ocu, dok Sveukup-

nosti ne prime lice u skladu sa njime. Obnova dolazi na kraju, nakon što Sveukupnost otkrije što je to, Sin koji je iskupljenje, to jest put k neshvatljivome Ocu, dakle povratak prapočetnome, i (nakon) što se Sveukupnosti u njemu na pravi način otkriju, njemu koji je nepojmljiv i neizreciv, **124** nevidljiv i neshvatljiv, kako bi primile iskupljenje. To ne bijaše samo oslobađanje od vladavine lijevih niti samo [bijeg] od moći onih s desna, za koje smo mislili da su robovi i sinovi, od kojih nitko ne bježi a da odmah ponovno ne postaje njihov, već je iskupljenje isto tako i uzlaz [ka] stupnjevima koji su u Pleromi i [ka] onima koji su sami sebe imenovali, i koji sebe pojme u skladu s moći svakoga od eona, a (to je) i ulazak u mjesto tišine, gdje nema potrebe za glasom, za znanjem niti za stvaranjem predodžaba, već (gdje) su sve stvari svjetlost i nemaju potrebu za prosvjetljenjem.

Ne samo da ljudi trebaju iskupljenje, već iskupljenje isto tako trebaju i anđeli, zajedno sa slikom i ostatkom Pleroma eona i čudesnim moćima prosvjetljenja. Da ne bismo dvojili o ostalima, čak i Sin sam, koji ima položaj iskupitelja Sveukupnosti, također [je trebao] iskupljenje **125** - on koji je postao čovjek - budući da je dao sebe za sve što mi trebamo, mi od krvi i mesa, koji smo njegova Crkva. Kad je prvi put primio iskupljenje iz riječi koja se na njega spustila, svi ostali primiše iskupljenje od njega, naime oni koji ga primiše k sebi. Jer, oni koji primiše onoga koji je primio (iskupljenje) primili su i ono što je u njemu.

I stade se dijeliti iskupljenje među ljudima od krvi i mesa, njegov prvorođenac, njegova ljubav, Sin koji bijaše utjelovljen, a anđeli na nebesima tražili su da se pridruže kako bi s njime bili udruženi na zemlji. Stoga se on naziva "Iskupljenjem anđela Oca", onaj koji je utješio one koji su se mučili pod Sveukupnostima radi njegova znanja, budući da mu je milost dana prije nego bilo kome drugome.

Otac je posjedovao predspoznaju njega, budući da je u njegovoj misli bio prije nego je išta nastalo, i budući da je imao one kojima ga je otkrio. Nedostatnim je učinio onoga koji ostaje na određeno vrijeme i rok, kao čin slave za njegovu Pleromu, budući da je to što je nepoznat razlog njegova stvaranja iz njegova sporazuma [...] **126** o njemu. Kao što je primanje znanja o njemu očitovanje njegova nedostatka zavisti i otkrivenje obilja njegove slatkoće, što je druga slava, tako se isto otkrilo da je on uzrok neznanja, iako je također i začetnik znanja.

U skrivenoj i neshvatljivoj mudrosti on je čuvao znanje do kraja, dok se Svekupnosti nisu umorile traganjem za Bogom Ocem, kojega nitko nije našao vlastitom mudročću ili moći.

On daje sebe kako bi oni mogli primiti znanje o obilnoj misli njegove velike slave, koju je dao, i (o) uzroku koji je dao i koji je njegova neprekidna zahvala, on koji iz nepomičnosti svojeg savjeta otkriva sebe na vječnost onima koji bijahu vrijedni Oca, koji je u svojoj prirodi nepoznat, kako bi primili znanje o njemu, putem njegove želje da iskuse neznanje i njegove boli.

Oni za koje je isprva mislio da će dobiti znanje i ono dobro iz njega, oni su namjeravali - što je mudrost Oca - iskusiti zle stvari i u njima se izvježbati kao [...] za jedno vrijeme, [kako bi mogli] uživati [ono dobro] na vječnost. **127** Oni drže mijenu i uporno odbacivanje i uzrok onih koji se protiv njih bore kao ures i čudesno svojstvo onih koji su uzvišeni, tako da je bilo jasno da je neznanje onih koji za Oca neće znati nešto što je njihovo. Onaj koji im je dao znanje o njemu bio je jedna od njegovih moći, koja im je omogućila da razumiju da se znanje u punom značenju zove "znanje o svemu onome na što se pomislilo", "blago", "dodatak radi povećanja znanja", "otkrivenje onih stvari koje su bile poznate isprva" i "put ka skladu i onima prapočetnima", što je povećanje onih koji su napustili vlastitu veličinu, koja im je pripala u ustrojstvu volje, kako bi kraj mogao biti poput početka.

Što se tiče krštenja, koje u punom smislu postoji, u koje će se Sveukupnosti spustiti i u kojem će se nalaziti, ne postoji drugo krštenje osim ovoga, koje je iskupljenje u Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga, kada se ispovijedanje čini po vjeri u ta imena, koja su jedno jedino ime u evanđelju **128**, kada su povjerovali u ono što im je rečeno, naime da postoje. U tome je njihovo spasenje, njih koji su povjerovali da postoje. To je nevidljivo dosezanje Oca, Sina i Duha Svetoga u neupitnoj vjeri. I kada su im svjedočili, također su ih s čvrstom nadom dosegli, kako bi povratak k njima mogao postati savršenstvo onih koji su vjerovali u njih i (kako bi) Otac postao jedno s njima, Otac, Bog, kojeg su ispovijedali u vjeri i koji (im) je dao njihovo zajedništvo s njime u znanju.

Krštenje koje smo ranije spomenuli naziva se "ruhom onih koji ga ne svlače", jer nose ga oni koji će se njime ogrnuti i oni koji primiše iskupljenje. Ono se također naziva "potvrdom istine koja nema pada". Na

nepokolebljiv i nepromjenjiv način dohvaća one koji su primili [obnovu] dok je shvaćaju. (Krštenje) se naziva "tišinom" zbog mira i spokoja, a također se naziva "bračnom ložnicom" zbog sporazuma i stanja nedjeljivosti onih koji znaju da su ga spoznali. Također se naziva **129** "svjetlošću koja ne gasne i koja je bez plama", budući da ne daje svjetlost, ali oni koji ga prime postaju svjetlost. Oni su ti kojima se ogrnuo. (Krštenje) se također naziva "vječnim životom", koji je besmrtnost; i naziva se "onime što je potpuno, jednostavno, u pravom smislu, ono što je ugodno, neodvojivo, neuklonjivo, besprijekorno i neuznemirljivo, za onoga koji postoji za one koji su primili početak". Jer, što još postoji što bi ga imenovalo osim "Boga", budući da je on Sveukupnosti, jer čak i ako mu se nadjene bezbroj imena, ona se izgovaraju jednostavno u odnosu na njega. Kao što on nadilazi svaku riječ, svaki glas i svaki um, kao što nadilazi sve, svaku tišinu, tako je isto [Ponavljanje riječi nastalo pogreškom] sa onima koji jesu ono što on jest. To je ono što oni nalaze da jest, neizreciv i nepojmljiv u (svojemu) licu, nastanak u onima koji znaju, kroz njega kojeg su shvatili, a to je onaj kojega oni slave.

16. Iskupljenje poziva

Čak i u pitanju odabiranja **130** postoji mnogo više stvari o kojima bismo mogli nešto reći jer ih priliči izreći, no bez obzira na to, po pitanju pozvanih - jer oni s desna tako se zovu - neophodno je da se još jednom na njih vratimo i nije nam od koristi da ih zaboravimo. Govorili smo o njima - Ako je dovoljno onoga što je malo potanje prethodilo, kako smo onda govorili? Nedovoljno dobro - budući da sam govorio o svima onima koji su proizašli iz Logosa, bilo iz suda o zlima ili iz gnjeva koji se protiv njih bori i odvrćanja od njih, što je povratak ka uzvišenima, ili iz molitve i sjećanja na one koji su prapostojali, ili iz nade i vjere da će [oni] primiti svoje spasenje iz dobrog djela, spasenje koje zavrijediše jer su bića iz dobre naravi, tako (da) imaju uzrok za svoje začecje, koje je mišljenje onoga koji postoji. Nadalje (rekoh) da je, prije nego što se Logos za njih pobrinuo na nevidljiv način, i voljno, uzvišeni pridonio toj misli, budući da bijahu za njime [potrebiti], **131** onime koji bijaše uzrok njihova postojanja. Oni se nisu uzvisili kada su primili spasenje, kao da ništa prije njih nije postojalo, već priznaju da postoji početak njihova postojanja i da žele ovo: da upoznaju onoga koji je postojao

prije njih. No, ponajviše (rekoh) da su se poklonili otkrivenju svjetlosti u obliku munje i da su svjedočili da se ono ukazalo kao <njihovo> spasenje.

Ne samo oni koji su proizašli iz Logosa, o kojima jedino rekosmo da će ostvariti dobro djelo, već također i oni koji su iz njih proizašli u skladu sa dobrom naravi, sudjelovat će u počinku u skladu s obiljem milosti. Isto tako i oni koji su stvoreni iz želje za žudnjom ka moći, budući da imaju u sebi sjeme žudnje za moći, primit će nagradu za (svoja) dobra djela, naime oni koji su činili dobro i oni koji su za dobro bili predodređeni, ako s namjerom žele i žude napustiti taštu, svjetovnu ambiciju te se drže zapovijedi Gospodina **132** slave umjesto trenutačne časti, nasljeđujući vječno kraljevstvo.

Valja nam sada ujediniti uzroke i posljedice za one koji su od milosti i poriva, jer priliči reći ono što smo ranije spomenuli o spasenju svih onih sa desna, svih onih nemiješanih i miješanih, da jedne [s] drugima ujedinitimo. Sto se tiče počinka, koje je otkrivenje oblika <u> koji su vjerovali, (potrebno je) da ga popratimo prigodnom raspravom. Jer kada smo priznali kraljevstvo koje je u Kristu, pobjegli <smo> iz cijelog mnoštva oblika, nejedinstva i mijena. Jer kraj će primiti jedinstveno postojanje, kao što je jedinstven i početak, u kojemu nema muško - žensko, rob - slobodnjak, obrezan - neobrezan, anđeo - čovjek, već su svi jedno u Kristu. Kakva je oblika onaj koji isprva nije postojao? Otkrit će se da će postojati. Koja je priroda onoga koji je bio rob? Zauzet će svoje mjesto uz **133** slobodnjaka. Jer oni će primati viziju sve više po prirodi, a ne samo po malenoj riječi, kako bi vjerovali, i to samo kroz glas, da je tomu tako, da je obnova onoga što je bilo jedinstvo. Čak i ako su neki uzvišeni zbog ustrojstva, budući da su postavljeni kao uzroci stvari koje su nastale, budući da su aktivniji kao prirodne sile i budući da su željeni zbog tih stvari, anđeli i ljudi primit će kraljevstvo, potvrdu [i] spasenje. To su, dakle, uzroci.

Što se <njega> koji se utjelovio tiče, oni su ne dvojeći vjerovali da je on Sin nepoznatog Boga, o kojem se ranije nije govorilo i kojega se nije moglo vidjeti. Napustili su svoje bogove kojima su se ranije klanjali, kao i gospodare na nebu i zemlji. I prije nego ih je preuzeo, dok je još bio dijete, svjedočili su da je već počeo propovijedati, a kada je kao mrtav čovjek ležao u grobu, [anđeli] su pomislili da je živ te su [primili]

život **134** od onoga koji je umro. Prvo su zaželjeli da se brojni obredi i čuda, koji su se događali u hramovima u njihovo ime, vrše neprestano <kao> čin ispovijedanja. To jest, to se može činiti u njihovo ime, kroz njihov pristup njemu.

Pripremu koju nisu prihvatili oni odbaciše zbog onoga koji nije bio poslan s tog mjesta, no [dopustiše] to Kristu, za kojeg su vjerovali da postoji u [tom] mjestu iz kojega i oni uz njega dođoše, mjestu bogova i gospodara kojima su se pokoravali, klanjali im se i služili u imenima koja dobiše na zajam. - Dani su onome koji je od njih istinski određen. - Nakon njegova uzašašća, međutim, oni dobiše iskustvo spoznaje da je on njihov Gospodin, iznad kojih nema drugih gospodara. Dadoše mu svoja kraljevstva; digoše se sa svojih prijestolja; odrekoše se svojih kruna. On im se, međutim, razotkrio, iz razloga koje smo već spomenuli, njihova spasenja i [povratka] dobroj misli sve do [...] **135** [...] pratilac i anđeli [...] i obilje dobra [koje oni činiše] time. Bijahu im, stoga, povjereni obredi koji koriste odabranima, a njihovu opačinu uzvikuju do neba. Iskušavali su ih na vječnost zbog nedostatka poniznosti iz nepogrešivosti stvaranja, nastavljajući za njih s time sve dok sve ne oživi i ne napusti život, a njihova tijela [ostanu] na zemlji, služeći sve njihove [...], dijeleći [s njima] njihovu patnju [i] progone i stradanja, koji su se posvuda sručili na svece.

Što se tiče sluga <onog> zlog, iako zlo zavređuje uništenje, oni su u [...]. No zbog [...] koje je iznad svih svjetova, koje je njihova dobra misao i savez, Crkva će ih pamtit i kao dobre prijatelje i vjerne slugе, čim primi iskupljenje [od onoga koji dijeli] pomilovanje. Potom i [milost] koja je u nevjestinoj [ložnici] i [.....] u njezinu domu [.....] u toj misli davanja i onog koji [...] **136** Krist je s njom [i] očekivanjem Oca Sveukupnosti, jer ona će za njih stvoriti anđele kao vodiče i slugе.

I oni će misliti ugodne misli. Oni su njoj službe. Ona će im udijeliti pomilovanje za sve ono o čemu će eoni misliti. On je emanacija iz njih, tako da, kao što je i Krist [proveo] svoju volju koju je [stvorio i] uzvisio veličajnosti Crkve [i] njoj ih dao, tako da bude [njihova] misao. A ljudima daje [njihova] vječna počivališta, u kojima će počivati, [ostavljajući] iza sebe sklonost nepotpunosti, dok ih moć Plerome povlači naviše u veličajnoj velikodušnosti i slatkoći eona koji prapostoji. To je priroda cjelokupnog začeca onih koje je imao kad ih je obasjao [svjetlošću]

koju je razotkrio [...]. Kao što i njegov [...] koji će biti [...] tako isto i njegov [gospodar] [dok] je samo mijena u onima koji su se promijenili. **137** koja [...] po njemu [...] [...] reče, dok će hilici ostati sve do kraja zbog uništenja, jer neće odati svoja [imena], ako [se budu] ponovno vratili k onome što [neće biti]. Dok su bili [...] nisu bili [...] ali bijahu od koristi [u] vrijeme dok su [u tome] bili s njima, iako nisu bili [...] isprva. Ako [...] činiti nešto drugo što se tiče nadzora nad pripremama, [...] prije njih. - Jer iako neprestano koristim te riječi, njegov smisao nisam razumio. - Neki [starješine ...] njega [veličinu.] **138** svi [...] anđeli [...] riječ i [zvuk] trublje on će objaviti veliki i potpuni oprost sa prelijepog istoka, iz nevjestine ložnice koja je ljubav Boga Oca [...] u skladu s moći koja [...] veličine [...] slatkoće [...] njega, jer on sebe razotkriva veličajnostima [...] svoje dobrote [...] hvala, vladavina, [i] [slava] kroz [...] Gospodina Spasitelja, Iskupitelja svih onih koji pripadaju onome koji je ispunjen Ljubavlju, kroz njegova Duha Svetoga, od danas pa na vijeke vjekova. Amen.

IVANOV APOKRIF

(II,1,III,1, IV,1 i BG 8502,2)

Uvod:

FREDERIK WISSE

Ivanov apokrif značajno je djelo mitološkog gnosticizma. Uzimajući kao okvir otkrivenje koje uskrsli Krist predaje Ivanu, sinu Zebedeja, ovaj traktat nudi vrlo jasan prikaz stvaranja, pada i spasenja čovječanstva; mitološki je opis u velikoj mjeri nastao po uzoru na prva poglavlja Knjige Postanka. Zapisi crkvenih otaca ukazuju na to da su neki od njih bili upoznati sa sadržajem *Ivanovog apokrifa*: učenja izvjesnih gnostika koje je opisao Irenej vrlo su slična kozmološkim učenjima u ovome traktatu. Iako Irenej po svemu sudeći nije poznavao *Ivanov apokrif* u ovome obliku, izvjesno je da je glavni dio učenja iz traktata postojao prije 185. g. n. e., kad je nastalo Irenejevo djelo *Protiv hereza*. *Ivanov apokrif* koristio se u Mezopotamiji sve do VIII. stoljeća.

Ivanov apokrif nudi odgovore na dva osnovna pitanja: Koje je porijeklo zla? Kako možemo pobjeći od zala ovoga svijeta i vratiti se u naš nebeski dom? Kozmogonija, usprkos egzotičnim detaljima, također traži odgovore na ova pitanja. Najviše se božanstvo definira uz pomoć apstraktnog grčkog koncepta savršenstva, savršenstva koje isključuje antropomorfizam i bilo kakvu upletenost u svijet. Iz ovog vrhovnog božanstva emaniraju bića svjetlosti, uključujući i Krista i Sofiju.

Po *Ivanovu apokrifu* do pada je došlo kada je Sophia poželjela roditi biće bez odobrenja muža ili velikog Duha, stvorivši tako monstruoznog stvoritelja-boga Yaldabaotha, koji je posjedovao nešto od majčinih moći svjetlosti. Yaldabaoth stvorio anđele da vladaju svijetom i pomognu u stvaranju čovjeka; sam čovjek stvoren je na sliku savršenog Oca, koja se odrazila u vodi. Čovjek je oživio kada Yaldabaoth na prijevru biva naveden da udahne u njega moć svjetlosti. Time između moći svjetlosti i moći tame otpočinje neprekidna borba za vlast nad onime što je u čovjeku božansko. Zle sile smještaju čovjeka u materijalno tijelo kako bi ga držale zatočenim, te stvaraju ženu i seksualnu žudnju kako bi se ono božansko čim više raspršilo i otežalo mu bijeg. Na poslijetku Krist biva poslan na zemlju da spasi čovječanstvo, podsjećajući ljude na njihovo nebesko porijeklo. Samo se oni koji posjeduju ovo znanje i koji su živjeli asketskim životom mogu vratiti u kraljevstvo svjetlosti; ostali se uvijek iznova rađaju sve dok konačno ne prihvate spasonosno znanje.

Poznate su nam tri verzije *Ivanovog apokrifa*. III,1 i BG,2 predstavljaju neovisne koptske prijevode kraćeg grčkog revidiranog teksta. Ovdje je preveden onaj duži revidirani tekst. Brojevi stranica i redaka dani su za II,1, osim u IV,1 očuvanog teksta, što je zbog pisarske greške bilo izostavljeno iz II,1.

Nauk [spasitelj], i [otkrivenje] otajstava, [i] onoga što u tišini leži skriveno, [čak i onoga čime] poučavaše Ivana, učenika [svoga].

[A] jednoga [dana] Ivanu, [bratu] Jakovljevu - obojica su sinovi Zebedejevi - u blizini hrama pride farizej imenom Arimanij, i reče mu, "Gdje je gospodar tvoj [kojega] si slijedio?" A on mu [reče], "Vratio se [tamo] odakle je i došao." Farizej [mu reče, "Prijevarom vas je taj Nazarećanin] zaveo, i napunio vam [uši lažima], i zatvorio je [vaša srca (i) odvojio vas] od predaja [vaših očeva."]

[Kako] ja, [Ivan] čuh ove riječi, [okrenuh] se od hrama i [otidoh na samotno mjesto]. I s velikom tugom [u srcu, rekoh], "Kako [je imenovan] spasitelj, i zašto ga je [Otac] poslao [na ovaj svijet], [i tko je njegov] Otac koji [ga posla, i kakav] je [taj] eon [kamo ćemo otići?] I što je [mislio kad nam je rekao], 'Ovaj eon [u koji odlazite je od vrste [vječnih] eona', [a nije nas poučio] ništa [o tom potonjem."]

I odmah, [čim to pomislih], gle! [nebo se rastvori i] zasja sve pod kapom nebeskom stvoreno, i [čitav se svijet] zatrese. **2** [Uplaših se, i] vidjeh u svjetlu kako kraj mene [stoji mladić]. I pred mojim očima od mladića [posta] starac, pa [promijeni svoj] lik (opet) i pretvori se u slugu. Ne bijaše to [mnoštvo] preda mnom, već [obličje] u svjetlu mnogostrukih oblika, i [obličja] se pojavljivahu jedno kroz drugo, [a] to je [obličje] imalo tri oblika.

I reče mi, "Ivane, Ivane, zašto sumnjaš, i zašto [se] bojiš? Ova ti je slika poznata, nije li tako? - ne boj se! - Ja sam onaj koji je [s vama] zauvijek. Ja [sam Otac], ja sam Majka, ja sam Sin. Ja sam onaj neokaljan i vječni. I [dođoh sad da te poučim što jest [i što bješe] i što će doći i [proći], kako bi [spoznao] ono neotkriveno [i ono otkriveno, i kako bih te poučio] o [nepokolebljivoj rasi] savršenog [Čovjeka]. [Podigni, stoga] svoje [lice] i [počuj] ono što ću ti danas [reći], [i] [prenesi to svojim] srodnim dušama koji [su od nepokolebljive] rase savršenog Čovjeka."

[I zamolih ga] da [to čujem, a on mi reče], "Onaj Jedini jest kraljevstvo nad kojime ništa drugo ne postoji. [On je taj koji postoji] kao [Bog] i Otac svekolikosti, Onaj [nevidljivi] koji je iznad [svega, i koji postoji kao] vječnost, [u] čistoj svjetlosti koju nijedno [oko] ne može vidjeti.

On [je] nevidljivi [Duh] o kojem nije prikladno [misliti] kao o bogu, ili čemu sličnome. Jer, on je uzvišeniji od bogova, i ništa drugo nad njime ne postoji, niti 3 je itko njemu gospodar. [On] ne [postoji] u nečemu nižemu [od sebe, jer sve što postoji] postoji u njemu. (IV 4, 9-10: [On je taj koji je uspostavio]) sebe. [On je vječan], jer njemu [ništa ne] treba, jer [on] je potpuno savršenstvo. Njemu ništa nije [nedostajalo] [što] bi ga upotpunilo; [jer] on je uvijek savršen u [svjetlosti]. On je [bezgraničan], jer, nitko [prije njega] nije postojao da mu postavi granice. On je neistraživ [jer] nije postojao nitko prije njega tko bi [ga proučio. On je] neizmjeran jer nije [bilo] nikoga [prije njega tko bi ga izmjerio]. [On je nevidljiv jer ga nitko] nije vidio. [On je vječan] jer [postoji] na vječnost. On je [neopisiv jer] nije bilo nikoga prije njega tko bi ga pojmio i [o njemu] govorio. Za njega ne postoji ime jer [nije bilo nikoga prije njega] tko bi [mu] ga nadjenuo.

On je [neizmjerana svjetlost], čista, sveta [(i) besprijeekorna]. On je neopisiv, [budući da je savršen] u svojoj neuništivosti. (On) [nije] savršenstvo, blaženstvo ili božanstvo, već je on nešto daleko uzvišenije od svega toga. On niti je tjelesan [niti] bestjelesan, niti velik [niti] malen. [Nemoguće je] reći, 'Kolika [je njegova širina?]', ili, 'Kolika je njegova dubina?', jer nitko to ne može [spoznati]. On nije samo jedno od [bića, on je] daleko uzvišeniji. I [nije samo] [(jednostavno) uzvišeniji], već ni sama njegova bit nije [dio] eona ili vremena, jer onaj koji čini dio [eona], unaprijed je za to predodređen. Niti vrijeme mu [nije] dodijeljeno, [jer] on ništa ne prima od nekog drugog. Jer, onome koji nekomu pretihodi, ne [nedostaje] ništa što bi od [takvog] primio, već će [prije] ovaj potonji njega u nadi gledati u 4 njegovu svjetlu.

Veličanstveno je to [savršenstvo]. On je čist, neizmjeran [um]. On je eon koji rađa eone. On je [život] - i daje život. On je blagoslovljeni koji rađa blagoslov. On je znanje koje stvara znanje. [On je] dobrota koja dobrotu rađa. [On je] milosrđe i iskupljenje - [koje rađa milosrđe]. On je milost koja rađa milost, [ne] zato jer je posjeduje, već zato što pruža neizmjerano, nepojmljivo [svjetlo].

[Kako da] ti o njemu [govorim]? Njegov je [eon] neuništiv, u spokoju postojeći, i u [tišini i miru], (i) on je stariji [od svega. Jer, on] jest glava [svih] eona, [i] on je taj koji ih dobrostivošću svojom krijepi. Jer, nitko ne [poznaje] [stvari neopisive, niti] razumije što [je neizmjerano],

izuzev onoga koji je [od] njega potekao, (od) Oca. On [sam] nam je to [rekao]. On je taj koji sebe vidi u njegovu svjetlu, svjetlu koje [ga] obavi-
ja, svjetlu koje je izvor vode života. On je taj koji na svaki način ispu-
njava [sve] [eone], (i) koji svoju sliku [vidi] u izvoru [Duha]. On je taj
koji je svoju žudnju stavio u [vodu]-svjetlost, [što je] izvor [čiste svjet-
losti] - voda [koja] ga okružuje.

I [misao je njegova stvorila] djelo i otkrila se, [ukazala] pred njim u
[sjaju] svjetlosti. Ovo je prva [moć, koja bijaše] prije svih (i) [koja po-
teče] iz njegova uma, Ona [je preteča Svega] - njezina svjetlost [svijet-
li poput njegove] svjetlosti - [savršena] moć koja je prikaz nevidljivog,
djevičanski Duh koji je savršen. [Prva moć], slava Barbelo, savršena **5**
slava u eonima, slava otkrivenja, slavila je djevičanski Duh, i izricala
mu hvale, jer zbog njega je nastala. To je prva misao, njegova slika; i
ona je sve rodila, jer ona je ta koja je prije sviju njih, Majka-Otac, prvi
čovjek, Duh sveti, trostruko muški, trostruko moćni, trostruko imeno-
vani androgin, i vječni eon među nevidljivima, prvi koji je potekao.

"<Ona> zatraži od nevidljivog, djevičanskog Duha - Barbelo - da
joj podari predspoznaju. I Duh pristade. Kako on [pristade], tako pred-
spoznaja nastaje, i stade uz predmisao; potekavši iz misli nevidljivog,
djevičanskog Duha. I slavila je njega [i] njegovu savršenu moć, jer
zbog nje je ona nastala.

"I ona zatraži ponovo da joj se podari [neuništivost], i on pristade.
Kako on [pristade], tako je neuništivost [nadošla], i zauzela svoje mjes-
to uz misao i predspoznaju. I slavila je Onoga koji je nevidljiv i Barbe-
lo, zbog koje oni nastadoše.

"I Barbelo zatraži da joj se podari život vječni. I nevidljivi Duh pri-
stade. I kako je pristao, vječni život nadođe, i [oni mu pristupe] i stado-
še slaviti nevidljivog [Duha] i Barbelo, nju zbog koje oni nastadoše.

"I ona još jednom zatraži da joj se podari istina, i nevidljivi Duh pri-
stade. (IV 8, 24f.: I [kako] on pristade), istina se pojavi i oni pristupiše i
stadoše slaviti nevidljivog, **6** vrsnog Duha i njegovu Barbelo, nju zbog
koje svi oni nastadoše.

"To je pet eona Očevih, koji je prvi čovjek, slika nevidljivoga Du-
ha; to je predmisao koja jest Barbelo, i misao, i predspoznaja, i neuniš-
tivost, i život vječni, i istina. To je androginih pet eona, što čini deset
eona, što je Otac.

"I on pogleda Barbelo čistom svjetlošću koja obavlja nevidljivi Duh i njegovom iskrom, i ona s njime začne. I rodi iskru svjetla čija svjetlost nalikovaše blagoslovljenosti, no koja ne bijaše jednaka njegovoj veličini. To bijaše jedino rođeno dijete Majke-Oca; to bijaše jedini potomak, jedini rođenac Oca, čistog Svjetla.

"I nevidljivi, djevičanski Duh radovaše se svjetlu koje je nastalo, onome što bi rođeno od prve moći njegove predmisli koja jest Barbelo. I pomaza ga svojom dobrotom dok ovo ne postade savršeno, ne manjkajući niti jedne dobrote, jer ga bješe pomazao dobrotom nevidljivog Duha.

"I ovaj mu priđe da primi svoje pomazanje. I čim ga je primio od Duha, stade slaviti Duh sveti i savršenu predmisao zbog koje nastade.

"I zatraži da mu poda sudruga, koji je um, i on pristade (IV 10, 14: [rado]). I kada je nevidljivi Duh pristao, 7 nastade um, i priđe Kristu slaveći njega i Barbelo. I svi oni nastade u tišini.

"I um poželje učiniti djelo putem riječi nevidljiva Duha. I njegova volja postade misao i ukaza se uz um; i svjetlo ju stade slaviti. Riječ je slijedila volju, jer, kroz riječ je Krist, božanski Autogen, sve stvorio. I život vječni, <i> volja njegova, i um, i predspoznaja priđoše i stadoše slaviti um njegov i Barbelo, zbog kojih nastade.

"I Duh sveti upotpuni božanskog Autogena, sina svoga, skupa sa Barbelo, da bi kao božanski Autogen mogao pričiti moćnome i nevidljivome, božanskome Duhu, on, Krist, kojem ovaj moćnim glasom iskaza počast. On nastade iz predmisli. I nevidljivi, djevičanski Duh postavi božanskoga Autogena istine ponad svega. I ispod njega, i istine koja je u njemu, postavi svaku vlast, kako bi spoznao Svekolikost, koja bijaše nazvana imenom uzvišenijim od svih imena. To će ime biti otkriveno onima koji to zavrijede.

"Iz svjetlosti koja je Krist, i neuništivosti, na poticaj Duha četiri se svjetla ukažu iz božanskoga Autogena, a on je znao da će doći 8. Tri (su) volja, misao i život, a četiri moći su razumijevanje, milost, opažanje i razboritost. A milost pripada svjetlosnom eonu Armozelu, koji je prvi anđeo. I tri su druga eona uz ovaj eon: milost, istina i oblik. A druga (je) svjetlost Oriela, koji bi postavljen iznad drugog eona. I tri su eona uz njega: predodžba, opažanje i pamćenje. A treće je svjetlo Davethai, koji bi postavljen iznad trećeg eona. Tri su druga eona uz nje-

ga: razumijevanje, ljubav i ideja. I četvrti eon bi postavljen iznad četvrtog svjetla Eleletha. I tri su druga eona uz njega: savršenstvo, mir i mudrost. Ovo su četiri svjetla koja se pridružiše božanstvenom Autogenu, (i) ovo je dvanaest eona koji se pridružiše sinu veličanstvenoga, Autogenu, Kristu, uz volju i dar nevidljivog Duha. I dvanaest eona pripada sinu Autogena. I sve bijaše ustoličeno voljom Duha svetoga, kroz Autogena.

"I iz predznanja savršenog uma, otkrivenjem volje nevidljivog Duha i volje Autogenove, savršeni se Čovjek (ukaza), prvo otkrivenje, i istina. On je taj kojeg djevičanski Duh nazva Pigera-Adamas, i kojeg postavi iznad **9** prvoga eona sa onim veličanstvenim, Autogenom, Kristom, uz prvo svjetlo Almozela; i uz njega su moći njegove. Onaj nevidljivi dade mu duhovnu, nepobjedivu moć. I on progovori i stade slaviti i hvaliti nevidljivi Duh, govoreći, 'Zbog tebe sve nastade, i sve će se tebi vratiti. Hvalit ću i slaviti tebe i Autogena i eone, trojstvo: Oca, Majku i Sina, savršenu moć.'

"I on postavi svog sina Seta iznad drugog eona, uz prisustvo drugog svjetla Oriela, a u trećem eonu sjeme Setovo bi postavljeno nad treće svjetlo Daveithaia. I duše svetaca bijahu (ondje) postavljene. U četvrtom eonu postavljene bijahu duše onih koji ne poznaju Pleromu i onih koji se nisu odmah pokajali, već su ustrajale neko vrijeme, da bi se na koncu ipak pokajale; one su uz četvrto svjetlo Eleletha. To su stvorenja koja slave nevidljivi Duh.

"I Sofija Epinoja, koja je eon, začeo misao od sebe i misao o nevidljivom Duhu i predznanju. I poželje stvoriti obličje bez privole Duha - on to nije odobrio - i bez svog družbenika, bez njegove privole. I iako bez njegova pristanka, i bez dogovora, i iako je pomislila bez pristanka Duha i znanja svog dogovora, ona (ipak) rodi. **10** I zbog nepobjedive snage koja bješe u njoj, njezina misao ne ostade jalova, već se izrodi iz nje nešto što bje nesavršeno, i liku njezinom nenalik, zbog toga što ga je rodila bez svog družbenika. I ne bješe njoj slično, već bje drukčijeg obličja.

"I kad je uvidjela [posljedicu] svoje žudnje, ona izmijeni oblik i postaje guja lavljeg lica, očiju nalik bljesku zasljepljujućih plamenova. I ona ga otjera od sebe i istjera iz tog mjesta da ga nitko od besmrtnika ne vidi, jer rodila ga je u neznanju. I obavila ga je oblakom svjetlosti i

postavila prijestolje sred oblaka da ga ne vidi nitko osim Duha Svetoga kojeg zovu majka sviju. I dade mu ime Yaldabaoth.

"To je prvi arhont koji od majke preuze veliku moć. I odvojio se od nje i udaljio od mjesta gdje je rođen. Kad je ojačao stvorio je sebi druge eone plamenom zasljepljujuće vatre (koja) još postoji. I udružio se s vlastitom ohološću koja bje u njemu, i stvorio moći sebi podređene. Ime prve jest Athoth, kojeg naraštaji znaju pod imenom [žetelac]. Drugi je Harmas, koji je [oko] zavisti. Treći je Kalila-Oumbri. Četvrti je Jab-el. Peti je Adonaiou, koji se zove i Sabaoth. Šesti je Kain, kojeg naraštaji ljudi zovu sunce. Sedmi je Abel. Osmi je Abrisene. Deveti je Job-el. **11** Deseti je Armoupieel. Jedanaesti je Melceir-Adonein. Dvanaesti je Belias, koji stoji nad dubinama Hada. I postavio je sedam kraljeva nad sedam nebeskih svodova, i pet nad dubinama ponora, da nad njima vladaju. I podijelio je s njima svoju vatru, no nije im dao ništa od moći svjetlosti koju uze od majke, jer on je tama neznanja.

"I kada se svjetlo izmiješalo s tamom, tama je zasjala. I kada se tama izmiješala sa svjetlom, svjetlo potamni i posta niti svjetlost niti tama, već pepeljast sumrak.

"Slabi arhont posjeduje tri imena. Prvo ime je Yaldabaoth, drugo je Saklas, a treće Samael. I bezbožan je u svojoj oholosti, jer reče, 'Ja sam Bog i nema drugog Boga do mene', jer u svojoj je snazi on neuk o mjestu iz kojeg je potekao.

"I arhonti stvoriše za sebe sedam moći, a svaka od moći za sebe stvori šest anđela, i tako nasta 365 anđela. I tijela im uz ime idu: prvi je Athoth, ovčjeg lica; drugi je Eloaiou, magarećeg lica; treći je Astaphaios, s licem [hijene]; četvrti je Yao, s licem sedmoglave [zmije]; peti je Sabaoth, zmajeva lica; šesti je Adonin, s licem majmuna; sedmi je Sabbede, s licem sjajne vatre. Ovo je broj sedam koji čini tjedan.

"No Yaldabaoth je imao od svih njih mnogo više **12** lica, kako bi pred svakime od njih, shodno svojoj želji, kada je između serafina, imao drugo lice. I dijelio je svoju vatru s njima; i posta stoga nad njima gospodar. Zbog moći slave koju je posjedovao od majčine svjetlosti, on se proglasi Bogom, ne pokoravajući se mjestu iz kojeg je potekao. I ujedinio je sedam moći u svojoj misli, s vladarima koji bijahu uz njega, i učinio je to svojom rječju. Imenovao je svaku silu počevši od najviše: prva je dobrota sa prvim (vladarom), Athothom; druga je predspoznaja sa

drugime, Eloaioom; i treća je Astraphaio (II naknadna je ruka prepravila u: i treće je božanstvo sa trećime, Astrophaioom); četvrta je gospodstvo sa četvrtim, Yaoom; peta je kraljevstvo sa petim, Sabaothom; šesta je zavist sa šestim, Adoneinom; sedma je razumijevanje sa sedmim, Sabbateonom. I svaka je na jednome nebeskome svodu. I svakome je dano ime u skladu sa slavom koja pripada nebesima za [uništenje] sila. U imenima koja [im] je njihov Začetnik nadjenuo bijaše moć, no imena koja su im dana u skladu sa slavom nebeskom znače za njih uništenje i bespomoćnost. Oni stoga imaju dva imena.

"I (IV 20, 11: stvorivši [] sve, on ih stade oblikovati po uzoru na prvonastale eone, kako bi ih **13** učinio neuništivima. On sam neuništive nije vidio, no moć koja bijaše u njemu od njegove majke, stvori u njemu obličje svijeta. I kada je vidio oko sebe sve stvoreno, i mnoštvo anđela oko sebe koji su iz njega potekli, on im reče, 'Ja sam ljubomorani Bog i ne postoji drugi Bog osim mene.' No izgovorivši to, on otkri anđelima oko njega okupljenim da postoji drugi Bog. Jer, da drugi ne postoji, na koga bi on bio ljubomorani?

Majka se tad uznemiri, postavši, kako jarkost njezina svjetla stade gasnuti, svjesna nedostatka. I ona potamni, jer ne bješe privoljela svog družbenika.

Rekoh, "Gospodine, što znači to da se uznemirila?", a on se nasmiješi i reče, "Nemoj misliti da je to, kao što Mojsije reče, 'nad vodom'. Kad je uvidjela bezboštvo i krađe koje je njezin sin počinio, ona se pokajala. Nadvladao ju je zaborav u tami neznanja, i nju obuze sram. (IV 21, 13-115:1 nije se usudila vratiti, već je nastavila tumarati). A tumaranje je taj njezin nemir.

"I samovoljnik uze moć od svoje majke, misleći, u svojoj neukosti, da ne postoji nitko drugi osim njegove majke. I kada je vidio mnoštvo anđela od njega stvorenih, on se nad sve njih uzvisi.

"I kad je majka uvidjela nesavršenost ruha tame, znala je da se njezin družbenik nije s njome usuglasio, i pokajala se **14**, i gorko zaplakala. Cijela je pleroma čula molitvu njezinog pokajanja, i molila u njeno ime nevidljivi, djevičanski Duh. (IV 22, 5-7:1 on pristade; i kada je nevidljivi Duh pristao), Duh sveti izlije se na nju iz cijele njihove plerome. Jer, njezin družbenik nije k njoj sišao, već joj je prišao kroz pleromu kako bi ispravio nedostatak. I bi tako povedena naviše, ne do svog

eona, već iznad svoga sina, kako bi ostala u nonadi dok ne ispravi svoj nedostatak.

"I glas se začu od uzvišenog eona-neba: 'Čovjek postoji, i sin Čovječiji.' I začu to glavni arhont Yaldabaoth, i, ne znajući otkud dolazi, pomisli da je to glas njegove majke. A on ih pouči, svetog i savršenog Majku-Oca, cijeloj predspoznaji, i slici nevidljivoga koji je Otac svega i zbog kojeg sve nastade, on, prvi Čovjek. Jer otkri sebe u ljudskom obliku.

"I cijeli eon glavnog arhonta zadrhta, i zatresu se temelji ponora. I u vodama koje bijahu iznad tvari, dno se zasvijetli ukazanjem njegove slike koja se razotkrila. I kada su pogledali moćnici i glavni arhont, vidjeli su dno u bijeloj svjetlosti, i kroz svjetlo oni vidješe sliku u vodi. **15**

"I on reče svima koji su do njega došli, "Stvorit ćemo čovjeka na sliku Boga i po našem obličju, kako bi lik njegov nama postao svjetlo.' I stadoše stvarati svak od svojih moći i svojstava koja mu bjehu dana, i svaki je od njih unio nešto svoje u lik kojeg je vidio u njegovu prirodnu (obliku). I stvoriše biće prema obličju prvoga, savršenoga Čovjeka, i rekoše, 'Nazvat ćemo ga Adam, kako bi njegovo ime za nas postalo moć svjetlosti.'

"I započnu moći: prva, dobrota, stvori kost-dušu; druga, predspoznaju, stvori mišić-dušu; treća, božanstvenost, stvori tijelo-dušu; četvrta, gospodstvo, stvori koštanu srž-dušu; peta, kraljevstvo, stvori krv-dušu; šesta, zavist, stvori kožu-dušu; sedma, razumijevanje, stvori kosu-dušu. I pride mu mnoštvo anđela, i prime od moći sedam tvari prirodna (oblika) kako bi pravilno rasporedili udove i pobrinuli se da svi dijelovi tijela pravilno rade.

"Prvi poče stvarati glavu. Eteraphaope-Abron mu stvori glavu. Meniggesstroeth stvori njegov mozak; Asterechme (stvori) desno oko; Thaspomocha stvori lijevo; Yeronumous (stvori) desno uho; Bisso-um (stvori) lijevo; Akioreim (stvori) nos; **16** Banen-Ephroum (stvori) usne; Amen (stvori) zube; Ibikian (stvori) kutnjake; Basiliademe (stvori) krajnike; Achcha (stvori) resu u ždrijelu; Adaban (stvori) vrat; Chaaman (stvori) kralješke; Daercho (stvori) grlo; Tebar (stvori) (IV 25, 4—5: desno rame; [... (stvori)]) lijevo rame; Mniarcon (stvori) (IV 25 6-7:

desni lakat; [... (stvori)] lijevi lakat; Abitriion (stvori) desnu podlakticu; Evanthen (stvori) lijevu podlakticu; Krys (stvori) desnu šaku; Beluai (stvori) lijevu šaku; Treneu (stvori) prste desne ruke; Balbel (stvori) prste lijeve ruke; Kriman (stvori) nokte na rukama; Astrops mu (stvori) desnu stranu prsa; Barroph mu (stvori) lijevu; Baoum (stvori) desno rame; Ararim (stvori) lijevo rame; Areche (stvori) trbuh; Phthave (stvori) pupak; Senaphim (stvori) abdomen; Arachethopi (stvori) desna rebra; Zabedo (stvori) lijeva rebra; Barias (stvori) (IV 25, 19-20: desni kuk; Phnouth) lijevi kuk; Abenlenarhei (stvori) moždinu; Chnoumeninorin (stvori) kosti; Gesole (stvori) želudac; Agromauna (stvori) srce; Bano (stvori) pluća; Sostrapal (stvori) jetru; Anesimalar (stvori) slezenu; Thopithro (stvori) crijeva; Biblo (stvori) bubrege; Roeror (stvori) tetive; Taphreo tijelu (stvori) kralježnicu; Ipouspoboba (stvori) vene; Bineborin (stvori) arterije; Atoimenpsephei, od njega je dah koji je u svakome od udova; Entholleia (stvori) svo meso; Bedouk (stvori) lijevu stranu stražnjice (?); Arabeei (stvori) lijevi penis; Eilo (stvori) testise; Sorma (stvori) genitalije; Gorma-Kaiochlabar (stvori) desno bedro; Nebrith (stvori) lijevo bedro; Pserem (stvori) bubrege desne noge; Asaklas (stvori) lijevi bubreg; Ormaoth (stvori) desnu nogu; Emenun (stvori) lijevu nogu; Knyx (stvori) 17 desnu goljenicu; Tupelon (stvori) lijevu goljenicu; Achiel (stvori) desno koljeno; Phnene (stvori) lijevo koljeno; Phiouthrom (stvori) desno stopalo; Boabel na njemu (stvori) prste; Trachoun (stvori) lijevo stopalo; Phikna na njemu (stvori) prste; Miamai (stvori) na stopalima nokte; Labernioum -.

"A nad svima njima postavljeni bijahu: Zathoth, Armas, Kalila, Jabel, (IV 26, 19-20: Sabaoth, Kain, Abel). A u udovima posebno djelovaše glava Diolimodraza, vrat Yammeax, desno rame Yakouib, lijevo rame Verthon, desna ruka Oudidi, lijeva ruka Arbao, prsti desne ruke Lampno, prsti lijeve ruke Leekaphar, desna strana prsa Barbar, lijeva strana prsa Imae; grudni koš Pisandriaptes, zglob desnog ramena Koadde, zglob lijevog ramena Odeor, desna rebra Asphixix, lijeva rebra Synogchouta, trbuh Arouph utrobu Sabalo, desno bedro Charcharb, lijevo bedro Chthaon, sve genitalije Bathinoth, desna noga Choux, lijeva noga Charcha, desna goljenica Aroer, lijeva goljenica Toechtha, desno koljeno Aol, lijevo koljeno Charaner, desno stopalo Bastan, prsti na njemu Archentechtha, lijevo stopalo Marephnouth, prsti na njemu Abrana.

"Sedmero ima moć nad svima ovima: Mihael, Uriel, Asmenedas, Saphasatoel, Aarmouriam, Richram, Amiorps. Oni koji vladaju čulima (su) Archendekta; onaj koji vlada upijanjem (je) Deitharbathas; onaj koji vlada zamišljanjem (je) Oummaa; onaj koji vlada sastavljanjem je **18** Achiararam, a nad cijelom je silom Riaramnacho.

"I određeno je da demoni cijelog tog tijela dolaze iz vrućine, hladnoće, vlažnosti i suhoće. Majka sviju njih je tvar. Vrućinom gospodari Phloxopha; hladnoćom gospodari Oroorrothos; onaj koji gospodari suhoćom (jest) Erimacho; a onaj koji gospodari vlažnošću (je) Arthuro. A majka sviju njih, Onorthochrasaei, između njih stoji, budući neograničena, i sa svima se njima miješa. Ona uistinu jest tvar, jer ona ih sve hrani.

"Četiri su glavna demona: Ephememphi koji pripada užitku, Yoko koji pripada žudnji, Nenentophni koji pripada žalosti, Blaomen koji pripada strahu. Majka sviju njih je Aesthesis-Ouch-Epi-Ptoe. I iz četiri demona potekoše strasti. Iz žalosti (proizadoše) zavist, ljubomora, nevolja, jad, bol, bešćutnost, tjeskoba, žaljenje itd. Iz užitka nastaje velika bezbožnost, i oholi ponos, i slične stvari. Iz žudnje (proizlazi) ljutnja, bijes, gorčina i gorka strast, nezasitnost i slične stvari. Iz straha (proizlazi) strava i poniženje, agonija i sram. Sve su ovo podjednako stvari dobre kao i zle, a uvid u njihovu istinsku (narav) jest Anaro, glava materijalne duše, **19** jer ona pripada uz sedam čula, Ouch-Epi-Ptoe.

"Ovo je broj anđela: njih je zajedno 365. I svi su na tome radili, sve dok, ud po ud, nisu dovršili prirodno i materijalno tijelo. Nad ostalim strastima vladaju neki drugi, koje ti ne spomenuh, no ako želiš o njima znati, sve je zapisano u knjizi Zaratustrinoj. I svi su anđeli i demoni radili dok nisu stvorili prirodno tijelo. A proizvod je njihov dugo vremena ležao nepomičan.

"I kad je majka zaželjela povratiti moć koju je podarila glavnome arhontu, skrušeno se obratila Majci-Ocu Sveukupnosti, najmilostivijem. On posla, svetim ukazom, pet svjetala do mjesta gdje su anđeli glavno-ga arhonta. I posavjetovaše ga da upotrijebi moć majke, i rekoše Yaldabaothu, 'Dahni mu u lice nešto od duha koji je u tebi, i on će ustati.' I ovaj mu udahnu svoga duha koji je moć njegove majke; on (to) nije znao, jer postojao je u neznanju. I moć majke prijeđe iz Yaldabaotha u prirodno tijelo, koje bjehu oblikovali po liku onoga koji je od početka postojao. I pokrenu se okrijepljeno tijelo, i zasja.

"Ostale moći **20** odmah postaše ljubomorne, jer on je nastao od svih njih, one dadoše svoje moći čovjeku, a njegova umnost posta veća nego u njih koji ga stvoriše, i veća od prvog arhonta. I kada uvidješe njegov sjaj, i njegovu nadmoćnu umnost, i kad uvidješe da je oslobođen bezbožnosti, uzeše ga i baciše u najniže predjele tvarnosti.

"No Blaženi Majka-Otac, Dobrostitiv i Milostiv, imao je milosti spram moći majke koja bješe uzeta od prvog arhonta da bi oni (arhonti) nadjačali prirodno i vidljivo tijelo. I dobrim Duhom i svojom velikom milošću on posla ispomoć Adamu, svjetlosnu Epinoju koja iz njega potječe i zove se Život. Ona pomogne stvorenju i potrudi se oko njega, obnavljajući ga do njegove potpunosti i poučavajući ga o silasku njegova sjemena, (i) o uzlazu, (koji je) njegov silazak. Sjajna Epinoja bijaše skrivena u Adamu, kako arhonti za nju ne bi znali, i kako bi uspjela otkloniti majčin nedostatak.

"I čovjek nastade zbog sjene svjetla koja je u njemu, a umnost njegova bi nadmoćnija od svih onih koji ga stvoriše. Kada su ga ugledali shvatili su da je njegova umnost nadmoćnija, i posavjetovaše se sa svim arhontima i anđelima. I uzeše vatru i zemlju **21** i vodu i pomiješaše ih sa četiri vatrena vjetra, i, spojivši ih, prouzročiše veliku pomutnju. I uvedoše (Adama) u sjenu smrti kako bi (ga) ponovo oblikovali od zemlje, vode, vatre i duha kojem je porijeklo u tvari, što je neznanje tame i žudnje, i njihova patvorenog duha. To je grobnica novostvorenog tijela kojom razbojnici obaviše čovjeka, okovi zaborava; i on posta smrtnan. On je prvi koji se spustio, i ovo je prvi raskol. No Epinoja svjetlosti koja bje u njemu, ona će biti ta koja će oživjeti njegovu misao.

"I arhonti ga uzeše i postaviše u raj, i rekoše mu, 'Jedi, to ti je na volju,' jer, njihov je užitak gorak, a ljepota iskvarena. I varka je njihov užitak, a njihova stabla su bezbožnost, plodovi na njima smrtni su otrov, a njihovo obećanje je smrt. I usred raja postaviše svoje drvo života.

"Poučit ću vas tajni njihova života, planu kojeg su zajednički skovali, obličju njihova duha. Korijen ovoga (drveta) je gorak, i njegove su grane smrt, sjena njegova je mržnja, i varljivost se skriva u lišću, cvijet njegov je melem zla, plodovi su mu smrt i žudnja je u njegovu sjemenju, i ono klija u tami. Had je **22** prebivalište onih koji s njega kušaju, a počivalište im je tama.

"I oni stadoše ispred onoga što zovu drvom spoznaje dobra i zla, što je Epinoja svjetlosti, stadoše tamo kako (Adam) u svojoj potpunosti ne bi pogledao naviše i ugledao golotinju svoje sramotnosti. No, ja bijah taj koji ih je naveo da jedu."

Rekoh spasitelju, "Gospodine, zar nije zmija bila ta koja je Adama poučila da jede?" Spasitelj se nasmiješi i reče, "Zmija ih je poučila da jedu iz bezbožnog stvaranja, požude (i) uništenja, kako bi im on (Adam) bio od koristi. A on (Adam) je znao da je njemu (glavnom arhontu) neposlušan zbog svjetlosti Epinoje koja je u njemu, zbog koje su njegove misli ispravnije od misli glavnog arhonta. I (taj potonji) poželje povratiti moć koju mu je sam dao, i baci stoga zaborav na Adama."

Upitah spasitelja, "Što je to zaborav?" A on reče, "Ne kako je Mojsije rekao (i) kako si ti čuo. U svojoj prvoj knjizi on reče, 'Tada Jahve, Bog, pusti tvrd san na čovjeka' (Post 2, 21), no (to bijaše) njegovo opažanje. Jer on isto tako kroz proroka reče, 'Otežaj salom srce tom narodu, ogluš mu uši, zaslijepi oči, da očima ne vidi, da ušima ne čuje i srcem da ne razumije' (Iz 6, 10).

"Epinoja svjetlosti sakrila se tada u njemu (Adamu), a glavni je arhont poželje izvaditi iz njegova rebra. No Epinoia svjetlosti neuhvatljiva je, i iako ju je tama progonila, nije ju dohvatila. I izvukao je iz njega samo dio moći, i stvorio još jedno biće, u obličju žene, nalik Epinoji koja mu se ukazala. I u žensko je stvorenje unio dio koji je **23** oduzeo od moći čovjeka, a ne kao što je Mojsije rekao, 'njegovo rebro'.

"I on (Adam) ugleda ženu pored sebe. I u toj mu se ženi ukazala svjetlosna Epinoja, i podigla je veo s njegova uma. I on se otriježni od opijenosti tamom, i prepozna odraz nasuprot sebi, i reče, 'Ovo uistinu jest kost moje kosti i tijelo moga tijela.' I zato će čovjek ostaviti oca i majku, da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo. Oni će mu poslati družicu, i on će napustiti svog oca i svoju majku. {...}

"Naša je sestra Sophia u svojoj nevinosti sišla kako bi ispravila nedostatak. Ona se stoga zove Život, i majka je svih živih, u predspoznaji o vladavini nebesa (IV 36, 18-20: i [] njemu []). I kroza nju okusili su savršeno Znanje. I ukazah se u obličju orla na drvetu spoznaje, koje je Epinoja iz predznanja o čistoj svjetlosti, kako bi ih poučio i probudio ih iz dubina sna. Jer, oboje bijahu pali i prepoznali svoju golotinju. Epinoja im se ukazala u obliku svjetlosti (i) probudila njihovu misao."

"I kada je Yaldabaoth uvidio da su se od njega udaljili, prokle svoju zemlju. Našao je ženu kako se **24** priprema za svojega muža. Gospodario je njenom mišlju iako je poznavao otajstvo iz svetog ukaza. A oni su se bojali okriviti ga. I on otkri svojim anđelima neznanje koje bje u njemu. I izbacio ih je iz raja i odjenuo ih mrklim mrakom. I glavni arhont vidje djevicu kako stoji kraj Adama, i vidje da se u njoj ukazala svjetlosna Epinoia života. Yaldabaoth bijaše pun neznanja. I kada je predznanje o Sveukupnosti (to) primijetilo, ono nekog posla da istrigne život iz Eve.

"I glavni ju je arhont zaveo i začeo u njoj dva sina; prvi i drugi (su) Eloim i Yave. Eloim ima lice medvjeda, a Yave ima lice mačke. Jedan je od njih krepostan, no drugi to nije. (IV 38, 4-6: Yave je krepostan, no Eloim to nije.) Yavea je postavio nad vatrom i vjetrom, a Eloima je postavio nad vodom i zemljom. I s namjerom da obmane, nazva jednoga Kain a drugog Abel.

"Spolni se odnošaj nastavio do dana današnjeg zbog glavnoga arhonta, i u nju koja pripada Adamu on zasadi spolnu žudnju. I iz odnošaja on stvori preslike tijela, i zavede ih svojim patvorenim duhom.

"I nad kneževinama postavi dva arhonta kako bi vladala nad grobom. Kada je Adam prepoznao obličje svog vlastitog predznanja, on rodi obličje **25** sina čovječjeg, i nazva ga Set po uzoru na rasu eona. Isto tako, i majka posla dolje svoj duh koji je u njezinom obličju, i presliku onih koji su u pleromi, jer ona će pripremiti prebivalište za eone koji će sići. I on ih navede da piju iz vode zaborava, iz glavnoga arhonta, kako ne bi znali otkuda su potekli. Sjeme je ostalo i pomagalo (mu) neko vrijeme, da se Duh, kad izađe iz svetih eona, može uzvisiti i izliječiti ga od nedostatka, kako bi cijela pleroma mogla (ponovo) postati sveta i bezgrešna."

Upitah spasitelja, "Gospodine, hoće li sve duše tad sigurno biti uznesene u čistu svjetlost?" On mi odgovori i reče, "Velika se pitanja rađaju u tvome umu, i teško ih je objasniti ikome osim onima koji su od rase nepokolebljivih. Oni na koje će se spustiti Duh života, i (s kojima) će imati moć, ti će biti spašeni i postat će savršeni i vrijedni veličajnosti, i bit će na tom mjestu pročišćeni od sve bezbožnosti i zavodjenja zla. I neće više imati drugih briga osim vječnosti, prema kojoj će se od tog trenutka potpuno usmjeriti, bez ikakva gnjeva, zavisti, ljubomore, žudnje ili pohlepe za bilo čime. Ništa na njih ne utječe osim samo bivanje

u tijelu, kojeg oni nose dok, u nadi očekuju trenutak kada će se susresti **26** sa primateljima (tijela). Takvi su vrijedni neuništivoga, vječnog života i poziva. Jer, oni će sve izdržati i sve će istrpjeti, kako bi okončali dobru bitku i naslijedili život vječni."

Rekoh mu, "Gospodine, što je s dušama onih koji to ne čine, (a) na koje se moć i Duh spustio, (IV 40,24-25: hoće li biti odbijene?" On mi odgovori i reče, "Ako) se Duh (IV 40, 24-25: na njih spustio), one će svakako biti spašene i promijenit će se (na bolje). Moć će se spustiti na sve ljude, jer bez nje se ne može opstati. I nakon što se rode, ako ojača Duh života, i moć nadodje i okrijepi dušu, tad je nitko ne može navesti na put zla. No, oni na koje se lažni duh spusti, bit će njime privučeni i skrenut će s pravoga puta."

Upitah, "Gospodine, kamo će otići duše takvih kada napuste svoje tijelo?" On se nasmiješi i reče mi, "Duša, u kojoj moć nadjača lažni duh, jaka je i bježi od zla, i uz pomoć vječnoga biva spašena i uznesena da počiva među eonima."

Upitah, "Gospodine, gdje će otići duše onih koji, usprkos tome, nisu spoznali kome pripadaju?" A on mi reče, "Nizak je duh u takvima **27** dobio na snazi kada su posrnuli. On opterećuje takvu dušu i navodi je na zla djela, i baca je u zaborav. I nakon što izađe iz (tijela), preuzimaju je oni koji su nastali iz arhonta, bacaju je u lance i zatvaraju, i uz nju su sve dok se ona ne oslobodi zaborava i primi znanje. I ako tako dosegne savršenstvo, ona biva spašena."

Rekoh, "Gospodine, kako se duša može smanjiti i vratiti u prirodu svoje majke ili u čovjeka?" A on se obradova što ga to upitah, i reče mi, "Ti si uistinu blagoslovljen, jer razumiješ! Duša treba pratiti drugu, jer u njoj je Duh života. Kroza nju ona biva spašena, i ne prelazi više u drugo tijelo."

Rekoh, "Gospodine, gdje će završiti duše onih koji isto nisu znali, a okrenuli su se na drugu stranu?" On mi reče, "Na mjesto gdje odlaze anđeli siromaštva bit će odvedene, na mjesto gdje ne postoji okajanje. Tamo će i ostati, a oni koji su hulili duh bit će mučeni, i vječnom kaznom kažnjeni."

Rekoh, "Gospodine, odakle je došao lažni duh?" On mi na to reče, "Majka-Otac neizmjerne milosti, Duh Sveti, koji je milostiv i **28** koji s vama suosjeća, to jest, Epinoja predspoznaje svjetlosti, on je podi-

gao potomstvo savršene rase, probudio njihovu misao, i čovjekovo vječno svjetlo. Kada je glavni arhont shvatio da su ga ovi nadvisili - da ga umnošću nadilaze - on poželje prisvojiti njihovu misao, ne znajući da ga ovi u umnosti nadilaze, i da ih on neće moći ugrabiti.

"I skova plan sa svojim moćima, i skupa oni počiniše preljub sa Sofijom, i gorka se sudbina tako kroz njih rodi, koja je posljednja od izmjenjivih uza. Ona je od naravi izmjenjive, i jača je i snažnija od one s kojom su se bogovi udružili, i anđeli i demoni, i svi naraštaji do dana današnjeg. Jer, iz te sudbine potekoše svi grijesi i nepravde, bogohulstva i okovi zaborava i neznanja, i sve neumoljive zapovijedi i ozbiljni grijesi i velike bojazni. I sve što je stvoreno oslijepi, kako ne bi spoznalo Boga iznad sebe. A njihovi grijesi, zbog okova zaborava, bijahu skrivani. Oni su sapeti ograničenjem i vremenom i trenutkom, jer (sudbina) nad svime gospodari.

"A on se (glavni arhont) pokaja zbog svega što je iz njega nastalo, i poželje potopom **29** zbrisati djelo čovječje. No veličanstvena svjetlost predspoznaje upozori Nou, i objavi (to) svom potomstvu, sinovima čovječjim. I ne bje kako je Mojsije rekao, 'Pred vodama potopnim uđu s Noom u korablju' (Post 7,7), već se sakriše na jedno mjesto, ne samo Noa, već i mnogi drugi ljudi nepokolebljive rase. Otiđoše na to mjesto i sakriše se u oblak svjetlosti. Noa prepozna svog vladara, a ona koja pripada svjetlosti bješe s njim, obasjavajući, jer je on (glavni arhont) čitav svijet zavio u tamu.

"I on skova plan sa svojim moćima, i posla svoje anđele kćerima čovječim, kako bi neke od njih za sebe uzeli, i iz svog užitka stvorili potomstvo. Isprva nisu imali uspjeha, i okupe se stoga ponovo i zajedno skuju plan. I stvore lažni duh, nalik Duhu koji se spustio, kako bi njihove duše zatrovali. I anđeli izmijeniše svoja obličja, i preuzeše obličja muževa (kćeri čovječjih), ispunivši ih duhom tame, koji su za njih izmiješali, i zlom. I doniješe zlato i srebro i darove, i bakar i željezo i kovu, i još štošta. I stadoše upravljati ljudima, a oni ih počеше slijediti **30** u velike nedaće, i uz pomoć mnogih varki odvedoše ljude na stranputicu. I ostare (ljudi) bez da su iskusili zadovoljstvo. I pomru, ne uspjevši iznaći istinu, i spoznaju o Bogu istine. I sve što je stvoreno posta zauvijek tako robljem, od postanka svijeta do dana današnjeg. I ženili su se i rađali djecu u tami, u skladu s obličjem svoga duha. I zatvorili su svoja srca, i otvrdnuli zbog krutosti lažnoga duha, sve do dana današnjeg.

"I zato sam se ja, savršena Pronoja svega, prometnuo u svoje sjeme, jer prvi sam postojao, posvuda. Ja sam bogatstvo svjetlosti; ja sam sjećanje plerome.

"I uputih se u kraljevstvo tame, i ustrajah sve dok se nisam obreo usred tog zatvora. I temelji su se kaosa potresli, a ja se sklonih od njih i njihove bezbožnosti, i oni me nisu prepoznali.

"I vratih se ponovo, drugi put. Od onih sam koji pripadaju svjetlosti, ja, sjećanje Pronoje. I uniđem u središte tame, u Had, sa željom da (ispunim) svoju zadaću. I temelji su se kaosa potresli, kako bi se urušili na one koji su u kaosu, i kako bi ih uništili. I ja opet pobjegoh do svojeg korijena svjetlosti kako ovaj ne bi bio uništen prije vremena.

"I vratih se ponovo, treći put - ja, svjetlost koja u svjetlosti postoji, i sjećanje Pronoje - kako bih unišao u središte tame i u **31** Had. I lice svoje ispunih svjetlošću upotpunjenja njihovog eona. **I unišavši u središte njihova zatvora, koji je zatvor njihova tijela, rekoh, 'Tko čuje, nek ustane iz svog dubokog sna.' A on zaplaka, i gorke suze brišući, reče, 'Tko me to zaziva, i odakle je došla ova nada, meni koji sam u zatvorskim uzama?' Rekoh mu, 'Ja sam Pronoja čiste svjetlosti; ja sam misao djevičanskog Duha, koji te do časnoga mjesta uznio. Ustani, i upamti što si čuo, i slijedi svoj korijen, mene, milostivog, i čuvaj se anđela siromaštva i demona kaosa, i svih onih koji te obmanjuju, i čuvaj se dubokog sna i zatvora Hada.'**

"I, uzdigavši ga, zapečatim ga u svjetlosti vode sa pet pečata, kako smrt više ne bi nad njime vladala.

"A sad, kad sam ti sve rekao, sad ću uzići do savršenog eona. Sve što rekoh, rekao sam kako bi ti to mogao zapisati, i u potaji prenijeti svojim srodnim dušama. Jer, to je otajstvo nepokolebljive rase."

I spasitelj mu to iznije, da ovaj to zapiše i čuva. I reče mu, "Proklet neka je svatko tko ovo zamijeni za neki dar, ili hranu, piće ili odjeću, ili bilo što drugo." **32** I nakon što mu je ovo potajno iznio, on nesta. Ovaj potom ode do drugih učenika, i prenese im sve što mu je spasitelj rekao.

Isus Krist, Amen.

Ivanov apokrif

EVANĐELJE PO TOMI (II,2)

Uvod:

HELMUT KOESTER

Evandjelje po Tomi zbirka je Isusovih izreka. Uvod u pojedinu izreku, ili skupinu izreka (svih 114 izreka nije pronađeno u rukopisu, no većina današnjih znanstvenika slijedi tu numeraciju) u većini slučajeva glasi, "Isus (im) reče", a ponekad i sa pitanjem ili konstatacijom učenika. Samo je u jednom slučaju (13) izreka produljena u podužu raspravu između Isusa i učenika. Postoji nekoliko vrsti izreka sačuvanih u *Evandjelju po Tomi*, mudre izreke (poslovice), parabole, eshatološke izreke (proročanstva), te pravila namijenjena zajednici. U ovome se dokumentu pojavljuju redosljedom koji ne otkriva nikakav poseban plan ili sustav. Ponekad se manje skupine izreka pojavljuju zajedno zbog sličnosti po obliku ili asocijacijama.

Koptsko *Evandjelje po Tomi* prevedeno je s grčkoga. Fragmenti tog evandjelja u izvornoj, grčkoj verziji, sadržani su u Papirusima Oxyrhynchus 1, 654 i 655, koji su otkriveni i objavljeni početkom 20. stoljeća, no koji su prepoznati kao dijelovi *Evandjelja po Tomi* tek po otkriću koptske knjižnice Nag Hammadi. Prvi od tih grčkih papirusa sadrži izreke 26-30, 77, 31-32 (tim redosljedom!), a druga dva sadrže izreke 1-7 i 36-40. Barem jedan od tih grčkih fragmenata proizlazi iz rukopisa napisanog prije 200. g. n.e, što znači da se grčka verzija tog evandjelja u Egiptu koristila već u drugom stoljeću.

Autorstvo evandjelja pripisuje se Didymosu Judi Tomi, odnosno, Judi "blizancu" (i aramejska riječ *toma* i grčka *didymos* znače "blizanac"). U Sirijskoj crkvi, (Juda) Toma je bio poznat kao Isusov brat koji je utemeljio crkve na Istoku, posebice u Edesi (prema nešto kasnijoj predaji, on je putovao čak do Indije). Drugi kršćanski spisi istočnih crkava također su se pripisivali tom apostolu; primjerice *Djela Tomina*, a najvjerojatnije i *Knjiga Tomina*, koja je otkrivena kao dio knjižnice Nag Hammadi (II,7). Potonji zapis, kao i *Evandjelje po Tomi*, najvjerojatnije su napisani u Siriji. Dvojbeno je, međutim, da li je izvorno sastavljen na aramejskom, a tek potom prevedeni na grčki, iako su mnoge izreke, poput najstarijih izreka iz kanonskih evandjelja, najprije kružile na aramejskom, Isusovom jeziku.

Za velik broj izreka iz *Evandjelja po Tomi* nalazimo paralele u novozavjetnim evandeljima, u sinoptičkim evandeljima (po Mateju, Marku i Luki), kao i u *Evandjelju po Ivanu* (sličnosti s potonjim osobito su značajne; usp. npr. izreke 13, 19, 24, 38, 49, 92). Poznato je da se neke izreke nalaze i u nekanonskim evandeljima, posebice u *Evandjelju po Hebrejima* (usp. izreku 2), te *Evandjelju po Egipćanima* (usp. izreka 22), koja su kružila u drugom stoljeću, što potvrđuje i Klement Aleksandrijski (oko 180-200.). Izravna veza *Evandjelja po Tomi* s drugim nekanonskim evandeljima ipak

je veoma upitna. Mnogo je zanimljivija veza *Evandjelja po Tomi* s kanonskim evanđeljima. Dok potonji svi sadrže velike segmente narativnih materijala, u prvome nema tragova takvih materijala. Već zbog same ove činjenice ne možemo naš dokument smatrati eklektičkim izvatkom iz novozavjetnih evanđelja. Usporedimo li oblik i izričaj pojedine izreke s oblikom u kojemu su one sačuvane u Novom zavjetu, u većini se slučajeva čini kako je *Evandjelje po Tomi* zadržalo izvorniji oblik tradicionalne izreke (u nekoliko slučajeva u kojima tomu nije tako, sve navodi na zaključak da je na koptski prijevod utjecalo prevoditeljevo poznavanje novozavjetnih evanđelja), ili da predstavlja verzije koje se neovisno temelje na izvornijim oblicima. Nešto izvorniji i kraći oblici naročito su očit u Tominim parabolama (usp. izreke 8, 9, 57, 63, 64, 65, 96, usp. 109).

Po svom je žanru *Evandjelje po Tomi* slično jednom od izvora kanonskih evanđelja, takozvanom Izvoru Sinoptičkih Izreka (često zvanom "Q" od njemačke riječi *Quelle*, "izvor"), koji su koristili i Matej i Luka. Doista, mnoge izreke pronađene u ovome dokumentu bile su i dijelovi tog izvora novozavjetnih evanđelja. S druge strane, *Evandjelje po Tomi* također sadrži i posve drugačije starije izreke, čije paralele nalazimo u Evanđelju po Ivanu, Markovu evanđelju 4,21-25, pa čak i u Prvoj poslanici Korinćanima (usp. izreku 17 i 1 Kor 2,9). Nadalje, izreke koje se odnose na budući dolazak Sina Čovječjega, tako karakteristične za "Q" (usp. Lk 12,8, 10; 17,22, 24,26), uopće ne postoje. *Evandjelje po Tomi* možemo, stoga, smatrati srodnom, no posve neovisnom zbirkom izreka. U svom najizvornijem obliku, ono vjerojatno potječe iz prvog stoljeća (nastanak "Q" obično se smješta u sredinu prvog stoljeća).

Niti koptski prijevod niti grčki fragmenti nisu očuvali to evanđelje u njegovu najstarijem obliku. Da je tekst mijenjan u procesu prijenosa, pokazuju čak i usporedbe s postojećim koptskim i grčkim tekstovima. Najstariji oblik najvjerojatnije je sadržavao mudre izreke i Isusove eshatološke izreke, te brojne parabole. Te vrste izreka, čak i one koje nemaju paralele u novozavjetnim evanđeljima (naročito parabole 97 i 98), moguće pripadaju najstarijem sloju predaje. Dok "Q" naglašava eshatološko iščekivanje dolaska "Kraljevstva Božjeg", *Evandjelje po Tomi*, u svom najstarijem obliku, naglašava otkrivanje mudrosti, ili "Kraljevstva Očevog", putem spoznaje (gnosis) sebe (usp. izreka 3), vođene Isusovim izrekama. Takvo shvaćanje spasenja slično je onome izraženom u mnogim odlomcima Evanđelja po Ivanu, u kojem je otkrivanje istine i života vezano uz Isusove riječi (Iv 6,63; 8,51). Prva izreka iz *Evandjelja po Tomi* programatski to naglašava, tumačenje izreka istovjetno je pronalaženju vječnog života.

U daljnjoj povijesti i razvoju *Evandjelja po Tomi*, mudro tumačenje Isusovih izreka poprima jasniji oblik pod utjecajem gnostičke teologije, iako je djelo nemoguće pripisati nekoj posebnoj gnostičkoj školi ili sljedbi. Tema prepoznavanja sebe opširnije je razrađena u izrekama (usp. 50,51) koje govore o spoznaji čovjekovog božanskog porijekla, koje se ne odnosi čak ni na Adama, iako je "nastao iz velike moći" (usp. izreku 85). Spasenje se postiže svlačenjem svega onoga što je od ovog svijeta (usp. izreke 21, 37,56). Učenici moraju "biti samo prolaznici" u ovostranom varljivom postojanju (usp. 42). Postojanje idealnoga gnostičkog učenika opisano je izrazom "samotnjak", koji se odnosi na čovjeka koji je za sobom ostavio sve ono što ljudsko biće veže uz ovaj svijet (usp. izreke 16, 23, 30 i 76). Čak i žene mogu postići taj cilj, ako postignu "muškost" samotnog postojanja (izreka 114).

Ovo su tajne riječi koje je živi Isus izrekao a Juda Toma Blizanac zapisao.

(1) I on reče, "Tko protumači ove riječi, taj neće iskusiti smrt."

(2) Isus reče, "Neka onaj tko traži ne prestane tražiti sve dok ne nađe. Kada pronade, naći će se zapanjen, i vladat će nad svime."

(3) Isus reče, "Ako vam oni koji vas vode kažu, 'Gledajte, kraljevstvo je gore na nebu', tada će vas ptice nebeske preteći. Ako vam kažu, 'Ono je u moru', tada će vas preteći ribe. Kraljevstvo je zapravo u vama, i ono je izvan vas. Kada sebe prepoznate, bit ćete prepoznati, **33** i shvatit ćete da ste sinovi živog oca. No, ako se ne prepoznate, tad živite u siromaštvu, i sami ste to siromaštvo."

(4) Isus reče, "Čovjek u poodmakloj dobi pitat će bez oklijevanja dijete staro sedam dana za mjesto života, i on će živjeti. Jer mnogi koji su prvi postat će posljednji, i postat će jedan jedini."

(5) Isus reče, "Prepoznaj ono što ti je pred očima, i otkrit će ti se ono što je skriveno. Jer, ne postoji ništa skriveno što neće izaći na vidjelo."

(6) Njegovi ga učenici upitaše i rekoše, "Želiš li da postimo? Kako da se molimo? Da dajemo milodare? I kako da se hranimo?"

Isus reče, "**Ne lažite, i ono što vam je mrsko ne činite**; jer, sve je otkriveno pred licem neba; ne postoji ništa skriveno što neće izaći na vidjelo, i nema te tajne koja neće biti otkrivena."

(7) Isus reče, "Blago lavu koji postane čovjek kada ga čovjek pojede; proklet je čovjek kojega lav pojede i postane čovjekom."

(8) I on reče, "Čovjek je nalik mudrom ribaru koji je bacio svoju mrežu u more i odatle je izvukao punu sitnih riba; i među njima pronašao jednu veliku ribu. Mudri je ribar sve sitne ribe **34** bacio u more i bez napora izabrao veliku ribu. Tko ima uši da čuje, neka čuje."

(9) Isus reče, "I sijač iziđe, zagrabi (sjeme), i razbaca ga. Nešto sjemenja pade na put; dođoše ptice i pozobaše ga. Još sjemenja pade na stijenju, ne uhvati korijenu u zemlji, i ne pusti klasja. Drugo, pak, pade u trnje; ovo uguši sjemenje, i crvi ga pojedu. A nešto sjemenja pade na dobro tlo, i dade dobar urod, od šezdeset i sto dvadeset mjera."

(10) Isus reče, "Bacio sam vatru na svijet, i evo, sada bdijem nad njome dok se ne rasplamti."

(11) Isus reče, "Ovo nebo će proći, i ono iznad njega će proći. Mrtvi nisu živi i oni koji su živi neće umrijeti. Kada ste pojeli ono što je mrtvo, učiniste ga živim. Kad nađete svoj počinak u svjetlosti, što ćete činiti? Na dan kada ste bili jedno, postali ste dvoje. Sada kad ste dvoje, što ćete činiti?"

(12) Učenici rekoše Isusu, "Znamo da ćeš nas napustiti. Koga da slijedimo nakon što se to dogodi?"

Isus im reče, "Gdje god bili, krenite ka Jakovu Pravedniku, za kojeg su stvoreni nebo i zemlja."

(13) Isus reče svojim učenicima, "Usporedite me s nečim i recite mi komu sam nalik."

Šimun Petar mu reče, "Nalik si anđelu pravedniku."

Matej mu reče, **35** "Nalik si mudrome filozofu."

Toma mu reče, "Učitelju, moja usta uopće ne mogu izreći komu si nalik."

Isus reče, "Nisam ja tvoj učitelj, jer si se ti opio sa zapjenjena vrutka kojeg sam ja otvorio."

I on ga uze, povuče ga na stranu, i reče mu tri riječi. Kad se Toma vratio drugovima oni ga upitaše, "Što ti je Isus rekao?"

Toma im reče, "Kad bi vam kazao samo jednu riječ koju mi reče, uzeli biste kamenje i bacili ga na me; i iz kamenja bi buknila vatra i spalila vas."

(14) Isus im reče, "Postite li, u vama će se probuditi grijeh; molite li, bit ćete prokleti; dajete li milodare, naudit ćete svojem duhu. Kad ođete u druge zemlje i prolazite njezinim predjelima, ugoste li vas, jedite što vam posluže; i liječite bolesne među njima. Jer, ono što uđe u vaša usta neće vas ukaljati, već će vas ukaljati ono što izađe iz vaših usta."

(15) Isus reče, "Kada ugledate onog koji nije rođen od žene, prostrite se licem prema zemlji i klanjajte mu se. Taj je vaš Otac."

(16) Isus reče, "Ljudi možda misle da sam došao svijetu donijeti mir. Ne znaju da sam neslogu došao donijeti zemlji, vatru, mač i rat. Jer, petero će ih biti **36** u kući, troje će biti protiv dvoje, i dvoje će biti protiv troje, otac će biti protiv sina i sin protiv oca. I oni će stajati samotno."

(17) Isus reče, "Dat ću vam ono što ni jedno oko ne vidje, i što ni jedno uho ne ču, i što nijedna ruka ne dotaknu, i što se nikad u ljudsko-
me umu nije pojavilo."

(18) Učenici kazaše Isusu, "Reci nam kakav će biti naš svršetak."

Isus reče, "Znači li to da ste otkrili početak, kad tražite svršetak? Jer, tamo gdje je početak, bit će i kraj. Blago onome koji svoje mjesto nađe u početku; taj će spoznati kraj, i neće okusiti smrti."

(19) Isus reče, "Blago onome koji je postao prije nego je nastao. Postanete li moji učenici i poslušate li moje riječi, ovo će vam kamenje služiti. U Raju za vas postoji pet stabala, koja se ne mijenjaju ni ljeti ni zimi, i kojima lišće ne opada. Onaj tko ih upozna neće iskusiti smrti."

(20) Učenici rekoše Isusu, "Pričaj nam, kakvo je kraljevstvo nebesko?"

On im reče, "Poput sjemena gorušice, najmanjeg od svog sjemenja. Ali kad ono padne na obrađenu zemlju, iz njega izraste velika biljka koja pruža okrilje pticama nebeskim."

(21) Marija reče Isusu, "Komu su tvoji učenici nalik?"

On reče, "Nalik su **37** djeci koja posjedaše na tuđe polje. Kada vlasnici polja dođu, kazat će, 'Ostavite nam naše polje'. Oni će se pred njima svući ne bi li im ga prepustili i dali im njihovo polje. Zato kažem, ako gospodar kuće zna da će doći tat, on će ga budan dočekati, i neće mu dopustiti da pretura po njegovom domu, njegovu kraljevstvu, i opljačka ga. Vi, isto, bdijte suočeni sa svijetom. Velikom se snagom oboružajte, da razbojnici nemaju pristupa, jer, nedaće koje očekujete (sigurno) će doći. Neka se među vama nađe čovjek od razuma. Kada urod dozrije, da hitro sa srpom u ruci dođe i požanje ga. Tko ima uši da čuje, neka čuje."

(22) Isus vidje dojenčad kako siše, i reče svojim učenicima, "Ova dječica koju doje, nalik su onima koji ulaze u kraljevstvo."

Upitaše ga, "Hoćemo li, ako smo kao djeca, ući u kraljevstvo?"

Isus im reče, "Kada iz dva načinite jedno, i kada postignete da unutarne bude kao vanjsko, i vanjsko kao nutarne, i gornje kao donje, i ako iz muškog i ženskog načinite jedno, tako da muško nije muško a žensko da nije žensko; i kada stavite oči namjesto očiju, i ruku na mjesto gdje ruka dolazi, i stopalo na mjesto stopala, i obličje na mjesto obličja, tada ćete ući u [kraljevstvo]." **38**

(23) Isus reče, "Vas ću izabrati, jednoga od tisuću, i dvoje od deset tisuća, i stajat će kao jedan jedini."

(24) Njegovi mu učenici rekoše, "Pokaži nam mjesto gdje prebivaš, jer neophodno nam je tražiti ga."

On im reče, "Tko ima uši, neka čuje. U čovjeku od svjetla je svjetlost, i on cijeli svijet osvjetljava. Kada on ne svijetli, tad je tama."

(25) Isus reče, "Ljubi brata svoga kao dušu svoju, čuvaj ga kao zjenicu svoga oka."

(26) Isus reče, "Vidiš trun u oku brata svojega, a u vlastitome ne vidiš balvan. Kada izvadiš balvan iz svojega oka, jasno ćeš vidjeti kako da izvadiš trun iz bratovog."

(27) <Isus reče,> "Ako ne postite od svijeta, nećete pronaći kraljevstvo. Ako Sabat ne uzimate kao Sabat, Oca nećete vidjeti."

(28) Isus reče, "Stadoh nasred svijeta i ukazah im se u tijelu. Sve ih nađoh opijene; među njima ne nađoh nijednoga koji je žedan. I moja se duša ražalosti nad sinovima čovječjim, jer u svojem srcu oni su slijepi i ne posjeduju vid; prazni su došli na ovaj svijet, i prazni ga žele napustiti. No, sada su opijeni. Kada se okanu svojega vina, tek tada će se pokajati."

(29) Isus reče, "Kada se tijelo pojavi radi duha, to je čudo. Ali kada se duh pojavi radi tijela, tada je to čudo nad čudima. Uistinu, čudim se **39** kako se to veliko bogatstvo našlo usred tog siromaštva."

(30) Isus reče, "Gdje su tri boga, tamo su bogovi. Gdje su dva ili jedan, tamo sam ja s njime."

(31) Isus reče, "Nitko nije prorok u svojem selu; nijedan liječnik ne liječi one koji ga poznaju."

(32) Isus reče, "Grad sagrađen i utvrđen na visokom brdu, ne može pasti, niti se može sakriti."

(33) Isus reče, "Sa krovova svojih razlasite ono što svojim ušima čujete. Jer, nitko ne pali svjetiljku da bi je pokrio, niti je sakriva, već je postavlja tako da svatko tko uđe i izađe vidi njezino svjetlo."

(34) Isus reče, "Ako slijepac vodi slijepca, obojica će pasti u jamu."

(35) Isus reče, "Nitko ne može ući u kuću snažnoga čovjeka i silom je zauzeti a da mu prvo ne sveže ruke; tek tada mu (može) kuću opljačkati."

(36) Isus reče, "Ne brinite se od zore do mraka, i od mraka do zore što ćete odjenuti."

(37) Njegovi učenici rekoše, "Kada ćeš nam se razotkriti i kada ćemo te vidjeti?"

Isus reče, "Kada se razgolitite bez osjećaja stida, i kada svoju odjeću stavite pod noge poput malene djece, i izgazite je, tek tada [ćete vidjeti] **40** sina onog živoga, i nećete se uplašiti."

(38) Isus reče, "Često ste željeli čuti ove riječi koje vam govorim, a nemate ih od koga drugoga čuti. Doći će dan kada ćete me tražiti (a) nećete me naći."

(39) Isus reče, "Farizeji i pisari uzeli su ključeve spoznaje (gnosis) i sakrili ih. Oni sami u nju nisu stupili, niti su pustili one koji su to poželjeli. Ali vi budite mudri kao zmije i nevini kao golubice."

(40) Isus reče, "Trs bijaše posađen izvan Oca, no kako ne bje učvršćen, bit će iščupan s korijenom i uništen."

(41) Isus reče, "Tko god ima nešto u ruci, dat će mu se još, a onome tko nema ništa, uzet će se i ono malo što ima."

(42) Isus reče, "Budite prolaznici."

(43) Učenici mu rekoše, "Tko si ti, da nam takve stvari govoriš?" <Isus im reče>, "Iz onoga što vam govorim vi ne shvaćate tko sam, i postajete nalik židovima, koji (ili) vole stablo a mrze njegov plod, (ili) vole plod a mrze stablo."

(44) Isus reče, "Tko na Oca huli, bit će mu oprošteno, i tko na Sina huli, bit će mu oprošteno, no onome tko huli na Duha Svetoga, neće biti oprošteno, niti na zemlji niti na nebu."

(45) Isus reče, "Grožđe se ne bere sa trnja, niti se smokve beru s češljike, jer oni ne donose ploda. Dobar čovjek **41** iz svoje riznice iznosi dobro; zao čovjek zlo iznosi iz svoje riznice, koja je njegovo srce, i zle riječi govori. Jer, iz obilja srca on iznosi zlo."

(46) Isus reče, "Od onih koji su rođeni od žene, od Adama do Ivana Krstitelja, nema većega od Ivana Krstitelja koji (pred njim) ne bi trebao oboriti pogled. No ja vam rekoh, tko god među vama postane dijete, upoznat će kraljevstvo, i postat će većim od Ivana."

(47) Isus reče, "Nemoguće je jednom čovjeku jahati dva konja, (ili) napeti dva luka. I niti jedan sluga ne može služiti dvojici gospodara;

osim ako jednog ne poštuje, a drugoga ne prezire. Nitko ne pije staro vino a da odmah potom želi kušati novo. I ne ulijeva se novo vino u stare mjehove, da se ne raspuknu; ne ulijeva se niti staro vino u novi mi-jeh, da se ne pokvari. Ne prišiva se stara krpa na novo ruho, jer bi se ras-paralo."

(48) Isus reče, "Ako dvoje sklopi mir u istoj kući, reći će brdu, 'Po-makni se', i ono će se pomaknuti."

(49) Isus reče, "Blago samotnima i izabranima, jer vi ćete naći kra-ljevstvo. Iz njega ste došli, i u nj ćete se vratiti."

(50) Isus reče, "Kada vas pitaju, 'Odakle dolazite?', recite im, 'Doš-li smo iz svjetlosti, iz mjesta gdje se svjetlost sama iz sebe rađa, [sama sebe] ustoličuje, **42** i kroz lik se njihov očituje'. Ako vas pitaju 'Tko ste?', odgovorite, 'Mi smo njegovi sinovi, i odabranici živoga Oca'. Ako vas pitaju, 'Koji je znak Oca vašega u vama?', kažite im, 'Kreta-nje i spokoj'."

(51) Njegovi mu učenici rekoše, "Kada će mrtvima biti dan spokoj, i kada će doći novi svijet?" On im reče, "Ono što iščekujete već je doš-lo, ali vi to ne prepoznajete."

(52) Njegovi mu učenici rekoše, "Dvadeset i četiri proroka govorilo je u Izraelu, i svi su oni govorili u tebi."

On im reče, "Izostavili ste živoga koji je pred vama, i (samo) ste go-vorili o mrtvima."

(53) Njegovi mu učenici rekoše, "Je li obrezivanje potrebno ili nije?"

On im reče, "Da je potrebno, otac bi ih već obrezane u njihovoj maj-ci začinjao. No, istinsko obrezivanje, u duhu, posvema je postalo po-trebno."

(54) Isus reče, "Blago siromašnima, jer vaše je kraljevstvo nebesko."

(55) Isus reče, "Tko ne mrzi svojega oca i majku svoju ne može mi biti učenicom. I tko ne mrzi svoju braću i sestre, i ne uzme križ svoj po-put mene, neće me biti dostojan."

(56) Isus reče, "Tko god je spoznao ovaj svijet, otkrio je truplo, a tko je truplo otkrio, ovaj ga svijet nije dostojan."

(57) Isus reče, "Kraljevstvo je Očevo poput čovjeka koji ima [dobro] sjeme. Neprijatelj je njegov došao pod okriljem noći **43** i među dobro

sjeme zasijao korov. Čovjek nije dozvolio da taj korov počupaju; reče im, 'Brinem se da ćete, čupajući korov, s njim počupati i pšenicu'. Jer, na dan žetve korov će postati vidljiv; i tad će ga počupati i spaliti."

(58) Isus reče, "Blago onome koji je patio, jer on je pronašao Život."

(59) Isus reče, "Gledajte živoga dok ste živi, kako ga ne biste poslije smrti uzaludno pokušavali naći."

(60) <Vidješe> Samaritanca kako nosi janje na putu ka Judeji. On reče svojim učenicima, "Zašto ovaj čovjek nosi janje?"

Odgovoriše mu, "Da ga ubije i pojede."

On im reče, "On ga neće pojesti dok je ono živo, nego tek kada ga ubije i kada ono postane leš."

Rekoše mu, "Drugačije to ne može učiniti."

On im reče, "I vi isto, potražite sebi mjesto pokoja, kako ne biste postali leš i bili pojedeni."

(61) Isus reče, "Dvoje će na jednom krevetu počivati, jedno će umrijeti, drugo će živjeti."

Saloma upita, "Tko si ti, čovječe, da ... na moj krevet liježeš i za mojim stolom jedeš?"

Isus joj reče, "Ja sam onaj koji je postao od nepodjeljivog. Dano mi je nešto od mog Oca."

<...> "Tvoja sam učenica."

<...> "Zato kažem, ako je uništen, bit će ispunjen svjetlom, no ako se podijeli, postat će ispunjen tamom."

(62) Isus reče, "Svoja otajstva govorim onima [koji su dostojni **44** mojih] otajstava. Ono što čini tvoja desnica, neka ti lijevica ne zna."

(63) Isus reče, "Bio jednom bogat čovjek, koji je imao mnogo novca. Rekao je, 'Upotrijebit ću svoje bogatstvo da sijem, žanjem, sadim, i punim svoja skladišta plodom, da mi ništa ne nedostaje'. Tako je mislio u svojem srcu - i te je noći umro. Tko ima uši neka čuje."

(64) Isus reče, "Neki čovjek je imao goste. Kad je pripremio večeru, poslao je slugu da pozove goste. Sluga pođe prvome, i reče mu, 'Moj gospodar te poziva'. A ovaj reče, 'Potražujem novac od nekih trgovaca i oni večeras k meni dolaze, da prime moj nalog. Morat ću, uz ispriku, izostati sa večere'. Sluga pođe drugome, pa mu reče, 'Moj Gospodar te

poziva'. Ovaj mu reče, 'Upravo sam kupio kuću, i tamo me trebaju na jedan dan. Neću imati vremena'. Sluga pođe trećemu, te mu kaže, 'Moj gospodar te poziva'. Ovaj mu reče, 'Prijatelj mi se ženi, i ja moram pripremiti sve za svadbu. Ne mogu, stoga, doći, i ispričavam se za večeru.' Sluga pođe četvrtome, i reče mu, 'Moj gospodar te poziva'. Ovaj mu reče, 'Kupio sam imanje, i upravo krećem prikupiti najamninu. Ne mogu, stoga, doći, i ispričavam se za gozbu'. Sluga se vrati i kaza gospodaru, 'Oni koje si pozvao na večeru, ispričavaju se'. Gospodar reče sluzi, 'Iziđi van na ulice, i dovedi sve koje nađeš, da večeraju'. Kupci i trgovci neće kročiti na mjesta mojega Oca." **45**

(65) On reče, "Jedan častan čovjek imao je vinograd. Dao ga je u zakup seljacima, da u njemu rade, kako bi on kasnije od njih preuzeo urod. I posla svog slugu zakupcima po urod. Ovi zgrabiše slugu, pretukoše ga, i zamalo ubiše. Sluga se vrati i ispriča to gospodaru. Gospodar reče, 'Možda ih nije prepoznao'. I pošalje drugog slugu, a zakupci i njega pretuku. Tada im vlasnik pošalje svojega sina, i reče, 'Možda će mog sina poštovati'. Kako su zakupci znali da je on taj koji će naslijediti vinograd, oni ga dohvate, i ubiju. Tko ima uši, neka čuje."

(66) Isus reče, "Pokažite mi kamen kojeg zidari odbaciše. Taj kamen je kamen temeljac."

(67) Isus reče, "Tko poznaje sve, a još osjeća u sebi nedostatak, taj je u potpunosti nedostatan."

(68) Isus reče, "Blago vama ako vas mrze i progone. Gdje god vas progonili, neće pronaći to mjesto."

(69) Isus reče, "Blago progonjenima u svojim srcima. To su oni koji su uistinu prepoznali Oca. Blago gladnima, jer će se željnome trbuh napuniti."

(70) Isus reče, "To što imate spasit će vas, ako iz sebe to porodite. To što nemate u sebi ubit će vas, ako u sebi to nemate."

(71) Isus reče, "Ja ću [ovu] kuću [razoriti], i nitko je neće moći opet izgraditi [...]" **46**

(72) [Jedan čovjek] mu [reče], "Kaži mojoj braći da posjed mog oca sa mnom podijele."

On mu reče, "O, čovječe, tko je mene postavio za djelitelja?"

Okrene se svojim učenicima i reče im, "Jesam li ja netko tko dijeli?"

(73) Isus reče, "Žetva je obilna, no žetelaca je malo. Molite, zato, Gospoda da pošalje žetelaca za žetvu."

(74) On reče, "Gospodine, mnogo ih je oko bunara, no u njemu nema vode."

(75) Isus reče, "Mnogi stoje pred vratima, ali samotnici su ti koji će ući u bračnu ložnicu."

(76) Isus reče, "Kraljevstvo Očevo je poput trgovca koji je među robom pronašao biser. Trgovac bijaše mudar. Prodao je svu robu, a biser kupio za sebe. Tražite i vi njegovo vječno i trajno blago, gdje moljac ne dolazi da izjeda, niti crv da razara."

(77) Isus reče, "Ja sam svjetlost nad svime. Ja sam sve. Iz mene je sve poteklo, i sve se k meni vratilo. Rascijepite komad drveta, i ja sam ondje. Podignite kamen, i tamo ćete me naći."

(78) Isus reče, "Zašto ste došli u pustinju? Vidjeti trsku kako se na vjetru savija? Vidjeti čovjeka u krasne haljine obučena, [poput vaših] kraljeva i 47 odličnika? Oni nose krasne haljine, a ne mogu prepoznati istinu."

(79) Jedna žena iz mnoštva mu reče, "Blagoslovljena je utroba koja te nosila i njedra koja su te dojila."

On [joj] reče, "Blagoslovljeni su oni koji su čuli Očevu riječ i uistinu je očuvali. Jer doći će dani kad ćete reći, 'Blagoslovljena utroba koja nije začela i njedra koja nisu dojila.'"

(80) Isus reče, "Tko je spoznao svijet, otkrio je tijelo, no onaj tko je otkrio tijelo, svijet ga nije dostojan."

(81) Isus reče, "Neka bude kralj onaj tko se obogatio, a tko ima moć, neka je se odrekne."

(82) Isus reče, "Tko je blizu meni, taj je blizu vatri, a tko je od mene daleko, daleko je od Kraljevstva."

(83) Isus reče, "Ljudima su slike vidljive, no svjetlo u njima skriveno je u slici Očeva svjetla. On će se ljudima objaviti, no slika će njegova ostati skrivena njegovom svjetlošću."

(84) Isus reče, "Kad vidite svoj lik, vi se radujete. No, kada ugledate svoj lik koji je prije vas nastao, i koji niti umire niti biva vidljivim, što li ćete morati podnijeti!"

(85) Isus reče, "Adam je nastao iz velike moći i iz velikog bogatstva, ali nije vas postao dostojan. Jer, da je postao dostojan, ne [bi okusio] smrti."

(86) Isus reče, "[Lisice **48** imaju svoje jazbine] i ptice imaju svoja gnijezda, ali Sin Čovječji nema gdje da osloni glavu i otpočine."

(87) Isus reče, "Jadno je tijelo koje o tijelu ovisi, i jedna je duša koja ovisi o oboma."

(88) Isus reče, "Anđeli i proroci će doći k vama, i dati vam ono što (već) imate. I vi sami, dajte im ono što imate, i kažite sami sebi, 'Kada će doći da prime ono što je njihovo?'"

(89) Isus reče, "Zašto perete vanjsku stranu kaleža? Zar ne shvaćate da je isti onaj koji je stvorio njegovu nutrinu, stvorio i vanjštinu?"

(90) Isus reče, "Dođite k meni, jer moj je jaram lagan, a moja vlast blaga, i naći ćete za sebe spokoj."

(91) Oni mu rekoše, "Reci nam tko si, da u tebe možemo vjerovati."

On im reče, "Ispitujete lice neba i zemlje, a ono koje pred vama stoji niste prepoznali, niti znadete ispitati ovaj trenutak."

(92) Isus reče, "Tražite i naći ćete. Pa ipak, nešto ste me bili pitali što vam tad nisam rekao. Sada vam to želim reći, a vi ne pitate."

(93) < Isus reče, > "Ne dajte psima ono što je sveto, da ga ne bace u gnoj. Ne bacajte biserje pred svinje, da ga... ne [...]."

(94) Isus (reče), "Tko traži, naći će, a [tko kuca], otvorit će mu se."

(95) [Isus reče], "Ako imate novaca, **49** ne lihvarite njime, već [ga] dajte onomu koji vam ga neće vratiti."

(96) Isus reče, "Kraljevstvo Očevo je poput one žene koja je uzela malo kvasca, [sakrila] ga u tijesto, pa iz njega izmijesila velike hljebove. Tko ima uši neka čuje."

(97) Isus reče, "Kraljevstvo [Očevo] je poput one žene koja je nosila [ćup] pun brašna. Dok je išla putem, još uvijek daleko od kuće, drška je ćupa pukla, i brašno se za njom rasulo [po] putu. Nije to znala; nezgodu nije primijetila. Kada je došla kući, stavila je ćup na zemlju i našla ga praznim."

(98) Isus reče, "Kraljevstvo Očevo je poput onog čovjeka koji je namudio ubiti moćnika. U vlastitoj je kući isukao mač, i zario ga u zid kako bi doznao je li mu ruka dovoljno snažna. Potom je ubio moćnika."

(99) Učenici mu kazaše, "Vani su tvoja braća i tvoja majka."

On im reče, "Ovi ovdje, koji vrše volju mojeg Oca, to su moja braća i moja majka. Oni su ti koji će ući u kraljevstvo mojeg Oca."

(100) Pokazaše Isusu zlatnik i rekoše mu, "Carevi ljudi traže od nas porez."

On im reče, "Caru podajte carevo, Bogu Božje, a ono što je moje, meni podajte."

(101) <Isus reče,> "Tko ne mrzi svojega [oca] i majku svoju kao ja, ne može mi postati [učenikom]. I tko [ne] ljubi svog [oca] i majku svoju kao ja, ne može mi postati [učenikom]. Jer moja majka [...], **50**, no [moja] je istinska [majka] ona koja mi je dala život."

(102) Isus reče, "Jao farizejima, jer oni su isto što i pas koji leži u jaslama među volovima, jer, niti on jede, niti volovima [daje] jesti."

(103) Isus reče, "Sretan je čovjek koji zna kada će doći razbojnici, koji zna kad da ustane, prikupi svoje oružje i naoruža se prije nego napadnu."

(104) Rekoše Isusu, "Hajde da danas molimo i postimo."

Isus reče, "Kakav sam to grijeh počinio, i u čemu sam to poražen? Ali kad mladoženja izađe iz svadbene ložnice, neka tada poste i mole."

(105) Isus reče, "Tko poznaje oca i majku, zvat će ga sinom bludnice."

(106) Isus reče, "Kada iz dvoga načinite jedno, postat ćete sinovi čovječiji; i kada kažete, 'Brdo pomakni se', ono će se pomaknuti."

(107) Isus reče, "Kraljevstvo je poput pastira sa stotinu ovaca. Jedna, najveća od njih, zaluta. On ostavi devedeset i devet (i) krene u potragu za tom jednom, da je pronađe. Nakon svih muka, on reče ovci, 'Ljubim te više od onih devedeset i devet.'"

(108) Isus reče, "Tko pije iz mojih ustiju, postat će kao ja. Ja sam postat ću on, i ono što je skriveno tad će mu se razotkriti."

(109) Isus reče, "Kraljevstvo je poput čovjeka koji je u svom polju imao [zakopano] blago za koje nije znao. I [nakon] smrti, ostavi ga u nasljedstvo svojem [sinu]. Sin nije znao [za to blago]. Preuzeo je polje **51** i prodao [ga]. Onaj koji gaje kupio krenuo je orati i [pronašao] blago. I davao je poslije novac uz kamate kome god ga bijaše volja."

(110) Isus reče, "Tko je pronašao svijet i obogatio se, neka se odrekne svijeta."

(111) Isus reče, "Nebo i zemlja pred vama će se smotati, i onaj tko živi od živoga neće iskusiti smrti." Ne kaže li Isus, "Tko sebe pronađe, svijet ga nije dostojan"?

(112) Isus reče, "Jao tijelu koje je ovisno o duši; jao duši koja je ovisna o tijelu."

(113) Učenici mu rekoše, "Kada će doći Kraljevstvo?"

<Isus reče,> "Neće doći zato što ga očekujemo. Neće se govoriti, 'Evo ga ovdje', ili, 'Eno ga ondje'. Kraljevstvo se Očevo razastire zemljom, ali ljudi ga ne vide."

(114) Šimun Petar im reče, "Neka Marija ode od nas, jer žene nisu dostojne života."

Isus reče, "Ja sam ću je voditi da je učinim muškom, kako bi i ona postala živim duhom poput vas muškaraca. Jer, svaka žena koja sebe učini muškom, ući će u Kraljevstvo nebesko."

Evandjelje po Tomi

EVANĐELJE PO FILIPU (II,5)

Uvod:

WESLEY W. ISENBERG

Evanđelje po Filipu zbirka je iskaza koji se prvenstveno odnose na značenje i vrijednost sakramenata u kontekstu valentinijanskih koncepcija o teškoćama bivanja čovjekom, i o životu poslije smrti.

Kao i u novozavjetnim evanđeljima, takve iskaze i ovdje nalazimo u različitim književnim oblicima: u obliku aforizma, analogije, parabole, pareneze, polemike, narativnog dijaloga, Kristove izreke, biblijske egzegeze, te dogmatske postavke. *Evanđelje po Filipu* nije, međutim, nalik novozavjetnim evanđeljima. Djelo mjestimice spominje neke Isusove riječi ili djela, a sadržano je i sedamnaest Isusovih izreka, od kojih su devet navodi i tumačenja Isusovih riječi koje nalazimo u kanonskim evanđeljima (55,33-34; 57,3-5; 68,8-12; 68,26-27; 72,33-73; 77,18; 83,11-13; 84,7-9; 85,29-31). Nove izreke (55,37-56,3; 58,10-14; 59,25-27; 63,29-30; 64,2-9; 64,10-12; 67,30-35; i 74,25-27), identificirane prema uvodnoj formuli ("on reče", "Gospodin reče", ili "Spasitelj reče") kratke su i zagonetne, i najbolje je tumačiti ih iz gnostičke perspektive. Ovdje nalazimo i nekoliko pripovijesti o Isusu, sličnih predajama iz ranokršćanskih apokrifnih evanđelja. Prilikom otkrivenja na gori, on se svojim učenicima ukazao natprirodno velik. U njegovoj su pratnji i tri žene, sve tri imenom Marija (59,6-11), iako posebnu naklonost on jasno iskazuje Mariji Magdaleni (63,32-36). Kada je kod bojadisara Levija u jednu bačvu stavio sedamdeset i dvije različite boje, one su se stopile u jednu (63,25-30). Navodno je upravo apostol Filip izvor priče prema kojoj je tesar Josip načinio križ na kojem je njegov sin kasnije razapet (73,8-15).

Ovih nekoliko izreka i pripovijesti nisu, međutim, stavljene u neki narativni okvir, kao što je slučaj u novozavjetnim evanđeljima. Štoviše, cijelo *Evanđelje po Filipu* ustrojeno je na način koji je nemoguće prikladno opisati. Iako se kontinuitet donekle postiže kroz asocijaciju ideja (usp. 51,29-52,35), nizanjem kontrasta ili ponavljanjem riječi (usp. 77,15-78,24, riječ *ljubav*), misaoni je tijekom pomalo nesuisiao i nepovezan, i nerijetko preskače s teme na temu.

Ipak, tekst ostavlja utisak logičke koherentnosti zbog ponavljanja određenih tema (npr. značenje Isusovih imena, 56,3-15; 62,7-17; 63,21-24; potreba za doživljavanjem uskrснуća prije smrti, 56,15-20; 56,26-57,22; 66,16-23; 73,1-8; zaodijevanje svjetlošću kao način bijega od neprijateljskih sila, 70,5-9; 76,22-77-1; 86,4-10), no ova je koherentnost najvjerojatnije slučajna, a ne planirana.

Moguće je da je sastavljač ove zbirke hotimice rastavio izvorno potpune misaone cjeline, i raspodijelio odlomke na različita mjesta u tekstu. Tako, primjerice, jednu potpunu misao dobivamo kad spojimo 70,5-9 sa 76,22-77, a potom sa 66,7-29, tim re-

dosljedom. Na taj način neodređene zamjenice dobivaju primjerenu prethodnu riječ. Slično tome, 75,13-14 postavlja temu koja se kasnije razrađuje u 61,36-62,5. U 63,5-11 nalazimo analogiju koja prethodi tvrdnji izraženoj u 70,22-29.

S obzirom na nesustavnost *Evandjelja po Filipu*, njegov je sadržaj najbolje razmatrati na temelju sažetaka pojedinih iskaza. Iskaz 69,1-4 razmatra otajstva bračne ložnice, i razlikuje one koji ondje smiju sudjelovati - slobodni ljudi i djevice - od onih koji ne smiju - životinje, robovi, i oskvrnute žene.

Oni isključeni iz ložnice u potpunosti su prikazani negativnim riječima. Tako, između ostalog, doznajemo kako životinja i muškarci moraju biti odvojeni (78,25-28; 75,25-26). No, "mnogo je životinja na svijetu koje su ljudskog oblika" (81,7-8). Ako je netko "životinja" on mora ostati "izvan ili ispod", a ne "iznad" ili "unutar" (79,5-11). "Robove" valja razlikovati od "sinova" (52,2-6), "djece" (81,12-14) i "slobodnih" (79,13-18). "Rob" je onaj koji počinii grijeh (77,18), koji nije upoznao svoje unuttarnje zlo koje ga porobljuje (83,18-29; 85,24). "Oskvrnute žene" su sve one koje sudjeluju u seksualnom činu, tj. u "braku oskvrnuća", koji je tjelesan i požudan (81,34-82,10). Nečisti duhovi žele oskrnaviti muškarce i žene (65,1-23).

"Slobodni ljudi i djevice" suprotstavljeni su "životinjama, robovima, i okaljanim ženama". Djevica nikad nije bila okaljana seksualnim činom (55,27-28; usp. 81,34-82,8). "Slobodan čovjek" ne griješi (77,15-18). On se ne boji tijela niti ga ljubi (66,4-6). Ugrožavaju ga obmane arhonata koji ga žele učiniti robom (54,16-31). "Slobodni ljudi i djevice" zovu se i "kršćani" (74,13-16), koji posjeduju "uskrsnuće, svjetlost, križ, Duh Sveti" (74,18-21).

Prema ovome evandjelju, egzistencijalna bolest čovječanstva izvire iz razlika spolova. Kada je Eva odvojena od Adama, razbijeno je izvorno androgino jedinstvo (68,22-26). Svrha je Kristovog dolaska ponovno sjedinjenje Adama i Eve (70,12-17). Kao što se muž i žena sjedinjuju u bračnoj ložnici, tako se i sjedinjenje koje dolazi sa Kristom zbiva u sakramentalnoj bračnoj ložnici (70,17-22), u kojoj pojedinac dobiva nagovještaj i potvrdu konačnog sjedinjenja sa anđeoskom, nebeskom polovicom (usp. 58,10-14)

To nas dovodi do još jednog zaključka (67,27-30), "Gospodin je u otajstvu sve učinio, krštenje, pomazanje, pričest i iskupljenje, i bračnu ložnicu." Ta rečenica vjerojatnije opisuje pet faza potpune inicijacije, nego pet odvojenih, nepovezanih sakramenata. Moguće je da izraz "bračna ložnica" označava cijelu inicijaciju, budući da je pojedini cilj svake inicijacijske faze (npr. "svjetlost", koja se obično povezuje s krizmom, 67,5-6; 69,12-14; 57,27-28) također povezan sa bračnom ložnicom (86,4-11; usp. 70,5-9). U 74,12-24 navodi se kako osoba pomazana u krizmi posjeduje sve - uskrsnuće, svjetlost, križ, Duh Sveti - no autor potom dodaje, "Otac mu je to dao u bračnoj ložnici". Nasuprot tome, na nekim se mjestima ono što bismo doveli u vezu sa bračnom ložnicom povezuje sa euharistijom (58,10-14) ili krštenjem i krizmom (69,4-14).

Evandjelje po Filipu ne opisuje sam ritual inicijacije, niti u cjelini, niti po pojediniim fazama, no ipak objašnjava da se prilikom krštenja "ulazi u vodu i izlazi iz nje", dobivajući na dar naziv "kršćanin", poslije čega je moguće reći, "Ja sam kršćanin" (64,22-31; usp. 77,9-12). Analogija o Bogu kao bojadisaru, navodi na zaključak da se obred krštenja izvodio uranjanjem (61,12-20). Inicijant bi svlačio odjeću prije ulaska u vodu, kako bi nakon izlaska odjenuo savršenog čovjeka kao novo ruho (75,21—

-25). Da je ulje za pomast prilikom krizme bilo toplo i mirisno, upućuju opisi krizme kao vatre (67,5-9; 57,27-28), i ulja kao mirisa (77,36-78,7; 82,15-23). Trodijelna se formula možda koristila u trenutku pomazanja (67,19-24). Svećenik posvećuje kruh i kalež za euharistiju (77,2-8). Posvećeni kalež sadrži vino pomiješano s vodom (75,14-21). Posvećeni je kruh "kruh s neba", hrana primjerena inicijantu (55,10-14). Uzimanje kruha i kaleža predstavlja primanje "tijela i krvi" Isusove (56,26-57,22; usp. 63,21-24). Spominje se i ritual zvan otkup ili izbavljenje, no bez ikakvih pojedinosti. Ova se faza inicijacije uspoređuje sa "svetim od svetog" u jeruzalemskom hramu, a navodi se da se odvijala u bračnoj ložnici (69,23-27).

Uzevši u obzir sadržaj, nesustavnost pripovijedanja, te raznolikost književnih oblika, moguće je da je *Evandjelje po Filipu* zbirka izvadaka uglavnom iz kršćansko-gnostičke sakramentalne kateheze. Ono objašnjava značenje sakramentalnih obreda inicijacije, značenje svetih imena, osobito Isusovih, te navodi pareneze koje se odnose na život iniciranoga. Evandjelje tumači odlomke iz Biblije, osobito iz Knjige Postanka, služi se historijskom i sakramentalnom tipologijom, a raspravu, poput kateheta, temelji na analogijama i parabolama. U tom, kao i u nekim drugim pogledima, *Evandjelje po Filipu* nalikuje ortodoksnim katekizmima iz razdoblja od 2. do 4. stoljeća.

Naslov ovog teksta možda jednostavno proizlazi iz činjenice da je u njemu Filip jedini imenovani apostol (73,8), premda je Filip, skupa sa Tomom i Matejem, uživao izuzetan ugled među gnosticima kao privilegirani primatelj i čuvar Gospodinova otkrivenja. Koptski je tekst nedvojbeno prijevod grčkog teksta, napisanog po svoj prilici u drugoj polovici trećeg stoljeća. Zbog naznačenog zanimanja za značenja određenih sirijskih riječi (63,21-23; 56,7-9), naklonjenosti istočnjačkoj sakramentalnoj praksi i katekizmu, kao i asketskoj etici, moguće je daje djelo nastalo u Siriji.

EVANĐELJE PO FILIPU

1151,29-86, 19

Hebrej stvara drugoga Hebreja, i tog čovjeka zovemo "prozelitom". No, prozelit ne stvara drugoga prozelita. [...] kao što i oni [...] i stvaraju druge nalik sebi, **52** dok [ostali] jednostavno postoje.

Rob teži samo za time da bude slobodan, a ne da se domogne imanja svog gospodara. No sin nije samo sin, već zahtijeva i nasljedstvo svog oca. Oni koji su nasljednici mrtvih, sami su mrtvi, i nasljeđuju mrtve. Oni koji su nasljednici živih, i sami su živi, i nasljeđuju i žive i mrtve. Mrtvi ničega nisu nasljednici. Jer, kako bi netko mrtav išta naslijedio? Ako netko tko je mrtav naslijedi nešto živo, on neće umrijeti, već će tim više živjeti.

Poganin ne umire, jer on nikad nije ni živio da bi mogao umrijeti. Onaj tko je vjerovao u istinu, pronašao je život, i on je u opasnosti da

umre budući da je živ. Kad je Krist došao, svijet je stvoren, i gradovi urešeni, a mrtvi izneseni. Dok bijasmo Hebreji, bili smo siročad koja ima samo majku, no otkad postadosmo kršćani, dobili smo i oca i majku.

Oni koji siju zimi, žanju ljeti. Zima je ovaj svijet, dok je ljeto ono vječno kraljevstvo (eon). Sijmo na svijetu da bismo u ljeto želi. Zbog ovoga nam ne dolikuje da ne molimo zimi. Nakon zime dolazi ljeto. No ako bi itko zimi žeo, taj ne bi uistinu žeo, već bi samo čupao, budući da za pravu žetvu takav čovjek neće dobiti priliku. Nije samo [...] da će [...] proizaći, već također ni na Sabat [...] nema ploda.

Krist je došao **53** jedne da otkupi, druge da spasi, ostale da iskupi. Otkupio je one koji bijahu stranci, i učinio ih je svojima. Svoje je odao, onima kojima se po svojoj volji zavjetovao. Svoj život nije drago-voljno položio kad se ukazao, već je on to učinio na samome početku svijeta. Tada je prvi put došao da ga uzme, budući da mu je bio dan kao zavjet. No, dospio je u ruke pljačkašima, i bje zarobljen, no On ga je spasio. Iskupio je sve dobre ljude na ovome svijetu, kao i zle.

Svjetlo i tama, život i smrt, desno i lijevo, jedno su drugome neraz-dvojna braća. Zbog ovoga, niti su dobri dobri, niti su zli zli, niti je život život, niti je smrt smrt. Iz ovog će se razloga svi rastvoriti u svoj prvotni oblik. No oni koji su uzvišeni iznad svijeta, nerastočivi su i vječni.

Imena dana onima od ovog svijeta varljiva su, jer skreću naše misli od onoga što je ispravno, prema onome što nije. Onaj, stoga, koji čuje riječ "Bog" ne uviđa što je točno, već uočava ono netočno. Tako je isto i sa riječima "Otac", "Sin", "Duh Sveti", "Život", "Svjetlo", "Uskrsnu-će", "Crkva", i svima ostalima - ljudi ne uviđaju ono što je točno, nego ono što je netočno, [osim] ako sami nisu spoznali što je točno. [Ime-na koja se čuju] u svijetu, [... **54** varljiva su. Da su] u eonu vječnog kra-ljevstva, tada se na ovome svijetu ne bi nikad spominjala, niti bi se po-stavljala među stvari od ovoga svijeta. Njihov je svršetak u vječnom kraljevstvu.

Jedno jedino ime ne izgovara se u svijetu, ime koje je Otac dao Sinu; to je ime uzvišeno nad svime, ime Oca. Jer, Sin ne bi postao Otac da se nije ogrnuo Očevim imenom. Oni koji to ime imaju, to znaju, no o nje-mu ne govore. No, oni koji ga nemaju, ti ga ne znaju.

Istina je dovela do postanka imena u svijetu zbog nas, jer nju nije moguće bez tih imena upoznati. Istina je jedna i jedina; ona je mnoš-

tvo zbog nas, kako bi nas tim mnoštvom u ljubavi poučila o ovoj jednoj stvari. Vladari (arhonti) htjedoše zavesti čovjeka, jer vidjeli su da je on u srodstvu s onima koji su istinski dobri. Uzeli su, stoga, ime od onih dobrih i dali ga onome koji nije dobar, kako bi ga kroz ime zaveli i vezali za nedobro. Kakvu su im uslugu učinili! Potaknuli su ih da se udalje od onih koji nisu dobri, i smjeste među one koji su dobri, koji su im poznati, jer, htjeli su uzeti slobodnoga čovjeka i učiniti ga svojim robom na vječnost.

Postoje sile koje [...] čovjeku, jer ne žele da bude [spašen], budući da bi tad mogle [...] jer, ako je čovjek [spašen, tad više nema nikakvih] žrtvovanja [...] i životinje se silama **55** ne nude. Žrtve su se, zapravo, prinobile životinjama. Donosile su se, štoviše, žive, i usmratile bi se tek pri samome prinošenju. Nasuprot tome, čovjeka ponudiše Bogu mrtva, i on oživje.

Prije nego je Krist došao, na svijetu nije bilo kruha. Tako je isto i u Raju, mjestu gdje je živio Adam, bilo mnogo stabala da hrane životinje, a nije bilo pšenice da nahrani čovjeka. Čovjek se hranio kao životinja, no kad je Krist došao, savršeni čovjek, on je sa nebesa donio kruh, kako bi se čovjek hranio hranom čovječjom. Vladari mišljahu da čine to što čine svojom voljom i vlastitom moći, no, Duh Sveti je potajno kroza njih činio sve kako je htio. Istina, koja postoji od početka, sije se posvuda. I mnogi vide kako se sije, no malo ih je koji vide kako se žanje.

Neki rekoše, "Marija zače od Duha Svetoga", no, varaju se. Varaju se, i ne znaju što govore. Kad je žena ikad začela od žene? Marija je djevica koju niti jedna sila nije oskvrnula. Ona je velika anatema Hebrejima, koji su apostoli i apostolski ljudi. Ova djevica, koju niti jedna sila nije oskvrnula [...] moći same oskvrnjuju. I Gospodin ne [bi] rekao "[Oče moj koji jesi na] nebesima" (Mt 6,17) da nije imao i drugog oca, već bi rekao samo "[Oče moj]".

Gospodin reče učenicima, "[...] **56** iz svake kuće donesite u kuću Očevu. No ne uzimajte (ništa) iz kuće Očeve, niti išta iz nje iznosite."

"Isus" je skriveno ime, "Krist" je ime koje je otkriveno. Iz ovoga razloga "Isus" ne pripada niti jednom jeziku; njega se uvijek zove imenom "Isus". No što se "Krista" tiče, njegovo je ime na sirijskom "Mesija", a na grčkom se zove "Krist". I svi ga drugi u skladu sa svojim jezikom

koriste. "Nazarećanin" je onaj koji otkriva što je skriveno. Krist sve ima u sebi; čovjeka, anđela, otajstvo i Oca.

Oni koji kažu da je Gospodin prvo umro, a (zatim) uskrsnuo, varaju se, jer on je prvo uskrsnuo, a (potom) umro. Jer, ako netko ne dosegne uskrsnuće, on neće umrijeti. Kao što Bog živi, on bi...

Nitko veliku i vrijednu stvar ne sakriva u nečemu što je i samo veliko, no mnogo su puta nebrojene tisuće polagane u nešto što samo vrijedi jedan novčić. Usporedi sa dušom. Ona je vrijedna, a ušla je u tijelo vrijedno prezira.

Neki se boje da će uskrsnuti goli. Zbog ovoga oni žele uskrsnuti u tijelu, i ne znaju da su upravo oni koji [tijelo] nose zapravo goli, dok oni koji [...] sebe razodijevaju, nisu goli. "Tijelo [i krv neće] naslijediti kraljevstvo [Božje]" (1 Kor 15,50). Što je to što neće **57** naslijediti? Ono što je na nama. No, što je to što će naslijediti? Ono što pripada Isusu i njegovoj krvi. Zbog ovoga on reče, "Ako ne jedete tijela Sina Čovječjeg, i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi." (Iv 6, 53) Što je to? Njegovo tijelo je riječ, a njegova je krv Duh Sveti. Onaj tko je to primio, ima hranu, i piće, i ruho. I prigovaram drugima koji kažu da on neće uskrsnuti. Po tome, oba su kriva. Ti kažeš da tijelo neće uskrsnuti. Reci mi, stoga, što će uskrsnuti, kako bi te štovali. Ti kažeš duh u tijelu, i ovo svjetlo u tijelu, (no) to je tvar koja je u tijelu, i što god da spomeneš, ne spominješ ništa što postoji izvan tijela. Neophodno je, stoga, u ovome tijelu uskrsnuti, jer u njemu se sve nalazi. U ovome su svijetu oni koji odijevaju ruho bolji od samoga ruha. U kraljevstvu nebeskom ruho je bolje od onih koji se njime zaodijevaju.

Vodom se i vatrom cijelo mjesto pročišćava - vidljivo vidljivim, skriveno skrivenim. Neke su stvari prikrivene u onome vidljivom. U vodi postoji voda, vatra je u ulju za pomast.

Isus ih je sve potajice preuzeo, jer, nije nam se ukazao onakvim kakav jest, već u obliku u kojem bi ga [mogli] vidjeti. Ukazao im se [svima. Ukazao se] velikima kao velik. [Ukazao] se malenima kao malen. Anđelima se [ukazao **58**] kao anđeo, i ljudima kao čovjek. Njegova se riječ, stoga, pred svima krila. Neki su ga, doduše, i vidjeli, mislivši da vide sebe, no kada se ukazao svojim učenicima u slavi na gori, tad nije bio malen. Postao je velik, no velikima je učinio i svoje učenike, kako bi ga u njegovoj veličini oni mogli vidjeti.

U zahvali on tog dana reče, "Ti, koji si savršeno svjetlo sjedinio sa Duhom Svetim, sjedini i anđele s nama kao odrazima." Ne prezrite ja-ganjce, jer bez njih je nemoguće vidjeti kralja. Nitko neće moći pristu-piti kralju ako je gol.

Nebeski čovjek ima mnogo više sinova od zemaljskog. Ako je toliko sinova Adamovih, iako oni umiru, koliko je tek sinova savršenog čovjeka, koji nikada ne umiru, već se svagda samo rađaju. Otac će začeti sina, no sin nema moći da i sam začne sina. Jer onaj tko bje začet, sam nema moć da začne. Sinovi stoga dobivaju braću, a ne sinove. Svi začeti na ovome svijetu, na prirodan su način začeti, a drugi primaju [hranu] s [mjestu] na kojemu su rođeni. Čovjek svoju hranu [prima] iz obećanja da će biti uznesen do nebesa. [...] njemu od usta. [I da je] riječ iz toga mjesta **59** otišla, hranila bi se iz ustiju i postala bi savršena. Jer, oni savršeni poljupcem će začeti i roditi život. Iz ovoga se razloga i mi međusobno ljubimo. Začeće primamo iz uzajamne milosti.

Tri su bile koje su uvijek hodale uz Gospodina: Marija, njegova majka, sestra, i Magdalena, ona koju nazivahu njegovom družicom. Njegova majka i njegova sestra, i družica njegova, sve tri zvale su se Marije.

"Otac" i "Sin" jedno su ime, dok je "Duh Sveti" dvostruko ime. Oni su posvuda: oni su iznad, i ispod; oni su skriveni, i otkriveni. Duh Sveti je u otkrivenome; on je ispod. On je isto tako i u otkrivenome: on je i iznad.

Svecima služe i zle sile, jer Duh Sveti ih je oslijepio kako bi mislile da služe (običnome) čovjeku dok to čine za svece. Iz ovog je razloga jedan od učenika jednoga dana zamolio Gospodina nešto od ovoga svijeta. On mu reče, "Zamoli svoju majku, i ona će ti dati od onoga što je nama strano."

Apostoli rekoše učenicima, "Neka cijela naša žrtva sadrži sol." Oni [Sofiju] nazivahu "sol". Bez nje, nijedna se žrtva ne prihvaća. No Sofija je jalova, i [bez] djece, i zato se zove "trag soli". Gdje god da će [...] na svoj vlastiti način, Duh Sveti [..., **60** i] njezina su djeca mnogobrojna.

Što otac posjeduje, pripada sinu, a samome sinu, dok je malen, neće se povjeriti ono što on jest. No, kada postane muškarac, njegov mu otac daje sve što on posjeduje.

Oni koji su skrenuli s pravoga puta, koje sam duh rađa, najčešće zastrane upravo zbog duha. Jednim se istim dahom, dakle, vatra raspiruje i gasi.

Echamoth je jedno, a Echmot drugo. Echamoth je Mudrost sama po sebi, dok je Echmoth Mudrost smrti koja smrt poznaje, i koja se zove "mala Mudrost".

Na svijetu postoje životinje čovjeku poslušne, poput bika, magarca i drugih te vrste, a postoje i divlje životinje, koje žive daleko u pustinjama. Čovjek ore svoju zemlju uz pomoć domaćih životinja, i od ovoga on hrani (i) sebe i životinje, bilo pitome ili divlje. Usporedi savršenog čovjeka. Uz pomoć poslušnih sila on ore, skrbeći se za to da sve nastane. Zbog ovoga cijelo mjesto opstoji, i dobro i zlo, i lijevo i desno. Duh Sveti nad svime bdije i nad [svim] silama vlada, "pitomima" i "divljima", kao i onima koje su jedinstvene. On ih, štoviše, [... (i)] zatvara, kako bi [ako ...] žele, ne bi mogle [pobjeći].

[Onaj koji] je stvoren [prekrasan je, no] za sinove njegove **61** ne može se reći da su plemenita stvorenja. Da nije stvoren, već da je začet, njegovo bi sjeme bilo plemenito. No, on je stvoren, (i) on je začeo. Kakva je to plemenitost? Prvo nastaje preljub, potom ubojstvo. I on bje rođen iz preljuba, jer dijete je zmijske. I postao je, stoga, ubojica, poput svog oca, i ubio je svog brata. Svaka obljuba između onih koji nisu jedno drugome nalik, naziva se preljub.

Bog je bojadisar. I kao što se dobre boje, koje nazivamo "istinski-ma", rastvaraju sa onime što je njima obojano, tako je isto i s onima koje je Bog obojio. Budući da su njegove boje besmrtnne, oni zbog tih boja postaju besmrtni. Bog uranja, one koje uranja, u vodu.

Nikome nije moguće vidjeti ništa od onoga što odista postoji, osim ako tome ne postane nalik. To se, međutim, ne događa sa čovjekom na ovome svijetu: on vidi sunce, a da sam nije sunce; i vidi nebo i zemlju i druge stvari, a da ništa od toga sam nije, i to je prava istina. No, ti si vidio nešto sa tog mjesta, i postao si tomu nalik. Vidio si duh, duh si i postao. Vidio si Krista, Krist si i postao. Vidio si [Oca, i] Otac ćeš postati. Zato [ovdje] vidiš sve, ali sebe ne [vidiš], no [ondje] ćeš sebe vidjeti - i to što vidiš, to ćeš i [postati].

Vjera prima, ljubav daje. [Nitko neće moći **62** primiti] bez vjere. Nitko neće moći dati bez ljubavi. I zato, kako bismo uistinu primili, mi vjerujemo, a kako bismo mogli voljeti, dajemo, jer ako netko daje bez ljubavi, nema nikakve koristi od toga što je dao. Onaj tko je primio bilo što drugo osim Gospodina, taj je još Hebrej.

Apostoli, koji su bili prije nas, zvali su ga ovim imenima: "Isus, Nazorenac, Mesija", odnosno, "Isus, Nazorenac, Krist." Zadnje ime je "Krist", prvo ime je "Isus", ono u sredini je "Nazarećanin". "Mesija" ima dva značenja, i "Krist" i "izmjereni". "Isus" na hebrejskom znači "iskupljenje". "Nazara" je "istina". "Nazarećanin" zato znači "istina". "Krist" ... bio izmjeren. "Nazarećanin" i "Isus" su ti koji bijahu izmjereni.

Kada se biser baci u blato, on gubi na vrijednosti, i ne postaje ništa vredniji čak i ako se pomaže balzamovim uljem. No, u očima onoga tko ga posjeduje, on će uvijek imati vrijednost. Usporedi sa sinovima Božjim, gdje god bili. U očima Oca, oni će uvijek imati vrijednost.

Ako kažeš, "Ja sam židov", nitko neće ni trepnuti. Ako kažeš, "Ja sam Rimljanin", nitko se neće uznemiriti. Ako kažeš, "Ja sam Grk, barbarin, rob, slobodan čovjek", bit će svima svejedno. Ali [ako kažeš], "Ja sam kršćanin", [...] će zadrhtati. Kad bih i ja mogao [...] tako - onaj čije je ime [...] neće moći podnijeti [to čuti].

Bog je **63** ljudožder. Iz ovog se razloga ljudi njemu podnose [kao žrtva]. Prije nego su se na žrtvu nosili ljudi, žrtvovali su se životinje, jer oni kojima se žrtva upućivala nisu bili bogovi.

I boce od stakla i vrčevi od gline nastaju uz pomoć vatre. Kada se staklene boce razbiju, one se ponovo izrađuju, jer nastale su uz pomoć daha. No, kada se razbiju vrčevi od gline, oni se unište, jer bijahu stvorene bez pomoći daha.

Magarac koji je okretao mlinski kotač prehodao je stotinu milja. Kada su ga odvezali, uvidio je da još uvijek stoji na istome mjestu. Postoje ljudi koji mnogo putuju, a da se nikad ne približe nekom cilju. Kada ih je večer zatekla, nisu vidjeli ni grada ni sela, ni išta što je ljudskom rukom ili od prirode stvoreno, niti moći, niti anđela. Uzaludan bješe tih bijednika sav trud.

Euharistija je Isus, što se na sirijskome zove "Pharisatha", što znači "onaj raspeti", jer Isus je došao da razapne svijet. Gospodin je došao u Levijevu bojadisaonicu. Uzeo je sedamdeset i dvije različite boje, i bacio ih u isti lonac. Svešto je iz lonca izvadio bješe bijelo. I on reče, "Tako je Sin Čovječji došao [kao] bojadisač."

Mudrost, koju zovu "jalova", majka je anđela. I družica [...] Marija Magdalena. [...] ljubio] nju više nego [ostale] učenike [i običavao je] ljubiti [često] njezine [...]. Ostali [učenici **64** ...]. Rekoše mu, "Zašto nju

voliš više nego nas?" Spasitelj odgovori i reče im, "Zašto vas ne volim kao nju? Kada su čovjek koji vidi i slijepac u tami, oni se ne razlikuju. Kada dođe svjetlo, tada će onaj koji vidi svjetlo ugledati, a onaj koji je slijep ostat će u tami."

Gospodin reče, "Blagoslovljen je onaj koji jest prije nego je postao. Jer, onaj koji jest, bio je, i bit će."

Nadmoć čovjeka oku nije vidljiva, već leži u onome što je skriveno od pogleda. Zato je on gospodar životinjama koje su od njega jače i veće, po mjerama vidljivoga i skrivenoga. To im omogućuje da prežive. No, ako se čovjek odvoji od njih, one se međusobno ubijaju i grizu. I proždirale su jedna drugu zato jer nisu nalazile hranu. No, sada su pro našle hranu, jer čovjek je počeo obrađivati zemlju.

Kada netko ude u vodu i izađe bez da je išta primio, i kaže, "Ja sam kršćanin", on je to ime posudio uz kamate. No, ako primi Duh Sveti, on to ime dobiva na dar. Onaj koji je primio dar, ne mora ga vratiti, no od onoga koji ga je uz kamatu posudio, očekuje se isplata. To se isto [do gađa onome] koji iskusi otajstvo.

Brak je veliki misterij! Jer, [bez] njega, svijet ne bi [postojao]. Postojanje [svijeta...], i postojanje [... braka]. Pomisli na [... odnos], jer on posjeduje [...] moć. U njezinu je odrazu **65** [oskvrnuće].

Među oblicima zlog duha nalaze se muški i ženski. Muški su oni koji se sjedinjuju sa dušama koje nastanjuju ženski lik, a ženski su oni koji se miješaju s onima u muškome obličju, kroz onoga koji bijaše neposlušan. I nitko im ne može uteći, jer oni ga čvrsto drže dok ne primi mušku i žensku snagu, naime, mladoženju i mladu. - Prima ih odraz bračne ložnice. - Kada raskalašene žene vide muškarca kako sam sjedi, one skaču na njega, i igraju se s njime, i oskvrnjuju ga. Tako isto i razbludni muškarci, kada vide lijepu ženu koja sama sjedi, oni je opsjedaju i progone, u želji da je oskvrnu. No, ako vide muškarca i njegovu ženu kako jedno pored drugoga sjede, tada žena ne može doći u muškarca, niti može muškarac doći u ženu. Tako, ako su odraz i anđeo ujedinjeni jedno s drugim, niti jedno od njih ne može ući niti u muškarca niti u ženu.

Onaj koji će napustiti svijet, i kojeg se, zbog toga što je u svijetu bio, više ne može zadržavati, taj je očito uzdignut nad željom za [...] i strahom. On je gospodar nad [...]. On je iznad zavisti. Ako [...] dođe, oni [ga] grabe i guše. I kako bi [on] mogao uteći [velikim...] silama? Kako

bi on mogao [...] postoje neki [koji kažu] "Mi smo vjerni", kako ih [... 66 nečisti duhovi] i demoni. Jer, kad bi imali Duh Sveti, tada ih nijedan nečisti duh ne bi progonio. Ne boj se tijela, niti ga ljubi. Ako ga se bojiš, tada će tobom vladati. Ako ga ljubiš, progutat će te i onemoćati.

I tako je on ili na ovome svijetu, ili u uskrsnuću, ili negdje između. Bože, sačuvaj me da tamo ne završim! U ovome svijetu postoji dobro i zlo. Njegovo dobro nije dobro, a njegovo zlo nije zlo. No postoji zlo nakon ovoga svijeta, koje je istinsko zlo - ono što se zove "sredina". To je smrt. Dok smo na ovome svijetu, dolikuje nam da steknemo uskrsnuće, tako da se, kad zbacimo sa sebe tijelo, nađemo u pokoju, i ne lutamo u sredini. Mnogi na tom putu zalutaju. Dobro je otići sa ovoga svijeta prije negoli se sagriješi.

Ima nekih koji niti žele niti mogu. I drugih koji, ako i žele, nemaju od toga koristi: oni nisu ništa učinili, budući da (vjeruju), [...] čini ih grešnicima. A ako ne žele, pravda će ih u oba slučaja zaobići: [to je] uvijek pitanje volje, ne čina.

Apostolski je čovjek u viziji vidio ljude zatvorene u gorućoj kući, vezane vatrenim [...], laži [...], plamteći [...] njih u [...] vjeri [...]. I oni im rekoše, "[...] biti spašeni?" [...] "Oni to nisu željeli. Primili su [...] kaznu, ono što se naziva 67 '[...] tama', jer je on [...]"

Iz vode i vatre nastali su duša i duh. Iz vode je, i vatre, i svjetla (nastao) sin bračne ložnice. Vatra je pomazanje, svjetlo je vatra. Ne govorim o vatri koja nema oblik, već o onoj drugoj, bijelog obličja, blještavoj i prekrasnoj, koja daje ljepotu.

Istina nije na ovaj svijet došla gola, nego u raznim simbolima i oblicima. Niti na jedan drugi način svijet neće primiti istinu. Postoji ponovno rođenje i njegov odraz, i svakako je neophodno biti ponovo rođen kroz odraz. Kakav? Kroz uskrsnuće. I odraz mora kroz odraz uskrsnuti. Bračna ložnica i odraz moraju kroz odraz proći do istine: to je obnova. To moraju učiniti ne samo oni koji stvaraju ime Oca i Sina i Duha Svetoga, već <i oni koji> ih stvoriše za vas. Tko to ne prihvati, oduzet će mu se i naziv ("kršćanin"). Pomazanje [...] dobiva se kroz snagu križa. Ovu moć apostoli zovu "desno i lijevo", i ta osoba više nije kršćanin, već Krist.

Gospodin je u otajstvu sve [činio], krštenje, pomazanje, pričest i iskupljenje, i bračnu ložnicu.

[...] on reče, "Došao sam da [ovo ispod] učinim nalik onome [iznad, i ono] vanjsko nalik onome [nutarnjem. Došao sam ih spojiti] na tome mjestu." [...] ovdje kroz [simbole...]. Oni koji kažu, "[Postoji nebeski čovjek i] postoji onaj koji je iznad [njega]", varaju se. - Jer, prvog od te dvojice nebeskih [ljudi], onog koji se razotkrio, **68** oni zovu "onaj koji je dolje"; a onaj kojem sve što je skriveno pripada (trebao bi biti) taj koji je iznad njega. No, bilo bi bolje da kažu, "Unutarnji i vanjski, i izvan onog izvanjskoga". Zbog ovog Gospodin nazva uništenje "vanjskom tamom": izvan nje ne postoji više ništa. On je rekao, "Moj otac, koji jest u skrovitosti." On reče, "Uđi u svoju sobu, zatvori vrata, i pomoli se svomu Ocu, koji je u skrovitosti" (Mt 6,6), on koji je u svima njima. No ono što je u svima njima jest punina. Povrh nje nema u njemu ništa drugo. To je onaj o kojem je rečeno, "Onaj koji je iznad njih".

Prije Krista, neki su došli iz mjesta u koje više nisu mogli ući, i otišli tamo otkuda više nisu mogli izaći. Potom je došao Krist. One koje su ušli on je iznio, a one koji su izašli, on je unio.

Dok je Eva bila u Adamu, smrt nije postojala. Kada je od njega odvojena, nastala je smrt. Ako on ponovo uđe, i postane kao ranije, smrt više neće postojati.

"Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" (Mk, 15,34 i paralele). Na križu je ove riječi izgovorio, jer mjesto to bijaše napustio.

[...] koji bješe rođen iz njega koji [...] od Boga. [...] iz mrtvih. [...] bio, ali sada [...] savršen. [...] tijelo, no ovo [...] jest istinsko tijelo. [...] nije istina, već [...] samo odraz istine. **69**

Bračna ložnica nije za životinje, niti za robove, niti za oskrvnute žene; ona je za slobodne ljude i djevice.

Kroz Duh Sveti mi se ponovo rađamo, no kroz Krista, mi se rađamo u oboma. Pomazanje dobivamo od Duha. Pri rođenju bijasmo sjedinjeni. Nitko se ne može vidjeti u vodi ili zrcalu bez svjetla. Zbog toga nam je potrebno krstiti se u oboma, svjetlu i vodi. Svjetlo je pomazanje.

U Jeruzalemu postojahu tri mjesta na kojima se žrtvovalo. Ono koje je gledalo na zapad zvalo se "sveto". Ono koje je gledalo na jug zvalo se "sveto od svetoga". Treće, koje je gledalo na istok, zvalo se "sveto od svetih", i na to su mjesto samo najviši svećenici mogli ući. Krštenje je "sveto" mjesto. Iskupljenje je "sveto od svetoga". Bračna je ložnica "sveto od svetih". Krštenje uključuje uskrsnuće [i] iskupljenje; iskup-

ljenje (se događa) u bračnoj ložnici. No bračna je ložnica u onome što je uzvišenije od [...] nećeš pronaći [...] oni su koji mole [...] Jeruzalemu. [...] Jeruzalemu koji [...] Jeruzalemu, [...] oni zovu "sveto od svetih" [...] rasparao se veo [...] bračne ložnice osim odraza [...] 70 odozgo. Zbog ovoga se veo rasparao od vrha do dna. Jer, nekima je odozdo valjalo poći gore.

Sile ne vide one koje poput ruha obavija savršeno svjetlo, i stoga ih ne mogu ni zatočiti. Čovjek će se tim svjetlom svetootajstveno zaodjenuti u sjedinjenju.

Da se žena od muškarca nije odvojila, tad s njime ne bi umrla. Iz odvajanja nastala je smrt. Zbog ovoga je Krist došao, kako bi uklonio odvajanje koje je postojalo od početka, i oboje ih ponovo sjedinio, i kako bi onima koji su zbog razdvajanja umrli ponovo dao život, i sjedinio ih. Žena se s mužem sjedinjuje u bračnoj ložnici. Oni koji se u bračnoj ložnici sjedine, ti više neće biti razdvojeni. I zbog toga bje Eva od Adama odvojena, jer se nije s njime spojila u bračnoj ložnici.

Duša Adamova nastala je od daha. S njome je sjedinjen duh. I majka mu njegova bješe dana. Duša mu bi oduzeta, i zamijenjena [duhom]. Kada je konačno sjedinjen (sa duhom), [on je izrekao] riječi koje sile nisu razumjele. Zavidjele su mu [...] sjedinjenost duha [...] skrivenu [...] mogućnost [...] da same sebe [...] bračnu ložnicu, kako bi [...].

Isus se ukazao [...] Jordanu - [punina kraljevstva] nebeskog. Onaj koji [bijaše rođen] prije svega ostalog 71 bje rođen opet. Onaj koji jednom [bje pomazan], pomazanje opet. Onaj koji bijaše iskupljen, zauzvrat je iskupio (druge).

Zaista, potrebno je izreći otajstvo. Otac svekolikosti sjedinio se s djevicom koja je došla odozgo, i tog ga dana obasja vatra. Pojavio se u velikoj bračnoj ložnici. Njegovo je tijelo, stoga, upravo na taj dan nastalo, i napustilo tu ložnicu kao nešto što je začeto od mladoženje i mlade. Sve je u njemu Isus kroza njih uspostavio. Svakome od njegovih učenika potrebno je naći svoj pokoj.

Adam nastade od dvije djevice, od duha, i djevičanske zemlje. Krist, stoga, bijaše rođen od djevice kako bi ispravio posljedice pada koji se na početku dogodio.

U Raju rastu dva stabla. Jedno do njih rađa [životinje], a drugo ljude. Adam [bijaše jeo] sa stabla koje rađa životinje, i posta stoga i sam živo-

tinja, i nastavi životinje rađati. Iz tog se razloga djeca Adamova klanjaju [životinjama]. Stablo [...] plod je [...] narastao. [...] jeo [...] plod [...] rađa ljude, [...] čovjek. [...] Bog stvori čovjeka, [...ljudi] **72** stvoriše Boga. Tako je to na ovome svijetu - ljudi stvaraju bogove i klanjaju se tomu što su stvorili. Bogovi su ti koji bi se trebali klanjati ljudima!

Postignuća čovjekova svakako ovise o njegovim moćima. Iz ovoga razloga, kada govorimo o nečijim postignućima, govorimo o "sposobnostima". Jedno od njegovih postignuća njegova su djeca, koja nastaju iz trenutka spokoja. Njegove sposobnosti određuju njegova postignuća, no taj se spokoj jasno vidi na njegovoj djeci. Vidjet ćete da se ovo izravno odnosi i na odraz. Čovjek stvoren kao odraz sve postiže svojom tjelesnom snagom, no djecu svoju stvara s lakoćom.

Na ovome svijetu robovi služe slobodnima. U kraljevstvu nebeskom slobodni će služiti robovima: djeca nastala u bračnoj ložnici služit će djeci nastaloj iz braka. Djeca bračne ložnice imaju [samo jedno] ime: pokoj. Njima ne treba neki (drugi) oblik, [jer posjeduju] misaonost, [...]. Ona su mnogobrojna [...] u onome [...] slavi [...]

Oni [...idu] do vode i u nju ulaze. [...] iz (vode), posvećuju je, [...] oni koji posjeduju [...] u njegovo ime. Jer, on reče, "Dolikuje nam da [tako] ispunimo svu **73** pravednost" (Mt 3,15)

Oni koji kažu da će prvo umrijeti a potom uskrsnuti, griješe. Ako ne prime uskrsnuće dok su još živi, nakon smrti ništa neće primiti. Isto tako, kada o krštenju govore, oni kažu, "Krštenje je divotno", jer ako ga ljudi prime, živjet će.

Apostol Filip je rekao, "Josip je zasadio vrt, jer trebalo mu je drvo za njegov tesarSKI obrt. On je taj koji je načinio križ od stabla kojeg je zasadio. Njegov je vlastiti sin razapet na tome što je on zasadio. Njegov sin bijaše Isus, a zasad bijaše križ." Drvo života je usred vrta, no od maslinova drveta mi dobivamo pomazanje, a iz pomazanja, uskrsnuće.

Ovaj svijet jede lešine, i sve što se u njemu pojede i samo umire. Istina jede život, i nitko, stoga, ne umire tko se [istinom] nahrani. Odatle je i Isus došao i donio hranu. Onima koji su to željeli, dao je [život, kako] ne bi umrli.

Bog [...] raj. Čovjek [...] raju. Postoje [...] i [...] Božje. [...] Za onime što je u [...] ja žudim. Taj je raj [mjesto gdje] će mi reći, "[...]jedi] ovo ili nemoj jesti [ono, po svojoj] **74** želji." Tamo gdje ću jesti što želim,

nalazi se drvo spoznaje. Ono je ubilo Adama, ali ovdje je drvo spoznaje probudilo čovjeka u život. Zakon bijaše to drvo, drvo koje daje spoznaju dobra i zla. Niti ga je udaljilo od zla, niti ga je postavilo u dobro, već je za one koji su s njega jeli stvorilo smrt. Jer, kada je rekao, "Jedi ovo, ne jedi ono", to bijaše početak smrti.

Pomazanje je iznad krštenja, jer, zbog "pomazanja" (khrisma) smo mi nazvani "kršćanima", ne zbog "krštenja" (baptizein). Iz tog razloga i "Krist" (Pomazanik) nosi svoje ime. Jer, Otac je pomazao Sina, Sin je pomazao apostole, a apostoli su pomazali nas. Tko je pomazan, posjeduje sve. On posjeduje uskrsnuće, svjetlo, križ, Duh Sveti. Otac mu je to dao u bračnoj ložnici; ovaj je primio (dar). Otac bijaše u Sinu, i Sin bijaše u Ocu. To je kraljevstvo nebesko.

Gospodin je dobro rekao: "Neki uđoše u kraljevstvo smijući se, a izađoše [...] jer [...] kršćanin, [...] Čim je [...] ušao u] vodu, izašao [...] sve (od ovoga svijeta), [...] jer [...] sitnica, no [...] pun] prezira za [...] kraljevstvo [nebesko ...]. Ako on prezire [...] i ismijava kao sitnicu, [...] van smijući se. Isto je tako **75** sa kruhom, i kaležom i uljem, iako i nad time postoji nešto uzvišenije.

Svijet je nastao iz pogreške. Onaj koji ga je stvorio namjeravao ga je stvoriti vječnim i besmrtnim, no nije uspio postići to što je želio. Jer, svijet nikad nije bio neprolazan, kao što to nije ni onaj koji ga je stvorio. Ne postoje trajne stvari, trajna su samo djeca. I ništa neće postati neprolazno, ako prvo ne postane dijete. Ali, kako onaj koji nije bio u stanju primiti može biti sposoban dati?

Kalež molitve sadrži vino i vodu, što služi kao simbol krvi na kojoj se zahvaljujemo. I pun je Duha Svetoga, i pripada u cijelosti savršenom čovjeku. Kad ovo pijemo, mi primamo savršenog čovjeka. Živa voda je tijelo. I neophodno je da živoga čovjeka njome ogrnemo. I kada tako ulazi u vodu, on svlači odjeću kako bi se ogrnuo savršenim čovjekom.

Konj stvara konja, čovjek stvara čovjeka, Bog stvara Boga. Usporedi sa mladoženjom i [mladom]. Oni dolaze iz [...]. Nijedan židov [...] [...] postojao. A [...] od Židova. [...] kršćani [...] ovi [...] spominju se kao "izabran narod [...]" **76** i "Istinski Čovjek" i "Sin Čovječji" i "Sjeme Sina Čovječjeg". Ova je istinska rasa u svijetu poznata. ...da sinovi bračne ložnice počivaju.

Dok je sjedinjenje na ovome svijetu, ono muža i žene - snaga dopunjena slabošću (?) - u vječnome kraljevstvu (eonu) oblik je sjedinjenja sasvim drukčiji, iako ga istim imenom zovemo. Ima, međutim, i drugih imena; ona su uzvišenija od svakog imena koje je nadjenuto, i jača su od svake snage. Jer, gdje god ima snažnih, ima i onih koji su u snazi nadmoćniji. Ovo nisu stvari različite, već potpuno iste. To je ono što se neće moći uzdići iznad tjelesnog srca.

Nije li potrebno i onima koji sve posjeduju sebe upoznati? Jer, ako sebe ne spoznaju, neće moći uživati u onome što posjeduju, kao što umiju uživati oni koji sebe spoznaše.

Ne samo da neće moći zatočiti savršenoga čovjeka, već ga neće moći ni vidjeti, jer ako ga vide, tada će ga i zatočiti. Nitko ovaj dar ne može drukčije steći, nego da se zaodjene savršenim svjetlom [i] da sam postane savršeno svjetlo. Onaj koji se njime [ogrnuo] ući će [...]. Ovo je savršeni [...] koji mi [...] postanemo [...] prije nego napustimo [...]. Tko primi sve [...] ovdje [...] moći će [...] to mjesto, ali će [...] sredini] budući da je nesavršen. **77** Samo Isus zna kakav je njegov kraj.

Sveti čovjek je u potpunosti svet, uključujući i njegovo tijelo. Ako primi kruh, posvetit će ga. Ako primi kalež, ili bilo što drugo, on će to posvetiti, pa kako ne bi posvetio i tijelo?

Učinivši savršenom vodu krštenja, Isus je iz nje otklonio smrt. Zato mi ulazimo u vodu, ali ne ulazimo u smrt, kako ne bi bili izliveni u duh svijeta. Kada taj duh zapuše, on donosi zimu. No, kada Duh Sveti puše, tad dolazi ljeto.

Onaj tko je spoznao istinu, slobodan je čovjek, no slobodan čovjek ne griješi, jer "tko god čini grijeh, rob je grijeha" (Iv 8,34). Istina je majka, a znanje otac. Oni koji misle da se grijeh na njih ne odnosi, svijet zove "slobodnima". "Znanje" istine samo "čini takve ljude oholima", što i znače riječi "čini ih slobodnima". Ono im čak pruža osjećaj nadmoći nad svijetom, no "ljubav izgrađuje" (1 Kor 8,1). Onaj koji je kroz znanje istinski slobodan, zapravo je rob, zbog ljubavi prema onima koji još nisu dosegli slobodu spoznaje. Spoznaja ih čini sposobnima da postanu slobodni. Ljubav [nikad ne naziva] nešto 'svojim vlastitim', [...] ona [...] posjeduje [...]. Ona nikad [ne kaže "Ovo je tvoje"] ili "Ovo je moje", [već "Sve je ovo] tvoje". Duhovna je ljubav vino i miris. **78** U njoj uživaju svi koji se njome pomažu. Uživat će (u mirisu) čak i oni

koji stoje blizu pomazanih. No, kad odu oni pomazani, ti nepomazani koji su kraj njih stajali, ostaju u svojem smradu. Samaritanac ranjeniku nije dao ništa osim vina i ulja, a to je pomast. Ona je zaliječila rane, jer "ljubav pokriva mnoštvo grijeha" (1 Pt 4,8).

Djeca koju žena nosi nalikuju čovjeku koji je ljubi. Ako je ljubi njezin muž, ona njemu nalikuju. Ako je ljubi preljubnik, ona nalikuju preljubniku. Događa se, kad žena iz prisile spava sa svojim mužem, a srce joj je kod preljubnika s kojim se inače sjedinjuje, da dijete koje ona rodi nalikuje preljubniku. Vi koji živite sa Sinom Božjim, ne ljubite svijet, već Gospodina, kako oni koje začnete ne bi nalikovali svijetu, već Gospodinu.

Ljudsko se biće sjedinjuje sa ljudskim bićem. Konj se sjedinjuje s konjem, magarac sa magarcem. Jedinke se unutar jedne vrste obično spajaju [sa] sebi srodnima. I duh se tako miješa sa duhom, misao opći sa mišlju, a [svjetlo] se sjedinjuje [sa svjetlom. Ako si] rođen kao ljudsko biće, tada će te [ljudsko biće] ljubiti. Ako postaneš [duh], duh će se s tobom sjединiti. Ako postaneš misao, misao će se s tobom **79** izmiješati. Ako postaneš svjetlo, svjetlo će se s tobom spojiti. Ako postaneš jedan od onih koji na nebu obitavaju, tada će oni koji na nebu obitavaju uz tebe počinuti. Ako postaneš konj, ili magarac, ili bik, ili pas, ili ovca, ili bilo koja druga od životinja koje su izvan ili ispod, tada te niti ljudsko biće, niti duh, niti misao, niti svjetlo neće moći ljubiti. Nitko od onih koji pripadaju gore ili unutar, neće moći u tebi počinuti, niti ćeš ti u njima biti.

Onaj koji je rob protivno svojoj volji, postat će slobodan. Onaj koji je postao slobodan voljom svog gospodara, i koji se potom prodao u ropstvo, neće više moći biti slobodan.

Poljodjelstvo na ovome svijetu zahtijeva usklađenost četiri osnovna elementa. Samo zbog prirodnog djelovanja vode, zemlje, vjetera i svjetla biva žetva u žitnicu skupljena. I Božje se poljodjelstvo odvija zbog četiri elementa - vjere, nade, ljubavi i spoznaje. Vjera je naša zemlja, u kojoj mi primamo korijenje. [A] nada je voda koja nas othranjuje. Ljubav je vjetar od kojeg rastemo. Spoznaja je svjetlo kroz koje [sazrijevamo]. Milost je [četverostruka: ona je] zemaljska; ona je [nebeska;...] najvišeg neba; [...] u [...].

Blagoslovljen je onaj koji nijednoj duši nikad nije nanio [...]. **80** On je Isus Krist. Došao je cijelome svijetu, a nikome nije bio na teret. Stoga, blagoslovljen je onaj koji je takav, jer on je savršeni čovjek. Riječ nam govori da je teško ovako nešto odrediti. Kako da postignemo nešto ovako veliko? Kako će on svima pružiti spokoj? Prije svega, nikoga nam ne dolikuje ožalostiti - bio on velik, malen, nevjernik ili vjernik - a onda pružiti spokoj samo onima koji iz zadovoljstva čine dobro. Ima nekih kojima je od koristi da pružaju spokoj onima kojima je dobro. Onaj tko čini dobro, takvim ljudima ne može pružiti spokoj; jer, on ne čini što on želi. No, budući da im ne pričinjava žalost, on ih neće ni unesrećiti. Oni kojima je dobro počesto ljude unesrećuju - makar im to i ne bila namjera; takve ponekad više unesrećuje zlo koje je u njima. Onaj tko posjeduje svojstva (savršenoga čovjeka), dobrima pruža radost. Ne-ki će, međutim, zbog svega ovoga biti duboko ojađeni.

Bijaše tako jedan gospodar koji je posjedovao sve što je umu zamislivo, djecu, robove, stoku, pse, svinje, kukuruz, ječam, pljevu, travu, meso i žir. [Bio je to] mudar čovjek i znao je čime se tko hrani. Pred djecu je iznosio kruh [...]. Pred robove je stavljao [... i] brašno. Stoci je [bacao ječam] i pljevu i travu. Kostu je bacao psima, a svinjama žir **81** i pomije. Usporedi sa učenicom Božjim: ako je mudar, on će razumjeti što taj nauk predstavlja. Obličja tijela neće ga zavarati, već će svakome zaviriti u dušu i s njime razgovarati. Na svijetu je mnogo životinja u ljudskome obličju. Kada ih prepozna, svinjama će bacati žir, stoci ječam, pljevu i travu, a psima će baciti kosti. Robovima će dati samo osnovna znanja, a djeci će u potpunosti prenijeti nauk.

Postoji Sin Čovječji, i postoji sin Sina Čovječjeg. Gospodin je Sin Čovječji, a sin Sina Čovječjeg je onaj koji stvara kroz Sina Čovječjeg. Sin je Čovječji od Boga primio sposobnost stvaranja. Isto tako, on posjeduje i moć začeca. Onaj tko je primio sposobnost stvaranja, taj je i sam stvorenje. Onaj tko je primio moć začeca, taj je i sam plod. Onaj tko stvara ne može začeti. Onaj tko može začeti, posjeduje usto i moć stvaranja. "Tko je stvorio, začeo je", kažu. No, njegov takozvani "potomak" samo je stvorenje. Zbog [...] začeca, oni nisu njegovi potomci, već [...]. Onaj tko stvara, čini to otvoreno, te je i on sam vidljiv. Onaj tko se trudi začeti, čini to u [potaji], te je i on sam skriven, budući da je [...] odraz. Onaj tko stvara [stvara] otvoreno. No, onaj tko se trudi djecu

[začeti], čini to skriven od pogleda. Nitko [ne može] znati kad [muž] **82** i žena jedno s drugim opće, izuzev njih dvoje. Uistinu, vjenčanje je na ovome svijetu misterij za one koji su se oženili. Ako je oskvrnuti brak tako tajan, kakav je tek misterij onaj neoskvrnuti! Taj nije tjelesan, već čist. On ne dolazi od želje, nego od volje. On ne pripada tami ili noći, već danu i svjetlosti. Ako je brak svačijem oku dostupan, on tad postaje bludilište, a nevjesta nije bludnica samo kad sa drugim čovjekom začne, već čak i ako napusti bračnu ložnicu i bude viđena. Neka se pokazuje samo pred ocem, majkom, prijateljem mladoženjinim, i mladoženjinim sinovima. Njima je dozvoljeno svaki dan ući u bračnu ložnicu. No drugi nek samo čeznu da čuju njezin glas i osjete miris njezine pomasti, i neka se hrane mrvicama koje padnu sa stola, poput pasa. Mladoženja i mlada pripadaju u bračnu ložnicu. Nitko ne bi smio vidjeti mladoženju sa mladom, osim ako i sam [nije] jedno od njih.

Kada je Abraham [...] vidio što mu je bilo za vidjeti, [obrezao je] kožu s vrha uda, poučivši nas da tijelo treba uništiti.

[Većina stvari] na ovome svijetu živi dokle god im je [nutrina] skrivena. [Ako se razotkrije], oni umiru, kao što je slučaj sa vidljivim čovjekom. [Dokle god je] utroba čovjekova skrivena, čovjek živi; **83** kada se utroba njegova pokaže i iz njega iziđe, čovjek umire. Isto je tako i sa stablom: dok mu je korijen skriven, ono niče i raste. Ako korijen postane vidljiv, stablo će se sasušiti. Tako je sa svime što je na ovome svijetu rođeno, ne samo sa vidljivim, već i sa skrivenim: sve dok je korijen zla skriven, ono što je rođeno snažno je, no čim postane vidljiv, ono propada. Zato riječ kaže, "Već je sjekira položena na korijen stablima" (Mt 3,10). Ono neće biti samo sasječeno - što je sasječeno, ponovo će izrasti - nego sjekira prodire duboko dolje, sve dok ne izvuče korijen. Isus je iščupao korijen cijeloga svijeta, dok su ostali to činili samo djelomice. Što se nas tiče, neka svatko od nas kopa do korijena zla koje je u njemu, i neka ga s korijenom iščupa iz svog srca. Ako ga prepoznamo, ono će biti iščupano, no ako ga ne prepoznamo, ono će u nama pustiti korijenje i roditi svoje plodove u našem srcu. Ono je nad nama gospodar. Mi smo njegovi robovi. Ono nas čini robljem i navodi da činimo ono što [ne] želimo; i da [ne] činimo ono što želimo. Ono je moćno, jer ga mi nismo prepoznali. Dok [postoji], ono djeluje. Neznanje je majka [svega zla]. Neznanje će završiti u [smrti, jer] ono što iz [nezna-

nja] iziđe nikad nije bilo, niti jest, niti će biti. [...] **84** će biti savršeni kada se sva istina otkrije. Jer, istina je poput neznanja: dok je skrivena, u sebi počiva, no kada se otkrije i prepozna, ona biva slavljena utoliko što je od neznanja i zablude snažnija. Ona daje slobodu. Riječ reče, "Ako upoznate istinu, istina će vas osloboditi" (Iv 8,32). Neznanje je ropstvo. Znanje je sloboda. Ako spoznamo istinu, pronaći ćemo plodove istine u sebi. Ako se s njome sjedinimo, ona će nam donijeti ispunjenje.

O onome što je stvoreno i vidljivo, mi danas kažemo, "Oni koji su snažni i cijenjeni, veliki su ljudi. Oni slabi i prezreni, ništavni su." Uspoređi s vidljivim stvarima istine: one su slabe i prezrene, dok je sve ono što je skriveno, snažno i cijenjeno. Tajne istine otkrivaju se samo kao simboli i odrazi. Bračna ložnica, međutim, ostaje skrivena. Ona je sveta u svetome. Veo je isprva skrivao Božje upravljanje stvaranjem, no kada se veo raspapa i otkrije pogled u unutrašnjost, ova će kuća biti napuštena, ili bolje reći, [uništena]. I (niže) će božanstvo pobjeći [od]avde, no neće otići u sveto [od] svetih, jer neće se moći izmiješati sa čistim [svjetlom] i [bezgrešnom] puninom, već će se naći pod krilima križa [i ispod] njegovih ruku. Ova će arka biti njihov spas, kada potop **85** zaprijeti da ih proguta. Oni koji pripadaju redu svećenstva, oni mogu ući kroz veo sa visokim svećenikom. Iz ovog razloga veo nije rasparan samo pri vrhu, jer bi tad bio otvoren samo onima gornjima; niti je rasparan samo pri dnu, jer bi tad bio otkriven samo onima donjima. On je rasparan od vrha do dna. Oni gornji rastvorili su ga nama donjima da bismo mogli ući u tajnu istine. A to je ono istinski cijenjeno (i) snažno! No, unići ćemo uz pomoć niskih simbola i oblika slabosti. Oni su uistinu prijezira vrijedni kada se usporede sa savršenom slavom. Postoji slava koja nadilazi slavu. Postoji moć koja nadilazi moć. Ono savršeno nama se otvorilo, skupa sa onim skrivenim od istine. I sveti od svetih se otkriše, i bračna nas ložnica pozva unutra.

Dokle god je prikriveno, zlo je jalovo. Ono nije, međutim, odstranjeno iz sjemena Duha Svetoga, koje je, stoga, rob zla. No, kada se otkrije, savršeno će svjetlo tada poteći odasvud. I svi oni koji se u njemu nadu, [primit će pomazanje]. Robovi će postati slobodni, [i] zatočnici otkupljeni. "[Svaki] nasad [koji ne] posadi Otac moj nebeski, [biti će] iskorišten" (Mt 15,13). Oni koji su razdvojeni, biti će sjedinjeni [...] i bit će ispunjeni. Svatko tko [uđe] u bračnu ložnicu, upalit će [svjetlo], jer

[...] kao i u brakovima koji su [...] događa po noći. Ta vatra [...] samo **86** noću, i onda se gasi. No, otajstva ovog braka usavršena su po danu i svjetlu. Niti taj dan, niti to svjetlo nikada ne tonu. Tko postane dijete bračne ložnice, primit će svjetlo. Tko ga tamo ne primi, neće ga nigdje moći primiti. Tko primi to svjetlo, taj ne može biti viđen, niti ga se može zatočiti. I nitko neće moći takvoga mučiti, makar on živio na ovome svijetu. A kada ovaj svijet napusti, on je već primio istinu u odrazima. Svijet je postao vječno kraljevstvo (eon), jer vječno je kraljevstvo za nje-ga punina, i to na ovaj način: njemu samome se otkriva, ne skriveno u tami ili noći, već skriveno u savršenome danu i svetoj svjetlosti.

Evandjelje po Filipu

HIPOSTAZA ARHONATA (II,4)

Uvod:

ROGER A. BULLARD

Hipostaza Arhonata anonimna je traktat koji nudi ezoterično tumačenje Knjige Postanka 1-6, djelomice u formi razgovora otkrivenja između anđela i ispitivača. I premda je ova rasprava primjer sveobuhvatnog helenističkog sinkretizma, najjasniji su njezini dijelovi židovski. Zbog jasno prisutnih kršćanskih obilježja u njegovu današnjem obliku, djelo možemo smatrati kršćanskim. Teološko je stajalište traktata jasno gnostički orijentirano, uz moguć setijanski utjecaj.

Opće je prihvaćeno da je *Hipostaza Arhonata*, kao i drugi tekstovi iz zbirke Nag Hammadi, prijevod sa grčkog. Ipak, mogućnost da se u nekim dijelovima teksta, primjerice s riječima "do mene" (Iz 46,9) i "slijep" (*Hip. Arh.* 86,30; 94,22), ili opisom Vladara i njihovih životinjskih glava (87,29), išlo na igru riječi na koptskome jeziku, upućuje na egipatsko porijeklo.

Datum nastanka djela provizorno je smješten u treće stoljeće. Najkasniji mogući datum je, naravno, kraj četvrtog stoljeća, kad je nastala zbirka Nag Hammadi. Zbog razvijene gnostičke obrade i midraškog tumačenja biblijske građe, malo je vjerojatno da je spis nastao prije trećeg stoljeća. Pored toga, filozofska je orijentacija u 96,11-14 tipična za neoplatonizam trećeg stoljeća.

Pitanje datuma i mjesta nastanka djela dodatno otežava mogućnost da je njegov današnji oblik rezultat naknadne kršćanske redakture, kojom je narativni izvor (tumačenje dijelova Knjige Postanka) kombiniran sa soteriološko-eshatološkim diskursom, pri čemu su oba smještena u kršćanski kontekst.

Hipostaza Arhonata u svakom je slučaju djelo gnostičkog učitelja namijenjeno poučavanju čitatelja. Koristeći raniju građu, on govori s pozicije autoriteta, čak i u dijelu anđeoskog otkrivenja, gdje je razgovor vođen u trećem licu. Njegovo čitateljstvo kršćanskaje gnostička zajednica, koja prihvaća Pavla, upućena je u Stari i Novi zavjet, kao i u židovsku literarnu predaju, uključujući i predaje otkrivenja. Tradicionalna funkcija otkrivenja - hrabrenje i umirivanje inače nesigurne zajednice - ovdje je snažno prisutna. *Hipostaza Arhonata* je, dakle, ezoterično djelo, nastalo za potrebe nesigurne zajednice koja je po svoj prilici snažno osjećala pritisak glavne kršćanske struje, koja je sebe smatrala ortodoksnom, a ostale heretičcima.

Postoji jasna literarna poveznica između *Hipostaze Arhonata* i *O podrijetlu svijeta*, koji u Kodeksu II slijedi odmah iza *Hip. Arh.* Čini se kako oba teksta dijele isti izvor. Potonji spominje *Knjigu Norejina* ili *Knjige Norejine* (102,11,24-25), koju također spominje i Epifan. Postoje pretpostavke daje riječ upravo o *Hipostazi Arhonata*, no bez čvrstih dokaza.

Nakon kratkog uvoda u kojem se navode riječi "velikog apostola" Pavla, *Hipostaza Arhonata* razvija svoju mitološku narativu. Glavni su likovi u ovoj mitološkoj drami slijepi vladar Samael, također zvan Saklas ("budala") i Yaldabaoth, koji huli protiv božanskog; potom duhovna Žena, koja budi Adama i nadmudruje pohlepne vladare; Zmija, Podučavateljica, koja savjetuje muškarca i ženu da jedu plodove stabla koje su vladari zabranili; te Noreja, Evina kći, nevina u naravi i uzvišena u znanju. Na stranici 93 ovoga traktata narativni fokus prelazi na velikog anđela Eleletha, koji Noreji otkriva podrijetlo i sudbinu arhontskih sila.

Hipostaza Arhonata potvrđuje, kao što i sam naslov govori, realnost arhontskih vladara: daleko od toga da su fiktivne, te su sile i više nego stvarne, one odista postoje. Užasavajuća je to stvarnost za gnostike, koji vlastitu duhovnu prirodu definiraju u suprotnosti s pojmom vlasti koja porobljava. No, kao što ovaj spis obećava, za kršćanske gnostike ipak postoji nada, jer njihova će duhovna priroda biti trajnija od arhontske, a njihova nebeska sudbina slavnija. Vladari će na kraju nestati, a gnostici, djeca svjetlosti, spoznat će i slaviti Oca.

HIPOSTAZA ARHONATA

II 86, 20-97, 23

O hipostazi sila (*eksousiai*), u duhu Oca istine, veliki apostol - govoreći o "vlasti tame" (Kol 1,13) - reče, "nije nam se boriti protiv [krvi] i mesa, nego protiv Vrhovništva, protiv Vlasti, protiv upravljača ovoga mračnoga svijeta, protiv zlih duhova po nebesima" (Ef 6,12). Poslah (ti) ovo jer si me pitao o hipostazi sila.

Njihov je vođa slijep; [zbog svoje] snage, i neznanja, [i] oholosti, on je u moći svojoj objavio, "Ja sam Bog; nema drugog Boga [osim mene]".

Rekavši to, sagriješio je pred [sveukupnosti]. I njegove riječi dospješe do **87** Vječnosti; a iz Vječnosti se začu glas, i reče, "Griješiš, Samaele" - što znači "bog slijepih".

Njegova misao oslijepi. I izgnavši njegovu moć - to jest, bogohulne riječi koje je izgovorio - on je otjera dolje u kaos i ponor, majku njegovu, na poticaj Pistis Sofije (Vjera Mudrost). Ona je ustoličila svakog od njegovih sinova u skladu s njegovom moći - po uzoru na kraljevstvo nebesko, i iz nevidljivog svijeta nastao je tako onaj vidljivi.

I kako je Vječnost odozgo pogledala u vodena prostranstva, u vodi se ukazao njezin odraz; i sile se tame u nju zaljube. No, nisu mogli doseći tu sliku koja im se u vodi ukazala, zbog slabosti svoje - budući da bića koja jedva posjeduju dušu ne mogu doseći bića koja posjeduju duh - jer, oni bijahu odozdo, a njezin lik bje odozgo.

Iz ovog je razloga "Vječnost" pogledala u vodena prostranstva (itd.): zato, da bi, voljom Očevom, ona sjedinila sveukupnost sa svjetlom. Arhonti stadoše kovati planove, i rekoše, "Hajde, načinimo čovjeka koji će biti od praha zemaljskoga." I oblikovahu svoje stvorenje u potpunosti od zemlje.

Arhonti... tijelo... imaju... žensko... jest... licem zvijeri. I uzeše [prah] zemaljski i oblikovaše svoga [čovjeka], na svoju sliku, i [na sliku] Božju koja [im] se ukazala u vodi.

I rekoše, "[Hajde], dosegimo ga uz pomoć tijela koje smo oblikovali, [kako bi] vidio sebi srodan lik, a u muškome obličju [...], **88** i kako bismo ga, pomoću tijela koje smo oblikovali, uspjeli dohvatiti" - u vlastitoj nemoći, oni nisu mogli razumjeti snagu Boga. On mu udahnu svoga daha; čovjek zadobije dušu, (i ostade) ležati na zemlji mnogo dana. U svojoj ga nemoći oni nisu uspjeli podići. Poput olujnih vjetrova ustrajno su (puhali), pokušavajući se domoći tog odraza, koji im se u vodama ukazao. Nisu razumjeli njegovu moć.

Sve se ovo dogodilo voljom Oca sveukupnosti. Nakon svega, duh na zemlji ugleda čovjeka kom duša bje udahnuta. I duh izađe iz Neuništive Zemlje; i spusti se i počine u njemu, i čovjek postade živa duša.

Nadjenu mu ime Adam jer ga je bio našao kako na zemlji hoda. I glas se začu iz Vječnosti Adamu na pomoć; i Arhonti skupiše sve životinje zemaljske, i sve ptice nebeske, i dovedoše ih k Adamu da vide kako će ih on nazvati, koje će ime dati svakoj od ptica i svakoj od životinja.

I uzeše Adama [i] postaviše ga u rajski vrt, da [ga] obrađuje i čuva. Arhonti mu izdaše zapovijed i rekoše, "Sa [svakog] stabla u vrtu jedi; no - [sa] stabla spoznajе dobra i zla nemoj jesti, niti ga [dotiči]; jer, u onaj dan u koji [s] njega okusiš, umrijet ćeš".

Oni [...] ovo, no, nisu razumjeli [što su mu rekli]; voljom Očevom **89** izrekli su to na takav način da se on (zapravo) usudi jesti, i da riječi njihove <ne> uzme u obzir kako bi to učinio čovjek od isključivo materijalne prirode.

Arhonti se posavjetovaše među sobom i rekoše, "Hajde, učinimo da se tvrd san spusti na Adama." I on zaspa. - **Tvrd san koji su "na njega spustili, a on je zaspao" jest Neznanje.** - Izvadiše iz njega rebro nalik živog ženi, i na mjesto nje, zatvoriše mu tijelo s nešto mesa, i Adamu osta samo duša.

I duhom obdarena žena priđe mu, i reče, "Ustani, Adame." I kad ju je ugledao, on reče, "Ti si mi podarila život; i zato će tvoje ime biti 'Majka živih'. - Jer ona je moja majka. Ona je iscjeliteljica, i žena, i ona je ta koja me rodila."

Arhonti tad priđuše svome Adamu. I kad vidješe njegovu družicu kako s njime razgovara, od silnog se uzbuđenja uznemire; i u nju se zaljube. I govorahu jedan drugome, "Hajde, posijmo u nju svoje sjeme", i proganjahu je. A ona im se smijala zbog njihova bezumlja i njihove sljepoće; i u njihovim kandžama ona posta drvetom, i ostavi im svoj sjenovit odraz koji bješe nalik njoj; i oni [ga] gnjusno oskvrnuše. - I oskvrnuše biljeg njezina glasa, i po obličju kojeg su oblikovali, skupa sa [svojim] (vlastitim) likom, izložiše sebe osudi.

Ženski duhovni princip uđe [u] zmiju, učiteljicu; i pouči [ih], rekavši, "Što vam je [rekao]? Da li, 'Sa svakog stabla u vrtu jedi; no - sa [stabla] 90 spoznaje dobra i zla nemoj jesti'?"

Tjelesna žena reče, "Ne samo da je rekao 'Ne jedi', već čak i 'Ne dotiči ga; jer, onaj dan u koji s njega okusiš, umrijet ćeš.'"

A zmija, učiteljica, reče, "Nećete umrijeti; iz ljubomore vam je on to rekao. Naprotiv, vaše će se oči otvoriti i vi ćete, spoznavši dobro i zlo, postati nalik bogovima." I ženski princip pouke izađe iz zmije, i ostavi je kao običnog zemaljskog stvora.

I tjelesna žena ubra plod sa drveta, i okusi ga; i ponudi ga svome mužu; i ta su bića, koja su samo dušu posjedovala, jela. I njihova nesavršenost posta očita u njihovu neznanju; i spaze da su ogoljeni od duhovnog elementa, i uzmu smokvin list da njime prekriju svoje slabine.

Vrhovni Arhont dođe; i reče, "Adame! Gdje si?" - jer, nije znao što se dogodilo.

I Adam reče, "Čuo sam tvoj glas i uplašio se, jer sam gol, pa se sakrih."

Arhont reče, "Zašto si se sakrio, ako nisi jeo sa drveta s kojeg sam ti zabranio da jedeš? Ti si, dakle, jeo!"

Adam reče, "Žena koju si stavio uza me, ona [mi je dala] pa sam jeo."

I oholi Arhont baci kletvu na ženu.

Žena reče, "Zmija me obmanula pa sam jela."

[Oni se okrenu] prema zmiji, i bace kletvu na njezinu sjenu, [...], nemoćni, ne shvaćajući [da] to bijaše lik koji su sami oblikovali. Od tog

dana **91** zmija živi prokleta od vlasti; sve dok svemoćni čovjek ne dođe, to je prokletstvo bačeno na zmiju.

Oni se tad okrenu svome Adamu, i izbace ga iz Raja skupa sa njegovom ženom; jer, ni njima nema blaženstva, budući da je i na njih palo prokletstvo.

I baciše potom čovječanstvo u veliku pomutnju, i život pun patnji, kako bi ga zaokupili svjetovnim stvarima, i odvratili od Duha Svetoga.

Nakon svega, ona rodi Kajina, njihova sina; i Kajin postade poljodjelac. On pozna svoju ženu, i ona opet zače, i rodi Abela; Abel postade pastir. Kajin prinese žrtvu od zemaljskih plodova, no Abel žrtvu prinese od svoje janjadi. Bog pogleda na zavjetni Abelov dar; no ni pogleda ne svrati na Kajinove darove. I tjelesni je Kajin progonio Abela, svog brata.

I Bog reče Kajinu, "Gdje je Abel, tvoj brat?"

On odgovori i reče, "Zar sam ja čuvar brata svoga?"

Bog reče Kajinu, "Slušaj! Krv brata tvoga iz zemlje k meni viče! Zgriješio si ustima svojim. To će ti se i vratiti: tko ubije Kajina, sedmerostruka će se osveta na njemu izvršiti, a ti ćeš stenjući i drščući zemljom hodati."

Adam [poznaj] svoju ženu Evu, i ona zače, i rodi Adamu [Seta]. I reče ona, "Bogu sam rodila [drugog] sina, umjesto [Abela]."

I opet zače Eva, i rodi [Noreju]. I reče, "On [mi] je začeo djevicu **92** kao pomoć naraštajima i naraštajima ljudi." To je djevica koju sile nisu oskvrnule.

Čovječanstvo se tada stade množiti i uvećavati.

Arhonti se među sobom posavjetovaše, i rekoše, "Hajde, prouzročimo vlastitim snagama potop, koji će izbrisati sa zemlje sve što je tjelesno, od čovjeka do zvijeri."

No kada je Arhont sila čuo njihovu odluku, on reče Noi, "Načini sebi korablju od drveta koje ne truli, i skloni se u nju - ti, i djeca tvoja, i zvijeri i ptice nebeske, od najveće do najmanje - i postavi je na goru Sir."

Orea tad dođe k njemu i htjede u korablju unići. I kada joj to nije dopustio, ona puhnu u korablju, i prouzroči da ju proguta vatra. I Noa izgradi korablju po drugi put.

I Arhonti je presretnu, sa željom da je s pravoga puta zavedu. Glavni među njima joj reče, "Tvoja je majka Eva došla k nama".

Ali Noreja se okrenu njima, i reče, "Vi ste Arhonti tame; vi ste oni koji su prokleti. I niste moju majku poznavali; to bijaše vama srodan lik ženskog obličja. Ja ne potječem od vas, već od svijeta odozgo." Oholi se Arhont okrenu, u svoj svojoj snazi, [i] njegovo lice postea poput crne [...]; i nabusito reče, "Moraš nam služiti, [kao što je to činila] i tvoja majka Eva; jer dano mi je (') [...]."

Ali Noreja se okrenu, i snagom [...]; glasno viknu i zazva Svetog Boga Sveukupnosti, **93** "Spasi me od Arhonata zla, i izbavi me iz njihovih kandži - smjesta!"

<Veliki> anđeo spusti se sa nebesa i reče, "Zašto zazivaš Boga? Otkud tolika smjelost spram Duha Svetog?"

Noreja reče, "Tko si ti?"

Arhonti zla se povuku i udalje od nje. On reče, "Ja sam Eleleth, veliki anđeo razboritosti, koji uz Duha Svetog stoji. Bijah poslan da s tobom govorim, i izbavim te iz ruku onih zlih. I poučit ću te o tvome korijenu."

- Što se tog anđela tiče, nemoguće mi je govoriti o njegovoj moći: lik je njegov poput čistog zlata, a ruho kao snijeg. Moja usta uistinu ne mogu izreći riječi koje bi opisale njegovu snagu, i lice njegovo!

Eleleth, veliki anđeo, reče mi, "Ja sam taj koji je razumijevanje. Ja sam jedan od četiri lučonoše koji stoje uz veliki, nevidljiv duh. Misliš li da ovi Arhonti imaju ikakve moći nad tobom? Nijedan od njih ne može nadvladati korijen istine; jer, zbog toga se on ukazao pred posljednje dane; i ove će sile biti obuzdane. I te sile ne mogu oskrnuti tebe, niti ovaj naraštaj; jer vaš je dom u vječnosti, gdje djevičanski duh obitava, onaj koji je iznad sila kaosa i njihova svijeta."

No, ja rekoh, "Gospodaru, pouči me o [moćima] tih sila - [kako] su nastale, kakav je njihov postanak, [i] od **94** kakve je stvari, i tko je stvorio njih i njihovu moć?"

I veliki anđeo Eleleth, razumijevanje, reče mi, "U beskrajnom kraljevstvu obitava vječnost. Sofija, koja se naziva Pistis, željela je nešto stvoriti, sama i bez svog druga; i od njezinog djela nastaa nebesko biće.

Postoji veo između nebeskog svijeta, i prostranstava koja su ispod; i ispod vela nastaa sjena; i ta sjena postade tvar; i sjena ta bi odbačena. I to što je stvorila postade stvorenje u stvari, poput pobačenog zametka.

I poprimi oblik odliven od sjenke, i postade ohola zvijer lavljeg lika." Bijaše androgino to stvorenje, kao što rekoh, jer bilo je od tvari koja je izvedena.

"Otvorivši oči, ugledao je beskrajnu, neograničenu materiju; i postade ohol, i reče, 'Ja sam Bog, i nema drugog Boga osim mene.'

"Kako to reče, sagriješi pred sveukupnosti. I glas se začu odozgo, i reče, 'Griješiš, Samaele' - što znači 'bog slijepih'.

"I on reče, 'Ako nešto drugo prije mene postoji, neka mi se otkrije. I Sofija odmah ispruži svoj prst i uvede svjetlo u materiju; i progna je dolje do predjela kaosa. Kada se vratila do svog svjetla; tama opet [...] materijom.

"Ovaj Arhont, budući androgin, stvori sebi veliko kraljevstvo, **95** koje je sezalo do beskrajja. I poželi tad sebi stvoriti potomstvo, i stvori sedam sinova, koji bijahu androgini kao i otac.

"I on reče sinovima svojim, 'Ja sam Bog Svega.'

"A Zoe (Život), kći Pistis Sofije, viknu i reče mu, 'Griješiš, Saklas!' - čije je drugo ime Yaldabaoth. I dahnu mu u lice, a od njezinog daha nastade ognjeni anđeo; i anđeo taj svlada Yaldabaotha, i baci ga u dubine ponora Tartarosa.

"Kad vidje njegov sin Sabaoth silu tog anđela, on se pokaja i prokunu oca svog, i majku, materiju.

"Nju je prezreo, ali Sofiji i njezinoj kćeri Zoe pjevao je pjesme hvale. I Sofija i Zoe uzeše ga, i postaviše da vlada sedmim nebom, ispod vela koji je između onog što je iznad i onog što je ispod. I on se zove 'Bog sila, Sabaoth,' jer, on je iznad sila kaosa, gdje ga je Sofija ustoličila.

"Kada se sve to (dogodilo) i prošlo, on stvori sebi veličanstvenu kerubinsku kočiju sa četiri lica, i bezbrojne anđele da mu služe, i također harfe i lire.

"I Sofija postavi svoju kći Zoe da mu s desna sjedi, i pouči ga o svemu što na osmome (nebu) postoji; a anđela gnjeva postavi s njegove lijeve strane. [Od] tog dana, [njegova desnica] zove se **96** život; a njegova lijeva postade predočenje zla apsolutne moći onoga što je gore. Oni nastadoše prije tebe (pogreške u tekstu?).

"Kad ga Yaldabaoth vidje u tom velikom sjaju i uzvišenosti, on postade zavidan; i zavist posta androgino djelo, i otud je zavist potekla. I zavist zače smrt; a smrt zače potomke njegove, i svakome od njih dade vlast nad njegovim nebom; i sva se nebesa kaosa ispune njihovom brojnošću.

"No, oni svi nastadoše voljom Oca sveukupnosti - po uzoru na ono što je iznad - kako bi se kaos ispunio.

"Evo, poučih te o sustavu vladara; i o materiji iz koje je potekao; i njihovom ocu; i njihovom svijetu."

No ja rekoh, "Gospodaru, jesam li i ja iz njihove materije?"

"Ti si od prvotnog Oca, kao i potomci tvoji; odozgo, iz vječne svjetlosti, doći će njihove duše. Sile im stoga neće moći prići, jer u njima je prisutan duh istine; i svi koji ovo spoznaju živjet će među smrtnim ljudima kao besmrtnici. No, to sjeme (sperma) neće biti otkriveno sada.

"Ono će se otkriti tek nakon tri naraštaja, i oslobodit će ih okova zablude sila."

Na to mu rekoh, "Gospodaru, koliko će dugo biti tako?"

On mi reče, "Do onoga trenutka kada istinski čovjek, kojeg će Otac poslati u ljudskom obličju, otkrije postojanje (?) [duha] istine. 97

"On će ih svemu poučiti: I pomazat će ih pomazanjem vječnoga života, koje će dobiti od uzvišenog naraštaja.

"Oni će tad postati slobodni od slijepe misli: I pregazit će smrt sila: I uzaći će u beskrajnu svjetlost, koja ih je začela, i kojoj pripadaju.

"Sile će potom napustiti svoje vjekove: I anđeli će njihovi plakati nad njihovom propašću: A demoni će njihovi oplakivati njihovu smrt.

"Sva će djeca svjetlosti tad uistinu spoznati istinu i svoje korijenje, i Oca sveukupnosti, i Duha Svetoga: I svi će ujedan glas reći, 'Istina je Očeva pravedna, a Sin vlada nad sveukupnosti': I od svih, zanavijek, 'Sveti - sveti - sveti! Amen!'"

O PODRIJETLU SVIJETA (II,5 i XII,2)

Uvod:

HANS-GEBHARD BETHGE

Tekst ovoga traktata prilično je dobro očuvan. Djelo je svojevrsni kompendij središnjih gnostičkih ideja, naročito o kozmogoniji, antropogoniji i eshatologiji. Temeljeći se na različitim izvorima i predajama, rasprava je djelomice izložena u poluznanstvenom stilu, s brojnim etiologijama i etimologijama. Napisana je u obliku apologetičkog traktata, sa namjerom privlačenja novih sljedbenika. Uvelike je u njoj zanemarena zemaljska povijest, ali i opisi gornjega svijeta, uključujući i njegov razvoj. Na temelju nakane neimenovanog i nepoznatog autora, koja se na početku jasno izražava, a potom provlači i kroz ostatak teksta, znanstvenici su tekstu dodijelili hipotetički naslov *O podrijetlu svijeta*.

Postoje valjani razlozi za pretpostavku da je posrijedi svjesno i dobro promišljeno književno djelo koje nije pretrpjelo većih sekundarnih izmjena, već je rezultat dugog procesa prenošenja predaje. Djelo je vjerojatno nastalo početkom 4. stoljeća. Izvanredna mješavina raznovrsnih židovskih gledišta, manihejskih elemenata, kršćanskih ideja, grčkih filozofskih koncepcija, i likova iz grčke ili helenističke mitologije, magije i astrologije, kao i jasno pozivanje na egipatsku misao, sve to upućuje na Aleksandriju kao vjerojatno mjesto nastanka grčkog izvornika rasprave *O podrijetlu svijeta*. Moguće je da se proces prevođenja na koptski sastojao od nekoliko faza. Loše stanje brojnih odlomaka koji zahtijevaju ispravke, zajedno sa drugim vrlo teškim, jedva čitljivim dijelovima, moguće je objasniti pretpostavkom da je tekst koji se nalazi pred nama iz početne, provizorne faze tog procesa prevođenja. *O podrijetlu svijeta* bio bi stoga "opus imperfectum" (B. Layton).

Autor se služi različitim izvorima i predajama, od kojih su neke gnostičke a neke nisu, koje je teško pobliže odrediti u okviru književne kritike, ajoš teže rekonstruirati. Tekst je stoga, na dijelovima neujednačen ili kontradiktoran, budući da barem nekoliko tih predaja ili djela pretpostavljaju vlastite sustave, ili sadrže neke druge tendencije, npr. setijanske, valentinijanske ili čak manihejske. *O podrijetlu svijeta* nema nikakav vlastiti zatvoreni sustav, niti predstavlja neki od poznatijih gnostičkih sustava. Autor rabi izravne ili neizravne navode, reference, sažetke, objašnjenja i etimologije, koji stoje u snažnoj opreci prema dominantnom narativnom stilu. Namjera ovakve obrane vlastitih stajališta, pozivanjem na neka druga djela, jest izlaganje sadržajne i uvjerljive argumentacije. *O podrijetlu svijeta* sadrži brojne paralele sa *Hipostazom Arhonta*, što upućuje na blisku povezanost dvaju tekstova. Pa ipak, različita priroda dvaju dokumenata, drukčiji pogledi na svijet i brojne razlike u pojedinostima navode na zaključak da je direktna literarna povezanost malo vjerojatna. Paralelizam je vjerojatno rezultat korištenja građe iz istoga izvora.

Kozmogonija i antropogonija koje slijede nakon polufilozofskog uvoda djelomice su orijentirane na Postanak 1-2, a mimo toga na koncepte sadržane u Knjizi jubileja, Knjizi Henokovoj i Knjizi Henokovih tajni. Općenito uzevši, dominiraju karakteristično židovski utjecaji, u angelologiji, demonologiji, i eshatologiji, kao i u etimologijama. Gnostička reinterpetacija dobivene građe u znatnoj mjeri varira, od potpune revalorizacije, npr. u slučaju demijurgove preuzetnosti (koristeći Iz 45,5; 46,9 LXX), i onoga što se događa u Postanku 3, do prilično cjelovitog preuzimanja židovskih ideja i motiva, kao što je prikaz raja.

Primordijalna povijest stavlja naglasak na arhontsko stvaranje zemaljskoga čovjeka od strane, u vezi s doktrinom o prvobitnom čovjeku, koju je veoma teško shvatiti zbog variranja motiva i heterogenih koncepcija. S druge strane, primordijalna povijest već inicira priču o otkupljenju od strane Pistis Sofije, ili Sofije Zoe, koje se susreću ili djeluju na različite načine. Međutim, u toj kompleksnoj soteriologiji Isus Krist nema središnju, već prilično marginalnu ulogu. Iz tih razloga *O podrijetlu svijeta* pripada onim gnostičkim tekstovima u zbirci Nag Hammadi koji su u suštini nekršćanski.

Rasprava *O podrijetlu svijeta* orijentirana je prema univerzalnoj eshatologiji, što je sve do kraja vidljivo u brojnim naznakama, kao i po opširnom prikazu konačnih zbivanja uz mnoštvo misli, izraza i motiva apokaliptičizma. Konačno stanje, koje nastupa pod utjecajem višeg svijeta, uz razlikovanje otkupljenja gnostika od uništenja svega stvorenog zajedno sa stvoriteljem, nadilazi prvobitno stanje, te onemogućava ponavljanje zbivanja opisanih u raspravi *O podrijetlu svijeta*.

O podrijetlu svijeta je značajno gnostičko djelo. Taj prilično opširan tekst pruža nam dobar uvid u način razmišljanja obrazovanog autora, u njegove radne navike i argumentaciju ključnih pitanja. To djelo, štoviše, pokazuje do kojega se stupnja i s koliko slobode gnostički pisac služi stranom, čak i negnostičkom i heterogenom mišlju. Ono, stoga, pokazuje da je gnostičko mišljenje o svijetu i postojanju bilo mnogo značajnije od mitološke formulacije. *O podrijetlu svijeta* može nam pomoći da razumijemo kako se gnostičko viđenje svijeta, u srazu s drugim intelektualnim strujama a katkada i uz njihovu pomoć, uspješno održati, a katkad i odnijeti pobjedu.

O PODRIJETLU SVIJETA

II 97,24-127,17

Uvidjevši da svi, i bogovi ovoga svijeta i ljudi, govore kako ništa nije postojalo prije kaosa, odlučih u izlaganju koje slijedi dokazati kako su svi oni u krivu, budući da nisu upoznati sa podrijetlom kaosa, niti s njegovim korijenom. Kako li ljudima **98** odgovara, pri spomenu kaosa, reći da je to neka vrsta tame! Prava je istina, međutim, da on dolazi od sjene, koja je nazvana imenom "tama". Sjena, pak, potječe od tvorevine koja postoji od početka. Jasno je, štoviše, da je ta tvorevina postojala i prije nego je kaos nastao, i da je potonji nastao tek naknadno.

Pozabavimo se, stoga, pravim pitanjima; prvom tvorevinom, iz koje je nastao kaos. Na taj će način prava istina biti jasno izložena.

Nakon što se prirodni sastav besmrtnih bića u potpunosti razvio iz beskonačnoga, iz Pistis (Vjere) bijaše emaniran odraz, koji se zove Sofija (Mudrost). Ona je izrazila svoju volju i postala tvorevinom nalik prvotnoj svjetlosti. I smjesta se volja njezina očitovala kao obličje neba, poprimivši nezamislivu snagu; ona bijaše između besmrtnih bića i onoga što nastade kasnije, poput...: ona (Sofija) kao veo je razdvajala čovječanstvo od onoga što je iznad.

Izvan vječnoga kraljevstva (eona) istine nema sjene, jer bezgranično je svjetlo posvuda unutar njega. No, vanjština je njegova sjena, i nazvana je imenom tama. Iz nje se pojavila sila koja je zavladała svom tamom. I sile koje su poslije njih nastale nazvale su sjenu "beskonačnim kaosom". Iz nje su niknula sva božanstva ... zajedno sa cijelim mjestom, [te je] stoga [sjena] mlađa od prve **99** tvorevine. <U> ponoru se [ona] (sjena) pojavila, potekavši iz gore spomenute Pistis.

Sjena je tad zamijetila da od nje postoji nešto moćnije, i osjetila je zavist; i kada je sama od sebe začela, iznenada je stvorila ljubomoru. Od toga je dana prisutno načelo ljubomore u svim vječnim kraljevstvima i njihovim svjetovima. Što se same ljubomore tiče, ona je odbačeni zametak bez duha. Poput sjene nastala je u beskrajnoj vodenoj tvari, a žuč koja je pritom nastala iz sjene bačena je u predio kaosa. Od tog dana postoji vodena tvar. I što je u nju potonulo, otplovilo je i postalo vidljivo u kaosu: kao kod žene koja rađa - sav suvišak tekućine iz nje istječe; isto se tako i tvar koja je nastala od sjene od nje odvojila. No ona, (tvar) nije napustila kaos; ostala je u njemu, postavši njegovim dijelom.

Nakon što se sve to dogodilo, Pistis se pojavila iznad tvari kaosa, koja bje izbačena poput pobačenog zametka - budući da u njoj nije bilo duha. Jer, sav (kaos) bijaše beskonačna tama i voda bez dna. Vidjevši što je proizašlo iz njezine nepotpunosti, Pistis obuze dubok nemir. I nemir nastade iz straha; i sruči se [k] njoj u kaos. Ona se okrenu prema njemu, i [puhnu] mu u lice u ponoru, koji je ispod **100** svih nebesa.

I kada je Pistis Sofija poželjela da tvar koja nema duha postane obličje koje će vladati materijom i svim njezinim silama, po prvi put se pojavio vladar, iz voda, lavljeg lica i androgen, koji je veliku snagu u sebi posjedovao, ali nije znao otkuda potječe. Kada ga je Pistis Sofija vid-

jela u dubinama vode, ona mu reče, "Dijete, dođi ovamo", što je još i "*yalda baath*".

Od tog dana postoji načelo govora, i među bogovima, i među anđelima, i među ljudima. I ono što nastade zbog govora, dovršiše bogovi, anđeli i ljudi. Što se vladara Yaltabaotha tiče, on je neuk o sili koja je Pistis: on nije vidio njezino lice, već samo obličje u vodi koje mu se obratilo. I zbog tog glasa, on nazva sebe Yaldabaoth. No, savršeni ga zove Ariel, jer on bijaše poput lava. Kada je zavladao nad stvari, Pistis Sofija se povukla u svoje svjetlo.

Kada je vladar vidio svoju veličinu - a samo je sebe vidio: i ništa drugo, osim vode i tame - pomislio je kako samo on postoji. Njegovo [...] bijaše dovršeno govorom: **101** pojavilo se kao duh koji amo-tamo bježi nad vodama. I kada se taj duh pojavio, vladar je razdvojio vodenu tvar. Ono što bijaše suho, razdvojeno je na drugo mjesto. I od stvari načini sebi obitavalište, i nazva ga nebo. I od stvari, vladar načini sebi podnožak, i nazva ga zemlja.

Javila se, potom, vladaru misao - sukladno njegovoj prirodi - i on govorom stvori androgina. Otvorio je usta i huknuo u njega. Kad je ovaj otvorio oči, pogledao je u svoga oca, i rekao mu, "Iii!" I otac ga nazva Iii-a-o (Yao). Stvorio je potom drugog sina, i huknuo i u njega. On je otvorio oči, i rekao svome ocu, "Eh!" I otac ga njegov nazva Eloai. Stvorio je potom trećeg sina, i huknuo u njega. Ovaj je otvorio oči, i rekao svome ocu, "Ass!" I otac ga nazva Astaphaios. Ovo su tri očeva sina.

Sedmero se androginih pojavilo u kaosu, koji imaju svoja muška imena, i svoja ženska imena. Žensko je ime Pronoja (Predmisao) Sambathas, što znači "slaba". I sin se njegov zove Yao: njegovo je žensko ime Gospodstvo.

Sabaoth: njegovo je žensko ime Božanstvo.

Adonaios: njegovo je žensko ime Kraljevstvo.

Eloaios: njegovo je žensko ime ljubomora.

Oraios: njegovo je žensko ime Bogatstvo.

I Astraphaios: njegovo je žensko ime **102** Sofija (Mudrost).

To je [sedam] sila sedam nebesa kaosa, koje bijahu rođene androgine, suglasno besmrtnom **uzorku** koji je prije njih postojao, u skladu sa

željom Pistis: kako bi obličje onoga što je postojalo od početka moglo vladati do kraja.

O učincima tih imena i snazi muških entiteta saznat ćeš u *Arhandeoskoj (Knjizi) proroka Mojsija*, a imena ženskih entiteta u prvoj *Knjizi (biblos) Norainoj*.

Prvotni je otac Yaldabaoth, budući da je posjedovao veliku snagu, govorom je stvorio nebo za svakoga od svojih potomaka - a stvorio ih je prekrasna, kao obitavališta - i u svakome je nebu stvorio velike slave, sedmerostruko vrsne. Prijestolja, dvorove i hramove, i isto tako kočije i djevičanske duhove sve do nevidljivoga, i njihovih slava, svaki to na svome nebu ima; moćne vojske bogova, gospodara, anđela i arhanđela - bezbrojno mnoštvo - da mu služe.

Sve ćeš to naći potanije opisano u *Pripovijesti Orainoj*.

I tako su oni dovršeni od ovoga pa sve do šestoga neba, odnosno neba Sofije. Nebo i njegovu zemlju uništio je podrivač koji je bio ispod njih svijju. I šest se nebesa strašno zatreslo; jer, sile kaosa znale su tko je taj koji je uništio nebo ispod njih. I kada je Pistis doznala za lom koji je nastao iz svog tog nemira, ona otposla svoj dah, i sveza ga njime, i baci u dubine Tartara. Od tog je dana nebo, zajedno sa **103** svojom zemljom, ojačalo kroz Sofiju, kći Yaldabaotha, koja je ispod njih svijju.

Kada su nebesa ojačala zajedno sa svojim silama i upravom, prvotni se otac uzoholio. A slavile su ga sve anđeoske vojske. I svi su ga bogovi, i anđeli njihovi, blagoslivljali i slavili, a on je u tome uživao, i neprestance se razmetao, govoreći, "Meni nitko ne treba". Rekao je, "Ja sam Bog, i ne postoji drugoga osim mene". I kad je ovo rekao, sagriješio je pred besmrtnim bićima koja daju odgovor. I ona mu to uzeše za zlo.

I kada je uvidjela bezboštvo glavnoga vladara, Pistis ispuni gnjev. I bi nevidljiva. I reče, "Griješiš, Samaele", što znači, "slijepi bože". "Postoji besmrtni čovjek svjetlosti koji je postojao prije tebe, i koji će se pojaviti među tvojim obličjima; on će te zdrobiti poput lončareve gline, a ti ćeš pasti k svojoj majci, ponoru, skupa sa onima koji ti pripadaju. Jer, kad se zatru vaša djela, cijela će nesavršenost koja je postala vidljiva izvan istine biti ukinuta, i prestat će postojati, i bit će kao da je nika-da nije ni bilo." Izrekavši to, Pistis razotkri obličje svoje veličine u vodama. I povuče se potom u svoje svjetlo.

Kada je Sabaoth, sin Yaldabaothov, čuo glas Pistis, stade pjevati njoj u slavu, i osudi oca... **104** na njezinu riječ; i pjevao joj je hvale jer ih je poučila o vječnome čovjeku i njegovu svjetlu. Ispruži tad Pistis Sofija svoj prst, i izlije na njega nešto svjetla od svoga svjetla, kao čin osude njegova oca. I kada je Sabaoth prosvijetljen, dana mu je velika vlast nad svim silama. Od tog se dana on naziva "Gospodarem Sila".

Mrzio je svog oca, tamu, i svoju majku, ponor, i prezirao svoju sestru, misao prvobitnog oca, koja je bježala nad vodama. I zbog njegova svjetla, sve sile kaosa postadoše ljubomorne na nj. I kada je narastao nemir među njima, one prouzročiše veliki rat na sedam nebesa. Kada je Pistis Sofija vidjela rat, poslala je iz svoje svjetlosti Sabaothu sedam arhanđela. Oni ga ugrabiše i povukoše na sedmo nebo. Stajali su pred njim kao sluge. I posla mu ona još tri arhanđela i utemelji kraljevstvo za njega da vlada nad svima, kako bi prebivao iznad dvanaest bogova kaosa.

Kada je Sabaoth zauzeo svoje mjesto u pokoju kao nagradu za svoje pokajanje, Pistis mu dade svoju kćer Zoe (Život) uz veliku vlast, kako bi ga ona poučila o svim stvarima koje postoje na osmome nebu. I kako je imao moć, on sebi najprije izgradi dvor, golem, veličajan i sedam puta veći od svih onih koji postoje na sedam nebesa.

Prije **105** dvora, on stvori za sebe prijestolje, koje je bilo golemo, i koje je stajalo na kočiji s četiri lica zvanom "Kerubin". Svaki od četiri Kerubinova kuta ima osam oblička, lavlja, teleća, ljudska i orlovska oblička, koji skupa čine šezdeset i četiri oblika - i (stvorio je) sedam arhanđela da ispred toga stoje; on je osmi, i ima vlast. Broj tih oblička jest sedamdeset i dva. Nadalje, iz ove se kočije uobličilo sedamdeset i dva boga; oni su uzeli oblička kako bi mogli vladati nad sedamdeset i dva jezika kojima ljudi govore. Uz to prijestolje, on stvori druge, zmijolike anđele, zvane "Serafini", koji u svakome trenutku njega slave.

Nakon toga stvorio je anđeoski zbor (*ekklesia*), nebrojeno mnoštvo, koje je nalikovalo zboru na osmome nebu; i prvorodenca zvanog Izrael - što znači, "čovjek koji vidi Boga"; i još jedno biće, zvano Isus Krist, koji nalikuju spasitelju, gore na osmome nebu, i koji sjedi njemu s desna na uzvišenome prijestolju. A njemu s lijeva sjedi djevica duha svetoga, gore na prijestolju, i slavi ga. I sedam djevica stoji ispred nje, ... uz trideset harfi, psaltira, i **106** trublji, i slave ga. I sve ga anđeoske voj-

ske slave, i blagoslivljaju. On sjedi na prijestolju svjetlosti <unutar> golemog oblaka koji ga obavija. I nikoga drugoga nema u tom oblaku s njime, osim Sofije, <kćeri> Pistis, koja ga poučava svim stvarima koje postoje na osmome nebu, kako bi obličja tih stvari mogla biti stvorena, da bi njegova vladavina potrajala do uništenja nebesa kaosa i njihovih sila.

Pistis Sofija odvojila ga je od tame i pozvala sebi s desna, a prvotnog je roditelja stavila sebi s lijeva. Od tog dana onaj s desna zove se pravda, a lijevi opakost. Zbog ovoga, svi oni primiše kraljevstvo (kosmos) u zajedništvu pravde i opakosti,... stoji... nad stvorenjem ... svega.

Kada je prvotni roditelj kaosa vidio svog sina Sabaotha i slavu u kojoj ovaj bijaše, i kada je uvidio da je on najveći od svih vladara kaosa, on osjeti zavist. I sav obuzet gnjevom, on stvori Smrt iz svoje smrti: i ona (Smrt) se ustoliči nad šestim nebom, <jer> Sabaoth je odande bio odveden. I postignut je tako broj od šest vladara kaosa. Smrt, budući da je androgina, izmiješala se sa svojom (vlastitom) prirodom, i rodila sedam androginih potomaka. Ovo su imena muških: Ljubomora, Gnjev, Suze, Uzdisaji, Patnja, Tugovanje, Gorko Plakanje. Ovo su imena ženskih: Gnjev, Bol, Požuda, Uzdisanje, Prokletstvo, Gorčina, Svadljivost. I iz međusobnog njihovog odnosa svaki od njih rodi sedmero, što čini **107** četrdeset i devet androginih demona.

Njihova imena i učinke naći ćeš u *Knjizi Solomonovoj*.

I u njihovoj nazočnosti, Zoe, koja bje sa Sabaothom, stvori sedam androginih sila. Ovo su imena muških: Nezavidan, Blagoslovljen, Veseo, Istinit, Nekivan, Voljeni, Pouzdan. Što se ženskih tiče, ovo su njihova imena: Mir, Zadovoljstvo, Radovanje, Blagoslov, Istina, Ljubav, Vjera (Pistis). I iz ovih potječu brojni dobri i nevini duhovi.

Njihov utjecaj i učinke naći ćeš u *Oblicima sudbine neba koje je ispod dvanaestoga*.

I vidjevši odraz Pistis u vodama, prvobitnog oca obuzela je velika žalost, naročito kada joj začu glas, nalik prvome glasu koji ga je dozi-
vao iz voda. I kada je saznao da je ona bila ta koja mu je nadjenula ime, uzdahnuo je. I posrami se zbog svojih grijeha. I kada je saznao istinu, da je besmrtni čovjek svjetlosti prije njega postojao, obuze ga veliki nemir, je ranije je bio rekao svim bogovima i njihovim anđelima, "Ja sam Bog, i nema drugog osim mene." Strahovao je da će ga oni osuditi ako

saznaju za drugoga koji je prije njega postojao. No on, nesposoban za razumijevanje, prezreo je osude i postupio nerazumno. Rekao je, "Ako **108** je išta prije mene postojalo, neka se ukaže, kako bi vidjeli njegovu svjetlost."

I gle! smjesta se pojavi svjetlost iz osmoga neba koje je iznad, i prođe kroz sva nebesa do zemlje. Kada je prvobitni otac vidio svu divotu svjetlosti koja je zračila, zapanjio se, i obuze ga veliki stid. I kako se svjetlo pojavilo, ljudski se lik u njoj ukaza, divotan. I nitko ga ne vidje osim prvobitnog oca i Pronoje koja je s njime bila. Pa ipak, ta se svjetlost ukazala svim nebeskim silama. Zbog ovoga njih obuze nemir.

Kad je Pronoja vidjela tog poslanika, u njega se zaljubila. No, on je nju mrzio, jer bila je u tami. I poželje ga zagrliti, no nije za to bila sposobna. I zato jer joj je nemoguće bilo utažiti svoju ljubav, ona izli svoju svjetlost na zemlju. Od tog se dana taj emisar zove "Adam Svjetlosti", što znači "svijetao čovjek od krvi", i zemlja se pred njim prostrela, sveti Adaman, što znači "Sveta Zemlja Nepokolebljivih". Od tog dana svi su vladari slavili krv djevice, jer zemlja se zbog nje pročistila. No, prije svega, kroz odraz Pistis Sofije koja se u vodama ukazala prvobitnom ocu, pročistila se voda. S pravom se stoga kaže, "kroz vode". Sveta voda, budući da sve oživljuje, **109** pročišćava.

Iz prve se krvi pojavio Eros, androgin. Njegova je muževnost Himireris (Himeros), vatra iz svjetlosti. Njegova ženskost, koja je s njime - duša krvi - od Pronojine tvari je. On je ljubak u svojoj ljepoti, a njegova dražest nadvisuje sva stvorenja kaosa. Kada su Erosa ugledali, svi su se bogovi i njihovi anđeli u njega zaljubili. I pojavljujući se u svakome od njih, on je potaknuo u njima plamen, kao što se s jednom svjetiljkom pale mnoge, a svjetlost je svugdje ista, dok se svjetlost prve svjetiljke ne smanjuje. Na ovaj se način Eros proširio u svim stvorenim bićima kaosa, i nije se umanjio. Kao što se Eros pojavio u sredini između svjetla i tame, i kao što je tjelesno sjedinjenje Erosovo izvršeno u sredini između anđela i ljudi, tako je iz zemlje procvao prvotni užitak. Žena je došla poslije zemlje. Brak je došao poslije žene. Rođenje je došlo poslije braka. Raspadanje je došlo poslije rođenja.

Nakon tog Erosa, trs je iznikao iz krvi koja je prolivena na zemlji. Iz ovog se razloga, u onima koji piju od njega, rađa žudnja za tjelesnim sjedinjenjem. Nakon vinove loze, smokva i nar iznikoše iz zemlje, skupa s

ostalim vrstama drveća, svih vrsta, koje u sebi imaju svoje sjeme iz **110** sjemenja vladara i njihovih anđela.

Pravda je potom stvorila Raj, neizmjerljivo divan i izvan putanje mjeseca i putanje sunca u Zemlji Razuzdanosti, na istoku među kamenjem. I žudnja je usred prekrasnih, plodom bogatih stabala. A drvo vječnog života, kako se ukazalo po volji Božjoj, nalazi se na sjeveru raja, kako bi darivalo vječnost dušama čistih, koji će proizaći iz uobličjenih oblika siromaštva na kraju vremena. Boja stabla života je poput sunca, a grane su njegove prekrasne. Njegovo lišće je poput listova čempresa. Plod je njegov poput grozda kada je bijel. Drvo seže visinom svojom sve do nebesa, a pored njega nalazi se drvo znanja (*gnosis*), koje posjeduje snagu Boga. Njegova je slava poput Mjeseca u punome sjaju, a grane su njegove prekrasne. Lišće je njegovo poput lišća smokve, a plod poput ukusne datulje. I ovo je drvo na sjeveru Raja, kako bi moglo podići duše iz demonskoga mrtvila, kako bi se one približile drvetu života i jele od njegova ploda, i osudile vladare i njihove sile, i njihove anđele.

Učinak tog drveta opisan je u *Svetoj knjizi*, to jest: "Ti si drvo znanja koje je u Raju, od čijeg je ploda prvi čovjek jeo, i koje mu je otvorilo um; on je volio svoju družicu i osudio **111** ostale, strana obličja, i prezreo ih".

Nakon toga, izniklo je stablo masline, koje je imalo pročistiti kraljeve i visoke svećenike pravednosti, koji će se pojaviti na kraju vremena, jer stablo masline proizašlo je iz svjetlosti prvog Adama, radi pomazanja koje će oni primiti.

I prva duša (*psyche*) voljela je Erosa koji je bio uz nju, i izlila je svoju krv na njega i na zemlju. I iz te krvi iznikla je prva ruža, iz zemlje, iz trnovitog grma, kako bi bila izvor radosti za svjetlost koja se imala pojaviti u grmu. Nakon toga, prekrasno mirisavo cvijeće izniklo je iz zemlje, različitih vrsta, od svake pojedine djevice među kćerima Pronoje. I one su, kada su se zaljubile u Erosa, izlile svoju krv na njega i na zemlju. Nakon toga, svakojako je bilje izniklo iz zemlje, različitih vrsta, imajući u sebi sjeme sila i njihovih anđela. Nakon ovoga, sile su iz voda stvorile sve zvijeri, gmazove i ptice, različitih vrsta, koje su u sebi nosile sjeme vladara i njihovih anđela.

No prije svega ovoga, kada se on prvoga dana pojavio, proboravio je na zemlji otprilike dva dana, i ostavivši nižu Pronoju na nebu, uzašao u

svoju svjetlost. I odmah je tama zastrla čitav univerzum. **112** Kada je to poželjela, Sofija koja je bila na nižem nebu, primila je moć od Pistis, i oblikovala velika svijetleća tijela i sve zvijezde. I postavila ih je na nebo da obasjavaju zemlju, i označavaju vrijeme, i godišnja doba, i godine, i mjesece, i dane, i noći, i trenutke, i tako dalje. I iz tog je razloga ukrašen čitav nebosklon.

Kada je Adam Svjetlosti zaželio ući u svoju svjetlost - to jest, u osmo nebo - on to nije mogao učiniti, zbog siromaštva koje se izmiješalo s njegovom svjetlošću. Stvorio je sebi, stoga, nepregledno vječno kraljevstvo. U tom vječnome kraljevstvu on je stvorio šest vječnih kraljevstava i njihove urese, njih šest, koji bijahu sedam puta bolji od nebesa kaosa i njihovih uresa. Sva ta vječna kraljevstva i njihovi uresi postoje unutar vječnosti koja je između osmoga neba i kaosa koji je ispod njega, uključujući i univerzum koji pripada siromaštvu.

Ako želiš doznati poredak ovih, naći ćeš to zapisano u *Sedmom univerzumu proroka Hijeraliasa*.

I prije nego što se Adam svjetlosti povukao u kaos, vladari su ga vidjeli i nasmijali se prvobitnom roditelju, jer je ovaj bio lagao kada je rekao, "Ja sam Bog, i nitko prije mene nije postojao."

Kada su došli do njega, rekoše mu, "Zar nije bog taj koji je uništio naše djelo?" On odgovori, i reče, "Da. Ako ne želite da on bude kadar uništiti naše djelo, hajde stvorimo čovjeka (tj. ljudsko biće) od zemlje, nalik našim tijelima, i nalik obličju **113** ovoga bića (Adama Svjetlosti) da nam služi; i kad on (Adam Svjetlosti) vidi to obličje, da se u njega zaljubi. Tako više neće moći uništiti naše djelo, već ćemo učiniti one koji su rođeni iz svjetla našim slugama, za svo vrijeme trajanja tog vječnog kraljevstva. Sve se to dogodilo u skladu sa predmisli Pistis, kako bi se čovjek pojavio nakon svog obličja, i osudio ih zbog njihova oblika. I njihov oblik postade omotač svjetlosti.

I vladari primiše znanje (*gnosis*) potrebno za stvaranje čovjeka. Sofija Zoe - ona koja je sa Sabaothom - bijaše to predvidjela, i smijala se njihovoj odluci. Jer, oni bijahu slijepi: u svojoj su ga neukosti **na svoju vlastitu štetu** stvorili. I nisu shvatili što su time učinili. Ona je to predvidjela, i prva učinila svog vlastitoga čovjeka (ljudsko biće), kako bi ovaj podučio njihovo obličje, **kako da ih prezre, i kako da pobjegne od njih.**

Ovako nastade taj učitelj. Kada je Sofija ispustila kapljicu svjetlosti, ona je pala na vodu, i smjesta se pojavilo ljudsko biće, androgin. Tu je kapljicu ona isprva oblikovala kao žensko tijelo. Kasnije, koristeći se tijelom, ona ga je oblikovala nalik majci koja se ukazala, i dovršila ga za dvanaest mjeseci. Stvoreno je androgino ljudsko biće, koje Grci zovu Hermafrodit, a čiju majku Hebreji zovu Evom Života (Eva Zoe), naime, ženski učitelj života. Njezin je potomak stvor koji je gospodar. Moćnici ga kasnije **114** prozvaše "Zvijer", kako bi zavela njihova uobličena stvorenja. Značenje "zvijeri" je "učitelj", jer pokazalo se da je naj-mudrije od bića.

Eva je prva djevica, ona koja je bez muža stvorila svog prvog potomka. Sama je sebi ona bila primalja.

Iz ovog je razloga ona, drži se, rekla:

"Ja sam dio svoje majke;
Ja sam majka;
Ja sam žena;
Ja sam djevica;
Ja sam bremenita;
Ja sam primalja;
Ja sam ona koja ublažava muke porađanja;
Moj me muž začeo;
Ja sam njegova majka;
I on je moj otac i moj gospodar;
On je moja snaga;
Što on želi, on kaže s razlogom.
Ja sam nastajanje.
I rodila sam čovjeka kao gospodara."

Ovo je kroz volju <...>. Duše koje su imale ući u obličja vladara očitovale su se Sabaothu i njegovu Kristu. I sveti glas ovima reče: "Množite se i rastite! Zagospodarite svim stvorenjima." I oni su ti koji bijahu zarobljeni, u skladu sa svojom sudbinom, od prvobitnog oca. I zatvoreni su, stoga, u tamnice obličja. Ili: do kraja vremena. Tada je prvobitni otac izrekao mišljenje o čovjeku onima koji bijahu s njime. Svaki od njih je potom izlio svoje sjeme usred pupka zemlje. Od tog dana sedam vladara oblikovalo je čovjeka tako da mu tijelo sličí njihovim tijelima, no da je u licu on nalik čovjeku koji im se ukazao. I on je oblikovan dio

po dio. Vođa je njihov oblikovao mozak i živčani sustav, i kasnije se ukazao prvi. I nastade **115** čovjek obdaren dušom. I nazvaše ga Adam, to jest "otac", u skladu s imenom onoga koji je postojao prije njega.

A kada su dovršili Adama, on ga je napustio poput prazne lupine bez duše, budući da je uzeo oblik poput odbačenog zametka, i da u njemu ne bijaše duha. Kada se glavni vladar sjetio riječi Pistis, obuze ga strah da će prvi čovjek ući u njegovo obličje i postati njegovim gospodarom. Iz ovog je razloga svoje obličje ostavio četrdeset dana bez duše, povukao se i napustio ga. Četrdesetog dana Sofija Zoe poslala svoj dah u Adama, koji nije imao duše. I on se počeo kretati po tlu, no nije mogao ustati.

Kada je stiglo sedam vladara, i kad ga vidješe, strašan ih nemir obuze. I priđoše mu i zarobiše ga. I on (glavni vladar) upita dah u njemu, "Tko si ti? I otkuda si došao?" On mu odgovori i reče, "Došao sam iz si-le čovjeka, radi uništenja vašega djela." <...> Kad to začuše, oni ga stadoše slaviti, jer umirio je njihove strahove i odagnao tjeskobu koja ih je obuzela. I dan taj oni nazvaše "Počinak", jer otpočinuli su od napornoga rada. I kada su vidjeli da Adam ne može ustati, bijahu radosni, i uzeše ga i postaviše u Raj. I povukoše se tad u svoja nebesa.

Poslije tog dana počinka, Sofija poslala svoju kćer Zoe, koja se zove Eva, kao učiteljicu, kako bi učinila da Adam, koji je bez duše, ustane, kako bi oni koji će iz njega poteći postali nositelji svjetlosti. Kada je **116** Eva vidjela svog muškog druga gdje, klonuo, leži na zemlji, ona se sažalila nad njim i reče, "Adame! Oživi! Ustani sa zemlje!" I riječ se njezina smjesta ostvari, jer Adam, ustavši sa zemlje, otvori oči. Kada ju je ugledao, on reče, "Zvat ćeš se 'Majka živih'. Jer, ti si mi podarila život."

Kada su moćnici doznali da je njihovo stvorenje oživjelo i ustalo, veoma se uznemiriše. I poslaše sedam arhanđela da doznaju što se dogodilo. Oni dođoše Adamu, i kada su vidjeli Evu kako s njime govori, rekoše jedan drugome, "Kakvo je stvorenje ta svijetla žena? Jer, nalikuje obličju koje nam se ukazalo u svjetlu. Hajde, dograbimo je i posijmo svoje sjeme u nju, da, tako okaljana, postane nemoćna uzaći u svoju svjetlost. A oni koje rodi, pod našom će biti vlašću. No, ne recimo Adamu ništa, jer on nije jedan od nas. Učinimo radije da usne dubokim snom. I poučimo ga u snu da je ona iz njegova rebra nastala, kako bi mu bila pokorna žena, i kako bi on bio nad njome gospodar."

Eva, kao sila, nasmijala se njihovoj odluci. I zamaglila im je pogled i potajice ostavila svoje obličje uz Adama. Ušla je u drvo znanja, i ostala ondje. Oni su je progonili, no ona im otkri da je ušla u stablo i postala stablo. Potom, obuzeta velikim strahom, slijepa bića pobješko.

Kasnije, kada su izašli iz omaglice, oni dođoše [k Adamu]; i vidjevši obličje ove žene **117** s njim, vrlo se uznemire, pomislivši da je to prava Eva. I postupiše nerazborito; prišli su joj, zgrabili je, i svoje sjeme u nju posijali. Učinili su to opako, oskrvnuvši je ne samo na prirodne, već i na neprirodne načine, obeščastivši prvo pečat njezina glasa - koji je s njima govorio, rekavši, "Što postoji prije vas?" - kaneći tako oskrvnuti one koji bi na kraju (vremena) tvrdili da su rođeni od istinskoga čovjeka putem govora. I pogriješili su, ne znajući da su oskrvnuli vlastito tijelo: to što su vladari i njihovi anđeli oskrvnuli na svakojak način bijaše obličje.

I prvo je nosila Abela, kojeg je začela s prvim vladarom. Drugo je dijete začela sa sedam vladara i njihovim anđelima. I sve se to dogodilo prema predmisli prvobitnog oca, kako bi prva majka u sebi ponijela svako sjeme, izmiješano i usuglašeno sa sudbinom svijeta i njegovih oblika, i sa Pravdom. Ono što je o Evi ranije osmišljeno, ostvarilo se, kako bi obličja vladara mogla postati omotačima svjetlosti, kako bi ih (svjetlost) osudila kroz njihova obličja.

Prvi Adam, (Adam) Svjetlosti, obdaren je duhom (*pneumatikos*), i pojavio se prvog dana. Drugi Adam obdaren je dušom (*psychichos*), i pojavio se šestoga dana, koji se zove Afrodita. Treći Adam stvorenje je zemlje (*choikos*), to jest, čovjek zakona, i pojavio se osmoga dana [...] spokoj **118** siromaštva koji se zove nedjelja. I potomstvo zemaljskoga Adama postade brojno i potpuno, i stvori unutar sebe svakojake vrste znanstvenih podataka o dušom obdarenom Adamu. No, svi su oni bili u neznanju.

Reći ću još da je vladarima bilo veoma drago kada su vidjeli i njega i ženu koja je bila s njim kako griješe u neznanju poput zvijeri. <...> Kada su doznali da ih besmrtni čovjek neće zanemariti, već da čak trebaju strahovati od ženskoga stvorenja koje je postalo drvo, veoma se uznemiriše, i rekoše, "Možda je to istinski čovjek - ovo biće koje nam je poslalo maglu i poučilo nas da je ona koja je okaljana nalik njemu - i mi ćemo biti pobijeđeni!"

I njih sedmorica skovaše plan. I priđoše krotko Adamu i Evi, i rekoše mu "Plodovi svih stabala koja su za te stvorena u Raju, za jelo su; no, što se drva znanja tiče, obuzdajte se i ne jedite od njegova ploda. Ako budete jeli, umrijet ćete". Usadivši u njih velik strah, oni se povukoše do svojih vladara.

Potom je došlo najmudrije od stvorenja, koje se zove Zvijer. I kada je vidjela obličje njihove majke Eve, ona joj reče, "Što vam je Bog rekao? Je li rekao 'ne jedite sa drveta znanja (*gnosis*)'?" Ona reče "Rekao je 'ne samo da ne smiješ jesti sa njega, nego ga i ne dotiči, jer ćeš umrijeti". A ona joj reče "Ne boj se. Nećeš smrću umrijeti. Jer on zna da će, budete li jeli **119** od njegova ploda, vaši umovi postati bistri, i da ćete i sami postati nalik bogovima, prepoznajući razliku između zlih ljudi i onih dobrih. Doista, to vam je rekao u ljubomori, kako ne biste od ploda tog drveta jeli."

Eva je povjerovala učiteljevim riječima. Pogledala je drvo, vidjela kako je prekrasno i zamamno, i ono joj se svidje; uzela je plod sa njega i jela; i isto tako dala ga je svome mužu, i on je također jeo. I njihovi umovi se otvoriše. Jer, kada su jeli, svjetlo znanja ih je obasjalo. Kada su se zaodjenuli stidom, spoznaše da su lišeni znanja. Kada su se otriježnili, vidješe da su nagi, i zaljube se jedno u drugo. Kada su vidjeli da oni koji su ih oblikovali imaju oblik zvijeri, prezreli su ih: bili su veoma svjesni.

Kada su vladari saznali da su ovi prekršili njihove zapovijedi, uđoše u Raj i priđoše Adamu i Evi uz potres i strašne prijetnje, da vide kakav će to učinak izazvati. Adam i Eva zadrhtaše, i sakriše se ispod stabala rajskih. Vladari ih nisu mogli vidjeti, pa rekoše, "Adame, gdje si?" On reče, "Ovdje sam, jer sakrio sam se iz straha pred vama, ispunjen stidom". I oni mu rekoše u neznanju, "Tko ti je rekao o stidu kojim si se zaogrnuo? - osim ako nisi jeo s drveta!" On reče, "Žena koju ste mi dali - ona mi je dala i ja sam jeo." Oni joj tad rekoše **120** "Što si to učinila?" Ona im odgovori i reče, "Učitelj me ponukao i ja sam jela."

Vladari tad priđoše učitelju. Oči im se zbog njega zamagliše, i nisu mu ništa mogli učiniti. I prokleli su ga, bespomoćni. Nakon toga priđoše ženi i prokleše i nju i njezino potomstvo. Nakon žene, prokleše Adama, i (prokleše) zemlju zbog njega, i usjeve; i sve stvari koje su stvorili, oni su prokleli. Oni nemaju blagoslova. Dobro ne može proizaći iz zla.

Tog su dana vladari spoznali da uistinu postoji nešto moćnije od njih: shvatili su samo da se njihovim zapovijedima nije pokoravalo. I velika zavist zavlada svijetom samo zbog besmrtnog čovjeka. Kada su vladari vidjeli da je njihov Adam ušao u nepoznato stanje znanja, oni ga poželješe iskušati i sakupe sve domaće životinje i divlje zvijeri zemaljske, i sve ptice nebeske, i dovedoše ih do Adama da vide kako će ih ovaj nazvati. Kada ih je vidio, on dade imena njihovim stvorenjima.

Među njima zavlada nemir, jer Adam je izdržao sve kušnje. I saku-piše se, i izniješe planove, i rekoše, "Pogledajte Adama! Postao je po-put jednoga od nas. On poznaje razliku između svjetla i tame. Možda će biti zaveden, kao i sa drvetom znanja, pa će prići i drvetu života i jesti s njega, i postati besmrtan, i postati gospodar i prezreti [nas], i svu na-šu slavu. Odreći će nas se potom, [skupa s našim] univerzumom. Haj-de, izbacimo ga **121** iz Raja dolje na zemlju otkuda smo ga i uzeli, ka-ko ne bi znao više od nas." I istjeraše tako Adama iz Raja, skupa s nje-govom ženom. I to što su učinili nije im bilo dosta, jer su i dalje straho-vali. Pošli su do drveta života, i okružili su ga velikim strahotnim stvo-renjima, strašnim bićima zvanima "Kerubini", i postavili vatreni mač među njih koji je neprestance vitlao, kako nijedno zemaljsko biće ne bi ondje moglo ući.

Budući da su vladari zavidjeli Adamu, poželjeli su skratiti njihov (Adamov i Evin) život, no nisu to mogli učiniti zbog sudbine koja im je bila određena od samoga početka. Jer, svakome od njih bijaše dodi-jeljen životni vijek od tisuću godina, u skladu s putanjom svjetlećih ti-jela. No, iako vladari to nisu mogli učiniti, svaki od tih zlobnika odu-zeo im je po deset godina, i njima preosta životni vijek od 930 godina: a one su ispunjene bolom, slabošću i zlom. I takav je postao život, od tog dana do kraja vremena.

Kada je Sofija Zoe vidjela da su vladari tame prokleli Adama i Evu, nju ispuni gnjev. I sišavši sa prvoga neba u punoj snazi, protjerala je vladare iz [njihovih] nebesa, i bacila ih dolje u grešni [svijet] kako bi ondje prebivali u obliku zlih duhova (*daimones*).

[...], **122** tako da bi u njihovom svijetu [moglo proći tisuću godina u Ra-ju - dušom obdareno biće zvano "feniks". Ono ubija sebe i sebe oživlja-va kao svjedok njihove osude, jer oni su nanijeli zlo Adamu i njegovu potomstvu, sve do kraja vremena. <...> Postoje ... tri čovjeka, i njho-

vi potomci sve do kraja vremena: duhom obdareni od vječnosti, dušom obdareni, i zemaljski. Isto tako, tri feniksa <u> Raju - prvi [je] besmrtn; drugi živi tisuću godina; što se trećega tiče, u *Svetoj knjizi* je zapisano da je iščezao. Tako isto postoje i tri krštenja - prvo je duhovno, drugo je krštenje vatrom, a treće vodom. Kao što se feniks javlja kao svjedok o anđelima, tako je i vodena hidra egipatska svjedok onih koji silaze u krštenje istinskoga čovjeka. Dva bika u Egiptu posjeduju otajstvo, sunce i mjesec, kao svjedoci Sabaothu: naime, preko njih je Sofija primila univerzum; od dana kada je načinila sunce i mjesec, stavila je žig na svoje nebo, na vječnost.

I crv koji je rođen iz feniksa je također ljudsko biće. U njemu je zapisano (Ps 91: 13 LXX), "kao feniks cvate pravednik". I feniks se prvo javlja u živome stanju, i umire, i ponovo se diže, bivajući znakom onoga što postaje očito na kraju vremena. Samo se u Egiptu ti veliki znaci pojavljuju - nigdje drugdje - kao naznaka **123** da je poput Božjeg Raja.

Vratimo se gore spomenutim vladarima, kako bismo pojasnili još nešto o njima. Kada je sedam vladara izbačeno iz svojih nebesa dolje na zemlju, načinili su sebi anđele, bezbrojne i demonske, da im služe. Ti su kasnije poučili čovječanstvo mnogim vrstama zabluda i magije, čarobnim napicima, i štovanju idola, prolijevanju krvi, svetištima, hramovima, žrtvama i žrtvovanjima, svim duhovima zemaljskim, imajući sudbinu njihovih suradnika koji su nastali iz dogovora između bogova nepravde i pravde.

I zato kada je svijet nastao, on je griješio od početka. I svi ljudi na zemlji štovali su duhove (*daimones*) od postanka do svršetka - kako pravedni anđeli, tako i nepravedni ljudi. I svijetom je tako zavladała zaludjenost, i neznanje, i nepomičnost. Svi su griješili, sve do pojave (*parousia*) istinskog čovjeka.

Neka ovo zasad bude dovoljno. Nastavimo sa razmatranjem našega svijeta, kako bismo točno završili opis njegova ustrojstva i uprave. Tada će postati jasno kako je otkriveno vjerovanje u neviđeno kraljevstvo koje je bilo vidljivo od postanka do svršetka vremena.

Došao sam dakle do glavnih točaka [glede] besmrtnoga čovjeka: govorit ću o svim bićima kojima pripadaju, i objasniti kako su ovdje nastala.

Kada je nastalo mnoštvo ljudskih bića od [Adama] **124** koji je oblikovan iz tvari, i kada se svijet ispunio, vladari su njime zagospodarili - odnosno, držali su ga ograničenog neznanjem. Zbog čega? Iz sljedećeg razloga: budući da besmrtni otac zna da je nedostatak istine nastao u vječnim kraljevstvima i njihovom univerzumu, kada je poželio uništiti vladare propasti pomoću stvorenja koja su oni oblikovali, on je poslao **vaša obličja** dolje u svijet propasti, naime, **blagoslovljene, male, nevine duhove**. **Njima znanje nije strano**. Jer svo je znanje sadržano u jednome anđelu, koji se pojavio prije njih; on nije nemoćan u prisustvu oca. I <on> im je dao znanje. Kad god se pojave u svijetu propasti, smjesta i najprije razotkrivaju uzrok trajnosti kao osudu vladara i njihovih sila. Kada su se, stoga, blagoslovljena bića pojavila u oblicima koje su im podarili vladari, budili su zavist. I iz zavisti su vladari pomiješali svoje sjeme sa njima, u nadi da će ih oskrvnuti. Nije im to uspjelo. Kada su se blagoslovljena bića potom pojavila u svijetlome obliku, pojavila su se na različite načine. I svaki od njih, počevši u svojoj vlastitoj zemlji, razotkrio je svoju (vrstu) znanja vidljivoj Crkvi sastavljenoj od obličja propasti. Ona (Crkva) sadržavala je sve vrste sjemena, zbog sjemena vladara koje se s [njome pomiješalo].

Tada je Spasitelj stvorio [...] sviju njih - i njihovi su duhovi [očito] nadmoćniji, budući blagoslovljeni **125** i raznoliki - i (stvorio je) također mnoga druga bića koja nemaju kralja i nadmoćna su svakome koji je postojao prije njih. Postoje stoga četiri rase. Tri pripadaju kraljevima osmoga neba. No, četvrta je rasa bez kralja i savršena, i od sviju njih najuzvišenija. Jer, oni će ući u sveto mjesto svog oca. I dosegnut će mir, i počinak, i vječnu neizrecivu slavu, beskrajnu slavu. Oni su, štoviše, kraljevi u smrtnome kraljevstvu, budući da su besmrtni. Oni će osuditi bogove kaosa i njihove sile.

Riječ (*Logos*) koja je nadmoćnija svim bićima, poslana je samo iz tog razloga: da bi objavila nepoznato. On je rekao (Mk 4: 22), "Ništa nije skriveno što nije očito, i ono što nije prepoznato, bit će prepoznato." Oni su poslani da obznane što je skriveno, i sedam vladara kaosa i njihovu bezbožnost. I zbog toga su osuđeni na smrt.

Kada su se svi savršeni pojavili u oblicima koje su im dali vladari, i kada su otkrili neusporedivu istinu, osramotili su svu mudrost bogova. I njihova je vjera razotkrivena kao prokletstvo. Njihova je snaga presu-

šila. Njihova se vlast rastopila. Njihova predmisao postade [praznoća, skupa sa] njihovom slavom.

Prije svršetka [vremena] čitav prostor potrest će snažna grmljavina. Vladari će tad tugovati, [...] svojom **126** smrću. Anđeli će oplakivati svoje čovječanstvo, i demoni će tugovati nad svojim dobima, a njihovo će čovječanstvo plakati i jaukati zbog njihove smrti. Doba će potom započeti, i oni će se uznemiriti. Njihovi će kraljevi biti zatrovani vatrenim mačem, i povest će jedan protiv drugoga vojne, a zemlja će se zatrovati prolivenom krvlju. I vode mora uzburkat će se od tih ratova. Sunce će potamnjeti. Nestat će svjetlosti mjeseca. Zvijezde na nebu zaustavit će svoja kretanja, i grom će zagrmjeti i velika grmljavina groma poteći će iz sile koja je iznad svih sila kaosa, gdje se nalazi nebeski svod žene. Stvorivši prvu tvorevinu, ona će odstraniti mudru vatru razuma, i odjenuti se nerazumnim gnjevom. I stat će progoniti bogove kaosa koje je stvorila skupa sa prvobitnim ocem. I bacit će ih dolje u ponor. I oni će biti zbrisani zbog svoje opakosti. I postat će poput vulkana, proždirući jedan drugoga dok ne iščeznu u ruci prvobitnog oca. Kada ih uništi, okrenut će se protiv sebe, i sebe samoga uništiti, dok ne nestane.

I njihova će nebesa pasti jedno na drugo, i njihove (vladarske) sile proždrijet će vatra. Njihova vječna kraljevstva bit će također pregažena. A njegovo nebo (od prvobitnog oca) pasti će i razlomiti se na dva dijela. Njegova ... volja past će na [...] podržati ih; oni će pasti u ponor, a ponor će biti pregažen.

Svjetlost će [...] tama i zbrisati je: bit će **127** kao nešto što nikad nije ni postojalo. I tvorevina kojoj je slijedila tama rastopit će se. Nedostatak će biti iščupan iz korijena i [bačen] dolje u tamu. I svjetlost će se vratiti svome korijenu. I povratit će se slava nerođenoga, i ispuniti cijelo vječno kraljevstvo. Kada proročanstvo i pripovijest o onima koji su kralj bude obznanjena, i kada ga ispune oni koji se nazivaju savršeni, oni koji - nasuprot tome - nisu postali savršeni u nerođenom ocu, primiti će svoju slavu u svojim kraljevstvima i u kraljevstvima besmrtnih: no, nikada neće ući u kraljevstvo bez kralja.

Jer, svatko mora otići na mjesto iz kojeg je potekao. **Doista, djelima svojim i svojim znanjem, svaki čovjek će razotkriti svoju vlastitu prirodu.**

EGZEGEZA DUŠE (II,6)

Uvod:

MADDALENA SCOPELLO

Egzegeza duše kratka je pripovijest (na deset stranica papirusa) koja pripovijeda gnostički mit o duši, od njezina pada u ovaj svijet do povratka na nebo. Duša, čija je priroda ženska - imala je čak i maternicu - bila je djevičanska i androgina u svome obliku kada je sama sa svojim Ocem obitavala na nebu, no nakon pada u ovaj svijet i u tijelo, oskvrnuli su je mnogi ljubavnici. Ti su ljubavnici razbojnici i nitkovi koji se prema duši odnose kao prema kurvi, da bi je potom napustili. U svojoj patnji, ona traži uvijek nove ljubavnike koji će je prevariti, pretvarajući je u robinju za vlastiti spolni užitak. Posramljena, duša ostaje u ropstvu, živeći u javnoj kući, odlazeći od jedne do druge tržnice. Jedini dar koji dobiva od svojih ljubavnika njihovo je okaljano sjeme: njezina djeca su slijepa, nijema, boležljiva i slaboumna.

Duša ostaje u tom seksualnom i psihičkom uzništvu sve dok jednoga dana ne uvidi vlastitu situaciju, i ne pokaje se. Ona tad traži pomoć svoga Oca, koji joj se smiluje. On čini dvije stvari kako bi pomogao duši: prvo izokreće njezinu maternicu kako bi duša povratila svoja prava svojstva: "maternica duše je izvana, poput muških spolnih organa, koji su izvanjski" (131,19—27). Ovo izokretanje štiti dušu od daljnjih dodira njezinih ljubavnika. Potom, Otac duši šalje mladoženju sa nebesa, koji je njezin brat, prvorođenac iz Očeve kuće.

Obnovljena i pročišćena, duša se urešava u svojoj ložnici, iščekujući zaručnika. Po njegovu dolasku, oni se strasno vole. Njihova ljubav, koja je duhovna i vječna, opisana je senzualnim jezikom kakvim se obično opisuje tjelesna ljubav. Plod ovoga braka dobra su i lijepa djeca (alegorija za dobre, kreposne ideje: usp. Filon, *Cher.* 44). Duša konačno biva obnovljena i vraćena u svoje prijašnje stanje.

Priča o duši u *Egzegezi duše* u glavnim crtama slijedi valentinijanski mit o Sofiji, posljednjem eonu koji napušta Pleromu u potrazi za novim vidicima. Od bludništva do pokajanja u suzama, od pokajanja do povratka u Očevu kuću, put duše gotovo je istovjetan Sofijinom putovanju.

Originalnost *Egzegeze duše* uvelike proizlazi iz načina na koji se pristupilo mitu. Umjesto kompleksne, filozofske obrade, mit je gotovo romansiran, i kao takav privlači čitateljsku pozornost.

Dvije bliske književnosti i tradicije izvršile su snažan utjecaj na autora ovoga djela: helenistička i židovska ljubavna književnost. Ljubav i avantura glavni su sastojci helenističkih romana, pri čemu je ljubav uvijek pokretač radnje. U tim je romanima dominantan uvijek isti motiv: tragičan rastanak dvoje ljubavnika, i njihov ponovni susret nakon brojnih peripetija (prijevara, susreta s razbojnicima i mutnim likovima koji

dovode u iskušenje čestitost duše, usp. grčke romane Ahileja Tatija, Haritona, Heliodora, Longa Sofista i Ksenofonta Efeškog).

Međutim, dvije značajke ove gnostičke pripovijesti nemaju nikakve veze sa grčkim ljubavnim romanom. Kao prvo, dušaje jedini glavni lik u *Egzegezi duše*, i njezin zaručnik igra tek malu ulogu u naraciji, nasuprot grčkome romanu u kojemu je naglasak uvijek na ljubavnom paru. Kao drugo, grčke su heroine uvijek djevice i kreposnice, dok heroína u *Egzegezi duše* (kao i u drugim gnostičkim djelima) vodi život bludnice, i tek naknadno dobiva natrag svoje djevičanstvo.

Židovski je utjecaj nešto snažniji. Budući da je duša prikazana kao žena, *Egzegeza o duši* je ženska pripovijest, prilično velika rijetkost u antičkoj književnosti. U židovskoj ćemo književnosti, međutim, naći takova djela, naročito u Apokrifi i Pseudoepigrafi. Pripovijest o putu duše od bludništva, preko pokajanja, do djevičanstva, podsjećá na židovske pripovijesti o grešnicama Rahabi, Tamari, Ruti i Bat-Šebi (usp. Jš, *Jubileji*, *Zavjet Judin*, Ruta, 2 Kr).

Egzegeza duše nije jedini tekst u zbirci Nag Hammadi posvećen ženskome liku. Usporedbe se mogu povući sa *Konačnim učenjem*, *Gromom*, *Norejom*, *Trimorfnom Protenojom*, te s nekim drugim gnostičkim djelima u kojima nalazimo kraće ženske pripovijesti. Skriven pod različitim imenima i fizionomijama uvijek je jedan te isti lik: duša u potrazi za svojim nebeskim porijeklom. Zajedničko obilježje koje povezuje sve ove ženske likove jest oprečnost, i to u obliku polariteta "djevica-bludnica". Obnavljanje se postiže ponovnim stjecanjem izvorne čistoće, koja je nužna za postizanje znanja.

Naglasak na okaljanju u *Egzegezi o duši* pokazuje u kojoj je mjeri na njezina autora utjecao apokrifni judaizam. Snažno isticanje motiva okaljanja tipično je za esensku psihologiju (*Zavjeti dvanaest patrijarha* i kumranska literatura). U *Egzegezi duše*, kao i u esenskoj duhovnosti, pročišćenje i pokajanje jedini su lijekovi za okaljanost. Izokretanje maternice može se usporediti sa duhovnim obrezivanjem; oba su izraz volje da se napusti vanjsko, kao simbol sveg iskušenja ovoga svijeta.

Autor *Egzegeze duše* ilustrira mit o duši nizom biblijskih citata, i sa dva navoda iz Homera. Navodi su sastavni dio pripovijesti i strogo su uz nju vezani: autoru oni čak služe za daljnje razvijanje tema vezanih uz mit o duši. Dijelovi ovih navoda svrstani su zajedno kako bi se stavio naglasak na tri faze puta duše: bludništvo, pokajanje, povratak Ocu. Ove grupe citata nije sakupio autor, već su preuzete iz antologije čije tragove nalazimo u nekih kršćanskih autora iz Aleksandrije: Klementa, Didimosa i Origena.

Ta činjenica pomaže u određenju autorova okruženja. On je proizvod akademske kulture u kojoj su florilegiji i antologije igrale važnu ulogu u intelektualnome obrazovanju.

Upotreba citata iz Biblije i Homera pokazuje nam da je grčka i židovska mudrost imala jednak proročanski značaj za autora. Obje izlažu gnostičku doktrinu na način razumljiv kako kršćanskom, tako i židovskom ili poganskom čitatelju. Sve to ukazuje daje gnostički autor *Egzegeze duše* pripadao kultiviranom, sinkretističkom okruženju, dobro upoznatom sa židovskim i grčkim spisima. Riječ je najvjerojatnije o Aleksandriji s početka trećeg stoljeća n. e. Iako je posuđivao iz židovskih i, gdjekad, kršćanskih i poganskih tradicija, autor je uspio nanovo ih protumačiti u svjetlu nove gnostičke poruke.

Stari mudraci dali su duši žensko ime. Uistinu ona je, čak i po svojoj prirodi, ženskoga roda. Ona ima čak i maternicu.

Sve dok je bila sama sa svojim ocem, bila je djeвица i androgina u svojem obliku. No kada je pala u tijelo i dospjela u ovaj život, dograbila je mnogi razbojnici. I pohotnici su je jedan drugome predavali i [...] ju. Neki je iskoristiše [silom], dok su drugi to činili privoljevši je prvo darom. Ukratko, oni su je obeščastili, i ona [... svoje] **128** djevičanstvo.

I svojim je tijelom ona bludničila i podavala se svakome i svima, smatrajući svakoga s kim bi lijegala svojim mužem. I kada se podavala pohotnim, nevjernim preljubnicima da je iskoriste, uzdisala je teško i kajala se. No, kada bi se i okrenula od tih preljubnika, trčala je odmah drugima, koji bi je primoravali da s njima živi i da im, u posteljama njihovim, služi kao gospodarima. Od srama ona se više ne usuđuje otići od njih, a oni je dugo zavaravaju, hineći da su vjerni, pravi muževi, i daje veoma poštiju. I nakon svega, ostavljaju je, i odlaze od nje.

Ona tad postaje sirota, očajna udovica, bez ikoga da joj pomogne; ni ti mjerica hrane nije joj ostala od te njezine nevolje. Jer, od njih ona nije dobila ništa osim što su je, općeći s njome, okaljali. I njezina djeca od tih preljubnika gluha su, slijepa i boležljiva. I slaboumna su.

No, kada je otac odozgo posjeti, i kada je vidi gdje uzdiše - u patnji svojoj i sramoti - i kaje se zbog svog bludničenja, i kad ona počne zazivati [ime njegovo] da joj pomogne, [...] iz sveg srca, govoreći, "Spasi me, oče, i ja ću se prepustiti sudu [tvome, jer sam napustila] svoj dom i **129** pobjegla iz svojih djevojačkih odaja. Uzdigni me ponovo do sebe." Kada je on vidi u tom stanju, tek tada će je smatrati dostojnom svoje milosti, jer mnoge su je nevolje snašle kad je napustila svoj dom.

Duh sveti na mnogim mjestima propovijeda o bludnom podavanju duše. Kod proroka Jeremije on govori (3,1-4),

Ako muž otpusti ženu svoju i ona ode od njega te se uda za drugoga, ima li ona pravo da se nakon toga njemu vrati? Nije li ta žena sasvim oskvrnuta? "A ti si bludničila s mnogim milosnicima,

i meni si se vratila!" reče Gospodin. "Podigni oči i pogledaj gdje te sve nisu oskvrnuli. Nisi li sjedila na cestama skrnaveći zemlju bludom i opačinom svojom? I mnoge si uzimala za sebe, i sa svima si bila bez srama. Nisi me dozvala kao rod, ili oca, ili stvoritelja tvog djevičanstva."

Isto tako, zapisano je kod proroka Hošee (2,2-7),

Podignite tužbu protiv majke svoje, jer ona mi nije više žena, a ja joj muž više nisam. Odbacujem od sebe njezino bludničenje, i između njezinih dojki njezin preljub. Ogolit ću je da bude kao na dan rođenja. Učinit [ću] da joj duša opustoši poput tla bez [vode], i da je shrva [čežnja] za djecom. Njezinoj djeci [ja] milost neću ukazati, jer djeca su to bludnička, budući da se mati njihova bludu odala i [djecu svoju osramotila]. **130** Rekla je: "Podat ću se svojim milosnicima, onima koji mi daju kruh moj i vodu, haljine moje i ruho, i vino, i ulje, i sve što trebam." Zatvorit ću ih stoga i ona više neće moći trčati za milosnicima svojim. I ona će ih tražiti, ali ih neće pronaći, i tada će reći: "Vratit ću se svome prvome mužu, jer sretnija bijah prije nego sada."

Isto tako, on reče u Ezekielu (16,23-26),

Nakon mnogih izopačenosti, reče Gospodin, sebi si sazдалa javnu kuću i podigla krasno mjesto na ulicama. I izgradila si sebi javnu kuću u svakoj uličici, i trošila si svoju ljepotu, i širila si noge u svakom prolazu, množec' svoje bludničenje. Bludu se ti podade sa sinovima Egipta, onima koji su susjedi tvoji, ljudi snažna tijela.

No, na što "sinovi Egipta, ljudi snažna tijela" misle ako ne na područje tjelesnosti i čulnoga svijeta, i na stvari zemaljske, zbog kojih je duša ovdje i oskvrnuta, primajući od njih kruh, vino, ulje, ruho, i ostale izvanjske besmislice koje okružuju tijelo - stvari koje ona smatra potrebnima.

O tom bludničenju apostoli spasiteljevi zapovjediše, (usp. Djela apostolska 15,20, 29; 21,25; 1 Tim 4,3; 1 Kor 6,18; 2 Kor 7,1),

Čuvajte ga se, očistite sebe od njegov',

ne govoreći samo o bludu tijela, već pogotovo o bludu duše. Iz ovoga razloga apostoli [pišu crkvama] Božjim da se takvo [bludničenje] među [nama] ne dogodi.

No, najveći je [sukob] vezan uz blud **131** duše. Jer, iz njega proizlazi i blud tijela. Pavao je stoga, pišući Korinćanima (1 Kor 5,9-10), rekao,

Napisah vam u poslanici, "Ne miješajte se s bludnicima" ne (općenito) s bludnicima ovoga svijeta, ili lakomima, ili razbojnicima, ili idolopoklonicima, jer biste inače morali iz svijeta izići.

ovdje je govoreći duhovno -

Jer mi se ne borimo protiv tijela i krvi - kao što on reče (Ef 6,12) - već protiv svjetskih vladara ove tame i duhova opačine. {4D OPS}

Sve dok duša srlja i opći sa svakime koga susretne, obeščašćujući se tako, ona trpi patnje koje zaslužuje. No, kada uvidi svu bijedu u kojoj se nalazi, i zaplače pred ocem i pokaje se, otac će se tad nad njome sažaliti, i preokrenuti će njezinu maternicu, s izvanjske strane vratit će je unutar nje, da duša povrati svoja prava svojstva. Sa ženom nije tako. Jer, tjelesna je maternica unutar tijela kao i ostali unutarnji organi, no maternica duše je izvana, poput muških spolnih organa, koji su izvanjski.

Kada se, dakle, maternica duše, voljom očevom, okrene prema unutra, ona smjesta biva krštena i očišćena od izvanjske prljavštine koja ju je okaljala, kao što se i [haljine, kada] su uprljane, uranjaju u [vodu i] izokreću sve dok se prljavština ne ukloni, i one ne postanu čiste. I čišćenje duše služi tomu da ona nanovo poprими [čistoću] **132** svoje prvotne prirode, i da se preobrati. To je njezino krštenje.

Tada će postati gnjevna na sebe samu, poput žene koja rađa, koja se svija od bolova i bjesni u trenutku rađanja. No budući je ženskoga roda, njoj samoj nije moguće začeti dijete. S neba joj otac stoga posla njezinog čovjeka, koji je njezin brat, prvorođeni. I mladoženja je sišao do svoje nevjeste. Ona je odbacila od sebe negdašnji svoj blud, i očistila se od prljavštine milosnika, i tako je obnovljena kako bi bila nevjesta. U bračnoj se ložnici pročistila; ispunila ju je miomirisima; sjela je i čekala istinskog mladoženju. I ne trči više po tržnicama, općeći sa svakime koga poželi, već čeka ženika - (govoreći) "Kada će on doći?" - i boji ga se, jer ne zna kako on izgleda: ne sjeća se više, jer toliko je prošlo otkako je ispala iz očeve kuće. No, voljom očevom <...>. I sanjala je o njemu, kao žena zaljubljena u muškarca.

I mladoženja, u skladu s voljom očevom, siđe k njoj do bračne ložnice koja bijaše pripremljena. I on uresi bračnu ložnicu.

Jer, budući da vjenčanje nije nalik tjelesnom vjenčanju, oni koji će se spojiti bit će zadovoljni s tim spajanjem. I poput tereta oni iza sebe ostavljaju nesnosne tjelesne žudnje i [okreću svoja lica] jedno od dru-

goga. No, ovaj brak [...]. No, [jednom] kad se [jedno s drugim] sjedine, oni postaju jedan život. **133** Prorok stoga reče (Post 2,24) o prvom čovjeku i prvoj ženi,

Oni će postati jedno tijelo.

Jer, oni izvorno bijahu jedno s drugim povezani, dok su bili s ocem, prije nego je žena zavela muškarca, koji je njezin brat, na krivi put. Ovaj ih je brak ponovo spojio, i duša je tako spojena sa svojom istinskom ljubavi, sa istinskim svojim gospodarem, kao što je i zapisano (usp. Post 3,16; 1 Kol 11,1; Ef 5,23),

Jer gospodar ženin njezin je muž.

S vremenom, ona će ga prepoznati, i još se više radovati, plačući pred njim kada se prisjeti sramote svog negdašnjeg udovištva. I još će se više resiti, kako bi mu udovoljila, i kraj sebe ga zadržala.

I prorok reče u Psalmima (45,10-11),

Počuj, kćeri moja, pogledaj i upravi k meni uho svoje, zaboravi narod svoj i kuću oca svojega, jer kralj je poželio tvoju ljepotu, jer on je tvoj gospodar.

On traži od nje da se odvrati od svog naroda, i mnoštva milosnika među kojima je nekada bila, i da se posveti samo svome kralju, pravome gospodaru, i da zaboravi kuću zemaljskoga oca, u kojoj joj je krenulo loše, već da se sjeti svoga oca koji je na nebu. Rečeno je, stoga, (Post 12,1) Abrahamu,

Idi iz zemlje svoje i od roda svoga, i iz kuće oca svoga.

Kada je duša, stoga, [uresila] sebe ponovo u svojoj ljepoti [...] živjela u svom ljubljenom, i [on je isto] ljubio nju. A kada se s njime spojila, primila je **134** od njega sjeme, što je duh koji udahnjuje život, kako bi mu rodila djecu koja su dobra, i kako bi ih othranila. Jer, ovo je veliko savršeno čudo rođenja. I ovaj je brak, stoga, učinjen savršenim voljom očevom.

Duši sad pristoji obnoviti sebe i postati ponovo kakva je jednoć bila. Duša sad sve čini sama. I prihvaća božansku prirodu od svog oca za svoje pomlađivanje, kako bi mogla biti vraćena do mjesta gdje je izvorno bila. Ovo je uskrsnuće iz mrtvih. Ovo je izbavljenje iz sužanjstva. Ovo je put uzašašća u nebo. Ovo je način da se uzide do oca. Prorok stoga reče (Ps 103,1-5),

Hvali Boga, dušo moja, i sve što je u meni, (hvali) njegovo sveto ime. Dušo moja, hvali Boga koji je oprostio sve tvoje grijehе, koji je izliječio tvoju bolest, koji je iskupio tvoj život od smrti, koji te okrunio milošću svojom, koji žudnju tvoju uslišava stvarima dobrim. Mladost će tvoja biti obnovljena poput orlove.

Tada, kada ponovo postane mlada, ona će uzaći, slaveći oca i brata svoga koji su je spasili. I duša će tako biti spašena ponovnim rođenjem. To se ne postiže praznim ponavljanjem riječi, sposobnostima i učenošću, već [je] to milost [...], to je] dar [...]. Jer takvo je to što dolazi s nebesa. Iz tog je razloga spasitelj uskliknuo (Iv 6,44), **135**

Nitko k meni ne može doći osim ako ga moj otac ne privuče i k meni ga dovede; i ja sam ću ga uzdići posljednjega dana.

Pristoji nam, stoga, moliti se ocu i zazivati ga svom svojom dušom - ne na izvanjski način, usnama, već na način unutarnji, duhom koji dolazi iz dubine - uzdahom; kajući se zbog života kojeg živimo; ispovijedajući svoje grijehе; uviđajući svu praznoću varke u kojoj smo živjeli, i ispraznu gorljivost; plaćući nad time što bijasmo u tami i valu; tugujući nad samima sobom kako bi nam se on smilovao; mrzeći sebe same onakve kakvi sad jesmo. I reče spasitelj (usp. Mt 5,4, 6; Lk 6,12),

Blaženi oni koji tuguju, jer za njih će biti milosti;

Blaženi oni koji gladuju, jer biti će ispunjeni.

I reče još (usp. Lk 14,26),

Tko ne mrzi svoju dušu, ne može mi biti učnikom.

Jer, početak spasenja je kajanje. Stoga (usp. Dj 13,24),

Prije Kristova ukazanja dođe Ivan, da propovijeda o krštenju pokajanja

A kajanje dolazi u tuzi i žalosti. No, otac je dobar i ljubi ljudski rod, i on čuje dušu koja ga zove, i šalje joj svjetlost spasenja. Stoga on reče putem duha svetoga proroku (usp. 1 Cl 8,3),

Kaži djeci roda moga, "[I ako vaši] grijesi budu sezali [od zemlje] do neba, i ako postanu grimizno [crveni] i crniji od [kostrijeti, i ako] **136** se k meni vratite svom svojom dušom, i kažete mi, 'Oče moj', smatrat ću vas svetima'.

Isto tako na drugome mjestu (Iz 30,15),

Ovako govori Gospod, Svetac Izraelov: "Ako se vratiš i uzdahneš, bit ćeš spašen i znat ćeš gdje si bio kada si vjerovao u isprazno."

Isto tako on reče na drugome mjestu (Iz 30,19-20),

Jeruzalem je gorko plakao, govoreći, "Smiluj mi se". On će se smilovati na tvoj vapaj, i uslišit će te. I hranit će vas Gospod kruhom tjeskobe, poжити vodom nevolje. A varalice ti više neće prilaziti. Tvoje će oči prepoznati one koji obmanjuju.

Priliči, stoga, moliti se Bogu dan i noć, i dizati ruke k njemu kao što čine ljudi nasred uzburkanoga mora: oni se mole Bogu svim svojim srcem, bez imalo himbe. Oni koji hinjeno mole samo sebe obmanjuju. Jer, Bog zaviruje unutar čovjeka i ispituje mu srce da dozna tko zavređuje biti spašen. Jer, onaj koji još voli mjesto obmane, nije vrijedan spašenja. Zapisano je stoga u pjesnika (Homer, *Odiseja* 1.48-59),

Odisej je sjedio na otoku jadikujući i žalujuć i okrećući lice od Kalipsinih riječi i obmana, žudeći da vidi svoj grad i dim kako se uzdiže nad njim. I da nije [primio] pomoć s nebesa, [ne bi mu bilo moguće vratiti] se u svoj grad.

I [Helena] <...> reče (*Odiseja* 4.260-261),

[Srce se moje] od mene odvratilo. **137** Domu se svom žudim vratiti.

I zavapivši, ona reče (*Odiseja* 4.261-264),

Afrodita me obmanula i odvela iz moga grada. Jedinu kćer svoju napustila sam, i svog dobrog, mudrog, krasnog muža.

Jer, kada duša napusti svog savršenog muža zbog izdajničke Afroditine obmane, koja postoji ovdje u činu rađanja, ona će zbog toga patiti. No, ako za vapi i pokaje se, bit će vraćena svome domu.

Ni Izrael ne bi primio posjet, i bio izveden iz zemlje egipatske, iz kuće sužanjstva, da nije zavapio pred Bogom i jadikovao zbog ropstva svog naroda. Zapisano je u Psalmima (6,6-9),

Iznemogao sam od jecanja. Svake noći postelju svoju suzama natapam. Ostarjeh među neprijateljima svojim. Odstupite od mene, svi opaki, jer je Gospodin plač moj čuo, i Gospodin je čuo moju molitvu.

Ako se pokajemo, Bog će nas uslišiti, on koji je neizmjereno milostiv u svojoj dugoj patnji, komu je slava na sve vijeke vjekova. Amen.

KNJIGA TOME ATHLETESA (II,7)

Uvod:

JOHN D. TURNER

Knjiga Tome Athletesa sedma je i posljednja rasprava u Kodeksu II koptske gnostičke knjižnice iz Nag Hammadija. Posrijedi je dijalog otkrivenja između uskrslog Isusa i brata mu blizanca Jude Tome, koji je tobože zabilježio Mathaias (apostol Matej?), a koji se odvija nešto prije Isusova uzašašća. Književno je to uobličenje predaje iz sirijske Edesse o apostolu Judi, drugog imena Toma, misionaru u Indiju. Djelo je najvjerojatnije nastalo u prvoj polovici trećeg stoljeća n. e. Dva su izdanka ove iste predaje datirana s priličnom sigurnošću: *Evangelje po Tomi* je napisano između 50. i 125 g., a *Djela Tomina* oko 225. g. n. e. Oba su, po svemu sudeći, nastala u okruženju asketskog, predmanihejskog kršćanstva Osroene (istočna Sirija, između Edesse [moderna Urfua] i Messene). *Knjiga Tome Athletesa* vjerojatno zauzima središnje mjesto, između *Evangelja po Tomi* i *Djela Tominih*, i to po: 1) datumu nastanka, 2) značaju uloge Tome u samim djelima, 3) samom razvoju, od zbirke izreka koju zapisuje Toma (*Evangelje po Tomi*), preko dijaloga između Isusa i Tome (*Knjiga Tome Athletesa*), do potpuno razvijene pripovijesti o Tominim misionarskim podvizima (*Djela Tomina*). Ova je koptska verzija po svojoj prilici prijevod s grčkog, jer, u suprotnom, o tekstu nema spomena u zapisima iz tog vremena.

Izvorni naslov označava djelo kao "knjigu Tome *athletesa*" (tj, "onoga koji se bori" s vatrenim tjelesnim strastima) upućenu savršenima, dok početni reci označavaju djelo kao zbirku "tajnih izreka" koje je Isus izrekao Judi Tomi, a koje je Matej, čuvši njihov razgovor, zapisao. Sama oznaka "izreke" ustvari nema veze sa žanrom djela, budući da je ipak posrijedi dijalog otkrivenja. Ovaj se tip dijaloga razlikuje od platonskog dijaloga, u kojem se do rađanja znanja dolazi postupno, kroz konverzacijski proces argumenta, protuargumenta i razjašnjenja. Dijalog otkrivenja, pak, slijedi književnu formu zvanu *eratapokriseis* ("pitanja i odgovori"), u kojem su iskušenci izvođenjem zaključaka otkrivali istinu od duhovnog autoriteta u obliku katehetskih odgovora na aktualna pitanja. Takve dijaloge otkrivenja nalazimo u mnogim poganskim hermetičkim, i gnostičkim kršćanskim tekstovima, uključujući i mnoge iz zbirke Nag Hammadi (*Ivanov apokrif*, *Sofija Isusa Krista*, *Rasprava o Osmom i Devetom*, *Dijalog Spasitelja*, *Petrova poslanica Filipu*). Ti su dijalozi smješteni u vremenski okvir između uskrsnuća i uzašašća, kada se Spasitelj na zemlji ukazao u svom pravom božanskom obliku, tako da su i on i njegov nauk izabranim apostolima dostupni u obliku s kojeg je podignut oblak materijalnoga, koji - smatralo se - zamučuje duhovni značaj njegova prilično paraboličnog zemaljskog nauka prije uskrsnuća. Ovaj poseban nauk

može biti prosvjetljujući komentar njegovog manje jasnog zemaljskog nauka, ili čak nova otkrivenja određenim apostolima. Kao Spasiteljev brat blizanac, Toma je imao pravo izravnog uvida u prirodu samog Spasitelja i njegova nauka. "Upoznavši sebe" Toma će također upoznati "dubinu svekolikosti", iz koje je Spasitelj došao i u koju će se vratiti, postajući tako misionar koji posjeduje istinski Isusov nauk.

Pokazuje se kako ovaj istinski Isusov nauk strogo slijedi načelo askeze. Osnovni je njegov motiv, i riječ koja se opetovano ponavlja, "vatra": vatra tjelesnih strasti koje muče dušu, vatra pakla kao njezin pandan - svatko će biti kažnjen na način na koji je i zgriješio. Oko te glavne teme okupljene su brojne pojmovne opozicije. Naravno, prisutnost Spasitelja kao poslanika svjetla prosvjetljuje oči, kako bi one mogle vidjeti nevidljivu stvarnost unutar onoga što je dotad bilo vidljivo jedino osjetilima, i stoga iluzorno. Rasprava, stoga, iskazuje platonistički dualizam radikalnog asketskog tipa, i može se s pravom smatrati prije asketskim djelom u širem smislu, nego gnostičkim. Gnostički mit o stvaranju svijeta božanskom pogreškom ili zlim silama niti se spominje niti podrazumijeva, a dualizam rasprave je više antropološki (tijelo/duša) nego kozmički (iznad/ispod). Prikadnije bi, stoga, bilo odrediti ovu doktrinu kao kristijaniziranu mudrost sa asketskom primjenom: izrazito su prisutne mudrosne teme potrage, pronalaženja, muke, spokoja, vladanja (usp. *Evangelje po Tomi*, izreka 2, itd.), koje su stavljene u službu veličanja asketskog života putem platonskog dualizma između vidljivog-strasnog-prividnog, i nevidljivog-duhovnog-stvarnog.

Danas postoje dvije sukobljene teorije o pitanju nastanka *Knjige Tome Athletesa*. Novija, koju je iznio H. M. Schenke, drži daje njezin izvor vjerojatno nekršćanska helenističko židovska mudrosna rasprava, koja je kasnije kristijanizirana postavljanjem lika Isusa na mjesto božanske mudrosti koja nudi otkrivenje, dodatkom fraze "Knjiga Tomina" naslovu, te preradom cijelog djela iz žanra rasprave tumačenja, u dijalog otkrivenja. Tekst je razlomljen na manje cjeline u kojima se tumačenje stavlja u usta uskrslog Isusa; samo je tumačenje izmijenjeno u odgovore na tobožnja pitanja koja mu postavlja apostol Toma, a koja su ubačena tek kao izlika za Spasiteljeve odgovore.

Ranija teorija, koju je razvio autor ovog uvoda, temeljila se na činjenici da sam dijalog između Tome i Isusa zauzima tek prve tri petine rasprave (138,4-142,21), dok preostale dvije petine (142,21 - do kraja) zapravo čine poduži Spasiteljev monolog, u kojem Toma više ne igra nikakvu ulogu. Ovo, kao i otkriće prijelaznog uredničkog 'šava' u 142,21, navodi na zaključak daje *Knjiga Tome Athletesa* možda nastala spajanjem dvaju odvojenih djela. Prvo od ta dva djela, dijalog Tome i Isusa od kojeg su nastale prve tri petine djela, možda je imalo naslov "Knjiga Tome Athletesa Upućena Savršenima". Preostale dvije petine sačinjavaju Spasiteljeve izreke koje su možda bile sakupljene u homiletičkoj zbirci naslova "Tajne riječi koje je Spasitelj izgovorio, a koje sam ja, čak i ja, Matej, zapisao". Redaktor je kasnije stavio dijalog ispred izreka, a na sam početak stavio tu početnu rečenicu, pojačanu spomenom Tome kao primatelja tajnih riječi, i Mateja kao pisara, no kasnije je ispod posljednje rečenice dodao naslov koji označava Tomu kao autora cijeloga djela.

Premda su obje ove teorije još uvijek otvorene, nema nikakve dvojbe da je *Knjiga Tome Athletesa* u svojoj povijesti pretrpjela mnoge redaktorske intervencije. S druge

strane, ona predstavlja novi izvor za kritičko istraživanje ranokršćanske književnosti, i za proučavanje procesa prilagođavanja različitih književnih žanrova za potrebe kršćanskog učenja. Djelo također predstavlja značajan prilog rastućem korpusu kršćanske mudrosne literature, sa svojim naglaskom na traženju, pronalaženju, počivanju i podređivanju vladavini istine, kao načinu bijega od životnih nedaća.

KNJIGA TOME ATHLETESA

II 138, 1-145, 19

145,20-23

Tajne riječi koje je Spasitelj rekao Judi Tomi koje sam ja, čak i ja Mathaias, zapisao, dok sam hodao, osluškajući njihov razgovor.

Spasitelj reče, "Brate Toma, dok si još na ovome svijetu, poslušaj me, i ja ću ti otkriti ono o čemu si duboko promišljao.

"Budući da je rečeno da si moj blizanac i istinski sljedbenik, ispitaj samoga sebe i spoznaj što jesi, na koji način postojiš, i kakav ćeš postati. Budući da će te zvati bratom mojim, ne priliči da samoga sebe ne poznaješ. Znam da si razumio, jer već si i prije razumio da sam ja znanje o istini. I dok me pratiš, iako ne shvaćaš, ti si (u stvari) već spoznao, i zvat će te 'onaj koji sebe poznaje'. Jer, onaj koji sebe nije spoznao, ništa nije spoznao, a onaj koji je sebe spoznao istovremeno je već primio znanje o dubinama svega. Ti si zato, brate moj Toma, vidio ono što je ljudima nepoznato, to jest, ono o što, u neukosti svojoj, posrću."

Toma tad reče Gospodinu, "Preklinjem te da mi odgovoriš na ono što ću te pitati prije tvog uzlaska, i kada čujem od tebe o stvarima skrivanim, tad ću o njima moći govoriti. Jasno mi je da je istinu doista teško objaviti ljudima."

Spasitelj odgovori, i reče, "Ako su ti vidljive stvari nejasne, kako možeš slušati o stvarima koje nisu vidljive? Ako su djela istine koja su vidljiva svijetu vama teško izvediva, kako ćete onda izvesti ona koja se odnose na uzvišenu visinu i na pleromu koja nije vidljiva? I kako će vas onda zvati 'radnicima'? U tom pogledu vi ste još naučnici i niste još primili visinu savršenstva."

Toma tad odgovori, i reče spasitelju, "Kazuj nam o tim stvarima za koje veliš da nisu vidljive, [a] koje su nama skrivene."

Spasitelj reče, "[Sva] tijela [...] zvijeri se rađaju [...]... očita je poput [...] ... [...] ... ovo, također, oni koji su iznad [...] stvari koje su vidljive, no vidljive [su] **139** u svome vlastitome korijenu, a njihov ih plod hrani. Ta vidljiva tijela preživljavaju jer proždiru stvorenja slična sebi, pri čemu se tijela mijenjaju. No, što se mijenja, propast će i nestati, i nema mu više nade za život, budući da je to tijelo zvijeri. I kao što tijela zvijeri propadaju, tako će isto i ova obličja propasti. Ne proizlaze li ona iz snošaja koji je nalik životinjskom? Ako i ono (tijelo) isto proizlazi iz snošaja, kako bi mogla rađati išta drugo osim zvijeri? Iz tog ste razloga vi dojenčad, sve dok ne postanete savršeni."

A Toma odgovori, "Kažem ti, stoga, Gospodine, da su oni koji govore o stvarima nevidljivim i teško objašnjivim, nalik onima koji odapinju svoje strijele u metu u crnoj noći. Oni zasigurno odapinju svoje strijele kao što bi to svatko učinio - jer, gađaju u metu - ali ona se ne vidi. No, kada dan svane i prekrije tamu, svačije djelo tad će postati jasno. A ti, svjetlosti naša, prosvijetli, o Gospode."

Isus reče, "Svjetlost u svjetlosti postoji."

Toma progovori, rekavši, "Gospode, zbog čega ovo vidljivo svjetlo koje sja zbog ljudi izlazi i zalazi?"

Spasitelj reče, "O, blaženi Toma, naravno da ovo vidljivo svjetlo sja zbog vas - ne zato [da] biste vi ovdje ostali, već da biste krenuli dalje - i kada sve što je izabrano napusti ono životinjsko, ovo će se svjetlo povući naviše u svoju bit, i njezina će je bit pozdraviti, budući da je ona dobar sluga."

Spasitelj tad nastavi i reče, "O neistraživa ljubavi za svjetlom! O gorčino vatre koja raspiruje svoj plam u tijelima ljudi i njihovoj srži, razgarajući u njima obdan i obnoć, udove im spaljujući i [čineći] da njihovi umovi postanu opijeni i duše njihove smetene [...] ih i među muškarcima i ženama... [...] noći i primičući ih, [...]... potajno i bjelodano. Jer, muškarci se [primiču ... ženama] i žene [muškarcima. Stoga je] **140** rečeno, 'Svatko onaj tko traži istinu od istinske mudrosti, načinit će sebi krila kako bi odletio, i pobjegao od požude koja pali duhove ljudske'. I načinit će sebi krila da se udalji od svakog vidljivog duha."

A Toma odgovori, rekavši, "Gospodine, upravo te o tome pitam, jer sam razumio da si ti onaj koji je prema nama dobrostiv, kao što i kažeš.

I spasitelj odgovori i reče, "Neophodno nam je, stoga, s vama govoriti, jer ovo je nauk za savršene. Ako želite postati savršeni, proučit ćete ove stvari; ako, pak, ne želite, tada je vaše ime 'Neuki', budući da je **nemoguće umnome čovjeku biti u društvu s budalom**, jer uman je čovjek savršen u svojoj mudrosti. Lakoumnome je, međutim, i dobro i loše isto - doista, mudrome će čovjeku istina biti hrana i (Ps 1,3) 'poput stabla koje raste kraj krivudava potoka' - i on će uvidjeti da postoje neki koji, iako imaju krila, jure ka stvarima vidljivim, stvarima koje su daleko od istine. Jer, to što ih vodi, vatra, dat će im privid istine, [i] obasjavat će ih [propadljivom] ljepotom, i zatočit će ih u mračnu slatkoću i zarobiti ih miomirisnim užicima. I oslijepit će ih nezajažljivom požudom i spaliti im duše, i postat će za njih poput lomače koja im je u srcima zaglavljena i koje se nikad ne mogu riješiti. I poput žvale u ustima ona ih vodi kamo zaželi.

"I okovala ih je svojim lancima i sputala sve njihove udove gorčinom uza požude za tim vidljivim stvarima, koje će propasti i izmijeniti se i prepuštati se trenutačnom porivu. Uvijek ih je sve vuklo prema dolje; kad budu ubijeni, oni će se stopiti sa svim zvijerima propadljivoga svijeta."

Toma odgovori i reče, "Očigledno je, i bijaše rečeno, '[Mnogi su koji ne znaju [...] ... dušu.'"

[Spasitelj] odgovori, i reče, "[Blažen je] mudar čovjek koji je [tragao za istinom, i] kada ju je pronašao, počinuo **141** u njoj zanavijek, i nije se bojao onih koji su željeli da ga uznemire."

Toma odgovori i reče, "Je li dobro za nas, Gospodine, da počivamo među svojima?"

Spasitelj reče, "Jest, korisno je. I dobro je za vas, budući da će se stvari koje su među ljudima vidljive u zemlji rastočiti - tijelo će se njihovo rastočiti, i kada propadne, postojat će među vidljivim stvarima, među stvarima koje se mogu vidjeti. I vatra koju vide nanijet će im bol zbog ljubavi prema vjeri koju su ranije posjedovali. Bit će skupljeni i vraćeni do onoga što je vidljivo, a oni koji posjeduju vid među stvarima koje nisu vidljive, bez prve ljubavi iščeznut će u brizi za ovaj život, i u plamenu vatre. Još samo malo vremena preostaje, a potom će se ono što

je vidljivo rastočiti; bezoblične će se sjenke pojaviti, i zauvijek će obitavati među grobnicama, nad leševima u boli i propadanju duše."

Toma odgovori, i reče, "Što mi možemo reći u svjetlu ovih stvari? Što ćemo reći slijepima? Kakav nauk da prenesemo onim bijednim smrtnicima koji kažu, 'Dođosmo da [činimo] dobro i da ne proklinjemo', a opet [tvrde] 'Da nismo rođeni od krvi i mesa, bismo li upoznali [opačinu]'?"

Spasitelj reče, "Doista, što se [takvih] tiče, ne smatrajte ih ljudima, već ih promatrajte [kao] zvijeri, jer kao što zvijeri jedna drugu proždiru, tako isto i ljudi ove vrste proždiru jedan drugoga. Upravo suprotno, njima je [kraljevstvo] uskraćeno, budući da ljube slatkoću vatre, i da su sluge smrti, i da hrle ka djelima kvarnosti. Oni ispunjavaju požudu svojih otaca. Bit će bačeni dolje u ponor i bačeni će biti na muke gorčine njihove zle prirode. Bit će bičevani i poželjet će vratiti se natrag, kamo, ni sami ne znaju, i [udaljiti će se] od svojih udova obuzeti, ne strpljivošću i mirnoćom, već očajem. Oni se raduju [...] [...] ludilu i pomućenju ... [Oni] idu u [tom] pomućenju, ne prepoznajući [vlastito ludilo, misleći] da [su] mudri. [Oni...] ... svoje tijelo [...] **142** Njihov je um usmjeren samo na njih same, a misao je njihova zaokupljena time što čine. Vatra će ih spaliti!"

Toma odgovori i reče, "Gospodine, što da čine oni koji su k njima dolje bačeni? Vrlo sam zabrinut zbog njih; mnogi su koji se protiv njih bore."

Spasitelj odgovori i reče, "Koje je tvoje mišljenje o tome?"

Juda - onaj koji se zove Toma - reče, "Tebi, gospodine, pristoji govoriti, a meni slušati."

Spasitelj odvrati, "Slušaj što ću ti reći, i vjeruj u istinu. Ono što sije i ono što je posijano rastopit će se u njihovoj vatri - u vatri i vodi - i oni će se sakriti u grobnice tame. I nakon mnogo vremena oni će pokazati podove zlih stabala, kažnjeni i ubijani raljama zvijeri i čovjeka, na poticaj kiša, i vjetrova, i zraka, i svjetla koje sja odozgo."

Toma odgovori, "Uistinu si nas uvjerio Gospodine. Shvaćamo u svojim srcima i jasno nam je da je tomu [tako], i da je tvoja riječ dovoljna. Ali te riječi koje ti nama govoriš, svijetu su smiješne i prezira dostojne, budući da ih ne razumije. **Kako, dakle, da odemo i propovijedamo, kad nas [u] tom svijetu ne cijene?"**

Spasitelj odgovori i reče, "Uistinu, kažem vam, da će onaj koji poslušava [vaše] riječi i okrene glavu, ili koji im se smije ili ruga, uistinu, kažem vam, taj će biti predan u ruke vladaru odozgo, koji s visine poput kralja vlada nad svim silama, a on će takvoga okrenuti i baciti ga s neba dolje u ponor, da tamo bude zatočen u uskome, mračnome mjestu. On se, štoviše, neće moći ni okrenuti niti pomaknuti zbog velike dubine Tartara i [teške gorčine] Hada koji je postojan [...] [...] njih ka ... [...] oni neće oprostiti... [...] vas progoniti. Oni će prepustiti [...] [...] anđelu Tartarouchosu [...] ih vatra proganja **143** [...] vatreni bičevi koji prosipaju kišu iskrica u lice onoga koga se progoni. Ako bježi na zapad, naći će vatru. Ako okrene na jug, i tamo će je naći. Ako se okrene ka sjeveru, prijetnja pobješnjele vatre opet ga sustiže. Ni na istoku on ne nalazi put bijega i spasenja, jer, nije ga bio našao ni kad je bio u tijelu, pa kako bi ga pronašao na sudnji dan."

Spasitelj tad nastavi i reče, "Jao vama, bezbožnici koji nemate nade, koji se uzdate u stvari koje se neće dogoditi!

"Jao vama koji se nadate u tijelu, i u tamnici koja će propasti! Koliko ćete dugo biti nesvjesni? I koliko ćete još dugo smatrati da će i nepropadljivo propasti? U ovaj svijet vi polažete svoje nade, a vaš je bog ovaj život! Vi uništavate svoje duše!

"Jao vama u vatri koja u vama gori, jer ona je nezasitna!

"Jao vama zbog kotača koji se u vašim umovima okreće!

"Jao vama koji ste u stisku vatre koja vas iznutra izgara, jer ona će otvoreno proždrijeti vaše tijelo a potajno vaše duše, i pripremit će vas za vaše drugove!

"Jao vama, uznici, jer vi ste zatočeni u spiljama! Smijete se! U luđačkom se smijehu radujete! Niti ste svjesni svoje propasti, niti razmišljate o okolnostima, niti [ste] još shvatili da obitavate u tami i [smrti]! Upravo suprotno, opijeni ste vatrom i [puni] gorčine. Um vam je pomućen zbog [vatre koja je] u vama, i slatki vam se čine otrov i udarci neprijatelja vaših! Tama se digla za vas, poput svjetla, jer, svoju ste slobodu vi predali zbog ropstva! Zamračili ste svoja srca i predali svoje misli ludosti, ispunili ste misli svoje dimom vatre koja je u vama! I svjetlo se vaše [skrilo] iza oblaka [...] i ruho koje je na vas stavljeno, vi [...] [...]. Ugrabila [vas] je [nada koja] ne postoji. I tko je taj kojem [ste] vjerovali? Zar [ne znate

da] svi vi prebivate među onima koji [...] [...] vas kao da [vi...]. 144 Duše ste svoje krstili u vodi tame! Išli ste vođeni vlastitim hirom!

"Jao vama koji ste u zabludi, nesvjesni da svjetlost sunca koje sudi i odozgo na sve gleda kruži oko svih stvari, kako bi porobilo neprijatelje. Ne primjećujete čak ni mjesec, kako i noću i danju promatra odozgo, zbrajajući tijela iza vaših pokolja!

"Jao vama koji volite intimnost sa ženskim rodom, i oskrnavljeni s njima imate odnos!

"Jao vama koji ste od sila svojih tijela u čvrstome stisku, jer one će vas mučiti!

"Jao vama koji ste u čvrstome stisku demonskih sila!

"Jao vama koji udove svoje mamite vatrom! Tko je taj koji će spustiti na vas kišu osvježujuće rose da ugasi golemu vatru iz vas i vašeg izgaranja? Tko je taj koji će učiniti da vas sunce obasja i rastjera tamu u vama, da ukloni tamu i onečišćenu vodu?

"Sunce i mjesec dati će vam miris, zajedno sa zrakom, duhom, zemljom i vodom. Jer, ako sunce ne obasja ta tijela, ona će usahnuti i nestati, poput korova ili trave. Ako ih sunce obasja, on će prevladati i početi gušiti vinovu lozu; no ako loza prevlada i zasjeni taj korov [i] svo ostalo grmlje koje kraj njega raste i [širi se] i cvjeta, ona sama nasljeđuje zemlju na kojoj raste; i vlada nad svime što zasjenjuje. A kada naraste, ona vlada svom zemljom, i obilje nosi svom gospodaru, i čini ga još radosnijim, jer, mnogo bi boli trpio zbog tih biljki dok ih sve ne iščupa. No, vinova je loza sama uklonila i zagušila to bilje, i ono je umrlo i postalo kao zemlja."

Isus tad nastavi i reče im, "Jao vama, jer niste primili nauk, i oni koji su [...] propovijedat će [...]. I [vi] hrlite u ... [...] [...] poslat će [ih] dolje ... [...] ubijate ih svakodnevno 145 kako bi ustali iz mrtvih.

"Blago vama koji već posjedujete znanje o kamenu spoticanja i koji bježite od stranih stvari.

"Blago vama koji trpите pogrde i uvrede zbog ljubavi koju Gospodin prema vama osjeća.

"Blago vama koji jecate i koje ugnjetavaju oni koji ne posjeduju nadu, jer vi ćete biti oslobođeni svih uza.

"Pazite i molite da ne završite u tijelu, već da izađete iz svih uza gorčine ovoga života. I kroz molitvu, vi ćete naći mir, jer ostavili ste iza

sebe patnju i sramotu. I kada izađete iz patnje i oslobodite se tjelesnih strasti, primit ćete pokoj od dobroga, i vladat ćete s kraljem, vi sjedinjeni s njim i on s vama, od sad pa znavijek. Amen."

Knjiga Tome
Athletesa Upućena
Savršenima

Sjetite me se, braćo moja,
[u] svojim molitvama:
Mir svecima
I onima koji su duhovni.

EVANĐELJE PO EGIPĆANIMA (III,2 i IV,2)

Uvod

ALEXANDER BOHLIG i FREDERIK WISSE

Takozvano *Evandjelje po Egipćanima* sačuvano je u dvije koptske verzije koje su prevedene s grčkog neovisno jedna o drugoj. Ne postoji veza između ovoga djela i apokrifnog Evandjelja po Egipćanima koje navodi patristička literatura. Traktat, također nazvan i "Sveta Knjiga Velikog Nevidljivog Duha" ezoterički je zapis koji predstavlja setijanski tip mitološkog gnosticizma, i moglo bi ga se opisati kao gnostičku povijest spasenja. Budući daje mitološki, nebeski je Set opisan kao otac gnostičke zajednice, pa ga traktat prigodno navodi kao autora ove božanski inspirirane knjige.

Traktat se može podijeliti u četiri dijela. Prvi dio (III 40,12-55,16 = IV 50,1-67,1) objašnjava podrijetlo nebeskoga svijeta: od vrhovnog Boga koji sam obitava u visinama kao transcendentni Veliki Nevidljivi Duh, nastaje i emanira se niz veličanstvenih bića, od moćnog trojstva Oca, Majke Barbelo i Sina, preko plerome božanskih moći, do Adamova velikog sina Seta, oca i spasitelja rase neuništivih. Drugi dio (III 55,16-66,8 = IV 67,2-78,10) raspravlja podrijetlo, očuvanje i spasenje Setove rase: zbog oholosti i neprijateljstva Saklasi i Arhonata, Set silazi sa nebesa, zaodijeva se Isusom kao ruhom, i ispunjava djelo spasenja svoje djece. Treći dio (III 66,8-67,26 = IV 78,10-80,15) himničkog je karaktera; četvrti dio (III 68,1-69,17 = IV 80,15-81,kraj) sadrži zaključni prikaz setijanskog podrijetla, i načina prenošenja traktata.

Evandjelje po Egipćanima, dakle, prikazuje život Setov analogno načinu na koji novozavjetna evandjelja prikazuju život Isusov. Njegova pretpovijest, podrijetlo njegova sjemena, očuvanje njegova sjemena uz pomoć božanskih moći, Setov silazak na zemlju, njegova djela spasenja, naročito kroz krštenje, iskazuju se na potresan način, uz hvalospjeve.

Prijevod se uglavnom temelji na tekstu Kodeksa III; fragmentarniji (iako vjerojatno pouzdaniji) tekst Kodeksa IV upotrijebljen je na dijelu gdje nedostaju stranice (45-48), i na mjestima gdje je tekst III,2, po svemu sudeći, iskvaren.

EVANĐELJE PO EGIPĆANIMA

III 40, 12-4, 28

IV 55, 20-60, 30

III 49, 1-69, 20

[Sveta] knjiga [Egipćana] o velikom nevidljivom [Duhu,] Ocu čije se ime ne može izustiti, [onome koji je došao] s visina [savršenstva,] svjetlu svjetlosti [eona svjetlosti], svjetlu [tišine] providnosti <i> Ocu tišine, [svjetlu] riječi i istine, svjetlu [41 neuništivosti,] beskrajnome svjetlu, sjaju iz eona svjetlosti Oca koji se ne može otkriti, niti označiti, niti ostarjeti, niti proglasiti, eonu eona, Autogenu, samorođenome, samostvarajućemu, stranome, pravom istinskom eonu.

Tri su moći iz njega proizašle; Otac, Majka (i) Sin, iz žive tišine, ono je što je nastalo iz neuništivoga Oca. To je nastalo [iz] tišine nepoznatoga Oca.

[I] iz tog je mjesta došao Domedon Doxomedon [eon] eona i [svjetlo] svake od [njihovih] moći. [I] tako Sin dođe četvrti; Majka [peta; Otac] šesti. On je bio [...] no nije bio naviješten, [on je taj] koji je neoznačen među svim [moćima], slavama, i [neuništivostima].

Iz tog su mjesta tri moći [proizašle], 42 tri ogdoada koje je [Otac rodio], u tišini, providnošću svojom, u njedrima svojim, Otac, Majka (i) Sin.

<Prvi> ogdoad, zbog kojeg nastade trostruko-muško dijete, misao je, i riječ, i neuništivost, i [život] vječni, volja, um, i predspoznaja, androgini Otac.

Druga moć ogdoada, Majka, djevičanska Barbelo epititioch [...] ai, memeneaimen [...] koja] vlada nebesima, karb [...] nerastumačiva moć, neizreciva Majka. [Ona je potekla] od sebe same [...]; nastala je; složila [se] s Ocem tihe [tišine].

Treća [moć] ogdoada, Sin [tihe tišine], kruna je tihe tišine, [i] slava Oca, i vrlina [43 Majke. On] rađa iz njedara sedam moći velikoga svjetla sedam glasova, i riječ [je] njihovo dovršenje.

Ovo su tri [moći], tri ogdoada koje Otac [kroz] providnost svoju rodi iz vlastitih njedara. Na tom ih je mjestu on iznjedrio.

I tako nastade Domedon Doxomedon, eon eona, i [prijestolje] koje je u njemu, i moći [koje ga okružuju], slave i [neuništivosti]. Otac ve-

likoga svjetla [koji nastade] iz tišine, [veliki] je eon Doxomedon, u kojem [trostruko]-muško dijete počiva. I [u njemu] je ustoličen tron njegove [slave, ovaj] na kojem [stoji zapisano] ime njegovo koje ne može biti otkriveno, na ploči [...] jedna je riječ, [Otac svjetla] svega, on čije **44** ime [jest nevidljivi] simbol. Skriveno, [nevidljivo] otajstvo nastade **iiiiiiiiiiiiiiiiiii[iii] eeeeeeeeeeeeeeeeeeeee [ee o] ooooooooooooooooooooo uu[uuu] uuuuuuuuuuuuuuuuuu eeeee eeeeeeeeeeeeeee aaaaaaaaaa[aaaa] aaaaaaaaaaaa oooooooooo [oo] ooooooooooooo.**

I [na taj] način tri su moći pjevali hvalu [velikome], nevidljivome, djevičanskome Duhu, kojeg se ne može imenovati niti zazvati, i [njegovu] kreposniku. Molili [su za] moć. I nastade tišina žive tišine, [slave] i neuništivosti u eonima [... eonima] mirijade pridodane [na ...] tri muška, [tri] muška potomka, [muške] vrste (IV 55, 5-7 dodaje: [slave Oca], slave velikoga [Krista, i] muškoga potomka, [vrste]) ispuniše veliki Doxomedon-[eon sa] moći riječi [cijele plerome].

Trostruko muško [dijete velikoga] Krista, kojeg [veliki] nevidljivi Duh pomaza - on [čija] moć [bje nazvana] Ainon - poče tad pjevati hvalu velikome, nevidljivome Duhu, [i njegovu] kreposniku Yoelu, [i] tišini tihe tišine, i [uzvišenosti] **IV 55** koja [...] neizreciva. [...] nemoguće dati odgovora ili protumačiti, prvi koji je [nastao], i (koga) se ne može navijestiti, [...] **56** koja je prekrasna [...] neizreciva [...], on koji posjeduje svu uzvišenost uzvišenosti tišine toga [mjestu]. Trostruko-[muško dijete] izreklo je riječi hvale i zatražilo [moć] od [velikog, nevidljivog, djevičanskoga] Duha.

I na [tom] se mjestu pojavi [...] koji [...] vidi [slave ...] blaga u [...] nevidljivim] otajstvima za [...] tišine [koji je] kreposnik [Youel].

I [pojavi] se, potom, [dijete] djeteta Esephecha.

I on [tako] posta potpun, naime, [Otac,] Majka, [Sin], [pet] znamenana, nepobjediva sila koja [je] veliki [Krist] svih **57** neuništivih. [...] sveci [...] kraj, neuništivi [...] i [...], one su moći, [i slave, i] neuništivosti, skriveno [otajstvo] skriveno [...] ga u [...] eonima [...] prijestolja, [...] i svaki [...] mirijade [moći] koje bijahu bez broja okružuje [ih, 58 slave,] i neuništivosti [...], i oni [...] od] Oca, [i] [Majke, i] Sina, i cijele [plerome] koju ranije [spomenuh], [i] pet znamenana [i otajstvo] [otajstva]. Oni [se ukazaše ... koji] vlada [nad ...] i eonima [...] uistinu] istinskih [...] i [...] vječnih [...] i [uistinu], istinski [vječnih] eona.

[Providnost tad nastala iz tišine], i [živa tišina] Duha, [i] Riječ [od] Oca, i svjetlost. [Ona... pet] **59** značenja koje [Otac bješe iznjedrio], i prošla [kroza] sve eone, koje ranije spomenuh. I ustoličila je prijestolja slave [i mirijade] anđela kojima [nema] broja, [koji] ih okružuje, [sile i neuništive] slave, koje [pjevuju] i veličaju, pjevajući hvalu [jednoglasno] i jednodušno, [glasom] koji nikad neće utihniti [...] Ocu, i [Majci i] Sinu [...] i svim] pleromama [koje ranije] spomenuh, koji je [veliki] Krist iz [tišine, koji] je [neuništivo] dijete Telmael Telmachael [Eli Eli] Machar Machar [Set], moć koja uistinu i zapravo živi, [i kreposniku] koji je s njime, Youelu, [i] Esphechu, čuvaru slave, [djetetu] djeteta, [i kruni] njegove slave [...] pet značenja, pleromi [koju ranije spomenuh].

Ondje **60** [nastade] velika, samorođena živa [Riječ], istinski [bog], nerođeni physis, ime kojeg ću izreći kada kažem, [...] aia [...] thaothosth[...], koji [je] sin [velikoga] Krista, koji je sin neizrecive tišine, [koji] je došao iz velikog [nevidljivog i neuništivog] [Duha]. [Sin] tišine i [tišina] pojaviše se [...] nevidljiv ... čovjek i] sva blaga njegove slave. I on se [tad] ukaza u objavljenome [...]. I [uspostavi] četiri [eona]. Rječju ih je [on] uspostavio.

Izrekao je [hvalu] velikom, [nevidljivom], djevičanskom Duhu, [tišini Oca] u tišini žive tišine [od tišine], mjestu gdje čovjek počiva. [...] kroz [...].

I nastade potom [na (ili: iz)] **III 49** tog (tome) [mjesta (mjestu)] oblak velike svjetlosti, živa moć, majka svetih, neuništivih, velika moć, Mirothoe. Ona rodi onoga čije ime ja kazujem, kada kažem, ien ien ea ea ea, tri puta. **IV 61**

Jer ovaj, [Adamas], [svjetlost] je koja zrači [iz svjetlosti; on je] oko [svjetlosti]. Jer, [to je] prvi čovjek, **III 49** on kroz kojega i kojemu sve postade, (i) bez kojeg ništa nije postalo. I nespoznatljivi, neshvatljivi Otac je došao. Sašao je s nebesa radi uništenja nedostatka.

I veliki se Logos, božanski Autogen, i nepropadljivi čovjek Adamas izmiješaše tad jedan s drugim. I nastala Logos čovjeka. No, sam čovjek nastade kroz riječ.

Pjevao je hvale velikom, nevidljivome, neshvatljivome, djevičanskome Duhu, kreposniku, i trostruko muškom djetetu, **50** i [kreposniku] Youelu, i Esephechu, čuvaru slave, djetetu djeteta i kruni njegove

slave, i velikome Doxomedon-eonu, i prijestoljima koja su u njemu, i moćima koje ga okružuju, slavama i neuništivostima, i cijeloj njihovoj pleromi koju ranije spomenuh, i nezemaljskoj zemlji, primateljici Boga, gdje sveti ljudi velikoga svjetla primaju svoj oblik, ljudima Oca tihe, žive tišine, Ocu i cijeloj njihovoj pleromi, kao što već spomenuh.

Veliki Logos, božanski Autogen, i nepropadljivi čovjek Adamas pjevali su hvale, (i) molili se za moć i vječnu snagu Autogenu, za dovršenje četiriju eona, kako bi se, kroz njih, mogli pojaviti **51** [...] slava i moć nevidljivoga Oca svetih ljudi velikoga svjetla, koji će doći na svijet koji je odraz noći. Nepropadljivi čovjek Adamas zbog njih se molio za vlastitog sina, kako bi on (sin) postao ocem nepokolebljive, nepropadljive rase, kako bi se kroz nju (rasu) tišina i glas pojavili, i kako bi se, kroz njih, mrtvi eon uzdigao, da nestane.

I tako one siđoše odozgo, moći velikoga svjetla, Očitovanje. Ono rodi četiri velika svjetla: Harmozela, Oroiaela, Davithe, Eleletha, i velikog nepropadljivog Seta, sina nepropadljivog čovjeka Adamasa.

I tako savršeni hebdomad koji postoji u skrivenim otajstvima posta potpun. **52** Kada [primi slavu], on postaje jedanaest ogdoada.

I Otac kimnu na pristanak; cijela pleroma svjetla bje zadovoljna. Drugovi njihovi priđoše radi upotpunjenja ogdoada božanskoga Autogena: Milost prvoga svjetla Harmozela, Opažaj drugoga svjetla Oroiaela, Razumijevanje trećega svjetla Davithe, Razboritost četvrtoga svjetla Eleletha. To je prvi ogdoad božanskoga Autogena.

I Otac kimnu na pristanak; cijela pleroma svjetla bje vrlo zadovoljna. I dođoše <svećenici>: prvi, veliki Gamaliel prvog velikog svjetla Harmozela, veliki Gabriel drugog velikog svjetla Oroiaela, veliki Samlo trećeg velikog svjetla Davithe, veliki Abrasax **53** [velikog svjetla] Eleletha. I drugovi ovih dođoše voljom velikog zadovoljstva Očevog: Sjećanje velikog, prvog, Gamaliela; Ljubav velikog, drugog, Gabriela; Mir trećeg, velikog Samble; Život vječni velikog, četvrtog, Abrasaxa. Pet je ogdoada tako upotpunjeno, što čini brojku četrdeset, neprotumačivu moć.

Veliki Logos, Autogen, i riječ plerome četiriju svjetala stadoše tad pjevati hvale velikom, nevidljivom djevičanskom Duhu kojeg se ne može zazvati, i kreposniku, i velikom Doxomedon-eonu, i prijestoljima koja su u njima, i silama koje ih okružuju, slavama, vlastima, i mo-

cima, <i> trostruko muškom djetetu, i kreposniku Youelu, i Esephechu, **54** čuvaru slave, [djetetu] djeteta i kruni [njegove] slave, cijeloj pleromi i svim slavama koje se ondje nalaze, beskonačnim pleromama <i> neizrecivim eonima, kako bi imenovali Oca četvrtim sa rasom nepropadljivih, (i) kako bi nazvali sjeme Očevo sjemenom velikoga Seta.

Sve se tad potreslo, i drhtaj je potresao nepropadljive. Trostruko muška djeca sašla su tad odozgo dolje u nerođene, i samorođene, i one koji su rođeni u onome što je rođeno. Uzvišenost je tad nadošla, cijela uzvišenost velikoga Krista. On je ustoličio prijestolja u slavi, bezbrojne mirijade, u četiri eona oko njih, bezbrojne mirijade, sile i slave **55** i neuništivosti. I ona tako nastadoše.

I neuništiva, duhovna crkva porasla je u četiri svjetla velikog, živog Autogena, boga istine, štujući, pjevajući (i) slaveći, jednoglasno, jednostušno, ustima koja ne miruju, Oca, i Majku, i Sina, i cijelu njihovu pleromu, kao što <već> spomenuh. Pet znamenja koji posjeduju mirijade, i oni koji vladaju eonima, i oni koji nose slavu vođa, dobiše ukaz da otkriju onima koji su toga vrijedni. Amen.

Veliki Set, sin nepropadljivog čovjeka Adamasa, stade tad pjevati hvale velikom, nevidljivom, djevičanskom Duhu koji nema ime, niti ga se može zazvati, i <kreposniku, i trostruko muškom djetetu i> kreposniku Youelu, i Esephechu, čuvaru slave, i kruni njegove slave, djetetu djeteta, **56** i velikom Doxomedon-eonu, i pleromi koju ranije spomenuh; i zamoli za svoje sjeme.

I iz tog se mjesta pojavi velika moć velike svjetlosti Plesitheje, majke anđela, majke svjetlosti, veličanstvene majke, djevice sa četiri dojke, donoseći plod iz Gomore kao vrela, i Sodome, koja je plod iz vrela Gomore koja je u njoj. Pojavila se bila iz velikog Seta.

I veliki se Set obradova daru koji mu je neuništivo dijete udijelilo. I uze svoje sjeme od one koja ima četiri dojke, od djevice, i uze ga sa sobom u četvrti eon (ili, IV 68, 3: [u] četiri eona), u trećem velikom svjetlu Davithe.

Nakon pet tisuća godina velika svjetlost Eleleth reče: "Neka netko zavlada kaosom i Hadom." I pojavi se oblak **57** [čije je ime] hilička Sofija [... Ona] je nadgledala dijelove [kaosa], lica nalik [... u] svom obliku [...] krvi. I [veliki] anđeo Gamaliel reče [velikome Gabrielu], svećeniku [velikog svjetla] Oroiaela; [on reče, "Neka] dođe anđeo [da] zavlada

kaosom [i Hadom]." I oblak, [složivši se, dođe u dvije monade, od kojih [je svaka imala] svjetlost. [... prijestolje], koje je ona postavila na oblak [iznad. Tad] Saklas, veliki [anđeo, vidje] velikog demona, [koji je s njime, Nebr]uela. I oni [zajedno] postadoše duh začeca zemlje. [I rodiše] anđele da im budu od pomoći. I Saklas [reče] velikome [demonu Neb]-ruelu, "Neka dvanaest eona nastane u [...] eonu, svjetovi [...." ...] veliki anđeo [Saklas] reče voljom Autogena, **58** "Bit će [...] broja sedam [...]" I reče [velikim anđelima], "Idite, i [neka svaki] od vas vlada nad svojim [svijetom]." I svih dvanaest [anđela] pođoše. [Prvi] je anđeo At[ot. On je onaj] kojeg [veliki] naraštaji ljudi zovu [...]. Drugi je Harmas, [koji] je [oko vatre.] Treći [je Galila.] Četvrti je Yobel. [Peti je] Adonaj, kojeg [zovu] Sabaoth. Šesti [je Kajin, kojeg] [veliki naraštaji] ljudi zovu sunce. [Sedmi je Abel]; osmi je Akiressina; [deveti Yubel]. Deseti je Harm[upiael]. Jedanaesti je Arch[ir-Adonin]. Dvanaesti [je Delias. To su] ti koji vladaju Hadom [i kaosom].

I nakon što je [svijet] utemeljen, Saklas reče svojim [anđelima], "Ja, ja sam [ljubomoran] bog, i ništa osim mene nije [nastalo", budući da je] **59** vjerovao u svoju prirodu.

Glas se tad začu s visina, i reče, "Čovjek postoji, i Sin Čovječji." I zbog toga što je odozgo sišao odraz, koji je nalik svom glasu u visini odraza koji je nadgledao, kroz nadgledanje odraza odozgo, oblikovano je prvo stvorenje.

Zbog ovoga nastade Metanoja. Dovršenje svoje i moć primila je voljom Oca, i njegovim pristankom, kojime je dao pristanak velikoj, neuništivoj, nepokolebljivoj rasi velikih, snažnih ljudi velikoga Seta, kako bi je zasijao u eonima koji su stvoreni, kako bi se kroz nju (Metanoju) nedostatak mogao ispuniti. Odozgo je ona sišla u svijet, koji je odraz noći. I kada je došla, molila je za (pokajanje), kako sjemena arhonta ovoga eona, i vladara koji su iz njega proizašli, koji su oskvrnuli (sjeme) boga-začetnika demona, koji će biti uništen, tako i sjemena **60** Adamova i onog velikog Seta, koji je nalik suncu.

Veliki anđeo Hormos došao je potom da pripremi sjeme velikog Seta, kroz djevice propadljive sjetve ovoga eona, u svetom tijelu, od Logosa začetom, putem Duha Svetoga.

I veliki Set dođe i donese svoje sjeme. I ono bi zasijano u eonima koji su nastali, čiji je broj istovjetan onome od Sodome. Neki kažu daje So-

doma pašnjak velikoga Seta, što je Gomora. No, drugi (kažu) daje veliki Set iščupao svoj nasad iz Gomore, i posadio ga na drugome mjestu, koje je nazvao Sodoma.

Ovo je rasa koja je potekla iz Edokle. Jer, ona je porodila, kroz riječ upravljenu Istini i Pravdi, izvor sjemena vječnoga života, koji je s onima koji će ustrajati zbog znanja svojih emanacija. Ovo je velika, nepropadljiva rasa koja je potekla iz tri **61** svijeta da bi došla u ovaj svijet.

I nastade potop kao primjer, zbog svršetka eona. I on će biti poslan u svijet zbog te rase. I zemlju će zadesiti veliki požar, a milost će biti s onima koji pripadaju rasi kroz proroke i čuvare koji čuvaju život rase. I glad i kuga doći će zbog ove rase, i sve će se to dogoditi zbog velike, neuništive rase. I iskušenja će doći zbog ove rase, i laž lažnih proroka.

I veliki Set uvidje tad djelovanje đavla, i sva njegova lica, i sve njegove zle nakane za rasu neuništivih i nepokolebljivih, i proganjanja njegovih sila i anđela, i zabludu njihovu što su sami protiv sebe djelovali.

I veliki Set zapjeva tad hvale velikom, djevičanskom Duhu, kojeg se ne može zazvati, i kreposniku **62** Barbelonu, i trostruko muškom djetetu Telmael Telmael Heli Heli Machar Machar Setu, moći koja uistinu i istinski živi, i kreposniku Youelu, i Esephechu, čuvaru slave, i kruni njegove slave, i velikom Doxomedon-eonu, i prijestoljima koja su u njemu, i moćima koje njih okružuju, i cijeloj pleromi, kao što ranije već spomenuh. I on zatraži čuvare za svoje sjeme.

Iz velikih eona dođoše tad četiri stotine vječnih anđela, uz pratnju velikog Aerosiela, i velikog Selmechela, da čuvaju veliku, neuništivu rasu, njezin plod, i velike ljude velikoga Seta, od vremena i trenutka Istine i Pravde, do kraja eona i njegovih arhonata, onih koje su veliki suci osudili na smrt.

I veliki je Set tad poslan od četiriju svjetala, voljom Autogena **63** i cijele plerome, kroz <dar> i veliki užitak velikog nevidljivog Duha, i pet znamenata, i cijele plerome.

Prošao je kroz tri parusije koje ranije spomenuh: potop, veliku vatra, i osudu arhonata, i sila i vladara, kako bi spasio (rasu) koja je zastranila, u pomirenju svijeta i krštenju putem tijela kojeg Logos začeo, a kojeg je veliki Set za se pripremio, potajno kroz djevicu, kako bi Duh Sveti začeo svece uz pomoć nevidljivih, tajnih simbola, kroz pomirenje svijeta sa svijetom, odricanje svijeta i boga trinaest eona, (kroz) sa-

zivanje svetaca, i onih neizrecivih, i neuništivih njedara, i (kroz) veliku svjetlost Oca koji je prapostojao sa svojom Providnošću, i uspostavio kroz nju sveto krštenje koje nadilazi nebo, kroz neuništivog, 64 od Logosa začetog, čak i Isusa živog, i njega kojim se veliki Set zaodjenuo. I kroz njega, on je prikovao sile trinaest eona, i ustoličio one koji su rođeni i oduzeti. Oboružao ih je okloпом znanja svoje istine, nepobjedivom moći neuništivosti.

I ukazao im se veliki čuvar Yesseus Mazareus Yessedekeus, živa voda, i veliki vođe, Jakov veliki i Theopemptos i Isaouel, i oni koji bdiju nad vrelom istine, Micheus, Michar i Mnesinous, i onaj koji bdije nad krštenjem živih, i pročišćenjima, i Sesengenpharanges, i oni koji bdiju nad dverima vode, Micheus i Michar, i oni koji bdiju nad gorom Seldao i Elainos, i primatelji velike rase, neuništivi, silni ljudi velikoga Seta, svećenici četiriju svjetala, veliki Gamaliel, veliki Gabrijel, veliki Samblo, i veliki 65 Abrasax, i oni koji bdiju nad suncem, njegovim izlaskom, Oises, Hypneus i Heurumaious, i oni koji bdiju nad ulaskom u spokoj života vječnog, vladari Mixanther i Michanor, i oni koji čuvaju duše izabranih, Akramas i Strempsouchos, i velika moć Heli Heli Machar Machar Set, i veliki, nevidljivi djevičanski Duh, kojeg se ne može ni nazvati niti zazvati, i tišina, i velika svjetlost Harmozel, mjesto živoga Autogena, Boga istine, i <onaj> koji je s njime, nepropadljivi čovjek Adamas, drugi, Oroiael, mjesto velikoga Seta, i Isus, koji posjeduje život i koji je došao i na križ razapeo ono što je zakon, i treći, Davithe, mjesto sinova velikoga Seta, četvrti, Eleleth, mjesto gdje duše sinova počivaju, peti, Yoel, koji bdije nad imenom onog kojem će biti dopušteno da krsti svetim krštenjem koje nadilazi nebo, onog koji je nepropadljiv.

No, od sad, 66 kroz nepropadljivog čovjeka Poimaela, i one koji su vrijedni prizivanja, odricanja pet znamenja i izvorskog krštenja, oni će upoznati svoje primatelje budući da su o njima poučeni, spoznat će ih (ili: bit će spoznati) od njih. I ti nipošto neće okusiti smrt.

Ie ieus eo ou eo oua! Uistinu, o Yesseuse Marazeuse Yessedekuse, o živa vodo, o dijete djeteta, o veličanstveno ime, uistinu, aion o on (ili: o postojeći eonu), **iiii eeee eeee oo oo uuuu oooo aaaa** {a}, uistinu, **ei aaaa oo oo**, o postojeći koji vidiš eone! Uistinu, **ae eee iii uuuuu oooooo**, koji si vječan na vječnost, uistinu, **iea aio**, u srcima, koji postojiš, u **aei eis aei, ei o ei, ei os ei** (ili: (Sin) zauvijek, Ti si što jesi, Ti si koji jesi)!

Ovo veliko tvoje ime je nada mnogom, o samorođeni Savršeni, koji nisi izvan mene. Vidim te, o, ti koji si svakome vidljiv. Jer, tko bi te u drugome jeziku mogao shvatiti? Sad, **67** kad sam te spoznao, izmiješao sam se sa nepromjenjivim. Oboružao sam se oklopom svjetlosti; svjetlost postadoh. Jer, Majka je bila ondje zbog veličanstvene krasote milosti. Ispružio sam, stoga, ruke svoje koje bijahu sklopljene. Oblik sam primio u krugu bogatstava svjetlosti koja je u mojim njedrima, koja daje oblik mnogim začetima u svjetlosti, i u koju nikad ne dopire žal. Objavit ću tvoju slavu u istini, jer, shvatio sam te, sou ies ide aeio aeie ois, o eonu, eonu, o Bože tišine! Bezgranično te štujem. Ti si moje mjesto pokoja, o sine es es o e, onaj bez oblika koji postoji u onima bez oblika, koji postoji, podižući čovjeka u kojem ćeš me pročistiti u svoj život, u skladu sa tvojim neiščezivim imenom. Miris života je, stoga, u meni. Izmiješao sam ga s vodom poput arhonata, kako bih živio s tobom u miru svetaca, tobom koji doista **68** istinski postojiš, zanavijek.

Ovo je knjiga koju je napisao veliki Set, i postavio na visoku goru koju sunce još nije obasjalo, niti je to moguće. I još od dana proroka, i apostola, i propovjednika, ime nije izašlo u njihovim srcima, niti je to moguće. I uho njihovo to nije čulo.

Veliki je Set ispisao ovu knjigu slovima u stotinu i trideset godina. Pohranio ju je u gori zvanj Haraksio, kako bi, na kraju vremena i era, voljom božanskoga Autogena i cijele plerome, kroz dar nezamislive očinske ljubavi do koje ne vodi trag, izašla i otkrila ovu neuništivu, svetu rasu velikoga spasitelja, i one koji s njima prebivaju u ljubavi, i velik, nevidljiv, vječni Duh, i njegova jedinog Sina, i svjetlost vječnu, **69** i njegovu veliku, neuništivu družicu, i neuništivu Sofiju, i Barbelo, i cijelu pleromu na vječnost. Amen.

Evandjelje po Egipćanima. Od Boga napisana, sveta, tajna knjiga. Milost, razumijevanje, opažaj, mudrost (nek) je s onim tko ju zapisa, Eugnostom ljubljenim u Duhu - u tijelu moje je ime Gongessos - i mom srodnom svjetlu u neuništivosti, Isusu Kristu, Sinu Božjem, Spasitelju, Ichthusu, od Boga (je) napisana sveta knjiga velikog, nevidljivog Duha. Amen.

Sveta Knjiga Velikog
Nevidljivog Duha.
Amen.

EUGNOST BLAŽENI (III,3 i V,1)

i

SOFIJA ISUSA KRISTA (III,4 i BG 8502,3)

Uvod:

DOUGLAS M. PARROTT

Eugnost počinje kao formalno pismo učitelja svojim učenicima, na postupno prima svojstva govora otkrivenja. U djelu se ne primjećuje kršćanski utjecaj. Uz nekoliko manjih i jedno veće ispuštanje teksta, kršćansko-gnostički urednik iskoristio je djelo u sastavljanju *Sofije Isusa Krista*. Po obliku, Sofija Isusa Krista je govor otkrivenja kojeg iznosi uskršli Krist, odgovarajući na pitanja učenika. Objavljivanjem obje rasprave jedne uz drugu dobivamo uvid u proces prilagođavanja i transformacije nekršćanskog traktata u kršćansko-gnostički. Na temelju usporedbe ova dva traktata, znanstvenici pretpostavljaju da je isti proces možda odgovoran i za nastanak drugih kršćansko-gnostičkih tekstova, primjerice, *Evandjelja po Egipćanima* i *Ivanovog apokrifa*.

Eugnost je, čini se, bio namijenjen širem čitateljskom krugu zainteresiranom za određena religijsko-filozofska pitanja. *Sofija Isusa Krista* bila je namijenjena čitateljima kojima je kršćanstvo bilo dodatni element u njihovom religijskom okruženju. Moguće je da su čitatelji bili nekršćanski gnostici koji su već poznavali traktat *Eugnost*. Povezivanjem Krista u *Sofiji Isusa Krista* sa proročanstvom na kraju *Eugnosta* (90,6-11), urednikova je namjera možda bila uvjeriti ih da je Krist posljednja inkarnacija gnostičkog spasitelja. Moguće je, međutim, i to da su čitatelji bili kršćani koji nisu bili gnostici, i da je urednik pokušao uvjeriti ih da je vjera koju je Krist otkrio u stvari gnostičko kršćanstvo. A moguće je daje imao na umu obje grupe.

Glavna je namjera *Eugnosta* bila ustvrditi i opisati postojanje nevidljivog, nadbeskog predjela onkraj vidljivog svijeta - predjela o kojemu nema spomena u razmatranjima filozofa (čiji pogledi, onako kako su opisani, nalikuju onima stoika, epikurejaca i babilonskih astrologa). Tim predjelima vlada hijerarhija od pet glavnih božanskih bića: Nerođeni Otac; njegov odraz, nazvan Samo-Otac; hipostazirana moć Samo-Oca, Besmrtni Čovjek, koji je androgin; androgini sin Besmrtnog Čovjeka, Sin Čovječji; i androgini sin Sina Čovječjeg, Spasitelj. Imena ženskih aspekata posljednje trojice sva uključuju pojam Sofije. Svako od tih božanskih bića posjeduje vlastitu sferu ili eon, te brojne sluge i potčinjene. Posebna skupina, nazvana "naraštaj nad kojime

ne postoji kraljevstvo od kraljevstava koja postoje", potječe od Nerođenog Oca, i svoj istinski dom nalazi uz njega (75,12-19). Druga skupina od šest božanskih bića izvire iz prvih pet, i njima su nalik. Neizreciva radost i neizrazivo slavlje obilježja su postojanja u tom nadnebeskome predjelu; iz njeg potječe sav ustroj i sve vrste koje se koriste za daljnje stvaranje. Nakon sažetka (85,9-21), traktat završava dodatkom o kraljevstvu Besmrtnoga Čovjeka, koje je naš eon. *Eugnost* pokazuje utjecaj tog transcendentnoga kraljevstva na ovaj svijet. Uz jednu iznimku (85,8), koju je vjerojatno nadopisao urednik, taj utjecaj je bezopasan. *Eugnost* se, dakle, ne može smatrati gnostičkim djelom u klasičnom smislu.

U *Sofiji Isusa Krista* dodane su sljedeće bitne točke: Spasitelj (Krist) došao je iz nadnebeskoga predjela (III 93,8-10; 94,10-14; 107,11-14; 118,15-16). Sofija je zaslužna za pad kapljica svjetlosti iz božanskoga kraljevstva u vidljivi svijet (III 107,16-17; III 114,13/BG 119,9). **Uz to, postoji i bog koji sa svojim podređenim silama izravno vlada ovim svijetom na štetu onih koji potječu iz božanskoga kraljevstva** (III 107,3-11; BG 119,2-121,13). Spolni je odnos, daje se do znanja, sredstvo kojim te sile trajno porobljavaju (III 108,10-14). No, Spasitelj (Krist) kida uze sila, i poučava druge da učine isto (III 107,15-108,4; BG 121,13-122,3; III 118,3-25). Dvije vrste ljudi bit će spašene: oni koji poznaju Oca u čistome znanju (to jest, kao što je opisano u *Sofiji Isusa Krista*), koji će otići k njemu; te oni koji nedostatno poznaju Oca (III 117,8-118,2), koji će otići na Osmo. Valja, uz to, primijetiti da učenici spomenuti u *Sofiji Isusa Krista*, Filip, Matej, Toma, Bartolomej i Marija, odražavaju gnostičku tradiciju po kojoj su upravo ti učenici izraziti gnostici, i koji se redovito i na različite načine stavljaju u opreku sa učenicima koji su "ortodokсни" ili "ortodokсни koji su postali gnostici" (poglavitno Petar i Ivan).

Prisutnost tri božanska čovjeka u nebeskoj hijerarhiji temelji se na Postanku 1-3 (Besmrtni Čovjek = Bog; Sin Čovječji = Adam [81,12]; Sin Sina Čovječjeg, Spasitelj = Set). Zbog prisutnosti Seta (iako se u traktatu ne imenuje), *Eugnost* je, u određenom smislu, i setijansko djelo. No, budući da ono nije klasično gnostičko, i da mu nedostaje elemenata razvijene setijanske misli, djelo se može smatrati tek proto-setijanskim. Egipatska religijska misao također je utjecala na njegov prikaz nadnebeskog kraljevstva. Mjesto nastanka *Eugnosta* je, po svoj prilici, Egipat. Činjenica da se stoici, epikurejci i astrolozi nazivaju "svi filozofi" upućuje na vrlo rani datum nastanka, ne kasniji od prvog stoljeća n.e. Moguće je da su *Eugnost* i *Sofija Isusa Krista* utjecali na setijance-ofite, koje opisuje Irenej, a neki pretpostavljaju da su utjecali i na valentinizam. Uzevši u obzir datum nastanka *Eugnosta*, ne bi bilo iznenađujuće da je *Sofija Isusa Krista* sastavljena ubrzo nakon dolaska kršćanstva u Egipat, u drugoj polovici prvog stoljeća n.e. Tu pretpostavku dodatno učvršćuje prilično nepolemičan ton traktata.

Dvije verzije *Eugnosta* u važnijim se dijelovima znatno razlikuju, svjedočeći time o dugom razdoblju upotrebe. Dvije verzije *Sofije Isusa Krista* prilično su slične. Prijevod koji slijedi temelji se na verziji iz Kodeksa III; alternativne su verzije korištene na mjestima gdje nedostaju stranice, ili gdje je tekst valjalo rekonstruirati.

III 70, 1-90, 12;
Uz dodatak V 7, 23-9, 9

Eugnost, Blaženi, onima koji su
njegovi.

III 90, 1-119, 18
Uz dodatak BG 107, 1-111,1
i 118, 13-112,9

Sofija Isusa Krista.

Nakon što je ustao iz mrtvih, njegovih dvanaest učenika i sedam žena nastaviše biti njegovim sljedbenicima i pođoše u Galileju, do gore **91** koja se zove "Proricanje i Radost". I kada su se okupili, zbuñjeni skrivenom stvarnošću univerzuma, planom, svetom providnošću, moćima vladara i svime što Spasitelj s njima čini u tajnosti svetoga plana, Spasitelj im se ukaza, ali ne u svom ranijem obliku, već u nevidljivome duhu. Obličje njegovo nalikuje velikome svjetlosnom anđelu, no, lik njegov ne smijem opisati. Niti jedno smrtno tijelo ne može ga podnijeti, već samo čisto (i) savršeno tijelo, poput onoga o kojemu nas je poučavao na gori zvanoj "Maslinska", u Galileji. I on reče: "Mir s vama! Mir svoj pružam vam!" I svi oni osjeteše divljenje i strah.

Spasitelj **92** se nasmija i reče im: "O čemu razmišljate? (Zbog čega) ste zbuñjeni? Za čime tragate?" Filip reče: "Za skrivenom stvarnošću svemira i planom."

Radujte se u tome, što znate (V [1], 3-4: Pozdrav! Želim [da znate]) da su svi ljudi rođeni na ovome svijetu, od njegova utemeljenja do danas, prah. Dok su se pitali o Bogu, tko on jest i kakav on jest, nisu ga našli. Najmudriji među njima nagađali su o istini iz poretka svijeta, ali nagađanja nisu dosegla istinu. Jer, o poretku su filozofi izrekli tri (različita) mišljenja, (i) oni se stoga ne slažu. Jer, neki od njih o svijetu kažu da sobom sam upravlja. Drugi, (da njime upravlja) providnost. Treći, da je to sudbina. No, ništa od ovoga nije istina. Ponovno kažem, od tri glasa koja upravo spomenuh, nijedan **71** ne govori istinu.

Jer, sve što je od sebe sama, prazan je život; on je samostvoren. Providnost je nerazumna, (a) sudbina - nerazborita.

Tko god je, stoga, sposoban osloboditi se ova tri glasa koja spomenuh, i tko se zbog jednog drugog glasa ispovijedi Bogu istine, i složi o svemu što se njega tiče, on je besmrtnik koji hoda među smrtnicima.

Spasitelj im reče: "Želim da znate da svi ljudi rođeni na ovome svijetu, od njegova utemeljenja do danas, budući da su prah, dok su se pitali o Bogu, tko on jest i kakav on jest, njega nisu pronašli. Najmudriji među njima nagađali su o istini iz poretka svijeta i (njegova) kretanja. No, njihova nagađanja nisu dosegla istinu. Jer, svi filozofi kažu da su tri načina njegova upravljanja, (i) oni se stoga ne slažu. Jer, neki od njih o svijetu kažu da sobom sam upravlja. **93** Drugi, (da njime upravlja) providnost. Treći, da je to sudbina. No, nije ništa od ovoga. Ponovno kažem, od tri glasa koja upravo spomenuh, nijedan nije blizu istini, jer (oni su) od čovjeka. Ali ja koji sam došao iz Beskrajne Svjetlosti, ja sam ovdje - jer ja je poznajem (Svjetlost) - kako bih vam govorio o točnoj prirodi istine. Jer, štogod je od sebe sama, onečišćen je život; samostvoren. Providnost nema mudrosti u sebi. A sudbina je nerazborita.

No, vama je dano da znate; i tkogod je vrijedan znanja, primit će (ga), tkogod nije začet sjetvom ili nečistim trljanjem, već od Prvoga Koji je Poslan, jer on je besmrtnik među smrtnicima."

Matej mu **[9]4** reče: "Gospodine, nitko ne može pronaći isti-

On Koji Jest je neizreciv. Ne poznaš ga nijedno načelo, niti vlast, niti jaram, niti ijedno biće od osnutka svijeta, već je jedino sam sebe on poznao.

On je besmrtn i vječan, budući da nije rođen; jer, svatko onaj tko je rođen, nestat će. On je nerođeni, i nema početka; jer, svatko onaj tko ima početak, ima i kraj. Nitko nad njime **72** ne vlada. On nema imena; jer, tko ima ime, taj je nečije stvorenje. Njega se ne može imenovati. On nema ljudski oblik; jer, tko ima ljudski oblik, taj je nečije stvorenje. On ima svoj lik - ne nalik onome koji primismo i vidjesmo, već lik neobičan koji sve nadilazi i bolji je od sveukupnosti. On gleda sa svih strana i sebe vidi iz sebe. On je beskonačan; on je neshvatljiv. On je svagda nepropadljiv, (i) (ničemu) on ne nalikuje. On je nepromjenjivo dobro. On je bezgrešan. On je vječan. On je blažen. On je nespoznatljiv, pa (ipak), samoga sebe on znade. On je nemjerljiv. Do njega ne vodi nikakav trag. On je savršen, i nema nedostataka. **73** On je vječno

nu osim kroz tebe. Pouči nas, stoga, istini." Spasitelj reče: "Onaj Koji Jest jest neizreciv. Ne poznaš ga nijedno načelo, niti vlast, niti jaram, niti ijedno biće od osnutka svijeta do danas, već jedino on sam, i onaj kome se on poželi objaviti kroz njega koji je Prvo Svjetlo. Od sad nadalje, ja sam Veliki Spasitelj. Jer, on je besmrtn i vječan. On je besmrtn, nemajući rođenja; jer, svatko onaj tko je rođen, nestati će. On je nerođeni, nemajući početka; jer, svatko onaj tko ima početak, ima i kraj. Budući da nitko nad njime ne vlada, on nema imena; jer, tkogod ima ime, nečije je stvorenje. (**BG 84**, 13-17 dodaje: Njega se ne može imenovati. On nema ljudski oblik; jer, tkogod ima ljudski oblik, nečije je stvorenje.) I on ima svoj vlastiti **9[5]** lik - ne nalik onome koji primiste i vidjeste, već neobičan lik koji sve nadilazi i bolji je od univerzuma. On gleda sa svih strana i vidi sebe iz sebe. Budući da je beskonačan, on je zauvijek neshvatljiv. On je neiščeziv, i (ničemu) nije nalik. On je nepromjenjivo dobro. On je vječan. On je blažen. I dok je za druge nespoznatljiv, sebe on uvijek znade. On je nemjerljiv. Do njega ne vodi trag. On je savršen, nemajući nedosta-

blažen. On se zove "Otac Svekolikosti".

Prije nego je išta vidljivo među onima koji su vidljivi, veličanstvenost i vlasti koje su u njemu, on obgrljuje sveukupnost sveukupnosti, dok njega ništa ne obgrljuje. Jer, on je sav um, misao, razmišljanje, razmatranje, razboritost i moć. Sve su to jednake moći. Sve su one izvori sveukupnosti. I cijela njihova rasa, <od prvoga> do posljednjeg, predspoznaja je Nerođenog,

taka. On je vječno blažen. On se zove "Otac Univerzuma".

Filip reče: "Gospodine, kako se, onda, on ukazao savršenima?" Spasitelj mu reče: "Prije nego što je išta vidljivo od onih koji su vidljivi, veličanstvenost i vlasti su **9[6]** u njemu, jer on obgrljuje cjelokupnu sveukupnost, dok njega ništa ne obgrljuje. Jer, on je sav um. I on je misao, i razmatranje, razmišljanje, i razumnost i moć. Sve su to jednake moći. One su izvori sveukupnosti. I cijela njihova rasa <od prvoga> do posljednjeg bijaše u njegovoj predspoznaji (onoj od) beskrajnog Nerođenog Oca."

Toma mu reče: "Gospodine, Spasitelju, zašto su one nastale, i zašto su objavljene?" Savršeni Spasitelj reče: "Došao sam iz Beskonačnoga da bih vam o svemu govorio. Duh Koji Jest bijaše začetnik, i imao je moć začetnika **[97]** i prirodu oblikovatelja, kako bi veliko blago, u njemu skriveno, bilo otkriveno. Iz milosti i ljubavi svoje, on sam poželio je roditi plod, da ne <uživa> sam u svojoj dobroti*, već (da) i drugi duhovi Nepokolebljivog Naraštaja mogu roditi tijelo i plod, slavu i poštovanje u nepropadljivosti i njegovoj vječnoj milosti, kako bi blago njegovo mogao otkriti Sa-

*

Bilo mu je dosadno? {p.p.} --->

jer oni još nisu došli do vidljivosti.

Među nepropadljivim eonima postojala je razlika. Razmotrimo (je), dakle, na sljedeći način.

Sve što je poteklo iz propadljivoga, propast će, jer poteklo je iz propadljivoga. Što je poteklo **74** iz nepropadljivosti, neće propasti, već će postati nepropadljivo, budući da je poteklo iz nepropadljivosti. Mnogi su ljudi zastranili jer nisu znali za tu razliku; oni su, drugim riječima, umrli.

No, dovoljno je rečeno, budući da je nemoguće ikome osporiti prirodu riječi koje sam sad izrekao o blagoslovljenom, neuništivom, istinskome Bogu. Tko želi vjerovati riječima koje su (ovdje) iznijete, neka pođe od skrivenoga do kraja onoga što je vidljivo, i njegova će ga Misao poučiti kako je vjera u ono što nije vidljivo pronađena u onome što je vidljivo. Ovo je načelo znanja.

mo-rođeni Bog, otac svih nepropadljivosti i onih koji su kasnije nastali. No, još nisu došli do vidljivosti.

Među nepropadljivima postoji velika razlika." On uskliknu i reče: "Tko ima uši da čuje o beskonačnostima, nek počuje", i "Obraćam se onima koji su budni." I nastavi, **[98]** pa reče: "Sve što je poteklo iz propadljivoga, propast će, jer poteklo je iz propadljivoga. No, što je poteklo iz nepropadljivoga, neće propasti, već će postati nepropadljivo (**BG 89**, 16-17 dodaje: jer je iz nepropadljivog). Mnogi su ljudi zastranili jer za tu razliku nisu znali, i umrli su."

Marija mu reče: "Gospodine, kako da to spoznamo?" Savršeni Spasitelj reče:

"Pođite od skrivenoga do kraja onoga što je vidljivo, i sama će vas emanacija Misli poučiti kako je vjera u stvari koje nisu vidljive pronađena u onome što je vidljivo, onima koji pripadaju Nerođenom Ocu. Tko ima uši da čuje, nek počuje.

Gospodar Svemira ne zove se zapravo "Otac", već "Praotac". Jer, Otac je početak (ili načelo) **7[5]** onoga što je vidljivo. No, on (Gospodar), Praotac je koji nema početka. On vidi sebe unutar sebe, poput zrcala, pojavljujući se u svom odrazu kao Samo-Otac, to jest, Samorođeni, te kao Suočitelj, budući da je suočen sa Nerođenim Prvopostojećim. Doista, on je iste dobi kao i onaj koji bijaše prije njega, no nije mu jednak u moći.

Otkrio je kasnije mnoge suočene, samorođene, jednake u dobi (i) moći, u slavi i bez broja, koji se zovu "Naraštaj Nad Kojim Ne Postoji Kraljevstvo Izuzev Kraljevstva koje Postoji."

A cijelo mnoštvo mjesta nad kojima ne postoji kraljevstvo naziva se "Sinovi Nerođenoga Oca".

Nespoznatljivi **7[6]** je svagda [pun] neuništivosti [i] neizrecive radosti. Svi su oni s njime u pokoj, svagda se radujući u neizrecivoj radosti, i nepromjenjivoj slavi, i neizmjernom slavlju za koje se nikad ranije nije znalo niti čulo, niti u jednome od eona ili njihovih svjetova. No, dovoljno je rečeno, jer nastavili bismo u bes-

Gospodar Svemira ne zove se 'Otac', već 'Praotac'. <Jer, Otac je> početak (ili načelo) onih koji će se pojaviti, no on (Gospodar) **99** Praotac je koji nema početka. Vidjevši sebe u sebi kao u zrcalu, on se pojavio sebi nalikujući, a njegov se odraz pojavio kao Božanski Samo-Otac, i <kao> Suočitelj 'nad onima suočenima', Prvopostojeći Nerođeni Otac. Doista, on je iste dobi kao i Svjetlost koja bje prije njega, no nije joj jednak u moći.

"I nakon toga bi otkriveno cijelo mnoštvo suočenih, samorođenih, jednake dobi i moći, bezbrojnih (i) u slavi bivajućih, koji se zovu 'Naraštaj nad Kojime Ne Postoji Kraljevstvo' 'iz onoga u kojemu ste vi sami od ovih ljudi nastali.' I cijelo to mnoštvo nad kojime ne postoji kraljevstvo naziva se **100** 'Sinovi Nerođenoga Oca, Boga, [Spasitelja], Sina Božjeg', čiji je lik sa vama. On je Nespoznatljivi, koji je pun vječno nepropadljive slave [i] neizrecive radosti. Svi su oni s njime u pokoj, svagda se radujući u neizrecivoj radosti, i nepromjenjivoj slavi, i neizmjernome slavlju; za ovo se nikad prije nije čulo ili znalo među svim eonima i njihovim svjetovima, sve do sada."

kraj. Ovo je drugo načelo znanja od <Samo>rođenog.

Prvi koji se pojavio u univerzumu beskonačan je, Samonastali, Samostvoreni Otac, i on je pun blistave, neizrecive svjetlosti. U samome početku odlučio je da obličje njegovo postane silna moć. I smjesta se načelo (ili početak) te Svjetlosti pojavilo kao Besmrtni Androgini Čovjek.

Njegovo je muško ime [77] "[Rođeni], Savršeni [Um]." Žensko njegovo ime (je) "Svemudra Začetnica Sofija". Rečeno je da je ona nalik svome bratu i družbeniku svome. Ona je neosporna istina; jer, ovdje ispod, zabluda koja postoji s istinom osporava je.

Sa Besmrtnim se Čovjekom pojavio prvi naziv, naime, božanstvo i kraljevstvo, jer, otkrio ga je Otac, koji se zove "Samo-Otac". Za vlastitu je veličanstve-

Matej mu reče: "Gospodine, Spasitelju, kako je otkriven Čovjek?" Savršeni Spasitelj reče: "Želim da znate da onaj koji se u univerzumu pojavio u beskonačnosti Samo-nastali, **101** Samostvoreni Otac, pun blistave svjetlosti i neizreciv, u samome početku, kada je odlučio da obličje njegovo postane silna moć, načelo (ili početak) te Svjetlosti smjesta se pojavilo kao Besmrtni Androgini Čovjek, kako bi kroz tog besmrtnog Čovjeka oni mogli doseći svoje spasenje, i probuditi se iz zaborava uz pomoć tumača koji je poslan, koji je s vama do kraja bijede razbojnika.

"Njegova je družica Velika Sofija, koju je Samorođeni Otac od početka odredio za zajednicu u njemu, od Besmrtnoga Čovjeka 'koji se pojavio kao Prvi, i božanstvo i kraljevstvo', jer to je otkrio Otac, koji se **102** zove 'Čovjek, Samo-Otac'. Za vlastitu je on

nost on stvorio veliki eon. Podario mu je veliku moć, i on je vladao nad svim stvorenjima. Stvorio je bogove, arhanđele i anđele, bezbrojne mirijade da mu služe.

S tim je Čovjekom, dakle, nastalo božanstvo [78] [i kraljevstvo]. Iz tog je razloga on nazvan "Bog nad bogovima", "Kralj nad kraljevima".

Prvi je Čovjek "Vjera" za one koji će kasnije doći. On posjeduje jedinstveni um (i) misao - upravo kao što je i on (misao) - (i) promišljanje i razmatranje, razboritost i moć. Sva svojstva koja postoje savršena su i besmrtna. U pogledu nepropadljivosti, ona su čak jednaka. (No), u pogledu moći postoji razlika, kao što se razlikuje i otac od sina, sin od misli, a misao od svega ostalog.

Kao što već rekoh, od svega što je stvoreno, monada je prva, slijedi joj dijada, a potom trijada, i tako sve do dekada. Dekade vladaju nad stotinama; stotine vladaju tisućama; tisuće vladaju deset-tisućama. Takav je ustroj <među> besmrtnicima. Prvi Čovjek je ovakav: Njegova monada

uzvišenost stvorio veliki eon, čije je ime Ogdoad.

"Podarena mu je velika moć, i on je vladao nad stvorenjima bijede. Stvorio je bogove, i anđele, <i> arhanđele, bezbrojne mirijade da mu služe, iz tog Svjetla i trostruko-muškog Duha, koji je od Sofije, družice njegove. Jer, od ovoga Boga potječe božanstvo i kraljevstvo, i on se stoga zove 'Bog nad bogovima', 'Kralj nad kraljevima'.

"Prvi Čovjek posjeduje jedinstveni um, u sebi, i misao - upravo kao što je i on sam (misao) - (i) razmatranje, promišljanje, razboritost, 103 moć. Sva svojstva koja postoje savršena su i besmrtna. U pogledu nepropadljivosti, ona su, štoviše, jednaka. (No), u pogledu moći, među njima postoji razlika, poput razlike između oca i sina, <sina> i misli, misli i svega ostalog.

"Kao što već rekoh, od svega što je stvoreno, monada je prva.

(Stranice 79 i 80 nedostaju. Zamijenjene su ovdje odgovarajućim stranicama iz Eugnosta - Kodeks V, početak kojeg se donekle razlikuje od posljednje rečenice prethodnog dijela III 78.)

V[7] Ovakav je ustroj [koji] postoji među besmrtnicima: monada i misao ono je što pripada [Besmrtnome] Čovjeku. Mišljenja [su] za dekade, [učenja] za stotine, savjetovanja [za tisuće], a moći za deset-tisuće. Oni [koji] dolaze [iz...] postoje sa svojim [...] [u] svakome eonu [...] [...] [8] [... U početku, misao] i mišljenja [pojavi]li su se iz] uma, učenja [potom] nastadoše [iz] mišljenja, savjetovanja [iz učenja], (a) sile [iz savjetovanja]. I nakon svih [svojtava], sve što [bijaše otkriveno] pojavilo se iz [njegovih moći]. [Iz] onoga što je stvoreno, pojavilo se ono što je [oblikovano]. Što je uobličeno, pojavilo se iz onoga što je [oblikovano]. Što je imenovano pojavilo se iz onoga što je uobličeno, dok se različitost iz rođenih stvari pojavila iz onoga što je [imenovano], od početka do kraja, iz moći svih eona. No, Besmrtni Čovjek pun je svekolike vječne slave i neizrecive radosti. Cijelo njegovo kraljevstvo raduje se u vječnome ushiće-

I nakon svega, sve što je otkriveno pojavilo se iz njegove moći. A iz onoga što je stvoreno, pojavilo se sve što je oblikovano; iz onoga što je oblikovano, pojavilo se ono što je uobličeno; iz onoga što je uobličeno pojavilo se ono imenovano. Iz toga nastaje razlika između nerođenih, od početka do kraja."

nju, oni za koje se nikada nije čulo ili znalo u bilo kojemu od eona koji su [stvoreni] nakon [njih], niti u njihovim [svjetovima].

Nakon toga, [drugo je načelo] nastalo iz Besmrtnoga [Čovjeka], koji se [zove] "Samousavršeni [Začetnik]". [Kada je privolio] svoju [družicu], [Uzvišenu Sofiju, on] je otkrio [prvorođenog androgina], [9] [koji se zove] "Prvorođeni [Sin Božji]". Ženska je njegova strana [Prvo]rođena Sofija, [Majka Svekolikosti]", koju neki [zovu] "Ljubav". On, Prvorođeni, budući da posjeduje moć svog [oca], **III[81]** stvorio je anđele, [bez]brojne mirijade, da mu služe. Cijelo mnoštvo tih anđela zove se "Zbor Svetih, Svjetlosti Bez Sjenke". Kada se oni međusobno ljube, poljupci njihovi postaju anđeli, njima nalik.

Bartolomej mu tad reče: "Kako (to da je) u **104** Evandjelju <on> nazvan 'Čovjek' i 'Sin Čovječji'? Čiji je od njih, u tom slučaju, ovaj Sin?" Sveti mu reče:

"Želim da znate da se Prvi čovjek zove 'Začetnik, Samousavršeni Um'. Promišljao je sa Velikom Sofijom, svojom družicom, i otkrio svog prvorođenog, androginog sina. Njegovo muško ime je 'Prvozačetnik Sin Božji'; njegovo žensko ime je 'Prvozačetnica Sofija, Majka Svekolikosti', koju neki zovu 'Ljubav'. Prvorođeni se zove 'Krist'. Budući da posjeduje moć svog oca, on je stvorio bezbrojno mnoštvo anđela **105** da mu služe, iz Duha i Svjetlosti."

Njegovi mu učenici rekoše: "Gospodine, reci nam o onome koji se zove 'Čovjek', kako bi i mi točno poznavali njegovu slavu." Savršeni Spasitelj reče: "Tko ima uši da čuje, nek po-

Otac Prvozačetnik zove se "Adam Svjetlosti".

A kraljevstvo Sina Čovječjeg puno je neizrecive radosti i nepromjenjiva slavlja, a (oni) se svagda raduju u neizrecivom veselju nad svojom nepropadljivom slavom, za koju se nikad nije čulo, niti je ikad otkrivena eonima koji su kasnije nastali, kao niti njihovim svjetovima.

Sin Čovječji tada se združi sa Sofijom, svojom družicom, i otkri veliko androgino svjetlo [82]. [Njegovo] muško ime [znači] "Spasitelj, Začetnik Sviju". Njegovo žensko ime znači "Sofija, Svezačetnica". Neki je zovu "Pistis".

Spasitelj se tad združi sa svojom družicom, Pistis Sofijom, i stvori šest androginih duhovnih bića koja su od vrste onih koja su

čuje. Otac Prvozačetnik zove se 'Adam, Oko Svjetlosti', jer došao je iz blistave Svjetlosti, [i] njegovi sveti anđeli, koji su neizrecivi (i) bez sjene, svagda se s veseljem raduju u svojemu promišljanju, kojeg primiše od svog Oca. Cijelo kraljevstvo Sina Čovječjeg, koji se zove 'Sin Božji' puno je neizrecive i nezasjenjive radosti, i nepromjenjiva slavlja. I (oni) se raduju njegovoj nepropadljivoj 106 slavi, za koju se nikad do sada nije čulo, i koja nikad nije bila otkrivena ni u jednome od eona koji su kasnije nastali, kao niti u njihovim svjetovima. Ja sam došao od Samorođenog i Prve Beskrajne Svjetlosti kako bih vama sve razotkrio."

Njegovi učenici rekoše: "Jasno nam reci, kako su se oni spustili iz nevidljivosti, iz besmrtnoga (kraljevstva) u svijet koji umire?" Savršeni Spasitelj reče: "Sin Čovječji združio se sa Sofijom, svojom družicom, i otkrio veliku androginu svjetlost. Njegovo muško ime znači 'Spasitelj, Začetnik Svih Stvari'. Njegovo žensko ime znači 'Svezačetnica Sofija'. Neki je zovu 'Pistis'.

im prethodila. Njihova su muška imena: prvo, "Nerođeni"; drugo, "Samorođeni"; treće, "Začetnik"; četvrto, "Prvozačetnik"; peto, "Svezačetnik"; šesto, "Nadzačetnik". Isto tako, imena ženskih su sljedeća: prvo, "Svemudra Sofija"; drugo, "Svemajka Sofija"; treće, "Svezačetnica Sofija"; četvrto, "Prvozačetnica Sofija"; peto, "Sofija Ljubav"; [83] [šesto], "Pistis Sofija".

[Iz] dogovora ovih koje upravo spomenuh, nastale su misli u eonima koji postoje. Iz misli, promišljanja; iz promišljanja, razmatranja; iz razmatranja, razboritosti; iz razboritosti, volje; iz njih, riječi.

Ovih se dvanaest moći, koje upravo spomenuh, međusobno združilo. I bi otkriveno <šest> muških, (i) <šest> ženskih, što čini sedamdeset i dvije sile. Svaka od njih stvorila je pet duhovnih (sila), i (zajedno) one čine tri stotine i šezdeset sila. Zajednica njih sviju jest volja.

Naš je eon, stoga, postao jedna vrsta Besmrtnoga Čovjeka. Vrijeme je postalo vrsta Prvozačetnika, [84] njegovog sina. [Godina] je postala vrsta [Spasitelja], dvanaest mjeseci postalo je vrsta dvanaest sila, a tri stotine i šezdeset dana u godini postadoše vrsta

tri stotine i šezdeset sila koje su nastale iz Spasitelja. Njihovi sati i trenuci postadoše vrsta anđela koji su iz njih došli (tri stotine i šezdeset sila), (i) koji su bezbrojni.

Sve one koji dođu na ovaj svijet, poput **107** kapi iz Svjetlosti, on šalje na svijet Svemogućeg, kako bi ih mogao čuvati. I uze njegova zaborava vezale su ga voljom Sofije, kako bi se kroz to cijelome svijetu u bijedi moglo <otkriti> o njegovoj (od Svemogućeg) oholosti, i sljepoći, i neznanju kojim je imenovan. No ja sam došao s mjesta odozgo voljom velike Svjetlosti, (ja) koji utekoh tim uzama; prekinuo sam razbojnička djela; probudio sam tu kap koja je poslana iz Sofije, kako bi kroza me donijela mnogo ploda i bila usavršena, i kako ne bi više bila nedostatna, već <spojena> kroza me, Velikog Spasitelja, kako bi se volja njegova otkrila, i kako bi i Sofija bila opravdana u pogledu tog nedostatka, da njezini **108** sinovi više nemaju nedostatak, već da dosegnu čast i slavu, i uzdignu se do svog Oca, i da spoznaju riječi muške Svjetlosti. A vi ste poslani od Sina, koji je poslan kako biste mogli primiti Svjetlost, kako biste se izvukli iz zaborava vladara, i kako se ono ne bi opet pojavilo zbog vas,

naime, nečisto trljanje koje dolazi iz strahotne vatre njihove tjelesnosti. Izgazite njihovu zlu namjeru."

Toma [mu] tad reče: "Gospodine, Spasitelju, koliko ima eona koji nadilaze nebesa?" Savršeni Spasitelj reče: "Pohvaljujem vas što pitate za velike eone, jer korijeni su vaši u beskonačnostima. Kada su otkriveni oni o kojima sam ranije govorio, on [se pobrinuo]

(Stranice **109** i **110** nedostaju. Zamijenjene su ovdje odgovarajućim stranicama iz Berlinskog Gnostičkog Kodeksa [br. 8502], početak kojeg se u određenoj mjeri razlikuje od posljednje rečenice prethodnog dijela **III 108.**)

BG 107 Kada su otkriveni oni o kojima sam ranije govorio, Samorođeni je Otac ubrzo stvorio dvanaest eona za dvanaest anđela da im služe.

I kada nastadoše-svi ovi koje spomenuh, Svezačetnik, njihov otac, smjesta stvori dvanaest eona za dvanaest anđela, da im služe.

I u svakome eonu bijaše šest (nebese), što čini sedamdeset i dva neba od sedamdeset i dvije sile što ih on stvori. I u svakome od nebese bijaše pet svodova, što čini (ukupno) tri stotine i šezdeset **[85]** svodova, od tri stotine i šezdeset sila koje su se iz njih pojavile.

Kada su svodovi dovršeni, oni su nazvani "Tri Stotine i Šezdeset Nebesa", prema imenu onih nebesa koja su im prethodila. I sva su nebesa savršena i dobra. I tako nastade nedostatak u ženskosti.

Prvi eon pripada Besmrtnome Čovjeku. Drugi eon pripada Sinu Čovječjem, koji se zove "Prvozačetnik", (V 13, 12-13 ovdje dodaje: Treći je od sina Sina Čovječjeg), kojeg zovu Spasitelj.

Njih obgrljava eon nad kojime nema kraljevstva, (eon) Vječnoga, Beskrajnoga Boga, eon eona besmrtnika koji su u njemu, (eon) iznad Osmoga koji se pojavio u kaosu.

Besmrtni je Čovjek otkrio eone i moći i kraljevstva, i dao moć [86] svima koji su [iz] njega [nastali], da stvaraju [što požele], sve do dana koji su iznad kaosa. Jer, ovi su se međusobno dogovorili, i otkrili svakojake krasote, čak i iz duha, i bezbrojno mnoštvo veličanstvenih, slavnih svjetlosti. Ovi su u početku primili imena, to jest, prvi, srednji, <i> savršeni; što će reći, prvi eon, drugi, i treći. Prvi je nazvan "Je-

I svi su oni savršeni i dobri. I tako nastade nedostatak u ženskosti."

A <on> mu reče: "Koliko je eona besmrtnika, počev od beskonačnosti?" Savršeni Spasitelj reče: "Tko ima uši da čuje, nek **108** počuje. Prvi eon pripada Sinu Čovječjem koji se zove 'Prvozačetnik', kojega još zovu Spasitelj, i koji se ukazao. Drugi eon pripada Čovjeku, koji se zove 'Adam, Oko Svjetlosti.'

Njih obgrljava eon nad kojime nema kraljevstva, (eon) Vječnoga, Beskrajnoga Boga, Samorođenog eona eona koji su u njemu, (eon) besmrtnika kojeg ranije spomenuh, **109** (eon) iznad Sedmoga koji se pojavio iz Sofije, koja je prvi eon.

"Besmrtni je Čovjek otkrio eone i moći i kraljevstva, i dao moć svima koji su iz njega nastali, da stvaraju što požele, sve do zadnjega iznad kaosa. Jer, ovi su se međusobno dogovorili i otkrili svakojake krasote, čak i iz duha, bezbrojno mnoštvo veličanstvenih, slavnih svjetlosti. Ovi **110** su u početku nazvani, to jest, prvi eon, <drugi>, i <treći>. Prvi <se> zove 'Jedinstvo i Pokoj'. Svak ima svoje (vlastito) ime; <treći>

dinstvo i Pokoj". Budući da svaki ima svoje (vlastito) ime, <treći> je eon označen kao "Zbor" zbog mnoštva koje se pojavilo u mnogobrojnome. Kada se mnoštvo, dakle, okupi i sjedini, oni se zovu "Zbor", po Zboru koji nadilazi nebo. Iz tog je razloga Zbor [87] [Osmoga] stvoren kao [androgen], i nazvan jednim dijelom muškim, a drugim dijelom ženskim imenom. Muški je nazvan "Zbor", ženski "Život", kako bi se pokazalo da je iz ženskoga došao život u sve eone. I svako ime je primljeno, od početka.

Iz njegova slaganja sa vlastitom misli, pojavile su se moći koje su nazvane "bogovi"; i bogovi su iz svojih promišljanja stvorili božanske bogove; i bogovi su iz svojih promišljanja stvorili gospodare; i gospodari gospodara iz svojih riječi stvoriše gospodare; i gospodari svojim moćima stvoriše arhanđele; arhanđeli stvoriše anđele; iz <njih> nastaje lik [88] ustrojen i oblikovan da nadjene imena [svim] eonima [i] njihovim svjetovima.

Svi besmrtnici koje upravo spomenutih imaju vlast - svi oni - iz moći Besmrtnoga Čovjeka i Sofije, njegove družice, koja se zove "Tišina", (i) koja je nazvana "Tišina" zbog toga što je raz-

je eon označen kao 'Zbor' zbog mnoštva koje se pojavilo: u jednome, otkrilo se mnoštvo. Zbog toga što se mnoštvo **111** okuplja **III 111** i sjedinjuje, (**BG 111**, 2-5 ovdje dodaje: <oni> se, stoga, nazivaju 'Zbor', po Zboru koji nadilazi nebo), zovemo ih 'Zbor Osmoga'. Stvoren je kao androgen, i nazvan dijelom muškim, a dijelom ženskim imenom. Muški je nazvan 'Zbor', dok je ženski nazvan 'Život', kako bi se pokazalo da je iz ženskoga došao život u sve eone. I svako ime je primljeno, od početka.

"Iz njegova slaganja sa vlastitom misli, uskoro su se pojavile moći koje su nazvane 'bogovi'; i bogovi bogova iz svoje mudrosti otkriše bogove; <i bogovi> iz svoje mudrosti otkriše gospodare; i gospodari gospodara iz svojih razmišljanja otkriše gospodare; i gospodari svojim moćima otkriše arhanđele; arhanđeli svojim riječima otkriše anđele; **112** iz njih nastadoše likovi, sa ustrojem, oblikom i imenom za sve eone i njihove svjetove.

"A besmrtnici koje upravo spomenutih imaju vlast od Besmrtnoga Čovjeka, koji se zove 'Tišina' jer je razmišljanjem bez govora usavršio svoju vlastitu veličanstvenost. Budući da

mišljanjem, bez govora, usavršila svoju vlastitu veličanstvenost. Budući da su nepropadljivi imali vlast, svaki je od njih stvorio sebi veliko kraljevstvo, u svim besmrtnim nebesima i njihovim svodovima, prijestolja (i) hramove, prikladne njihovoj veličanstvenosti.

Neki, štoviše, (koji su) u prebivalištima i kočijama, koji biva ju u neizrecivoj slavi i koje je nemoguće poslati u bilo koje stvaranje, stvorili su sebi vojske anđela, bezbrojne mirijade da im služe, [89] i za svoju slavu, čak i djevičanske duhove, neizreciva svjetla. Među njima nema bolesti ili slabosti, već postoji samo volja; volja, koja se smjesta ostvaruje. Tako su dovršeni eoni sa svojim nebesima i svojim svodovima, u slavu Besmrtnoga Čovjeka i Sofije, njegove družice: mjesto u kojem je <sadržan ustroj> svakog eona, i svakog od njihovih svjetova, i onih koji će kasnije doći, kako bi se ondje mogle stvarati vrste, obličja njihova u nebesima kaosa i njihovim svjetovima.

I sve prirode iz Besmrtnoga, od Nerođenoga do otkrivenja kaosa, u svjetlosti su koja sja bez

su nepropadljivi imali vlast, svaki je od njih stvorio veliko kraljevstvo u Osmome, (kao) i prijestolja, hramove (i) svodove, prikladne njihovoj veličanstvenosti. Jer, svi su ovi došli voljom Majke Svekolikosti."

Sveti mu apostoli tad rekoše: "Gospodine, Spasitelju, kaži nam o onima koji su u eonima, jer, neophodno je da te o njima pitamo." Savršeni 113 Spasitelj reče: "Što god da pitate, ja ću vam reći. Oni su stvorili sebi vojske anđela, bezbrojne mirijade da im služe, i za slavu svoju. Stvorili su djevičanske duhove, neizreciva i nepromjenjiva svjetla. Među njima nema bolesti, niti slabosti, već postoji samo volja. (BG 115, 14 ovdje dodaje: I smjesta je sve nastalo.)

"Brzo su, stoga, dovršeni eoni sa svojim nebesima i svodovima, u slavu Besmrtnoga Čovjeka i Sofije, njegove družice: mjesto iz kojega je (svoj) ustroj dobio svaki eon, i svaki svijet, i svi oni koji su kasnije došli, kako bi stvarali odraze u nebesima kaosa i njihovim svjetovima. I sve prirode, počev od otkrivenja kaosa, u Svjetlosti su koja sja bez sjene, u radosti koja se ne da opisati, i neizustivom slavlju. Oni se svagda raduju svojoj nepromjenljivoj sla-

sjene, (u) neizrecivoj radosti, i neizrazivom slavlju. Oni se svagda svojoj slavi raduju, slavi koja se ne mijenja i pokoju koji je neizmjeran, koji se ne da opisati **90** ili pojmiti, niti u jednome od eona koji su kasnije nastali, kao niti među njihovim moćima. I neka ovoliko bude dovoljno. Sve što sam vam sada rekao, iskazao sam tako da možete shvatiti, sve dok se među vama ne pojavi onaj kojeg ne treba poučavati, i on će sve ovo izreći radosno, i u čistome znanju.

vi **114** i neizmjernom pokoju, koji se ne daju opisati niti u jednome od eona koji su kasnije nastali, kao niti u njihovim moćima. Sve što sam vam sada rekao, rekao sam kako biste zasjali u Svjetlosti više nego oni."

Marija mu reče: "Sveti Gospodine, otkuda su došli tvoji učenici, gdje idu, i (što) da ondje čine?" Savršeni im Spasitelj reče: "Želim da znate da je Sofija, Majka Svekolikost i družica, sama poželjela uvesti ove u postojanje bez svog muškog (druge). No, voljom Oca Univerzuma, kako bi njegova nezamisliva dobrota bila otkrivena, on je stvorio veo između besmrtnika i onih koji su kasnije došli, da posljedica slijedi

(Stranice **115** i **116** nedostaju. Ovdje su zamijenjene odgovarajućim dijelom iz Berlinskog Gnostičkog Kodeksa [br. 8502].)

BG 118 svaki eon i kaos, kako bi se <pojavi> ženski nedostatak, i

kako bi došlo do toga da se Zabluda s njome bori. I ovi postadoše **119** veo duha. Iz eona koji su iznad emanacija Svjetlosti, kao što već rekoh, u donje je predjele Svemogućeg u kaos pala kap iz Svjetlosti i Duha, kako bi se njihovi oblikovani likovi mogli pojaviti iz kapi, jer to je sud za njega, Nad-Začetnika, koji se još zove 'Yaldabaoth'. Kap je ta otkrila njihove oblikovane likove pomoću daha, kao **120** živa duša. Ona bijaše isušena i uspavana u neznanju duše. Kada se zagrijala zbog daha Velike Svjetlosti Muškoga, i kada je uzela misao, primiše tad imena svi oni koji su u svijetu kaosa, i sve što je u njemu kroz tog Besmrtnika, kada je dah u njega udahnut. Kada se ovo dogodilo voljom Majke Sofije - kako bi Besmrtni Čovjek sastavio **121** ruho za sud razbojnicima - <on> je pozdravio taj dah; no budući da je nalik duši, on nije mogao za se uzeti tu moć sve dok se ne upotpuni broj kaosa, (to jest), kada odlukom velikoga anđela dođe kraj vremena.

"Poučio sam vas o Besmrtnome Čovjeku, i otpustio s njega razbojničke uze. Razorio sam dveri **122** onih koji nemaju milosti, u njihovu prisustvu. Ponizio sam njihovu zlu namjeru, i oni su

se svi posramili i ustali iz svoje-
ga neznanja. Zbog toga sam do-
šao ovamo, kako bi se oni zdru-
žili sa tim Duhom i Dahom, **III**
117 da [...] i Dah, i da od dvoje
postane jedno, kao iz prvoga, da
mnogo plodova izrodite i uzađete
k Njemu Koji Jest od Početka, u
neizrecivoj radosti, i slavi, i [po-
štovanju, i] milosti [Oca Univer-
zuma].

"Tko god spozna [Oca u čis-
tome] znanju, [otići će] k Ocu
[i počinuti u] Nerođenome Ocu.
No, [tko ga manjkavo spozna],
otići će [do nedostatka i počin-
ka [Osmoga.] Tko spozna Be-
smrtnog [Duha] Svjetlosti u tiši-
ni, kroz promišljanje i dogovor u
istini, neka mi donese znake Ne-
vidljivoga, i postat će svjetlost u
Duhu Tišine. Tko god spozna Si-
na Čovječjeg u znanju i ljubavi,
neka mi donese znak **118** Sina
Čovječjeg, kako bi pošao do po-
čivališta onih u Osmome.

"Evo, otkrio sam vam ime Sa-
vršenoga, cijelu volju Majke Sve-
tih Anđela, kako bi muško [mnoš-
tvo] moglo ovdje biti dovršeno,
kako bi se [pojavi u eonima],
[beskonačnostima, i] onima ko-
ji su [nastali u] nedosežnom [bo-
gatstvu Velikog] Nevidljivog
[Duha, kako bi] svi oni [mogli
primiti] [iz njegove dobrote], čak

i blago [svog pokoja] nad kojime nema [kraljevstva]. Došao sam [iz Prvoga] Koji Je Poslan, kako bih vam otkrio Njega Koji Jest od Početka, zbog oholosti Nad-Začetnika i njegovih anđela, budući da oni za sebe tvrde da su bogovi. I došao sam ih izvesti iz njihove sljepoće, i svakomu govoriti o Bogu koji je ponad univerzuma. **119** Gazite, stoga, njihove grobove, ponizite njihovu zlu namjeru, zbacite njihov jaram i probudite moj vlastiti. Dao sam vam vlast nad svime kao Sinovima Svjetla, kako biste po njihovoj moći vi gazili [svojim] nogama."

Ovo su riječi koje je blagoslovljeni Spasitelj [izgovorio], [a potom nestao]. I [sve učenike] tad obuze [veliko, neizrecivo veselje] u [duhu, od] tog dana nadalje. [I učenici njegovi] počеше propovijedati Evandjelje Boga, vječnog, nepropadljivog [Duha]. Amen.

EUGNOST BLAŽENI

SOFIJA ISUSA

DIJALOG SPASITELJA (III,5)

Uvod:

HELMUT KOESTLER i ELAINE H. PAGELS

Naslov *Dijalog Spasitelja* pojavljuje se u *incipitu* i *eksplicitu* rukopisa, i očito je dodan naknadno. Autor djela u tekstu se ne spominje, no onaj koji besjedi "Spasitelj" je ili "Gospodin" (ni u jednome trenutku njega se ne naziva Isus ili Isus Krist), koji razgovara sa svojim učenicima Judom, Marijom i Matejom. U tom pogledu naslov "dijalog" je prikladan, izuzmemo li neprekinuti monolog Spasitelja u prvom dijelu teksta (120,3-124,22). Tekst je sačuvan samo u ovom, ponešto fragmentarnom rukopisu. Ne spominje ga se, niti navodi, ni u jednom antičkom izvoru, što znači da nema nikakvih vanjskih potvrda datuma njegovog nastanka.

Dijalog Spasitelja je razmjerno složeno djelo, a njegovi dijelovi poprilično se razlikuju u stilu i sadržaju. Najlogičnijom se, stoga, čini postavka da je riječ o knjizi zapisa iz različitih razvojnih stupnjeva kršćanstva, koja je u postojećem obliku izvorno sastavljena na grčkom jeziku u drugom stoljeću. Na osnovu podudarnosti između autorovog shvaćanja krštenja, i deutero-pavlinških poslanica, dalo bi se zaključiti da je djelo nastalo na prijelazu između prvog i drugog stoljeća.

Prvotni je izvor bio dijalog između Gospodina i tri učenika. Ovaj izvorni tekst sačuvan je u sljedećim dijelovima: 124,23-127,19; 128,23-129,16; 131,19-133,21(?); 137,3-146,20, odnosno, čini oko 65% postojećeg teksta. Glavne su značajke ovih dijelova kratka pitanja, koja obično postavlja jedan od spomenutih učenika (ponekad i svi učenici), te jednako kratki Gospodinovi odgovori. Ponekad se pitanja i odgovori proširuju u dulje jedinice u kojima se raspravlja neka određena tema. Tradicionalne Isusove izreke upotrijebljene u ovim pitanjima i odgovorima imaju paralele u Evanđeljima po Mateju, Luki i Ivanu, a osobito u *Tominom evanđelju*. Malo je, međutim, vjerojatno da je autor ovoga djela išta preuzeo iz navedenih spisa; prije je riječ o neovisnim paralelama s onim izrekama koje nalazimo u *Tominom evanđelju* i Evanđelju po Ivanu.

Forma kratkih dijaloških jedinica podudara se s onima iz Evanđelja po Ivanu. Za razliku od nekih gnostičkih dijaloga koji su zapravo nanovo obrađene teološke rasprave (kao npr. *Sofija Isusa Krista* i *Pistis Sofija*), dijalozi u Evanđelju po Ivanu i u *Dijalogu Spasitelja* nisu djelo izvornog autora, već razrada i tumačenje tradicionalnih izreka. U nekim slučajevima dijaloški je razvoj tradicionalnih izreka u ovome tekstu slabiji i teološki manje kompleksan nego u paralelama iz Evanđelja po Ivanu. Ovo ide u prilog datiranju originalnog izvora ovog teksta prije kraja prvog stoljeća.

Niz tema koje se pojavljuju u ovom dijalogu ima bliske paralele sa izrekama iz *Evanđelja po Tomi*, naročito u dragoj izreci o traženju, pronalaženju, čuđenju, vladavi-

ni i počivanju. Sama je izreka svojevrsni eshatološki raspored koji se potonje razrađuje u dijalogima ovog spisa. Učenici su tražili, našli i zadivili se, no njihova vladavina i pokoj doći će tek kasnije. U sadašnjem trenutku oni još nose breme puti, odnosno, tijela i zemaljskoga truda, ili, po riječima iz samog rukopisa, "djela ženskosti". Marija, koja ovo spoznaje, prima najveće hvale. Ta je tema, neprekidnost ženskoga djela, odnosno produženje ljudske vrste putem rađanja, istaknuta u posljednjem dijelu dijaloga. U njemu se o ulozi žene u procesu spasenja govori eksplicitnije nego u većini drugih ranokršćanskih djela (bliske paralele nalazimo u *Evandjelju po Egipćanima*, koje navodi Klement Aleksandrijski), a Marija se visoko cijeni kao "žena koja je potpuno shvatila" (139,11-13).

U konačnom je obliku teksta originalnom dijalogu dodano i nekoliko drugih tradicionalnih zapisa: 1) fragmenti mita o stvaranju (127,19-131,18), koji se temelji na Post 1-2. Mit kazuje kako je voda, izvorno odvojena od zemlje zidom vatre, učinila svijet plodnim. U 128,1-129,12, autor prekida pripovijest o ovom mitu da bi protumačio pojam duha. 2) Kozmološki popis mudrosti (133,23-134,24). Autor dodaje komentare o korijenu zla i o krštenju. 3) Apokaliptična vizija čiji su fragmenti još prepoznatljivi u 134,24-137,2. Vizija, koja se odigrava na visokoj planini s koje se vidi čitavo nebo i zemlja, izvorno je govorila o spasenju duše i njezinom ustoličenju pred Bogom u novome ruhu. Taj proces objašnjava anđeoska figura imenom "Sin Čovječji", naziv koji se u *Dijalogu Spasitelja* niti jednom ne upotrebljava za Isusa.

Posljednji je autor na početak ove zbirke zapisa (120,2-124,22) stavio intrigantan pasus koji sadrži ohrabrenje, molitvu zahvale, te gnostičku raspravu o prolasku duše kroz nebeske moći. Tekst rabi afirmirani kršćanski soteriološki rječnik, uz aluzije na odlomke iz novozavjetnih poslanica; on također sadrži i referencu na Evanđelje po Ivanu (Iv 1,18). Takav uvod smješta čitav dijalog u novi kontekst: kontekst inicijacije krštenjem. Teologija krštenja rješava konflikt između "već ostvarene" eshatologije i "još neostvarene" buduće eshatologije. Budući da je krštenje shvaćeno na isti način kao u Ef 2, 1-6 i Kol 3, 1-4, oni koji su kršteni već su prošli kroz smrt u pravi život. Metaforički i mitski jezik na taj je način povezan sa obrednim činom, kako bi se izrazila ostvarena eshatologija.

No, iskustvo vizije u kontekstu krštenja ipak nije vrhunac iskupljenja. Umjesto toga, upotrebljavajući i tumačeći stariji dijalog, autor iznosi raspravu o kompleksnoj eshatološkoj situaciji učenika. Iako su učenici već tražili, našli i ostali zadivljeni vizijama, te iskusili duševnost živućeg Boga i prošli kroz moći iskustvom krštenja, njihov konačni uzlaz u vladavinu i pokoj tek predstoji. Njihovo trenutno postojanje određeno je radom u ime otkrivenja, kako bi, kao i njihov Gospodin, mogli spasiti druge i "otkriti veličinu objavitelja" dok su još u tijelu, noseći breme kao i sam Gospodin. Ovo također ukazuje na to da "Gospodin" koji besjedi u ovome dijalogu nije uzvišeni Gospodin, već "zemaljski" Isus. "Mjesto istine" nije određeno u smislu postojanja onkraj zemaljskoga, već kao mjesto gdje Gospodin jest. Isticanje zadaća kršćanskoga života na ovome svijetu sugerira da "uništenje djela ženskosti" ne govori o metafizički motiviranoj seksualnoj askezi, već o tajnom rođenju kroz onoga "koji dolazi od Oca". Unatoč izrazito gnostičkom opisu iskustva krštenja, *Dijalog Spasitelja* ne bi se mogao shvatiti kao običan proizvod gnostičke teologije; on prije nalikuje Evanđelju po Ivanu, po svom nastojanju da nanovo protumači Isusove izreke u kontekstu gnostičke misli.

Dijalog Spasitelja

(1) Spasitelj reče svojim učenicima, "Vrijeme nam je već došlo, braćo, da ostavimo svoj rad i otpočinem. Jer onaj tko otpočine, počivat će zauvijek. I kažem vam, [budite] uvijek [iznad ...] vremena ... [...] ... vama [...] strahujte [od ...] ... vi... [...] ... gnjev [je] strahotan [...] budi gnjev ... [...] jest... no budući da vi ... [...] ... [...] oni prihvatite ove riječi uz [strah] i drhtaj, i on ih postavi uz vladare, jer iz njega ništa neće izaći. No, kada sam ja došao, otvorio sam put i poučio ih o njihovu putovanju, njih, izabranike i usamljenike, **121** [koji su spoznali Oca, povjerovavši] u istinu i [sve] hvale, dok ste vi zahvaljivali."

(2) "A kada mu zahvaljujete, činite to ovako: Čuj nas, Oče, kao što si čuo svog sina jedinca, primio ga [i] pružio mu pokoj od mnogih ... [...] jest...]... svjetlost [...]... živi [...]... dodir ... [...] ... riječ ... [...] pokajanje ... život [...] ... tebi. Ti si promišljanje i [cio] spokoj osamljenika. I ponovo: [Čuj] nas kao što si čuo izabrane. Tvojom će [žrtvom oni] ući; svojim su [dobrim] djelima oni spasili duše svoje od ovih slijepih [udova], kako bi mogle vječno postojati **122**. Amen

(3) "Poučit ću vas. Kada dođe vrijeme nestajanja, nadvit će se ponad vas prva sila tame. No, ne bojte se, nego recite, 'Evo! Došao je čas!' I kada ugledate jednu motku ... [...] ... ovo ... [...] ... [...] ... [...] shvatite ... [...] ... djelo ... [...] i upravitelji... [...] nadviti se nad vama ... [...]. Zaista, strah je [moć ...] Ako budete, stoga, osjećali [strah] od onoga što će se nad [vama] nadviti, ono će vas progutati. Jer, ne postoji među njima niti jedan koji će vas poštediti ili imati za [vas] milosti. No ovako, pogledajte [...] u nj, budući da ste na zemlji savladali svaku riječ. Ono **123** [...] uznijeti] gore do ... [...]mjestu] gdje nema vlasti [...] tirana]. Kada [...] vidjet ćete one koji [...]... i isto tako ... [...]reći] vam ... [...] ... moć razuma [...] moć razuma ... [...] mjesto] istine [...] ... no ... [...]. No vi [...] ...istinu, ovu [...]... živu ... [...] i] vašu radost [...]. Tako [...]... kako bi [...] vaše duše [...] kako ne bi [...] riječ [...] ... ustalo ... [...] ... [...] ... [...] ... vaše ... [...] ... [...] ... [...] Jer raskrižje **124** [pred vama] je strahotno. No vi, [s] jednim umom, vi ćete proći! Jer dubina

je njegova iznimna; visina [je njegova] neizmijerna [...] jedan um ... [...] i vatra ... [...] ... [sve] sile [...]... vi, one ... [...] i [sile...] one ... [...]... [...] ... duša ... [...] ... [...] u svakome [...] vi] ste ... [...] i... [...]... zaboraviti... [...]... sin [...]... i vi [...]... [...] vi... [...]... [...]."

(4) [Matej] reče, "[Kako. **125** ...]?"

(5) Spasitelj reče, "[...]... ono što je u vama [...]... ostat će, vi [...]."

(6) Juda [reče], "Gospodine, [...] ... djela [...]ovih] duša, ovi [...] ovi maleni, kada [...] gdje li će biti? [...] ... [...] ... duh [...]."

(7) Gospodin [reče], "[...] ... [...]primate] ih. Ovi ne umiru, [...] ... oni ne bivaju uništeni, budući da su upoznali drugove [svoje] i onoga koji će [ih primiti]. Jer, istina traži mudre i pravedne."

(8) Spasitelj [reče], "Luč [tijela] je um. Dokle god je ono [što je unutar] vas u redu, to jest, [...] ..., vaša tijela [svijetle]. Dokle god su vaša srca [tamna], svjetlost koju **126** predosjećate [...] ja imam ... [...] ... poći ću ... [...]... moja riječ ... [...] šaljem ... [...]."

(9) Njegovi [učenici rekoše, "Gospodine], tko je taj koji traži, a [...] otkriva?"

(10) [Gospodin im reče], "Onaj koji traži [...] otkriva ... [...]."

(11) [Matej reče, "Gospodine, kada] ja [...] i [kada] govorim, tko je taj ... [...]... koji sluša?"

(12) [Gospodin] reče, "Onaj koji govori isto tako i [sluša], a onaj koji vidi isto tako i otkriva."

(13) [Marija] reče, "Gospodine! Otkud taj teret tijela [kad] plačem, a otkud kad [...]?"

(14) Gospodin reče, "[...] plače zbog svojih djela [...] ostaje, a um se smije [...] ... [...] **127** ...]... duh. Ako čovjek ne [...] tamu, moći će vidjeti [...]. Zato vam kažem [...] svjetlo je tama [...]... stoje u [...] ne vidjeti svjetlo [...] laž [...] ... donijeli su ih iz [...]... [...].... Dat ćete [...]... i [...] postojati] zauvijek. [...] ... [...] ... [...] uvijek. Tada će [sve] sile koje su odozgo, kao i one [odozdo] [...] vas. Na tom će mjestu plakati i [škrgutati] zubima zbog svršetka [svega] ovog."

(15) Juda [reče], "Kaži [nam, Gospodine], što je [...] prije nego su [nebo i] zemlja nastali."

(16) Gospodin reče, "Bijaše tama, i bijaše voda, i **128** duh nad [vodom]. I kažem [vam,... što] tražite [...] pitajte za ... [...] u sebi... [...] ... moć i [otajstvo ...] duha, jer iz... [...] opakost [...] došla... [...] um ... [...] gle ...[...]."

(17) [...] reče, "[Gospodine], kaži nam gdje [... uspostavljena] i gdje postoji [istinski um]."

(18) Gospodin [reče], "Vatra duha nastala je ... [...] oboje. Zbog toga, [...] nastadoše, i [istinski] um nastade [u] njima [...]. Tko [dušu svoju] uzdigne, [tek tada će postati] uzvišen."

(19) I Matej [ga upita **129** ...] ... uzme ... [...] ... on je taj koji ... [...]."

(20) Gospodin [reče], "[...jači] od ... [...]... vi... [...]... [...] ... da slijede [vas] i sva djela [...] vaša srca. Jer, kao i što vaša srca [...], tako [...] načini da se pobijede sile [odozgo] kao i one odozdo [...]. Kažem vam, nek' se onaj [koji posjeduje] moć nje odrekne, [i nek' se pokaje]. I [nek'] onaj koji [...] tražiti i naći i [radovati se]."

(21) Juda [reče] "Evo! Vidim kako sve stvari postoje [...] kao znameniti na [...]. I iz tog se razloga to dogodilo."

(22) Gospodin [reče], "Kada je [Otac uspostavio] kozmos, on [...] vodu iz njega [i njegova] je Riječ iz toga proizašla **130** i nastanila mnoge ... [...]. Ona bijaše viša od [puta ... okružuje] cijelu zemlju ... [...] ... [skupljena] voda [...] postoji izvan njih. [...] ... voda, velika vatra koja ih [opasuje] poput zida. ... [...] ... vrijeme jednoć kada su mnoge stvari odvojene [od onoga] što je unutar. Kada [...] je ustanovljena, on je potražio ... [...] i rekao, 'Idi, i ... [...] iz sebe, kako bi ... [...] nedostajalo, od naraštaja do [naraštaja, i] od vijeka do vijeka.' [Tada ono] iznjedri vrutke mlijeka i [vrutke] meda, ulja i [vina] i [krasnoga] voća, slatkoga okusa i dobrog korijenja, [kako mu ne bi] nedostajalo, od naraštaja [do] naraštaja, od vijeka [do vijeka]."

(23) "I ono je iznad ... [...] **131** ...] stojeći [...] ... svojoj ljepoti... [...] ... i izvana [bijaše veliko] svjetlo, silno [...] ... nalikuju, jer [...] ... vlada nad [svim] eonima [iznad] i ispod, [...je] uzeta iz vatre ... [...] ... rasuta po [...] ... iznad i [ispod. Sva] djela [koja] o njima ovise, oni su ti [...] nad nebom iznad [i dolje nad] zemljom. O njima ovise sva [djela]."

(24) [I] kada [Juda] ču ove riječi, on pade ničice i [...] slaviti Gospodina.

(25) [Marija] pozdravi svoju braću, [i reče], "Gdje ćete smjestiti sve [ovo] što ste pitali sina ... [...]?"

(26) [Gospodin] joj [reče], "Sestro, [...] moći pitati o tim stvarima [osim onoga tko] ih ima kamo **132** smjestiti u svome [srcu ...] ... da dođe [...] i uđe u ... [...] ... [...] kako ne bi priječili ... [...] ovaj osiromašeni kozmos."

(27) [Matej] reče, "Gospodine, želim [vidjeti] to mjesto života [...] gdje nema zla, [nego] samo čisto [svjetlo]!"

(28) Gospodin [reče], "Brate [Mateju], nećeš ga moći vidjeti [dokle god] tijelo nosiš."

(29) [Matej] reče, "Gospodine, [ako ga i neću moći] vidjeti, dopusti da [ga spoznam]!"

(39) Gospodin [reče], "[Svatko] tko je sebe spoznao vidio [ga] je [u] svemu što mu je dano da čini [...] ... i došlo je [...] u svojoj [dobroti]."

(31) [Juda] odgovori i reče, "Kaži mi, Gospodine, [kako to da ...] ... koje se trese, zemlja se pomiče."

(32) Gospodin podigne [kamen], ispruži ga i [reče, **133** "Što] je ovo što držim [u] svojoj [ruci]?"

(33) On reče, "[To je] kamen."

(34) On im [reče], "Što podupire [zemlju], podupire i nebo. Kada Riječ dođe iz Uzvišenosti, ona će doći na ono što podupire nebo i zemlju. Jer, zemlja se ne pomiče. Kad bi se pomicala, pala bi. No, ona se niti pomiče niti pada, kako Prva Riječ ne bi pretrpjela neuspjeh. Jer, to je ono što ustanovilo kozmos, naselilo ga, i mirise iz njega udisalo. Jer, ... [...] ... koji se ne pomiču ja [...] ... vas, svih sinova [ljudskih. Jer] vi ste od [tog] mjesta. [U] srcima onih koji govore iz [radosti] i istine, vi postojite. Čak i ako dođe u [tijelu] Oca među ljude, i ne bude primljena, ipak ona [...] vraća na svoje mjesto. Tko [ne] zna [djela] savršenosti, ne [zna] ništa. Tko ne stoji u tami, neće moći vidjeti svjetlost. **134**

(35) [Tko] ne [razumije kako] je nastala vatra, u njoj će goriti, jer ne zna njezin korijen. Tko isprva ne razumije vodu, ništa ne zna. Jer, od kakve mu je onda koristi da se u njoj krsti? Tko ne razumije kako je nastalo puhanje vjetra, vjetar će ga otpuhati. Tko ne zna kako je tijelo koje nosi nastalo, s njime će [propasti]. I kako bi netko tko [ne] zna [Sina] mogao spoznati [Oca]? Onome tko ne zna [korijen] svih stvari, one

ostaju skrivene. Onaj tko ne zna korijen opakosti, i sam je upoznat s njome. Tko ne želi razumjeti kako je došao, ne može razumjeti kako će otići, i nije mu [stran] ovaj kozmos koji [će...], koji će biti ponižen."

(36) Tada on [... Juda], i Matej, i [Marija **135** ...] ... [...] rub neba [i] zemlje. [I] kada je stavio svoju [ruku] na njih, ponadali su se da bi mogli [...]... nju. Juda dignu pogled i ugleda mjesto neobično visoko, i uvidi ponor ispod njega. I Juda reče Mateju, "Brate, tko bi se mogao uspeti na takovu visinu, ili se spustiti do dna ponora? Jer, strašna je vatra ondje, i nešto jezovito!" U tom trenutku, iz njega dođe Riječ. Budući da je ondje stajala, on ju je vidio kako [silazi]. I reče joj, "[Zašto] si sišla?"

(37) I Sin Čovječji ih pozdravi, i reče, "Sjeme iz sile bje nedostatno, pa se spustilo u ponor zemaljski. A Uzvišenost [ga] je upamtila, i poslala [Riječ po] nj., Ona ga je uznijela do [njega] kako **136** Prva Riječ ne bi pretrpjela neuspjeh." [Učenici] ostadoše začuđeni [nad svime] što im je rekao, i prihvatiše to [vjerom]. I zakluče kako je uzaludno opakost štovati.

(38) I on potom reče učenicima, "Nisam li vam rekao da će dobro poput vidljivog glasa i bljeska munje biti uznijeto do svjetlosti?"

(39) I svi ga učenici tad stadoše hvaliti, i rekoše, "Gospodine, prije nego si se ovdje pojavio, tko ti je pjevao hvalu? Jer, sve hvale postoje samo za tebe. I tko [te] blagosiljao? Jer, sav blagoslov [od] tebe potječe."

(40) I dok su ondje stajali, on ugleda dva duha kako u velikom bljesku munje dovode dušu. I Riječ izađe iz Sina Čovječjeg, i reče, "Dajte im njihovo ruho!" [I] maleni postade kao veliki. Oni su bili [...] ... [...] oni koji su ih **137** primili.... [...] jedno drugo. Tada ... [...] učenici, [ko] je on ... [...].

(41) Marija [reče, "...] vidi [zlo ...] ... njih iz prvoga [...] jedno drugo."

(42) [Gospodin] reče, "[...] ... kada ih ugledate ... [...] postanu veliki, oni će ... [...] No, kada vidite Onog Koji na Vječnost Postoji, to je uzvišena vizija."

(43) Svi mu tad rekoše, "Kaži nam o tome!"

(44) On im reče, "Kako biste željeli to vidjeti? U prolaznoj, ili u vječnoj [viziji]?" Pa nastavi, i reče, "[Nastojte] čuvati ono [što vas] slijedi, i to tražiti, i govoriti iz toga, kako bi, dok to tražite, [sve] bilo s va-

ma u skladu! Jer, [kažem] vam, uistinu, živi Bog [...] ... u vama **138** ...
[...] ... u njemu."

(45) [Juda reče, "Doista] želim [...]."

(46) [Gospodin] mu [reče], "[...] živi [...] prebiva [...] ... čitav ... [nedostatak...]."

(47) [Juda reče], "Tko ...[...].?"

(48) Gospodin reče, "[...] sva djela koja ... [...] ostatak, ono je [što vi ...] ... [...]"

(49) Juda reče, "Evo, upravitelji su ponad nas, što znači da nad nama i vladaju!"

(50) Gospodin reče, "Vi ste ti koji vladate nad njima! I kada se oslobodite zavisti, tada ćete se ogrnuti svjetlošću i ući u bračnu ložnicu."

(51) Juda reče, "Na koji ćemo način dobiti [svoje] ruho?"

(52) Gospodin reče, "Postoje oni koji će se za vas pobrinuti, i postoje drugi koji će primiti [...]. **139** Jer, [oni su] ti [koji će vam dati] vaše ruho. Jer, tko može dosegnuti to mjesto [koje] je nagrada? No, ruho života dano je čovjeku jer on poznaje put kojim će krenuti. Čak ga je i meni teško dosegnuti!"

(53) Marija reče, "To se, prema tome, odnosi na 'svakodnevno zlo', i 'radnika koji zavređuje svoju hranu', i 'učenika koji nalikuje učitelju'." Izgovorila je ovo kao žena koja u potpunosti razumije.

(54) Učenici mu rekoše, "Što je punina, a što nedostatak?"

(55) On im reče, "Vi ste iz punine, a prebivate u mjestu gdje je nedostatak. I gle! Njegova se svjetlost odozgo izlila na mene!"

(56) [Matej] reče, "Reci mi, Gospodine, kako mrtvi umiru, [i] kako živi žive." **140**

(57) [Gospodin] reče, "Pitao [si me] da kažem [...] koju oko nije vidjelo, [niti] sam za to čuo, osim od vas. Ali kažem vam, kad se ukloni ono što krijepi čovjeka, njega se naziva 'mrtvim'. A kada ono što je živo ode sa onime što je mrtvo, ono što je živo bit će pozvano."

(58) Juda reče, "Zbog čega još, po istini, oni <umiru> i žive?"

(59) Gospodin reče, "Što je rođeno od istine, ne umire. Što žena rodi, to umire."

(60) Marija reče, "Reci mi, Gospodine, zbog čega sam ovamo došla da dobijem ili izgubim."

(61) Gospodin reče, "Razjašnjavaš svo obilje objavitelja!"

(62) Marija mu reče, "Gospodine, postoji li takvo mjesto koje je ..., ili gdje nedostaje istina?"

(63) Gospodin reče, "Ondje gdje ja nisam!"

(64) Marija reče, "Gospodine, ti si strahotan i [prekrasan], **141** a ... [...]. . . . oni koji [te] ne znaju."

(65) Matej reče, "[Zbog čega odmah] ne otpočinem?"

(66) Gospodin reče, "Tek kad odložite to breme!"

(67) Matej reče, "Kako se malen udružuje sa velikim?"

(68) Gospodin reče, "Tek kad odbacite ono što vas ne može slijediti, tada ćete otpočinuti."

(69) Marija reče, "Želim razumjeti sve [upravo onako] kako jest."

(70) [Gospodin] reče, "Onaj koji će tražiti život! Jer, to je njihovo blago. Jer, ... [...] ... ovoga kozmosa jest [...], a zlato njegovo i srebro navode na [krivi put]."

(71) Njegovi [učenici] mu rekoše, "Što da učinimo kako bi naše djelo bilo savršeno?"

(72) Gospodin im [reče], "Budite [spremni] na sve. [Blažen] je onaj koji je našao **142** ... [...] ... da ospori... svoje oči. [Niti] je ubio, niti je bio ubijen, već je izašao kao pobjednik."

(73) [Juda] reče, "Reci mi, Gospodine, što je početak puta."

(74) On reče, "Ljubav i dobrotu. Jer, da ijedno od to dvoje postoji među vladarima, zlo nikada ne bi nastalo."

(75) Matej reče, "Gospodine, bez imalo zabrinutosti si govorio o kraju svega."

(76) Gospodin reče, "Razumjeli ste sve što sam vam rekao, i sve ste prihvatili u vjeri. Ako ste to spoznali, tad je to [vaše]. Ukoliko niste, tad vam to ne pripada."

(77) Oni mu rekoše, "Kakvo je to mjesto kamo idemo?"

(78) [Gospodin] reče, "Budite u onome što možete doseći!"

(79) Marija reče, "Sve što je uspostavljeno postaje, dakle, vidljivo."

(80) Gospodin [reče], "Rekoh vam da [otkriva] onaj tko vidi."

(81) Njegovi [učenici], njih dvanaest, rekoše mu, "Učitelju, [... 143 ... spokoj ...] pouči nas ... [...]."

(82) Gospodin reče, "... [...] ... sve što sam [...] vi ćete. . . . [...] ... vi [...] ... sve."

(83) [Marija] reče, "Samo ću jedno [reći] Gospodinu u pogledu otajstva istine: U ovome mi smo nepokolebljivi, i kozmičkome smo jasni."

(84) Juda reče Mateju, "[Želimo] razumjeti kakvo je ruho kojime ćemo se [ogrnuti] [kada] napustimo [tijelo] u propadanju."

(85) Gospodin reče, "Vladari [i] upravitelji ruho posjeduju [samo na određeno vrijeme], koje je kratko. [No], vi, kao djeca istine, vi se nećete odjenuti tim prolaznim ruhom. Već, kažem vam, postat ćete [blaženi] tek kada [se] ogolite! Jer, nije velik **144** ... [...] izvana."

(86) [... reče ...]... govori, ja ... [...]"

(87) Gospodin reče, "...[...].... vaš Otac ... [...]...."

(88) [Marija reče, "Kakve] je vrste to [sjeme gorušice]? Je li s neba ili sa zemlje?"

(89) Gospodin reče, "Kada je Otac za se uspostavio kozmos, mnogo je toga ostalo od Majke Svekolikosti. On, dakle, govori i djeluje."

(90) Juda reče, "Rekao si nam ovo iz usta istine. No, kako da se molimo kada se molimo?"

(91) Gospodin reče, "Molite se na mjestu gdje nema žena."

(92) Matej reče, "Molite se na mjestu gdje [nema žena], kaže nam on, a misli, 'Uništite djela ženskosti', ne zato što postoji neki drugi [način rađanja], već zato što će one prestati [rađati]."

(93) Marija reče, "Njih se nikada neće zatrti."

(94) Gospodin reče, "[Tko] može znati da ona [neće] propasti **145** i ... [...] ... [...] ... [...] ...?"

(95) Juda reče [Mateju], "[Djela ženskosti] će propasti [...] vladari će ... [...].... I mi ćemo stoga [biti] spremni [za] njih."

(96) Gospodin [reče], "Točno. Jer, vide li vas oni? [Vide li] one koji [vas] primaju? A sad, evo, [istinska] Riječ stiže od Oca [u ponor], u tišini uz [bljesak munje], porađajući. Da li je vide ili [pokušavaju nadvladati]? No, vi ste još svjesniji ovoga [puta], [prije] nego je ijedan [anđeo

ili vladar ... On zapravo pripada Ocu] i [Sinu, jer su] oni obojica jedno [... I] vi [ćete] ići [putem] kojeg ste [upoznali]. Čak i ako postanu izuzetno veliki, [oni ga] neće moći dosegnuti. [No, počujte!] [Kažem] vam, čak gaje i meni teško [dosegnuti]!" **146**

(97) [Marija] reče [Gospodinu], "Kada djela [...]. . . . [...koje] uništava [djelo]."

(98) [Gospodin reče, "Točno. Jer] vi znate [...] ... ako mene nestane [...] ... poći će do njegovog [mjestu]."

(99) Juda reče, "Kako se vidi [duh]?"

(100) Gospodin reče, "Kako [se vidi] mač?"

(101) [Juda] reče, "Kako se vidi [svjetlost]?"

(102) Gospodin reče, "...[...] u njemu zauvijek."

(103) [Juda] reče, "Tko oprašta čija [djela]? [Djela] koja ... [...] kozmos [...] ... [...] koji] oprašta [djela]."

(104) Gospodin [reče], "[Tko...]...? To dolikuje svakome tko je razumio [djela] [volje] Očeve. A što se [vas tiče, težite za time] da [se] oslobodite [gnjeva] i [ljubomore], i da [svučete] sa sebe svoje [...] ...e, a ne da ... [...] **147**. . . .] ... [...] ... [...] ... [...] ... [...] ... [...] ... prekora [..]. Jer, kažem ... [...] ... uzimate ... [...] ... vi... [...] tko je tražio, imajući [...] ovo, on će ... [...] živjet će [zauvijek. I] kažem [vam...]... kako ne biste duh svoj i dušu svoju odveli u zabludu."

[Dijalog] Spasitelja

OTKRIVENJE PO PAVLU (V,2)

Uvod:

GEORGE W. MACRAE i WILLIAM R. MURDOCK

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Prvo od četiri otkrivenja u Kodeksu V izrazito je sinkretička, gnostička verzija Pavlova uzašašća i prolaska kroz nebesa. Ne postoje nikakve literarne poveznice sa grčkim djelom istoga naslova, iako potonja također obrađuje Pavlovu viziju suda na nebesima. Nemoguće je reći jesu li postojale neke sličnosti sa danas izgubljenim "Pavlovim uzašašćem" kojeg su, po Epifanu, rabili "gnostici", no vrijedi istaknuti da se, po Epifanovim riječima, u "Uzašašću" spominju samo tri neba, dok je ovo djelo upravo jedinstveno po tome što opisuje Pavlovo iskustvo od četvrtoga do desetoga neba; treće se spominje samo kao polazište.

Otkrivenje po Pavlu započinje pripoviješću o tome kako je Pavao, na svome putu za Jeruzalem, na "brdu Jerihon" susreo maleno dijete. Dijete, koje je Pavlov duh vodič, ili anđeo koji tumači, i koje se na nekim mjestima u tekstu naziva Duh Sveti, uznosi ga do nebesa kako bi se susreo sa ostalim apostolima, koji ga prate pri daljem njegovom uzlazu. Na četvrtome nebu Pavao svjedoči suđenju dušama; na petome, anđele kako vode duše do suda. Šesto je nebo osvijetljeno svjetlošću odozgo, a na sedmome Pavao susreće starca na sjajnome prijestolju koji mu prijeti da će spriječiti njegov daljnji uzlaz. On, međutim, nastavlja dalje u Ogdoad, deveto i deseto nebo, i kada dosegne posljednje, biva utoliko transformiran da ne pozdravlja više svoje drugove apostole, već svoje srodne duhove. Pripovijest prelazi iz trećeg u prvo lice jednine u 19,8, ponovo u treće lice u 19,18, i konačno, u prvo licejednine od 20,5 nadalje. Nedosljednost je možda prije posljedica nemara nego različitosti izvora, jer u tim se dijelovima pripovijesti ne primjećuju nikakvi "šavovi".

Analize radi, sadržaj *Otkrivenja po Pavlu* može se podijeliti u tri epizode: prizor bogojavljanja, prizor suda i kazne, te nebesko putovanje. U prvoj epizodi, maleno dijete koje susreće Pavla na gori i daje mu otkrivenje, označava bogojavljanje uskrsloga Krista, koji se ponekad opisuje kao maleno dijete (npr. *Iv. Ap.* (BG,2) 20,19-21,4). Ovo iskustvo, kao što sugerira aluzija na Gal 1,15 (Jr 1,5) u 18,15-16, funkcionira kao poziv Pavlu da postane apostol, čime se tumači Gal 1, 11-17. Nebeski posjetitelj ne samo da nudi otkrivenje Pavlu, već ga i vodi do (nebeskog) Jeruzalema, do apostola, čime se također tumači Gal 2, 1-2. Sam uzlaz nastavlja se na 2 Kor 12, 2-4.

Prizor suda i kažnjavanja duša na četvrtom i petom nebu svoju najbližu paralelu ima u židovskoj apokaliptičnoj književnosti, naročito u *Zavjetu Abrahamovom* 10

(duže revidirano izdanje), a još bližu u koptskoj verziji kraćeg izdanja, koja je u nekim pojedinostima prilično osebjuna. Međutim, autor *Otkrivenja po Pavlu* svoj opis tri anđela koji se, vodeći duše do suda, jedan s drugim nadmeću u njihovu bičevanju (22,5-10), ipak duguje nekim drugim predajama. Posrijedi je jasna evokacija Erinija iz grčke mitologije. Isto tako, čuvar vrata koji istovremeno i sudi dušama, pripada babilonskoj i helenističkoj astrologiji. Prizor je, dakle, nastao kao posljedica sinkretizma.

Treći glavni element u djelu, nebesko putovanje, najvećim se svojim dijelom odvija na šestom i sedmom nebu. Moguće je da je tema uzlaza posuđena iz židovske apokaliptične predaje, no gnostička je nota primjetljiva u opisu "starca" na prijestolju na sedmome nebu (Dn 7,13; 1 Enoh 46-47), Pavlu nenaklonjenog lika koji nastoji spriječiti uzlaz gnostičke duše u Ogdoad i viša nebesa. Ispitivanja Pavla također podsjeća na slične dijaloge ili formule iz drugih gnostičkih djela (npr. / *Otkrivenje po Jakovu* (V,3), *Evandjelje po Mariji* (BG,7), *Evandjelje po Tomi* (11,2, izreka 50).

Datum i mjesto nastanka djela ne može se sa sigurnošću utvrditi. Da ono potječe iz gnostičkih krugova koji su gajili anti-židovski stav, potvrđuje nam negativan prikaz božanstva na sedmome nebu. Prikaz Pavla koji je uzvišen čak i nad ostalim apostolima tipičan je za gnosticizam drugoga stoljeća, naročito valentinizam, a, po Ireneju (*Haer.* II.30.7), postojala je i gnostička predaja o Pavlovu iskustvu u 2 Kor 12, 2-4. Ništa nas u *Otkrivenju po Pavlu* ne navodi na pomisao o eventualnom kasnijem datumu nastanka.

OTKRIVENJE PO PAVLU

V 17, 19-24,9

[Otkrivenje po] Pavlu

[...] **18** putu. I [obrati mu se], rekavši, "[Kojim] putem da krenem do [Jeruzalema]?" Maleno dijete [odgovori, i reče], "Kaži svoje ime, kako bih [ti pokazao] put." [Dijete] je znalo [tko je Pavao]. Željelo je s njime besjediti riječima svojim [kako] bi pronašlo izliku da s njime govori.

Dijete progovori, i reče, "Znam tko si, Pavao. Ti si onaj koji bje blagoslovljen u utrobi svoje majke. K tebi sam [došao] kako bi otišao [do Jeruzalema] sudruzima svojim [apostolima. I] iz ovog si razloga ti [pozvan. I] ja sam [Duh koji će] te [pratiti]. [**Razbudi um svoj**, Pavao], sa [...]. **19** Jer [...] cijeli koji [...] među [kneževinama i] vladarima [i] arh-anđelima i silama, i cijelom rasom demona, [...] onaj koji otkriva tije-la sijaču duša."

I nakon što je govor svoj priveo kraju, on mi reče, "Nek se um tvoj razbudi, Pavao, i neka vidi da je ova gora na kojoj stojiš Jerihon, kako

bi spoznao sve ono skriveno u onome što je vidljivo. A sada ćeš poći do dvanaest apostola, jer oni su izabrani duhovi, i oni će te s veseljem dočekati." On dignu svoj pogled, i ugleda njih kako ga pozdravljaju.

Tada ga [Duh] Sveti, s kojime je govorio, uzdigne visoko do trećeg neba, i pronese sve do četvrtoga [neba]. I Duh [Sveti] mu se obrati, i reče, "Pogledaj svoje [obličje] dolje na zemlji." I on [pogleda] dolje i ugleda one [koji su na] zemlji. Gledao je [i vidio] one koji su bili na [... Potom je **20**] pogledao [dolje] i ugledao [dvanaest] apostola sebi s desna [i] s lijeva u stvaranju; i Duh je išao ispred njih.

No, na četvrtome nebu vidjeh u skladu s vrstom - vidjeh anđele nalik bogovima, i anđele kako iznose dušu iz zemlje mrtvih, i ostavljaju je pred vratima četvrtoga neba. Anđeli su je bičevali. Duša tad progovori, i reče, "Kakav sam to grijeh na svijetu počinila?" Vrtar koji prebiva na četvrtome nebu odgovori, i reče, "Nije trebalo činiti sva ta nezakonita djela u zemlji mrtvih." Duša tad odgovori, i reče, "Svjedoke dovedite! Neka vam [pokažu] u kojem sam tijelu počinila sva ta nezakonita djela. [Želite li] donijeti knjigu [da iz nje čitate]?"

I dođoše tri svjedoka. I prvi reče, "[Nisam] li ja bio u tijelu drugi sat [...]? Ustao sam protiv tebe **21** sve dok [nisi zapala] u gnjev, i [bijes], i zavist." I progovori drugi, "Nisam li bio na svijetu? I ušao sam u peti sat, i vidio te i poželio. I, evo, sad te optužujem za umorstva koja si počinila." I progovori treći, "Nisam li došao k tebi dvanaestog sata u danu, kada je sunce zalazilo? Dao sam ti tamu dok ne ispuniš sve svoje grijeh-e." Kada je duša začula ove riječi, ožalošćena je spustila pogled. I pogleda potom naviše. I bi odbačena. I odbačena duša [uđe] u tijelo koje [za nju] bijaše pripremljeno. [I] evo, [njezini] su svjedoci završili.

[Pogledah potom] naviše, i [vidjeh] Duha, koji [mi] reče, "Pavao, dođi! [Kreni k] meni!" I kako ja [krenuh], tako se vrata otvore, [i] ja se vinuh do petoga [neba]. I vidjeh drugove svoje apostole [kako sa mnom idu], **22** i kako nas Duh prati. Tri su druga anđela bila s njime, i ja se zagledah u njihova lica. No, oni su se jedan s drugim nadmetali, s bičevima u rukama, tjerajući duše do suda. I ja nastavih dalje s Duhom, i vrata se za me otvore.

I uzađosmo na šesto nebo. I vidjeh drugove svoje apostole kako sa mnom idu, i kako me Duh Sveti vodi ispred njih. I pogledah u visine, i vidjeh veličanstveno svjetlo kako obasjava šesto nebo. I rekoh vrata-

ru šestoga neba, "[Otvori] meni i Duhu [Svetome] [koji je] ispred [mene]." I on [mi] otvori.

[Uzađosmo tad] do sedmoga [neba, i ja ugledah] starca [...] svjetlosti [i kojem ruho] bijaše bijelo. [Prijestolje njegovo], koje je na sedmome nebu, [bijaše] [sedam] puta sjajnije od sunca. **23** Starac progovori, i reče mi, "Kuda si se uputio, O blaženi, i od majčine utrobe odvojeni Pavao?" Ja pogledah Duha, a on mi kimnu i reče, "Odgovori mu!" I ja odgovorih starcu, "Idem do mjesta iz kojeg sam potekao." A starac odvrati, "Odakle dolaziš?" I ja mu odgovorih, "Idem dolje u svijet mrtvih, kako bih u ropstvo odveo ropstvo koje je odvedeno u ropstvo Babilona." A starac mi reče, "Kako ćeš od mene pobjeći? Pogledaj te kneževine i vladare." I Duh reče, "Daj mu znamen, i [on će] ti otvoriti." I ja [mu] dadoh znamen, a on spusti svoj pogled dolje ka onome što je stvorio, i ka svojim vladarima.

I <sedmo> se nebo tad otvori, i mi uđosmo u **24** Ogdoad. I ja ugledah dvanaest apostola. I kad su me pozdravili, mi krenusmo dalje u deveto nebo. Sve one koji bijahu na devetome nebu radosno sam pozdravio, i mi pođosmo dalje na deseto nebo. I ja pozdravih svoje srodne duhove.

Otkrivenje po Pavlu

(PRVO) OTKRIVENJE PO JAKOVU (V,3)

Uvod:

WILLIAM R. SCHOEDEL

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Rukopis naziva ovaj zapis *Otkrivenjem po Jakovu*. Mi ga ovdje nazivamo (*Prvo otkrivenje po Jakovu*, kako bismo ga razlikovali od teksta koji mu slijedi (V,4) kojeg rukopis također naziva *Otkrivenjem po Jakovu*. Tekst je izvrstan primjer "dijaloga otkrivenja". Sudionici toga razgovora su Gospodin i Jakov, Gospodinov brat (iako se za potonjega kasnije kaže da je bio Gospodinov brat samo u duhovnom smislu). U prvoe dijelu teksta (23,10—30,11) Jakov Gospodinu postavlja pitanja koja odražavaju njegovu zabrinutost zbog patnji koje će ubrzo snaći i njega i Gospodina, a Gospodin Jakovu pruža utjehu u obliku standardnog gnostičkog nauka o čovjekovom mjestu u svemiru. Nejasan i veoma kratak osvrt na raspeće (30,12-13) predstavlja prekretnicu u pripovijesti. Nakon ponovnog ukazanja Gospodina, pripoviješću dominira niz formula koje bi Jakovu trebale pomoći u njegovu sučeljavanju s izazovima neprijateljskih sila koje će pokušati spriječiti njegov ulazak "Prvobitnome" nakon mučeništva (32,23-36,1). Te formule predstavljaju dramatiziranu verziju tekstova koji se pojavljuju drugdje, u kontekstu obreda bojanja u oblicima valentinskog gnosticizma (Irenej, *Haer.*, 1.21.5; Epifan, *Pan.* 36.1-6). Valja, međutim, napomenuti kako barem jedna karakteristična rečenica koja se ovdje pojavljuje ("Ja sam stranac, sin Očeve rase") ima paralelu u *Corpus Hermeticum* (13.3). Druga zanimljiva pitanja koja se pojavljuju u drugom dijelu otkrivenja uključuju naputke o tajnom prenošenju znanja (36,13-38,11), komentare o značaju žena kao učenica (38,15-41,18), spomen Jakovljeva prijekora dvanaestorici učenika (42,20-24) i relativno dugačku pripovijest (danas većim dijelom uništenu) o Jakovljevu mučeništvu, koja zaključuje tekst.

Označavanje Jakova kao "Jakova Pravednika" (32,2-3; usp. 43,19) upućuje na kontakt sa židovsko-kršćanskom predajom (usp. Hegezup, u Euzebiju, *H.E.* 2.23.4,7; *Evandjelje po Hebrejima*, u Jerome, *De viris ini.* 2; *Evandjelje po Tomi*, izreka 12). Uključivanje Addajja (36,15-24) u spisak osoba koje će u tajnosti predati nauku, upućuje na doticaje sa Sirijom, a time i na mogući semitski oblik kršćanstva (usp. Euzebije, *H.E.* 1.13). Neki su znanstvenici isticali kako brojne druge teme ovog otkrivenja također odražavaju utjecaj židovsko-kršćanske teologije. No, osim značaja koji se pridaje Jakovu Pravedniku, u samome tekstu nema dovoljno valjanih dokaza na temelju kojih bismo tekst pripisali utjecaju židovsko-kršćanske teologije. Postoji, stoga, mogućnost da su sami gnostici odlučili iskoristiti lik Jakova kao prigodnog nositelja njihovog nauka.

Jedan od razloga privlačnosti Jakovljeva lika činjenica je da se on sam nalazio izvan kruga dvanaestorice učenika, te da se, zbog svoje veze s Isusom (ovdje shvaćene u čisto duhovnom smislu) mogao smatrati izvorom čišćeg oblika kršćanskog nauka od onog koji je promicalo dvanaest učenika. U tom je smislu zapovijed o nužnosti tajnog prenošenja nauka mogla služiti kao objašnjenje zašto se neiniciranima gnosticizam činio kao zakašnjeli procvat Isusove religije. Ukratko, ovo otkrivenje pokušava predstaviti alternativu apostolskom autoritetu na koji se pozivao nauka tad već prilično raširenog katoličkog kršćanstva. I dok se, kako se čini, Jeruzalem i judaizam povezuju s mračnim silama svemira, dvanaestorica (a time i katoličko kršćanstvo) kreću se unutar dobrotivih sfera Ahamota, manje Sofije.

Lik Jakova gnosticima je također mogao poslužiti za objašnjavanje povijesti prvog stoljeća. Pad Jeruzalema bio je događaj koji je upravo žudio za objašnjenjem. Iako se poslije činilo prirodnim smatrati tu katastrofu posljedicom zala koje su Zidovi nanijeli Isusu (usp. Origen, *Contra Celsum* 2.13; Euzebij, *H.E.3.1*), bilo je još prirodnije povezivati pad Jeruzalema sa zlostavljanjem Jakova od strane židovskih vlasti, neposredno prije velikog rata s Rimljanima (Hegezip, u Euzebiju, *H.E.2.23*). Savjesnom kršćanskom učenjaku to je posve sigurno djelovalo uznemirujuće (usp. Origen, *Contra Celsum*, 1.47). U ovome otkrivenju, međutim, nema takvog osjećaja nelagode, i ono istražuje Jakovljevu ulogu na dva načina. Prvo, razlika između otkupitelja (Gospodina) i otkupljenoga (Jakova, prototipa učenika) u gnosticizmu je mnogo manje izražena (usp. 27,8-10, gdje se Jakov jasno izjednačava s "Onime Koji Jest"). Dva su lika, prema tome, komplementarna prije negoli oprečna, i to u pogledima koji izlaze iz okvira promišljanja katoličkog kršćanstva. Drugo, opće gnostičko stajalište da se mučeništvo može prigrliti iz pogrešnih razloga (što su neki gnostici i činili), učinilo je oslobođenje, poslije dugog razdoblja straha i tjeskobe, posve prirodnim očekivanjem. Isusovo se raspeće i Jakovljevo mučeništvo promatraju, tako, kao komplementarni događaji, nužni za posvemašnju egzemplifikaciju pobjede nad silama tame. Po toj logici, Jakovljeva pobjeda nad arhontima tijekom njegova uzlaska Bogu, vjerojatno je povezana s padom Jeruzalema, prebivališta (prema 25,15-19) mnogih arhonata.

O položaju Jakova Pravednika u ranom kršćanstvu govori fragment iz djela Klementa Aleksandrijskog: "Jakovu Pravedniku, Ivanu i Petru Gospodin je prenio *gnosis* poslije uskrsnuća. Oni su je prenijeli drugim apostolima. Drugi su je apostoli prenijeli sedamdesetorici..." (Euzebij, *H.E.* 2.1.4). Odlomak upućuje na to da su postojale tri osnovne faze u razvoju Jakovljeva lika (koje su se, po svoj prilici, preklapale): 1) Jakov Pravednik, simbol židovsko-kršćanskih vrijednosti; 2) Jakov kao primatelj otkrivenja poslije uskrsnuća, u gnostičkom okviru; 3) Jakov kao prijatelj Gospodinovih apostola, u katoličkom okviru. Ovo otkrivenje vjerojatno odražava zanimanje za Jakova koje odgovara drugoj osnovnoj fazi u oblikovanju njegova lika.

Valja, naposljetku, reći kako postoje i neki dokazi o izravnom utjecaju ezoterične židovske misli na ovo otkrivenje. Jer, samo kroz neobičnu manipulaciju brojevima i svijest o značenju broja 72 u židovskoj predaji možemo objasniti činjenicu da "dvanaest hebdomada" (12x7) čini "sedamdeset i dva neba" (26,2-18).

Otkrivenje po Jakovu

Gospodin mi reče: "Otkupljenje se moje bliži kraju. Dao sam ti znak, Jakove, brate moj. Jer, nisam te uzalud zvaio bratom, iako mi nisi stvarni brat. No, ti mi nisi stranac; stoga, kad ti dam znak - počuj i upamti.

"Ništa nije postojalo osim Onoga Koji Jest. Njemu je nemoguće dati ime, i on je neizreciv. I meni samome ime se ne može nadjenuti, meni koji sam od Onoga Koji Jest, iako su mi [dana] mnoga imena - dva od Onoga Koji Jest. A ja, [ja] sam pred tobom. Budući da si me [pitao] o ženskosti, ženskost je postojala, no ženskost nije bila [prva]. I za [se] je pripremala moći i bogove. No, [ona nije] postojala [kada] sam ja došao **25**, budući da sam ja odraz Onoga Koji Jest. No, donio sam [njegov] odraz kako bi sinovi Onoga Koji Jest mogli znati koje su stvari njihove, a koje su (im) strane. Evo, razotkrit ću ti sve o toj tajni. Jer, prekosutra će me oni uhvatiti. No moje se iskupljenje bliži."

Jakov reče, "Rabbi, rekao si, 'Uхватit će me'. No, što ja mogu učiniti?" On mi odgovori, "Ne strahuj, Jakove. I ti tebe će oni uhvatiti. No, napusti Jeruzalem. Jer, on je taj koji uvijek donosi gorčinu sinovima svjetlosti. On je prebivalište velikog broja arhonata. No, tvoje će iskupljenje biti sačuvano od njih. Kako bi mogao razumjeti tko su oni [i] kakvi su, ti ćeš [...]. I slušaj. Oni nisu [...], nego [arhonti...]. Ta dvanaestorica [...] dolje [...] arhonte [...] **26** na njegov vlastiti hebdomad."

Jakov reče, "Rabbi, zar postoji dvanaest hebdomada, a ne sedam kako stoji u svetim spisima?" Gospodin reče, "Jakove, onaj koji je govorio u svetim spisima malo je toga razumio. Ja ću ti, međutim, otkriti ono što je došlo od njega koji nema broja. Dat ću ti znak o njihovu broju. A o onome što je od njega došlo, njega koji je neizmjeran, dat ću znak o pravoj mjeri."

Jakov reče, "Rabbi, evo, primio sam njihov broj. Postoje sedamdeset i dvije mjere!" Gospodin odgovori, "To su sedamdeset i dva neba koja su im podređena. To su moći njihove snage; i one su ih uspostavile; i to su oni koji su posvuda, i postoje pod [vlašću] dvanaest arhona-

ta. Manja moć među njima [stvorila je] za se anđele [i] nebrojene vojske. Onaj Koji Jest primio je, međutim, [...] za [...] Onoga Koji Jest [...] oni su neizmjenjivi. **27** Želiš li im dati broj, [nećeš] moći (to učiniti) dok ne odbaciš od sebe slijepu misao, okove tijela koji te okružuju. Tek tada ćeš dosegnuti Onoga Koji Jest. I nećeš više biti Jakov; već Onaj Koji Jest. A svi nebrojeni bit će imenovani."

<Jakov reče,> "Rabbi, na koji ću način dosegnuti Onoga Koji Jest, ako su sve te moći i sve vojske protiv mene?" On mi odgovori, "Te moći nisu ustale protiv tebe, nego protiv drugoga. One su ustale protiv mene. I naoružane su dragim [moćima]. No, okrenule su se protiv mene da mi sude. Nisu dale [...] u tome [...] kroz njih [...]. Na ovome mjestu [...] patnje, ja ću [...]. On će [...] **28** i ja ih neću prekorigiti. U meni će biti tišina i skriveno otajstvo. No, pred njihovim sam gnjevom slab."

Jakov reče, "Rabbi, ako se one protiv tebe okreću, zar nema krivnje?"

Došao si sa znanjem,
Kako bi prekorigio njihov zaborav.
Došao si sa sjećanjem,
Kako bi prekorigio njihovo neznanje.

No, ja bijah zabrinut za te.

Jer, sišao si u veliko neznanje,
No, ništa te u njemu nije oskvrnulo.
I sišao si u veliko bezumlje,
No, tvoje je sjećanje ostalo.

Hodao si u blatu,
No, haljine tvoje nisu se okaljale.
I nisi ostao zakopan u njihovoj prljavštini,
I nisu te uhvatili.

Ja nisam bio poput njih, no odjenuo sam sve što je njihovo.

U meni je zaborav,
Pa ipak, sjećam se onoga što nije njihovo.
U meni je [...],
I ja sam u njihovoj [...].

[...] znanje [...] nije u njihovim patnjama [...]. No, obuzeo me strah [pred njima], budući da oni vladaju. Što **29** će učiniti? Što ću ja reći? Koju riječ da kažem kako bih im pobjegao?"

Gospodin reče, "Jakove, pohvaljujem tvoje razumijevanje i tvoj strah. Ako i dalje budeš strahovao, ne brini se ni za što drugo doli za svoje otkupljenje. Jer, evo, završit ću ovu sudbinu na zemlji, kao što sam rekao iz nebesa. I otkrit ću ti tvoje iskupljenje."

Jakov reče, "Rabbi, kako ćeš se poslije svega opet nama ukazati? Kada te uhvate i kada dovršiš ovu sudbinu, otići ćeš gore k Njemu Koji Jest." Gospodin reče, "Jakove, sve ću ti otkriti nakon toga, ne samo zbog tebe samog, već i zbog ljudske nevjerice, da u ljudima zaživi [vjera]. Jer, mnogi će [pristati] uz vjeru [i] narasti [u...]. **30** A poslije toga, pojavit ću se pred arhontima, kako bi ih ukorio. I otkrit ću im da on ne može biti zarobljen. Ako ga zarobe, on će svakoga od njih nadjačati. No, idem sad. Upamti ono što sam ti rekao i pusti ih neka odu gore prije tebe." Jakov reče, "Gospodine, požurit ću kako si mi rekao." Gospodin ga pozdravi i ispuni ono što je valjalo ispuniti.

Kada je Jakov čuo o njegovim patnjama i duboko se ražalostio, oni su čekali znak njegova dolaska. I on je došao poslije nekoliko dana. I Jakov je pošao uz brdo zvano "Gaugelan" sa učenicima svojim, koji su ga slušali [jer bijahu ožalošćeni], a on je [...] tješio, [govoreći], "To je [...] drugo [...]" Tada se skupina raspršila, no Jakov je ostao [...] molitvi [...], kao što je **31** i običavao.

I Gospodin mu se ukaza. Prekinuo je (svoju) molitvu i zagrlio ga. Poljubio ga je, i rekao, "Rabbi, pronašao sam te! Čuo sam o patnjama koje si trpio, i velika me žalost obuzela. Poznaješ moje suosjećanje. Razmislivši, shvatio sam da te ljude ne želim vidjeti. Njima se mora suditi zbog onoga što su učinili. Jer, njihova se djela protive onome što je primjereno."

Gospodin reče, "Jakove, ne brini za me, ni za te ljude. Ja sam onaj koji je bio u meni. Nikada nisam patio, niti bio ožalošćen. I ti mi ljudi nisu našao učinili. No, ti su (ljudi) postojali [kao] vrsta arhonata, i to zaslužuje da bude [uništeno] kroz njih. No, [...] arhonti, [...] koji su [...] ali budući daje ona [...] ljuta na [...] Pravednik [...] **32** njegov je sluga. Ime je tvoje, stoga, "Jakov Pravednik". Vidiš kako si otriježnio kada si me ugledao. I prekinuo si svoju molitvu. Budući da si pravednik Božji, za-

grlio si me i poljubio. Zaista, kažem ti, silan si gnjev i bijes time protiv sebe izazvao. No, (to se dogodilo) kako bi oni drugi mogli postati."

Ali, Jakov bijaše plah, (i) zaplaka. I silna ga žalost obuze. Obojica sjedoše na kamen. Gospodin mu reče, "Jakove, proći ćeš te patnje. No, ne žalosti se. Jer, tijelo je slabo. Ono će primiti što mu je namijenjeno. No, ti ne budi [plah] i ne boj se." Gospodin tad [stade].

Kada je Jakov to čuo, obrisao je suze iz [svojih očiju] i veoma gor-ko (?) [...] što je [...]. Gospodin [mu reče, "Jakove], evo, **33** otkrit ću ti tvoje iskupljenje. Kada [te] uhvate, i kada budeš prolazio patnje, mnoštvo će se protiv tebe podići kako <bi> te dohvatili. Trojica će te zarobiti - oni koji (ondje) sjede kao sakupljači poreza. No, ne samo što zah- tjevaju porez, već oni također kradu i duše. Kada padneš pod njihovu moć, jedan od njih koji je stražar upitat će te, 'Tko si i odakle dolaziš?' Odgovorit ćeš mu, 'Ja sam sin, i dolazim od Oca.' On će te upitati, 'Kakav si ti sin, i od kojega si oca?' Ovako ćeš mu odgovoriti, 'Od Prapočetnoga sam Oca, i sin sam u Prapočetnome.' [Kada] te [upita], [...], ti [mu odgovori,...] u [...] kako bih ja mogao [...].

"[... **34** od] stranih stvari?" Ti ćeš mu reći, 'One nisu posve strane, nego su od Ahamota, koji je žena. I njih je stvorila kada je donijela rasu Prapočetnoga. One, stoga, nisu strane, nego naše. One su doista naše, jer je ona koja njima gospodari od Prapočetnoga. One su istodobno i strane, jer se Prapočetni nije s njome sjedinio, kada ih je stvorila.' Kada te upita i ovo, 'Kamo ćeš otići?', ti mu kaži, 'Na mjesto odakle sam i došao, tamo ću se vratiti.' Ako tako budeš govorio, izbjeci ćeš njihove nasrtaje.

"Kada dođeš k [toj] trojici uzničara [koji] na tome mjestu kradu duše [...] njima. Ti [...] tijelo [...] mnogo više od [...] **35** od one koju [...] za [...] njezin korijen. I ti ćeš biti trijezan [...]. No, pozvat ću nepropadljivo znanje, koje je Sofija u Ocu (i) koja je majka Ahamotina. Ahamot nije imala oca, niti muškog druga, nego je ona žena od žene. Stvorila vas je bez muškarca, budući da je bila sama (i) nije imala znanje o onome što [živi kroz] njezinu majku, jer mislila je da samo ona postoji. No, [ja] ću zazvati njezinu majku. A tada će među njima zavladati pomutnja (i) okrivit će svoj korijen i rasu [od] njihove majke. [No] ti ćeš otići gore u [ono što je] tvoje [...] ti ćeš [...] **36** [Prapočetnoga].

"[Oni su] oblik dvanaestorice učenika i dvanaest parova, [...] Ahamot, koja je, prevedena, 'Sofija'. Oni su znali i skrivali u sebi tko sam ja, i (tko) je neiščeživa Sofija, kroz koju ćeš biti iskupljen, i (tko su) svi sinovi Onoga Koji Jest. <Te ćeš stvari> skrivati u sebi i šutjeti. No, razotkrit ćeš ih Addaiju. Kada [odeš], odmah će biti [pokrenut] rat protiv ove zemlje. [Plači], stoga, za onime koji prebiva u Jeruzalemu. Ali, neka Addai te stvari uzme k srcu. U desetoj godini neka Addai sjedne, i zapiše ih. A kada ih zapiše [...] oni će mu dati [...] on ima [...] **37** on [se zove] Levi. On će potom donijeti [...] riječ [...] od [ono što sam] prije kazao [...] žena [...] Jeruzalem u njezinu [...] i] on kroz nju začne [dva] sina. [Oni će] to naslijediti, kao [i] razumijevanje njega koji [...] uzdiže. I oni će primiti [...] kroz njega iz njegovog uma. Mlađi od njih je veći. I neka te stvari ostanu u njemu skrivene dok ne navrší sedamnaest godina [...] **38** početak [...] kroz [njih]. Oni će ga neprestano progoniti, budući [da su] od njegovih [...] pratitelja. On će [kroz] njih biti objavljen, i [oni će] objaviti njegovu riječ. [Tada će on postati] sjeme [...]."

Jakov reče, "[Ja sam] zadovoljan [...] a oni su [...] moja duša. Pa ipak, [još ću te nešto] upitati: tko su [sedam] žena koje su [bile] tvoje učenice? I, gle, sve te žene blagoslivljaju. I mene čudi kako su [nemoćna] tijela postala snažna zbog očuta koji je u njima." Gospodin [reče], "Ti [...] dobro [...] **39** duh [od ...], [duh] misli, [duh] savjeta [od ...], duha [...] duh znanja [...] njihova straha. [...] prošavši kroz [dah] [tog] arhonta kojemu [je ime] Adonaj [...] njega i [...] on je bio u neznanju [...] kada sam izašao iz njega, [on] se prisjetio da sam njegov sin. [Prema meni] kao svome sinu tada je bio milostiv. I tad, prije nego <sam se> ovdje pojavio, <on> ih je bacio među [te] ljude. I iz [mjesta] nebeskog proroci [...]."**40**

Jakov [reče], "Rabbi, [...] ja [...] svi zajedno [...] u njima osobito [...]."
Gospodin reče, "[Jakove], pohvaljujem [te ...] ideš zemljom [...] riječi dok on [...] na [...]. Otkloni od [sebe] kalež pun žuči. Jer, neki iz [...] okrenuli su se protiv tebe. Jer, [ti si počeo] razumijevati [njihove korijene] od početka do kraja. Otkloni od sebe sve bezakonje. I pazi da ti ne pozavide. Kada govoriš ove riječi o [očutu], ohrabri ovu [četvorku]: Salomu, Marijam, Martu i Arsinoju ...] **41** budući da on uzima nešto [...] meni on je [...] žrtve paljenice i [...]. No, ja [...] ne na taj način; ali [...] prve plodove od [...] prema gore [...] kako bi se pojavila moć

[Božja]. Propadljivo je [otišlo gore] u nepropadljivo i ženski se element priklonio ovome muškom elementu."

Jakov reče, "Rabbi, u ove je tri (stvari), stoga, njihovo [...] bilo bačeno. Jer, oni su bili prokleti, [i bili su] progonjeni [...]. **42** Evo, [...] sve [...] od bilo koga [...]. Jer, ti si primio [...] od znanja. [I ...] ono što je [...] ići [...] ti ćeš [pronaći...]. No ja ću ići [naprijed] i otkriti da su oni vjerovali u tebe [kako bi bili] zadovoljni svojim [blagoslovom] i spase-njem, a i da se to otkrivenje može dogoditi."

I on [smjesta] pođe i prekori dvanaesticu i istjera [iz] njih zado-voljstvo [zbog] znanja [...].

[...]. **43** I većina [njih...] kada [su vidjeli] glasnika uzeše u [...]. Osta-li [...] rekoše, "[...] njega sa zemlje. Jer, [on] nije [dostojan] života." Ovi su, stoga, [bili] u strahu. I ustali su, govoreći, "Mi nemamo udjela u ovoj krvi, jer pravednik će nestati zbog nepravde." Jakov otiđe, kako bi [...] **44** gledati [...] jer mi (?)[...] njega.

Otkrivenje po Jakovu

(DRUGO) OTKRIVENJE PO JAKOVU (V,4)

Uvod:

CHARLES S. HEDRICK

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Četvrtom traktatu iz Kodeksa V u novije je vrijeme dan naslov (*Drugo*) otkrivenje po Jakovu, kako bi ga se razlikovalo od traktata koji mu prethodi, budući da oba teksta nose isti izvoran naslov, *Otkrivenje po Jakovu*. Dvadeset stranica teksta sačuvano je tek u fragmentima. Njegov je književni oblik teško opisati. Prema naslovu teksta, riječ je o otkrivenju, no prva ga rečenica opisuje kao govor. S obzirom da Jakov govori o otkrivenju koje je primio od ukrsnulog Isusa, tekst možemo nazvati govorom otkrivenja. Međutim, tekst je po strukturi dvodijelni izvještaj koje Theudi, Jakovljevu ocu, iznosi Mareim, svećenik i rođak Theudin, koji je, čini se, prisustvovao kamenovanju Jakova.

Tekst sadrži barem četiri umjetnički uređena dijela. Zbog njihove ravnoteže i stilizirana oblika, možemo ih opisati kao "harmoničnu prozu" koja posjeduje "himničnu kvalitetu". Tri dijela su aretalogije. Jedna od njih (49,5-15) niz je izreka uskrslog Isusa o samome sebi, u prvome licu jednine. Druga (582-20) je niz Jakovljevih tvrdnji o uskrsnulome Isusu, u trećem licu jednine. U sljedećoj aretalogiji (5515-56,13), uskrsnuli Isus u drugome licu jednine opisuje osobitu ulogu Jakovljevu. Čitav opis u trećoj aretalogiji upućuje na to da je Jakovu namijenjena uloga gnostičkog otkupitelja.

Četvrta cjelina (62,16-63,29) je molitva koja se pripisuje Jakovu. Po njezinu postojećem obliku valjalo bi je shvatiti kao molitvu mučenika neposredno prije njegove smrti. No, nije sigurno da je sadašnji oblik molitve izvoran. Osim svog konteksta, ona posjeduje obilježja molitve koja bi mogla poslužiti u nekom budućem razdoblju progona ili suđenja. Zahtjev iznesen u 62,21-22 upućuje na nadu u daljnje zemaljsko postojanje. Građa u 63,23-24 govori i o nečem drugom osim o bolnoj smrti (već spomenutoj u 63,5-6), dajući naznake o suđenjima i patnjama koje se mogu očekivati.

U cjelini uzevši, tekst je očito gnostički, no, unatoč tome vrlo je suzdržan u obradi uobičajenih gnostičkih tema. Uz to, ne može ga identificirati niti sa jednim poznatim gnostičkim sustavom iz drugog stoljeća. S druge strane, autor je uvelike crpio iz židovsko-kršćanskih predaja. Jakov, koji je u židovsko-kršćanskim krugovima zauzimao poseban položaj, smatran je posjednikom posebnog Isusova otkrivenja, te mu se u gnostičkoj predaji dodjeljuje uloga koja čak nadilazi ulogu Petra u kanonskoj predaji. Primjerice, Jakov je "pratnja" koja gnostika vodi kroz vrata nebeskog kraljevstva, te ga nagrađuje (55,6-14; usp. 55,15-56,13). Opis je sličan Petrovoj ulozi čuvara ključeva neba (Mt 16, 19).

Što se tiče datuma i mjesta nastanka ovog djela, malo se toga sa sigurnošću može reći. Na temelju židovsko-kršćanskih predaja sadržanih u tekstu, njegovo bi se podrijetlo vjerojatno moglo povezati sa židovsko-kršćanskim krugovima. Nedostatak naznaka o kasnije razvijenim gnostičkim sustavima, i gotovo posvemašnja odsutnost naznaka koje se odnose na novozavjetnu predaju, upućuju na raniji datum nastanka.

Prisutnost i poredak dvaju Jakovljevih otkrivenja u Kodeksu V nedvojbeno su posljedice smišljene pisarske organizacije. Dva otkrivenja naglašavaju različite aspekte predaje o Jakovu, te su zapravo međusobno komplementarna. Struktura (*Prvoga otkrivenja po Jakovu*) stavlja naglasak na razdoblje prije Jakovljevih muka, dok (*Drugo otkrivenje po Jakovu*) opisuje njegove muke i smrt, u skladu sa predviđanjima iz (*Prvoga otkrivenja po Jakovu*).

(DRUGO) OTKRIVENJE PO JAKOVU

V 44, 11-63,32

Otkrivenje po [Jakovu]

Ovo je govor Jakova Pravednika u Jeruzalemu, [kojeg] je zapisao Mareim, jedan [od] svećenika. On ga je prenio Theudi, ocu Pravednika, budući da je bio njegov rođak. I reče, "[Požuri]! Pođi s [Marijom], ženom svojom i svojim rođacima [...] **45** stoga [...] od ovoga [...] k [njemu, on će] razumjeti. Jer, evo, mnogi su uznemireni zbog njegova [...], i veoma su ljuti [na nj. ...] i mole [...]. Jer [on je] i drugima često znao tako govoriti.

"Običavao je tako govoriti dok je mnoštvo sjedilo. No (taj je put) on unišao i <nije> po običaju, sjeo na svoje mjesto, već je sjeo iznad petog reda stepenica, [koji] se (veoma) cijeni, dok je sav naš narod [...] riječi [...].

""[...]. **46** Ja sam onaj koji je primio otkrivenje iz Plerome Nepropljivosti. (Ja sam) onaj kojeg je onaj koji je velik prvoga pozvao, i koji se pokorio [Gospodinu] - onaj koji je prošao [kroz] [svjetove...] onaj koji [...] onaj koji] je [sebe] razodjenuo i hodao gol, onaj koji je pronađen u propadljivom (stanju), iako je imao biti uznesen u nepropadljivost. - Ovaj Gospodin koji je prisutan [došao] je kao sin koji vidi, i kao brat [bio je tražen]. On će doći kako bi [...] njega su stvorili jer [...] i on sjedi-njuje [...] čini ga slobodnim [...] **47** u [...] on koji je došao [kako bi...].

"Sad sam opet bogat znanjem [i] imam jedinstveno [razumijevanje], koje se dobiva jedino odozgo i [...] dolazi iz [...]. Ja sam [...] kojega sam znao. To što mi bijaše otkriveno bilo je skriveno od svijeta i bit će otkriveno (samo) kroz njega. Ovu dvojicu koji vide ja <...> (i) oni su već objavili kroz ove [riječi]: "Sudit će mu se sa [nepravednikom]." On koji je živio [a da nije] bogohulio, umro je zbog [bogohuljenja]. Onoga koji je protjeran oni [...].

""[... **48** to] tijelo [i] putem znanja ja ću izaći iz [tijela]. Ja umirem, to je sigurno, no u životu će me pronaći. Unišao sam kako bi oni mogli suditi [...ja] ću doći [u...] suditi [...ja] ne bacam krivnju na sluge njegove [...] žurim da ih oslobodim i želim ih odvesti iznad njega koji njima želi vladati. Ako im se pomogne, ja sam brat u tajni, koji se molio Ocu [dok on...] u [...] **49** vladavini: [... nepropadljivost...] prvi u [...].

Ja [sam] prvi [sin] koji je rođen. -

On će uništiti vladavinu svijeta [njih]. -

Ja sam ljubljeno.

Ja sam pravednik.

Ja sam sin [Oca].

Govorim iako sam slušao..

Zapovijedam iako sam [primao] zapovijed.

Pokazujem vam iako sam [pronašao].

Govorim, evo, kako bih mogao doći. Obratite na me pozornost kako biste me mogli vidjeti!

""Ako sam nastao, tko sam ja? Jer, ja <nisam> došao ovakav kakav jesam, niti bih se pojavio kakav jesam. Jer, bio sam postojao samo kratko vrijeme [...]."**50**

""Kada sam jednom sjedio, razmišljajući, [on] je otvorio vrata. Taj kojeg ste mrzili i progonili došao je k meni. I rekao mi, "Pozdravljam te, brate moj; brate moj, pozdravljam te." Kada sam podigao [oči] kako bih ga pogledao, (moja) mi majka reče, "Ne boj se, sine, jer rekao je 'Moj brate'. Jer, isto vas je mlijeko hranilo. Zbog toga, on me zove majkom. On nije stranac, on je tvoj [polubrat...]."

""[...] **51** te riječi [...] velike [...] ja ću ih [pronaći], i [one će doći]. Ja sam, [međutim], stranac, i oni me u svojim [mislima] ne poznaju, jer

znaju za me na [ovome mjestu]. No, priličilo je da drugi spoznaju kroz tebe.

"" <Ti si> onaj kojem kažem: Slušaj i shvati -jer mnoštvo, kada čuje, neće shvatiti tako brzo. No ti shvati, jer tebi ću to moći reći. Tvoj otac nije moj otac. No moj je otac i [tebi] postao otac.

""Ta djeвица o kojoj si čuo - ovako je [...] djeвица [...] **52** naime, djeвица. [...], kako [...] meni za [...] kako bi znao [...] ne kao [...] kojeg ja [...]. Za ovoga [...] njemu, i to je također za te korisno. Tvoj otac, kojeg smatraš [bogatim], u nasljedstvo će ti dati sve ovo što vidiš.

""Objavljujem ti da ću ti reći ove (riječi) koje ću izgovoriti. Stoga, kada slušaš, otvori svoje uši, i shvati i idi (u skladu s time)! Zbog tebe oni prolaze, pokrenuti od njega koji je veličanstven. A ako oni žele izazvati nemir i (ugrabit) posjed [...] **53** on započne [...] nije, niti oni koji [dolaze], koji su poslani [od] njega da učine ovo sadašnje [stvarenje]. Nakon [toga, kada se on] posrami, zabrinut će ga što je djelo njegovog, koje je daleko [od] eona, ništavno. A nasljedstvo njegovo, za koje se hvalisao da je veliko, činit će se malenim. A darovi njegovi nisu blagoslovi. Zlokobna su njegova obećanja. Jer, ti nisi (oruđe) njegove samilosti, već kroz tebe on čini zlo. On nam želi učiniti nepravdu, i vladati nad nama u vremenu koje mu je dodijeljeno.

""No, shvatite i spoznajte Oca koji je samilostan. Njemu nije dano neograničeno naslijeđe, [niti] je (naslijeđe njegovo) (ograničeno) danima, nego je kao vječan [dan...] ono je [...] **54** uviđa [...]. I običavao je [...]. Jer on u stvari nije (došao) od [njih], (i) zbog toga [je] on [prezren]. Zbog toga se on [hvali], kako ne bi trpio pokude. Zbog toga je on nadmoćniji od onih koji su ispod, od onih koji su vas običavali gledati s visine. Kada je zatočio one od Oca, dohvatio ih je i oblikovao ih na svoju sliku. I s njime oni postoje.

""S visine sam vidio to što se dogodilo, i objasnio sam kako se dogodilo. Primili su posjet dok su bili u drugome obliku, i, dok sam gledao, spoznali [su] <me> onakvog kakav jesam, kroz one koje poznajem.

""Prije nego se te (stvari) [dogode], učinit će [...]. Znam [kako] su pokušali sići na ovo mjesto **55** [kako] bi on prišao [...] malenoj djeci, [no] želja mi je otkriti kroz tebe i [Duh Moći], kako bi on otkrio [onima] koji su vaši. I oni koji žele ući, i koji žele ići putem do vrata, kroz

tebe otvaraju dobra vrata. I slijede te; oni ulaze [i ti] ih pratiš unutra, i nagradu daješ svakomu tko je spreman.

Jer ti nisi iskupitelj
Niti pomoć strancima.
Ti si prosvjetitelj i iskupitelj
Onih koji su moji,
A sada i onih koji su tvoji.
Ti ćeš (im) otkriti;
Ti ćeš među sve njih donijeti dobro.

Tebi [će se oni] diviti
Zbog svakog moćnog (djela).
Ti si onaj kojeg nebesa blagosilju.
Tebi će on zavidjeti,
On [koji se] prozvaao tvojim [Gospodinom].
Ja sam [...] **56**
[oni koji] su s [tobom]
upućeni u te (stvari).

Zbog tebe
Njima će [ove (stvari)] biti rečene,
I pronaći će spokoj.
Zbog tebe
Oni će vladati,
[i] postati će kraljevima.
Zbog [tebe]
Imat će milosti
Za sve koje žale.

Jer kao što si ti prvi
Koji je sebe odjenuo,
Ti si isto tako prvi koji će se razodjenuti,
I postat ćeš kakav si bio
Prije nego si se razodjenuo."

"T on poljubi moja usta. Primi me, i reče, "Ljubljeni moj! Evo, otkrit ću ti (stvari) koje (ni) nebesa ni arhonti nisu znali. Evo, otkrit ću ti (stvari) koje on nije znao, on koji [se hvalisao, ... nema] **57** drugo-

ga osim mene. Zar nisam živ? Budući da sam otac, [nemam li moć] za sve?" Otkrit ću ti, evo, sve, ljubljeni. [Shvati] i spoznaj sve [kako] bi mogao doći poput mene. Evo, otkrit [ću] ti onoga koji [je skriven]. No, ispruži sad svoju [ruku]. Sada me primi." [I] ja sam ispružio svoje ruke, ali ga nisam pronašao gdje sam mislio (da će biti). No, čuo sam ga kako govori, "Shvati i primi me." Tada sam razumio, i strah me obuzeo. I obuzela me velika radost.

"Kažem vam, stoga, suci, vama je suđeno. I niste štedjeli, ali sami ste bili pošteđeni. Budite razboriti i [...] **58** niste [znali].

On je bio taj kojeg onaj koji je stvorio nebo i zemlju,
i ondje obitavao, nije vidio.

On je bio [taj koji] jest život.

On je bio svjetlo.

On je bio taj koji će postati.

I on će ponovo završiti

ono što bijaše započeto

i započeti će ono čemu se približava kraj.

On je bio Duh Sveti i Nevidljivi, koji nije

sišao na zemlju.

On je bio krepostan, i ono što poželi njemu se događa.

Vidjeh ga da je bio gol, i na njemu nije bilo nikakva ruha.

Ono što on poželi njemu se događa [...]. **59**

""[Ođrecite se] ovog teškog puta, koji je (tako) vijugav, [i] idite u skladu s njime koji želi [da] postanete slobodni ljudi [sa] mnogom, nakon što se uzdignete iznad svake [vladavine]. Jer, on (vam) neće [suditi] zbog (stvari) koje ste učinili, već će imati milosti prema vama. Jer, (niste) ih vi učinili, već ih (je učinio) [vaš] Gospodin. [On nije] gnjevan, već blag Otac.

""No, vi ste [sami] sudili, i zbog ovoga ćete ostati u njihovim negvama. Sami ste sebe ugnjetavali, i pokajat ćete se, (ali) to vam neće biti od koristi. Gledajte onoga koji govori, i tragajte za onim koji šuti. Spoznajte onoga koji je došao na ovo mjesto, i shvatite onoga koji je (iz njega) otišao. Ja sam Pravednik, i ja <ne> sudim. Ja nisam gospodar, već pomagač. On je izgnan prije nego je pružio svoju ruku. Ja [...].

"[...] **60** i on mi dopušta da čujem. Zastvirajte u svoje trublje, frule i harfe iz [ove kuće]. Gospodin vas je izbavio iz zarobljeništva Gospodinova, zatvorivši vam uši kako ne biste čuli zvuk moje riječi. Pa ipak [moći ćete se] pokloniti u svojim srcima, [i] zvat ćete me "Pravednik". Kažem vam, stoga: Evo, dao sam vam vašu kuću, za koju kažete da ju je Bog podigao - tu (kuću) u kojoj vam je, i kroz koju, obećao naslijediti. Ovu ću (kuću) osuditi na uništenje i izvrnut ću ruglu sve one koji su u neznanju. Jer, oni koji sude misle [...]' **61**

"Toga dana svi se [ljudi] uznemiriše, i pokazaše da nisu uvjereni. I on ustade i poče tako govoriti. I unišao je (ponovo) istoga dana i govorio nekoliko sati. A ja sam bio sa svećenicima, i nisam ništa otkrio o svojoj vezi s njime, zbog toga što su svi oni u jedan glas govorili, 'Hajde, kamenujmo Pravednika.' I ustadoše, govoreći, 'Da, ubijmo tog čovjeka, da više ne bude među nama. Jer on nam neće biti ni od kakve koristi.'

"I bijahu ondje i pronađoše ga kako stoji uz stupovlje hrama, pored silnog temeljnog kamena. I odlučioše ga baciti s visine, te tako i učine. I oni [...] oni [...]. **62** Zgrabiše ga i stadoše [udarati], vukući ga po zemlji. Polegoše ga, i staviše mu kamen na trbuh. I svi staviše svoje noge na taj kamen, govoreći, 'Griješio si!'

"I opet ga podigoše, budući je bio živ, i natjeraše ga da iskopa rupu. I natjeraše ga da uđe u nju. Nakon što su ga zakopali do trbuha, stadoše ga kamenovati.

"A on je ispružio svoje ruke i izgovorio ovu molitvu - umjesto one koju je običavao govoriti:

'Bože moj i moj Oče,

koji si me spasio od ove mrtve nade,

koji si me učinio živim kroz otajstvo volje svoje,

ne daj da mi potraj u dani na ovome svijetu,

nego dan tvoje [svjetlosti...] ostaje

u [...] **63** spasenju.

Oslobodi me ovoga [mjest] u kojemu sam boravio!

Ne daj da tvoja milost u meni ostane zaboravljena,

Nego nek' milost tvoja postane čista!

Spasi me od zle smrti!

Iz groba me izvedi živog,
Jer je milost tvoja - ljubav - u meni živa
Kako bih ispunio djelo ispunjenja!
Spasi me od grešnoga tijela,
Jer sam u te vjerovao svom snagom!
Zbog toga što si život života,
Spasi me od neprijatelja koji ponižava!
Ne puštaj me u ruke suca
Koji je okrutan spram grijeha!
Oprosti mi sve dugove iz dana (moga života)!
Zbog toga što sam živ u tebi, tvoja je milost u meni živa.
Sviju sam se odrekao,
Ali tebe sam priznao.
Spasi me udaraca zla!
Sada je [vrijeme] i tren.
O, Sveti [Duše], pošalji [mi]
Spasenje [...] svjetlost [...]
Svjetlost [...] u moći [...].'

"I kako je to [izgovorio, on] utihnu [...] riječ [... nakon toga ...] govor [...]."

OTKRIVENJE PO ADAMU (V, 5)

Uvod:

GEORGE W. MACRAE

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Otkrivenje po Adamu Adamova je pripovijest sinu Setu o otkrivenju koje je primio od tri nebeska posjetitelja. On objašnjava kako su on i Eva izgubili spasonosno znanje (pad), kako je ono prenijeto Setu i njegovu potomstvu, te o njegovu očuvanju, usprkos pokušajima stvoritelja-boga da uništi čovječanstvo potopom i vatrom, do trenutka trećeg dolaska spasiteljskoga lika, "Prosvjetitelja". Potonjeg progone sile svijeta, no on ih u konačnici pobjeđuje. Po spomenu njegova dolaska slijedi dugačak himnički odlomak (77,27-83,4), koji je možda interpolacija u originalno otkrivenje, u kojem je trinaest pogrešnih ili nedostatnih objašnjenja njegova podrijetla sukobljeno sa jednim istinitim koje zastupa "naraštaj bez kralja", tj. gnostici. Ovaj neobičan odlomak izuzetan je primjer gnostičkog sinkretizma.

U pogledu književne forme, ovo djelo sadrži čitav niz tradicionalnih oblika koji se vezuju uz otkrivenja. Kao prvo, otkrivenje Adamu dolazi kao snoviđenje (65,24-66,23), u kojem nije jasno naznačeno vidi li on buduće događaje ili mu se oni samo prepričavaju. Tu je, potom, element Adamova pripovijedanja Setu, oblik tajne predaje oca sinu (85,19-22). Kao treće, iako nisu zapisane ni u kakvu knjigu, ove se riječi sakrivaju na visoku planinu (85,3-11). Konačno, budući da se Adamovo otkrivenje odigrava neposredno prije njegove smrti, djelo poprima oblik oporuke. Iako se poziva na neke epizode iz Postanka koje često nalazimo u gnostičkoj literaturi otkrivenja, *Otkrivenje po Adamu* ne slijedi vjerno tekst Postanka, kao primjerice *Hipostaza Arhonata* (II,4) ili *Ivanov apokrif*(II,1).

Najistaknutija značajka ovog djela odsustvo je bilo kakvih eksplicitnih ili vidljivih posudbi iz kršćanske tradicije. To je navelo brojne proučavatelje na zaključak da je riječ o primjeru nekršćanskog gnosticizma koji sadrži već razvijen mit o iskupitelju. S druge strane, njegova bliska povezanost sa židovskom apokaliptičkom predajom navodi na pomisao da je možda riječ o prijelaznom stupnju u razvoju od židovske do gnostičke apokalipse. Moguće je da je u ovome slučaju posrijedi vrlo rano djelo, vjerojatno iz prvog ili drugog stoljeća, iako ne postoje jasne naznake o točnom datumu nastanka. *Otkrivenje po Adamu* je setijansko djelo, u smislu da su Set i njegovo potomstvo čuvari znanja; nema, međutim, većih sličnosti sa opisom setijanaca kojeg nalazimo kod Hipolita (*Ref.* V.19-21) ili Epifana (*Pan.* 39). Unutar same zbirke Nag Hammadi djelo ima mnogo toga zajedničkog sa *Evandeljem po Egipćanima* (III,2), koje je vjerojatno kristijaniziram verzija priče. Zbog korištenja tri niza anđe-

oskih imena koja ne susrećemo često u gnostičkim djelima (Abraxax, Sablo i Gama-liel, 75,22-23; Micheu, Michar i Mnesinous, 84,5-6; Iesseus Mazareus Iessedekus, 85,30-31), postoje sličnosti između *Otkrivenja po Adamu* i *Neimenovanog teksta* iz Bruce Kodeksa, *Evandolja po Egipćanima*, *Zostrijana* (VIII, 1) te *Trimorfne Protenoje* (XIII, 1). Uz to, neki od ovih tekstova dijele interes za lik Seta, te brigu oko tumačenja krštenja, iskazujući tako barem udaljenu vezu sa (židovskim) baptističkim krugovima.

Postoje reference na "otkrivenja Adamova" u zapisima hereziologa Epifana (4. st.), a i manihejski zapisi spominju "otkrivenje Adamovo", no ni u jednome od ova dva slučaja ne možemo naći nikakvih izravnih poveznica sa ovim traktatom.

(George W. MacRae)

Mogućnost daje treći iluminator, opisan u 76,8-77,18, u stvari Krist, i dalje ostaje otvorena. Pobornici te teorije spore da je upravo neodređenost aluzija ono što se može očekivati od apokaliptičnog djela. Apokaliptična predaja nije, međutim, spriječila autora da bude prilično određen u pogledu Potopa. Isto tako, pojedinosti koje se naziru iz opisa iluminatora samo djelomično odgovaraju tradicionalnim opisima Kristova dolaska: On će doći u velikoj slavi, donijeti znanje o vječnome Bogu, i izvesti ču-da. Bog sila razgnjevit će se, i u tom trenutku slava će se povući. Tijelo čovjeka koji je bio iluminator dok je bio u slavi, bit će kažnjeno. Ne saznajemo oblik kazne niti je li završila smrću, a ne spominje se niti uskrsnuće. U pitanju je, dakle, opis karizmatičnog lika koji je došao u sukob sa vlastima i zbog toga bio kažnjen. Ne postoji neki uvjerljivi razlog za identificiranje tog lika sa Kristom.

'Šavovi' u tekstu otvorili su prostor stručnjacima zainteresiranima za proučavanje izvora. Osim gore spomenute pretpostavke daje dugi himnički dio (13 Kraljevstava) izvorno bio samostalno djelo, valja spomenuti još dvije pretpostavke. Jedna od njih je da je traktat izvorno završavao sa 84,3, i da je ostatak naknadno dodan (čini se, naime, da ima vlastitu temu - protivljenje krštenju vodom). Druga je da je traktat nastao spajanjem dvaju različitih tekstova-izvornika od strane redaktora, koji je i sam dodao svoj prilog. Sljedeći pasusi za koje se tvrdi da se nalaze na početku pojedinih tekstova-izvornika, podupiru potonju teoriju: (A) 64,6-65,23; 66,12-67,11; (B) 65,24-66,12; 67,12-67,21).

(Douglas M. Parrott)

OTKRIVENJE PO ADAMU

V 64, 1-85, 32

Otkrivenje po Adamu

Otkrivenje koje je Adam u sedamstotoj godini ispričavao svome sinu Setu, rekavši, "Počuj moje riječi, Sete, sine moj. Kada me Gospodin stvorio od zemlje zajedno sa tvojom majkom Evom, išao sam s

njom u slavi koju je ona vidjela u eonu iz kojeg potekosmo. Ona me poučila riječi znanja vječnoga boga. I nas dvoje bili smo poput velikih vječnih anđela, jer bijasmo više od Boga koji nas je stvorio, i sila koje su s njime, koje nismo poznavali.

"Bog nas tada, on koji je vladar eona i sila, razdvoji u svojem gnjevu. I postadosmo dva eona, a slava koja bijaše u našim srcima napusti nas, mene i majku tvoju Evu, skupa s prvim znanjem koje je u nama disalo. I ona (slava) pobježe od nas; i uđe u [...] velike [...] koji **65** [su potekli], ne iz ovoga eona iz kojeg mi potekosmo, ja i Eva, tvoja majka. Već je ono (znanje) ušlo u sjeme velikih eona. Iz ovog sam te razloga ja nazvao imenom čovjeka koji je sjeme velikog naraštaja, ili iz kojeg (dolazi). Nakon tih dana, vječno se znanje Boga povuklo daleko od mene i majke tvoje Eve. Od tog smo vremena učili o mrtvim stvarima, kao ljudi. Tada smo prepoznali boga koji nas je stvorio. Jer, nisu nam bile nepoznate njegove moći. I služili smo mu u strahu i sužanjstvu. Nakon tih (događaja) tama je ispunila naša srca. I snivao sam u misli svoga srca.

"I vidjeh tri čovjeka pred sobom, obličja kojih ne bijah u stanju razabrati, budući da nisu bili sile boga koji nas je [stvorio]. Nadišli su [...] slavu, i [...] ljudi [...] **66** rekavši mi, 'Ustani, Adame, iz sna smrti, i počuj o eonu i sjemenu čovjeka kojem je došao život, koji je potekao od tebe i Eve, tvoje žene.'

"Kada začuh ove riječi od velikih ljudi koji su preda mnom stajali, zavapismo, ja i Eva, u srcima svojim. A Gospodin, bog koji nas je stvorio, stajaše pred nama. I reče nam, 'Adame, zašto ste zavapili u srcima svojim? Zar ne znate da sam ja bog koji vas je stvorio? I udahnuo sam u vas duh života kao živu dušu.' Tama nam je tad zastrla oči.

"Potom bog, koji nas je stvorio, stvori sina iz sebe [i] Eve, [tvoje majke], za [... **67** u] misli moje [...]. Osjetih slatku želju za tvojom majkom. I snaga vječnoga znanja uvenu u nama, i slabost nas stade progoniti. I dani naših života postadoše malobrojni. Jer, znao sam da sam pao pod vlast smrti.

"Sada ću ti, sine moj Sete, otkriti stvari koje su meni otkrili oni ljudi koji su se preda mnom ukazali: kada dođe kraj mojim danima, i kada dani ovog [naraštaja] okončaju, [tada ...] rob [...] (str. **68** prazna) **69**

"Jer, silne će kiše bog svemogućí izliti, [kako bi] uništio [sve] ljude {svemogućeg boga, i kako bi mogao uništiti sve ljude} na zemlji,

zbog onoga za čime tragaju, skupa sa [onima iz] sjemena čovjeka na koje je prešao život znanja, koje je iz mene poteklo [i] Eve, tvoje majke. Jer, oni mu bijahu nepoznati. Nakon toga veliki će anđeli doći s visokih oblaka, i oni će te ljude odvesti na mjesto gdje prebiva duh života [...] **70** slava [...] ondje, [...] došli s neba na zemlju. I cijelo će [mnoštvo] ljudi [tad] progutati [voda].

"Gnjev Božji tad će se stišati. I on će poslati svoje moći k vodi, i dat [će] moć svoju svojim sinovima i njihovim ženama pomoću korablje, skupa sa životinjama koje su mu drage, i pticama nebeskim koje je pozvao i pustio na zemlju. I bog će reći Noi - kojeg će naraštaji zvati Deukalion -, 'Evo, spasio sam <te> u korablji skupa sa ženom tvojom, i sinovima tvojim, i njihovim ženama, i njihovim životinjama i pticama [nebeskim], koje si pozvao [i pustio na zemlju]. **71** Dajem ti, stoga, [zemlju] - tebi i sinovima tvojim. Kao kralj ćeš njome vladati - ti i sinovi tvoji. I od tebe neće izaći sjeme ljudi koji preda mnom ne stoje u drugoj slavi.'

"I oni će tad postati poput oblaka velike svjetlosti. Doći će ljudi koji su odvojeni od znanja o velikim eonima i anđelima. Stat će pred Nou i eone. I Bog će reći Noi, 'Zašto si se udaljio od onog što sam ti rekao? Stvorio si drugi naraštaj kako bi prezreo moju moć.' Noa će tad reći, 'Posvjedočit ću pred tvojom moći da naraštaji tih ljudi nisu [iz mene] potekli, niti [iz sinova mojih. ...] **72** znanje.

"I [on] će [...] te ljude, i dovesti ih u pravu zemlju, i podići im sveto prebivalište. I zvat će ih se tim imenom, i obitavat će ondje šest stotina godina u znanju o nepropadljivosti. I anđeli velikoga svjetla bit će s njima. I nikakvo zlo neće ući u njihova srca, samo znanje boga.

"Noa će tada cijelu zemlju razdijeliti između svojih sinova, Hama, Jafeta i Šema. Reći će im, 'Sinovi moji, počujte moje riječi. Evo, zemlju sam među vama razdijelio. No, služite mu u strahu i sužanjstvu do svršetka svojih dana. Ne dopustite da se vaše sjeme okrene od lica svemogućeg boga. [...] ja i vaša [...] **73** sin Noin, '[Moje] će sjeme [biti] sretno pod tobom i tvojom vladavinom. Zapečati je čvrstom rukom, strahom i zapovijedi svojom, kako sjeme koje iz mene potekne ne poželi okrenuti se od tebe i svemogućeg boga, već da služi u poniznosti i strahu od njegovog znanja.'

"Drugi će tada od sjemena Hamova i Jafetova doći, četrsto tisuća ljudi, i ući će u drugu zemlju, i biti ondje sa onim ljudima koji potekoše iz velikog, vječnog znanja. Jer, sjena njihove moći štitit će one koji s njima žive od svega zla i nečistih želja. Sjeme Hama i Jafeta osnovat će potom dvanaest kraljevstava, a i njihovo će sjeme [isto tako] ući u kraljevstvo drugih ljudi.

"[Potom ...] posavjetovat će se [...] eoni [...], **74** koji su mrtvi, od velikih eona nepropadljivosti. I poći će Saklasu, bogu svome. Poći će silama, optužujući velike ljude koji su u njihovoj slavi.

"Reći će Saklasu, 'Kakva je moć ovih što pred tobom stoje, koji su uzeti od sjemena Hamova i Jafetova, koji broje četrsto <tisuća> ljudi? Primljeni su u drugi eon iz kojeg su potekli, i izokrenuli su svu slavu tvoje moći i tvoju vlast. Jer, Noino je sjeme preko njegovih sinova tvoju volju vršilo, a (to isto) činile su i sve one sile u eonima nad kojima tvoja moć vlada, no ti ljudi, i oni koji u njihovoj slavi borave, tvoju volju nisu vršili. Odvratili su od tebe svjetinu.'

"Bog eona dat će im potom (neke) od onih koji [mu] služe [...] oni će stići do zemlje **75** gdje su veliki ljudi koji sebe nisu ukaljali, niti će se ukaljati ikakvim žudnjama. Jer, njihova duša nije došla od okaljane ruke, već je došla iz uzvišene zapovijedi vječnoga anđela. Vatra, sumpor i katran sručit će se tada na njih, a vatra i (neprozirna) tama prekrit će te eone, i pomračit će se oči sila iluminatora, i eoni ih neće moći vidjeti. Spustit će se veliki oblaci svjetlosti, i drugi oblaci svjetlosti spustit će se na njih iz velikih eona.

"Abraxax, Sablo i Gamaliel sići će i izbaviti te ljude iz vatre i gnjeva, i uznijeti ih iznad eona i vladara nad [silama], i [odnijeti] ih [...] života [...] i odnijeti ih [...] eona [... **76** prebivalište] [velikih ...] ondje sa svetim anđelima i eonima. Ljudi će biti nalik tim anđelima, jer oni im nisu poznati. Oni djeluju u neiščezivome sjemenu.

"I opet će, po treći put, iluminator znanja proći u velikoj slavi, kako bi ostavio (nešto) od sjemena Noe i sinova Hama i Jafeta - kako bi za sebe ostavio stabla koja rađaju plodove. I izbavit će njihove duše od smrti. Jer, cijelo stvaranje koje je nastalo iz mrtve zemlje bit će pod vlašću smrti. No oni koji promišljaju o znanju vječnoga Boga, u svojim srcima neće propasti. Jer, oni nisu primili duh samo iz tog kraljevstva, već (ga) primiše iz [...] vječnoga anđela. [...] iluminator [... će] sići na

[... koja je] mrtva [...] **77** Seta. I on će stvarati znamenje i čuda u znak prezira spram sila i njihova vladara.

"Bog sila tad će se uznemiriti, i reći, 'Kakva je moć ovoga čovjeka koji je uzvišeniji od nas?' I veliki će gnjev tada potaknuti protiv tog čovjeka. Slava će se povući i prebivati u svetim kućama koje je za se odabrala. I sile je neće moći vidjeti, niti će vidjeti iluminatora. I kaznit će tada tijelo čovjeka kojem je došao duh sveti.

"I anđeli i svi naraštaji sila izgovarat će ime u zabludi, pitajući 'Odakle ona (zabluda) dolazi?' ili 'Odakle dolaze riječi prijevare, što nijedna sila nije otkrila?'

"Prvo kraljevstvo [o njemu kaže]
[da] je došao [iz...]. **78** Duh [...] u nebo.
Na nebesima je othranjen.
Primio je njihovu slavu i moć. Došao je na grudi svoje majke.
I tako je došao do vode.

"Drugo kraljevstvo o njemu kaže
da je potekao od velikoga proroka. I ptica je došla, uzela novorođenče, i odnijela ga na visoku planinu.
I othranile su ga ptice nebeske. I anđeo je došao, i rekao mu,
'Ustani! Bog ti je podario slavu.'
Primio je slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"Treće kraljevstvo o njemu kaže
da je došao iz djevičanske utrobe. Bijaše izgnan iz svog grada, on
i njegova majka; i doveden je na napušteno mjesto.
Ondje bijaše othranjen.
Došao je i primio slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"[Četvrto] kraljevstvo [o njemu] kaže
[da] je došao [iz djevice. ...Solomon **79**] ju bijaše [tražio], on i
Phersalo i Sael i njegove vojske, koje je otposlao. Sam Solomon poslao svoju vojsku demona da potraže djevicu. I oni nisu našli onu koju su tražili, već djevicu koja im je dana. Nju su oni uhvatili. I Solomon ju uze. Djevica zanije i rodi dijete ondje.

Othranila ga je na rubu pustinje. Kada je stasao,
Primio je slavu i moć iz sjemena kojim je začet.
I tako je došao do vode.

"A peto kraljevstvo o njemu kaže
da je nastao iz kapi nebeske. I bijaše bačen u more. Ponor ga je
primio, rodio, i uznio ga na nebo.
Primio je slavu i moć.
I tako je došao do [vode],

"A šesto kraljevstvo o njemu [kaže]
da [... dolje] do eona **80** koji je ispod, kako bi [sakupila] cvijeće.
I ona začu iz žudnje za cvijećem. I rodi ga na tom mjestu.
Othraniše ga anđeli tog cvijetnjaka.
Primio je ondje slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"A sedmo kraljevstvo o njemu kaže
da je on kap, koja je sa nebesa pala na zemlju. Zmajevi je odve-
doše dolje do spilja. Ona posta dijete. I duh dođe i uznije ga do
mjestu iz kojeg je potekla kap.
Primio je ondje slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"A osmo kraljevstvo o njemu kaže
da se oblak nadvio nad zemlju i obavio jedan kamen. On je iza-
šao iz njega.
Anđeli koji bijahu iznad oblaka othraniše ga.
[Primio] je [ondje] slavu [i] moć.
I [tako je] došao do [vode]. **81**

"A [deveto] kraljevstvo o njemu kaže
da se od devet Muza jedna odvojila. Došla je do visoke planine
i (neko) vrijeme ondje provela, kako bi samu sebe poželjela i
tako postala androgina. Ispunila je svoju želju i začela iz svo-
je žudnje. On bi rođen.
Anđeli koji bijahu iznad žudnje othraniše ga.
Primio je ondje slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"A deseto kraljevstvo o njemu kaže
da je njegov bog volio oblak žudnje. Začeo ga je u svojoj ruci, i
bacio na oblak iznad sebe (nešto) od kapi, i on bi rođen.
Primio je ondje slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"A jedanaesto kraljevstvo o njemu kaže
da je otac poželio svoju [vlastitu] kćer. I ona zače [sa] svojim
ocem. I odbaci [...] grobnice **82** u pustinji.
Anđeo ga ondje othrani.
I tako je došao do vode.

"Dvanaesto kraljevstvo o njemu kaže
da je došao od dva iluminatora.
Ondje bje othranjen.
Primio je ondje slavu i moć.
I tako je došao do vode.

"A trinaesto kraljevstvo o njemu kaže
da je svako rođenje njihova vladara riječ.
I njegova riječ ondje dobi snagu.
Primio je slavu i moć.
I tako je došao do vode,

Kako bi žudnja tih sila mogla biti zadovoljena.

"No naraštaj koji nad sobom nema kralja kaže da ga je Bog izabrao
iz svih eona. Učinio je da znanje neoskrvnutoga od istine [u] njemu pre-
biva. [On (ili: Ono)] reče, '[Iz] nepoznatog zraka, [iz] velikoga eona do-
šao je [veliki] iluminator. [I učinio je] **83** da sjaji naraštaj onih ljudi koje
je za se izabrao, kako bi mogli sjajiti nad cijelim eonom.'

"Sjeme, oni koji će primiti njegovo ime na vodi i (ono) od sviju njih,
borit će se tada protiv sile. I oblak tame nad njima će se nadviti.

"Ljudi će tad uskliknuti snažnim glasom, i reći, 'Blagoslovljena je
duša tih ljudi, jer oni su spoznali Boga znanjem istine! Oni će, skupa s
anđelima, živjeti zauvijek, jer nisu bili okaljani žudnjom, niti su ispuni-
li djela sila, već stajahu u njegovu prisustvu u znanju Boga, poput svjet-
la koje izvire iz vatre i krvi.

"No mi, mi smo bezumno ispunili sva djela sila. Razmetali smo se grijesima [svih] svojih djela. [Vikali] smo protiv [Boga istine] zbog njegovih djela [...] **84** je vječan. Ovi su protiv naših duhova. Jer, sad smo spoznali da će nam i duše u samrtnom času umrijeti."

"Glas tad do njih dođe, i reče, 'Micheu i Michar i Mnesinous, vi koji ste prošli sveto krštenje i živu vodu, zašto ste vikali protiv živoga Boga razularenim glasovima i jezicima nad kojima nema zakona, i dušama punim krvi i opakih [postupaka?] Puni ste djela koja nisu istinita, no vaši su postupci puni radosti i veselja. Okaljajući vodu života, povukli ste je u volju sila kojima ste dani da im služite."

"I misao vaša nije kao misao onih ljudi kojima sudite [...] žudnja [...]. **85** Plod njihov ne vene. No, znat će se za njih sve do velikih eona, jer riječi koje su čuvali, o Bogu eona, nisu sačuvane u knjizi, niti su zapisane. Anđeoska će (bića) njih donijeti, njih za koje svi naraštaji ljudi neće znati. Jer, oni će biti na visokoj gori, na stijeni istine. I bit će, stoga, nazvani "Riječi Npropadljivosti [i] Istine", za one koji znaju vječnoga Boga u mudrosti i znanju i učenju anđela zanavijek, budući da on sve znade."

Ovo su otkrivenja koje je Adam prenio sinu svome Setu, i sin je o njima poučio svoje sjeme. Ovo je skriveno znanje Adama, koje je dao Setu, što je sveto krštenje onih koji znaju vječno znanje kroz one rođene od riječi i npropadljivih iluminatora, koji su došli iz svetoga sjemena: Yesseusa, Mazareusa, [Yesse]dekeusa, [Žive] Vode.

Otkrivenje po Adamu

DJELA PETROVA I DVANAESTORICE APOSTOLA (VI,1)

Uvod:

DOUGLAS M. PARROTT

Prijevod:

DOUGLAS M. PARROTT i R. MCL. WILSON

Naslov se ovog djela pojavljuje tek na kraju traktata. Na prvi pogled javlja se dojam da je riječ o trinaest apostola (Petru i dvanaestorici drugih), no iščitavanjem teksta postaje jasno da je najvjerojatnije riječ o dvama različitim "djelima": djelima Petra (1,30-5,5) i djelima skupine apostola (5,5-12,19). Naslov je, ipak, manje važan, budući da je brojka dvanaest proturječna eksplicitnim tvrdnjama u tekstu da je učenika bilo jedanaest (9,20-21).

Traktat možemo podijeliti u četiri veće cjeline:

1. *Uvodni dio, koji postavlja narativni okvir.* Prvih sedam redaka vjerojatno je sadržavalo neke naznake o prvotnom okviru radnje i svrsi. Pripovjedač je Petar (1,30), a posrijedi je razdoblje nakon raspeća, budući da apostoli kreću na putovanje na vlastitu inicijativu, i Isus nije sa njima. Činjenica, međutim, da je prisutno samo jedanaest učenika navodi na zaključak da još nije došlo do uzašašća. Odlučivši zajedno krenuti na put propovijedanja, apostoli pronalaze brod i isplovljavaju (1,16-26), prepuštajući Gospodinu da im odabere odredište. Brod pristaje u otočkom gradu koji se zove Naseobina, i Petar odlazi raspitati se za smještaj.

2) *Petar susreće trgovca biserima i saznaje kako ga doživljavaju bogati a kako siromašni* (2,10-5,18). On primjećuje kako mu bogati okreću leđa dok izvikuje svoju robu na prodaju, jer smatraju daje zapravo i nema. Siromašni, naprotiv, hrle do njega iako nemaju čime kupiti njegovu robu, jer, bili bi zadovoljni samo i da vide biser. Trgovac im obećaje pokloniti jedan biser ako pođu u njegov grad. Siromašni ispituju Petra o opasnostima koje vrebaju na putu u grad. Petar im kazuje ono što je čuo, i okreće se trgovcu, raspitujući se za njegovo ime i o teškoćama na putu. Trgovac mu odgovara da mu je ime Lithargoel, što je u tekstu protumačeno kao lagani kamen, nalik gazeli (odnosno, sjajan poput gazelina oka), po svoj prilici biser.

3) *Putovanje Petra i njegovih prijatelja u Lithargoelov grad* (5,19-8,11), *po Lithargoelovim uputama.* Jedini način da se pripreme za putovanje u grad "devet dveri" jest potpuno odricanje od svih posjeda, i strogo pridržavanje posta, kako ne bi posjedovali ništa što bi pljačkaši mogli poželjeti (5,19-6,8). Sve što trebaju Isusovo je ime (6,9-19). Petar potom doživljava viziju gradskih bedema okruženih valovima. Značenje vizije protumačeno je u kratkom razgovoru Petra i jednog starca. Petar i njegovi učenici kreću na put u grad.

4) *Lithargoel se pojavljuje kao liječnik, razotkriva se kao Isus Krist i daje zadatak jedanaestorici učenika* (8,11-12,9). Lithargoel izlazi iz grada prurušen u liječnika i kazuje da će im pokazati gdje živi Lithargoel (8,11-35). Međutim, umjesto da to učini, on se razotkriva kao Isus Krist (9,1-19), u razgovoru sa Petrom kojeg nalazimo kod Mateja 16,13-19. Učenici padaju ničice u znak štovanja i pokazuju spremnost da izvrše njegovu volju. Krist, koji se nadalje naziva Gospodin, daje im kutiju i torbu s lijekovima, te ih upućuje da se vrate u Naseobinu, grad iz kojeg su došli. Zadaća im je podučavati i propovijedati vjernima, naročito siromašnima (9,1-10,13). Petar primjećuje kako im nemaju što dati, budući da su se svega odrekli, no Gospodin ističe kako imaju njegovo ime, koje je vrednije od svega (10,13-30). Nakon rasprave, razgovor završava Kristovom opomenom da izbjegavaju bogate. Učenici prihvaćaju naputke i Gospodin odlazi.

Tekst je kompozitan, što se može primijetiti na mjestima gdje se različiti odsječci ne podudaraju. Tako, primjerice, između drugog i trećeg dijela čitatelj očekuje da će siromašni otići u grad trgovca biserima, no to čine samo učenici; dva su različita objašnjenja za Petrove upite o putu; čitatelj je nepripremljen za Petrov upit o trgovčevu imenu, te ostaje iznenađen što se put do otočkog grada može prijeći pješice. Nekoliko je primjera problema između četvrtog dijela i ranijih dijelova: iznenađni prelazak u treće lice pripovijedanja; podatak da se od učenika očekuje da nastave svoj put propovijedanja *kršćanima* (10,4—6) (na početku se stječe dojam da su učenici kretali u misiju u nekršćanski svijet), kao i prisutnost eksplicitnih pravila crkvenog života u zaključku traktata.

Čini se da je urednik sabrao četiri izvorno neovisne pripovijesti. Tri su vjerojatno počinjale kao parabola ili alegorija, nalikujući donekle onima iz *Pastira Hermasa*: priča o trgovcu biserima kojeg bogati odbacuju a siromašni prihvaćaju; pripovijest o gradu Naseobini okruženom bedemima (u trećem dijelu, gore), te pripovijest o putovanju za čiji je uspješan svršetak potrebno u potpunosti se odreći hrane i svih dobara. Četvrta pripovijest govori o tome kako je Krist uputio učenike da prihvate službu propovijedanja i iscjeljivanja siromašnih i bolesnih kršćana. Ove pripovijesti međusobno povezuje prisutnost Petra i drugih učenika, i kao i ime Lithargoel, koje povezuje trgovca biserima u drugom dijelu sa onime koji daje upute za put u trećem dijelu, a kasnije i sa Kristom, u četvrtom dijelu, koji učenike stavlja u službu.

Čini se da je pripovjedačka namjera posljednjeg urednika bila da opiše pripremanje učenika za apostolska djela. Tijekom pripovijedanja, urednik mijenja vremenski okvir od najranijeg apostolskog razdoblja do svog vlastitog vremena. Kao posljedica toga, na kraju posljednjeg dijela uvidamo da se ne radi zapravo o poslanju izvornih učenika, nego o njihovim nasljednicima. Stječe se dojam da je namjera urednika bila podsjetiti crkvene oce svog vremena na njihovu istinsku misiju.

Moguće je da je Lithargoel izvorno bio nekršćansko božanstvo, no budući da nije sačuvan nikakav pismeni trag o kultu Lithargoela, čini se logičnijim da je namjera te kovanice bila poistovjećenje sa Isusom Kristom (9,8-15). (Vidi *Djela Petrova* 20 i Otk 2, 17). Prikaz Krista kao liječnika možda je bio odgovor na raširenost Asklepijevog kulta.

Pretpostavke da je ovaj traktat gnostički više su se temeljile na činjenici da je pronađen u zbirci Nag Hammadi nego na obilježjima samoga teksta. Kao što je već spomenuto (vidi uvod u *Asklepija* 21-29 [VI,8]), kodeks u kojem je pronađen nije sam po

sebi gnostički, već prije zbirka raznorodnih duhovnih djela o konačnoj sudbini duše. U samom traktatu ne može se pronaći mnogo toga što bi se kosilo sa doktrinom rastuće ortodoksije. Kristologija se temelji na liku božanskoga sina; raspeće i Isusova smrt, iako se ne spominju, dane su u naznakama (vidi 2,14). Temu apostolskog siromaštva nalazimo i u Evandeljima, kao i polemiku protiv bogatih. Umjeren enkratitski naglasak vidljiv je u zabrani jedenja mesa, no ništa nije rečeno o seksualnoj aktivnosti ili braku. Ne čini se, stoga, da je traktat namijenjen ili da je iznikao unutar neke određene ranokršćanske sekte. Urednik ideološki radije ostaje u okvirima šire crkve i zalaže se za povratak apostolskog djelovanja crkvenih vođa.

Malo je vjerojatno da je ovaj traktat dio izgubljenog dijela apokrifnih *Djela Petrovih*, kako se pretpostavljalo (vidi uvod u *Djelo Petrovo* [BG,4]).

Djela Petrova i dvanaestorice apostola pripada u skupinu apokrifnih Djela iz drugog i trećeg stoljeća; sa onima kasnijima ima vrlo malo toga zajedničkog. Sličnosti nekih njegovih dijelova sa *Pastirom Hermasom* upućuju na drugo stoljeće kao datum nastanka.

DJELA PETROVA I DVANAESTORICE APOSTOLA

VI 1,1-12, 22

[...] koja [...] svrha [...] : nakon [...] nas [...] apostoli. Otplovismo [...] tijela. [Drugi] nisu ćutjeli tjeskobu u [svojim srcima]. I u srcima svojim, mi bijasmo kao jedan. Složili smo se ispuniti službu koju nam je Gospodin dodijelio. I obvezasmo se jedan drugome.

Pošli smo do mora u pogodan čas, koji nam je Gospodin poslao. Nađosmo na obali usidren brod, spreman za ukrcaj, i sa mornarima se dogovorismo o našem dolasku na brod. Voljom Božjom, oni bijahu izuzetno prijazni prema nama. I nakon što smo se ukrcali, plovili smo cijeli dan i cijelu noć. Vjetar je tad napuhao jedra, i to nas je odvelo do male-noga grada usred mora.

I ja, Petar, raspitah se o imenu tog grada među građanima koji su stajali u pristaništu. **2** [Jedan čovjek] među [njima] mi odgovori, [i reče, "Ime] ovoga [grada jest Naseobina, to jest] Temelj [...] ustrajnost." I vođa [među njima držao je] palminu granu na rubu [pristaništa]. Nakon što smo pristali i iskrcali se [sa] svojom prtljagom, [pođoh] u grad da se raspitam o smještaju.

I pojavi se čovjek opasan suknenim povezom kojeg je krasio zlatni pojas, a na prsima [mu] bijaše svezana marama koja mu se protezala preko ramena, i pokrivala mu glavu i ruke.

Gledao sam u tog čovjeka, jer bijaše prekrasan u liku i tijelu. Samo sam četiri dijela njegova tijela mogao vidjeti: tabane, dio prsa, dlanove na rukama i njegovo lice. Samo sam ovo mogao vidjeti. U lijevoj je ruci držao korice poput (onih) na mojim knjigama, a u desnoj drveni štap. Glas mu bijaše zvonak dok je polako izgovarao, vičući kroz grad, "Biseri! Biseri!"

Pomislilih, uistinu, da je on iz tog grada, i rekoh, "Brate moj i prijatelju!" **3** [On mi odgovori, i reče, "Dobro] si rekao, '[Brate moj i] prijatelju'. Što je to što [želiš] od mene?" Rekoh mu, "Da te [pitam] o smještaju za mene [i] moju braću, jer smo stranci u ovome gradu." On mi reče, "Iz ovog razloga i rekoh maločas, 'Brate moj i prijatelju', jer i ja sam stranac ovdje, kao i vi."

I rekavši ovo, on poviče, "Biseri! Biseri!" Bogataši iz tog grada čuli su njegov glas, i izvirili iz svojih soba. I neki su provirili iz odaja u svojim kućama, a drugi sa prozora na katu. I nisu vidjeli (da bi) išta od njega (mogli dobiti), jer, nije imao torbu na leđima, niti ikakav zavežljaj ispod svojih halja. I, s prijezirom, odbiše čak i svratiti pozornost na nj. A on sam nije im se otkrio. I vratiše se u svoje odaje, i rekoše, "Ovaj nam se čovjek ruga".

A siromašni [tog grada] začuli su njegov **4** [glas, i sjatili se] oko čovjeka [koji prodaje bisere. I rekoše mu], "Molimo te, [pokaži nam] biser, [kako bismo ga vidjeli] svojim (vlastitim) očima. Jer, mi smo siromašni, i nemamo toliko [...] cijena da ga platimo. Ali [pokaži nam] kako bismo mogli reći prijateljima svojim da [smo vidjeli] biser svojim (vlastitim) očima." On im odgovori, i reče, "Ako je moguće, dođite u moj grad, pa ću vam ga ne samo pokazati, nego i pokloniti."

Siromašni tog grada, čuvši ovo, rekoše, "Budući da smo prosjaci, mi znamo da nitko ne daje biser prosjaku, već (se) obično daje kruh i novac. Veliku bi nam ljubaznost ukazao da nam pokažeš biser, da ga vidimo, kako bismo svojim prijateljima s ponosom rekli da smo vidjeli biser, (vlastitim) očima" -jer, takvo što ne viđa se među siromašnima, naročito ne među prosjacima (poput njih). On odgovori, (i) reče im, "Ako je moguće, dođite u moj grad, pa ću vam ga ne samo pokazati, nego i pokloniti." I sirotinja i prosjaci obradovaše se zbog **5** čovjeka [koji poklanja].

[I ljudi upitaše Petra] o teškoćama. Petar odgovori [i reče] ono što je čuo o [teškoćama] na putu. Jer, oni su [tumači] teškoća u svom poslanju.

On reče čovjeku koji prodaje ovaj biser, "Želim znati tvoje ime i teškoće na putu do tvog grada, jer mi smo stranci i sluge Božje. Neophodno je da u svakome gradu širim riječ Božju, u skladu." On odgovori i reče, "Ako pitate za moje ime, ime mi je Lithargoel, što znači svijetao kamen, nalik gazeli."

"A što se puta do grada (tiče), o kojem si me pitao, reći ću ti o tome. Nitko ne može krenuti tim putem osim onoga tko je ostavio sve što ima i svakodnevno postio. Jer, brojni su pljačkaši i divlje zvijeri na tom putu. Onoga tko sa sobom nosi kruh na taj put, crni psi ubijaju zbog kruha. Onoga tko nosi skupo ruho ovoga svijeta sa sobom, razbojnici ubijaju 6 [zbog] ruha. [Onoga tko nosi] vodu [sa sobom, vukovi zbog vode ubijaju], budući da su nje žedni. [Onoga tko] je željan [mesa] i povrća, lavovi jedu zbog mesa. [Ako] izbjegne lavovima, bikovi ga proždiru zbog povrća."

I kada sam [ovo] čuo, ja u sebi uzdahnem. "[Velike] su poteškoće na putu! Kada bi nam bar Isus dao snage da njime kročimo!" On me pogleda budući da mi je lice bilo tužno, i ja uzdahnem. On reče, "Zbog čega uzdišeš, ako uistinu znaš ovo ime 'Isus' i vjeruješ u njega? On je velika moć koja daje snagu. Jer, i ja isto vjerujem u Oca koji ga je poslao."

Ja mu odvratih, "Koje je ime mjesta kamo ideš, tvog grada?" On mi reče, "Ime moga grada je 'Devet dveri'. Zahvalimo se Bogu što ne zaboravljamo da su deseta u glavi." Nakon ovoga, ja pođoh od njega u miru.

I upravo kad sam kanio poći i pozvati svoje prijatelje, ugledah valove i visoke zidine kako okružuju grad. Ostao sam zadivljen prizorom kojeg vidjeh. I ugledah starca koji je sjedio, i upitah ga je li ime ovog grada uistinu 7 [Naseobina]. On [..., "Naseobina..."]. I reče mi, "[Istinu zboriš], jer mi [živimo] ovdje zbog toga [što ustrajemo]."

[Odgovorih mu], "Pravo [...] su ga ljudi imenovali [...], jer gradove nastanjuju svi oni [koji] su podnijeli svoje suđenje, i iz njih dolazi dragocjeno kraljevstvo, zbog toga što ustraju usred apostazija i teškoća koje donose oluje. I bit će zato naseljeni gradovi svih onih koji ustraju pod teretom jarma vjere, i oni će biti uključeni u kraljevstvo nebesko."

Požurio sam da dozovem svoje prijatelje kako bismo pošli u grad u koji nas je on, Lithargoel, uputio. I u čvrstoj vjeri ostavismo sve kako nam je i rekao. Uspjesmo izbjеći razbojnicima, jer nisu na nama mogli pronaći ruha. Uspjesmo izbjеći vukovima, jer nisu kod nas našli vode za kojom su žеđali. Uspjesmo izbjеći lavovima, jer nisu u nama našli žudnju za mesom. **8** [Uspjesmo izbjеći bikovima ... nisu uspjeli pronaći] povrća.

I velika nas radost [obuze i] pomirljiva bezbrižnost, [poput one] našega Gospodina. [Počinusmo] ispred dveri, razgovarajući jedan s drugime o [onome] što nisu iskušanja ovoga [svijeta]. Nastavismo radije u promišljanju vjere.

I dok smo razgovarali o razbojnicima koje smo uspjeli izbjеći na putu, ugledasmo Lithargoela, koji bijaše izmijenjen, kako nam prilazi. Imao je lik liječnika, budući da je ispod ruke nosio kutiju s melemima, a mladi ga je naučnik pratio noseći torbu punu lijekova. Nismo ga prepoznali.

Petar mu se obrati i reče, "Željeli bismo da nam učiniš uslugu, budući da smo stranci, i da nas odvedeš do Lithargoelove kuće prije nego se spusti večer." On reče, "Drage ću vam je volje pokazati, ali, iznenađen sam što znate ovog dobrog čovjeka. Jer, on se ne otkriva svakomu, budući da je on sin velikog kralja. Otpočinite malo, kako bih mogao otići i izliječiti ovog čovjeka, a potom ću se (vratiti)." Požurio je i ubrzo **9** se (vratio).

I reče Petru, "Petre!" A Petar se uplaši, jer, kako je on znao da je njemu ime Petar? Petar odgovori Spasitelju, "Kako to da me poznaješ, kad me zoveš imenom?" Lithargoel odgovori, "Želim te upitati, tko ti je dao im Petar?" On mu reče, "Isus Krist, sin živoga Boga. On mi je dao to ime." On odgovori i reče, "Taj sam! Prepoznaj me Petre." I on otpusti svoje ruho, kojim bijaše ogrnut - ono u koje se preodjenuo zbog nas - otkrivajući nam u istini tko je.

Padosmo ničice na zemlju pred njim, i stadosmo mu se klanjati. Bilo nas je jedanaest učenika. On je ispružio svoju ruku i pokazao nam da ustanemo. Ponizno smo s njime govorili, glava pognutih jer ga ne bjasmo vrijedni. Rekosmo mu, "Što poželiš, to ćemo učiniti. No, daj nam snage da uvijek možemo vršiti volju tvoju."

On im dade kutiju s melemima i torbu koja je bila u rukama mladog naučnika, i zapovjedi sljedeće **10**, "Vratite se u grad iz kojeg ste došli, koji se zove Naseobina. I ustrajte i dalje u tome da poučavate sve one koji su povjerovali u moje ime, budući da sam ja izdržao sve poteškoće vjere. Dat ću vam vašu nagradu. Sirotinji toga grada dajte što im treba za život, dok im ja ne dam ono što je bolje, ono što sam rekao da ću vam pokloniti."

Petar odgovori i reče, "Gospodine, poučio si nas da odbacimo svijet i sve što je u njemu, i zbog tebe smo ga se mi odrekli. Ono što nas (sad) brine jest kruh svagdašnji. Jer, gdje da nađemo to čime bismo se pobrinuli za sirotinju kako si nam zapovjedio?"

Gospodin odgovori i reče, "O, Petre, neophodno je da shvatiš parabolu koju sam ti rekao! Zar ne shvaćaš da moje ime, koje propovijedaš, nadilazi sva bogatstva, i da mudrost Božja nadilazi svo zlato, i srebro, i drago kamenje?"

I dade im torbu s lijekovima i reče, "Liječite sve bolesne u gradu, koji vjeruju **11** [u] moje ime." Petar se skanjivao da mu se opet obrati, i dade znak onome pored sebe, Ivanu, "Ti sad govori." Ivan odgovori i reče, "Gospodine, bojimo se pred tobom mnogo govoriti. No, ti si taj koji od nas traži da se bavimo ovom vještinom, a nitko od nas nije učio za liječnika. Kako ćemo onda znati liječiti tijela kao što si nam zapovjedio?"

On im odgovori, "Dobro zboriš, Ivane, jer ja znam da liječnici ova-ga svijeta liječe ono što pripada svijetu. Liječnici duše, međutim, liječe srce. Liječite prvo tijela, kako bi kroz stvarne moći liječenja njihovih tijela, bez ovozemaljskih lijekova, oni mogli vjerovati u vas, da isto tako posjedujete i moći izlječenja bolesti srca."

"S bogatašima iz tog grada, međutim, onima koji nisu smatrali shodnim ni da me pogledaju, onima koji se s ponosom naslađuju nad svojim bogatstvom, s takvima **12** ne večerajte u njihovim [kućama], niti im budite prijatelji, kako ne bi utjecali na vas. Jer, mnogi u crkvi pristrani su prema bogatima, budući da su i sami grešni, pa dopuštaju grijeh i drugima. No, sudite im pravično, kako bi se vaša djela slavila, i kako bi moje ime bilo slavljeno u crkvama." Učenici mu odgovoriše, "Da, doista, to je ono što nam priliči da činimo."

I padoše ničice na zemlju i pokloniše mu se. On im pokaže da ustanu, a potom ih napusti u miru.

Djela Petrova
i dvanaestorice apostola

GROM: SAVRŠENI UM (VI,2)

Uvod:

GEORGE W. MACRAE

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Tekst po svemu sudeći ima dva naslova: "Grom" nije sintaktički povezan sa "Savršenim umom" već je razdvojen dvotočkom. U tekstu o njemu nema spomena (osim ako se ne rekonstruira "[savršeni] um" na 18,9)

Sadržaj teksta *Grom: Savršeni um* jedinstven je u čitavoj knjižnici Nag Hammadi, i veoma je neobičan. Posrijedi je otkrivenje dano od ženske osobe koja, osim u naslovu, nije specificirana. Djelo ne posjeduje jasnu strukturalnu podjelu, nego je napisano u prvom licu, kombinirajući tri vrste izjava: objave u prvome licu jednine, upozorenja o nužnosti obraćanja pozornosti na govornika, prijekori upućeni onima koji ne slušaju i ne ljube itd. Najistaknutije obilježje teksta je da su samoobjave često anti-tetičke, pa čak i paradoksalne. Paralelizam oblika upućuje na to da su one izvorno bile dio himničke strukture.

Isti se žanr (diskurs otkrivenja) može pronaći u brojnim drugim izvorima. U djelu *O podrijetlu svijeta* (II,5) 114,7-15, nebeska Eva iznosi himničku samoobjavu, veoma sličnu onoj u *Gromu* (13,19-14,9), a tragovi iste građe, doduše ne u obliku samoobjave, pojavljuje se u sličnom kontekstu u *Hipostazi Arhonata* (II,4) 89,14-17. Značajno je da se taj odlomak iz Groma u djelu ne ponavlja, dok se mnoge druge samoobjave u *Gromu* pojavljuju nekoliko puta, ponekad u različitim oblicima. U nekim drugim tekstovima iz zbirke Nag Hammadi, kao primjerice u *Trimorfnoj Protenoji* (XIII,1), i podužem završetku *Ivanovog apokrif*a (II,1: 30,11-31,25), nalazimo primjere samoobjava u prvome licu jednine, no van antitetičkog konteksta. Postoje tri zanimljive paralele *Gromu*, po sadržaju ili/i stilu, van korpusa djela iz Nag Hammadija. Jedan je primjer poznata "Himna Kristova" iz *Djela Ivanovih* 94-96, u kojoj Krist pjeva o sebi u nizu antiteza i kontrasta, no bez uporabe formule "ja sam". Drugi je primjer odlomak iz mandejske Ginze R, Knjige VI, takozvane "Knjige Dinanuktove", za koju se općenito smatra daje jedan od starijih dijelova Ginze. U njoj duh Evat izgovara formulu koja sadrži antiteze slične, no ne i istovjetne, onima iz *Groma*: "Ja sam smrt, ja sam život. Ja sam tama, ja sam svjetlost. Ja sam zabluda, ja sam istina, itd." Treći je primjer niz odlomaka iz drevne indijske književnosti, u kojoj Božanstvo daje kontrastne ili kontradiktorne izjave bilo u prvom (Bhagavad-Gita IX, 16-19), ili drugom i trećem licu jednine (Atharva-Veda X, viii, 27-28; Svetasvatara Upanishad IV, 3). Ti primjeri uključuju kako osobne ("Ti si žena, ti si muškarac"), tako i neosobne kategorije ("Smrt sam i besmrtnost, ono što nije i ono što jest").

U pogledu religijskih tradicija zastupljenih u zbirci Nag Hammadi, *Grom* je teško klasificirati. On ne sadrži jasne kršćanske, židovske ili gnostičke naznake, te ne pretpostavlja niti jedan poseban gnostički mit. Postoje sličnosti u tonu i stilu sa mudrosnim himnama iz biblijske mudrosne književnosti, a samoobjave su slične aretološkim natpisima o Izidi. No, ako su višestruke izjave u tim djelima namijenjene isticanju univerzalnosti Izidine ili Božje mudrosti, možda su antitetičke izjave sadržane u *Gromu* način isticanja nezemaljske transcendencije otkrivaatelja.

(George W. MacRae)

Znanstvenici su često pretpostavljali da je *Grom* gnostički tekst, unatoč oprezu Georgea MacRea. U skladu s time, isticalo se da ženski lik valja shvatiti više kao spoj likova više i niže Sofije koje nalazimo u gnostičkoj literaturi. Pretpostavljalo se, isto tako, da je ženski lik Eva, kakvom je shvaćaju gnostički zapisi iz zbirke Nag Hammadi (vidi gore) i drugi tekstovi.

Uključimo li u razmatranje naslov teksta, ženski lik koji govori naziva se Grom (u grčkom je jeziku ta riječ ženskoga roda), lik koji se mora shvatiti u kontekstu naslova: Savršeni um. U grčkom mitu, hebrejskoj Bibliji, kao i u drugim izvorima, grom dolazi od najvišeg boga (Grci su ponekad Zeusa nazivali "Gromovnikom"). Grom je način na koji bog obznanjuje svoju prisutnost na zemlji. U ovom traktatu, Savršeni je um alegorija Groma, a odnosi se na prodiranje božanskoga u svijet (1,1-2). Razumijevanje Savršenog uma vezano je uz stoičku koncepciju kozmičke Pneume, aktivnoga, razumnoga elementa u svim stvarima, načinjenog od zraka i vatre. Smatralo se da taj element prožima sve podjele i dihotomije u ovome svijetu, te da je do određenog stupnja odgovoran za sve što se u svijetu događa. U svojoj manifestaciji kao razum, mogao je, isto tako, podučiti one koji slušaju o putu u istinski život. (O sličnoj ulozi Groma vidi 20,26-27; 21,20-32.) Ovaj traktat, međutim, nije stoički, budući da govori o moći iznad Savršenog uma (1,1). No, zbog svoje koncepcije o prisutnosti božanskoga u svim aspektima svijeta, on nije niti gnostički, što znači da i dalje odolijeva klasifikaciji.

(Douglas M. Parrot)

GROM: SAVRŠENI UM

(VI 13, 1-21,32)

Grom: Savršeni um

Ja poslana sam iz moći,

I došla sam k onima koji me promišljaju,

Pronašli su me oni koji za mnom tragaju.

Pogledajte me, vi koji me promišljate,

I vi što slušate, počujte.

Vi koji na me čekate, uzmite me k sebi.

I ne ispuštajte me iz vida.

I neka me vaš glas ne mrzi, niti nek uši vaše to čine.

Nemojte za me ne znati, nigdje, nikada. Budite na oprezu!

Nemojte za me ne znati.

Jer ja sam prva i posljednja.

Ja sam čašćena i obešćašćena.

Ja sam kurva i svetica.

Ja sam supruga i djevica.

Ja sam <majka> i kći.

Ja sam dio svoje majke.

Ja sam nerotkinja

I mnogi su sinovi njezini.

Ja sam ona čije je vjenčanje veličanstveno,

I ja sam ona koja nije uzela muža.

Ja sam primalja i ona koja ne rađa.

Ja sam utjeha svojih porođajnih boli.

Ja sam mladoženja i mlada,

I muž je moj onaj koji me začeo.

Ja sam majka svoga oca,

I sestra svoga muža,

A on je moj sin.

I robinja sam onoga koji me pripremio.

Vladarica **14** sam potomstvu svome.

No, on je taj koji [me začeo] prije vremena rođenja.

On će biti moj potomak,

I moja je moć od njega.

Ja sam potpora njegove moći u mladosti njegovoj,

[a] on je meni potpora u mojoj starosti.

I što je volja njegova, meni je stvarnost.

Ja sam neshvatljiva tišina

I ideja koje se prisjeća često.

Ja sam glas čiji je zvuk mnogostruk

I riječ koja se višestruko javlja.

Ja sam izraz svoga imena.

Zašto me ljubite vi koji me mrzite

I mrzite one koji me ljube?

Vi koji me poričete, priznajete me,
A vi koji me priznajete, poričete me.
Vi koji o meni govorite istinu, o meni lažete,
A vi koji ste o meni lagali, govorite istinu o meni.
Vi koji me znadete, ne poznajete me,
Oni koji me ne znaju, nek me upoznaju.

Jer, ja sam znanje i neznanje.
Ja sam sram i drskost.
Ja sam besramna; ja sam posramljena.
Ja sam snaga i ja sam strah.
Ja sam rat i mir.
Pripazite na me.
Ja sam ona koja je osramoćena, i uzvišena.

Pozornost svratite na moju **15** bijedu i moje bogatstvo.
Ne budite oholi prema meni kada me bace na ovu zemlju,
[i] naći ćete me u [onima koji] tek dolaze.
Ne tražite me na gnojštu
Ne odlazite ostavljajući me odbačenu,
I naći ćete me u kraljevstvima.
I ne tražite me kada sam izopćena i među onima koji su
obeščašćeni i odbačeni,
Ne ismijavajte me.
I ne odbacujte me među one koji su nasilno poklani.
Ali ja, ja sam suosjećajna i ja sam okrutna.

Budite na oprezu!
Ne mrzite moju poslušnost
I ne ljubite moju samokontrolu.
U mojoj me slabosti ne zaboravite,
I ne bojte se moje moći.
Jer, zašto prezirete moj strah
I proklinjete moj ponos?
No, ja sam ona koja postoji u svim strahovima
I snaga u drhtanju.
Ja sam ona koja je slaba,
I dobro mi je na ugodnome mjestu.
Ja sam nerazumna, i mudra.

Zašto me mrzite u svojim vijećanjima?

Bit ću tiha među onima koji su tihi,

I pojavit ću se, i govoriti. **16**

Zašto ste me zamrzili, Grci?

Zar zbog toga što sam barbar među barbarima?

Jer, ja sam mudrost Grka

I znanje barbara.

Ja sam sud Grka i barbara.

[Ja] sam ona čiji je odraz veličanstven u Egiptu

i ona koja nema odraza među barbarima.

Ja sam ona koju posvud mrze

I koju posvuda vole.

Ja sam ona koju zovu Život,

A vi ste pozvali Smrt.

Ja sam ona koju zovu Zakon,

A vi ste pozvali Bezakonje.

Ja sam ona koju ste progonili,

I ona koju ste uhvatili.

Ja sam ona koju ste raspršili,

A vi ste me sakupili.

Ja sam ona pred kojom bijaste posramljeni,

A prema meni vi ste besramni.

Ja sam ona koja ne svetkuje,

I ona čije su svetkovine brojne.

Ja, ja sam bezbožna,

I ona sam čiji je Bog velik.

Ja sam ona koju promišljate,

A vi ste me prezreli.

Ja sam neuka,

A oni od mene uče.

Ja sam ona koju ste prezreli,

A vi o meni razmišljate.

Ona sam od koje ste se sakrili,

I meni se vi otkrivajte.

I kad god se sakrijete,

Ja ću se otkriti. **17**

Jer, [kad god] se vi [otkrijete],

Ja [ću se sakriti] od vas.
Oni koji imaju [...] tome [...] nerazumno [...].

Uzmite me [... razumijevanja] iz patnje,
I uzmite me k sebi iz razumijevanja [i] patnje.
I uzmite me k sebi iz mjesta koja su neugledna i ruševna,
I otmite od onih koji su dobri, makar i u ružnoći.
Iz srama, uzmite me k sebi besramno;
I iz besramnosti i srama, izgrдите moje dijelove u sebi.
I priđite mi, vi koji me znate
I vi koji znate moje dijelove,
I postavite velike među mala prva stvorenja.
Dođite u djetinjstvo,
I ne prezirite ga što je maleno i nezatno.
I ne odbacujte veličinu u nekim dijelovima iz nezatnosti,
Jer nezatnosti se poznaju po veličinama.

Zbog čega me proklinjete i štujete?
Ranili ste me i imali ste milosti.
Ne odvajajte me od prvih **18** za koje ste [znali].
[I] ne izopćujte, [niti] se od ikoga okrećite
[...] okrenuti vas i [...] upoznati] ga nećete.
[...].
Što je moje [...]

Ja znam one koji su [prvi], a oni poslije njih mene [poznaju].

Alija sam um [...] i počinak [...].
Ja sam znanje propitkivanja o sebi,
I pronađeno onih koji za mnom tragaju,
I zapovijed onih koji za me pitaju,
I moć moći u svome znanju
O anđelima, koji na moj nalog bijahu poslani,
I o bogovima u njihovim dobima mojim savjetom,
I o duhovima svakog čovjeka koji sa mnom postoji,
I o ženama koje u meni prebivaju.
Ja sam ona koja je štovana i slavljena,
I koja je s gnušanjem prezrena.
Ja sam mir,
I rat je zbog mene došao.

I ja sam stranac i građanin.
Ja sam tvar i ona koja nema tvari.

Oni koji nisu sa mnom povezani, za me ne znaju,
A oni koji su u mojoj tvari, oni su koji me znaju.
Oni koji su mi blizu za me ne znaju,
A oni koji su od mene daleko, oni su
me upoznali.

Na dan kada sam **19** [vam] blizu,
[vi] ste [od mene] daleko,
[a] ja kad [sam daleko] od vas,
tada sam vam [blizu].

[Ja sam ...] unutar.

[Ja sam ...] od prirode.

Ja sam [...] stvaranja [duhova].

[...] zahtjev duša.

[Ja sam] kontrola i nekontrolirana.

Ja sam jedinstvo i rasap.

Ja sam trajnost, i ja sam nestajanje.

Ja sam ispod,

I k meni se oni uspinju..

Ja sam sud i razrješenje.

Ja, ja sam bezgrešna,

I korijen grijeha iz mene potječe.

Ja sam požuda u (vanjskoj) pojavnosti,

I u meni postoji unutrašnja samokontrola.

Ja sam slušanje koje je svakom dostupno,

I govor koji se ne može razumjeti.

Ja sam nijema i ne govorim,

I iznimna je raznovrsnost mojih riječi.

Čujte me u blagosti, i naučite o meni u grubosti.

Ja sam ona čiji se krik čuje,

I ja sam bačena na lice zemlje.

Ja pripremam kruh i svoj um iznutra.

Ja sam znanje o svom imenu.

Ja sam ona čiji se krik čuje,

I ja slušam. **20**

Ja se pojavljujem i [...] hodam u [...] znamen moje [...].
Ja sam [...] obrana [...].
Ja sam ona koja se zove Istina,
I opačina [...].

Slavite me [...] i šapućete protiv [mene].
Vi [koji] ste pobijeđeni,
Sudite onima (koji su vas pobijedili) prije nego oni
vama presude,
Jer, u vama postoje sud i pristranost.
Ako vas ovaj osudi, tko će vas osloboditi?
Ili, ako vas on oslobodi, tko će vas moći zadržati?
Jer, ono što je u vama ono je što je izvan vas,
A onaj koji vas izvana oblikuje
Isti je onaj koji vam je oblikovao nutrinu.
I što vidite izvan sebe,
Vidite u sebi;
To je vidljivo i to je vaše ruho.

Počujte me, vi koji slušate,
I učite iz mojih riječi, vi koji me znate.
Ja sam slušanje koje je svakom dostupno,
I govor koji se ne može razumjeti.
Ja sam ime zvuka
I zvuk imena.
Ja sam znak pisma
I znak podjele.

I ja [...].
[...] **21** svjetlost [...].
[...] koji slušate [...] vama
[...] velika moć.
I [...] neću pomaknuti ime.
[...] onome koji me stvorio.
I izgovorit ću njegovo ime.
Gledajte tada u njegove riječi
I sve zapise koji su dovršeni.
Svratite pozornost, vi koji slušate
I vi, anđeli, i vi koji ste poslani,

I vi duhovi koji ste ustali iz mrtvih.
Jer ja sam ona koja sama postoji,
I nemam nikoga tko bi meni sudio.

Jer, mnogo je lijepih oblika koji postoje u
Nebrojenim grijesima,
I razuzdanosti,
I sramotnim strastima,
I prolaznim zadovoljstvima,
 Za koje se (ljudi) drže sve dok se ne otrijezne
I ne odu do svojega počivališta.
I mene će ondje naći,
I živjet će,
I neće ponovo umrijeti.

KONAČNO UČENJE (VI,3)

Uvod:

GEORGE W. MACRAE

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Treći traktat u Kodeksu VI nema jasne veze ni s onima koji mu prethode, ni sa onima koji mu slijede. Riječ je o izrazito metaforičkom prikazu porijekla, stanja i konačne sudbine duše. Uzevši u obzir sadržaj djela, možemo ga smatrati kolekcijom ili zbirkom više objašnjenja o porijeklu duše, njezinom padu, i pobjedi nad materijalnim svijetom. U 25,26 dolazi do prekida, i pripovijest se vraća do Očevog svijeta, gdje je (kako se čini) i počela, i od 26,20 nadalje nekoliko je dijelova koji sadrže tvrdnje u prve lice množine. Štoviše, veliki broj proširenih metafora uspješno objašnjavaju isti fenomen, stanje duše u svijetu, iako se neke ključne metafore, poput onih o hrani, lijeku i bračnome odnosu, javljaju na različitim mjestima u djelu. Neke od tih metafora vrlo su uobičajene u književnosti rimsko-helenističkog razdoblja, kao što je primjerice mladoženja i život nalik atletskom natjecanju, dok su neke vrlo osebujne i gotovo bez premca u svojoj složenosti, poput one o ribaru i trgovcima tijelima.

Konačno učenje ne sadrži tipične gnostičke kozmogenske mitove - osim ako se na njih ne aludira u odlomcima koji su danas izgubljeni zbog nekih starijih praznina u tekstu - ali se čini da djelo pretpostavlja opće gnostičko, odnosno, antikozmičko, dualističko shvaćanje sudbine duše u materijalnom svijetu. Postoji niz paralela s ostatkom djela iz knjižnice Nag Hammadi, naročito sa *Evandjeljem po Filipu* (II,3), *Egzegezom duše* (II,6), *Silvanusovim učenjem* (VII,4) i hermetičkim traktatima iz Kodeksa VI, kao i sa *Corpusom Hermeticumom*. Međutim, ništa u *Konačnom učenju* ne upućuje na to da je riječ o hermetičkom djelu. Ono se izrazito razlikuje od djela *De anima* iz prvih stoljeća kršćanstva, bilo Tertulijanovih ili njegovih izvora, bilo Porfirijevih ili Jamblihovih, utoliko što je u potpunosti nefilozofsko po svom obliku i izričaju. Izuzev nekoliko izraza kao što su "evanđelisti", "slušanje propovijedi" i sličnih, nema ničeg izrazito kršćanskog u djelu, a ne postoji niti ikakvih naznaka oslanjanja na židovsku misao, kao u tolikim drugim traktatima iz Nag Hammadija.

Trag njegovog porijekla, iako prilično nesiguran, možda se može pronaći u recima 33,4-34,34, koji sadrže polemiku protiv nerazumnika, koji se razlikuju i od "nas" s kojima se autor identificira, i od pogana, za koje se bar, uzevši u obzir njihovo neznanje, može pronaći neko opravdanje. Pomislili bismo da je riječ o kršćaninu koji grdi židove zbog njihovog propusta da čuju poruku koja im je bila propovijedana, no ne postoji nikakvih jasnih aluzija bilo na kršćanska, bilo na židovska vjerovanja ili obrede. **Zbog naglašavanja zle naravi materijalnoga svijeta, nebeskoga porijekla**

duše, i spasonosne uloge otkrivenoga znanja, *Konačno učenje* se čini gnostičkim djelom. No, nedostaje mu nota samouvjerenosti i pouzdanja, gotovo oholosti, koja karakterizira mnoga neosporno gnostička djela. Duša je u neprestanoj opasnosti da poklekne pred "neprijateljem", ili pred varavom privlačnosti materijalnoga, i ona neprestano mora održavati budnost.

(George W. MacRae)

Od kad je George W. MacRae napisao ovaj tekst, poduzeti su brojni napori da se točnije odredi skupina odgovorna za nastanak traktata. Neki spore da su uistinu posrijedi gnostici, koji su gnostički mit u traktatu obradili samo u onolikoj mjeri koliko je bilo potrebno. Neki, pak, tvrde da se temeljna razlika između gnostika i tradicionalnih kršćana može vidjeti u 33,4-34,34, gdje se gnostički "tragači" suprotstavljaju "nerazumnim" kršćanima, koji su "pronašli" put, u sterilnoj varijanti religije slijepog vjerovanja. Drugi vjeruju da je traktat nastao među kršćanskim srednjim platonistima drugog stoljeća, pronalazeći u tekstu brojne odjeke novozavjetnih knjiga, te ukazujući na tipično srednjoplatonističku doktrinu dvije duše (duhovne i razumske). Sam tekst, međutim, ne potkrepljuje nijednu od ove dvije, u osnovi antitetičke, pozicije da bi se opravdalo napuštanje oprezne procjene koju je iznio MacRae.

(Douglas M. Parrott)

KONAČNO UČENJE

VI 22, 1-35,24

[...] na nebu [...] u njemu [...] svatko se ukazuje [...] skrivenim nebesima [...] ukazuje, i pojavio se [pred] nevidljivim, neizrecivim svjetovima. Iz ovih je došla nevidljiva duša pravednosti, srodnik, srodno tijelo i srodni duh. I kada silazi, i kada je u Pleromi, ona se od njih ne odvaja, već je oni vide, i ona vidi njih u nevidljivim svjetovima.

Njezin ju je mladoženja potajice uzeo. I prinio ju je njezinim ustima da je jede poput hrane, i nanio je riječ na njezine oči poput lijeka, kako bi umom svojim vidjela, i opazila svoj rod, i naučila o svome korijenu, i kako bi se mogla čvrsto primiti za granu s koje je isprva potekla, i kako bi mogla primiti što je njezino i odreći se [tvari].

[...] **23** on [je obitavao ...] imajući [...] sinove. Sinovi [...] istinski, oni koji iz njegova sjemena [potekoše], sinove od žene zovu "svojom braćom". Ovako je upravo i duhovna duša, nakon što je bačena u tijelo, postala bratom pohoti, i mržnji, i zavisti, i materijalnoj duši. Tijelo je, stoga, postalo iz žudnje, a žudnja je nastala iz materijalne tvari. Iz ovog je razloga duša postala njihovim bratom.

A postoje, opet, i oni drugi, bez moći koju bi naslijedili od muškoga, već koji nasljeđuju samo od svoje majke. Kad god, dakle, duša poželi naslijediti skupa sa tima drugima -jer, oni posjeduju ohole strasti, životna zadovoljstva, zavisti pune mržnje, taštinu, besmislice, optužbe **24** [...] za nju [... blud], on je odbacuje [i smješta] je u javnu kuću. Jer, [...] za nju [razvrat]. [Ostavila je] skromnost iza sebe. Jer, smrt i život pred svakoga su postavljene. I što god od toga dvoga on poželi, sam će izabrati.

Ona će potom zaglibiti u razvrat, i opijanje vinom. Jer, vino je razvratnik. I ona se zato ne sjeća svoje braće i svog oca, jer obmanjuju je užitak i slatki darovi.

Napustivši znanje, ona je zaglibila u zvjerstvo. Jer, bezumna osoba je kao zvijer, ne znajući što priliči, a što ne priliči govoriti. No, brižan sin, s druge strane, baštini od svog oca sa zadovoljstvom, a otac se njegov raduje zbog njega, jer, zbog njega mu svi iskazuju poštovanje, budući da on nastoji udvostručiti ono što je primio. Stranci [...].

[...] **25** da se izmiješa sa [...]. Ako misao požude ude u kreposnog čovjeka, on je [već] postao onečišćen. A proždrljivost se njihova ne može miješati sa umjerenošću. Jer, ako se sječka izmiješa sa pšenicom, nije sječka ta koja je onečišćena, već pšenica. I zato što su izmiješane, nitko neće htjeti kupiti njezinu pšenicu, budući da je onečišćena. I nago-varat će je, "Daj nam ovu sječku!", vidjevši pšenicu umiješanu u njoj, sve dok je ne dobiju i bace sa svom ostalom sječkom, i ta se sječka potom miješa sa drugom stvari. No, čisto sjeme drži se u skladištima koja su sigurna. Ovo smo, dakle, rekli.

Prije nego što je išta nastalo, Otac je sam postojao, prije nego što su se svjetovi nebeski pojavili, i svijet ovozemaljski, i kraljevstvo, i kneževina, i vlast, i sile. **26** [...] pojavilo [...] i [.... I] ništa nije nastalo bez njegove volje.

On je, dakle, Otac, poželjevši otkriti svoje [bogatstvo] i svoju slavu, iznjedrio ovu veliku borbu na ovaj svijet, poželjevši stvoriti borce, i poželjevši da svi oni koji se bore ostave iza sebe stvari koje su nastale, i da ih prezru uzvišenim, neshvatljivim znanjem, i pohrle do onoga koji postoji. / dakle, bilo mu je dosadno, ko' što rekoh .. - p.p. /

A (što se) onih koji se s nama bore tiče, onih koji su nam protivnici što se s nama bore, **mi ćemo pobijediti njihovo neznanje svojim zna-**

njem, budući da smo mi već spoznali Nedokučivoga iz kojeg smo potekli. Mi nemamo ništa u ovome svijetu, kako nas vladar svijeta, koji je nastao, ne bi mogao zadržati u svjetovima nebeskim, onima u kojima postoji sveopća smrt, okružena pojedinačnim **27** [...] svjetovnim. Isto tako, [mi smo] osjetili stid zbog svjetova, iako ne pokazujemo za njih zanimanje kada nam čine [zlo]. I ne obraćamo na njih pozornost kada nas proklinju. I kada nas posramljuju, mi ih gledamo, i ne odgovaramo.

Jer, oni čine to što čine, no mi idemo u gladi (i) žeđi, pogleda uprtog u naše prebivalište, u mjesto u koje pogled upiru i svijest naša i ono što nas vodi, i ne primamo se za stvari koje su nastale, već se odmičemo od njih. Naša srca su u onome što postoji, iako smo bolesni, (i) slabi, (i) u boli. No, velika je snaga skrivena u nama.

Naša je duša doista slaba, zbog toga što prebiva u kući bijede, dok joj tvar zadaje udarce po očima, sa željom da je učini slijepom. Iz ovog razloga ona slijedi riječ i nanosi je na svoje oči poput lijeka, <otvarajući> ih, i odbacujući **28** [...] misao o [...] sljepoći u [...] nakon toga, kada je ova opet u neznanju, ona je u potpunosti [zatamnjena] i materijalna. Zbog toga duša [...] riječ svakog sata, da je nanese na oči poput lijeka, kako bi mogla vidjeti, i kako bi svjetlost mogla zaslijepiti neprijateljske sile koje se s njome bore, i kako bi ih mogla oslijepiti svjetlošću svojom, i okružiti ih njezinom prisutnošću, i učiniti da padnu od nesanice, kako bi nastupila srčano, svom svojom snagom, i žezlom svojim.

I dok je neprijatelji posramljeno gledaju, ona hrli gore u svoju riznicu - koja je u njezinom umu - u svoje sigurno skladište, jer, ništa od onoga što je nastalo nije je ugrabilo, niti je primila stranca u svoj dom. Mnogi se njeni rođeni bore protiv nje dan i noć, ne počivajući **29** ni danju ni noću, budući da su robovi pohote svoje.

Iz ovog razloga mi ne spavamo, niti zaboravljamo da su mreže potajno raširene, i da čekaju da nas uhvate. Jer, ako se uhvatimo u mrežu, ona nas uisava u svoja usta, dok voda preko nas teče i udara nas u lice. I bit ćemo povučeni u mrežu, i nećemo se moći iz nje izvući, jer vode su visoko iznad naših glava, i teku odozgo nadolje, uranjajući naša srca u duboki kal. I nećemo se moći iz njih osloboditi. Ljudožderi će nas se dočepati, i proždrijeti nas, radujući se poput ribara koji baca svoju udicu u more. On u more baca svaku vrst hrane, jer svaka riba ima svoju hranu. I osjetivši miris hrane, riba ga slijedi. No, kada proguta hranu, udica u

njoj sakrivena kači se na nju i izvlači je silom iz dubokih voda. Nijedan čovjek ne može uhvatiti ribu iz dubokih voda, **30** već jedino zamka koju ribar postavlja. Lukavo je namamivši hranom, on izvlači ribu na udici.

Na isti ovaj način i mi postojimo na ovome svijetu, poput ribe. Neprijatelj nas uhodi, vrebajući poput ribara sa željom da nas ugrabi, radujući se što će nas progutati. I on [postavlja] raznovrsnu hranu ispred naših očiju, (stvari) koje pripadaju ovome svijetu. On želi da poželimo nešto od toga, i da okusimo samo malo, kako bi nas ščepao prikrivenim otrovom, izvukao nas iz slobode i bacio u ropstvo. Jer, kad god nas on uhvati jednom hranom, <mi> nužno poželimo i ostalu. Ta hrana naposljetku postaje hrana smrti.

Ovo je hrana koju đavao postavlja vrebajući na nas. Prvo, on ubrizgava bol u vaša srca dok ne osjetite u njima bol zbog malih stvari u ovome životu, i on <vas> tad grabi svojim otrovima. Nakon toga (on ubrizgava) želju za tunikom kojom biste se **31** dičili, i ljubav za novcem, ponos, taštinu, zavist koja rađa novu zavist, ljepotu tijela, lažljivost. Najveće među ovima su neukost i lagodnost.

Sve ovo neprijatelj čini zamamnim i prostire pred tijelom, želeći da s jednom od ovih privuče um duše i potpuno je zasljepi, poput udice koja ju u neznanju vuče, obmanjujući je dok ne uvidi zlo, i ona nosi plodove tvari, i samu sebe kalja, hrleći ka svemu za čime žudi, pohlepno, dok je tjelesna zadovoljstva vuku u neukost.

No duša - ona koja je ovo okusila - shvatila je da su slatke strasti prolazne. Naučila je što je zlo: udaljila se od toga i promijenila svoje držanje. Nakon toga ona prezire ovaj život zbog njegove prolaznosti. I traži hranu koja će je uvesti u život, **32** i ostavlja iza sebe varljivu hranu. I uči o svojem svjetlu, i svlači sa sebe ovaj svijet, dok je njezino istinsko ruho iznutra zaodijeva. Njezina je svadbena halja na nju položena u ljepoti uma, a ne u ponosu tijela. I ona uči o vlastitoj dubini, i hrli u svoj tor, dok njezin pastir stoji kraj vrata. I za svu sramotu i prijezir koji je primila u ovome svijetu, ona prima deset tisuća puta toliko milosti i slave.

Dala je svoje tijelo onima koji su joj ga njoj dali, i oni su se posramili, a trgovci tijelima sjeli su i zaplakali, budući da više ne mogu trgovati s tim tijelom, a osim njega nemaju nikakve (druge) robe. Mnogo su truda uložili dok nisu oblikovali tijelo ove duše, sa željom da zadaju udarac nevidljivoj duši. I posramili su se zbog svog djela; pretrpjeli su

gubitak onoga u što su uložili velik trud. Nisu shvatili da ona posjeduje nevidljivo duhovno tijelo, i mislili su, "Mi smo njezini pastiri koji je hrane". No, nisu shvatili da ona poznaje 33 drugi put, koji je njima skriven. Ovome ju je njezin istinski pastir poučio.

No oni - koji su neuki - ne traže Boga. Oni ne pitaju o svojemu prebivalištu, koje postoji u pokoju, već žive kao zvijeri. Oni su opakiji od pogana, jer se, prije svega, ne pitaju o Bogu, a njihovo ih tvrdo srce vuče nadalje u okrutnost. Štoviše, ako nađu nekoga tko pita o svom spase-nju, njihovo tvrdo srce smišljat će kako da naudi tom čovjeku. I ako on ne prestane propitkivati, oni ga u svojoj okrutnosti ubijaju, misleći da su za se učinili dobro djelo.

Oni su uistinu đavolji sinovi! Jer, čak i pogani daju milostinju, i zna-ju da Bog koji je na nebesima postoji, Otac univerzuma, uzvišen nad njihovim idolima kojima se klanjaju. No, oni nisu čuli riječ, da bi im va-ljalo pitati o putevima njegovim. Nerazuman čovjek, stoga, čuje zov, no ne zna ništa o mjestu u koje ga se zove. I nije pitao prilikom propovijedi, "Gdje je hram u koji bih pošao da se poklonim svojoj nadi?"

Što se njegove nerazumnosti tiče, on je gori od pogana, jer poganin znade kojim putem da pođe do svog hrama od kamena, koji će nestati, i on obožava svog idola, i srce je njegovo ka njemu upravljeno, jer on je njegova nada. No, ovome nerazumnome čovjeku riječ je bila propo-vijedana, učeći ga, "Traži i pitaj o putevima kojima ti je poći, jer ništa drugo toliko dobro ne postoji." Posljedica toga je da tvrdoća srca zada-je udarac njegovom umu, zajedno sa silom neznanja i demonom zablud-e. Oni ne dopuštaju umu njegovom da se uzdigne, budući da se izmo-riio tražeći načina da nauči o svojoj nadi.

No, razumska duša, koja se (isto) izmorila u potrazi - ona je naučila o Bogu. Težak je trud uložila ispitkujući, izdržala je napore tijela, i no-ge svoje izmorila slijedeći evanđeliste, učeći o Nedokučivome. Ona je pronašla svoj uzlaz. Počinula je u onome koji počiva. Povukla se u brač-nu odaju. Jela je s trpeze za kojom je čeznula. Besmrtnu je hranu kušala. Našla je ono za čime je tragala. Otpočinula je nakon sveg truda, i svjet-lost koja na nju sija više ne gasne. Njoj pripada slava, i moć, i otkriven-je za sve vijekove vjekova. Amen.

POJAM NAŠE VELIKE MOĆI (VI,4)

Uvod:

FRANCIS E. WILLIAMS

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Pojam Naše Velike Moći kršćansko je gnostička "povijest spasenja". Počevši s postankom, ona bilježi djelovanje Božje pravde i milosti u sukobu dobra i zla, i završava s konačnim blaženstvom. Traktat je, neobičajeno za gnostička djela, "apokaliptičan", odnosno kulminira u dramatičnom opisu svršetka svijeta. Ipak, neke tipične gnostičke značajke i ovdje su prisutne, kao na primjer karakteristično gnostički otklon od vjerovanja u sveopće uskrsnuće, te vjerovanje u nemogućnost spasenja bilo čega materijalnog.

"Naša velika moć" iz djela jest vrhovni Bog. On je transcendentan i "iznad svih sila" - uključujući i starozavjetnog Boga, "Oca tjelesnosti". On se, međutim, ipak upliće u tijek povijesti; on je taj koji gradi korablju i spašava Nou od potopa.

Već se u prvih nekoliko redaka traktata jasno daje do znanja da čovjekovo spasenje ovisi isključivo o poznavanju naše velike moći. Budući da je naslov vjerojatno preuzet iz prvoga retka, može ga se shvatiti kao "razumijevanje naše velike moći", ili čak "**znanje** o našoj velikoj moći".

Na način karakterističan za apokalipsu, traktat cijelu povijest dijeli u tri "eona". Prvi, "eon tjelesnosti" završava s potopom. U drugome, "psihičkom eonu" pojavljuje se objavitelj. Posrijedi je, očito, novozavjetni Krist, iako autor djela izbjegava to ime, kao što izbjegava i eksplicitno spomenuti da je objavitelj razapet.

Drugi eon završava ratom između zlih anđeoskih vladara - "Arhonata" - pojavom lika antikrista, i nestankom svijeta u plamenu. Iako vatra proždire tvar, ona pročišćava duše; zajedno sa "svecima", pročišćene duše žive zauvijek u "neuništivom eonu" velike moći.

Iako je na prvi pogled poruka traktata jasna, u pojedinostima je on počesto zagonetan. Neki likovi poznati iz ostatka gnostičke teologije - kao što je, primjerice, "Majka" - spominju se tek uzgred, i ne igraju nikakvu značajniju ulogu u pripovijesti. Neki se događaji ponavljaju, ili se javljaju na neočekivanim mjestima - tako se, na primjer, može shvatiti da je vatra dvaput uništila svijet. Prijelazi između pojedinih epizoda neočekivani su i nagli; isto kao i promjene u licu zamjenice, glagolskom licu i glagolskom vremenu. Na nekim je dijelovima, kao posljedica toga, tekst jedva razumljiv.

Neki se problemi jednostavno mogu riješiti pažljivim iščitavanjem, budući da je, prema novim tumačenjima, traktat jedna, samodostatna cjelina. Drugi istraživači, me-

đutim, drže da je tekst pretrpio i više od jedne redakture, ili da su mu, u najbolju ruku, pridodane brojne bilješke. U svakom bi slučaju valjalo razjasniti je li se u nekim dijelovima djelo nadograđuje na izvornu, židovsku apokalipsu.

I sam jezik traktata, mješavina sahiđičkog i subakmimičkog dijalekta koptskog, zahtijeva objašnjenje. Moguće je daje pisar koji je govorio sahiđički jednostavno pokušao prevesti subakmimički spis na svoj vlastiti dijalekt. Neki, međutim, smatraju da je jezik traktata "proto-sahiđički", starija varijanta koptskoga jezika od, primjerice, sahiđičkog Novog zavjeta.

Pitanja o datumu i mjestu nastanka traktata isprepliću se sa pitanjima o jeziku na kojem je sastavljen i njegovoj literarnoj pozadini. Ako se ispostavi daje jezik proto-sahiđički, tad je datum nastanka traktata vjerojatno raniji. U tekstu se, međutim, jasno spominje anomejska hereza; tko je sklon vjerovati da taj navod potječe od izvornog autora, da, drugim riječima, nije naknadno dodan, djelo će smjestiti u četvrto stoljeće n. e.

Slične dvojbe poprilično otežavaju točno određenje porijekla teksta. Ako tvrdnja da se "Riječ pojavila prvo na istoku" potječe od izvornog autora, moguće je da je mjesto nastanka djela negdje u Maloj Aziji. Ako su, pak, navedene riječi naknadno dodane, manje je razloga da ovu pretpostavku držimo mogućom.

POJAM NAŠE VELIKE MOĆI

36, 1-48, 15

Moć Razumijevanja

Pojma (ili: Misli) Naše Velike Moći

Onaj tko spozna našu veliku moć postat će nevidljiv, i vatra ga neće moći proždrijeti. No, ona (vatra) pročistit će i uništiti sve što posjedujete. Svatko onaj u kojem se moj lik pojavi bit će spašen, od dobi od sedam dana do stotinu i dvadeset godina. (Oni) koje sam naveo da sakupe sve što je palo, - sve spise o našoj velikoj Moći, kako bi ona (Moć) mogla upisati tvoje ime u naše veliko svjetlo - i da bi njihova djela i misli njihove mogle biti zaključene, kako bi bile pročišćene i raspršene, i uništene, i sakupljene na mjestu u kojem nitko ne vidi. No, vi ćete me vidjeti, i vi ćete pripremiti svoja prebivališta u našoj velikoj Moći.

Spoznajte kako je ono što je otišlo nastalo, kako biste znali na koji način razabrati ono što živi da postane: kakve je pojavnosti taj eon, ili **37** kakve je vrste, ili kako [će] nastati. [Zašto] ne pitate kakva ćete vrsta postati, (ili) bolje, kako ste nastali?

Razaberite kakve je veličine voda, da je ona neizmjerena i neshvatljiva, i u svome početku kao i na kraju. Ona podržava zemlju; ona se diže u zrak gdje su bogovi i anđeli. No, u onome koji je uzvišen iznad svih ovih postoji strah i svjetlost, i u njemu su moji spisi otkriveni. Dao sam ih kao pomoć stvaranju tjelesnih stvari, jer nemoguće je ikome stajati bez Njega, niti je moguće eonu da bez njega živi. On je taj koji posjeduje ono što je u njemu, razabirući (ga) u čistoći.

Pogledajte potom Duh, i spoznajte gdje on jest. On je sebe dao ljudima, kako bi mogli primiti od njega život svaki dan, budući da on život svoj ima u sebi; on ga daje svima.

Tama, skupa sa Hadom, uzela je vatru. I ona (tama) otpustit će iz sebe ono što je moje. Njezine oči nisu mogle podnijeti moju svjetlost. Nakon što su se duhovi i vode razmaknuli, **38** nastalo je ono što je ostalo: čitav eon stvaranja, i njihove <moći>. Vatra je iz njih proizašla, i Moć je došla usred moći. I moći su poželjele vidjeti moj lik. I duša je postala kopija njega (mog lika).

Ovo je djelo koje je nastalo. Pogledajte kako ono, prije nego će nastati, ne vidi, jer je eon tjelesnosti nastao u velikim tijelima. I određeni su im dugi dani stvaranja. Kada su sami sebe onečistili i ušli u tijelo, otac tijela, voda, osvetio se. Uvidio je da je Noa pobožan (i) vrijedan - a otac tjelesnosti je taj koji drži anđele u pokornosti. I on (Noa) propovijedao je pobožnost stotinu i dvadeset godina, i nitko ga nije slušao. Načinio je drvenu korablju, i koga je pronašao, ušao je u nju. I dogodi se Potop. **39** I Noa se tako spasi sa sinovima svojim. Jer, da čovjeku nije bilo namijenjeno ući u korablju, vode potopa ne bi ni došle. Nam njegov i namjera, na ovaj je način bila spasiti bogove, anđele i sile, uzvišenost sviju njih, i hranu, i način života. I on ih izvede iz eona (i) othrani na trajnim mjestima. I pokrenu se osuda tijela. Samo se djelo Moći othralo.

Slijedi psihički eon. On je malen, i izmiješan s tijelima, jer, začet će u duši (i) tako (je) oskrvnuti. Prvo oskrvnuće stvaranja iznašlo je snagu. I začelo je svakojako djelo: mnoga djela gnjeva, bijesa, zavisti, zlobe, mržnje, klevete, prijezira i rata, laži i zlih savjeta, tuge i užitka, niskosti i oskrvnuća, patvorenosti i bolesti, zlih osuda onih koji ih donose jer tako žele.

Pa ipak, vi spavate, **40** snivajući snove. Probudite se i vratite, kušajte i jedite istinsku hranu! Proširite riječ i vodu života! Okanite se zlih žudnji i pohote, i (učenja) anomenaca, zlih krivovjerja koje nemaju utemeljenja.

Majka vatre bila je jalova. I nadvila je vatru nad dušu i zemlju, i spalila sva prebivališta koja su u njoj. I njezin pastir iščeznu. Kad vatra, štoviše, ne nađe (ništa drugo) da spali, ona samu sebe uništava. I ako ona (vatra?) postane bestjelesna, bez tijela, ona će paliti tvar dok sve ne pročisti, - i svu opakost. Jer, kada ne nađe ništa drugo da spali, okrenut će se protiv same sebe, da se uništi.

I tada, u tom eonu koji je psihički, nastat će čovjek koji poznaje veliku Moć. On će (me) primiti, i spoznati. I majčino će mlijeko piti. I govorit će u parabolama; objavit će eon koji dolazi, **41** kao što je i govorio u prvome tjelesnom eonu kao Noa. Što se riječi njegovih tiče, riječi koje je izrekao, on je govorio u svima njima, u sedamdeset i dva jezika. I riječima je svojim otvorio vrata nebesa. I posramio je vladare Hada; uskrsnuo je mrtve, i uništio njegovo kraljevstvo.

Nasta velika uznemirenost, i arhonti upraviše svoj gnjev protiv njege, sa željom da ga predaju vladaru Hada. I prepoznaše tad jednoga od njegovih sljedbenika. Vatra preuze njegovu (Judinu) dušu. On ga je predao, budući da ga nije poznavao. I oni ga se dočepaše. Sami su sebe osudili, i predali ga vladaru Hada. Predali su ga Sasabeku za devet brončanih novčića. I on se pripremio da pođe dolje, i posrami ih. Vladar Hada ga potom uze. **42** I spozna da priroda njegovog tijela ne može biti uhvaćena da bi ga se pokazalo arhontima. I on reče, "Tko je ovo? Što je to? Njegova je riječ poništila zakone eona. On je iz Logosa moći života." I on je pobijedio moć arhonata, i oni svojim djelovanjem nisu bili kadra njime zagospodariti.

I arhonti stadoše tragati za onime što je prošlo. Nisu znali da je to znak njihovog raspada, i (da) se eon mijenja. Sunce je zašlo usred dana; dan postade noć. I zli se duhovi uznemiriše. Nakon ovoga, on će uzaći, i pojavit će se znak eona koji dolazi. Eoni će se rastočiti.

A oni koji znaju sve ovo što je s njima raspravljano, biti će blagoslovljeni. I oni će to otkriti, i biti blagoslovljeni, jer, spoznat će istinu. Vi ste našli pokoj u nebesima.

Mnogi će ga slijediti, i propovijedati u mjestima gdje su rođeni. **43** Svuda će ići; i zapisivat će njegove riječi po <svom> nahodađu.

Evo, eoni su prošli. Kakve je veličine voda eona koji nestade? Kakve su veličine eoni? Kako će se ljudi pripremiti, i kako će se ustoličiti, i kako će postati neuništivi eoni?

No, najprije, nakon ove propovijedi - on je taj koji objavljuje drugi eon, kao i prvi. I prvi je eon vremenom nestao. On je stvorio prvi eon i bio u njemu dok ovaj nije iščezao, nakon što je propovijedao stotinu i dvadeset godina. To je savršeni broj koji je visoko uzvišen. Granicu zapada on je opustošio, i uništio je istok.

Potom sjeme tvoje, i onih koji žele slijediti naš uzvišen Logos i njegovu objavu -. I bijes arhonata je izgarao. Bili su posramljeni zbog svoje propasti, bjesnili su, i bili su gnjevni na život. <Nestajali> su gradovi; rušile se planine. I arhont je, skupa sa **44** arhontima zapadnih predjela, došao na istok, do mjesta gdje se Logos prvi put pojavio. Zemlja je zadrhtala, i gradovi su se potresli. Ptice su jele, i bile ispunjene svojim mrtvima. Zemlja je žalovala skupa sa naseljenim svijetom; oni postadoše pusti.

I kada je došao kraj vremena, opakost je ustala u svoj svojoj snazi, sve do konačnog kraja Logosa. I ustade arhont zapadnih predjela, i sa istoka on će vršiti svoj naum, i poučavati ljude svojoj opakosti. On želi potpuno uništiti sav nauk, riječi mudrosti, jer ljubi lažnu mudrost. Narsnuo je na staro, sa željom da uvede opakost i uzvisi svoj položaj. Nije u tome uspio, jer ruho mu bijaše previše ukaljano. Ispuni ga tad gnjev. Pojavio se, i poželio uzići do tog mjesta.

Vrijeme se stalo približavati svome kraju. Promijenila se vladavina njegova. I došao je čas kada je dijete poodraslo. I kada je stasalo, **45** arhonti poslaše oponašatelja do tog čovjeka kako bi spoznali našu veliku Moć. Iščekivali su znak od njega, i on im posla veliki znak. Vladao je cijelom zemljom i svima onima koji su pod kapom nebeskom. Prijestolje svoje postavio je na kraju zemlje, jer "ja ću te <učiniti> bogom ovoga svijeta." On će izvesti velika čuda. Oni će se tad od mene okrenuti, i krenuti krivim putem.

Ljudi koji će ga slijediti (oponašatelja) uvest će obrezivanje. I on će osuditi one koji nisu obrezani, koji su (istinski) narod. Jer, mnoge je propovjednike prethodno bio poslao da za njega propovijedaju.

Kada mu istekne vrijeme kraljevanja zemaljskog, nastupit će pročišćavanje duša, jer je opakost od vas snažnija. Sve moći mora zadrhtat će i ona će se isušiti. Svod neće više kišiti rosom. Potoci će presušiti. Rijeke neće više teći **46** do svojih izvora. I nestat će vode iz svih potoka na zemlji. Isušene će se dubine rastvoriti. Zvijezde će narasti, i sunce će se ugasiti.

Ja ću napustiti ovu zemlju sa svima koji me spoznaju. I oni će ući u neizmjernu svjetlost, (gdje) nitko nije od tijela, i gdje ih pohota prvog ne može obuzeti. Oni će biti nesputani (i) sveti, jer ništa ih neće vući nadolje. Ja sam ću ih štititi, budući da su zaodjenuti svetim ruhom, koje ne dotiče ni vatra, ni tama, ni vjetar, ni vrijeme, niti ih primorava da sklope oči.

On će tada doći kako bi ih sve uništio. I oni će biti kažnjeni dok ne postanu čisti. Razdoblje, koje im je dodijeljeno u moći i koje je za njih određeno, trajat će tisuću četiristo i šezdeset godina. Kada ih vatra sve proguta, i kada ne nađe ništa drugo što bi mogla proždrijeti, ona će sama od sebe nestati. Tada će [...] biti dovršeno **47** [...] [druga] moć [...] milost će doći [...] kroz mudrost [...] I svodovi će tad [pasti] dolje u dubine. Sinovi tvari će nestati; i prestat će, time, postojati.

Duše će se tad pojaviti, one koje su svete kroz svjetlost Moći, koja je uzvišena nad svim silama, neizmijerna, sveopća, ja i svi oni koji me znaju. I oni će biti u eonu krasote eona suda, budući da već jesu u mudrosti, i da im je dodijeljena slava koja je neshvatljivo jedinstvo; i oni ga vide voljom njegovom, koja je u njima. I svi su oni postali poput odraza u njegovoj svjetlosti. Svi su zasjali, i našli pokoj u njegovome pokoj.

I on će otpustiti duše koje su kažnjene, i one će tad biti u čistoći. I ugledat će svece i zavapiti, "Smiluj nam se, o Moći koja si iznad svih moći." Jer **48** [...] i stablo opačine koje postoji [...] na njega svoje oči. [I oni] ga ne traže, jer ne traže niti nas, niti nam vjeruju, već su djelovali u skladu sa stvaranjem arhonata i drugih vladara. No, mi smo sve činili u skladu s rođenjem tijela, u stvaranju arhonata, koji jest zakon. I nastali smo u nepromjenjivom eonu.

PLATON, DRŽAVA 588A-589B (VI,5)

Uvod:

HOWARD M. JACKSON

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Traktat VI,5 koptska je verzija dijela (588A-589B, a ne, kao ranije, 588B) Sokratove parabole u devetoj knjizi Platonove *Države*, u kojoj se ljudska duša uspoređuje sa trihotomnim hibridom različitih sila: hibridom koji se sastoji od zvijeri sa mnogo glava, koja predstavlja prizemne strasti; lava, koji predstavlja plemenitiju strast, hrabrost; i čovjeka, koji predstavlja onaj krajnji element, razum. Ekscerptiranje parabole u zasebno djelo, možda izvorno za potrebe kakve filozofske antologije, može se objasniti njezinom velikom popularnošću među kasnoantičkim autorima, prije svega neoplatonistima koji iz nje često navode ili se na nju pozivaju. Nešto je teže bilo procijeniti u kolikoj se mjeri koptska verzija razlikuje od grčkoga originala. Da su posrijedi značajne razlike od onoga što je Platon zapisao, dokazuje činjenica da prvi urednici ovoga traktata (1971. godine) nisu ni prepoznali ovo djelo kao njegovo. Razilaženje se pokušalo objasniti na dva načina. Prvo je objašnjenje da je riječ o slabom prijevodu (Schenke, koji je prvi, 1974. godine, prepoznao traktat kao Platonov, te Brashler). Drugo je objašnjenje da je posrijedi gnostička redakтура grčkoga originala, redigirana verzija koja je kasnije prevedena na koptski (Orlandi). Naravno da ova objašnjenja nisu međusobno isključiva, i da je istina možda negdje u sredini (Jackson i Painchaud). Dodatni je element zacijelo i nemogućnost koptskog jezika da izrazi složenost i finese Platonova stila. Nema jednoznačnog odgovora na pitanje tko je bio gnostički redaktor, budući da su mnoge kasnoantičke skupine koje su negirale pojavni svijet i bile sklone askezi štovale Platona i koristile zajedničku terminologiju. Možda su u pitanju hermetici, budući da nekoliko hermetičkih traktata (VI,6,7,8) slijedi iza ovoga, a to bi značilo da su tekstovi VI,5-8 do koptskoga prevoditelja možda došli u grupi. S druge strane, gnostički tekstovi prethode tekstu VI,5, a opetovane aluzije na, primjerice, "lik" i reference u 50,24-33 na slabosti čovjeka (ili [prvobitnog] Čovjeka) u pogledu likova zle zvijeri i lava, i njegovog prvotnog pada u njihove ralje, skupa sa uputom da odbaci i zgazi likove, sugeriraju tipično gnostički okvir, točnije, manihejski.

"Budući da smo dospjeli do ove točke u raspravi, prisjetimo se još jednom prvih stvari koje su nam rečene. Vidjet ćemo da on kaže, 'Do-bar je onaj kojem je u potpunosti učinjena nepravda. I pravo je da se on slavi.' Nije li mu tako prigovarano?"

"To je svakako pravi način!"

I ja rekoh, "Govorili smo, dakle, budući da je on rekao da i onaj tko čini nepravdu i onaj tko čini pravdu imaju moć."

"Kako?"

"Rekao je, 'Lik koji nema oblička razumnost je duše', tako da onaj tko ovo kaže **49** razumije. On [...] ili ne? Mi [...] je za me. No svi [...] koji im rekoše [...] vladar, ti su postali prirodna stvorenja - čak i Hime-ra i Kerber, i svi ostali ranije spomenuti. Svi su oni sišli i odbacili oblike i lik. I svi su oni postali jedan lik. Rečeno je, 'Radi!' Jedan je lik postao lik složene zvijeri sa mnogo glava. Ponekad je to, štoviše, lik divlje zvijeri. Tada je on sposoban odbaciti prvi lik. I svi ti grubi i teški oblici emaniraju iz nje uz veliki napor, jer, uobličuju se uz oholost. Isto tako, svi ostali koji su im nalik uzimaju oblik kroz riječ. Jer, to je sad jedan lik. Lik lava jedna je stvar, a lik čovjeka druga. **50** [...] jedan [...] jest [...] od [...] pridružuje. A ovaj [...] mnogo složeniji [od prvog]. I drugi [je malen].

"Uobličenje."

"Pridruži, dakle, jedan uz drugi, i stvori iz njih jedan -jer, postoje tri - kako bi rasli skupa, i da su svi u jednom liku izvan lika čovjeka, poput onoga koji nije sposoban vidjeti stvari koje su unutar njega. On vidi samo ono što je izvanjsko. I očito je u kojem je stvorenju njegov lik, i da je on uobličen u ljudskom liku.

"Govorio sam s onim koji je rekao da nema koristi od toga da se čovjeku čini nepravda. Onaj tko čini nepravdu od toga uistinu nema nikakve koristi, ni blagodati. No, korisno mu je sljedeće: da odbaci svaki lik zle zvijeri i izgazi ga likom lava. No, čovjek je slab u tom pogledu. I sve što čini slabo je. Kao posljedica toga, on biva odvučen na mjesto gdje s njima provodi vrijeme. **51** [...] I on [...] njemu u [...]. On tako postiže

[...] neprijateljstvo [...]. I u borbi, oni jedno drugo proždiru. Da, tako je on govorio svakom onom koji hvali djelo nepravde."

"Znači li to da nema koristi za onoga koji govori pravično?"

"I ako čini te stvari i govori u njima, one se čvrsto drže u čovjeku. Naročito zbog toga on nastoji skrbiti se za njih, i hraniti ih kao što poljodjelac svaki dan hrani svoje povrće. No divlje zvijeri sprečavaju njihov rast."

RASPRAVA O OSMOM I DEVETOM (VI,6)

Uvod:

DOUGLAS M. PARROTT

Iako mu je naslov izgubljen, ovaj je traktat identificiran kao hermetički zbog upotrebe imena Trismegistus i Hermes, te velike sličnosti sa već poznatim hermetičkim traktatima. Naslov je izvučen iz samoga djela, iz fraze koja se pojavljuje u 53,24-26. U formi dijaloga, u djelu se opisuje proces kojim duhovni vodič (mistagog) uvodi iskušenika u mistično iskustvo.

Osmo i Deveto označavaju osmu i devetu sferu koje okružuju zemlju. U drevno se doba vjerovalo da su prvih sedam sfera mjesta gdje se nalaze sunce, mjesec i planeti, niže sile čiji utjecaj na ljudski rod nije nužno dobrohotan. Osmo i deveta sfera, stoga, označavaju početak božanskoga svijeta, razine izvan kontrole nižih sila. Nakon smrti, duša bi putovala kroz sedam sfera, i po uspješnom putu dosegla osmu i devetu sferu, razine na kojima bi iskusila istinsko blaženstvo. Isto tako, osma i deveta sfera mogu označavati i više stupnjeve duhovnoga razvoja. Moguće je da traktat podrazumijeva postojanje još jedne sfere, više, desete sfere, gdje prebiva sam Bog, iako to nije potpuno jasno.

Traktat započinje uvodnom raspravom (52,2-53,21) u kojoj iskušenik dobiva odobrenje mistagoga da zatraži iskustvo Osmog i Devetog, a potom ga i formalno zamoli (53,24-27). Uvođenje u samo iskustvo počinje poukom, a ona kulminira pažljivo sročenom molitvom, koju možda izgovaraju oba sudionika (53,28-57,25). U samoj srži molitve nalazi se zamolba za vizionarskim iskustvom (57,3-9). Nakon zagrljaja iskušenika i mistagoga, iskušenik ulazi prvo u Osmo, a potom u Deveto (58,22-60,1).

Mistagog potom upozorava iskušenika da bude tih, i poučava ga kako nastaviti put mističnog iskustva (60,1-10). Traktat završava iskušenikovom himničkom zahvalom, i napucima o zapisivanju i čuvanju prikaza iskustva (60,10-63,32).

Traktat pretpostavlja određeni stupanj duhovnog razvoja; ništa se o tome konkretno ne spominje u samome djelu, no jasno je da su potrebne dvije stvari da bi netko bio spreman za iskustvo Osmoga i Devetoga: postizanje čistoće života u skladu s mjerilima božanskoga zakona (56,27-57,1), i protjerivanje neukosti ovladavanjem znanja koje se može pronaći u određenim knjigama (54,6-18).

Da bi iskušenik savladao posljednja dva stupnja inicijacije, potrebno je da mistagog već posjeduje iskustvo, i tako postane utjelovljenje univerzalnoga uma, koji je Deveto (58,1-22). Iskušenik tad ulazi u Osmo, prepoznajući prisustvo univerzalnoga uma, odaziva se na način da se pridružuje zboru Osmoga, i pjeva tihi himnu u slavu univerzalnoga uma. On doseže Deveto tek kada iskusí jedinstvo sa univerzalnim umom, i primi potvrdnu viziju, u kojoj mu zbor Osmoga pjeva (59,24-60,1).

Ovaj i druge hermetičke traktate vjerojatno su koristile male grupe posvećene tajnome znanju i mističnom iskustvu, pri čemu bi oni koji su bili napredniji poučavali i vodili neofite, i pri čemu su se upražnjavali određeni obredni rituali (molitve i himne nalazimo kroz cijeli hermetički korpus). Traktati su pritom služili kao osnova za rasprave, i kao tekstovi za individualnu meditaciju.

Dokaz da je *Rasprava o Osmom i Devetom* sastavljena u Egiptu nalazimo u referencama na grad Diospolis, kao i u hijeroglifima i licima bogova i životinja koje nalazimo u dijelu koji počinje retkom 61,18. Nazivanje mistagoga Hermesom i Trismegistusom također upućuju na Egipat. Moguće je da je djelo nastalo u drugome stoljeću, budući da posjeduje određene sličnosti sa misli srednjoplatonista Albina.

RASPRAVA O OSMOM I DEVETOM

VI 52, 1-63,32

"[Oče moj], jučer si obećao [da ćeš uvesti] moj um u osmo, i kasnije u deveto. Kazao si da je takav po predaji poredak."

"Sine moj, poredak je uistinu takav. No, obećanje je dano u skladu s ljudskom prirodom. Jer, kada sam obećao, rekao sam, 'Ako imaš na umu svaki od koraka.' Nakon što sam primio duh iz moći, stao sam djelovati i za tebe. I doista, u tebi postoji razumijevanje; u meni, moć kao da je postala bremenita. Jer, kada sam začeo od vrela koje je k meni teklo, na svijet sam donio život."

"Oče, dobro si zborio, no, iznenađen sam tvrdnjom koju si upravo izrekao. Jer, rekao si, 'Moć koja je u meni - .'"

On reče, "Donio sam je na svijet (moć), kao što se na svijet donose djeca."

"Tad ja, oče, imam mnogo braće, ako se i mene ubraja u potomstvo."

"Točno, sine moj! Broj ovih dobrih **53** [...]. I [...] u svakom trenutku. Neophodno je, stoga, sine moj, da prepoznaš svoju braću i iskažeš im poštovanje kako se dostoji i priliči, jer oni su došli od istoga oca. Pozvao sam sve naraštaje, i imenovao ih, jer oni su potomci kao i ovi sinovi."

"Oče, imaju li oni dan?"

"Sine moj, oni su duhovni. Oni postoje kao sile koje podižu druge duše. Zato i kažem da su oni besmrtni."

"Riječ tvoja je istinita; od sada je više neću pobijati. Oče, otpočni govor o osmom i devetom, i uključi i mene sa braćom mojom."

"Pomolimo se, sine moj, ocu univerzuma, sa braćom tvojom, koja su moji sinovi, kako bi on podario duh krasnorječivosti."

"Oče, kako oni mole, kada su udruženi s naraštajima? Bit ću posluššan, oče."

54 [...] "No, [nije...]. Niti [je] [...]. No, on je [s] njome zadovoljan. I valjalo bi da upamtiš napredak koji si primio putem mudrosti iz knjiga. Sine moj, usporedi sebe sa najranijim godinama života. Ti si, poput djeteta, postavljao besmislena, nerazumna pitanja."

"Oče moj, napredak moj i predspoznaja koju sam primio iz knjiga, koje nadilaze nedostatak - ovo su stvari koje su meni najpreče."

"Sine moj, kada shvatiš istinu svoje tvrdnje, naći ćeš svoju braću, koja su moji sinovi, kako s tobom mole."

"Oče, ne shvaćam ništa drugo osim ljepote koja mi je došla iz knjiga."

"Ovo što zoveš ljepotom duše, duševna je izgradnja koja je u tebi bila postupna. Neka razumijevanje u tebe uđe, i ti ćeš poučavati."

"Razumio sam, oče moj, svaku od knjiga. A naročito **55** [...] koja je u [...]."

"Sine moj, [...] u hvalama [onih] koji su [ih] uznosili."

"Oče, od tebe ću primiti [moć] iz govora kojeg ćeš iznijeti. Rečeno nam je oboma da molimo, oče moj."

"Sine moj, ono što nam priliči jest moliti se Bogu, svim svojim umom, i svim srcem svojim, i dušom svojom, i moliti ga da se dar osmoga do nas pruži, i da svaki od nas primi iz njega ono što je njegovo. Tvoja je zadaća, dakle, da razumiješ; moja je da budem sposoban prenijeti govor iz vrela koje teče prema meni."

"Pomolimo se, oče: Zazivam te, tebe koji vladaš kraljevstvom moći, čija riječ dolazi poput rođenja svjetla. I riječi su njegove besmrtne. One su besmrtne i nepromjenjive. On je taj čija volja rada život za oblike u svakome mjestu. Njegova priroda stvari daje oblik. On **56** pomiče duše iz [osmoga i] anđele [...] one koji postoje. Njegova se providnost pruža

do svakoga [...] svakog rađa. On je taj koji [...] eon među duhovima. On je sve stvorio. On, koji je samodostatan, za sve se brine. On je savršen, nevidljiv Bog kojem se govori u tišini - njegov lik pomiče se kada ga se usmjeri, i on upravlja - silna moć, koja je uzvišena iznad veličanstva, koja je bolja od onih (onih) poštovanih Zoxathazo a oo ee ooo eee oooo ee oooooo oooooo oooooo uuuuuuu oooooooooooooo ooo Zozazoth.

"Gospodine, podari nam mudrost iz svoje moći koja se do nas pruža, kako bismo sami sebi opisali viziju osmog i devetog. Već smo napredovali do sedmog, budući da smo pobožni i kročimo u skladu s tvojim zakonom. I volju tvoju uvijek vršimo. Mi smo kročili 57 [tvojim putem, i] odrekli smo se [...], kako bi tvoja [vizija] nadošla. Gospodine, podari nam istinu u liku. Dozvoli nam da kroz duh vidimo obličje lika koji nema nedostatka, i da primimo odraz plerome iz sebe, putem svoje hvale.

"I priznaj duh koji je u nama. Jer, kroz tebe je univerzum primio dušu. Iz tebe, nerođenog, rođeni je nastao. Rođenje samorođenog je kroz tebe, rođenje svih rođenih stvari koje postoje. Primi od nas ove duhovne žrtve, koje ti šaljemo svim svojim srcem, i dušom, i snagom svojom. Sačuvaj ono što je u nama, i dozvoli nam besmrtnu mudrost."

"Zagrlimo se sad u ljubavi, sine moj. Raduj se zbog ovog! Jer, već nam stiže iz moći koja je svjetlost. Ja vidim! Vidim neopisive dubine! Kako da ti to opišem, 58 sine moj? [...] iz [...] mjesta. Kako [da opišem] univerzum? Ja [sam Um i] vidim drugi um, onaj koji [pomiče] dušu! Vidim onoga koji me odmiče iz čistog zaborava. Daj mi moć! Vidim sebe! Želim govoriti! Strah me sputava. Pronašao sam početak moći koja je ponad svih moći, onu koja nema početka. Vidim vrelo u kojem ključa život. Rekao sam, sine moj, da sam Um. Vidio sam! Jezik nije to sposoban prenijeti. Jer, cijelo osmo, sine moj, i duše koje su u njemu, i anđeli, pjevaju himnu u tišini. I ja, Um, razumijem."

"Kako se pjeva himna kroz nju (tišinu)?"

"Zar si postao takav da se s tobom ne može govoriti?"

"Šutim, oče moj. Želim pjevati himnu tebi dok šutim."

"Tad zapjevaj, jer ja sam Um."

"Razumijem Um, Hermese, kojeg se ne može protumačiti, jer on se drži za se. I radujem se, oče moj, jer vidim da se i ti smiješiš. I univer-

zum se **59** [raduje]. Ne postoji, stoga, stvarenje kojem će nedostajati tvoj život. Jer ti si gospodar ljudi u svakome mjestu. Providnost tvoja štiti. Zovem te ocem, eonu eona, veliki božanski duše. I uz pomoć duha, on daje kišu na svakoga. Što mi govoriš, oče moj, Hermese?"

"O ovim stvarima ništa ti ne govorim, sine moj. Jer, pred Bogom valja šutjeti o onome što je skriveno."

"Trismegistuse, ne daj da mojoj duši bude uskraćena velika božanska vizija. Jer, tebi je sve moguće, budući da si gospodar univerzuma."

"Vrati se <molitvi> sine moj, i pjevaj dok šutiš. Upitaj što želiš u šutnji."

Kada smo završili molitvu, on viknu, "Oče Trismegistuse! Što da kažem? Primili smo ovu svjetlost. I ja sam ovu istu viziju vidim u tebi. I vidim osmo, i duše koje su u njemu, i anđele kako pjevaju himnu devetom i njegovim moćima. I vidim njega koji ima moć sviju njih, kako stvara **60** one <koji su> u duhu."

"Korisno bi nam bilo da [od sad nadalje] šutimo, i da ostanemo štovati. Od sad nadalje ne govori o viziji. Pristoji nam [pjevati himnu] ocu sve dok ne dođe dan kad ćemo napustiti tijelo."

"Što ti pjevaš, oče moj, i ja želim pjevati."

"Pjevam himnu u sebi. I dok počivaš, budi revan u molitvi. Jer, pro našao si što si tražio."

"No, dostoji li, oče moj, da molim, budući da mi je srce ispunjeno?"

"Ono što dostoji je molitva tvoja koju ćeš pjevati Bogu kako bi bila zapisana u ovoj nepropadljivoj knjizi."

"Ponudit ću molitvu u svom srcu, dok se molim do kraja univerzuma i početka početka, onomu za kime čovjek traga, besmrtnome otkriću, roditelju svjetla i istine, sijaču razuma, ljubavi besmrtnog života. Ni jedna skrivena riječ neće moći o tebi govoriti, Gospodine. Moj um želi pjevati himnu tebi svakoga dana. Ja sam oruđe tvog duha; um je tvoj plektron, i tvoj savjet trza moje strune. Ja vidim **61** sebe! Primio sam iz tebe moć. Jer, tvoja nas je ljubav dosegla."

"Točno, sine moj."

"Milost! Nakon svega ovoga, ja zahvaljujem pjevajući himnu tebi. Jer, primio sam život od tebe kada si me učinio mudrim. Slavim te.

I ime tvoje zazivam, ono koje je skriveno u meni: a o ee o eee ooo iii
oooo ooooo ooo ooo uuuuuu oo oooooooooo oooooooooo oo. Ti si onaj
koji postoji u duhu. I pjevam ti himnu pun poštovanja."

"Sine moj, napiši ovu knjigu za hram u Diospolisu u hijeroglifskom pismu, i naslovi je 'Osmo Otkriva Deveto'."

"Učinit ću, <oče> moj, kao što si mi zapovijedio."

"<Sine> moj, zapisi jezik ove knjige na stele od kornjačevine. Sine, priliči da ovu knjigu zapišeš na stele od kornjačevine u hijeroglifskom pismu. Jer, Um sam postao je nadglednikom **62** ovih. Ukazujem ti, stoga, da se ovo učenje ureže u kamen, i da ga postaviš u moje svetište. Osam čuvara neka ga čuva sa [...] Sunca. Muški s desna imaju žablja lica, a ženske s lijeva lica mačja. I postavi veliki četvrtasti kamen u podnožje ploča od kornjačevine, i zapisi na ažurnu kamenu ploču ime u hijeroglifskom pismu. Sine moj, učinit ćeš ovo kada sam u Djevici, kada je sunce u prvoj polovici dana, i kada me prođe petnaest stupnjeva."

"Oče moj, sve što si rekao, savjesno ću ispuniti."

"I zapisi zakletvu u knjigu, kako oni koji je čitaju ne bi zlorabili jezik, i kako ga ne bi (iskoristili) protiv čina vjere. Nek se radije pokore Božjem zakonu, i nek uopće ne griješe, i u čistoći nek zamole Boga za mudrost i znanje. I onaj koji **63** nije rođen na početku od Boga, nastat će iz općih i rasprava vodilja. On neće moći pročitati stvari zapsane u ovoj knjizi, iako je savjest u njemu čista, budući da ne čini ništa sramotno, niti se s time slaže. On će, ustvari, postupno napredovati i ući u put besmrtnosti. I potom, on ulazi u razumijevanje osmoga koje otkriva deveto."

"Tako ću i učiniti, oče moj."

"Ovo je zakletva: Onaj tko želi čitati ovu svetu knjigu morat će se zakleti nebom, i zemljom, i vatrom, i vodom, i sedmoricom vladara tvari, i duhom stvaranja koji je u njima, i <nerođenim> Bogom, i samorođenim, i onime koji je bio rođen, da će čuvati stvari koje je Hermes rekao. I oni koji održe ovu zakletvu, pomirit će se s Bogom, i svima ostalima koje smo imenovali. No, gnjev će snaći onoga tko prekrši zakletvu. Ovo je savršeni koji jest, sine moj."

MOLITVA ZAHVALNOSTI (VI,7)

Uvod:

JAMES BRASHLER, PETER A. DIRKSE, i DOUGLAS M. PARROTT

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Ova kratka, gotovo savršeno očuvana hermetička molitva liturgijskim je jezikom pažljivo sročena izraz hvale onoga koji je primio obogotvorujuće znanje. Naslov "Ovo je molitva koju oni izrekoše", iako ukrašen dekoracijama poput većine naslova tekstova iz kodeksa iz Nag Hammadija, izvorno je bila samo uvodna rečenica. Zajedno sa zaključnom rečenicom, ovaj naslov oblikuje narativni okvir molitve.

Pisareva bilješka, koja slijedi odmah iza *Molitve zahvalnosti*, otkriva nam da je molitvu u korpus tekstova uključio prepisivač koji je raspolagao zbirkom hermetičkih materijala. Po svoj je prilici predmnijevao da je molitva prigodan način da se zaključni prikaz mističkoga iskustva u VI,6. Bilješka nam otkriva da je, nakon što je prepisao molitvu, prepisivač dvoumio da li je to trebao učiniti, te da je neizravno pokušao opravdati svoj postupak (umjesto smjelosti, bilješka otkriva izrazitu suzdržanost!). Njegov je čin možda odgovoran za neobičnu nagomilanost koptskih tekstova na preostalim stranicama kodeksa. Teorija da se pisareva bilješka odnosi na VI,8 bila je utemeljena na pogrešnoj pretpostavci da je bilješka napisana na mjestu izbrisana naslova teksta VI,8 nakon što je VI,8 prepisan (vidi uvod VI,8).

Verzija VI,7 jedna je od tri verzije hermetičke *Molitve zahvalnosti*. Kontekst molitve u svakom je pojedinačnom slučaju različit. U grčkome tekstu Papyrus Mimaout, ona je dio dulje molitve priključene magijskome tekstu. U latinskome *Asklepiju*, ona zaključuje traktat. I ovdje je ona pridodana drugome hermetičkome traktatu. Sve to navodi na zaključak da je izvorno bila neovisan dio predaje.

Molitva zahvalnosti ima poseban značaj kao jasan dokaz postojanja hermetičkih obreda bogoslužja. Sam jezik molitve svojom odmjerenošću upućuje na njezinu liturgijsku uporabu. Uz to, zaključna rečenica spominje ritualni zagrljaj ili poljubac (što također nalazimo u VI,6 na 57,26-27) nakon molitve, kao i obredno jelo. Spominjanje obrednih običaja upućuje nas na to da je prvotni *Sitz im Leben* u *Molitvi zahvalnosti* bila hermetička zajednica posvećena poticanju vizionarskoga iskustva koje se spominje u 64,16-17 i očuvanju mističkoga znanja dobivenog putem tog iskustva. I premda je tim zajednicama nemoguće pridodati bilo kakve datume, može se pretpostaviti da je njihov procvat vezan uz drugo i treće stoljeće n. e., a moguće i ranije.

MOLITVA ZAHVALNOSTI

VI 63, 33-65, 7

Ovo je molitva koju oni izrekoše: "Zahvaljujemo Ti! Svaka se duša i svako srce k Tebi uzdiže, ime u spokoju, **64** počašćeno imenom 'Bog' i slavljeno imenom 'Otac', jer svakomu i svačemu (stiže) očinska dobrota i privrženost i ljubav, i nauk koji je sladak i jednostavan, koji nam daje um, govor (i) znanje: um, kako bi Te razumjeli, govor, kako bi Te tumačili, znanje, kako bi znali za Te. Radujemo se što smo prosvijetljeni Tvojim znanjem. Radujemo se jer si nam Sebe otkrio. Radujemo se jer, dok bijasmo u tijelu, Ti si nas obogotvorio putem Svojega znanja.

"Zahvala čovjeka koji za tobom seže znači jedno: da znamo za Te. Spoznasmo Te, svjetlo uma. Životu života, spoznasmo Te. Utrobo koja nosiš prirodu Oca, spoznasmo Te. Vječna postojanosti rađanja Oca, zbog toga smo štovali Tvoju dobrotu. Samo te jedno molimo: da ostavimo očuvani u znanju. I zaštitu tvoju u samo jednoj stvari **65** želimo: da ne posrnemo u ovome životu."

Kad izrekoše ove stvari u molitvi, oni zagrlīše jedan drugoga i pođoše jesti svoje posvećeno jelo, u kojemu nema krvi.

PISARSKA BILJEŠKA (VI, 7a)

VI 65, 8-14

Prepisah ovu njegovu raspravu. Uistinu, mnoge dođoše u moj posjed. Nisam ih prepisao jer sam predmnijevao da su i vama pristigle. Oklijevam ove prepisati i iz tog razloga što su vam možda (već) stigle, te bi vas to moglo opteretiti. Budući da su njegove rasprave, koje dođoše u moj posjed, brojne...

ASKLEPIJE 21-29 (VI,8)

Uvod:

JAMES BRASHLER, PETER A. DIRKSE, i DOUGLAS M. PARROT

Hermetički traktat *Asklepije* napisan je na grčkom jeziku, ali u potpunom obliku postoji samo u latinskom prijevodu. Njegov je izvorni naziv *Savršeno učenje*. VI,8 koptski je prijevod opsežnog teksta iz srednjeg dijela traktata, koji se na mnogim mjestima razlikuje od latinskog prijevoda, no, zbog sličnosti u sadržaju i načinu na koji je uređen, jasno je da potječe iz istog izvora kao i latinski prijevod. Sačuvana su dva grčka odlomka iz srednjeg dijela *Asklepija*, i VI,8 je po stilu sličniji njima nego prilično opsežnom i retoričkom latinskom prijevodu.

VI,8 nema naslova, niti na početku niti na kraju, što ga čini jedinstvenim u Kodeksu. Moguće je da je naslov bio izbrisan sa početka traktata i zamijenjen pisarevom bilješkom, no pobliže proučavanje rukopisa ne ide u prilog toj mogućnosti. Budući da se iz pisareve bilješke može zaključiti da je *Molitvu zahvalnosti* (VI,7) umetnuo prepisivač, moguće je da je VI,8 izvorno bio nastavak VI,6 (*Rasprava o Osmom i Devetom*). U tom slučaju, danas izgubljeni naslov teksta VI,6 vjerojatno je služio kao naslov i za VI,8.

Traktat je napisan u obliku dijaloga između hermetičkog inicijanta Asklepija (druga dvojica, Tat i Amon, spominju se u 72,30-31), i mistagoga Trismegistusa (zvanog Hermes u ostalim hermetičkim traktatima). *Asklepije* je vjerojatno bio korišten u kontekstu poučavanja o kultu (vidi uvod za VI,6). Sadržajem, razdijeljen je u pet cjelina.

1) 65,15-37. Iskustvo misterija (koje ovdje nije opisano) uspoređuje se sa spolnim odnosom, po tome što zahtijeva intimnu interakciju dvaju sudionika, u kojoj svaki (prema Trismegistusovim pogledima) dobiva nešto od onog drugog.

2) 65,37-68,19. Rasprava o odvajanju pobožnih i nepobožnih, pri čemu se pobožni odlikuju učenošću i znanjem, a nepobožni neznanjem. Čovjeku su naobrazba i znanja potrebni kako bi obuzdao štetne strasti te postao dobar i besmrtn. Štoviše, nauka i znanje čine čovjeka boljim od bogova, budući da je on u tom slučaju i smrtan i besmrtn.

3) 68,20-70,2. Trismegistus tvrdi da ljudi stvaraju bogove na čovječju sliku.

4) 70,3. Ovaj dio označava početak apokaliptičnog dijela, koji se, čini se, proteže samo do 74,6, za razliku od latinskog *Asklepija*, u kojem se on očito nastavlja kroz 331,11 (paralelan sa 74,11). Ovdje su opisane nedaće koje će zadesiti Egipat, i konačni čin boga stvoritelja kojim će okončati nevolje i poroditi svijet. Ovaj je dio vjerojatno bio zaseban tekst. Značajan je broj paralela s egipatskom misli ranijih stoljeća, unatrag do ptolomejskog razdoblja, i ranije, a nalazimo i paralele sa Platonom, stoi-

cima, sibilinskim proroštvom, te Novim zavjetom. Neki su smatrali da je apokalipsa izvorno bila židovsko djelo, dok je drugi drže izvorno egipatskom zbog velikog broja ovakvih paralela i njihove drevnosti. Te dvije teorije, međutim, ne isključuju nužno jedna drugu, uzmemo li u obzir veliku, drevnu i književno aktivnu židovsku zajednicu u Egiptu.

5) 74,7-78,42. Rasprava o konačnoj sudbini pojedinca. Obnova naravi pobožnih zasnovana je na vječnoj božjoj volji, koja se izražava u uspostavi dobrog univerzuma. Ustroj univerzuma potom se opisuje. "Nebeskim visinama" upravlja Bog. Drugim područjima, uključujući i zemlju, upravljaju drugi bogovi. Svaki čovjek mora otići u grad na zapadu (grad mrtvih?). Duša se odvaja od tijela i odlazi u "sred zraka" da joj sudi veliki demon, koji određuje nagradu ili kaznu.

Latinski *Asklepije* pripada grupi hermetičkih traktata koji se nalaze između panteističkih, i samim tim izrazito helenističkih hermetičkih traktata, i onih koji su dualistički. Traktati iz ove grupe miješaju oba utjecaja. Osim *Asklepija* toj grupi pripadaju *Corp. Herm.* IX, X i XII. Izvadak iz *Asklepija* VI,8 sadrži elemente i panteizma i dualizma. Panteizam je eksplicitno izražen u 75,10-11 ("On [Bog] je posvuda, i promatra odosvuda.") Panteizam se također vidi i u uvjerenju daje univerzum dobar (74,33-36), da su demijurg i božica zemlje dobrotivi (75,13-24), kao i u panegiriku posvećenom Egiptu (70,3-9). Elemente dualizma nalazimo u raspravi o dvije naravi čovjekove (66,9-67,34), ali nije jasno treba li ih pripisati gnosticizmu, kao što su neki smatrali, ili je posrijedi izraz dualizma uobičajen za grčko-rimski svijet.

Već spomenuti panteizam, sa svojim pozitivnim doživljajem svijeta, predstavlja problem za one koji drže da Kodeks VI, kao zbirka, vuče porijeklo od gnostika. Postoje naznake da je sakupljač, koji je bio zainteresiran za dualizam, možda zanemario panteističke dijelove, no moguće je i da su izbrisani. Boljom se čini pretpostavka da kodeks ne potječe od gnostika. Od osam traktata kodeks sadrži još dva hermetička (traktati 6 i 7), skraćeni izbor iz Platonove Države (traktat 5), negnostička pripovijest o djelima apostolskim (traktat 1), i traktat koji ne sadrži nikakve jasne naznake gnostičkog utjecaja (traktat 2). Od preostala dva traktata (3 i 4), prvi je uvjetno nazvan gnostičkim, i čini se da jedino drugi sadrži izrazito gnostičke ideje. Kada se uzme u razmatranje sadržaj kodeksa kao cjelina, stječe se dojam da je riječ o zbirci raznorodnih duhovnih djela bez ikakve jasne zajedničke ideološke tendencije. Jedina zajednička tema je možda konačna sudbina pojedinca - tema s kojom završava *Asklepije* 21-29 i čitav kodeks. Ne možemo sa sigurnošću znati kako je ovaj kodeks dospio u zbirku pretežno gnostičkih tekstova.

ASKLEPIJE 21-29

VI 65, 15-78,43

"I ako želiš vidjeti zbiljnost ovoga otajstva, tada moraš vidjeti divno predočenje odnosa koji se događa između muškarca i žene. Jer, kada sjeme doživi vrhunac, ono izbija naprijed i u tom trenutku žena pri-

ma snagu muškarca; muškarac, zauzvrat, prima snagu žene dok sjeme ovo čini.

"Otajstvo odnošaja odigrava se, stoga, u tajnosti, kako se dva spola ne bi osramotila pred očima mnogih koji to ne proživljavaju. Jer, oba (spola) doprinose (na svoj način) začecu. Ako se ono dogodi u prisustvu onih koji ne razumiju zbiljnost, ono postaje predmet podsmijeha i nevjerice. I sve su to, ustvari, sveta otajstva, kako od riječi tako i od djela, jer, ne samo da se ne čuju, već se i ne vide.

"Takvi su, stoga, **66** ljudi (nevjernici) bogohulnici. Oni su bezvjernici i bezbožnici. No, ovih drugih nema mnogo; malo je onih koji vjeruju. Zbog toga među mnogim ljudima prebiva zlo, budući da među njima ne postoji nauka o stvarima koje su određene. Jer, znanje o stvarima koje su određene uistinu liječi od strasti tvari. Nauka je, stoga, nešto što proizlazi iz znanja.

"No, ako postoji ignorancija, i ako nauka ne postoji u čovječjoj duši, (tada) su neizlječive strasti tvrdo u njoj (duši) ukorijenjene. I dodatna zla s njima (strastima) dolaze, u obliku neizlječive gnojne rane. I rana neprestance nagriza dušu, i duša se zbog nje ucvrluje, i zaudara. No, Bog nije uzrok ovih stvari, budući da je on poslao čovjeku znanje i nauku."

"Trimegistuse, je li ih samo čovjeku On poslao?"

"Da, Asklepije, poslao ih je samo njemu (čovjeku). I priliči nam da ti kažemo zbog čega je samo čovjeku on udijelio znanje i nauku, taj dar njegove dobrote.

"A sad slušaj! Bog, Otac, čak i Gospodin, stvorili su čovjeka nakon bogova, i on ga je uzeo **67** iz predjela tvari. [Budući] da je tvar uključena u stvaranje [čovjeka] [...], strasti su u njoj. One, stoga, neprestance teku njegovim tijelom, jer ovaj živi stvor ne bi postojao ni na jedan drugi način osim da je uzeo od ove hrane, budući da je smrtnan. Također je neminovno da te neugodne žudnje, koje su štetne, u njemu prebivaju. Bogovi, budući da su nastali iz čiste tvari, nemaju potrebu za naukom i znanjem. Jer, besmrtnost bogova je nauka i znanje, budući da su oni nastali iz čiste tvari. Ona (besmrtnost) preuzela je za njih stanje znanja i nauke. Iz potrebe, on (Bog) postavio je granice za čovjeka; on ga je postavio u nauku i u znanje.

"Što se ovih stvari tiče (nauke i znanja), koje od početka spominjemo, on ih je usavršio kako bi pomoću njih mogao obuzdati strasti i zla,

u skladu sa svojom voljom. Uveo je njegovo (čovjekovo) smrtno postojanje u besmrtnost; on, čovjek, postao je dobar (i) besmrtnan, kao što i rekoh. Jer, on (Bog) stvorio je za njega dvostruku narav: besmrtnost i smrtnost.

"I dogodilo se tako voljom **68** [Božjom] da je čovjek postao bolji od bogova, budući da su oni doista bogovi i besmrtni, no samo je čovjek podjednako besmrtnan i smrtnan. I čovjek je tako postao srodnik bogova, i oni vrlo dobro znaju sve jedni o drugima. Bogovi znaju sve o čovjeku, i čovjek zna sve o bogovima. A ja govorim o čovjeku, Asklepije, koji je postigao znanje i učenje. (O) onima koji su isprazniji od ovih, ne priiči nam išta loše govoriti, budući da smo mi božanstveni, i raspravljamo o svetim pitanjima.

"Budući da smo ušli u pitanje odnosa ljudi i bogova, znaj, Asklepije, da je čovjek jak! Jer, kao što i Otac, gospodar univerzuma, stvara bogove, tako isto i čovjek, ovaj smrtni, zemaljski, živi stvor, on koji nije nalik Bogu, također i sam stvara bogove. I ne samo da on jača, nego je i ojačan. Ne samo da je bog, već on i sam stvara bogove. Čudiš se, Asklepije! Zar si i ti nevjernik kao i toliki drugi?" **69**

"Trismegistuse, [slažem se sa] riječima koje si (izrekao). [I] vjerujem ti što [govoriš]. No, zapanjen sam nad ovim riječima. Zaključio sam da je čovjek blažen jer mu je dana na uživanje velika moć".

"Ono što je veće od svega ovoga, Asklepije, vrijedno je divljenja. Jasno nam je, dakle, sve što se tiče rase bogova, i mi to priznajemo skupa sa svim ostalim, da je ona (rasa bogova) nastala iz čiste tvari. I tijela njihova čine samo glave. No, ono što čovjek stvara, obličja su bogova. Oni (bogovi) iz najdaljeg su dijela tvari, a ono (što stvara čovjek) iz vanjskog je (dijela) čovjekovog bića. I to (što čovjek stvara) nisu samo glave, već i svi ostali dijelovi tijela, u skladu s njegovim obličjem. Kao što je Bog poželio da unutarnji čovjek bude stvoren na njegovu sliku, tako isto i čovjek zemlje stvara bogove nalik sebi."

"Trismegistuse, ti ne pričaš o idolima, zar ne?"

"Asklepije, ti si taj koji priča o idolima. I vidiš kako si opet ti sam, Asklepije, taj koji ne vjeruje ovome što je izrečeno. Kažeš o onima koji imaju dušu i dah da su idoli - o njima koji ove velike stvari čine. Kažeš o onima koji daju proročanstva da su idoli - o onima koji daju **70** [čovjeku bolest] i izlječenje da [...] njih.

"Ili možda ne znaš, Asklepije, da je Egipat odraz neba? On je, štoviše, prebivalište neba i svih sila koje su na nebu. Ako govorimo po istini, naša je zemlja hram svijeta. I ne dostoji ti da ne znaš, da će doći vrijeme u njoj (našoj zemlji, kada) će se činiti da su Egipćani uzalud služili božanstvu, i kad će sve što su činili u svojoj vjeri biti prezreno. Jer, sva će božanstva napustiti Egipat i pobjeći u nebesa. I Egipat će obudovjetiti; nikoga od bogova neće više biti u njemu. Stranci će doći u Egipat i njime zagospodariti. Egiptom! Egipćanima će, štoviše, biti zabranjeno klanjati se Bogu, i najveća će kazna snaći one među njima koje uhvate da se klanjaju i štuju Boga."

"I tog će'dana zemlja, koja je bila pobožnija od svih drugih zemalja, postati bezbožna. I neće više biti puna hramova, već puna grobnica. I neće biti puna bogova, već (će biti ispunjena) mrtvima. Egipat! Egipat će postati poput priče. A sve ono čemu se klanjaš **71** bit će [...] veličanstvene stvari i [...], i ako su riječi tvoje kamenje, i ako su veličanstvene. I barbari će u svojoj vjeri biti bolji od tebe, Egipćanina, bilo da je riječ o Skitu, Hindusu, ili nekom drugom.

"I što to govorim o Egipćanima? Oni (Egipćani) neće napustiti Egipat. Jer, kada bogovi napuste zemlju egipatsku, i pobjegnu gore na nebo, svi Egipćani će umrijeti. Bogovi i Egipćani učinit će Egipat pustinjom. A što se tebe, Rijeke, tiče, doći će dan kada ćeš više krvlju teći nego vodom. A (poslagana) trupla bit će viša od brana. I onoga tko je mrtav oplakivat će se manje od onoga tko je živ. Potonjega će se, štoviše, u to vrijeme znati kao Egipćanina samo po jeziku. Asklepije, zašto plačeš? Njemu će strani biti vlastiti običaji. Božanski Egipat trpiti će zla i veća od ovih. Egipat, ljubimac Božji, i prebivalište bogova, škola vjere, postat će primjer bezbožnosti.

"I tih se dana svijetu neće diviti **72** [...], i besmrtnosti, [niti] će mu se klanjati [...] budući da kažemo da nije dobro [...]. On nit' je postao jedina stvar, nit' je vizija, već je u opasnosti da postane breme svim ljudima. Bit će stoga prezren - prekrasan svijet Božji, neusporedivo djelo, energija koja posjeduje dobrotu, raznolika vizija, obilje koje ne zavidi, koje je puno svake vizije. Tama će biti milija od svjetla, a smrt milija od života. Nitko neće gledati u nebo. I bogobožni će ljudi biti smatrani ludima, a bezbožnici će se cijeniti kao mudraci. Plašljivca će se smatrati hrabrim, a **dobro čovjek bit će kažnjen kao zločinac.**

"A što se duše tiče, i pitanja duše i besmrtnosti, skupa sa svim ostalim što sam ti rekao Tate, Asklepije i Amone, **ne samo da će se smatrati smiješnima, već i ispraznima.** No, vjeruj mi (kad ti kažem) da će ovi ljudi dušu svoju dovesti u najstrašnju opasnost. Novi će se zakon uspostaviti. **73** [...] oni će [...] dobri. Zli anđeli ostat će među ljudima (i) bit će s njima, (i) navesti ih u bezumno zlo, u bezboštvo, ratove i pljačke, i učiti će ih svemu što je suprotno prirodi.

"Tih dana zemlja će biti nemirna, i ljudi neće ploviti morima, niti će poznavati zvijezde na nebu. Svaki sveti glas riječi Božje bit će ušutkan, a zrak će biti kužan. To je zaborav svijeta: bezboštvo, nečasnost, i nepoštovanje plemenitih riječi.

"I kada sve prođe, Asklepije, Gospodin, Otac i bog od jedinog, prvog (Boga), bog stvoritelj, pogledat će što se dogodilo, i neredu suprotstaviti svoj ustroj, koji je dobar. Uklonit će zabludu, i prekinuti zlo. I uronit će ga u veliki potop, i spržiti vatrom, i samljati u ratovima i kugi, dok ne dovede **74** [...] djela. I to će biti rođenje svijeta."

"Obnova prirode bogobojaznih, koji su dobri, dogodit će se u trenutku koji nikada nije imao početak. Jer, volja Božja nema početka, kao što ni njegova priroda, koja je volja, nema početka. Jer, priroda Boga je volja. A njegova volja je dobra."

"Trismegistuse, znači li to da je namjera volja?"

"Da, Asklepije, budući da je volja (uključena) u savjet. Jer, <on> ne želi ono što ima iz nedostatka. Budući da je u svakome dijelu on potpun, on želi ono što (u potpunosti) već ima. A sve što on ima, dobro je. I što on želi, on želi. I on ima dobro koje želi. On, stoga, sve ima. I Bog želi ono što želi. A dobar je svijet odraz Dobroga."

"Trismegistuse, da li je svijet dobar?"

"On je dobar, Asklepije, kao što ću ti i objasniti. Jer, kao što i **75** [...] duše i] života [...], [svijeta...] nastaje u tvari, [oni koji su dobri], mijene u klimi, i ljepota i zoridba voća, i sve ostalo tomu slično. Zbog ovoga Bog nadgleda visine nebeske. On je posvuda, i promatra odosvuda. A tamo gdje je on, nema ni neba ni zvijezde. I on je slobodan od tijela.

"Stvoritelj nadgleda sa mjesta koje je između neba i zemlje. On se zove Zeus, odnosno život. Plutonije Zeus je gospodar zemlje i mora. I on ne posjeduje okrepu za sva smrtna živa bića, jer Kora (je ta) koja no-

si plodove. Ove su sile uvijek moćne u zemaljskome krugu, no sile drugih uvijek su iz Onoga-Koji-Jest.

"Gospodari zemlje će se povući. I ustoličit će se u gradu koji je na kraju Egipta, i koji će biti izgrađen nasuprot zalasku sunca. Svi ljudi тамо će poći, bilo morem, bilo obalom."

"Trismegistuse, gdje će se ti naseliti?"

"Asklepije, u velikome gradu koji je na [libijskoj] gori **76** [... on plaši ... kao] veliko [zlo, u] neznanju tvari. Jer, događa se smrt, [koja] je rasap rada tijela i [rasap] broja tijela, kada ona (smrt) dovrši broj tijela. Jer, broj je jedinstvo tijela. Tijelo umire kada više nije u stanju podržati čovjeka. I ovo je smrt: propadanje tijela, i uništenje tjelesnih čula. I ne treba od ovoga strahovati, niti zbog toga, već (valja strahovati) od onoga što se ne zna i u što se ne vjeruje."

"Ali, što je to što se ne zna, ili u što se ne vjeruje!"

"Slušaj, Asklepije! Postoji veliki demon. Veliki Bog ga je postavio da nadgleda i sudi dušama ljudskim. I Bog ga je postavio usred zraka, između neba i zemlje. Kada duša izađe iz tijela, neminovno će susresti ovoga demona. I (demon) će je odmah okružiti i ispitati u pogledu osobnosti koju je razvila tijekom svog života. I ako sazna da je pobožno vršila sve zadaće zbog kojih je došla na ovaj svijet, ovaj (demon) će joj dopustiti **77** [...] pretvoriti je [...]. No, [ako uvidi...] u ovoj [...] da je život svoj ispunila [zlim] djelima, on će je zgrabiti i [vinuti se] s njome u visine, i bacit će je da visi između neba i zemlje, i kaznit će je velikom kaznom. Biti će lišena svake nade, i bit će u velikoj boli.

"I ta će duša visjeti između neba i zemlje. Naći će se na otvorenome moru zraka ovoga svijeta, mjestu gdje je velika vatra, i kristalna voda, i vatrene brazde, i veliki potresi. I tijela se ondje muče (na) različite (načine). Baca ih se u pobješnjele vode, ili ih se, pak, baca u vatru, do potpunog uništenja. Neću reći da je ovo smrt duše, jer ona je spašena od zla, ali to je smrtna osuda.

"Asklepije, neophodno je vjerovati u ove stvari i strahovati od njih, kako ih ne bismo susreli. Jer, nevjernici su bezbožni, i griješe, i tek kasnije bivaju prinuđeni da vjeruju. No, oni neće samo čuti priče; oni će na svojoj koži iskusiti stvarnost. Jer, ustrajali su u vjerovanju da neće doživjeti ove strahote. Ne samo **78** [...]. Prvo, [Asklepije], svi [oni ze-

maljski umiru, i oni koji su od] tijela [prestaju...] od zla [...] s ovima. Jer, ovi ovdje nisu nalik onima ondje. Tako isto i demoni koji [...] ljude, oni usprkos [...] ondje. Zbog toga to nije isto. No, zaista, bogovi koji su ovdje kaznit će više onoga koji je to ovdje svaki dan sakrivao."

"Trismegistuse, kakva je ondje narav opačine?"

"Ti misliš, Asklepije, da je onaj tko iz hrama nešto uzme, bezbožnik, da je kradljivac i razbojnik. To se odnosi na bogove jednako kao i na ljude. No, ne uspoređuj ove ovdje sa onima ondje. Želim da ovaj moj razgovor s tobom ostane povjerljiv; niti jednom se njegovom dijelu neće vjerovati. Jer, duše koje su ispunjene zlom neće poći u zrak, već će biti odvedene na mjesta demona, koja su ispunjena boli, (i) koja su uvijek ispunjena krvlju i pokoljem, i njihovom okrepom, koja je plač, naranje i stenjanje."

"Trismegistuse, tko su ti (demoni)?"

"Asklepije, oni su ti koji se zovu davitelji, koji bacaju duše u blato, koji ih muče, i bacaju u vodu, i u vatru, i koji ljudima nanose boli i nevolje. Oni nisu iz božanske duše, niti iz razumske duše čovječje, već su oni iz strahovita zla."

ŠEMOVA PARAFRAZA (VII,1)

Uvod:

MICHAEL ROBERGE

Prvi od pet traktata u Kodeksu VII nosi naslov *Šemova parafraza*. Djelo je, najvećim svojim dijelom, otkrivenje, sa pripovjednim okvirom inicijalnog uzlaza proroka Šema (dosljedno pisano Seem), na vrh stvaranja (1,5-16), i njegovog konačnog povratka na zemlju (41,21-42,11). Samo otkrivenje daje Derdekeas, sin beskonačnog Svjetla, i ono se sastoji od kozmogonije i antropologije (1,16-24,29), nakon čega slijedi pripovijest o spasenju, s pričama o Potopu (24,29-28,8), razaranju Sodome (28,8-30,4), krštenju Spasitelja, i njegovu uzlazu po raspeću (30,4-40,31). Otkrivenje završava obraćanjem Šemu u vezi njegove zadaće na zemlji (40,31-41,21). Ovom otkrivenju pridodan je prvi eshatološki diskurs koji izgovara Derdekeas (42,11-45,31), opis Šemova uzašašća u planetarne sfere na kraju njegova života (47, 32-48,30), drugi Derdekeasov eshatološki diskurs, i kao zaključak cijelog traktata, konačno obraćanje Šemu (48,30-49,9).

Kozmogonički mit ovdje predstavljen srodan je sustavima koji svemir drže ukorijenjenim u tri načela. On počinje sa opisom tri velike sile ili korijena; na vrhu vlada Beskonačna Svjetlost, zvana "Veličanstvo", koja je Misao ispunjena sluhom i rječju; na dnu se nalazi Tama, muško načelo koji je "vjetar u vodama" i koji posjeduje Um (*nous*) umotan u plamen koji nikada ne gasne. Između ove dvije sile nalazi se Duh, tiha i skromna svjetlost. Sklad koji u početku vlada proizlazi iz činjenice da svaki od ovih korijena vlada sam u sebi, bez miješanja sa druga dva. Valja primijetiti da u tekstu nema naznaka o bilo kakvom prijašnjem pokušaju Tame da osvoji Um, a ne spominje se ni pad Uma. Međutim, događaje će neminovno potaknuti volja Veličanstva da spasi Um.

Tama se iznenada uznemiruje, i Duh otkriva postojanje lošeg korijena. Voljom Velike Svjetlosti vode se razdvajaju, i Tama iskrsava sa svojim okom, Umom. Duh se otkriva Tami, i gubi time dio svojega svjetla u korist Uma.

Uzvišena Svjetlost se tada otkriva kroz svoga sina, Derdekeasa. On se pojavljuje u liku Duha, započevši time spasenje Uma i uzašašće Duhova svjetla. Da bi prevario Tamu, Spasitelj izaziva stvaranje univerzuma iz vode, dio koje se pretvara u ogromnu Utrobu (nazvanu također i "Priroda"). Neugasivi plamen odlazi u Utrobu. Zavarana plamenom, Tama, ugledavši Utrobu, postaje razbludna, opći sa Utrobom, i ejakulira Um. Priroda biva podijeljena u četiri "oblaka"ili sfere, koji se zovu Djevičnjak, Chorrion, Moć i Voda. Pri ulasku u Utrobu, Um se sudara sa Nerođenim Duhom i "breme Uma" izaziva "Začudnost" Duha. Ova moć Začudnosti odvrća breme Uma, te se ono, zaogrnuo svjetlošću Duha, sklanja u oblak Moć (koji se također naziva i "Srednji"). Začudnost se, međutim, prima za oblak Djevičnjak.

Duh zaklinje beskonačnu Svjetlost da se smiluje njegovom vlastitom svjetlu. Spasitelj se ovaj put pojavljuje kao vjor koji rastjeruje oblake; oni se dijele, i Um zadržava oblik. Derdekeas odijeva svoje univerzalno ruho svjetlosti i potiče uzlaz svjetla iz oblaka Vode. Nakon što se Duh zahvali beskonačnom Svjetlu, njegova Začudnost stvara veliku silu, Misao, načelo Šemove rase, pneumatike.

Spasitelj tad odlaze svoje univerzalno ruho i odijeva trimorfno ruho da bi do savršenstva doveo svjetlost u tri oblaka: Djevičnjaku, Tišini (Chorion), i Srednjemu. Svjetlost zadržana u Srednjemu onaj je dio svjetlosti koji je odvojen od Začudnosti i sjedinjen s Umom. Nakon Potopa, on se naziva "Vjera".

Spasitelj silazi na Srednji oblak, odjeva plameno ruho i podaje se Prirodi. Pri orgazmu, Utroba odbacuje Um u obliku ribe, i rađa svakovrsne zvijeri. Derdekeas odjeva ruho Zvijeri i potiče Utrobu da stvori nebo, i zemlju, i svaku vrst sjemena. Također je navodi da rađa i ženske entitete, vjetrove i muške entitete, demone. Potonji se pare s vjetrovima i pritom odbacuju moć koju imaju, Um. Voljom Spasitelja, Um zavlada vjetrovima i demonima, te dobiva obličja vatre, svjetlosti, slušanja, i udio u Logosu. Vjetrovi i demoni opće po drugi put i rađaju svakovrsne nečistoće, to jest, materijalne duše. Masturbacijom jednog od vjetrova začinju se jalove žene i sterilni muškarci. To su psihici, koji posjeduju samo materijalnu dušu i osuđeni su da se rastoče u Tami. Naposlijetku, na svijet dolaze pneumatici, odnosno oni koji posjeduju česticu Uma i Misao iz svjetlosti Začudnosti.

Da bi zaustavila svjetlost Vjere i uništila rasu pneumatika, Priroda namjerava izazvati Potop, na koji Spasitelj odgovara proglašivši podizanje kule. Sem je spašen i ostaje u tijelu, kako bi imao strpljenja za Vjeru i proslijedio svoje otkrivenje postdiluvijskom čovječanstvu. Drugim riječima, tijekom vremena koje je određeno za Vjeru, Sem i njegova rasa živjet će među ljudima koji provode volju Prirode poštivanjem zakona. Jer, Priroda koristi svjetlost Vjere u obliku zakona, da bi za sebe zadržala noetičko sjeme. Nakon potopa, čovječanstvo će u stvari sačinjavati dvije vrste iskupljenih: noetici, koji posjeduju tijelo, dušu i česticu Uma, i čiji je korijen u Vjeri, te pneumatici, koji posjeduju ne samo česticu Uma, nego i "misao" koja potječe iz Začudnosti, i čiji je korijen u Nerodenom Duhu.

Razaranje Sodome također je prikazano kao pokušaj Prirode da uništi sjeme pneumatika. No, Šemu je rečeno da ne brine za svoju rasu, budući da će ona, zahvaljujući njegovom učenju, sadržavati univerzalno svjedočanstvo, te počivati na mjestu Nerodenog Duha.

Spasitelj se po posljednji put javlja kada se demon (tj. Ivan Krstitelj) pojavljuje na rijeci da krsti. Obred krštenja je u osnovi štetan jer se u njemu koristi voda - primordijalna nečista sila, koja je na početku pokušala zadržati svjetlost Duha, a sada, kroz krštenje, pokušava zatočiti ljude. Silaskom na vodu, Spasitelj spašava svjetlost Vjere i otkriva pneumaticima i noeticima tajne riječi koje će im omogućiti da bez zapreka prođu kroz planetarne sfere pri povratku k svom pravom korijenu. Zahvaljujući "spomenicima" (ili "univerzalnom svjedočanstvu"), pneumatici uzlaze na mjesto Nerodenog Duha, dok noetici pronose "svjedočanstvo Vjere", i uzlaze na Djevičnjak, mjesto Vjere. Ovaj dio traktata sadrži oštru polemiku protiv krštenja, usmjerenu vjerojatno protiv Velike Crkve.

Nakon krštenja, Spasitelj proriče svoj uzlaz po završetku svoje zadaće na zemlji. Priroda ga u svom bijesu pokušava ugrabiti, no uspijeva tek razapeti Soldasa (tj. ze-

maljskog Isusa). Alegoriji koja slijedi, o tome kako je Reboueli odrubljena glava, svrha je da objasni noeticima značenje raspeća: ono nema učinak pročišćenja krsne vode, već na vidjelo iznosi raskol između svjetlosti i tame. Kao što je Rebouel proglašena blaženom jer joj je odrubljena glava, tako ni noetici ne bi trebali oklijevati da se odcijepi od Velike Crkve koja prakticira krštenje, i da uđu u zajednicu onih koji posjeduju *gnosis*.

Prijašnji radovi ukazivali su na sličnosti između *Šemove parafraze* i traktata naslovljenog *Setova parafraza*, kojeg spominje Hipolit u svom prikazu setijanaca. No, razlike između te dvije doktrine, pogotovo u odnosu na antropologiju, prevelike su da bi potvrdile pretpostavke o bilo kakvoj direktnoj ili indirektnoj povezanosti tih dvaju djela. Isto tako, novija istraživanja uglavnom ne smatraju *Setovu parafrazu* kristijaniziranom verzijom *Šemove parafraze*, koja bi u tom slučaju bila svjedočanstvo predkršćanskog gnosticizma.

ŠEMOVA PARAFRAZA

VII 1, 1-49,9

Šemova parafraza

Parafraza o nerođenom Duhu.

Ono što je Derdekeas otkrio meni, Šemu, po volji Uzvišenoga. Misao iz mojega tijela otrgla me od mog naroda, i uznijela na vrh svijeta, koji je blizu svjetlosti što obasjava cijeli taj predio. I ne vidjeh nijedan ljudski lik, već samo svjetlost. I misao se moja odvojila od tijela Tame, kao da sniva.

Začuh glas kako mi govori, Seme, budući da si od nemiješane sile, i prvo biće na zemlji, počuj i zapamti to što ću ti sad reći o velikim silama koje su na početku postojale, prije nego sam se ja pojavio. Bijaše Svjetlost i bijaše Tama, a između njih bijaše Duh. Budući da si zaboravio svoj korijen - njega koji je nerođeni Duh - otkrivam ti istinu o silama. Svjetlost bijaše misao puna slušanja i riječi, koje bijahu sjedinjene u jedan oblik. Tama bijaše 2 vjetar u vodama, uma obavijenog vatrenom stihijom. A Duh između njih bijaše nježna, ponizna svjetlost. Ovo su tri korijena, koji vladahu svaki u sebi, sami, i koji pokrivalu jedan drugoga svojim moćima.

No Svjetlost, budući da posjeduje veliku moć, znala je za poniženje Tame i njezin nemir, da korijen, naime, nije prav. Iskrivljenost Tame

bijaše nedostatak opažaj a, naime, (privid da) nema ničega iznad nje. I dokle god je mogla izdržati pod tim zlom, bila je prekrivena vodom. I ona je uzburka. I Duh se uplaši tog zvuka, i uzdigne se do svoga mjesta, i ugleda veliku, tamnu vodu. I njemu pozli. Misao Duha pogleda nadolje; i ugleda beskrajnu svjetlost. No, gnjili ju je korijen previdio. I voljom velikoga Svjetla tamna se voda razdvoji. I Tama se uzdigne obavijena zlim **neznanjem**, i (dogodilo se tako) kako bi se um, kojim se ponosila, mogao od nje odvojiti.

I kada je uzburkavala, **3** ukaza joj se svjetlost Duha, i ona osta zapanjena time što je vidjela. Nije znala da iznad nje ima druge Sile. I kada uvidje da je lik njezin taman u usporedbi s Duhom, osjeti bol. I u boli svojoj uzvisi do visina udova Tame svoj um, koji je oko gorčine zla. I učini da um njezin uzme oblik u udu predjela Duha, misleći kako će, ako pogleda (dolje) u svoje zlo, biti jednaka Duhu. No, nije u tome uspjela. Željela je učiniti nemoguće, i to se nije dogodilo. No da um Tame, koji je oko gorčine zla, ne bi bio uništen, budući daje stvoren djelomično sličan, ona se uzdignu i obasja vatrenom svjetlošću cijeli Had, kako bi jednakost sa bezgrešnim Svjetlom postala vidljiva. Jer, Duh je iskoristio sve oblike Tame, budući da se ukazao u svojoj veličanstvenosti.

I uzvišena se, beskrajna Svjetlost ukaza, u velikoj radosti, poželjeviši se razotkriti Duhu. I obličje se uzvišene Svjetlosti ukaza nerođenomu Duhu. **4** Ja sam se pojavio. [Ja] sam sin neuništive, beskrajne Svjetlosti. Ukazao sam se u obličju Duha, jer ja sam zraka sveopće Svjetlosti. I on mi se ukazao kako um Tame ne bi ostao u Hadu. Jer, Tama je u dijelu svojih udova učinila sebe nalik svom umu. Kada sam se ja, (o), Šeme, pojavio u njemu (obličju), kako bi Tama potamnila, u skladu s voljom Veličanstva -I kako bi se oslobodila od svakog vida moći koju je posjedovala - um je povukao vatrenu stihiju, kojom je bio prekriven, iz središta Tame i vode. I iz Tame voda posta oblak, a oblak se uobličio u utrobu. I vatrena stihija, koja je zastranjenje, pođe onamo.

I kada ju je Tama vidjela (utrobu) ona posta razbludna. I kada je uzburkala vodu, protrljala je utrobu. Um se njezin rastočio sve do dubina Prirode, i izmiješao se s moći gorčine Tame. I njezino (utrobino) oko raspuklo se pred zlom, kako ne bi više mogla izroditi um. Jer bijaše to **5** sjeme Prirode iz mračnoga korijena. I kada je Priroda pomoću mračne

sile preuzela um, sva obličja u njoj preuzeše oblik. I kada je Tama stekla obličje uma, nalikovala je Duhu. Priroda ustade da je isključi; bila je nemoćna protiv nje, budući da nije posjedovala oblik iz Tame. Jer, rodila ga je u oblaku, i oblak je zasjao. I um se pojavio u njemu, poput stranome, štetne vatre. On se (um) sukobio sa nerođenim Duhom, budući da je od njega posjedovao obličje. Kako Priroda ne bi postala prazna vatrenom stihijom, Priroda je smjesta podijeljena u četiri dijela. Oni postadoše oblaci različitih oblika. Zvali su se Djevičnjak, Posteljica, Moć (i) Voda. Djevičnjak, Posteljica i Moć bijahu vatrene stihije. A on (um) bijaše povučen iz središta Tame i vode - budući da um bijaše usred Prirode i tamne sile - kako se štetne vode za nj ne bi primile. **6** Zbog ovoga je Priroda podijeljena, u skladu s mojom voljom, kako bi se um mogao vratiti svojoj moći koju je tamni korijen, koji je s njime (s umom) bio izmiješan, od njega uzeo. I on se (tamni korijen) pojavi u utrobi. I pri podjeli Prirode, on se odvoji od tamne sile koju je posjedovao iz uma. I (um) pođe u središte moći - u srednje područje Prirode.

I Duh svjetla, kada ga je um obremenio, osta zapanjen. I sila njegove Začudnosti odbacila je breme. I ono se (breme) vratilo svojoj toplini, i ogrnulo se svjetlom Duha. I kada se Priroda udaljila od moći svjetla Duha, breme se vratilo. Začudnost svjetla odbacila je breme, i ono se primilo za oblak Djevičnjak. I svi su oblaci Tame zavapili, svi oni koji su se odvojili od Hada, zbog strane Moći. Ona je Duh svjetlosti koji je u njih ušao. I voljom Veličanstva Duha, on je pogledao u beskrajnu Svjetlost, kako bi se njegovoj svjetlosti smilovala i obličje njegovo izvukla iz Hada.

I kada je Duh pogledao, ja se izlih **7** -ja, sin Veličanstva - poput vala jarke svjetlosti, kao kovitlac besmrtnoga Duha. I zapuhao sam iz oblaka Djevičnjaka na Začudnost nerođenoga Duha. On se (oblak) odvojio, i svjetlošću obasjao oblake. Ovi su se razdvojili, kako bi se Duh mogao vratiti. Iz ovog je razloga um uzeo oblik. Mir je njegov razbijen. Jer, Djevičnjak Prirode bijaše oblak koji se ne može razumjeti; on je velika vatra. Slično tome, Posteljica Prirode oblačenje tišine; on je uzvišena vatra. I Moć koja se izmiješala sa umom, i ona bijaše oblak Prirode koji se združio s Tamom, i Prirodu nagnao na blud. A tamna voda bijaše strahotan oblak. I korijen Prirode, koji je ispod, bje iskrivljen, budući obremenjen i štetan. Korijen je bio slijep u pogledu svjetlosnih uza, koje su nedokučive budući da posjeduju mnogo oblika.

I ja se smilovah svjetlosti Duha koju je um primio. Vratio sam se do svog mjesta kako bih molio uzvišenu beskonačnu Svjetlost **8** da ojača moć Duha, kako bi se ona ispunila bez tamnoga okaljanja. I rekoh, pun poštovanja, "Ti si korijen Svjetlosti. Skriveni se tvoj oblik ukazao. O uzvišena, o beskonačna. Neka se proširi cijela moć Duha i neka se ispunji svjetlošću, o beskonačna Svjetlosti. (Tada) se neće moći združiti sa nerođenim Duhom, i moć Začudnosti neće se moći izmješati s Prirodom. Voljom Veličanstva", moja je molitva prihvaćena.

I začu se glas Riječi koji kroz Veličanstvo reče nerođene Duhu, "Evo, moć je upotpunjena. Onaj kojeg sam otkrio pojavio se u Duhu. I ja ću se ponovo pojaviti. Ja sam Derdekeas, sin neuništive, beskrajne Svjetlosti."

Svjetlost beskrajnoga Duha nakratko se spustila na slabašnu prirodu, dok se ne isprazni sva nečistoća prirode, kako bi Tama Prirode mogla biti okrivljena. Zaogrnuo sam se ruhom, koje je ruho svjetlosti Veličanstva - što ja i jesam. Došao sam u liku **9** Duha razmotriti cijelu svjetlost koja bje u dubinama Tame. U skladu s voljom Veličanstva, kako bi se Duh uz pomoć Riječi mogao ispuniti svojom svjetlošću, neovisno o moći beskrajne Svjetlosti, i mojom željom, Duh se uzdigao (vlastitom) moći. I udijeljena mu je njegova uzvišenost, kako bi se ispunio cijelim svojim svjetlom, i razdvojio se od bremena Tame. Jer, iza bijaše tamna vatra koja se raspirivala, (i) tiještila Duh. I Duh se radovao, jer bio je zaštićen od strahotne vode. No, svjetlost njegova nije bila jednaka Veličanstvu. <Ono> što mu je beskonačna Svjetlost udijelila, (udijelila mu je) kako bi se u svim svojim dijelovima on mogao pojaviti kao jedan odraz svjetlosti. I kada se Duh uzdigao nad vodom, njegov crni odraz postaje jasan. I Duh je slavio uzvišenu svjetlost: "Ti si jedina beskrajna, ti si iznad svega što je nerođeno, jer, zaštitila si me od Tame. I voljom tvojom ja se uzdigoh iznad moći Tame."

I kako ništa od tebe ne bi bilo skriveno, Šeme, nastade misao koju je Duh iz uzvišenosti pomislio, **10** budući da Tama nije bila sposobna zauzdati svoje zlo. I kada se pojavila, tri korijena postadoše jasna, kao što i u početku bijahu. Da je Tama mogla otrpjeti njegovo zlo, um se ne bi od nje odvojio i nova se sila ne bi pojavila.

Od trenutka kada se pojavila, ja postah vidljiv, sin Veličanstva, kako svjetlost Duha ne bi izbljedita i kako Priroda njome ne bi zavlada-

la, jer je gledala u me. I voljom uzvišenosti moja je jednakost otkrivena, kako bi ono što je od Moći moglo postati vidljivo. Ti si velika Moć koja je nastala, a ja sam savršena Svjetlost koja je iznad Duha i iznad Tame, Svjetlost koja posramljuje tamu zbog nečistoga odnosa. Jer, kroz podjelu Prirode, Veličanstvo je poželjelo biti obasuto čašću, sve do visina Misli Duha. I Duh je primio pokoj u svojoj moći. Jer, odraz Svjetlosti nerazdvojiv je od nerođenoga Duha. I zakonodavci mu nisu nadjenuli ime po oblacima Prirode, niti se njima imena mogu nadjenuti. Svaki odraz **11** u koji se Priroda razdijelila, moć je vatrene stihije, što je hiličko sjeme. Onaj koji je na se uzeo moć Tame, zatvorio ju je usred njezinih udova.

I voljom Veličanstva, kako bi um i cijela svjetlost Duha mogli biti zaštićeni od svakog bremena i patnje Prirode, glas je došao iz Duha do oblaka Djevičnjaka. I svjetlost začudnosti poče se radovati sa glasom koji joj je udijeljen. I veliki Duh svjetlosti bio je u oblaku Djevičnjaka. I slavio je beskrajnu Svjetlost i sveopće obličje, mene, sina Veličanstva. Rečeno je: "Anasses Duses, ti si beskrajna Svjetlost koja je udijeljena voljom Veličanstva, kako bi ustoličila svu svjetlost Duha, i razdvojila um od Tame. Jer, nije prikladno da svjetlost Duha ostane u Hadu. Tvojom voljom Duh se uzdigao da uvidi tvoju uzvišenost."

Rekoh ti ove stvari, Šeme, kako bi spoznao **12** da je odraz mene, sina Veličanstva, iz beskrajne Misli, jer ja sam za nju sveopći odraz koji ne laže, (i) ja sam iznad svake istine i podrijetla riječi. Njezina je pojava u mom divnom ruhu svjetlosti, koje je glas neizmjerne Misli. Mi smo to jedno jedino svjetlo koje je nastalo. Ono se pojavilo u drugom korijenu kako bi moć Duha mogla biti uzdignuta iz slabašne Prirode. Jer, voljom velike Svjetlosti ja sam se iz uzvišenoga Duha spustio dolje do oblaka Djevičnjaka bez svojeg sveopćeg ruha.

I Riječ me uze k sebi, iz Duha, u prvi oblak Djevičnjaka Prirode. I zaogrnuh se ovim, za koje me Veličanstvo i nerođeni Duh učiniše vriednim. I trostruko jedinstvo mog ruha pojavilo se u oblaku voljom Veličanstva, u jedinstvenom obliku. I lik se moj prekri svjetlošću mog ruha. I oblak se uznemiri, jer nije mogao podnijeti moj lik. I odbaci prvu moć, onu <koju> je uzeo od Duha, njega koji ga je obasjavao od početka, prije nego što se <ja> Duhu pojavih u riječi. Oblak **13** ih ne bi mogao oba podnijeti. I svjetlost koja je izašla iz oblaka prošla je kroz tiši-

nu, sve dok nije došla do srednjeg područja. I voljom Veličanstva, svjetlo se s njime pomiješalo, <to jest> s Duhom koji postoji u tišini, njime koji je odvojen od Duha svjetlosti. Odvojen je od svjetlosti oblakom tišine. Oblak se uznemirio. On je taj koji je pružao utočište plamu vatre. Ponizio je tamnu utrobu kako ne bi više mogla otkriti drugo sjeme iz tame. Zadržao ih je u srednjem području Prirode, na njihovu mjestu, u oblaku. Oni su se uznemirili jer, nisu znali gdje se nalaze. Jer, još uvijek nisu posjedovali sveopće razumijevanje Duha.

I kada sam se molio Veličanstvu, prema beskrajnoj Svjetlosti, da se kaotične sile Duha uskomešaju, i da tamna utroba postane jalova, i da se lik moj pojavi u oblaku Djevičnjaka, kao da sam umotan u svjetlost Duha koja je prije mene pošla, i voljom Veličanstva i kroz molitvu došao sam u oblak kako bi kroz moje ruho - koje je od moći **14** Duha - pleroma riječi mogla donijeti moć udovima koji su je posjedovali u Tami.

Jer, zbog njih sam se pojavio na ovom beznačajnom mjestu. Jer, ja pomažem svakome kome je dano ime. Kada sam se pojavio u oblaku, svjetlost Duha počela je bježati od strahotne vode, i (od) oblaka vatre koji su se odvojili od tamne Prirode. I dadoh im vječno štovanje kako se ne bi opet upustile u te nečiste navade.

I svjetlost koja bje u Djevičnjaku uznemiri se od moje moći, i prođe kroz moje srednje područje. I ispuni se sveopćom Misli. I kroz riječ svjetlosti Duha vratila se u svoj pokoj. Primila je oblik u svome korijenu i zasjala bez nedostatka. I svjetlost koja je s time nadošla iz tišine, pošla je u srednje područje i vratila se do mjesta. I oblak je zasjao. Iz njega se pojavi neugasiva vatra. I dio koji se odvojio od začudnosti odjenuo se zaboravom. Bijaše zavarani vatrom Tame. I udar njegova začuđenja stresao je i odbacio breme 15 oblaka. Ono je bilo zlo, budući okaljano. I vatra se izmiješala sa vodom, kako bi vode postale štetne.

I uznemirena Priroda smješta je ustala iz tihih voda. Jer, njezin uzlaz bio je sramotan. I Priroda uze za se moć vatre. Postala je snažna zbog svjetlosti Duha koji je u Prirodi. Njezin se odraz pojavio u vodi u obliku strahotne zvijeri sa mnogo lica, koja je dolje iskrivljena. I svjetlost se spustila dolje u kaos, ispunjen izmaglicom i prahom, kako bi naškodila Prirodi. I svjetlost Začudnosti, koja je u srednjem području, došla je k njoj nakon što je odbacila breme Tame. I radovala se kada je Duh ustao. Jer, pogledao je iz oblaka dolje na tamne vode nad svjetlosti, koja je bila u dubinama Prirode.

Ja se, stoga, ukazah kako bih ugrabio priliku da se spustim dolje do donjeg svijeta, do svjetlosti Duha koji je bio obremenjen, kako bi ga zaštitio od zla bremena. I zbog toga što je pogledao nadolje do tamnih područja, svjetlost se još jednom uzdigla **16** kako bi utroba opet mogla ustati iz voda. (Ona) utroba došla je mojom voljom. Oko se lukavo otvorilo. I svjetlost koja se pojavila u srednjem području, (i) koja se odvojila od Začudnosti, počinula je u njoj i zasjala na nju. I utroba vidje stvari koje prije nije vidjela, i obradovala se u svjetlosti, iako ne bijaše njezina - ona koja se pojavila u srednjem području, u njezinoj opakosti, kada je ona (svjetlost) zasjala na nju. I utroba vidje stvari koje prije nije vidjela i bje dovedena do voda. I pomisli da je dosegla moć svjetlosti. Nije znala daje odraz Svjetlosti učinio njezin korijen jalovim, i da je k njemu (korijenu) ona pohrlila.

Svjetlost se začudila, ona koja bijaše u srednjem području, koja je početak i kraj. I njezina je misao uprla pogled ravno gore do uzvišene Svjetlosti, i zavapila, "Gospodine, smiluj mi se, jer svjetlost moja i trud zastranili su. Ako me tvoja dobrota ne ustoliči, ja ne znam gdje sam." I kada ju je Veličanstvo čulo, smilovalo se.

I ja se ukazah u oblaku Djevičnjaku, u tišini, **17** bez svog svetog ruha. Voljom sam svojom slavio svoje ruho koje posjeduje tri oblika u oblaku Djevičnjaku. I obuhvati me svjetlost koja bje u tišini, ona koja je iz radosne Moći. Odjenuo sam ga. I dva njegova dijela pojavila su se kao jedan oblik. Drugi se dijelovi nisu pojavili zbog vatre. Izgubio sam moć govora u oblaku Djevičnjaka, jer njegova vatra bje strahotna, uzdižući se bez poniznosti. I kako bi se moja uzvišenost i riječ mogle pojaviti, svoje drugo ruho postavih u oblaku tišine.

I pođoh u srednje područje i odjenuh svjetlo koje je u njemu, koje bijaše utonulo u zaborav i odvojilo se od Duha začudnosti, jer je odbacilo breme. Mojom voljom ništa smrtno nije mu se ukazalo, već mu je Duh udijelio same besmrtnne stvari. I rekao je u misli Svjetlosti, ai eis ai ou phar dou ia ei ou: došao sam u velikom miru kako bih mir pružio svojoj svjetlosti u njezinom korijenu, i kako bih je izveo iz **18** štetne Prirode.

I voljom Veličanstva, skinuh potom svoje ruho svjetlosti. I odjenuh drugo ruho vatre koje nema oblika, koje je iz uma moći i koje je odvojeno, i za me pripremljeno, u skladu s mojom voljom, u srednjem području. Jer, srednje ga je područje prekrilo tamnom moći kako bih ja došao i

odjenio ga. I pođoh dolje u kaos spasiti svetu svjetlost iz njeg. Jer, bez moći Tame ne bih se mogao suprotstaviti Prirodi. I otpočinuh u njenom nepomičnom oku, koje bijaše svjetlost iz Duha. Jer, Duh je za me to pripremio kao ruho i pokoj. Kroz mene on je pogledao dolje u Had, i udielio na određeno vrijeme Prirodi svoj glas.

Moje ruho vatre, u skladu s voljom Veličanstva, pošlo je dolje do onoga što je snažno, i do nečistih dijelova Prirode koje je prekrivala moć tame. I ruho je moje protrljalo Prirodu u njezinu pokrovu. Njezina nečista ženskost bijaše snažna. I gnjevna utroba dođe **19** i učini um suhim, i nalik ribi koja posjeduje kap vatre, i moć vatre. I kada je Priroda odbacila um, ona se uznemiri i zaplače. I povrijeđena i u suzama, odbaci moć Duha (i) postade kao ja. A ja sam se ogrnuo svjetlošću Duha, i otpočino sa svojim ruhom zbog vida ribe.

I kako bi se djela Prirode mogla osuditi, budući da je ona slijepa, mnoge životinje izadoše iz nje u skladu sa brojem brzih vjetrova. Sve oni nastale su u Hadu u potrazi za svjetlošću uma koji je poprimio oblik. Nisu mu se mogli suprotstaviti, i ja sam se radovao njihovu neznanju. Pronašli su me, mene, sina Veličanstva, ispred utrobe koja ima mnogo oblika. Poprimio sam oblik zvijeri i zamolio da nebesa i zemlja nastanu, kako bi se cijela svjetlost mogla uzdići. Jer, ni na jedan drugi način moć Duha ne bi mogla biti spašena iz uza, osim da joj se ukažem u liku životinje. Iskazala mi je, stoga, milost **20** kao da sam njezin sin.

Zbog moje molbe, Priroda se uzdigla budući da posjeduje moć Duha i Tame, i vatru. Jer, odbacila je sve svoje oblike. I kada ih je odbacila, zapuhala je na vodi. I stvoreno je nebo. I iz pjene neba nastade zemlja. I mojom voljom nastanu sve vrste hrane, u skladu sa brojem zvijeri. I rodi se rosa iz vjetrova zbog vas i onih koji će po drugi put biti rođeni na zemlji. Jer, zemlja je posjedovala moć vatrene stihije. I rodila je stoga svakojako sjeme.

I kada su stvoreni nebo i zemlja, moje ruho vatre uzdiglo se usred oblaka Prirode (i) zasjalo na cijeli svijet, sve dok se Priroda nije usušila. Tama koja bje u njezinom (zemljinom) ruhu odbačena je u štetne vode. I srednje područje očišćeno je od Tame. No utroba je bolno žalovala zbog svega što se dogodilo. Uvidjela je u svojim dijelovima što je voda, kao u zrcalu. I kada je (to) vidjela, upitala se kako je nastala. I ostala je, stoga, udovicom. Isto tako bijaše **21** začuđena (što) to nije u njoj.

Jer, oblici su još posjedovali moć vatre i svjetlosti. Ona (moć) ostala je kako bi bila u Prirodi sve dok joj se sve moći ne oduzmu. Jer, kao što je svjetlost Duha dovršena u tri oblaka, neophodno je također da moć koja je u Hadu bude dovršena u pravi čas. Zbog milosti Veličanstva došao sam joj iz vode po drugi put. Obradovala se mojemu licu. I njezino je lice bilo ozareno.

Rekoh joj, "Neka sjeme i moć izađu iz tebe i dođu na zemlju." I poslušala je volju Duha kako bi bila uništena. I kada su se vratili njezini oblici, oni su trljali jedni s drugima jezike; i općili su; i rodili su vjetrove, i demone, i moć koja je iz vatre i Tame i Duha. No, oblik koji je ostao sam odbacio je od nje zvijer. Ona nije općila, već je samu sebe trljala. I rodila je vjetar koji posjeduje moć iz vatre, i Tame, i Duha.

I kako bi **22** demoni također postali slobodni od moći koju su posjedovali kroz nečisti odnošaj, utroba je bila s vjetrovima nalik vodi. I nečisti je ud bio sa demonima, u skladu s primjerom Tame, i na način na koji se ona trljala s utrobom od početka. I nakon što su oblici Prirode bili zajedno, oni su se jedan od drugoga odvojili. Odbacili su moć, zapanjeni načinom na koji su obmanuti. Žalovali su vječnim žalom, i prekrili se svojom moći.

I kad sam ih posramio, uzdigao sam se sa svojim ruhom u moć i koja je iznad zvijeri koja je svjetlost, kako bih Prirodu natjerao u očaj. Um koji se pojavio u Prirodi Tame, (i) koji je bio oko srca Tame, zavladao je kada sam to poželio nad vjetrovima i demonima. Dao sam mu obličje vatre, svjetlosti, i pozornosti, i dio lukave riječi. Dana mu je, stoga, veličina kako bi bio jak u svojoj moći, neovisan o moći, neovisan o svjetlosti Duha i odnošaja Tame, kako bi, na kraju vremena, kada **23** Priroda bude uništena, on mogao počinuti na uzvišenome mjestu. Jer, jasno će postati daje bio vjeran, budući daje prezreo blud Prirode s Tamom. Snažna moć uma nastala je iz uma i nerođenog Duha.

No vjetrovi, koji su demoni iz vode, i vatre, i tame i svjetla, vršili su odnošaj sve do propasti. Iz ovog su odnošaja vjetrovi primili u svoju utrobu pjenu iz uda demona. Začeli su moć u svojoj utrobi. Od disanja, utrobe vjetрова stisnule su se jedna uz drugu sve dok nije došao čas poroda. Sišle su tad do vode, i moć je rođena, kroz disanje koje potiče rađanje, usred čina. I svi oblici rađanja primili su u njoj oblik. Kada se približio čas rađanja, svi su se vjetrovi skupili iz vode koja je blizu zem-

I rodili su svaku vrst bluda. I mjesto gdje je sam vjetar otišao bijaše zasićeno bludnošću. Neplodne su žene nastale iz toga, i jalovi muškarci. **24** Jer, kako su rođeni, tako i rađaju.

Zbog vas, lik Duha pojavio se na zemlji i u vodi. Jer, vi ste poput Svjetlosti. Vi posjedujete dio vjetrova i demona, i misao iz svjetlosti moći Začudnosti. I sve što je ona iz utrobe svoje donijela na ovaj svijet nije bilo za nju dobro, već u znaku muke i jauka, zbog lika koji se u vama pojavio iz Duha. Jer, vi ste uzvišeni u svojim srcima. Blaženstvo je, Seme, ako je nekome dan dio, i ako on otiđe iz duše da (ode) do misli Svjetlosti. Jer, duša je breme Tame, i oni koji znaju od kuda je došao korijen duše, moći će tražiti i Prirodu. Jer, duša je djelo bluda i (predmet) prijezira za misao Svjetlosti. Ja sam taj koji je otkrio sve o onome nerođenom.

I kako bi se ispunio grijeh Prirode, načinio sam utrobu, koja je uznemirena, ugodnom - slijepa mudrost - kako bih je uništio. I kad sam to poželio, **25** ona se urotila s vodom Tame, i Tamom, kako bi povrijedila svaki oblik vašeg srca. Jer, voljom svjetla Duha oni su vas okružili; okovali su vas Vjerom. I kako bi se njezin plan izjalovio, on posla demona da bi plan njezine opakosti mogao biti objavljen. I on je prouzročio poplavu, i uništio vašu rasu, kako bi uzeo svjetlost i uzeo od Vjere. No, ja sam smjesta objavio kroz usta demona da će toranj niknuti sve do čestice svjetlosti koja je ostavljena u demonima i njihovoj rasi - koja je voda - kako bi demon bio zaštićen od vrtoglavog kaosa. I utroba je ovo sve osmislila u skladu s mojom voljom, kako bi se mogla potpuno izliti. Toranj je iznikao kroz demone, i Tama se uznemirila zbog svog gubitka. I opustila je mišiće utrobe. Demon koji je imao ući u toranj bio je zaštićen, kako bi rase mogle nastaviti i kako bi stekle suvislost kroz njega. Jer, on posjeduje moć iz svakog oblika.

Vrati se, stoga, **26** o, Šeme, i raduj se zbog svoje rase i vjere, jer bez tijela i potrebe, ona je zaštićena od svakog tijela Tame, i svjedoči o svetim stvarima uzvišenosti koja je otkrivena u njihovoj misli, mojom voljom. I oni će otpočiniti u nerođenom Duhu bez žala. No ti, Šeme, ti si zbog ovoga ostao u tijelu izvan oblaka svjetlosti, kako bi ostao s Vjerom. Vjera će ti doći. Njezina će misao biti uzeta i dana tebi, sa sviješću o svjetlosti. Rekao sam ti sve ovo za dobrobit tvoje rase iz oblaka svjetlosti, i slično ću ti reći o svemu; otkrit ću ti potpuno, kako bi ti mogao otkriti onima koji će drugi put doći na zemlju.

O, Šeme, uznemirenost koja je mojom voljom nastala, nastala je kako bi Priroda postala prazna. Jer, gnjev Tame je počeo jenjati. O, Šeme, usta Tame zatvorila su se. U njoj se više ne pojavljuje svjetlo koje je obasjalo svijet, u skladu s mojom voljom. I kada je Priroda rekla da je njezina želja ispunjena, vode su tad progutale sve oblike **27** u svom oholom neznanju. Ona (Priroda) okrenula je svoju tamnu vaginu, i izbacila iz nje moć vatre koja zbog čina Tame bijaše u njoj od početka. I uzdigla se i zasjala na cijeli svijet umjesto pravednika. I svi njezini oblici otposlali su moć nalik plamenu vatre sve do neba, kao pomoć iskvarenome svjetlu, koje je samo sebe uzvisilo. Jer, oni su bili udovi vatrene stihije, a ona nije znala da je samu sebe ozlijedila. Kada je odbacila moć koju je posjedovala, ona ju je izbacila iz svojih genitalija. Demon obmane bio je taj koji je uzburkao utrobu u svakom obliku - .

I u svojem neznanju, kao da čini veliku stvar, ona je udijelila po zvijezdu svakom demonu i vjetru. Bez vjetra i zvijezde, ništa se na ovom svijetu ne događa. Jer, oni pune svaku moć nakon što su pušteni iz Tame, i vatre, i moći, i svjetlosti. Na mjestu gdje su se njihova Tama i njihova vatra izmiješale, zvijeri su rođene. I ljudska bića nastala su na mjestu Tame, vatre, moći **28** uma, i svjetlosti. Budući da je iz Duha, misao Svjetlosti, moje oko, ne postoji u svakome čovjeku. Jer, prije nego što je nadošao potop od vjetra i demona, kiša je došla čovjeku. I, kako bi moć koja je u tornju mogla biti rođena, i kako bi mogla otpočiniti na zemlji, Priroda, koja je bila uznemirena, poželjela je nanijeti zlo sjemenu koje će biti na zemlji nakon potopa. Poslani su im demoni, i vjetrovi iz drugog smjera, i breme anđela, i strah proroka, i osuda govora, kako bih te podučio, o Šeme, od kakve je sljepoće tvoja rasa zaštićena. Kada ti otkrijem sve što je izgovoreno, pravednik će tad zasjati nad svijetom u mojemu ruhu. I noć i dan će se razdvojiti. Jer, požurit ću dolje do svijeta da uzmem svjetlost toga mjesta, svjetlost koju Vjera posjeduje. I pojavit ću se u onima koji steknu misao svjetlosti Duha. Jer, zbog njih se moja veličanstvenost ukazala.

Kada se ona pojavi na zemlji, o Šeme, [na] mjestu koje će biti **29** nazvano Sodoma, čuvaj (tad) ovo što ću ti otkriti. Oni čistoga srca okupit će se oko tebe zbog riječi koju ćeš otkriti. Jer, kad se pojaviš u svijetu, tamna Priroda protrest će sve protiv tebe, skupa s vjetrovima i demonima, kako bi uništili to učenje. No ti objavi brzo građanima Sodome taj univerzalni nauk, jer oni su tvoji članovi. Demon ljudskoga oblika otići

će iz tog mjesta mojom voljom, budući da je neuk. On će čuvati ovo što je izgovoreno. No, stanovnici Sodome, u skladu s voljom Veličanstva, svjedočit će univerzalnog svjedočanstvu. Počivat će sa čistom sviješću u tom mjestu svog pokoja, koje je nerođeni Duh. I kada se to dogodi, podla će Priroda nepravedno do temelja spaliti Sodomu. Jer, zlo neće odustati kako bi tvoja veličanstvenost mogla otkriti to mjesto.

I demoni će tad **30** otići s Vjerom. I on će se pojaviti na četiri mjesta u svijetu. I kada se Vjera pojavi u posljednjem obličju, njezin će lik tad postati očit. Jer, prvorođeni je demon koji se pojavio u zajednici Prirode s mnogim licima, kako bi se vjera mogla u njemu pojaviti. Jer, kad se on pojavi u svijetu, zle strasti će ustati, i potresi, i ratovi, i glad, i huljenja. Cijeli će se svijet zbog njega uznemiriti. On će tražiti moć Vjere i Svjetlosti; i neće je naći. I demon će se pojaviti na rijeci da krsti nesavršenim krštenjem, i da nametne svijetu muku okova vode. No, neophodno mi je da se pojavim u udovima misli Vjere, kako bih otkrio veličinu svoje moći. Odvojit ću to od demona koji je Soldas. A svjetlost koju on posjeduje od Duha ja ću izmiješati sa svojim nepobjedivim ruhom, kao i s onim kojeg ću otkriti 31 u tami, zbog vas i zbog vaše rase koja će biti zaštićena od zle Tame.

Znaj, o Seme, da bez Elorchaios, Amoias, Strophaias, Chelkeak, Chelkea i Aileou nitko neće moći proći ovim zlim područjem. Za me to je spomenik da sam pobijedio zla područja. I uzeo sam svjetlost Duha iz strahotne vode. Jer, kada se dani demona primaknu kraju, onoga koji krivo krsti -ja ću se pojaviti u krštenju demona, da otkrijem ustima Vjere svjedočanstvo onima koji joj pripadaju. Svjedočim o tebi, Iskro koja ne gasne, Osei, izabranice Svjetla, oko neba, i Vjero, prva i posljednja, Sofijo, Saphaia, Saphaina, pravedna Iskro, nečisto svjetlo. A ti, istok, i zapad, i sjever, i jug, gornji i donji zrak, i sve sile i vladari, **32** vi ste u Prirodi. A ti, Moluchtha, i Soch, vi ste iz svakog čina i nečistog nastojanja Prirode. I doći ću tad od demona dolje do vode. I vrtlozi vode i plamenovi vatre ustat će protiv mene. I izdignut ću se iz vode, ogrnuvši svjetlo Vjere, i vatru koja ne gasne, kako bih mojom pomoći moć Duha mogla prijeći, ona koju su vjetar, demoni i zvijezde bacile u ovaj svijet. I sav blud u njima će biti ispunjen.

Konačno, Šeme, ti si ugodan u misli svjetlosti. Ne dopusti da tvoja misao ima išta sa vatrom i tijelom Tame, što je nečisto djelo. Ovo što te učim, pravilno je.

Ovo je parafraza: - Jer, zaboravio si da je od nebeskog svoda tvoja rasa bila zaštićena - Elorchaiaos je ime velike Svjetlosti, mjesta iz kojega sam došao, Riječi kojoj nema ravne. I obličje je moje časno ruho. Derdekeas je ime ove Riječi u **33** glasu Svjetlosti. Strophaiia je blagoslovljen pogled, koji je Duh. A Chelkeach, moje ruho koje je došlo iz Začudnosti, ono je koje je bilo u oblaku Djevičnjaka koji se pojavio, kao trimorfni oblak. Chelkea je moje ruho koje ima dva oblika, koje je bilo u oblaku tišine. Chelke je moje ruho, koje mu je dano iz svakog područja; dano mu je u jednom obliku iz uzvišenosti, ono koje je bilo u oblaku u srednjem području. I zvijezda Svjetlosti koja je spomenuta u mom nepobjedivom ruhu koje sam nosio u Hadu; ona (zvijezda Svjetlosti) milost je koja nadilazi misao i svjedočanstvo onih koji su svjedoci. I svjedočanstvo koje bijaše spomenuto: Prvo i Posljednje, Vjera, Um vjetra Tame. A Sophaiia i Saphaina u oblaku su onih koji su odvojeni od vatrene stihije. Pravedna Iskra oblak je svjetlosti koji je zasjao među vama. Jer u njemu (oblaku svjetlosti) moje će se ruho spustiti dolje u kaos.

No, **34** nečista svjetlost koja se pojavila u Tami (i) koja pripada tamnoj Prirodi, jest moć. I gornji zrak i donji zrak, i sile i vladari, demoni i zvijezde, svi oni posjeduju česticu vatre i svjetlosti iz Duha. Moluchthas je vjetar, jer bez njega ništa se ne rađa na zemlji. On ima obličje zmije i jednoroga, i s trupa njegovog strše višestruka krila. Sve ostalo je utroba, koja bijaše uznemirena. Ti si blagoslovljen, Šeme, jer rasa je tvoja zaštićena od tamnog vjetra s mnogo lica. I oni će prenijeti univerzalno svjedočanstvo i (biti svjedocima) nečistim djelima <Prirode>. I postat će uzvišeni kroz ostatak Svjetlosti.

O, Šeme, nitko tko nosi tijelo neće moći ovo ispuniti. No, kroz sjećanje moći će to razumjeti, kako bi, kad mu se misao odvoji od tijela, ove stvari mogle biti otkrivene. One su otkrivene tvojoj rasi. O, Šeme, teško je onome tko nosi tijelo [ovo] ispuniti, kao što već i rekoh. **35** I malen je broj onih koji će to ispuniti, onih koji posjeduju česticu uma i misao svjetlosti Duha. Čuvat će svoj um od nečistog djela. Jer, mnogi od rase Prirode potražiti će sigurnost moći, no, neće je naći, niti će moći izvršiti volju Vjere. Jer, oni su sjeme sveopće Tame. A oni koji to nađu, mnogo će patiti. Vjetrovi i demoni će ih mrziti. Okrutni su okovi tijela. Jer, gdje vjetrovi, zvijezde i demoni izbace iz moći Duha, (njihovo) će im se pokajanje i svjedočanstvo ukazati, i milost će ih odvesti do nerođe-

nog Duha. Oni koji se pokaju naći će svoj pokoj u dovršenju i Vjeri, u Djevičnjaku. To je Vjera koja će ispuniti ono što je ispražnjeno. No, oni koji ne sudjeluju u Duhu svjetlosti i Vjeri, rastočit će se u [Tami], mjestu do **36** kojeg pokajanje nije došlo.

Ja sam otvorio vječna vrata koja bijahu zatvorena od početka. Onima koji žude najbolje od života, i onima koji su vrijedni pokoja, on ih je otkrio. Udijelio sam opažaj onima koji uviđaju. Otkrio sam im sve misli i nauk pravednika. I nisam uopće postao njihovim neprijateljem. Kada sam istrpio gnjev svijeta, izašao sam kao pobjednik. Nijedan od njih nije me znao. Vatrene dveri i beskrajn dim otvorili su se protiv mene. I svi vjetrovi ustadoše protiv mene. I gromovi i munje ustat će protiv mene, i sručit će na mene svoj gnjev. A što se mene u skladu s tijelom tiče, oni će vladati nad njima ovisno o vrsti.

I mnogi koji nose grešno tijelo, poći će dolje do štetnih voda, kroz vjetrove i demone. Oni su okovani vodom. A on će liječiti beskorisnim lijekom, i vodit će sve na krivi put, i bacit će svijet u uze. A oni koji čine po volji Prirode, njihova će uloga [...] **37** dva puta na dan vode, i oblika Prirode. I neće im biti udovoljeno, kada ih Vjera uznemiri kako bi sebi uzela pravednike.

O Šeme, neophodno je da Riječ pozove misao, kako bi uze moći Duha mogle biti spašene od strahotne vode. Blaženstvo je ako je nekome udijeljeno da razmatra uzvišenoga, i da spozna uzvišeno vrijeme i okove. Jer, voda je beznačajno tijelo, i ljudi se ne puštaju, budući da su okovani vodom, kao što je od početka svjetlo Duha okovano.

O Šeme, njih obmanjuju mnogostruki demoni, i oni misle da će se kroz krštenje nečistom vodom, koja je tamna, slabašna, jalova (i) uznemirujuća, riješiti grijeha. Oni ne znaju da su od vode do vode uze, i za bluda, i bludnost, zavist, ubojstvo, preljub, lažno svjedočenje, krivovjere, pljačka, žudnja, nesuvislost, gnjev, gorčina, velika [...]. **38** Mnoge su, stoga, smrti koje terete njihovu misao. I proričem to onima koji imaju srca. Oni će se ustegnuti od nečistog krštenja. A oni koji uzmu srce iz svjetlosti Duha neće imati veze s tim nečistim postupkom. I njihovo srce neće zgasnuti, niti će proklinjati. A voda - <niti> će ih se štovati. Jer, gdje je proklinjanje, tamo je nedostatak. A sljepoća je ondje gdje je štovanje. Ako se izmiješaju sa zlima, oni će postati prazni u tamnoj vodi. Jer, gdje se spominje voda, ondje je Priroda, i kletva, i laž, i gubitak.

Samo u nerođenome Duhu, gdje je uzvišena Svjetlost počivala, voda se ne spominje, niti se može spomenuti.

Ovo je moje ukazanje: kada istekne vrijeme koje mi je dodijeljeno na zemlji, odbacit ću od sebe ovo svoje [ruho vatre (?)]. I **39** pojavit će se moje neusporedivo ruho, i isto tako sva moja ruha koja sam stavio u oblake koji su od Začudnosti Duha. Jer, zrak će izderati moje ruho. Ono (moje ruho) zasjat će i razgrnuti sve oblake, sve do korijena Svjetlosti. Spokoj je um moj i moje ruho. I moje preostalo ruho, ono s lijeva i ono s desna, zasjat će straga, kako bi se pojavio odraz Svjetlosti. I moja ruha kojima sam se ogrnuo u tri oblaka, posljednjeg dana će počiniti u svom korijenu, u nerođenome Duhu, budući da su bezgrešna, kroz podjelu oblaka.

Ukazah se, stoga, bezgrešan, zbog oblaka, budući da su nejednaki, kako bi zlo Prirode moglo biti okončano. Jer, ona me u to vrijeme poželjela uhvatiti u klopku. Kanila je pričvrstiti (na križ) Soldasa, koji je taman plamen, koji je prisustvovao [...] zablude, **40** kako bi me uhvatila u klopku. Pobrinula se za svoju vjeru, budući umišljena.

I svjetlost se u tom trenutku kanila odvojiti od Tame, kad se začu glas u svijetu kako govori, "Blaženo oko koje te vidjelo, i um koji je podržao Veličanstvo kada sam to poželio." I uzvišeni će reći, "Blažena je Rebouel među ženama, jer samo si ti vidjela." I ona će slušati, a oni će odrubiti glavu ženi koja ima opažaj, kojoj ćeš se otkriti na zemlji. I mojom će voljom ona svjedočiti, i odustati od svakog oholog nastojanja Prirode i kaosa. Jer, žena kojoj će tad odrubiti glavu, jest jasnoća moći demona, koja će neumoljivo krstiti sjeme Tame, kako bi se ono (sjeme) moglo izmiješati sa bludom. Ona začu ženu, koja se zove Rebouel.

Pogledaj, Šeme, kako su se sve stvari koje sam ti rekao ispunile. [I... i stvari koje] ti **41** nedostaju, u skladu s mojom voljom, tebi će se ukazati na mjestu na zemlji, kako bi ih otkrio onakve kakve jesu. Ne daj umu svome da ima išta s tijelom. Ove sam ti stvari rekao glasom vatre, jer ušao sam usred oblaka, i govorio sam u skladu sa svačijim jezikom. Ovo je moj jezik kojim sam ti govorio. I on će ti biti oduzet. Ti ćeš govoriti glasom svijeta na zemlji. I on će ti se ukazati u pojavnosti i glasu tvog oblika i glasa, i svega što sam ti rekao. Nastavi dalje s Vjerom sjati u dubinama svijeta.

I ja, Šem, probudio sam se kao iz dugog sna. Bijah zadivljen kada sam primio moć svjetlosti i cijelu njezinu misao. I nastavio sam s vjeron koja je sjala sa mnom. Pravednik nas je pratio s mojim nepobjedivim ruhom. I sve što je rekao da će se na zemlji dogoditi, dogodilo se. Priroda je predana Vjeri, kako bi je ona (Vjera) mogla svrgnuti, i kako bi ona (Priroda) mogla stajati u tami. Ona je rodila **42** veliki preokret dok je lutala noću i danju, ne nalazeći odmora s dušama. Ovo je ispunilo njezino djelo.

Radovao sam se tada u misli Svjetlosti. Došao sam iz Tame, i išao u Vjeri ondje gdje su oblici Prirode, sve do vrha svijeta, do stvari koje su pripremljene.

Tvoja je Vjera na zemlji cijeli dan. Ona okružuje Prirodu obdan i obnoć, kako bi sebi uzela pravednika. Jer, Priroda je obremenjena i uznemirena. Nitko neće moći otvoriti oblike Utrobe osim samog uma kojem su povjerena njihova obličja. Jer, strahotna su njihova dva oblika Prirode, od kojih je jedno slijepo.

No, oni koji imaju slobodnu savjest bježe od nesuvislosti Prirode. Oni će svjedočiti univerzalnome svjedočanstvu; i svući će sa sebe breme Tame; i zaodjenut će se Rječju Svjetlosti; i neće biti ostavljeni **43** na beznačajnome mjestu. I ono što posjeduju od moći uma dat će Vjeri. Bit će prihvaćeni bez žala. I vatrena stihija koju posjeduju bit će postavljena u srednje područje Prirode. I njih će primiti moja ruha, ona koja su u oblacima. Ona su ta koja vode njihove udove. Otpočinut će u Duhu bez patnje. I zbog ovoga se na zemlji Vjera pojavila samo na kratko, dok joj Tama ne bude oduzeta, i dok se ne otkrije njezino svjedočanstvo, koje sam ja otkrio. Oni koji dokažu da su iz njezinog korijena, svući će Tamu i vatrenu stihiju. Zaogrnut će se svjetlošću uma, i postat će svjedocima. I sve što sam rekao mora se dogoditi.

Kada više ne budem na zemlji, i kada se povučem u svoj pokoj, velika, zla zabluda snaći će svijet, i mnoga zla u skladu s brojem oblika **44** Prirode. Nastupit će zla vremena. A kad se era Prirode približi svome uništenju, tama će zavladati zemljom. Broj će biti malen. I demon obličja vatre doći će iz moći. On će podijeliti nebo, (i) počinut će u dubinama istoka. I cijeli će se svijet zatresti. I obmanuti svijet bit će bačen u pomutnju. Mnoga će mjesta biti poplavljena zbog zavisti vjetrova i demona koji imaju besmisleno ime: Phorbea, Chloerga. Oni su ti koji

upravljaju svijetom svojim učenjem. I oni na krivi put vode mnoga srca zbog svog nereda i svog bluda. Mnoga će mjesta biti poprskana krvlju. Pet rasa proždirat će svoje sinove. No predjeli juga primit će Riječ Svjetlosti. Oni koji su iz zablude svijeta i sa istoka -. I demon će doći iz trbuha zmije. On se **45** skrivao na pustome mjestu. Mnoga će čuda učiniti, i mnogi će ga prezirati. Vjetar će doći iz njegovih usta u obliku žene. Njezino će ime biti Abalphe. On će vladati svijetom od istoka prema zapadu.

Priroda će tad imati posljednju priliku. Zvijezde će nestati s neba. Usta zablude otvorit će se kako bi zla Tama postala jalova i tiha. I posljednjeg dana oblici Prirode bit će uništeni svjetovima i svim njihovim demonima; postat će tamne bezobličnosti kakve su isprva i bile. I slatke vode koje bijahu obremenjene demonima nestat će. Jer, gdje god sile Duha prođu, tamo su moje slatke vode. Druga djela Prirode neće biti vidljiva. Izmiješat će se s beskrajnim vodama Tame. I svi njezini oblici nestat će iz srednjeg područja.

Ja, Sem, ispunio sam ova djela. I moj um počeo se odvajati od tijela Tame. Moje **46** vrijeme je isteklo. Moj je um postavio besmrtni spomenik. I rekoh, "Slažem se s tvojim spomenikom kojeg si mi otkrio: Elorchaios, i ti Amoiaiai, i ti Sederkeas, i bezazlenost, Strophaias, i ti Chelkeak, i ti Chelkea, i Chelke, i Elaie, vi ste besmrtni spomenici. Svjedočim ti, vječna Iskro, tebi koja si oko neba i glas svjetlosti, i Saphaia, i Saphaia, i Saphaina, i pravedna Iskra, i Vjera, prvi i posljednji, gornji zrak i donji zrak, {a ti Chelkeak, i Chelke, i Elaie, vi ste besmrtni spomenici. Svjedočim ti, vječna Iskro, tebi koja si oko neba i glas svjetlosti, i Saphaia, i Saphaia, i Saphaina, i pravedna Iskra i Vjera, prvi i posljednji, gornji zrak i donji zrak,} i sve sile i vladari koji ste na svijetu. A ti nečisto svjetlo, i istok i zapad, i jug i sjever, vi ste područja **47** nenaseljenoga svijeta. I ti isto Moluchtha, i Essoch, vi ste korijen zla, i svakog djela, i nečistog napora Prirode."

Ovo su stvari koje sam ja ispunio dok sam svjedočio. Ja sam Šem. Onog dana kada sam izašao iz tijela, kada je um moj ostao u tijelu, probudio sam se kao iz dugog sna. I kada sam ustao iz bremena svog tijela, rekoh, kao što je Priroda ostarjela, tako je isto i s danom čovječanstva. Blaženi oni koji su znali, dok bijahu usnuli, u kojoj je moći počivala njihova misao.

I kad su se Plejade rastvorile, ugledah oblake kojima ću proći. Oblak Duha je poput čistoga berila. Oblak djevičnjak je poput sjajnoga smaragda. Oblak tišine je poput procvalog amaranta. Oblak srednjeg područja je poput čistoga hijacinta. I kada se pravednik ukazao prirodi - dok Priroda bijaše gnjevna - ona je osjetila bol i dopustila je **48** Morphai da posjeti nebesa. Pravednik posjećuje tijekom dvanaest razdoblja, kako bi ih mogao posjetiti tokom jednog razdoblja, kako bi njegovo vrijeme brže isteklo, a Priroda postala jalova.

Blaženi su oni koji se čuvaju naslijeđa smrti, bremenitih voda Tame. Jer, neće ih se moći brzo pobijediti, budući da one žure izaći iz zablude svijeta. I ako ih se pobijedi, držat će se od njih podalje, i bit će mučene u tami, dok ne dođe kraj vremena. Kada dođe kraj vremena, i kada Priroda bude uništena, njihove misli odvojit će se od Tame. Priroda im je bila breme samo kratko vrijeme. I oni će biti u neizrecivom svjetlu nerođenoga Duha bez oblika. I takav je um, kao što sam od početka i govorio.

Stoga, Šeme, idi u milosti i nastavi u vjeri na zemlji. Svaku moć svjetlosti i vatre ja ću dovršiti **49** zbog tebe. Jer, bez tebe one neće biti otkrivene dok ti otvoreno o njima ne progovoriš. I kada ne budeš više na zemlji, one će biti dane onima koji to zavređuju. I pored ove objave neka govore o tebi na zemlji, budući da će naslijediti zemlju bezbrižnu i ugodnu.

DRUGA RASPRAVA VELIKOG SETA (VII,2)

Uvod:

JOSEPH A. GIBBONS

Druga rasprava velikog Seta dijalog je otkrivenja kojeg je navodno vodio Isus Krist pred auditorijem "savršenih i nepropadljivih", to jest, gnostičkih vjernika. Osim u naslovu, ime Set ne pojavljuje se drugdje u tekstu, iako je namjera možda bila poistovjetiti Seta sa Isusom Kristom. Jednostavno i sažeto, rasprava podastire istinitu priču o nebeskom Zboru koji Spasitelja šalje na zemlju, o njegovu silasku, susretu sa svjetovnim silama i prividnom uskrснуću, te o povratku Pleromi. Priči o Spasitelju pridodana je opomena Spasiteljevim sljedbenicima i obećanje budućega blaženstva. Kao što Spasitelj kaže gnostičkim vjericima na završetku svog izlaganja: "Počivajte stoga sa mnom, srodne moje duše i braćo moja, zauvijek."

Nema nikakve dvojbe da je *Druga rasprava velikog Seta* djelo istodobno kršćansko i gnostičko. Kršćanski su elementi utkani u samu srž teksta: rasprava prihvaća Novi zavjet, ili barem njegove dijelove, i predstavlja se kao otkrivenje Isusa Krista. Raspeće, štoviše, ima središnju ulogu u raspravi; ono se, u stvari, opisuje u tri odvojene scene. S druge strane, *Druga rasprava velikog Seta* također je i izrazito gnostička: znanje je sredstvo spasenja. **Bog ovog svijeta zao je i neuk, te se može poistovjetiti s Bogom Starog zavjeta;** uz to, sve su njegove sluge obične krivotvorine i predmeti podsmijeha. Tumačenje raspeća ono je gnostika Bazilida, koje nalazimo kod hereziologa Ireneja: **Šimun iz Cirene razapet je umjesto Isusa koji se tomu smije.**

Svrha *Druge rasprave velikog Seta* jasno je polemička. Čitav prvi dio (49,10-59,18) opisuje istinsku povijest Isusa Krista, te, suprotno ortodoksnom kršćanstvu, naglašava njegovu doketsku muku. Drugi dio rasprave (59,19-70,10) odbacivanje je tvrdnje da je ortodokсна crkva ona istinska. Unatoč suđenjima i progonima koje je očito potaknula ortodokсна crkva, ni neuki patvoritelji "koji misle da napreduju u ime Krista", gnostički će vjernici uživati istinsko bratstvo na zemlji, i zablistati u radosti i jedinstvu vječnoga života.

DRUGA RASPRAVA VELIKOG SETA

VII 49, 10-70, 12

I savršeno Veličanstvo počiva u neizrecivu svjetlu, u istini majke sviju njih, i sviju vas koji me dosežete, mene samoga koji sam savršen, poradi Riječi. Jer, ja postojim uza svu veličanstvenost Duha, koji je naš

prijatelj i nama sličan, budući da donosim riječ slave našega Oca, kroz njegovu dobrotu, kao i misao koja ne propada; Riječ koja je u njemu - u ropstvu ćemo s Kristom mrijeti - i vječnu i neoskvrnjenu misao, neshvatljivo čudo, pismo neizrecive vode koja je naša riječ. Ja sam taj koji je u vama, i vi ste u meni, kao što je Otac u vama u **50** nevinosti.

Okupimo se u zbor. Posjetimo ono što je stvorio. Pošaljimo nekoga onamo, kao što je on posjetio Enoje, donja područja. I rekoh ove stvari čitavu mnogobrojnom zboru radosnog Veličanstva. Čitava se kuća Oca Istine radovala što sam onaj koji je od njih. Iznjedrio sam misao o Enojama, koje nastadoše iz neoskvrnuta Duha, o silasku na vodu, odnosno, na donja područja. I svi oni imali su jedan um, budući da je iz jednoga. Povjerali su mi to, jer bijah voljan. Došao sam kako bih razotkrio slavu sebi sličnima, i srodnim duhovima.

Jer, one koji su bili u svijetu pripremala je volja sestre naše Sofije - one koja je bludnica - zbog nevinosti koja nije bila izgovorena. I od Svekolikosti ona nije tražila ništa, kao ni od uzvišenosti Zbora ili Plerome. Budući da je bila prva, došla je **51** kako bi pripremila monade i mjesta za Sina Svjetla, i pomagače koje je uzela od donjih elemenata, kako bi izgradila za njih tjelesna prebivališta. No, zaživjevši u praznoj slavi, oni bijahu uništeni u svojim prebivalištima, budući da ih je pripremila Sofija. I spremni su primiti životvornu riječ neizrecive Monade i uzvišenosti zbora svih ustrajnih, i onih koji su u meni.

Posjetio sam tjelesno prebivalište. Izbacio sam onoga koji je u njemu prije bio, i unišao. I uznemirilo se čitavo mnoštvo arhonata. I sva tvar arhonata, kao i sve rođene moći zemlje, bijahu uzdrmane kada je ugledalo obličje Slike, budući daje bilo izmiješano. A ja sam bio u njoj, ne nalikujući onome tko je u njoj prvi bio. Jer on bijaše **52** zemaljski čovjek, a ja, ja sam iz predjela iznad nebesa. Njih ne odbih ni da postanem Krist, no nisam im se otkrio u ljubavi koja je iz mene proizlazila. Otkrio sam da sam stranac predjelima odozdo.

I nastade velika uznemirenost na cijelome zemaljskome području, strka i bijeg, a to se dogodi i arhontima. I neki su se uvjerali, kad su vidjeli čuda koja sam izveo. I svi ovi, s rasom koja je sišla dolje, bježe od njega koji je s prijestolja pobjegao Sofiji nade, budući da je ona ranije dala znak o meni i onima koji su uz mene - onima od rase Adonaja. I drugi također pobjegoše, kao od Kozmokratora i onih koji su s njima.

jer su meni donijeli svaku (vrst) kazne. I razmišljali su što sa mnom da učine, misleći da je ona (Sofija) cijela uzvišenost, i lažno svjedočeći, štoviše, protiv Čovjeka i cijele veličajnosti **53** zbora. Nije im bilo moguće znati tko je Otac Istine, Čovjek Uzvišenosti. No, oni koji su primili ime zbog doticaja s neznanjem - koje (je) razgaranje i tijelo - stvorivši ga kako bi uništili Adama kojeg su načinili, da prikriju one koji su na isti način njihovi. Oni, arhonti, oni iz mjesta Yaldabaothova, otkrivaju kraljevstvo anđela, za kojime je čovječanstvo tragalo, kako ne bi spoznali Čovjeka Istine. Jer Adam, kojeg su oblikovali, njima se ukazao. I strahovit je drhtaj potresao cijelo njihovo prebivalište, kako se anđeli koji ih okružuju ne bi pobunili. Jer, bez onih koji su pjevali hvale - ja nisam uistinu umro, kako njihov arhanđeo ne bi ostao prazan.

I anđeli tada začuše glas Kozmokratorov: "Ja sam Bog i nema drugoga doli mene." No ja sam se veselo nasmijao kad začuh njegovu praznu slavu. I on nastavi, "Tko **54** je čovjek?" I čitava se anđeoska vojska, koja je vidjela Adama i njegovo prebivalište, stade smijati njegovoj malenkosti. I tako je njihova Enoja odstranjena iz nebeskoga Veličanstva, to jest, Čovjeka Istine, čije su ime vidjeli, budući da je njegovo prebivalište maleno, a oni su maleni (i) nerazumni u svojoj praznoj Enoji, što će reći, u svojem smijehu. Bijaše to za njih zaraza.

Čitava uzvišenost Očinstva Duha počivala je u svojim predjelima. I ja sam onaj koji je s njime bio, budući da imam Enoju jedne emanacije vječnih i neoskvrnutih, nemjerljivih neshvatljivosti. Postavio sam malu Enoju u svijet, uznemirivši ih i uplašivši čitavo mnoštvo anđela i njihova vladara. I poharao sam ih vatrom i ognjem zbog svoje Enoje. I sve što se uz njih vezivalo bijaše izvedeno zbog mene. I izbiše nemiri i borbe oko Serafina i Kerubina, jer će slava njihova izbljediti, **55** i pomutnja oko Adonaja, na obje strane i u njihovu prebivalištu - do Kozmokratora i onoga što reče "Zarobimo ga"; drugi pak "Naum se svakako neće ostvariti". Jer, Adonaj me poznaje zbog nade. U lavljim sam raljama bio. I naum njihov koji su za me smislili da oslobode svoju Zabludu i nerazumnost - ja sam osujetio. I nisam bio povrijeđen. Oni koji su ondje bili, kaznili su me. A ja nisam uistinu umro, već samo prividno, kako me ne bi izvrgli sramu, jer ovi su moj rod. Sprao sam sa sebe sramotu i nisam pokleknuo u njihovim rukama. Umalo sam se predao strahu, i po njihovu sam pogledu i misli <patio>, kako nikada ne bi pronaš-

li nijednu riječ koju bi o njima mogli izgovoriti. Jer, smrt moja, za koju misle da se dogodila, njih je (zadesila), u njihovoj zabludi i sljepoći, budući da su svoga čovjeka pribili do svoje smrti. Njihove me Enoje nisu **56** vidjele, jer bijahu gluhe i slijepe. No, čineći te stvari, oni sami sebe osuđuju. Da, vidjeli su me; i kaznili su me. Drugi je netko, njihov otac, ispio žuč i ocat; to nisam bio ja. Udarili su me trskom; **drugi je netko, Šimun, ponio križ na svojim ramenima.** Ja sam bio drugi kojemu su stavili krunu od trnja. No, ja sam se radovao u visinama, iznad svega blaga arhonata i potomstva njihove zablude, njihove prazne slave. I smijao sam se njihovu neznanju.

I potčinio sam sve njihove moći. Jer, kada sam sišao, nitko me nije vidio. Mijenjao sam svoj oblik, prelazeći izjednoga u drugi. I kada sam se, stoga, našao pred njihovim vratima, poprimio sam njihovo obličje. Tiho sam pored njih prošao, promatrajući mjesta, niti uplašen niti posramljen, jer bijah neoskvrnjen. I razgovarao sam s njima, miješajući se s njima kroz one koji su moji, i sa žarom gazio one koji su **57** prema njima grubi, i gasio plamen. I sve sam to činio kako bih ispunio ono što sam želio ispuniti, po volji Oca koji je gore.

I Sina Veličanstva, koji bijaše skriven u donjim predjelima, mi uznijesmo na visinu gdje i ja <bijah>, u svim ovim eonima s njima, koju (visinu) nitko nije vidio niti upoznao, gdje je vjenčanje ruha vjenčanoga, novoga a ne staroga, i koja neće nestati.

Jer, to je nova i savršena nebeska bračna ložnica, kao što otkrih (da) postoje tri puta: neoskvrnuto otajstvo u duhu ovoga eona, koje ne iščezava, niti je iz dijelova, niti se o njemu može govoriti; već, ono je nepodijeljeno, univerzalno i trajno. Jer duša, ona s visina, neće govoriti o zabludi koja je ovdje, niti se premjestiti iz tih eona, budući da će se premjestiti kada postane slobodna i kada se ispuni plemenitošću svijeta, i stane **58** pred Oca snažna i neustrašiva, uvijek izmiješana sa Nousom moći (i) oblika. Sa sviju će me strana oni gledati bez mržnje. Jer, budući da me vide, oni bivaju viđeni (i) miješaju se s njima. Budući da me nisu izvrgli sramoti, ni njih se sramoti ne izvrgava. Budući da me se ne boje, bez straha će proći kroz sva vrata i postat će savršeni u trećoj slavi.

Moj je odlazak na otkrivenu visinu to što svijet nije prihvatio, moje treće krštenje u otkrivenom odrazu. Kada su pobjegli od vatre sedam Vladara, i kada je zašlo sunce moći arhonata, tama ih je uzela. I svijet

pade u bijedu kada su njega bacili u lance. Pribiše ga na drvo sa četiri mjedena čavla. Veo svoga hrama on je vlastitim rukama rastrgao. I kaos zemlje počeo je podrhtavati, jer usnule duše odozdo bijahu oslobođene. I one ustadoše. I ponosno stadoše kročiti, odbacivši **59** svoje gorljivo sluganstvo neznanju i neučenosti pored mrtvih grobnica, postavivši novoga čovjeka, budući da su spoznali savršenoga Blagoslovljenog od vječnoga i neshvatljivog Oca i beskonačnu svjetlost, mene, budući da sam ja došao svojim i sa sobom ih sjedinio. Riječi su suviše, jer naša Enoja bijaše s njihovom Enojom. Znali su, stoga, o čemu govorim, jer posavjetovali smo se o uništenju arhonata. Izvršio sam, stoga, volju Očevu, koji jest ja.

Nakon što smo pošli iz svoga doma, i sišli na ovaj svijet, i zaživjeli u ovome svijetu u tijelima, mrzili su nas i progonili, ne samo neznanice, već i oni koji misle da napreduju u ime Krista, budući da su prazni u neznanju, i ne znaju tko su, poput nijemih životinja. Progonili su one koje sam ja oslobodio, budući da ih mrze - oni koji bi, da zašute, plakali i bespomoćno jecali jer **60** me nisu u potpunosti upoznali. Umjesto toga, služili su dvojici, čak i mnoštvu gospodara. No, vi ćete iz svega izaći kao pobjednici, iz rata i bitke, zle podjele i gnjeva. U čestitosti naše ljubavi, mi smo nedužni, čisti (i) dobri, jer um Oca mi imamo u neizrecivu otajstvu.

Bila je to ludost. Ja sam svjedok da je to bila ludost, jer arhonti ne znaju da je to neizrecivo jedinstvo neoskrvnute istine, koje postoji među sinovima svjetlosti, i koje su oni oponašali, proglasivši nauk mrtvoga čovjeka i laži, kako bi nalikovali slobodi i čistoći savršenoga zbora (i) <ujedinivši> se uz pomoć svoga nauka sa strahom i ropstvom, svjetovnim brigama, i napustivši štovanje, bivajući malima (i) neukima, budući da ne posjeduju plemenitost istine, jer mrze onoga u kojemu jesu, a ljube onoga u kojemu nisu. Oni nisu poznavali **61** Znanje o Uzvišenosti, koje je odozgo i (iz) vrela istine, i nije iz ropstva i zavisti, straha i ljubavi ka svjetovnoj stvari. Jer, ono što nije njihovo i što jest njihovo, oni koriste neustrašivo i slobodno. Oni ne žude jer imaju vlast, i (imaju) od sebe zakon nad svime.

No oni koji je nemaju, bijedni su, oni, to jest, oni koji nemaju njega. I žude za njim, i zavode one koji su kroz njih postali poput onih koji posjeduju istinu svoje slobode, jednako kao što su kupili nas da bismo im

služili, vezani brigom i strahom. Taj je čovjek rob. A onoga koji je silom i strahom zatočen, Bog čuva. No, plemenitost Očinstva nije čuvana, jer on čuva samo onoga koji je od njega, bez riječi ili spona, budući da je sjedinjen s njegovom voljom, on koji pripada samo Enoji Očinstva, kako bi ga učinio savršenim i neizrecivim kroz **62** živu vodu, da bude s vama u mudrosti, ne samo u izgovorenoj riječi, već i u djelu i ispunjenoj riječi. Jer, oni savršeni su dostojni da se na ovaj način ustoliče i sjedine sa mnom, kako među njima ne bi bilo nikakve nesloge, već prijateljstvo. Sve ispunjavam kroz Dobroga, jer to je jedinstvo istine, da nemaju nikakvih neprijatelja. No, svatko tko unosi razdor - a taj se neće naučiti nikakvoj mudrosti jer unosi razdor i nije prijatelj - neprijatelj je sviju. No, onaj tko živi u skladu i prijateljstvu i bratskoj ljubavi, prirodno a ne hinjeno, potpuno a ne djelomice, taj je uistinu žudnja za Ocem. On je univerzalan, i savršena ljubav.

Adam bijaše predmet podsmijeha, budući da je bio lažan čovjek kojeg je načinio Hebdomad, kao da je postao jači od mene i moje braće. Mi smo u pogledu njega nedužni, jer nismo griješili. Smijali su se i Abrahamu, Izaku i Jakovu, budući da bjehu lažni očevi, jer im je ime dao Hebdomad, kao **63** da je postao jači od mene i moje braće. Mi smo u pogledu njega nedužni, jer nismo griješili. Smijali su se i Davidu, jer mu se sin zvao Sin Čovječji, budući da je bio pod utjecajem Hebdomada, kao da je postao jači od mene i drugih iz moje rase. No mi smo u pogledu njega nedužni; mi nismo griješili. I Solomonu su se smijali, jer je mislio da je Krist, postavši ohol kroz Hebdomada, kao da je postao jači od mene i moje braće. No mi smo u pogledu njega nedužni. Ja nisam griješio. Smijali su se i dvanaestorici proroka, jer su došli kao oponašatelji pravih proroka. Oni su nastali kao lažne tvorevine kroz Hebdomada, kao da je postao jači od mene i moje braće. No, mi smo u pogledu njega nedužni, jer nismo griješili. Mojsije, vjerni sluga, bijaše predmet podsmijeha, budući da je nazvan "Prijatelj", jer oni koji me nikada nisu poznavali izopačeno su svjedočili o njemu. Ni on, ni oni prije njega, od Adama do Mojsija i Ivana Krstitelja, nitko od njih nije poznavao mene niti **64** moju braću.

Jer, oni su slijedili anđeoski nauk prema kojemu su poštivali zakone o prehrani i trpjeli gorko ropstvo, budući da nikada nisu znali istinu, niti će je ikad saznati. Velika je zabluda nadvijena nad njihove duše, zbog

čega im je nemoguće ikada pronaći Nous slobode kako bi ga upoznali, dok ne upoznaju Sina Čovječjeg. Što se mog Oca tiče, ja sam onaj kojeg svijet nije poznavao, i zbog toga je on (svijet) ustao protiv mene i moje braće. No mi smo u pogledu njega nedužni; mi nismo griješili.

Arhont bje predmetom podsmijeha jer je rekao, "Ja sam Bog, i nema većeg od mene. Ja sam sam Otac, Gospodin, i nema drugoga osim mene. Ja sam zavidan Bog, koji grijehe otaca prenosi na djecu trećega i četvrtoga naraštaja." Kao da je postao jači od mene i moje braće! No, mi smo u pogledu njega nedužni, po tome što nismo griješili, budući da smo savladali njegov nauk. Njegova slava tako bijaše isprazna. A on se ne slaže sa našim Ocem. I tako smo, kroz naše bratstvo, savladali njegov nauk, budući da je bio ohol u ispraznoj slavi. I on se ne slaže sa našim Ocem, jer bijaše predmetom podsmijeha i **65** sud i lažno proročanstvo.

O, vi koji ne vidite, ne vidite vlastitu sljepoću, to jest, ono što nije bilo poznato niti je ikada bilo poznato, niti je ikada bilo poznato o njemu. Oni nisu slušali u čvrstoj pokornosti. I nastavili su, stoga, suditi iz zablude, i podigli svoje okaljane i krvničke ruke na njega, kao da udaraju zrak. A nerazumni i slijepi su uvijek nerazumni, uvijek robovi zakonu i zemaljskome strahu.

Ja sam Krist, Sin Čovječji, onaj od vas koji je među vama. Zbog vas mene preziru, kako bi vi sami mogli zaboraviti razliku. I ne postanite žene, da ne biste rodili zlo i (njegovu) braću: zavist i razdor, ljutnju i gnjev, strah i podvojeno srce, i ispraznu, nepostojeću žudnju. No, ja sam za vas neizrecivo otajstvo.

Tada, prije uspostave svijeta, kada se čitav Zbor okupio na području Ogdoada, **66** kako bi se posavjetovao o duhovnom vjenčanju koje je u jedinstvu, čime je on živom rječju usavršen na neizrecivim mjestima, neoskvrnuto je vjenčanje ispunjeno kroz Isusova Mezota, koji ih nastanjuje i posjeduje, koji obitava u nepodijeljenoj ljubavi za moći. I okružujući ga, ukazuje mu se kao Monada sviju njih, misao i otac, budući da je jedan. I on stoji pokraj njih sviju, budući da je sam došao kao cjelina. I on je život, budući da je došao iz Oca neizrecive i savršene Istine, (oca) ovih koji su ovdje, jedinstva mira i prijatelja dobrih stvari, života vječnoga i neoskvrnute radosti, u velikome skladu života i vjere, kroz život vječni očinstva, majčinstva i sestrinstva, i razborite mudrosti. Oni su se složili sa Nousom, koji se proteže (i) protezat će se u radosnom je-

dinstvu, i pouzdanje i **67** vjerno sluša. I on je u očinstvu, i majčinstvu, i razboritom bratstvu, i mudrosti. I to je vjenčanje istine, i spokoj neiskvarljivosti, u duhu istine, u svakome umu, i savršena svjetlost u neizrecivom otajstvu. No to nije, niti će se dogoditi među nama u bilo kojem predjelu ili na bilo kojem mjestu u razdoru i kršenju mira, već (u) jedinstvu i mješavini ljubavi, koji su usavršeni u onome koji jest.

To se isto dogodilo na mjestima pod nebom, zbog njihova pomirenja. Oni koji su me poznavali u spasenju i nepodijeljenosti, i oni koji su postojali za slavu oca i istine, nakon što bjehu odvojeni, stopili su se u jedno kroz živu riječ. I ja sam u duhu i istini majčinstva, kao što je i on ondje bio; ja sam među onima koji su složni u prijateljstvu vječnih prijatelja, koji uopće ne poznaju neprijateljstvo, ni zlo, nego su ujedinjeni **68** mojim Znanjem u riječi i miru koji postoji u savršenstvu sa svima i u svima njima. A oni koji su uzeli moj oblik, uzet će oblik moje riječi. Doista, oni će doći u vječnoj svjetlosti, i (u) međusobnom prijateljstvu u duhu, budući da su u svakom pogledu (i) nepodijeljeno znali da je ono što jest Jedno. I svi su oni jedno. I učit će, stoga, o Jednom, kao što je (učio) Zbor i oni koji u njemu prebivaju. Jer, otac sviju postoji, neizmjeran (i) nepromjenjiv: Nous, i Riječ, i Podjela, i Zavist, i Vatra. I on je posve jedan, bivajući Sve sa svima njima u jednome nauku, jer svi su oni izjednoga duha. O, vi koji ne vidite, zbog čega niste ispravno shvatili otajstvo?

No, arhonti oko Yaldabaotha bijahu nepokorni zbog Enoje koja je otišla od svoje sestre Sofije i sišla dolje k njemu. I sklopili su, stoga, savez sa onima koji su bili s njima u mješavini **69** vatrenoga oblaka, koji bijaše njihova Zavist, te ostalima koje su iznjedrila njihova stvorenja, kao da su nanijeli štetu plemenitom zadovoljstvu Zbora. I otkriše stoga mješavinu neznanja u tvorevini vatre, zemlje i krvnika, budući da su maleni i neuki, usudivši se u neznanju činiti takve stvari, i ne razumijevajući da je svjetlost združena sa svjetlošću, tama s tamom, pokvarivo sa propadljivim, a nepropadljivo sa neiskvarivim.

Rekoh vam ovo sada - ja sam Isus Krist, Sin Čovječji, koji je uzvišen iznad nebesa -, o savršeni i neiskvarivi, zbog neiskvarivog i savršenog otajstva i neizrecivoga. No, oni misle da smo ih objavili prije utemeljenja svijeta, kako bismo, kada izronimo iz mjesta na svijetu, mogli ondje otkriti svoje simbole neiskvarivosti iz duhovnoga jedinstva do **70**

znanja. Vi to ne znate, jer vas zasjenjuje oblak puti. No, ja sam prijatelj sam Sofije. Ja sam bio u njedrima oca od samoga početka, na mjestu sinova istine i Uzvišenosti. Počivajte stoga sa mnom, srodne moje duše i braćo moja, zauvijek.

Druga rasprava
velikoga Seta

OTKRIVENJE PO PETRU (VII,5)

Uvod:

JAMES BRASHLER

Otkrivenje po Petru je kršćanski gnostički tekst napisan pod pseudonimom, koji sadrži pripovijest o otkrivenju koje je doživio apostol Petar, a koje je protumačio Isus Spasitelj. Progon Isusa model je za razumijevanje dijela ranokršćanske povijesti koji se odnosi na ugnjetavanje vjernog gnostičkog kruga od strane "onih koji sebe nazivaju biskupima i đakonima".

Spis pripada književnom žanru otkrivenja, i podijeljen je u tri viđenja koja se pripisuju Petru. Viđenja tumači sam Spasitelj, koji djeluje kao anđeoski tumač, lik koji se često javlja u apokaliptičnoj književnosti. U nizu proročanstava koja zapravo odražavaju prošle događaje, rana kršćanska crkva opisana je kao podijeljena na različite frakcije koje se suprotstavljaju gnostičkoj zajednici. Svijet je za besmrtnu dušu (gnostike) neprijateljsko okruženje, koje izvana možda nalikuje smrtnim dušama (negnostici-ma), no iznutra se od njih razlikuju po svojoj besmrtnoj biti. Obdareni znanjem o svome nebeskome porijeklu, gnostici žude za povratkom nebeskomu Sinu Čovječjem, koji će doći kao eshatološki sudac, kako bi sudio tlačiteljima i osvetio gnostike.

Tekst rabi formu otkrivenja u svrhu predstavljanja gnostičkog shvaćanja kršćanskih predaja o Isusu. Tradicionalni je materijal vješto protumačen u skladu s gnostičkom teologijom. Iz prvog viđenja, koje opisuje neprijateljski nastrojene svećenike i narod kako se sprema ubiti Isusa (72,4-9), protumačen je na način iz kojeg izvlačimo zaključak da je bilo barem šest neprijateljskih skupina, nazvanih "slijepci koji nemaju vodiča". Većina tih skupina bila je iz ortodoksne sljedbe, no neke je od njih bolje shvatiti kao suparničke gnostičke sekte. Druga scena (81,3-14) opisuje Petrovo viđenje Isusova raspeća. U svome tumačenju, Isus pravi razliku između vanjskog tjelesnog oblika i živog Isusa; **potonji stoji u blizini i smije se svojim neukim progoniteljima**. Treća scena (82,4-16) odgovara Isusovu uskrснуću u ortodoksnoj predaji, no protumačena je gnostičkom terminologijom kao ponovo sjedinjenje duhovnog tijela Isusova s intelektualnom svjetlošću nebeske plerome.

Značenje *Otkrivenja po Petru* je višestruko. Ono prije svega predstavlja dragocjen izvor gnostičke kristologije, koja Isusa smatra doketskim otkupiteljem. Gledište gnostičke zajednice, uključujući njezin odnos prema Petru kao svojemu utemeljitelju, druga je ključna tema ovoga djela. Od velikog su značaja identitet gnostičke skupine kojoj je tekst namijenjen, te razmjer kontroverzije između rastuće ortodoksije i hereze, koju otkrivenje predviđa. Čini se da je *Otkrivenje po Petru* napisano u trećem stoljeću, kada je razlika između ortodoksije i hereze postala izraženija.

Otkrivenje po Petru

Dok je Spasitelj sjedio u hramu, u tristotoj (godini) saveza i sporazuma desetog stupa, i budući da je bio zadovoljan brojem živoga, nepropadljivoga Veličanstva, on mi reče, "Petre, blagoslovljeni oni gore, koji pripadaju Ocu koji je otkrio život onima iz života, kroz mene, jer ja sam (ih) podsjetio, njih koji su izgrađeni na onome što je snažno, da mogu čuti moju riječ i razlučiti riječi nepravde i kršenja zakona od pravednosti, jer **71** su iz visine sve riječi ove plerome istine, prosvjetljene od onoga kojeg su kraljevstva tražila. No, oni ga nisu pronašli, niti su mnogi naraštaji proroka spominjali. On se sada pojavio među njima, u onome koji se pojavio, koji je Sin Čovječji, koji je uzdignut iznad nebesa, strahujući od ljudi slične biti. No ti, Petre, postani savršen, u skladu sa svojim imenom, sa mnom, onim koji te izabrao, jer tebe ću učiniti temeljem za ostale koje sam pozvao u znanje. Budi, stoga, snažan pred lažnom pravednošću - onaj koji te pozvao, pozvao te da ga spoznaš na ispravan način, što je vrijedno truda i zato što su ga odbacili, i zbog snage njegovih ruku i nogu, i zato što su ga okrunili oni iz srednjeg predjela, i zbog tijela njegova sjaja koje donose u nadi **72** da će za časnu nagradu služiti -jer, on će te iskušati tri puta ove noći."

Dok je to govorio, ja vidjeh svećenike i narod kako trče prema nama s kamenjem u rukama, kao da im je namjera ubiti nas; i obuze me strah da ćemo umrijeti.

I on mi reče, "Petre, mnogo sam ti puta kazao da su oni slijepci koji nemaju vodiča. Želiš li spoznati njihovu sljepoću, pokrij dlanovima (svoje) oči - haljom svojom - i reci što vidiš."

Učinivši kako mi je rekao, ništa nisam mogao vidjeti. I rekoh, "Nitko (tako) ne vidi."

I on mi reče, "Učini tako još jednom."

I obuze me tad strah pomiješan s radošću, jer vidjeh novo svjetlo, snažnije od svjetlosti dana, kako se spušta na Spasitelja. Rekoh mu što sam vidio.

On mi reče, "Podigni svoje ruke i slušaj što **73** svećenici i narod govore."

I ja poslušah svećenike koji su sjedili sa pisarima. Mnoštvo je klicalo glasovima svojim.

Kada je od mene to čuo, on mi reče, "Naćuli svoje uši i slušaj što govore."

I ja ponovo poslušah. "Oni te slave".

Kada sam to rekao, Spasitelj kaza, "Rekao sam ti da su ti (ljudi) slijepi i gluhi. No, sada slušaj ono što ti govore u otajstvu, i upamti. Ne govori to sinovima ovoga doba, jer, oni će te huliti u ovo doba, budući da te ne poznaju, no, slaviti će te u znanju.

"Mnogi će isprva prihvatiti naš nauk. I okrenut će se opet od njih po volji Oca njihove zablude, jer su učinili kako je htio. U svome sudu on će ih otkriti, to jest, njih, sluge Riječi. No, oni koji se s njima **74** pomišavaju postat će njihovi uznici, budući da nemaju očuta. A nedužnoga, dobroga, čistoga oni guraju ka trudbeniku smrti, i u kraljevstvo onih koji slave Krista u obnovi. I oni slave ljude koji šire laž, one koji će doći poslije tebe. Oni će odavati počast imenu mrtvog čovjeka, misleći da će tako postati čisti. No, okaljati će se i pasti u ime zablude, past će u ruke zlog, lukavog čovjeka i višestruke dogme, i past će pod vladavinu kričovjerja.

"Jer neki će od njih huliti istinu i objaviti nauk zla. I govorit će zlo jedni protiv drugih. Neki će biti imenovani: (oni) koji stoje u snazi arhonata, čovjeka i gole žene koja je višestruka i podložna mnogim patnjama. A **75** oni koji budu tako govorili pitat će o snovima. I kažu li da je san, došao od demona, dostojan njihove pogreške, bit će im dan gubitak umjesto nepropadljivosti.

"Jer, zlo ne može roditi dobrim plodom (usp. Lk 6, 43). Mjesto odakle dolazi svaki od njih stvara ono što mu je slično; jer, nije svaka duša od istine i besmrtnosti. Svakoj duši ovoga doba dodijeljena je primjerna smrt, zato što uvijek biva robom, budući da je stvorena za svoje žudnje i njihovo vječno uništenje, u kojemu jesu i iz kojega jesu. One (duše) ljube stvorenja tvari koja s njima dolaze.

"No, besmrtni duše nisu takve, o, Petre. Doista, sve dok ne dođe trenutak, (besmrtna će duša) nalikovati smrtnoj. No, ona neće razotkriti

svoju prirodu, daje ona sama **76** besmrtna, i da misli o besmrtnosti, vjerujući i želeći se odreći tih stvari.

"Jer, ljudi, ako su mudri, ne beru smokve s trnja ili trnovita grmlja, niti grožđe s drače (usp. Lk 6, 44). S jedne strane, ono što uvijek nastaje nalazi se u onome iz čega dolazi, dolazeći iz onoga što nije dobro, što postaje za nju (dušu) uništenje i smrt. No, ta (besmrtna duša) koja nastaje u Vječnome, nalazi se u Onome od života i u besmrtnosti života kojoj nalikuju.

"Stoga se ono što postoji neće rastočiti u ono što ne postoji. Jer, gluhi i slijepi druže se sa sebi sličnima.

"No, drugi će se odvratiti od zlih riječi i varljivih otajstava. Neki koji ne razumiju otajstvo govore o stvarima koje ne razumiju, no, hvalit će se da je otajstvo istine samo njihovo. I u nadutosti svojoj **77** pozavidjet će besmrtnoj duši koja je postala zavjetom. Jer, svaka vlast, vladavina i moć eona želi biti s njima u stvaranju svijeta, kako bi ih oni koji nisu, budući da su zaboravljeni od onih koji jesu, mogli slaviti, iako nisu bili spašeni niti su ih oni odveli na Put, vazda sa željom da postanu nepropadljivi. Jer, ako besmrtna duša prima moć u umnome duhu -. No, oni se smjesta udružuju s jednim od onih koji su ih zaveli.

"A mnogi drugi, koji se protive istini i glasnici su zablude, svoju će bludnju i svoje zakone usmjeriti protiv mojih čistih misli, gledajući iz jednog (kuta), misleći da dobro i zlo potječu iz istog (izvora). Oni trguju **78** mojom rječju, i grubu vjeru promiču. Rasa besmrtnih duša uzalud će ući u to, sve do moje Parusije. Jer, oni će izaći iz njih - i moje oprostjenje njihovih grijeha u koje su pali kroz neprijatelje svoje, koje sam otkupio iz ropstva u kojem bijahu, kako bih im dao slobodu da stvaraju sličan dio u ime mrtvoga čovjeka, koji je Hermas, od prvorođenog do nepravednosti, kako u svjetlo koje postoji maleni ne bi povjerovali. No, oni od te vrste radnici su koji će biti bačeni u vanjsku tamu, daleko od sinova svjetlosti. Jer, niti će ući, niti će onima koji gore uzlaze dati svoje dopuštenje za njihovo oslobođenje.

"Među njima ima i onih koji pate, misleći da će usavršiti **79** mudrost bratstva koje uistinu postoji, koje je duhovno bratstvo onih sjedinjenih u pričesti, kroz koju će se otkriti vjenčanje nepropadljivosti. Srodna rasa sestrinstva pojavit će se kao preslika. To su oni koji tlače svoju braću, govoreći im, 'Kroz ovo naš Bog ima milosti, budući da nam

kroz ovo dolazi spasenje', ne znajući za kaznu onih koje zadovoljstvom ispuniše oni koji su to učinili malenima koje su vidjeli, (i) koje su zarobili.

"A bit će i onih koji su izvan našeg broja i koji sebe nazivaju biskupima i đakonima, kao da su svoju vlast od Boga primili. Oni se klanjaju svojim vladarima. Ti su ljudi presušena korita."

No, ja rekoh, "Obuzeo me strah kada si rekao da **80** maleni, s našega gledišta, oni lažni, da postoji mnoštvo, koje će zavesti mnoštva živih i uništiti ih među sobom. A kada budu izgovarali tvoje ime, vjerovat će im se."

Spasitelj reče, "Za vrijeme koje im je, razmjerno njihovoj bludnji, određeno, oni će vladati nad malenima. A kada bludnja okonča, onaj koji ne stari, koji je od besmrtnog razumijevanja, postat će mlad, i oni (maleni) vladat će nad onima koji su njihovi vladari. Korijen njihove bludnje bit će iščupan, i on će ga posramiti i učiniti ga vidljivim u svoj njegovoj besramnosti. Takvi će, o, Petre, postati nepromjenjivi.

"Dođi, stoga, i nastavimo s izvršenjem volje nepropadljivoga Oca. Jer, evo, dolaze oni koji će im suditi, i oni će ih posramiti. No, mene oni ne mogu dotaknuti. A ti ćeš, o, Petre, stajati među njima. Ne boj se zbog kukavštine svoje. **81** Njihovi će umovi biti zatvoreni, jer im se nevidljivi suprotstavio."

Kako je to rekao, vidjeh kako ga naizgled zarobljavaju. I rekoh, "Što to vidim, o Gospodine? Tebe su uhvatili, a ti me držiš. Tko je ovaj koji se zadovoljno smije na drvetu? Udaraju li noge i ruke nekog drugoga?"

Spasitelj mi reče, "Onaj kojeg vidiš na drvetu kako se zadovoljno smije, to je živi Isus. No, ovaj u čije ruke i noge zabijaju čavle, njegov je tjelesni dio, njegova zamjena koja je osramočena, koja je nastala na sliku njegovu. No, gledaj u njega i u me."

No, kada sam pogledao, rekoh, "Gospodine, nitko te ne gleda. Pobjegnimo odavde."

No on mi reče, "Rekao sam ti: 'Ostavi slijepce na miru!' Pogledaj kako ne znaju što govore. **82** Jer, umjesto moga sluga, osramotili su sina njegove slave."

I vidjeh nekoga kako nam se približava, njemu nalik, čak i onome koji se smijao na drvetu. I on bijaše <ispunjen> Duhom Svetim, i on bje

Spasitelj. Oko njega bijaše velika, neizreciva svjetlost, i mnoštvo neizrecivih i nevidljivih anđela koji ga blagoslivljaše. I kada sam ga pogledao, onaj koji slavi bi otkriven.

I on mi reče, "Budi jak, jer ti si onaj kojemu su dana ova otajstva, kako bi ih spoznao kroz otkrivenje, da je onaj kojega su razapeli prvorođeni, i dom demona, i kamena posuda (?) u kojoj prebivaju, od Elohima, od križa koji je pod Zakonom. No, onaj koji stoji kraj njega, živi je Spasitelj, prvi u njemu, kojeg su zarobili i oslobodili, koji stoji radosno promatrajući one koji su ga povrijedili, koji su među sobom podijeljeni. **83** On se smije njihovoj sljepoći, znajući da su rođeni slijepi. I doći će, stoga, onaj koji je osjetljiv na patnje, budući da je tijelo zamjena. No, ono što su oslobodili bilo je moje netjelesno tijelo. Jer, ja sam razumski Duh koji je ispunjen jarkom svjetlošću. Onaj kojeg si vidio da mi se približava naša je razumska Pleroma, koja sjedinjuje savršenu svjetlost s mojim Duhom Svetim.

"To što si vidio otkrit ćeš onima druge rase, koji nisu iz ovoga doba. Jer, neće biti časti u smrtnim ljudima, nego samo (u) onima koje je izabrala besmrtna tvar, koja je pokazala da je kadra sadržati onoga koji daje svoje obilje. I kažem, stoga, 'Svakomu tko ima, dat će se još pa će obilovati' (Mt 25,29). No, onomu tko nema, to jest, čovjeku ovoga mjeseta, koji je posve mrtav, koji je udaljen iz zasada stvaranja onoga što je rođeno, **84** za kojeg, ako se pojavi onaj od besmrtne biti, misle da ga posjeduju - bit će oduzeto i dodano onome koji jest. Budi, stoga, hrabar, i ne strahuj. Jer, ja ću biti s tobom, i nitko te od tvojih neprijatelja neće nadvladati. Mir s tobom. Budi jak!"

Kada je (Isus) rekao ove riječi, (Petar) dođe k sebi.

Otkrivenje po Petru

SILVANOVO UČENJE (VII,4)

Uvod:

MALCOLM L. PEEL I JAN ZANDEE

Četvrti traktat Kodeksa VII, *Silvanovo učenje*, jasno odražava eklektički duh drugog i ranog trećeg stoljeća. Autor djela, poput ostalih obrazovanih kršćana, smatrao je odbacivanje grešne poganske misli nužnim, no istovremeno je našao shodnim preuzeti ono najbolje iz te misli, kako bi Vjeru učinio jasnijom i uvjerljivijom. Nastali tekst, rijedak primjer kršćansko-helenističke mudrosne književnosti, pokazuje izuzetnu sintezu biblijskih i kasnožidovskih ideja sa srednjoplatoničkim i kasnostoičkim antropološkim, etičkim i teološkim konceptima. Ta sinteza ima didaktičnu svrhu: da bi se pripočela mudrost Kristova koja savjetuje suzdržan i "tih" život, koji omogućava čovjeku biti Bogu "ugodan", te naposljetku - pomaže mu "postati nalik Bogu".

Za razliku od ostala četiri traktata iz Kodeksa VII, *Silvanovo učenje* nije gnostičko djelo, te čak sadrži i neke antignostičke polemike. Ono izričito ustvrđuje, primjerice, da je sve što je stvoreno stvorio Bog putem svoje "ruke", Krista, te se, za razliku od gnostičkih dualista, Stvoritelja (demijurga!) nikad ne bi smjelo nazvati "neukim", usprkos autorovom pesimizmu glede međusobnih odnosa (97,30-98,10). Štoviše, umjesto doketskog viđenja Krista, autor ustvrđuje da je Spasitelj "trpio boli" za naše grijeha, "umro" za "otkup" naših grijeha, i dao svoj život za druge, prigrlivši "čovječanstvo". U pogledu antropologije, iako autor prihvaća trodjelni pogled na čovjeka ("um", "duša", i "tijelo") koji je sličan gnostičkom, on se oštro s njima razilazi po pitanju čovjekovog "spasenja po prirodi". **Svako ljudsko biće, tvrdi tekst, posjeduje i božanski "razum", i "um", što znači i mogućnost da bude spašen; Bog želi spasenje za sve.**

Moguće je da je razlog zbog čega je *Silvanovo učenje* uključeno u dominantno gnostičku zbirku spisa iz Nag Hammadija njegova prilično stroga i ponešto asketska etika. Tekst savjetuje samosvladavanje i borbu protiv prizemnih strasti i nečistih misli koje neprijatelj, Sotona, potiče u čovjeku. Bog je čovjeku jedini prijatelj, jer je svijet varljivo mjesto puno bola i patnji. Štoviše, kroz život treba ići "triježno", a "blud", kao i "požudu" strogo valja izbjegavati. Čovjek se pogotovo treba boriti protiv Sotone, neprijatelja, koji pred čovjeka stavlja kušnje pod lukavim krinkama, i čije zle sile žele izjesti ljudski život. Takva asketska, čvrsta etika vjerojatno se svidjela gnosticima, kao i neki drugi koncepti u tekstu, primjerice "bračna odaja" (94,27-29).

Svoj književni žanr *Silvanovo učenje* duguje židovskoj i helenističko-židovskoj mudrosnoj literaturi; iako su na autora utjecaj izvršili i kiničko-stoička dijatriba i helenistički himnički stilovi. Utjecaj sa židovske strane, međutim, jasno je naznačen doslovnim prenošenjem citata iz kanonskih i apokrifnih (npr. 112,37-113,7 - Mudr 7, 25-26) mudrosnih djela.

Sadržaj prvoga dijela *Silvanovog učenja* više je helenističkog i filozofskog karaktera. Drugi je dio po svom stilu jasno kršćanski i biblijski.

U uvodu (84,15-99,4) autorova je glavna briga stanje duše. Kako bi se spriječilo da ju nastane i savladaju niske strasti i iracionalni porivi (simolično opisani kao "razbojnici" i "pobješnjele divlje zvijeri"), čitatelja se opominje da "um" (*nous*) mora biti njegovo "vodeće načelo", a "razum" (*logos*) njegov "učitelj". U terminologiji i naglascima jasno su vidljivi odjeci antropologije i etike kasnog stoicizma i srednjeg platonizma.

U drugome dijelu traktata, međutim, (99,6-118,7) naglasak je stavljen na spase-nje duše koje omogućava Otkupitelj-Objavitelj Krist, Sin Boga Svemogućeg. Na samome početku, jasni su odjeci platonske rasprave o "Jednome i mnogima", koncept koji autor koristi kako bi objasnio zašto su Krist i Bog, nalik "umu" u čovjekovu tijelu, istovremeno prisutni svuda, ne nalazeći se ni na jednome mjestu. Takva "topološka teologija" pretpostavlja prilično antignostičku nedualističku kozmologiju, i impli-citno opovrgava panteističku teologiju stoicizma. Čitatelja se na kraju upućuje da potraži Kristovu pomoć u prosvjetljenju "razuma", i bijegu od vlasti zlih sila, u pročišćenju svog života i u traženju vječnih darova njegove mudrosti i Božjeg puta (117,5-118,7).

Što se pitanja autorstva *Silvanova učenja* tiče, poznato je nekoliko istaknutih ranih kršćana koji su nosili ime "Silvan", međutim, bilo zbog toga što su djelovali kasnije, ili zbog toga što se njihovo učenje bitno razlikuje od sadržaja ovoga traktata, malo je vjerojatno da je ijedan od njih njegov autor. Čini se da je ipak posrijedi uobičajena metoda kršćanske apokrifne književnosti, gdje su autori pripisivali svoja kasnija, anonimna djela istaknutim imenima iz novozavjetnog kanona. "Silas" ili "Silvan" bio je istaknuti član jeruzalemske crkve, suputnik Petrov (Dj 15,22—40; 16, 19-29; itd.), i vjerojatno osoba u čije pero Petar govori u 1 Pt 5,12. U pitanju je, dakle, još jedno djelo iz zbirke Nag Hammadi obilježeno utjecajem koji seže sve do Petra i Pavla (usp. *Molitva apostola Pavla, Otkrivenje po Pavlu, Djela Petrova i dvanaestorice apostola, Otkrivenje po Petru i Petrova poslanica Filipu*). Po pitanju autorstva *Silvanovog učenja*, moramo ustvrditi (kao što je to učinio Origen po pitanju autora Poslanice Hebrejima) da "istinu (samo) Bog znade!"

U datiranju teksta ograničeni smo na dokaze koje pronalazimo u samome djelu, iako su neki datumi pronađeni u kartonaži koja se upotrijebila za ojačavanje kožnog omota Kodeksa VII. Ti nam datumi sugeriraju da je rukopis zakopan u blizini drevne Chenoboskije otprilike u trećoj četvrtini četvrtog stoljeća. Iz samoga teksta doznajemo da je autor bio dobro upućen u sve značajnije podjele starozavjetnih i novozavjetnih kanona; on, također, poznaje i stupanj razvoja crkvene doktrine o Kristovom "silasku u Pakao"; kristologija "Logosa" i "Mudrosti" iz teksta slična je kristologiji aleksandrijskih otaca, Klementa iz Aleksandrije i Origena; na koncu, prisutne su i bliske paralele između misli kasnog stoicizma (prije svega, Marka Aurelija) i srednjeg platonizma (naročito Albina), s onima autora *Silvanova učenja*. Zajedno, ti dokazi upućuju na kasno drugo, do rano treće stoljeće n. e. kao vrijeme nastanka djela.

Mnoge paralele između ovoga teksta i Filona, *Izreka Sekstovih*, Klementa iz Aleksandrije, Origena, pa čak i Atanazija, dodatno podcrtavaju njegove bliske veze sa onime što je postalo poznato kao aleksandrijska teologija. Teologija, kristologija, kozmologija, antropologija i etika ovoga teksta, sve upućuju na Aleksandriju, Egipat kao najvjerojatnije mjesto nastanka.

Zaključak (118,8-9) koji je naknadno dodan, vjerojatno od strane pisara, okružen je magijskim znakovima vezanima uz oznaku "ichthys" ("riba") za Krista, akrostih čije je značenje "Isus Krist, Sin Božji, Spasitelj". Znakove je vjerojatno dodao prepisivač kao odgovor na impresivnu kristologiju ovoga teksta koju je prepisivao. Za njega, Krist je uistinu "čudo nad čudima"!

SILVANOVO UČENJE

VII 84, 115-118,7

118,8-9

Silvanovo učenje

Izbacite djetinjastost iz života, i skupite snagu uma i duše, pojačajte svoju borbu protiv svih ludosti ljubavnih strasti i običnog zla, i ljubavi za hvalom, i naklonosti prema svađi, i protiv mrske ljubomore i gnjeva, i bijesa i žudnje za pohlepom. Čuvajte svoje tabore, oružja i koplja. Naružajte sebe i sve vojnike, koji su riječi, i zapovjednike, koji su savjeti, i um **85** svoj kao vodeće načelo.

Sine moj, izbaci sve razbojнике kroz svoja vrata. Čuvaj svoja vrata zubljava, koje su riječi, i pronaći ćeš kroza sve ovo miran život. Onaj koji to ne čuva, postat će poput osvojenog i opustošenog grada. I sve će ga divlje zvijeri gaziti, jer, misli koje nisu dobre, zle su i divlje zvijeri. Grad će tvoj biti pun razbojnika, i nećeš naći mir, već samo sve vrste pobješnjelih, divljih zvijeri. Onaj Opaki, tiranin, gospodar je sviju ovih. Upravljaajući njima, on (Opaki) ispod je gustoga blata. I cijeli grad, koji je tvoja duša, nestat će.

Udalji se od ovih stvari, bijedna dušo. Dovedi vodiča svoga i učitelja. Um je vodič, no razum je učitelj. Oni će te izvesti iz uništenja i svih opasnosti.

Poslušaj, sine, moj savjet! Ne okreći neprijatelju svome leđa, i nemoj bježati, već ih, [snažan], progoni. **86** Ne budi životinja koju ljudi progone; već budi čovjek, i sam progoni zle, divlje zvijeri, kako te ne bi savladale i izgazile kao mrtvog čovjeka, kako ne bi nestao zbog njihove opakosti.

O, bijedni čovječe, što ćeš učiniti ako padneš u njihove ruke? Zaštititi sebe kako ne bi pao u ruke neprijatelja. Prihvati ova dva prijatelja,

razum i um, i nitko te neće savladati. Neka Bog obitava u tvome tabo-
ru, neka Duh njegov čuva tvoja vrata, i neka um božanskoga štiti zidi-
ne. Neka sveti razum bude zublja u tvome umu, plamom proždirući dr-
vo koje je svo od grijeha.

Ako ovo učiniš, sine moj, pobijedit ćeš sve svoje neprijatelje, i oni
neće moći zaratiti protiv tebe, niti će se moći oduprijeti, niti će ti sta-
ti na put. I ako ih pronadeš, prezret ćeš ih, jer oni poriču istinu. Oni će
ti se obraćati, [laskom] i zavodjenjem, ne zbog toga što [strahuju] **87** od
tebe, već zato što strahuju od onih koji prebivaju u tebi, čuvara božan-
stva i učenja.

Sine moj, prihvati obrazovanje i nauk. Ne bježi od obrazovanja i na-
uka, već s radošću prihvati pouku. I kada primiš obrazovanje, učini što
je dobro. Krunu obrazovanja ispleti kao svoje vodeće načelo. Ogrni se
svetim učenjem kao haljom. Dobrim vladanjem oplemeni um svoj. Do-
segni trijeznost dobre discipline. Mudro sebi samome sudi. Ne skreći s
puta moga učenja, niti budi neuk, kako ljude svoje ne bi poveo na krivi
put. Ne bježi od božanskoga i učenja koje je u tebi, jer onaj koji te po-
učava veoma te ljubi. Baštinit ćeš od njega vrijednu trijeznost. Izbaci iz
sebe životinjsku prirodu, i ne dozvoli niskoj misli da u te uđe. Jer ... ti
znaš put koji ja podučavam.

Ako je dobro vladati nad [nekolicinom], kako ti držiš, [koliko] li ti je
tek bolje **88** vladati nad svima, budući da si ti uzvišen nad svim kongre-
gacijama i svim ljudima, istaknut u svakome pogledu, i božanski raz-
um, jer si savladao svaku moć koja ubija dušu.

Sine moj, želi li itko biti rob? Zbog čega se onda mučiš?

Sine moj, ne boj se nikoga osim Boga, Višnjega. Odbaci od sebe vraž-
ju lažnost. Prihvati svjetlost za svoje oči, i odbaci od sebe tamu. Živi u
Kristu i blago ćeš u nebesima steći. Nemoj postati kobasica (načinje-
na) od mnogih stvari koje su beskorisne, i ne postani vodič svojoj sli-
jepoj neukosti.

Sine moj, slušaj moj nauk koji je dobar i koristan, i okončaj taj te-
žak san. Napusti zaborav koji te ispunjava tamom, jer da nisi sposoban
to učiniti, ne bih ti ove stvari rekao. Krist je došao kako bi ti dao taj dar.
Zbog čega slijediš tamu, kad ti je svjetlost dostupna? Zbog čega piješ
ustajalu vodu, kad ti je svježa voda dostupna? Mudrost [te] doziva, **89** a

ti žudiš za bezumljem. Ne činiš svojom voljom sve te stvari, već to čini životinjska priroda koja je u tebi.

Mudrost te doziva u svojoj dobroti, i govori, "K meni dođite svi, o nerazumnici, kako biste primili dar, razumijevanje koje je dobro i veličanstveno. Dajem vam ruha visokih svećenika, koje je istkano od svake (vrste) mudrosti." Jer, što je zla smrt, ako ne neukost? Što je zla tama, ako ne prisnost sa zaboravom! Odbaci svoj nemir, i uzdaj se u Boga. Ne poželi zlata ni srebra koji su beskorisni, već se mudročću odjedi kao ruhom, na glavu stavi krunu znanja, i sjedi na prijestolje opažaj a. Jer, to je tvoje, i primit ćeš ih opet jednom na visinama.

Nerazuman se čovjek bezumljem odijeva kao haljom, i kao ruhom tuge on je zagrnut sramom. Kao krunu svoju on stavlja neukost, i sjeda na prijestolje [neznanja]. Jer, dok god [nema razuma] u njemu, **90** on samog sebe vodi na krivi put, budući da je vođen neukošću. I on korača putem žudnje za svakom strašću. On pliva u žudnji za životom, i on tone. On misli da ima koristi od toga što čini, no to je, u stvari, beskorisno. Bijednik koji kroz sve ovo prolazi, umrijet će, jer ne posjeduje um, kormilara. On je poput lađe koju vjetar baca amo-tamo, i poput puštenog konja bez jahača. A taj (čovjek) treba svog jahača, koji je razum. Bijednik je na krivi put zastranio jer nije poslušao savjet. I tri su ga nesreće bacale amo-tamo; smrt je postala njegov otac, neukost majka, a zli savjeti - oni mu postadoše kao braća i prijatelji. Nerazumniče, neka ti žao bude samoga sebe.

Od sada se, sine moj, vrati svojoj božanskoj prirodi, i odbaci od [sebe] ove zle, varljive prijatelje! [Prihvati] Krista, [istinskog prijatelja], **91** kao dobrog učitelja. Odbaci smrt od sebe, koja ti je postala ocem, jer, smrt nije niti postojala, nit će na kraju postojati.

Budući da si odbacio od sebe Boga, svetog Oca, istinski Život, Vrelo Života, dobio si smrt za oca i neukost za majku. Oni su tebi oteli istinsko znanje.

Vrati se, sine moj, svom prvom Ocu, Bogu, i Mudrosti svoje majke, iz koje si nastao na samome početku, kako bi se mogao boriti protiv svih neprijatelja svojih, Sila Neprijateljevih.

Poslušaj, sine moj, ovaj savjet. Ne protivi se oholo svakom dobrom mišljenju, već stani na stranu božanskog razuma. Čuvaj svete zapovijedi Isusa Krista, i vladat ćeš nad svakim mjestom na zemlji, i bit ćeš

slavljen od anđela i arhanđela. Oni će postati prijatelji tvoji, i sudruzi u služenju Bogu, i za te će biti mjesta [gore na nebesima].

Ne **92** žalosti i ne uznemiruj ono božansko [koje je] u tebi. No, ako se skrbiš za nj, i ako tražiš od njega da ostaneš čist, i da stekneš moć samosvladavanja, kako duševnog, tako i tjelesnog, postat ćeš prijestolje mudrosti, i onaj koji pripada Božjem kućanstvu. On će ti udijeliti veliku svjetlost kroz nju (mudrost).

No, prije svega, spoznaj svoje rođenje. Spoznaj sebe, to jest, od koje si tvari, od koje rase, i od koje vrste. Znaj da si nastao od tri rase: od zemlje, od oblikovanog, i od stvorenog. Tijelo je nastalo od zemlje, i zemaljske tvari, no oblikovano, zbog duše, nastalo je iz misli o Božanskome. Stvoreno, međutim, to je um, koji je nastao u skladu sa slikom Boga. Božanski um tvar svoju dobiva od Božanskoga, no duša je ta koju on (Bog) oblikovaše za njihova srca. Mnijem da ona (duša) postoji kao žena onoga što je nastalo u skladu sa slikom, no tvar tijela nastala je od zemlje.

[Ako] se izmiješaš, steći ćeš tri **93** dijela dok padaš iz vrline u slabost. Živi u skladu s umom. Ne misli o onome što pripada tijelu. Primi snagu, jer um je snažan. Ako padneš iz ovoga drugoga, postao si muško-žensko. Ako odbaciš od sebe tvar uma, koja je Misao, odrezao si muški dio i okrenuo sebe ženskome dijelu. Postao si psihik, budući da si primio tvar oblikovanoga. Ako odbaciš i najmanji dio ovoga, kako ne bi opet stekao ljudski dio - no, prihativši za se životinjsku misao i obličje - postao si tjelesan, budući da si uzeo životinjsku prirodu. Jer, ako je teško naći psihičkog čovjeka, koliko li je tek teško naći Gospodina!

No ja kažem da je Gospodin duhovan. Čovjek je dobio oblik od tvari Boga. Božanska duša djelomice je iz Ovoga (Boga); ona je, štoviše, djelomice i od tijela. Prizemna duša navikla je da se okreće s jedne strane na drugu [...], kojom zamišlja istinu.

[Dobro] je za tebe, o čovječe, **94** da se okreneš ka ljudskoj, umjesto životinjskoj prirodi - mislim na tjelesnu (prirodu). Preuzet ćeš obličje onoga dijela prema kojem samoga sebe okreneš.

Reći ću još i ovo; za čime žudiš? Jesi li poželio postati životinja kada si došao u ovu vrst prirode? Okreni se radije istinskoj prirodi života. Jer, životinjska priroda vodit će te k rasi koja je od zemlje, no razumna priroda vodit će te na razumske puteve. Okreni se k razumskoj prirodi, i odbaci od sebe prirodu koju zemlja rodi.

O, ustrajna dušo, budi trijezna i otreši sa sebe opijenost svoju, koja je djelo neukosti. Ako ustraješ živjeti u tijelu, ti prebivaš u priprostosti. Kada si ušla u tjelesno rođenje, ti si bila rođena. Dođi, i uđi u bivanje u bračnoj odaji! Budi prosvjetljena u umu!

Sine moj, ne plivaj ni u kakvim vodama, i ne dozvoli sebi da budeš okaljani stranim vrstama znanja. Zasigurno znadeš [da] **95** nakane Neprijatelja nisu malobrojne, i (da) su varke njegove mnogovrsne? Naročito je od noetičkog čovjeka oteta umnost zmije. Priliči ti da se slažeš sa umnošću (ovih) dviju: sa umnošću zmije, i sa nevinošću golubice - kako on (Neprijatelj) ne bi u te ušao pod krinkom laskavca, kao pravi prijatelj, i rekao ti, "Ja ti dobro savjetujem".

Ti nisi prepoznao njegovu lažnost kada si ga primio kao istinskog prijatelja. Jer, on baca u tvoje srce zle misli pod krinkom dobrih, i licemjerje pod krinkom istinske mudrosti, lakomost pod krinkom oprezne umjerenosti, častohleplje pod krinkom onoga što je prekrasno, hvalisavost i ponos pod krinkom velike trijeznosti, i bezboštvo kao [veliku] pobožnost. **96** Jer, onaj koji kaže, "Ja imam mnogo bogova", bezbožan je. I on lažno znanje baca u tvoje srce, pod krinkom tajanstvenih riječi. Tko može shvatiti njegove misli i sredstva, koja su raznovrsna, kada je on Velik Um za one koji ga žele prihvatiti kao kralja?

Sine moj, kako ćeš shvatiti naume ovoga ili njegov savjet koji ubija dušu? Jer, sredstva i naumi opakosti njegove mnogobrojni su. I promisli o njegovu ulasku, to jest, kako će ući u tvoju dušu, i u kojem će ruhu u tebe ući.

Prihvati Krista, koji te može osloboditi, i koji je preuzeo načine ovoga, kako bi ga kroz njih varkom mogao uništiti. Jer, to je kralj kojeg imaš, koji je uvijek nepobjediv, protiv kojega se nitko neće moći boriti ili riječ reći. Ovo je tvoj kralj i tvoj otac, i nema nikoga nalik njemu. Božanski učitelj je s [tobom] **97** zanaovijek. On je pomagač, i on dolazi zbog onoga što je u tebi dobro.

Ne sudi zlobno, jer svaki zao čovjek šteti svome srcu. Samo će nerazborit čovjek sebe uništiti, no mudar čovjek znade svoj put.

Nerazborit čovjek ne pazi kada govori otajstvo, no mudar čovjek neće izlanuti bilo koju riječ, već će praviti razliku među onima koji je slušaju. Ne spominji ništa u prisutnosti onih koje ne znaš.

Imaj puno prijatelja, no nemaj savjetnika. Ispitaj prvo svog savjetnika, i ne štuj nikoga tko laska. Njihova riječ je, svakako, slatka poput meda, no srce je njihovo puno kukurijeka. Jer, kad god naizgled postanu pouzdani prijatelji, oni će se lukavo okrenuti protiv tebe, i bacit će te dolje u blato.

Nikome ne vjeruj kao prijatelju, jer cio ovaj svijet je postao podao, i svaki [čovjek] se muči [zaludu]. Jer, niti jedna od stvari **98** ovoga svijeta nije korisna, već se uzalud događa. Ne postoji nitko, čak ni brat, koji je pouzdan, jer svatko ide samo za svojom koristi.

Sine moj, nikoga ne smatraj prijateljem, a ako već i stekneš prijatelja, ne povjeravaj mu se. Povjeri se samo Bogu, kao svom ocu i kao prijatelju. Jer, podlost je posvuda, i cijela je zemlja puna patnje i boli - stvari od kojih nema koristi. Ako želiš mirno proživjeti svoj život, s nikime ne prijatelju). Ako i imaš prijatelja, vladaj se kao da ih nemaš. Budi Bogu ugodan, i nikoga drugog nećeš trebati.

Živi sa Kristom, i on će te spasiti, jer on je istinsko svjetlo i sunce života. Jer, isto kao i sunce, koje je vidljivo i daje svjetlost za oči tijela, i Krist prosvjetljava svačiji um, i svačije srce. (Ako) zao čovjek, koji je u tijelu, ima zlu smrt, kakvu li tek ima onaj čiji je um slijep! Jer, slijepci [čine stvari] **99** zbog kojih se doimaju kao da im um nije zdrav. Oni se ne raduju stjecanju svjetlosti Kristove, koja je razum.

Sve što je vidljivo, preslik je onoga što je skriveno. Kao i vatra koja gori u mjestu, a da na tome mjestu nije sputana, tako je isto i sa suncem koje je na nebu, i čije zrake dopiru na svako mjesto na zemlji. Slično tomu, Krist ima jedno biće, pa ipak pruža svjetlost do svih mjesta. Na isti taj način on govori našim umovima, poput svjetiljke koja gori i sve oko sebe osvjetljava. (Bivajući) u dijelu duše, ona pruža svjetlost svim dijelovima.

Govorit ću sada o onome što je još uzvišenije od ovoga: um, u pogledu stvarnoga bivanja, u jednome je mjestu, što znači da je u tijelu; no u pogledu misli, um nije na jednome mjestu. Jer, kako može biti na jednome mjestu, kada promišlja svako mjesto?

No, možemo spomenuti i ono što je još uzvišenije od ovoga: nemoj misliti u srcu svome da Bog postoji [na] jednome mjestu. Jer, ako kažeš da je [Gospodin] svekolikosti **100** na jednome mjestu, tada pristoji reći da je to mjesto uzvišenije od onoga tko u njemu prebiva. Jer, ono što

sadrži, uzvišenije je od onoga što biva sadržano. Ne postoji mjesto koje se zove bestjelesno. Ne valja reći da je Bog tjelesan. Jer, posljedice toga (bile bi) da tjelesnome pripišemo i porast i smanjenje, no i to da on (Bog), koji je tome podložan, neće ostati nepropadljiv.

Nije teško spoznati Stvoritelja svih stvorenja, ali nemoguće je pojmiti Njegovo lice. I nije samo čovjeku teško shvatiti Boga, već je to isto teško i svim božanskim bićima, anđelima i arkandjelima. Neophodno je Boga znati kakav on jest. Ne možeš Boga spoznati nikako drukčije nego kroz Krista, koji je slika Oca, jer ta slika otkriva istinsko lice koje odgovara onome što je otkriveno. Kralja se ne spoznaje drukčije nego kroz sliku.

Promisli o ovim stvarima o Bogu: on je na svakome mjestu, a istovremeno nije niti najednome mjestu. [U pogledu moći] **101** on je, dajko, na svim mjestima; no u pogledu božanstvenosti, on nije ni na jednoj mjestu. Moguće je, dakle, malo spoznati Boga. U pogledu njegove moći, on ispunjava svako mjesto. No u uzvišenosti njegova božanstva, njega ništa ne sadržava. Sve je u Bogu, no Bog nije ni u čemu.

Što znači spoznati Boga? Bog je sve što je u istini. No, u Krista je nemoguće gledati, kao i u sunce. Bog vidi svakoga; njega nitko ne vidi. No, Krist bez ljubomore i prima i daje. On je Svjetlost Oca i on svjetlost daje bez ljubomore. Na taj način, on pruža svjetlost svakome mjestu.

I sve je Krist, on koji je sve baštini od Postojećega. Jer, Krist je zamisao nepropadljivosti, i on je Svjetlost koja neokaljana sja. Sunce (sja) na svako nečisto mjesto, a da samo ipak ne biva okaljano. Tako je isto i s Kristom: čak i [ako je u] nedostatku, [on] je bez nedostatka. Čak i [ako je rođen], **102** on je (ipak) nerođen. Tako je s Kristom: ako je u jednu ruku on shvatljiv, u drugu je ruku on neshvatljiv, u pogledu svog stvarnog bića. Krist je sve. Onaj tko ne posjeduje sve, ne može spoznati Krista.

Sine moj, nemoj se ni usuditi reći riječ o ovome, i ne svodi Boga svekolikosti samo na umne predodžbe. Jer, on (Bog) koji osuđuje, ne može biti osuđen od onoga koji osuđuje. Uistinu, dobro je pitati i spoznati tko Bog jest. Razum i um muška su imena. Neka onaj tko poželi znati o Ovome tiho i s dubokim poštovanjem upita. Jer, nije mala opasnost govoriti o ovim stvarima, budući da znaš da će ti biti suđeno na temelju svega što kažeš.

I shvati ovime da onome tko je u tami neće biti moguće vidjeti ništa ako ne primi svjetlost, i pomoću nje ne povrati svoj vid. Ispitaj samoga sebe kako bi vidio imaš li svjetlost u potpunosti, da bi, budeš li upitao o ovim stvarima, mogao spoznati kako da pobjegneš. Jer, mnogi traže u tami, na slijepo, želeći razumjeti, budući da za njih nema svjetla.

Sine **103** moj, ne dopusti umu svom da gleda nadolje, već ga radije pomoću svjetlosti upravi ka stvarima koje su gore. Jer, svjetlost će vada odozgor dolaziti. Čak i ako je on (um) na zemlji, neka promišlja o onome što je gore. Prosvijetli um svoj svjetlošću nebeskom, kako bi se njoj mogao vratiti.

Ne odustaj od kucanja na vrata razuma, i koračaj ustrajno putem Kristovim. Koračaj njime, kako bi mogao primiti počinak za svoj trud. Ako drugim putem kreneš, od toga neće biti koristi. Jer, svi oni koji koračaju širokim putem, na koncu će završiti dolje, u prokletstvu kala. Jer, Podzemni je svijet širom otvoren za dušu, i mjesto prokletstva je ogromno. Prihvati Krista, uži put. Jer on je patio, i trpio boli za tvoje grijehе.

O ustrajna dušo, u kakvoj neukosti postojiš! Tko je tvoj vodič u tamu? Koliko je obličja Krist preuzeo zbog tebe? Iako je bio Bog, (našli su ga) **104** kako među ljudima ide kao čovjek. On je sišao u Podzemni svijet, i oslobodio djecu smrti, djecu koja su tegobno radila, kao što i kaže sveta knjiga Božja. I on je zapečatio (samo) srce (Podzemnoga svijeta). I on je u potpunosti slomio njegove (od Podzemnoga svijeta) lukove. I kada su ga sile vidjele, one su pobjegle, kako bi te on izvukao, o bijedna dušo, iz Ponora, i kako bi za te umro, otkupljujući grijehе tvoje. On te oslobodio snažnoga stiska Podzemnoga svijeta.

Ti sama, (koliko god to bilo) teško, daješ mu osnovni pristanak, (makar kao) natruhu, da te s radošću uzdigne gore. Osnovni izbor, koji je poniznost srca, dar je Krista. Skrušeno srce prihvatljiva je žrtva. Ako se poniziš, postat ćeš izuzetno uzvišen; ako samoga sebe uzvisiš, biti ćeš izuzetno ponižen.

Sine moj, čuvaj se zla, i ne dopusti Duhu Opakosti da te baci dolje u Ponor. Jer, on je lud i ogorčen. On je zastrašujuć, i on svakoga baca dolje u blatnu jamu.

Velika je i dobra stvar ne ljubiti blud, niti uopće misliti na jadnu tvar **105**, jer misliti na nju znači smrt. Niti za jednog čovjeka nije dobro da

padne u smrt, jer duša nađena u smrti neće imati razum. Bolje je uopće ne živjeti nego steći životinjski život. Čuvaj se kako ne bi gorio u vatrama bluda, jer, mnogi koji su u vatru bačeni, sluge su njezine, koje ti ne prepoznaješ kao neprijatelje.

O sine moj, svući sa sebe staro ruho bludnosti, i odjeni ruho koje je čisto i sjajno, kako bi u njemu bio prekrasan. I kada odjeneš ovo ruho, dobro ga čuvaj. Oslobodi se svih uza kako bi stekao slobodu. Ako odbaciš od sebe žudnju, čije su varke mnogovrsne, oslobodit ćeš se grijeha požude.

O dušo, poslušaj moj savjet. Ne postani brlog zmijski ili lisičji, niti jama puna guja i otrovnica, niti obitavalište lavova, niti utočište za baziliske. Kada ti se dogode ove stvari, o dušo, što ćeš učiniti? To su sile **106** Neprijatelja. Sve što je mrtvo, ući će u te kroz njih (sile). Jer, oni se hrane svime što je mrtvo i nečisto. Dokle god su one u tebi, hoće li išta živo ući u tebe? Živi će te anđeli prezreti. Bila si hram, (no) od sebe si načinila grobnicu. Prestani biti grobnicom, i postani ponovo hram, kako bi čestitost i božanstvenost u tebi prebivali.

Zasvijetli svjetlom koje je u tebi, i ne ugasi ga. Jer, nitko ne pali svjetiljku da dozove divlje zvijeri ili njihovu mladunčad. Uzdigni mrtve koji su umrli, jer oni su živjeli i umrli za te. Podari im život. Oni će ponovo živjeti.

Krist je Stablo Života. On je Mudrost. Zato jer je Mudrost, on je isto tako i Riječ. On je Život, Moć, i Vrata. On je Svjetlost, i Anđeo, i Božji Pastir. Sebe povjeri njemu, koji je zbog tebe postao sve.

Pokucaj na sebe kao na vrata, i koračaj u sebi kao da ideš ravnim putem. Jer, budeš li išao putem, nećeš moći zastraniti. **107** Ako pokucaš na ovu (Mudrost), pokucat ćeš na skrivena blaga.

Budući da je on (Krist) Mudrost, on nerazboritog čovjeka čini mudrim. Ona (Mudrost) sveto je kraljevstvo i sjajna halja. Jer, ona (Mudrost) zlato je koje te iznimno časti. Mudrost Božja postala je nerazborita zbog tebe, kako bi te mogla uzdignuti, o nerazboriti čovječe, i učiniti te mudrim. I Život je umro za tebe, kada je on (Krist) bio nemoćan, kako bi kroz svoju smrt on mogao dati život za tebe koji si umro.

Povjeri sebe razumu i udalji se od životinjskoga. Jer, životinja koja ne posjeduje razum tako se i očituje. Mnogi misle da posjeduju razum, no ako ih pozornije promotriš, njihov je govor životinjski.

Pruži sebi zadovoljstvo iz istinskog trsa Kristovog. Zadovolji sebe istinskim vinom od kojeg nema opijenosti niti bludnje. Jer, ono (istinsko vino) označava kraj opijanja, budući da je u njemu ono što pruža radost duši i umu kroz Duh Božji. **108** No prije svega, nahrani svoju moć razuma, prije nego otpiješ od njega (istinskog vina).

Ne probadaj sebe mačem grijeha. Ne pali sebe, o bijednice, vatrom požude. Ne predaj se kao zarobljenik barbarima, niti se predaj divljim zvijerima koje žele po tebi gaziti. Jer, to su lavovi koji zaglušuju rikom svojom. Ne budi mrtav kako ne bi po tebi gazili. Bit ćeš čovjek! Moguće ti je savladati ih pomoću razuma.

Čovjek koji ništa ne čini, nije vrijedan (da se naziva) razuman čovjek. Razuman čovjek boji se Boga. Onaj koji se boji Boga ne čini ništa drsko. Onaj koji pazi da ne učini ništa drsko, onaj je koji se drži svog vodećeg načela. Iako čovjek koji postoji na zemlji, on sebe čini nalik Bogu.

Onaj koji sebe čini nalik Bogu, onaj je koji ne čini ništa što nije vrijedno Boga, u skladu s izrekom Pavla, koji je postao nalik Kristu.

Jer, tko iskazuje silno poštovanje Bogu ne želeći da čini stvari koje su Bogu ugodne? Pobožnost je ono što je iz **109** srca, a pobožnost od srca (obilježje) je svake duše koja je bliska Bogu.

Duša koja je član Božjeg kućanstva, ona je koja je ostala čista. I duša koja je prigrlila Krista čista je duša. Njoj je nemoguće zgriješiti. Gdje je Krist, ondje je grijeh jalov. Pusti Krista da ude u tvoj svijet, i nek uništi sve sile koje su te snašle. Neka uđe u hram koji je u tebi, kako bi izbacio sve trgovce. Pusti ga da prebiva u hramu koji je u tebi, kako bi postao za njega svećenik i levit, i ušao u čistoću.

Blažena si dušo ako ovoga nađeš u svom hramu.

Blažena si još više ako mu služiš.

Onoga tko skrnavi hram Boga, Bog će uništiti. Ti ostavljaš sebe otvorenim, o čovječe, kada izbaciš ove iz svog hrama. Jer, kad god neprijatelji ne vide Krista u tebi, oni će ući u tebe, naoružani, s namjerom da te satru.

Sine moj, ukazivao sam ti o ovim stvarima mnogo puta **110**, kako bi uvijek čuvao svoju dušu. Nisi ti taj koji će njega (Krista) izbaciti, već će on tebe izbaciti. Jer, ako od njega bježiš, past ćeš u još veći grijeh.

Ako od njega bježiš, postat ćeš hrana neprijateljima. Jer, svi oni koji su niski, bježe od svog gospodina, i (čovjek) prizeman u vrlini i mudrosti bježi od Krista. Jer, svaki čovjek koji je (od njega) odvojen, pada u raluje divljih zvijeri.

Spoznaj tko je Krist, i neka ti on postane prijatelj, jer to je vjeran prijatelj. On je, isto tako, Bog i učitelj. I on, budući da je Bog, postao je čovjek zbog tebe. On je taj koji je slomio željezne rešetke i brončane zasune Podzemnoga svijeta. On je taj koji je napao i srušio sve ohole tirane. On je taj koji se oslobodio lanaca i uzdignuo bijedne iz Ponora, i žalobnike iz Podzemnoga svijeta. On je taj koji je ponizio ohole sile; koji je poniznošću posramio oholost; koji je bacio snažne i hvalisave u slabost; koji je prezreo ono što je **111** smatrano čašću, kako bi poniznost radi Boga mogla biti visoko uzvišena; on je taj koji je prigrlio čovječanstvo.

Pa ipak, božanska Riječ je Bog, onaj koji uvijek strpljivo s čovjekom trpi. On je želio dovesti poniznost u uzvišene. On (Krist), koji bješe uzvišen čovjek, postao je nalik Bogu, ne zato da bi doveo Boga dolje k čovjeku, već da bi čovjeka uznio do Boga.

O velika dobrostivosti Božja! O Kriste, Kralju koji si otkrio čovjeku Uzvišeno Božanstvo, Kralju svih vrlina, Kralju života, Kralju vjekova koji si Uzvišen na nebesima, počuj riječi moje, i oprost mi!

On je, štoviše, očitovao veliku ljubav za Božanstvo.

Gdje je čovjek (koji je) mudar ili moćan u umnosti, ili čovjek koji mnogo toga znade zbog toga što poznaje mudrost? Neka onda govori mudro; doista, nek se hvasta! Jer, svaki je čovjek postao nerazborit i govorio je iz svog (vlastitog) znanja. No, on (Krist) sputao je savjete lukavih ljudi, i nadvladao je one koji su po vlastitom mišljenju mudri.

Tko može otkriti savjet Svemogućeg, ili govoriti o Božanstvu, ili to točno objaviti? **112** Ako nismo znali razumjeti savjete drugova svojih, tko od nas može shvatiti Božanstvo ili božanstva nebeska? Ako jedva nalazimo stvari na zemlji, tko će tražiti stvari nebeske? Velika Moć i Velika Slava učinile su svijet znanim.

I Život Nebeski želi sve obnoviti, kako bi izbacio sve što je slabo, i u svakom crnom obliku, i kako bi svatko zasjao u nebeskome ruhu, i očitovao zapovijed Očevu, (koja) je nadasve veličanstvena, kako bi on

(Krist) mogao okruniti one koji se žele dobro boriti. Krist, budući sudac borbe, taj je koji je svakoga okrunio, poučavajući svakoga borbi. Onaj koji se prvi borio, primio je krunu, dobio posjed, i ukazao se, dajući svjetlost svakomu. I svi smo mi obnovljeni kroz Duha Svetoga i Um.

O Bože Svemogućí, kako da Te slavim? Nikome nije bilo moguće Boga slaviti kako dolikuje. Ti si taj koji je slavu iskazao Riječi svojoj, kako bi svakoga spasio, o Milostivi Bože. Onaj koji je iz Tvojih usta došao, i iz tvog srca ustao, Prvorođeni, Mudrost, Prototip, Prvo Svjetlo.

Jer, on je svjetlost iz **113** Božje moći, on je emanacija čiste slave Svemogućega. On je zrcalo bez mrlje djela Božjeg, i on je slika njegove dobrostivosti. On je Svjetlost Vječne Svjetlosti. On je oko koje gleda nevidljivog Oca, vazda služeći i oblikujući, po volji Očevoj. On sam bje začet od Oca iz njegova zadovoljstva. On je neshvatljiva Riječ, i on je Mudrost i Život. On život daje, i hrani sva živa bića i sile. Kao što duša daje život svim udovima, on s moći vlada svime, i svima život daje. On je svakomu početak i kraj, čuvajući ga i prateći. On pati zbog svakoga, i raduje se, i isto tako žaluje. U jednu ruku, on žaluje za one kojima je dodijeljena kazna, no isto tako, on pati zbog svakoga kojeg je mukotrpno poučavao. No, on se i raduje nad svakim koji je u čistoti.

Čuvaj se, stoga, kako ne bi pao u ruke razbojnicima. Ne dozvoli snu na oči svoje, niti umor vjeđama svojim, kako bi bio spašen, kao gazela iz mreže, kao ptica **114** iz zamke.

Bori se u velikoj borbi dokle god borba traje, dok sve sile u te gledaju - ne samo oni sveti, već i sile Neprijatelja. Jao tebi ako budeš pobijeđen pred svima onima koji te gledaju! No, ako se boriš, i pobijediš sile koje se protiv tebe bore, veliku ćeš radost donijeti svima svetima, i veliku žalost neprijateljima svojim. Sudac (ti) tvoj pomaže u potpunosti, budući da on želi da izađeš kao pobjednik.

Slušaj sine moj, i dobro načuli uši. Uzdigni sebe kada ostaviš svog starca iza sebe, poput orla. Strahuj od Boga u djelima svojim, i slavi ga u svojim dobrim djelima. Ti znaš da je svaki čovjek, koji Bogu nije ugodan, sin nesreće. On će pasti dolje u Ponor Podzemnog svijeta.

O strpljenje Božje, koje sa svakime jesi, koje želiš da svatko onaj tko je postao žrtva grijeha bude spašen!

Nitko ne može spriječiti njega (Boga) da čini ono što želi. Jer, tko je snažniji od njega da bi ga mogao spriječiti? On je taj koji dotiče zemlju, i čini da ona zadrhti. On je taj koji čini da iz planine dim prokulja. On je taj koji je takvo veliko more sakupio, **115** kao u svoju kožnu trobu, i izvagao sve vode na svojim vagama. Ruka je Gospodinova jedina koja je stvorila sve ove stvari. Ta ruka Oca jest Krist, i ona sve oblikuje. Pomoću nje, sve je nastalo, budući da je ona postala majka svega. Jer, on je uvijek Sin Oca.

Razmisli o ovim stvarima o Bogu Svemogućem koji navijek postoji: on nije uvijek bio kralj strahu da bi bio bez božanskoga sina. Jer, svi prebivaju u Bogu, (to jest), stvari koje su nastale putem Riječi koja je Sin, kao slika svoga Oca.

Bog je blizu; on nije daleko. Sve božanske granice pripadaju Božjem kućanstvu. Ako se božansko, stoga, s tobom u bilo čemu djelomično složi, znaj da se sve Božansko s tobom slaže. No ovo božansko nije zadovoljno ni sa čim što je zlo. Jer, ono poučava sve ljude onome što je dobro. To je ono što Bog daje ljudskoj rasi, kako bi, iz tog razloga, svaki čovjek mogao biti izabran pred anđele i arhanđele.

Bogu ne treba da ikoga stavlja pred kušnju. **116** On znade sve stvari prije nego što se dogode, i on poznaje stvari skrivene srcu. Sve je njemu otkriveno, i sve je u njegovoj prisutnosti. Neka nikad nitko ne kaže da je Bog neuk. Ne valja staviti Stvoritelja svih bića u neukost. Jer, čak i stvari koje su u tami, pred njim su poput (stvari u) svjetlosti.

Nema, dakle, nikog drugog tko je skriven, osim Boga. On se svakomu otkriva, a ipak, on je vrlo skriven. On se otkriva zbog toga što Bog sve zna. I ako to ne žele potvrditi, njihovo će ih srce ispraviti. On je skriven zbog toga što nitko ne može dokučiti ono što je Božje. Jer, nemoguće je shvatiti i dokučiti savjet Boga. Teško je, štoviše, shvatiti ga, i teško je naći Krista. Jer, on je taj koji na svakome mjestu prebiva, a da istovremeno ni na jednome mjestu nije. Jer, nitko tko to želi neće moći spoznati Boga kakav on zapravo jest, niti Krista, niti Duha, niti zbor anđela, čak niti arhanđele **117**, kao niti prijestolja duha, ili uzvišena gospodstva, ili Veliki Um. Ako ne spoznaš [sebe], nećeš moći spoznati niti ove.

Otvori za se vrata, kako bi mogao spoznati Onoga koji jest. Pokucaj na sebe, kako bi se Riječ za te mogla otvoriti. Jer, on je Vladar Vjere i Oštar Mač, postavši sve za svakoga, budući da želi imati milosti za svakoga.

Sine moj, pripremi se za bijeg od svjetskih vladara tame, i ovoga zra-
ka koji je pun sila. Ako imaš Krista, pokorit ćeš cijeli ovaj svijet. Ono
što ćeš za se otvoriti, ti ćeš otvoriti. Ono na što ćeš za se pokucati, ti ćeš
na to pokucati u svoju korist.

Pomozi sebi, sine moj, i ne čini stvari od kojih nema koristi.

Sine moj, pročisti prvo sebe izvana, kako bi mogao pročistiti ono što
je unutra.

I ne budi poput trgovaca Rječju Božjom.

Iskušaj prvo sve riječi prije nego ih izustiš.

Ne žudi za slavom koja je varljiva, niti **118** za hvalisanjem koje će
te uništiti.

Prihvati mudrost Kristovu, (koji je) mudar i blag, i čuvaj ovo, sine
moj, znajući da od puta Božjeg uvijek ima koristi.

Isus Krist, Sin Božji, Spasitelj (Ichthus),
Čudo nad Čudima

TRI SETOVE STELE (VII,5)

Uvod:

JAMES E. GOEHRING

Tri Setove stele pružaju nam rijedak uvid u obredne običaje setijanske gnostičke zajednice. Ovi su gnostici identificirali svoje učenje sa prvotnim Božjim otkrivenjem Adamu, otkrivenjem koje je Set kasnije prenio svojim potomcima. Vjekovima izgubljena i zaboravljena, ova je setijanska gnoza bila potom nanovo otkrivena. Oni koji su primali to obnovljeno otkrivenje sebe su smatrali "živom i nepokolebljivom rasom" (118,12-13), istinskim modernim potomcima Seta (otud i moderna oznaka setijanskog gnosticizma). *Tri Setove stele* predstavljene su kao dio ovog obnovljenog otkrivenja, koje je ovdje pripisano Dositeju, navodnom utemeljitelju gnosticizma iz Samarije.

Tekst, u kojemu nema znakova kršćanskog utjecaja, mnogo duguje židovskoj i neoplatonističkoj tradiciji. U Postanku, Set označava novi početak nakon tragičnog sukoba između Kajina i Abela (Post 3,25-5, 8). Postavljen od Boga da zamijeni Abela, on je sin nalik ocu svome Adamu, kao što je i Adam nalik Bogu, i upravo su u njegovo vrijeme "ljudi počeli zazivati ime Gospodnje". Prema židovskom povjesničaru iz prvog stoljeća Josipu (*Ant.* I,67-71), Setovi su potomci slijedili njegov put bogobojnoga života punih sedam naraštaja, no potom su i oni polako otklizili u nemoralnost i izopačenost. Tijekom tog vremena, međutim, oni su očuvali i pridonijeli znanju koje je Adam prenio Setu. Upozoreni na prijetnju božanskoga suda vodom i vatrom, sačuvali su to znanje za buduće naraštaje na dvije stele, jednoj od kamena koja bi pretrpjela potop, i jednoj od opeke koja bi preživjela vatru.

Ta predaja objašnjava prisutnost ovog teksta na stelama koje se pripisuju Setu (usp. *Zostrijan* 130,1-4 i *Evandjelje po Egipćanima* 68,10-23). Promjena sa izvorne dvije stele iz židovske predaje na tri, nastala je pod utjecajem neoplatonističkog koncepta božanske trijade. Tri stele ili himničke molitve u ovome tekstu upravljene su trostrukoj prirodi boga: Samorođenome Sinu, muškoj djevici Barbelo (majci) i Nerođenome Ocu.

Ekstatično nebesko putovanje motiv je koji se često javlja u setijanskome gnosticizmu. Setijanski traktati *Zostrijan* i *Alogen*, primjerice, opisuju takva putovanja, i to upravo onih vidovnjaka po kojima su traktati i naslovljeni. Ova svjedočanstva, međutim, bilježe samo ono što je vidovnjaku otkriveno prilikom njegova uzlaska; božanska se trijada spominje tek usputno, kao, na primjer, u *Zostrijanovu* navodu "Pridružili im se i blagoslovlili Kalyptos eon, djevičansku Barbelo i Nevidljivi duh. I postadoh potpuno savršeni." U *Tri Setove stele* ovi su blagoslovi i himničke molitve za-bilježene u cijelosti.

Budući da se *Alogen* može protumačiti kao drugo ime za Seta, moguće je da oba traktata slave uspomenu na uzlaz utemeljitelja svoje zajednice do božanske trijade. Dok *Alogen*, međutim, iznosi ono što je vidovnjaku otkriveno kao moralna pouka, *Tri Setove stele* čuvaju njegove invokacije kao prototip koji ima služiti idućim naraštajima setijanske zajednice u njezinom liturgijskom predočanju njegova uzlaska. Iako su himničke molitve u traktatu predstavljene kao Setove molitve, korištenje prvog lica množine u tekstu (npr. 124,17-18) otkriva nam da su se molitve koristile u zajedničkom bogoslužju. Tekst je Hansa Martina Schenkea naveo na pretpostavku o postojanju setijanskog otajstva uzašašća. Tri cjeline samoga teksta korespondirale bi pritom sa tri stupnja ili tri razine vjernikova uzašašća do trostruke prirode boga, budući da se u zaključku traktata ustvrđuje da se s trećeg vraća ponovo na drugi, a potom prvi.

Neoplatonistička se filozofska terminologija obilno koristi u tekstu, pogotovo božanska trijada Postojanje-Život-Um. Ista se terminologija također nalazi u srodnim traktatima *Zostrijan*, *Alogen* i *Marsanes*, koji zajedno sačinjavaju skupinu setijanskih gnostičkih tekstova koje su usko vezani uz neoplatonizam. I *Zostrijan* i *Alogen* spominju se u Porfirijevom *Životu Plotinovom* kao tekstovi koje je Plotin pobijao u svojim predavanjima "Protiv gnostika" 265-266 g. n. e. Taj nam, stoga, datum može pomoći pri vremenskom određivanju ovog stupnja razvoja setijanskog gnosticizma, a i datuma nastanka traktata *Tri Setove stele*. Mjesto nastanka manje je sigurno, iako nas filozofska narav samoga teksta upućuje na Egipat i Aleksandriju.

Postoje dva tumačenja za pisarevu bilješku na kraju traktata (127,28-32), po kojima je ona ili dodana samom tekstu *Tri Setove stele*, ili kodeksu kao cjelini.

TRI SETOVE STELE

VII 118, 10-127,27

127, 28-32

Otkrivenje Dositejevo o tri stele Setove, Oca žive i nepokolebljive rase, koje on (Dositej) vidje i shvati. I nakon što ih je pročitao, on ih je upamtio. I dao ih je izabranima, kako su ondje zapisani.

Mnogo sam se puta pridružio moćima u slavi, i postadoh stoga vrijedan neizmijerna veličanstva.

One su (stela) kako slijedi:

Prva
Setova stela

Blagosiljam te, Oče Geradama(s), ja, kao sin tvoj (vlastiti), Emmacha Set, kojeg si začeo bez začeca, kao blagoslov našega Boga; jer, ja sam tvoj (vlastiti) Sin. I ti **119** si um moj, Oče. I ja, ja posijah i začeh: [no] ti si [vidio] veličanstva. Ti si stajao neiščekziv. Blagosiljam te, Oče.

Blagoslovi me, Oče. Zbog tebe ja postojim; zbog Boga ti postojiš. Zbog tebe ja sam s njime. Ti si svjetlost, jer ti vidiš svjetlost. Ti si otkrio svjetlost. Ti si Mirotheas; ti si moj Mirotheos. Blagosiljam te kao Boga; blagosiljam tvoju božanstvenost. Velik je i dobar Samorođeni koji postojaše, Bog koji već postojaše. Došao si u dobroti; ukazao si se, i otkrio dobrotu. Izustit ću ime tvoje, jer ti si prvo ime. Ti si nerođeni. Pojavio si se kako bi nam otkrio one vječne. Ti si onaj koji jesi. I ti si, stoga, otkrio one koji uistinu jesu. Taj si onaj kojeg glas izgovara, no umom se tebe slavi, tebe koji svagdje vladaš. I osjetilni svijet tebe poznaje, zbog tebe i sjemena tvojega. Ti si milostiv. **120**

Ti si od druge rase, a mjesto je njezino iznad druge rase. Ti si, dakle, od druge rase, a [mjesto je] njezino iznad druge rase. Ti si od druge rase, jer ti si drukčiji. I milostiv si, jer si vječan. I mjesto je tvoje iznad rase, jer ti si razlog rasta sviju njih; i zbog sjemena moga. Jer, ti si taj koji ga poznaje, da je mjesto njegovo u rađanju. No, oni su od drugih rasa, jer oni su drukčiji. A mjesto je njihovo iznad drugih rasa, jer je mjesto njihovo u životu. Ti si Mirotheos.

Blagosiljam moć njegovu koja mi je podarena, koja je učinila da muškost koja uistinu jest postane trostruko muška; on koji je razdijeljen u pentadu, on koji nam je dan u trostrukoj moći, on koji je začet bez začeca, on koji je nastao iz onoga što je izabrano; zbog onoga što je ponizno, on je izašao.

Ti si Otac kroz Oca, riječ iz zapovijedi. Blagosiljamo te, Trostruko Muško, jer ti si Svekolikost sjedinio kroz sve njih, jer, ti si nam dao moć. Ustao si iz jednoga; iz jednoga si došao; jednome si došao. [Ti] si spasio, ti si spasio, ti si nas spasio, o nositelju krune, ti koji krunu daješ! **121** Na vječnost te blagosiljamo. Blagosiljamo te, kada smo spašeni, kao savršena stvorenja, zbog tebe savršeni, oni koji su [postali] savršeni s tobom koji si potpun, koji upotpunjuješ, savršen kroz sve ove, koji si posvuda isti.

Trostruko Muško, ti si postojao. Ti si već postojao. I posvuda ti bje razdijeljen. I nastavio si biti jedan. I koje si želio, ti si spasio. No, ti želiš da spašeni budu svi koji su vrijedni.

Ti si savršen! Ti si savršen! Ti si savršen!

Druga Setova
stela

Velik je prvi eon, muška djevičanska Barbelo, prva slava nevidljivo-ga Oca, ona koja se zove "savršena".

Ti si prva vidjela onoga koji uistinu prapostoji budući da je ne-biće. I iz njega i kroz njega ti si vječno prapostojala, ne-biće iz nedjeljive, trostruke [moći], ti moći trostruka, [ti] velika monado iz čiste monade, **122** ti izabrana monado, prva [sjeno] svetoga Oca, svjetlo iz svjetlosti.

Blagosiljamo te, stvoriteljice savršenstva, stvoriteljice eona. Ti si [vidjela] one vječne, jer oni su iz sjenke. I postala si brojiva. I pronašla si, i nastavila si biti jedna; postavši izbrojiva u podjeli, ti si trostruka. Ti uistinu jesi triput, ti jedna od jednoga. I ti si iz sjene njega, ti Skrivena, ti koja si svijet razumijevanja, znajući one koji su od jednoga, da su iz sjene. I oni su tvoji u srcu.

Zbog njih si ti podarila moć vječnima u bivanju; podarila si moć božanstvu u životu; podarila si moć znanju u dobroti; u blaženosti, podarila si moć sjenkama koje se izljevaju iz jednoga. Podarila si moć (ovome) u znanju; drugome si podarila moć u stvaranju. Podarila si moć onome koji je jednak i onome koji nije jednak, onome koji je sličan, i onome koji nije sličan. Podarila si moć u rađanju, i (podarila) si oblike u [onome što] postoji za druge. [... Ti si] podarila moć **123** ovima. - On je onaj Skriveni [u] srcu. -I [ti si] došla njima, i [iz] njih. Ti si podijeljena [među njima]. I postala si velika muška [noetička] Prvoukazana.

Božanski Oče, božansko dijete, stvoritelju mnogostrukosti u skladu s podjelom sviju koji uistinu jesu, ti si se svima njima ukazao u riječi. I sve njih ti posjeduješ bez rađanja i zbog sebe vječno si neuništiva.

Spasenje nam je došlo; od tebe potječe spasenje. Ti si mudrost, o, znanje; ti si istinitost. Zbog tebe postoji život; od tebe život potječe. Zbog tebe um postoji; od tebe um potječe. Ti si um, ti si svijet istinitosti, o trostruka moći, o trostruka. Ti uistinu jesi triput, eon eona. Samo ti čisto vidiš prve vječne i nerođene.

No, prve su podjele nalik podjelama tvojim. Sjedini nas kako si i ti sjedinjena. Pouči nas [onome] što vidiš. Podari [nam] moć kako bismo **124** bili spašeni u život vječni. Jer [svaki] od [nas] sjena je tebe, kao što si i ti sjena [onog] prvog prapostojećeg. Poslušaj nas. Mi smo vječni.

Poslušaj nas savršene pojedince. Ti si eon eona, potpuno savršena koja je ustoličena.

Ti si čula! Ti si čula!

Ti si spasila! Ti si spasila!

Zahvaljujemo! Vazda te blagosiljamo! Slavimo te!

Druga Setova stela

Treća Setova stela

Radujemo se! Radujemo se! Radujemo se!

Vidjeli smo! Vidjeli smo! Vidjeli smo onog uistinu prapostojećeg, da uistinu postoji, da je prvi prapostojeći.

O Nepojmljivi, od tebe potječu oni vječni i eoni, svesavršeni koji su ustoličeni, i savršeni pojedinci.

Blagosiljamo te, ne-biće, postojanje koje si prije postojanja, prvo biće koje si prije bića, Oče božanstvenosti i života, stvoritelju uma, tebe koji daješ dobrotu, koji blaženstvo daješ!

Svi te blagosiljamo, tebe koji znadeš, blagoslovom [uznosećim], (tebe) **125** zbog kojega [svi ovi jesu.... uistinu,...], koji tebe zna [kroz] tebe samoga. Jer, nitko ne bje prije tebe. Ti si jedini i živi [duh]. I [ti] znaš njega, jer onaj koji tebi pripada, svugdje je. Mi ga ne možemo izraziti. Jer, svjetlost tvoja sja nad nama.

Zapovijed nam daj kako bismo te vidjeli, kako bismo bili spašeni. Znanje o tebi spasenje je sviju nas. Zapovijed nam daj! Kada nam zapovijed dadeš, mi smo spašeni! Uistinu smo spašeni! Umom smo te svojim vidjeli! Ti jesi svi oni, jer sve njih ti si spasio, onaj koji nije spašen, niti je kroz njih spašen. Ti, ti si nam zapovjedio.

Ti si jedan. Ti si jedan, kao što postoji jedan (koji) će ti reći: Ti si jedan, ti si jedini živi duh. Kako da ti ime damo? Mi to ne umijemo. Jer, ti si postojanje sviju njih. Ti si život sviju njih. Ti si um sviju njih. [Jer] ti [si onaj u kojem se svi oni] raduju. **126**

Zapovjedio si da svi ovi [budu spašeni] kroz riječ [...] slava koja bje prije njega, Skrivenoga, blagoslovljenog Senaona, [njega koji] sebe

[zače], [Asi]neu(s)a. [...Jephneu(s), Optaon, Elemaon velika moć, Emouniar, Nibareu(s), Kandephor(os), Aphredon, Deiphaneus, ti koji jesi meni Armedon, začetnik moći, Thalanatheu(s), Antitheus, ti koji jesi u sebi postojao, ti koji jesi prije samoga sebe - i nakon tebe, nitko više nije ušao u djelovanje.

I kako da te blagoslovimo? Mi nemamo tu moć. No, mi ti zahvaljujemo, i ponizni smo pred tobom. Jer, ti si nam zapovjedio, kao onaj koji je izabran, da te slavimo koliko nam to moći naše dopuštaju. Vazda te slavimo. Iz ovog te razloga slavimo, kako bismo bili spašeni vječnim spasenjem. Blagoslovili smo tebe, jer imamo moć. Bili smo spašeni, jer tvoja je volja da to učinimo.

To smo i učinili. [...] ne kroz [... 127 eon. ...], onaj koji bijaše [...], mi i oni koji [...]. Onaj koji će ove pamtiti i vazda slaviti, postat će savršen među onima koji su savršeni i nedohvatni, onkraj svega. Jer, svi njih slave pojedinačno i zajedno. I nakon svega, oni će utihnuti. I, kao što bje određeno, oni će uzaći. Nakon tišine, oni će saći sa trećega. Oni blagosiljaju drugo; nakon toga prvo. Put uzlaza put je silaska.

Znaj stoga, kao oni koji žive, da si stigao. I poučio si sebe stvarima beskrajnim. Divi se istini koja je u njima, i otkrivenju.

Tri Setove stele

Ova knjiga pripada očinstvu.

Sin je taj koji ju napisa.

Blagoslovi me, O oče. Blagosiljam te

O oče, u miru.

Amen.

ZOSTRIJAN (VIII,;)

Uvod:

JOHN N. SIEBER

Zostrijan, otkrivenje u formi nebeskoga putovanja, najveće je djelo u Kodeksu VIII i jedno od najdužih u knjižnici Nag Hammadi. Nažalost, Kodeks VIII pretrpio je velika oštećenja prije nego je prije nekoliko desetljeća pronađen i konzerviran, te je zbog toga gotovo svaka stranica *Zostrijana* nepotpuna, dok su od nekih stranica sačuvani samo fragmenti. Velik je dio teksta, dakle, za nas izgubljen. Međutim, usprkos ovim poteškoćama, *Zostrijan* ostaje vrlo zanimljiv primjer načina na koji su neki gnostici kombinirali mitološki pogled na svijet i njegovo filozofsko tumačenje, utemeljeno na Platonovoj misli.

Knjiga počinje pozivom glavnoga lika Zostrijanu da napusti ovaj svijet i krene na putovanje kroz nebesa, s ciljem očuvanja gnoze. U drevno se doba Zostrijana povezivalo sa rodoslovljem poznatog perzijskog maga Zaratustre. Sam poziv iskazan je na autobiografski način. Duboko depresivnome i već spremnom na samoubojstvo u pustinji, Zostrijanu se iznenada ukazuje anđeo i zove ga ususret gnozi. On napušta svoje tijelo i ostavlja ga na zemlji, uzlazi s anđelom, i prolazi kroz niže predjele nebeskoga kraljevstva. Na svakoj razini njega se kroz krštenje uvodi u gnozu koja mu ondje biva otkrivena.

Nastavljajući putovanje, Zostrijan susreće niz anđeoskih vodiča, i ispitujući ih, od svakoga od njih prima gnozu o različitim nebeskim eonima kroz koje je prošao. Znanje se najvećim dijelom sastoji od učenja imena stanovnika nebeskoga svijeta, i objašnjenja njihovih međusobnih odnosa. Po završetku nebeskog putovanja, Zostrijan još jednom silazi u fizički svijet, gdje zapisuje gnozu za izabrane, sveto sjeme Setove. Traktat završava kratkom no neobično zanimljivom homilijom, u kojoj Zostrijan upućuje svoje čitatelje da napuste ovaj porobljivački svijet i da potraže spasenje kroz gnozu.

Mitološka gnoza u *Zostrijanu* postulira visokog boga zvanog trostruko moćan Nevidljivi Duh, iz kojeg je sve ostalo emaniralo. Fizički svijet i oni koji ga nastanjuju predstavljaju najnižu i najneukiju razinu. Između tog svijeta i Duha nalazi se gotovo beskrajn sustav eona zvan Barbelo, koji se tumači kao "misao" Duha. Sama Barbelo podijeljena je u tri sastavna eona: najviši eon zove se Kalyptos (skriveni ili zastrti eon), u sredini se nalazi Protophanes (prvi vidljivi ili prvoukazujući eon), a na dnu je Autogen (samostvoreni ili samorođeni eon). Svaki od tih eona ima svoj vlastiti sustav bića zvanih svjetlosti, slave, anđeli, vode itd.

Filozofsko nagnuće ovoga traktata jasno je iz upotrebe pitanja, kategorija i pojmova znanih nam iz neoplatonističke Plotinove škole. Zostrijanu nikada ne ponestaju pitanja o tome kako je taj promjenjiv svijet nastao iz nepromjenjiva izvora, ili zbog čega

postoje različite vrste duša, životinja ili ljudi. Odgovori njegovih andeoskih učitelja jasno daju do znanja da je svaki sloj svemira oblikovan po uzoru na sloj koji je iznad njega, i da je svaki idući sloj manje savršen od svog uzora. Naročiti se interes iskazuje za identificiranje tri eona Barbelo sa filozofskom trijadom postojanja, uma i života. Zbog ove i nekih drugih pojedinosti gotovo je nedvojbeno da je ovaj traktat istovjetan onome koji se spominje kod Porfirija (*Vit. Plot.*, 16), kao jedno od lažnih otkrivenja koja su kružila u Plotinovo vrijeme, pobijanje kojih je on dao u zadatak svoje učeniku Ameliju.

U svojoj je filozofiji i mitologiji *Zostrijan* sličan trima traktatima iz zbirke Nag Hammadi: *Tri Setove stele* (VII,5), *Marsanesu* (X,1) i *Alogenu* (XI,3). Postoje također i neke mitološke veze, naročito u pogledu imena u Autogenovu sustavu, sa nekim više kršćanskim djelima kao što su *Evandjelje po Egipćanima* (III,2 i IV,2) i *Ivanovim apokrifom* (11,7 et al.) te sa *Neimenovanim tekstom* iz Kodeksa Bruce.

Izuzmemo li nekoliko aluzija na Novi zavjet i kršćanstvo u postojećem tekstu, ne čini se da se autor *Zostrijana* posebno zanimao za kršćanstvo. On odbacuje 'načine onih drugih', svojih protivnika, ali nejasno je je li riječ o kršćanima ili platonistima, ili možda nekoj drugoj skupini. Njegova upotreba liturgijskih formula, krštenja i magijskih nizova samoglasnika upućuje na to da je knjiga možda korištena za obrede ili kontemplativne vježbe neke gnostičke zajednice, no na osnovu zapisa kršćanskih hezeziologa, nemoguće nam je identificirati tu skupinu.

ZOSTRIJAN

VIII 1, 1-132,9

[...] od [...] svjetova [...] žive zauvijek, ove sam ja [...] Zostrijan [...] i [...] i Iolaos, kada bijah u svijetu za ovakve nalik meni i [one] koji će doći nakon mene, žive izabranike. Kako Bog živi, [...] istinu istinom, i znanje i vječnu svjetlost.

Nakon što napustih tjelesnu tamu u sebi, i duševni kaos u umu, i žensku žudnju [...] u tami, nisam je više upotrijebio. Kada sam pronašao beskrajan dio svoje tvari, prekorih mrtvo stvorenje u sebi i božanskoga Kozmokratora oćutilnog (svijeta) snažnom propovijedi o Svekolikosti onima sa stranim dijelovima.

Iako sam iskušao njihov put jedno kratko vrijeme nakon što me nužnost začeca dovela otkrivenome, ne bijah nikada njime zadovoljan, i uvijek sam se od njega odvajao, jer ja nastadoh putem svetog [...], a ipak izmiješan. Kada sam doveo u red svoju bezgrešnu dušu, okrijepih 2 tad svoj umni [...] i [...] u [...] mog Boga [...] [...] ja, učinivši [...] jačam u duhu svetome više od boga.

Dogodilo se to dok sam pokušavao dovesti se u red, [i] ja ugledah savršeno dijete [...] [...]. S njime koji [...] mnogo puta i na mnogo načina [on] mi se ukazao kao brižni otac, dok sam tražio muškoga oca sviju (koji su) u misli, oćutu, (u) obliku, rasi, [području ...], (u) Svekolikost koja sputava i koja je sputana, (u) tijelu, pa ipak bez tijela, (u) biti, tvari i [onima koji] pripadaju svima ovima. S njima je, i bogom nerođenih Kalyptosom, i moći koja je [u] svima njima postojanje izmiješano.

(O) postojanju: kako oni koji postoje, budući da su iz eona onih koji postoje, (dolaze) iz nevidljivog, nepodijeljenog i samorođenog duha? Jesu li to tri nerođene slike, porijekla boljeg od postojanja, koje postojaje prije sviju [njih], a postavši [svijet...]? Kakvi su oni tomu suprotni i svi oni 3 [...] dobri, on i opravdanje. Kakvo je njegovo mjesto? Koje je njegovo porijeklo? Kako onaj od njega postoji za njega i sve ove? Kako [je nastao] u jednostavnosti, razlikujući se [od] sebe samoga? Postoji li on kao postojanje, oblik i blaženost? Dajući snagu, je li on životom živ? Kako je postojanje koje ne postoji nastalo iz postojeće moći?

Promišljao sam o ovim pitanjima u nastojanju da im nađem odgovora; u skladu s običajima mog naroda, uporno sam ih postavljao bogu svojih očeva. I slavio sam ih sve, jer moji očevi i očevi mojih očeva koji su tražili bijahu našli. I nisam odustao u potrazi za počivalištem vrijednog duha mog, budući da još nisam bio vezan uz oćutilni svijet. I tad, duboko izmučen i potišten malodušjem koje mi bje pratiteljem, nađoh u sebi smjelosti za oćajnički čin, i odlučih se predati mučkoj smrti u rajama divljih pustinskih zvijeri.

Preda mnom stajaje anđeo znanja vječne svjetlosti. On mi reče, 'Zostrijane, zbog čega si s uma skrenuo, kao da si neuk o velikima i vječnima 4 koji su na nebu? [...] ti [...] [...] kažeš isto tako [...] da si sad spašen, [...] [...] u vječnoj smrti, niti [...] [...] one za koje znaš kako bi [...] spasio druge, [naime] izabranike mog oca? [Mniješ li] da si otac [svog naroda ...] ili da je Iolaos tvoj otac, [...] anđeo božji [...] tebe putem svetih ljudi? Dođi, i prođi kroz svaki od ovih. Vratit ćeš se [kasnije] njima, kako bi propovijedao živoj [rasi...] i kako bi spasio one koji su vrijedni, i okrijepio izabrane, jer, borba eona je velika, a vrijeme na ovoj svijetu je kratko'.

Kada [mi] je ovo rekao, spremno i rado pođoh gore s njim u veliki oblak svjetlosti. Tijelo svoje ostavih na zemlji da ga čuvaju slave. Bijah

spašen iz cijeloga svijeta i trinaest eona koji su u njemu, i od njihovih anđeoskih bića. Oni nas nisu vidjeli, no njihova arhonta uznemiri [naš] prolazak, jer oblak svjetlosti **5** [...] bolji je od bilo kojeg [ovozemaljskog ...]. Njegova je ljepota neizreciva. Snagom svojom on pruža svjetlost [vodeći] čiste duhove kao spasitelj duhova i umna riječ, a [ne] poput onih na zemlji [...] sa promjenjivom tvari i uznemirujućom riječi.

Spoznah tada da je tamu u meni rastjerala moć, budući da je sadržavala cijelu svjetlost. Bijah ondje kršten, i primih ondje sliku slava. Postao sam nalik njima. Napustio sam nematerijalnu [zemlju] i prošao kraj preslika eona, nakon što sam se ondje sedam puta oprao [u] živoj [vodi], jedanput za svaki [od] eona. I nastavio sam sve dok nisam [ugledao] sve vode. I uzađoh do Izgnanstva koje doista postoji. Uzađoh do Pokajanja koje doista postoji [i bijah] ondje kršten četiri puta. Prođoh kroz **6** šesti eon. Uzađoh do [...] zastah ondje nakon što sam vidio svjetlost iz istine koje doista postoji, iz svog samorođenog korijena, i velike anđele i slave, [...] broja.

Krstile su me u [ime] božanskoga Autogena sile koje su [nad] živim vodama, Michar i Micheus. Pročistio me veliki Barpharanges. Tada mi se [otkriše] i zapisaše me u slavi. Zapečatili su me oni koji su nad tim silama, [Michar] Mi[ch]eus, Seldao, Ele[nos] i Zogenethlos. I postadoh anđeo koji vidi korijen, stojeći u prvome eonu koji je četvrti. Dušama sam blagoslovio božanskoga Autogena i pretka Geradamasu, [oko] Autogena, prvog savršenog [čovjeka], i Seta Emm[acha Seta], sina Adamasova, [oca] [nepokolebljive rase ...] i [četiri] [svjetla ...] [...] Mirotheu, majku [...] [...] i Prophanu [...] svjetlosti i De-[...] **7** [...]

Iste me sile [krstiše] i po drugi put u ime božanskoga Autogena. I postadoh anđeo muške rase, stojeći u drugome eonu koji je treći, sa sinovima Setovim, blagoslivljajući svakoga od njih.

Iste me sile krstiše po treći put u ime božanskoga Autogena. I postadoh sveti anđeo, stojeći u trećem eonu koji je drugi. Sve sam ih blagoslovio.

[Svaka] me od tih sila krstila i po četvrti put. Postadoh savršeni [anđeo], [stojeći] u četvrtom eonu [koji je prvi], [blagoslivljajući svakoga od njih].

Potražih tada [...] rekoh [...] ja [...] od [...] ja [...] [...] zbog čega [...] [...] sa moći [...] o njima na drugi način, u iskazima **8** ljudi? Jesu li to

njihove moći? Ili, jesu li oni ti, ali im se imena međusobno razlikuju? Postoje li duše drukčije od duša? Zbog čega se čovjek od čovjeka razlikuje? Zašto i na koji su način oni ljudi?

Veliki vladar s visina, Authrounios, reče mi, 'Pitaš li o onima kraj kojih si prošao? I o ovoj nematerijalnoj zemlji, zbog čega ona posjeduje svoj kozmički predložak? I o kopijama eona, koliko ih je, i zbog čega [ne] pate u boli? I o Izgnanstvu i Pokajanju i svemu od [eona] stvorenome, i svijetu koji [...] uistinu [...] tebi, o [...] meni, njima [...] niti [...] ti [...] nevidljivi [duh ...] i [...] od [...] [...] [...] [...] i [...] [...] kada ja [...]

9 Veliki vladar s visina, Authrounios, reče mi, 'Nematerijalna je zemlja nastala iz jedne riječi, pa ipak, rođenima se i propadljivima ona otkriva svojom neuništivošću. Što se dolaska velikih sudaca tiče, (oni dođoše) kako ne bi okusili očuta i bili uključeni u stvaranje, i kada su došli i vidjeli kroza nj djela zemaljska, osudili su njegova vladara na smrt, jer on bijaše predložak za taj svijet, [...] i porijeklo stvari začete od izgubljene tame.

Kada je Sofija pogledala [...] njih, ona je stvorila tamu, kad je [...] ona] je pokraj [...]on je] predložak [...] biti [...] oblik [...] liku [...] ja [...] Svekolikost [...] [...] [...] tama [...] [...] kaže [...] sile [...] eona] [stvaranja] da vidi bilo kojeg od vječnih. **10** On vidje odraz. Po odrazu kojeg je u njem vidio, on je stvorio svijet. Odracom odraza on je stvarao svijet, a tad je čak i odraz koji pripada vidljivoj stvarnosti njemu oduzet. No, Sofiji je dano mjesto počinka u zamjenu za njezino pokajanje. U njoj, stoga, ne bijaše ranijeg odraza, prethodno čistog u svojoj biti.

Nakon što su već kroza nj nastali, on iz zamišljaja svoga stvori ostale, jer, lik Sofijin uvijek se gubio budući da joj lice bje varljivo. No, Arhont [...] i stvori tijelo koje [...] u pogledu velikog [...] dolje [...] kada vidjeh [...] k srcu [...] [...] on, imajući [...] [...] [...] [...] [...] savršen kroz [...] [...] [...] kroz njega, kada je **11** [otkrio] uništenje svijeta svojom [nepromjenjivošću]. Kopije eona postoje na sljedeći način. Oni nisu dobile oblik niti jedne moći. Oni posjeduju vječnu slavu, i obitavaju na mjestima suda svake od moći.

No kada duše obasja svjetlost koja je u njima i model koji u njima često nastaje bez patnje, ona ne pomišlja da je vidjela [...] i vječne [...] u blaženome [...] svaka pojedina [...] svaka [...] svjetlost [...] svega], i ona [...] cjelinu, i ona [...] i [...] i ona [...] ona koja [...] [...] [...] [...] [...] pokaja-

nja. [Duše] **12** smještene su u skladu sa moći koju u sebi posjeduju, [...] kopije proizvode one niže. Oni koji prime model svojih duša još uvijek su u svijetu. Oni su nastali nakon odlaska eona, jedan po jedan, i oni se, jedan po jedan, premještaju iz preslike Izgnanstva do Izgnanstva koje uistinu postoji, iz preslike Pokajanja, do Pokajanja koje uistinu postoji, [i iz] preslike Autogena do [Autogena] koji uistinu postoji. Ostatak [...] duša [...] postoji u [...] svi [...] od eona [...] [...] i [...] [...] kroz] [...] [...] [...] [...] [...] ovih [...] **13** [blagoslovili] boga koji je na nebesima, velike eone, nerođenog Kalvptososa, velikog muškog Protophanesa, savršeno dijete koje je uzvišenije od boga, i oko njegovo, Pigeradamasa.

Zazvao sam Dijete Djeteta, Ephesecha. On stade preda me i reče, 'Anđele od boga, sine od oca, [...] savršeni čovječe. Zbog čega me zoveš i pitaš o stvarima koje znaš, kao da si o njima [neuk]?' Rekoh, 'Pitao sam o mješavini [...] ona je savršena i daje [...] postoji moć koja [...] one] u kojima mi primamo krštenje [...] ta su imena [drukčija ...] i zbog čega [...] od onoga [...] u [...] iz] drugih [...] ljudi [...] drukčiji] [...] [...] [...]

14 On reče' [Zost]rijane, počuj o ovima [...] jer prvi [...] porijekla su tri, budući da su se pojavili u jednome iz eona Barbelo, ne poput nekih porijekla i moći, niti kao (jedno) porijeklo i moć. U svakom su se porijeklu oni pojavili; oni su ojačali svaku moć; i pojavili su se iz onoga što je uvelike bolje od njih samih. Ovo (troje) su Postojanje, Blaženost i Život. [...] [...] njihovi pratioci [...] u [...] a što se tiče [...] imenovavši [...] više nego [...] i [...] savršeno [...] iz [...] [...] [...] [...] [...] [...]

15 A voda svakoga od njih [...]; stoga [...] vode su savršene. Voda života pripada Životnosti u kojoj si sada kršten u Autogenu. U [vodi] Blaženosti koja pripada Znanju ti ćeš biti kršten u Protophanesu. To je voda Postojanja [koja] pripada Božanstvu, Kalyptosu. Voda Života [postoji u odnosu na ...] moći; koja pripada Blaženstvu u odnosu prema biti; koja pripada [Božanstvu] u odnosu prema [Postojanju ...]. No svi ovi [...] vlasti i [...] oni koji [...] vodu koja [postaje čista ...] [...] u skladu s [...] kada oni] napuste [...] [...] [...] [...]

[...] **16** Postojanje jer je [on] u njem. [On] nije samo [prebivao] u Misli, već je isto tako [...] njima da je on taj koji jest [Biće] na sljedeći način. Kako ovaj svijet ne bi bio beskonačan i bezobličan, on je postavio [...] nad njime; no kako bi [on] postao nešto, oni istinski mladi prošli su ga s onime što je njegovo, [dakle] Postojanjem. On je sa [sinom]

smješten, s njime kojega traži, njime kojega okružuje [...] svagdje [...] iz istine [...] uzima njega koji [...] postoji [...] djelovanju [...] život [...] njegova riječ isto tako [...] ovi su za kojima [...] oni postaje [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...]

[...] **17** i moć je sa Biti i Postojanjem Bića, kada voda postoji. No, ime u kojem se peru riječ je vode. Prva savršena voda trostruke moći Autogena život [je] savršene duše, jer ona je riječ savršenoga boga dok nastaje [...], jer, Nevidljivi Duh vrelo je sviju njih. Ostali su, dakle, iz [znanja ...] kao njegova obličja. [No] onaj koji sebe poznaje [...] kakve vrste i kakve [...] živ u jednome trenutku [...] živi sa [...] on je [...] život, u [...] postaje [beskrajan ...] njegov [...] njegovo] [vlastito ...] ime [...] [...] [...] [...] **18** on uistinu postoji. On je taj budući da sebe ograničava. Oni prilaze vodi u skladu s njegovom jedinstvenom moći i obličjem poretka.

Veliki muški nevidljivi Um, savršeni Protophanes, posjeduje svoju vlastitu vodu kao što ćeš [i vidjeti] kada dospiješ na to mjesto. Isto je tako i sa nerođenim Kalyptosom. U skladu sa svakim od njih postoji djelomična tvorevina s prvim oblikom, kako bi na ovaj način oni postali savršeni; jer, samorođeni eoni četiri su savršene tvorevine. Stvorenja svesavršenih [...] njih kao savršena stvorenja. I [...] eon [...] Autogena [...] za sve [...] [savršeni] muški [...] za sve [...] [savršeni bog ... trostruko] muški [...] [savršeni] stvor [...] u [...] [...] [...] [...] [...] [...] **19** savršeni, oni koji postoje u skladu s oblikom, rasom, Svekolikosti i djelomičnom razlikom. Tako je isto i sa putem uzlaska, koji je uzvišeniji od savršenih i Kalyptosa.

Autogen je glavni arhont svojih vlastitih eona i anđela kao svojih dijelova, jer oni koji su četiri stvorenja pripadaju njemu; oni zajedno pripadaju petome eonu. Peti eon postoji u jednom; četiri [su] peti, dio po dio. No ova [četiri] u potpunosti su posebna [jer oni] imaju [...] isto je tako [...] sa [trostruko muškim] stvorom [...] jer on je [...] od [...] boga, nevidljivog [Protophanesa] [...] muški] um [...] koji postoji [...] [...] [...] [...] [...] [...] **20** živi i savršeni dijelovi.

(O) Svekolikosti i svesavršenoj rasi, i onom koji je uzvišeniji od savršenih i blagoslovljenih. Samorođeni Kalyptos je prapostojao, budući da je on porijeklo Autogena, bog i praotac, uzrok Protophanesa, otac udova koji su njegovi. Kao božanskog oca, njega se predspoznaje: no

njega se ne zna jer on je moć i otac od sebe. On je, stoga, [bez oca]. Nevidljivi Trostruko Moćan, Prva Misao [sviju ovih], Nevidljivi Duh [...] jest [...] i Bit koja [...] i Postojanje [...] postoje [postojanja] [...] blaženi [...] [...] svi ovi [...] [...] [...] [...] [...] **21** postoje u njima, [i] oni [...] u drugima [...] od sviju njih u mnogim mjestima. Oni su u svakom mjestu koje on voli i želi, pa ipak, oni nisu niti na jednome mjestu. Oni mogu posjedovati duh, jer oni su bestjelesni, a ipak, bolji od bestjelesnih. Oni su nerazdjeljivi od živih misli i moći istine, sa onima koji su čišći od ovih, budući da su u odnosu na njega oni čišći, i nisu kao tijela koja su na jednome mjestu. Povrh svega, njima je prijeko potrebna Svekolikost, ili njezin dio. Put uzlaza, stoga, [...] jest čist [...] svaki [...] sebe i [...] [...] njih [...] [...] [...] [...] [...] prije svega] [...] **22** pojedini eoni.

A [on reče], 'Na koji način, dakle, on može sadržavati vječni model? Opća umnost dijeli se kada samorođena voda postane savršena. Tko poznaje njega i sve ove, on je tad protofanička voda. Ako se udruži sa svima ovima, on je tad voda koja pripada Kalyptosu, čiji je lik još uvijek među eonima. Kako bi se razumjela zasebnost svih njihovih dijelova, oni su [...], oni od Svekolikost! gdje se nalazi znanje. Oni su se [odvojili] od onoga kojeg su znali, i jedno od drugoga. Svekolikost i svi ovi, kada [...] peru u [pranju] [Autogena] on [...] [...] [...] [...] [...] [...] **23** on [mu] se ukazuje, to jest, kada netko spozna kako postoji za njega i (kako) je povezan sa drugovima svojim, on se tad oprao u vodi Protophanesa. I ako u razumijevanju porijekla ovih, kako su se svi pojavili iz jednoga izvora, kako se svi koji se spoje i razdvoje, i kako oni koji su razdvojeni postaju ponovo spojeni, i kako se dijelovi [udružuju sa] sveukupnosti i [vrstama - tko] ovo razumije, oprao se u vodi Kalyptosa.

U skladu sa svakim od mjesta, za svakog postoji dio vječnih [i] uzlazak [...] i dok [...] čist i jednostavan, on je uvijek [...] jedan od [...] [uvijek] čist za jednostavnost. On je ispunjen [...] [u...] Postojanju i duhu svetome. Ništa **24** njegovo nije van njega. On [vidi] svojom savršenom dušom one koji pripadaju Autogenu; svojim umom, one koji pripadaju Protophanesu. On uči od Kalyptosa putem moći duha iz kojeg su došli u mnogo boljem otkrivenju Nevidljivog Duha. I pomoću misli koja je u tišini, i pomoću Prve Misli (on uči) o Trostruko Moćnom Nevidljivom Duhu, budući da tad postoji iskaz i moć tišine koja je pročišćena u životvornome duhu. (On je) savršen i [...] savršeni i svesavršeni.

Slave, stoga, koje su iznad ovih, [životvorci] su koji su kršteni u istini i znanju. Bdi se nad onima koji su vrijedni, no nad onima [koji] nisu iz ove rase [...] i idu [...] ovi koji [...] [...] u petome, budući [...] [...] kopija [...] eona [...] naime, pranje, no ako svuču svijet sa sebe **25** i stavi na stranu [znanje], i (ako) je on taj koji nema prebivališta ni moći, tad, budući da slijedi put onih drugih, on je isto tako i suputnik, no ako nije počinio grijeh mu je znanje bilo dovoljno, on se neće uznemiriti kada se kaje, i u ovima se, uz to, tad dodjeljuju pranja.

(Što se tiče) (puta ...) do samorođenih, onih u kojima si svaki put do sad kršten, (put) kojim postaješ vrijedan vidjeti [savršena ...] bića: ono je znanje o Svekolikosti, budući da je nastalo od sila samorođenih, ono što se stječe prolaskom kroz svesavršene eone. Kada primiš treće pranje [...], naučit ćeš o [...] doista [...] u [tom] mjestu.

Ta imena su sljedeća: budući daje on jedan, oni [...] je poput [...] kada [je nastao ...] postoji i [...] riječ koju su [izrekli...] **26** Ovo je ime koje uistinu postoji skupa sa [onima] unutar nje. Oni koji postoje postoje u [...]... nalikuju. Njegovo nalikovanje vrsti (jest) u onome što je njegovo. On to vidi, razumije, ulazi u nj, (i) uzima svoj lik iz njega. (Oni mogu) naglas zboriti i čuti zvuke, no nisu kadri slušati, budući da su somatični i ćutilni. Stoga, kao što ih mogu sadržavati tako ih sadržavajući, tako je i on slika koja je [...] na ovaj način, nastavši u očutu [od] riječi koja je bolja od materijalne prirode, no niža od umne biti.

Ne budi zapanjen razlikama između duša. Kada one misle da su različite i [ne nalikuju] [...] onih koji [...] i da [...] naglas [...] on, budući izgubljen [...] njihove [duše] [...] tijela, i da [...]njegovo] vrijeme, on [...] želju, **27** njihove duše postoje kao [...] njihovo tijelo. Što se onih koji su potpuno čisti tiče, postoje četiri [...] koje oni posjeduju; no onih [u] vremenu je devet. Svaki od njih od druge je vrste, drukčijih običaja. Njihova obličja razlikuju se zbog razdvojenosti, i kao takva ona postoje.

Druge besmrtnne duše povezuju se sa svim ovim dušama zbog Sofije koja je pogledala nadolje; jer, postoje tri vrste besmrtnih duša: prva, one koje su ponijele korijen do Izgnanstva jer im je nemoguće rađati, (što) je moguće samo onima koji slijede put drugih, bivajući jedina vrsta koja [...]; kao druga, one koje postoje [u] Pokajanju koje [...] grijeh, budući da je dovoljno [...] znanje [...] budući nove [...] i on posjeduje [...] različitost [...] one su zgriješile sa drugima [i] **28** pokajale su se sa dru-

gima [...] njih samih, jer [...] vrste su koje postoje u [...] sa onima koje su počinile sve grijeha, i pokajale se. One su ili dijelovi, ili su to poželjale vlastitom odlukom. Njihovih je, stoga, šest eona, u skladu sa mjestom koje je došlo ka svakoj od njih. Treća (vrsta) su duše samorođenih, jer one posjeduju riječ neizrecive istine, one koje postoje u znanju i [moći] iz njih samih, i [života] vječnog. Među njima razlikujemo četiri, kao i među anđelima koji postoje: one koje ljube istinu; one koje se nadaju; one koje vjeruju da posjeduju [...]; one koje su [...]. One postoje, budući da je on [...] samorođenih [...] on je taj koji pripada [savršenom ... životu]; druge su [...] [...] znanje [...] četvrte su one koje [pripadaju] besmrtnim [dušama...]

29 Četiri Svjetla počivaju [ondje] na sljedeći način. [Armozel] je u prvome eonu. (On je) obećanje božje, [...] istine i spajanja duše. Oroi-ael, moć (i) prorok istine, nalazi se iznad drugoga. Daveithe, viđenje znanja, nalazi se u trećem. Eleleth, gorljiva želja i priprema za istinu, nalazi se u četvrtome. Četiri postoje jer su izrazi istine i znanja. Oni postoje, iako ne pripadaju Protophanesu već majci, jer ona je misao savršenog uma svjetlosti, kako bi besmrtne duše same mogle primiti znanje. [...] kod ovih, Autogen [...]rse[...]oas, život [...] sve on je riječ [...] neizreciva [...] istinu onaj koji kaže [...otkrivenje] o [...] da postoji kao [...] postoji gore u [...] **30** [...]udruženi] u svojem s jedinstvu u svjetlosti, i misli u njegovu [...].

Budući da je Adamas, savršeni čovjek, oko Autogena, njegovo je znanje to koje shvaća da je božanski Autogen riječ savršenog uma istine. Sin Adamov, Set, dolazi svakoj od duša. Kao znanje, on je za njih dostatan. Živo [sjeme], dakle, nastaje iz njega. Mirothea je [...] božanskoga Autogena, [...] iz nje i [...], budući da je ona misao savršenoga uma zbog svojega postojanja. Kakvo je ono? Ili, postoji li ona? [...] ona postoji? Božanski je Autogen, stoga, riječ i znanje, i znanje [...] riječi]. Stoga [...] Adama[s ...] [jednostavnih] kada se ukazala [...] mijene duša [...] ona sama jest [...] [...] savršena.

Što se tiče [savršenoga ...] anđeoska bića **31** [...] [postaje tad] [duše] [umiru...] [...] svijet...] [...] preslici [...] uistinu [...] koji [postoji] [...] pokajanje [...] na ovo mjesto [...] koje postoji [...] eoni, ako [...] i ona ljubi [...] ona stoji u [...] eonu, posjedujući Svjetlo [Ele]leth [...] postaje [...] božji prorok. [No] ako se nada, ona tad uviđa. I [...] rasa [...] ona stoji

u [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] **32** [...] ona je izabrana [...] [...] [...] svjetlost Arfmozel].

[...] tko [...] [blagoslov] u [moći...] kojoj stojiš [...] svjetlost koja [...] i bez mjere [...] eon je velik [...] [...] oni sami [...] iz savršenoga [...] ta moć [...] mogla, i [...] mogla [...] duše njegove [...] oćutilno [...] ne s [...] [...već] si ti [...] pojedinačno [...] ondje, budući da ništa [...] njega [...] koje on [...] [...] [...] [...] [...] [...] **33** i [...] na svakog [...] svaki [...] [...] bez oblika [...] [...] i ovaj [...] i ovaj [predložak ...] [...] i neki [...] vječni, ni ti [...] sve [...] raste iz ovog [...] on je svjetlost [...] jer, nedostajao mu je [...] savršeni um [...] nepodijeljen [...] savršeno svjetlo [...] i on je u [...] Adamas [...] Autogen [...] i on ulazi [...] um [...] božanski Kalyptos [...] znanje [...] no [...] duša [...] [...] [...] [...] **34** [...] postojanje [...] ona posjeduje [...] [...] druge moći i [...] i neke treće [...] ukazuju [...] koje [...] [...] duša [...].

I eoni [...] prebivalište [...] duša i [...] bogova [...] viši od boga [...] samorođenih [...] Autogen [...] prvi [...] anđeo [...] nevidljiv [...] neki [...] duša i [...] eoni [...] a dušama [...] anđeo [...] [...] [...] [...] **35** ona [...] vječna [...] vremena. I [...] [...] i ako [...] naime, duša [...] postaje [anđeo...], i [...] svijet [...] anđela i [...] onaj sveti [...] i eon koji [...] Autogen ima [...] ih, [...] [...] arhont [...] oni posjeduju [...] razlika koja [...] ona nije, da kazuje [...] [...] i [...] božanski Autogen [...] što postoji [...] čuje [...] Autogen [...] [...] [...] [...] [...] **36** [...] ima [...] postojanje [...] život [...] postoji, u pogledu [...] riječi [...] dijete [...] muško za stvaranje [...] [...] nevidljivog duha [...] u savršenome [...] [...] i porijeklo [...] ljubav i [...] od Barbelo [...] i [...] [...] um [...].

Ova su dva [...] misao [...] iz [...] u Barbelo [...] i Kalyptosu [...] svi ovi [...] djevica [...] ona [se ukazuje] u [...] i [...] [...] [...] **37** u tome [...] moći [...] [ona nije] iz [njega, već...] (jest) iz moći onoga [...] uistinu ... postoji], ona [...] je njegova [...] budući da su prvi [...] njega [...] i on je [...] on sam [...] daje mu dovoljno [...] njemu [...] sve, on pruža [...] kroz [...] jer, [zbog] njega neki [...] kako bi mogli [...] i onaj koji [...] njega [...] nepodijeljen [...] Barbelo [...] kako bi mogao [...] blaženost [...] [...] sve [...] on dolazi [...] [...] [...] [...] **38** [...] savršenog [uma...] i on [...] savršen duh [...] savršen, on živi znanijek [...] njemu, i [...] on postoji [...] od [...] to je [riječ] iz [...] koja je u [...] svijtu njih [...] vječna [...] [...] u trostruko [moćnome] u [...] [...] oni koji [su savršeni] [...] Pro-

tophanes [...] um, no [...] čist [...] i on [...] slike [...] ukazuje [...] i [...] [...] njega [...] [...] [...] [...] [...] 39 [...] [...], naime [...] [...] [...] zbog njega oni [...] označujem to [...] on je jednostavan [...] jer, on je [...] dok postoji [...] što se drugoga [...] to jest, [...] potrebit.

U pogledu [...] trostruko-muškog [...] uistinu postoji od [...] znanja uma [...] oni koji postoje [...] koje je on [...] uistinu postoji [...] i [...] [...] i ona [...] drugo [...] savršen koji [...] ukazuju [...] u njemu da [...] Kalyptos [...] [...] [...] [...] vrste [...] [...] [...] 40 [...] [...] [...] [...] druga vrsta [...] znanje [...] [Protophanes ...] [muški...] on je [...] postojanje [...] nerođeni, oni [...] treće [...] [...] on je [...] znanje i [...] postoje zajedno [...] svesavršeni [...] blaženi, budući da ne postoji [...] [...] [...] bog [...] s njime [...] [...] savršeni [...] od [...] Kalyptosa [...] [...] [...] [...] [...] 41 [...] zna [...] o [...]Protophanesu [...] [...] um [...] sile [...] sve [...] i on [postoji] [...] ovo znanje.

[...] božanski, Autogen. Božanski [Autogen] [...] dijete [...] trostruko muško, ovo muško [...] jest [...] i vrste [...] savršen, jer ne posjeduje [...] u [...] znanje poput onoga [...] biće stvorenja [i] jedinstveno znanje stvorenja [...] u skladu sa svime [...] savršeno. No, muško [...] um Kalyptosa, [no] [...] božanski Kalyptos [...] i moć [...] svijuu ovih [...] uistinu [...] [...] [...] [...] [Protophanes ...] [...] 42 [Protophanes ...] [...] um [...] [...] ona pripada svima [...] nerođenim [...] ljudima [...] oni s onime koji [...] i onaj koji [...] koji prebiva [...] [...] u opazajnome [svijetu...] on je živ sa onim mrtvim [...] [...] svi [...] postižu spasenje [...] tog mrtvog.

I nisu svi od njih trebali spasenje [...] prva, već su oni sigurni i vrlo ponizni. (O) čovjeku onih koji su mrtvi: njegova duša, [um] njegov i njegovo tijelo [mrtvi su]. Patnje [...] očeva [...] tvar [...] vatre [...] [...] [...] [...] 43 ona prelazi. I drugi je čovjek besmrtna duša u onima koji su mrtvi. Ako se brine za sebe, tada, [kad traži] ono što je korisno [u skladu [...] svakim od njih, [tada] ona proživljava tjelesne patnje. Oni [...] i ona [...] jer] ima vječnoga boga, udružuje se s demonima.

O čovjeku u Izgnanstvu; kada u sebi on otkrije istinu, on je daleko od djela drugih koji [krivo] postoje, (i) posrću. (O) čovjeku koji se kaje: kada se odrekne djela svojih, i poželi ono što postoji zbog besmrtnoga uma i besmrtne duše, on prvo [...] ispituje o tome, ne o postupcima, već o njihovim djelima, jer od njega on [...] [...] i [...] postiže [...] 44 i da je onaj koji će biti spašen isti onaj koji traži njega i um njegov, i koji na-

laži svakoga od njih. O, koliko moći on ima! I čovjek koji je spašen nije spoznao kako ovi [...] postoje, no on sam uz pomoć riječi koja postoji [...] primio je svaku [...] na svakome mjestu, postavši jednostavan i jedan, i tek je tada on spašen, budući da može proći kroza sve [ove]. On postaje [...] sve ove. I ako ponovo [poželi], on ih napušta, i povlači se u sebe [samoga]; on postaje božanstven ako pronade okrilje u Bogu.'

Kada ovo začuh, blagoslovidi živoga i nerođenoga Boga u istini, i nerođenoga Kalyptosa, i Protophanesa, nevidljivi, muški, savršeni Um, i nevidljivo trostruko-muško Dijete, [i] božanskoga Autogena. **45** I rekoh djetetu djeteta Epheseka koje bijaše sa mnom, "Može li me mudrost tvoja poučiti o raspršenju čovjeka koji je spašen, i (o) onima koji su s njime izmiješani, i tko su oni koji s njime sve dijele, kako bi živi izabrani mogli znati?"

I dijete djeteta Epheseka reče [mi...] otvoreno, "Ako se u sebe povuče mnogo puta, i ako nastane sa znanjem drugih, Um i besmrtno [Porijeklo] neće razumjeti. Ono tad ima nedostatak, [...] okreće se, ništa nema i odvaja se od njega, i postoji [...], i nastaje uz pomoć stranoga [poticaja ...], umjesto da postane jedno. On, stoga, nosi mnoga obličja. Kada se odvrati, on nastaje tražeći ono što ne postoji. Kada k njima padne u misli svojoj, i spozna ih na drukčiji način budući da je nemoćan, osim ako **46** nije prosvijetljen, on postaje proizvod prirode. On zbog toga nastaje u rođenju, ne govoreći, zbog boli i beskrajnosti stvari. Iako posjeduje vječnu i besmrtnu moć, on je sputan [kretanjem] tijela. On oživljava i [uvijek] ostaje sputan okrutnim uzama koje ga režu, svakim zlim dahom, sve dok ne [ustane] i dok ne počne dolaziti k svijesti.

Sile su, stoga, postavljene radi njihova spasenja, i svaka je od njih u svijetu. Među samorođenima, odgovarajući svakom od [eona], postoje slave kako bi onaj koji je u [svijetu] uz njih bio siguran. Slave su savršene misli koje se javljaju u silama. One ne nestaju, budući da su predložci za spasenje, pomoću kojih svatko biva spašen. On prima predložak (i) snagu od svake od njih, i sa slavom kao pomagačem on će otići iz svijeta [i eona...].

Ovo **47** su čuvari besmrtno duše: Gamaliel i Strempsouchos, Akramas i Loel, i Mnesinous. [Ovo je] besmrtni duh, Yesseus- Mazareu[s]-Ye[s]sedেকেus. On je [...] djeteta [...] ili, dijete djeteta, i [...]. No Ormos je [...] od živoga sjemena i Kam[...]el duhotvorac. Pred [njima] stoje

Seisael, Audael i Abrasax, mirijade - Phaleris, Phalses [i] Eurios, čuvari slave - Stetheus, Theo[pe]mptos, Eurumeneus i Olsen. U svemu njima pomažu Ba[...]mos, [.]son, Eir[.]n, Lalameus, Eidomeneus i Authrounios. Suci su Sumphtar, Eukrebos i Keilar. Samblo je baštinik. Anđeli koji vode oblake oblaci su Sappho i Thouro."

I kada mi je ovo rekao, on mi ispriopovijeda o onima koji se nalaze u samorođenim eonima. Svi oni bijahu **48** vječna Svjetla, savršena zbog toga što su pojedinačno savršeni. I za svakoga od eona ja vidjeh pripadajuću zemlju, živu vodu, [zrak načinjen] od svjetlosti, i vatru [koja] ne plamti, jer svi su [oni...] jednostavni i nepromjenjivi, jednostavna i vječna [živa bića], posjedujući [...] mnogih vrsta, stabla mnogih vrsta koja ne usahnjuju, [i] kukolje ove vrste i sviju ovih: nepropadljivi plod, žive ljude i svakojake vrste, besmrtno duše, svakojake oblike i vrste uma, istinske bogove, anđele koji postoje u velikoj slavi, nepropadljivo tijelo, nerođeno rođenje i trajan oćut. Bijaše ondje, također, i onaj koji pati, iako je njemu nemoguće patiti, jer on je moć iz moći.

49 [...] [...] mijena [...] nepropadljiva [...] ovih [...] sviju [...] oni su [...] oni [...kroza sve] njih [...] postoji] u [...] postoji] [...] nastaje [...] (izgubljeni reci) **50** od [...] [jednostavan ...] savršeni [...] vječni [...] eoni [...] i [...] primaju moć [...] i njihovi [...] u [...] za [...] [...] ne [...] (izgubljeni reci).

51 [...] u [...]thorso[...]s [...] tišina [...] on je [...] [...] on je bog [...] blagoslovismo [...] Geradama[s]a [...] majku [...] [...] ona je slava [...] naša [...] majka [...] i Pleistha [majka] anđela, sa [sinom] Adamovim, Se[t]om [Emma]cha Setom, ocem nepromjenjive [rase...] i [...] četiri Svjetla, Arm[moselom], [Oria]elom, Daveithe, Elelethom. [Svaki od ovih] blagoslovljen je imenom. I vidjesmo samostojnu [slavu], trostruko [...] trostruko muško [...] veličanstvo, i rekosmo "Ti si jedini, ti si [jedini], ti si jedini, dijete **52** [djeteta] Yato[...] postojiš [...] [...] [...] ti si jedini, ti [...] Samelel [...] Telmacha[...]omothem[...] muško [...] [...] on stvara [...] samostojnu [slavu...] poželjeti može njega koji [...] svesavršen [...] svekolikosti. Akron[...] trostruko muško, a a [...] o o o o b + i r e i s e [...] ti si duh iz duha; ti si svjetlost iz svjetlosti; ti si [tišina...] iz tišine; [ti si] misao iz misli, sin [boga] od boga, sedam ... [...] ... govori-mo sad [...] **53** [...] [...] [...] riječ [...] [...] [...] i [...] [...] [...] nije vrijeme [...] nevidljiva Barbelo [...] [...] trostruko muški Prones, i ona koja pripada svim slavama, Youel.

[Kada sam] kršten peti [put] u ime Autogena, od svake od ovih moći, postah božanstven. Stajao sam na petome eonu, pripremi sviju [ovih], (i) vidjeh sve ove koji pripadaju Autogenu koji uistinu postoji. Bijah kršten pet **54** puta [...] i [...] od [...] zareu[s]a od [...] koji [...] savršen [...] i uzvišena [...] slava, ona koja pripada [...] [...] bogu, [...] ukazuje [...] savršen koji je udvostručen [...] ona koja pripada svim vrstama [...] muške, samostojna slava, majka [...] slava, Youel, i [četiri] Svjetlosti [velikoga] Protophanesa, Um, Selmen, [i one] s njime, bogo[objavitelje] Zach[thosa] i Yachtosa, Sethe[usa] i Antiphan[te]sa, [Sel-] dao i Ele[-n]nosa [...] **55** [...] [...] idu [...] [...] njihova [...] obličja [...postoje] kao [...] iz [...], jer [...] vide [...] [...] eon [...] više [...] Svjetlost [...] više slava [...] ovi koji slijede u skladu su sa [svakime] od eona: živa [zemlja] i [živa] voda, i zrak sačinjen od svjetlosti, i rasplamsala vatra koja ne može [gorjeti], i živa bića, i stabla, duše [i] umovi, i ljudi [i] svi oni koji su [s njima], no nema bogova [ili] moći ili anđela, jer svi su oni **56** [...] i [...] i [...] postoje [...] sve [...] sve [...] [...] sve [...] [...] budući da su oni [...] i budući da su oni [...].

[...] i [...] [i] oni [...] njega, Autogena. [Ja] primih obličje [sviju] ovih. Eoni Autogena otvoriše se, (i) [velika Svjetlost] proizađe iz njih [...] iz eona [trostruko] muškog, i oni ih stadoše [slaviti]. Četiri eona poželjela su u [...] eonu [...] ustroj [...] postoji jedinstveni [...] A E[phe-sek], dijete djeteta [...] **57** [...] [...] [...] [...] [...] Yesseus] Maza [reus Yese-sede]keus [...] [...] iz [...] pečat[...] na nj [...] i Gabrijel [...] [...] pečat [...] četiri rase.

I preda me dođe ona koja pripada [slavama], muški i [djevičanski] [...] Yoel. Promišljao [sam] o krunama, (a) ona mi reče, "Zbog čega [je] duh tvoj promišljao [o] krunama i [pečatima] na njima [...] krune su koje krijepe svaki [duh ...] i svaku dušu, i pečati koji su [na] trostrukim rasama i [...] nevidljivi duh **58** su [...] [...] [...] [...] i [...] [djevičanski] [...] [...] i [...] [...] traži [...] [...] u [...] [u] njima [...] [...] i [...] [...] on je [okrijepio] i pečati [...] rase, oni su koji pripadaju Autogenu, i Protophanesu i Kalyptosu.

[Nevidljivi je] Duh duševna i umna moć, onaj koji posjeduje i znanje i predspoznaju. On je, stoga, sa [Gabrielom] duhotvorcem [kako bi], kada daje duh sveti, njega mogao zapečatiti krunom, i okruniti ga, [imajući] bogove [...] **59** [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] duh [...] onaj [...]

[...] oni postoje [...] i nisu [u] njima bili kako bi [postali] jednostavni, i kako [ne bi] bili udvostručeni [ni po kojemu] ustroju. [Ovi] su, dakle, jednostavni, savršeni stvorovi. [...] i svi ovi [...] od eona [...] njega, svi ovi [...] koji postoje na mjestu [...] svesavršen, zahtijevao je veliku [...] da ih vidi, jer [...] **60** [...] [...] [...] savršeni [...] [...] [...] svaku [...] postoji [...] on je [...] [čuje] ga [...] [...] i [...] u misli [...] prva misao [...] budući [...] je u moći, ona je savršena [...] priliči ti da [...] o svemu, i [...] one koje ćeš slušati kroz misao o onima višima od savršenstva, i isto tako one koje ćeš [spoznati] u duši savršenih."

[Kada] je ovo izrekla, ona [me krstila] **61** [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] prvog [...] i] ja primih moć [...] [...]ja] primih oblik [...] primih [...] [...] koja postoji nad mojom [...] primih duh sveti, [ja] nastadoh u [istin-skome] postojanju. I odvede me potom u veliki [eon], gdje (je) savršeni trostruko-muški. I ja vidjeh nevidljivo dijete u nevidljivoj Svjetlosti. I krstila me potom opet u **62** [...] [...] [...] [...] [...] njezin [...] [...] [i] ja [...] mogao sam [...] [...] uzvišenog [...] i savršenog [...].

Yoel, koja pripada svim [slavama], reče mi, "[Primio] si sva [krštenja] u kojima priliči [biti] kršten, i postao si [savršen] [...] slušanje [...] svekolikosti. Sad [zazovi] nanovo Salamexa i [...] i svesavršenoga Ar[...] Svjetlosti [eona] Barbelo i neizmjereno znanje. Oni će otkriti **63** [...] [...] nevidljiv [...] [...] [...] [...] koji [...] [...djevica] Barbelo [i] Nevidljiv [trostruko] moćni Duh."

[Kako] je Yoel, koja pripada svim slavama, ovo [izrekla], ona [me spusti] i ode, i stane pred Protophanesa. I ja potom [...] nad svoj duh, moleći se usrdno velikoj Svjetlosti u misli. I stadoh zazivati Salamexa i Se[...]en i svesavršenog [...]e. I vidjeh slave koje su veće od moći, [i] primih od njih pomazanje. Mogao sam **64** [...] u svojoj [...] i [...] [...].

[...] prekrila je [...] sve [...] Salamex [i] oni [koji] su [mi] sve otkrili, rekavši, "Zostrijane, [uči] o stvarima o kojima si pitao. [...] i [on je] jedan [koji] postojашe prije [sviju] ovih koji uistinu postoje, [u] neizmjernom i nerazdjeljivom Duhu [...] [...] Svekolikost koja [postoji] u njemu, i [...] [...] i ta koja nakon njega. Samo je on taj koji je prelazi [...].

65 [...] [...] [...] [...] [...] svi ovi [...] on je [...] [...] prvi [...] [...]od] misli [...] o svakoj moći [...]nadolje] [...] on je ustoličen [...] postoji, on [prelazi] na put do mjesta [...] i beskrajno. On je daleko uzvišeniji od svakog onog koji je nedokučiv, pa ipak, on daje [...] veću od bilo kojeg tijela,

(i) čišći je od svakog neutjelovljenog, ulazeći u svaku misao i svako tijelo, [budući da je on] moćniji od svega, svake rase i vrste, kao njihova Svekolikost. **66** [...] postoji [...] [...] [...] [...] za djelomično [...] [...] dio [...] [postoji] u [...] znati njezinu [...] [...] on je] iz onoga [...] koja uistinu postoji, koji (je) od Duha koji [uistinu] postoji, on sam [...] jer to su moći [...] Postojanja [...], i Života, i Blaženosti.

U Postojanju on postoji [kao] jednostavna glava, njegova [riječ] i vrste. Neka onaj koji će ga naći nastane. Postojeći u Životu, on je živ [...] **67** [...] [...] [posjedujući] znanje [...] zna sve ove [...] njega samoga [...] jer bog [...] osim ako [...] sam, i on [...] [...] u njemu [...] [...] jedini [...] [...] jer on postoji kao [...] [u] onome što je njegovo, koje [postoji] kao oblik oblika, [...] jednost [...]]. On postoji kao [...] budući da je u umu. On je u njemu, i nikuda on ne izlazi, jer on je jedinstveno savršen, jednostavan duh. [Budući] da je to njegovo mjesto, i [...], unutar njega i Sveukupnosti on nastaje. On je taj koji postoji, onaj koji **68** [...] [...] i [...] i [zaštitnik] u njemu.

Život [...] i djelovanje netvarnog [...] [...], koja u njemu postoji, u njemu [postoji] [...] postoji zbog [njega ...] blažen i [...] savršen, i [...] koja postoji u [...] koja uistinu postoji. Blagoslovljen je oblik djelovanja koje postoji. Primajući Postojanje, on prima moć, [...] savršenstvo [...] odvojen zauvijek. Tada on postaje savršen. On, dakle, postoji kao savršen, budući da je neodjeljiv od svoga vlastitog predjela, jer, ništa prije njega nije postojalo, izuzev [savršene] jednosti.

(Stranice 69-72 su prazne; moguće je da su bile numerirane.)

73 postojanje [...] [...] ona je spasenje [...] [sve...] i on [...] [...] moći, niti će [...] [...] njega, ako on [...] njega njemu, svi ovi [...] [...] jer on [koji] [...] u postojanju [...] ovaj, on u potpunosti [postoji] kao Život, i u Blaženstvu on posjeduje znanje. Ako razumije [slave], tad je on savršen; no ako razumije [dvije] ili jednu, on je opijen, jer primio je [od] njega. Zbog [njega] postoje oni sa dušom i oni bez duše; zbog njega (postoje) oni koji će biti spašeni; zbog njega (postoje) oni koji će [nestati] budući da nisu od njega [primili]; zbog [njega] (postoje) tvar i tijela; zbog njega (postoje) ne- **74** [...] [zbog] njega [...] svaka [...] zbog [...] [...] ovoga [...] koji [pra]postoji i on [...] [...] [jednostavna] glava, jedinstven duh [...] on je [...], i [...] postojanje, oblik, [...] [...] njega.

[U skladu sa] Djelovanjem, to jest [...] Životom, i u skladu sa savršenstvom, što je razumska moć, ona je [...] Svjetlost. U jednome trenutku to troje postoji, i u jednome se trenutku kreću. Na svim mjestima, i niti na jednome mjestu neizrecivi koji se ne može imenovati [...] i sve njih stvara. [...] postoji iz njega [...] počivajući u njemu [...] u njezinu savršenstvu on nije primio iz [svakog] oblika **75** zbog njega [...] [...] [...] bilo što [...] [...] [...] u postojanju [...] prebiva u [...] života. No, Blaženost (je) u savršenstvu i [znanju].

Svi [ovi] prebivaju [u] nedjeljivosti Duha. Zbog znanja [...] je [božanstvo] i [...] i blaženstvo, život i znanje, dobrota, jednost i jedinstvenost. Ukratko, svi ovi (su) čistoća neplodnosti [...] postojše prije njega [...] svi ovi i **76** [...] njegov [...] [...] u [...] [...] [...] [...] [...] eon, [...] u [...] neplodnosti, on [...] on je uvijek [...] njega, kada ga je ugledao [...]. Zbog toga što [je] jedan, on je jednostavan. Zbog toga što je Blaženstvo u savršenosti, [...] jedan, savršen i [blažen]. Zbog toga što je bila potrebna njegova [...] bila je potrebna toga od njega, jer on [ju] je slijedio svojim znanjem. Izvan njega njegovo znanje prebiva; ono prebiva u onome koji sebe ispituje, razmišljanje i [...] **77** [...] potrebit [...] [...] [...] jednostavan [...] [...] i [...] on [...] [...] ovo, ona [...] [...] pleromu [...] koju za sebe nije željela.

Ona posjeduje [...] njega van [savršenstva], ona je razdijelila, jer ona je u savršenstvu svesavršena, i postoji kao misao. U odnosu na njega [ona] je rađanje koje ga slijedi, i kao ona iz njegove neizrecive moći, ona posjeduje prvu moć i prvu jalovost nakon njega, jer, u odnosu na sve ostalo prvi eon **78** [...] [...] [...] [sve...] [...] [...] [...] [...] i njega [...] njega spozna, on uistinu postoji kao eon [...] i u Djelovanju [...] moć i [...] ona nije počela [...] vremena, već se [ukazala] iz vječnosti, postojeći u vječnosti prije njega. I ona bje zatamnjena veličanstvom njegovim [...]. Ona je postojala, gledajući u njega i radujući se što je ispunjena dobrotom njegovom, [...] no kada je [...] **79** [...] [...] [...] [...] [...] [...] ona [...] [...] prvo postojanje [...] netvarno i da [...]. Ono se [iz] nerazdjeljivoga kreće ka Postojanju u djelovanju, i [umnome] savršenstvu i umnome životu, koje bijaše Blaženstvo i Božanstvo.

[Cijeli] Duh, savršen, jednostavan i nevidljiv, postao je jedinstvo u Postojanju i djelovanju i jednostavnoj trostrukoj [moći], nevidljivi duh. odraz onoga što uistinu postoji, onoga **80** [...] [...] [...] [...] [...] onoga

koji uistinu [postoji] [...] postoji u [...] ona, budući odraz [...] u preokretu [...] moć da se udruži sa njegovom [...] ona je, vidjevši [...] koje je postojalo [...] svesavršen [...] taj, jer on [...] prapostojaše i [...] počivaju u svima ovima, on [...] prapostojaše, znan kao trostuko moćan.

Nevidljivi Duh nikada nije [bio] neuk. On je uvijek znao, i uvijek je bio savršenstvo [i] blaženstvo [...] **81** Ona je postala neuka [...] i ona [...] tijelo i [...] obećanje [...] svjetlost [...] [...] ona postoji [...] [...] kako više ne bi nastala niti postala izvan savršenstva. Ona je znala sebe samu i njega. I ustavši, ona je počinula zbog njega, jer ona bješe [iz] njega koji uistinu postoji, {ona bješe iz njega koji uistinu postoji}, i svijuu njih. Ona, stoga, samu sebe poznaje, i njega koji prapostojaše.

Slijedeći ga, oni su nastali u postojanju {oni su nastali u postojanju}, pojavljujući se kroz one **82** [koji pra]postoje. I [...] kroz [...] budući da su se pojavili [...] dva [...] pojavili su se [...] onaj] koji ga već zna, kao vječni prostor, budući da je postao njegovo drugo znanje, znanje njegova znanja, nerođeni Kalyptos. [Oni] su stajali nad njime koji uistinu postoji, jer ona je znala za njega, kako bi oni koji ju slijede mogli nastati posjedujući svoje mjesto, i kako oni koji nastanu (iz nje) ne bi bili prije nje, već kako bi postali sveti (i) jednostavni. Ona je shvaćanje boga **83** koji pra[postoji. Ona] je počivala [...] jednostavnome [...] spasenje [...] [...] on [...] [...] svjetlost koja bje predspoznaja]. Ime joj je bilo Barbelo, budući (da je misao); trostruka [rasa] (koja je) muška, djevičanska (i) savršena, i njezino znanje, kroz koje je ušla u postojanje, kako oni ne bi [...] nju dolje, i kako više ne bi nastala kroz one koji su u njoj, i one koji ju slijede. Ona je, zapravo, jednostavna kako bi mogla spoznati boga koji prapostojaše, budući da je nastala kao dobar (stvor) od njega, jer je [...] **84** [...] neplodnost [...] treće [...] dva [...] ovog načina [...] [...] i muški [...] [...] [...] i [...] neplodnost [...] [...] ona je druga [...] ona postojaše [...] prva od stvarnosti [koja] uistinu postoji [...] [...] blaženost [...] [Duha] Nevidljivog, znanje [...] prvom postojanju u jednostavnosti nevidljivog Duha, i jednosti. U toj je čistoj jedinstvenosti on nalik, i [...] vrstama. I onaj koji [...] postoji [...] **85** [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] i zna [...] i [...] i [savršenstvo] i [...] stvara i [...] prvoga Kalyptosa [...] sve njih, postojanje i djelovanje, božanstvo, rasu i vrste.

No, jesu li moći jedno? Na koji je način on jedan, to jest, ne djelomičan, već (jedan od) onih iz Sveukupnosti? Što je jednost koja je jed-

ke između ovih i anđela, i razlike između njih i ljudi, i razlike između njih i postojanja. I [...] [...] [...] i [oćut] [...] [...] [...] uistinu [...] za [...] [oćutilni] svijet [...] poput [...] postojanja [...] za [...] i [...] [...] (izgubljeni reci) **96** prići će mu u znanju. On prima moć, no onaj koji je udaljen od njega, stoji u poniznosti."

I ja rekoah, "Zbog čega su nastali suci? Što [...] je [patnja] [...] jer [...] i [...] [...] [...] no [...] [...] kroz [...] koji [...] pati [...] kroz [...] [...] [...] postoji [...] ona prebiva [...]][...][...] (nedostaje otprilike četiri retka) **97** muški, budući da je ona znanje trostruko moćnog nevidljivog velikog Duha, odraz [prvoga] Kalyptosa, [blaženstvo] u [nevidljivome] Duhu, [...] [...] [...] Jer [...] on zna[...] [...] [...] [...] ispunjava [...] ona se ukazuje [...] znanje [...] ona stoji [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike šest redaka) **98** [...] savršeno jedinstvo potpunoga jedinstva, i kada je podijelila Svekolikost [...] iz Svekolikosti [...] postojanje i [...] [...] misli [...] [...] [...] [oćut] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike pet redaka) **99** [...] [postojanje ...] [...] u [...] kojemu [...] znanje [...] [...] [...] [...] ona blagosilja [...] [...] [...] [...] [...] koja [...] [...] i [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike šest redaka).

100 [...] [...] [...] [...] [...] Arm[ozel] [...] [...] jest [...] [kroz...] moć [...] [...] [...] [...] koja [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike četiri retka) **101** [...] nevidljiv [...] [...] taj [...] [...]ovo] je [...] [...] [...] oblik [...] [...]][...] [...] [...] [...] [...] [...] Kalyptos [...] nerazdjeljiv [...] [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike četiri retka) **102** [...] koja postoji [...] [...] [...] [...] i [...] [...] [...] [...] [...] on [...] [...] [...] [...] i [...] oni [...] [...] [...] [...] [...] neki [...] [...] [...] (nedostaje otprilike četiri retka) **103** [...] porijeklo [...] [koja] uistinu postoji [...] [...] postoji [...]biti] [...] i [...] ovo] je [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] oni [...] ne [...] [...] ovo [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike šest redaka)

104 [...] ona se ukazuje [...] ovih koji [...] [...] [...] i [...] ovo [...] [...] [...] vidi [...] [...] [...] [...] [...] [...] on [...] uistinu [...] [...] da [...] i [...] [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike četiri retka) **105** oni su koji [stoje...] eonu [...] prići [...] [...] koji postoji u [...] on u jednu ruku [...] [...] on [...] onaj [...] porijeklo [...] [...] i [...] on [...] tvar [...] jedinstven [...] [...]postoji] [...] [...] [...] koji [...] i [...] (nedostaje otprilike četiri retka) **106** [...] i on postoji [...] on je [...] i [...] znak [...] [...] [...] ni-ti od [...] [...] on [...] koji [...] [...] [...] i [...] [...] broj [...] živi [...] u skla-

du s [...] koji [...] [...] [...] [...] [...] koji [...] [...] [...] (nedostaje otprilike četiri retka) **107** njih [...] [...] i [...] postojanje [...] [...] i [...] postoji kao [...] odraz [...] prvoga [...] [...] prvi [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] [...] (nedostaje otprilike šest redaka) **108** [...] nisu, pružajući [...] [...] on koji postoji [...] [...] svi i on [...] mnoštvo [...] stvaranju [...] i [...] [...] [...] [...] [...] u [...] ovih [...] [...] [...] živih [...] [...] [...] [...] [...] [...] u [...] [...] [...]

(Stranice 109-112 su izgubljene)

113 i anđeli i demoni, umovi i duše, živa bića i drveće i tijela i oni koji bijahu prije njih: oni od jednostavnih elemenata i jednostavnoga porijekla, i oni koji su u [...] neizmiješanoj pomutnji, zraku [i] vodi i zemlji i broju i sjedinjenju, pokretu i [...] i poretku i dahu, i svemu ostalome. One su četvrte moći koje su [u] četvrtome eonu, one [koje] su u [...] i [...] savršenom od [...] moći [...] moći [...] [...] [...] anđeli anđela, duše duša, živa bića živih bića, stabla [stabala...] [...] i [...] [...] [...] **114** njegove vlastite.

Postoje oni koji su kao rođeni, i oni koji su iz nerođenoga rađanja, i oni koji su sveti i vječni, i oni nepromjenjivi u smrti, i uništenje u neuništivosti; a postoje i oni koji su poput Svekolikosti; postoje oni [koji su] rase, i oni koji su [u] svijetu i poretku; postoje oni u [neuništivosti], i postoje prvi [koji postoje], i drugi [u] svima njima. [Svi] oni [koji] su od njih i [oni koji] su [u] njima, i [od] onih koji ih [slijede] [...] [...] oni [...] i četvrti eoni stajaše [...] [...] postojeći [...] [...] [...] **115** u njima, budući da on bijaše posvuda raspršen. Oni se ne gomilaju jedni protiv drugih, već su, naprotiv, oni živi, postojeći u sebi, i u slozi jedni s drugima, budući da dijele isto porijeklo. Oni žive u skladu, jer svi su oni u jednome eonu Kalyptosa, [...] različiti u moći, jer oni postoje u skladu sa svakime od eona, povezani sa onime koji je do njih dosegnuo.

No, Kalyptos je jedan eon; on ima četiri različita eona. U skladu sa svakime od eona oni imaju moći, ne nalik prvim i drugim (moćima), jer ove [su] vječnosti, [već] se one razlikuju [...] i poredak i slava [...] koja postoji [u...] četiri eona i [...] koji prapostojашe [...] bog [...] [...] oni su [...] [...].

116 Svi oni postoje u jednome, obitavajući zajedno, pojedinačno usavršeni u drugarstvu, i ispunjeni eonom koji uistinu postoji. Postoje među njima oni (koji) prebivaju u biti, i oni (koji) su bit u držanju ili

[patnji], budući da su oni u drugome zbog nemogućnosti stvaranja nestvorenoga, koji uistinu postoji. Kada su nestvoreni nastali, moć je njihova nastala; bestjelesna bit postoji sa neiščezivim [tijelom]. I [nepromjenjivi] koji [uistinu] postoji. Budući da se [kroz] mijenu mijenja, [...] u uništivoj vatri postoji sa [svima] [ovima...] [...] onaj [...] **117** on postoji. Sva živa bića ondje obitavaju, postojeći pojedinačno, (a ipak) združeni. Znanje znanja ondje je skupa sa počecima neznanja. Kaos je ondje, i savršeno mjesto za sve njih, i oni su strani. Istinska je Svjetlost (ondje), a isto tako i prosvjetljena tama, zajedno sa onime koji ne postoji uistinu - [on] uistinu ne postoji. [...] ne-biće koje uopće ne postoji. No, iz Dobroga potječe dobro i sve što je ugodno i božansko; (on je taj) iz [kojega] dolazi Bog, i onaj koji [...], onaj koji je uzvišen. Jer [...] u dijelu [...] oblik i Bog koji [...] i onaj [...] [...] bog [...] [...] svi ovi [...] [...] tama [...] [...] **118** i rasa. On se ni sa čime nije izmiješao, već on ostaje sam u sebi, i počiva u svojoj bezgraničnoj granici. On je Bog onih koji uistinu postoje, vidovnjak i objavitelj Boga.

Kada je okrijepila njega koji ju [je znao], eon Barbelo, znanje Nevidljivog Trostruko Moćnoga Savršenog Duha, kako bi [...] njoj, i reče, "On [...] život. Ja sam živ u [...]. Ti, Jedna, ti si živa. On je živ, [on] koji je tri. Ti si ta kojaje tri, koja su tri [udvostručena] e e e. Prvi od sedam [...] treći [...] drugi [...] e e e e a a a a a a [...] [...] dva, no on [četiri...] [...] znanje [...] [...].

[...] **119** dio? Kakva vrsta uma, i kakva vrsta mudrosti? Kakva vrsta razumijevanja, kakva vrsta učenja? Njegova Svjetla zovu se (ovako): prvo [je Arme]don, i ona kojaje s njim, [...]; drugo je Diphane [...] ona koja je s njim, Dei- ph[a...]; treće je [Malsed]on i ona koja je s njim [...]; četvrto je [...]s i ona koja je s njim, Olmis.

Kalyptos postoji posjedujući [...] s njegovim Oblikom. On je svima njima nevidljiv kako bi ih okrijepio [...] [...] on postoji u [...] svesavršen jer [posjeduje] četiri postojeća [...] [...] niti u skladu s [...] sam [...B]arbelo [...] [...] [...] **120** njega znaju, i onog koji je iznad drugoga. Prvi od eona jest Harmedon, otac-slava. Drugo Svjetlo (je) ono kojeg [on] ne [zna], no sva [stvorenja], mudrost [...] postoji u četvrtome eonu koji je otkrio [sebe], i sve slave. [Treće] Svjetlo (je) onaj [...] ne njega, kao riječ svih [oblika] i druga [slava], razumijevanje, [onaj koji je] treći [eon]. Četiri su u Malsedonu i [...] niosu. Četvrto Svjetlo je ono koje

[...] svih oblika koji postoje [...] učenje i slava [...] i istina [četiriju eona], Olmis [...] i [...] [...] [...] **121** peto.

Prvi (je onaj) koji je drugi, odnosno, svesavršeni Kalyptos, jer četiri Svjetlosti postoje. Kalyptos je taj koji je donio podjelu, i oni postoje zajedno. I svi oni koji znaju te koji postoje kao slave, savršeni su. Onaj [...] znade sve o svima njima, svesavršen je. Iz njega je svaka moć, svaka, i cio njihov eon, jer sve one dolaze k njemu, i dolaze iz njega, iz moći sviju njih (i) izvora sviju njih. Kada je saznao [za njih], on postade [...] eon i moć stvaranja. [...] drugi eoni [u...] [...] [...] [...] **122** postala Barbelo, on postaje prvi eon, zbog vječnosti Nevidljivog Duha, druge moći stvaranja.

Ovo su sve slave: bezgranični Aphredons, [...] neizrecivi, objavitelji, svi [...] nepromjenjivi, objavitelji slave, dvaput objavljeni Marsedons, bezgranični Solmises, samoobjavitelji koji su [puni] slave, oni koji [čekaju na] slavu, blagoslovitelji, M[arse-] dons, Kalyptoi koji [...] granice [...] do granica [...] oni koji postoje [...] [...] [...] [...] (nedostaje jedan ili dva retka) **123** deset tisuća slava u njima.

On je, stoga, savršena slava kako bi, kad god se pridruži (drugima) i prevlada, on postojao savršen. Stoga, čak i ako on uđe u tijelo i smrt (koja dolazi) od tvari, oni ne primaju veću počast zbog vlastite svesavršenosti, iz koje su svi ovi potekli, budući da su savršeni, skupa sa svima onima koji su s njime. I doista, svaki od eona u sebi ima deset tisuća eona, kako bi, postojeći skupa, on postao savršeni eon.

On postoji u [Blaženstvu] Trostruko [Moćnog] Savršenog Nevidljivog [Duha ...] tišina [...] koji posta prvi [...] i znanje [...] [...] [...] **124** cjelini, tišina drugog znanja, prva misao u volji Trostruko Moćnog, budući da je zapovjedio da ga se spozna, kako bi postao svesavršen i savršen u sebi. Po jednostavnosti i blaženosti on je znan. [I ja primih] dobotu od tog sljedbenika eona Barbelo, koji sam od sebe postaje. [...] nije moć, već ona koja pripada njemu.

Eoni koji uistinu postoje, postoje u tišini. Postojanje je nedjelovanje, a znanje o samoustoličenome Kalyptosu, neizrecivo je. Došavši [iz] četvrtoga, [...] misao, Proto[phanes], kao Savršeni Muški [Um] [...] [...] **125** on je njegov odraz, njemu jednak u moći i slavi, no po poretku on je uzvišeniji od njega, (iako nije uzvišeniji) u eonu. Poput njega, i u nje-

mu žive (i) prebivaju svi ovi (udovi), zajedno u jednome. Skupa sa eonom u eonima, on je četverostruko različit od sviju ostalih ondje.

No, Kalyptos doista postoji, i s njime je ona koja pripada slavama, Youel, muška djevičanska slava, kroz koju se vide svi svesavršeni. Oni koji pred njim stoje trostruko su [...] dijete, trostruko [...], Autogen [...]. On je [...] u jednome [...jednome] koji prevladava nad [...], postojeći u [...] **126** deset tisuća puta.

Prvi eon u njemu, iz kojeg je prva Svjetlost, (jest) Solmis i objavitelj Boga, budući da je on od beskrajne vrste u eonu Kalyptosa i Doxomedona. Drugi eon (jest) Akremon, neizrecivi, skupa sa drugom Svjetlošću Zachthosom i Yachtosom. Treći eon je Ambrosios, kreposnik, skupa sa trećom Svjetlošću Setheusom i Antiphantesom. Četvrti eon je blagoslovitelj [...] rase sa četvrtom Svjetlošću [Seldaoom] i Elenosom.

[...] njega [...] [...] Am[edon] [...] **127** phoe zoe zoe ze[...] zosi zosi zao zeooo zeszen zes- en - stvorenja i četiri koja su osmerostruka, živi su. eoooo eaeo - ti koji si prije njih, i ti koji si u svima njima. Oni su unutar savršenog muškog Armedona Protophanesa sviju njih koji zajedno prebivaju. Budući da su svi postojali kao savršeni, Djelovanje sviju njih ukazalo se kao božanski Autogen.

On postoji u eonu, budući da unutar njega postoje četiri različita samorođena eona. Prvi eon u njemu prva je Svjetlost [Harmoze]-Orneos-Euthrou-nios. [On] se zove [...] [...]. Drugi [eon] kao [druga Svjetlost jest] [Oraiael ...]-udas[...]os, Ap[...] **128** Arros[...]. Treći (eon) treće Svjetlosti (jest) Daveithe-Laraneus-Epiphanyos-Eideos. Četvrti (eon) kao četvrta Svjetlost (jest) Eleleth-Kodere-Epiphanyos-Allogenyos. Svi ostali koji su u stvari, bijahu (ondje) ostavljeni. Zbog znanja o uzvišenosti, smionosti i moći, oni nastāše, i nađoše utjehu. Zbog toga što nisu spoznali Boga, oni će nestati. Evo, Zostrijane, čuo si sve o neukosti bogova, i ono (što) je anđelima beskrajno."

Osmjelih se, i rekoh, "Htio bih [još] znati o Trostruko Moćnome Nevidljivom Savršenom Duhu: kako postoji za sebe, [kako čini da] sve [...] koji uistinu postoji [...] stoje [...] [...] i [...] [...] [...] **129** vrlo [...] oni [me] spustiše (i) ostaviše.

Apophantes i Aphropais, Djevičanska svjetlost, dođe preda me i odvede me u Protophanes, veliki muški savršeni Um. I vidjeh sve njih kako postoje u jednome. Pridružih im se, (i) blagoslovili Kalyptos eon,

djevičansku Barbelo i Nevidljivi duh. I postadoh svesavršen, i primih moć. Zapisan bijah u slavi, i zapečaćen. I primih ondje savršenu krunu. I pođoh do savršenih stvorenja, i svi me oni stadoše ispitivati, i slušati svu uzvišenost moga znanja. Radovali su se, primajući moć. I kada sam opet sišao do eona Autogena, primih istinski lik, čist, (a opet), prik-ladan očutilnome (svijetu).

Sišao sam do eona preslika, a potom se spustih ovdje **130** na nemate-rijalnu zemlju. I ispisah tri pločice, pa ih ostavih kao znanje za one koji će doći poslije mene, za živuće izabrane. Spustih se potom do očutilno-ga svijeta i zaogrnuh se svojim likom. Budući da je bio neuk, ojačah ga (i) krenuh na put propovijedajući istinu svima. I nisu me vidjeli niti an-đeoska bića, niti arhonti, budući da sam porekao mnoštvo [osuda] koje me dovedoše nadomak smrti.

No, probudio sam mnoštvo koje bje u bludnji, govoreći im, "Spoz-najte one koji su živi, i sveto sjeme Setovo. I ne [iskazujte] mi neposluh. [Probudite] ono božanstveno ka Bogu, i okrijepite svoju bezgrešnu, iza-branu dušu. Ostavite smrt, i tragajte za nepromjenjivom moći rađanja, [Ocem] svega. On vas poziva, a oni vas kude. Iako oni zlo s vama po-stupaju **131**, on vas neće napustiti.

Ne krstite sebe smrću, niti se, umjesto onima jačima, prepuštajte onima koji su od vas slabiji. Klonite se ludila i uza ženskosti, i izaberite za se spas muškosti. Niste ovdje da patite; već da se oslobodite svo-jih uza.

Oslobodite se, i ono što vas je sputavalo nestat će. Spasite sebe, ka-ko bi duše vaše bile spašene. Dobri vam je otac poslao Spasitelja i dao vam snage. Zbog čega oklijevate? Tražite ako ste traženi; ako ste po-zvani, slušajte, jer vremena nema mnogo.

I ne zastranjujte. Eon eona onih živih velik je, ali (je ista takva) i [kaz-na] za one koji ne vjeruju. Mnogi vas okovi, i brojni mučitelji okružuju. **132** Bježite, prije nego vas smrt sustigne. Gledajte u Svjetlost. Bje-žite od Tame. Ne zastranjujte na put svog uništenja.

Zostrijan
Zostrijanova proricanja Istine
Bog Istine
Učenja Zaratustrina

PETROVA POSLANICA FILIPU (VIII,2)

Uvod:

MARVIN W. MEYER

Petrova poslanica Filipu obuhvaća najveći dio Kodeksa VIII. Smještena odmah poslije *Zostrijana*, *Petrova poslanica Filipu* započinje podnaslovom (132,10-11), izvučenim iz poslanice koja tvori prvi dio teksta. Poput nekoliko drugih tekstova iz knjižnice Nag Hammadi (*Otkrivenje po Jakovu*, *Rasprava o uskrsnuću*, *Eugnostos*), *Petrova poslanica Filipu* jednim je svojim dijelom poslanica. Osim tih poslanica iz knjižnice Nag Hammadi, druga su pisma također bila u uporabi u gnostičkim krugovima (primjerice, Ptolomejevo *Pismo Flori*, i pisma Valentina, Monoima Arabljani-na, a možda i Marcionova). Budući da je cijela veličanstvana epistolarna predaja satkana oko Pavla i pavlinske škole, tako se i ova, nešto skromnija zbirka pisama, pripisala Petru. Te Petrove ili pseudo-Petrove poslanice uključuju, uz *Petrovu poslanicu Filipu*, katoličke Petrove poslanice sadržane u Novome zavjetu, *Epistula Petri* ("Petrovu poslanicu"), u uvodu u pseudo-Klementove, te možda i još jednu Petrovu poslanicu poznatu samo iz kratkih navoda Optata iz Milevisa. Od tih poslanica, osobito je zanimljiva pseudo-Klementova *Petrova poslanica Filipu*. Ona nije značajna samo kao dio zbirke tekstova koji se odnose na Petra, već i zbog toga što svjedoči o Petrovom autoritetu. Na završetku poslanice, *Contestatio* započinje naznakom o primatelju - Jakovu Pravedniku - koji je pročitao i odgovorio na poslanicu, slično kao i Filip u *Petrovoj poslanici Filipu* (133,8—11). Ne treba, međutim, poistovjećivati *Petrovu poslanicu Filipu* niti sa jednom od ovih poslanica koje se pripisuju Petru, budući da ona predstavlja novootkriveno djelo u Petrovu korpusu.

U svom sadašnjem obliku, *Petrova poslanica Filipu* očito je kršćansko-gnostički tekst. U cjelini uzevši, nju bi valjalo promatrati kao dio predaje o Petru; Petar je vođa, glasnogovornik, propovjednik među apostolima, te ga se može opisati kao vođu vlastite skupine učenika (139,10). Jedini apostol koji se poimence spominje jest Filip, koji je spreman prihvatiti Petrovu vlast i čije mjesto u tekstu treba naglasiti visoki Petrov autoritet. Apostoli se, sa svojim vođom, Petrom, okupljaju na Maslinskoj gori, i primaju ondje pouku od uskrslog Spasitelja. Vrativši se u Jeruzalem, apostoli podučavaju u hramu, bave se iscjeliteljstvom, a kasnije, ispunjeni duhom svetim, kreću na svoj put propovijedanja. Ne samo uloga Petra, već i čitav okvir pripovijesti upućuju na to da je *Petrova poslanica Filipu* po nekim značajkama istovjetna prvom dijelu (o Petru) Djela apostolskih (1-12).

Nedvojbeno je daje autor *Petrove poslanice Filipu* crpio iz kršćanske predaje. Postoje, naime, mnoge sličnosti između ovog teksta i prve polovice Djela apostolskih, uključujući prizore, teme i izraze koji su prisutni u oba teksta. Sličan im je čak i književni žanr - pripovijest o Petru i apostolima, koja sadrži otkrivenja, liturgijske i pouč-

ne elemente - iako je u slučaju *Petrove poslanice Filipu* pripovijest nazvana Petrovim pismom. Nadalje, autor *Petrove poslanice Filipu* poznaje, osim Lukine građe, i druge kršćanske predaje. Spasiteljevo drugo otkrivenje (136,16-137,4) nalikuje Ivanovoj himni Logosu (Iv 1, 1,18), no moguće je da te slučajnosti nisu toliko značajne. Nadalje, tradicionalna kerigmatička formula u kredo mise (139,15-21) upućuje na sličnu formulu koju često susrećemo u ranokršćanskoj književnosti (paralele u Iv 19 osobito su bliske kredo iz *Petrove poslanice Filipu*), a malo "ukazanje" iz *Petrove poslanice Filipu* (140) slično je "ukazanju" kod Ivana (Iv 20, 19-23). Autor ovoga teksta također spominje i prethodna Spasiteljeva otkrivenja (135,5-6; 138,2-3, 22-24; 139,11-12), riječi koje je Isus navodno izgovorio dok je bio u tijelu. Možda se ta otkrivenja utjelovljenog Spasitelja odnose na nauk koji je sadržan u kanonskim evanđeljima, a "četiri riječi" u 140,25 mogle bi se shvatiti kao četiri evanđelja koja imaju biti odaslana na četiri strane svijeta. (Hans-Gebhard Bethge sugerira da je izvoran tekst u 140,25 možda glasio "četiri smjera", što je naknadno možda modificirano u "četiri riječi".) Autor *Petrove poslanice Filipu* očito je bio upoznat s ranokršćanskim tekstovima, želeći uspostaviti kontinuitet s tom starijom predajom.

Gnostički su elementi jasno vidljivi u pripovjednom okviru *Petrove poslanice Filipu*, osobito u gnostičkom "dijalogu", Spasiteljevu otkrivenju danom kao odgovor na pitanja apostola. Prva četiri odgovora (135,8-137,13) u najboljem su slučaju marginalno kršćanska, iako im je dana legitimnost otkrivenja uskrsnuloga Gospodina. Prvi odgovor (135,8-136,15), koji podastire skraćenu verziju mita o majci, uopće ne sadrži kršćanske elemente. On, štoviše, odražava vrlo pojednostavljenu verziju mita, te je sličan mitu o Sofiji iz *Ivanova apokrifa*, i Irenejevim barbelo-gnosticima (Haer. 1.29.1-4), kako po terminologiji, tako i po općoj konstrukciji. Ova četiri odgovora otkrivenja predstavljaju gnostičko gledište o padu u nedostatak i postizanju ispunjenja, te o zatočeništvu i borbi gnostika u svijetu. Toj su skupini odgovora pridodani još jedno pitanje i odgovor (137,13-138,3), u kojem se rabe različiti pojmove i usredotočuje se na život i zadaću apostola. Iako gnostički poput ostalih odgovora, ovaj posljednji odgovor ipak iskazuje neke kršćanske teme, i služi kao ilustracija glavnog interesa *Petrove poslanice Filipu* - patnje vjernika.

Uz pitanja i odgovore u gnostičkom dijalogu, gnostičku orijentaciju odaje i ostatak građe sadržane u tekstu. Dvije molitve okupljenih apostola (133,17-134,9) sadrže tradicionalne izraze i teme uobičajene u kršćanskim molitvama, no spominjanje svjetlosti i slave čini ih naročito primjerenima gnostičkim kršćanima. Jednako tako, opis uskrsnulog Isusa kao svjetlosti i glasa (134,9-14; 135,3-4; 137,17-19; 138,11-13,21-22) predstavlja prvobitni način opisivanja ukazanja uskrsnuloga Gospodina (Mk 9, 2-8; 2 Pt 1,16-19; Dj 9,1-9; 22,4-11; 26,9-18; 1 Kor 15; Otk 1,12-16), no među gnostičkim kršćanima takvi su teofanijski opisi bili osobito cijenjeni.

U kratkoj Petrovoj propovijedi (139,9-140,1 [?]) gnostičke su tendencije još jasnije izražene. Prvi dio propovijedi svakako je u okvirima tradicionalnog kršćanskog vjerovanja (139,15-21), i za Isusa se koriste tradicionalni nazivi ("Gospodin Isus", "Sin", "tvorac života našeg"), no kredo se tumači u skladu s kršćansko-gnostičkom teologijom autora *Petrove poslanice Filipu*. Isus je patio od prvog trenutka svoje inkarnacije, ali kao onaj "kojemu je ova patnja strana" (139,21-22). Kristologijska tenzija nastavlja se i u dijelu kad propovijed naglašava i stvarnost Isusovih patnji, i slavu njegove božanstvenosti. Suprotno patnjama prosvjetitelja Isusa, nastavlja propo-

vijed, njegovi će sljedbenici patiti zbog "grieha majke" (139,23). Ova faza podsjeća na predaju o padu majke Eve, te se, po kršćansko-gnostičkom autoru, odnosi na majku koja se često naziva Sofija u drugim verzijama mita. Ona se također naziva "majkom" i u 135,12, a njezin tragičan pad smatra se izvorom ljudskih patnji. Naznaka o "griehu majke" možda predstavlja još jednu dodirnu točku između likova Eve i Sofije u gnostičkoj književnosti.

Moguće je, stoga, postaviti općeniti okvir književne povijesti *Petrove poslanice Filipu*. Na temelju paralela s *Ivanovim apokrifom* i djelima Irenejevim, pretpostavlja se da je *Petrova poslanica Filipu* napisana krajem drugoga ili početkom trećeg stoljeća. Sudeći po prisutnosti grčkih posuđenica i idioma, autor teksta vjerojatno je pisao na grčkom jeziku. On je, čini se, bio kršćanski gnostik dobro upoznat s kršćanskom predajom, i tu je predaju rabio i tumačio na kršćansko-gnostički način. Konstruiran je i gnostički dijalog, iako je taj dijalog prije govor otkrivenja koji se temelji na Kristovim odgovorima na pitanja apostola. U njega je uključen gnostički materijal koji je nekršćanskog ili tek marginalno kršćanskog porijekla; materijal je usvojen kao otkrivenje uskrsnulog Krista. Na temelju kršćanskih i gnostičkih predaja s kojima je bio upoznat, autor je sastavio pripovijest koja je usredotočena na otkrivenje. Sama je poslanica stavljena na početak pripovijesti kako bi se naglasio Petrov autoritet, i *Petrova poslanica Filipu* tek je naknadno dobila svoj sadašnji naslov. Konačno, grčki je tekst preveden na koptski, te uključen u Kodeks VIII knjižnice Nag Hammadi.

Prema izvještajima Jamesa M. Robinsona i Stephena Emmela, druga koptska verzija *Petrove poslanice Filipu* nalazi se u papirusnom kodeksu koji do danas, međutim, još nije objavljen, niti je dostupan za proučavanje.

PETROVA POSLANICA FILIPU

VIII 132, 10-140, 27

Pismo Petrovo koje on posla Filipu

"Petar, apostol Isusa Krista, Filipu, našem ljubljenom bratu i našem sudrugu apostolu, i braći koja su s tobom: budite pozdravljeni! Znaj, brate naš, [da] smo primili zapovijedi od našega Gospodina i Spasitelja čitavoga svijeta da se okupimo, i podučavamo i propovijedamo o spasenju koje nam je obećao **133** naš Gospodin Isus Krist. No, ti si od nas bio odvojen, i nisi želio da se okupimo i složimo kako bismo objavili radosnu vijest. Da li bi se, stoga, složio, brate naš, da dođeš u skladu sa zapovijedima našega Boga Isusa?"

Kada je Filip primio i pročitao ove riječi, otišao je Petru, u radosti. Petar je potom okupio i ostale. I oni pođoše na goru koja se naziva "mas-

linska (gora)", mjesto gdje su običavali sastajati se sa blaženim Kristom, dok je ovaj bio u tijelu.

I kada su se apostoli okupili, i pali na koljena, počеше se moliti, govoreći: "Oče, Oče, Oče svjetlosti, koji posjeduješ nepropadljivosti, usliši nas, kao [što si] [bio zadovoljan] svojim svetim djetetom Isusom Kristom. Jer, on je postao naše svjetlo **134** u tami. Usliši nas."

I ponovo su molili, govoreći: "Sine života, Sine besmrtnosti koji si u svjetlosti, Sine, Kriste besmrtnosti, Otkupitelju naš, daj nam snage, jer nas žele ubiti."

I pojavi se tad velika svjetlost, i planina zasja zbog onoga koji se ukazao. I glas ih dozva, govoreći: "Čujte moje riječi, kako bih vam mogao govoriti. Zbog čega me pitate? Ja sam Isus Krist koji je s vama do vijeka."

Apostoli tad rekoše: "Gospodine, željeli bismo znati o nedostatku eona i njihove plerome." I: "Zbog čega nas se zadržava u ovome prebivalištu?" Dalje: "Kako smo ovdje došli?" I: "Kako ćemo otići?" I: "Kako to da imamo **135** vlast smionosti?" [I]: "Zašto se moći bore protiv nas?"

I glas iz svjetlosti im odgovori, "Sami ste svjedoci da sam vam o svemu tome govorio. No zbog nevjerice vaše, reći ću to opet. U pogledu [nedostatka] eona, taj je [nedostatak] nastao kada se pojavila nepokornost i nerazboritost majke, bez zapovijedi veličanstva Oca. Ona je poželjela uzdignuti eone. I kada je govorila, Oholi ju je slijedio. I kada je za sobom ostavila dio, Oholi ga se dočepao, i on je postao nedostatak. To je nedostatak eona. Kada je Oholi uzeo dio, on ga je posijao, i nad njega postavio moći i vladare. I zatvorio ga je u eone, koji su mrtvi. I sve moći svijeta radovahu se što su rođene. **136** No, one nisu poznavale preegzistentnoga [Oca], budući da su mu strane. No, ovome su dale moć, i služile ga u slavi. I zbog te slave moći, Oholog obuze ponos. Postao je zavidan, i poželio načiniti sliku na mjestu [slike], i oblik na mjestu oblika. I naredio je moćima u svojoj vlasti da načine smrtna tijela. I one postadoše iz krive slike, iz sličnosti koja bijaše izronila.

Nadalje, o pleromi: ja sam onaj koji je poslan u tijelu, zbog sjemena koje je palo. I ja sam sišao u njihovu smrtnu tvorevinu. No, nisu me prepoznale, i mislile su da sam smrtnik. I govorio sam s onime koji mi pripada, i on me slušao, kao što i vi danas slušate. I dao sam mu vlast, kako bi mogao ući u nasljedstvo svoga očinstva. I uzeo sam **137** [...] oni

bijahu ispunjeni [...] u njegovu spasenju. I budući da je on bio nedostatak, postao je pleroma.

Zbog ovoga ste vi zadržani, zbog toga što mi pripadate. Kada sa sebe svučete ono što je iskvareno, tada ćete postati prosvjetitelji među smrtnicima.

I (zbog toga) ćete se sa zlim silama boriti, jer [one], za razliku od vas, nemaju spokoja, i ne žele da budete spašeni."

Tada apostoli ponovo počеше moliti, govoreći, "Gospodine, reci nam: Na koji ćemo se način boriti protiv arhonata, budući da su arhonti iznad nas?"

I glas ih dozva iz ukazanja, govoreći, "Ovako ćete se protiv njih boriti, jer, arhonti se bore protiv unutarnjeg čovjeka. A vi ćete se protiv njih boriti ovako: Okupite se i propovijedajte svijetu spasenje i obećanje. I naoružajte se snagom moga Oca, i nek se zna za vašu molitvu. A on, Otac, on će vam pomoći, kao što vam je pomogao kada je mene poslao. **138** Ne bojte se, [ja sam s vama dovijeka,] kao što sam već i rekao, dok sam bio u tijelu." I nebesa tad proparaju munje i gromovi, i ono što se pred njima na tom mjestu pojavilo, uzdignu se u nebo.

I apostoli stadoše zahvaljivati Gospodinu, i blagoslivljati ga svim blagoslovima. I vratiše se u Jeruzalem. Na putu su jedan s drugime govorili o svjetlosti koja im se ukazala. I netko spomenu Gospodina, i reče, "Ako je on, Gospodin naš, patio, koliko li ćemo onda mi (patiti)?"

Petar odgovori, "On je patio zbog [nas], stoga je nužno da i mi patimo zbog svoje malenkosti." I glas im se javi, govoreći, "Mnogo sam vam puta rekao: neophodno je da patite. Neophodno je da vas dovedu u sinagoge i pred upravitelje, kako biste patili. No, onaj koji ne pati i ne **139** [...] [...] Oca [...] kako bi mogao [...]."

I apostole obuze [velika] radost, i oni stigoše u Jeruzalem. I otiđoše do hrama, i ondje stadoše poučavati o spasenju, u ime Gospodina Isusa Krista. I cijelo mnoštvo izliječiše.

Petar otvori svoja usta, i reče učenicima svojim, "[Je li] nam naš Gospodin Isus, kada je bio u tijelu, sve pokazao? Jer, on je sišao. Braćo, slušajte moj glas." I ispuni ga duh sveti. Ovako je govorio, "Prosvjetitelj naš, Isus, sišao je i bio razapet. I nosio je krunu od trnja. I grimiznu je halju odjenuo. Bio je [razapet] na drvetu, i pokopan u grob. I ustao je iz

mrtvih. Braćo, Isusu je strana ta patnja. No, mi smo ti koji su patili zbog grijeha majke. I zbog ovoga, on je činio sve poput nas. Jer, Gospodin Isus, Sin neizmjerne slave Oca, tvorac je našeg života. Braćo moja, ne pokorimo se onima bez zakona, i hodajmo u **140** [... I] Petar [tad okupi i druge], i reče, ["O, Gospodine Isuse] Kriste, koji nam daješ pokoj, podari nam duh razumijevanja, kako bismo i mi mogli činiti čuda."

I Petar i ostali apostoli tad [ga] ugledaše, i ispuniše se svetim duhom. I svaki od njih počeo je iscjeljivati. Raziđoše se kako bi propovijedali riječ Gospodina Isusa. Okupili su se, i jedan drugoga pozdravili, "Amen."

Isus se tad pojavi, i reče im, "Mir [svima] vama i svakome tko vjeruje u moje ime. Kada otiđete, neka s vama bude radost, i milost i moć. I ne bojte se, jer, ja sam s vama do vijeka."

I apostoli se raziđoše jedan od drugoga, u četiri riječi, kako bi propovijedali. I pođoše, opunomoćeni od Isusa, u miru.

MELKISEDEK (IX,7)

Uvod:

BIRGER A. PEARSON

Ovaj je traktat jedini spis u korpusu Nag Hammadi koji spominje, čak imenuje, tajanstvenog "svećenika Boga Preuzvišenog" kojeg, prema Post 14,18 (usp. Ps 110,4) susreće patrijarh Abraham. Naslov djela djelomično je sačuvan na jednome od fragmenata koji čine prvu stranicu Kodeksa IX. Kodeks je, na nesreću, u vrlo lošem stanju. U potpunosti je očuvano samo 19 redaka (od otprilike 745) traktata *Melkisedek*, a niti metodom rekonstrukcije na osnovu pretpostavke nije moguće bilo obnoviti više od 50 posto teksta. Budući da ne postoji drugi primjerak ovoga traktata, ostaje nam vrlo nesavršen prikaz njegova sadržaja, tako da to što je očuvano podliježe i više nego jednoj interpretaciji. Sve to treba imati na umu prilikom čitanja ovoga djela.

U pogledu književnog žanra, ovaj je traktat otkrivenje, točnije "otkrivenje Melkisedekovo", kojeg Melkisedeku navodno dadešebeski posrednici, a koje on potom prenese privilegiranoj nekolicini. Čitatelj se implicite poziva da sebe promatra kao jednoga od privilegiranih, i da sudjeluje u ovim posebnim otkrivenjima.

Traktat se sastoji od tri glavna dijela:

I. 1,1 (?)—14,5: Traktat, čini se, počinje Melkisedekovim obraćanjem Isusu Kristu, no ubrzo slijedi treće otkrivenje, koje Melkisedeku prenosi nebeski posrednik, ime kojeg je rekonstruirano kao "Gamaliel" (5,18). Značajan dio ovoga otkrivenja čini proročanstvo o poslanju, smrti i uskrsnuću Spasitelja, Isusa Krista, upućeno "svećeniku Boga Preuzvišenog" (12,10-11; usp. Post 14, 18). Ono također sadrži i jedan izuzetan odlomak u kojem se predviđa dolazak docetičkih heretika koji će poreći tjelesnu stvarnost Isusova dolaska, smrti i uskrsnuća (5,1-11). Sam Melkisedek igra ulogu u ovome otkrivenju, budući da mu je obećano mjesto visokog svećenika (5,11-17). Prvo otkrivenje završava proročanstvom konačne pobjede nad smrću (14,8-9).

II. 14,15-18,11 (?): Melkisedek nakon toga radosno ustaje i izvodi nekoliko ritualnih činova, iz kojih doznajemo nešto o obrednom životu zajednice za koju je spis u cjelini i namijenjen: molitve zahvalnosti, krštenje, primanje svećeničkog imena, i podnošenje duhovnih žrtvi. Ovaj liturgijski odlomak uključuje i poduži niz invokacija, koje započinju sa frazom "ti si Svet", a koje su upućene pripadnicima nebeskoga svijeta (16,16-18,7; usp. 5,27-6,10). Ono što je ovdje naročito zanimljivo jest da se većina imena ovih božanskih bića - Barbelo, Harmozel, Oroiael, Daveithe, Eleleth, i druga - pojavljuje u traktatima koji se vezuju uz setijanski gnosticizam, kao npr. u *Ivanovu apokrifu*.

III. 18,11(?)—27,10: Drugi niz otkrivenja prenosi Melkisedeka u budućnost, usredotočujući se opet na raspeće i uskrsnuće Isusa Krista. Ovaj put, međutim - ako je na-

ša rekonstrukcija fragmentarnoga teksta točna - Melkisedeku je dano na znanje da je Kristova duhovna pobjeda nad neprijateljima ustvari pobjeda samog Melkisedeka!

Ovaj traktat, dakle, nudi cijeli niz zanimljivih pojedinosti, od naročitog interesa povjesničaru religija; onje prava mješavina židovskih, kršćanskih i gnostičkih predaja. Sam lik Melkisedeka potvrđuje za to: on nije samo drevni "svećenik Boga Preuzvišenog" kojeg poznajemo iz Biblije, već isto tako i eshatološki "visoki svećenik" i "sveti ratnik". Dodatnu svjetlost nam po tom pitanju bacaju neki židovski apokaliptični tekstovi kao, primjerice, fragmenti o Melkisedeku u Kumranu (11 Qmelch) i 2 (Slavonik) *Enoch**.

U ovome je traktatu pojava Melkisedeka na kraju vremena vezana uz život Isusa Krista: njegovo rođenje, smrt i uskrsnuće. Drugim riječima, Isus Krist jest Melkisedek! Temelje te ideje možemo naći u tumačenju Heb 7,3. Ideja da je Melkisedek "Sin Božji" (odnosno, istovjetan Isusu Kristu) proširila se, štoviše, u nekim ranokršćanskim krugovima, naročito u Egiptu.

Može li se išta konkretno reći o religijskoj zajednici za čije je potrebe ovaj traktat napisan? Iza Sv. Epifana, biskupa iz Salamisa na Cipru iz četvrtoga stoljeća, ostaje nam zapis o kršćanskoj sekti čiji su članovi sami sebe zvali "Melkisedekijanci" (*Haer.* 55). Usporedba Epifanova zapisa sa Melkisedekom otkriva dovoljno zajedničkih elemenata, koji upućuju na to da je potonji tekst doista mogao nastati u grupi "melkisedekovaca", elemenata kao što su, primjerice, veličanje svećeničkog poslanja Melkisedekovog, te kristologija koja inzistira na Kristovoj istinskoj ljudskosti. (Melkisedekovci nisu bili gnostici.)

Što je, međutim, sa gnostičkim značajkama koje su jasno prisutne u tekstu? Primjerice, već spomenuta božanska imena iz gnostičke mitologije, potom fragment teogoničkog mita (9,1-10), gnostičko tumačenje priče o Raju (9,28-10,11), te spominjanje "djece Setove" (5,20). Jedno od mogućih objašnjenja jest da je ranija verzija teksta prošla gnostičku redakciju: posljednji je redaktor bio gnostik koji je Melkisedeka - Krista poistovjetio sa gnostičkim spasiteljem Setom, i koji je odgovoran za uvrštavanje svih tih gnostičkih elemenata u tekst. Konačni oblik *Melkisedeka* proizvod je, dakle, setijanskog gnosticizma. Moguća su, naravno, i neka druga objašnjenja.

Traktat *Melkisedek* izvorno je napisan na grčkom, po svoj prilici u Egiptu. Datum nastanka je vjerojatno treće stoljeće, no moguće je da je djelo nastalo i ranije (ili kasnije).

MELKISEDEK

IX 1, 1-27, 10

Melkisedek

Isus Krist, Sin [Božji...] iz [...] eona, kako bih [prenio] svim eonima, i [kako bih] u svakome od eona [iznio] prirodu eona, kakva ona jest, i

* Ovaj rukopis poznat kao 2 *Enoch* (ili: Henok) otkriven je 1886. u arhivima beogradske Narodne biblioteke, a otkrio gaje profesor Sokolov. 2 *Enoch* obično se naziva "Slavonik Enoch" (vidi: <http://yougoingtohell.com/enoch.html>.)

kako bih odjenuo prijateljstvo i dobrotu kao ruho, o brate [...] i [...] njihov kraj [...]. I on će [im otkriti] istinu [...] u [...] izreci (izrekama) [... 2 isprva] u parabolama [i zagonetkama ...] ih objaviti. Smrt će [zadrhtati] i razgnjeviti se, i ne samo ona, već i [sudruzi] njezini, arhonti koji gospodare svijetom, [i] kraljevi i vladari, ženski bogovi i muški bogovi, zajedno sa arhanđelima. I [...] svi oni [...] vladari svijeta [...] svi oni, i svi [...], i svi [...].

I reći će [... o] njemu, i o [...] i [...] oni će [...] skrivena [otajstva...] 3 iz [...] Sveukupnosti. Oni će [...] ovo, [odvjetnici] će ga brzo [pokopati]. I nazvat će ga "čovjekom bezbožnim, [okaljanim], koji gazi zakon". I [trećega] dana on [će ustati iz] mrtvih [...4 svetim učenicima. I] Spasitelj [će im otkriti svijet] koji daje život [Sveukupnosti].

[No], oni koji su na nebesima izrekoše [mnoge] riječi, zajedno s onima na zemlji [i onima] ispod zemlje. [...]. 5

[Što] će se dogoditi u njegovo ime. Reći će o njemu, [štoviše], da je nerođen, iako je bio rođen, (da) ne jede, iako jede, (da) ne pije, iako pije, (da) je neobrezan, iako bje obrezan, (da) je bestjelesan, iako je bio došao u tijelu, (da) nije patio, <iako> je patio, (da) nije ustao iz mrtvih, <iako> je iz mrtvih ustao.

[No], [istinu] će govoriti sva [plemena i] svi [narodi] koji primaju od [tebe], o [Melkisedek], Sveti, [Visoki Svećenice], savršenu nadu, [i] [darove] života. [Ja sam Gamaliel] koji je [poslan] [...] zboru Setove [djece], koji su iznad [tisuća] tisuća, i [mirijada] mirijadi eona [...] suština [eona a] ba [...] aiai ababa. O božanski [...] [...] prirode... o Majko] eona, [Barbelo, o prvo]rođeni od eona, 6 veličanstveni Doxomedone, Dom[...] o uzvišeni, Isuse Kriste, o glavni zapovjednici svih svjetlosti, vi [sile] Armozele, Oroiaele, Daveithe, Elelethe, i ti, čovječe od svjetlosti, besmrtni Eonu Pigeradamase, i ti, dobri bože dobrostivih svjetova, Mirocheirothetou, kroz Isusa Krista, Sina Božjeg. To je onaj kojeg navješćujem, utoliko što je [posjetio Onoga koji] uistinu postoji, [među onima koji] postoje [...] ne [postoji], Abel Baruch - [kako] bi ti [bilo dano] znanje [o istini...] da je on [od] rase Visokog Svećenika, [koji je] iznad [tisuća od tisuća], i [mirijada] mirijadi eona. Zli [duhovi] ne znaju niti za njega, niti za svoju (vlastitu) propast. I ne samo (to, već) sam došao i zato da vam [otkrijem] istinu [koja je] među [braćom]. Sebe je on uključio [među] žive, [ponudivši žrtvu] skupa sa tvojim [potomcima]. I u [žrtvu] ih je on [ponudio] Svekolikosti. [Jer, nije] stoka [to] što

ćeš ponuditi [za grijeh] **7** nevjerništva, [i za] neukost, [i sva] zla [djela] koja će [učiniti...]. I oni [ne] dosežu Oca Svekolikosti [...] vjeru [...] da prime [krštenje...] vodama [...]. **8** Jer, [vode] koje su iznad [...] koji primaju krštenje [...]. Već primite [to krštenje koje je] s vodama koje [...] dok on dolazi [...krštenje], dok oni [...] mole za [potomstvo] **9** arhonata i [svih] anđela, skupa sa sjemenom <koje> je izniklo [iz Oca] Svekolikosti [...] cijele [...] iz [...] stvoreni su [bogovi, i anđeli], i ljudi [...] iz [sjemena] svih [priroda], onih na [nebesima i] onih na zemlji, i [onih] ispod [zemlje...] prirode ženskih [...] među onima koji su u [...] sputani bijahu s [...]. [No to] [nije] istinski Adam, **10** [niti] je to istinska Eva.

[Jer, kada su jeli] sa drveta [znanja], oni su porazili [Kerubina] i Serafina [plamenim mačem]. Oni [...] koja bijaše Adamova [...] vladari svijeta i [...] ih iz [...] nakon što iznjedriše [...] potomstvo arhonata i [njihove ovozemaljske posjede], koji pripadaju [...] svjetlost [...]. I ženski i [muški], oni koji postoje sa [...] skrivenim] od svake prirode, [i oni će se odreći] arhonata [...] **11** koji] primaju od njega [...]. Jer, [oni] su vrijedni [...besmrtnoga], i [velikog...] i [velikog] [...]i velikog [...] sinovi [čovječji... učenici... slika] i [...] iz [svjetlosti ...] koja je sveta. Jer, [...] od [početka ...] sjeme [...]. **12**

No, neću govoriti [...] jer mi [smo braća koja] su došla iz živoga [...]. Oni će [...] na [...] Adamovi [...Abel], Enoh, [Noa ... ti], Melkisedek, [Svećenice] Boga [Preuzvišenog ...] oni koji [...] žene [...].

[...] **13** ta dvojica koja su izabrana neće ni [u] jednome trenutku, [ni] na kojemu mjestu biti osuđeni, gdje god da su rođeni, niti [od strane] neprijatelja svojih, niti od prijatelja svojih, [niti od stranaca], niti od [svojih] rođenih, (niti) od [bezbožnih], niti od bogobožasnih. [Sve će] neprijateljske prirode [...] njih, bilo [onih koji] su očitovani, bilo onih [koji] nisu [očitovali], skupa sa onima [koji prebivaju] na nebesima, i onima koji su [na] zemlji i onima koji su ispod zemlje. Oni će pokrenuti [rat...] svakoga. Jer, [...] bilo u [...] mnogi [...]. I ovi na [...] svatko će [...]. Ovi će [...] sa svakim udarcem [...] **14** slabosti. I ovi će biti zatočeni u druge oblike, [i] kažnjeni. [Ove] će Spasitelj [uzeti, i] oni će sve nađići, [ne] ustima svojim ili riječima, već pomoću [...] što će za njih biti [učinjeno. On će] uništiti Smrt.

[Riječi ove] za koje dobih ukaz da otkrijem, i ti otkrij, [kao što sam to i ja (učinio)]. No, ono što je skriveno, nikome ne otkrivaj, osim ako ti [ne bude otkriveno] da (tako učiniš)."

I [smjesta se] uzdignuh, [ja, Melkisedek], i počeh [...] Boga [...] da mi priliči [radovati se ...] dok on [djeluje ...] živi [...rekoh], "Ja [...] i ja] neću odustati, od [sada pa do vijeka], o Oče [Svekolikosti, jer] ti si se nada mnogom smilovao, i **15** [ti si poslao] anđela svjetlosti [...] iz svojih [eona... da] otkrije [...] kada je on došao, on je [učinio] [da ja ustanem] iz neznanja i (iz) oplodivanja smrti u život. Jer, ja imam ime, ja sam Melkisedek, Svećenik [Boga] Preuzvišenog; ja [znam] da sam ja taj koji je uistinu [nalik] istinskome Visokome Svećeniku Boga Preuzvišenog, i [...] svijeta. Jer, nije mala [stvar koju] Bog [...] sa[...] dok [...]. I [...] anđeli koji prebivaju na] zemlji [...] [žrtva] je [...] koju Smrt zavara. I kada je [umro], ona ih je sputala prirodoma koje ih [vode na krivi put]. Pa ipak, on je ponudio **16** žrtvu [...] stoku [...] dao ih [Smrti, i anđelima], i [...] demonima [...] živu žrtvu [...] ponudio sam sebe tebi kao žrtvu, zajedno sa onima koji su moji, samo tebi, (o) Oče Svekolikosti, i one koje voliš, koji su iz tebe potekli, tebe koji si svet (i) [živ]. I <u skladu> sa [savršenim] zakonima, svoje ću ime izreći kad primim krštenje, [sada] (i) do vijeka, (kao ime) među živima (i) sveta [imena], i (sad) u [vodama], amen.

[Ti si Svet], [ti] si Svet, ti si Svet, o [Oče Svekolikosti], koji uistinu postojiš [...] ne postoji, [Abel Baruch ...] za sve vijeke vjekova, [amen]. [Ti] si Svet, [ti si Svet, ti] si Svet [...] pred [...] za sve vijeke] vjekova, [amen]. [Ti] si Sveta, [ti] si Sveta, [ti si Sveta, Majko] eon(a), Barbelo, za sve vijeke vjekova, [amen. Ti si Svet], ti si Svet, ti si Svet, [Prvo]-rođeni od eona, Doxomedone. [...] **17** za sve vijeke] vjekova, amen. [Ti si Svet, ti si Svet], ti si Svet. [...] za sve vijeke vjekova], amen. [Ti si Svet, ti si Svet], ti si Svet. [...] [prvi] eonu, [Harmozele, za] sve vijeke vjekova, [amen. Ti si Svet], Ti si Svet, [ti si Svet], glavaru, svjetlosti [eona], Oriaele, za [sve vijeke vjekova], amen. Ti si Svet, [ti si Svet, ti si Svet], glavaru [eona], čovječe svjetlosti, [Daveithe], za sve vijeke [vjekova, amen]. Ti si Svet, [ti si Svet, ti si Svet, glavaru najveći Elelethe,...] eona [...] za sve vijeke vjekova], amen. [Ti si Svet], [ti] si Svet, Ti si Svet, dobri [bože] **18** [dobrostivih] riječi,... Mirocheirothetou, za] sve vijeke vjekova, [amen]. Ti [si Svet, ti si Svet, ti si Svet], glavaru Svekolikosti, Isuse Kriste, [za sve vijeke vjekova], amen.

[...]. Blaženi [...] ispovijed, [i...] ispovijeda ga [...] sada [...] tada on postaje [...] strah [i...] strah i [...] nemir [...] okružuje [ih...] na mjestu

[koje sadržava] beskrajnu tamu [u sebi, i] mnoge [...] pojavljuju [...] ondje [... pojavljuju ...]. **19** I [...] bijahu ogrnuti [...] sve i [...] nemirima. Oni dadoše [...] riječi njihove [...] i rekoše mi, [... Melkisedek, Svećenice] Boga [Preuzvišenog ... oni] progovoriše kao da [... njihovih] usta [...] u Svekolikost [...] na krivi put [...] **20** s njegovim [...] štovanjem [i...] vjerom [i...] molitvama njegovim. I [...] oni koji [su njegovi...] prvo [...]. Oni nisu marili da je [svećenička služba] koju obavljaš, [koja] je od [... u] savjetima [...] Sotone [...] žrtva [...] nauci njegovi [...] ova eona [... koji] postoji [u...] vodi [na stranputicu ...] **21** i neki [...] dao ih [... i] trinaest [...] **22** bacio [ga ... kako bi] mogao [... jer] smjesta [... pomoću ... na tlu]. [... (str. **23** nedostaje gotovo u potpunosti) **24** koji je iznad ...] **25** mene. I [...] vi ste udarili na me, i bacili me, [...] truplo. I [na križ ste me pribili], od treće ure [na večer Sabata], do [devete ure]. I nakon [svega ovog ja ustadoh] iz [mrtvih ...], izaðoh iz [...] u mene. [...] moje oči [vidješe ... nisu] nikoga pronašle [...] **26** [me] pozdravi [...]. I rekoše mi, "Budi [jak, Melkisedek], uzvišeni [Visoki svećenice] Boga [Preuzvišenog, jer arhonti], koji [su neprijatelji] tvoji, prouzročiše rat; ti si ih [nadvladao, i] oni nisu nadvladali tobom], izdržao si, i uništio neprijatelje svoje [...] njihovih [...] počivat će, u bilo kojem [...] koje je živo (i) sveto [... oni koji] su se digli protiv njega u [...] tijelu.

[... **27** sa] žrtvama] čineći ono što je dobro, postom posteći.

Ova otkrivenja ne otkrij nikome tko je u tijelu, budući da su ona bes-tjelesna, osim ako ti ne bude otkriveno (da tako učiniš)."

I kako su braća koja pripadaju naraštaju života ovo izrekla, bijahu uznesena (do onih predjela koji su) iznad svih nebesa. Amen.

MISAO NOREJE (IX,2)

Uvod:

BIRGER A. PEARSON

Sastavljen od svega 52 retka, ovaj je traktat jedan od najkraćih u korpusu tekstova iz Nag Hammadija. Stranice rukopisa u kojemu je nađen oštećene su, no ono što je od teksta ostalo sačuvano omogućilo je rekonstrukciju cijeloga traktata. Koptski je tekst, međutim, na mjestima vidno iskvaren, i na pojedinim je mjestima (označenima u prijevodu šiljatim zagrada) bilo neophodno vršiti ispravke.

Traktat u rukopisu nema naslova. Naslov koji mu je ovdje pridodan fraza je izvučena iz samoga teksta koja se javlja na kraju traktata (29,3). Njemački znanstvenici koriste alternativni naslov: "Oda Noreji", koji definira književni žanr ovoga spisa: oda ili himna.

Himničke značajke koje nalazimo u tekstu uključuju *parallelismus membrorum*, ponavljanje, i uravnoteženu strukturu, obje karakteristične za semitsku poeziju. *Noreja*, međutim, ne zadovoljava zahtjeve grčke poezije, jer u izvornome grčkom tekstu, čija je koptska verzija ovdje prevedena, ne nalazimo nikakve tragove tradicionalne grčke metrike.

Traktat se može podijeliti u četiri dijela:

I. 2,11-20: Traktat počinje invokacijom božanske trijade koju sačinjavaju Otac, Majka i Sin, osnovne prvotne trijade koju nalazimo u setijanskome gnosticizmu. Neshvatljivi Otac prvotni je Um, ovdje također nazvan i Adamas (28,30; 27,26), čija je Misao (*ennoia*) prvotna duhovna Majka. Njihov je sin Um (*nous*), koji se također naziva Logos (27,18) i Autogen (28,6).

II. 27,21-28,12: Invokacija se jasno pripisuje Noreji: "Noreja bijaše ta koja [ih je zazvala]" (27,21-22). Njezin vapaj za odrješanjem rezultira njezinim obnavljanjem u božanskome svijetu, njezinom istinskom mjestu (=Pleromi), 27,23; 28,22).

III. 28,12-23: Prebivajući u pleromi, Noreja također ima spasiteljsku ulogu u širenju "riječi Života" (28,13-14).

IV. 28,24-29,5: Norejin vlastiti spas potpomognut je zauzimanjem "četiri sveta pomagača" (28,27-28), likova kojajasno prepoznajemo kao četiri "svjetla" iz setijanskog gnosticizma: Harmozela, Oroiaela, Daveithe i Eleletha (usp. npr. *Melkisedek* IX 6,3-5). Njezina "misao" (29,3) gnoza je koja svom njezinom duhovnom potomstvu donosi konačni povratak božanstvu. Noreja, stoga, spašavajući druge, spašava sebe.

Iz svega što je rečeno, nema dvojbe da je *Noreja* gnostički tekst u punom tehničkom značenju tog pojma. Njega se opravdano priključilo među one gnostičke teksto-

ve koji se klasificiraju kao setijanski, u smislu da dijele bitne značajke zatajnog gnostičkog sustava koji je prigodno označen kao setijanski. (Hans-Martin Schenke glavni je zagovarač ovakve klasifikacije, koja se odnosi na sljedeće tekstove iz korpusa Nag Hammadi: *Ivanov apokrif*, *Hipostaza Arhonata*, *Evandjelje po Egipcanima*, *Otkrivenje po Adamu*, *Tri Setove stele*, *Zostrijan*, *Misao Noreje*, *Marsanes*, *Alogen* i *Trimorfna Protenoja*) Setijanski sustav uključuje sljedeće ključne elemente: 1) gnostičku trijadu Oca, Majke i Sina; 2) četiri "svjetla" koja su podređena Sinu; i 3) lik Seta i/ili njegovog ženskog pandana, Noreje. Sve te elemente naći ćemo u ovome traktatu.

U tekstu ne postoje nikakve jasne indicacije kršćanskog utjecaja, a židovski utjecaj koji nalazimo pripada ranijim formulacijama setijanskog sustava koje se u njemu reflektiraju.

Najzanimljivija značajka Noreje spasiteljski je lik koji se u njoj pojavljuje, sama Noreja. Taj se lik javlja u mnogim djelima gnostičke književnosti, setijanske i nesetijanske, dok pisanje njezinog imena u znatnoj mjeri varira: Noreja, Orea, Noraia, Oraia, Horaia, Nora, Noria, Nuraita, Nhuraita. U toj je književnosti ona predstavljena kao kći Adama i Eve, sestra-žena Setova, ili kao žena Noe ili Šema. Ponekad se prikazuje i kao žrtva silovanja od strane zlih arhonata, kao u *Hipostazi Arhonata* (II,4), tekstu koji je u bliskoj vezi sa *Norejom*. Komparativna analiza gnostičkih tekstova, skupa sa određenim predajama iz židovske hagade koje govore o kajinitskoj ženi Naamah (usp. Post 4, 22), pokazuju da je Noreja gnostički derivat lika Naamah. U grčkome se jeziku njezino ime izvorno pisalo *Horaia*, što je semantički ekvivalent židovskoga *Na'amah* ("ugodna, ljupka").

Noreja je, dakle, u ranijim židovskim predajama figurirala kao nestašna djevojka, Naamah, koja ljubi sa palim "sinovima Božjim" (Post 6, 2). U *Hipostazi Arhonata* dobivamo potpuno drukčiju sliku Noreje, koja je ondje predstavljena kao neokaljana djevica i duhovni pomagač (gnostičkome) čovječanstvu (II 91,34-92,2; usp. Post 2, 18). Takvom je Noreja prikazana i u ovome traktatu. Iz *Noreje je*, štoviše, potpuno izostavljen spasiteljski lik Seta; Noreja je ta koja je gnostički "spašeni spasitelj". Kao takvu, možemo je smatrati simboličkim ekvivalentom Sofiji ("mudrosti"), kao i simbolom gnostičke duše kojoj je potrebno iskupljenje i povratak božanstvu.

Nemoguće je sa potpunom sigurnošću odrediti mjesto porijekla ovoga traktata, no vjerojatno je riječ o Siriji ili Egiptu. Vjerojatan datum nastanka kasno je drugo ili rano treće stoljeće. Autor djela ostaje nepoznat, no *Noreja* pripada onim traktatima iz zbirke Nag Hammadi za koje postoji mogućnost da je gnostički autor ustvari bila žena.

MISAO NOREJE

IX 27, 11-29,5

Oče Svekolikost!, [Enoj] Svjetlosti [koja prebivaš u visinama iznad donjih (predjela), Svjetlosti koja prebivaš [u] visinama, Glasu Istine, čestiti Nouse, nedohvatljivi Logose, [neizrecivi] Glasu, [neshvatljivi] Oče!

Noreja bijaše ta koja [ih je zazvala], i oni su je [čuli], (i) primili na njezino mjesto znavijek. Podariše joj ga u Ocu Nousa, Adamasu, kao i glas Svetih, **28** kako bi počinula u neizrecivoj Epinoji, i kako bi baštinila prvi um koji <bijaše> primila, i kako bi otpočinula u božanskome Autogenu, i kako bi (i) ona samu sebe mogla stvarati, kao što je i naslijedila [živoga] Logosa, i kako bi bila združena sa svim Neiščezivima, i [besjedila] sa umom Oca.

I [ona poče] besjediti riječi [Života], i osta u [prisustvu] Uzvišenoga, [posjedujući ono] što je primila prije nego je svijet nastao. [Ona ima] [veliki um] Nevidljivoga, [i ona časti] slavom Oca <svoga>, [i] prebiva u onima koji [...] unutar Plerome, i ona vidi Plerome.

Doći će dan kada će [vidjeti] Pleromu, i neće više biti u nedostatku, jer ima četiri sveta pomagača koji se za nju zauzimaju kod Oca Svekolikost!, Adamasa. On je taj **29** koji je u svakome od Adama, posjedujući misao Noreje koja besjedi o dvama imenima koja čine jedno ime.

SVJEDOČANSTVO ISTINE (IX,3)

Uvod:

BIRGER A. PEARSON

Zbog fragmentarnosti samoga rukopisa ovaj je traktat, nažalost, loše očuvan. Izgubljena je gotovo polovica teksta, no iz onoga što je očuvano ipak je bilo moguće rekonstruirati dovoljno za relativno dobar uvid u sadržaj traktata.

Moguće je daje naslov djela izvorno stajao na kraju traktata (kao što je slučaj i sa još dvadeset i jednim tekstom iz korpusa Nag Hammadi); ako je tomu tako, tada je on bio dio posljednjeg folia u kodeksu, koji je danas izgubljen (str. 75-76). Naslov koji je danas u općoj uporabi odredili su urednici, na temelju samog sadržaja djela ("riječ istine", 31,8; "istinsko svjedočanstvo", 45,1), i on podcrtava autorovu glavnu namjeru; uspostavu "istinske" vjere i religijske prakse, uz istovremeno raskrinkavanje laži "krivo vjernih" protivnika.

I doista, jedna je od najzanimljivijih značajki ovoga traktata što konačno upoznajemo i drugu stranu u teološkim prepirkama, za koje smo već znali iz djela hereziologa eklezijasta. Autor je kršćansko-gnostički polemičar, strogog enkratitskog pogleda na svijet i život. Kao najveće svoje protivnike on doživljava katoličke kršćane-eklezijaste. Iznenaduje, međutim, da autorove polemičke oštine nisu pošteđeni niti njegovi gnostički sudruzi, oni, naime, čiji se način života i obredna praksa razlikuju od njegove vlastite.

Traktat se sastoji od dva glavna dijela. Prvi dio čini homilija o istini nasuprot lažnosti, koja je upravljena kršćansko-gnostičkoj zajednici (29,6-15,6), a čija je svrha osnažiti uvjerenja autorovih sudruga gnostika, i upozoriti ih na zablude suparničke (katoličke) kršćanske zajednice. Drugi dio (45,6 - do kraja) sačinjavaju različiti dodaci, uključujući i pomnije razrade tema spomenutih u gore navedenoj homiliji. U ovome se dijelu javlja i polemika protiv drugih gnostika.

I. Homilija počinje uvodom u kojem se autor obraća onima obdarenima duhovnim sluhom. Potom slijedi napad na Zakon, koji je za autora teksta sažet u zapovijedi o razmnožavanju. Polemika nastavlja napadima na one koji prigrljuju mučeništvo u uvjerenju da će postići "tjelesno uskrsnuće" (31,22-38,27). Spolno "okaljanje" (39,5), odnosno brak i prokreacija, energično se kritizira (38,27-41,4), pri čemu se Isusovo rođenje od djevice koristi kao znak da bi kršćani trebali voditi kreposni život (40,5-7). Vrhunac je homilije opis života arhetipskog gnostika: njegovo odricanje od svijeta, i ulazak u kraljevstvo vječnosti (41,4-44,30). Svečani završetak sažima "istinsko svjedočanstvo": samospoznaja je znanje o Bogu i ona vodi ka "kruni koja ne blijedi" (44,30-45,6).

II. Dodaci su se nalazili u dijelu Kodeksa IX koji je pretrpio znatna oštećenja, pri čemu je dosta tekstova izgubljeno. Bez obzira na to, jasno je da se polemički ton izražen u homiliji sastoji od gnostičkog midraša o zmiji iz Postanka 3 (45,23-19,10). On pripovijeda priču o Raju, i to na način da je zmija prikazana kao objaviteljica života i znanja, a Bog (Stvoritelj) kao zao i neuk demon. Građa je vjerojatno utemeljena na ranijem izvoru, a autor *Svjedočanstva istine* dodao je nekoliko uredničkih zahvata, uključujući i alegorijsko tumačenje zmije kao simbola za Krista (49,7).

Drugi zanimljivi dio djela, nažalost u vrlo fragmentarnom stanju, sastoji se od polemika protiv učenja nekih drugih gnostika, na primjer Valentina (56,2-5), Bazilida i njegova sina Izidora (57,6-8), te simonita (58,2-3). Pretpostavlja se da je autor *Svjedočanstva istine* doživljavao te učitelje i zajednice heretičcima na osnovu njihove etike i obrednih praksi. Valentinitima se, primjerice, kritika upućuje zbog njihova korištenja sakramenta krštenja (55,7-9); krštenje vodom se u *Svjedočanstvu istine* opetovano osuđuje (66,7-24; usp. 30,18-30). Simonite se, pak, kritizira zbog ženidbe i rađanja djece (58,2-4), što se odnosi i na sljedbenike Valentina i Bazilida.

Ukratko, ovaj je traktat od početka do kraja ispunjen polemikama učitelja koji je iskreno vjerovao daje njegova verzija kršćanske vjere i prakse jedina istinska, pamfletičara čija je mržnja spram "hereze" gotovo istovjetna onoj Ireneja, Hipolita ili Tertulijana. Njega, ustvari, možemo smatrati zrcalnim odrazom velikih hereziologa Crkve, pravim predstavnikom druge strane.

Tko je bio taj čovjek? Po onome što doznajemo iz samoga traktata, on je vjerojatno bio iz Aleksandrije, i na njegovo su gnostičko kršćanstvo uvelike utjecale razne aleksandrijske gnostičke tradicije, posebice valentinizam. On je, međutim, odbacio određene značajke valentinske doktrine i prakse. U zapisima Klementa iz Aleksandrije pronalazimo opis gnostičkog učitelja koji odgovara opisu autora ovoga djela: njegovo ime je Julius Cassianus. Taj je čovjek "otišao iz Valentinove škole" (*Strom.* III,93) i prigrlio strogi enkratizam, osuđujući brak i spolni odnos. Od svih heretika čija su nam imena znana iz antičkih izvora, Julius Cassianus je najizgledniji kandidat za autorstvo *Svjedočanstva istine*.

Čak i u slučaju da Julius Cassianus nije njegov autor, gotovo je sigurno da je djelo nastalo u Aleksandriji, potkraj drugog ili početkom trećeg stoljeća.

SVJEDOČANSTVO ISTINE

IX 29, 6-74, 30

Govorit ću onima koji znaju da ne slušaju svojim tjelesnim ušima, već ušima svoga uma. Mnogi su tražili istinu i nisu je mogli naći; jer, bijahu prožeti starim duhom farizeja i pisara Zakona. To je prožimanje grešna žudnja anđela, demona i zvijezda. Što se samih farizeja i pisara tiče, oni pripadaju arhontima, koji [nad njima] imaju vlast.

Nitko tko je pod Zakonom neće moći pogledati u istinu, jer neće moći služiti dva gospodara. Jer, jasno je da je Zakon okaljan; **30** no, ne-

okaljanost pripada svjetlosti. Zakon nalaže svakomu da uzme muža ili ženu, da rađa i da se množi poput pijeska na dnu mora. No strast, koja je njima užitak, sputava duše onih koji su rođeni na ovome mjestu, one koji skrnave i one koji su oskvrnuti, kako bi Zakon kroz njih bio ispunjen. I oni pokazuju da pomažu svijetu; oni se [okreću] od svjetla, oni, koji ne mogu [proći kraj] arhonta [tame] dok ne plate i zadnji [novčić].

No, Sin Čovječji [došao] je iz Neproпадljivosti, i okaljanje mu [bijaše] strano. Došao je [na] ovaj svijet rijekom Jordan, i tok Jordana smješta se [okrenuo]. I Ivan je bio svjedokom Isusova [silaska]. Jer, on bijaše taj koji vidje [moć] koja je sišla na rijeku Jordan; i on je znao da je došao kraj vladavini tjelesnog razmnožavanja. Rijeka Jordan moć je tijela, to jest, očuta **31** ugone. Voda Jordana žudnja je za tjelesnim spajanjem. Ivan je arhont utrobe.

A Sin Čovječji ovo nam otkriva: priliči vam da prihvatite riječ istine. Onaj tko je savršeno prihvati -. No, onome tko je [u] neznanju, teško je umanjiti djela [tame] koja je počinio. Oni koji su [spoznali] Neproпадljivost, [međutim], mogli su se oduprijeti [strastima...] Rekoh vam, "Ne gradite [niti] se okupljajte na [mjestu] razbojnika, već rađajte plodove Ocu."

Nerazboriti - misleći [u] svojim srcima [da] ako priznaju, "Mi smo kršćani", samo rječju (a ne) i svojom moći, kada se predaju neukosti, ljudskoj smrti, ne znajući gdje idu, **32** niti tko je Krist, misleći da će živjeti, kada su (uistinu) u bludnji - oni hrle ka kraljevstvima i vladarima. Oni svršavaju u njihovim kandžama zbog neukosti koja je u njima. Jer, (kad) bi samo riječi koje nose svjedočanstvo bile dovoljne za spasenje, cijeli bi svijet to prošao [i] bio spašen. [No, na ovaj su način oni privukli] bludnju k sebi. [... oni] ne [znaju] da će same sebe [uništiti]. Kada bi [Otac] poželio [ljudsku žrtvu, on bi bio [tašt].

Sin [Čovječji] ogrnuo se njihovim prvorođenima; on je sišao u Had i učinio mnoga vrijedna djela. Mrtve koji ondje bijahu, on je uskrsnuo; i vladari svijeta i tame postadoše zavidni, **33** jer nisu u njemu mogli pronaći grijeha. No, on je isto tako iskorijenio njihova djela među ljudima, kako bi hromi, slijepi, oduzeti, nijemi (i) demonima opsjednuti primili svoje ozdravljenje. I on je hodao po vodama mora. Iz ovog je razloga on [uništio] svoje tijelo iz [...] koje je [...]. I [postao je...] spasenje [... njegova smrt... svima ...] koliko ih je [tek mnogo! Oni su] slijepi [vo-

diči, poput učenika]. Oni se ukrcaše [na brod, (i), na oko trideset stadija [vidješe Isusa kako hoda] po [moru. Ovi] su [isprazni] mučenici, budući da svjedoče samo sebi samima. A ipak, oni su bolesni, i nisu se u stanju **34** uzdignuti.

No, kada se "usavrše" (mučeničkom) smrću, ovo je misao koja im se javlja u umu: "Ako se prepustimo smrti u ime Imena, bit ćemo spašeni." To se ne rješava na taj način. I posredstvom lutajućih zvijezda oni tvrde da su "usavršili" svoj [jalov] "put", i [...] kažu, [...]. No ovi [...] oni su [se predali...]. I oni nalikuju [...] njih. Oni ne posjeduju riječ koja da je [život].

[I] neki kažu, "Posljednjega dana svakako [ćemo] ustati **35** [u] uskrsnuću." No, oni ne [znaju što] govore, jer posljednji je dan [kada] oni koji pripadaju Kristu [...] zemlju koja je [...]. Kada se [vrijeme] primaklo svome kraju, on je uništio [njihovog arhonta tame ...] duša (duše) [... on je stajao ...] oni upitaše [čime su to bili] sputani, [i kako bi se] mogli [toga osloboditi]. I [dođoše do toga da su] sami sebe [spoznali], [što jesu], ili točnije, gdje su [sada], i kakvo je to [mjesto **36** u] kojemu će otpočiniti od vlastitog bezumlja, [i doći] u znanje. [Ove] će Krist uznijeti do [visina], budući da su se [odrekli] nerazboritosti, (i budući) da su napredovali do znanja. A oni koji [posjeduju znanje ...] velikom [... uskrsnuću ...on je] spoznao [Sina Čovječjeg], odnosno, [on je] spoznao [sebe. I to] je savršeni život, [da] čovjek [sebe] spozna putem Svekolikost!.

[Ne] očekujte, stoga, tjelesno uskrsnuće, **37** koje [je] uništenje, [i ono (tijelo) nije] svučeno sa onih koji] griješe [očekujući] [uskrsnuće] koje je prazno. [Oni] ne [znaju] moć [Boga], niti [razumiju tumačenje] svetih spisa, [zbog svoje vlastite] neodlučnosti. [Otajstvo] o kojem je [Sin Čovječji besjedio ...] kako bi [...] uništio [...] čovjeka koji [... knjigu] koja je napisana [...] jer [oni] su [...blagoslovljeni ...] u [njima, i oni] obitavaju pred [Bogom pod jarmom svjetlosti. Oni koji ne] posjeduju [riječ koja daje život] u svojim [srcima, umrijet će]; i u misli [svoj] oni su se očitovali [Sinu] Čovječjem, u skladu sa [svojim] djelima i svojom [bludnjom ...] **38** ove vrsti. Oni [...] budući da on razdvaja [...] i oni [ne] razumiju [da Sin] Čovječji dolazi iz njega.

No [kada su došli do] [...] žrtvu, oni umiru [na] ljudski [način], i [predaju] se [...] smrt [...] oni koji [...] njih je mnogo [...] svaki [...] iskriv-

ljuje [...] dobiva [...svome] umu. [Oni koji ga primaju] u [čestitosti], i [moći], i svim svojim znanjem, [oni su koje] će on uznijeti [do] visina, u [život] vječni.

[No], nad one koji [ga] primaju u [neznanju], nad [njima] će zadovoljstva **39** koja su okaljana nadvladati. Takvi su ljudi običavali [govoriti], "Bog je stvorio [udove] da ih koristimo, da [rastemo] u okaljanju, kako [bismo] uživali." I oni čine da [Bog] sudjeluje s njima [u] djelima ove [vrste; i] oni [ne] stoje postojano [na] zemlji. [Takvi neće ni dotaknuti] nebo, [već ...] mjesto će [...] četiri [...] koja ne gasne [... riječ ...] na [rijeci Jordan] kada je došao [do Ivana], kada [bijaše kršten]. Duh [Sveti] [sašao] je k njemu [kao] golubica [...] osim nas samih da je [bio] rođen od djevice, [i] da je došao u tijelu; on [... **40**] primivši moć. [Jesmo] li i mi rođeni iz djevičanskoga stanja [ili] začeti od riječi? Mi smo, bolje rečeno] ponovo [rođeni] iz [riječi]. Ojačajmo, stoga, [sami sebe] kao kreposnici u [...].

Muški prebivaju [...] djevice pomoću [...] u riječi [...]. No, riječ [...] i duh [...] jest Otac [...] za čovjeka [... poput Izaije, koji je pilom prepiljen (i)] postao dvoje. [Tako isto i Sin Čovječji dijeli] nas [pomoću riječi] križa. Ona [odvaja dan od] noći i [svjetlost od] tame i propadljivo [od] nepropadljivoga, i ona [odvaja] muške od ženskih. No, Izaija je vrsta **41** tijela. Pila je riječ Sina Čovječjeg, koja nas odvaja od bludnje anđela.

Nitko ne poznaje Boga istine, već jedino onaj koji napusti sve što je od ovoga svijeta, (i), dotaknuvši skute svoga ruha, odrekne se cijeloga svijeta. Takav sebe postavlja kao [moć]; on je, na svaki [način], nadvladao u sebi žudnju. On je [...] i okrenuo se njemu [...] ispitavši isto tako [...] postajući [...] um. I [on... iz] njegove duše [...] [...] on posjeduje [...] na koji način [...] tijelo koje [...] na koji način [...] iz njeg, i koliko [moći on posjeduje]? I tko je taj koji ga je sputao? I tko je taj koji će ga osloboditi? I što je svjetlost? I što je tama? I tko je taj koji je stvorio [zemlju]? I tko je Bog? [I tko] **42** su anđeli? I što je duša? I što je duh? I gdje je glas? I tko je taj koji besjedi? I tko je taj koji čuje? Tko je taj koji bol zadaje? I tko je taj koji pati? I tko je taj koji je začeo propadljivo tijelo? I što je to vlast? I zbog čega su neki hromi, neki [slijepi], neki [...], neki [...], neki bogati, [a] neki siromašni? I zbog čega su [neki bespomoćni, neki] razbojnici? [...] on, imajući [...] dok je ponovo [...] boreći se protiv [misli] arhonata, i sila i demona, ne dopuštajući im da

odahnu. [No], on se borio protiv njihovih strasti [...] osudio je **43** njihovu zabludu. Dušu je svoju pročistio od grijeha, koje je počinio rukom koja je strana. Ustao je, u sebi samome čestit, jer on postoji između to dvoje. I kada je primio moć, okrenuo se prema desnome, i unišao u istinu, odrekavši se svega što pripada lijevome, bivajući ispunjen mudročću, savjetom, razumijevanjem i uvidom, i sa vječnom moći. [I] on je razvrgao svoje uze. [One koji su] oblikovali cijeli svijet, on je osudio. [No, oni nisu] pronašli [...] u njemu skriveno.

[I on zapovjedi] samome sebi; [poče samoga sebe] spoznavati i govoriti vlastitim [umom], koji je otac istine, o nerođenim eonima, i o djevicu koja je svjetlost iznjedrila. I on razmišlja o moći koja je potekla [cijelim] svijetom, **44** i koja i njega obuzima. On je učenik svoga uma, koji je muški. U sebi samome on je utihnuo, sve do dana kada će zavrijediti biti primljen u visine. On od sebe odbacuje brbljanje i raspravljanje, i ustraje u ovome svijetu; trpi pod njima, i ustrajno podnosi svo zlo. I sa svakime on je strpljiv; svakoga on smatra sebi ravnim, i od svakoga se on udaljava. I što netko [poželi, on] mu to [donosi, kako bi] postao savršen [(i) svet]. Kada [...on] [ga] je shvatio, sputavši ga [...] i on bi ispunjen [mudročću. On] je postao svjedok istine [...] moć, i otišao je [u] Neproпадljivost, mjesto odakle je i potekao, ostavivši svijet koji ima pojavnost [noći, i] one koji okreću [zvijezde u] njemu.

Ovo je, dakle, istinsko **45** svjedočanstvo: Kada čovjek spozna sebe i Boga koji je iznad istine, on će biti spašen, i samoga će sebe on okruniti neiščekzivom krunom.

Svijet je rodio Ivana kroz ženu, Elizabetu; svijet je rodio Krista kroz djevicu, Mariju. Koje je (značenje) ovoga otajstva? Ivan je rođen iz utrobe koju je vrijeme iznurilo, no Krist je rođen iz utrobe djevice. Kada je začela, ona je rodila Spasitelja. I bila je, štoviše, nakon toga opet djevica. Zbog čega, onda, vi [griješite], i ne tragate za ovim otajstvima koja su zbog nas unaprijed u duhu zamišljena?

U Zakonu je o ovome zapisano da je Bog zapovjedio Adamu, "Od svakog [stabla] slobodno jedi ploda, [no] od stabla koje je usred Raja ne jedi, jer, onoga dana kada od njega budeš jeo, umrijet ćeš." No, zmija bijaše mudrija **46** od svih životinja rajskih, i uvjeri Evu, rekavši, "Onoga dana kada kušáš plod stabla koje je usred Raja, oči tvoga uma će se otvoriti." I Eva je poslušala, i ispružila svoju ruku; ubrala je plod sa dr-

veta i jela; dala je i svome mužu koji bijaše s njome. I oni smjesta spoznaše da su goli, i uzeše smokvina lišća i staviše ga oko pasa.

No, Bog s večeri dođe, i pojavi se usred Raja. Kada ga je Adam ugledao, on se skrio. I Bog reče, "Adame, gdje si?" Ovaj odgovori, i reče, "Pod stablom sam smokve." I tog trenutka Bog [spozna] da je ovaj jeo sa stabla za koje mu je zapovjedio, "Ne jedi s njega." I on mu reče, "Tko je taj **47** koji te poučio?" I Adam odgovori, "Žena koju si mi dao." I žena reče, "Zmija je ta koja me poučila." I on prokle zmiju i nazva ju "đavlom". I reče, "Evo, Adam posta nalik nama, poznajući dobro i zlo." I reče tad, "Izbacimo ga iz Raja, kako ne bi uzeo ploda s drveta života, i jeo, i živio zauvijek."

No, kakav je ovaj Bog? Najprije je pakosno zabranio Adamu da jede sa drveta znanja, a potom je rekao, "Adame, gdje si?" Taj Bog ne posjeduje predznanje; (jer), ne bi li u tom slučaju znao od početka? [I] kasnije je on rekao, "Izbacimo ga odavde, kako ne bi jeo sa drveta života, i živio zauvijek." Uistinu, pokazao je daje pakostan i kivan. I **48** kakav je to Bog? Velika je sljepoća onih koji čitaju, a nisu ga spoznali. On je rekao, "Ja sam ljubomorani Bog; sručit ću grijeh otaca na djecu sve do trećeg (i) četvrtog naraštaja." I rekao je, "Učinit ću da im srca otvrdnu, i umovi oslijepe, kako ne bi mogli spoznati ni shvatiti ono što je rečeno." Ovo je on rekao onima koji u njega vjeruju [i] koji mu služe!

[Na jednome] mjestu Mojsije piše, "[On] učini đavla zmijom <za> [one] koje ima u svome stvaranju." Isto tako, u knjizi koja se zove "Knjiga Izlaska" zapisano je (usp. 7, 8-12): "Protiv [vračara] se borio, kada sve bijaše puno [zmija] zbog njihove [opakosti; i štap se], koji bijaše u ruci Mojsijevoj, pretvori u zmiju, (i) ona proguta zmije vračarske."

Isto tako, zapisano je (Br 21,9), "On napravi zmiju od bronce (i) postavi je na stup **49** [...] koja [...] jer [onoga koji će pogledati] u [ovu zmiju] od bronce, nitko [neće uništiti], a onaj koji će [vjerovati u] ovu brončanu zmiju [bit će spašen]."

Ovo je Krist; [oni koji] su u njega povjerovali, [primili su život]. Oni koji nisu povjerovali [umrijet će].

Što je, dakle, ova [vjera? Oni] ne [služe ... i vi ...] mi [... **50** i] vi [ne razumijete Krista duhom svojim kada kažete], "Mi [vjerujemo] u Krista." [To] je [način] na koji Mojsije piše u svakoj knjizi. [Knjiga] stva-

ranja Adamovog [napisana je za one] koje je [Zakon stvorio]. Oni slijede Zakon [i] poštuju ga, [i...] skupa sa [...]. (str. 51-54 gotovo u potpunosti nedostaju)

[..., " ... 55] Ogdoad, koji je osmi, i kako bismo primili [mjesto] spasenja." [No, oni] ne znaju što spasenje jest, već ulaze u [nesreće] i [...] smrt, u [vode]. To [je] krštenje [smrti koje vide ...] u smrt ulaze [...] to je [...] prema [...] 56 dovršio je učenje Valentinovo. On sam besjedi o Ogdoadu, a učenici njegovi nalikuju učenicima Valentinovim. Oni sami, štoviše, [...] napustiti dobro, [no] oni se [klanjaju] idolima [...] izrekao je [mnoge riječi, i] napisao mnoge [knjige...] riječi [... 57 one su] jasne u svoj zbruci u kojoj jesu, [u] prividu ovoga svijeta. Na to mjesto [oni] odlaze skupa sa svojim znanjem, [koje je] isprazno.

Izidor, [sin njegov], nalikovaše [Bazilidu]. On je isto tako [...] mnogo, i [on...] no nije [...] ove [...] drugi učenici [...] slijepi [... no on] im je pružio [... užitke ...] 58 oni se [ne] slažu jedan [s] drugime. Jer, [simoniti] uzimaju [žene] (i) rađaju djecu; no [...] klone se njihove [...] prirode [...] [strasti...] kapi [...] pomazuju [ih ...] koje mi [... oni se slažu jedan], sa [drugim ...] njime [...] oni [...] 59 osuda (osude) [...] ovih, zbog [...] njih [...] krivovjernici [...] raskol(i) [...] i muški [...] su muškarci [...] pripast će [vladarima svijeta] tame [...] [svijeta ...] oni su [...] [arhonti ... moć(i)...] osuđuju [ih ...]. No [...] riječ(i) [...] 60 besjedi, dok oni [...] postaju [...] u vatri [koja ne gasne ...] bivaju kažnjeni.

[No, ovi] koji su [od naraštaja] Sina [Čovječjeg, otkrili su] [...] [...u] svim [stvarima ...]. No, [teško je] [...] pronaći [onoga ...] i [dvoje ...]. Jer, [Spasitelj je rekao svojim] učenicima, [...] jednoga u [... 61 i] on ima [...] mudrost, i [savjet i] razumijevanje, i [umnost], i znanje, [i moć], i istinu. [I on ima] [...] odozgor [...] mjesta gdje [Sin Čovječji...] moć [...] čuva od [...] 62 on znade [...] razumije [...] njega vrijedni [...] istinit [...] stran [...]. No [...], skupa sa [...] zlom, u [...] on je primio [krštenje ...], a oni koji [... (str. 63-64 nedostaju) 65 u] snu [...] srebra [...]. No [...] postaje [bogat...] među [vladarima ...]. No, šezdeseti [...] stoga [...] svijet [...] oni [...] zlata [... oni] misle, [...] mi smo oslobođeni 66 od tijela. [...] ne okreću ga ka [...] Isusu [...] početak [...] sin [...] iz [...] koji je predložak [... svjetlosti...] kako bi pronašao iz [...] okaljanja koje [...] oni] ne hule [...67 njih], niti ondje ima [užitaka] ili žudnji, niti [oni mogu] njima upravljati. Njima bi priličilo da postanu čisti i neokaljani, ka-

ko bi svakome mogli [pokazati] da [su oni] od [naraštaja] Sina Čovječjeg, jer oni su ti kojima je Spasitelj bio svjedokom.

No, [oni koji su] iz sjemena [Adamovog] očituju se [djelima svojim koja su] njihov [rad]. Oni nisu odustali od [zle žudnje ...]. No neki [...] psi [...] anđeli, jer [...] koje oni rađaju [...] doći će [...] s njihovim [...] kreću dok [...] onog] dana kada će rađati [djecu]. I ne samo to, već imaju odnošaje i dok još doje. **68**

No, drugi su zapleteni smrću [...]. Na <sve> su strane [rastrgani], (i) u zlom Mamonu oni nalaze svoje zadovoljenje. Novac posuđuju [za kamatu]; [gube vrijeme]; i ne rade. No, onaj koji je [otac] [Mamona (isto) je tako] i otac spolnoga odnosa.

Onaj koji je sposoban odreći ih se, pokazuje time [da] je [od] naraštaja [Sina Čovječjeg], (i) on ima moć da [ih] okrievi. [...] on] obuzdava [...] ud(ove) u [...] u opakosti [i on čini] ono vanjsko nalik [unutarnjem. On je nalik] anđelu koji [...] moć [...] izrekao. No onaj [...]. I povukavši se [...] on utihnu, odbacivši brbljanje i raspravljanje. **69** No onaj [koji je] pronašao [životvornu riječ, i koji] je spoznao [Oca Istine, našao je pokoj]; on više ne [traži], budući da je [našao]. I kada je pronašao, on je [utihnuo]. Malo je toga on rekao onima koji [...] svojim razumskim umom [...].

Postoje neki koji, ušavši u vjeru, primaju krštenje na osnovu toga što se kroza [nj] nadaju spasenju, koje oni zovu "[pečat]", ne [znajući] da su [očevi] ovoga svijeta očitovali to [mjesto. No] on sam [znade da] je zapečaćen. Jer, [Sin Čovječji] nije krstio niti jednoga od svojih učenika. No [...] da su oni koji] su kršteni krenuli prema životu, svijet bi se ispraznio. I očevi krštenja bili bi oskvrnuti.

No, krštenje istine nešto je posve drugo; ono se pronalazi odricanjem svijeta. [Oni, međutim, koji] kažu [samo] jezikom svojim [da su] se odrekli svijeta, [lažu], i oni će doći u strahotno [mjesto], i u njemu će biti ponizni. Kao i oni kojima je dano da budu osuđeni, [i oni će] to dobiti!

U svojim su postupcima oni opaki! Neki se od njih odaju **70** [klanjanju] idolima. [Drugi] postaju utočišta [demonima], [kao] što to [bijaše] i kralj David. On bijaše taj koji je postavio temelje Jeruzalema; a sin njegov Solomon, kojeg začu u [preljubu], bijaše onaj koji je uz pomoć demona izgradio Jeruzalem, budući da je primio [moć]. Kada je [dovr-

šio izgradnju, zatočio] je demone [u hram]. [Bacio ih je] u sedam ćupova punih vode, i oni, napušteni, provedoše ondje mnoge [godine]. Kada su Rimljani [ušli] u [Jeruzalem], otkrili su te ćupove, [i demoni] pobje-goše iz ćupova, nalikujući onima koji bježe iz tamnice. I ćupovi [posta-doše] (od tog dana) čisti. [I] od tada, [oni prebivaju] u ljudima koji su [u] neznanju, [ostavši] na zemlji.

Tko je, dakle, [David]? I tko je Solomon? [I] što je temelj? I što je zid koji opasuje Jeruzalem? I tko su demoni? I što su ćupovi puni vode? I tko su Rimljani? Ovo su [tajne ...] **71** nosi pobjedu nad [... Sin] Čovječji [... neoskvrnut...] i on [...] kadaje [...]. Jer, [...] veliki [...] ovoj prirodi [...] oni koji [...] sve u [...] blaženi i oni [... nalik] salamandru. [On] pada u razjarenu vatru čiji je plam strahotan; on pada u [peć ... **72**] peć [...] granica [...] kako bi vidjeli [...] i moć [...] žrtva. Velika je žrtva [...no] u [...] povrh [...]. I [Sin] Čovječji [...] očitovao se kroz pjenušavi vrutak [besmrtnosti. **73** ...] on je čist, [i on] je [...]. Slobodan čovjek [nije] kivan. On je odvojen od svakoga, od [svake drskosti, i] kivnosti, i [moći] koja je velika [...] učenik je [...] predložak zakona [...] ovih [...] jedino [...] postaviše ga ispod [...] učenje [...] njegovo učenje, rekavši, "[Čak i ako] [anđeo] siđe sa neba, i stane propovijedati protivno onome što smo vam mi propovijedali, neka je proklet", (usp. Gal 1, 8) ne dopuštajući [...] duše koja [...] slobodu [...]. Jer, oni su još nezreli [...] nisu kadri [čuvati] ovaj zakon koji počiva na ovim krivovjerjima - iako to nisu oni, već sile Sabaotha - pomoću **74** [...] učenja [...], budući da bi-jahu kivni na [... zakon(e)] u Kristu. Oni koji će [...] moć [...] dosegnuti će [...] [dvanaest] sudaca [...] njih [...] vrutak [besmrtnosti...] kako bi [... dobro ...] cijeli svijet. [...] neprijatelji ondje. On je samoga sebe krs-tio, i [...] postao božanstven; vinuo se [u nebo], i oni ga nisu dohvatili. [...] ondje [neprijatelji... budući da im nije bilo moguće] vratiti ga dolje. Ako svaki [...] prima neznanje, slušajući one koji poučavaju po uglovi-ma, uz rezbarije i lukave obmane, neće moći [...].

MARSANES (X,1)

Uvod:

BIRGER A. PEARSON

Kodeks X danas postoji samo u fragmentima, u kojima je očuvano manje od polovice njegova izvornog sadržaja. Kodeksi X i XII dva su rukopisa iz Nag Hammadija koja su pretrpjela najveće štete. Za razliku od Kodeksa XII, međutim, fragmenti Kodeksa X predstavljaju književnost koju nikad ranije nismo susreli; drugim riječima, ne postoji niti jedna druga kopija traktata koji su u njemu sadržani. Ne možemo pouzdano znati koliko je velik Kodeks X izvorno bio, budući da iz fragmenata dobiven podatak o 68 ispisanih stranica predstavlja apsolutni minimum; izvorni je Kodeks vrlo lako mogao imati i više od 90 stranica.

Ne može se sa sigurnošću reći je li Kodeks X sadržavao samo jedan traktat, iako je to, sudeći po sačuvanim fragmentima, najvjerojatnije slučaj. Ukrašeni ostaci slova iz naslova traktata pronađeni su na malenom fragmentu posljednje stranice (69). Iz tih je tragova rekonstruirano Ime "Marsanes", te je, stoga, ovaj tekst tako i naslovljen.

Marsanes je ime gnostičkoga proroka znanog iz još dva izvora: nenaslovljeni traktat nađen u Kodeksu Bruce naziva Marsanesa i Nikotheosa "savršenim ljudima" koji su imali viđenja božanskog bića zvanog "trostruko moćni", emanacije vrhovnoga Oca (Kodeks Bruce, *Nenaslovljeni traktat*, pogl.7). Epifan iz Salamisa spominje među prorocima koje su "arhontski" gnostici štovali "izvjesne Martiadesa i Marsianosa, koji bijahu odvedeni u nebo, i vraćeni nakon tri dana" (*Haer.* 40.7.6). ("Marsianos" je grčka varijanta imena "Marsanes".) Vrlo je vjerojatno da je autor Kodeksa Bruce imao pristup *Marsanesu*, a traktat je vjerojatno kružio i među "arhonticima" koje spominje Epifan.

U pogledu žanra ovaj je traktat otkrivenje, konkretno, "otkrivenje po Marsanesu". Moguće je da je "Marsanes" ime koje je preuzeo sam gnostički autor (*mar* na sirijsko-me znači "gospodar"), ili da je autor pripisao svoje djelo poznatom gnostičkom proroku. Bilo kako bilo, tekst sadrži otkrivenja i opise vizionarskih iskustava, te nekoliko parenetičnih odlomaka u kojima autor opominje i ohrabruje svoje čitatelje. Tekst je namijenjen članovima gnostičke zajednice koji su već inicirani (vidi npr. 2,19-21; 3,4-9).

Neoplatonistički filozof iz trećeg stoljeća Porfirije spominje u biografiji svog velikog učitelja Plotina određene "sektaše koji su napustili drevnu filozofiju" (tj. platonizam). Ti su sektaši bili gnostici, s kojima su pripadnici Plotinove škole ponekad dolazili u doticaj. Porfirije izvještava kako su ti ljudi "napisali otkrivenja Zaratustrina, Zostrijanova, Nikotejeva, Alogenova, Mezosova, i drugih" (*Vit. Plot.* 16). Od ovih otkrivenja koje spominje Porfirije dva su nam danas dostupna u koptskoj verziji iz knjižni-

ce Nag Hammadi: *Zostrijan* (VIII,1) i *Alogen* (XI,3). *Marsanes* je, što se samoga sa-
držaja tiče, u bliskoj vezi sa ova dva teksta.

Previše je ovoga traktata danas izgubljeno da bi se išta sa sigurnošću moglo re-
ći o njegovom sadržaju, makar i okvirno. Prvih deset stranica, međutim, relativno je
dobro očuvano, i sadrži građu o gnostičkom iskustvu uzlaska, uključujući i raspra-
vu o različitim razinama stvarnosti, simbolički nazvanih "pečati". Ove razine prote-
žu se od "zemaljske" i "materijalne" stvarnosti, koju karakterizira tjelesno postojanje
(2,16-21), do predjela nevidljivog Trostruko Moćnog, Nebivajućeg Duha, i nepozna-
tog Tihog (4,12-23).

Drugi po redu najbolje očuvani dio nalazi se u sredini kodeksa (str. 24-42), i sa-
držuje građu o mističnim značenjima slova alfabeta, i njihove povezanosti kako s ljud-
skom dušom, tako i sa imenima bogova i anđela iz zodijačkog predjela i ostalih ne-
beskih sfera.

Građa na kraju kodeksa iznimno je fragmentarna, no postoje natruhe vizionarsko-
ga iskustva i spominjanja nebeskih posrednika koji "govorahu poput anđela" (63,4).
Jednome od ovih doznajemo i ime; Gamaliel (64,19), anđeo koji se pojavljuje u nizu
setijansko-gnostičkih izvora, uključujući i djelo *Melkisedek* (IX,1:5,18). U ovome se
dijelu traktata također spominje i svojevrsni obred krštenja (55,20; 66,1-5). Traktat
završava riječima ohrabrenja onima "koji će [ga] spoznati" (68,17, misli se najvjero-
jatnije na Svevišnjeg Oca; usp. 1,11-25).

Marsanes je klasificiran kao setijanski spis temeljem nekih pojedinosti koje se
odnose na setijansko-gnostički sustav (kako objašnjava Hans-Martin Schenke). U
očuvanim se fragmentima Set nigdje ne spominje, no objaviteljska uloga Marsanesa
upućuje nas na zaključak da je upravo on utjelovljenje Seta spasitelja.

U tekstu nema naznaka kršćanskih elemenata ili utjecaja, a postojeći židovski ele-
menti mogu se objasniti pretpoviješću samoga teksta, tj. setijanskim gnostičkim sus-
tavom na osnovu kojeg je nastao.

Marsanes pripada onoj skupini setijansko-gnostičkih traktata u korpusu Nag
Hammadi na koju je platonistička filozofija izvršila snažan utjecaj. U tu skupinu još
svrstavamo i *Tri Setove stele* (VII,5), *Zostrijana* (VIII,1) i *Alogena* (XI,3). I u pogle-
du metafizike, i u opisu obreda, *Marsanes* u stvari predstavlja vrstu platonizma koja
dobro prijanja uz misao sirijskog neoplatonističkog filozofa Jambliha iz Halkide (cca.
250-325 n. e). U *Marsanesu*, i kod Jambliha, tvar nije zlo; ona je, naprotiv, sposobna
za spasenje (vidi 5,14-26). Radikalni dualizam, tako karakterističan za rane gnostičke
tekstove, ovdje je već definitivno oslabio. U *Marsanesu*, kao i kod Jambliha, silazak
duše u tvar ne smatra se padom, već demijurškom funkcijom, stoje doktrina uteme-
ljena na Platonovoj raspravi o duši i njezinu silasku u *Timeju* (41a-42b). U *Marsane-
su* silazak lika nazvanog "Samorođeni" (Autogen) predstavlja simboličan silazak du-
še, njezinu demijuršku funkciju (5,27-6,16). Slične ideje nalazimo u i Jamblihovom
poznatom traktatu *O tajnama Egipta* (*De mysteriis* VIII.3).

Što se tiče aluzija na obrede, *Marsanes* se može usporediti s varijantom kasnoga
platonizma unutar kojeg je evala teurgija. Teurgija (*theourgia*: "djela [erga] bogova
[theoi]") religijski je ritual kojem je glavni cilj pomoći ljudskoj duši pri njenom po-
novnom uzlasku. *Kaldejska proročanstva*, zbirka poezije otkrivenja iz drugog stolje-
ća, klasik je teurgije, no Jamblih je zacijelo najveći tumač i teoretičar teurgije među

filozofima. Proučavanje iznimnog njegovog djela o religijskim ritualima, *De mysteriis*, otvara neke zanimljive mogućnosti za pristup enigmatičnim ritualnim aluzijama u *Marsanesu*. *Marsanes* bi, stoga, mogli promatrati kao djelo u kojem gnostička teurgija ima ključnu ulogu.

Primjere zaokupljenosti *Marsanesa* ritualnim pronalazimo u građi o "trinaest pečata" (2,12-4,23), što je vjerojatno vezano uz gnostički ritual uzlaska. (Usp. *Tri Setove stele*, koje sadrže molitve i invokacije koje su se koristile pri takvim ritualima). Građa o slovima alfabeta i nazivima bogova i anđela (str.19-40) također je vezana uz ritual uzlaska, i vjerojatno je uključivala ritualni pjev i posebne naputke koji su trebali pomoći duši pri njezinom uzlasku. Zagonetno spominjanje "voštanih likova" i "smaragdnih obličja" (35,1-3) podsjeća nas na Jamblihovu raspravu u uporabi kamenja, biljaka i sličnog u teurgijskim ritualima (*De mysteriis* V.23). Čak i već spomenuto krštenje (55,20; 66,1-5) možemo shvatiti kao dio rituala uzlaska. (To je vjerojatno slučaj i sa krštenjem u *Zostrijanu*; vidi npr. VIII 5,14-7,22.)

Traktat *Marsanes* vjerojatno je napisan tijekom trećeg stoljeća. Postoji snažno uporište za pretpostavku da je njegov gnostički autor bio podrijetlom iz Sirije, gdje je vjerojatno i živio. Lako je moguće da je djelovao u bilo kojoj od sredozemnih zemalja i gradova, Rimu ili Egiptu možda, no najizglednije je da je to ipak bila Sirija. Izvorna je grčka verzija prenijeta kasnije u Egipat i prevedena na koptski.

MARSANES

X 1, 1-68, 18

[...] i [nagradu]. Oni [spoznaše]; i nađoše ga čistoga srca, (i) ne bijahu zlom pogođeni. Oni koji su vas primili, bit će nagrađeni za svoju ustrajnost, i on će otjerati sva zla od njih. [No] neka nitko od nas ne osjeti žal, [i] neka ne pomisli u svome srcu da veliki Otac [...]. Jer, on čuva Svekolikost [i] brine se za sve njih. I [on] im je pokazao svoju [...]. Oni koji [...] **2** isprva.

I ja uspostavih trinaesti pečat, skupa sa samim vrhom znanja i nedvojbenošću svega ostalog. Prvi, drugi i [treći] svjetovni su i materijalni. O ovima sam vas već [poučio], kako biste [...] tijela svoja. I ćutilna će [moć] [...] one koji će počinuti, i bit će sigurni [od] strasti i podjele jedinstva.

Četvrti [i] peti, koji su iznad, već ste spoznali [... božanski]. **3** On postoji nakon [...] i priroda [...] to jest, onaj koji [...] tri. I [ja sam vam rekao] o [...] u trećem [...] ta [dva. Rekoh] vam o tome, [da je] netjelesan [...] i nakon [...] u [...] svakome [...] koji [...] vaš [...]. [Peti, s obzi-

rom] na obraćenja onih koji su u meni, i s obzirom na one koji prebivaju u tome mjestu.

No šesti, u pogledu samorođenih, u pogledu bestjelesnog bića koje djelomice postoji, skupa sa onima koji postoje u istini Svekolikosti [...] za razumijevanje i kao jamstvo. I [sedmi], u pogledu samorođene moći, koja je treća [savršena...] 4 četvrtom, u pogledu spasenja [i] mudrosti. I osmi, u pogledu uma koji je [muški, koji] se pojavio [u početku], i (u pogledu) bića [koje je bestjelesno], i [shvatljivoga] svijeta. Deveti, [...] moći [koja] se pojavila [u početku]. Deseti, [u pogledu Barbelo], djevice [...] Eona. [Jedanaesti] i [dvanaesti] govore o Nevidljivome koji posjeduje tri moći, i Duhu koji nema bivanje, pripadajući prvoj Nerođenoj. Trinaesti govori o Tihome koji nije [spoznat], i prvenstvu [onoga koji] nije istaknut.

Ja sam onaj koji je [shvatio] ono što uistinu postoji, [bilo] djelomice ili [u cjelini], u skladu s razlikom [i istovjetnošću], da oni postoje [od početka u] mjestu koje je 5 vječno, <odnosno> svi oni koji su nastali bilo u bivanju ili izvan bivanja, oni koji su nerođeni, i božanski eoni, zajedno s anđelima, i duše u kojima nema lukavštine, i [ruha] duša, obličja onih jednostavnih. I [nakon toga oni] su se izmiješali sa [...] njima. No, [...] cijelo bivanje [...koje] oponaša [bestjelesno bivanje], i nju koja nije od tvari. I cijelo okaljanje [konačno bje spašeno], zajedno sa besmrtnošću one koja je prethodila. Promišljao sam, i dosegao granice ćutilnoga svijeta, <i spoznao sam>, kada sam promišljao je li u bilo kojem pogledu ćutilni svijet [vrijedan] potpunog spasenja.

[Jer], nisam prestao besjediti [o] Samorođenom, o [...] postao [...] 6 dio po dio, čitavo mjesto. On je sišao; i ponovo je sišao <iz> Nerođeno-ga koji ne posjeduje bivanje, koji je Duh. Onaj koji postojaše prije sviju doseže [božanskog] Samostvorenog. Onaj koji posjeduje [bivanje] traži [...] i on postoji [...]i on je poput [...] i iz [...] dijeleći [...] ja postah [...] za mnoge, budući da je jasno da je on mnoge spasio.

I nakon svega ovoga, ja sam tragao za kraljevstvom Trostruko Moćnoga, koje nema početka. Odakle je došao i ispunio cijelo mjesto svojom moći? I na koji su način postali nerođeni, budući da nisu rođeni? I koje su razlike između [eona? I] što se onih koji su nerođeni tiče, koliko [ih je]? I na koji se način [oni razlikuju] jedan od drugoga? 7

Kada sam pitao o ovim stvarima, uvidio sam da je on djelovao iz tišine. On postojaje od početka, među onima koji uistinu postoje, koji pripadaju Onome koji postoji. Postoji i drugi, koji postojaje od početka, koji pripada Onome koji djeluje unutar Tihoga. I tišina [...] njemu djeluje. Jer, što se ovoga [...] on [djeluje iz] [tišine koja pripada] Nerođenome među [eonima, i] od početka on ne posjeduje [bivanje]. No, snaga njegova <jest> u Trostruko Moćnome, Onome koji je nerođen [prije] Eona, ne posjedujući [bivanje]. I moguće je vidjeti nadmoć tišine Tihoga, odnosno, nadmoć snage Trostruko Moćnoga. I Onaj koji postoji, koji je tih, [koji je] iznad [neba...], otkrio [Trostruko Moćnoga, Prvo-] Savršenoga.

[Kada je on...] **8** moćima, one se obradovaše. Oni koji su u meni, bijahu usavršeni skupa sa svima ostalima. I svi su oni blagoslovili Trostruko Moćnoga, pojedinačno, njega koji je Prvo-Savršeni, i [blagoslovili] su ga u čistoći, [svagda] slaveći Gospodina [koji postojaje] prije Svekolikosti, [...] Trostruko Moćan. [...] njihovo štovanje [...] ja sam, [a ja ću i dalje pitati] kako su oni postali tihi. I razumjet ću moć kojoj čast iskazujem.

Treća moć Trostruko Moćnoga, kada ga je opazila, reče mi, "Šuti, kako bi spoznao; trči, i stigni prije mene. No, znaj da je Ovaj bio [tih], i daje primio razumijevanje." Jer, [moć se za me] brine, [vodeći] me u Eon koji je Barbelo, muška [Djevica]. **9**

Iz ovog razloga Djevica postade muška, jer bijaše odijeljena od muškoga. Znanje je bilo izvan njega, budući da njemu pripada. I ona koja postoji, ona koja je tražila, (njega) posjeduje, kao što i Trostruko Moćni posjeduje. Ona se povukla od njih, od [ove] dvije [moći], budući da ona postoji [izvan] Velikoga, budući da ona [...] koji je iznad [...] koji je tih, [koji ima] tu [zapovijed] da bude tih. Znanje njegovo, njegova hipostaza i djelatnost, stvari su o kojima je moć Trostruko Moćnoga besjedila, <rekavši>, Svi smo se mi u sebe povukli. [Postadosmo] tihi, [i] i kada smo [ga] spoznali, [to jest] Trostruko Moćnoga, [mi] smo mu se poklonili; mi [...; mi] ga blagoslovismo [...] nad nama." [...].

[...] nevidljivi [Duh] **10** pohitao je do svoga mjesta. I cijelo mjesto bi otkriveno; cijelo se mjesto rastvorilo, sve <dok> nije dosegao gornji predio. I potom je opet otišao; učinio je da cijelo mjesto obasja svjetlost, i svjetlost je obasjala cijelo mjesto. I [vama] bje dan treći dio [du-

ha] moći Onoga [koji posjeduje] tri [moći]. Blagoslovljen je [...]. On reče, "O [vi koji prebivate na tim] mjestima, neophodno vam je [da spoznate] one koji su uzvišeniji od ovih, i otkrijete ih moćima. Jer, ti ćeš postati [izabranik] sa izabranima [posljednjih] dana, [kad] nevidljivi Duh [pohita] gore. I ti [sam], pohitaj s njime [gore], budući da posjeduješ veliku krunu koja [...].

No, dana [...] dozvat će [...] pohitati gore [...] i ćutilni [...] vidljivi [...] i oni [...] (str. 11-12 nedostaju) **13** oćut. On je vječan, ne posjedujući bivanje, u Onome koji jest, koji je tih, u Onome koji je od početka, [koji] [ne] posjeduje bivanje [...] dio [...] nedjeljiv. [...] u obzir [... deveti ...] **14** ja [sam prebivao] među eonima koji bijahu rođeni. I, kako mi je dozvoljeno, našao sam se među onima koji nisu [rođeni]. No, ja sam prebivao u [velikome] Eonu, kako sam [...]. I [...] tri moći [...] Onoga koji [posjeduje] [tri] moći. [Tri moći... **15**] Tihi i Trostruko Moćni. [...] onaj koji ne posjeduje dah. I stadosmo [...] u [...] ućosmo [...] dah [...**16** koji] ne posjeduje dah, [i on] postoji u [...potpunosti]. I vidjeh [...] njega velikoj [...] oni su znali [za njeg...] granica [...] i [ja...] sam [...] **17** djelatan je [...] zbog ćega, [dakle], znanje [...] neuke, i [...] on se izvrgava opasnosti [...] da postane [... zbog ...]. Ovi [...]. No, neophodno je da [...] nema oblik [...] ovome [...] postoji prije [...] misao [...od početka [...] onaj koji [...] **18** ovi [...] pogledaše [...] u devet [...] kozmićki hebdomad [...] na dan [...] zanavijek [...] i [...] nakon] mnogo [ljeta...] kada ugledah [Oca, ja sam ga] spoznao, i [...] mnogi [...] djelomićno [...] zanavijek [...] oni materijalni [...] svjetovni [...] iznad [...] i uz to [...] **19** on [...] iz [...] u one koji [...] njih u [...] imenovao [ih. A] (što se) imena njihovih tiće, [budite] svjedoci [da ste] niži od [njihove...] i njihove [hipostaze].

I [uz to, kada ...] **20** skriveno [...] treća [moć]. Blažena Vladarica reče [...] među njima i [...], ona, na primjer, koja [ne posjeduje ...]. Jer, nije slava [...] niti onaj koji [...]. Jer, onaj koji [...]. Jer, [...] **21** i [znaci Zodijaka ...] i [...] i [...] koji nemaju [...] dobiva za [... prevrat...]. No, duše [...] ondje [...] tijela ovoga [...] duše nebeske [...] oko [...] oblika [...] koji je [...] **22** oni koji [...] ondje [... sva oblićja ...] njih [...] svi oblici [...] oblici, kako bi [... i] postali [...] sami [...] i [...] životinja [...] i [...] (str. 23-24 nedostaju) **25** ondje.

No moći njihove, koje su anđeli, u oblicima su zvijeri i životinja. Neke su od njih [polimorfni], i suprotno [prirodi] imaju imena koja [...].

Oni su [podijeljeni] i [...] u skladu sa [...] i...] u [obliku...]. No oni koji su [oblici] zvuka, u skladu sa trećim potječu iz bivanja. I što je sad rečeno O ovima, dovoljno je, budući da smo (već) govorili o njima.

Jer, [ova] se podjela opet događa u tim predjelima, [na način] koji [od početka] spominjamo. Međutim, duša, s druge strane, ima drukčiji (drukčije) oblik<e>. Duša postoji [u ovome] obliku, to jest, (duša) je svojom voljom nastala. Oblik je [drugi] **26** dio oblika sfere, dok [ga] prvi dopušta, eeiou, samorođena duša, aeeiouo. Druga shema, eeiou,... onima [koji posjeduju] dva zvuka (dvoqlasi), od kojih je prvi smješten nakon njih [...] svjetlost.

[Obuzdavaju] sebe, primi nepropadljivo sjeme, nosi plod, i ne budi privržen posjedima svojim.

No, znaj da oksitonon postoji među samoglasnicima i dvoqlasima koji su uz njih. No, [kratki] su podređeni i [...] su [...] njih. Oni koji [...] budući da su srednji [...]. Zvuči [poluvokala] **27** nadmoćni su bezgla-snim (suglasnicima). I oni koji su dvostruki, nadmoćniji su poluvokalima koji se ne mijenjaju. No, aspirate su bolje od bezgla-snih neaspirata (suglasnika). I oni koji su u sredini [prihvatit] će njihov spoj, u kojem oni jesu; oni su neuki o stvarima koje su dobre. Oni (samoglasnici) spo-jeni su sa [onima u sredini] koji su manji. [Oblik] po [oblik], <oni sa-činjavaju> nazivlje [bogova] i anđela, [ne] zbog toga što su izmiješani međusobno, u skladu sa svakim oblikom, već samo (zato) jer dobro dje-luju. Nije se dogodilo da je volja <njihova> otkrivena.

Ne [griješ], i ne usudi se nas navesti na grijeh.

No, sada [ću] ti reći [o tri... oblika] duše. Treći [oblik duše] jest [...] **28** oblika sfere, i nakon njega, od jednostavnih samoglasnika: eee, iii, ooo, uuu, ooo. Dvoqlasi su sljedeći: ai, au, ei, eu, eu, ou, ou, oi, ei, ui, oi, auei, eueu, oiou, ggg, ggg, ggg, aiau, [eieiu], eu, oiou, ou, ggg, [ggg], aueieu, oiou, eu, tri puta za mušku dušu. Treći oblik je oblika sfere. Drugi oblik, koji je prije njega, ima dva zvuka. Treći oblik muške duše (sastoji se) od jednostavnih samoglasnika: aaa, eee, eee, iii, ooo, uuu, ooo, ooo, ooo. [I] ovaj je oblik drukčiji [od] prvoga, no oni jedan dru-gome [nalikuju], i stvaraju neke [obične zvukove nalik ovima: aee]oo. I **29** od ovih (nastaju) dvoqlasi.

Tako je isto sa četvrtim i petim. Što se njih tiče, oni ne smiju otkriti cijeli sadržaj, već samo ono što je bjelodano. O njima vi bijaste pouče-

ni, kako biste ih uvidjeli, da i oni mogu tražiti i saznati [što] jesu, bilo sami [...] ili jedan s drugim, ili da [otkriju] sudbine koje od početka bi-
jahu određene, bilo s obzirom na sebe same, ili na ovog drugog, kao što
jedan s drugim [oni] postoje u zvuku, bilo djelomično ili prividno.

[Njima je] naloženo da se prepuste, ili [dio] njihov biva stvoren i pri-
vidan. (Njima zapovijedaju) ili [dugi] (samoglasnici) ili oni [dvostruke
vremenske vrijednosti, ili] [kratki (samoglasnici)] koji su mali [...] **30**
ili oksitone, ili oni srednji, ili baritone.

I suglasnici postoje sa samoglasnicima, i pojedinačno im se zapovi-
jeda, i oni se pokoravaju. Oni sačinjavaju nazivlje anđela. Suglasnici su
samodostatni, i kako se mijenjaju, <oni> se pokoravaju skrivenim bog-
govima, pomoću ritma, visine, tišine i poticaja. [Oni] prizivaju poluvo-
kale, koji im se svi [jednodušno] pokoravaju; jer, jedino [nepromjenji-
vi] dvostruki (suglasnici) postoje u suživotu sa poluvokalima.

No, aspirate [i inaspirate], i [srednji] sačinjavaju [bezglasne (suglas-
nike)]. I... oni] se spajaju [jedni s drugima, i] oni se odvajaju **31** jedno
od drugoga. Njima se zapovijeda, oni se pokoravaju, i oni sačinjavaju
neuko nazivlje. I oni postaju jedan, ili dva, ili tri, ili [četiri], ili pet, ili
šest, sve do sedam, bivajući [jednostavnoga] zvuka, <zajedno> sa oni-
ma koji [imaju] dva [zvuka],... mjesto [sedamnaest suglasnika. Među]
prvim imenima, neka su manja. I budući da ona nemaju bivanje, ona su
ili jedan način bivanja, [ili] dijele prirodu uma koji [je muški] (i) ko-
ji je [srednji].

A ti takve [postavi] među one koji nalikuju jedni drugima [sa] sa-
moglasnicima [i] suglasnicima. Neki su bagadazatha, begedezethe,
[begede] zethe, [bigidizithi, bogo] dozotho, [buguduzuthu], bogodozotho.
[A] ostali [...] ba[bebebibobubo]. **32** No, ostali su drukčiji: abebebi bob,
kako bi ih mogao [sakupiti], i odvojiti se od anđela.

Nekoliko je učinaka ovoga. Ona prva, koja je dobra, iz trijade je.
Ona [...] ima potrebu za [...] njihovim oblicima. Dijada i monada niče-
mu ne nalikuju, no one su prve postojale. Dijada, budući razdvojena,
razdvojena je [od] monade, [i ona] pripada hipostazi. No, tetrađa je pri-
mila [elemente], i pentada je primila slaganje, a [heksada] je samu sebe
usavršila. [Hebdomad] je primio ljepotu, [a] ogdoad [je primio ...] spre-
man [...] izuzetan. **33** A [dekada] je otkrila cijelo mjesto. No, jedanaest
i [dvanaest] skrenuli su [...] nemajući [...] ona [je viša...] sedam [... ime-

(na)...] zaklinje da [...] počinju ih [odvajati] pomoću oznake [i] točke, [onaj koji se ne slaže] sa onim koji je [neprijatelj].

Stoga [...] bivanja [...] [slova...] u **34** svetome] ili u skladu sa [vezom], skupa postojeći, [i] <oni> postoje jedni s [drugima] u stvaranju ili [rađanju. I] u skladu sa [...] [stvaranjem] oni nemaju [...] ove [...] jedan [...] govoreći u zagonetki.

Budući da u očutilnome svijetu postoji hram [koji mjeri] sedam stotina [lakata], i rijeka koja [...] unutar [...za]navijek, oni [...] tri [...] do četiri [...] pečata [...] oblaci **35** [i] vode, i [oblici] voštanih likova, [i] neka smaragdna obličja.

Što se ostalih tiče, o njima ću te [poučiti]. Ovo je stvaranje imena. Ona koja [ne bješe] stvorena [...od] početka [...] u pogledu [...] vremena, kada su [sputani], kada rasprostrti, a kada [umanjeni]. No, postoji blaga [riječ], i postoji druga riječ, koja [je bliže] bivanju [...] na ovaj [način...]. I on [...] razliku [...] i [...] **36** sve i [...] [nepodijeljena] bića i moć [...] sudjelujući u [radosti] odvojeno i [...] bilo da [...] moć [...on] postoji [u] svakome mjestu [...] ih uvijek. [On] prebiva sa onima tjelesnima i bestjelesnima.

Ovo je riječ hipostaze koju bi valjalo [...] na ovaj način. Ako [...] s njihovim [...] pomažući [onima koji uznemiruju] [...] očituje [...] tko **37** ga poznaje, on će mu [doći].

Postoje riječi od kojih su neke [u paru, no ostale] postoje [odvojeno...i] one [...] ili one koje [...] ili u skladu s [onima koje] traju. I [ove] postoje ili odvojene od [njih], ili spojene jedna s drugom, ili same sa sobom, bilo da su dvoglasni, ili jednostavni [samoglasnici], ili svaki [...] ili [...] ili [...] postoje] upravo kao [...] postoje [...] [suglasnici...] **38** oni postoje pojedinačno, dok se ne podijele i ne udvostruče. Neki imaju moć [...] u skladu sa [slovima koja su suglasnici ...] postanu [...] sebe same [...] i tri(put) [za] samoglasnike, i dvaput [za] suglasnike, [i] jedanput za cijelo mjesto, i sa neznanjem za [one koji] su podložni promjeni [...koji] postadoše [...] zajedno sa [cijelim mjestom ...] naposljetku.

I [...] svi oni [...]oni] su **39** skriveni, no otvoreno su izgovoreni. Oni nisu stali neotkriveni, niti su stali a da nisu imenovali anđele. Samoglasnici se [spajaju] sa [suglasnicima, bilo] izvana [ili] iznutra, [...] oni rekoše [...] poučiti te [...] opet [zanavijek. Prebrojani bijahu] četiri puta, (i) bijahu triput [stvoreni], i oni postadoše [...].

Iz ovoga nam je razloga uslijedila dostatnost; jer, svakome priliči da stekne moć kako bi plodove nosio, i da nikada klevetu ne baca [na] otajstva [...] [...].

Jer, [...] koje [je...] duše [...] znaci Zodiijaka [...] **40** nova hipostaza.

I nagrada koja će svakome uslijediti jest spasenje.

No, posve suprotno snaći će onoga tko počini grijeh. [Onaj koji] sam [počini] grijeh [...] bit će [u... u...] kako bi, prije nego ispitaš onoga koji <...> mogao drugome [reći] [o] uzvišenoj moći i božanskome znanju, i moći kojoj se ne može odoljeti. No, ti ćeš ispitati tko je vrijedan da ih on otkrije, znajući da [oni] koji počine grijeh [...] dolje u [...] dok [...Oca ...] **41** ono što dolikuje. Ne poželi dati moć ćutilnome svijetu. Zar me ne slušate, vi koji ste primili spasenje iz shvatljivoga svijeta? No, (što se) ovih <riječi> tiče - pazite - i ne [...] ih kao [...razumije ...] on uzima [...ostatak], o njima [ću govoriti]. [Savršenstvo...] kako bi se moglo povećati [...] tko počini grijeh [...] utjelovljene duše nisu ih razumjele. Oni koji su na zemlji, kao i oni koji su izvan tijela, više su nego anđeli. Mjesto o kojem [govorismo] u [svakoj] raspravi ovi [...] zvijezde [...] knjige [...] bilo da su već [...] u [...] blagoslovljen je [...] **42** bilo da promatra dva, ili sedam planeta, ili dvanaest znakova Zodiijaka, ili u trideset i [šest] Dekana [...] su [...ovi dosežu] do [...] i [ti] brojevi, bilo [oni na nebu] ili oni na zemlji, zajedno sa onima koji su ispod [zemlje], u skladu sa vezama i podjelama između njih, a ostali [...] dijelovi [u skladu s rodom i] u skladu sa [vrstom... oni] će [se pokoriti budući da] ona ima moć [...] iznad [...oni postoje] uz [...] **43** svaki [...] tijela [...] mjesto [...božanska Barbelo ...] **44** otkriti ih [...] na ovaj [način...] ovaj [...] shvatljivi anđeli], dok ona [...] shvatljivi [...] iznad [...] spašen(i) iz [...] njih [...] **45** svijeta [...] i [...] svijet...] oni nastadoše [...] oni koji [...] **46** jest [...] poput [...] glasa [...] ime(na) [i... za]navijek [...] ime(na) ...]. (nedostaju str. 47-54).

[...] **55** (nakon) tišine, [rekoh], "Kaži [mi, ...] koja je to [moć ...] oprati [...] čitav naraštaj...] **56** uvelike [...] mnogo [...] on jest [...], i [...] svi [...] u [...] **57** znanju...] ustrajati [...] veliki [...] jer [ja postadoh ...] **58** kost(i) [...] u [zemaljskome ... (str. 59-60 nedostaju) **61** koji je] pod [...] kćerima tvojim [...] jer, kao što [...] kraljevstvo [...]. No ovaj [...] svaku [...] **62** u onome koji [...] nije. [I...]

Jer, [...] koji [...] vas nije] znan [...] jer [...] djelomice ...] **63** u [...] ostatak dolje [...] zemlji. I oni [govorahu] poput anđela [...] on bijaše nalik divljim [zvijerima].

I on reče, [...] do] vijeka [...] iz [...] broja [...] ja vidjeh [...] i njegov [...] [glas ...] i [...] njegov **64** [...] jer [vidjeh] sve [svjetlosti] oko [sebe, kako plamte] u vatri. [I...] mene među njih [...] anđeli [koji...] kraj mene. [I...] [onaj ...] Gamailel, [onaj] koji zapovijeda [duhovima] koji [...] **65** anđeli [...] koji primiše [sve njih ...] sa kojima [...] i] on me [uze] [...] okonča ...] udove [njezine] [...] [nevidljiv ... sud ...] bačen [...] svatko [...] koje se nalazi... vrelu] [besmrtnosti...] živi [...] dva [...] tiho ... bogovi]) **66** peru je od [...] Božji...] onaj kojeg su [zapečatili] bje urešen [pečatom] nebeskim. [...] njegovome [...] veliki [...].

I ja [vidjeh ... neizmiješane...] one koji [...] **67** oni će postati [...] Boga [...] žena [...] dok je u [mukama porođajnim ...], kada rađa, [...] sa [...] svim [...] ono [...] ljudi [...] i [...] žene [i muškarci ove vrste ... nitko] <od> onih [koji] zemljom [hodaju] nije [znao] da [...] svakoga [...] njih, [i oni će se] njima smilovati, [zajedno sa] onima rođenima, jer ovi će [platiti...] Bog [...] [...] eon(i) [...] **68** s onima koji će [...] koji su [...] Boga [...] od [početka...] u [...] strahu [...] ime(na)... otajstva] u [...] Bogu [...] očituje [...] oni koji će [ga] spoznati.

[M]arsanes

TUMAČENJE ZNANJA (XI,1)

Uvod:

ELAINE H. PAGELS

Tumačenje Znanja pruža nam jedinstven uvid u načine na koje su gnostički učitelji koristili tekstove Novoga zavjeta za potrebe vlastite sljedbe. Neke značajke stila i strukture upućuju na zaključak da je tekst homilija koja se koristila prilikom obreda bogoslužja. Struktura ove rasprave prati uobičajen slijed bogoslužja, u kojima, nakon čitanja iz evanđelja, slijedi čitanje iz djela apostolskih (odnosno, djela apostola Pavla). Slično tomu, na početku *Tumačenja Znanja* javlja se odlomak iz Mateja kojim se tumači Spasiteljevo učenje i pasija; u odlomku koji slijedi (14,15-21,34) nailazimo na dijelove iz Prve poslanice Korinćanima, te po svoj prilici i iz Poslanice Rimljanima, Poslanice Kološanima, Poslanice Efežanima i Poslanice Filipljanima, u kojima se crkva tumači kao "tijelo Kristovo".

Autorova je glavna briga bila obratiti se zajednici koja je rastrgana zavišću i mržnjom oko pitanja duhovnih darova. Neki članovi odbijaju dijeliti svoje duhovne darove sa drugima; drugi zavide onima koji su primili takve darove, što posjeduju moć viđenja ili javnog govorenja, i tako se ističu u kongregaciji. Neki, pak, preziru druge koje smatraju ignorantima (to jest, one kojima nedostaje gnosis); ti drugi osjećaju se uvrijeđeno i poniženo.

Glavna briga autora *Tumačenja Znanja* jest ispraviti ovu podijeljenost. Prisjetivši se kako je Spasitelj podučavao jednost Oca (9,28-29), i kako je "veliki Sin" dragovaljno prihvatio poniženje zbog svoje "male braće" (14,28-29), on ovdje crkvi upućuje lekciju iz jedinstva i poniznosti. On prvo podsjeća kako je crkva primila iskupljenje; Spasitelj je prekinuo "stare uze duga" koje su u ropstvu držale one "osuđene u Adamu" (14,34-36, usp. Kol 2,14) i proglasio umjesto njih "Očev proglas" (14,29-31), nudeći oprost od grijeha i oslobađanje od smrti (14,36-38). Od 13,20 do 21,35 autor rabi Pavlovu metaforu o tijelu i njegovim udovima (usp. Rim 12,4-8; 1 Kor 12,12-31) i kombinira je sa slikom Krista kao Glave tijela, koje je crkva (usp. Kol 1,18; 2,19; Ef 4,15-16), kako bi podsjetio udove da svi oni sudjeluju u "istome tijelu" i "istoj Glavi". Usprkos raznovrsnosti darova (usp. 1 Kor 12,4), svaki od udova sudjeluje u istoj milosti (16,18-24; usp. Rim 12,6); ista moć koja daje snagu govorniku, omogućuje slušatelju da razumije što ovaj govori (16,31-38). Oni koji prime manje darove ne trebaju se žaliti, nego radovati što također sudjeluju u tijelu (18,28-38; 1 Kor 12,14-26). Oni koji prime veće darove, kao stoje znanje (*gnosis*; usp. 1 Kor 12,8) ne trebaju prezirati ostale kao manje vrijedne ili ignorante (17,25-26). Posve suprotno, "ignoranti ste ako ih mrzite" (17,27), jer oni koji iskazuju mržnju i ljubomoru spram drugih, daju svojim stavom do znanja da su još uvijek slični ljubomornom i ignorantskom demijurgu. Ovakvi stavovi odaju njihovu ignoranciju Boga (15,30-33), istinskoga Oca, i njegova Sina.

Pojačavajući Pavlovu sliku crkve kao duhovnog organizma, autor proširuje metaforu na biljku koja ima korijenje, grane i plodove, "korijenje koje je međusobno isprepletano, a njihovi plodovi su nepodijeljeni" (19,31-33). Budući da korijenje postoji zbog plodova i zbog sebe, "postanimo nalik korijenju, budući da smo jednaki" (19,36-37). Tekst završava upozorenjem na progone (20,20-38) i opomenom da se grijeh mora nadići; oni koji ga nadidu, primit će "krunu pobjede, jer našu Glavu sam Otac slavi." (21,30-34).

Autor, koji sebe svrstava među pripadnike te crkve, koristi zavjetne tekstove i pojmove rane kršćanske ortodoksije, no on istovremeno rabi i valentinijansku teologiju kako bi ove objasnio i protumačio svojim čitateljima. Ovaj učitelj zamišlja da bi crkvu kojoj se obraća trebali sačinjavati i psihički i pneumatički kršćani; moguće je da je ovu homiliju uputio objema skupinama, ili malenom krugu izabranih. *Tumačenje Znanja* predstavlja značajan primarni izvor za razumijevanje kako su neki gnostički kršćani - konkretno neki valentinijanski kršćani - shvaćali ulogu crkve u svjetlu Isusova nauka i Pavlovih poslanica.

TUMAČENJE ZNANJA

XI 1, 1-21,35

[... oni počеше] vjerovati zbog [znamenja, i] čudesa [i izmišljotina. Obličje] koje je nastalo kroz [njih slijedilo] ga je, no zbog [prijekora] i poniženja, [prije nego su primili razumijevanje] viđenja, [oni su pobjegli, a da nisu] čuli [da je Krist] pribijen na križ. [No naš] naraštaj bježi budući da još ni [ne vjeruje da je Krist živ. Kako bi] vjera [bila] sveta (i) čista, [i kako ne bi ovisila o] sebi, već [bila] zasijana u [njemu, ne] govorite, "Otkuda [ovo] strpljenje kojom se vjera mjeri?", jer svatko ide [za onime] u što vjeruje, i ne bi za time [išao] kada ne bi vjerovao. No, velika je to stvar za čovjeka koji ima vjere, budući da nije nevjernik, kakav je svijet.

Svijet je [mjesto] nevjere i [mjesto smrti]. I smrt [postoji kao 2 ... obličje, i oni] neće vjerovati. Sveta je stvar vjera [da se vidi obličje]. Ono što je suprotno, [nevjerovanje je u obličje]. Ono što će im on udijeliti [bit će] im [potporanj]. Njima nije bilo moguće [doseći] nepropadljivost [...] [postati...] slobodni [...] one koji] bijahu poslani [...]. Onaj koji je tjeskoban, [neće vjerovati]. On ne može dovesti [veliku crkvu], budući da je ona sastavljena od [malih skupova.]

On postaje [emanacija] traga. Isto tako, oni [o] obličju kažu da ga se razumijeva [pomoću njegova traga]. Ustroj [shvaća pomoću] obličja, no

Bog [shvaća pomoću] udova svojih. [On ih je znao] prije nego što bija-hu začeti, i [oni će njega spoznati]. I onaj koji je [začeo sve] njih [ispr-va, bit će] u njima. On će [nad njima vladati]. Jer, [neophodno] je [sva-kome 3 ...] Spasitelj [je otišao], jer je tako valjalo. I Riječ, štoviše, ko-ja ga [uze] za muža [nije ignorantna, već tjelesna]. I [on] je taj koji po-stoji [kao slika], budući da i [on postoji], kao i ona koja nas [rodi]. [I ona je učinila] da on spozna [da] je ona Utroba. To [je] njezino čudo, [što] čini da mi nadiđemo [strpljenje]. No, i ovo je] čudo: on [ljubi onoga koji] prvi bijaše [dopustio] djevici [...]. I priliči [...] njoj [...] do smrti [...žudnju] da čini 4 [...]. I [ona] mu stoga [dopusti] na [svoj put]. On bi-jaše [prvi koji je usmjerio] naš pogled [na ovu] djevicu, [koja je raspe-ta] na [križ] na tim [mjestima]. I] mi vidimo [da je] njezina voda ta [ko-ju] je vrhovni vladar [udijelio] onome [koji] nosi znamen. [To je] voda [besmrtnosti koju] mu velike [sile] [udjeljuju dok je on] dolje [u prilici] njezina [mladog sina. Ona nije] zbog njega [stala]. Ona [...] [...] on posta [...] u [...] riječ koja [se ukazala], [...] riječ koja se ukazala [...]. On [nije ...5 ...] u [...] kroz [...] došao sa tih mjesta. [Neki] putem [padoše]. Dru-gi [padoše na stijene]. Neke druge on je [posijao u trnje]. Nekima dru-gima [dao je da piju ...] i sjenka. Evo [...] on [...] I] ovo je [vječna stvar-nost] prije nego izađu duše onih koji su ubijeni.

No njega su na tom mjestu progonili, tragom kojeg je ostavio Spasi-telj. I on bi razapet, i on umre - ne vlastitom [smrću, jer] on [uopće] ni-je zaslužio umrijeti [za] crkvu smrtnika. [Njega su pribili], kako bi ga [oni] mogli zadržati u crkvi. [On joj je s poniznošću] odgovorio, budu-ći da je [na taj način] on patio dok je patnju [trpio]. Jer, Isus je zbog nas obličje 6 [...] ovo [...] cijeli [ustroj] i [...]velika] gorčina [svijeta ...] nas sa [...] zbog tatova [...] [robovi ...dolje] do Jerihona [...] oni [primiše ...]. Jer, [...] dolje] do [onih koji] će čekati, dok [ih] čitav nedostatak ne šap-ne, do [konačne] stvarnosti koja je [njihova] sudbina, budući da nas je on dolje [doveo], sputavši nas u zamke tijela. Budući da je tijelo privre-meno prebivalište koje je dom vladarima, čovjek u njemu, [nakon] što je zatočen u lažnost, [pade] u veliku [patnju]. I], primoravši [ga] da im služi, oni su ga sputali da služi snagama. Oni su raspolutili Crkvu, ka-ko bi naslijedili 7 [...] moć da [...] i [...] i [...] [dotaknuvši ...] prije [...] ljepota je ta koja će [...] poželjela [...] i] biti sa [...] boreći se [jedan pro-tiv drugoga ...] poput drugih [...] djevica [...] da uništi [...] ranu [...] no ona [...]ona čini] sebe [nalik] [...] nju budući da su udarili [...] nepropad-

ljiv. Ovaj [...] da ostane [...] djevica. [...] njezina ljepota [...] vjernost [...] i stoga [... nju ...]. On je pohitao [...] nije istrpio [...] oni preziru [...]. Jer, kada je Majka **8** [...] Majka [...] neprijatelja svog [...] učenju [...] sile [...] priroda [...] vidje djevicu [...] njemu nije moguće [...] prvo [...] suprotno. No kako je on [...] djevicu [...] nije mogao [...] on [posta ...] ubiše [ga ...] živ [...] smatrao njezin [...] bolji od života [...] budući da je znao da ako [...] svijet stvorio [...] kako bi [ga] uzdigao [...] iz [...] do predjela [...onih] kojima vladaju [...]. No [...] otposlaše ga [...] on prebiva u njemu [...] Ocu Svekolikosti [...] biti više njoj [...] njemu. On **9** [...] poput [...] u [...] on [posjeduje] njih [...] njih [...] svak [će biti] vrijeđan [...] uzme i [...] učitelju bi se valjalo skriti [kao da je bog] [koji] će prigrliti [djela] njegova, i njih uništiti. Jer, [on] je govorio s Crkvom, i [postao] njezin učitelj besmrtnosti, i [uništio] ohole [učitelje], [poučavajući] je da [umre].

[I ovaj je učitelj stvorio živu] školu, jer [taj učitelj ima] drugu školu: dok nas [ona poučava] [mrtvim] spisima, on nas je, naprotiv, potaknuo da [se udaljimo] od [zasićenja] svijeta; bili smo poučeni svojoj smrti kroz njih.

Ovo je nauk: Ne zazivaj zemaljskoga oca. Otac tvoj, koji je na nebu, jedini je otac. Ti si svjetlost svijeta. Oni su moja braća, i sudruzi moji koji vrše volju Očevu. Jer, od kakve ti je koristi da dobiješ svijet, ako prepustiš dušu svoju? Kada smo bili u mraku, zazivali smo mnoge "očeve", budući da smo ignorirali pravoga Oca. I ovo je velika misao o [svim] grijesima **10** [...] užitak. Mi smo poput [...] njemu da [...] dušu [...] ljudi koji [...] [prebivalište]. [Što] je [vjera koju daje] gospodar, koji ga je [oslobodio velike ignorancije i [tame ignorantskog oka?]] On ga je podsjetio na dobre stvari njegova [Oca], i rase. Jer, on [mu] je rekao, "Svijet nije tvoj; [ne drži] oblik koji je u njemu korisnim; [(od njega), naprotiv, nema koristi], i on je [kazna]." Primi sad [učenje onoga koji bje] prekoren - probitak i [korist] za dušu - [i] primi [oblik njegov. Taj] oblik postoji u prisustvu [Oca], riječ i uzvišenost, kako bi ga upoznao prije nego zastraniš dok si u ovome tijelu osude. Tako isto i ja postadoh malen, kako bih te kroz poniznost svoju mogao uzdići u visine, odakle si pao, bačen u ovu jamu. Ako vjeruješ u me, ja ću te uzdignuti u nebo pomoću ovoga oblika kojeg vidiš. Na svojim ću te ramenima ponijeti. Uđi kroz rebro odakle si i došao, i sakrij se od zvijeri. Breme koje nosiš nije tvoje. Kad god ideš **11** [...] iz njegove slave [...] isprva.

Zbog toga što [je ubrojen] među one ženske, [san je iznio] [sabat] koji je svijet. Jer, kada je [ubrojen] sa Ocem, san je izveo [sabat] i [odlazak] iz [svijeta zvijeri]. Jer, [svijet] je od [zvijeri], i on je [zvijer]. I onaj koji bje izgubljen, [pribrojen je] onome lukavome, a [on je] od [zvijeri] koje dođoše. I [njega] su odjenuli u ruho osude, jer ona koja je ženska [nije] imala drugog ruha u koje bi [odjenula] svoje sjeme, osim onoga koje je sama iznjedrila na sabat. Jer, nijedna zvijer ne postoji u Eonu. Otac ne drži sabat već potiče Sina, i kroz Sina on sebi priskrbljuje Eone. Otac posjeduje žive razumske elemente koje na [udove] moje on stavlja kao ruho. Čovjek **12** [...] to] je ime. [...] On] je [sebe] otposlao, i [onoga koji je] prekoren. Onaj koji bijaše] prekoren izmijenio je ime (svoje) i, [zajedno sa onim što će biti] nalik prekorenome, on se [pojavió] u tijelu. I [onaj poniženi nije] opremljen. On [nema] potrebu za [slavom koja] nije njegova; on ima svoju vlastitu [slavu] s [imenom], koje je Sin. On je došao, kako bismo mi postali veličajni [kroz] poniženoga [koji] prebiva na [mjestima] poniženja. I kroz [njega koji bijaše prekoren, mi primamo] [oprost] za naše grijeh. I kroz njega [koji] bijaše prekoren, i onoga koji je [iskupljen], mi primamo milost.

No, tko [je taj] koji je iskupio onoga koji je prekoren? To je emanacija imena. Jer, kao što tijelo nema potrebu za imenom, takvo je isto i tijelo Eona kojega je Mudrost otposlala. Ono je primilo veličanstvo koje silazi, kako bi Eon mogao ući u onoga koji je prekoren, i kako bismo mi pobjegli od sramote trupla, i bili obnovljeni u tijelu [i] krvi **13** [...] sudbine. On [...] i Eona [...] oni] su prihvatili Sina [iako je on] bio potpuna tajna [...] svakome] od svojih [udova ...] milost. [Kada je zavapio], on je odvojen od Crkve, kao [dijelovi] tame iz Majke, dok su [stopala] njegova ostavljala tragove, spaljujući put uzlaska do Oca.

No, [kako je i na koji način] ona postala [njihova Glava]? Ona je načinila [prebivalište kako bi donijela] svjetlost [onima] koji u njemu prebivaju, da vide Crkvu koja [uzlazi]. Jer, Glava je sebe samu izvukla iz jame; ona se sagnula na križu, i pogledala dolje u Tartar, kako bi oni koji su dolje mogli pogledati ka nebu, kao kada, primjerice, netko u [nekoga] pogleda, i kada lice onoga koji je dolje pogledao pogleda prema gore. Isto je tako i Glava pogledala s [visina] svojih dolje u udove svoje, i udovi su naši [pošli] u visine, ondje gdje je Glava. A križ je [trpio] udarce čavala zbog udova, samo zato da bi oni mogli **14** [...] imaju [...]

budući da bijahu [nalik ...] robu. Kraj [je ovakav: Onaj] na kojeg je ona pokazala [usavršit] će onoga na koga ona pokaže. I sjeme koje preostane, [trpjet će] sve dok se Svekolikost ne odvoji i [uzme] oblik.

I ukaz će tako biti ispunjen, jer, kao što i žena koja počast prima dok ne umre [ima] vrijeme u svoju korist, [tako će isto] i ona roditi. I ovaj potomak primit [će tijelo] koje mu je dodijeljeno, [i postat će savršen]. On je plemenite [prirode, budući] da Sin Božji u [njemu] prebiva. I kada primi Svekolikost, što god bude posjedovao <progutat će> vatra, budući da prezire i razbješnjuje Oca.

Kada je veliki Sin poslan svojoj maloj braći, on je posvuda razglasio proglas svoga oca, prkoseći Svekolikost!. I uklonio je stare uze duga, uze osude. Ovo je njegov proglas: Oni koji su dopustili biti porobljeni, osuđeni su u Adamu. Oni bijahu [izvedeni] iz smrti, i primiše oprost za grijehe svoje, i bijahu iskupljeni **15** [...] budući da smo vrijedni [...] i [...] no, ja kažem [...] i ovi [...]. Jer, [...] vrijeđanje [...] Boga. I Otac [...] Krist se udaljio [od] sviju ovih, budući da on ljubi [udove] koji pripadaju, svim svojim srcem. [Onaj koji je ljubomoran] njih navodi jedne protiv drugih, no ako nije ljubomoran, on [neće] biti udaljen od [drugih udova i], onog dobrog što vidi. [Kada imamo] brata [koji] nas smatra samome sebi ravnima, mi slavimo [onoga koji nam] milost svoju [pruža]. I priliči [svakome] od nas da [uživa] u daru od [Boga, i] da ne bude ljubomoran, budući da znamo da je onaj koji ljubomoru osjeća, (samome) sebi prepreka na [putu], budući da samo sebe s darom on uništava, i da je ignorant Boga. Valjalo bi mu radovati se, biti zadovoljan, i uživati u milosti i darežljivosti. Tko ima dar proricanja, neka ga bez oklijevanja s drugime podijeli. Ne pristupaj bratu svome s ljubomorom, niti **16** [...] izabrani budući da su [...] prazni dok [bježe ...] ispali iz svojih [...] ignoranti su da [...] na taj način oni] posjeduju [...] ih u [...] kako bi bezuvjetno [promišljali] o stvarima o kojima želiš [da razmišljaju], dok o tebi [misle]. Brat tvoj ima svoju milost: [Ne] omalovažavaj sebe, već se [raduj i] duhom pjevaj hvale, [i] moli za njega [kako bi] mogao dijeliti milost koja u njemu [prebiva]. I ne smatraj ga [strancem], već radije kao nekoga tko je tvoj, kojega je svatko od <sudruga> tvojih primio. [Ljubeći] Glavu koja ga posjeduje, ti posjeduješ onoga iz kojeg dolaze izljevi ovih darova među tvoju braću.

Napreduje li netko u Riječi, ne zadržavaj ga u tome, i ne govori: "Zbog čega on govori, a ja ne govorim?", jer, ono što on govori (i) tvoje

je, a ono što razabire Riječ, i ono što je izgovara, ista je moć. [Riječ **17** ... oko] ili [samo ruka, iako su] [jedno] tijelo. [Oni koji nam pripadaju] svi zajednički služe [Glavi]. I svaki [od udova smatra je] udom.

Ne mogu svi postati [samo] stopalo, ili samo oko, ili [samo ruka, budući] da ti udovi ne [žive sami]; oni sami umiru. Mi [znamo da za njih to znači smrt]. Zbog čega, onda, [ljubite] udove koji su mrtvi, [umjesto onih] koji su živi? Kako znate [da je netko] od [braće] ignorant? Jer, [vi] ste ignoranti kada [ih mrzite], ili kada ste na njih ljubomorni, budući da [nećete primiti] milost koja u [njima] prebiva, tako nevoljki da ih pomirite sa darovima Glave. Valja vam zahvaljivati zbog udova svojih, i [moliti] da i vama bude udijeljena milost kakva je njima udijeljena. Jer, Riječ je bogata, darežljiva, i dobrohotna. Ona daje darove ljudima svojim bez ljubomore, u skladu sa **18** [... pojavili u svakome] od udova [...] samome [...] budući da se oni [jedan s drugime] ne bore zbog svojih razlika, [već] zajednički, [jedan s drugim] oni rade, [i ako] jedan od njih [pati, svi će] patiti zbog njega, a [kada jedan] bude spašen, [svi] su sa njime spašeni.

I [ako] dočekaju [odlazak] iz (zemaljskoga) sklada, oni će [doći u Eon]. Ako znaju dijeliti [u] istinskome skladu, kakvi li su tek oni koji potječu iz [jedinstvene] jednosti? Valja im se pomiriti jedan sa drugime. Ne optužujte Glavu svoju što vas nije odredila za oči, nego za prst. I ne budite ljubomorni na ono što je proglašeno okom ili šakom, ili stopalom, već budite zahvalni što ne živite van tijela. Vi, štoviše, imate onu Glavu zbog koje postoji i oko, i šaka i stopalo, i svi drugi dijelovi. Zbog čega prezirete **19** onoga koji je postavljen za [...] želi [...] vi ste oklevetali [...] neprigrjljava [...] nemiješano [tijelo...] izabrano [...] propasti [...] Eona [...] sići [...] [izvukao] nas iz [Eona koji postoje] na tom mjestu. [Neki] postoje u [vidljivoj] Crkvi - oni koji postoje u [Crkvi] čovjekovoj - i [jednoglasno] oni navješćuju [jedan drugome] Pleromu [njihova eona]. I neki postoje [za smrt u] Crkvi u koju idu - njoj za koju su oni [smrt] - dok su drugi za život. Oni su, stoga, ljubitelji obilja života. I svi ostali [ustraju] zbog svog vlastitog korijena. On plodove nosi koji su poput njega, budući da je korijenje međusobno isprepletano i plodovi su njihovi nepodijeljeni, najbolji. Oni ih posjeduju, postojeći za njih, i jedno za drugo. Postanimo, stoga, korijenje budući da smo jednaki **20** [...] tom Eonu [...] oni koji nisu naši [...] iznad [...] dohvaća

ga [...] budući [...] vašu dušu. On će [...] dadosmo mu tebe [...]. Ako je pročistiš, [ona u] meni [živi]. Ako je ogradiš, tad [ona pripada] Đavlu. [Čak] i ako [ubiješ] njegove sile, [on će] biti s tobom. Jer, [duša] je mrtva, pa ipak su [o njoj odlučivali] vladari i [silnici].

Na što misliš kada si duh? Ili, [zbog čega] ljude [ove] vrste progone do smrti? Možda nisu zadovoljni biti s dušom, pa je traže? Jer, ljudi Božji svako mjesto za njih [zabranjuju], dokle god u tijelu postoje. I ako ih ne vide, budući da oni (ljudi Božji) žive duhom, oni se razdvajaju kao da ih mogu pronaći. No, kakva im je od toga korist? Oni su bezumni, ludi! Oni istražuju oko sebe! Oni kopaju zemlju! **21** [...] njega [...] sakrije [...] postoji [...] pročisti [...] međutim, [...] nakon Boga [...] nas ugrabi [...] no, mi koračamo [...]. Jer, ako su grijesi [mnogobrojni, kolika] li je tek [ljubomora Crkve] Spasiteljeve. Jer, [svatko] je sposoban za [obje (vrste)] sagrješenja, [naime, grijeh koji čini upućenik], i (grijeh) običnoga čovjeka. To je [još] uvijek jedinstvena [sposobnost] koju oni posjeduju. A mi, mi smo usvojitelji Riječi. Ako protiv [nje] zgriješimo, mi tad grijeshimo više nego pogani. No, ako nadiđemo svaki grijeh, primit ćemo krunu pobjede, jer našu Glavu sam Otac slavi.

Tumačenje Znanja

VALENTINIJANSKO TUMAČENJE (XI,2)

te

O POMAZANJU, O KRŠTENJU A i B

i

O EUHARISTIJI A i B

Uvod:

ELAINE H. PAGELS

Valentinijansko tumačenje valentinski je teološki prikaz porijekla stvaranja i procesa iskupljenja, konkretno u okviru mita o Sofiji. Ovaj traktat tako podastire jedini izvorni valentinijanski prikaz tog mita: *Tripartitni traktat* (1,5) druga je verzija mita, u kojoj Logos zauzima mjesto Sofije.

Autor započinje djelo obećanjem da će otkriti "svoje otajstvo", a pripovijest slijede molitve i blagoslovi krštenja i euharistije. Ovo nas navodi na zaključak da je *Valentinijansko tumačenje* služilo kao svojevrсни tajni katekizam za iskušeničke koji su se uvodili u gnozu. Po otkrivenju otajstva, iskušenički je prolazio pomazanje, krštenje i euharistiju, po gnostičkom shvaćanju tih sakramenata.

Uz sam mit o Sofiji i sakramentnih obreda, postoji i treća zanimljiva značajka *Valentinijanskog tumačenja*: ono iz prve ruke pruža dokaz o polemikama između različitih valentinijanskih teologa. Hereziolozi nam potvrđuju da se gnostički učitelji uglavnom nisu slagali u tumačenju fundamentalne doktrine; *Valentinijansko tumačenje* potvrđuje istinitost Tertulijanove tvrdnje da se valentinijanski kršćani "međusobno ne slažu po mnogim pitanjima, čak ni sa svojim utemeljiteljima" (*Praescr.* 42). Irenej, Hipolit, i drugi, spominju nekoliko takvih pitanja oko kojih se razilazilo, i to na primjeru pripovijesti o Sofiji: pitanje tumačenja prapočetnog izvora (na koji je način on monadičan ili dijadičan), pitanje Granice (koja je njezina svrha), te muke Sofijine (što joj je bilo uzrokom). I dok crkveni oci zauzimaju različite pozicije oko ovih točaka, autor *Valentinijanskog tumačenja* dotiče se svake od njih, dovodeći neka gledišta u pitanje, i zagovarajući neka druga.

Valentinijanski se teolozi, prije svega, nisu slagali po pitanju je li primordijalni korijen svekolikosti monada ili dijada. Po Ireneju, sam Valentin i sljedbenici njegova učenika Ptolomeja smatrali su da je prvotni izvor dijada koju sačinjavaju Otac Svekolikosti i njegova družica, Tišina, Majka svega (*Haer.* 1.11.1). Nasuprot tomu, autor ovoga djela tvrdi daje Otac jedan i jedinstven, monada; Tišina, daleko od toga da je Očeva dijadička sizigija, predstavlja jednostavno stanje spokoja u kojem Otac počiva u svojoj izvornoj samoći.

Autor *Valentinijanskog tumačenja* raspravlja potom i o funkciji Granice: on sam drži da Granica sadržava četiri moći, dok drugi valentinijanci pridaju Granici samo dvije od te četiri moći. Po njegovu tumačenju, Granica je isprva odvojila muku Sofijinu od plerome, i tako zaštitila i potvrdila eone od povrede njezinoga prijestupa. Granica isto tako čuva Sofiju od toga da bude apsorbirana u Oca, i, konačno, ona odvaja od nje njezinu muku, te i nju potvrđuje.

Treće sporno pitanje između valentinijanskih teologa pitanje je tumačenja Sofijine patnje. Prema Ireneju, neki su valentinijanci tvrdili da je Sofija, počinivši svoj prijestup u pleromi, samo izražavala nehotimičnu žudnju svih eona za bližom povezanošću s Ocem (*Haer.* 1.2.2); drugi su, pak, izražavali stav da se ona svjesno i drsko pokušala uzdići iznad stanja međuovisnosti u kojem je bila sa svim ostalim eonima, držujući se oponašati samoga Oca (*Haer.* 1.2.3). Autor *Valentinijanskog tumačenja* bliži je potonjem stavu, da je Sofija svjesno povrijedila sklad plerome, da bi se kasnije pokajala i vratila Ocu.

Tekst nastavlja pripovijest i opisuje kako se Sofija, nakon patnje u izopćenosti, pokajala i primila Krista, koji je sišao kako bi postao njezina božanska druga polovica. Taj božanski ponovni susret demonstrira volju Oca da se "ništa ... u pleromi ne događa izuzev sizigije" (tj. da sva bića izuzev njega moraju stajati u međusobnoj ovisnosti); i pokazuje kako će sve "biti u jedinstvu i pomirenju".

U dodatku djelu nekoliko je liturgijskih fragmenata valentinijanskog slavljenja krštenja i euharistije. Zbog te, kao i gore navedenih činjenica, izvjesno je da nam je otkriće ovoga teksta pružilo jedinstvenu priliku za istraživanje različitih oblika valentinijanske misli i obrednih običaja.

VALENTINIJANSKO TUMAČENJE

XI 22, 1-39, 39

[...] uđi [...] obilje [...] oni koji [...] izreći ću] otajstvo svoje [onima koji su] moji, i [onima koji će biti moji]. Oni su, štoviše, ti koji su [spoznali njega], Oca, to [jest, Korijen] Svekolikosti, [Neizrecivoga koji] prebiva u Monadi. [On prebiva sam] u tišini, [a tišina je] spokoj, budući da, na koncu konca, [on jest] Monada, i nikoga ne [bje] prije njega. On prebiva [u Dijadi] i u Paru, a Par njegov je Tišina. I on posjeduje Svekolikost koja u njemu prebiva. A što se Namjere i Ustrajnosti, Ljubavi i Postojanosti tiče, one doista jesu nerođene.

Nastade Bog: Sin, Um i Svekolikost, to jest, čak je i Misao njegova prokljajala iz Korijena Svekolikosti, budući da ovoga (Sina) on ima u Umu. Zbog Svekolikosti on je prihvatio stranu Misao, budući da ne bje ničeg prije njega. Iz tog je mjesta on koji je pokrenuo **23** [...] šiknuo

[izvor]. To [je] Korijen [Svekolikosti] i Monada bez ikoga prije njega. Drugi je [izvor] u Tišini i samo s njime on [govori]. [Četvrti] je onaj [koji] je samoga sebe ograničio [u] Četvrtome: prebivajući u tristošezdesetome, on je prvo sebe iznjedrio, u Drugome [on] je otkrio volju svoju, [a] u Četvrtome on se proširio.

Budući da je sve ovo zbog Korijena Svekolikosti nastalo, [u]dimo] u njegovo otkrivenje i dobrotu njegovu, i silazak njegov i Svekolikost, to jest, u Sina, Oca Svekolikosti, i Um Duha; jer, on je ovoga posjedovao prije nego **24** [...]. On [je] [izvor]. On je [taj] koji sejavlja u [Tišini], [on je] Um Svekolikosti koji prebiva uz [Život]. Iz njega proizlazi Svekolikost i [sama] hipostaza Oca, to jest, [on je] [Misao] i njegov silazak.

Kada je to poželio, Prvotni se Otac u njemu otkrio. Budući da je, na koncu konca, zbog [njega] otkrivenje postalo dostupno Svekolikosti, ja zovem Svekolikost "žudnja Svekolikosti". I on je toliko promislio Svekolikost - da ja tu misao zovem "Monogenes". Bog je stvorio Istinu, onu koja slavi Korijen Svekolikosti. On je, stoga, taj koji je sebe otkrio u Monogenesu, i u njemu on je otkrio Neizrecivoga **25** [...] Istinu. [Oni] su vidjeli da on [prebiva] u Monadi [i] Dijadi [i] Tetradi. [On] je prvo stvorio [Monogenes i Granicu]. A Granica [odvaja] Svekolikost [i potvrđuje Svekolikost], budući da [...] stotinu [...]. On je [Um ...] Sin. [On je] potpuno [neizreciv] Svekolikosti, i on je potvrda i hipostaza Svekolikosti, [tihi veo], [istinski] Visoki Svećenik, [onaj koji ima] moć da ude u Sveto od Svetoga, otkrivajući slavu Eona, i rađajući <miomirisna> obilja. Istok **26** [... što je] u [njemu]. On je [taj koji je sebe otkrio kao] prvotno [utočište] i riznicu [Svekolikosti]. I on je bio uz Svekolikost, [on], koji je uzvišeniji [od] Svekolikosti. Ona je, pak, [poslala] Krista [da je uspostavi], kao što uspostavljena bijaše [prije njezina] silaska. [I o njemu ona reče]: [... On nije očitovan, već nevidljiv] [onima koji su unutar Granice]. I on posjeduje četiri moći: moć odvajanja, moć potvrde, moć koja oblik daje [i moć koja stvara tvar]. [Mi sami] svakako bi opazili njihovu prisutnost, i vrijeme, i mjesta koja su obličja potvrdila, budući da imaju **27** [...] sa ovih [mjesta ...] ljubav [...] emanirana je [...] čitava Pleroma [...]. Ustrajnost uvijek [ustraje], i [...] isto tako [...] vrijeme [...] više [... to jest], dokaz ove [velike ljubavi].

Čemu onda [moć odvajanja], moć potvrde, moć koja stvara tvar i moć koja oblik daje, kao što to drugi [rekoše]? Jer, o Granici [oni] ka-

žu da posjeduje dvije moći, <odvajanje> i [potvrdu], budući da odva-
ja [Dubinu] od Eona, kako **28** [...] Ove, [...] [Dubine ...]. Jer, [...] jest]
oblik [...] Otac [Istine ... kažu] da Krist [...] Duh [...] Monogenes [...] ima [...].

[Izuzetno nam je važno i] neophodno [tražiti], mnogo revnije i
[ustrajnije], svete spise i [one koji] objavljuju pojmove. Jer, o [ovima]
stari kažu, "[Oni] od Boga bijahu objavljeni." Spoznajmo, stoga, nje-
govo neizmjereno bogatstvo! [On je želio **29** ... služenje ...] on [nije] po-
stao [...] njihovog života [...] oni] postojani [gledaju u svoju knjigu] zna-
nja i [paze na pojavnost ovoga drugoga].

[Ta] Tetrada [iznjedrila je Tetradu koju sačinjavaju] Riječ, [Život,
Čovjek i] Crkva. [Onaj Nestvoreni] iznjedrio je Riječ i Život. Riječ je
[za] slavu Neizrecivoga, dok je Život za slavu [Tišine], Čovjek je za
svoju vlastitu slavu, a Crkva je [za] slavu Istine. To je, dakle, Tetrada
rođena u skladu sa [obličjem] Nestvorene (Tetrade). I Tetrada je rođena
30 [...] Dekada (tj. deset)] iz [Riječi i Života], a Dodekada (tj. dvanaest)
iz Čovjeka, dok [Crkva postaje] Triakontada (tj. trideset). Štoviše, onaj
[iz Triakontade] [Eona, onaj je koji nosi plod] iz [Triakontade]. [Oni]
ulaze [zajedno, no] dolaze [pojedinačno, bježeći] od Eona [i Nezadrži-
vih. I] oni Nezadrživi, [kada su ga] ugledali, [stadoše slaviti Um], bu-
dući [da je on Nezadrživi koji postoji] u [Pleromi].

[No Dekada] iz Riječi i Života iznjedrila je dekade kako bi Pleromu
učinila stotinom, a Dodekada iz Čovjeka i Crkve [rodila] je i [stvori-
la] Triakontadu kako bi učinila da [tri] stotine i šezdeset postane Plero-
ma godine. I godina Gospodnja **31** [...] savršena ...] savršen [...] u skladu
sa [...] Granicom] i [...] Granica [...] veličina koja [...] [dobrota ...] nje-
ga. Život [...] pati [...] licem [...] u prisustvu [Plerome ...] koje on po-
želi [... I] on poželi napustiti Trideseto - budući da je [sizigija] Čovje-
ka i Crkve, to jest, Sofija - kako bi nadišao [Triakontadu i] donio Ple-
romu **32** [...] njegov [...] no [...] i] ona [...] [Svekolikosti ...] no [...] ko-
ji [...] Svekolikost [...]. On je stvorio [...] misli i [...] Pleromu putem Ri-
ječi [...] njegova tijela. Ovi su, dakle, [Eoni] koji su njima nalik. Nakon
što je [Riječ] ušla u nj, kao što već rekoh, i [onaj koji biva] sa Nezadr-
živim [iznjedri] **33** [...] prije nego [...] iznjedri [...] sakrije od [...] sizigi-
ja i [...] pomak i [...] iznese Krista [...] [...] i sjeme [...] križa, budući da
[...] otisak] rane od čavala [...] savršenstvo. [Budući da je] savršen oblik
[koji će] uzaći u [Pleromu], on nije pristao na patnju, [no bje] zadržan

[...] Granicom, to jest, sizigijom, budući da njezin ispravak neće doći ni od koga drugog doli od njezinoga Sina, koji sam jest punoća božanstva. On sam poželje u tijelu napustiti sile, i sići. I ovu (patnju) Sofija je trpjela nakon što se sin njezin iz nje uzdigao, [jer], znala je da prebiva u **34** [...]jedinstvu] i [obnovi. Njih] zaustaviše [...] braća [...] ove. [...] nije [...] ja postadoh [...]. Doista, tko [su] oni? [...], s jedne strane, zadržavši je [...], a s druge, [...] sa [...] nju. Oni [su, štoviše, isti oni koji] me vidješe, oni koji [...] oni] koji promišljaše [...] [smrt]. Oni bijahu zadržani [...] nju, i ona se pokaja, [i] potraži Oca [istine], govoreći, "Istina je da sam se [odrekla] svoga muža. [Ja sam], stoga, onkraj potvrde, i zaslužujem svu (patnju) kojom patim. Prebivala sam u Pleromi, stvarala Eone i nosila plodove sa mužem svojim." I spoznala je što jest, i što je učinila.

I oboje su tako patili; oni kažu da se smijala jer je ostala sama i oponašala Nezadrživoga, no on kaže da se ona [smijala] zato jer se udaljila od muža svog. **35** [...] I doista, [Isus i] Sofija otkriše [stvorenje]. Budući da je sjeme Sofijino nepotpuno [i] bezoblično, Isus [je oblikovao] ovakvo stvorenje, načinivši ga od sjemena uz Sofijinu pomoć. Budući da su oni sjeme i [bez oblika], on je sišao [i iznjedrio] tu pleromu [eona] koja je na tom mjestu, [budući da su čak i nestvoreni] od tih [Eona] iz predloška [Plerome] i [nezadrživoga] Oca. Onaj Koji Jest Nestvoren [iznjedrio je predložak] nestvorenih, jer iz nestvorenoga Otac stvara oblike. No, to je stvorenje sjena prapostojećeg. Isus je stvorio to stvorenje, iz patnje koja je okruživala sjeme. I on ih je međusobno razdvojio, i bolje patnje on je unio u duh, a one lošije u tijelo.

Prva među [svim] tim patnjama **36** [...] niti [...] njega, [budući da je] Pronoja učinila da ispravak iznjedri sjene i slike [onih koji od] početka postojate, i [onih koji] jesu, [i] onih koji će tek biti. To [je, dakle], razrješenje iz vjerovanja u Isusa, zbog [onoga koji] je ispunio Svekolikost sa [obličjima i] slikama [i sjenama].

Nakon što je Isus to stvorio, [on dalje stvori] za Svekolikost one koji su iz Plerome i sizigije, to [jest], anđele. Istovremeno sa [slaganjem] Plerome, muž njezin stvori anđele, budući da on jest u volji Očevoj. Jer, to je volja Očeva: ne dozvoliti da se išta dogodi Pleromi izuzev sizigije. Volja je očeva i ovo: uvijek nositi i rađati plodove. To da ona pati, nije, dakle, bila volja Očeva, jer ona sama u sebi prebiva, bez svoga muža. Neka sad **37** [...] jedan drugoga [...] Drugi [...] sin onog drugog [...]

jest Tetrada svijeta. [A] Tetrada je iznjedrila [plod] kao da je Pleroma [svijeta] Hebdomad. I [on] je ušao u [slike] i [obličja i anđele] i [arhanđele, božanstva] i [svećenike].

Kada je [sve ovo] Pronoja [učinila] [...] Isusa koji [...] sjeme [...] Monogenesa [...]. Oni doistajesu i [duhovni] i tjelesni, nebeski i zemaljski. On im načini to mjesto, i takvu školu za nauk, i za oblik.

I ovaj Demijurg stade, s jedne strane, stvarati čovjeka na sliku svoju, a s druge u skladu s onima koji postojaše od početka. Ovakvo je prebivalište ona koristila za sjeme, naime, **38** [... odvaja ...] Boga. Kada su [...] zbog čovjeka, [budući] da je [Đavao] doista od božanskih bića. On se pokrenuo i ugrabio cijeli [trg] dveri, i [istjerao] svoj [vlastiti] korijen iz [tog] mjesta [u tijelo] i [strvine tjelesne], jer [njega okružuje] [čovjek] Božji. [Adam] je njega [zasijao]. I on, stoga, dobi sinove koji [bijahu gnjevni jedan na drugoga. I] Kajin [ubije] svoga brata Abela, jer [Demijurg] je u [njih] svoj duh dahnuo. I nastala borba među apostazom anđela i čovječanstvom, oni s desna protiv onih s lijeva, oni s nebesa protiv onih sa zemlje, duh protiv tijela, Đavao protiv Boga. I anđeli poželješe kćeri ljudske, i siđoše dolje u tijela kako bi Bog prouzročio potop. I on gotovo požali što je svijet stvorio **39** [... muž] i [Sofija i Sin njezin], i anđeli, [i sjeme]. No, sizigija je [potpuna], i Sofija, i Isus, i [anđeli], i sjeme, [slike su] Plerome. Demijurg je, štoviše [sjenu nadvio nad] sizigiju i Pleromu, Isusa i [Sofiju], [anđele] i sjeme. [Onaj koji je potpun slavi] Sofiju; slika [slavi] Istinu. [A] slava [sjemena] i Isus, iz [Tišine su i] Monogenesa. [I anđeli] od muških, i [oni sjemeni] od ženskih, svi [su] Plerome. I kad god Sofija [prima] svog muža, i kada Isus prima Krista, i sjeme, i anđele, tad Pleroma sa radošću prima Sofiju, i Svekolikost ulazi u jedinstvo i pomirenje. Jer, zbog ovoga su Eoni narasli; budući da znaju, da se i promijene, oni se ne mijenjaju.

O POMAZANJU

XI 40, 1-29

[...] u skladu sa [...] vrsta [...] njega vidi. I dolikuje [ti sada] poslati Sina svoga Isusa, i dati nam pomazanje, kako bismo mogli gaziti [zmi-je], i [glave] škorpiona, i [sve] sile đavolske, budući da je on pastir [sje-

mena]. Kroz njega mi [smo] tebe [spoznali]. I mi te [slavimo]: [Slava] budi tebi, Oče [Sina, Oče] u Sinu, Oče [u] svetoj [Crkvi i] svetim [anđelima]! Od sada, pa [dovijeka], on postoji u vječnosti Eona, zanaovijek, sve do [nedosežnih] Eona Eona. Amen.

O KRŠTENJU A

XI 40, 30-41,38

[Ovo] je potpun sažetak znanja kojeg nam (sažetak) otkri Gospodin naš Isus Krist, Monogenes. Ovo je potrebno i neophodno, kako bismo u tome mogli koračati. Postoje one od prvoga krštenja **41** [... Prvo] krštenje [jest zaborav] grijeha [...] <koji>reče, [...] Krista, [koji je] jednak [...] u] njemu. [...]. Jer, [...] Isusa [...]. Prvo je [krštenje], dakle, zaborav [grieha. Mi] smo [kroz] njega rođeni [u] one s desna, [to jest], u [nepropadljivost koja je] Jo[rđan. No] to je mjesto zemaljsko. I [bijasmo tako] otposlani [iz svijeta] u Eon. Jer, tumačenje Ivana je Eon, dok je tumačenje onoga što [je] Jord[an] silazak, koji je [napredovanje prema gore], to [jest, odlazak naš] iz ovoga svijeta [u] Eon.

O KRŠTENJU B

XI 42, 1-43, 19

[... iz] svijeta [u Jordan], i iz [sljepoće] ovoga svijeta [u vid] Božji, iz [tjelesnoga] u duhovno, [iz] fizičkoga [u] anđeosko, iz [stvorenoga] u Pleromu, [iz] svijeta [u Eon], iz [ropstva] u sinstvo, [iz] zamršenosti, [jedan u drugoga], iz [pustinje u] naše selo, iz [hladnoće u] toplinu, [iz ...] u [...], i mi [...] u [...] bijasmo prenijeti [iz] sjemenih [tijela u tijela] savršenoga oblika. I [doista], ja uđoh kao primjer [ostatka] zbog kojega nas je Krist [spasio] u [drugarstvu] njegova Duha. I on nas [iznjedri], nas koji smo [u njemu, i] duše će nam, od sada, [biti] savršeni duhovi.

[Ono] čime nas je obdarilo [prvo] krštenje **43** [... nevidljivo ... koje] je njegovo, budući [... govori] o [...].

O EUHARISTIJI A

XI 43, 20-38

Zahvaljujemo [se] tebi [i slavimo euharistiju], o Oče, [prisjećajući se zbog Sina tvog [Isusa Krista da su] došli [...] nevidljivi [...] tvoj [Sin ...] njegova [ljubav...] [znanju...] oni čine volju tvoju, [sada i] dovijeka. Oni su potpuni [u] svakom duhovnom daru i [svakoj] čistoći. [Slava] budi tebi, kroz Sina tvoga [i] potomka Isusa Krista, [od sad], pa znavijek. Amen

O EUHARISTIJI B

XI 44, 1-37

[...] u [...] [riječ] o [...] onaj sveti je [...] hrana i [piće ...] Sin, budući da si [...] hranu [...] nama [...] u [životu ...] on se [ne hvasta ...] što jest [...] Crkva [...] ti si čist [...] ti si Gospodin. [I kada] umreš čist, bit ćeš čist kako bi ga [...] svatko onaj koji ga [vodi] do jela i [pila]. Slava budi tebi znavijek. Amen.

ALOGEN (XI,3)

Uvod:

ANTOINETTE CLARK WIRE

Traktat *Alogen* rasprava je otkrivenja, u kojemu izvjesni Alogen prima božanske posjete i vizije, te ih bilježi za svoga "sina" Mesosa. Na fiktivnu narav ovog ponovljenoga Alogenova obraćanja Mesosu upućuje samo ime Alogen, što znači "stranac", ili "od druge rase", koje je u ono doba često označavao Seta ili predstavnika Setove duhovne rase. Čitatelja se tako potiče da se identificira s Mesosom i uči od Alogena kako nadvladati strah i neznanje koje je u početku i on sam osjećao, te kako u konačnici uzaći u potpuno ostvarenje duhovnog jastva unutar božanskog.

Iako se *Alogen* predstavlja kao jedna rasprava otkrivenja, moguće ju je podijeliti na dva dijela. Prvi dio (45,1-57,23) naglašava pet otkrivenja ženskog božanstva You-el Alogenu. Njezina su otkrivenja kompleksni mitološki opisi božanskih moći, osobito onih eona Barbelo. Drugi dio (57,24-69,19) filozofskim jezikom opisuje Alogenov uzlaz kao progresivno otkrivenje nebeskih prosvjetitelja. Posljednja faza, "prvotno otkrivenje Nepoznatoga", razotkriva transcendentnog Boga kao nevidljivoga, neuhvatljivoga, neshvatljivoga, kao "duhovnu, nevidljivu Trostruku Moć" koja je "najbolja od najboljih" te postoji, paradoksalno, kao "neбивajuće Postojanje".

Razlike između ta dva dijela rasprave *Alogen* mogu se objasniti ili različitim izvorima kojima se služio autor, ili namjerom jednoga od autora. Teorije o porijeklu pokušavaju ustanoviti odakle potječu određene predaje i kako su se tako brzo razvile. Mitologiju o Barbelo iz prvog dijela nalazimo također i u *Ivanovom apokrifu* (BG 8502,2; NHC II,1; III,1; IV,1), gdje se ona povezuje s pripoviješću o Sofiji koja je u svemir unijela nedostatak. *Alogenov* Barbelo-gnosticizam, poput onog u *Zostrijanu* (VIII,1) i *Tri Setove stele* (VIII,5), ne zanima kako je zlo počelo, nego se usredotočuje na pozitivno otkrivenje božanske stvarnosti. Drugi dio *Alogena* sličan je *Ivanovom apokrifu* po opširnom opisu transcendentnoga Boga, kojim se navodi sve što Bog nije, no Alogen se i tu odvaja od predaje, u istom smjeru kao i *Zostrijan* i *Tri Setove stele*, predstavljajući to znanje kao obred uzlaska, na način hermetičkog gnosticizma (*Corp. Herm.* I,24-26 i NHC VI,6). Autor je očito preuzeo i barbelovski gnosticizam i filozofski monizam iz iste opće predaje kao i *Ivanov apokrif*, koristeći i jedno i drugo u istu svrhu.

Pretpostavljajući da se čitatelj već oslobodio od zla, pisac u osobi Alogena nastavlja svoj nebeski put, hvaleći božansko, ulazeći u blagoslov znanja, životnost života i, konačno, u postojanje koje je nepostojanje. Hermetički obredi uzlaska povremeno spominju život zajednice, a u *Tri Setove stele* na svakoj se razini uzlaska u hvali Bogu koristi prvo lice množine. Ovdje se, međutim, naputci daju jednoj osobi, čitatelju, te bi ih se moglo smatrati naputcima za samopomoć u individualnoj potrazi za Bogom.

Zbog navoda neoplatoničara Porfirija kako je Plotin napao izvjesne gnostike koji su "iznosili otkrivenja Zaratustre, Zostrijana, Nikoteja, Alogena, Mesosa, i ostalih" (*Vit. Plot.* 16), ovaj je traktat privlačio veliku pozornost. Ako se taj navod doista odnosi na djelo naslovljeno *Alogen* i njemu bliske spise (*Zostrijan VIII,1* nosi šifriran podnaslov "Riječi Zaratustrine"), kao što mnogi vjeruju, on tad upućuje na nešto drugačiji odnos gnostika prema kasnijem platonizmu nego što se to obično pretpostavlja. Ne samo da su gnostici očito posudili mnoge filozofske teme od platonizma, već su i platonisti i neoplatonisti očito smatrali gnostičke škole suparničkima. Iako je Plotin u svojoj raspravi protiv gnostika učinio sve kako bi ismijao njihov dualizam, kult i žargon, najveći su mu izazov predstavljali upravo monoistički gnostici *Alogenova* tipa. Upravo oni otkrivenju pripisuju istine za koje je Plotin bio uvjeren da potječu od Platona; upravo oni vjeruju da kroz znanje o sebi postaju nadmoćni nebeskim tijelima (*En.* II.9.5-11). Ostaje, međutim, pitanje jesu li gnostici izvršili povratni utjecaj na neoplatonizam, a osobito jesu li ti gnostički tekstovi možda izvor trijade postojanje-život-misao, koja nije bila prisutna u neoplatonizmu prije Prokla, odnosno petog stoljeća (*Theol.* 101-03).

Aleksandrijsko porijeklo izvorno grčkog teksta *Alogena* koji je nastao nedugo po 300. godini n. e., učinilo gaje dostupnim za grčki optičaj i koptski prijevod prije nego što je početkom petog stoljeća smješten u knjižnicu Nag Hammadi.

ALOGEN

(XI 45, 1-69, 20)

[...] budući da su [savršeni i da žive] svi [zajedno, sjedinjeni s umom], čuvarem [kojeg sam im dodijelio, koji] te podučio. [I moć koja postoji] u vama često se [širila kao riječ] iz Trostruko Moćnoga, [Onoga od onih] koji [uistinu] postoje s [Neizmjernom], vječnom [Svjetlošću] Znanja koje se pojavilo, muškom djevičanskom [Mladošću, prvim] među Eonima od jedinstvenog trostruko [moćnog Eona], trostruko Moćnoga koji [uistinu postoji], jer kada [je utihnuo, proširio <se>], a [kada se proširio], postao je [savršen i] primio je [moć] od sviju [njih]. On poznaje [sebe i savršenog] Nevidljivog [Duha]. I on [nastade u] Eonu koji zna da ona zna Njega. [I] ona postade Kalyptos, djelujući u onima koje poznaje. On je savršen, nevidljiv, noetički Protophanes-Harmedon. Dajući moć stvorenjima, onaje Trostruko Muško. A budući da je sama **46** [... iako pojedinci, oni su sjedinjeni], s druge strane, [budući] da je [ona njihovo] postojanje, ona sve njih [vidi] kako uistinu <postoje>. [Ona] sadrži božanskog Autogena.

"Kada je [spoznala] svoje [Postojanje] i kada je ustala, [donijela je] Ovoga, budući da je on sve njih vidio kako, poput [njega], pojedinačno

postoje. A [kada oni] postanu poput njega, vidjet će božanskog Trostruko Muškog, moć koja je [veća od] Boga. [On je] [Misao] sviju koji zajedno [postoje]. Ako [ih promišlja, on] promišlja velikog muškog [...] noetičkog Protophanesa, [slijed] njihov. Kada to vidi, [on također vidi i one koji uistinu postoje], i slijed [onih koji su] zajedno. A kada [ove vidi], vidio je [Kalyptos]. I ako [vidi] jednog od skrivenih, tada vidi Eon Barbelo. A što se [Njegova] nerođenog potomka tiče, [vidi] li tko kako on [živi **47**... čuo je zasigurno o obilju] svakoga od njih.

O nevidljivom, duhovnom Trostruko Moćnom sad poslušajte! [On postoji] kao Nevidljivi koji je svima neshvatljiv. On sve njih [u sebi] sadrži, jer, svi [oni] postoje zbog [njega]. On je savršen, on je [više] od savršenog, i on je blagoslovljen. [On je] uvijek [Jedan] i [on] postoji [u] svima njima, onaj neizrecivi kojemu se ime ne može nadjenuti, [Jedan] koji postoji kroz [sve njih] - i tko [ga] prepozna, [taj neće poželjeti] ništa što [postojaše] prije njega među onima [koji posjeduju] postojanje svoje, jer [on je] [izvor iz kojega su svi potekli]. On je prije savršenstva. On je prije svake] božanstvenosti, [i] svake blagoslovljenosti, budući da je izvor svake moći. On <je> netvarna tvar, budući da je Bog nad kojim nema božanstva, čije nadilaženje veličine i <ljepote> **48** [...] moć. Njima nije nemoguće] primiti [otkrivenje] tih stvari, ako se sjedine. Budući da [pojedinač] ne može pojmiti Sveopćega, [koji obitava] na mjestu uzvišenijem od savršenog, oni poimaju pomoću Prve [Misli] - ne (samo) Bivanje, [već] on udjeljuje Bivanje zajedno sa mogućnošću Postojanja. On sve [sebi pruža], jer, je on taj koji će postati kada [sebe] spozna. On je [Taj] koji je [uzrok] i izvor Bivanja, i nematerijalno [materijalno, i] neizbrojiv [broj i bezobličan] oblik, i nemoć i moć, i netvarna tvar, i kretanje bez kretanja, i nedjelujuće djelovanje. [Pa ipak, on je] davatelj [dobara i] božanstvenosti iz božanstva - no, kad god spoznaju, oni sudjeluju u prvoj Životnosti, i nepodijeljenu djelovanju, hipostazi Prvoga iz Onoga koji uistinu postoji. Drugo **49** je djelovanje [...] međutim, [...]. On je obdaren blagoslovljenošću i dobrotom, jer, [kada ga] se prepozna kao onoga koji nadilazi neograničenosti Nevidljivo-ga Duha [koji] u njemu [postoji], ona (neograničenost) ga njemu (Nevidljivom Duhu) okreće, kako bi spoznao što je u njemu, i kako on postoji. I on je postao buduće spasenje za svakoga, kao točka polaska za sve one koji uistinu postoje, jer kroz njega je njegovo znanje živjelo, budući da on znade što on jest. No oni ništa nisu iznjedrili osim samih

sebe, ni moći, ni položaja, ni slave, ni eona, jer oni su svi vječni. On je Životnost i Umnost, i Onaj Koji Jest. Jer, Onaj Koji Jest stalno posjeduje svoju Životnost i Umnost, a {Život posjeduje} Životnost posjeduje ne-Bivanje i Umnost. Umnost posjeduje Život i Onoga Koji Jest. I tri su jedan, iako su tri.

I kada sam čuo o tim stvarima, [Mesose], sine moj **50**, mene obuze strah, i ja se okrenuh mnoštvu [...] misao [...] daje] moć [onima koji] su sposobni spoznati te stvari otkrivenjem koje je mnogo [veće]. Iako tjelesan, i ja to bijah kadar spoznati. Od tebe sam čuo o tim stvarima, kao i o nauku koji je u njima, budući da je misao u meni prepoznala [ono što je] neizmjereno i nespoznatljivo. Strahujem, stoga, da je moj nauk možda postao neprikladan.

Potom mi se, sine moj, Mesose, ponovo obratila Ona najslavnija, Youel. Dala mi je otkrivenje i rekla, "Nitko ne može čuti [ove stvari], izuzev velikih sila, o, Alogene. Dana ti je velika moć, kojom te Otac Svekolikosti, onaj Vječni, obdario prije nego si ovdje došao, kako bi prepoznao one stvari koje je teško prepoznati, i kako bi spoznao ono što je mnoštvu nepoznato, i kako bi pobjegao (u sigurnost) Onoga koji je tvoj, koji je prvi spašen i kojemu spasenje nije potrebno. **51** [...] tebi oblik [i otkrivenje] nevidljivoga, duhovnog Trostruko Moćnog, izvan kojeg [prebiva] nepodijeljeno, netjelesno, [vječno] znanje.

"Kao i svi Eoni, i Eon Barbelo postoji, i sadrži vrste i oblike onih koji uistinu postoje, slike Kalyptos. I obdaren njihovom umnom Rječju, on nosi noetičkog muškog Protophanesa kao sliku, i djeluje u stvaranjima, bilo umješnošću, vještinom ili djelomičnim nagonom. On sadrži božanskog Autogena kao sliku, i on znade svakoga od ovih. On djeluje odvojeno i zasebno, nastavljajući ispravljati neuspjehe iz prirode. On je obdaren božanskim Trostruko-Muškim, spasenjem sviju njih, uz pomoć Nevidljivoga Duha. On je riječ iz savjeta, [on] je savršena Mladost. I ova hipostaza je **52** [...].

[... moja je duša malaksala], i ja pobjegoh, veoma uznemiren. Okrenuh se sebi, [i] ugledah svjetlost kako me [okružuje], i Boga u sebi, i postadoh božanstven.

I Ona najslavnija, Youel, ponovno me pomaza, i dade mi moć. I reče, "Budući da je tvoja poduka završena, i budući da si spoznao Dobro u sebi, poslušaj sad o Trostruko Moćnom, što ćeš čuvati u velikoj tišini

ni, kao veliko otajstvo, jer o tome se ne govori nikome, osim dostojni-
ma, onima koji su sposobni čuti; i nije prikladno neupućenome naraš-
taju pripovijedati o Svekolikom koji je uzvišeniji od savršenog. No, ti
<to> posjeduješ zbog Trostruko Moćnog, Onog koji postoji u blažen-
stvu i dobroti, Onog koji je za sve njih odgovoran.

"U njemu je iznimna veličina. Jer, to je Onaj u 53 [...] od [Prve Misli,
koja] ne napušta [one koji prebivaju] u razumijevanju, [znanju i shvaća-
nju. I] Taj se nepomično kretao u onome što upravlja, kako ne bi potonu-
o u bezgranično zbog drugog djelovanja Umnosti. I on je u sebe ušao,
i pojavio se, sveobuhvatan, Svekolik, uzvišeniji od savršenog.

"To što on prethodi znanju, nije do mene. I premda ga nije mogu-
će posve pojmiti, on (ipak) biva spoznat. Razlog tome je treća šutnja
Umnosti, i drugo nepodijeljeno djelovanje koje se pojavilo u Prvoj Mis-
li, to jest, Eonu Barbelo, zajedno sa Nedjeljivim od djeljive sličnosti,
Trostruko Moćnim, i netvarnim Postojanjem."

[Potom] se pojavila moć, pomoću djelovanja koje miruje, i koje je ti-
ho, iako izgovara ovakav zvuk: zza zza zza. No kada je ona čula moć, i
ona je bila ispunjena 54 [...] ti si [...], Solmis! [...] po Životnosti, [koja
je tvoja, i] prvom djelovanju koje potječe od božanstva: Ti si velik, Ar-
medone! Ti si savršen, Epifane!

"I u skladu s tvojim djelovanjem, druga moć i Umnost koja potje-
če iz blagoslovljenosti: Autoer, Beritheus, Erigenaor, Orimenios, Ara-
men, Alphleges, Elelioupheus, Lalameus, Yetheus, Noetheus! Ti si ve-
lik! Tko [tebe] poznaje, poznaje Svekolikog! Ti si Jedan, ti si Jedan,
Onaj koji je dobar, Aphredone! Ti si Eon Eona, Onaj koji vječno jest!"

I stade slaviti Svekolikoga, govoreći: "Lalameus, Noetheus, Senaon,
Asin[eus, ...]riphanios, Mellephaneus, Elemaoni, Smoun, Optaon, Onaj
Koji Jest! Ti si Onaj Koji Jest, Eon Eona, Nerođeni, koji si uzvišeniji
od nerođenih, Yatomenos, ti sam za kojeg su začeti svi nerođeni, Onaj
Neizreciv! 55 [...] znanje."

[I kada sam] to čuo, [vidjeh slave savršenih] stvorenja [i] onih sve-
savršenih, koji zajedno [postoje], i [one svesavršene koji] bijahu prije
savršenih.

[I opet mi] Ona koja je najslavnija, Youel, reče, "O, Alogene, u [ne-
spoznatljivom znanju] ti znaš da [Trostruko Moćni] postojашe prije [sla-
va.] One ne postoje [među onima koji postoje]. One ne postoje [za-

jedno] s onima koji postoje, [niti (s) onima koji] uistinu postoje, [nego sve one] postoje kao [božanstvenost], i blagoslov, i postojanje, [i kao] netvarnost i nebivajuće [postojanje]."

[I ja je tad] zamolih za [otkrivenje]. A naj[slavnija] Youel mi reče, "[O, Alogene], naravno, [Trostruko] Muški je iznad stvari, pa ipak, [da je netvaran 56...] oni koji postoje [zajedno] s naraštajem onih koji [uistinu] postoje. [Samorođeni postoje] s [Trostruko Muškim].

"[Tražiš li uz savršeno] traženje, tada ćeš spoznati [da je Dobro] u tebi; tada ćeš spoznati i [samoga sebe], (kao) onoga koji [potječe od] Boga [koji uistinu prapostojaje]. [Jer], nakon [stotinu] godina [doći] će ti otkrivenje Njega, putem [Salamexa] i Semena i [...] Svjetlosti [Eona] Barbelo. Isprva nećeš znati više od onoga [što priliči] da spoznaš, kako tvoja vrsta ne bi [ispaštala]. I ako tad [primiš] ideju [o Njemu], bit ćeš ispunjen riječju u potpunosti. Tada [ćeš postati božanstven] i [savršen. Ti ih primaš] [...] 57 traženje [...] Postojanje [...] ako išta [spoznaje], [spoznaje ga] upravo onaj koji je spoznat. I tko shvati i spozna, postaje veći od onoga koji je shvaćen i spoznat. No, siđe li u svoju prirodu, on je tad manji, jer netjelesne prirode nisu povezane ni sa kakvom veličinom; imajući tu moć, one su svugdje i nigdje, budući da su veće od svake veličine, i manje od svake sićušnosti."

I kada je Ona koja je najslavnija, Youel, ovo izrekla, odvojila se od mene, i napustila me. No, ja nisam očajavao zbog riječi koje sam čuo. Bio sam pripremljen, i stotinu sam godina promišljao. Neizrecivo sam se radovao, budući bijah u veličanstvenoj svjetlosti i na blagoslovljenom putu, jer oni koje sam bio dostojan vidjeti, kao i oni koje sam bio dostojan čuti, oni (su) koje same velike moći 58 [...] [Boga].

Kada je isteklo stotinu godina, bijah blagoslovljen vječnom nadom ispunjenom dobrim znacima. Vidio sam dobrog božanskog Autogena; i Spasitelja, koji je mladoliko, savršeno Trostruko Muško Dijete; i njegovu dobrotu, noetičkog savršenog Protophanesa-Harmedona; i blagoslovljenu Kaliptos; i prvotno porijeklo blagoslova, Eon Barbelo ispunjen božanstvenošću; i prvobitno porijeklo onoga koji je bez porijekla, duhovnog, nevidljivog Trostruko Moćnog, i Svekolikog koji je uzvišeniji od savršenog.

I kada bijah konačno uznijet vječnom Svjetlošću iz ruha koje sam nosio, i kada sam bio uznesen na sveto mjesto čije se obličje ne mo-

že svijetu razotkriti, tada sam, s velikim blagoslovom, vidio sve one o kojima sam čuo. I svima sam njima ja pjevao hvale, i **59** [stao] u svoje znanje, [oslonivši se] na znanje Svekolikih, Eona Barbelo.

I vidjeh [svete] moći, uz pomoć [Svjetlosti] kreposne muške Barbelo, koje mi [rekoše da] ću moći iskušati sve što se zbiva u svijetu: "O, Alogene, pogledaj kako tvoj blagoslov tiho postoji, blagoslov kojim spoznaješ svoje istinsko jastvo i, tražeći sebe samoga, povuci se u Životnost koju ćeš vidjeti kako se kreće. I iako je tebi nemoguće postojati, ne strahuj; poželiš li postojati, uđi u Postojanje, i vidjet ćeš ga kako stoji i počiva nalik Onome koji uistinu počiva i koji sve ove obuhvaća u tišini i nepomičnosti. I kada primiš njegovo otkrivenje pomoću prvoga otkrivenja Nepoznatoga - Onoga o kojem je, ako ga se i spozna, bolje biti neuk - i kada te na tom mjestu obuzme strah, povuci se u pozadinu zbog djelovanja. A kada na tom mjestu postaneš savršen, umiri se. U skladu s predloškom koji je u tebi, znaj **60** [da] je u tim (stvarima) sve oblikovano prema tom predlošku. Ne raspršuj se dalje, kako bi mogao postojati, i ne poželi [djelovati], kako se ne bi odvojio od nedjelovanja onog Nepoznatoga koje je u [tebi]. Ne nastoj ga [spoznati], jer je to nemoguće; no, ako ga pomoću prosvjetljene misli ipak spoznaš, budi o njemu neuk."

Slušao sam te riječi koje su oni izgovarali. U meni je bila mirnoća tišine, i čuo sam Blagoslov pomoću kojeg sam spoznao <svoje> istinsko jastvo.

I tražeći <sebe>, povukao sam se u Životnost, i stopio s njome. I stao sam, ne čvrsto, već u tišini. I vidjeh vječno, umno, nepodijeljeno kretanje koje se odnosi na sve bezoblične sile, (koje je) neograničeno ograničenjem.

I kada sam poželio čvrsto stati, povukao sam se u Postojanje koje sam pronašao kako stoji i miruje, na sliku i obličje onoga što mi bijaše povjereno otkrivenjem Nedjeljivoga i Onoga koji počiva. Bijah ispunjen otkrivenjem pomoću prvoga otkrivenja **61** Nespoznatljivoga. [Iako] sam o njemu bio neuk, [spoznao] sam ga i od njega primio moć. Trajno osnažen, spoznao sam Onoga koji u meni postoji, i Trostruko Moćnog, i otkrivenje njegove nesadržajnosti. [I] pomoću prvoga otkrivenja Prvoga (koji je) njima nespoznatljiv, Boga koji je onkraj savršenstva, vidjeh njega i Trostruko Moćnog koji u svima njima postoji. Tra-

žio sam neizmjernog i Nespoznatljivog Boga - onaj koji i spoznat ostaje posve nepoznat - Posrednika Trostruko Moćnog, koji postoji u mirovanju i tišini, koji je nespoznatljiv.

I kada bijah siguran u te stvari, moći Svjetlosti rekoše mi, "Prestani ometati nedjelovanje koje je u tebi traganjem za onime što je neshvatljivo; radije slušaj o njemu, koliko je to moguće pomoću prvoga otkrivenja i otkrivenja."

"On je nešto što postoji u smislu da postoji i da će postati, ili da djeluje ili zna, iako živi bez Uma, ili Života, ili Postojanja, ili Nepostojanja, neshvatljivo. **62** I on je nešto što je zajedno sa njegovim pravim bićem. On nije ostavljen, kao da daje nešto što je iskušano, ili pročišćeno [ili što] prima ili daje. On se ni na koji način ne umanjuje, [niti] svojom željom, niti kada daje ili prima kroz drugoga. [On] nema vlastitih želja, niti želja drugoga; to na njega ne utječe. On ništa ne daje od sebe, kako se ne bi umanjio u drugom pogledu; iz toga mu razloga nisu potrebni ni Um ni Život, niti bilo što drugo. On je iznad Svekolikih u svojoj samoći i nespoznatljivosti, to jest, nebivajućem postojanju, budući daje obdaren tišinom i spokojem, kako ga ne bi umanjili oni koji nisu umanjeni.

"On nije niti božanstvenost, niti blagoslov, niti savršenstvo, nego je (ta trijada) nespoznatljiv njegov entitet, ne onaj koji je njegov vlastiti; on je onaj drugi, veći od blagoslova, i božanstvenosti, i savršenstva. Jer, on nije savršen, nego nešto drugo **63** što je od toga mnogo veće. On nije neograničen, niti ga drugi ograničava. On je nešto [mnogo veće]. On nije tjelesan. On nije bestjelesan. On nije velik. [On nije] malen. On nije broj. On nije [stvorenje]. On nije nešto što postoji, nešto što čovjek može spoznati, već je on nešto drugo od sebe samoga, mnogo veće, i nespoznatljivo.

"On je prvotno otkrivenje i znanje o sebi, budući da samo on sebe poznaje. Kako nije jedan od onih koji postoje, nego nešto drugo, on je veći od najvećih, čak i u usporedbi s onim što je njegovo i s onim što nije njegovo. On ne sudjeluje u dobima niti u vremenu. On ništa ni od koga ne prima. On se ne može umanjiti, niti ne-umanjiti, i on sam ništa ne umanjuje. Samoga sebe on spoznaje, kao nešto toliko nespoznatljivo da nadilazi najveće među nespoznatljivima.

"On je obdaren blaženošću, savršenstvom i tišinom - ne <blaženošću>, niti savršenstvom - i spokojem. (Ova su svojstva) tog entiteta nje-

ga koji postoji, koji se ne može **64** [spoznati], koji počiva. To su entite-
ti njega, svima njima nespoznatljivoga.

"Njegova ljepota daleko nadilazi ljepotu [onih] dobrih, te im je, stoga, on posve nepoznat. I kroz sve njih, on je u svima njima, i ne samo kao svoje nespoznatljivo znanje. On je sjedinjen s neznanjem koje ga vidi. Bilo da <netko vidi> u kojem je pogledu on nespoznatljiv, ili da ga vidi onakvim kakav jest u svakom pogledu, ili da kaže da je poput znanja, taj je zgriješio protiv njega, i takvom će biti suđeno, budući da nije spoznao Boga. Neće mu suditi Onaj kojega se ništa ne tiče, i koji nema želja, nego će taj (suditi) sebi samome, budući da nije pronašao porijeklo koje uistinu postoji. On je bio slijep, odvojen od oka otkrivenja koje počiva, (onoga) koje je pokrenuto, (onoga) od Trostruke Moći Prve Misli Nevidljivoga Duha. Taj, dakle, postoji iz **65** [...] nešto [...] je čvrsto postavljeno na ...], ljepota i [prva pojava] mirnoće, i tišine, i spokoja, i neizrecive veličine. Kada se on pojavio, njemu nije bilo potrebno vrijeme, niti <je uzeo svoj dio> vječnosti. Jer, on je sam neizmjerano neizmjeran. On se ne pokreće kako bi mirovao. On nije postojanje da bi čutio žudnje. U pogledu prostora, on je tjelesan, no sam po sebi on je bes-tjelesan. On posjeduje nebivajuće postojanje. On postoji za sve njih u sebi, bez ikakvih želja. No, on je još viši vrh veličajnosti. On je uzvišeni-ji od svoje mirnoće, jer **66** [...] on] je njih vidio, i [dao im moć], iako oni uopće ne pomišljaju na Njega, niti onaj koji od njega prima prima moć. Ništa njega ne pokreće u skladu s Jednoćom koja miruje. Jer, on je nespoznatljiv; on je neograničeno mjesto bez zraka. Budući da je neograničen, nemoćan i nepostojeći, on ne daje Bivanje, nego sve njih sadrži u sebi, mirujući, izvan onoga koji stalno postoji, budući da se pojavio Vječni Život, Nevidljiv i Trostruko Moćni Duh, koji je u svima njima koji postoje. On sve njih okružuje, i veći je od svijuu. Sjena **67** [...] on [bijaše ispunjen moći. I] stajao je [pred njima], dajući im moć, i sve ih je on ispunio."

O ovome svemu ti si svakako već čuo. Ne traži više, nego idi. Mi ne znamo ima li Nespoznatljivi anđele ili bogove, niti sadrži li Onaj koji počiva u sebi bilo što osim mirnoće, što on sam jest, kako se ne bi umanjio. Ne priliči dalje trošiti vrijeme u traganju. Bilo je prikladno da (sa)-znaš, i da oni razgovaraju jedan s drugime. No, primit ćete ih **68** [...] i reče mi], "Zapiši [ono što] ću ti [reći] i ono na što ću te podsjetiti, zbog

onih koji će poslije tebe biti dostojni. Ovu ćeš knjigu ostaviti na planini, i zazvat ćeš čuvara: 'Dođi, Strahotni'."

Kako je (te riječi) izrekao, on se odvojio od mene. No, ja bijah ispunjen radošću, i napisah ovu knjigu koja mi je dana u zadatak, kako bih ti, Mesose, sine moj, otkrio (stvari) koje su mi objavljene. Prvi sam ih put primio u tišini, i stajao sam, pripremajući se, u samoći. To su stvari koje su mi otkrivene, o, **69** sine moj, [Mesose ... objavi ih, o], Mesose, sine moj, kao pečat svih [knjiga] Alogenovih.

Alogen

HIPSIFRONA (XI,4)

Uvod:

JOHN D. TURNER

Hipsifrona, što znači "visoko umna" ili možda "ona uzvišene misli", četvrta je i posljednja rasprava Kodeksa XI koptske knjižnice iz Nag Hammadija. Od samoga su djela očuvana četiri veća i dva manja fragmenta donjih dijelova vanjske i unutar-nje margine dva lista papirusa, koja su, po svoj prilici, izvorno sadržavala cjelokupan tekst. Rukopis pisara istovjetan je onome iz *Alogena*, mnogo dužeg i bolje očuvanog traktata iz istog Kodeksa, premda nema drugih zamjetljivih veza između ova dva spisa. *Hipsifrona* je, za razliku od drugih tekstova iz Kodeksa XI, napisana na standardnom sahiđičkom koptskom dijalektu. Naslov iznad teksta glasi "Hipsif[rona]"; drugi dio naslova rekonstruiran je na osnovu ponavljanja unutar samoga teksta. Budući da zaključak djela više ne postoji, ostaje neizvjesno je li se naslov nalazio i ispod teksta.

Osim što je sam spis u lošem stanju, o sadržaju djela ne doznajemo mnogo niti iz njegova kriptičkog naslova. *Incipit* "Knjiga (ili svitak) [o stvarima] koje Hipsifrona vidje [otkrivene] u mjestu [njezina] djevičanstva" ne pomaže mnogo. Iako se spominje razgovor više osoba, ne čini se da je tekst dijalog. Prije bi se reklo da je posrijedi govor Hipsifrone, koja pripovijeda kako je primila određena otkrivenja tijekom svog uzlaska iz "mjesta svoga djevičanstva" u svijet. Jedini lik kojeg Hipsifrona spominje jest Phainops, "onaj blještava pogleda", koji, kako se čini, gospodari nad vrelom krvi, iz kojeg dahom svojim stvara vatru.

Mogli bismo nagađati, i reći da Hipsifrona predstavlja neki oblik personificirane misli visokog božanstva koja napušta svoje obitavalište u sferi transcendentalnog, gdje ne postoje razlike između spolova, i silazi dolje u zemaljski svijet, gdje upravo nastaje čovječanstvo. Ondje ona susreće Phainopsa, vjerojatno u samom trenutku stvaranja čovječanstva, kako oblikuje "[čovjeka iz obličja] krvi" u svom vatrenom vrelu krvi.

Usprkos nedovoljnoj očuvanosti teksta, ono što je sačuvano možemo svrstati u grupu gnostičkih tekstova koje označavamo setijanskima. Sto se samog imena Hipsifrona tiče, moguće je da je riječ o setijanskome liku Eleletha, nazvanog Phronesis u *Hipostazi Arhonata* (93,8-97,21), jednome od četvorice iluminatora iz setijanske predaje, čije ime možda vuče korijen iz aramejske riječi 'illith', "visoki". Moguće je da je ta riječ, pri prijenosu u grčki, postala *hipsifrona*.

Vrelo krvi moglo bi se odnositi na nebeskoga Adamasa, ili na nebeski arhetip Adama, opisanog u *O podrijetlu svijeta* (108,2-31) kao "onaj prosvijetljeni krvavi" (igra riječi na hebrejskom, 'adam, "čovjek", dam, "krv"). U tom slučaju, Hipsifrona bi bila Illuminator Eleleth, koji je u nekim setijanskim tekstovima opisan kao dom Sofije i ne-

kih "pokajničkih duša", dok se u drugima (*Trimofna Protenoja, Evandelje po Egipćanima*) smatra odgovornim za ono što se obično pripisuje Sofiji: za čin stvaranja demijurga Yaldabaotha. Eleleth/Hipsifrona bi isto tako bila odgovorna i za nastanak Adamasa, slike Boga po kojoj je stvoren zemaljski Adam. Hipsifrona je, u svakom slučaju, lik sličan liku Sofije koja je sišla i bila obnovljena. Phainops, "onaj sjajnoga lica", moglo bi u tom slučaju biti ime ili prosvjetljenoga arhetipskog Adamasa, ili, budući da je jasno naznačena razlika između njega i "vrela krvi", ime vatrenog anđela Sabbaotha, brata zlog demijurga kojeg je iz svoga daha stvorila Zoe, kći Pistis Sofije, u nastojanju da zatoči demijurga (*Hipostaza Arhonata*, 95,5-96,4). Iako se, dakle, u samome djelu za navedene likove ne rabe tradicionalna setijanska imena, moguće je da je *Hipsifrona* u vrlo bliskoj vezi sa drugim setijanskim tekstovima.

HIPSIFRONA

XI 69, 21-72, 33

Hipsifrona

Knjiga [o stvarima] koje Hipsifrona vidje [otkrivene] u mjestu [svoga] djevičanstva. [Ona sluša] braću svoju [...] Phainops i [...] i oni govore [jedan s drugime] u [otajstvu].

Ja [bijah prva po] položaju [...] **70** nastah [u mjestu] svoga [djevičanstva] i spustih se dolje u [svijet]. Oni koji prebivaju u [mjestu] moga [djevičanstva] rekoše mi tad [o] njima.

I kad sidoh [u svijet], oni mi rekoše, ["Evo], Hipsifrona [se povukla] izvan [mjesta svoga] djevičanstva." I onaj [koji] je čuo, Phainops, [koji diše] u [njezino vrelo] krvi, rasprostre se za nju.

[I] reče, ["Ja sam Phainops..."] **71** griješi [...] žudnja [...broj] samo [ljudskih] ostataka, ili kako bih vidio [čovjeka, obličje od krvi, ili...] od [...vatre] i [... u] rukama njegovim.

A [ja, ja mu rekoh], ["Phainops] nije za me [došao]; on [nije] zastranio. [...] vidi] čovjeka [...] njega [...] **72**. Jer, [...] što reče [...] Phainops ovo [...].

I kada ga ugledah, on mi [reče], "Hipsifrono, [zbog čega prebivaš] izvan mene? [Slijedi me] i ja ću ti reći [o njima]." I ja ga stadoh slijediti, budući da bijah u [velikome] strahu. I on mi [ispripovijeda] o vrelu [krvi] koje [biva otkriveno] iz vatre [...] on reče [...].

IZREKE SEKSTOVE (XII,1)

Uvod:

FREDERIK WISSE

Prije otkrića fragmentarne koptske verzije u Kodeksu XII knjižnice Nag Hammadi, *Izreke Sekstove* bile su poznate iz latinskog, sirijskog, armenskog i gruzijskog prijevoda, kao i iz dva rukopisa na izvornom grčkom jeziku. Izuzmemo li nekoliko patrističkih citata, ova je koptska verzija daleko najstarije svjedočanstvo ove zbirke mudrih izreka. Sam tekst čini se kao vjeran i dosljedan prijevod sa grčkog, i bliži je kritičkom tekstu Henryja Chadwicka (*The Sentences of Sextus; A Contribution to the History of Early Christian Ethics, Texts and Studies* 5, Cambridge: The University Press, 1959), nego što su to dva grčka teksta, ili druge verzije. Samim tim, njegova je vrijednost za studij teksta i sadržaj dokumenta od izuzetnoga značaja.

Od otprilike trideset i devet izvornih stranica traktata, sačuvano je tek deset. Možeće je, stoga, pretpostaviti da koptska verzija nije sadržavala više od 451 izreke koliko ih ima u Rufinovom latinskome prijevodu. Numeracija izreka slijedi Chadwickovo izdanje.

Iako je većina izreka nekršćanskoga porijekla, one su uživale veliku popularnost u kršćanskim krugovima, pa i ne čudi njihova prisutnost među tekstovima iz Nag Hammadija. Izreke dijele asketski svjetonazor sa mnogim drugim spisima iz zbirke. Štoviše, dominantan asketski ton cjelokupne zbirke Nag Hammadi upućuje na pomisao da su sastavljači i korisnici ovih knjiga možda pripadali ranijem monaškom pokretu u Egiptu. Za dodatnu raspravu o moralnom učenju Sekstovih izreka, čitatelj se upućuje na Chadwickovo izdanje.

IZREKE SEKSTOVE

XII 15, 1-16, 28; 27, 1-34,28

(157) jest [znak] neukosti.

(158/159) [Ljubi] istinu, a laž [rabi] poput otrova.

(160) [Neka] pravi trenutak prethodi riječima tvojim.

(161/162) [Govori] kada ne priliči [biti tih], no [o] stvarima koje znaš [govori] (samo) [kada] to priliči.

- (163a) [Riječ] koja u krivi čas dolazi, [odlika] je zlog uma.
- (163b) Ne [rabi] riječi [kada] priliči djelovati.
- (164a) Ne poželi [govoriti] prvi u [gomili].
- (164b) [Premda je govor] vještina, vještina je i [šutnja].
- (165a) [Bolje] je biti poražen [govoreći istinu], nego pobijediti [uz pomoć obmane].
- (165b) [Tko] pobijedi uz pomoć [obmane], [izgubio] je od istine.
- (165c) [Neistinite riječi] [odlika] su zlih ljudi.
- (165d) Do velike [nevolje mora prvo doći] da bi laž [postala nužna].
- (165e) [Kada je prisutan] netko dok govoriš [istinu], čak i ako [lažeš, ne griješiš].
- (165f) Ne obmanuj [nikoga, a naročito] onoga koji traži [savjet].
- (165g) [Ako govoriš] poslije [svih (drugih)], bolje ćeš vidjeti što je korisno.
- (166) [Vjeran] je onaj koji prednjači u svim [dobrim djelima]. **16**
- (167) Mudrost vodi [dušu] do mjesta [Boga].
- (168) [Istina nema drugog] roda [izuzev] mudrosti.
- (169) Narav [koja vjeruje ne] može [postati sklona] laganju.
- (170) Plašljiva [i ropska] narav [ne] može sudjelovati u vjeri.
- (171a) Ako [vjeruješ, ono] što dolikuje govoriti [nije vrednije od] slušanja.
- (171b) Kada [si] sa ljudima od vjere, [radije slušaj nego] govori.
- (172) Čovjek koji [ljubi] užitke [u svemu] je beskoristan.
- (173) Kada nema [(govora o) grijehu, ne govori] ni u čemu (što je) od [Boga].
- (174) Grijesi [ignorantata] sramota su za one koji su ih [poučavali].
- (175) Oni zbog kojih se [ime Božje] huli, [mrtvi su] pred Bogom.
- (176) [Mudar čovjek] slijedi Boga u dobrim djelima.
- (177) [Neka tvoj život] potvrdi [riječi tvoje pred onima koji] ih čuju.
- (178) Ono što [ne valja činiti], ni ne pomišljaj [činiti].
- (179) [Ne čini ono što ne] želiš [da ti se] i samome [dogodi].
- (180) [Što je] sramotno [činiti, također je] (nedostaju str. 17-26) 27

(307/308) [Mudar je] onaj [koji preporuča Boga] ljudima, [i Bog] više drži do mudrih ljudi nego do vlastitih [djela].

(309) [Poslije] Boga, nitko nije tako slobodan kao mudar čovjek.

(310) [Sve] što Bog posjeduje, i mudar čovjek ima.

(311/312) Mudar čovjek uživati će u [kraljevstvu] Božjem; zao čovjek ne želi predspoznaju Boga.

(313) Zla duša bježi od Boga.

(314) Sve što je loše neprijateljsko je Bogu.

(315) Umom reci da je ono što misli u tebi, čovjek.

(316) Ondje gdje ti je misao, ondje je i tvoja dobrota.

(317) Ne traži dobrotu u puti.

(318) Onaj koji [ne] čini zla duši, ne čini (to) ni čovjeku.

(319) Nakon Boga, poštuju [mudrog] čovjeka, [jer on] je sluga [Božji].

(320) [Učiniti] tijelo svoje [duše] bremenom zove se [ponos], no biti kadar [obuzdati] ga **28** [obzirno] kada [se za tim ukaže potreba, predstavlja] blaženost.

(321) [Nemoj biti] kriv [za] svoju vlastitu smrt. Ne osjećaj [gnjev spram onoga] koji te izbaci [iz] tijela i ubije.

(322) Ako netko na zao način izbaci [mudrog čovjeka] iz njegova tijela, on mu [čini] dobro, [jer] ovaj tad biva oslobođen svih uza.

(323) Strah od [smrti] čini čovjeka žalobnim zbog ignorantnosti duše.

(324) <Bilo bi bolje> da mač koji ubija čovjeka nikad ne nastane; no ako i nastane, reci umom svojim da on ne postoji.

(325/326a) Onaj koji kaže, "Ja vjerujem", čak i ako godine provede hineći, neće postići svrhu, već će pasti; kakvo ti je srce, (takav) će ti biti i život.

(326b) Pobožno srce daje blaženi život.

(327) Onaj tko zlo kuje protiv drugoga, [on je] prvi [...].

(328) [Ne dozvoli] da te nezahvalan čovjek odvraća od toga da činiš [dobro]. **29**

(329) [Nikad ne reci] umom svojim da su [stvari] koje je netko zatražio, a ti ih smjesta dao, vrednije od onoga koji ih je primio.

(330) [Veliko] ćeš dobro uživati, ako [potrebitome] dadeš od srca.

(331) Uvjeri nerazumnog brata [da ne] bude nerazuman; ako je lud, zaštititi ga.

(332/334) Gorljiv budi u nastojanju da svakoga pobijediš u razboritosti; budi samodostatan.

(333) Ne možeš zadobiti razumljenje ako najprije ne znaš da <ga> posjeduješ. Ova se izreka na sve odnosi.

(335) Udovi tijela teret su za svakoga tko ih ne koristi.

(336) Bolje je služiti drugima, nego primorati druge da ti služe.

(337) Onaj kojeg Bog neće izvući iz tijela, neka samome sebi ne nameće breme.

(338) Ne drži do onoga od čega potrebiti nemaju koristi, [niti] slušaj takve misli.

(339) Onaj koji daje [nešto bez] poštovanja, čini tešku krivdu.

(340) Ako preuzmeš [skrb nad] siročadi, bit ćeš otac mnoge djece, (i) **30** ljubljen od Boga.

(341) Onoga [kojega služiš] iz [časti], služiš za plaću.

(342) Ako si [dao] ono što ti je na čast..., nisi dao čovjeku, već za svoje vlastito zadovoljstvo

(343/344) Ne [izazivaj] bijes gomile. [Znaj] što sretnome čovjeku priliči [činiti].

(345) Bolje je umrijeti [nego] zbog neumjerenosti trbuha dopustiti da ti duša potamni.

(346) Umom (svojim) reci da [je] tijelo ruho duše; čuvaj ga, stoga, čistim, budući da je nevino.

(347) Štogod duša učini dok je u tijelu, ona ima svjedoka kada stane pred sud.

(348/349) Nečisti demoni polažu pravo na okaljanu dušu; vjernoj (i) dobroj duši zli demoni ne mogu stati na put koji je vodi do Boga.

(350) Ne daj riječ Božju svakome.

(351) One [koji su] [slavom] iskvareni ne umiruje [čuti] o Bogu.

(352/353) Nije mala [opasnost] [govoriti] istinu o Bogu; [ne govori **31** ništa o] Bogu prije nego si od [Boga] naučio.

(354/356) [Ne] govori s bezbožnikom [o] Bogu; ako si [zbog] nečistih djela okaljan, [ne] govori o Bogu.

(357) Istinska je [riječ] o Bogu riječ Božja.

(355) O riječi Božjoj govori kao da pred Bogom govoriš.

(358) Ako je um tvoj uvjereni bogo-ljubac, tad govori o Bogu kome god poželiš.

(359) Neka tvoja pobožna djela prethode svakoj riječi o Bogu.

(360) Ne poželi s gomilom govoriti o Bogu.

(361) Ne govori toliko o Bogu (koliko) o duši.

(362) Bolje je prodati dušu, nego širiti nasumice riječ o Bogu.

(363a) Možeš začeti tijelo bogoljubnog čovjeka, ali ne možeš vladati onime što to tijelo govori.

(363b) I lav vlada nad tijelom [mudrog čovjeka]; i tiranin sam vlada [nad njime].

(364) Ako ti tiranin **32** prijete, [tad pogotovo] imaj Boga na umu.

(365) [Onaj tko širi] riječ Božju [ljudima kojima] ona nije zakonita, [izdajnik] je Boga.

(366) Bolje je šutjeti o riječi Božjoj, nego olako govoriti.

(367/368) Onaj tko govori laži o Bogu, laže Bogu; čovjeka koji o [Bogu] ne može reći ništa istinito, Bog napušta.

(369) [Nemoguće] je spoznati Boga ako ga ne štuješ.

(370) Tko učini nekomu zlo, ne može štovati Boga.

(371) Ljubav čovjekova početak je njegove bogolikosti.

(372) Onaj koji se skrbi za ljude moleći se za njih - to je istina Božja.

(373/374) Na volju je Boga da spasi koga želi; s druge strane, na volju je pobožnog čovjeka da preklinje Boga da spasi sve ljude.

(375) Kada se moliš i Bog ti to usliši, reci tad umom svojim da [si **33...**].

(376a) [Čovjek koji] je vrijedan Boga, Bog je među [ljudima], i sin [je] Božji.

(376b) Oba postoje; i onaj koji je velik, i onaj koji je uz njega.

(377/378) Bolje je ništa ne posjedovati nego posjedovati mnoge stvari a ne dati potrebitima; Bogu će se takav moliti, a on mu neće dati.

(379) Ako iz sveg svojeg srca daš kruha gladnome, taj dar je malen, no u Božjim je očima tvoja dobra volja velika.

(380) Tko misli da nikoga nema u prisutnosti Boga, taj nije dostatno ponizan spram Boga.

(381) Onoga koji se umom svojim nastoji približiti Bogu koliko god mu je to moguće, taj Boga uistinu časti.

(382) Bogu ništa ne treba, no on se raduje nad onima koji daju potrebitima.

(383) Punovjerni ne govore mnogo, no djela su njihova brojna.

(384) Punovjeran čovjek željan učenja, onaj je koji radi za istinu. **34**

(385) [Ispravi...] štetu kako bi [...].

(386) [Ako] nikomu ne učiniš zla, ni od koga nećeš strahovati.

(387) Tiranin neće moći oduzeti sreću.

(388) Što valja učiniti, s voljom to učini.

(389a) Što ne valja činiti, ni na koji način ne čini.

(389b) Radije sve obećaj umjesto da kažeš, "Ja sam mudar."

(390) Kad nešto dobro radiš, umom svojim reci da [je] Bog taj koji to radi.

(391) Nije mudar nitko tko <gleda> samo u zemlju i u stol.

(392) Ne treba štovati filozofa koji je vanjsko tijelo, već onoga koji je filozof u skladu sa unutarnjim čovjekom.

(393) Čuvaj se laganja: postoji onaj koji obmanjuje, i postoji onaj koji biva obmanut.

(394/395) Spoznaj tko je Bog, i tko je taj koji misli u tebi; dobar je čovjek dobro Božje djelo.

(396) Kukavni su oni zbog kojih se [riječ] huli.

(397) Smrt [neće] uništiti (str. 35. do kraja nedostaju).

FRAGMENTI (XII,3)

Uvod:

FREDERIK WISSE

Nemoguće je sa sigurnošću ustvrditi potječu li dva fragmenta koja slijede iz istoga traktata. Budući da ne postoji naslov, i da je sačuvan samo malen njegov dio, sam traktat ostaje nam nepoznanica, no pretpostavlja se da je riječ o etičkome učenju u religijskom kontekstu. U tekstu se koristi prvo lice jednine i množine, a govornik se obraća "svome Ocu", što upućuje na Isusa. On sebe i svoje sljedbenike suprotstavlja 'drugima', stavljenima ovdje u treće lice množine, koji žive bezbožnim životima i čine zla djela. Ništa u fragmentu ne upućuje da je traktat gnostički. Ovaj je koptski tekst nedvojbeno prijevod sa grčkog.

FRAGMENTI

XII 1A, 6-29

IB, 6-29

2A, 24-29

2B, 24-29

(Fragment 1A) [...] nas kao što [priliči...] jedan drugoga, no [...] puk da primi [...] oni govore zlo [...] žive bezbožno [...] [...] zla djela čine da [...] dobra djela, i oni [...] čine to što čine [...] stranci. Postoje [...] čine to što čine [...] djela koja [...] mi] sami činimo [...] djela] onih [...] zla djela [...] koja ćemo [...] djela koja [...] koja [...] svatko [...]

(Fragment 1 B) [...]. Ja govorim [...] spozna [Boga...] dao im [...] bludnji. No [...] oni su vrijedni [...] u Bogu [...]. I oni već posjeduju [...] neznanje [...] pravednosti [...] ovi bijahu vrijedni [...]. On [...] moj Otac koji [...] njima nije otac [...] držim da [...] ovo koje [...] kažem opet [...] opraštaju [...] izgovorili [...] to [...]

(Fragment 2A) [...] filozof [...] oni nisu kadri da [...] filozof [...] svijet [...]

(Fragment 2B) [...] nju [...] njega začu [...] misli da [...]

TRIMORPNA PROTENOJA (XIII,1)

Uvod:

JOHN D. TURNER

Trimorfna Protenoja ("Trooblična [Božanska] Prva Misao") po svom je obliku barbelitska rasprava koja je prošla kako setijansku, tako i kršćansku reviziju. Nastala je po svoj prilici kad i *Ivanov apokrif* (sredina drugog stoljeća n.e.), kojemu nalikuje na nekoliko zanimljivih načina, te se odlikuje brojnim paralelama sa Četvrtim evanđeljem, naročito sa njegovim prologom.

Temelj *Trimorfne Protenoje* niz je samopotvrđujućih aretalogija u prvom licu jednine, u kojima Protenoja objašnjava svoj božanski identitet i ulogu u stvaranju i spašenju svijeta. Ovo je uključeno u uvodnu aretalogiju (35,1-32), koja identificira Protenoju kao božansku Prvu Misao, nakon čega slijede tri slične aretalogije u istome stilu, od kojih su druga i treća naslovima odvojene u zasebne pod-traktate: Prvo, Protenoja je Glas Prve Misli koja isprva silazi kao svjetlost u tamu, kako bi dala oblik svojim palim udovima (35,32-36,27; 40,29-41,1). Drugo, Protenoja je Govor Misli koja silazi kako bi dala snage svojim palim udovima, udjeljujući im duh ili dah (42,4-27; 45,2-12; 45,21-46,3). Treće, Protenoja je Riječ ili Logos Misli koja silazi u obličju sila, preuzima ljudski oblik, uvodi prosvjetljujući obred krštenja nazvan Pet Pečata, i vraća svoje udove u svjetlost (45,5-6; 47,5-22; 49,15-22; 50,9-12,18-20).

Teško je ne primijetiti veliku sličnost između ovoga teksta i duže verzije *Ivanova apokrifa* (11,1: 30,11-31,25), i to ne samo u pogledu jezika i strukture koje nalikuju Ivanovoj uvodnoj pripovijesti o silasku Logosa, već i u pogledu aretalogija u prvome licu jednine o tri silaska Protenoje, koju također nalazimo na kraju *Ivanova apokrifa*. Moguće je da ta dva djela imaju zajedničko porijeklo.

Glavna tripartitna aretalogija proširena je u šest narativnih doktrinalnih umetaka (36,27-40,29; 41,1-42,2; 42,27-15,2; 46,7-47,5; 47,22-49,15; 49,22-50,9), od kojih tri, narušavajući svojim tumačenjem u trećem licu ujednačen stil Protenojinog govora, funkcioniraju kao "otajstva" koja Protenoja, navodno, prenosi svojim sinovima svjetlosti.

Korijene ideje trostrukog silaska božanske Prve Misli u ovaj svijet, možemo naći u helenističko-židovskim mudrosnim školama, koje su zaslužne za personifikaciju lika božanske mudrosti, i razvoj mita o njezinoj ulozi u stvaranju svijeta i kasnijem prosvjetljenju čovječanstva, što nalazimo u 1 Enohu 42, Sirahu 24, Mudrosti 7-8, i kod Filona. Čini se da su dva Sofijina neuspješna silaska u 1 Enohu 42, i onaj uspješan u Sirahu 24, spojeni u ovome djelu u sveukupno tri silaska u donji svijet, od kojih dva

rezultiraju tek djelomičnim oslobođanjem, dok treći za posljedicu ima konačno buđenje i spasenje onih koji suje primili. Slično je strukturiran i Ivanov prolog, koji je, iako nije barbelitski, vjerojatno rezultat slične mudrosne misli. Tri silaska otkrivenja tumačila su se kao jedinstveni prilog barbelita, i to u pogledu prvotne božanske trijade Oca, Majke i Sina, u pogledu teorije postupnoga otkrivenja, gdje u svakom narednom ukazanju objavitelja otkrivenje dobiva na jasnoći i konačnosti (Glas, Govor i Riječ), i treće, uz vezivanje konačnog silaska sa likom Logosa, koji donosi konačno prosvjetljenje u obliku transcendentaliziranoga obreda krštenja, nazvanog Pet Pečata.

Evidentno je da je *Trimorfna Protenoja* naknadno kristijanizirana. Tri glose koje identificiraju Autogenova Sina sa Kristom u prvome dijelu (37,[31]; 38,22; 39,6-7) vjerojatno potječu iz tradicionalnog barbelitskog teogonijskog materijala kojeg susrećemo i u *Ivanovu apokrifu* i kod Ireneja, *Haer.* 1.29., oko kojega je autor izgradio prvi narativni umetak. Ove kršćanske glose nastale su možda radi izjednačavanja kršćanske oznake za Krista, monogenes, i, kako se čini, predkršćanskog označavanja trećeg člana barbelitske trijade Otac-Majka-Sin, Samorođenog (*autogenes*) Sina.

Treći dio traktata pripovijeda o tajnom silasku Protenoje kao Riječi, prerusene u likove vladara, sila i anđela, i kulminira njezinim otkrivenjem u ljudskome obliku, no, čini se, uz dodatak kasnije, tendenciozne kristološke interpretacije. U trećem dijelu na svjesno se docetički način polemizira o tradicionalnim kristološkim nazivima Krist, Ljubljeni i Sin Božji (tj. "Sin Arhigenetora"), i sugerira se da su ti neprikladni nazivi za čovjeka Isusa nastali u okrilju apostolske crkve. Drugim riječima, implicira se da je apostolski Isus ustvari Krist zlih arhonata; da je apostolski ljubljeni ustvari Ljubljeni arhonata; apostolski Sin Božji Sin neukog stvoritelja svijeta; a apostolski Sin Čovječji obično ljudsko biće među sinovima čovječjim.

Zanimljivo je da se poante većine tih reinterpetacija kristologije apostolske crkve u *Trimorfnoj Protenoji* temelje na nekim ključnim odlomcima iz Evandjelja po Ivanu. Ključ za razumijevanje povezanosti ova dva teksta po svemu sudeći leži u činjenici da je *Trimorfna Protenoja* nastajala u barem tri faze. Prije svega, tu je izvorna trijada Protenojinih aretoloških samopotvrđenja kao Glasa, Govora i Riječi, koja je vjerojatno nastala tijekom prvog stoljeća, nastavljajući se na židovsku mudrosnu tradiciju, ili možda na sličnu Protenojinu aretologiju iz *Ivanova apokrifa*; ovdje ne nalazimo ničeg konkretno gnostičkog, kršćanskog, setijanskog ili barbelitskog. Ovome su, potom, bilo od strane istoga ili različitih autora, dodani različiti pripovjedni doktrinalni odlomci, utemeljeni na tradicionalnoj barbelitskoj teogonijskoj građi kakvu nalazimo i u *Ivanovom apokrifu*, i kod Ireneja, *Haer.* 1.29. Nakon što je u ovome obliku jedno vrijeme kružila kao blagi kršćansko-barbelitski tekst, *Trimorfna Protenoja* prošla je i kroz konačnu, treću fazu nastanka, koja je uključivala pripojenje namjerno polemičke kršćanske građe (konkretno, kršćanske po uzoru na Ivana), u aretologiju trećega dijela. Treću razvojnu fazu *Trimorfne Protenoje* moglo bi se vremenski smjestiti u period kada su se vodile rasprave oko tumačenja kristologije u Četvrtome evandjelju, u kojima svjedoče novozavjetna Ivanova pisma, što će reći u prvu četvrtinu ili prvu polovicu drugoga stoljeća.

[Ja] sam [Protenoja], Misao koja [prebiva] u [Svjetlosti. Ja] sam kretanje koje obitava u [Svekolikosti, ona u kojoj] Svekolikost postoji, [prvo]rođena među onima koji su [nastali, ona koja postojaje] prije Svekolikosti. [Ona (Protenoja) zove se] trima imenima, iako sama prebiva, [budući da je savršena]. Ja sam nevidljiva u Misli o Nevidljivome. Otkrivam se u (stvarima) neizmjernim, neizrecivim. Ja sam neshvatljiva, i prebivam u neshvatljivome. U svakome se stvorenju ja krećem.

Ja sam život svoje Epinoje, koja prebiva u svakoj Moći i svakom vječnom kretanju, (u) nevidljivim Svjetlostima i u Arhontima, i Anđelima, i Demonima, i svim dušama koje prebivaju u [Tartaru], i (u) svim materijalnim dušama. Ja prebivam u onima koji su nastali. Ja se krećem u svakome, i rujem u sve njih. Ja hodam uspravno, a one koji spavaju ja [budim]. Ja sam vid onih koji u snovima obitavaju.

Ja sam ona Nevidljiva u Svekolikosti. Ja savjetujem one koji su skriveni, budući da poznajem Svekolikost koja u tome postoji. Ja sam nad svime bezbrojna. Neizmijerna sam, neizreciva, a ipak, kad [zaželim, ja] se otkrivam svojom voljom. Ja [sam glava] Svekolikosti. Ja postojim prije [Svekolikosti, i] ja jesam Svekolikost, budući da [postojim u] svakome.

Ja sam Glas [koji tiho govori]. Ja postojim [od početka, i prebivam] u Tišini [koja okružuje svakoga]. **36 I** [skriveni Glas] u [meni prebiva], [u] neshvatljivoj, neizmjernejoj [Misli, unutar] neizmjerne Tišine.

Ja [siđoh u] središte podzemnoga svijeta i zasjah [dolje u] tamu. Ja bijah ta koja je izlila [vode]. Ja sam ta koja je skrivena usred [blistavih] voda. Ja sam ta koja je postupno iznjedrila Svekolikost svojom Misli. Ja sam ta koja je ispunjena Glasom. Iz mene je nastala Gnoza. [Ja] prebivam u onima neizrecivima i nepoznatljivima. Ja sam opažaj i znanje, i ja izgovaram Glas putem misli. [Ja] sam istinski Glas. Ja vapim u svakome, i oni ga (glas) prepoznaju, budući da je sjeme u [njima]. Ja sam Misao Oca i kroz mene protječe Glas, to jest, znanje o stvarima vječnim. Ja postojim kao Misao za [Svekolikost] - spojena sa nepoznatljivom i neshvatljivom Mišlju - i ja se otkrih - da, ja - među onima koji me prepoznaju. Jer, ja sam ona koja je spojena sa svakim, pu-

tem skrivene Misli i uzvišenoga <Glasa>, Glasa, čak, iz nevidljive Misli. I on je nemjerljiv, budući da prebiva u Nemjerljivome. On je otajstvo; njega je [nemoguće sputati] zbog [Neshvatljivoga]. On je nevidljiv [svima onima koji su] vidljivi u Svekolikosti. [On je Svjetlost] koja u Svjetlosti prebiva.

Mi sami smo ti [koji] su se [odvojili od] vidljivoga [svijeta], budući da [smo spašeni] skrivenom [mudroču] **37** neizrecivog, nemjerljivog [Glasa]. I onaj koji je u nama skriven, danak svoga ploda plaća Vodi Života.

Sin koji je u svakome pogledu savršen - Riječ, to jest, koja je potekla iz tog Glasa; koji je potekao iz visina; koji u sebi skriva Ime; koji je Svjetlost - on (Sin) je otkrio vječne stvari, i sve nepoznato bi time spoznato. I on je otkrio sve što bijaše teško protumačiti, i sve tajne, a onima koji prebivaju u Tišini Prve Misli, njima je propovijedao. I sebe je on otkrio onima koji prebivaju u tami, i pokazao je sebe onima koji obitavaju u ponoru, neizrecive je tajne ispropovijedao onima koji prebivaju u skrivenim riznicama, i neponovljiv je nauk prenio onima koji postadoše Sinovi Svjetlosti.

Glas koji je potekao iz moje Misli postoji u obliku tri nepromjenjivosti: Otac, Majka, Sin. Postojeći opažajno kao Govor, on (Glas) u sebi skriva Riječ obdarenu svakom <slavom>, i ima tri muškosti, tri moći, i tri imena. Oni postoje kao Tri □□□ - koji su četverokuti - potajno, u tišini Neizrecivoga.

[On] sam taj je koji je nastao, to [jest, Krist. A] ja ga pomazah kao slava Nevidljivoga [Duha] sa [dobrotom]. [Tri] ja [sama] ustoličih [u] vječnoj [slavi] nad [Eonima u] Živoj [Vodi], to [jest, u slavi koja ga okružuje], **38** njega koji je prvi dosegao Svjetlost tih uzvišenih Eona, i u toj veličanstvenoj Svjetlosti on nepokolebljivo opstoji. I stajao [je] u svom vlastitom Svjetlu koje ga okružuje, to jest, Oko Svjetlosti koja veličajno sja na me. On je ovjekovječio Oca svih Eona, mene, Misao Oca, Protenoju, to jest, Barbelo, [savršenu] Slavu [neizmjernog] Nevidljivog koji je skriven. Ja sam Slika Nevidljivog Duha, i kroza me je Svekolikost dobila oblik, i (ja sam) Majka (kao i) Svjetlost koju ona postavi kao Djevicu, ona koja se zove Meirothea, neshvatljiva Utroba, neukrotiv i neizmjeran Glas.

I Savršeni Sin otkri sebe svojim Eonima koji potekoše iz njega, i on ih otkri, i uzveliča, i dade im prijestolja, i ostade u slavi kojom je samoga sebe uzveličao. Oni blagosloviše Savršenoga Sina, Krista, jedinog rođenog Boga. I oni ga stadoše slaviti, govoreći, "On jest! On jest! Sin Božji! Sin Božji! On to jest! Eon Eona, promatrajuć' Eone koje zač'e! Jer, ti si zač'eo voljom vlastitom! [Mi] te, stoga, slavimo: ma mo oo o eia ei on ei! [Eon] [Eona!] Eon kojeg je dao!"

[Bog koji bje zač'et] dade im tada (Eonima) moć [žvota na koju se mogu osloniti] i [on ih] ustoliči. Prvi Eon on ustoliči [nad prvim]: Ar-medon, Nousa[nios, Armozel;] drugoga on ustoliči [nad drugim eonom]: **39** Phaionios, Ainos, Oroiael; trećeg nad trećim Eonom: Mel-lephaneus, Loios, Daveithai; četvrtog nad četvrtim; Mousanios, Amethes, Eleleth. Te Eone zač'eo je Bog koji sam bje zač'et - Krist - i ovi Eoni primiše i dadoše slavu. Oni su se pojavili prvi, uzvišeni u svojoj misli, i svaki Eon dao je mirijade slava u velikim, nedohvatljivim svjetlostima, i svi su oni zajedno blagoslovili Savršenoga Sina, Boga koji bje zač'et.

Tad nastade riječ iz velikoga Svjetla Eleletha, i reče, "Ja sam Kralj! Tko pripada Kaosu, a tko podzemnome svijetu?" I u tom se trenutku pojavi njegova Svjetlost blistava, ispunjena Epinojom. Kako Sile Sila nisu pale preklinjući pred njega, smjesta nastade veliki Demon koji zavlada nad najnižim predjelima podzemnoga svijeta i Kaosa. On nema niti oblik niti savršenstvo, već naprotiv posjeduje oblik slave onih koji su zač'eti u tami. Njegovo je ime "Saklas", to jest "Samael", "Yaldabaoth", onaj koji je uzeo moć; koji ju je ugrabio od one koja je nevina (Sofije), koja je sašla, od nje od koje je on (Yaldabaoth) izvorno nastao.

Kada je Epinoja od [Svjetlosti] shvatila da je [on (Yaldabaoth)] zamolio Svjetlost (da mu da svjetla), za novi [poredak, iako Yaldabaoth bijaše ispod] Epinoje, ona reče, "Udijeli [mi novi poredak da] za me postaneš [prebivalište, kako ne bi zanavijek prebivala] u neredu." [I poredak] čitave kuće **40** slave [složi se] nad njenom riječju. I blagoslov nastade za nju, i viši ga poredak posla k njoj.

I veliki Demon stade stvarati eone nalik istinskim Eonima, stvarajući ih svojom vlastitom moći.

I otkrih tad potajno svoj Glas, i rekoh, "Stani! Uzdrži se, (ti) koji ga-ziš tvar; jer, ja, evo, silazim dolje u svijet smrtnika zbog baštine moje

koja je na tom mjestu još od vremena kada je nadvladana nevina Sofija, ona koja je sišla, kako bih osujetila ciljeve njihove koje određuje onaj kojeg je otkrila." I svi se uznemiriše, svi koji prebivaju u kući neukoga svjetla, i ponor zadržće. I Arhigenetor neznanja zavlada nad Kaosom i podzemnim svijetom, i stvori čovjeka na moju sliku. No, on niti je znao da će taj za njega postati smrtna osuda, niti je prepoznao moć u njemu.

I ja se spustih, i siđoh dolje u Kaos. I bijah [sa] svojima koji su ondje. [Ja sam skrivena] u njima, i dajem im moć i oblik. I [od prvog dana] do dana [kada ću udijeliti silnu moć] onima koji [su moji, otkrit ću se] onima koji su [čuli moja otajstva], **41** to jest, [Sinovima] Svjetlosti.

Ja sam njihov Otac, i ja ću vam otkriti otajstvo koje ni jedna usta otkriti ne mogu, otajstvo neizrecivo: Sve sam uze sa vas skinula, i lance Demona podzemnog svijeta razbila, lance koje mi udove stežu, sputavajući ih. I srušila sam visoke zidove tame, i čuvane dveri ovih koji milosti nemaju ja sam razbila, i rešetke na njima svinula. I tko je zla Sila, i onaj koji po vama udara, i onaj koji vas zaustavlja, i Tiranin, i Protivnik, i onaj koji je Kralj, i koji je Neprijatelj, sve sam to objasnila onima koji su moji, koji su Sinovi svjetla, kako bi sve njih osujetili i bili spašeni iz svih tih uza, i kako bi unišili u mjesto iz kojega potekoše.

Ja bijah prva koja je sišla zbog baštine moje koja ostaje, to jest, Duha koji (sada) prebiva u duši, (no) koji potiče iz Vode Života i iz uranja otajstava, i ja progovorih, zajedno sa Arhontima i Vladarima. Jer, spustila sam se bila ispod njihovih jezika, i ispriopovijedala svoja otajstva svojim vlastitima - skriveno otajstvo - i uze i vječan zaborav bijahu dokinuti. I plod sam u njima zasijala, to jest, Misao o nepromjenjivosti Eonu, i kući mojoj, i o njihovu [Ocu]. I spustih se [među one koji su moji] od početka, i [dođoh do njih i prekinuh] konope koji [su ih porobljavali. I] svi oni zasjaše tad u meni, i **42** ja pripremih [predložak] za ta neizreciva Svjetla koja su u meni. Amen.

Besjeda Protenojina: [Jedan]

Ja sam Glas koji se pojavio iz moje Misli, jer ja sam "Ona koja je sizigetična", budući da je moje ime "Misao Nevidljivoga". Budući da se zovem "nepromjenjiv Govor", ja se zovem "Onaj koji je sizigetičan".

Ja sam jedina, budući da sam neoskvrnuta. Ja sam Majka Glasa i govorim na mnoge načine, upotpunjujući Svekolikost. U meni znanje pre-

biva, znanje o <stvarima> vječnim. Ja sam ta [koja] govori u svakome stvorenju, i Svekolikost mene zna. Ja bijah ta koja je uznijela Govor Glasa do ušiju onih koji su me spoznali, to jest, do Sinova Svjetlosti.

Došla sam sad po drugi put u prilici žene i s njima sam govorila. I pripovijedat ću im o dolasku kraja Eona, i poučit ću ih o početku Eona koji dolazi, onoga koji se ne mijenja, onoga u kojem će se pojavnost naša izmijeniti. Bit ćemo pročišćeni u tim Eonima iz kojih sam sebe otkrila u Misli obličja svoje muškosti. Među one sam konačno došla koji su vrijedni u Misli mojeg nepromjenjivog Eona.

Otkrit ću vam otajstvo ovoga Eona, i reći vam o silama koje su u njemu. Rođenje zove: [sat] rađa sat, [dan rađa dan]. Mjeseci učiniše [mjesec] znanim. [Vrijeme] je naslijedilo vrijeme. Ovaj je Eon **43** na [taj] način dovršen, i bio je procijenjen, i (bio) je kratak, jer on bje prst koji je oslobodio prst, i zglob koji je od zgloba odvojen. I kada su veliki Vladari saznali da je nastupilo vrijeme ispunjenja - dok su se porođajne muke (vremena) bližile, bližio se i trenutak uništenja - svi elementi zadržtaše, zaljuljaše se temelji podzemnoga svijeta i svodovi Kaosa, velika vatra planu među njima, i uzdrhti zemlja i kamen, poput trske na vjetru. I predjeli Sudbine i svi oni koji ih nastanjuju uznemiriše se od silne grmljavine. I prijestolja Sila uznemiriše se zbog prevrata, i Kralj njihov bi prestravljen. I oni koji idu za Sudbinom platiše za svoj pristup putu, i rekoše Silama, "Kakav je ovo nemir, i ovaj potres koji nas je snašao iz Glasa <koji pripada> uzvišenome Govoru? Dom se naš zatresao, i čitav je naš put uzlaska uništen, i put kojim idemo i koji nas vodi gore, do Arhigenetora našega rođenja, prestao je za nas postojati." I Sile odsloviše, rekavši, "I naš je to gubitak, a ne znamo tko je za njega odgovoran. No, ustanimo sad, i pođimo k Arhigenetoru, da njega to upitamo." I sve se Sile skupiše i pođoše gore k Arhigenetoru. [I rekoše] mu, "Zbog čega se sada ne razmećeš kako si [se ranije razmetao]? Nisi li [nam reka], 'Ja sam Bog [i ja sam] vaš Otac **44**, ja sam taj koji vas [zače], i nema drugoga doli mene'? A, evo, Glas se pojavio koji pripada nevidljivoj Govoru [Eona], za kojega mi ne znamo. I nismo prepoznali kome pripada, jer Glas taj koji smo čuli nama bje stran, i nismo ga prepoznali; nismo znali otkuda dolazi. A on je došao, i strah nam u srca posijao, i oslabio udove u rukama našim. I zbog toga mi plaćemo, i goroko sad jadikujemo! A što se budućnosti naše tiče, pobjegnimo prije ne-

go što smo silom zatočeni i povučeni dolje u njedra podzemnog svijeta. Jer, već se približilo slabljenje naših uza, i vremena je sve manje, i dani su sve kraći, i vrijeme je naše došlo kraju, i plač našega uništenja približio nam se kako bi bili odvedeni do mjesta koje prepoznajemo. Stablo naše, koje smo uzgojili, nosi plod neznanja; lišće njegovo smrt je koja u njima prebiva, i tama prebiva u sjenama njegovih grana. U lažnosti i požudi mi smo ga obrali, ovo (stablo) kroz koje je neuki Kaos postao naše prebivalište. Jer, evo, čak i on, Arhigenetor našega rođenja, s kojim se hvastamo, čak ni on nije znao ovaj Govor."

Poslušajte me sad, o Sinovi Svjetlosti, poslušajte Govor Majke vaše milosti, jer postadoste vrijedni otajstva skrivenog od (početaka) Eona, kako biste ga [mogli primiti]. Jer, svršetak se ovoga Eona [i] zlog života [približava i sviće **45**] početak [Eona koji dolazi], koji [se nikada neće mijenjati].

Ja sam androgina. [Ja sam Majka (i) Otac, budući da sama sa sobom [općim]. [Općila] sam sa sobom i [sa onima koji] me [ljube], [i] samo zbog mene postoji Svekolikost u [svoj snazi]. Ja sam Utroba [koja daje oblik] Svekolikosti, rađajući Svjetlost koja [sja] u svoj divoti. Ja sam Eon koji [dolazi. Ja sam] ispunjenje Svekolikosti, to jest, Me[iroth]ea, slava Majke. Ja šaljem [uobličeni] Govor u uši onih koji me znaju.

I ja vas pozivam u uzvišeno, savršeno Svjetlo. I kada uđete u to (Svjetlo), slavit će vas oni [koji] slavom uznose, i oni koji su na prijestolju vas će na prijestolja posjesti. Primit ćete ruha od onih koji ruha pružaju, i Krstitelji će vas krstiti, i postat ćete veličanstveno veličajni, kakvi ste i isprva bili, dok bijaste u <Svjetlosti>.

U svakome se ja skrivam, i otkrivam [se] u njima, i svaki um koji me traži za mnom je žudio, jer, ja sam ta koja je dala oblik Svekolikosti kada ona oblika nije imala. I ja sam oblike njihove izmijenila u (druge) oblike, sve dok Svekolikost nije dobila svoj oblik. Iz mene po-teče Glas, i ja sam ta koja je dah udahnula u one koji su moji. I poslala sam u njih vječni sveti Duh, i uzašla sam, i unišla u Svjetlost svoju. [Uzađoh] tad do svoje grane, i smjestih se [ondje među] Sinove [svete] Svjetlosti. I [povukoh] se u njihovo prebivalište **46** koje [...] posta [veličajno ... Amen].

Ja sam [Riječ] koja prebiva [u] neizrecivom [Glasu]. Ja prebivam u neoskvrnutoj [Svjetlosti], i Misao [se otkrila] opažajno kroz [uzvišeni] Govor Majke, iako je muški potomak taj [koji je], nalik temelju, [moj potporanj]. I on (Govor) postoji od početka u temeljima Svekolikosti.

No, u Tišini skrivena postoji Svjetlost, i ona je prva potekla. Dok ona (Majka) sama postoji u Tišini, ja sama sam Riječ, neizreciva, neokaljana, neizmijerna, nepojmljiva. Ona (Riječ) skriveno je Svjetlo koje nosi Plod Života, izljevajući Živu Vodu iz nevidljivog, neonečišćenog, neizmjernog Vrela, to jest, neponovljiva Glasa Majčine slave, slave sina Božjeg; mušku Djevicu zbog skrivenoga Uma, to jest, Tišinu skrivenu od Svekolikosti, neponovljivo, neizmijerno Svjetlo, izvor Svekolikosti, Korijen čitavoga Eona. Temelj koji silnoj Slavi pripada taj je koji podupire svaki pokret Eona. To je Temelj svakoga temelja. To je Dah Sila. To je Oko Triju Postojanosti, koje postoje kao Glas zbog Misli. I to je Riječ zbog Govora; ona bje poslana kako bi prosvjetlila one koji prebivaju u [tami].

Evo, [otkrit ću] vam sad [svoja otajstva], budući da ste vi moja su- [braća, i vi ćete] spoznati sve njih [...]. 47 [Svima sam njima ispriповijedala otajstva svoja] koja postoje u [nepojmljivim], neizrecivim [Eonima]. Poučila sam ih [otajstvima] putem [Glasa koji postoji] u savršenoj Umnosti, [i] ja postah temeljem Svekolikosti, i [dadoh im snage].

Drugi sam put ja došla u [Govoru] svoga Glasa. I dala sam oblik onima koji oblik [uzeše], sve do svoga kraja.

Treći put otkrih sebe [u] šatorima njihovim kao Riječ, i otkrih im se u njihovu obličju. I svačiju sam halju odjenula, i u njima se skrivala, i [oni] nisu spoznali njega koji me osnažuje. Jer, ja prebivam u svim Vldarima i Silama i u Anđelima, i u svakom pokretu [koji] postoji u svoj stvari. I u njima sam se skrivala sve dok se [braći] svojoj nisam otkrila. I nijedna me od njih (Sila) nije znala, [iako] sam ja ta koja u njima djeluje. I, budući da su ignoranti, one [mišljahu] da su one same stvorile Svekolikost, ne znajući [svoj] korijen, mjesto iz kojega su izrasle.

[Ja] sam Svjetlost koja prosvjetljava Svekolikost. Ja sam Svjetlost koja se raduje [u svojoj] braći, jer ja sam u ovaj svijet smrtnika sišla zbog Duha koji postoji [u] onome što je [sišlo] (i) koji je potekao [iz]

nevine Sofije. [Ja siđoh] i oslobodih [...] i [pođoh] do **48** [...] kojeg je [ranije imao, i ja mu dadoh] Vode [Života, koja skida] sa njeg Kaos [koji je u] najtamnijoj [tami] čitavoga [ponora], to jest, misao o [tjelesnom] i psihičkom. Sve to ja sam prigrlila. Sve to svukoh sa njega i odjenuh ga u sjajnu Svjetlost, to jest, u znanje o Misli Očinstva.

I odvedoh ga potom onima koji daju ruho - Yammonu, Elaso, Amenai - i oni ga [prekriše] ruhom koje je ruho iz Svjetlosti; i odvedoh ga potom Krstiteljima, i oni ga krstiše - Micheus, Michar, Mn[e]sinous - i uroniše ga u izvor [Vode] Života. I odvedoh ga potom onima koji na prijestolju sjede - Barielu, Nouthanu, Sabenaju - i oni ga posjedoše na prijestolje slave. I odvedoh ga do onih koji slave - Ari om, Elien, Phariel - i oni ga obdariše slavom Očinstva. I oni koji grabe zgrabiše - Kamaliela. [...]anen, Samblo, sluge velikih, svetih Prosvjetitelja- i oni ga uzdigoše do svjetlosnoga [mjestu] njegova Očinstva. I on [primi] Pet Pečata iz [Svjetlosti] Majke, Protenoje, i bi mu [dozvoljeno] da sudjeluje u [otajstvu] znanja, i [on postade Svjetlost] u Svjetlosti.

I [... **49** ja] u njima prebivah [u liku svakoga] od njih. I [Arhonti] su mislili [da sam ja] njihov Krist. Doista, ja [u] svakome [prebivam]. I u onima u kojima [sam se otkrila] kao Svjetlost, [ja izbjegoh] Arhontima. Ja sam njihov ljubljeni, [jer] na tom mjestu ja preodjenuh sebe u Sina Arhigenetora, i bijah kao on sve do ispunjenja njegova ukaza, što jest neukost Kaosa. I među Anđelima ja otkrih sebe u njihovu obličju, i među Silama ja bijah jedna od njih, no među Sinovima Čovječjim ja bijah Sin Čovječji, iako sam Otac sviju.

I sakrivala sam se među njima sve dok se nisam otkrila među udovima svojim, koji su moji, i poučila ih o neizrecivim odredbama, i (o) braći. No, one su neizrecive svim Vladarima, i svakoj vladajućoj Sili, osim Sinovima Svjetlosti, to jest, odredbe Očeve. To su slave koje su uzvišene nad svim slavama, to jest, [Pet] Pečata upotpunjenih Umnošću. Onaj koji posjeduje Pet Pečata ovih imena, svukao je sa sebe ruho neukosti i odjenuo sjajnu Svjetlost. I ništa se neće ukazati onomu koji pripada Silama Arhonata. Među takvima tama će se rastočiti i [neukost] će umrijeti. I misao stvorenja koje [je raspršeno] predstaviti će jednu jedinu pojavu, i [tamni Kaos] će se rastopiti i **50** [...] i [...] neshvatljivi [...] unutar [...] dok se ne otkrijem su[braći svojoj] u svome [vječnome kraljev-

stvu]. I ja sam im objavila neizrecivih [Pet Pečata kako bih mogla] u njima prebivati, i kako bi oni prebivali u meni.

A ja, ja se ogrnuh Isusom. I uznijeh ga sa kletoga drveta, i ustoličih ga u prebivalištima njegova Oca. I oni koji nadgledaju njihova prebivališta nisu me prepoznali. Jer ja, ja sam nezadrživa, zajedno sa Sjemenom svojim, a Sjeme moje, koje je moje, ja ću [postaviti] u Svetu Svjetlost u nedokučivoj Tišini. Amen.

Rasprava o Ukazanju: Tri
Trimorfna Protenoja, u tri dijela
Sveti Spis koji Otac napisa
u savršenome Znanju

EVANĐELJE PO MARIJI (BG 8502,1)

Uvod:

KAREN L. KING

Uredio:

DOUGLAS M. PARROTT

Postojeći tekst *Evandjelja po Mariji* može se lako podijeliti u dva dijela. Prvi dio (7,1—9,24) iznosi dijalog između (uskrslog) Spasitelja i učenika, pri čemu On odgovara na njihova pitanja o tvari i grijehu. Oslanjajući se na egzegezu Poslanice Rimljanima 7, kao što pokazuje Anne Pasquier, Spasitelj ustvrđuje da grijeh nije moralna, već kozmološka kategorija; on nastaje zbog neprikladnog miješanja materijalnog i duhovnog. Na koncu svega, sve će biti vraćeno svom pravome korijenu. Završavajući izlaganje, Spasitelj ih pozdravlja, i upozorava da se čuvaju onih koji bi ih mogli zavesti na krivi put, dajući im u zadatak da idu i propovijedaju evanđelje o kraljevstvu. Po njegovu odlasku, međutim, učenike u njihovoj žalosti izjedaju dvojbe i nemir. Marija Magdalena ih tješi i okreće njihova srca prema Bogu, potičući ih da razmisle o Spasiteljevim riječima.

Drugi dio teksta (10,1-23; 15,1-19,2) sadrži Marijin opis posebnog otkrivenja koje joj je dao Spasitelj. Na Petrov zahtjev, ona učenicima pripovijeda o stvarima koje su im bile skrivene. Temelj njezina znanja njezino je viđenje Gospodina i razgovor koji je s njime nasamo vodila. Na ovom mjestu, na žalost, nedostaju četiri stranice teksta, te nam je poznat samo početak i kraj Marijina otkrivenja.

Samo otkrivenje izloženo je u obliku dijaloga. Prvo pitanje koje Marija upućuje Spasitelju jest na koji se način doživljava viđenje. Spasitelj odgovara da duša gleda umom koji se nalazi između duše i duha. Ovdje se tekst prekida, i na mjestu gdje se nastavlja (15,1), Marija pripovijeda o Spasiteljevu otkrivenju vezanom uz uzdizanje duše iznad četiri moći, pri čemu su one najvjerojatnije suštinski izrazi za četiri materijalna elementa. Prosvijetljena duša, oslobođena svojih spona, uzdiže se iznad četiri moći, nadvladava ih svojom gnozom, i postiže vječan, tih počinak.

Nakon što Marija dovršava prepričavanje svog viđenja, Andrija i Petar suprotstavljaju joj se po dva pitanja. Kao prvo, kaže Andrija, taj je nauk stran. Kao drugo, propituje Petar, bi li Spasitelj te stvari doista otkrio ženi, zatajivši ih svojim muškim učenicima. Levi opominje Petra neka se prema ženi ne odnosi kao prema neprijatelju, te priznaje da ju je Spasitelj ljubio više od ostalih učenika. On poručuje učenicima da bi se zbog takvih riječi trebali stidjeti, i da bi im valjalo umjesto toga, prema Spasiteljevim naputcima, krenuti u svijet i propovijedati. Učenici smjesta odlaze na svoj put propovijedanja, i tekst time završava.

Marijin sukob s Petrom, motiv koji nalazimo i u *Evandjelju po Tomi*, *Pistis Sofiji* te *Evandjelju po Egipćanima*, odraz je tenzija koje su bile prisutne u kršćanstvu drugoga stoljeća. Petar i Andrija predstavljaju ortodoksna stajališta svojim poricanjem značaja ezoteričnog otkrivenja, i odbacivanjem vjerodostojnosti žene kao učitelja. *Evandjelje po Mariji* energično se suprotstavlja tim stajalištima u svom opisu Marije Magdalene. Ona je Spasiteljva ljubljena, posjednica znanja i nauka koji je nadmoćan onomu javne apostolske predaje. Njezina je nadmoćnost utemeljena na viđenju i osobnom otkrivenju, kao i u njezinoj sposobnosti da u učenike rastrgane dvojbom ulije snage i okrene ih Gospodinu.

Tekst pripada žanru gnostičkog dijaloga, no, bio je također klasificiran i kao otkrivenje, i to zbog nekoliko značajki koje nalazimo i u drugim tekstovima tog žanra: zbog dijaloga otkrivenja, viđenja, skraćene kozmogonije, opisa svjetova onkraj ovoja i uzlaska duše (iako nebesko putovanje kao takvo izostaje), posljednjih naputaka, te kratkog narativnog zaključka. Poteškoće u određivanju žanra djelomice proizlaze iz činjenice da je tekst prošao sekundarnu redakciju. Znanstvenici se uglavnom slažu da su dva gore opisana dijela teksta izvorno bile odvojene i zasebne (usmene ili pismene) pripovijesti, koje su umjetno spojene u postojeću cjelinu. Uloga Marije na kraju prvoga dijela i neslaganje između učenika predstavljaju narativnu vezu.

Evandjelje po Mariji izvorno je napisano na grčkom jeziku, tijekom drugog stoljeća. Nažalost, dva postojeća primjerka *Evandjelja po Mariji* veoma su fragmentarna. Stariji tekst sastoji se od samo jednog, loše očuvanog lista koji je ispisan na grčkom jeziku, i koji potječe s početka trećeg stoljeća (P. Rylands III 463 [22:16,1-19,4]). Duži je tekst sadržan u koptskom kodeksu iz petog stoljeća (P. Berolinensis 8502,7), iako je i on prilično fragmentaran. Od ukupno osamnaest stranica, sačuvano je samo osam (7-10 i 15-19). Premda se tekst grčkoga fragmenta znatno razlikuje od koptske verzije, on se ipak podudara s koptskim stranicama 17-21 i 18-19, zbog čega se ne može smatrati novim materijalom.

EVANĐELJE PO MARIJI

(BG 7, 1-19,5)

[...] (str. 1-6 nedostaju) hoće li tvar biti [uništena] ili ne?" Spasitelj reče: "Sve prirode, svi oblici, sva stvorenja postoje jedni u drugima i jedni s drugima, i sve će se ponovno vratiti svome korijenu. Jer, priroda stvari vraća se (korijenu) svoje vlastite prirode. Tko ima uši da čuje, neka čuje."

Petar ga upita: "Budući da si nam sve objasnio, reci nam još i ovo: Što je grijeh svijeta?" Spasitelj reče: "Nema grijeha, nego vi griješite kada činite stvari poput preljuba, koji se naziva 'grijevom'. Iz tog je razloga Bog došao među vas, u (suštinu) svake prirode, kako bi je vratio njezinim korijenima." Reče još i ovo: "Zato [oboljevate] i umirete, jer

[...] **8** onoga koji [...Onaj koji] razumije, neka razumije. [Tvar je rodila] strast kojoj nema ravne, koja je prosljedila iz (nečega) protivnog prirodi. Tada se u cijelome tijelu pojavio nemir. Zato vam kažem 'Budite hrabri', a ako se obeshrabrite (neka vas) ohrabri prisutnost različitih oblika prirode. Tko ima uši da čuje, neka čuje."

Kada je blagoslovljeni to izgovorio, sve ih je pozdravio, rekavši: "Mir s vama. Primite moj mir. Ne dajte da vas na krivi put zavedu oni koji kažu: 'Gledaj ovdje!' ili 'Gledaj ondje!' Jer, Sin Čovječji je u vama. Slijedite ga! Tko ga traži, naći će ga. Idite, stoga, i propovijedajte evanđelje o kraljevstvu. Ne **9** smišljajte drugih pravila uz moja, i ne donosite zakone poput zakonodavaca, kako vas isti ne bi ograničili." I kada je to rekao, on otiđe.

No, oni se ražalostiše, i zaplakaše, govoreći, "Kako da odemo među nežidove i propovijedamo evanđelje kraljevstva Sina Čovječjega? Ako nisu poštedjeli njega, kako će poštedjeti nas?" Tada ustane Marija, pozdravi ih i reče braći svojoj, "Ne plačite i ne tugujte, i ne budite neodlučni, jer njegova će milost biti s vama i štiti vas. Radije slavimo njegovu veličinu, jer on nas je pripremio i učinio ljudima." Kada je Marija to rekla, njihova se srca okrenuše Dobru, i oni počеше raspravljati o [Spasiteljev] riječima. **10**

Petar reče Mariji, "Sestro, znamo da te učitelj ljubio više od ostalih žena. Reci nam, po sjećanju svojemu, koje su bile riječi Spasitelja - riječi koje ti znaš (a) mi ih ne znamo, niti smo ih čuli." Marija odgovori, "Što je od vas skriveno, ja ću vam objaviti." I poče im pripovijedati sljedećim riječima: "Ja", reče, "ja sam vidjela Gospodina u viđenju, i rekla mu, 'Gospodine, danas sam te vidjela u viđenju.' On mi odgovori, i reče, 'Blagoslovljena ti koja se nisi uplašila kada si me vidjela. Jer, gdje je um, ondje je blago.' Upitah ga, 'Gospodine, vidi li onaj koji ima viđenje <pomoću> duše <ili> duha?' Spasitelj mi odgovori i reče, 'On ne vidi ni dušom ni duhom, već umom koji [je] između njih - to je [ono] što vidi viđenje i to je [...].' (stranice 11-14 nedostaju)

"[...] **15** to. I poželi ovo, 'Ja te nisam vidio kako silaziš, no vidim te sada kako uzlaziš. Zašto lažeš, kada mi pripadaš?' Duša odgovori, 'Vidjela sam te. Ti mene nisi vidio, i nisi me prepoznao. Služila sam ti kao ruho, a ti me nisi poznavao.' Kada je to rekla, otišla je u velikoj radosti.

"Ponovno je došla trećoj moći zvanaj neznanje. [Ona (moć)] upita dušu, 'Kamo ideš? Zatočena si u zlu. No, ti si svezana; ne sudi!' A duša reče, 'Zašto ti sudiš meni, iako ja nisam sudila? U uzama sam bila, iako nisam u uze bacala. Nisam bila prepoznata. No, spoznala sam da Svekolikost nestaje, kako zemaljske, tako i **16** nebeske (stvari).'

Kada je duša nadvladala treću moć, vinula se gore i vidjela četvrtu moć, (koja) je imala sedam oblika. Prvi je oblik tama, drugi žudnja, treći neznanje, četvrti ushit smrti, peti kraljevstvo tijela, šesti nerazumna mudrost tijela, sedmi gnjevna mudrost. To je sedam [moći] gnjeva. One upitaše dušu, 'Odakle dolaziš, ubojico ljudi, ili, kamo ideš, osvajaču prostora?' Duša im ovako odgovori, "Ono što me veže, ubijeno je, a ono što me okružuje nadvladano je. Žudnja je moja okončala, a neznanje umrlo. U [svijetu] bijah oslobođena **17** od svijeta, [a] u vrsti od nebeske vrste, i (od) okova zaborava koji je prolazan. Od sada, ja ću sezati do kraja vremena, do kraja doba, i eona, u tišini."

Kada je Marija to izgovorila, ona utihnu, jer, Spasitelj ništa više nije bio rekao. No, Andrija se obrati braći, i reče, "Recite što (vam) drago o onome što je ispriopovijedala, no ja osobno ne vjerujem da je Spasitelj to izrekao. Jer, taj nam je nauk stran." Petar također progovori o istom pitanju. Ispitivao ih je o Spasitelju: "Je li on doista razgovarao sa ženom, bez našeg znanja (i) u tajnosti? Zar ćemo je poslušati? Zar je nju ljubio više od nas?" **18**

Marija tad zaplaka i reče Petru: "Petre, brate moj, što misliš time? Zar misliš da sam sve to u svome srcu zamislila, ili da lažem o Spasitelju?" Levi se obrati Petru, i reče, "Petre, uvijek si bio nagle naravi. Vidim da se prema ženi odnosiš kao prema neprijateljima svojim. Ako ju je Spasitelj učinio dostojnom, tko si ti da je odbacuješ? Spasitelj je zasigurno dobro poznaje, i zato ju je ljubio više nego nas. Neka nas bude stid, i prigrlimo sad savršenoga čovjeka kao što nam je zapovjedio, i propovijedajmo evanđelje ne smišljajući nikakvih drugih pravila ni zakona uz one koje je Spasitelj postavio." Kada je **19** [...] i oni odoše objavljivati i propovijedati.

DJELO PETROVO (BG 8502,4)

Uvod:

DOUGLAS M. PARROTT

Djelo Petrovo kazuje pripovijest o tome kako je božanskim uplivom očuvana krepot Petrove kćeri, i spašena Ptolomejeva duša. Radnja *Djela Petrovog* odvija se u nedjelju (mjesto se ne spominje), na dan kada je, kako se čini, Petar običavao vršiti iscjeljenja. Na izazov jednoga iz gomile promatrača, Petar uz pomoć Božje moći liječi svoju kćer od paralize, da bi je odmah potom vratio u isto stanje (128,7-131,9). Petrova pripovijest, koja sačinjava ostatak *Djela Petrovog*, počinje objašnjenjem kako je njegova kćer postala oduzeta. Kada je stasala do spolne zrelosti, djevojka je bila toliko privlačna da je bogati Ptolomej izgarao od žudnje daje oženi. Njezina je majka odbila dati blagoslov, nakon čega ju je Ptolomej oteo. Uzmu li se u obzir židovski zakoni, Ptolomejeva je svrha vjerojatno bila silom izvući od njezinih roditelja dopuštenje da ju oženi (vidi Dt 22, 28-29). Petrove molitve prouzročile su njezinu oduzetost prije nego ju je Ptolomej imao prilike obljubiti, i njezino je djevičanstvo tako očuvano (131,12-135,17). Ptolomej je oslijepio od tuge, no od samoubojstva ga je odvratila vizija, pomoću koje je spoznao svu svoju krivnju. Vizija ga potom upućuje ka Petru, gdje mu se vid povratio, i gdje mu je duša konačno progledala (135,17-138,10). Nakon toga, on je živio uzornim životom, i poslije smrti ostavio Petru i njegovoj kćeri komad zemlje. Petar je zemlju prodao, a zaradu darovao sirotinji (138,12-139,17). Petar naglašava pouku da se Bog brine za one koji su njegovi, i cijela pripovijest završava tako što se, razdijelivši kruh sirotinji, Petar povlači u svoj dom.

Iako u tekstu nije spomenuto gdje se radnja odigrava, vjerojatno je riječ o Jeruzalemu, budući da se spominje Petrov dom (141,6), u kojem živi sa svojom ženom i kćeri (135,1-6). Druga je mogućnost Rim, no dolje spomenuta *Djela Petrova* bilježe predaju po kojoj se on u Rim ipak uputio sam. Dodajmo još i to daje zakon koji je posrijedi, kao stoje i spomenuto, vjerojatno židovski.

Djelo Petrovo vjerojatno je bilo dijelom inače izgubljenog početka treće u nizu apokrifnih pripovijesti poznatih pod nazivom *Djela Petrova*. Postoje mnoge konceptualne i književne sličnosti između *Djela Petrovog* i ostatka *Djela Petrovih*, a postoji li dovoljno bliska veza između *Djela Petrovog* i spisa *Djela Petrova i dvanaestorice apostola* (VI,1) iz zbirke Nag Hammadi, tek treba vidjeti.

Koncepcijski, naglasak *Djela Petrovog* umjereno je enkratitski. Brak se, sam po sebi, ne osuđuje (Petar je, primjerice, oženjen i živi sa ženom). Ono što se osuđuje jest Ptolomejeva požuda, koja ga vodi sve do pokušaja da silom oskrnavi kršćansku djevicu (137,1-11). Enkratizam se, stoga, u ovome traktatu sastoji od zagovaranja rigoroznog samosvladavanja vlastite spolnosti, što je stajalište koje je bilo uobičajeno

jeno među kršćanima drugog stoljeća. Nema sumnje, međutim, da je nedostatak bilo kakvog očitovanja o poanti same pripovijesti ostavilo dosta prostora i za ekstremnija tumačenja.

Postoje pretpostavke da je to što je *Djelo Petrovo* uključeno u kodeks među tri izrazito gnostička traktata, rezultat pisareva nastojanja da ispuni stranice nakon što je već prepisao prva tri traktata, te da ga je *Djelo Petrovo* privuklo svojom prigodnom dužinom i enkratitskim obilježjima. Ipak, uzmemo li u obzir količinu eksplicitno gnostičkog materijala koji je bio dostupan, postavlja se pitanje zbog čega bi pisar izabrao djelo koje s gnosticizmom ima tek djelomične veze. Na urednika je možda utjecao prethodni traktat, *Sofija Isusa Krista*, koja u svom zaključku, nakon što Krist napušta svoje učenike, ustvrđuje kako oni nakon toga "počeše propovijedati Evanđelje Boga, vječnog Oca" (129,5-9), te je možda pomislio da bi pripovijest o apostolskom djelovanju bila prikladna. No budući da je u optičaju bilo mnogo sličnih tekstova, vjerojatno postoje dodatni razlozi za izbor ovog traktata.

Djelo Petrovo izabrano je možda zbog svog izuzetnog alegorijskog potencijala za gnostike. Ptolomej može u tom smislu poslužiti kao alegorija duše, čija ju strast za stvari svjetovne (predstavljene ljepotom Petrove kćeri) odvlači u neznanje (žalost i sljepoća), i smrt, koju u ovom slučaju sprečava pojava svjetlosti istinskoga znanja (U *Djelu Petrovom*, vizija svjetlosti i glasa Kristovog [136,17-137,17]), koje uklanja njegovu sljepoću (138,7-10). Oduzetost Petrove kćeri možda je predstavljala moć božanskoga znanja nad silama ovoga svijeta; i, naravno, lik kćeri može se protumačiti i kao lik pale Sofije. (Za slične gnostičke ideje u BG, usp. *Sofija Isusa Krista* [BG,5] 103,10-106,9; 117,13-126,16.) Moguće je, dakle, da su gnostičkog sastavljača ovoga kodeksa ka ovome tekstu privukla baš ta dublja značenja.

Djela Petrova datiraju se na kraj drugoga stoljeća, što znači da je *Djelo Petrovo* tada već vjerojatno postojalo, iako je moguće daje kao samostalan tekst kružio i ranije od tog datuma.

DJELO PETROVO

BG 128, 1-141,7

Prvog dana u tjednu, dana Gospodnjeg, gomila se okupila i dovela Petru mnoge koji bjehu bolesni, kako bi ih on izliječio. I jedan iz gomile se osmjeli, i reče Petru, "Petre, evo, svjedoci smo da si mnogim slijepcima pomogao da progledaju, i gluhima da opet čuju, i hromima da prohodaju. Pomogao si slabima, i dao im snage. No, zbog čega nisi pomogao djevici, kćeri svojoj, koja je izrasla u krasoticu, i koja vjeruje **129** u ime Gospodnje? Jer, evo, jedna strana njezinog tijela potpuno je obamrla, i ona oduzeta leži u kutu. Vidjesmo kako si mnogima pomogao, no kćer vlastitu ti si zanemario."

Petar se nasmiješi, i reče im, "Sine moj, samo Bog zna zbog čega njezino tijelo nije zdravo. Znajte i to da Bog nije bio slab ili nemoćan da pruži svoj dar mojoj kćeri. No, kako bi se duše vaše uvjerile, i kako bi ovi koji su ovdje imali više vjere, -". **130** On tad pogleda kćer svoju i reče joj, "Ustani sa svog mjesta! I neka ti nitko osim Isusa u tomu ne pomogne! Ustani i hodaj, izliječena, pred svim ovim (ljudima)! Dođi k meni!" I ona usta, i krenu ka njemu. I gomila se stade radovati zbog toga što se dogodilo. Petar im reče, "Evo, srca su se vaša mogla uvjeriti da Bog nije nemoćan u pogledu bilo čega što od njeg tražimo". I oni se stadoše još više radovati i hvaliti Boga.

I Petar tad reče **131** svojoj kćeri, "Idi do svoga mjesta, sjedi, i postani opet bogalj, jer je to za tebe i za mene dobro". Djevojka se vrati na mjesto, i sjedne, i postade opet kakva je i prije bila. I gomila stade plakati, i preklinjati Petra da je učini zdravom. Petar im reče, "Jer Gospodin živi, ovo je dobro za mene i za nju. Jer, na dan kada mi se ona rodila, primio sam viđenje u kojem mi Gospodin reče, 'Petre, rodilo ti se danas veliko iskušenje **132**. Jer, ova (kćer) ranit će mnoge duše ako njezino tijelo ostane zdravo.' No, mislio sam da mi se viđenje izruguje.

"Kako je djevojka dosegla dob od deset godina, mnoge je duše stala dovoditi u napast. I čovjek bogat posjedima, Ptolomej, nakon što vidi djevojku kako se s majkom svojom kupa, posla po nju, kako bi je uzeo za svoju ženu. No, majka njezina nije na to pristala. I on posla po nju mnogo puta. I nije mogao odustati [...] (stranice 133-134 izgubljene su. Smisao ovih stranica, međutim, moguće je izvući iz konteksta uz pomoć kratke bilješke Augustinove, iz njegove rasprave uperene protiv Adimanta, u kojoj on spominje apokrifno djelo 'o kćeri Petrovoj koja posta bogalj zbog molitve njezinog oca'. Čini se dakle, da je Ptolomej u svojoj strastvenoj žudnji oteo djevojku, kaneći je silom obljubiti, kada je ona iznenada postala oduzeta, Božjom pomoći za koju je Petar molio u svojoj molitvi.) **134**

"[Sluge] **135** Ptolomejeve [vratile] su djevojku, spustile je pred kuću, i otišle. I kada smo ja i majka njezina to čuli, pođosmo do nje i vidjesmo kako je cijela strana njezinog tijela, od nožnih prstiju do glave, oduzeta i sasušena. Podigosmo je sa tla, i zahvalismo Bogu što je nju koja mu služi poštedio oskvrnuća, [i] okaljanja, i [uništenja]. To je razlog zbog čega je djevojka do dana današnjeg takvom ostala.

"No, valjalo bi nam još ispričovijedati što se dalje dogodilo sa Ptolomejem. **136** Srce njegovo bijaše slomljeno, i on je tugovao obdan i obnoć zbog toga što mu se dogodilo. I zbog svih suza koje je isplakao, on naposljetku oslijepi, i stade pomišljati da se objesi. No, u devetu uru toga dana, dok je sam bio u svojoj spavaćoj sobi, [on] ugleda veliko svjetlo kako obasjava cijelu kuću, i začu glas kako mu **137** govori, 'Ptolomeju, Bog nije dao tijela da se ona kvare i skrnave. No, bilo je potrebno, budući da si vjerovao u me, da ne oskrveš moju djevicu, koju si trebao prepoznati kao sestru svoju, budući da sam jedan Duh ja postao za vas oboje. Ustani sad, i pohitaj ka kući Petra apostola, i vidjet ćeš moju slavu. On će ti sve objasniti.'

"I Ptolomej nije oklijevao. Zapovjedio je svojim slugama **138** da ga vode, i k meni dovedu. I kada je došao, ispričovijedao mi je sve što mu se dogodilo u moći Isusa Krista našeg Gospodina. I progledao je tad očima svoga tijela, i očima duše svoje. Mnogi se nadaju u Kristu. On im je mnogo dobra učinio, i udijelio im je dar od Boga.

Nakon toga Ptolomej umre. Napustio je ovaj život i otišao svome Gospodinu. **139** I u oporuci svojoj, komad je zemlje pripisao na ime moje kćeri, budući da je zbog nje povjerovao u Boga i bio spašen. I ja preuzeh poslove koji su mi povjereni. Prodao sam zemlju, i sam Bog zna, niti ja, niti kćer moja {zemlju prodavši} nismo zadržali ništa od tako zarađenih novaca, već sam cijelu svotu ja udijelio sirotinji.

"Znaj, zato, o slugo Krista Isusa, da Bog **140** [čuva one koji] su njegovi i za svakoga od njih priprema ono što je dobro. A mi, mi mislimo da nas je Bog zaboravio. Budimo, braćo, stoga skrušeni i budni, i molimo se. Božja će se dobrota spustiti na nas odozgo - a mi ćemo je dočekati." I svima njima Petar stade kazivati nauk. Slaveći ime **141** Krista Gospoda, on im razdijeli kruh, a kada ga je razdijelio, on ustade i uđe u svoju kuću.

Pogovor

RICHARD SMITH:

MODERNI ZNAČAJ GNOSTICIZMA

"Gnostici su se isticali kao najuglađeniji, najučeniji i najbogatiji među svima koji su sebe zvali kršćanima", ustvrdio je Edward Gibbon krajem osamnaestog stoljeća. Zbog čega bi Gibbon izrekao ovakvu laž? U izvorima koji su mu bili dostupni, temelja za takve tvrdnje nije bilo. Gibbon se, međutim, u zloglasnom petnaestom poglavlju *Propasti i pada Rimskog carstva* ipak suzdržava od vjekovnog neprijateljstva spram gnostika. U svom duhovitom, malicioznom - danas bi rekli i revizionističkom - stilu, Gibbon gnostike prikazuje s takvom nepristranošću, da njegovo poglavlje postaje, ako već ne reklama za tu herezu, onda barem subverzija ortodoksije. Mnoge njegove pakosne primjedbe o ranoj kršćanskoj crkvi kasnije su izbačene, no najgore riječi koje on upućuje gnosticima odnose se na njihova "uzaludna znanja", koja su "uzvišena ali nerazumljiva". Daleko od predodžbe rušitelja tradicije, ove je Gibbonove gnostike lakše zamisliti kako svojom prisutnošću počašćuju jedan od salona Madame Geoffrin.

Možda bi i drugi filozofi također pozdravili njihovo prisustvo, jer, uzevši u obzir prosvjetiteljske napade na kršćanstvo, izvjesno je da bi antički dualistički heretici rane crkve dobili potporu. Metodu, ili možda slijed bitke (Gibbonovi Memoari govore o bacanju strijele i oglašavanju uzbune), Gibbon otkriva kada, izražavajući mu svoju sklonost, hvali sveca zaštitnika prosvjetiteljstva, Pierra Baylea. Bayle "uravnotežuje lažne religije na svojoj vagi skepticizma, sve dok se suprotne količine međusobno ne ponište". Bayleov *Povijesni i kritički rječnik* nije sadržavao natuknicu o gnosticima ili gnosticizmu (potpuno novu riječ u njegovo doba), nego je sve stare dualiste podveo pod zajednički pojam 'manihejci'. Manihejski pokret predstavljao je posljednji procvat gnosticizma, preživjevši nekoliko preseljenja prije konačnog rasplamsaja u

srednjovjekovnoj južnoj Francuskoj, nakon čega ga je ugušila križarska vojna. Sve dok u osamnaestom stoljeću nije oživio interes za drevne sekte koje danas nazivamo gnostičkima, termin 'manihejski' koristio se za sve dualističke hereze.

Izraz je koristio i Voltaire, također Bayleov pristaša. *Candide* opisuje avanture nekolicine luckastih optimista u pokvarenom svijetu; u svijetu u kojem su kršćanski svećenici među najpodlijim njegovim stvaranjima. Petar Gay je tu knjigu čak nazvao "objavom rata kršćanstvu". Ipak, usred sveg tog kaosa, Voltaire uvodi i jedan sućutan lik; putujućeg učenjaka Martina, koji se Candidu predstavlja kao "Manihejac". Kada *Candide* ustvrdi da na svijetu više nema Manihejaca, Martin mu odgovara, "Ja ne mogu drukčije misliti. Kada pogledam našu kuglu, ili točnije kuglicu, pomislim da ju je Bog prepustio nekom zlobnom biću." Događaji iz pripovijesti kao da potvrđuju Martinovu ocjenu. Bayle je ustvrdio da gnostička vjerovanja u nekoliko vječnih bića, od kojih su neka dobra, a neka zla, i koja su u vječnome sukobu, nisu "toliko nevjerovatna" za "ljude koji razmišljaju i zaključuju." Voltaire u svojem *Filozofskom rječniku*, u kojem razmatra gnostike i manihejce, kaže da "zamisliti dva svemoguća bića kako se bore" nije "trivijalna" ideja. On lukavo opisuje Bazilidov mit o "stvaranju svijeta od strane najnižih božjih anđela, koji su, budući da nisu bili vješti, to učinili ovako kako vidimo." U pripovijetki *Platonov san*, Voltaire pripovijeda mračnu verziju priče o stvaranju svijeta, kojega je stvorio nesposobni zloduh Demogorgon. Dualističke su priče, čini se, odgovarale Voltaireovom vlastitom osjećaju za sukob. U njegovim djelima postoji, kao što to ustvrđuje Roland Barthes, "svojevrсна manihejska borba između gluposti i inteligencije." Ili, kako je u jednome dahu rezimirao David Hume, "Glupost, Kršćanstvo i Neznanje."

Prosvjetiteljski pisci blagonaklono su ocrтали gnostike, budući da je njihovoj antiortodoksnosti odgovaralo gnostičko krivovjerje. Oni su naglašavali dualističku kritiku svijeta, no ignorirali su dualističko obećanje transcendentnog bijega. *Philosophes* su, dakle, stvorili verziju gnostika koja je, poput njih samih, bila sekularna. Budući da je današnji svijet baštinik takvog sekularnog načina mišljenja, procjena modernog značaja gnosticizma na pravi način počinje tek u osamnaestom stoljeću. No, zanimanje za neortodokšno, ezoterično i okultno, postojalo je,

svakako, i u ranijim stoljećima. Iza takvih je proučavanja u doba renesanse, primjerice, stajao duh istraživanja i osvajanja. Različite tradicije, hermetičke i kabalističke, prisvajane su i prilagođavane kršćanstvu. Ficino, Agrippa, Dee, i Bruno, svi su oni sebe smatrali kršćanima, koji, uz to, nisu uopće iskazivali zanimanje za drevne gnostike. Filozofi osamnaestog stoljeća su pod pojmom gnosticizam podrazumijevali protutradiciju, i koristili su ga poput oružja u svojem obračunavanju sa postojećom tradicijom.

"Iskreno ali razumno proučavanje" (riječi s kojima Gibbon otvara poglavlje o kršćanstvu), koje je u mnogim slučajevima bila samo relativistička poza, uglavnom se izgubilo u idućim naraštajima. Ironija je zanemarena, a sam Razum počeo se smatrati apsolutističkim, i kao takav, prijetnjom ljudskoj imaginaciji. William Blake imenovao je svog neprijatelja u poemi *Milton*:

... ova Newtonovska Utvara

ovaj Voltaire i Rousseau: ovaj Hume i Gibbon

... Čovjekova Moć Razuma

Ovo je lažno Tijelo: Inkrustacija preko mojeg Besmrtnog Duha; Samosvojnost, koju treba svući i uništiti...

Ja dolazim u Samouništenju i u raskoši Inspiracije

Vjerom u Gospodina istjerati Racionalnu Demonstraciju

Inspiracijom istjerati trule dronjke Sjećanja

Bacona, Lockea i Newtona istjerati iz Albionova pokrova

Skinuti mu ovo prljavo ruho, i ogrnuti ga Imaginacijom

To je nova upotreba dualističkog jezika. Za Blakea, spasenje je bilo slobodan izraz njegove vlastite vizionarske imaginacije. Samo nekoliko mjeseci prije svoje smrti, napisao je prijatelju da se nalazio "vrlo blizu dveri smrti... no, ne u duhu i životu, ne u stvarnom čovjeku, u imaginaciji, koja zauvijek živi. U tome ja sam sve jači i jači, dok ovo budalasto tijelo propada." Tijekom svoga života, Blake je izrazio ovu viziju u poetskim mitovima izrazito gnostičkog karaktera. Zao demijurg iz ovih pjesama, kojeg on naziva Urizen, višeznačan je lik umnogome kompleksniji od stvoritelja fizičkog svijeta, Jehove. On je isto tako i "princ Svjetlosti", Sotona i "Prosvjetljenje", kao što i njegovo ime (tvoj Razum) govori. On je za Blakea zao jer njegova kreacija ograničava (Horizont, kako implicira njegovo ime), a njegov je glavni simbol "zlatni šestar". Kao bradata figura u Blakeovu poznatom djelu "Drevni dani",

Urizen se naginje iz vječnosti i poseže sa svojim šestarima u tamni bezdan, da izmjeri, razdijeli i utamniči. U *Četiri Zoe* Blake opisuje stvaranje svijeta slikama koje oponašaju i parodiraju, poput nekih gnostičkih tekstova, i Knjigu postanka i Platonovog Timeja:

... Prvo Arhitekt božanski svoj plan
Razotkriva, čudesne skele podignute svuda oko beskraj
Četverokutno zdanje uzdignuto u nebesa, linijom uokvireno...
Čudesno zlatno Zdanje; s mnogo prozora i mnogo vrata
I mnogo razdjela koji vode iz ili u nepoznati beskraj
Skućena u prozorske okvire, nepokretna, unutar zida i stropova
Nebesa bijahu zatvorena, i duhovi oplakivahu svoje ropstvo dan i noć

Kada završava stvaranje, Urizen, kao i Yaldabaoth, tvrdi, "Nisam li ja Bog. Tko je jednak meni."

I tad započe sijati sjeme koje je opasao oko slabina
Pojasom sjajnim, i njegova se suknja ispuni besmrtnim dušama
Zavijajući i plaćući, poletješe duše iz Urizenovih snažnih ruku

Ovaj zao tvorac kojeg Blake opisuje u njegovim kasnijm pjesmama pomaže riješiti neke nejasnoće iz pitanja koja je postavio u "Tigru": "Koji vječni dlan, i kad, stvori taj tvoj strašni sklad?" Nije poznato gdje je William Blake čitao ili čuo o gnosticima, no neki njegovi pogledi svakako ih svjesno prizivaju. Kao i gnostici, on odvaja pravog Boga od prirode, a tvorca prirodnog svemira smatra zlim. Crabb Robinson, Wordsworthov prijatelj, često je razgovarao sa Blakeom, i bilježio to u svoj dnevnik. Raspravljajući o Wordsworthovim "elokventnim opisima prirode", Blake je rekao Robinsonu da Wordsworth ne vjeruje u Boga, "jer Priroda je djelo đavolsko". Kada je Robinson napomenuo da Knjiga Postanka kaže kako je Bog stvorio zemlju, Blake je "prilično dosljedno ponovio gnostičku doktrinu", i ušutkao ispitivača.

Harold Bloom, suvremeni tumač romantičarske tradicije, uspoređuje Blakeovog Tigra sa Melvilovim Moby Dickom. Obje životinje predstavljaju prirodu, a "priroda je smrt". Priroda je "našminkana kao bludnica", napisao je Melville, "božja uzvišena, istinoljubiva pjesnikinja Priroda". Za Ahaba je materijalni svijet "samo maska", kozmetika iza koje leži smrt, poput bijelog pokrova, poput albino kita. U kratkoj pjesmi koju je nazvao "Fragmenti izgubljene gnostičke pjesme", Melville

tradiciji svojstven izvjestan oblik gnosticizma." Njegov glavni primjer je gnostička tendencija kod W. B. Yeatsa. Yeatsovi stihovi usvajaju dualizam, i dramatiziraju sukob između različitih aspekata jastva. U pjesmama kao što je "Dijalog jastva i duše", dva govornika, tvrdi Bloom, "upravo *supneuma* [*psyche* gnostičke formulacije. Mjesto gnostičkog stranog ili onostranog pravog Boga kod Yeatsa zauzima imaginacija, koja je kod njega bliža gnostičkoj transcendency i nego romantičkom uzvišenom."

Ako sama imaginacija prezre zemlju
i intelekt njena lutanja tu i tamo i do drugih stvari,
izbavi od zločina smrti i rađanja.

Ovaj unutarnji antitetički sukob smionije je izražen u pjesmi "Plovidba u Bizant":

Nek mi se srce, puno čežnje, zatre,
Jer živi vezano u zvijeri koja mre,
I samo ne zna što je. Uzmite me,
Umijeću vječnosti naučite me.
Iz prirode kada odem neću više nikad
Tjelesni oblik uzet od prirodna lika.

Yeatsova poznata, vrlo neobična pjesma "Drugi dolazak" historizira ovu antitezu i predviđa dolazak zemaljskog duha koji označava novo, postkršćansko doba.

Jamačno, otkrivenje nam se bliži;
Jamačno, Drugi Dolazak se bliži.
Drugi dolazak! Tek izrekoh riječi,
Kad golema mi slika iz Spiritus Mundi
Zablješti zjene...
... al sada znadem-
Dvadeset stoljeća se kamenoga sna
Budi u zipci, što ih je odnjihala
Da vide moru. I kakva surova zvijer,
Kad konačno joj kucnuo je čas,
Sad puže prema Betlehemu da se rodi?

Kako bismo trebali protumačiti ove kompleksne slike? Boji li se Yeats, ili je samo zadivljen? Zar je dvadeset stoljeća kršćanstva ustvari bila noćna mora? Koliko možemo doznati iz antiteze "znati" i "spavati"? Mnogo. San divlje zvijeri podsjeća na "Urizena koji leži u tvrdom snu".

Konačno, Yeats je uređivao Blakeove pjesme za izdavanje. Tu promjenu doba Yeats je zabilježio tako što je zapisivao ono što je njegova žena izgovarala u medijskom transu, i objavio to kao "Viziju". Antikršćanski ton najvjerojatnije ima veze sa njegovom povezanošću s različitim okultnim grupama dok je živio u Londonu, te članstvom u Hermetičkom redu Zlatne Zore, kojim su kružili egzotični religijski tekstovi, uključujući i gnostičke tekstove.

Ono što su Yeats i Zlatna Zora čitali kao "gnostike" često su bili grčko-rimski magični tekstovi. On je također čitao i gnostičke izvore iz knjiga koje je objavljivao njegov dugogodišnji poznanik G. R. S. Mead. Mead je svoj život posvetio objavljivanju prijevoda gnostičkih izvora na engleski, u onoj mjeri u kojoj su oni bili dostupni na prijelazu stoljeća. S knjigama poput *Fragmenata zaboravljene vjere* on je promicao zanimanje za takve teme u neznanstvenim krugovima. Mead i Yeats upoznali su se kao članovi ezoterične grupe Teozofskog društva, koje se sastajalo u Londonu u stanu Madame Blavatsky 1880-tih.

Upravo je Madame Blavatsky prva proglasila gnostike pretečama okultnog pokreta. U njezinom programu odvajanja spekulativnog učenja u ezoterično i egzoterično, u istinu i religiju, gnostici su bili očita opozicija onome što je nazivala "crkvenošću". Ona je gnostike, u svom univerzalnom slobodno asocijativnom stilu, sažela u jednu veliku kulturnu sintezu:

Prema ofitima, Ialdabaoth, tvorac materijalnog svijeta, bio je prisiljen nastaniti se na planetu Saturn. Šest duhova emaniralo je iz Ialdabaotha, koji, svaki sa svojim ocem, obitavaju na sedam planeta... Ovih sedam planeta identični su hinduističkim *Sapta-lokas*, sedam mjesta ili sfera, ili višim i nižim svjetovima; oni predstavljaju kabalističkih sedam sfera. Sa ofitima oni pripadaju nižim sferama. Monogrami ovih gnostičkih planeta također su i budistički, a ovi ponjki razlikuju se, premda neznatno, od uobičajenih astroloških "kuća".

Ovaj odlomak iz djela *Otkrivena Isis*, tipični je primjer načina na koji je Blavatsky prilazila gnosticima. Ona je smatrala da unutar svake vjere postoji ezoterična tradicija koja naučava svoju "tajnu doktrinu". "Gnoza, ili tradicionalno *tajno* znanje, u svakom je vremenu i na svakome mjestu uvijek imalo svoje predstavnike", napisala je. Takovu ezoteričnu tradiciju unutar kršćanstva predstavljaju gnostici, no "snažna je i okrutna želja da se unište i posljednji tragovi starih filozofija, na način

da im se izokrene značenje, iz straha da njihove vlastite dogme ne bi više s pravom njima bile pripisivane, koja prisiljava katoličku crkvu da provede takav sustavan progon u pogledu gnostika. Avaj, avaj!"

H. P. Blavatsky i njezino Teozofsko društvo objavili su knjigu o tajnim tradicijama. Većina ezoteričkih pokreta, od tog vremena do danas, nalazi gotovo nemogućim osloboditi se njenog (ponekad nesvjesnog) utjecaja. Nekoliko suvremenih grupa koje se nazivaju gnostičkima prije prizivaju tajnu ali sveprožimajuću "gnozu", nego što se pozivaju na drevne gnostičke sekte. To se prije svega odnosi na La Asociacion Gnostica, koja je vrlo raširena u Latinskoj Americi, te na Ecclesiu Gnosticu čije je sjedište u Los Angelesu.

Uistinu, u našem su se stoljeću gnostički motivi često prisvajali. Psiholog C. G. Jung kontinuirano u svojim djelima spominje gnostike, a često su ga i fotografirali kako nosi "svoj gnostički prsten". Njegov dugogodišnji interes bio je konačno nagrađen 1952. godine, kada mu je Jungov Institut u Zurichu kupio i za rođendan darovao novootkriveni gnostički rukopis na papirusu. Taj "Jungov kodeks" danas je Kodeks I knjižnice Nag Hammadi. Jung je o gnosticima toliko pisao iz jednostavnog razloga što su mu se sviđali. U *Psihološkim tipovima* on tako piše o "daleko superiornijem [u usporedbi sa Crkvenim] intelektualnim sadržajem gnoze, koji u svjetlu današnjeg mentalnog razvoja nije nimalo izgubio, već upravo značajno dobio na vrijednosti." On dalje nastavlja hvaliti njezin "prometejski i kreativan duh ... u gnosticizmu nalazimo ono što je nedostajalo u stoljećima koja su uslijedila: vjeru u učinkovitost individualnog otkrivenja i individualnog znanja. Ovo je uvjerenje ukorijenjeno u ponosnom osjećaju čovjekove povezanosti s bogovima, koja nije podložna niti jednom ljudskom zakonu, i koja je toliko nadmoćna da može čak i bogove pokoriti, čistom moći gnoze."

Godine 1916., prije nego je napisao svoja glavna djela, i tijekom razdoblja kada je vjerovao daje njegova kuća puna parapsiholoških fenomena, Jung je - pod pseudonimom Bazilid, imenom aleksandrijskog gnostika iz drugog stoljeća - napisao vizionarsko djelo nazvano *Sedam Propovijedi Mrtvima*:

U noći su mrtvi stajali uz zid i plakali:
Znanje bi imali od boga. Gdje je bog?
Je li bog mrtav?

Bog nije mrtav. Sada, kao i uvijek, on živi.
Ovo je bog kojega vi ne poznajete, jer ljudski ga je rod zaboravio.
Zovemo ga imenom njegovim, ABRAXAS.
Abraxas stajaše iznad sunca i iznad đavla.
Nevjerojatna vjerojatnost, nestvarna stvarnost.
Da je pleroma bivanje posjedovala, Abraxas bi bio njezino očitovanje.
Mrtvi veliku graju podigoše, jer bijahu kršćani.

No, Jungov Basilides nastavlja s propovijedi:

Abraxas je začeo istinu i laž, dobro i zlo, svjetlost i tamu, istom riječju i istim činom.

Zbog toga je Abraxas užasan.

On je ljubav u ubojstvo ljubavi.

On je svetac i njegov izdajnik,

On je najsjajnije svjetlo dana, i najcrnja noć ludila.

Ranih 1950-ih, dr. Jung se branio od napada Martina Bubera. Predmet diskusije bilo je cijelo Jungovo djelo, no Buber je osobito podmuklo upro prstom u "njegov maleni opus o Abraxasu", upućujući Jungu kritiku da je prekoračio granice psihologije i ušao u religiju, smještajući Boga u nesvjesno (umjesto u Buberov transcendentni "Ti"). Ovaj bog jastva, prigovorio je, "gnostički je bog koji u sebi ujedinjuje dobro i zlo." Jung je to shvatio vrlo ozbiljno. "Zbog čega se toliko pažnje pridaje pitanju jesam li ja gnostik?" Ispričao se što je "ikad napisao pjesmu, grijeh svoje [41-godišnje] mladosti... Ja sam psihijatar", odgovorio je, "čija je glavna zadaća da bilježi i tumači svoj empirijski materijal, da istražuje činjenice i učini ih općenito razumljivijima." Jungova "empirijska" obrana kasnije se zakomplicirala opisom nastanka *Septem Sermones* iz njegove autobiografije: "Sva moja djela, sva moja kreativna aktivnost, proizašli su iz mojih početnih fantazija... Sve što sam kasnije u životu postigao, u njima je već bilo sadržano, iako s početka samo u obliku emocija i slika."

Paradoksalni Abraxas iz rane pjesme predstavlja stoga ono "ja", koje će Jung sljedećih četrdeset godina razmatrati kao "complexio oppositorum". Samospoznaja se postiže svjesnom asimilacijom onog nesvjesnog, uključujući i tamnu "sjenovitu" stranu, pri čemu je cilj "potpurnost". Iz tog je razloga Junga i privlačilo gnostičko inzistiranje na zlu kao aktivnom principu, za razliku od nepotpunog kršćanskog viđenja zla kao *privatio boni*, lišenost dobra. "Gnostici su", piše on, "temelji-

to razmotrili problem zla", citirajući potom poznato Bazilidovo pitanje, "Odakle dolazi zlo?" Njihov je odgovor bio suprotstaviti "dobrom, savršenom, duhovnom Bogu, nesavršenog, taštog, neukog i nesposobnog demijurga." U djelu *Aion*, Jung izvodi efekatan psihoanalitički preokret tog mita. "Neuki demijurg koji zamišlja da je najviše božanstvo ilustrira zbunjenost ega u trenutku kada od sebe više ne može skrivati spoznaju da ga je s prijestolja svrgnuo viši autoritet... onu neizrecivu cjelinu, koja se sastoji od zbroja svjesnih i nesvjesnih procesa, antiteze subjektivne ego-psihe, koju sam nazvao jastvo." Jung proteže ovo tumačenje do tvrdnje da je "za gnostike - i to je njihova prava tajna - psiha postojala kao izvor znanja ... mnogi gnostici nisu bili ništa drugo do psiholozi." C. G. Jung je svoj rad doista promatrao kao "kariku u *Aurea Catena*" (Zlatnom lancu) koji spaja gnosticizam, filozofsku alkemiju, i modernu psihologiju nesvjesnog. Lanac je bio razbijen u prosvjetiteljstvu sa "vražjim razvitkom, antikršćanstvom i racionalističkom samosvijesću". Tradiciju je obnovio Freud koji je uveo klasične gnostičke motive seksualnosti i zlog očinskog autoriteta. Izostavio je, međutim, "drugi bitan aspekt gnosticizma: primordijalnu sliku duha kao drugog, višeg boga koji je čovječanstvu dao oruđe za duhovnu transformaciju, ženski princip." Jung to nadoknađuje reintegriranjem ovih motiva, stvarajući na taj način verziju psihičkog jedinstva koje ne samo da se podudara s njegovim čitanjem gnostika, nego je njime i inspirirano. Jungova psihologija prikazuje verziju jastva koje je fragmentarno, kao i mnogi gnostički tekstovi, i poput njih pronalazi sliku božanskog u tim fragmentima. Međutim, za razliku od gnostičkih tekstova, Jungovska psihologija ne promatra spasenje kao odvajanje tog božanskog fragmenta od ovozemaljskog, i njegovo preseljenje u božansko. Jung, naprotiv, čitav taj dualistički mit smješta unutar psihe. Rezultat toga je ono što potvrđuje i sam Jung, "ja, štoviše, naginjem upravo obrtanju dualizma."

U dvadesetom je stoljeću mnogo pisaca oslikavalo upravo ovaj psihologizirani gnosticizam. Roman *Demian* Hermana Hessea, objavljen 1925., nastao je neposredno nakon što se Hesse podvrgnuo jungovskoj analizi. Likovi i događaji u romanu tvore alegoriju jungovskih arhetipova. Najjači lik, Demian, briše sve dobne, spolne i etičke razlike; on je "nepojmljivo različit". Demian glavnome junaku pripovijeda "depimirajuće" gnostičke revizije Biblije, kako bi mu pokazao da "ljudi od karaktera u biblijskim pričama često izvlače deblji kraj batine." Poput

(jungovskog) gnostika, Demian tjera junaka da nađi svoje ograničeno viđenje stvarnosti. "Tko se želi roditi, mora razoriti jedan svijet", kaže on, i poletjeti Bogu, Bogu čije je "ime Abraxas, koji u sebi sjedinjuje sve božanske i đavolske elemente." Da Demian ustvari predstavlja jedan aspekt junakovog vlastitog jastva, razjašnjava se pred kraj romana, zamagljivanjem razlike između onog "drugog" i onog "unutrašnjeg". U mističnoj, homoerotskoj viziji, dva se lika stapaju u jedan. Hesseov sljedeći roman, *Stepski vuk*, opisuje čovjeka koji obitava u "ovom stranom svijetu ... bezdomnom Stepskom vuku, samotniku." Stepski vuk, s aluzijama na najintenzivnije slike drevnog gnosticizma, vidi "cjelinu ljudskoga života kao nasilan, zlosretan pobačaj praiskonske majke, divlju i zloguku katastrofu prirode." U sukobu sa "prirodom" (koju Hesse smatra "buržujskom konvencijom") nalazi se "duh ... koji stremlji Bogu." Stepski vuk postupno otkriva da je taj sukob mnogo složeniji, te da se ne radi o dvije, već o tisućama duša koju u njemu stvaraju buku, "kaos mogućnosti i nagona". Kao odgovor na svoja nastojanja, Stepski vuk dobiva vrlo psihologiziranu, modernu poruku. "Čezneš za tim da napustiš ovaj svijet i da prodreš u svijet onkraj vremena. Znaš, naravno, gdje leži sakriven ovaj drugi svijet. Samo unutar tebe postoji ta druga stvarnost..."

Ovi romani Hermana Hessea rane su verzije žanra koji je tijekom ovog stoljeća bio izuzetno važan: priče o sukobu između vanjskoga svijeta i unutarnje stvarnosti, koji biva otkriven putovanjem kroz predjele psihologije. Ne čudi da se neka od ovih djela mogu, stoga, čitati kao "gnostička". Neka od njih, poput *Uputa za silazak u Pakao* Doris Lessing, upravo razorna u svojoj kritici normalnoga života. Umjesto promicanja bilo kakvog pokušaja integracije ka cjelovitoj ličnosti, njezin roman valorizira junakove podvojene psihičke fantazije na račun njegovog mentalnog "zdravlja". Unutrašnje putovanje vodi njezinog junaka u mitološke zemlje, u svemir, i nazad na zemlju - njegov "silazak u pakao" - kao glasnika bogova. Borba lika da sadrži i sačuva ovu realnost, usprkos drogama i šok terapiji kojoj ga podvrgavaju psihijatri, opisana je klasičnim gnostičkim metaforama (i sa tipičnim gnostičkim obratima) spavanja i buđenja, zaboravljanja i sjećanja.

Iako radikalnost njihova dualizma varira, svi ovi psihološki tekstovi dijele ideju da se smisao ne može pronaći u vidljivom svijetu. Smješ-

tanjem smisla u ljudsku psihu, i time implicite zanemarujući bilo kakvo transcendentno lociranje smisla, ova su djela nedvojbeno moderna. I ostale su se vrste "imanentnog" spasenja također opisivale kao "moderni gnosticizam". Pružiti opširan opis modernog gnosticizma - koji u svoj opseg uključuje i psihologiju - bila je glavna zadaća političkog filozofa Erica Voegelina. Započevši 1952. sa *Novom znanostu politike*, te razrađujući kasnije ideju u mnogim drugim knjigama, kao što su *Znanost*, i *Politika i gnosticizam*, Voegelin određuje "bit moderniteta kao rast gnosticizma". On gnosticizam shvaća kao "iskustvo svijeta kao stranog mjesta ... grozu od postojanja, i želju da se od toga objegne." Umjesto spasenja odozgo kao kod drevnih gnostika, moderni gnosticizam, po Voegelinu, obećaje spasenje u budućnosti, do kojeg će doći zbog neminovnosti povijesnog procesa. Za to radikalno "imanentno" spasenje, bez transcendentalnih prodora, on krivi osamnaesto stoljeće, upućujući naročito grubu kritiku Condorcetu i Voltairu. Voegelin nastavlja, poput nekog rastrojenog biblijskog proroka, slijediti i ocrnjivati tijekom modernog gnosticizma: Comte, "prvi visoki svećenik nove religije, pozitivizma"; hegelijanizam (iako je Ferdinand Christian Baur još 1835. ukazivao na sličnosti između njemačkog idealizma i gnosticizma, nazivajući ga filozofijom religije, "rastućom samospoznajom božanstva putem čovjeka"); marksizam, "samospasenje čovjeka, intelektualna prijevara"; komunizam, "ljevičarski gnosticizam"; nationalsocijalizam, "desničarski gnosticizam"; totalitarizam, "kraj gnostičke potrage za civilnom teologijom"; progresivizam, "scijentizam i imanentistički ponos varijantama spasenja u obličju fizike, ekonomije, sociologije, biologije, i psihologije". Sve to skupa Eric Voegelin naziva gnosticizmom, pozivajući na "gušenje gnostičke truleži i obnavljanje snaga civilizacije", te zaključuje da "sudbina leži u ravnoteži."

Voegelinova djela mogli bi nazvati smiješnima da nije bilo njihova snažna utjecaja na područje političke znanosti. Akademici iz različitih disciplina okupljali su se na konferencijama koje su nosile nazive kao što je "Gnosticizam i Modernitet", gdje su, primjerice, raspravljali o temi "Gnosticizam Lincolнове političke retorike". Nakon što se upoznao sa Voegelinovom verzijom gnosticizma, književni kritičar Cleanth Brooks nazvao je roman *Lancelot Walkera Percyja* "modernim gnosticizmom". Glavni lik u ovoj knjizi, Lancelot Lamar, hvata svoju ženu i kćer usred orgije sa grupom entuzijasta droge i seksa iz Hollywooda. U

napadu pravedničkog bijesa, Lancelot odlučuje uzeti stvar u svoje ruke (imanentno spasenje), i spaliti svoju kuću, skupa sa svim ljudima koji su se u njoj nalazili. Čini se kako je Voegelinov utjecaj dokinuo razlike između "gnosticizma" i onoga što nazivamo "apokalipticizam".

Voegelin je gnosticizam prikazao kao pokušaj da se sva zla i nevolje ovoga svijeta riješe obećanjem revolucionarnog novog kraljevstva. Ironična nadopuna ovakvom prikazu, uz odavanje priznanja složenosti i protuslovljima drevnih sekti, činjenica je da je odbacivanje ovoga svijeta i oslobađanje od njega samo jedan od gnostičkih stavova. Asketsko povlačenje je samo jedan etički odgovor na antikozmicki dualizam, no on je karakterističan za većinu tekstova iz Nag Hammadija ("Mrzitelji svijeta" bio je naslov članka u časopisu *Time* o ovom prevodilačkom projektu). Suprotno stajalište bilo bi prepuštanje zemaljskim grijesima i užicima, budući da su oni, na koncu konca, strani i nekvarljivi. Ovaj stav, koji se ne može pronaći u tekstovima iz Nag Hammadija, ali o kojem svjedoče neki antički opisi gnostičkih sekti, nadahnua je nekoliko romana Lawrencea Durrella. Četiri njegova romana koja tvore *Aleksandrijski kvartet* tematiziraju gnostičko "tajno društvo" koje predvodi "homoseksualni jarac", imenom Balthazar. "Udovoljavaj si, ali plemenito" Baltazarova je doktrina, za koju tvrdi da je jedinstvena za Aleksandriju, "grad sekti i evanđelja. Na svakog asketu Aleksandrija je uvijek iznjedrila i jednog religijskog razvratnika -Karpokrata [gnostik iz drugog stoljeća], Antonija [kršćanski redovnik] - koji je bio spreman zaglibiti u čula tako duboko i istinski, kao bilo koji pustinjač u svoj um ... Posebnost je Aleksandrinaca da traže pomirenje (između ekstremne senzualnosti i intelektualnog asketizma). To je razlog zbog čega smo mi histerici i ekstremisti. To je razlog zbog čega smo nevjerojatni ljubavnici." Jedan lik, Justine, igra ulogu ovozemaljske gnostičke božice Mudrosti, "naginjući se nad prljavim sudoperom u kojem leži fetus [poput] bijedne Valentinove Sofije." Zar smo mi, pita se ona, "djelo inferornog božanstva, demijurga, koji je krivo za sebe vjerovao da je Bog? Kako vjerojatno to zvuči!" Justine citira Baltazara, koji pak citira E. M. Forstera. Forsterova knjiga *Aleksandrija: Povijest i vodič* bila je glavni izvor za Durrellovo shvaćanje gnosticizma, sa njegovim tragičnim spomenom fizičke ljubavi i teologije. Evo Forsterove dražesne verzije mita o Valentinu: "On zamišlja prvotnog Boga, središte božanskog sklada, koji je sebe očitovao u obliku parova muškaraca i žena. Svaki je par infe-

rioran u odnosu na svoga prethodnika, a Sofija, žena u trinaestom paru, najnesavršenija je od sviju njih. Ona nije svoju nesavršenost pokazala kao Lucifer, pobunom protiv Boga, nego prežarkom željom da se s njime sjedini. Propala je kroz ljubav ... i svemir je oblikovan iz njezine agonije i kajanja." U svojim kasnijim romanima, poput *Monsieura*, Durrell opisuje još jednu modernu sektu egipatskih gnostika. U *Momieru* je međusoban ljubavnički odnos rodova i geometrija dovoljno složen da parira bilo kojoj antičkoj gnostičkoj kozmogoniji. "Čudi me", napisao je Durrellov dugogodišnji prijatelj, moderni apostol iskustva, Henry Miller, "da nije došlo do nikakve obnove ove sekte." Forster je pokušao dati odgovor: "Ona je bila pesimistična, maštovita, ezoterična - tri velike prepreke uspjehu."

Jedna interpretacija drevnoga gnosticizma, spojena sa procjenom njezine relevantnosti u modernome dobu, osvojila je mnoge znanstvenike gnostičkih studija. Hans Jonas je 1920-tih bio učenik i filozofa Martina Heideggera, i stručnjaka za Novi zavjet, Rudolfa Bultmanna, čime mu se otvorila jedinstvena mogućnost da, kao bultmanijanac, sudjeluje u istraživanju drevnih gnostičkih izvora, a kao heidegerijanac, u istraživanju filozofije egzistencijalizma. Tijekom svoje duge karijere, Jonas je često sukobljavao ove dvije teme. Veza među njima bio je dualizam. "Gnosticizam je", tvrdi Jonas, "bio najradikalnije utjelovljenje dualizma koje se ikad u povijesti pojavilo. On predstavlja rascjep između jastva i svijeta, otuđenje čovjeka od prirode, metafizičku devaluaciju prirode, kozmičku osamljenost duha, i nihilizam zemaljskih normi." On je "trajna paradigma ljudskoga položaja". Isto tako, "bit egzistencijalizma je također određeni dualizam, otuđenje između čovjeka i svijeta." Egzistencijalizam također obuhvaća "obezvređivanje pojma prirode". Gnosticizam, dakle, posjeduje "analognu suvremenost". U knjizi *Gnostička religija*, Jonas se usredotočuje na jednu određenu sliku koja se koristila u davnini, a koja se rabi i danas za opis "samoiskustva postojanja", sliku "biti bačen". U Heideggerovom *Bitku i vremenu* nalazimo: "Ova značajka Daseinova Bivanja ... mi to nazivamo "bačenost" (*Geworfenheit*). Taj pad u neutemeljenost lažnog Bivanja, obilježen je kušnjama, umirenjem, otuđenjem" Jonas to uspoređuje sa poznatom drevnom valentinskom formulom da je sloboda znanje o, između ostalog, "tome gdje smo bačeni". Ovu je usporedbu on načinio prije nego što su postali dostupni prijevodi knjižnice Nag Hammadi, koji opisuju

kako su Yaldabaoth i arhonti "bacili" čovječanstvo u tvar i smućenost. Jonas isto tako stručno ukazuje i na razlike: "Gnostički je čovjek bačen u antagonističku, protubožansku, i stoga protuljudsku prirodu, a moderan čovjek u onu ravnodušnu". Moderna verzija je nihilističnija, "dualizam bez metafizike". Bačenost je, međutim, u oba sustava "egzistencijalni model iz prošlosti", s tim da ne postoji model autentične egzistencije u budućnosti, tvrdi Jonas. Autentično postojanje, sloboda, živi "jedino u krizi između prošlosti i budućnosti, na oštrici odluke, egzistencijalnoj sadašnjosti trenutka."

Hans Jonas pruža uvjerljive argumente zbog kojih nam se sličnosti između drevnog gnosticizma i modernog egzistencijalizma odista čine, u najmanju ruku, "analognima". Trebali bi, ipak, imati na umu neobičnu činjenicu da je Albert Camus ustvari osuđivao gnosticizam. Gnosticizam je, tvrdi on u *Pobunjeniku*, pomirljiv. On mijenja tijekom metafizičke pobune razvijajući teoriju o zlom, inferiornom bogu protiv kojega usmjerava svoj napad, veličajući superiornog boga. "Veliki broj eona koje je izmislio Valentin", primjerice, "ekvivalenti su posrednim istinama koje pronalazimo u helenizmu. Njihov je cilj smanjiti apsurdnost intimnog odnosa između čovječanstva koje pati, i neumoljivog boga."

Spoj egzistencijalističkog otuđenja i moderne verzije vizionarskog romantizma dao je gnosticizmu snažan literarni izričaj. Jacka Kerouaca i Allena Ginsberga, kolege studente na Sveučilištu Columbia 1940-ih, s gnosticizmom je upoznao njihov profesor Raymond Weaver. John Tytell, povjesničar naraštaja bitnika, pokazao je daje u Kerouacovom romanu *Doktor Sax* jasno izražen interes za gnostičke teme. Ova mitska sanjarija ("Sjećanje i san izmiješani su u ovom ludom svemiru") prikazuje doktora Saxa, "Kralja Anti Zla", i njegova nastojanja da spasi svijet od "Velike Svjetske Zmije zla", kojoj su "usta ždrijelo smrti". Zmija sa "Ijuskavim gipkim hrptom" zapravo je "nezaboravna bujica zla, i bijesa, i Sotone"; a doktor Sax; u "svome šeširu mekana oboda" (poput Ahabovog - Kerouacov profesor je bio stručnjak za Melvillea), po svijetu traži "trave za koje je znao da će ih jednog dana usavršiti u alkemij-sku, skoro otrovnu umjetnost... koja će ubiti Zmiju." Vrhunac radnje noćna je mora koja, čini se, u sebi sadrži cijeli inventar likova s obje strane borbe između dobra i zla. Allen Ginsberg također upotrebljava gnostičke figure kako bi uobličio svoju mržnju prema zlu u svijetu. U

svom protestu protiv nuklearnog oružja, pjesmi "Plutonijska oda", koju je napisao 1978., nakon što je pročitao Jonasovu knjigu o gnosticizmu, on se suočava sa "Radioaktivnom Nemezom .. određenom za planet Smrti". Gmsbergova pjesma u formi egzorcističkog napjeva zaziva planetarne arhonte gnostika:

Pozdravljam vašu strahotnu prisutnost vječno uzvišenu, božansku,
Sabaot, Jehova, Astapheus, Adonaj, Elohim, Iao, Ialdabaoth, Eon od Eona rođen neuk u Bezdanu Svjetlosti,
odrazi Sofije svjetlucaju kroz galaksije, vrtlozi zvjezdane pjene tanke poput srebra Einsteinove kose!

Gnostičke motive pronalazimo i u znanstvenoj fantastici, tom najvizionarskijem od svih modernih književnih žanrova. Povjesničar William Irwin Thompson pronalazi gnostički mit u filmu *Čovjek koji je pao na zemlju* Nicholasa Roega i u romanu *Hodočašće* Žene Henderson. Obje priče govore o likovima čiji boravak na ovome planetu predstavlja tragičnu odvojenost od njihovog pravog doma. Bolno otuđeni, oni se bore da kroz sjećanje povrate identifikaciju sa svojim višim porijeklom. Superman je također, iako mu ne nedostaje dom, stranac na ovome planetu, koji se bori protiv sila zla. Dobro i zlo u "Mitu o Supermanu", napisao je Umberto Eco, "jasno su podijeljeni u područja manihejske nepobitnosti." No, gnosticizam je ipak najsvjesnije korišten u znanstveno-fantastičnim romanima plodnoga pisca Philipa K. Dicka. U *Valisu*, objavljenom 1981., godinu dana prije Dickove smrti, glavni lik doživljava susret sa božanstvom, koje "ispaljuje podatke u njegovu glavu pomoću zrake ružičastog svjetla". Božanstvo je "Um", ali Um je podijeljen protiv sebe, na dva suprotna principa, kao i šizofreni glavni lik romana. "Od gubitaka i boli Um je postao poremećen", kaže on. "I mi smo, stoga, kao dio svemira, Mozga, djelomično poremećeni." Ovaj lik, koji se zove Horselover Fat (Konjoliubac Debeli), vodi sljedeći razgovor sa svojim psihoterapeutom:

"Vjerujete li da je čovjek stvoren na božju sliku?"

"Da," rekao je Debeli, "ali na sliku stvaralačkoga božanstva, a ne pravoga Boga."

"Što?"

"To je Yaldabaoth", reče Debeli. "Ponekad se naziva i Samael, slijepi bog. On je poremećen."

"O čemu ti dovraga govoriš?"

Debeli govori o tekstu *O porijeklu svijeta* iz prvog izdanja *Knjižnice Nag Hammadi* objavljenog 1977., koju Dick citira i na drugim mjestima u romanu. "Ludi slijepi tvorac i njegov zeznuti svijet", objašnjenje su, po Dicku, za ovaj "iracionalni, šašavi, psihotični" svemir. Tijekom romana, Debeli pokušava dosegnuti, onkraj iracionalnog boga (i onkraj vlastite šizofrenije), istinskoga Boga. Ovaj znanstveno-fantastični roman i njegov nastavak, *Božanska Invazija*, pripovijedaju kozmičku priču u kojoj su mentalne psihoze pozornica drame ludila i inteligencije, i gdje se fragmenti božanstva gube i prisjećaju sebe u ljudskim umovima. Moguće je da su tekstovi Nag Hammadija nadahnuli ove romane, ali gnosticizam nikad nije tako jednostavan. "Konjolibac Debeli / Horselover Fat" višjezična je igra riječima koja označava autorovo vlastito ime, i Philip K. Dick je tvrdio da je *Valis* autobiografsko djelo, te da je, poput svog lika, doživio susret sa ružičastom zrakom 1974. godine. Objavljivanje knjižnice Nag Hammadi samo je potvrdilo njegovo otkriće.

Prilično sramežljivo inkorporiranje tekstova iz Nag Hammadija u znanstveno-fantastični roman nalazimo u romanu *Bijeg na Lucifer: Gnostička fantazija* Harolda Blooma iz 1979. U njemu, reinkarnirani Valentin i njegovi drugovi lete na planet zvan Lucifer. Citirajući naše gnostičke tekstove, junaci otpočinju žestoku borbu protiv Saklase, demijurga kojem se klanjaju u njegovu "Saklaseumu". Bloom, mnogo uspješniji kao književni kritičar, kasnije je priznao da *Bijeg na Lucifer* izgleda kao spoj Waltera Patera i *Ratova zvijezda*. No, isto bi se to moglo reći i za mnoge gnostičke tekstove.

Harold Bloom najviše prisvaja gnosticizam u svojim teoretskim djelima književne kritike. On opisuje svoj način tumačenja književnih tekstova kao "valentinski pristup", to jest, "antitetičan i revizionistički način čitanja." U nizu knjiga koji počinje sa *Anksioznošću utjecaja* iz 1973., on proučava "tjeskobu koja blokira kreativnost" kada se pisac suoči sa svojim velikim predšasnicima. "Za Yeatsa" je, primjerice, preteča "Duh Blakea". Bloomov je argument da književni utjecaj uvijek proizlazi iz "namjerno iskrivljenog pogrešnog čitanja... čina kreativnog ispravljanja, iskrivljenja, izopačenog, hotimičnog revizionizma čija je namjera ukloniti prethodnika, da bi se stvorio prostor za sebe." Tekst je, stoga, "psihičko bojište", gdje se utjecaj bori da se pomakne *unazad*.

Bloomov model za to je "gnosticizam, religija zakašnjelosti". "Valentin", tvrdi on, "figurativno se nastavlja, ili čak ide protiv autoriteta svojih preteča, ne bi li obrnuo svoj odnos prema Bibliji i Platonu, pridružujući se utvrđenoj ranijoj istini koju su oni navodno iskrivili". Godine 1982., u *Agonu*, Bloom "pogrešno tumači" svoje gnostičke preteče, i tvrdi da su oni posljednja škola književne kritike. "Gnosticizam je bila prva, i najmoćnija dekonstrukcija, budući da je poništio sve genealogije, izmiješao sve hijerarhije, alegorizirao sve mikrokozmičke i makrokozmičke odnose, i odbacio svaki prikaz božanstva kao nereferencijalan". Bloomova tvrdoglavost i entuzijazam mogu doista zapanjiti čitatelja. "Okani se Heideggera i uzmi Valentina", usklikuje on. Ako njezova kreativna pogreška primi korijena, moći će se izmjeriti stupnjem naše nesposobnosti da čitamo ove stare tekstove a da ne osjećamo utjecaj Harolda Blooma na njih.

Pretvaranjem čitanja u aktivnost na tekstu, ili točnije, premještanjem značenja u intertekstualne odnose između tekstova, Bloom je raspravu o gnosticizmu pomaknuo iz moderne u postmodemu situaciju. Knjiga *Postmodernipreokret* Ihaba Hassana iz 1987., crpi iz Blooma i mnogih drugih teoretičara za raspravu o "Novom gnosticizmu", kojeg karakterizira dematerijalizacija postojanja. "Novi gnosticizam ne vraća se izravno antičkim kultovima", pa ipak, njega su "drevni gnostici, autori strastvene subjektivnosti, već bili zamislili." Suvremena filozofija i književna kritika su usred "gnostičkog putovanja u subjektivnost, koje ostavlja tekstove iza sebe i nestaje u svjesnosti." Naši vlastiti mentalni konstrukti, tvrdi Hassan, naše su znanje. Ljudska bića postaju "gnostička stvorenja koja sama sebe tvore, određujući svoj svemir vlastitim simbolima", a kao primjere on navodi znanstvenu fantastiku i *fantasy* književnost. Kao i u slučaju starih gnostika, tradicionalni kodovi više ne određuju naš smisao. Tradicionalni kanon tekstova više ne posjeduje autoritet. Hassan u našoj kulturi vidi "golemu, revizionističku volju" na djelu, uznemirujuću, i heterogenu, i citira poznati Jean-Francois Lyotardov zapovjedni zov postmodernizmu: "Objavimo rat totalitetu".

Ovo postmoderno uvažavanje gnosticizma, čini se, odista ima sličnosti sa antičkim sektarijanstvom i revizionističkim mitologiziranjem. Ihab Hassan smatra "imanentnost" jednom od glavnih značajki "novog gnosticizma", osobinom kako modeme, tako i postmoderne teorije.

Zbog toga, kako je rekao Charles Jencks opisujući postmodernu umjetnost i arhitekturu, mi koristimo osobne izmišljene mitologije, i metafore koje nemaju zajednički metafizički sadržaj. Anatole France (pisac koji sam nikad nije svrstan u modernizam) u svom je romanu *Pobuna anđela* iz 1924. godine elokventno parafrazirao motiv imanentnog gnostičkog spasenja:

Bog davnina izgubio je posjed nad Svojim zemaljskim carstvom, i svako umno biće na ovoj kugli Njega ili prezire ili Ga ne poznaje. No, zašto bi bilo važno to što ljudi nisu više pokorni Yaldabaothu, ako je njegov duh još uvijek u njima; ako su oni, poput Njega, ljubomorni, nasilni, svadljivi i pohlepni, dušmani umjetnosti i ljepoti? Zašto bi bilo važno što su oni odbacili okrutnoga demijurga? Unutar sebe, unutar sebe samih mi moramo napasti i uništiti Yaldabaotha.

Koliko nam ovi pokušaji da shvatimo moderni, ili postmoderni značaj gnosticizma pomažu da razumijemo drevne tekstove? Ili oni možda krivo rabe dokaze? Dokazi su, u svakom slučaju, proturječni, kao što ustvrđuje James M. Robinson u prvim rečenicama uvoda ove knjige. Istaknuto je i to da niti jedan tekst iz knjižnice Nag Hammadi ne upotrebljava za sebe naziv "gnostički". Neki antički izvori potvrđuju da su određene sekte same sebe nazivale "gnostičkima", no većina sekta koje bismo danas nazvali gnostičkima to nije činila. Mogli bismo primijetiti i to da se poznati gnostički herezijarsi u ovoj knjižnici spominju samo najednome mjestu (u *Svjedočanstvu istine*), i to kao protivnici, koje se, čak, napada kao heretike! S objavljivanjem knjižnice Nag Hammadi proučavanje drevnoga gnosticizma postalo je problematično, kao i sam njegov značaj. Česti pokušaji da se gnosticizam etimološki definira (dolazi od grčke riječi *gnosis*, znanje), ostali su bez uspjeha. Bilo bi, stoga, uputnije izbjegavati generalizacije, i jednostavno se diviti raznovrsnosti izvora. Oni sami prije su rezultat ovozemaljskih problema nego teoloških debata. Kada su se javili problemi kakav stav zauzeti po pitanju autoriteta tradicije naspram otkrivenih tumačenja, a kakav po pitanju hijerarhijske unifikacije naspram sektarijanstva, zbog svoje nepopustljivosti u oba pogleda, i sekte i sami tekstovi bili su odbačeni, a "gnosticism" je postao simbol hereze. Sva su se interpretativna prisvajanja gnosticizma pozivala na ovaj element različitosti; gnostici kao antikršćani, kao vizionari, kao ezoterici, kao simbolisti psihe, kao otuđeni, kao nasilni krivi tumači i revizionisti.

Dostupnost velikog broja izvornih tekstova u posljednje vrijeme otvorila je put za nove rasprave, za nove načine promatranja ovih antičkih sekta koje nazivamo gnostičkim. Svojom neobičnošću i poticanjem odnosa tradicije i imaginacije, ovi nam tekstovi zaokupljaju pažnju. Ako se kulture definiraju ne svojim smirenim središtima, već svojim perifernim sukobima uključivanja i isključivanja, onda je gnosticizam, što god pod tim smatrali, više od običnog kurioziteta iz staretinarice. U svjetlu homogenizacijskih tendencija naše kulture, on stoji kao trajno svjedočanstvo različitosti.

Adenium

obesum

